S. THOMAE AQVINATIS IN OCTO PHYSICORVM ARISTOTELIS LIBROS COMMENTARIA:

Ex vetuſtiſſimo ac fideliſſimo manu ſcripto exemplari, diligentiſſimè caſtigata, & locis quamplurimis integritati reſtituta: Cum duplici textus tralatione, antiqua, & Argyropoli recognitis.

AD HÆC ACCESSIT ROBERTI LINCONIENSIS IN EOSDEM SVMMA.

Quibus etiam nuper ſunt additi Sancti Thomæ infraſcripti libelli ad ſpeculationem Phyſicam ſpectantes.

De principijs Naturæ,
De Natura Materiæ,
De Loco,
De Tempore libri Duo,
De Aeternitate mundi:

AC THOMAE DE VIO CAIETANI Quæſtiones duæ, Altera De ſubiecto Naturalis Scientiæ, Altera De Dei intenſiua infinitate.

Duo item Indices, alter Librorum Lectionum, ac Capitum ſummas continens, alter totius libri ſcitu digna demonſtrans.

VENETIIS,
ApudHæredem Hieronymi Scoti.
M. D. LXXXVI.

INDEX SVMMARIORVM LECTIONVM AC CAPITVM, QVAE IN TOTO HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Summa libri Primi Phyſicorum.

Naturalium Principia cum ex Antiquorum, tum ex propria opinione venatur, eaq; tria eſſe ſtatuit materiam, ac formam per ſe, priuationem verò per accidens. fol. 1.

LECTIO prima. A principijs vniuerſalioribus inchoãdum cum hæc nobis prius nota ſint. 1

Lect. ij. Antiquorũ de entibus, ac principijs ſententiæ quamplures, quãq; illarũ improbare, & quomodo ad Naturalẽ pertinet. 3

Lectio iij. Parmenidis, ac Meliſſi poſitio de entium ac principiorum vnitate, cum ex entis, tum ex vnius ratione arguitur. 6

…ct. iiij. Ex ignorãtia diſtinctionis vnius Antiqui principia ac entia vnum eſſe putãtes dictas rõnes ſoluere etiam neſciebant. 7

…ct. v. Facile eſſe Antiquorũ rõnes ſoluere, vt rõnis Meliſſi ſolutio præ ſe fert, oñdit. 8

…ctio vj. Poſitionem Parmenidis, vnũ omnia aſſerentis eſſe, falſam multiplici ratione probatur. 9

…t. vij. Arguuntur, qui ne ad entium pluralitatem cogerentur, non ens aliquid eſſe …ictis rationibus cedebant. 11

… viij. Opiniones aliorum philoſophorum de primis principijs. 12

… ix. Rõnes quãplures contra Anaxagoram, infinita principia aſſerentẽ afferuntur. 13

…io x. Quamplures Antiquorum ratiores famoſæ prima principia contraria eſſe enarrantur. 16

…o xj. Non ſufficit prima principia duo contraria eſſe, ſed tertiam naturam dari oportere, nec plura tribus principia eſſe. 18

…ij. In omni generatione, tam naturali, quam artificiali tria reperiuntur, ſubiectum, terminus, & oppoſitum, quæ principiorum rationem habent. 21

… iij. Materiam ac formam principia tam in eſſe, quam in fieri rerum naturalium eſſe: priuationem verò per accidens principium eſſe inducitur. 23

… Ex notitia eorum, quæ de materię … probantur, Antiquorum dubi…s duplici ſolutione ſoluuntur. 25

… Materiam a priuatione diſtingui, ingenerabilem, & incorruptibilem …nditur. 27

…ma libri Secundi Phyſicorum.

… e naturalium rerum quiditate & quatuor cauſarum generibus per Caſu, ac Fortunæ cauſis p accñs, variijs effectibus ac modis. fo. 30 Quid natura ſit, quæve natura aut …ndum naturam hoc, declaratur, …e natura ſit demonſtrare ridiculũ eſſet, cum eam eſſe per ſe notum ſit probatur. 30

Lectio ij. Quot nam modis dicatur natura, quidve magis naturæ nomine dignum ſit materia, an forma, cuius item duplex eſſe genus dicitur. 32

Lectio iij. Differentia, quæ eſt inter Phyſici, & Mathematici contemplationem de eadem, re, traditur. 34

Lect. iiij. Naturalis Philoſophus non ſolum materiã ſpeculatur, ſed formam omnem in materia vſq; ad hominis intellectũ. 35

Lectio v. Philoſophum naturalem de Cauſis ſpeculari oportet, quæve, & quot numero ſint. 37

Lectio vj. Nõnullæ cauſarum diuiſiones ponuntur penes illarum multiplices modos, & quæ ad ipſas ſequantur. 40

Lectio vij. De Caſu, ac fortuna agitur, Antiquorũq; tres de his opiniones, cũ ſuis rõnibus tradunẽ, & cõtra illas diſputatur. 41

Lectio viij. Aliquæ ex parte, tum cauſarum tum effectuum diuiſiones ponuntur, ex quarum notitia caſus, ac fortunæ ratio concluditur. 43

Lect. ix. Ea quæ tam ab Antiquis ſapientib. de caſu ac fortuna dicebant, quàm quæ a Vulgaribus, rationabilia fuiſſe oſtenditur quidq; infortuniũ, vel eufortunium ſit. 45

Lectio x. Caſus ac fortuna penes ea in quib. ſunt, natura, ac diſcrimen ſumitur, cuius notitia quatuor tantum cauſarum genera eſſe, manifeſtum ſit. 46

Lect. xj. Quæ Phyſicum contemplari oporteat, quem etiam ex omni cauſarum genere demonſtrare oſtenditur. 49

Lectio xij. Quæſtiones duas proponit, atque ad alteram earum, illam videlicet, ſi natura propter finem agit, rationes Antiquorum inducit, quibus eam nõ propter hoc operari oſtendiſſe arbitrati ſunt. 51

Lectio xiij. Naturam agere propter finem quinque validiſſimis rationibus oſtenditur. 52

Lect. xiiij. Naturam propter finem agere ex tribus aſtruitur principijs, quibus Antiqui oſtendiſſe oppoſitum viſi ſunt. 53

Lectio xv. Cuiuſmodi ſit rerum Naturaliũ neceſſitas. 55

Summa libri Tertij Phyſicorum.

Rerum naturalium cõmunia accidentia determinare quod Phyſicum oporteat, & de Motus, & Infiniti natura, & modis. fol. 57

LEctio j Speculari motũ, & quæ ipſum aſſequuntur Naturalis eſſe; nonnullæq; entis diuiſiones traduntur ad motus definitionẽ habendam admodũ vtiles. 57

Lect. ij. Motus definitio traditur, partimq; eius intellectus tum proprijs, ac cõibus, exemplis, tum rationibus deducitur. 59

Lectio iij. Cum ratione, tum ex aliorum Antiquorum de motu definitionibus exterminatis, & excluſis ſuam rectam, ac ſufficientem, deducit. 61

Lect. iiij. Alia quaſi materialis motus definitio ex præmiſſis deducitur, motum videlicet & actum mobilis eſſe, quoq; item pacto mouentis ac mobilis motus idem ſit actus, ratione aũt diuerſus, declaratur 62

Lectio v. In quo nam magis motus ſit, in mouente an in mobili, deq; motus ab actione & paſſione diſcrimine, & identitate, & prædicamentorum diſtinctione, quamplura dicuntur. Motum item motoris ac mobilis, actum eſſe concludit. 64

Lect. vj. Contemplari infinitum, qđ Naturalẽ oporteat, Antiquorumq; tam naturaliter, quam non naturaliter, loquentium de illo plurimæ afferuntur opiniones. 67

Lectio vij. Rationes infinitum eſſe apparenter concludentes primo inducit, hinc nonnullis infiniti acceptionibus expoſitis tria proſequitur argumenta, quibus validiſſimè infinitum a ſenſibilibus non eſſe ſeparatum concluditur. 69

Lect. viij. Magnitudinem ſeu ſenſibile corpus actu infinitum dari, quod impoſſibile ſit cum logicis, tum validis naturalibus rationibus ex ſuppoſitione oſtenditur. 72

Lect. ix. Corpus infinitum actu nõ dari quatuor aſtruitur rationibus, Anaxagoræq; deluditur opinio, qua infiniti motus, ac quietis cauſã reddidiſſe arbitrata eſt. 74

Lectio x. Propria ex ſentẽtia actu infinitum non reperiri demonſtrat, diuerſa item infinitorum cõmunia, ac propria inſinuans quonam modo potentia infinitum eſſe dicatur, concludit. 76

Lectio xj. Antiquorum de infinito definitionem refellens, propriam ac veram aſſignat. 79

Lectio xij. Quarundam propoſitionum de infinito intellectus, eoq; in diuerſis diuerſi mode inuento, quonam modo Geometræ vtantur. 80

Lect. xiij. Quinq; diluuntur argumenta, quę probare videbanẽ dari infinitũ in actu. 82

Summa libri Quarti Phyſicorum.

De Loco, Vacuo, Tempore, cum ex Antiquorum, tum ex propria ſententia diſſeritur. 83

LEctio prima. Loci contemplationem ad Naturalem attinere dicitur, propriæ item rationes famoſæque adducuntur locum eſſe affirmantes. 83

Lect. ij. Rationes locum eſſe deſtruentes, adducuntur. 85

Lect. iij. Opiniones formam, ſeu materiã locum eſſe ducentium proſequitur, eaſque quamplurimis rationibus refellũtur. 86

Lectio iiij. Quot modis quippiam in aliquo eſſe dicatur inducens, vt prius dubitata, de loco diſſoluat an aliquid in ſeipſo eſſe dicatur, & quomodo dilucidat. 88

Lectio v. Quarundam ſuppoſitionum intel-

lectus præmittitur ad aſſignandam defini tionem loci neceſſarius. 91
Lectio vj. Diluuntur ex præmiſſis locum for mam, ſeu ſpatiũ aut materiẽ eſſe dicẽtes, veraq; eius ac ꝓpria tradit definitio. 92
Lectio vij. Quorumcunque corporum, tam proprius, quam communis aſſignatur lo cus : modus quoque in eo exiſtẽdi, & præ cipuè vltimi differitur. 96
Lectio viij. Ex data loci definitione, propoſi ta circa eſſe loci dubia omnia ſoluuntur, eaq; oĩum ſm naturam, mobiliũ motus ac quietis rationem reddi poſſe aſſerit. 98
Lectio ix. Ad Philoſophum naturalem, qđ de vacuo conſiderare ſpectat, & qũo ratio neſq; tam naturales, quàm non natura- les vacuum eſſe oſtendentes proponit. 99
Lectio x. Vacui quibuſdam ſignificatis pro- poſitis opiniones ipſum eſſe aſſerentium, confutantur. 101
Lect. xj. Vacuum non eſſe ex natura motus pluribus rationibus oſtenditur. 103
Lect. xij. Ex natura velocitatis ac tarditatis: motus illorũ deſtruit ſermonẽ, qui ex ijs, eſſe vacuũ demonſtraſſe arbitrabant. 106
Lectio xiij. Vacuum ſic eſſe vti nomẽ ſonat, tribus rationibus oſtenditur. 109
Lectio xiiij. Vacuum corporib inditum non eſſe aſſeritur, non irrationabilia itẽ fuiſſe, Antiquorũ de vacuo dubitata ratiocinai, ipſorumq; omnium ſolutio ponitur. 110
Lectio xv. Tempus an ſit nec ne, & an vnum & idem Nunc contingat in toto tempo- re eſſe, vel plura quæritur. 114
Lectio xvj. Quid temporis inquirẽs, quam- uis ipſum motum non eſſe dicat, illud ta- men ſine motu non eſſe ratiocinatur. 115
Lect. xvij. Tp̃s, rũ aliquid motus eſſe definie- rit, quid nam ſit eius latius manifeſta. 116
Lec. xviij. Quo pacto nũc ipſũ idẽ, vel nõ idẽ ſit in toto tp̃e, qũo item tp̃s reſpiciat cõti nuet vel diſtinguat exactiſſima reddit. 118
Lectio xix. Quis nam numerus motus tem- pus ſit, nonnullorum etiam de ipſo dicto- rum rationes redduntur. 120
Lect. xx. Quid ſit in tempore eſſe. Quæ ſint ea quæ ſunt in tempore. tempusq; vt mo uentia, ita & quieſcentia menſurare 122
Lectio xxj. Quid ipſum nunc, Tunc, Iam, Modo, Olim. Repente ſignificent ex Nũc & temporis ratione inſinuatur. 125
Lect. xxij. Tempus generationis cauſam per ſe magis, corruptionis, autẽ per accidens dicitur eſſe, omnemque mutationem, ac motũ in tempore eſſe ratiocinatur. 127
Lect. xxiij. Duæ de tempore dubitationes mouentur, ac ſoluuntur, altera de exiſtẽ- tia, altera de ipſius vnitate. 128

Summa libri Quinti Phyſicorum .

Motus diuidit in ſp̃es de ipſius etiam Vnita- te ac Pluralitate multa dñr, de Contrarie tate item motuum ac quietum agitur. 131
LEctio j. Motus per ſe a motu per accidẽs & ab eo qui eſt ſecundum partem di- ſtinguitur, idq; cum mobilis tunc mouen tis, tum termini inductione explanatur, quiq; motus conſiderandus ſit aperit. 131
Lect. ij. Tribus mutationis ſpeciebus propo ſitis duę earũ, generatio videlicet, ac cor- ruptio a motus ratione excluduntur. 134
Lect. iij. Nullam motus ſeu mutationis ſpe- ciem in ſubſtãtia, nec in ad aliquid, nec in actione & paſſione per ſe eſſe, multiplici- bus rationibus oſtenditur. 136
Lect. iiij, Motus propꝛie tribus tantum in ge neribus eſſe dicitur. Quot item modis ſu- matur immobile oſtenditur. 140
Lect. v, Quorundam terminorum, Simul, Separatim, Tangere, Medij, Conſequen- tis, & Habitus ad motus vnitatem digno- ſcendam, vtiliom definitiones, & ad inui- cem comparationes proponuntur. 141
Lectio vj Tribus modis motum vnum dici proponitur. 144
Lect. vij. Quibuſdam modis propoſitis, ac ꝓ batis, quibus motum vnum, & continuũ, appellari dignum eſt, quis motuum inſu- per, vnus vel plures dicatur, declarat. 145
Lect. viij. Propoſitis modis, quibus motus ad inuicem contrariari contingit, quis mo- tus cui motui opponatur oſtenditur. 148
Lect. ix. Quæ quies cui motui oppoſita ſit, deque quiete ad inuicem, & in mutatio- nibus contrarietate ſermo habetur. 151
Lectio x. Tres dubitationes circa præmiſſa, proponuntur, ac ſoluuntur. 152

Summa libri Sexti Phyſicorum.

Motũ ex indiuiſibilib. cõponi quod ſit impoſ ſibile, ſed quod tp̃e cũ quiete menſurari ei proprũ ſit: de diuiſione itẽ motus ĩ par tes & ipſarũ ad inuicem ordine agit. Erro res, itẽ nõnulli circa motũ deſtruunt. 156
LEct j. Nullum continuũ ex indiuiſibili- bus cõponi multipliciter probat. 156
Lect ij. Magnitudinem ac motũ, ſicut & con tinuum nullum, ex indiuiſibilibus compo ni, impoſſibile eſſe oſtenditur. 158
Lect iij. Ad magnitudinis diuiſionẽ tp̃is, par titionẽ ſequi, multis rõnibus probat 159
Lect. 4. Finitum & infinitum. ſimiliter tp̃s, & magnitudinem conſequi, quodq; nullum continuum indiuiſibile ſit ratiocinat. 163
Lect v. Indiuiſibile temporis, ipſum nunc eſ ſe. in quo etiam nihil moueri, & quieſce- re dicitur. quodlibet item mobile diuiſibi le eſſe demonſtratur. 166
Lect. vj. Modos quoſdam, quibus motus di- uiditur, quæ item ſimul cum motu diui- duntur per ſingula exponit. 170
Lect. vij Illud, in quo aliquid primo mutatũ eſt, indiuiſibile eſſe dicit. quomodoq; pri- mum in quo aliquid mutatur dari contin gat, multipliciter oſtenditur. 174
Lect. viij. Quodcunq; moueri præcedere, ali quod mutatum & econuerſo quibuſdam rationibus demonſtratur. 178
Lect. ix. Finitum & infinitum quo pacto ſi- militer in tempore, magnitudine, motu, ac mobili inueniantur oſtenditur. 182
Lect. x. Sicut in motu, & eo quod mouetur, primum nõ datur, ita & in quiete, & eo ꝙ quieſcit primum non dari oſtenditur 185
Lect. xj. Rationes Zenonis motum omnem auferentes diluuntur. 188
Lect. xij. Impartibile quoquo modo moueri non poſſe triplici ratione oſtenditur. 191
Lect. xiij. Nullam mutationem infinitam eſ- ſe multis rationibus probatur. 193

Summa libri Septimi Phyſicorum .

Omne motum habere motorem, nec proceſ ſum in infinitum eſſe, ſed oia ad primum reduci oſtenditur. Motum item eſſe ſimul cum eo, quod mouet inductione proba- tur & vtrum omnis motus omni motui ſit comparabilis, & qũo perquiritur. 195
LEctio prima. Omne motum ab alio mo ueri proponitur. 195
Lectio ij. In mouentib. ac motis in infinitũ non procedi, ſed primum motum ac mo- torem dari cum ſuppoſito, tum ſimplici- ter probatur. 197
Lectio iij. In motu locali mouens ſimul eſſe cum eo, quod mouetur monſtratur. 199
Lectio iiij. Alterans, & alteratum ſimul eſſe probatur. 203
Lect v. Quæcunq; alterantur, quod non ſm primæ vel quartæ ſpeciei qualitates, ſed ſm ſenſibiles tm̃ alterentur oſtendit. 203
Lect. vj. Circa animæ habitus ac diſpoſitio- nes tam morales, tum intellectuales, qđ alterationes non ſiot oſtenditur. 205
Lect. vij. Qñe propoſita verum omnis mo- tus omni motui comparabilis ſit, bonæ comparationis conditiones declarat. 207
Lect. viij. Motus tam genere diuerſi, quàm idem ad inuicem quomodo comparen- tur; deque generis pluralitate, ac ſpeciei vnitate plura dicuntur. 210
Lect. ix. Regulis nonnullis motum omnem comparari docet. 213

Summa libri Octaui Phyſicorum .

Motum ipſum ex omni parte ſempiternum fore cum oſtenſum fuerit, primum moto rem penitus immobilem, perpetuum & vnum eſſe demonſtratur. an etiam conti- nuus detur motus, & quis nam primus ſit inquiritur. Primum deniq; motorem, indiuiſibilem, & impartibilẽ omniq; pror ſus magnitudine carere concluditur. 216
LEctio j. De ſempiternitate motus in eõi qõnẽ mouet, eiusq; partes proſequẽs quantæ vtilitatis hoc ſcire ſit oſtẽdit. 216
Lect. ij. Sententiam de motus ſempiternita- te ratiocinatus, viſq; rationum ſuarum, ex Philoſophis diſcutitur. 218
Lect. iij. Diſputat contra Anax. & Empe. ne- gantes motus æternitatem 223
Lectio iiij. Trium rationum ſolutiones, quæ apparenter concludunt motum quando- que incæpiſſe, aſſeruntur. 225
Lec. v. Propoſita diuiſione rerum oĩum, quo ad motum, & quietem non oĩa ſemper, quieſcere aut ſp̃ moueri ratiocinat. 227
Lectio vj. Entia quædam eſſe, quæ nec ſem- per mouentur, ſed quandoque mouẽtur quandoque quieſcunt docetur. 230
Lectio vij. Quodcunque motum ab alio mo ueri multipliciter oſtenditur. 231
Lectio viij. De grauium ac leuium motore agitur. 234
Lect ix. Nõ eſſe proceſſum in infinitũ, in mo uentibus & mobilibus dſ omneq; mouẽs moueri demonſtratur impoſſibile, ſed ꝓ eſt deuenire ad motorem vel omnino im mobilem vel ſeipſum mouentem. 236
Lect. x. Quodcunque ſe ipſum mouens diui di in duas partes quarum altera mouens ſeipſum reperiri, monſtratur. 240
Lect. xj. Qũo partes ſeipſum mouentes conſi derari valeãt, & cuius rationis ſint, dſ. 233
Lectio xij. Primum mouens perpetuum, & immobile eſſe, ex animalium ſeipſa mo- uentium generatione, ac corruptione mõ ſtratur. 245
Lect. xiij. Primum mouẽs eſſe immobile pri momque motum perpetuum multiplici- ter, inſinuatur ex mouẽtium ratione. 247
Lect. xiiij. Motum localem cæteris motibus priorem eſſe probatur. 250
Lectio xv. Omnes alij motus a locali conti- nuos eſſe non poſſe inſinuatur. 252
Lectio xvj. Nullum localem motum neque rectum, neque etiam reflexum perpetuo continuum eſſe poſſe, ſed ſolum circula- rem deducitur. 254
Lectio xvij. Aliquæ de motus reflexi conti- nuitate quæſtiones proponuntur ſoluun- turque. 259
Lectio xviij. Quibuſdam communibus ra- tionibus oſtenditur motum reflexum cõ- tinuum non eſſe. 261
Lect. xix. Solum circularem motum conti-

nuum eſſe demonſtratur ac primum. 262
Lectio 22. Motum circularem quibuſdam, communibus rationibus, & ex Antiquorum ſententijs, primum, continuum ac regularem eſſe comprobatur. 265
Lectio 23. Potentiam finitam tempore infinito non poſſe mouere, neque infinitam potentiam in magnitudine reperiri pro primi motoris vnitate ac natura pcobanda demonſtratur. 267
Lectio 24. An proiectorum motus continui, eſſe valeant. 273
Lectio 25. Primum motorẽ indiuiſibilem eſſe & impartibilem nullamq; prorſus habere magnitudinem demonſtratur. 274

INDEX CAPITVM Librorum omnium, qui nuper huic volumini addita ſunt,

Summa libri de principijs Naturæ.

QVAE principia cauſæ & elemẽta, & quot ſint rerũ naturaliũ proprietates. item & cauſarũ nonnullæ diuiſiones afferuntur. 286
Caput Primũ. Ex natura generationis, quænam principia, cauſæ, elemẽta ſint rerum naturalium & quid. 286
Caput Secundum. Quorundam quæ de cauſis dici ſolent reducitur ratio. 288
Caput Tertium Cauſarum nonnullæ afferuntur diuiſiones, earum etiam proprietates, quædam narrantur. 288

Summa capitum libri de Natura materiæ.

CAput Primum. Quod materia prima non poteſt niſi per creationem in eſſe prodire, & quod ipſa eſt primum ſubiectum in generatione Phyſica, 290
Caput Secundum. Qualiter per mutationẽ formarum deuenitur in cognitionem materiæ, & ſecundum quam rationem materia eſt, principium indiuiduationis. 290
Caput Tertium. Quod tria ſunt genera formarum. 291
Caput Quartũ. In quo ponitur opinio Cõm. de dimẽſionib. interminatis & reprobat. 291
Caput Quintum. Qualiter res naturales generantur generatione Phyſica ex materia, & de modo conſtitutionis rei. 293
Caput Sextum. Quid ſint dimenſiones interminatæ ſecundum veritatem. 294
Caput Septimum. Quomodo dimenſiones poſſunt dici interminatæ, & quomodo eædẽ manẽt in generato & corrupto. 295
Caput Octauum. Quomodo in homine ſunt plures formæ ſecundum eſſentiam, ſed vna tantum ſecundum eſſe. 295
Caput Nonum. Quomodo impoſſibile eſt duo eſſe ſubſtantialia ſimpliciter eſſe in eodem compoſito materiali. 296

Summa libri de Natura loci.

DE Loci natura, ac Quiditate quidq; naturaliũ corporum locus ſit. Quo itẽ & quibus locus cõueniat, tum ex propria tum ex aliorum ſentẽtijs inquiritur. 298
Caput Primum. Locum non eſſe formam nec materiam, nec ſpatium, ſed immobile primum continentis. Quidq; proprius ſit locus naturalium corporum tam mixtorum, quam ſimplicium. 298
Caput Secundũ Quæ nam ſint, vel non ſint, in loco, multorum etiam afferuntur ſnię, ac diluuntur, quo videlicet vltimę ſphærę locus debeatur Quomodo demũ ſuperficies ac locus vltimi continentis eum ſit, duæ ſint ſpecies quantitatis diuerſæ. 299

Summa libri Primi de Tempore.

CApur Primum. Tempus difficilis eſſe cognitionis oſtenditur. An item tps ſit inquirens, obijcitur ad partes, ipſumq; eſſe cõcludit, an demum vnum & idẽ nunc numero ſit in tempore determinatur. 300
Caput Secundum. Tempus nõ eſſe motum, ſed aliquid eius, ſ. numerum eius ſecundũ prius, ac poſterius, ipſum inſuper nec velox, nec tardum dici oſtenditur. 302
Capur Tertium. Quæ ſunt illa quæ menſurantur tempore, & quæ non. 303
Capur Quartum. De differentia æternitatis æui & temporis, & quid ſit vnumquodq; eorum. 304

Summa libri Secundi de Tempore.

CAput Primum. Quid ſit tempus, & qualiter tempus in iſtis inferioribus participatur, & quæ ſit Angelorum, & eorum operationum menſura. 365
Caput Secundum. Qualiter in toto tẽpore eſt inſtans idem re, differens in rõne. 306
Caput Tertium. Cuius ſit menſura inſtans, temporis & æui. 307
Caput Quartum. Quid menſurat operationes Angelorum. 308
Caput Quintum Quid ſit ſubiectũ æui. 308

Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. ſixti.

QVæſtio de ſubiecto totius Naturalis Philoſophiæ. 311
Quæſtio de Dei gloriosi Infinitate intenſiua. 316

INDEX COMMENTARIORVM D. THOMAE AQVINATIS IN OCTO LIBROS PHYSICORVM.

ET EORVM, QVÆ IN HOC VOLVMINE NVPER ADDIDIMVS.

In quo concluſiones, & omnia adnotatu digna ordine, ac iudicio ſummo diſpoſita ſunt.

Primus numerus paginam, Secundus columnam, p. principium, m. medium, f. finem columnæ deſignant.

ABſtractionẽ negãtes ideas ponere oportet, quẽadmodum Plato. 35,1.p
Achilles Zenonis, quo motũ deſtruit. 188.2,f
Accidens infinitum eſſe non poteſt. 72,1.p
Accidens duplex, ſeparabile & inſeparabile. 1.b.d
Actio & paſſio vel ſunt motus, vel idem motui. 64,2.f
Actio & paſſio re vnũ ſũt, diuerſa aũt. 65,2.f
Actio & paſſio, ſi ſint idem, non propterea vnus motus ſunt. 65,2.f
Actiones denominantur a principijs, paſſiones verò ex terminis. 33,2.f
Actionis & paſſionis eſſe motum, nihil eſt aliud quam motus eſſe motum. 136,2
Actus eſt in eo cuius eſt actus. 63,1
Actum vnius in altero eſſe non eſt inconueniens. 64,2.p
Actiuę qualitates paſſiuis priores. 18,1.m
Aeternitas motus neceſſaria eſt ad cognitionem primi principij. 252,1.p
Aeternorum quædam ſuæ immobilitatis, ac neceſſitatis cauſam habent. 225,1.m
Aeterna eſſe mobilia & non motua non eſſe poſſibile. 219,2,m
Aeternitas minus oſtendit primi principij, eſſe, quam nouitas motus. 218,1.f
Aeternitatis rationes ab Ariſt. adductæ quãtum valeant. 222,2.p
Aequiuocationes multæ iuxta gña. 211.2.m
Aequiuoca comparari non poſſunt. 209,1.
agens quodlibet naturale in agendo repatitur. 63,2.p
agere & pati ſi idem ſint, docentem addiſcere non neceſſe eſt. 65,2.p
agere propter finem cur antiqui naturæ adimebant. 54,1.p
agentia naturalia & voluntaria determinata eſſe oportet, ſi aliquam adinuicẽ actionem ſeu paſſionẽ habere debeãt. 220,2.m
agunt & patiuntur adinuicem entium multa. 60,2.f
albatio non albedo motus eſt, ad motum.n. ſicut mutatio eſſet. 137,1.m
aliquid eſt in potentia tantum, quoddam in actu tantum, & quoddam medio modo ſe habens cui conuenit moueri. 601.p
alterãtis & alterati nullum eſt medium, præcipuẽ in ſenſus alteratione. 200,1.m
alteratio non eſt in ad aliquid. 200, 2.p
alteratio cur dicatur, motus ad qualitatem. 137,1.f
alteratio eſſe ad quartam qualitatis ſpeciẽ videtur tamen ipſa neceſſario eſſe ad qualitates tertiæ ſpeciei. 198.1.m.200.1.f
alteratio non eſt ad habitus, qui ſunt partis animæ appetitiuæ. 200,2.m
alteratio dicitur & non augmentum vel decrementum, ſicut & in certis motib. illa mutatio, quæ ea magis in minus in eandem ſpeciem motus, tendit. 137,2.f
alterari continuẽ aliquid, in manifeſtis eſt, ambigere, 173,2.m
alterationis principium ipſa loci mutatio videtur eſſe. 24,1.f
alterationes æquẽ veloces cõtingit eſ nedũ

tpis equalitate,ſed ſimilitudinis formę cõi idẽtitate,q̃ ſimilitudo nedũ paſſiuis dupli ci ſeruata idẽtitate,ſed ſubiecti numerali Vnitate inſpicienda eſt. 207.2 m,208,1.p
Alteratione non exiſtente augmentum fie ri non eſt impoſſibile. 250,1.p
Alterationum ſimilitudinem ex ſubiecto,& paſſione diiudicare debemus. 208,2.p
Alteratio,augmẽtũ,neq; aliorũ aliqs motus cõtinuus & perpetuus. 273,2.m. 148,1.p
Alterari dicere qđ pacit ridiculũ. 200,1.p
Alterantur & patiuntur ſenſus ipſi. 202.2 p
Alteratio non eſt motus continuus in infini tum. 151,1.f
Alterationes & generationes violentæ & cõ tra naturam ſunt. 157,2.p
Amicitiam & litem rerum naturalium prin cipia Empe.aſſeruiſſe ratione ſufficien ti,hoc opinaſſe videtur. 234,2.m
Anaxagoræ principijs aduerſari videtur, quodlibet eſſe in quolibet. 14,2.f
Anaximander ita mundum ait incœpiſſe,ꝙ ante nunquam fuerat. 13,1.m. 69,2.f
Anaxagoras falſo putabat, ideo quieſcere infinitũ,quia ſeipſũ fulcire videbatꝰ 75,1.f
Anaximander infinitũ,diuinum, immorta le & incorruptibile eſſe affirmauit. 69,2.f
Anaxagoras opinatus fuiſſe falſum videtur, dum tantum intellectum mouentem ſup poſuit in ipſa rerũ conſtitutione. 224,1.m
Anaxagoras rectè poſuit intellectum im paſſibilem,& immiſtum. 239,1.p
Animalia imperfecta carent motu. 2,2,1.f
Anima non exiſtente an ſit. 128,2.p.129,1.p
Animal ipſum ſeipſum mouet cũ prius non moueretur,non ſecundum quamcunque mutationẽ,ſed ſm lationem tm. 226,1.p
Animalia,quæ neque per artem,aut ex deli beratione agunt,maxime oſtẽdunt ipſam naturam propter finem operari. 53,1.p
Animalium multę fiunt a continente tranſ mutationes. 227,1.p
Animalis mouentia ſeipſum,quòd mouetur & quod mouet ab inuicẽ diuiſa. 233,1.p
Animatorum proprium eſſe vr mouere ſeip ſum, quod vitale quoddam eſt. 233.2.m
Animalia, quæ ex ſeipſis mouẽtur & natura & extra naturã moueri oportet. 23,2.p
Antipetitaſi omnia ſimul moueri, & mo uere. 274.1.p
Annuli ſimilitudine ipſa infiniti ratio mani feſta ſit. 79,1.p
Appetitus naturalis quid ſit, & quomodo materiæ conueniat. 29,1 m
Aqua in cineribus poſita vacuum aſtruere, videtur. 101,1.f
Aqua dũ eſt aqua,eſt in potẽtia ad leue,i.ad aerẽ,& ſimiliter cũ aer facta eſt,eſt in põa ad actu leuẽ,qđ eſt eſſe ſurſum,235,2.m
Ars non deliberat, & tamen agit propter fi nem. 37,1.p
Ars ea perficit quæ natura perficere non po teſt. 53,1.m
Ars quæ imitatur naturã,in his quę natu,& arte fieri valent, talem proceſſum habet, qđ in illa ex prioribus ad poſteriora ꝓce dimus quemadmodũ in natura. 53,1.m
Ars imitatur naturam, in his, quæ poſſunt arte & natura fieri. 53,2.p
Artifex ſibiipſi materiam conſtruit. 37,1.m
Artificiata motum non niſi per accidens ha bent. 30,1.& 2
Artificiatorum oium finis eſt homo. 37,1.f
Ariſtoteles generari ſcientiam ſicut Plato .p.c.vult, quod alibi reprobat. 207,1.m
Ariſt qn materiã fœminæ, formã verò mari aſſimilat,vius eſt Platonis metaphoris,ut ipſius damnaſſe videretur ſatam. 29,1.p
Aſtrologia cum ea conſideret quę Phyſicus, pars phyſicæ eſſe videtur. 34,2.p
Atomum cur non poſſe moueri dicatur ap tiſſima redditur ratio. 193,2
Atomos poſſe moueri per ſe ſine ratione aſ ſeruit Heraclitus. 192,1
Augmentum eſſe nequit niſi alteratio, & va cuum aliquo modo ſint. 250,2
Augeri aliquid continuè eſt impoſſib. 219,1
Augens & auctum immediata ſunt. 203,1
Auerroim malè expoſuiſſe textum primum ſecundum & tertium primi Phyſico. 2 1.f
Auerroim quomodo reprobat Expoſitor in materia creationis. 218,2.& inde.
Auicenna fruſtra improbaſſe vĩ Ariſt.rõnes, quas ad oſtendendum quod demonſtrari naturam eſſe impoſſibile eſt attulit. 32,1
Auicennæ rõnes tres, quib. improbat Ariſt. qui materiã formã appetere dicebat. 29,1
Auic.rõnes quædã affert cõtra Ariſt.de monſtrationẽ,probare conantis nullũ fini tum infinitã habere potentiã, quæ pauci, vel nullius valoris eſſe oſtendunt. 267,2
BEſtiæ nihil faciunt a fortuna. 47,1
Briſſonis Tetragoniſmus. 5,1
CAſus & fortuna ad genus cauſæ efficien tis reducuntur. 48,2
Caſus & fortuna nõ eſſe vñr,quia de ijs mẽ tandũ eſſet non meminiſſe antiquos 41,1
Caſus & fortuna poſteriora ſunt intellectu, & ipſa natura. 48,1
Caſus idem quod vacuum, vel vano aliqd, propinquius dicit. 48,1
Caſus inter cãs ꝑ accñs connumerat. 46,2
Caſus & fortuna ſic differũt,qđ q̃ a fortuna ſunt,a caſu eſſe pñt,nõ aũt ecõuerſo. 46,2
Caſum cur negauerunt Antiqui. 41.1
Caſu quæcunq; fiunt, quæ a cauſa fiunt ex trinſeca propter finem,quando non fiunt cauſa eius quod accidit. 47,2
Caſus nõ ſolũ in ijs,quæ voluntariè agunt re perit,ſed & in alijs aialib & ẽi aia caren tib.& in quo nam a fortuna differat. 47,2
Cauſar.determinatio,cur neceſſaria eſt. 38,1
Cauſa duplex,per ſe, & per accidens, 45,1
Cauſar.modi quot ſint dicitur, & qũo om nes ad quatuor reducuntur gña. 39,2.41,1
Cauſa primo modo dicitur materia. 35,1
Cauſa dicitur alio modo de principio vnde motus.i.de efficiente. 38,2
Cauſa dicitur de ipſo fine. ibid.
Cauſam dr ipſum qđ quid eſt.i forma.ibid.
Cã diuiditur in põa & actu operante. 41,1.
Cã in actu ſimul eſt cũ ſuo effectu, & ſimul cũ illo,corrũpit,ita tñ quod ex vtraq; par te ſingularia ſuſcipiant, cã aũt in potẽtia pereunte, non neceſſario effect.int. 41,1.f
Cãm per accñs diuidi contingit, ſicut & cãs per ſe,& quid ſit cauſa per accidens. 40,2
Cauſarũ quomodo vna prior dicatur. 40,1
Cauſæ quatuor tantum ſunt. 49,2
Cauſæ plures qũo in vnam coincidunt. 45,2
Cã ꝑ ſe,prior eſt ea,quæ eſt ſm alter. 237,2
Cauſæ ſibi inuicem ſunt cauſę ſecundum di uerſas cauſatum ſpecies. 39,1
Cauſã ꝓportionaliter rñdere debẽt effectus ipſi, ita qđ generalib. generales effectus, & ſingularibus ſingulares reddantur. 41.1
Cauſę naturales in neceſſitate quomodo or dinentur ex proceſſu neceſſitatis in ſcien tijs & artibus inuentæ apparent. 57,1
Circulo ferri,& circulariter nõ ẽ idẽ. 254,2
Circularis motus, non ſolum quia inter lo cales annumeratur, in infinitum durare poteſt, & quia in eo finis principio copu latur,ſed quia ſolum perpetuus eſt,oibus alijs prior, & ipſorum menſura eſſe oſten ditur. 130,1.144,2.254,2, 256,1.p.f
Circulari & recto mixtus motus poſterior, eſt. 264,2
Circularis motus perfectior, & ſimplicior, quia in eo finis copulatur principio, & id eiſdem nequaquam eſt, rectus autem ſæ pè,in eiſdem eſt. 263,2
Circularis motus, vno numero exiſtens per infinitũ tps durare põt,neq; ex hoc aliqđ inconueniens ſequitur. 195,1.263,1
Circulatio prima non eſt tempus, alioquin circulationis pars circulatio eſſet, multa que tempore ſimul eſſent. 115,2
Circulo motum ſemper eſt in principio,me dio,ac fine. 263,2
Circularis motus a ſeipſo in ſeipſum eſt re ctus verò ex ſe in aliud terminatur. 263,1
Circularis motus recto prior eſt natura,ra tione, & tempore, & aliquando menſura exiſtens ſolus regularis eſt & ideo perpe tuus etiam neceſſario eſt. 264,2
Circularis linea recta æqualis erit, ſi motus q ſup ipſas ſiũt cõparari poſſint. 209.1.m
Cognitiorum ordo tam ſm naturam quã in ratione noſtra quomodo ſumendus. 2,2.f
Communium ſpeculatio prior eſt ea, quæ de particularibus eſt. 2,2.p 58.1.m
Comparatio fit in atoma ſpecie. 210
Comparatio vera ibi eſt, vbi eſt vnum pri mum ſuſceptiuum. 210,1
Comparabilia ſunt quæcunque non ſunt æ quiuoca,& quæ diuerſarum non ſunt ſpe cierum.&c. 209,1
Confuſius nobis eſt notius, ignotius natu ræ. 2,1.& inde.
Cœlũ factũ eſſe a caſu quidam credid. 43 2
Cœlum eſſe factum voluit Plato, & cum ip ſo,etiam tempus. 221,1
Cœlum omnia continere dicitur. nec tamẽ ab aliquo contineri. 97,2
Contentum in aliquo ab ipſo realiter diſtin guitur in quo eſt. 88,1.f
Cõſequẽter ſe hñs,tãgẽs,& cõtinuũ qđ ſint. & qũo naturæ ordine ſe reſpiciant. 143,1.f
Contrariorum vna eſt materia, ac ſcien tia, 220.1
Contrarietas eſt inter duos terminos maxi me diſtantes. 136,2
Contrarium aliquid alicui quinque modis, cũ ſit, quinq; conſimiliter modis motuũ, contrarietas ſumendam eſſe docet. 140,1
Contrariorum idem eſt cauſa. 41,2
Contraria ſecundum locum ſunt,quę maxi mè diſtant ſm lineam rectam. 142,1.f
Contraria quæ erant in genere poſitionis fi guræ, & ordinis antiqui rerum natura lium,principia dicebant. 16,1
Contraria quomodo ex inuicem fiunt. 14,2
Contraria principia antiqui poſuerunt cum vno materiali principio. 20,2
Contrarietas mutationum ex terminis qui dem a quo intendimus tantum, non au tem in motibus hoc ſufficit. 152,1.f
Contrarietas communis perfecti & imper fecti in ſubſtantia eſt. 156,2
Condenſationis ratio vacuum aſtruens va na eſſe oſtenditur. 103,1
Continua ea eſſe dicimus, quorum vnus eſt terminus. 143,1
Continuitas tempori competit ex motu & magnitudine. 117,1.f
Continuatio his tm conuenit quæ ſm con tactum vnum fieri apta nata ſunt. 143,1
Continuum ſi diuiſibile eſſet, partiretur im partibile. 165,2
Continuũ ex indiuiſibilib. minimè cõponit ſi definitiones continui, & eius, quod eſt tãgere, & qđ cõſequẽter veræ ſunt. 156,2
Continet locatum ipſe locus,ita quod nihil eius. 91,1
Continens.i. cœlum, ſeu aer qũo plurimas in aialibus cauſet tranſmutationes. 227,1
Conuerſio terminos ſiet indeterminat 265
Continuum omne ex indiuiſibilibus com poni eſt impoſſibile. 166,2

Conti-

Continuate, magnitudo, motus & tēpus ſe conſequuntur. 122,1
Cōtinuè moueri dr̄ illud, q̄ n̄ deficit moueri aliquo tēpe p eādē magnitudinē. 142,1
Continuari mobilia omnia apud Philoſophos dubium eſt. 194,2
Corporum ſenſibilium ſenſibilia ſunt exulta. 86,1
Corpori cuilibet, cum extra proprium locum eſt ad ipſum ferri naturaliter & cōtinuè, proprium eſt, & cur etiam naturaliter quieſcit in eodem. 91,1
Corpus infinitum ſi eſt, aut graue, aut leue illud eſt. 76,1
Corpora de neceſſitate naturæ ſuis i locis manēt, & ex his violētia mouent̄. 229,2
Corpus habens aliud extra ſe corpus ipſū continens, in loco eſt, quod vero non habet, in loco non eſt. 96,1
Corpus aliquod infinitatem ſubire inconueniens eſt. 72,2 f
Corpus infinitum, cum ſit in oēm partem dimenſiones habens, eſſe non pōt. 73.2
Corruptio vocatur ea mutatio, quæ ex ſubiecto in non ſubiectum tendit. 135,1
Corruptionē corruptioni contrariā eſſe nihil phibet, ſicut nec gn̄ationi gn̄ationē cōtrariā eſſe, non eſt incōueniens. 150,1
Corruptum & generatum in atomo corruptum eſſe, & generatum oportet. 157,1
Corruptionis cā per ſe eſt ipſum tēpus. 123,2
Corrumpitur ac generatur, quod quandoque eſt, quandoque non eſt. 154,2
Creationem tuetur Expoſitor contra Commentatorem. 218.2
DEfinitio eſt rei, qua decernimus vtrū, idem ſit, aut aliud, quod duob⁹ modis, intelligitur. 211,1
Definitione quid res ſit oſtenditur. 91,2
Definitione omnia ubiecta dilucent. ibid.
Definitiōe definiti ppͥetates clareſcūt. ibi.
Definitione ſit omnium difficultatum manifeſta cauſa. ibid.
Definitionibus partes quędam indiuidualis materiæ nō conueniunt, ſed partes materiæ cōes quoque ipſas ingrediunt. 57. 2
Definitionis omnes partes ad genus cauſæ formalis reducuntur. 38,2
Definitionis communis regula. 11,1
Definitiones Phyſicæ & Mathematicæ deſenſæ ſunt. 35,1.f
Definitio declarans ſpeciem quæ ſit. 212,1
Deliberare non eſt propria agendi pp̄ter finem ratio. 55,1
Democritus & Empedocles de forma tantum tractauerunt. 36,1
Demonſtratio Ariſt. qua probat finitum non poſſe per tempus infinitum moueri quantum valeat. 267,2
Demonſtratio, qua probatur nullā finitam magnitudinem habere infinitā potentiā, quanti ſit valoris examinatur. 272,2.f
Dēſitas & raritas principium omnium paſſionum quomodo ſunt. 150,2
Denſi ac rari diſcrimina aliarum ſequitur differentia qualitatum. 113,2
Denſi ac rari quidam vacuum inditum corporibus eſſe affirmauerunt. 110,2.f
Deorſum cur ferantur grauia non poterit aſſignari aliqua ratio, ſi motus ſurſum vacuum cauſa ſit. 111,2
Diuerſitatis ſciētiū cauſa duplex eſt. 1, 1
Diuiſiua via vtilis eſt ad definitiones. 52,2.f
Diuiſionē magnitudinis vltimis carere neceſſe eſt, cū in īfinitū diuiſibilis ſit. 81.2 f
Diuiſio non per ſe qualitati, ſed & quantitati congruit. 173,2.m
Diuiſibile, cū cōtra ſuam diuiſionem diſtinguatur, Nunc oē indiuiſibile eſt. 167.1.f
Diuiditur omne in ea, ex quibus componitur. 158,1.p
Diſpōnis rō ex relatione depēdet. 204.2.m
Docentem addiſcere non eſt neceſſarium, ſi agere, & pati idem ſint. 65,2.m
Duratio motus per infinitum tempus impoſſibilis eſt. 195,1.p
EMpedocles litē, & amicitiā prīcipia rerū ponēs irrōnabiliter dixit. 22,1.m
Empedocles incępiſſe mundū ita quod aliquando erat ante, opinatus eſt. 217,2.p
Empedocles, & Democrit⁹ ex Philoſophis formam ea parte tractauerunt. 36.1.f
Ens multipliciter dicitur. 5,2.f
Entium quoddam naturale, quoddam artificiale eſt. 30,2.p
Entium quædam ſunt propter finem deliberatum, quædam minime. 44,1.f
Entium propter finem quædam per volūtatem fiunt, quædam vero non. 44,2.f
Ens trifariam diuiditur. 50,1.m
Entium cōis diuiſio ſm motus, & quietis diſpoſitionem quō ſit ſumenda. 227,2.p
Entium quædam aliquando quidem mouentur, aliqn̄ quædā quieſcunt. 227.2.p
Entia omnia in loco eſſe, communis eſt antiquorum ſententia. 83,1.p
Entium quædam aliquando quieſcere, quędam verò non. 226,2.p
Ens oē immobile eſſe, ob id qđ vacuū nō eſt Meliſſi eſt fatua & apparens rō. 101,1 p
Entium multa agunt & patiuntur adinuicem. 60,2.f
Ens mobile, non aūt corpus mobile, ſubiectū eſt tot⁹ Naturalis Philoſophiæ. 1.2.m
Eſſe & fieri pp̄ter aliquid reperitur in rebus naturalibus ſicut cōe quiddam. 52,2.m
Eſſe quando tempus eſt, & in tempore diuerſa ſunt. 123.1.m
Eufortunium eſt, quando ſequitur aliquod potiſſimum bonum: infortunium vero, quando maximum malum. 46,2.p
Ex alio fieri bifariam intelligitur. 11,2.f
Exceſſus oīs determinatę, ac datę magnitudinis nō cōtingit, ſicut i diuiſiōe. 72,2.m
Expoſitio Auer. tex. 1. Phy. primi, ſecundi, & tertij & eius improbatio. 2.2.f
Experientia, particularium ſcientiam aſſequimur. 206,1.m
Expulſio ea eſt, cum mouens deſerit id qđ mouet. 200,1.f
FAcientis & vtentis diſcrimen 37,1.p
Falſum, quod Zeno in ſua ratione motum, deſtruente, ſuppoſuit. 189,2.f
Fieri ex alio ſecundum eſſentiale, & accidētale accidit. 12,2.p
Fieri & eſſe propter aliquid proprium eſt rerum naturalium. 57,2.f
Finis eſt cauſa cauſarum. 40,1.m
Finem & ea quæ a fine ſunt cur idem artifex conſiderare habet. 37,1 m
Fine carens perfectum haud eſſe pōt. 79.2.f
Finiti diuiſibilis idē eſt terminus. 115,1.p
Finitū & īfinitū ppria naturaliū ſūt. 67.1 f
Finitum, quod accipitur in magnitudine, vel ſm appoſitionem, vel diuiſionem, permanet, finitum vero, quod in ſucceſſiuis accipitur, corrumpitur. 78,1.p
Finitam magnitudinem æquam potentiā hr̄e cum infinita eſt impoſſibile. 273,2.f
Finita magnitudo habere potentiam infinitam non poteſt. 272,2.f
Fęlices cur a vulgo fortunati dicant̄. 47.1.p
Formam in materiam tranſmutari inconueniens eſt. 32,2.p
Formam, materiam mouētem Naturalis, ſpeculatur. 50,1.p
Formæ ac materię ſpeculatio naturalis ſciētiæ terminus eſt. 30.1.p
Formæ continere, materiæ vero contineri proprium eſt. 81,1.p
Formæ rei naturalis natura eſt, artificialis vero non, cum ex naturali naturale fiat, artificiale ex artificiali minime. 32,2.p
Forma natura dicitur. 33,1.f
Forma & materia, ſi locus eſſent, quomodo vnumquodque in ſuum pergeret locum difficile eſſet videre, & locus erit in loco quod eſt abſurdum. 88.1.f
Forma & materia cum non ſeparentur a re locum eſſe minime poſſe, quia locus a locato ſeparatur. 87,2.f
Forma duplex cōpleta, & incōpleta. 34.1.p
Forma ē magis natura, quā materia. 33.1.f
Formam ſolus Empedocles, & Democritus tractauerunt. 36,1.f
Forma in numero cauſarum eſt. 38,1.f
Forma & finē gn̄ationis, qđ idē eſt, oīa q̄ ad ipſam ordinant̄ p p ipſam fiunt. 33,2.f
Formam & materiam ad eandem ſciētiā contemplari ſpectat. 36,1.m
Fortuna & caſus nihil eſſe videntur, dum nullus Antiquorum Philoſophorum, de ipſis ſermonem habuit. 41,1.f
a Fortuna nihil faciunt propoſito carētes, vt pueri, inanimata, & beſtiæ. 47,1.f
Fortuna non eſt circa ea quæ ſemper ſunt, quemadmodum natura. 54,2.f
Fortuna & caſus poſteriora ſunt natura & intellectu. 42,2.m
Fortuna à caſu in quo nam maxime diſtinguatur. 48,1.f
Fortuna ſm aliquos, cauſa quędam eſt, ſed humano intellectu immanifeſta. 43,2.p
Fortuna eſt cauſa per accidens in his, quæ fiunt ſecundum propoſitum propter finem, in minori parte. 45.1.f.46,2.m
Fortunam bonam dicimus, cū bonū aliqđ & ē contra malā cū malū euenit. 46,1.f
Fortuna inuenitur in habentibus dominiū ſuorum actuum. 46,2.p
a Fortuna effecta effectui per ſe coniunguntur, & ipſa per accidens fiunt. 44,2.f
a Fortuna multa p accidēs euenire. 45 2.m
a Fortuna cur aliqua fiant, & quō. 44,1.p
Fortunā cęleſtiū cām eſſe deſtruit. 47, 1.p
Fortunatos cur vulgus fęlices vocat. 97,1.p
Fortuito facta eē diuiniora corpa, q̄ ptes mūdi ſēpiternæ ſunt ipoſſibile ē. 43.1.f
GEneratio, ſi generetur, non erit aſſignare materiam, ipſi generationi ſubiectam, quòd eſt abſurdum. 239,2.f
Generationem generationi cōtrariam, eſſe ſicut nec corruptionem corruptioni, nihil prohibet. 153.2.f
Generationis naturalis neceſſitas ſimilis, ſcientiarum demonſtratiuarum neceſſitati videtur quantum ad id, quod eſt neceſſitatis principium. 57,1.f
Generationis naturalis animalium hic naturalis vī ordo, vt primum ſemen, inde animal, poſtremo homo fiat. 54.2.p
Gn̄atio vnius ē corruptio alterius. 83,1.p
Generatio duplex, aliqua ſimpliciter, aliqua verò ſecundum quid, ea ſubſtantiæ eſt, hæc verò accidentis. 134,2.f
Generatio non eſt motus, quia quod generatur non eſt hoc aliquid. 135,1.f
Generatio non eſt motus, quia quod generatur non eſt in loco. 135,2.m
Generationes & corruptiones rerum neceſſario cum non ſunt. 189,2.f
Generatio cū oppoſitos habeat terminos nō pōt eſſe in perpetuū continua. 253.1.f
Generatum omne generabatur prius gn̄ationē cum motu præcedente. 181,1.f
Generatum prius alteratur, & accreſcit, vltimo localiter mouetur. 251,2.f
Generari imperfectionem dicit in eo, quod generatur. 251,2.f
Generatio dicitur æquè velox, ſi inæquali

tpe generat idem,& indiuiſibile. 173.1.f
Generatum vt ſtatim corrumpatur abſurdum eſt. 254.1.i
Generationem naturalium continere ſimpliciter neceſſarium penes materiã ſumptum, inconueniens eſt. 55.2.f
Generationes & alterationes violentæ & contra naturam ſunt. 153.2.p
Generatio videtur in eodem inſtanti generari,& corrumpi. 255.2.f
Generationis cuiuſque oportet eſſe aliquẽ, terminum ad quem. 136.2.p
Gñatum oẽ latione vlti. mouetur. 251.2.f
Generatio dicitur mutatio ea non ſubiecto in ſubiectum. 134.2.f
Genus non dicit vnam naturam, ſpecies autem ſic. 211.2.f
Genus duplex logicum & naturale. ibid.
Gña multas æquiuocationes continent. ibi.
Grani milij quodlibet non facit ſonum, ſicut totus modius. 215.2.p
Graue deorſum tendit, quia aptum natum eſt ſic moueri. 235.2.p
Graue & leue multipliciter dicuntur eſſe in potentia. 235.2.f
Grauia & leuia moueri a ſeipſis abſurdum, eſt. 233.2.p
Grauia & leuia in propria loca natura; in oppoſita aũt violentia mouẽtur. 233.2.p
Grauia & leuia, cum mouentur natura, nõ eſt manifeſtum, ſicut cum extra naturã mouentur ab alio moueri. ibid.
Grauia & leuia cum continua ſunt nõ mouent ſeipſa. 234.1.p
Grauia & leuia ab alio mouentur. 234.1.f
Grauia & leuia quomodo moueantur a generante. 226.1.f
Grauia cum nõ ſint ſibijpſis cauſa quietis, à ſeipſis moueri nequeunt. 232.1.m
Grauia cur deorſũ ferantur nõ erit aliqua rõ, ſi motus ſurſum vacuum cã ſit. 111.2.m
HAbitum illud dr eſſe, qđ cũ alicui cõſequẽter ſit ipſum tagit. f. 142.2.m
Habitus, qui ſunt in prima ſpecie qualitatis, qui etiam corporei ſunt, virtutes, & vitia, quædam appellantur. 204. 2.m
Habitus animæ appetitiuæ eſt alteratio. 205 1.m
Habitus ac diſpoſitionis ratio ex relatione dependet. 204.2 m
Heſiodus ante omnia Chaos afferens locũ affirmaſſe videtur. 85.2.p
Heraclitus male opinatus eſt atomos per ſe moueri. 192.1.m
Heraclitus omnia aliquando ignem fore exiſtimauit. 74.1.m
Heraclitus mutationem poſuit infinitam. 194. 1.p
Heraclitus moueri oia aſſerens minus Naturalis ſcientiæ fines egreditur. 228.2 p
Heſiodi ſententia, ſi vera ſit, locum habere mirabilem potentiam conſtat. 85.2.m
IAm eſt illud quod propinquum eſt præſenti indiuiſibili nunc 127.1.p
Ideas ponere Plato coactus fuit, dũ aliquã intellectus abſtractionem non cognouiſſe videatur. 35.1.m
Ignem quandoq; omnia fore putabat Heraclitus. 74.1.m
Ignis cum ſurſum naturaliter moueatur, terra autem violenter, ſurſum & deorſum motus naturales ſunt. 154.1.f
Ignis motus ſurſum an contrarius ſit eius, deorſum violentus motus aut terræ naturalis deorſum. 155.2.f
Indiuiſibili tẽpore non poteſt aliquid quieſcere. 186.2.m
Immobile tribus dicitur modis. 131.1.m
Imobile mouẽs aliqđ eẽ neceſſe ẽ. 238 1.m
Immobile omne eſſe, ex eo, arguitur, ꝙ vacuum non eſt ergo nec motus, ſicut arguit Meliſſus. 101.1.p
Impartibile ſecundum quantitatem non mouetur, niſi per accidens. 192.1.p
Infortunium contingit eſſe, quando aliqđ magnum malum euenit. 46.2.p
Impoſſibile multis intelligit modis. 194.2 m
Impoſſibile ex poſſibili quandoque ſequi non poteſt, falſum vero ſic. 138.2.p
Impulſio eſt cum mouens non deficit ei, ꝙ mouetur. 100.1.f
Inanimata nihil faciunt à fortuna. 47.1.f
Infinitum eſſe ꝙ ſit impoſſibile ex ipſa corporis ratione conſtat. 83.2.m
Infinitum eſſe ex quinq; oſtendi poſſe vt, ex tpe, ea deciſione cõtinui, ea ꝑpetuitate generationis, ea rõne eius apparenti, & ex intellectus apprehenſione. 70.1.m
Infinitum ſeculati ea aliorum opinionibus conueniens eſt. 69.1.p
Infinitum corpus diſſimilium partium dari in natura non eſt poſſibile. 75.1.p
Infinitum verius Parmenides, quam Meliſſus intellexit. 8.1.p
Infiniti generica ratio hæc eſt, quod ſemper eius ſit aliud, & aliud accipere. 77.2.m
Infinitum aliter definitur, quã aliqui Philoſophorum definierunt. 82 2.f
Infinitum in tempore, in hominibus, in generatione, & magnitudine diuerſis inueniuntur modis. 82.1.m
Infinitum definire abſurdum eſt. 80.2.m
Infinitum ſm exceſſum, ſicut ſecundum diuiſionem omnis datæ magnitudinis in natura non contingit. 79.1.m
Infinitam potentiam in magnitudine infinita reperiri non eſt poſſibile. 272.2.m
Infinitum in maius in numeris reperitur, in minus vero non. 81.1.f
Infiniti rationem pari numero Pythagorei tribuebant. 68.1.p
Infinitum non eſt actu, ſed potẽtia. 77. 1.m
Infinitum ſm diuiſionem datur. ibid.
Infinitum reducitur ea potentia in actum ſucceſſiue. 77.2.p
Infinitum diuiſione & appoſitione generre conueniunt. 77.2.f
Infinitum eſt cuius ſemper aliquid extra eſt, accipere. 78.2.p
Infinitũ cũ materia ſimilitudinẽ hẽt. 78.2 p
Infinitum ſm diuiſionem & appoſitionem, quomodo diſtinguantur. 78.2.m
Infinitũ parti potius, ꝙ toti ſimile ẽ. 70.1.f
Infinitũ in ſenſibilib. & intelligibilib. eſſe irrationabiliter Plato exiſtimauit. 80.2.m
Infinitum in motu tpe, & magnitudine nõ vniuoce, ſed analogicẽ reperitur, 82.1.m
Infinitum eſt ſicut materia, cui ſemper annectitur priuatio. 82.2.m
Infinitum principium ingenitum eſſe, & omnia gubernare propriẽ dr. 69.2.m
Infinitum paſſio eſt magnitudinis. 71.2.m
Infinitum ſi eſt vel eſt ſubſtantia vel accidens, aut nec accidẽs nec ſubſtãtia. 70.1.f
Infinitum actu eſſe, & ſicut ſubſtantia, & principium rerum abſurdum eſt. 72.1.p
Infinitũ accidẽs eſſe eſt impoſſibile. 72.1.m
Infinitũ ad finitũ nullã rõnẽ hẽt. 224. 1.p
Infinitum quantitati congruit. 6.1.f
Infiniti definitio ea antiquis accepta perfecto potius conuenit. 79.2.f
Infinitum auferentibus, quæ nam impoſſibilia accident. 76.2.f
Infinitũ in actu non adſtruitur ex ipſa magnitudinis diuiſione in infinitũ. 83. 2.m
Infinitũ ponẽtes oẽs principiũ rerũ faciũt, ꝙ Pythagoricis ꝓprium fuiſſe vr. 66.2.p
Infinita mutationẽ poſuit Heracli. 94.1.m
Infinitũ locum eſſe cum nõ contingat, neq; poſſibile erit eſſe corpus infinitũ. 76.1.m
Infinitum eſſe ſeparatum non poteſt, ſicut nec magnitudo, nec numerus per ſe exiſtere ſeparata poſſunt. 71.2.f
Infinita magnitudo dupliciter infinita eſſe põt, ſm diuiſionẽ, & ſm vltimũ. 164.1.p
Infinitum auferentes, quæ ſequantur impoſſibilia. 70 1.f
Infinitorũ mouẽtiũ, nõ dat primũ. 237.1 p
Infinitum aut finitum ſit naturale omne neceſſe eſt. 67.1.m
Infiniti conſideratio neceſſaria eſt. ibid.
Infiniti definitio a Philoſophis aſſignata in annulo conſpicitur. 79 2.m
Infinitũ tãtum neceſſe erit, ſiue in numeris, ſeparatis, ſiue in ſenſibilib. ponat. 72.2.c
Infinitum corpus, ſiue ſimplex, ſiue compoſitum non poteſt eſſe. 73.1.f
Infinitum tranſiri in tempore infinito, quomodo ſit poſſibile. 298.2.f
Infinito tempore motum infinitum eſſe nõ eſt impoſſibile, ita tamen quod motus, alius, & alius intelligatur. 198.2.m
Infinitum quomodo ſeparatum aliquem inueniſſe eſt impoſſibile. 71.1.p
Infinitum quod partes eiuſdem ſpeciei, habeat non eſt poſſibile eſſe. 74.2.f
Infinito tpe per magnitudinẽ finitam, non eãdem tranſire non eſt poſſibile. 181.2 p
Infinitum, quia toti ſimile eſt ideo, omnia continere ei proprium eſt. 80.2.m
In ſeipſo eſſe primo & ꝑ ſe nihil pt. 90 1.m
In ſeipſo aliquid eſſe per ſe, aut per accidens ſiue ſecundum partem intelligit. 89.1.m
In ſeipſo aliquid eſſe per ſe, aut per accidens non contingit. 90.1.m
Intellectum immiſtum & impaſſibilem rationabiliter poſuit Anaxagoras. 239.2.p
Intellectus dum reducitur in habitũ ſcientiæ non ſuſcipit aliquam alterationem, quia ſciens ad aliquid eſt. 236.1.m
Intellectus & natura priores ſunt fortuna, & caſu. 48.2.f
Inſtrumẽtum mouet, & mouetur, mobile, mouetur, ſed non neceſſario mouet, mouens, vero vt ſic tantum mouet. 239.1.m
Infinitum ſpatium finito tempore aliquod, mobile pertranſire non poteſt. 163.2.f
Infinitam mutationem per ſe eſſe, vt aſſeruit, Heraclitus, eſt impoſſibile. 194 2.p
Infinitum in actum auferentes Mathematicam ſcientiam haud euertunt. 85.2.f
In ſeipſo, ſi aliquid primo ſit, idem erit cõtinens & contentum. 90.1.f
Intelligentiæ, ſiue imaginationi non eſt credendum. 83.1.f
Impartibile partiretur, ſi continuum indiuiſibile eſſet. 166.1.p
Indiuiſibile diuiſibile erit, ſi quo modo atomum moueatur. 193.2.f
Indiuiſibile moueretur, ſi tempus cõponeretur ex ipſis nũc indiuiſibilibus. 193.2.f
Infinitum ſi non ſit aliquo modo, tps principiũ & finẽ habebit, quod eſt incõueniẽs apud opinantes mundũ æternũ. 76. 2.f
Infinitum corpus ſi reperiatur, graue illud, aut leue erit, qđ eſt impoſſibile. 76.1.m
Infinitum ſicut elemento competeret, omnia alia eo corrumperentur. 73.2.m
Infinitum quieſcere, quia ſaltẽm ſeipſum videtur impoſſibile eſt. 75.2.p
Infinitum, ſi erit accidens, non erit principium. 71.1 m
Infinitum multis dicitur modis. ibid.
Infinitum in potentia tantum ex ipſa generatione concluditur. 83.1.p
Infinitum eſſe, vel non eſſe rõnes aſtruẽtes quantum valeant oſtenduntur. ibid.m
Infinitum non eſt, quod eſt ea termino, in terminum. 194.1.m
In aliquo eſſe quot modis dicatur 88. 2.f

Integ[illegible]

Irregularis motus eſt vnus, inquantum eſt continuus 148,2.p
Irregularitas, in motu duplex attẽdẽda eſt, aliquãdo n. eſt in medio. i. magnitudine, aliquãdo in modo motus. 148,1.p
LApis quod deorſum latus, aut manens in terra lateat mirabile eſt. 219,2.m
Lapis per longinquitatem temporis nõ fit durior aut mollior, ibid.
Latio cum ſit motus in aliquid non eſt infinita. 194,4.m
Latio prior eſt alijs motibus ſecundum ſubſiſtendi conſequentiam. 251,1.m
Latio perfectione prior eſt alijs mutationibus. 252,2.p
Latio omnis ſcd'm circulum, aut ſm rectũ, aut ex his mixta eſt. 254.2.m
Latio in rectũ cum ad contrarios ſit terminos in infinitũ continua non eſt 255,1.p
Latio circularis cũ principio finẽ copulet, nõ aũt recta i infinitũ cõtinua erit. 262.2.f
Lationem neceſſarium eſt primam eſſe motuum. 250.1.f
Latũ ab alio quatuor intelligiſ motib'. tm pulſiõe, tractio, vectiõe, & vertigine. 200,1.f
Latio vltima eſt in vnoquoq; quod generatur. 252.1.p
Latio prior eſt tpe alijs motibus. 251.2.m
Lationum ſola circularis perpetua eſſe poteſt. 254.2.p
Latione mouẽs ſp aliquid mouet, aliquo i tpe ad aliquã ſpatij quãtitatem. 213.2.f
Latio alijs motibus parfectior iõ eſt, quia mouẽs ſeipſum ſm illã mouetur. 252.1.f
Latio nulla erit ſic vacuum ſit 205.1.p.
Lationes omnes cur non ſint comparabiles. 211.1.f
Leuia cum non poſſint ſeipſa oppoſiūa mouere motib. a ſeipſis nõ mouẽt 233.2.f
Leuia & grauia ad locum mouenſ. 233.1.p
Linea recta circulari ęqualis erit, ſi mo e q per ipſas ſiũt, cõparari valeant. 208.2.f
Linea nõ cõponit ex pũctis, ſed inter ea ſp mediat, ſicut inter nũc tempus. 257.1.p
Litem & amicitiam, Empedocles principia, poſuit, at irrationabiliter. 214,2.m
Loci mirabilis eſt potentia, ſi ea quæ dixit, Heſiodus vera ſunt. 85,2.m
Loci differentiæ ſex ſunt. 76,1.m
Loco oĩa congruunt, quæ de ipſo dñt ſiue a ſapientib. ſiue a vulgaribus hoibus, ſi rectè eius definitio ſuſcipiatur. 15,2.p
Loco hoc proprium eſſe vĩ, vt neque maior neque minor ſit locato. 91,1.f
Loci difinitio qualis eſſe debeat. 95.1.m
Loco ſiue magnitudini, prius & poſterius primo inſunt. 117 2.p
Locus quid nam ſit, primus oium conatus, eſt Plato aſſignare. 87,1.p
Loci ſententiæ a Platone poſitæ aduerſari vi dentur ea, q̃ de ideis & numeris dixit, q videlicet in loco non ſunt. 88,1.m
Locum & naturam dixit idẽ eſſe Plato, in Timæo. 87.1.f
Locus naturalis parti ac toti idem accõmodabitur. 74,1.f
Locus forma ideò eſt quia cõinet diſſimiliter, eñ ab ipſa forma nã illã rẽ continere, dicit, locus vero corpus locatũ 93,2.m
Locus ſiue materia, ſiue forma ſit, difficilis ẽ cognitionis. 87.2.m
Locus ſi ſpacium eſſet, eſſet tranſmutabile. 94,1.p
Locus quia continet, & ſeparatur, ideo non eſt materia. 94,2.q
Locus terminus eſt corporis cõtinẽtis ibi.m
Locũ immobilem eſſe ſicuti vas, quo intelligendum ſit. 95.1.m
Locus cur ſpacium videtur eſſe. 93.1.f
Locus ppriis corpora natura ia, naturaliter quieſcunt. 99.1.m
Locus proprius a natura determinatus, eſt ad quẽ cuncta naturaliter ferũtur 85.1.p
Loci completa deſcriptione apparentes rationes ipſum deſtruentes ſoluuntur. 98.1.f
Locus cũ vacuo affinitatem habere videat neceſſariũ fuit de loco diſſerere 99.2.m
Locum puſuiſſe vĩ Heſiodus, ante omnia Chaos affirmans. 85.2 m
Loco primum ineſt ita continere locatum, quòd nihil ſit eius. 91.1.f
Loco cõtinetur illud corpus quod aliud extra ſe corpus habet, quod verò nõ habet, minime in loco eſt. 96,1.p
Loci natura ac differentię, ob varias ſapientum ſententias obſcura ſunt. 95,1.p
Locum nequaquam quæſiuiſſent ſapiẽtes niſi fuiſſet motus. 91.2.f
Locum aliquem corpus ſuapte natura habet. 74 1.f
Loco aliquo omnia ſenſibilia corpora cõtinentur. 79.1.m
Loca propria de neceſſitate naturę corpora nunquã deſeruit; & ex his violentia mouentur. 219.2.f
Loco ſeparari ita a locato, quod eam ei non deficiat proprium eſt. 91,1.m
Locus cũ naturalibus corporibus communiſſimus ſit, a Naturali contemplandus ideo eſt. 84,1.p
Loci differentiæ non ſolum quo ad nos, ſed ea natura loci in toto vniuerſo determinata ſunt. 76,1.f
Loci mutatio alterabitur, vel datum localiter, aut ſic mouebit, ſi mutationis mutatio ſit. 239.2.f
Locum infinitum eſſe, cum non contingat, eſſe infinitũ corpus, eſt impoſſibile. 79.1.m
Locũ eſſe efficaciſſime oſtenditur, dũ natura, vnumquodq; fertur in ſuũ locũ. 85,1.p
Locorum aliquis communis, proprius alter. 86,2.f
Locus, q's motui extrinſecè cõuenit, ad Naturalem ſpectat. 83,2.f
Locus quia entibus õmnibus cõuenire vĩ, Naturalis de ipſo determinationem, facit. 84.1.p
Locus, quia & ſecũdum ſe & quo ad nos dubius, eſt ob hoc neceſſaria eſt eius cõſideratio Phyſicis. 84,1.f
Locus quod ſit ex certum trãſmutatione videtur. 84,2.m
Locus an moles quædã corporis ſit aut altera natura certum non eſt. 85,2.f
Locus ſi daretur duo corpora in eodem eſſent. ibid.
Loci tres dimenſiones ſunt, lõgitudo, latitudo, & profunditas. ibid.
Locus ſi eſſet quid a corpore diſtinctũ, loci puncti ad ipſum punctũ aliqua diſtinctio foret, q eſt impoſſibile. 86.1.p
Locus cum neq; elementũ neq; ex elementis ſit, nihil eſſe videtur. 86.1.m
Locus cum nullũ ex quatuor cauſarũ modis induat nihil videtur eſſe. 86.2.f
Locus ſi eſſet, & ipſe in loco eſſet, & ſic in infinitum, quod eſt abſurdum. 86.1.f
Locus cum locatis creſcere nõ valeat, quia immobilis eſt, nihil eſſe videtur. 86.2 p
Locus cum ſit terminus locati forma eſt, q terminus eſt eius, cuius ẽ forma. 88, 1.p
Locus quia à locato ſeparat, forma, aut materia, quæ inſeparabilia ſunt non eſſe videtur. 87.2.f
Locus in eo quod ſeparat a re nõ eſt forma put verò cõtinet nõ eſt materia. 88.1.p
Locus ſi materia eſt, aut forma, difficile, in ſuũ quodq; perget locum. 88,1.f
Locus ſi materia, aut forma ſit erit in loco ipſe locus. ibid.
Locus qđ erit in loco, ſi affirmetur eſſe apparentia quędam fuit Zenoni, quæ facile ſoluitur. 93,1.f.
Locus particularis in cõmuni eſt ſicut pars, in toto. 91,2.f
Locus aut ẽ materia, aut forma, aut ſpatiũ, aut extrema corporis cõtinentis. 93.1.p
Longitudo infinita eſſe non poteſt, & tpe infinitum. 165,1.m
Longitudo in qua aliquid mouetur ſecundum locum diuiſibilis eſt. 173.2.f
MAgnes tripliciter, ſeu triplici rõne trahit a ferro dicitur. 200.2.f
Magno & paruo, quare Plato infinitũ attribuit. 65.2.f
Magni ac parui eadẽ eſt materia. 158.2.p
Magnitudo, & numerus ſicut per ſe ſeparatae eſſe non poſſunt, ſic neque infinitum. 71,1.m
Magnitudo motus, & tpſ in menſura ac cõtinuitate ſe inuicẽ cõſequuntur. 121,2.f
Magnitudo quælibet cõtinua eſt. 163.1.m
Magnitudo vis duplicitet infinita eſſe põt ſm diuiſionem, & ſcd'um vltima. 152.2.p
Magnitudinem, ſi ex indiuiſibilib. componi cõtingeret, motus ex indiuiſibilibus numero æqualibus motibus cõponeretẽ, ex quibus componiẽ magnitudo, ſuper qua ſit motus. 158,1.p
Magnitudinis diuiſæ, vltimũ nõ datur quia in infinitum diuiſibilis eſt. 8..1.m
Magnitudinem finitã habere potentiam infinitam non eſt poſſibile. 272.2.f
Magnitudinis datæ non eſt quicunq; in infinitus exceſſus ſicut in diuiſione. 78.2.m
Magnitudo, tempus ac motus ex indiuiſibilibus non componuntur. 158,1.m
Magnitudinem finitam ſi quod mobile pertranſeat, finito in tepore, nihil intulit Zeno contra Chriſtum. 108.1.m
Magnitudo finita erit, ſi tps ſit finitũ. 134.1.p
Malitiæ ac virtutes ſunt ad aliquid. 104.2.d
Mathematicus abſtrahit a materia, & motu, nec tñ mentitur, id quod diuinitime declaratur. 351.p & 36.2.f
Mathematici ac naturalis diſcrimẽ ſcire Naturalem oportet. 34.1.m
Mathematicus, ac Phyſicus eadem licet cõſiderent, non tñ eodem modo. 34.2.m
Mathematicus ac Phyſicus non eodem modo definiunt. 3 ,1.f
Materię indiuidualis qdam partes definitionem nõ ingrediũtur an cões eius partes, quæq; definitionet rerũ cõſtituunt. 57.2.m
Materia cum ad formã dicaẽ in numero eorum, quæ ad aliquid dñt, cõputatẽ. 39.2.f
Materia a contrarijs non ſeparatur, niſi ſecundum rationem. 29.1.m
Materia nõ eſt alia & alia quia ſub diuerſis eſt contrarijs. 29.2.m
Materia ſtatuæ non prædicatur in recto de forma ſtatuæ, ſed denominatiuẽ. 203.2.f
Materiæ ac formæ conſideratio eiuſdem eſt ſcientiæ. 36,1.d
Materię ac formę apta platonis ad appetitũ maſculi ac fœminæ ſimilitudo. 28,2.m
Materiæ propria priuationi tribuere defectus priſcorũ eſt, vnde materiæ, & priuationis nullam diſtinctionem viderunt. 29.2.p
Materia magis eſt natura, quã forma. 33.1.f
Materiæ neceſſitate rebus naturalibus, oĩa quidã incõuenienter attribuũt, cum illarũ diſpoſitionẽ, ſicut artificialiũ ſine principijs materialibus non vidiſſet. 56,1.m
Materia a loco diſtinguitur, quia non ſeparatur ſicut locus. 87.2.f
Materiæ ac formę mutationem intelligere, factum eſt. 52.2.q
Materiæ diſpoſitio naturalibus, propria eſt. 56,1.m

Materiam & locum, quare Plato idem dixit. 87.2.m
Materiæ contineri, formæ vero continere proprium eſt. 81,1.p
Materiam formam non appetere arguit Auicen. in Ariſtotelem. 29,1.p
Materiali principio contraria principia copulauerunt antiqui. 20.2.m
Materiale principiũ qđ poni in natura neceſſariũ eſt cuius nã condõnis ſit. 24.2.f
Medium quodammodo extremorum vtrũque eſt. 154.1.p
Medium illud eſt, in quod motum continue, ſm naturã aptum natum eſt prius prouenire, quam in vltimum. 142.1.p
Media ſm Zenonem cum in motu infinita ſint, quæ nequaquam trãſiri poſſunt motum deſtruxiſſe credidit. 258.2.m
Mediæ ſcientiæ quæ ſunt. 35.2.p
Meliſſi fatua eſt, & apparens ratio motum deſtruens, qua ſic arguebat. vacuum, non eſt, ergo nec motus eſt omne ergo immobile erit. 101.1.p
Meliſſi erroris erat quod principium dupliciter acceptum ſimpliciter ſumpſit. 8.1.f
Meliſſus verius de infinito opinatus eſt, quam Parmenides. 80,1.p
Menſuratur ſemper aliquid quodam proximo ſui generis. 130,1.m
Minimũ in numeris ſm multitudinẽ inuenire eſt, nõ aũt ſm magnitudinẽ. 121.1.m
Mirabile eſt lapidem deorſum latum aut manentem in terra latere 229,2.f
Millus motus recto, ac circulari poſterior, eſt. 264.2.m
Mobile illud ppetuum neceſſariũ eſt, qđ a mouẽte in mobili tp mouetur. 249.1.m
Mobilia omnia ſi ſunt facta, añ primã mutationẽ alia præceſſerat mutatio, qua mobile ſuppoſitum factum eſt. 219.2.m
Mobile per ſe, & primum ab vtroque termi num alterum eſt. 132.2.m
Mobile motum, cum partim ſit in termino a quo, partim in termino ad quem, diuiſibile, eſſe neceſſe eſt. 168.2.m
Mobile infinitum minimè eſt, ſi tps aut magnitudo infinita ſint vel finita, aut alterũ ſit finitum, & alterum infinitũ. 184.1.p
Mobile infinitum finitã magnitudinẽ finito in tpe pertranſire non poteſt. 184.2.p
Mobile quod reflectitur, in ſigno a quo reflectitur, quieſcere neceſſe eſt. 258.1.p
Mobilia aut facta ſunt, cum prius non eſſent aut ſunt perpetua. 219.2.m
Mobiliũ aliqua per ſe, aliqua verò per accidẽs mouẽtur, quorũ aliqua per ſe moueri etiam poſſunt, aliqua verò non. 92.1.p
Mobilium aliqua natura, aliqua per violentiam mouentur. 232.1.p.2.p
Mobilis vnitas ad vnitatem motus exigitur. 145.1.p
Mobile aliquod, ſicut qñq; mouetur qñq; aut non mouetur, ita in toto hoc vniuerſo, idem accidere poſſe videtur. 225,2.m
Mobilia oĩa à cõtinuari poſſibile ſit. 198.2.f
Mobile ſi æquè velociter moueatur impoſſibile eſt moueri in magnitudine infinita per tempus infinitum. 183.1.f
Mobile ſp motui præintelligitur. 218.2.p
Mobilia æterna eſſe, & non motus inconueniens eſt. 219.2.m
Mobile aliquod infinitum ſpatium tẽpore, finito pertranſire non contingit. ibi.2.f
Mobilis partes ſm circulum nunquã ſunt, ſimul in eodem loco. 191.1.m
Mobile ꝙ mouetur tardius, vel velocius, an hoc ſibi vere, conueniat, poſſe videlicet, moueri velocius vel tardius. ibi.2.f
Mobile oẽ, ac quieſcens in tpe mouetur, ac quieſcit, non autem in nunc. 168.2.p
Mobile oẽ diuiſibile eſſe oſtẽditur. 168.2.m
Mobile oẽ, & qđ mutatur diſtans eſſe oportet à termino à quo mutatur. 174.1.f
Mobile oẽ alicubi eſſe neceſſe eſt. 174.2.f
Mobile omne aliqua ſpecierum motus moueri oportet, & ſimiliter quieſcẽs aliqua quiete iis motibus oppoſita quieſcere neceſſarium eſt. 262.1.p
Mobilia omnia mouentur ab aliquo intrinſeco, vel extrinſeco mouente. 236,1.f
Mobili ac mouente cõe eſt, vt ſm omnem ſpeciem motus ſimul ſint. 199.2.p
Mobilium per ſe, aliqua a ſe, aliqua vero mouentur ab alio, & violentia. 232.1.p
Mobilia mota omnia conſiderationis Phyſicæ ſunt. 50.1.p
Mobile cum iam motum eſt neceſſe eſt eſſe in termino ad quem, & in eo eſſe, ad qđ mutatur. 174.1.m
Mobilia ſi ſe tangant, aut continua ſint, nõ eſt poſſibile tempore finito infinita mobilia moueri. 198.2.f
Moderamine paſſionum virtutem conſiſtere, opinantur Peripatetici. 105.2.f
Monſtra & peccata, tam naturæ, quam artis quæ ſunt. 54.1.p
Modium milij aliquem ſonũ facit, nec tamen rectè intulit Zeno granum milij quodlibet ſonum facere. 225.2.p
Mota in ſtadio non ſufficienter deſtruunt motum, quemadmodum Zeno oſtendiſſe putauit. 198.2.m
Mota ſm eandem ſpeciem magnitudinis eodem in tpe cõparabilia ſunt. 211.2.p
Motum in pleno ad motum in vacuo nullã habet proportionem. 107,2.p
Motum circulariter ſemper eſt in principio, medio, & fine. 265.1.f
Motum continuè à principio ſui motus ad finem ad quem peruenit ſecundum loci mutationem continue ferebatur, niſi fuerit aliquod impediens 261.1.f
Motum à ſeipſo ſecundum naturam mouetur. 232.2.p
Motum ſempiternum facere non poteſt quod per accidens mouetur. 248.2.p
Motum aliquo in tpe primo in qualibet, illius tpis parte moueri neceſſe. 178.1.f
Motus quod actus exiſtentis in potentia, ſit apta probatio. 62.2.m
Motum oẽs affirmant quicunq; de natura aliquid dignum enunciauerunt. 217.1.p
Motui, qui eſt ex albo in nigrum, cõtrariatur quies, quæ eſt in albo. 151.2.m
Motui ideò quies contraria eſt, quia eius eſt priuatio. 151.1.f
Motus non eſt in ſubſtantia, quia in ea non eſt contrarietas. 136.2.p
Motum plurem vel minorem eum tempore diiudicemus, erit tempus eius aliqua menſura. 118.1.f
Motus cum nec in ſubſtantia, nec ſub actu ponatur inter indeterminata ponendus videtur. 62.2.m
Motum in cõi, & non motum primum, vt ait Commẽtator, tractauit Philoſophus in principio Octaui. 216.2.m
Motuũ velocitates à terminare ſint. ibi 2.f
Motui q̃ nam quies contrarietur. 151.2.m
Motus pulſus, tractionis, & vertiginis ad pulſum tractum reduci videtur. 201.1.f
Motu non exiſtente prius & poſterius non erunt. 221.1.p
Motui ex ipſa magnitudine prius & poſterius inſunt. 117.2.f
Motum per exitum definire inconueniens eſt cum exitus motum ſupponat. 59.1.f
Motus per ſe, qui in contrarijs & medijs, & contradictione eſt, conſiderandus eſt, nõ autem qui per accidens. 133,2.m
Motus quãto primo mouenti, propinquior, tanto eſt velocior. 275.1.m
Motus omnis, cum in tempore fiat, quod eſt, diuiſibile, ipſum ſecundum tempus ſecari oportet. 173.2.p
Motus omnis alicuius eſt mobilis. 173.2.p
Motus quilibet eſt in tempore, 161.2.f
Motum deſtruxiſſe videbatur zeno ideò, quia omne mobile ad medium, vt perueniat, prius neceſſe eſt, & cum medij medium ſit, & ſic in infinitum, &c. quod eſt inconueniens. 188.2.p
Motus omnes præter localem, cum fiant, per eadem ſemper non poſſunt eſſe continui. 264.1.p
Motus ſpeculatio ad rerum naturalium cognitionem neceſſaria eſt. 57.2.f
Motum negantes ſcientijs omnibus iniuriãtur. 228.1.m
Motum infinitum tpe finito eſſe nõ eſt impoſſibile, ita tamen quod motus, & mouens, alia & alia intelligantur. 198.2.m
Motus ſurſum, ſi vacuũ ſit cã, difficile videbitur cur grauia deorſũ moueãt. 112.2.m
Motum qui non eſt inter contraria, perpetuum eſſe non eſt abſurdum. 216.1.m
Motu vno ſemper exiſtente, durare in per infinitum tempus poteſt. 194.2.f
Motus nouitas, ex quo magis inſpiciẽda eſt, an ex eſſe primi principij, an ex eius vnitate. 218.1.m
Motuum nullus poteſt eſſe continuus ac perpetuus localis. 253.2.m
Motu non exiſtente ſi ſit locus quæreretur. 91.2.f
Motus locales comparabiles ſunt, & quare. 211.2.p
Motus oẽs cur non ſunt cõparabiles. ibid.
Motus irregularitas dupliciter attendenda eſt nam in medio aliqñ. i. in magnitudine, aliquãdo aũt in modo motus. 148.1.p
Motus ſpeciei alteri erunt, ſi id in quo eſt motus alterum erit. 144.2.m
Motus ſi ex momẽtis cõponitur, & tps idẽ ex indiuiſibilibus componetur. 259.2.m
Motus naturalis nulla erit cauſa ſi vacuum ſit. 204.1.f
Motũ in actione & paſſione eſſe, nihil aliud eſt, niſi motum eſſe in motu. 137.2.f
Motus nullo in tempore ſequetur, ſi addet ad mobile, & non ad mouens. 214.2.f
Motus ſm quem aliquid ſeipſum moueat, difficilis eſt ſpeculationis. 240.1.m
Motus primum non eſt accipere, nec etiam in ſtatione primam eius partem dari eſt poſſibile. 186.1.f
Motus ac tempus in potentia tantum infinita ſunt. 83.2.p
Motus ſecundum eſſe, & ſm ſuam durationem menſuratur a tempore. 122.1.p
Motus quo tempore ipſo per ſe, menſuretur, quies autem per accidens. 124.2.m
Motus ſm partes mobiles diuidit. 171.2.m
Motus vbi actu, vel potentia inuenitur, ibi, inuenitur tempus. 128.2.p
Motus oppoſitio ex terminis vtriuſque attendi oportet. 149.2.m
Motum continuè ſemper in aliquo ſigno quieſcere oportet. 257.2.f
Moueri oẽ, ſi mutatũ eẽ nõ pcedat i quolibet nunc tpis, aliqd mutatũ erit. 179.2.f
Mouentia ſi quandoque ſint, & quandoq; non ſint, erit aliquid generationis, & corruptionis illorum cauſa. 63.2.f
Mouens primum, ſi vnum eſt, perpetuum eſſe oportet, & ſi plura, plura perpetua erunt. fol. 146.1.f
Mouens ſeipſum vtraque pars ab altera nõ mouetur. 241.2.p
Motus regularitas, vel irregularitas, quæ ſit

& quam

& quam ei vnitatem præbeat. 147,2.m
Motum ignorantes naturam ignorare neceſſe eſt. 57,2.f
Motui cuilibet quinque neceſſaria inſunt, mouẽs, mobile, tps, & duo termini. 132.2.p
Motuum comparationes differẽtiarum exigunt cognitionem. 211.2.p
Motus primum mutatum eſſe an ſit, & quo modo ſit. 176,1.m
Motus dicitur ſimpliciter vnus, qui eſt continuus ſimpliciter. 146,1.f
Motus eſt tantum mutatio illa, quæ ex ſubiecto in ſubiectum. 136,1.p
Motum reflexum proprijs rationibus quis oſtendere poterit perpetuum eſſe nõ poſſe. 261,2.p
Motum cum non aliter definiri poſſit eius definitio optima eſt. 61,2.f
Motum actum eſſe mobilis, vt ſic, ex contrarijs eſt manifeſtum. 61,1.f
Motus an cuilibet cõparabilis ſit. 207,2.m
Mot vnus, cũ ex eodẽ mouet in idẽ. 144,2.m
Motum nunquam deficere eadem ratione probari poteſt qua ipſum non incœpiſſe probatum eſt. 222.1.p
Motus, ſi eſt motus, doctrinæ generatio, doctiua generatio erit. 239,2.m
Motus paſſiones ſi ſint, ſicut albedo, difficilẽ eſt videre. 133,1.m
Motus ob ſuam paruam entitatem, difficilẽ cognoſci, ac definiri poteſt. 62,1.p
Motum aliqñ eſſe, aliquando non eſſe, abſq; ratione dicere figmentum eſt. 253,2.p
Motus definitio qͥ optima ſit probat. 61.2.p
Motus cum cõior ſit oībus rebus naturalibus, quam continuum & infinitum, de ipſo, ideo prius determinãdum eſt. 58,1.m
Motus non eſt præter res, ad quas eſt motus. 59,1.m
Motus ſecatur, quemadmodum & prædicamenta. 59,2.f
Motus in quatuor prædicamẽtis eſt. 59,1.m
Motus eſt actus exiſtentis in potentia in quãtum in potentia. 59,2.f
Motus quomodo ſit actus. 60,2.p
Motus quomodo ſit actus exiſtentis in potentia. 63,1.m
Motus eſt actus mobilis ſecũdum quod mobile eſt. 63,2.p
Motus eſt actus mobilis cauſatus a mouente. 63,2.p
Motus in vacuo nullam habet rationem ad motum, qui ſit per plenum. 107,1.f
Motus quilibet motui cuilibet in velocitatis proportionabilis eſt. 106,2.p
Motus circularis menſura eſt omnium motuum. 130,1.f
Motus, qui per accidens, ſiue ex parte mouẽtis, ſiue mobilis aut termini dicitur, quia indeterminatus eſt, a Naturali dimittendus eſt. 533,2.m
Motus in qualitate cur alteratio dr̃. 140,1.f
Motus ſecundum quantitatem cur nõ vno, nomine nõ nominetur, ſicut alteratio, ſed augmẽtum, & decrementum dr̃. 140,2.p
Motus ſecundũ vbi ſui generis nomen, cur non habet, ſed cõmuni nomine latio nuncupatur. 144,1.p
Motus qui ſunt in vna generis coordinatione vnus genere dicuntur. 144,1.p
Motus qui ſunt ſub aliqua atoma ſpẽ vnus, ſpecie dicuntur. 144,1.f
Motus qui in ſpecie, aut genere differunt, habiti eſſe poſſunt, at non continui 146,2.f
Motus cõtinuitas, quæ nam exigat. 146,2.p
Motus vnus perfectus, & imperfectus dici poteſt. 149,1.m
Motus a termino a quo non contrariatur ei, qui eſt ad terminum ad quem. 151,1.m
Motus in idẽ tedentes ɔ̃rijs nõ ſunt. 149,2.p
Motum quacunq; parte motus ſemper moueri oportet. 158,2.p
Motus recipit magis contrarietatem a termino ad quem, quam a termino a quo, cum ab illo ſpeciem accipiat. 149,2.f
Motus cõtrarij ſunt, qui in contraria, & qui ex contrarijs in contraria ſunt. 150,1.p
Motus ratio in hoc conſiſtit, quod ex ſubiecto aſſit matum ſit, id eſt inter duos terminos, quorum vnus a quo, alius ad quem dicatur. 150,1.p
Motus ex altero extremorũ ad mediũ motus eſt in contraria, ſed non ſimplic. 151,2.m
Motus ſurſum & deorſum naturales ſunt nam motus, qui eſt ſurſum igni naturalis eſt, terræ autem violentus. 154,1.m
Motus violentus an habeat quietem oppoſitam. 155,1.f
Motus dupliciter diuiſibilis eſt tempore, & ſecundum partes mobilis. 170,2.m
Motus continuus continuorum eſſe oportet. 172,1.p
Motus & moueri inter ſe, & eodem modo diuidi contingit. 172,2.f
Motus an ſit infinitus finito in tempore, nec ne. 194,2.f
Motus vnus dicitur, aut genere, aut ſpecie, aut numero. 198,1.m
Motus non diuerſificantur per motuum inſita ſed per figuras magnitudinũ. 211.1.f
Motus in communi tangitur a Philoſopho, in Octauo Phyſi. dum quærit an generabilis vel corruptibilis ſit. 216,2.m
Motus vita q̃dã eſſe dr̃ rerũ oium. 217,1.p
Motus cũ corruptibilis ſit, cum corruptum, aliquid erit, corrumpi oportebit. 222,1.m
Motus magis naturalis eſſe videtur, quam quies. 218,2.p
Motus localis tempore prior eſt alijs motibus. 240,2.m
Motus contrarius motui contrario ſm̃ directam contrarietatem opponitur, quietem verò ſecundum priuationem. 254,1.m
Motus reflexus, quia mediam habet, quietem perpetuus eſſe non poteſt. 261,1.p
Motibus rectis cõtrarium eſt moueri ab eodem ad idem, in circularibus autem ecõtrario. 261,1.f
Motus, qui intercipitur ſtatu, vnus eſſe nequit. 261,2.f
Motus vnus eſt, qui ab vno eſt mouente, & vnius mobilis. 247,2.m
Motus reflexus ſi ſit continuus, & ꝑpetuus, aliquid ſimul albũ erit, & nõ albũ. 262.1.f
Motus diuerſarum ſpecierum licet ſibi continuo tp̃e ſuccedant, continui tñ nõ ſunt ſed conſequenter ſe habentes. 261,2.p
Motus circularis perpetuus eſt valens omnibus alij prior eſt. 265,2.p
Motus rectus continuus in infinitũ eſſe non poteſt, quia principio, medio, & fine determinatus eſt. 265,1.m
Motus proiectionis continuus non eſt, quia plura in ipſo mouentia ſunt, licet vnum ſit mobile. 274,1.p
Motus continui motor vnus eſt. 258,1.p
Motus, qui eſt a motore immobili, vel ſolus aut maximẽ regularis eſt. 275,1.p
Motus in particulari quid ſit. 67,1.p
Motus ſi ſiat in vacuo non poterit aſſignari cauſa cur motum alicubi ſtet. 105,2.p
Motum æquẽ velociter ſi finitam magnitudinem pertranſit in infinito tempore pertranſire neceſſarium eſt. 182,2.f
Motum in loco neceſſe, & ipſum ab altero moueri. 197,1.f
Motum & tp̃s cum ſimul ſentiamus tp̃s aliquod motus eſſe neceſſe eſt. 216,2.m
Motui naturali igni ſurſum an cõtrarius ſit eius deorſum violentus motus, aut terræ naturalis deorſum. 155,2.f
Motuum localium nullus poteſt eſſe perpetuus, niſi circularis. 254,2.p
Motum ex momentis componi eſt. 159,1.m
Motum primo & per ſe, & non ratione partis vnum, & idem eſſe illius rei in qua eſt, motus, ſeu in eadem diſpoſitione in aliquo tempore inconueniens eſt. 187,1.m
Motus ad relationẽ nõ eſt, niſi per accidens, inqoantũ ad aliquã mutationem, ſemper conſequitur noua aliqua relatio. 137,1.f
Motus aliꝰ æquẽ velox cum alio eiuſdem ſpeciei. 210,2.m
Motus aliqui animalibus inſunt, quorum non præexiſtit aliqua cauſa. 248,1.p
Motuum contrarietas ex quinq; modis, quibus aliquid alicui contrarium eſſe dicitur ſumenda eſt. 149,1.m
Motus circularis a ſeipſo in ſeipſum eſt, rectus verò ex ſeipſo in aliud. 262,2.f
Motus circularis in eiſdem minimẽ eſt rectus, autem ſæpius in ijſdem eſt. 263,1.m
Motus circularis pfectior, & ſimplicior ẽ recto cũ in eo finis copulet pricipio. 263 1 f
Motus circularis recto prior eſt natura ratione, & tempore. 294,2.m
Motus circularis terminos habet indeterminatos, & rectus autem non. 265,1.f
Motus circularis omnium aliorũ motuum, iõ mẽſura eſt, quia eis prior eſt. 265,2.m
Motus circularis ſolum cũ regularis ſit primus eſt. 265,2.f
Motus definitio ab antiquis cur fuit excogitata. 62,1.m
Motus ad tria tantum genera eſt, cum in ſubſtantia non ſit. 140,2.m
Motus vnitatis numeralis ex medij termini & tp̃is vnitate numerali cõſurg. 145,1.m
Motus aliquis non ſequitur ad diuiſionem, mouentis, ſi mobile non diuidatur. 214.2 & inde.
Moueri an omnia poſſint, & quieſcere, vel quędam ſint poſſibilia moueri & quædã quieſcere. 232,2,f
Mouẽtur oia enunciauit Heraclitus nõ ſolũ quædã quorum motus, latẽt nos. 228,2 f
Mouentur ex ſeipſis habentia in ſe principium ſui motus. 232,2.p
Moueri oia qñq; ſub dominio amicitiæ, ac litis, qñq; verò quieſcere tẽporib. intermedijs, intellexiſſe, videt. Empedo. 230,1.m
Moueri aliquid circulo, & circulariter non eſt idem. 252,2.m.
Mouere attribuitur alicui, vel ſecundum alterũ, vel ſecundum ſeipſum, & illud a ſeipſo, aut ab alio. 248,2.f
Moueri alia ſemper, alia quieſcere ſemper non eſt poſſibile. 240,1.m
Moueri aliquid tp̃e infinito per magnitudinem finitam, eſt impoſſibile. 182,2.p
Moueri aliqd in nũc non eſt poſſib. 167,2.f
Moueri in tempore omne quod eſt, non eſt, neceſſarium. 124,1.f.
Moueri omnia ſemper, aut ſemper quieſcere, aut quędam quieſcere, & quędam moueri neceſſe eſt. 227,2.p.
Moueri quippiã in aliquo tp̃e geminè poteſt intelligi, & per ſe, & ꝑ partẽ 178.1.m
Moueri id continuẽ dr̃, ꝙ nõ deficit in tp̃e, per eandẽ magnitudinẽ moueri. 141,1.p
Moueri per ſe, & per accidens quæ nam dicantur. 232.1.p.
Moueri quodlibet mutatum eſſe præcedit, & econtra. 178,2.f & 189,1.p.2.f
Mouetur aliquid in vacuo ex ratione medij motus ergo in inſtanti. 104,1.m
Moueri aliquid ad aliquid, & eſſe in eodem ſimul abſurdum eſt. 159,1.m.
Moueri per accidens.i.per alterum ineſt corruptibilibus. 148,2.f

Moueri per

Moueri per accidens quo corporibus cæleſtibus & orbiũ motoribus conueniat. ibi.
Mouere ſeipſum, vitale eſt, & animatorum, proprium eſſe videtur. 233,2.p
Moueri omnia aſſerentes Naturalis Scientiæ fines egrediuntur, necnõ hanc opinionem tuentes. 228,2.p
Moueri ab altero quæcũq; oportet, quæ in ſeipſis principiũ ſui mot. minimè. 195,1.f
Moueri a ſeipſo nequaquàm põt, qđ ad alterius quietẽ a ſuo naturali motu. 196,1.p
Mouẽs oẽ moueri, aut per ſe, aut per accñs, cõtingit, & ſi oẽ moueatur per ſe, vel ꝑ accidens nihil mouebitur q̃nque. 238,1.m
Mouens primum indiuiſibile, impartibile, & omnino magnitudinis expers eſt. 276,1.f
Mouens primum, aut in primi mobilis circunferentia eſt, aut in centro. 275,1.m
Mouens primũ impartibile eſſe nece. 276,1.f
Mouens primum, ſi a ſeipſo non mouebitur in infinitum procedetur. 237,2.m
Mouens primum abſq; ſecundo mouere poteſt, non autem econuerſu. 236,2.f
Mouens motum an aliquem cõtinuum motum cauſare poſſit. 221,2.p
Mouentium infinitorum, non datur primum. 237,1.p
Mouentium aliquod mouet propria virtute, aliud minimè. 236,2.p
Mouentium quædam vno tantum motu, quædam verò contrarijs motibus mouẽt. prima naturalia ſunt, ſecunda agentia per intellectum. 220,1.m
Mouens primum, nec finitam, aut infinitam magnitudinem habere poteſt. 276,1.f
Mouens non motum abſque labore mouere dicitur. 274,2.m
Mouens cum non ſemper adſit mobili accidit motum eius terminari. 226,2.p
Mouens biſariam mouet, vt efficiens, & vt finis. 199,2.p
Mouens vt efficiens ſimul eſt cũ moto. ibid.
Mouens omne tripliciter tranſmutatur, quemadmodum & mobile. 132,1.f
Mouens ſecundum lationem ſemper mouet aliquid in aliquo tempore ad aliquam quantitatem ſpatij. 232,1.p
Mouens tam primum, quam ſecundum mouet, at primum magis mouet. 236,2.p
Mouens tantum mouet, inſtrumentum mouet & mouetur, mobile mouetur, ſed non neceſſario. 238,2.m
Mouens, ſi neceſſario moueatur, duob. modis accipi põt, aut quod ẽm eandẽ motus ſpẽm quã mouet, aut ẽm alterã 239,1.m
Mouens, ſi moueat ſeipſum ſecundum totum idem erit & mobile ſecundum eundem motum. 240,2.p
Mouens ſeipſum ſecatur in partẽ oĩno mouentem, & in partem tm̃ motam. 243,1.f
Mouens ſeipſum, cum maximè moueat ſe ſecũdum lationem, perfectior ea erit alijs, motibus. 252,2.f
Mouens vltimum puta aeris pars, cum non amplius mouet ſiſtit proiectum. 273,1.f
Mouens aliquod eſſe, quod ſeipſum moueat inconueniens reputari non debet, cum in genere animatorum & animalium id manifeſtiſſime videamus. 233,2.m
Mouens ſeipſum diuiſum eſſe videtur in id, quod mouet, & quod mouetur. 232,2.f
Mouens aliquod immobile eſſe neceſſarium eſt. 238,2.m
Mouens moueri ſecundum eãdem ſpeciem motus, eſt impoſſibile. 240,2.m
Mouens motum, an cauſare continuum motum poſſit. 275,2.m
Mouens quod potentia mobile eſt. 62,2.f
Mouẽs oẽ aliquid mouet, & aliquid, aut a ſe ipſo, aut alio inferiori mouente. 237,1.m
Mouentis ſeipſum pars ſeipſam non mouet, quinquo modo. 242,1.t.f
Mouentia, ac mori localiter à ſeipſo, vel ab alio nihil eſt medium. 200,1.m
Mouens primum aliquod eſſe neceſſarium eſt, ſi ſit motus æternus. 245,1.p
Multum idem in aere, & aqua ſignificat, nec in eo comparari illa poſſunt. 209,1.f
Multum enim æquiuocum ſit aeri, & aquæ rõnabiliter cõparari nõ poſſe vñr. ibi.2.p
Mutatio quæ eſt ex eſſe mutationis, quæ in eſſe eſt opponitur. 150,2.f
Mutatio magis a termino ad quem, quam a termino a quo denominatur. 133,1.p
Mutatio ea ſubiecto in non ſubiectum corruptio eur dicitur. 135,1.m
Mutatio ea non ſubiecto in ſubiectum generatio vocatur. ibid.
Mutatio ex non ſubiecto in ſubiectum quo generatio rationabiliter dicatur. 134,2.f
Mutatio ex magis in minus in eadem ſpecie qualitatis, non augmentum vel decrementum dicitur, ſed alteratio, & ſic, in cæteris motibus, qui ſunt ea magis in minus, vel eſt contra. 140,2.f
Mutationis mutationem eſſe, quot intelligatur modis 128,1.m
Mutationis mutatio non eſt, nec vt ſubiecti neq; vt termini, mutationis autem per accidens aliquam eſſe mutationem impoſſibile non eſt. 137,1.m & 2.p
Mutationibus omnibus hoc proprium eſt, quód ſemper in eis omne mutatum eſſe mutari, præcedit. 180,1.p
Mutationẽ infinitã poſuit Heraclit. 194,1.m
Mutationis contrarietas eſt in terminis tantum ad quos inſpiciẽda eſt, in minoribus verò præter hoc aliud ralgitur. 150,2.m
Mutationis ſi mutatio ſit, loci mutatio alterabitur, aut latum localiter ſimiliter alterabitur. 139,2.f
Mutatio localis nulla erit ſi vacuum. 105,1.p
Mutationem aliquam per ſe infinitam eſſe, vt aſſeruit Heraclit. falſum eſt. 194,1.m
Mutatio cum ſit inter duos terminos perpetua eſſe non poteſt. 225,1.f
Mutationis ſi qua ſit motatio erit in infinitum proceſſus. 139,1.p
Mutari ſequitur deficere, vel ipſum deficere eſt. 174,1.f
Mutantur aliqua, & aliqua non, quia aliqua mouentur a perpetuo principio, alia autem non 249,2.f
Mutatum eſſe in mutationem intelligitur eſſe ea parte termini mutationis, non autem ex parte principij. 1,7,1.m
Mutatur aliquid quadritariam, cum ea quodam in quidã mobile moueatur. 134,1.m
Mutatũ infinities erit mutatũ, ſi quodlibet moueri mutatum eſſe præcedit. 179,1.f
Mutatum cum prius mutaretur ante omne mutatum eſſe præcedit mutari. 180,1.m
Mundum ſic incepiſſe putauit Empedocles, quod ante aliquando erat. 217,2.m
Mundus paruus aptiſſimè dr̃ homo. 226,2.p
Mũdi excellẽtiores ac ſuperiores, & ſẽpiternas partes ſicuti eſt cęlũ, aliaq; diuiniora ac corpura, fortuito facta eſſe abſu. 43,1.f
Mundum generatum neceſſario cum motu, ponunt nonnulli. 217,1.p
Mundi vnitatem & ipſum generatum aſſerentes, infinitosque ponẽtes motum ſemper fatentur. ibid.
Natura eſſe dicuntur ſubiecta, & illis accidentia. 31,3
Naturã eſſe demonſtrare ridiculũ eſt. 31,1.f
Natura quot modis dicitur. 32,1.m
Naturæ proceſſus qualis ſit. 57.1.p
Naturam, quanquam deliberare non videmus, ipſam tamen propter finem agere, certum eſt. 55,1.f
Natura dicitur de forma. 33,1.m
Natura eſt de numero eorum, quæ propter, finem agunt. 51,1.f
Naturæ definitio. 31,1 m
Natura & intellectus priores ſunt fortuna, & caſu. 48,1.f
Natura oib. ordinationis eſt cauſa. 224. 1.m
Natura eſt de his, quæ ſemper ſunt, non autem fortuna. 54,2.f
Natura in animalium generatione quomodo ordinate procedat. 54,2.m
Naturam ignorare oportet ignorantes materiam. 57,2.f
Naturam non agere propter finem antiqui dixere. 54,1.m
Naturam eſſe malè improbaſſe videtur Auicen. contra Ariſtotel. qui eam eſſe indemonſtrabile quoddam dixit. 32,1.p
Naturæ definitionem fruſtra conantur corrigere Philoſophorum quidam. 31,1.m
A Natura quæ nam eſſe dicantur. 31,2 m
Naturam agere propter finem, maximè in animalibus apparet, quæ non operantur ex aliqua deliberatione, ſeu arte. 53,2.p
Naturale, cum ex naturali fiat artificiale autem ea artificiali minimè, forma rei naturalis natura ẽ, artificialis verò ars. 33,2.p
Naturalis conſiderationis circa formam, & materiam terminus ac neceſſitas. 35,2.f
Naturale oẽ finitũ, aut infinitũ eſt. 67,1.m
Naturalis materialem cauſam, mouentem, ac formam contemplatur. 60,1.f
Naturalium cognitio ex cognitione motus pendet, & infiniti. 67,2.m
Naturalem oporter ſcire, an motus æternus ſit nec ne. 329,1.m
Naturalis ſcientia, an de materia tantum, aut de forma, aut ea vtriuſque compoſito conſideret. 36,2.p
Naturalia, ſeu quæ ſecũdum naturam ſunt nequeunt inordinata eſſe. 224,1.m
Naturalibus ineſt potentia ad id, quod eſt actus in altero. 60,2.f
Naturalia omnia ex neceſſitate materiæ eſſe eſt inconueniens. 55,2.f
Naturalem quomodo per omnes cauſas demonſtrare oportet. 49,2.p
Naturalẽ de loco tractare neceſſe eſt. 63,2.f
Naturalem ſcire oportet, ſi magnitudo ſenſibilis eſt infinita. 50,1.f
Naturalis ſcientię fines egrediuntur, qui oĩa moueri aſſerentes tueri conant. 228,2.p
Naturalis non omnes contra ſe inſtantias ſoluere debet. 5,1.p
Naturalia an habeant ſui motus principiũ. 30,2.m
Naturalis conſiderare finem debet, ſi natura propter finem agit. 50,2.m
Naturalis ſcientiæ debitus procedendi modus, quis ſit. 1,1.p
Naturalis ſcientiæ ſubiectum eſt ens mobile non autem corpus mobile. 1,2.p
Naturalis ſcĩa circa magnitudinem & tp̃s, & infinitum, & motum verſatur. 67,1.f
Naturalibus agentibus hoc neceſſarium eſt ſi paſſionem, aut actionem adinuicem habere velint, vt aliqua certa habitudine determinata ſint. 220,2.m
Neceſſitas naturalium eſt ex ſuppõne 56,1.f
Neceſſaria & æterna ſuæ neceſſitatis cauſã habere oportet. ibid.
Neceſſarium duplex. abſolutũ, & ex ſuppoſitione, quod naturalib. competit. 55,2.m
Numerus ſiue ſeparatus, ſiue in ſenſibilibus poſitus ſi ſit infinitus, infinitum tranſiri neceſſe erit. 56,1.m
Numerus ſi rerum ſubſtantia ſit, quemadmodum ait Plato quomodo maior & minor, dicetur. 213,2.p

Index.

Numeri numerati partes eædem non ſunt, numeri autem ſimpliciter ſic. 125,1.m
Numero non exiſtẽte vt ſit numerabile impoſſibile eſt. 128,2.f
Numeri terminum in minus inuenire eſt, non autem in maius. 81,1.m
Numeri minimũ ſm multitudinẽ inuenit, non autem ſm magnitudinem 121,1,m
Numero pari Pythagorici infinitum attribuebant. 68,1.p
Nunc eſt quoddam ſucceſſiuum, tempuſcõtinuans præteritũ, ſcilicet futuro 125,2.p
Nunc ſecundum quod copulat, & cõtinuat idem eſt alterum vero ſecundum quod diuidit, id quod primo ſignificare videt̃ ibi f
Nunc qđ primo & per ſe, & nõ quod ſm alterum dr̃, nunc indiuiſibile eſt. 166,1.m
Nunc, cum non poſſit ab altero diſtare, vel illi conſequenter eſſe, idem erit in toto tẽpore, quod principium eſt futuri, & finis, præteriti. 166,2.m
Nunc ſi diuiditur pars futuri erit in præterito, & econtra. 167,1.m
Nunc cum ex vtraq; parte tempus habeat ſine tempore intelligi nequit. 221,1.p
Nunc eſt menſura temporis notiſſimum, quia. 84,1.m
Nunc pars temporis non eſt ſicut nec punctus lineæ 120,1.f
Nũc aliud, & aliud in toto tempore eſſe impoſſibile eſt 114,2.f
Nunc aliquid quieſcere, an ſit impoſſibile cum in illo prius & poſterius non ſit, ſed temporis indiuiſibile ſit. 168,1 f
Nunc ſi idem eſſet, quæ olim fuere, & ante mille annos ſimul cũ his erunt, quæ nunc ſunt. 115,1.m
Nunc cur non erit ſi tempus non ſit, vel econtra. 219,1.f
Nunc rõ de ipſo tẽpore habemus. 114,2.m
Omnia aliqñ moueri ſub dominio amicitiæ & litis intermediiſq; tẽporibus quieſcere volebat Empedocles. 230,2.m
Omnia quieſcere aſſerentes dimittentes ſenſum intellectus ſui infirmitatem oſtendũt 228 t.m
Omnia moueri tuẽtes fines naturalis ſcientiæ egrediuntur. 218,2 p
Omnia ſi vnum eſſent tria abſurda contingerent 7,1.p
Opinio, ac phantaſia motus quidam eſſe videntur. 231,1.f
Opiniones Philoſophorum tres de principiorum contrarietate. 16,1.f
Orbium motores quomodo moueantur per accidens. 148,2.f
Ordinis omnium cauſa eſt natura. 224,1 p
Ordinis, figuræ, & poſitionis contraria contra naturalium principia ſunt. 16,2.m
PAr numero infinitum Pytagorici tribuebant. 67,2.f
Parmenides in ſua ratione, qua vnum & finitum ens ipſum eſſe probabat, fallas aſſumpſit propoſitiones. 9,1.m
Parmenides verius, quam Meliſſus de infinito ratiocinatur. 80,1 p
Paron Pythagoricus cur penitus tempus indiuiſibile eſſe docebat. 127,1.f
Parti ac toti idem locus accõmodat. 74,1.f
Pars materia eſt totius 7,2.f
Pars mouentis ſeipſum, non mouet ſeipſam aliquo modo. 242,1 f
Partis & totius diſcrimen. 7,1.m
Particularis ſpeculatio poſterior eſt ea quæ de communibus eſt. 58,1.m
Parui & magni eadem eſt materia. 26,4.h
Paſſio non poteſt magis eſſe ſeparata quam eius ſubiectum ſit. 71,2.m
Paſſionum omnium denſitas & raritas principium eſſe videtur. 250,2.f
Paſſionibus ſedatis prudens ac ſciens anima fit. 206,2.f
Paſſio, & actio, ſi ſint idem non ſequitur illas vnum eſſe motum. 65,2.f
Paſſio & actio motus quidam ſunt, vel idem motui. 64,1 p
Peccata tam in arte, quam in natura quæ dicantur. 54,1 p
Pellentis & pulſi nullũ eſt medium. 201,2.p
Peccatum ſicut accidit iis, quæ ſunt ſm artẽ ſic & iis, quæ ſcđm naturam ſunt. 54,1 p
Perfectum imperfecto, ratione, natura, & tẽpore prius eſt. 264,2.f
Perfectum non eſt ſuo fine quoquo modo, priuatum. 79,2.f
Perfecti & imperfecti oppoſitio, vt generalis contrarietas in ſubſtantia eſt. 136,2.p
Perfectum, & totum vel idem ſunt, aut ſecũdum naturam propinqua. 79,2.f
Peripatetici opinantur virtutem in paſſionũ moderatione conſiſtere. 205,2.m
Phantaſia & opinio motus quidã ſũt. 231.1.f
Phyſicus quæcunque mota mouent conſiderat. 60,1.p
Phyſicus & Mathematicus non eodem modo conſiderant. 35,1.p
Phyſicus finalem cauſam magis, quam materialem conſiderare habet 56,1 f
Phyſicus & Mathematicus eadem conſiderat non tamen eodem modo. 35,1.m
Phyſicos cauſas omnes ſpeculatur, & per ipſas demonſtrat. 49,1.p
Plantæ minus oſtendunt naturam agere propter finem. 54,2.p
Platonis opinio, qua ens vniuocẽ prædicari aſſerebat, quid veritatis habeat. 12,1.p
Plato in ſenſibilibus & materialibus magno item, & paruo infinitũ quo tribuat, nec tñ eis vnquã vſus eſt 67,2 p. 68,1 f. 79,1.m
Plato locum & materiã eut idem in Timæo ſenſit, eiuſq; de loco ſententiæ quamplurimæ aſſeruntur, qui item in eo arguitur, quod ideas & numeros penitus loco abeſſe affirmat. 88,1 m
Plato ſolus generaſſe tempus cum ipſo cœlo quando factum eſt. 221,1 m
Platonis improbatio circa formæ ac materiæ metaphoras. 29,1.f
Platonis, & Ariſtotelis in principiorum poſitione diſcrimen. 20,1.m
Plato ideas, iõ poſuit, quia ſingularẽ intellectus abſtractionem ignoraſſe vr̃. 35.1.m
Platonis opinio de principiis potior eſt ea, quæ Ariſtotelis eſt. 29,1 m
Platonici idẽ ſentiẽtes de principiis naturæ, cũ Parmenide, multipliciter agunt. 11,2 p
Pleni ad vacuum ſi qua ſit proportio, æquali tempore quis ea tranſibit. 107,1 m
Poſitionis figuræ, & ordinis contraria Antiq dicebãt rerum naturaliũ principia. 16,1.f
Poſſibili ſeu contingenti aliquo cõceſſo nullum inconueniens accidit, falſum autem ſequi poteſt. 199,1.p 238,2.p
Potentia aliqua, ſi moueat aliquod mobile, in aliquo tpe, p tñ ſpatiũ, per ipſius dimidiũ, in dimidio ſanè tpe mouebit. 215,1.m
Potentia aliqua, ſi moueat aliqđ mobile, p aliqđ ſpatiũ i aliquo tpe, medietatẽ illius mobilis p duplũ ſpatiũ mouebit. 214.1.p
Potentia eius, qui non habet ſcientiã, & eius qui iam habet alia, & alia eſt. 223,2.p
Potẽtia ens ab eo quod eſt in actu fit. 47,2.p
Potentia, cum multipliciter dicatur, videre, ideo obſcurum eſt, a quo nam grauia & leuia moueantur. 234,2 m
Prædicamentis non eſt aliquod commune vniuocum, ſed analogum. 56,1.m
Prædicatum formam ſubiecti dicit. 20,1 p
Primo principio immobili permanente, ita quod nec per ſe, nec per accidens moueatur, totum vniuerſum quandam permanentiam, & ſempiternitatem aſſequitur ex continoitate ad ipſum. 248,2.m
Principia oẽs feciſſe videntur contraria ab ipſa veritate coacti nõ aliqua rõne moti, qui inter ſe differre plurimũ vñr. 47,1.p
Principia prima quædam ſunt, quorum nulla eſt cauſa, quædam verò, quorum eſt aliqua cauſa. 225,1.m
Principiorũ condõnes ac ꝓprietates. 17,1.p
Principia quod tãtum tria ſint, duo per ſe, & tertium per accidens concluditur. 21,1.f
Principia contraria cum vno materiali principio antiqui poſuerunt. 20,2.m
Principia rerum naturalium per ſe duo ſunt. 23.2.m
Principia intelligibilia magnitudinem aliquam haud conficiunt. 86,2.m
Principia tãtum tria eſſe tribus rationibus oſtenditur. 19,1.p
Principium materiale neceſſarium eſt in natura, & cuius nam ſit conditionis. 24,1.f.2
Principia non eſſe infinita probatur. 18,4.f
Principium vnum tantum eſſe impoſſibile eſt, & quot nam ſint. 18,2. & inde plura.
Principia, ſi plura trib. eſſent, plures primæ contrarietates forent. 19,2.p
Prius & poſterius primo inſunt loco ſiue magnitudini. 117,2.p
Prius & poſterius motui inſunt ex ipſa magnitudinis ratione. 117,1.m
Prius & poſterius eſſe nequeunt, ſi motus non ſit. 221,1.p
Prius ſecundum ſubſiſtendi conſequentiam quot modis intelligitur. 251,1.f
Prius dicitur natura, quod generatione poſterius eſt. 252,2.p
Prius in natura ſicut eſt propter poſterius, ſic in arte ex prioribus ad poſteriora procedimus. 51,1.p
Prius & poſterius nõ ſũt in ipſo nũc. 168,1 f
Priuationi quod eſt materiæ tribuere, defeciſſe oſtendit antiquos non diſtinguentes ipſam a priuatione. 27,2.p
Priuatio eſt tertium principium naturæ, per accidens tamen. 29,2.p
Proiectio eſt cum velocior ſit motus eius q ferẽ, quã ſit eius naturalis motus. 201,2.f
Proiecta cum non tanguntur a proiicientẽ, quo pacto moueantur. ibid.
Proiectum tandiu fertur cum motus mouentis fortior eſt, quam ſit eius naturalis motus. ibid.
Pueri, inanimata, beſtiæ, & omnino propoſito carentes nihil faciunt a fortuna. 47,1.f
Pueri ob vehementem ſenſuum turbationem difficilè addiſcunt. 206,2.m
Protarchus ſimilitudinis ratione, lapides quibus Deorum aræ fiunt, fortunatos eſſe dicit. 47,1.f
Pulſionis alia ſpecies impulſio dicitur, alia verò expulſio. 210,1.f
Pulſione & tractu mouentia ac mota immediata eſſe probatur. ibid.
Pulſione mouẽs ſe habet vt terminus a quo in tractu verò vt ad quem. 210,2.p
Pulſione tractu, & vectigius vectionis motus fundatur. 200,2.p
Pythagoras cum Pla. infinitũ nulli accidere ſed per ſe exiſtens eſſe ſentiebat, quod cõgruere ipſorum poſitionibus vr̃. 67,2.m
Pythagorici in ſenſibilibus omne infinitum eſſe dicebant, econtra Platonici. ibid.
Pythagorici extra cœlum in ſenſibilibus infinitum ponunt, quod Plato negat. ibi.
Punctus continuat & diuidit lineam, ſicut nunc tempus inquantum eſt principium, vnius partis, & finis alterius. 120,1.f
Punctus cũ partes non habeat cur non poſſit alium punctum tangere, ſeu alii cõſequenter

quenter ſe habere, ita quod eis aliqualiter valeat longando conſtrui. 7,1.f
Punctus locum haberet, ſi eſſet ipſe locus quid a corpore diſtinctum. 86.1.p
Punctus & vnitas ſi ſint quædam ſeparata eadem nihiluminus non ſunt. 144,2.f
Punctorum vltima vna, vel ſimul eſſe non poſſunt. 156,2.m

QValitates actiuæ paſſiui priores ſunt. 65,2.m
Qualitatis quarta ſpecies propria eſt motui alterationis. 203,2.p
Qualitatib. ſenſibilib. tātū q̃ quæ ab illis, quo modo pati poſsūt alteratio cōuenit. ibi.
Qualitas, & locus, & paſſiones quæcunque quas terminos motus eſſe dicimus immobiles ſunt. 65,1.m
Quantitati diuiſio per ſe conuenit qualitati verò per accidens. 175,2.m
Quatuor ſunt cauſæ. 49,1.p
Quæſtio circa Ariſto. demonſtrationem vbi Commentator arguitur. 269,2.m
Quæſtio an mouens motum continuū cauſare valeat. 275,2.m
Quæſtio. an verum ſit, tardius & velocius motum moueri poſſe. 161,2.f
Qō. an anima non exiſtente tp̄s ſit. 128,2.p
Quæſtio an aliquid velocius vel tardius moueri valeat. 162,2.f
Quæſtio. Quid nam verius, omnia poſſibilia moueri, & quieſcere, vel quædam ſunt poſſibilia moueri & quieſcere. 231,2.f
Quies cui ſit contraria motui. 151,2.p
Quies cur motui contraria ſit. 151,1.f
Quies quæ eſt in albo motui, qui ex albo in nigrum contraria eſt, & ea quæ in ſanitate ei, quæ eſt in morbo. 151,2.m
Quies in albedine, ſeu quæ eſt in termino ad quem, aut in termino a quo cōtrariatur motui, non aūt quies, quæ eſt in aliqua alia ſpecie contraria eſt motui vel quieti, ſicut quies in albedine non opponit albedini, aut quieti, quę eſt in ſanitate 152,1.p
Quies ſurſum motui ſurſum non deorſum contraria eſt. 154,1.f
Quietis quæ non ſemper fuit, an ſit generatio. 154,2.m
Quies violēta per motum naturalem cum non generet eſſe nō generari conſtat. ib.
Quies in aliquo termino non eſt contraria motui, quo ab aliquo receditur. ibid.
Quies illis conuenit, quæ apta nata ſunt moueri, nec tn̄ mouentur. 186,2,1.& inde incl. 186,1.f
Quies eius ē immobilitas cui mot.
Quies ſi eſſet in ipſo nunc, aliquid ſimul moueretur, & quieſceret. 168,1.f
Quies minus naturalis eſt q̃ motus. 258,2.p
Quieti motus opponitur ſecundum priuationis oppoſitionem. 254,1.m
Quiete quæ intercipitur motus vnus eſſe nequit. 261,2.m
Quietis quę non ſemper fuit, ſi ſit generatio in nunc mutū eſſe an ſit poſſibile. 167,2.f
Quietis naturalis, ac motus nulla erit cauſa ſi vacuum ſit. 104,1.f
Quietis menſura eſt ipſum tempus, per accidens tamen. 124,1.m
Quieſcere quid nam ſit. 192,2.m
Quieſcere omnia dicere infirmitas quędam eſt intellectus. 218,1.m
Quieſcere ſm ſe totum aliquid ex vno in alterū locū mutatū impoſſibile eſt. 191,1.f
Quieſcit illud, quod ſimiliter ſe habet ipſū & partes eius nunc & prius. 168,2.p
Quieſcere eſt eſſe eodē per aliquod determinatū tp̄s, in nunc videlicet, quo opinantur falſo Philoſophorum nonnulli. 164,1.p
Quieſcere oīa ſemp̄ aut moueri ſp̄ aut quædam moueri, aut quædā quieſcere rerum naturalium, quædā diſpoſitio eſt. 227,2.p
Quieſcere aliquid diuiſibili tempore nō poteſt. 136,2.f
Quieſcere quædā ſp̄, alia verò moueri ſp̄ rerū naturalium impoſſibilius diſ. ō 230,1.m
Quieſcere ipſum infinitum opinari, quia ſe ipſum fulcit irrationabile eſt. 82,2.m
Quieſcens ad alterius quietem, a ſeipſo nequaquam mouetur. 196,1.m
Quieſcens licet motus expers ſit, aptum tamen ſit moueri, quod aliquo modo tempore menſuretur. 124.1.f
Quieſcens ea quieſcit quiete, quæ eſt oppoſita ſpeciei alicuius motus. 262,1.p
Quieſcens aliquo primo tempore, & non ratione partis in qualibet illius tēporis parte quieſcere neceſſe eſt. 186,2.p
Quieſcens iterum, ꝑ quandoq; non mouetur, ſi poſſibile ſit, non erit augmentum, vel violentius localis motus. 231,2.f

RAri ac denſi diſcrimen aliarum ſequitur, differentia qualitatum. 113,1.p
Rari ac denſi ratione nonnulli apparenter concludunt vacuum quoddam corporibus inditum eſſe. 110,2.f
Raritas ac denſitas principium omnium eſſe dicuntur. 250,2.f
Rectus motus, ſi perpetuus non eſt, nec mixtus perpetuus eſſe poterit. 254,2.m
Rectum motum velociorem eſſe circulari, inconueniens eſt, non autem prohibet, illum æquè velocem eſſe. 208,1.m
Rectus motus cum principio, medio, ac fine terminetur continuus non eſt. 265,1.f
Rectis motibus contrariū eſt moueri ab eodē in idem, circularibus aūt non. 261,1.f
Rectus motus ex ſeipſo in aliud eſt, circularis verò a ſeipſo in ſeipſum. 263,1.f
Rectus motus in ijſdem ſæpè eſſe contingit circularis autem non. 263,2.p
Rectus motus, quia in eo finis ſuo principio minimè copulatur circulari motu imperfectio eſt. 263,2.m
Rectus motus poſterior eſt natura, ratione, & tempore circulari. 264,1.m
Rectus motus terminos determinatos habet circularis verò minimè. 265,1.f
Rectum motum, cum ad contrarios contingat eſſe terminos, in infinitum cōtinuum eſſe eſt impoſſibile. 255,1.m
Recta linea circulari æqualis erit, ſi motus, qui ꝑ ipſas ſiunt cōparati valeāt. 208,2.f
Rectus motus ac circularis priores ſunt motu ex his mixto. 224,2.p
Reflexum contrarijs moueri motibus neceſſe eſt. 255,1.p
Reflexus motus quia mediam includit quietem, perpetuum eſſe nequit. 274,2.p
Reflexus motus continuus, & perpetuus, ſi ſit erit aliqđ ſimul albū, & nō albū. 261,1.f
Regularitas, & irregularitas motus quæ ſit, & quam ei vnitatem præbeat. 147,2.p
Relationis non eſt motus niſi per accidens, in quantum ſcilicet motum ſemper noua ſequitur aliqua relatio. 137,1.f
Relationibus nunquam aduenit noua habitudo, niſi ex terminorum vtrunque, aut alterum muteīur. 220,2.f
Repente dicimus, quod ob temporis paruitatem inſenſibile eſt. 143,1.p

SCientia de natura circa magnitudine, & tp̄s cum ſit quæ ſine infinito non cōtingit eſſe de infinito ſpeculari dēt. 67,1.m
Scientia contrariorum vna eſſe vſ. 220,2.m
Scientiarū realium numerus ac partes. 1,1.
Scientiam acquirentes generari aut alterari minimè dicuntur. 207,1.m
Scientiarum diuerſitas a duplici eſt cā. 1,1.
Scientiam nanciſcimur particularium experimentis. 206,1.m
Scientijs tribuitur neceſſarium, ſicut & naturalibus. 56,2.f
Scientiarum triplex genus ex rerum diuiſione ſumptum. 50,1.p
Scientiæ medię quomodo ſumantur. 35,2.p
Scientiæ generationem ex Platonicis ſumit Ariſt. quam alibi damnaſſe videt. 207,1.f
Semina animalium a natura generantur, quemadmodum ipſa animalia. 54,2.m
Sempiterna tempori minime ſubijciuntur, ſed ſi quo menſurantur, ipſo vbi menſurari contingit, quia non ſeneſcunt. 124,1.p
Senium an naturale ſit. 155,1.p
Senſibilia ſunt quibus corpora ab inuicem differunt, ſecundum quæ ſenſus ipſos alterari & pati neceſſarium eſt. 202,2.p
Senſibilibus qualitatibus tm̄ alteratio conuenit, & illa propriè alterari dicunt, quæ ab his aliquo modo pati poſſunt. 203,2.p
Senſibilia oīa ſemper moueri falſa eſt quorundam Philoſophorum opinio. 226,2.p
Separata vel ſeorſum ea dicuntur, quæ in altero loco ſunt. 141,2.m
Simul ea dicuntur, quæ ſunt in aliquo vno primo loco, & inter quæ nullum eſt medium. ibid.
Spatiū infinitū ꝑ motū intrāſibile ē. 163,2.f
Spatium, ſi locus eſſet, tranſmutaretur ipſe locus. 93,2.m
Spatium ſuper quod ſit motus, ſi ſit infinitū tempus non poteſt eſſe finitum. 185,1.f
Spatium cur locus eſſe videtur. 93,1.f
Species dicit vnam naturam, genus verò non. 211,2.f
Species quando nam eadem, vel diuerſa iudicanda ſit. 212,1.p
Species alia eadem natura in alio, & alio eſt ſuſceptiuīs. ibid.
Stadio mota motum non ſufficienter deſtruunt, quemadmodum putauerat Zeno. 189,2.p
Stoici nullam in anima virtutem ponunt, ſi ſit in ea vel tantilla paſſio cū virtus apud illos impaſſibilitas quædam ſit. 205,2.m
Stare in aliquo primo. & non ratione partis & in qualibet temporis parte non ſtare inconueniens eſt. 186,2.p
Sphæræ vltimæ partes aliæ actu, aliæ potentia ſunt in loco 97,2.p
Sphæra vltima an ſit in loco, & quō. 96,1.m
Sphæra cum omnia contineat, ſicut & tempus, eam nonnulli eſſe tempus dixere, qui duplici defectu arguendi ſunt 115,2.m
Sphæram ipſam falſo quidam cœli motum & eius tempus opinabantur. 115,1.f
Sphæra vltima in loco dicitur eſſe per ſuas partes. 97,2.m
Subiectum illud dicitur, quod nō ſolum formam ſuſtinet, ſed id omne, quod eſt affirmatione monſtratum. 134,2.p
Subiectum totius Naturalis Scientiæ quid ſit. 1,2.p
Subiectum quantum poteſt eſſe, & quale, ad vnum quorum per ſe, ad alterum per accidens ſe habet. 134,1.p
Subiectum & eius paſſio ex æquo ab inuicē, ſeparabilia vel inſeparabilia ſunt. 71.2.p
Subiectum prædicati materia eſt. 20.1.p
Subiecta, quam illis accidentia a natura eſſe dicitur. 32.1 p
Subſtantiæ an aliqua conueniat contrarietas. 236.1.p
Subſtantiæ contrarietas eſt, quæ perfectionis & imperfectionis ratione, tanquam communi radice contrarietatum omnium fundatur. ibidem
Ad ſubſtantiam non eſt motus. 14.1 p
Subſtantiæ ſeparatæ, quies vel motus minimè conueniunt. 134.2.f
Subſtantiæ motus nō cōuenit, q̄a illa cōtrarietate caret, q̃ motui neceſſaria ē. 136.2 p

Subſtantia

Index.

Subſtantia vni exiſtens, nulli accidens eſſe poteſt. 10,1,f
Supponere aliquid immanifeſtũ adueniendã aliq. opinionẽ maximũ eſt viriũ. 124,2.m
Suppoſitis, inductione aut demonſtratione probare debemus. ibid.
Suppoſitionis neceſſitas naturalibus, propria eſt. 55,2.p
Surſum & deorſum motus naturales ſunt, nam motus ſurſum igni naturalis eſt. terræ autem violentus. 154,1.f
Surſum cur læuia ferãtur, deorſum grauia, difficilis eſt cauſa, ſi vacuum motus ſurſum cauſa ſit. 111,2.m
Surſum aliquid citius fert, quanto ſpatiũ, per quod fert vacuum, rarius ſit. 111,2.f
TAngere ea ſe dicuntur, quorum ſunt vltima ſimul. 141,2.m
Tangens quid ſit. 143,1.f
Tardius & velocius, an aliquid moueri poſſit. 161,1.p
Tps cœli motũ nonnulli, vel ipſã ſphærã arbitrabant, at irrationabiliter. 115,1.f & vlte
Tempori ſubeſſe quando tempus eſt idem nequaquam eſt. 123,1.p
Tempus & motus, non niſi in potentia infinita ſunt. 83,1.p
Tempus quia ex partibus, quæ non ſunt, l. præterito & futuro, compoſitum eſt nihil eſſe videtur. 114,2.p
Tempus diſtinguitur a motu, qui vbique & apud omnia eſt, nõ tamen eſt ſine motu, ſed aliquid eius; cũ ſimul ipſum, & motũ ſentiamus, & quod nam eius ſit. 116,1.f
Tempus, ſi eſſet circulatio, multa tempora ſimul eſſent. 115,1.p
tempus, ſi non componitur ex ipſis nũc nulla erit Zenonis ratio. 189,2.p
tempore menſurari, quod eſt eſſe in tempore, quomodo intelligatur. 123,1.p
tempus numerus motus eſt, non quo numeramus, ſed numerus numeratus. i. prioris & poſterioris. 118,1.p
tempus continuatur, ac diuiditur ipſo, nunc. 120,1.p
tempus reiteratur ſecundum eaſdem partes ſpecie, ſed non numero. 121,2.f
tempus menſura durationis motus eſt, & ipſius eſſe. 122,1.p
tempus, quomodo per ſe cauſa corruptionis ſit. 123,1.m
tps eſt menſura quietis per accñs. 124,1.m
tempus ſemper eſt in ſui principio, & quomodo nunquam deficiet. 120,2.m
tempus ſapientiſſimũ quidam philoſophorum appellabant. 127,1.f
tempus eſt exiſtente anima, vtcunq; autem eſſe dicitur anima non exiſtente. 129,1.p
tempora duo æqualia ſimul eſſe eſt impoſſibile. 129,2.f
tps, & motus inuicẽ menſurantur. 130,1.m
tempus numerus eſt primæ circulationis, ſecundum quam menſuratur, & ad quam omnes alij motus temporis menſuratione menſurari oportet. 130,1.f
tempus eſt continuum, & in ſemper diuiſibilia diuiſibile. 162,1.f
tempus, ſi eſt finitum, & magnitudo finita. 164,1.p
tempus ingenitum omnes fatentur, quod Plato ſolus generare voluit. 121,1.m
temporis partes aliæ, & aliæ ſunt, tum & motus. 118,2.m
temporis continuitas ex motu, & magnitudine eſt. 117,1.f
tempus cur vbique inueniatur, conſideratione dignum eſt. 128,1.p
tempus infinitum eſt ac diuiditur quemadmodum magnitudo. 157,1.p
tempore finito mobilia infinita moueri non contingit. 197,2.m. & inde
tempus medium eſt inter ipſa nunc, ſicut linea inter puncta. 157,1.f
tempus finitum eſſe non poteſt, & longitudo infinita. 165,1.p
tps ſicut & motus, & magnitudo ex indiuiſibilibus minime componuntur. 158,2.p
temporis conſideratio qua ſerie, ſeu ordine procedat. 114,1.m
tempore infinito infinitum tranſiri, quomodo ſit poſſibile. 158,2.f
tps non omnia entia continere dr. 125,1.m
tempore infinito per magnitudinem infinitam non eandem moueri aliquid ſemper impoſſibile eſt. 182,2.p
tempore diuiſibili aliquid quieſcere non poteſt. 186,2.m
tempus eſſe abſq; nunc non poteſt, & nunc principium habet, & finem. 221,2.p
tempore finito quomodo aliquid moueri poteſt. 194,2.f
tempore finito infinitum ſpatium nullum, mobile pertranſire poteſt. 163,2.f
temporis præteriti, ac futuri idem nunc nõ eſt. 167,1.f
tempus inter ipſa nunc, intelligi ſemper oportet. 221,2.p
temporis menſura ipſum nunc eſt. 119,1.p
tempori ſubiecta ab ipſo pati oportet, quod ex cõi loquẽdi more manifeſtũ eſt. 123,1.m
tempus ea continet, quæ ſub ipſo ſunt, ſicut locatum ipſe locus. 123,2.p
temporis diuiſionẽ, motus diuiſio ſequi neceſſe eſt. 172,2.p
tempus penitus indiſciplinabile Paron Pythagoricus aiebat. 127,1.f
tempus cum cœlo generari, ac factum eſſe voluit Plato. 121 1.m
tempus ipſam ſphæram eſſe nonnulli ſenſere, qui dupliciter arguẽdi videntur. 115,2.m
tempus tardum, vel velox dicitur, & multũ, & paucum, quia numerus eſt, & longum, & breue, quia continuum. 121,1.f
tempori nõ ſubiacet, quæ ſempiterna ſunt quia non ſeneſcunt. 124,1.p
tempus & motus, cum ex æquo cum ipſa magnitudine diuidant, Zenonis deſtruentis motum apparet fatuitas. 188,2.p
tpe aliquo primo mutatũ, in qualibet tpis illius parte moueri oportet. 178,1.m
tempore menſurari, & motu quomodo intelligatur. 123,1.p
tempus & motus ex indiuiſibilibus nõ componitur. 159,2.m
tempus principium & finem habebit, ſi infinitum aliquo modo non ſit. 76,2.f
tempus, ſi circulatio eſſet, pars circulationis circulatio eſſet, & multa tempora ſimul eſſent. 115,2.p
tempus cur non ſit, ſi nunc non ſit, & econtra. 119,2.m
tempus an aliquid ſit anima non exiſtente. 128,2.m
tempus ſi cuiuſlibet motus menſura eſt, ſimul duo tẽpora æqualia erunt. 129,2.m
tempus, ſi ſemper eſt, & motus ſemper erit ac perpetuus cũ eius menſura ſit. 221,1.p
tempus ibi inuenitur, vbi motus inuenitur ſiue actu, ſiue potentia. 128,2.m
termini motus, ſicut mouens, & quod mouetur, tripliciter diuiduntur. 133,1.f
termini ad quem potius contrarietatis cauſa eſſe erit, quam terminus a quo. 150,2.m
terminus ad quem magis, quam terminus a quo cur magis mutationem denominant. 133,1.p
terminũ ad quem attingit omne, quod mutatum eſt. 174,1.m
terra cum ſurſum violẽter moueatur, ignis vero naturaliter, & ecõtra, ignis deorſum violẽter, terra autẽ naturaliter, eruntq; ſurſum, & deorſũ motus naturales. 154,1.m
terræ naturalis deorſum motus, motui naturali ignis ſurſum an contrarius ſit eius, deorſum violentus motus. 155,2.f
tertium principium naturæ eſt ipſa priuatio, per accidens tamen. 29,1.p
tetragoniſmi, Briſſonis, & Antiphontis, ac Hippocratis deſcriptiones. 5,1.f
totum & partes an vnũ ſint, vel diuerſa 6,2.f
totum & perfectum, vel idem, vel propinqua ſecundum naturam ſunt. 79,2.f
totum an ſeipſum a ſe ratione partis, vel totius ratione moueatur. 241,2.m
totum & infinitũ cum ſimilia ſint, ideo ipſi infinito oia continere attribuitur. 80,1.p
totius & partis idẽ naturalis locus ẽ. 74,1.f
totius materia ipſa pars eſt. 80,1.f
tractu, pulſione, ac vertigine vectionis motu fundatur. 200,2.p
trahit ferrum magnes triplici rõne. 200,1.f.
trahere dicitur, quod mouet alterum ad ſe. 200,2.m
trahentis ac tracti nullũ eſt mediũ. 201,1.p
traſmutatur omne, aut per ſe, aut per accidens, ſiue per partes. 131,1.p
tria principia eſſe tribus rationibus oſtenditur. 19,2.p
tunc tempus determinatum, per aliquod nũc; & cum intra præteritum, & præſens, includatur quandoq; tempus deficere neceſſe erit. 126,1.f
VAcuum ſi non ſit commouebitur aliquid totum turbabitur cœlum. i. ſurſum feretur. 112,1.m
Vacuum quomodo ſit in corporibus, 101,1.p
Vacuum ponentes potiores rationes adducunt. 100,2.f
Vacuum quiddam corporibus inditum eſſe ex ipſa denſi ac rari ratione opinati ſunt quidam. 110,2.f
Vacuum aſſerentes neceſſario locũ ponunt. 85,1.
Vacuum motus aliquo modo cauſa eſt, vt intrinſecum corporibus ipſa corpora deferens vt in omnibus videre licet. 111,2.m
Vacuum ſi quid eſſet, vidiſſent illud vtiq; in iſtis mobilibus infra mundum aliqui vel ſapientes. 110,2.m
Vacuum ſi aliquid ſit neceſſarium non erit, corpora eſſe in loco, vel locus ſpatium quoddam ſeparatum erit. 110,2.p
Vacuum ponentes contraria ſupponere negantibus illud oportet. 109,1.f
Vacuo, ſi quod mobile ex ſui parte quoquo modo moueatur, nihil velocius eius cauſa erit. 109,1.p
Vacuum ſi non ſit augmentatio vel localis, motus non erit. 100,1.m
Vacuum aſtruentes rationes nullius eſſe roboris oſtenduntur. 104,1.p
Vacuũ eſſe ex quib. rõnibus deducit. 100,2.f
Vacuum eſſe ex condenſatione, quæ fieri in corporibus vr quantum valeat. 103,1.f
Vacuum id primo ſignificare, videtur locũ, ſ. in quo nihil eſt, ſiue in quo nõ eſt corpus, tangibile, ſiue hoc aliquid. i. aliqua ſubſtãtia corporea. 100,1.m
Vacuum propter augmentum cum neceſſarium nequaquam, ſit rationabiliter ergo ponunt. 101,1.m
Vacuum ſi eſt non aſſignabitur proiectorũ, cauſa, nec quies eius quod mouetur aliqua erit cauſa. 103,2.m
Vacuum inditum corporibus dupliciter eſſe intelligi poteſt. 105,1 f
Vacuum ſeparatum, ſeu coniunctum non reperitur. 112,1.f
Vacuum ibi natum eſt eſſe, vbi corpus tangibile. 113,2.f

Vacuum

Vacuū cognoſcere volētes intelligere oportet quid nam ſignificet vacuum. 97,2.p
Vacuum corporis materiam, quomodo quidam Platonicorum opinabantur. 101,2.f
Vacuum non corpus, ſed corporis ſpatium, quidam eſſe dicunt. 108,2.p
Vacuum quomodo motum in inſtanti ſi ſit inferat. 105,2.m
Vacuum aſſerentes ſicut negatiuas, ita & affirmatiuas communes rationes adducere neceſſarium eſt. 106,2.m
Vacuum ſi ſit, augmentum, ſeu alimentum non ſit. 101,2.f
Vacuum non eſſe, ea ſui abſoluta ratione manifeſtum eſt. 100,1.m
Vacuum id eſſe dixerunt antiqui, in quo nihil ſenſibus ſubiectum videtur. 100,1.f
Vacui ad plenum enim nulla ſit proportio neque motus, motus qui per hæc ſiunt, nullam inuicem rationem habebunt, ſi qua verò ſit proportio, vtrunq; quis tranſire poterit. 107,1.m
Vacui ſiquis motus ſiat non erit aliqua cauſa quietis cum mouetur. 105,2.p
Vacuū negantibus quemadmodū, & locū auferentib. motū negare neceſſe eſt. 102,2.f
Vacuum nōnullis, ideò aliquid eſſe videtur quia locus aliquid eſt. 104,1.p
Vacui ad plenū nulla eſt proportio. 106,2.m
Vano caſus propinquus eſſe videtur. 48,1.p
Vectione motū, non per ſe, ſed per accidens mouet, inquantū aliquid alterum in quo eſt mouet, ſi ſit primum mouēs. 200,2.p
Velocius vel tardius an aliquid moueatur. 161,2.f
Vectionis, motus, vertigine, tractu, & pulſione fundatur. 200,2.p
Velocitas ac tarditas motus ſpecies nequaquam ſunt, neq; ſpecierum eius diſæ neq; idē quod grauitas aut leuitas. 148,1.f
Velocius eſt, quod tempore, æquali etiam in minori plus tranſit. 160,2.p
Velocius mobile per æqualem magnitudinem in minori tempore pertranſit, quam tardius mobile. 161,1.p
Velocius & tardius moueri in tempore omni accidit 161,2.f
Velocior motus eſt, quanto motus primo mouenti propinquior eſt. 275,1.m
Violētia corpora ex ijs locis moueri dicuntur, in quibus naturaliter manēt. 220,2.f
Violentus motus, an quietem oppoſitam habeat. 155,2 f
Violentus motus nō erit, ſi quid non mouetur quandoq;, & iterum quieſcit. 231,1.f
Virtutes finitæ in magnitudine infinita eſſe non poſſunt. 271,2.m
Virtutes & malitiæ ſunt ad aliquid. 204,2.p
Virtutes & vitia quædam eſſe videntur, habitus etiam corporei, qui primæ ſpeciei annumerantur. ibid.
Virtus mortalis in delectationibus & triſtitijs conſiſtit. 205,2.f
Virtutem in medio conſiſtere Peripatetici, quomodo intellexere. 205,2.m
Virtutem aliquam animæ ineſſe ſi qua in ea ſit paſſio impoſſibile eſt, ſicut Stoici affirmant. ibid.
Vita quædam rerum omnium motus dicitur. 216,2.p
Vltimum reſpectu partis, vltimum dicitur. 156,2.m
Vniuocum aliquod commune ad prædicamenta non reperitur. 59,1.m
Vnitas ac punctus ſi ſint quædam ſeparata eadem eſſe non poſſunt. 143,2 f
Vniuerſalia priora in doctrina eſſe debent. 2,1.m
Vniuerſum quandoq; moueri, quandoq; autem quieſcere nihil prohibet. 225,2.f
Vnum plura eſſe, quomodo cōtingat. 7,2.m
Vnum tripliciter dicitur. 6,2.f
Vnum actum duorum eſſe non inconuenit. 65,1.m
Vnum omne inquantum omne indiuiſibile. 81,1.f
Vnum, & duo æquiuoca ſunt aquæ, & aeri. 209,2.p
Vnū oīa eē, vt indiuiſibile nō poſſunt. 7,1.m
Vnum ſi oīa eſſent plura contingerent. 7,1.f
Vnum principium eſſe impoſſibile eſſe probatur. 18,2.f
Voluntarijs, ſeu naturalibus agentibus hoc neceſſarium eſt ſi paſſionem vel actionē habere ad inuicem velint vt certa habitudine determinata ſint. 220,2.m
Vtentis ac facientis diſcrimen. 37,1.p
Zeno Eleates quomodo ex eo quòd nulla magnitudo tranſire poteſt motū nullum eſſe intulit. 163,2.m
Zenonis Eleatis rationes quatuor apparenter motum deſtruentes. 168,2.p
Zeno inerudite argumentabat̄ ex æquali loco corporis mobilis nihil moueri. 188,1.m
Zeno quō mutationem eam, quæ inter contradictoria eſt auferre nitebatur, 190,2.f
Zenonis ratio qua ſphæricū motum admittere nolebat. 191,1.f
Zeno nihil moueri ob id ſenſit, quod mobile prius ad medium quàm magnitudinis finem peruenire oportebat. 258,2.p

F I N I S.

ARISTOTELIS STAGIRITAE PERIPATETICORVM PRINCIPIS, DE PHYSICO AVDITV LIBER PRIMVS.

Cum Sancti Thomæ Aquinatis expoſitione.

SVMMA LIBRI.

Naturalium Principia tū ex antiquorum, tum ex propria opinione venatur, eaque tria eſſe ſtatuit, materiam, ſcilicet ac formam per ſe; priuationem verò per accidens.

LECTIO PRIMA.

A principijs vniuerſalioribus inchoandum, cum hæc nobis prius nota ſint.

ARGV. *CVM circa omnes doctrinas, quarū ſunt principia, vel cauſa, vel elementa, ex horū perceptione cognitio fiat atque ſcientia (Tūc enim vnamquāque rem ſcire putamus, cum cauſas primas, principiaque prima, & vſque ad elementa cognoſcimus:) patet et ea, quæ ad principia Naturalis ſcientiæ pertinent, entendum eſſe prius determinare.*

ANTIQVA. T.c.1. *QVoniam quidem intelligere & ſcire contingit omnes ſcientias, quarum ſunt principia aut cauſæ, aut elementa, ex horum cognitione: Tunc enim cognoſcere arbitramur vnum quodque cum cauſas & prima principia cognoſcimus, & vſque ad elementa, manifeſtum quidem, quòd quæ ſunt circa principia ſcientiæ, quæ de Natura eſt, prius determinare tentandum.*

Cū diuerſitatis ſciētiarum. QVia liber Phyſicorum, cuius expoſitioni intendimus, eſt primus liber Scientiæ Naturalis, in eiuſdem principio oportet aſsignare quid ſit materia & ſubiectum Scientię Naturalis. Sciendū eſt igitur, ꝙ, cùm omnis ſcientia ſit in intellectu, per hoc aūt aliquid ſit intelligibile in actu, quòd aliqualiter abſtrahitur à materia, ſecundum quòd aliqua diuerſimode ſe habent ad materiam, ad diuerſas ſcientias pertinet. Eſſentia ſciētiarum realium, ex 6. Meta. te. c.1. Rurſos, cum omnis ſcīa per demonſtrationem habeatur, demonſtrationis autem medium ſit definitio, neceſſe eſt ſecūdum diuerſum definitionis modum ſcīas diuerſificari. Sciēdum igitur, ꝙ quędam ſunt, quorum eſſe dependet à materia, nec ſine materia definiri poſſunt: quædam verò ſunt, quæ licet eſſe non poſsint niſi in materia ſenſibili, in eorū tñ definitione materia ſenſibilis non cadit. Et hęc differunt ad inuicē, vt curuum & ſimum. nam ſimū eſt in materia ſenſibili: & neceſſe eſt ꝙ in eius definitione cadat materia ſenſibilis. eſt.n. ſimū naſus curuus, & talia ſunt oīa naturalia, vt homo, lapis. Curuum verò licet eſſe nō poſsit niſi in materia ſenſibili, tamē in eius definitione materia ſenſibilis non cadit. Et talia ſunt oīa mathematica, vt numeri, magnitudines, & figurę. Quædam verò ſunt, quę nō dependent à materia, nec ſecundum eſſe, nec ſcdm rōnē, vel quia nunq̄ ſunt in materia, vt Deus & aliæ ſubſtantiæ ſeparatæ: vel quia nō vniuerſaliter ſunt in materia, vt ſubſtantia, potentia, & actus, & ipſum ens. De his igiť eſt Metaphyſica. De his verò, quę depēdent à materia ſenſibili ſecundum eſſe, ſed non ſcdm rōnem, eſt Mathematica. De his verò, quæ dependent à materia non ſolum ſcdm eſſe, ſed ēt ſcdm rōnem, eſt Naturalis, quæ Phyſica dr̄. Et, quia omne, quod habet materiā, mobile eſt, conſequēs eſt ꝙ ens mobile ſit ſubiectum Naturalis philoſophię. Naturalis aūt philoſophia de naturalibus eſt. Naturalia autē ſunt, quorū principium eſt natura. Natura aūt eſt principium motus & quietis in eo in quo eſt. De his igitur, quæ habent in ſe principiū motus eſt Sciētia Naturalis. Sed quia ea, quæ conſequuntur aliquod cōe prius & ſeorſum determinanda ſunt, ne oporteat ea multoties pertractādo oēs partes illius repetere, neceſſariū fuit ꝙ pręmitteretur vnus liber in ſcientia naturali in quo tractaretᷣ de ijs, quæ cōſequunť ens mobile in cōi, ſicut oībus ſcientijs pręmittitur philoſophia prima, in qua determinatur de ijs quæ ſunt cōia enti, inquantū eſt ens. Hic autem eſt liber Phyſicorum, qui ēt dicitur de Phiſico ſiue de Naturali auditu: quia per modū doctrinę ad audientes traditus fuit: Cuius ſubiectum eſt ens mobile ſimpliciter. Non dico autē corpus mobile, quia omne mobile eſſe corpus, ꝓbatur in iſto libro: nulla aūt ſcīa probat ſuū ſubiectū: & ideo ſtatim in principio de Cælo, qui ſequitur ad iſtum, incipitur à notificatione corpus. Sequunť aūt ad hūc librū alij libri ſcīæ Naturalis, in qbꝰ tractatur de ſpeciebus mobilium, puta in libro de Cælo de mobili ſm motū localem, qui eſt prima ſpēs motus. In libro aūt de Generatione, de motu ad formā & primis mobilibus, ſ. elementis, q̄tum ad trāſmutationes eorū in cōi: q̄tum verò ad ſpeciales eorū tranſmutationes in libro Meteo. De mobilibus verò miſtis inanimatis in libro de Mineralibus: de aīatis verò in lib. de Anima, & conſequentibus ad ipſum. Huic aūt libro ꝑmittit Philoſophus procemiū, in quo oñdit ordinē procedendi in Scīa Naturali. Vnde duo facit. Primo oñdit, ꝙ oportet incipere à cōſideratione principiorū. Secundo, ꝙ inter principia oportet incipere à principijs vniuerſalioribus ibi. ¿Innata aūt.§ Primo ponit talem rōnem. In oībus ſciētijs, quarū ſunt principia, aut cauſæ, aut elemēta, intellectus & ſcīa ꝓcedit ex cognitione principiorum, cauſarū, & elementorū, ſed ſcientia, quę eſt de natura, habet principia, elementa, & cauſas: ergo in ea oportet incipere à determinatione principiorū. Qđ aūt dicit intelligere, refertur ad definitiones. ꝙ vero dicit ſcire, ad demonſtrationem. Nam ſicut demonſtrationes ſunt ex cauſis, ita & definitiones cum completa definitio ſit demonſtratio ſola poſitione differens, vt dicitur in Primo Poſteriorum. Per hoc autem, quòd dicit principia, aut cauſas, aut elementa, non intendit ibidem ſignificare. Nam cauſa eſt in plus, quam elementum. nam elementum eſt ex quo

Subiectum totius Sciētiæ naturalis ex 1. huius t.c.3.

ἡ φυσικὴ ἀκρόασις.

Lib. 6. le 5. te. com. 32. Lec. 2. text. com. 2.

Partitio, omnium librorum naturalis philoſophiæ.

Diuiſio libri

Argumētatio Ariſtot.

Lect. 16. T.c. cō. 22.

componitur res primo, & eſt in eo, vt dicitur Quinto Lect.3. Metaphyſicæ, ſicut literę ſunt elementa locutionis, nõ Tex.com.4. aũt ſyllabæ. Cauſæ, autẽ dicuntur, ex quibus res dependet ſecundum eſſe ſuum vel fieri. vnde & ẽt quæ ſunt extra, vel etiam quæ ſunt in re cauſæ dici poſſunt, ex quibus nõ componitur res primo, non autem elemẽta. Principium verò importat, quendã ordinẽ alicuius proceſſus. Vnde aliquid poteſt eſſe principium, ꝙ non eſt cauſa, ſicut id, vnde incipit motus, nõ tamẽ eſt cauſa: & punctus eſt principium lineæ, non tamen cauſa. Sic igitur per principia, videtur intelligere cauſas mouentes & agentes, in quibus attenditur ordo proceſſus cuiuſdam. Per cauſas autem, intelligere videtur cauſas formales & finales, ex quibus maxime depẽdent res ſecundum ſuum eſſe & fieri. Per elementa verò proprie proprias cauſas materiales. Vtitur autem deſiunctione non copulatione, ad deſignandum ꝙ non omnis ſciẽtia per omnes cauſas demonſtrat Nam Mathematica non demonſtrat niſi per cauſam formalẽ. Metaphyſica demonſtrat per cauſam formalem & finalem pręcipue, & ẽt agentem. Naturalis autem per omnes cauſas. Primam autem propoſitionẽ rationis inductę probat Lect.4. ex cõi opinione, ſicut Primo lib. Poſteriorũ dicit: quia Tex.com.5. tunc quilibet experit ſe cognoſcere aliquid cùm ſcit Cõtra commentatoris expoſitionẽ oẽs cauſas eius à primis vſque ad vltimas. Nec oportet vt aliter accipiamus hic cãs & elemẽta & principia quã ſupra, vt Cõmentator vult, ſed eodem modo. Dicit aũt ⸢vſque ad elemẽta⸣ quia id quod eſt vltimũ in cognitione eſt materia. Nã materia eſt ꝓpter formã, forma aũt eſt ab agente ꝑ finem, niſi ipſa ſit finis. Vt puta dicimus, ꝙ propter ſecare, ſerra habet dentes: & ferreos oportet eos eſſe, vt ſint apti ad ſcindendũ. Secundo ibi

A R G Y. *Hac autem inſita natura nobis eſt via, vt è notioribus nobis magisq; manifeſtis ad notiora naturæ, magisq; manifeſta proficiſcamur. Non. n. ſunt eadem nobis atq; ſimpliciter nota. Quapropter hoc modo, ex hiſce, quæ natura quidem minus ſunt manifeſta, nobis autem notiora, ad ea, quæ dilucidiora ſunt, magisq; nota naturæ proficiſcamur, neceſſe eſt. At confuſa primo nota nobis ſunt magis ac manifeſta, Elementa verò principiaque poſterius ex piſce nota per ipſorum diuiſionem fieri ſolent. Idcirco ex vniuerſalibus ad ſingularia proficiſcamur oportet.*

Tex.com.2. *Innata autem eſt ex notioribus nobis via & certioribus, in certiora natura & notiora. Non. n. eadẽ nobis no-* Probationi noris *ta & ſimpliciter. Vnde quidem neceſſe ſecundum modum hunc procedere ex incertioribus natura. nobis autem cer-* Tex.com.3. *tioribus, in certiora natura & notiora. Sunt autem primum nobis manifeſta & certa cõfuſa magis: poſterius aũt ex his fiunt nota elementa & principia diuidẽtibus hæc:* Tex.cõ.4. *Vnde ex vniuerſalibus ad ſingularia oportet procedere.*

Oſtendit ꝙ inter principia oportet prædeterminare de vniuerſalioribus. Et primo per rationem. Secun- 2.part.4.t. do per quędam ſigna. ibi ⸢totum.⸣ Circa primum ponit talẽ rationem. Innata eſt nobis via vt procedamus incipiendo ab ijs, quæ ſunt nobis magis nota, in ea quę ſunt magis nota naturæ: ſed ea, quæ ſunt nobis magis nota, ſunt cõfuſa, qualia ſunt vniuerſalia: ergo oportet nos ab vniuerſalibus ad ſingularia procedere. Ad manifeſtationem autem primæ propoſitionis inducit, ꝙ non ſunt eadem magis nota nobis & ſecundum naturam, ſed illa, quæ ſunt magis nota ſecundum naturam ſunt minus nota ſecundum nos. Et, quia iſte eſt naturalis modus, ſiue ordo addiſcendi, vt veniatur à nobis notis ad ignota nobis, inde eſt, ꝙ oportet nos deuenire ex notioribus nobis ad notiora naturę. Notandum autem eſt quòd non eadem dicit nota eſſe nobis & nota ſimpliciter. Simpliciter autem notiora ſunt, quę ſecundum ſe ſunt notiora. Sunt aũt ſecundum ſe notiora, quæ plus habent de entitate: quia vnumquodque cognoſcibile eſt in quantum ens. Magis autem entia ſunt quæ ſunt magis in actu. vnde iſta maxime ſunt cognoſcibilia naturæ. Nobis autem econuerſo accidit, 2.Meta.6. co.primi. eo quòd nos procedimus intelligendo de potentia in actum, & principiũ cognitionis noſtræ eſt à ſenſibilibus, quæ ſunt materialia & intelligibilia in potẽtia. Vnde illa ſunt prius nobis nota, quã ſubſtantiæ ſeparatæ, quæ ſunt magis notę ſecundũ naturam, vt patet. 2. Metaphyſices. Nõ ergo dicit nota naturæ, quia natura cognoſcat ea, ſed quia ſunt nota ſecundum ſe & ſecundũ propriam naturam. Dicit autem ⸢notiora & certiora⸣ Lect.1. quia in ſcientijs nõ requiritur qualiſcunque cognitio, ſed cognitionis certitudo. Ad intellectum autẽ ſecundæ propoſitionis, ſciendum eſt quod confuſa hic di- Fundamentum S Tho. de ordine cognitorũ neceſſario ex quo faciliter ſoluitur Scoti achillẽs. cuntur, quæ continent in ſe aliqua in potentia & indiſtincte. Et, quia cognoſcere aliquod indiſtincte mediũ eſt inter puram potentiam & actũ perſectum, ideo, dũ intellectus noſter ꝓcedit de potẽtia in actum, primo occurrit ſibi cõfuſum q̃ diſtinctũ, ſed tunc eſt ſcientia cõpleta in actu, qñ peruenitur per ſolutionẽ ad diſtinctã cognitionẽ principiorum & elementorũ. Et hæc eſt ratio, quare cõfuſa ſunt primo nobis nota q̃ diſtincta. Quòd aũt vniuerſalia ſint manifeſtũ eſt, quia vniuerſalia cõtinet in ſe ſuas ſpecias in potẽtia: & qui ſcit aliquid in vniuerſali, ſcit illud ĩdiſtincte. tũc aũt diſtinguit eius cognitio, qñ vnumquodque eorum, quę continentur potentia in vniuerſali, actu cognoſcit. qui. n. ſcit aĩal non ſcit irrationale niſi in potentia. Prius autẽ eſt ſcire aliquid in potentia q̃ in actu. Secũdum igitur hunc ordinẽ addiſcendi, quo procedimus de potentia in actũ, prius, quò ad nos eſt ſcire aĩal q̃ hoĩem. Cõtra- Contradictionis ſolutio. rium autẽ huic vr̃ eſſe qđ dicit Philoſophus in Primo poſteriorũ, quòd ſingularia ſunt magis nota quò ad nos: vniuerſalia vero naturę, ſiue ſimpliciter. Sed intel- Lect.4. T.c.5. ligendum eſt quòd ibi accipit ſingularia ipſa indiui- Reſponſio dua ſenſibilia, quæ ſunt magis nota quò ad nos, quia Vide cõtra. ſenſus cognitio, quæ eſt ſingulariũ, pręcedit cognitio- Zia. nẽ intellectus, q̃ eſt vniuerſalium. Sed quia cognitio intellectualis eſt perſectior, vniuerſalia aũt ſunt intelligibilia in actu nõ aũt ſingularia, cũ ſint materialia, ſimpliciter & ſm naturã vniuerſalia ſunt notiora. Hic aũt ſingularia dicit nõ ipſa indiuidua, ſed ſpecies: quæ ſunt notiores ſm naturã, vt pote ꝑfectiores, & diſtinctã cognitionem habentes. genera verò ſunt prius nota quò ad nos, vtpote habentia cognitionẽ in potentia & cõfuſam. Sciendũ aũt ꝙ Cõmetator aliter exponit. Dicit . n. ꝙ ibi ⸢Innata eſt⸣ Vult oſtendere Philoſophus mo- Expoſitio commentatoris aca.2. vſque ad 4. dum demonſtrationis huius ſcientiæ, quia. ſ. demonſtrat per effectus. & poſteriora ſm naturam, vt ſic qđ ibi dicitur intelligatur de proceſſu in demonſtrando & non in determinando. Deinde cum dicit. ⸢Sunt autem primum.⸣ Intendit manifeſtare ⸢ſecundum eum⸣ quæ ſunt magis nota quo ad nos, & minus ſecundum naturam ſcilicet compoſita ſimplicibus, intelligens compoſita per confuſa. Vltimo autem concludit ꝙ procedendum eſt ab vniuerſalioribus ad minus vniuerſalia, quaſi quoddam corollarium. Vnde patet, ꝙ Contra eandem tripliciter. eius expoſitio non eſt conueniens, quia non coniungit totum ad vnam intentionem, & quia hic non intendit Philoſophus oſtendere modũ demonſtrationis huius ſcientiæ: hoc enim faciet in Secundo libro ſecundum ordinem determinandi. iterum quia confuſa non debent exponi compoſita, ſed indiſtincta. non enim poſſet concludi aliquid ex vniuerſalibus, cùm genera nõ componantur ex ſpeciebus: Secundo ibi.

Ipſum nanq; totum ſenſu notius eſt. Vniuerſale verò totum eſt quodaa: quippe cum multa cõplectatur vt partes. A R G Y.

Totum enim ſecundum ſenſum notius eſt. Vniuerſale autem totum quoddam eſt: multa enim comprehendit, vt partes vniuerſale.

Manifeſtat propoſitũ per tria ſigna, quorum primum ſumitur

ſumitur à toto integrali ſenſibili. & dicit ꝙ totũ ſenſibile eſt notius ſcdm ſenſum: ergo & totum intelligibile eſt notius ſm intellectum. Vniuerſale aũt eſt quoddam totum intelligibile, quia cõprehendit ſub ſe multa vt partes.ſ.ſua inferiora. ergo vniuerſale eſt notius quò ad nos. Videť aũt hæc probatio inefficax, quia vtiť toto & parte & comprehenſione æquiuoce.

Dubium. Reſponſio.

Dicendũ eſt aũt, ꝙ totum integrale & vniuerſale conueniunt in hoc, ꝙ vtrunque eſt confuſum. Sicuti.n.qui apprehendit genus, non apprehendit ſpecies diſtincte, ſed in potentia tm̃, ita qui apprehendit domum nondum diſtinguit partes: vnde, cum ratione confuſionis totum ſit prius cognitum quò ad nos, eadẽratio eſt de vtroque toto: eſſe autem compoſitum non eſt commune vtrique toti, vnde manifeſtum eſt ꝙ ſignanter dixit ſupra, confuſa & non compoſita. Secundo ibi.

Contra cõmentatorẽ.

ARGY.

Sic etiam & nomina quodammodo ſeſe habent ad definitionẽ; totum.n.quoddam indiſtinctumq; ſignificant ceu circulus. At ipſius definitio in partes ſingulas diuidit.

T.c.5.

Subſtinẽt aũt idem hoc quodammodo & nomina ad rõnem totum.n. quodãmodo & indiſtincte ſignificãt, vt puta circulus. Definitio autem ipſius diuidit in ſingularia.

Secundum ſignum.

Ponit aliud ſignum de toto integrali & intelligibili. Definitum.n.ſe habet ad definientia quodammodo vt totum integrale, inquãtum actu ſunt definientia in definito. ſed tñ qui apprehẽdit nomẽ, vt puta hominem aut circulũ, nõ ſtatim diſtinguit definientia: vnde nomen eſt ſicut quoddam totum & indiſtinctũ. ſed definitio diuidit in ſingularia. i. diſtinctè ponit principia definiti.

Contradictionis ſolutio.

Videtur aũt hoc eſſe cõtrarium ei ꝙ ſupra dixit. Nam definientia vñr eſſe vniuerſaliora, quæ dixit prius eſſe nota nobis. Sed dicendũ, ꝙ definientia ſcd̃m ſe ſunt pri⁹ nota nobis quàm definitũ. ſed prius eſt notum nobis definitum, q̃ ꝙ talia ſint definientia ipſius, ſicut prius ſunt nota nobis animal & rationale; quàm homo. Sed prius eſt nobis notum homo confuſe, q̃ ꝙ animal & rationale ſint definientia ipſius. Tertio ibi.

ARGY.

Pueri quoque primum quidem viros omnes patres, & quaſuis mulieres matres appellant: poſterius autem horum vtrumque diſcernere diſtinguereque videntur.

Et pueri primum appellant oẽs viros patres, & fœminas matres: poſterius aũt determinant horum vnũquodq;.

Ponit tertium ſignũ ſumptũ ex vniuerſaliori ſenſibili. Sicut.n.vniuerſali⁹ intelligibile eſt prius notũ nobis ſm intellectum, vt puta aĩal hoĩe, ita cõius ſenſibile eſt prius notum nobis ſm ſenſum: vt puta hoc aĩal, q̃ hic homo. Et dico prius ſm ſenſum, & ſm locum, & ſm tempus. Secundum locum quidẽ, quia, cũ aliquid à remotis videmus, prius percipimus ipſum eſſe corpus q̃ eſſe aĩal: & hoc prius q̃ ꝙ ſit homo, & vltimo ꝙ ſit Socrates. Et ſimiliter ſm tempus, puer prius apprehendit hũc vt quendam hominẽ, q̃ vt hunc hominem, qui eſt Plato, qui eſt pater eius. Et hoc eſt ꝙ dicit. § pueri primum appellant oẽs viros patres & fœminas matres, ſed poſterius determinãt § ideſt determinate cognoſcunt vnumquodque. Ex quo manifeſte oſtenditur, ꝙ prius cognoſcimus aliquid ſub confuſione, quàm diſtinctè.

LECTIO II.

Antiquorum de entibus & principij ſententiæ quamplures. quamque illarum improbare, & quomodo ad Naturalem pertinet.

ARGY.

Neceſſe eſt itaq; aut vnum eſſe principium, aut plura. Et ſi ſit vnum, aut immobile. vt Parmenides Meliſſuſque dicit: aut mobile eſſe oportet, vt Naturales cenſere videntur, quidam aerem, quidam aquã primum principium eſſe dicentes. Si plura ſint, aut finita, aut infinita eſſe neceſſe eſt. Et ſi finita ſint pluraq; vno, duo vel tria, vel quatuor, vel in alio quodam numero eſſe oportet. Si infinita, aut genere quidẽ vnum: figura verò vel forma diuerſa, perinde atq; Demo aſſerebat: aut contraria etiam neceſſe eſt eſſe.

Neceſſe autem eſt aut vnum eſſe principium, aut plura. Et ſi vnum aut immobile, ſicut dicunt Parmenides & Meliſſus: aut mobile. ſicut Phyſici, hi quidem aerem dicentes eſſe, alij verò aquam primum principium. Si autem plura, aut finita, aut infinita & ſi finita, plura autem vno, aut duo, aut tria. aut quatuor, aut ſecundum aliũ aliquem numerum. Et ſi infinita, aut ſic, ſicut dixit Democritus genus vnum, figura autem & ſpecie differentia: aut etiam contraria. T.c.6.

Poſito procœmio, in quo oſtẽſum eſt ꝙ Scientia Naturalis debet incipere à principijs vniuerſalioribus, hic ſm prædictum ordinem incipit proſequi ea, quæ pertinent ad Sciẽtiam Naturalẽ. Et diuidit in duas partes. In quarum prima determinat de principijs vniuerſalibus Scientiæ Naturalis. In ſecunda determinat de ente mobili in cõi, de quo intendit in hoc libro. Et hoc in Tertio libr. ibi. § Qm̃ aũt natura eſt principium, § Prima in duas: In prima determinat de principijs ſubiecti huius ſciæ. i. de principijs entis mobilis in q̃tum huiuſmodi. In ſecunda de principijs doctrinæ: In ſecundo libr. ibi § Eorũ quæ ſunt § prima aũt in duas. T.c.1. In prima proſequitur opiniones aliorum de principijs cõibus entis mobilis. In ſecũda inquirit veritatem de eis ibi. § Omnes igitur cõtraria principia. § Circa primũ tria facit. T.c.22. Primo ponit diuerſas opiniones antiquorũ Philoſophorũ de principijs cõibus. Scd̃o oſtendit, ꝙ aliquas earum proſequi non pertinet ad naturalem ibi. § Id quidẽ igitur. § Tertio, proſequitur opiniones improbando eorum falſitatẽ ibi. Principium aũt. § Circa primũ duo facit. Primo ponit diuerſas opiniones Philoſophorum de principijs naturæ. Secundo eãdam diuerſitatem eſſe circa opiniones Philoſophorum de entibus ibi. § Similiter autẽ quærunt. § Dicit ergo primo, & neceſſe eſt eſſe vnum principium aut multa. & vtraque habuit Philoſophos opinantes. Quidam.n.eorum poſuerunt vnum principium, quidam multa. Eorum, qui poſuerũt vnum, quidã poſuerunt illud eſſe immobile, ſicut Parmenides & Meliſſus, de quorum opinione infra patebit. quidam verò poſuerunt illud eſſe mobile.ſ. Antiqui Naturales. Quorũ quidã poſuerunt aerẽ eſſe principiũ Naturalium, vt Diogenes: quidã verò aquã, vt Thales: qdã vero ignẽ, vt Heraclitus: alij vero aliud mediũ inter aerẽ, & aq̃, vt vaporẽ. Nullus verò eorum, qui poſuerunt principium vnum tm̃, dixit illud eſſe terram pp eius groſsitiem. Huiuſmodi aũt principia mobilia dicebant, quia per motum alicuius rareſactionem & condenſationem alia fieri dicebãt. Eorum verò, qui poſuerũt plura principia quidam poſuerunt ea finita, quidẽ poſuerunt infinita. Eorum aũt qui poſuerũt ea finita. § licet plura vno § quidã poſuerunt ea eſſe duo, ſ. ignem & terrã, vt infra dicet Parmenides: quidã verò tria.ſ. ignem, aerẽ, & aquam. nã terram quaſi compoſitã exiſtimabant propter eius groſsitiem. Alij verò poſuerunt ea eſſe quatuor, ſ. Emp. vel ẽt ſm aliquem aliũ numerum, quia & ipſe Empe. cum quatuor elementis poſuit duo alia, ſ. amicitiam & litem. Qui verò poſuerunt plura infinita diuerſificati ſunt. Democritus enim poſuit indiuiſibilia corpora quæ dicuntur atomi eſſe principia omniũ rerũ. Sed huiuſmodi corpora poſuit eſſe omnia vnius generis ſm naturam, ſed tamen differebant ſecundum figuram & formam, Et non ſolum differebant, ſed contrarietatem ad inuicem habebant. Ponebat enim tres contrarietates, vnum ſecundum figuram, quæ eſt inter curuum, & rectum: aliam ſecundum ordinem, quæ eſt prioris, & poſterioris: aliã ſecundum poſitionem. ſcilicet ante & retro, ſurſum & deorſum, dextrorſum & ſiniſtrorſum. Et ſic ex illis corporibus vnius naturæ exiſtentibus diuerſa fieri ponebat, ſecundum diuerſitatem figuræ, poſitionis, & or-

T.c.8.

Parte ſecunda.

T.c.13

Nullus, in-quam, ſolam. principium poſuit.

Lect. 10. in principio.

indiuiſibilia ἄτομοι.

dinis atomorum. Ex hac autem opinione dat intelligere oppoſitam opinionem, ſcilicet Anaxagoræ, qui poſuit infinita principia, ſed non vnius generis ſecun-
Notandum dum naturã. Poſuit enim principia eſſe infinitas partes carnis & oſsis minimas, & aliorum huiuſmodi, vt ma-
Lect. 8. T.c. 32. niſeſtum erit inferius. Aduertendum autem quòd nõ diuiſit plura principia per mobilia & immobilia, quia
Solutio dubitationis tacitę. nullus ponens prima principia plura, potuit ponere ea immobilia. Cum enim omnes ponerent contrarietatem in principijs, cõtraria autem nata ſunt ſe alterare, cum pluralitate principiorum immobilitas ſtare non poterat. Secundo ibi.

A R G Y. *Pari modo quærere videntur & hi, qui quærunt quot unum ſint ea quæ ſunt. Nam ea primum quærunt, ex quibus conſtant ea quæ ſunt, vtrum vnum an plura ſint: & ſi ſint plura, vtrum ſint finita an infinita. Quare principium quærunt ac elementum, vtrum ſit vnum an plura.*

Lib. 7. *Similiter autem quærunt, & quæ ſunt quærentes quot ſunt. Ex quibus enim ſunt quæ ſunt, quærunt primum, vtrum hæc vnum aut plura ſint: & ſi multa, an finita aut infinita. Quare principium & elementum quærunt vtrum vnum aut multa.*

Oſtendit ꝙ eadem diuerſitas opinionum eſt circa entia, & dicit, ꝙ ſimiliter Phyſici inquirentes de ijs, quæ ſunt. i. de entibus, quęrunt quot ſunt, vtrum, ſ. vnũ, aut plura: & ſi ſint multa, vtrũ ſint finita, vel infinita. Et ratio eſt: quia antiqui Phyſici non cognouerũt niſi cauſam materialem, de alijs autẽ parum tetigerunt. Ponebant autem formas naturales eſſe accidẽtia, ſicut & artificiales. Sicut ergo tota ſubſtantia artificialiũ eſt eorũ materia, ita ſequebatur ſecundum eos, ꝙ tota ſubſtantia naturaliũ eſſet eorum materia. Vnde, qui ponebant tantum vnum principium, puta aerem, putabant ꝙ alia entia eſſent aer ſecũdũ ſuã ſubſtantiã: & ſimile eſt de alijs opinionibus. Et hoc eſt quod dicit, ꝙ § phyſici quærunt ex quibus ſunt quæ ſunt §. i. inquirẽdo de principijs inquirũt cãs materiales ex quibus entia eſſe dicuntur. Vnde patet ꝙ qñ inquirũt de entibus, vtrum ſint vnum aut plura, eorum inquiſitio eſt de principijs materialibus quę elemẽta dicuntur. Deinde cum dicit.

A R C Y. *Conſiderare igitur ſi id quod eſt, vnum ſit atq; immobile, non ad naturalem Phyſicum pertinet. Nam vt Geometræ non eſt ad eum ratio, qui geometriæ principia tollit: ſed aut ad aliam ſcientiam attinet, aut ad communem omnium facultatem: ſic & illi nulla eſt ad eum ratio, qui principia tollit. non eſt enim principium ſi vnum eſt tantum, atque vnum hoc modo. Principium enim alicuius aut aliquorum principium eſſe conſtat.*

T.c. 8. *Id quidem igitur, ſi vnum & immobile ſit quod eſt, intendere, non de natura eſt intendere, Sicut enim Geometræ non amplius ratio eſt ad deſtruentem principia, ſed eſt aut alterius ſcientiæ, aut omnibus communis: ſic neque alicui de principijs. Non enim amplius principium eſt ſi vnum ſolum & ſic vnum. principium enim cuiuſdam aut quorundam eſt.*

Oſtendit, ꝙ aliquam iſtarum opinionum improbare non pertinet ad naturalẽ, & circa hoc duo facit. Pri-
T.c. 13. mo oſtendit, ꝙ improbare opinionem Parmenidis & Meliſsi non pertinet ad Scientiam Naturalẽ. Secundo aſsignat rationem, quare ad præſens eſt vtile eã reprobare ibi. § Sed, quoniam de natura. § Circa primum duo facit. primo oſtendit ꝙ non pertinet ad Sciẽtiam Naturalẽ improbare prędictam opinionem. Secundo ꝙ non pertinet ad eam ſoluere rationes, quæ ad probã-
T.c. 10. dum ipſam inducuntur ibi. § Aut ſoluere rationem. §
T.c. 9. Primum oſtendit duabus rationibus, quarum ſecunda incipit ibi § Simile igiť. § Dicit ergo primo, ꝙ nõ pertinet ad Scientiam Naturalem intendere ad perſcrutandum de hac opinione, ſi ens eſt vnũ & immobile. Iam enim oſtenſum eſt, ꝙ nõ differt ſcd'm intentionẽ antiquorum Philoſophorum ponere vnum principiũ immobile, & ponere vnũ ens immobile. Et ꝙ improbare hanc opinionẽ ad Naturalẽ non pertineat ſic oſtendit. Ad Geometram non pertinet inducere rationem contra deſtruentem ſua principia, ſed hoc vel pertinet ad aliquam aliam Scientiam particularem, (ſi tñ Geometria ſic ſit ſubalternata alicui particulari ſcientiæ, ſicut Muſica Arithmeticæ ſubalternatur, ad quam pertinet diſputare contra negantem principia muſicæ) vel hoc pertinet ad Scientiam cõem, ſ. Logicam vel Metaphyſicam. Sed prędicta poſitio deſtruit principia naturæ, quia § ſi ſit ſolum vnum ens, & ſic vnũ §, ſ. immobile, vt ſic ex eo fieri alia non poſsint, ſic tolletur ratio principij. quia omne principiũ aut eſt principium alicuius aut aliquorum. Ad poſitionem igitur principij ſequitur multitudo: quia aliud eſt principium, aliud cuius eſt principium. Qui igitur negat multitudinem, tollit principia. non igitur debet contra hanc poſitionem diſputare Naturalis. Secundo ibi.

Simile eſt itaque ſi hoc modo ſit vnum conſiderare, & de alia quauis poſitione diſſerere, quæ ſermonis cauſa dicitur, qualis eſt Heracliti: vel quiſpiam id, quod eſt, vnum hominem eſſe dixerit. A R C Y.

Simile igitur intendere eſt, ſi ſic vnum eſt, & ad aliam T.c. 9.
poſitionem quamlibet diſputare: ſermonis gratia dictam, vt Heracliti: aut ſi aliquis dicat hominem vnum, quod eſt, eſſe.

Oſtendit idem alia ratione. Non enim requiritur ad aliquã ſciẽtiam vt inducat rationem contra opiniones manifeſte falſas & improbabiles. Nam quolibet proferente contraria opinionibus Sapientis, ſolicitum eſſe ſtultum eſt, vt dicitur. 1. Topi. Hoc eſt ergo ꝙ dicit, ꝙ § intendere ad perquirẽdum ſi ens eſt ſic vnum §. ſ. immobile, ſimile eſt ac ſi diſputaretur contra quamlibet aliam poſitionem improbabilem, vt puta contra poſitionẽ Heracliti, qui dixit omnia ſemper moueri, & nihil eſſe verum: vel contra poſitionem alicuius, qui diceret, ꝙ totum ens eſt vnus homo, quæ quidem poſitio eſſet omnino improbabilis. Et tamen qui ponit eſſe ens vnum tantum immobile, cogitur ponere totum ens eſſe aliquod vnum. Sic igitur patet, quod non eſt huius ſcientiæ contra hanc poſitionem diſputare. Deinde cum dicit.

Aut contentioſam ſoluere rationem. quod quidem ambæ rationes habent & Parmenidis, & Meliſſi. Nam falſa ſumunt, & forma ſunt vitioſæ. Inepta autem magis eſt ratio ipſius Meliſſi, nec dubitationem habet, ſed vno abſurdo dato cætera accidunt. Hoc verò nullam habet difficultatem. A R G Y.

Aut ſoluere rationem litigioſam. quod ſanè vtraque T.c. 10.
quidem habent rationes & Meliſſi, & Parmenidis. & enim falſa recipiunt, & non ſyllogizantes ſunt. Magis autem Meliſſi oneroſa eſt ratio, & non habens defectum. Sed vno inconuenienti dato alia contingunt. hoc autem videre nihil difficile.

Oſtendit ꝙ non eſt Naturalis etiam ſoluere prædictorum Philoſophorum rationes. Et hoc ꝓpter duas rationes, quarum ſecunda incipit ibi. [Nobis autem
ſubijciantur.] Probat ergo primo propoſitũ per hoc, Tex. 11.
ꝙ non exigit in aliqua ſcientia vt ſoluãtur rationes ſophiſticę, quæ manifeſtum defectum habẽt vel formę, vel materię. Et hoc eſt quod dicit, ꝙ ſimile eſt intẽdere ad improbabiles rationes § aut etiam § ſoluere litigioſam rationem. § ſ. ſophiſticã. Hoc autem ꝙ ſint ſophiſticæ § habent vtræq; rationes & Meliſsi, & Parmenidis. § peccant enim in materia vnde dicit, ꝙ falſa recipiunt. § ſ. falſas propoſitiones aſſumunt. Et peccant in forma, vnde dicit, ꝙ nõ ſyllogizantes ſunt. Sed poſitio

Meliſſi [eſt magis oneroſa] ideſt vana, & fatua [& non habens delectum] ideſt non inducens dubitationem. & hoc infra oſtendetur. Non eſt autem inconueniens quòd vno inconuenienti dato alia ſequantur. Sic igitur concludi poteſt, quòd nõ requiritur ad Philoſophum Naturalem, quòd ſoluat huius rationes. Secundam rationem ponit ibi.

A R G Y. *At nobis ea, quæ natura conſtant, aut omnia, aut aliqua moueri, ſubijciantur. quod quidem patet inductione. Et inſuper nec omnia ſunt ſoluenda, ſed ea tantum, quæ quiſpiam ex principijs oſtendit falſa. Quæ verò hanc conditionem egrediuntur, non ſunt ſoluenda. Veluti quadrationem eam quidem, quæ per partes extruitur, ad Geometram diſſoluere pertinet: Antiphontis autem, non ad Geometram redarguere ſpectat.*

T. c. 11. *Nobis autem ſubijciantur, quæ ſunt natura aut omnia, tũ quædam moueri. Eſt autem manifeſtum hoc ex inductione. Similiter autem neque ſoluere omnia conuenit: ſed aut quæcunq; ex principiis aliquis demonſtrans mentitur. Quæcunque verò non, minime: vt tetragoniſmum, eum quidem, qui per deciſiones, Geometrici eſt diſſoluere: illum autem qui Antiphontis, non Geometrici eſt.*

Secũda rõ. Obſeruatio literæ.

Quæ talis eſt. In Scientia Naturali ſupponitur ꝙ naturalia moueantur vel omnia vel quædam [quędam] dicit, quia de quibuſdam eſt dubium ſi mouentur, & qualiter mouentur: puta de anima, de centro terræ, de polo Cœli, & formis naturalibus & alijs huiuſmodi. Et ꝙ naturalia moueantur poteſt manifeſtũ eſſe ex inductione, quia ad ſenſum apparet ꝙ res naturales moueãtur. Eſt etiam neceſſarium motum ſupponi in Scientia Naturali, ſicut neceſſarium eſt ſupponi naturã, in cuius definitione ponitur motus. Eſt.n. natura principium motus, vt infra dicetur. hoc autem habito quòd motus ſupponatur in Scientia Naturali, vlterius procedit ad propoſitum oſtendẽdo per hoc, qđ non omnes rationes ſunt ſoluendæ in aliqua ſcientia, ſed ſolum quæ cõcludunt aliquod falſum ex principijs illius ſciẽtiæ, quæcunque verò non concludunt ex principijs ſcientiæ ſed ex contrarijs principiorum, non ſoluuntur in illa ſcientia. Et hoc probat per exemplum in geometricis dicẽs, vt tetragoniſmum. i. quadraturam circuli: hunc quidẽ, qui eſt per deciſiones circumferentiæ diſſoluere pertinet ad Geometram, quia nihil ſupponit contrarium principijs ſcientiæ. Voluit enim quidam Briſſo inuenire quadratum æquale circulo diuidendo circunferentiam circuli in multas partes: & ſingulis partibus ſupponere lineas rectas: & ſic inueniendo aliquas figuras, ſicuti recti lineas æquales alicui illarum figurarum, quę continẽtur à deciſione circunferentiæ, & corda, vt pluribus aut omnibus, æſtimabat ſe inuaniſſe figuram rectilineam æqualem toti circulo: cui facile erat inuenire quadratum ęquale per principia geometrię: & ſic putabat ſe inuenire poſſe quadratum æquale circulo. Sed non ſufficienter argumentabatur. quia licet deciſiones illæ conſumerent totam circunferentiam circularem: non tamen figuræ contentæ à deciſione circunferentiæ & lineis rectis comprehendebant totam ſuperficiem circularem. Sed diſſoluere quadratum Antiphontis non pertinet ad Geometram: quia vtebatur contrarijs principiorum geometriæ. Deſcribebat enim in circulo aliquam figuram rectilineam, puta quadratum, & ſubdiuidebat arcus, quibus ſubſtentabãtur latera quadrati, ſingulos in duo media, & à punctis deciſionum deducebat lineam rectam ad omnes angulos quadrati, & ſic reſultabat in circulo figura 8. angulorũ, quæ plus accedebat ad æqualitatem circuli quàm quadratum. Iterum diuidebat arcus quibus ſuſtentabantur latera figuræ 8. angulorum: ſingulos in duo media. & ſic ducendo lineas rectas à punctis deciſionum ad angulos prædictæ figuræ reſultabat figura 16. angulorum, quæ adhuc plus accedebat ad æqualitatem circuli. Semper ergo diuidendo arcus & ducendo lineas rectas ad angulos figuræ præexiſtentis conſurgit figura propinquius ſe habens ad æqualitatem circuli. Dicebat autem, quòd non eſt procedere in infinitum in deciſione arcuum. Erat ergo deuenire ad aliquam figuram rectilineam æqualem circulo, cui poterit quadratum æquari.

Lib. 2. T. c. 3.

ὁ τετραγωνισμὸς quadratio vel quadratura, & dicit à τετρὰς ꝙ eſt quaternitas, & γωνία angul⁹. Sol. argumenti Briſſonis ad Naturalem ſpectat.

Argumentum Antiphontis.

Hippocratis Chij Tetragoniſmus.

Quia igitur ſupponebat ꝙ arcus non ſemper diuiduntur in duo media: quod eſt contra principia Geometriæ, huiuſmodi rationem diſſoluere non pertinet ad Geometrã. Quia igitur rationes Parmenidis & Meliſſi ſupponunt ens eſſe immobile, vt infra patebit: hoc autem eſt contra principia ſuppoſita in Scientia Naturali.

Geometra non habet ſoluere rationem, ſed metaphyſicus.

rali, ſequitur q́ ſoluere huiuſmodi rationes non pertinet ad Philoſophum Naturalem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Verùm, cùm non de natura quidem: naturales autem dubitationes ipſos accidat dicere: bene res ſe ſe habebit fortaſſe, ſi parum de ipſis diſſeruerimus. hęc enim conſideratio Philoſophiam nimirum habet.*

T.c.12. *Sed, quoniā de natura quidē, non autem naturales defectus contingit dicere ipſos, fortaſſis bene ſe habet aliquantulum diſputare de ipſis: habet.n. Philoſophiam hic reſpectus.*

Aſſignat rationem quare diſputet cōtra prædictam poſitionem. Et dicit, q́ quia prędicti Philoſophi loquebantur de rebus naturalibus licet non inducerent [defectus] .i. dubitationes naturales, vtile eſt ad propoſitū diſputare de huiuſmodi opinionibus. quia & ſi non ſit Scientiæ Naturalis diſputare contra huiuſmodi poſitiones, pertinet tamen ad Philoſophiam primam.

LECTIO III.

Parmenidis ac Meliſſi poſitio de entium ac principiorum vnitate, cum ex entis, tum ex vnius ratione arguitur.

ARGY. *Atq; vt à principio omnium accommodatiſſime noſtra hæc proficiſcatur oratio, cùm id, quod eſt, pluribus modis dicatur, quonam modo dicunt vnū omnia eſſe, vtrum vt ſubſtantiam cuncta, an vt quantitatem, an qualitatem? Et rurſus, vtrum ſubſtantiam quidem, vnam autem eſſe cuncta, velut hominem vnum, aut equum vnum, aut animam vnam. An qualitatem, & hanc identitatem vnam, vt albedinem, aut caliditatē, aut aliquid tale: hæc.n. nomina inter ſe nimium differunt, ut dici non poſſint. nam, ſi eſt ſubſtantia, & qualitas, atq; quātitas, ſiue ſeparata ſeiunctaq; ſint ea quæ ſunt, nō vnum, ſed plura profectò ſunt. Sin verò qualitas ſint vniuerſa vel quantitas: ſiue ſit ſubſtantia ſiue nō ſit, abſurdum eſt ſanè: ſi id, quod eſſe non poteſt, abſurdum oporteat appellare. Nihil enim ceterorum præter ſubſtantiam ſeparatum per ſe eſſe poteſt: vniuerſa enim hæc de ſubiecto dicuntur de ſubſtantia quidem ipſa. Atqui Meliſſus id, quod eſt, infinitum aſſerit eſſe. id ergo quod eſt, quantitas eſt quædam. Infinitum enim in quantitate nimirū eſt. Subſtantia aut infinita, aut qualitas, aut affectus infinitus eſſe non poteſt, niſi per accidens: ſi ſimul & quanta ſit quædam. Infiniti namque ratio quantitate vtitur, non ſubſtantia, non qualitate. Si igitur & ſubſtantia ſit & quātitas, id, quod eſt, non vnum, ſed duo eſſe videntur. Si verò ſit ſolum ſubſtantia infinitum ſanè non eſt: neque magnitudinem vllam habebit, erit enim quantitas quædam.*

T.c.13. *Principium aūt maxime eſt omnium proprium, quoniā multipliciter dicitur quod eſt, quō dicunt dicentes vnū eſſe omnia, vtrum ſubſtantiam vnam omnia, aut quantitatem, aut qualitatem? Et iterum vtrum ſubſtantiam vnā omnia, vt hominem vnum, aut equum vnum, aut animam vnam: aut qualitatem vnam erunt hæc, vt album, aut calidum, aut aliquid aliorum talium. hæc enim omnia differūt multum, & ſunt impoſſibilia dicta. Siquidem enim erunt* T.c.14. *& ſubſtantia & quale & quantum, & hæc ſiue reſoluta ad inuicem, ſiue non, multa ſunt quæ ſunt. Si verò omnia, aut quale, aut quantum ſunt, ſiue cum ſit ſubſtantia, ſiue cùm non ſit, inconueniens eſt, ſi oportet inconueniens dicere impoſſibile. nullum autem aliorum ſeparabile eſt extra ſubſtantiam. Omnia nanque de ſubiecto dicuntur, ipſa ſub-* T.c.15. *ſtantia. Meliſſus autem, quod eſt, infinitum dicit eſſe. quantum itaque aliquid eſt quod eſt: infinitum enim in quantitate eſt. Subſtantiam autem infinitam, aut qualitatem aut paſſionem eſſe, non contingit niſi ſecundum accidens, ſi ſimul & aliqua quantitates ſunt. Infiniti autem ratio quantitati congruit ſed non ſubſtantiæ neque qualitati. Siquidem igitur ſubſtantia eſt & quantū, & duo & non vnum eſt, quod eſt: ſi verò ſubſtantia ſolum, non infinitum eſt, neque magnitudinem habebit vllam: quantum enim quoddam erit,*

Poſtquàm poſuit opiniones Philoſophorū de principijs, hic diſputat contra eos. Et primo cōtra illos, qui non naturaliter de natura ſunt locuti. Secundo cōtra illos, qui naturaliter de natura ſunt locuti ibi. [Sicut autē Phyſici.] Circa primum duo facit. Primo diſputat con- T.c.23. tra poſitionem Meliſſi & Parmenidis. Secundo contra rationes eorum ibi. [Ex quibus demonſtrant.] Circa Secūda parte 22. primum duo facit. Primo diſputat contra poſitionem hanc. ens eſt vnum, per rationem ſumptam ex parte entis, quod eſt ſubiectum in propoſitione. Secūdo per rationem ſumptam ex parte vnius, quod eſt prædicatum ibi. [Amplius qm.] Dicit ergo primo, q́ id, quod maxi- T.c.16. me accipiendum eſt pro principio ad diſputandū contra poſitionem prædictam, eſt, q́ id [quod eſt] .i. ens, dicitur multipliciter. Quærendum.n. eſt ab eis, qui dicūt ens eſſe vnum, quomodo accipiāt ens: vtrum. ſ. pro ſubſtantia, vel pro qualitate, vel pro aliquo aliorum generum. Et, quia ſubſtantia diuiditur in vniuerſalē, & particularem, i. ſubſtantiam primam, & ſecundam, & iterū in multas ſpecies, quærendum eſt, vtrum dicant ens eſſe vnum, vt hominem vnum, aut vt equum vnum aut animam vnam: aut vt qualitatem vnam, ut album, aut calidum, aut vt aliquod huiuſmodi: multum.n. differt quodcunque iſtorum dicatur. Oportet igitur, q́ ſi ens eſt vnū, quòd vel ſit ſubſtātia & accidens ſimul, vel accidens tantum, vel ſubſtantia tm̄. ſi autem ſit ſubſtātia & accidens ſimul, non erit vnum ens tātum, ſed duo. Nec differt quantum ad hoc, vtrum ſubſtantia & accidens ſint ſimul in vno, vt vnum vel diuerſa. quia licet ſint ſimul in vno, non tamen ſunt ſimpliciter vnū, ſed vnum ſubiecto. Si verò dicatur, quòd ſit accidens tm̄, & non ſubſtantia: hoc eſt omnino impoſſibile. nam accidēs ſine ſubſtantia omnino eſſe non poteſt. Omnia.n. accidētia de ſubſtantia dicunt, ſicut de ſubiecto: & in hoc ratio eorum conſiſtit. Si verò dicatur: q́ ſit ſubſtantia tm̄ ſine accidente, ſequitur q́ non ſit quantitas. nam quantitas accidens eſt. Et hoc eſt cōtra poſitionem Meliſſi. poſuit.n. ens eſſe infinitum. vnde ſequitur q́ ſit quantum, quia infinitum per ſe loquendo non eſt niſi in quātitate. Sed ſubſtantia & qualitas & huiuſmodi non dicuntur infinita niſi per accidens, in quantum, ſ. ſunt ſimul in quantitate. Cùm ergo Meliſſus ponat ens infinitum, non poteſt ponere ſubſtantiam ſine quantitate. Si ergo eſt ſubſtātia & quantitas ſimul, ſequitur, q́ nō ſit tantum vnum ens, ſed duo. Si uerò ſit ſolum ſubſtātia, non eſt infinitum: quia nō habet magnitudinem neq; quantitatem. Nullo igitur modo poteſt eſſe verū quod Meliſſus dicit, ens eſſe vnum. Secundo ibi.

Præterea cùm multipliciter & ipſum vnum, ſicut & id, quod eſt, dici ſoleat conſiderandū eſt quonā modo ipſum Vniuerſum vnū aſſerūt eſſe. Atq; vnū dicitur, partim continuum ipſum partim indiuiſibile, partim ea, quorū eadem atq; vna eſt ratio, vt temetū ac vinū. Si igitur eſt continuū ipſum vnū, multa profectò eſt. continuū.n. in infinitum eſt diuiſibile. Exiſtit aūt dubitatio de parte ac toto non ad ſermonem fortaſſis accommodata, ſed per ipſam conſideranda, vtrū vnū an plura ſint pars atq; totum, & quo pacto ſint vnū vel plura, & ſi ſint plura, quonam modo ſint plura. Et de partibus non continuis eadem ſunt quærenda. & ſi vtraque pars & ipſum totum ſint vnum perinde atque indiuiſibile: ipſæ profectò partes vnum identidem erunt. ARGY.

Quam ſoluit in fine 7.met.

T.c.16. *Amplius, quoniam & ipſum vnum multipliciter dicitur, quemadmodum & quod eſt, intendendum quō dicunt vnum eſſe omne. Dicitur.n. vnum, aut cōtinuum, aut indiuiſibile, aut quorum ratio vna & eadem, quæ aliquid erat eſſe, quemadmodum * vappa & vinum. Siquidem igitur continuum, multa ſunt quod eſt. in infinitum.n. diuiſibile* T.c.17. *eſt continuum. Habet autem dubitationem de toto & parte, fortaſſis autem non ad hanc rationem, ſed ad ipſam ſe-*

* al. merū

cundum

cundum ſeipſam. Vtrum vnum aut plura, pars & totum, & quomodo vnum aut plura, & ſi plura quomodo plura: & de partibus non continuis. & ſi toti vnum vtrunque eſt ſicut indiuiſibile, quoniam & eadem eſdem erun'.

Ponit ſecundam rationem acceptam ex parte vnius, Et circa hoc duo facit. Primo ponit rationem. Secũdo oſtendit qũo quidam errauerunt in ſolutione ipſius ibi. [Cõturbati.] Dicit ergo primo, ꝙ ſicut ens dicitur multipliciter, ita & vnum. & ideo conſiderandum eſt qũo dicantur omnia eſſe vnum. Dicitur.n. vnum tripliciter, vel ſicut continuum eſt vnum, vt linea & corpus. vel ſicut indiuiſibile eſt vnũ, vt punctum: vel ſicut vnũ dicuntur illa, quorum ratio eſt vna, ſeu definitio, ſicut vappa & vinum dicuntur vnum. Primo ergo oſtendit, ꝙ non poſſunt dicere, ꝙ omnia ſunt vnum cõtinuatione, quia continuum eſt, quodammodo multa, omne.n. continuum eſt in infinitum diuiſibile, & ſic cõtinet in ſe multas partes, & qui ponit ens cõtinuum, neceſſe eſt ꝙ ponat quodammodo multa: & non ſolum propter multitudinem partium, ſed etiam propter diuerſitatẽ, quæ vr̃ eſſe inter totum & partes. eſt.n. dubitatio vtrum totum & partes ſint vnũ aut plura. Et licet forſitan hęc dubitatio ad propoſitum non pertineat, tñ per ſeipſam vtilis eſt ad cognoſcendum. & non ſolum de totis continuis, ſed etiam de totis contiguis, quorum partes nõ ſunt continuæ, ſicut partes domus, quæ ſunt vnum contactu & compoſitione. Et intelligendum eſt, ꝙ totum ſm quid eſt idem parti, & nõ ſimpliciter. ſi autem ſimpliciter totum eſſet idem vni partium, eadem ratione eſſet idem alteri partium. Quæ autem vni & eidem ſunt eadem ſibi inuicẽ ſunt eadem. Et ſic ſequitur ꝙ ambæ partes, ſi ponantur ſimpliciter eſſe idem toti, ꝙ ſint idẽ adinuicem. & ſic ſequeretur ꝙ totum ſit indiuiſibile non habens diuerſitatem partium. Secundo ibi.

T. com. 10. Vnum tripliciter.

Hinc & ex 7. Met. c. 60 elicitur quęſtio de identitate reali totius & partis.

ARGY. *Atqui, ſi vnum eſt vt indiuiſibile nulla ſanè quantitas, nulla qualitas erit. Neque igitur infinitum eſt id quod eſt, vt dicit Meliſſus, neq; finitum, vt Parmenides aſſerit. ipſe namq; finis eſt, vt patet indiuiſibile, non ipſum finitum.*

T. c. 17. *At verò, ſi eſt indiuiſibile, nullum erit quantum neque quale, neque iam infinitum quod eſt, ſicut Meliſſus dicit, neque finitum, ſicut & Parmenides. Terminus enim indiuiſibilis finitus non eſt.*

Oſtendit, ꝙ omnia nõ poſſunt eſſe vnum, ſicut indiuiſibile eſt vnum, quia ꝙ eſt indiuiſibile nõ poteſt eſſe q̃tum: cum omnis quantitas ſit diuiſibilis, & per conſequens non poteſt eſſe quale, vt intelligatur de qualitate, quæ fundatur ſuper quantitatem. Et ſi non eſt quantum, non poteſt eſſe finitum, ſicut dixit Parmenides: neq; infinitum, ſicut dixit Meliſſus, quia terminus indiuiſibilis, vtpote punctus, eſt finis, & nõ finitus: quia finitum & infinitum conueniunt quantitati. Tertio ibi.

ARGY. *At verò, ſi omnia, quæ ſunt, ratione ſunt vnum, vt veſtimentum ac tunica, ſit vt Heracliti ſententiam dicant, eadem.n. erit boni maliq; ratio, & non boni ac boni. Quare idem erit bonum atque non bonum, & homo ac equus idem, & homo atque non homo. At ſermo ipſorum, non vnum ea, quæ ſunt, ſed nihil aſſeret eſſe. Et eadem inſuper ratio qualitatis, ac quantitatis erit.*

T. c. 19. *At verò, ſi ratione vnum ſunt omnia quæ ſunt, ſicut eſt tunica & indumentum, Heracliti rationem contingit dicere. idem.n. erit & bono & malo, & non bono eſſe & bono. Quare idem erit bonũ & non bonum: & homo & equus. At non ſolum de eo, quod vnum ſunt quæ ſunt, ratio erit, ſed de eo quod nihil. Et tali igitur eſſe & tanto idem.*

Oſtendit qũo non poteſt dici, omnia eſſe vnum per rationem: quia, ſi hoc eſſet, ſequerentur tria inconuenientia. Et primo, ꝙ contraria eſſent vnum ſm rationem. ſ. ꝙ eadem ratio eſſet boni & mali, ſicut Heraclitus ponebat eandem eſſe rationem cõtrariorum, vt patet in Quarto Meta. Secundum inconueniens eſt, ꝙ eadem eſſet ratio boni & non boni, quia ad malum ſequitur non bonum, & ſic ſequeretur, ꝙ eſſet eadem ratio entis & non entis, & ſic ſequeretur ꝙ omnia entia non ſolum eſſent vnum ens, vt ipſi ponunt, ſed etiam non ens vel nihil, quia quæcunq; ſunt vnum ſecundum rationem, ita ſe habent, quod de quocunque prædicatur vnum & aliud: vnde, ſi ens & nihil ſunt vnum ſm rationem, ſequitur, ſi omnia ſunt vnum ens, quòd omnia ſunt nihil. Tertium inconueniens eſt, ꝙ diuerſa genera, vt qualitas, & quantitas ſint eadem ſm rationẽ. Et hoc inconueniens ponit cum dicit. [Et tali & tanto.] Aduertendum verò, quòd ſicut Philoſophus dicit in Quarto Meta. Contra negantes principia non poteſt adduci demonſtratio ſimpliciter, quæ procedit ex magis notis ſimpliciter, ſed demonſtratio ad contradicendum, quæ procedit ex ijs, quæ ſupponuntur ab aduerſario, quæ ſunt interdum minus nota ſimpliciter. Et ſic Philoſophus in hac diſputatione vtĩ pluribus, quæ ſunt minus nota, quàm hoc, quòd eſt, entia eſſe multa non vnum tantum, & ad quod rationes adducit.

a text. 10. c. Infra.

Lect. 6. T. c. 69. circa fin. Quæ demõſtratio ſit cõtra negãtes principia.

LECTIO IIII.

Ex ignorantia diſtinctionis vnius, Antiqui, principia ac entia vnum eſſe putantes, dictas rationes ſoluere etiam neſciebãt.

ARGY. *At enim poſteri quoq; perinde atq; Veteres turbabantur ne ipſis eueniat, vt res eadem ſimul ſint vnum & plura. Quapropter alij, eſt ipſum, auferebant, vti Lycophron. Alij dictionem transformabant, hominem non album eſſe dicentes, ſed albere, neq; ambulantem eſſe, ſed ambulare, ne ipſum, eſt, adiungentes, id, quod eſt vnum, aut id, quod eſt, multa diceretur. Multa verò ſunt ea quæ ſunt, aut ratione: nam aliud eſt album, aliud muſicum ratione: idem autẽ eſt vtrunq;: ipſum igitur vnum plura nimirum eſt. Aut diuiſione, vt totum ac partes. Sed hoc loco iam hæſitabant, atq; ipſum vnum multa eſſe iam fatebantur: proinde quaſi non poſſet vnum ac plura eſſe: non tamen ea, quæ opponuntur. Et.n. ipſum vnum & potentia & etiam actu. Hoc igitur modo nobis aduerſus hanc ſententiam proferentibus, ea, quæ ſunt, non poſſe vnum eſſe videntur.*

T. c. 20. *Conturbati ſunt autem & Poſteriores quẽadmodum & Antiqui, ne forte contingat ſimul idem vnum eſſe & multa. Vnde alij quidem, eſt auferebant, quemadmodum Lycophron. Alij autem dictionem mutabant, vt quoniam homo non albus eſt, ſed albatur, neque ambulans eſt, ſed ambulat: vt non, eſt, adijcientes, multa faciant eſſe vnum. Tanquam ſingulariter dicto vno, aut ente. Sed multa ſunt quæ ſunt, aut ratione, vt aliud albo eſſe & muſico: ſi idem verò vtraque, multa itaque vnum: aut diuiſione, quemadmodum totum & partes. Hic autem iam deficiebant, & confitebantur vnum multa eſſe, tanquàm non conueniret idem vnum & multa eſſe. non oppoſita autem ſunt. Etenim vnum & potentia, & ° endelechia. Hoc igitur modo facientibus impoſſibile videtur, quæ ſunt, vnum eſſe.*

T. c. 21.

° T. c. 22. ἐνδελέχεια, i. actus vel perfectio.

Poſtquàm Philoſophus improbauit poſitionẽ Parmenidis & Meliſſi ponentium ens eſſe vnum, hic oſtendit, ꝙ ex eadẽ radice, quidã Poſteriores Philoſophi in dubitationem inciderunt quandam. Errauerunt.n. Parmenides & Meliſſus, eò quòd neſciuerunt diſtinguere vnũ. vnde, quæ aliquo modo ſunt vnũ, ſimpliciter eſſe vnũ enunciabant. Poſteriores aũt Philoſophi neſcientes diſtinguere vnũ, pro inconuenienti reputabant, ꝙ idem aliquo modo ſit vnũ & multa: ꝙ tñ conuicti rationibus confiteri cogebantur. Et ideo dicit, ꝙ [poſteriores Philoſophi turbati ſunt]. i. in dubitationem inciderunt, quemadmodum & Antiqui. ſ. Parmenides & Meliſſus, ne forte cogerentur hoc dicere, quòd idem ſit vnum & multa, ꝙ inconueniens videbatur vtriſque. Et ideo primi, ponẽtes omnia vnum, totaliter multitudi-

nem auferebant. Poſteriores verò multitudinem auferre conabantur à quibuſcunq;, quæ ponerent eſſe vnū. Et ideò quidam in propoſitionibus (vt Lycophron) auferebant hoc verbum, eſt. dicebant.n. ꝙ nō eſt dicendum, homo eſt albus, ſed homo albus. Conſiderabant enim ꝙ homo & albus ſunt quodammodo vnū: alioquin album de homine non prædicaretur. ſed videbatur eis, ꝙ hæc dictio, eſt, cùm ſit copula verbalis, inter duo copularet: & ideò totaliter ab eo, qd' eſt vnū, multitudinem auferre volentes, dicebant nō eſſe apponendum hoc verbum, eſt. Sed quia imperfecta oratio videbatur, & imperfectum ſenſum generari in animo auditoris, ſi ponant nomina abſq; additione alicuius verbi, hoc volentes corrigere, alij mutabant modum loquendi: & non dicebant homo albus, propter imperfectionem orationis, nec homo eſt albus, ne daretur intelligi multitudo, ſed homo albatur, quia per hoc, ꝙ eſt albari, non intelligitur res aliqua, vt eis videbatur, ſed qdam ſubiecti tranſmutatio. Et ſimiliter dicebant nō eſſe dicēdum homo eſt ambulans, ſed homo ambulat, ne per additionem huius copulæ verbalis, eſt, id, quod reputabant vnum. ſ. hominem album, facerēt eſſe multa, ac ſi vnum & ens dicerentur {ſingulariter} .i. vno modo, & non multipliciter. ſed hoc eſt falſum: quia id, quod eſt vnum vno modo, pōt eſſe multa, alio: ſicut qd' eſt vnum ſubiecto, poteſt eſſe multa ratione, ſicut albū & muſicum idem ſunt ſubiecto, ſed rōne multa. alia.n. eſt ratio muſici, & alia albi: vnde cōcludi poteſt ꝙ vnū ſit multa. Alio etiam modo contingit ꝙ id, qd' eſt vnū toto & actu, ſit multa ſm partium diuiſionē. Vnde totum eſt vnum in ſua totalitate, ſed habet partium multitudinē. Et quamuis ad id, qd' eſt vnum ſubiecto & multa rōne, aliquod remedium adinuenirent auferentes hoc verbum, eſt, vel continuantes vt ſupra dictum eſt, tamē in hoc. ſ. toto & partibus omnino deficiebant, ridere neſcientes, & confitebantur tanq̄ aliquod inconueniens vnum eſſe multa. Sed hoc non eſt inconueniens, quando vnū & multa non accipiuntur vt oppoſita. Vnum.n. in actu, & multa in actu opponūtur, ſed vnum in actu, & multa in potentia nō ſunt oppoſita. Et propter hoc ſubdit, quòd vnum dicitur multipliciter. ſ. vnum in potentia, & vnum in actu: & ſic idem nihil prohibet eſſe vnum in actu, & multa in potentia, ſicut patet de toto & partibus. Vltimo autem inducit concluſionem principaliter intentam. ſ. quòd ex prædictis rationibus patet, quòd impoſſibile eſt omnia entia eſſe vnum.

LECTIO V.

Facile eſſe oſtendit Antiquorum rationes ſoluere, vt rationis Meliſſi ſolutio præ ſe fert.

ARGY. *Atqui neque difficile eſt ea ſoluere, quibus illi homines hanc ſuam ſententiam oſtendebant. vterq;.n. contendendo ratiocinatur, & Parmenides, & Meliſſus. nam falſa ſumunt & rationes forma vitioſas efficiunt. Meliſſi tamen ratio magis eſt inepta, neq; vllam dubitationem habet profectò. ſed, vno abſurdo dato, cætera accidunt. quod quidem nullam habet difficultatem.*

Parmenidis hanc ſententia & in ſophiſta, & in parmenide, Plato reijcit. T. com. 13. T. com. 15.

EX quibus autem demonſtrant ſoluere non difficile eſt: vterque enim ſophiſticè ſyllogizant & Parmenides & Meliſſus & eamq; falſa recipiunt, & non ſyllogizantes ſunt. Eſt autem magis Meliſſi oneroſa ratio & non habens defectum, ſed vno inconueniente aſſignato alia contingant hoc autem nihil graue eſt.

Poſtq̄ Philoſophus improbauit poſitionē Parmenidis & Meliſſi, hic incipit ſoluere eorum rationes. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit quō rationes eorum ſunt ſoluendæ. Secundo ſoluit rōnes Meliſſi ibi. {Quod quidem igitur.} Tertio ſoluit rōnem Parmenidis ibi. {Et ad Parmenidem.} Dicit ergo primo, ꝙ nō eſt difficile ſoluere rōnes, ex quibus ſyllogizant Parmenides & Meliſſus, quia vtriq; ſophiſticè ſyllogizant, & in eo ꝙ aſſumunt falſas propoſitiones, & in eo ꝙ non ſeruāt debitam formam ſyllogiſmi. Sed ratio Meliſſi {eſt magis oneroſa} .i. vana, & fatua [& nō habens defectum] idest non inducens dubitationem. Aſſumit.n. quod cōtrariatur naturalibus principijs, & manifeſte falſum. ſ. quòd ens non generetur. Vnde non eſt graue, ſi vno inconuenienti dato, alia ſequantur. Secundo ibi.

Patet itaque vitioſe Meliſſum argumentari. Putat.n. ſumpſiſſe, Si omne quod factum eſt, principium habet, id quod factum non eſt, principium non habere. ARGY.

Quòd quidem igitur Meliſſus paralogizat, manifeſtum eſt. Opinatur enim accipere, ſi quod factum eſt omne habet principium: quoniam & quod non eſt factum, non habet princip. am. T.c.23.

Soluit rationem Meliſſi, quæ talis erat. Quod factū eſt habet principium: ergo ꝙ non eſt factum nō habet principiū. ſed ens non eſt factum: ergo non habet principium. & per conſequens nō habet finem. ſed qd' non habet principium & finem, eſt infinitum: ergo ens eſt infinitum. Quod aūt eſt infinitum, eſt immobile, nō.n. haberet extra ſe quo moueretur. Iterum ꝙ eſt infinitū eſt vnum, quia, ſi eſſet multa, oporteret eſſe aliquid extra infinitum: ergo ens eſt vnum, & infinitū, & immobile. Ad oſtendendum aūt ꝙ ens non generatur inducebant quandam rōnem: qua etiam videbatur quidam Philoſophi Naturales: vnde ponit eam infra circa finē huius Primi libri. Hanc autem rōnem improbat q̄tum ad quatuor. Primo q̄tum ad hoc, quod dicit, quod factum eſt habet principium: ergo quod non eſt factum non habet principium. Hoc autem nō ſequitur, ſed eſt fallacia conſequentis. Arguit.n. à deſtructione antecedentis, ad deſtructionem conſequentis: cum recta forma argumentandi ſit econuerſo arguere. Vnde non ſequitur, ſi eſt factum habet principium: ergo, ſi non eſt factum non habet principium: ſed ſequeretur, ergo ſi non habet principium, non eſt factum. Secundo ibi.

Rō Meliſſi. Lect. 15. Contra Meliſſi rationē quadrupliciter. a A

Deinde hoc etiam eſt abſurdum cuiuſlibet eſſe principiū rei, & non temporis & generationis (non ſimplicis) ſed etiam alterationis, quaſi non fieret vlla mutatio ſimul. ARGY.

Poſtea & hoc inconueniens, omnis eſſe principium rei, & non temporis & generationis (non ſimplicis) ſed alterationis, tanquam non momentaneæ factæ mutationis.

Improbat prædictam rōnem quantum ad illam illationem, nō habet principium, ergo eſt infinitum. Principium.n. dicitur dupliciter. vno modo dr̄ principium temporis & generationis. & ſic accipitur principium cum dr̄, ꝙ factum eſt, habet principium: vel ꝙ non eſt factum non habet principium. Alio modo eſt principium rei vel magnitudinis. & ſic ſequeretur, ſi non habet principium eſt infinitum. Vnde patet, ꝙ accipit nomen principij, ac ſi eſſet vno modo dictum. Et hoc eſt ꝙ dicit, ꝙ inconueniens eſt dicere [ꝙ principium omnis.] .i. cuiuſcunq; habentis principium {ſit principium rei} .i. magnitudinis, & ꝙ non ſit alio modo dictum principium temporis & generationis: non tamen ita ꝙ ſimpliciter generatio & momentanea, quæ eſt inductio formæ in materia habeat principium, quia ſimplicis generationis non eſt accipere principium, ſed totius alterationis, cuius terminus eſt generatio, eſt accipere principium, cùm non ſit momentanea mutatio, & aliq̄n generatio dicatur pp ſuum terminum. Tertio ibi. B A

Præterea cur, ſi eſt vnum, immobile eſt? Cur enim & vniuerſum non perinde atque pars qua quidem eſt vnum? hæc inquam aqua in eodem loco mouetur. Deinde cur alteratio non erit? ARGY.

Poſtea propter quid eſt immobile, ſi vnum eſt? Sicut.n. & pars vna, cùm ſit hæc aqua, mouetur in ipſa, quare non & omnes? Poſtea propter quid alteratio non erit? T.c.24.

Improbat

Improbat prædictam poſitionem quantum ad tertiam illationẽ, qua infertur: eſt infinitum, ergo eſt immobile. & oſtendit, ꝙ hoc non ſequitur, dupliciter. Primo quidem in motu locali, quia aliqua pars aquæ poteſt moueri in ſeipſa, ita ꝙ non moueatur ad locum extrinſecum, ſed ſecundum congregationem & diſgregationem partium. ſicut, ſi totum corpus infinitum eſſet aqua, eſſet poſsibile, quòd partes eius mouerẽtur infra totum, & non procederent extra totum locum. Item improbat quantum ad motum alterationis, quia nihil prohiberet] infinitum alterari vel in toto vel in partibus. Non enim propter hoc oporteret ponere aliquid extra infinitum. Quarto.

ARGY.

At verò neq; ſpecie vnum eſſe poteſt, niſi eo, ex quo ſit ortus: hoc autem pacto nonnulli etiam Naturales vnum eſſe omnia dicunt. Sed illo modo eſſe non poteſt: homo nãq; ſpecie differt ab equo, & contraria inter ſeſe ſimili modo.

At verò nec ſpecie poſſibile eſt vnum eſſe, ſed ſicut ex quo. Sic enim & Phyſicorum quidam vnum dicunt, illo autem modo non. Homo nanque ab equo alterum eſt ſpecie, & contraria inuicem.

Improbat prædictam rationem quò ad quartam illationem, qua concludebatur, ꝙ, ſi ens eſt infinitum, quòd ſit vnum. Non enim ſequebatur quòd ſit vnum ſecundum ſpeciem, ſed fortè ſecundum materiã: ſicut quidam Philoſophorum Naturalium poſuerũt omnia eſſe vnum ſecundum materiam, non autem ſecundum ſpeciem. Manifeſtum eſt enim quòd homo & equus differunt ſecundum ſpeciem: & ſimiliter cõtraria ſunt differentia ab inuicem ſecundum ſpeciem.

LECTIO VI.

Poſitionem Parmenidis, vnum omnia aſſerentis, eſſe falſam, multiplici ratione probatur.

ARGY.

Idem & ad Parmenidem modus eſt rationum, & ſi qui alij proprij ſunt. Atque ſolutio eſt, partim ex eo, quia falſa ſumit: partim ex eò, quia non concludit.

T.c.25.

ET ad Parmenidem autem idem modus rationum eſt, & ſi aliqui alij proprij ſunt. Et ſolutio partim quidem quia falſa eſt; partim autem quia non concluditur.

Rõ Parmenidis.

Sc̃da parte. text. 30. Lect. 9.

Poſtquam Philoſophus improbauit rõnem Meliſsi, hic improbat rõnem Parmenidis. Et primo improbat eam. Secundo excludit dicta quorundam, qui male obuiabant rationi Parmenidis ibi. [Quidam aũt rationibus.] Circa primũ duo facit. Primo ponit modos quibus obuiandum eſt rationibus Parmenidis. Secundò illis modis eam ſoluit ibi. [Falſa quidem.] Circa primũ ſciẽdum, ꝙ ratio Parmenidis talis erat, vt patet primo Meta. Quicquid eſt præter ens, eſt nõ ens: ſed quod eſt nõ ens eſt nihil: ergo quicquid eſt pręter ens, eſt nihil. ſed ens eſt vnum. ergo quicquid eſt præter vnum, eſt nihil. ergo eſt tantum vnum ens. Et ex hoc concludebat ꝙ eſſet immobile, quia non haberet à quo moueretur, nec haberet extra ſe, quò moueretur. Ex ipſis autẽ eorũ rationibus, patet ꝙ Parmenides conſiderabat ens ſecũdum rationem entis. & ideo ponebat ens eſſe vnum & finitum. Meliſſus autem conſiderabat ens ex parte materiæ. conſiderabat. n. ens ſm ꝙ eſt factum, vel non factum, & ideo ponebat ens eſſe vnum & infinitum. Dicit ergo ꝙ idem modus eſt procedendi contra rõnem Parmenidis, & contra rationem Meliſsi. Nam ſicut ratio Meliſsi ſoluebatur ex eo ꝙ aſſumebat propoſitiones falſas, & ex eo ꝙ non rectè concludebat ſecundum rectam formam ſyllogiſticam, ſic & ratio Parmenidis ſoluitur, partim quia falſa aſſumit, & partim quia non rectè concludit. Dicit autem & eſſe alios modos, proprios diſputandi contra Parmenidem, quia cõtra eum diſputari poteſt ex propoſitionibus ab eo ſumptis, quę ſunt aliquo modo verę & probabiles. Sed Meliſſus procedebat ex eo, ꝙ eſt falſum & improbabile. ſ. ꝙ ens non generatur. vnde non diſputauit contra eum per propoſitiones ab eo ſumptas. Secundo ibi.

Sc̃da parte. 25. text. T.c. in fine ſeu immediate ante cedens.

T.c.1.

ARGY.

Nam falſa quidem ſumit, quia id quod eſt, pluribus modis dicitur: ipſe verò ſimpliciter illud accepit dici.

Falſa quidem: quoniam ſimpliciter accipit quod eſt, dici, cum dicatur multipliciter.

Improb rõnis Parmenidis.

Proſequitur prædictos modos. Et primo primum. Secundo ſecundum ibi. [Non concluditur autem.] Dicit ergo primo, ꝙ Parmenides aſſumit propoſitiones falſas, [quia accepit ꝙ eſt ens dici ſimpliciter] i. vno modo, cùm tamen dicatur multipliciter. Dicitur enim ens vno modo ſubſtantia, alio modo accidens. & hoc multipliciter ſecundum diuerſa genera. Poteſt etiam accipi ens, prout eſt commune ſubſtantiæ & accidenti. Patet autem ꝙ propoſitiones ab eo ſumptæ in vno ſenſu ſunt veræ, & in alio ſenſu ſunt falſæ. Nam, cùm dicitur quicquid eſt pręter ens, eſt non ens: verum eſt ſi ens ſumatur, prout eſt commune ſubſtantiæ & accidenti: ſi autem ſumatur pro accidente vel pro ſubſtantia tantũ, falſum eſt, vt infrà oſtendetur. Similiter, & cum dicit, quòd ens eſt vnum, verum eſt, ſi accipiatur pro aliqua vna ſubſtantia, vel pro aliquo vno accidente: non tamen verum erit in illo ſenſu, ꝙ quicquid eſt præter illud ens, ſit non ens. Secundo ibi.

Hic immediate.

ARGY.

Non concludit autem, quia ſi ſola alba ſumantur, ipſo albo vnum ſignificante non minus alba plura erunt & nõ vnum. Nam album ipſum, nec continuatione erit vnum, nec ratione. alia nãq; ratio erit albi, alia eius, quod album ſuſcepit. Atque non erit præter album ipſum ſeparabile quicquam. Non, n. hoc rationem propriam habet, quo ſeparabile eſt: ſed albi ratio & eius, in quo eſt, non eſt eadem ſed diuerſa. At Parmenides nondum idipſum videbat.

Peccat in forma Parmenidis ratio.

Non concludit autem quiã, ſi ſola alba accipiantur, ſignificante vnum albo, nihilominus multa alba ſunt, non vnum. Non enim continuatione erit vnum album, neque ratione. aliud enim erit eſſe, albo, & ſuſceptibili, & non erit extra album nihil diuiſum. non enim in quantum eſt ſeparabile: ſed eſſe alterum eſt, albo, & ei cui ineſt. Sed hoc Parmenides nondum vidit.

T.c.a. 26.

Proſequitur ſecundum modum ſolutionis, quòd. ſ. rõ Parmenidis non rectè concludebat. Et primo oſtendit in ſimili. Secundo adaptat ad propoſitum ibi. [Neceſſe igitur.] Dicit ergo primo, ꝙ ex hoc ſciri poteſt, ꝙ ratio Parmenidis non concludit rectè, quia forma argumentandi non eſt efficax in oĩ materia, quod oporteret ſi eſſet debita forma argumentandi. Si. n. accipiamus album loco entis; & dicamus, ꝙ album ſignificat vnum tantùm, & nõ dicatur equiuoce; & dicamus ſic. Quicquid eſt pręter album eſt non album. & quicquid eſt non album, eſt nihil. non ſequitur quòd album ſit vnum tantùm. Primo quidem, quia non erit neceſſariũ vt omnia alba ſint vnum continuum: vel aliter. [Non. n. erit vnum album continuatione]. i. ex hoc ipſo quòd eſt continuum, non erit vnum ſimpliciter, quia continuum eſt quodammodo multa, vt ſupra dictum eſt. Et ſimiliter non erit vnum ratione. Alia. n. eſt ratio albi, & ſuſceptibilis: & tamen non erit aliquid præter album quaſi ab eo diuiſum. nõ eſt. n. aliud album à ſuſceptibili, quia album ſit ſeparabile à ſuſceptibili; ſed quia alia eſt ratio albi & ſuſceptibilis. Sed hoc nondum erat cõſideratum tẽpore Parmenidis. ſ. quòd aliquid eſſet vnũ ſubiecto & multa ratione. & ideo credidit, quòd ſi nihil ſit extra aliquod ſubiectum, quòd ſequatur id eſſe vnum. Sed hoc falſum eſt, tum propter multitudinem partium, tum propter diuerſam rationem ſubiecti & accidentis. Secundo ibi.

Lect. 3.

Neceſſe eſt igitur eos ſumere, quid, quod eſt, vnum inquiunt eſſe, non ſolum vnum ſignificare id quod eſt, de quo prædicabitur: ſed etiam quod proprie eſt ens, & quod propri

p·ix vnum eſt. Accidens enim de ſubiecto aliquo dicitur Q ua·e illud cu: id, quod eſt accidit, non erit: eſt enim aliud ab eo quod eſt. Erit ergo quippiam quod non eſt. Non ergo id, quod proprie eſt ens, ali inerit. Non enim rationem entis ſubibit, niſi id quod eſt, plura ſignificet, hoc pacto, vt quodque quippiam ſit. At id quod eſt vnum ſignificare ſupponitur.

T.c.26.

Neceſſe eſt igitur accipere eos qui dicũt, quod eſt, vnũ eſſe, non ſolum vnum ſignificare quod eſt, de quo vtiq; prędicet, ſed & quod vere eſt, & quod vere vnum: accidens enim de ſubiecto quodam dicitur. Q ua·e cui accidit quod eſt, non erit. alterum enim eſt ab eo, quod eſt. Erit itaque aliquid cum non ſit. Non itaq; ine·it ali exiſtens quod vere eſt. Non enim erit ens aliquod ipſi, niſi multa quod eſt, ſignificet, ſic quòd ſit aliquod vnumquodque. Sed ſupponitur quod eſt, ſignificare vnum.*

al. nõ ita que erit aliud exiſtens quàm quod vere eſt.

Adaptat ſimilitudinem ad propoſitum, & quod dictum eſt de albo, oſtendit ſimiliter ſe habere circa ens. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit, ꝙ non ſequitur ens eſſe vnum ſimpliciter, propter hoc, ꝙ ſubiectũ & accidens ſunt diuerſa ſecũdum rationem. Secundo propter multitudinem partium ibi. [Neque igitur magnitudo.] Circa primum duo facit. Primo oſtendit, quòd cum dicitur, quicquid eſt præter ens, eſt non ens, hoc, ꝙ eſt ens, non poteſt accipi pro accidente tantum. Secundo quòd non poteſt accipi pro ſubſtãtia tantũ ibi. [Si igitur ꝙ vere.] Dicit ergo primo, quòd, cũ dicitur, quòd quicquid eſt præter ens, eſt nõ ens, ſi ens dicatur vnum ſignificare, oportebit ꝙ ſignificet nõ quodcũq; ens, vel de quocunq; prædicetur: ſed ſignificet [quòd vere eſt] .i. ſubſtantiam, & ſignificet [ꝙ vere eſt vnum] .ſ. indiuiſibile. Si.n. ens ſignificet accidens, cum accidẽs prædicetur de ſubiecto, oportet quod ſubiectum non ſit, cui accidit accidẽs, ꝙ ponitur ens. ſi.n. quicquid eſt præter ens eſt non ens. i. præter accidẽs, & ſubiectum eſt alterum ab accidente, ꝙ ſignificat hoc, ꝙ dico ens, ſequitur, ꝙ ens prædicetur de non ente. Et hoc eſt, ꝙ concludit. [Erit itaq; aliquid, cum non ſit.] Ac ſi dicat. ergo ſequitur ꝙ nõ ens, ſit ens. Hoc autem eſt impoſſibile, quia hoc eſt primum ſupponendum in ſciẽtijs, ꝙ contradictoria nõ prædicẽtur de ſe inuicẽ, vt in Quarto Meta. dicitur. Vnde concludit, ꝙ ſi aliquid ſit vere ens, ſuppoſita hac ꝓpoſitione, quicquid eſt præter ens eſt non ens; ſequitur ꝙ illud non ſit accidens, inhærẽs alij: quia tunc non contingeret ipſi ſubiecto ſic eſſe aliquod ens, i. ꝙ ipſum ſubiectũ haberet rationem entis, niſi ens multa ſignificaret, ita ꝙ vnumquodque illorũ multorũ eſſet aliquod ens. Sed ſupponitur à Parmenide quòd ens ſignificat vnum tantum. Secundo ibi.

T.c.28.

T.c.27.

T.c.27.

ARGY.

Si igitur id, quod proprie eſt ens, non accidit cuiquam, ſed aliquid illi aliud accidat, cur id, quod eſt ens proprie ens ſignificat potius, quàm non ens: nam, ſi id erit, quod proprie eſt, ens erit etiam album. Album autem non eſt proprie ens. Neque enim id quod eſt, ipſi accidere poteſt. nihil eſt enim ens quod non eſt proprie ens. Album ergo non eſt ens. Atque non hoc quidem pacto, vt quippiam non ſit, ſed vt omnino non ſit. Si igitur vti diximus, id quod eſt proprie ens, erit etiam album, ſit vt id non ſit ens, quod eſt proprie ens. vere.n. dicemus, ſi illud album eſſe dixerimus. At hoc nõ ens, vti ſupponebatur, ſignificabat. Quare ſi album etiam proprie ens ſignificat, non vnum id, quod eſt, ſed plura ſanè ſignificat.

T.c.17. Idem contex.1.30. Vera propoſitio in vniuocis & de accidẽte, qđ e regione a

Si igitur quod vere eſt nulli accidat, ſed illi aliquid, magis quod vere eſt ſignificat quod eſt, quàm quod non eſt. Si enim erit quod vere eſt, idem & album: & albũ autem non eſt. quod vere eſt. neque enim accidere ipſi poſſibile eſt, quod eſt. neque enim quod eſt, eſt quod non vere eſt. Non ergo quod eſt, eſt quod album eſt. Non ſit autem ſicut cum aliquid non ſit, ſed omnino non ſit. Quod vere itaque eſt non eſt. verum enim eſt dicere, quoniam album eſt. hoc autem non quod eſt ſignificauit. Quare, ſi & album ſignificat quod vere eſt, multa ergo ſignificat quod eſt.

ſubſtantia ſeiungitur.

Poſtquàm concluſit, ꝙ cum dicitur quicquid eſt præter ens, eſt non ens, per ens non poteſt intelligi accidẽs oſtendit quòd nec etiam ſubſtantia. Vnde dicit. Si igitur ꝙ vere eſt non ſit accidens alicui, ſed illi aliquid accidit, oportet, ꝙ in hac ꝓpoſitione, quicquid eſt præter ens, non ens; magis ſignificetur quod vere eſt; .i. ſubſtantia per ens, q̃ per non ens. Sed non poteſt hoc ſtare. Ponatur.n. ꝙ id, quod vere eſt ens. i. illa ſubſtantia ſit album: album aũt non eſt quod vere eſt. Iam.n. dictum eſt, ꝙ id, ꝙ vere eſt, non eſt poſſibile accidere alicui. Et hoc ideo quia [quod non vere eſt]. i. qđ non eſt ſubſtantia [non eſt qđ eſt]. i. nõ eſt ens. Sed qcquid eſt præter ens .i. præter ſubſtãtiã eſt nõ ens. Sic ergo ſequiť quod albũ non ſit ens. Et non ſolum ita quòd nõ ſit hoc ens, ſicut homo nõ eſt hoc ens, qđ eſt aſinus, ſed quòd omnino non ſit. quia ipſe dicit, quòd qcquid eſt præter ens, eſt nõ ens, & quod eſt non ens, eſt nihil. Ex hoc ergo ſequitur ꝙ non ens; prædicetur de eo, quod vere eſt: quia album prędicatur de ſubſtantia, quę vere eſt: & tñ album non ſignificat ens, vt dictum eſt. Vnde ſequitur quòd ens, ſit nõ ens. Et hoc eſt impoſſibile, quia vnum cõtradictoriorum non prædicatur de altero. Vnde, ſi ad euitandum hoc inconueniens dicamus, quòd vere ens nõ ſolum ſignificat ſubiectum, ſed etiam ipſum album, ſequitur vt ens multa ſignificet. Et ita non erit tantum vnum ens, quia ſubiectum & accidens plura ſunt ſecũdum rationem, Deinde cum dicit.

Neque igitur magnitudinem habebit id quod eſt, ſi id ſit, quod eſt proprie ens. Ratio nanque partis vtriuſque diuerſa nimirum eſt. ARCY.

T.c.28.

Neq; igitur magnitudo erit quod eſt, ſiquidẽ quod vere eſt, eſt quod eſt. Vtrique enim alterum eſt eſſe partium.

Parte ſecunda.28. T.c.29.& 30.

Oſtendit, ꝙ non ſequitur ex ratione Parmenidis ꝙ ſit tñ vnum propter multitudinem partium. & primo quantum ad partes quantitatiuas. Secundo quantum ad partes rationis ibi. [Quod autem diuiditur.] Dicit ergo primo, quòd ſi ens tñ vnum ſignificet, nõ ſolum non poterit eſſe accidens cum ſubiecto, ſed neq; etiam ens erit aliqua magnitudo, quia omnis magnitudo eſt diuiſibilis in partes. vtriuſque autem partis non eſt eadem ratio, ſed altera. Vnde ſequitur quòd illud ens vnũ non ſit ſubſtantia corporea. Secundo ibi.

Diuidi autem id, quod eſt proprie ens in aliquid aliud proprie ens, ex ratione etiam patet. Veluti ſi homo ens proprie quippiam eſt, & animal neceſſe eſt proprie quid eſſe, & itidem bipes, nam ſi ita non ſit, accidentia erunt profectò. Aut igitur homini, aut alij ſubiecto cuidiam accidunt. At neutrum eſſe poteſt Accidens enim aut dicitur quod ineſſe poteſt, ac non ineſſe, aut id in cuius ratione id cui accidit ſumitur connexũ: quidem eſt illud quod ſeparatur. ſimitas autem id, in cuius ratione ſumitur naſus, cui ſimitatem dicimus accidiſſe. Præterea in eorum ratione, quæ in definitiua ratione cuiuſpiam inſunt, aut eorum ex quibus quippiam conſtat, nunquam ipſius totius ratio ineſt, ceu in bipide ratio hominis, aut in albo ratio hominis albi. Si hæc igitur ita ſunt, atque homini bipes accidit, ſeparabile ipſum eſſe, neceſſe eſt. quare fieri poteſt vt homo bipes non ſit. Vel in ratione bipedis inerit ipſius hominis ratio, at fieri nequit. illud.n. in ratione hominis ineſt. Quòd ſi bipes ac animal alij cuipiam accidunt, & neutrum eſt quod proprie ens, homo quoque ex his erit profectò quæ alij accidunt. At quod proprie eſt, nulli ſit acci- ARCY.

dens,

dens, & de quo ambo dicuntur atque vtrunque dicatur, & id quod ex illis componitur. Ipſum igitur vniuerſum ex indiuiſibilibus conſtat.

Quòd autem diuiditur quod vere eſt, in quod vere eſt aliquid aliud ratione, manifeſtum eſt. vt homo, ſi eſt quod vere eſt aliquid, neceſſe eſt & animal quod vere eſt aliquid eſſe, & bipes. Si.n.quod vere eſt, aliquid eſt, accidentia erunt: aut igitur homini, aut alij alicui ſubiecto. ſed impoſſibile eſt. Accidens enim dicitur hoc, aut quod contingit eſſe & non eſſe: aut cuius eſt in ratione hoc, cui accidit, vt ſedere quidem ſicut ſeparabile: in ſimo autem eſt ratio naris, cui dicimus accidere ſimum. T.c.29. *Amplius quæcunque in definitiua ratione inſunt, aut ex quibus ſunt, in ratione horum non eſt ratio totius, ut in bipede ratio hominis, aut in albo, quæ eſt albi hominis. Si igitur hæc hunc habent modũ, & homini accidat bipes, neceſſe eſt ſeparabile eſſe ipſum: quare contingit vtique non bipedem eſſe hominem, aut in ratione bipedis inerit hominis ratio. ſed impoſſibile eſt, illud.n.in illius ratione ineſt. Si autem alij accidunt bipes & animal, & non eſt utrunque quod vere eſt aliquid: & homo vtique erit accidentium alteri. Sed quod vere aliquid eſt, ſit accidens nulli, & de quo ambo & vtrunque &c. quod eſt, ex his dicatur. Ex indiuiſibilibus itaque eſt omne.*

Oſtendit, quòd nõ poſſit eſſe ens ſubſtãtia definibilis. Manifeſtũ eſt.n.ex definitione ꝙ id (quod vere eſt) .i.ſubſtãtia, diuiditur in plura, quorum vnumquodque eſt quod vere eſt.i.ſubſtantia, & aliud ſecundum rõnẽ. Vt ponamus, ꝙ id vnum quod vere eſt, ſit homo: cum ſit animal bipes, neceſſe eſt ꝙ animal ſit, & bipes ſit: & ſic vtrunq; eorum erit (quod vere eſt).i.ſubſtantia. ꝙ ſi non ſint ſubſtantiæ erunt accidẽtia: aut igitur homini aut alteri alicui: ſed impoſſibile eſt, ꝙ ſint accidẽtia homini. Et ad hoc oſtendendum duo ſupponit. Primum eſt, ꝙ accidens dr̃ dupliciter. Vno modo accidens ſeparabile, quod contingit ineſſe, & nõ ineſſe, vt ſedere. Alio modo accidens inſeparabile & per ſe: & hoc eſt accidẽs in cuius definitione ponitur ſubiectũ, cui accidit. ſicut ſimum eſt per ſe accidens naſi, quia in definitione ſimi ponitur naſus: eſt. n. ſimum naſus curuus. Secundum quod ſupponit eſt, ꝙ ſi aliqua ponuntur in definitione alicuius definiti, aut in definitione alicuius eorum, ex quibus conſtat definitio, impoſſibile eſt, quod in definitione alicuius horum ponatur definitio totius definiti. ſicut bipes ponitur in definitione hominis, & quędam alia, quæ ponuntur in definitione bipedis vel animalis, ex quibus definitur homo, impoſſibile eſt, quòd ponatur homo in definitione bipedis, aut in definitione alicuius eorum, quæ cadunt in definitione bipedis vel animalis. alioquin eſſet definitio circularis, & eſſet idem prius & poſterius, & notius & minus notũ. Omnis.n.definitio eſt ex prioribus & notioribus, vt in Sexto Top. dicitur. & eadẽ ratione, cum in definitione hominis albi ponat̃ album, non eſt poſſibile quòd in definitione albi ponatur homo albus. His igitur poſitis, ſic argumentatur. Si bipes eſt accidens homini, neceſſe eſt vel ꝙ ſit accidens ſeparabile, & ſic cõtingit hominem non eſſe bipedem, quod eſt impoſſibile: vel erit inſeparabile, & ſic oportebit ꝙ homo ponatur in ratione bipedis, quod eſt etiã impoſſibile, quia bipes ponitur in ratione eius. impoſſibile eſt igitur, ꝙ bipes ſit accidens homini, & eadem ratione neq; animal. Sed, ſi dicatur, ꝙ ambo ſunt accidentia alicui alij, ſequeretur ꝙ etiam homo accidat alicui alteri. ſed hoc eſt impoſſibile. iam enim ſuprà dictum eſt, ꝙ illud, ꝙ vere eſt, nulli accidit: homo autem ſupponitur eſſe illud, quod vere eſt, vt ex ſuperioribus patet. Quòd autem ſequatur, hominem accidere alteri, ſi animal & bipes alteri accidunt, ſic manifeſtat. quia de quocunq; dicunt̃ ambo ſeorſum. ſ. animal & bipes, de eodem dicetur utrunq; ſimul. ſ. animal bipes. & de quocunq; dicitur animal & bipes, dicitur ꝙ eſt ex eis. ſ. homo, quia nihil eſt aliud homo quã animal bipes. Sic igitur patet, quòd, ſi ponatur vnum tãtũ ens, nõ poſſunt poni partes quantitatiuæ, neque partes magnitudinis, neque partes rationis: ſic igitur ſequit̃, ꝙ omne ens ſit de numero indiuiſibilium, ne ponentes vnum ens cogamur ponere multa propter partes. Com. autem dicit, quòd ibi. (Sed quod vere eſt.) ponit ſecundam rationem Parmenidis, ad oſtẽdendũ quòd ens ſit vnum, quæ talis eſt. Ens, quod eſt vnum, eſt ſubſtantia & non accidens: & per ſubſtantiam intelligit corpus, ſi autem corpus illud diuidatur in duas medietates, ſequitur quòd ens dicatur de vtraq; medietate & de congregato ex eis. Et hoc vel procedit in infinitũ, quod eſt impoſſibile ſecundum ipſum, aut erit diuidere vſq; ad pũcta, quòd etiã eſt impoſſibile. vnde oportet quòd ens ſit unum indiuiſibile. Sed hæc expoſitio eſt extorta, & cõtra intẽtionẽ Ariſ. ſicut ſatis apparet literam inſpiciẽti.

Lect.30. Accidens dupliciter. — Cap.4. — Expõ Auerro. Commen.30. — Improbatio eiuſdẽ.

LECTIO VII.

Arguuntur qui, ne ad entium pluralitatem cogerentur, non ens aliquid eſſe dictis rationibus cedebant.

Quidam aũt vtriſque rationibus conceſſerunt. Et quidem, quæ omnia vnum eſſe concludit, ſi id, quod eſt, vnum ſignificat: id, quod haud eſt, eſſe dicentes. Ei verò, quæ ex partitione procedit indiuiduas magnitudines facientes: ARGY.

Quidam autem rationibus vtriſq; acquieuerunt: Huic quidem quoniam omnia unum ſunt, ſi quod unum eſt. Ei autẽ, quæ deciſione indiuiduas facientes magnitudines.

Poſtquam Philoſophus Improbauit rationem Parmenidis ducendo ad quædam inconuenientia, hic improbat poſitionem quorundam, qui prędicta inconuenientia concedebant. Et circa hoc duo facit. Primo ponit poſitionem eorum. Secũdo improbat eam ibi. (Manifeſtum autem.) Conſiderandum primo, quòd ſuprà T.c.2.31. Philoſophus cõtra rationem Parmenidis duabus rationibus vſus eſt. Vna ad oſtendendũ, quòd ex ratione Parmenidis nõ requiritur omnia eſſe vnum propter diuerſitatem ſubiecti & accidẽtis. quę quidem ratio ducebat ad hoc inconueniens, quòd nõ ens, eſt ens, vt ex ſuperioribus patet. Lect.6. Alia verò ratio procedebat ad oſtendẽdum quòd non ſequit̃ omnia eſſe vnum, ꝓp hoc, quòd ſi eſſet magnitudo, ſequeretur magnitudinem eſſe indiuiſibilem, quia, ſi ſit diuiſibilis, erunt quodammodo multa. Platonici verò vtriq; rationi acquieuerunt concedẽdo impoſſibilia, ad quæ deducunt. Acquieuerunt ergo primæ rationi, quæ ducebat ad hoc, quod non ens eſſet ens, ſi aliquis diceret, quod ens ſignificet vnũ, vel ſubſtãtiam tantum vel accidens tantum, & per hoc vellet dicere quòd oĩa ſunt vnum. Huic rationi dico acquieuerunt quòd nõ ens eſſet ens. Dicebat.n. Plato, quòd accidens eſt nõ ens. & propter hoc dicitur in Sexto Metaphy. quòd Plato poſuit ſophiſtica circa non ens, quia verſatur maxime circa ea, quæ per accidens dñr. Sic ergo Plato intelligens per ens ſubſtãtiam, concedebat primam propoſitionem Parmenidis dicentis, quod quicquid eſt præter ens eſt nõ ens, quia ponebat accidens, quod eſt præter ſubſtantiam, eſſe non ens. non tamen concedebat propoſitionem hanc ſcilicet, quicquid eſt non ens, eſt nihil. Licet enim diceret accidens eſſe non ens: non tamen dicebat accidens eſſe nihil, ſed aliquid. Et propter hoc ſecundum ipſum nõ ſequebatur, quod ſit unum tm̃. Sed alteri rationi, quæ ducebat ad hoc, ꝙ magnitudo eſſet indiuiſibilis, aſſentiebãt, faciendo magnitudines eſſe indiuiſibiles ex deciſione. i. dicendo ꝙ magnitudinum diuiſio ad indiuiſibilia terminatur, ponebat enim corpora reſolui in ſuperficies, & ſuperficies in lineas,

Plato acquieuit rõnibus Parmenidis — T.c.4. — T.c.4.

T.c.5. in lineas, & lineas in indiuiſibilia, vt patet in Tertio de Cœlo & Mundo. Secundo ibi.

ARGY. *Patet autem & verũ non eſſe, ſi id, quod eſt, vnum ſignificat, & fieri non poteſt vt ſimul ſit contradictio, non fore quicquam non ens. Nihil.n.obſtat, vt id, quod non eſt non ſit abſolute non ens: ſed non ens quippiam ſit.*

T.c.31. *Manifeſtam autem eſt, & quoniam non verũ eſt, quòd ſi vnum ſignificat quod eſt, et non poſſibile eſt ſimul contradictionem eſſe, non erit nihil, quod non eſt. Nihil enim prohibet quod non eſt, non ſimpliciter eſſe: ſed non ens aliquid eſſe, quod non eſt.*

3.li. de Cœ. & Mũ. & 6. huius. Duplex improbatio prædictæ poſitionis. Improbat prædictam pónem quãtum ad hoc, quod concedebat, ꝙ non ens eſt aliquid. Nam quantum ad illud, quod concedebat, indiuiduas eſſe magnitudines, improbat ſuo loco in ſequentibus ſcientiæ Naturalis. Improbat autem primum dupliciter. Primum oſtendẽdo, quòd non ſequitur ex ratione Platonis quod nõ ens ſit aliquid. Secũdo quantũ ad hoc, quod dicebat, ꝙ niſi hoc ponatur. ſ. quòd ſi non ens, quòd eſt accidẽs, nõ ſit aliquid, ſequitur omnia eſſe vnum ibi. [Dicere igitur] Dicit ergo primo manifeſtum eſſe, quod non eſt verũ, quòd iſta ratio Platonis ſequatur, qua ſic deducebat. Ens unum ſignificat. ponebat.n.ens eſſe genus, & vniuoce dictum de omnibus ſecundum participationem primi entis. Et iterũ ponebat quòd cõtradictoria nõ ſunt ſimul vera. Ex his duobus arbitrabatur ſequi, non ens nõ eſſe nihil, ſed aliquid. Si.n.ens ſignificat vnum, quod eſt ſubſtantia, oportebit quod quicquid eſt non ſubſtãtia ſit non ens: quia, ſi eſſet ens, cum ens non ſignificet niſi ſubſtantiã, ſequeretur quod eſſet ſubſtantia, & tũc eſſet ſimul ſubſtantia & non ſubſtantia, qđ eſt contradictoria ſimul vera eſſe. Si igitur impoſſibile eſt contradictoria ſimul vera eſſe, & ens ſignificat vnum, quod eſt ſubſtantia, ſequetur, quòd quicquid eſt non ſubſtantia eſt non ens: ſed aliquid eſt non ſubſtãtia. ſ. accidens: igitur aliquid non eſt ens. & ſic non eſt verum quod non ens, ſit nihil. Oſtendit autem Ariſtot. quod hoc non ſequitur. quia, ſi ens ſignificat principaliter vnum, quod eſt ſubſtantia, nihil prohibet dicere quod accidens, quod non eſt ſubſtantia, non ſit ſimpliciter ens. ſed tamen non propter hoc oportet quod illud, quòd non eſt aliquid. i. ſubſtantia, dicatur abſolutè non ens. Licet ergo accidens non ſit ens ſimpliciter: non tamen poteſt dici abſolutè non ens. Secundo ibi.

ARGY. *Dicere quoque ſi non quippiam aliud erit præter id ipſum, quod eſt, vnum omnia forẽ per abſurdũ eſt ſane. Quis enim ipſam quod eſt aliud quicquam eſſe intelligit quã id quod eſt proprie ens? Quod & ſi ita eſt, nihil tamen prohibet multa eſſe ea, quæ ſunt, vt diximus. Patet igitur impoſſibile eſſe, vt id, quod eſt, hoc modo ſit vnum.*

Dicere igitur extra ipſum quod eſt, niſi aliquid erit aliud vnum omnia eſſe, inconueniens eſt. Quis.n.addiſcit ipſum quod eſt, niſi quod verè eſt, aliquid ſit? Si autem hoc, nihil tamen prohibet multa quæ ſunt eſſe, ſicut dictum eſt. Quod quidem igitur ſic vnum eſſe quod eſt, impoſſibile ſit, manifeſtum eſt.

Concludit vlterius, quod non ſequitur, ſi non ens, quod eſt accidens, nõ ſit aliquid, quod oĩa ſint vnum. Et hoc eſt quod dicit, quod non inconueniens eſt dicere, quòd ſequatur omnia eſſe vnum, niſi aliquid ſit extra ens: quia per ens non poteſt intelligi niſi ſubſtantia, quę vere eſt. ſed, ſi ſubſtantia ſit, nihil prohibet eſſe multa, ſicut iam dictum eſt, etiã remota magnitudine & accidente, quia definitio ſubſtantiæ diuiditur in multa, quæ ſunt de genere ſubſtãtiæ. ſ. homo, animal, & bipes. Et vlterius ſequitur quòd ſecundum diuerſas differentias generis ſint multæ ſubſtantiæ in actu. Et vltimo infert concluſionem intentam, quòd non omnia ſunt vnum, ſicut dicebat Parmenides & Meliſſus.

LECTIO. VIII.

Opiniones Naturalium Philoſophorum de primis principijs.

ARGY. *Vt Naturales autem dicunt, duo ſunt modi. Quidam .n. id quod eſt, vnum ſubiectum corpus fecerunt, aut trium vnum: aut aliud, quod igne quidem ſpiſſius, aere verò ſubtilius eſt. Cætera autem generari dicunt denſitate, raritateque multa facientes. hæc autem ſunt contraria, & vniuerſaliter exceſſus atque defectus, quemadmodum Plato magnum dicit & paruum. verum hic quidem hæc materiam facit, ipſam autem vnum formam. Illi verò vnum quidem ipſam, inquam, ſubiectum materiam, contraria verò differentias atque formas. Quidam autem ex ipſo vno contrarietates, quæ quidem in ipſo ſunt, ſequeſtrari dicunt, vt Anaximander. Et qui vnum & plura principia inquiunt eſſe, vt Empedo. ac Anaxag. ex ipſa nãque congerie cætera ſegregãt. Differunt tamen. Alter.n. conuerſionem horum, alter ſemel ſegregationis principium facit. Et alter infinita ea, quæ ſunt ſimilium partium atque contraria: alter ea, quæ vocantur elementa tantummodo ſumit.*

T.c.32. *Sicut aũt Phyſici dicunt, duo modi ſunt. Hi quidem.n. vnum facientes, quod eſt corpus ſubiectum, aut triũ aliquod, aut aliud, quod eſt igne denſius, aere autem ſubtilius: alia autem generant denſitate & raritate multa faciẽtes, hæc autem ſunt contraria. Vniuerſaliter autem excellentia & defectus: ſicut magnum dicit Plato et paruum. niſi quod hic quidem hæc facit materiam, vnum aũt ſpeciem. Alij verò vnum quidem ſubiectum materiam, contraria autem differentias & ſpecies. Quidam autem ex vno inhærentes contrarietates ſegregant, quemadmodum Anaximãder dixit, & quicunque vnum & multa dicunt eſſe, ſicut Emp. & Anax. ex commiſtione namque ſegregant alia. Differũt autem ab inuicem, eo quod hic circulationem facit horum: hic autem ſemel. Et hic quidem infinitas ſimiles partes & contrarias: ille verò vocata elementa ſolum.*

Poſtquam Philoſophus improbauit opinionem de principijs eorum, qui de natura nõ naturaliter ſunt locuti, hic proſequitur opiniones eorum, qui de principijs naturaliter ſunt locuti nõ remouentes motum: & ideo vocat eos Phyſicos, i. Naturales. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit diuerſitatum opinionem. Secundo proſequitur vnam earum ibi. [Videtur autem] Dicit ergo primo, quod ſecũdum opinionẽ Naturalium Philoſophorum duo ſunt modi, ſecundum quos generantur res ex principijs. quorum vnum tãgebãt Philoſophi Naturales ponẽtes vnum tãtum principium materiale: ſiue eſſet vnum de tribus elementis, ſ. igne, & aere, & aqua, quia terrã ſolam nullus poſuit principium, vt ſupra dictum eſt: ſiue aliquod medium inter ea, vt puta ꝙ eſſet denſius igne, & ſubtilius aere. Ab iſto aũt vno principio dicebant omnia alia generari ſecundum raritatem & denſitatem, vt puta, qui ponebãt aerem principiũ dicebant, ꝙ ex eo rare facto generatur ignis: ex eo autẽ cõdẽſato generatur aqua. rarum aũt & denſum ſunt contraria: & reducuntur ad excellentiam & defectum vt ad quædam vniuerſaliora. nam denſum, eſt ꝙ habet multũ de materia: rarũ aũt, qđ parũ. & ſic quodãmodo concordabant cũ Platone, q ponebat magnũ & paruũ principia: q̃ ẽt ptinẽt ad excellentiã & defectum. Sed in hoc differebãt à Platone, quia Plato poſuit magnum & paruũ ex parte materiæ: quia ponebat vnum principiũ formale, quod eſt quædam idea participata à diuerſis ſecundum diuerſitatem materiæ. Antiqui uero Naturales ponebant contrarietatem ex parte formæ: quia ponebãt primum principium vnam materiam, ex qua multa conſtituuntur ſecundum diuerſas formas. Alij verò antiqui Naturales ponebant res fieri ex principijs, ex hoc quòd ipſa contraria & diuerſa extrahebantur

T.c.33. Rerũ ac dẽſum quid. Platonis opi.

ab vno,

ab vno, in quo erant quaſi commiſta & confuſa: ſed in hoc differebant, quia Anaximander ponebat illud vnũ confuſum eſſe principium, non autem illa multa, quæ in eo erant commiſta: vnde ponebat vnũ tantum principium. Emp. verò & Ana. ponebát magis eſſe principia illa, quæ in eo pmiſcebant: & ideo ponebát multa principia, licet & illud vnum confuſum quodãmodo principium poneretur. Sed Anax. & Emp. differebát in duobus. Primo quidem quia Emp. ponebat circulationem quandam commiſtionis, & ſegregationis. ponebat. n. Mundum multoties eſſe factum, & multoties corruptum: ita, quod cum mundus corruptus fuit, amicitia omnia confundente in vnum, iterum mundus generaretur lite ſeparante & diſtinguẽte. & ſic confuſioni ſuccedit diſtinctio & econuerſo. Sed Anax. ponebat ſemel tantum Mũdum factum eſſe: ita, quòd à principio omnia eſſent commiſta in vnum, ſed intellectus, qui incœpit extrahere & diſtinguere, nunquam ceſſabit hoc facere, ita quòd nunquam erunt omnia commiſta in vnũ. Alio modo differunt in hoc, quòd Anax. poſuit principia eſſe infinitas partes ſimiles & contrarias, ſicut infinitas partes carnis, quæ ſunt ſimiles inuicem, & infinitas partes oſſis, & aliorum, quæ habent partes ſimiles: cum tñ quarundam ſit ad alias cõtrarietas, ſicut partiũ oſſis ad partes ſanguinis eſt contrarietas ſecũdum humidũ & ſiccũ: ſed Emp. poſuit principia illa ſolũ quatuor, q̃ cõiter dñr elementa, ſ. ignem, aerem, aquam, & terram.

Anaximander. Emped. Anax.

LECTIO IX.

Rationes quamplures contra Anaxagoram, infinita principia aſſerentem, afferuntur.

A R G Y. *Videtur autem Anax. ſic infinita eſſe putaſſe, quia communem illum opinionem Naturalium veram eſſe exiſtimabat, nihil unquam ex eo, quod non eſt, fieri atque oriri. Quapropter hoc dicunt modo erant omnia ſimul, & generationem alterationem unquam eſſe, quidam verò congregationem, ac ſegregationem.*

T.c.33. *Videtur aũt Anax. ſic infinita opinari, vt accipiat communem opinionem Phyſicorum eſſe verã, tanquã non fiat, nullum eorum ex eo, quod non eſt. Propter hoc enim dicunt quòd erant ſimul oĩa, & fieri huiuſmodi ſtatuerunt alterari. Alij autem congregationem & ſegregationem.*

Poſitis diuerſis opinionibus naturalium Philoſophorum de principijs, hic proſequitur vnã earum. ſ. opinionem Anax. quia hæc opinio videbatur aſſignare cauſã cõem omnium ſpecierum motus. Et diuiditur in duas partes. In prima ponit rationem ipſius. In ſecũda obijcit contra eã, ibi. Si igitur infinitum.] Circa primum tria facit. Primo præmittit ea, q̃ Ana. ſupponebat, & ex quibus argumentabatur. Secundo ponit ſuę rationis ꝓceſſum ibi. [Si. n. omne, ꝙ eſt, fit.] Tertio ponit eius reſponſionem ad quandam tacitam obiectionẽ. Ibi [Apparet autẽ.] duo autẽ ponebat Anax. ex quibus procedebat, quorum primum eſt, quod etiam ab oĩbus Naturalibus Philoſophis ſupponebatur, ꝙ. ſ. ex nihilo nihil fiat. Et hoc eſt, qđ dicit, ꝙ Anax. ex hoc videbatur opinari eſſe principia infinita, quia accipiebat cõem opinionẽ omnium Philoſophorum Naturalium eſſe verã: hanc. ſ. ꝙ id, quod ſimpliciter non eſt, nullo modo fieret. *quia. n. hoc ſupponebant tanquã principium ad diuerſas opiniones proceſſerunt. Vt. n. cogerentur ponere aliquid de nouo fieri, quod prius oĩno non eſſet, poſuerunt aliqui omnia prius ſimul extitiſſe, vel in aliquo vno cõfuſo, ſicut Anax. & Emp. vel in aliquo principio materiali, ſ. aqua, igne, & aere: vel in aliquo medio illorum. Et ſecundum hoc, duos modos factionis ponebát. Quidam. n. poſuerunt oĩa ſimul pexiſtere, ſicut in vno principio materiali: & dixerũt ꝙ fieri nihil aliud eſt, q̃ alterari. ex illo. n. vno principio materiali oĩa fieri dicebant per condenſationem & rarefactionem eiuſdem. Alij verò, qui ponebant oĩa præexiſtere ſimul, ſicut in

Principium ſuppoſitum Anax.

* a.c. ex eo aliquid.

aliquo confuſo & commiſto ex multis, dixerunt, ꝙ fieri rerum nõ eſt aliud quã cõgregatio & ſegregatio. Et oẽs hi decepti fuerũt, quia neſciuerunt diſtinguere inter potentiam & actum. Ens. n. in potẽtia eſt quaſi medium inter purũ nõ ens & ens in actu. Quę igit̃ naturaliter fiunt, non fiunt ex ſimpliciter nõ ente, ſed ex ente in potentia: nõ autẽ ex ente in actu, vt ipſi opinabãtur. Vnde quæ fiunt non oportet prȩexiſtere actu, vt ipſi dicebant, ſed potentia tantum. Deinde cum dicit.

Inſuper ex eo, quia contraria ex ſeſe mutuo fiunt, inerant ergo. A R G Y.

Amplius ex eo, quod fiunt ex alterutris: contraria inerant ergo. T.c.33.

Ponit ſecundũ quod ſupponebat. Dicebat. n. ꝙ contraria fiunt ex alterutris. vt̃. n. ex calido fieri frigidum, & econuerſo. Et ex hoc concludebát, ꝙ cum ex nihilo nihil fiat, ꝙ vnum cõtrariorum pexiſtit in altero. Qđ quidem eſt verũ, ſed potentia. nã frigidum eſt potẽtia in calido, non aũt actu, vt Anax. exiſtimabat, ꝓp hoc, quod neſciebat accipere eſſe in potentia, qđ eſt eſſe medium inter purum non eſſe, & eſſe actu. Secundo ibi.

Num ſi omne quidem quod fit, aut ex entibus, aut ex nõ entibus fieri neceſſe eſt atque oriri, ex non entibus autẽ nihil fieri poteſt: de hac enim opinione Naturales omnes conſentiunt: reliquum iam accidere neceſſario putauerũt, ex entibus quidem, atque ex hiſce, quæ inſunt, fieri quodque, atque oriri, ex inſenſibilibus verò nobis ob paruitatem molis, vt dicunt. Quapropter aiunt quodque in quolibet eſſe miſtum, quia quodlibet ex quolibet oriri videbant. A R G Y.

Si enim omne quod eſt fit, neceſſe eſt fieri aut ex ijs quæ ſunt, aut ex ijs quæ non ſunt horum autem illud quod eſt, ex ijs quæ non ſunt, aliquid fieri impoſſibile eſt, (de hac enim conueniunt opinione, omnes, qui de Natura ſunt) reliquum iam contingere ex neceſſitate putauerunt, ex ijs quæ ſunt et inſunt, fieri: ſed propter paruitatem magnitudinum, ex inſenſibilibus nobis. Vnde dicunt omne in omni miſceri, propter id, quod omne ex omni videbant fieri.

Ponit deductionẽ rõnis ipſius, & ꝓcedebat ſic. Si aliqd eſt, neceſſe eſt quòd fiat aut ex ente, aut ex nõ ente. Sed horum alterũ excludebat, ſ. ꝙ aliquid fieret ex nõ ente, ꝓp cõem opi. Philoſophorum ſupra poſitã. Vnde concludebat reliquũ mẽbrum, ſ. ꝙ aliquid fiat ex ente: puta, ſi aer fit ex aqua, ꝙ aer prius exiſtit. Nõ autẽ diceret ꝙ aer fiat ex aqua, niſi in aqua præexiſteret aer. vnde volebat accipere, ꝙ omne, qđ fit ex aliquo prȩexiſteret in eo ex quo fiebat. Sed, quia hoc videbat contra id, qđ apparet ſenſui: nõ. n. apparet ad ſenſum, ꝙ illud, ꝙ generatur ex aliquo pexiſtat in eo: ideo hãc obiectionẽ excludebat ꝑ hoc, qđ ponebat: ꝙ id, qđ fit ex aliquo pexiſteret in eo ſecũdũ quaſdã partes minimas, quę ſunt nobis inſenſibiles ꝓp ſuã paruitatẽ: puta, ſi aer fit ex aqua, partes aliquæ minimæ aeris ſunt in aqua, nõ aũt in illa quãtitate, in qua generatur. & ideo ꝑ cõgregationẽ illarũ partium aeris ad inuicẽ & ſegregationẽ ex partibus aquæ dicebat fieri aerẽ. Habito igr̃ hoc qđ oẽ, qđ fit ex aliquo, pexiſtat in eo, Aſſumebat vlterius oẽ ex oĩ fieri. vnde cõcludebat ꝙ quodlibet eſſet in quolibet pmiſtũ ſecundum partes minimas & inſenſibiles. Et quia infinities vnum ex alio fieri poteſt, infinitas partes minimas in vnoquoque eſſe dicebat. Deinde cum dicit.

Videri verò vtq; dici diuerſa ex eo plane, quod in miſtione infinitorum maxime ob multitudinem ſuam excedit. Nam totum album, aut nigrum, aut dulce, aut os, aut carnẽ ſincere non eſſe quicquam: ſed cuius plus vnum habet quodque, id ipſius rei videri naturam eſſe dicebant. A R G Y.

Apparere autem differentia, & appellari altera ab inuicem, ex magis ſuperabundantis propter multitudinem in miſtura infinitorum. Sincerè quidem enim totum album, aut nigrum, aut carnẽ, aut os non eſſe, ſed quod plus vnum

quodque

quodque habet, hoc videtur eſſe natura rei.

Excludit quandam tacitam obiectionem. Poſſet.n. aliquis obijcere, ſi infinitæ partes cuiuſlibet rei ſunt in quolibet, ſequetur ꝙ non ab inuicem res differant, nec abinuicem differre videantur. Ad hoc ergo quaſi reſpõdens dicit, ꝙ res videntur differre abinuicẽ, & nominãtur ẽt diuerſa ex eo, qđ maxime ſuperabũdat in eis: cũ tamẽ infinita ſit multitudo partiũ minimarũ, q̃ continentur in aliquo mixto. & ſic nihil eſt pure & totaliter album, aut nigrum, aut os: ſed id, quod plus eſt in vnoquoque. hoc videtur eſſe natura rei. Deinde cum dicit.

ARGY. *Si infinitum igitur quo infinitum eſt, eo eſt ignotum: infinitum quidẽ multitudine aut magnitudine, quantũ quoddam ignotum erit. infinitum autem forma, quale quoddam ignotum. Cũ igitur principia rerũ tam multitudine quam ſpecie ſint infinita, fieri profectò nequit, vt ea quæ ex hiſce cõſtant, ſciantur. Nondum n. compoſitum ſcire putamus, cum ex quibus & quot ipſum conſtat, haud cognoſcimus.*

T.c.35. *Si igitur infinitum, ſecundum quod infinitum, ignotum eſt, ſecundum multitudinem quidem & magnitudinem infinitum ignotum quantum eſt quoddam: ſecundum ſpeciẽ autem infinitum ignotum, quale quoddam eſt. Principijs autem infinitis exiſtentibus & ſecundum multitudinem & ſecundum ſpeciem, impoſſibile eſt quæ ſunt ex his cognoſcere. ſic enim cognoſcere compoſitum arbitramur, cum ſcimus ex quibus & quantis ſit.*

Improbat poſitionem prædictã. Et circa hoc duo facit. primo improbat eã abſolutè. Secundò comparat eã

T.c.41. ad opinionẽ Emp. ibi. [Melius autẽ.] Circa primũ duo facit. Primo ponit rationes ad improbandum opinionem Anaxa. Secundo improbat modum poſitionis ibi. [Nequaquam.] Circa primum ponit quinque rationes

T.c.39. quarum prima talis eſt. Oẽ infinitum eſt ignotum, ſecũ

Prima rō. dum ꝙ infinitum eſt. Et exponit quare dicit, ſecundũ ꝙ infinitum. quia, ſi eſt infinitum ſecundum multitudinem vel magnitudinem, erit ignotum ſecundum quãtitatẽ. ſi autẽ eſt infinitum ſecundum ſpeciẽ, puta ꝙ cõſtituatꝰ ex infinitis ſecundum ſpeciẽ diuerſis, tũc erit ignotum ſcđm qualitatẽ. & huius rō eſt, quia id, qđ eſt notũ apud intellectum, cõprehẽditur ab ipſo quãtũ ad oĩa, q̃ ipſius ſunt, quod nõ põt contingere in aliquo infinito. Si igitur alicuius rei principia ſunt infinita, oportet ea eſſe ignota, vel ſcđm quãtitatẽ, vel ſecundum ſpeciẽ. ſed, ſi principia ſunt ignota, oportet eſſe ignota ea, quę

Eo.1e.primi commen. & 1.Poſt. ſunt ex principijs. Quod probat ex hoc, quia tunc arbitramur nos cognoſcere vnumquodq; cõpoſitum [cum ſcimus ex quibus & quantis ſit,] i. quando cognoſcimus & ſpecies & quantitates principiorũ. Sequiẽ igr̃ de primo ad vltimũ, ꝙ, ſi principia rerũ naturalium ſunt infinita, & naturales res erunt ignotæ ſecundum quãtitatẽ vel ſecundum ſpeciẽ. Secundã rationẽ ponit ibi.

ARGY. *Præterea, ſi neceſſe eſt ipſum mole quantumuis eſſe poſſe, cuius pars magnitudine, paruitate quæ quantauis eſſe poteſt. (dico autem aliquam talium partium quæ inſunt, & in quas totum ipſum diuiditur.) Eſſe verò poteſt plãta vel animal dicto modo quantumuis mole patet: neque partium vllam identidem mole quantamuis eſſe poſſe. erit.n. & totũ quantumuis ſimili modo. At os, & caro, & iſtius modi cæteru, partes ſunt animalium, & fructus plantarum. Patet igitur neque os, neque carnem, neque aliud quicquam eo modo, quem diximus, mole quantumuis eſſe.*

T.c.36. *Amplius aũt, ſi neceſſe eſt cuius pars contingit quantacunq; eſſe ſecũdum magnitudinẽ & paruitatem, & ipſum totũ contingere. (dico aũt talium aliquã partium, in quam, cum inſit, diuiditur totum.) ſi aũt impoſſibile eſt animal aut plantũ quantãcunq; eſſe ſecundum magnitudinẽ & paruitatem, manifeſtum eſt, quoniam neque partium quãlibet. erit.n. totum partibus ſimile. caro aũt & os & hmõi partes ſunt animalis, & fructus plantarũ. Manifeſtum igitur quoniã impoſſibile eſt carnẽ, aut os, aut aliquod aliud quantumcunque eſſe magnitudine, aut in maius, aut minus.*

Secunda rō. Quæ talis eſt. Si alicuius totius partes nõ habent aliquam determinatã quantitatem, ſiue magnitudinẽ vel paruitatem, ſed cõtingit eas quãtaſcunq; eſſe vel ſecundum magnitudinem vel paruitatẽ, neceſſe eſt ꝙ totum non habeat determinatã magnitudinẽ vel paruitatem, ſed cõtingat eſſe cuiuſcunq; magnitudinis vel paruitatis. & hoc ideo, quia quantitas totius conſurgit ex partibus. ſed hoc ĩtelligẽdum eſt de partibus exiſtẽtibꝰ actu in toto, ſicut caro, neruus, & os exiſtunt in aĩali. Et hoc eſt qđ dicit. [Dico autẽ talium aliquã partium, in quã cum inſit.] actu [diuiditur aliqđ totum.] & p hoc excluduntur partes totius cõtinui, quæ ſunt potẽtia in ipſo. Sed impoſſibile eſt ꝙ animal vel plãta, vel aliqđ huiuſmodi habeat ſe indeterminatẽ ad quantãcunq; magnitudinem vel paruitatem. eſt.n aliqua quantitas, ita

Snis authoris de maximo & minimo. magna vltra quã nullum animal extendiẽ, & aliqua ita parua, infra quam nullum animal inuenitur. Et ſimiliter dicendum eſt de plãta: ergo ſequitur ad deſtructionem cõſequentis, ꝙ neq; aliqua partium ſit indeterminatæ quantitatis, quia ſimile eſt de toto & partibus. Sed caro & os, & hmõi ſunt partes aĩalis, & fructus partes plãtarum: impoſſibile eſt igiẽ, ꝙ caro, & os, & hmõi habeãt indeterminatã quantitatem vel ſcđm maius, vel ſecundum minus. Nõ ergo eſt poſſibile ꝙ ſint aliquæ partes carnis aut oſſis, quæ ſunt inſenſibiles pp paruitatẽ. Videẽ aũt hoc, qđ dr, cõtrarium eſſe diuiſioni cõtinui in infinitum. Si.n. cõtinuum in infinitum diuiſibile eſt:

Dubiũ Reſponſio. C & men. dicit corpus autẽ naturale in infinitũ diuiſibile, at q diuid. nõ poſſit ex penuria, cõtingit idoneorum inſtrumentorum. Scđo de Anima co.41. caro autem continuum quoddam eſt, vr̃ ꝙ ſit in infinitum diuiſibilis. Oẽm igitur paruitatem determinatam trãſcendet pars carnis ſecundum diuiſionẽm infinitã. Sed dicẽdum, ꝙ licet corpus, mathematice acceptum, ſit diuiſibile in infinitum: corpus tñ naturale nõ eſt diuiſibile in infinitum. In corpore.n. mathematico nõ cõſiderat niſi q̃titas, in qua nihil inueniẽ diuiſioni repugnãs. ſed in corpore naturali inueniẽ forma naturalis, q̃ requirit determinatã quãtitatẽ, ſicut & alia accñtia. Vñ nõ põt inueniri quantitas in ſpecie carnis, niſi infra aliquos terminos determinata. Tertiã rõnẽ ponit ibi.

Præterea ſi talia oĩa in cunctis inſunt, neque generatur quicquã, ſed ineſt ac ſegregatur, atq; appellatur ab eo quod in ipſo magis abundat: ex quouis deniq; ſit quodlibet ſegregatione, velut aqua ex carne, & caro ex aqua. Cum omne corpus finitum ablatione finiti corporis conſumatur atque tollatur, conſtat non poſſe in vnoquoque, quodque ineſſe.

Amplius, ſi omnia inſunt quidem huiuſmodi inuicem & non fiunt, ſed ſegregantur cum inſint: dicuntur autem & à plurimo: ſit autem ex quolibet quodlibet, vt ex carne aqua ſegregatur, & caro ex aqua: omne autem corpus finitum reſecatur à corpore finito, manifeſtum eſt, quod non contingit in vnoquoque vnumquodque eſſe.

Circa quam duo facit. Primo præmittit quædam ex

Tertia rō. Oẽ corpus finitũ, quando ex eo … exit corpus finitũ … toties, … ſario conſumet illud. Secũda parte huius tex. quibus argumentatur. Secundo ponit deductionem rationis ibi. [Remota.n.] Circa primum tria proponit, Primum eſt, ꝙ omnia ſimul ſunt ſecundum poſitionẽ Anax. vt dictum eſt. ex quo vult deducere ad inconueniens. Dicebat.n. Anax. vt dictum eſt, quòd oĩa hmõi, q̃ ſunt ſimilium partium, vt caro & os, & ſimilia inſunt inuicem, & non fiunt de nouo, ſed ſegregãtur ex aliquo, in quo præextiterunt: ſed vnũquodq; denominatur [à plurimo] i. à pluribus partibus in ſe exiſtentibus. Secũdum eſt, quòd quodlibet fit ex quolibet, ſicut ex carne fit aqua p ſegregationẽ. & ſimiliter caro ex aqua. Tertium eſt, quod oẽ corpus finitum reſecaẽ à corpore finito: hoc eſt, ſi à corpore finito quantũcunq; magno auferatur multoties finitum quãtũcunq; paruum, toties poterit auferri minus à maiori, quòd totũ maius cõſumetur à minori per diuiſionem. Ex his autem tribus

concludit

concludit quod principaliter intendit, ſ. ꝙ non ſit vnũ quodq; in vnoquoque, quod eſt cõtrarium primo iſtorum poſitorum trium. Sic.n.cõtingit in rationibus ducentibus ad impoſſibile, quod concludatur finaliter deſtructio alicuius præmiſſorum. Secundo ibi.

ARGY. *Ablata.n. ex aqua carne, rurſuſq; ex aqua reliqua ſegregata: & ſi ſemper minor ea, quæ ſecernitur erit, non tamen omni magnitudine minor euadet. Quare ſi ſegregatio ſtabit, non in quolibet quoduis erit. in reliqua.n.aqua nihil inerit carnis. Si verò nullus ſegregationis exitus erit, ſed ſemper ſequeſtratio fiet finita in magnitudine, ſanè æqualia finita erũt multitudine infinita: quod quidem eſt impoſſibile.*

Remota.n.ex aqua carne, & iterum alia fa ta, ex reliqua ſegregabitur: quãuis ſemper minor erit ſegregata, ſed tamen non excellit magnitudo paruitatẽ. Quare ſiquidem ſtabit ſegregatio, non omne in omni inerit: in reliqua enim aqua non inerit caro. Si verò non ſtabit, ſed habebit ſemper remotionem, in finita magnitudine, æqualia finita inerunt infinita ſecundum multitudinem. hoc autẽ impoſſibile eſt.

Tertia rõnis deductio. Deducit argumentationem, & aſſumit quod in ꝑcedenti argumẽtatione cõcluſũ eſt. Dicit.n. ꝙ, ſi ex aqua remoueať caro [dũ.ſ.ex aqua gñatur caro] &, ſi iterum ex reſidua aqua fiat alia ſegregatio carnis, quãuis ſemꝑ remaneat aliqua minor quantitas carnis in aqua, tamẽ magnitudo carnis nõ excedit aliquã paruitatẽ, i.cõtingit dare aliquã paruam mẽſuram carnis, qua nõ erit minor aliqua caro, vt ex ſuperiori ratione apparet. Hoc ergo habito, quod in aqua ſit parua caro, qua nulla ſit minor ſic ꝓcedit. Si ex aqua ſegregať caro, & iterũ alia caro, aut ſtabit iſta ſegregatio aut nõ. ſi ſtabit, ergo in reſidua aqua nõ erit caro, & ſic nõ erit quodlibet in quolibet. ſi aũt nõ ſtabit, ergo ĩ aqua ſemꝑ remanebit aliqua pars carnis, ita tñ qđ in ſecunda ſegregatione ſit minor quàm in prima, & in tertia minor quã in ſecũda. Et, cũ nõ ſit deſcẽdere in paruitatẽ partiũ in infinitũ, vt dictũ eſt, illæ minimæ partes carnis erunt æquales & infinitæ numero in aliqua aqua finita: & alioquin nõ ꝓcederet in infinitum ſegregatio. Sequitur igitur ꝙ, ſi ſegregatio non ſtat, ſed ſemper in infinitũ remoueť caro ex aqua, ꝙ in aliqua magnitudine finita, ſ.aqua, ſint quædã finita ſcđm quãtitatẽ & æqualia ad inuicẽ, & infinita ſecũdum numerũ, ſ.infinitæ minimæ partes carnis: & hoc eſt impoſſibile & cõtrariũ ei, qđ ſuprà poſitum eſt, ſ. ꝙ oẽ corpus finitum reſecatur ab aliquo corpore finito:

Notabile. ergo & primum fuit impoſſibile, ſ. ꝙ quodlibet eſſet in quolibet vt Anax. poſuit. Cõſiderandũ eſt aũt qđ nõ ſine cauſa Philoſophus appoſuit æqualia in hoc vltimo inconueniẽti, ad quod ducit. Nõ.n.eſt inconueniens ꝙ in aliquo finito ſint infinita inæqualia ſi attendatur rõ quantitatis: quia, ſi diuidatur cõtinuum, ſecundũ eãdẽ proportionẽ erit procedere in infinitum. vt puta, ſi accipiatur tertiũ totius, & tertium, tertij, & ſic deinceps: ſed tñ partes acceptæ nõ erũt æquales ſcđm quãtitatẽ. Sed ſi fiat diuiſio per partes æquales, nõ proceditur in infinitum, ét ſi ſola ratio quantitatis in corpore mathematico conſideretur. Quartam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea, ſi corpus omne parte aliqua ab eo ſublata fieri ſit minus neceſſe eſt, carnis autem quantitas definita eſt ad molem utranque: patet minima ex carne nullum omnino corpus ſecerni poſſe: alioquin minima minor erit.*

T.c.38. *Ad hæc aũt, ſi omne quidem corpus remoto quodam minus neceſſe eſt fieri, carnis aũt determinata eſt quantitas & magnitudine & paruitate: manifeſtum eſt quod ex minima carne nullũ ſegregabitur corpus. erit.n.minus minima.*

Quarta ratio. Quæ talis eſt. Oẽ corpus remoto aliquo, fit minus, cũ omne totum ſit maius ſua parte: cum autem quantitas carnis ſit determinata ſecũdum magnitudinem & paruitatem, vt ex dictis patet, neceſſe eſt eſſe aliquam minimam carnem: ergo ab eo non poteſt aliquid ſegregari, quia ſic eſſet aliquod minus minimo. Non igitur ex quolibet poteſt fieri quodlibet per ſegregationem.

Quintam rationem ponit ibi.

Inſuper in infinitis corporibus caro iam infinita ſanguis cerebrumque ineſſet. Vnũquodq; tamen eſſet ab alijs ſeparatũ, & nihilominus infinitũ. hoc aũt metas egreditur rõnis. ARGY.

Amplius autem in infinitis corporibus ineſt vtique iã caro infinita, & ſanguis, & cerebrum, ſeparata tamen ab inuicem, nihil autem minus entia ſunt, quæ ſunt: & infinitum vnumquodque: hoc autem irrationabile eſt.

Quinta rõ. Quæ talis eſt. Si infinitæ partes vniuſcuiuſq; ſunt in vnoquoque, & quodlibet eſt in quolibet, ſequetur ꝙ in infinitis corporibus ſint infinitæ partes carnis, & infinitæ partes sãguinis vel cerebri: & quãtũcũq; inde ſeparẽtur adhuc remanẽt ibi. Sequeretur ergo, ꝙ infinita ſũt ĩ infinitis infinities, qđ ẽ irrationabile. Deinde cũ dicit,

ARGY. *Id verò, quod aſſeritur nunquam ſegregata omnia fore non ſcienter quidem dicitur: rectè tamen: affectus.n. inſeparabiles ſunt. Cum igitur colores atque habitus miſti ſint, ſi fuerint ſegregati, erit quippiam album, aut ſanum profectò, quod non aliud quicquã erit, nec in ſubiecto. Quare ipſa mens abſurda eſt ſanè ea quærens, quæ fieri nequeũt: ſi ſeparata quidem reddere vult: hoc autem efficere nequit tam quantitatis quàm qualitatis etiam ratione: quantitatis quidem, quia non eſt minima magnitudo: qualitatis autem, quia affectus inſeparabiles ſunt.* T.c.39.

Nunquam autem ſegregatum eſſe, neſcientis dicitur, rectè autem dicitur. paſſiones.n. inſeparabiles ſunt. Si igitur mixti ſunt colores & habitus, ſi ſegregentur, erit aliquid album & ſanum, non alterum aliquid cum ſit, neque de ſubiecto. Quare inconueniens eſt impoſſibilia quærens intellectus, ſi vere velit quidem ſegregare. Hoc autem facere eſt impoſſibile, & ſecundum quantitatem & ſecundum qualitatem. Secundum quantitatem, quidem, quoniam non eſt minima magnitudo: ſecundum qualitatem autem, quoniã inſeparabiles ſunt paſſiones.

Improbat poſitionem Anax. quantum ad ponendi modum: & hoc dupliciter. Primo, quia nõ intelligebat propriam poſitionem. Secundo, quia non habebat ſufficiens motiuum ad ponendum eam. ibi. [Nõ recte autem] Dicit ergo primo, ꝙ in hoc, ꝙ dicit ꝙ ſegregatio nunquam finietur, neſciuit quid diceret, quãuis aliquo modo verum dixerit, quia accidẽtia nunquam poſſunt ſeparari à ſubſtantiis, & tamen ponebat permiſtionem non ſolũ corporum, ſed etiã accñtium. Cum.n. aliquid fit album dicebat, ꝙ hoc fiebat per abſtractionẽ albedinis prius commixtæ. Si igitur colores & alia hmõi accidentia ponantur eſſe cõmixta, vt ipſe dicebat, ſi aliquis hoc ſuppoſito dicat, ꝙ omnia cõmixta poſſunt ſegregari, ſequeretur ꝙ ſit album & ſanum, & non ſit aliquod ſubiectum, de quo dicantur & in quo ſint, quod eſt impoſſibile. Relinquitur igitur hoc verum eſſe, quod non omnia commixta poſſunt ſegregari, ſi accidẽtia etiam commiſceantur. Sed ex hoc ſequitur inconueniens. ponebat.n. Anax. ꝙ omnia à principio erant commixta, ſed intellectus incepit ſegregare. Quicunque autẽ intellectus quærit facere, quod impoſſibile eſt fieri, eſt indecens intellectus: quare inconueniens erit intellectus ille impoſſibilia intendens. [ſi vere velit] i. totaliter velit ſegregare, quod eſt impoſſibile, & ſecundum quantitatem, quia non eſt minima magnitudo, vt Anax. ponebat, ſed ex quolibet minimo poteſt aliquid auferri, & ſecundum qualitatem, quia accidentia non ſunt ſeparabilia à ſubiectis. Secundo ibi.

Neque etiam rectè generationem eorum, quæ partium ſunt conformium, capit. Lutum namque tum in luta, tum non in luta diuiditur. Nec vt lateres ex domo, & domus ARGY.

ex

ex lateribus fit, ſic aqua & aer ex ſeſe mutuo ſunt & fiũt.

T.c.40. *Nõ rectè autem generationẽ accepit ſimilium ſpecierũ. Eſt enim vt lutum in luta diuiditur eſt autem vt nõ, & nõ idem modus eſt, vt lateres ex limo & domus ex lateribus. Sic autem aqua & aer ex alterutris, & ſunt & fiunt.*

Improbat prædictam poſitionem quantum ad hoc quod non habebat ſufficiẽs motiuum. Quia.n.videbat Anax.quod aliquid fit magnum ex cõgregatione multarum partium ſimilium paruarũ, ſicut torrens ex multis guttis, credidit ita eſſe in oĩbus. Et ideo dicit Ariſt.ꝙ § nõ rectè accepit generationem ſimilium ſpecierum § .i.quod ſemper oporteret aliquid generari ex ſimilibus ſecundum ſpeciem. Quædam enim ex ſimilibus generantur, & in ſimilia reſoluuntur, ſicut lutum diuiditur in luta. in quibuſdam autem nõ eſt ſic, ſed quædam generantur ex diſſimilibus. Et in his etiam non eſt vnus modus, quia quædam fiunt ex diſſimilibus per alterationem, ſicut lateres non ex lateribus, ſed ex luto: quædam verò per compoſitionem, ſicut domus non ex domibus, ſed ex lateribus. Et per hunc modũ aer & aqua fiunt § ex alterutris §.i.ſicut ex diſſimilibus. Alia litera habet § ſicut lateres ex domo § & ſic ponit duplicem modum, quo aliquid fit ex diſſimilibus.ſ.per compoſitionem ſicut domus fit ex lateribus: & per reſolutionem, ſicut lateres fiunt ex domo. Secundo ibi.

Litera Simplicij ſic habet.

ARGY. *Melius autem eſt pauciora principia, finitaque ſumere quod quidem Empedocles facit.*

Melius autem eſt minora & finita recipere, quod vere facit Empedocles.

T.c.41. Improbat poſitionem Anax. per comparationem ad opinionem Empedo. & dicit, quod melius eſt quòd ſiant principia pauciora & finita, quod fecit Empedo. quàm plura & infinita, quod fecit Anaxag.

LECTIO X.

Quamplures Antiquorum rationes famoſæ, prima principia contraria eſſe enarrantium.

ARGY. *Omnes igitur contraria principia faciunt: & qui vniuerſum vnum eſſe atque immobile dicunt. Parmenides enim calidum frigidumq; principia facit, itaque hæc ignem terramque appellat, & qui rarum & denſum principia inquiunt eſſe. Democritus quoque plenum ipſa atque vacuum aſſerit eſſe, quorum alterum vt ens, alterum vt non ens eſſe dixit. Inſuper & haſce differentias affert, poſitionem inquam figuram ac ordinem: hæc autem contrariorum genera ſunt. Poſitiones enim ſupra & infra ante & retro. Figura verò, angulis conſtans atque non cõſtans, rectum & circunflexum ſpecies ſunt. Patet igitur omnes contraria quodammodo principia facere rerum.*

*O*Mnes igitur contraria principia faciunt: & dicentes quod vnum ſit omne & immobile (etenim Parmenides calidum & frigidum principia facit: hæc autem appellat ignem & terram.) Et quidam rarum & denſum. Et Demo. firmum & inane: quorum aliud quidem ſicut quod

T.c.42. *eſt, aliud autem ſicut quod non eſt, eſſe dicitur. Adhuc poſitione, figura, & ordine. hæc autem genera contrariorum ſunt; Poſitione, ſurſum & deorſum, ante, & retro: Figura angulus, rectum, circulatum. Quod quidem igitur contraria quodammodo omnes faciunt principia, manifeſtum eſt.*

Poſitis opinionibus Philoſophorũ de principijs naturæ, hic incipit inquirere veritatẽ. Et primo inquirit eam per modum diſputationis ex probabilibus procedendo. Scd̃o oſtẽdit veritatẽ per modum demonſtrationis.ibi. § Sic ergo nos dicamus. § Circa primum duo facit. Primo inquirit de contrarietate principiorum. Secundo de numero eorum ibi. § Conſequẽs aũt vtique. § Circa primũ tria facit. Primo ponit poſitionem Antiquorum de cõtrarietate principiorum. Secundò induci ad hoc rationem ibi. § Et hoc rationabiliter. § Tertiò oſtendit quomodo ſe habebant in ponendo Philoſophi contraria principia ibi. § Vſque quidem igitur. § Dicit ergo primo, ꝙ omnes Antiqui Philoſophi poſuerunt contrarietatem in principijs. Et hoc manifeſtat per tres opiniones Philoſophorũ. Quidam.n.dixerũt ꝙ totum vniuerſum ſit vnum ens immobile: quorum Parmẽnides dixit, ꝙ oĩa ſunt vnum ſcd̃m rationẽ, ſed plura ſcd̃m ſenſum. & inquãtum ſunt plura ponebat in eis contraria principia.ſ.calidum & frigidum: & attribuebat calidum igni, frigidum vero terræ. Secunda verò opinio fuit Philoſophorum Naturalium, qui poſuerunt vnũ principium materiale mobile. & dicebant, ꝙ ex eo fiebant alia ſcd̃m raritatẽ & denſitatẽ, & ſic ponebant rarũ & dẽſum eſſe principia. Tertia verò opinio eſt eorum, qui poſuerunt plura principia: inter quos Demo. poſuit oĩa fieri ex indiuiſibilibus corporibus q̃ quidem ad inuicem cõiuncta in ipſo cõtactu quoddam vacuũ relinquebant, & hmõi vacuitates vocabat poros, vt patet in Primo de Generatione. Sic igr̃ oĩa corpora ponebat cõpoſita ex firmo & inani, i.ex pleno & vacuo. Vnde plenum & vacuum dicebat principia naturæ: ſed plenum attribuebat enti, vacuum verò nõ enti. Itẽ licet corpora indiuiſibilia oĩa eſſent vnius naturæ, tñ ex eis dicebat conſtitui diuerſa ſecundum diuerſitatẽ figuræ poſitionis, & ordinis. Vnde ponebant principia eſſe cõtraria, quę ſunt in genere poſitionis, ſ.ſurſum & deorſum, ante & retro: contraria, quæ ſunt in genere figuræ, ſ.rectũ, angulare & circulare: & ſimiliter cõtraria, quę ſunt in genere ordinis, ſ prius & poſterius, de quibus non fit mẽtio in litera, quia manifeſta ſunt. Et ſic cõcludit quaſi inducendo, quòd oẽs Philoſophi poſuerunt principia eſſe contraria ſecundum aliquem modum. De opinione autem Anaxagoræ, & Empedoclis mentionem nõ fecit, quia eas ſuperius magis explicauit. Et tñ hi ponebant etiam quodammodo contrarietatem in principijs, dicẽtes oĩa fieri cõgregatione & ſegregatione, quę conueniunt in genere cũ raro & denſo. Secundò ibi.

Secunda parte.
T.c.57.
Secunda parte.
T.c.50.
Secunda parte.
T.c.47.
T.c.48.

Omnes Antiqui philoſophi poſuerunt cõtrarietate i principijs.

Lect.4.
T.c.8.

Idque non ſine ratione. Principia nãque neq; ex ſeſe mutuo, neq; ex alijs, & ex ipſis omnia eſſe oportet: cõtrarijs autem primis hæc inſunt. Quia nãq; ſunt prima, ideo non ex alijs ſunt: quia verò contraria ſunt, ideo non ex ſeſe mutuo fiunt. Verum idipſum quo pacto fit, & rõne conſideremus. ARGY. *oportet. Sumendum eſt igitur primum, non quiduis eorum, quę ſunt, in quoduis agere: neque quoduis pati a quouis aptum eſſe: neque ex quibuſcunq; quiduis fieri niſi quis per accidens ſumpſerit. Quo namque pacto fiet albũ vel nigrũ ex muſico: niſi albo vel nigro ſit accidens muſicum? ſed album quidem fit è non albo atque ex hoc non quouis, ſed è nigro vel aliquo mediorum. muſicum autẽ è non muſico, atq; ex hoc non quouis, ſed ex immuſico vel è medio, ſi aliquid inter ipſa medium eſt. Neque rurſus in quoduis primum vnumquodque corrumpitur, velut album, in non muſicum, niſi idipſum nonnunquam accidat: ſed in non album corrumpitur, atq; in hoc non quoduis, ſed in nigrum, aut in mediũ. Eodem modo muſicum etiam in non muſicum: atq; in hoc non quoduis, ſed in immuſicum, vel in medium, ſiquid inter ipſa medium ſit corrumpitur ſimiliter fit & in cæteris. nã & ea, quæ non ſimplicia, ſed compoſita ſunt, eandẽ ſubeũt rationem, ſed latet ipſum ex eo quia diſpoſitiones oppoſitæ nominibus carent. Etenim omne conſtructum ex inconſtructo: atq; inconſtructum è conſtructo fiat neceſſe eſt. Cõſtructum etiam in inconſtructum, & in ipſum nõ quoduis, ſed in oppoſitum neceſſe eſt corrumpatur. Nihil aũt intereſt, ſiue in conſtructione. ſiue in ordine, ſiue in cõpoſitione hæc ipſa dicantur. patet.n.eandem rõnem in cunctis eſſe, atque domum, ſtatuam & quoduis aliud ſimiliter fieri. domus.n.ex non compoſitis, ſed hoc modo diuiſis: & ſtatua, figura-*

torumque

terumq́ue quoduis è non ſic figurato confici fieriq; videtur. Atque hæc partim ordine, partim compoſitione conſtant. Si igitur hæc vera ſunt, omne, quod fit, è cōtrario profectò, aut è medio fit: & omne, quod corrumpitur, in contrarium corrumpitur, vel in medium. Media verò ſunt ex cōtrarijs, ceu colores ex albo & nigro. Quare omnia, quæ natura fiunt, aut contraria, aut ex contrarijs ſunt.

Ex trib. primorū cōtrariorū ꝓpriis Antiquos pricipia cōtraria rōnabiliter poſuiſſe, inductione oſtēditur.

Et hoc rationabiliter. Oportet.n.principia, neque ex alterutris eſſe, neque ex alijs, & ex his oīa, contrarijs autem primis inſunt hæc: propter id quod prima quidē, non ſunt ex alijs, ob id verò quod ſunt contraria, non ſunt ex alterutris.

T.c.47.

Sed oportet hoc in rōne conſiderare, qualiter contingat. Accipiendum igitur eſt primū, quod oīum, quæ ſunt, nihil neque facere aptum natū eſt, neq; pati cōtingens a contingenti: neque fit quodlibet ex quolibet, niſi aliquis accipiat ſecundū accidens: qualiter.n. fiet album ex muſico: niſi accidens ſit albo, aut nigro muſicum? ſed album quidē fit ex non albo: & hoc non ex omni, ſed nigro, aut medijs. Et muſicum ex non muſico, ſed non ex omni ſed ex immuſico, aut ſi aliquid ipſis eſt mediū. Neque igitur corrumpitur in cōtingēs primum, vt album non in muſicum, niſi fortè ſecundū accidens, ſed in non album: & non in contingens, ſed in nigrum, aut mediū: ſimiliter autē muſicum in non muſicum: & hoc nō in contingēs, ſed in immuſicū, aut ſi ipſis aliquid mediū eſt.

T.c.44.

T.c.45.

Similiter autem hoc eſt & in alijs quoniā nō ſolum ſimplicia eorum, quæ ſunt, ſed & cōpoſita ſecundū eandem ſe habent rōnem. Sed propter hoc, quod oppoſita diſpoſitiones nō denominata ſunt, latet hoc contingens: neceſſe enim omne cōſonans ex inconſonanti fieri: & inconſonans, ex conſonanti: & corrumpi conſonans in inconſonantiam, & hanc non in contingentem, ſed in oppoſitam.

T.c.46.

Differt aūt nihil in conſonantia dicere, aut ordine, aut compoſitione: manifeſtū enim eſt quod eadem ſit ratio. At verò domus & ſtatua, et quodlibet aliud fit ſimiliter: domus quidem.n. fit, non ex eo quod compoſita ſunt, ſed eo quod diuiſa ſunt hæc: ſic & ſtatua & figuratorum aliquod ex non figurato, & vnumquodque horum alia quidem ordo, alia verò compoſitio quædam ſunt.

T.c.47.

A R G Y.

Si ergo hoc verum eſt quod omne quod fit fiat & corrumpatur quod corrumpitur, aut ex contrarijs aut in contraria, & in horum media. Media autem ex cōtrarijs ſunt, vt colores ex albo & nigro. Quare omnia eſſent, quæ natura fiunt, aut contraria, aut ex contrarijs.

De ratione primorum principiorū tria.

Prima contraria, quæ.

Ponit probabilem rationem ad oſtendendum quod prima principia ſunt contraria, quę talis eſt. Tria vidētur de ratione principiorum eſſe. Primùm, quòd non ſint ex alijs: ſecundum, quod non ſint ex alterutris. Tertium, quod omnia alia ſint ex eis: Sed hæc tria conueniunt primis contrariis: ergo prima cótraria ſunt principia. Ad intelligendum autem quid vocet prima contraria, conſiderandum, quod quædam contraria ſunt, quæ ex alijs contrarijs cauſantur, ſicut dulce, & amarū cauſantur ex humido, & ſicco, & calido & frigido: ſic autem non eſt procedere in infinitum, ſed eſt deuenire ad aliqua contraria, quæ non cauſantur ex alijs contrarijs, & hæc vocat prima contraria. His igitur primis contrarijs tres prędictæ conditiones conueniunt principiorum. Ex eo ergo, quod prima ſunt, manifeſtū eſt, quod non ſunt ex alijs: ex eo verò quòd cōtraria ſunt, manifeſtum eſt quòd non ſunt ex alterutris: quamuis.n. frigidum fiat ex calido, inquantum id, quod prius eſt calidum fit frigidum: tamen ipſa frigiditas nunquam fit ex caliditate, vt poſtea dicetur. Tertium verò, qualiter omnia fiant ex contrarijs, oportet diligentius inueſtigare. Ad hoc igitur oſtendendum præmittit primo, quòd neque actio, neque paſſio poteſt accidere inter {contingentia} id eſt inter ea, quæ contingunt ſimul eſſe: vel inter {contingentia} id eſt, inter quæcunque indeterminata. Neque quodlibet fit ex quolibet, ſicut Anaxagoras dixit, niſi fortè ſecundum accidens: & hoc manifeſtatur primo in ſimplicibus: album enim nō fit ex muſico, niſi ſecundum accidens fortè, inquantum muſico accidit album, vel nigrum: ſed album fit per ſe ex non albo, quod eſt nigrum, vel medius color: & ſimiliter muſicus ex non muſico, & non ex quocunque nō muſico, ſed ex oppoſito, quod dicitur immuſicum.i. quod eſt natum habere muſicam, & non habet: vel ex quocunque medio inter ea. Et eadem ratione non corrumpitur aliquid primo & per ſe in quodcūque cōtingens, ſicut album non corrumpitur in muſicum, niſi ꝑ accidens, ſed per ſe corrumpitur in non album: & non in quodcunque non album, ſed in nigrum, aut in medium colorem, & idem dicit de corruptione muſici, & de alijs ſimilibus. Et huius ratio eſt, quia omne, quod fit & corrumpitur, non eſt antequàm fiat, nec eſt poſtquā corrūpitur: vnde oportet ꝙ id, quod per ſe aliquid fit, & in quod per ſe aliquid corrumpitur, tale ſit, quod in ſua ratione includat non eſſe eius, quod fit, vel corrūpitur, & ſimiliter manifeſtat hoc in cōpoſitis, & dicit, ꝙ ſimiliter ſe habet in compoſitis, ſicut in ſimplicibus, ſed magis latet in compoſitis: quia oppoſita cōpoſitorum non ſunt nominata, ſicut oppoſita ſimplicium: oppoſitum enim domus non eſt nominatum, ſicut oppoſitum albi: vnde ſi reducantur ad aliqua nominata, erit manifeſtum. Nam omne compoſitū conſiſtit in aliqua conſonantia: conſonans autē fit ex inconſonanti: & inconſonans ex conſonanti: & ſimiliter conſonans corrūpitur in conſonantiam, non in quācunq; ſed in oppoſitam. Inconſonantia autem poteſt dici ſecundum ordinem tm̄, vel ſecundum compoſitionem. Aliquod.n. totum conſiſtit in cōſonantia ordinis, ſicut exercitus: aliquod verò in cōſonantia compoſitionis, ſicut domus: & eadem ratio eſt de vtroq;. Et manifeſtum eſt, ꝙ oīa compoſita fiūt ſimiliter ex incompoſitis, ſicut domus fit ex incompoſitis, & figuratū ex infiguratis: & in omnibus his nihil attenditur niſi ordo & compoſitio. Sic igitur quaſi per inductionem manifeſtū eſt, ꝙ omnia, quæ fiunt vel corrumpuntur, fiunt ex contrarijs, vel medijs: vel corrumpuntur in ea. media autem fiunt ex contrarijs, ſicut colores medij ex albo & nigro. Vnde concludit, ꝙ omnia, quæ fiunt ſecundum naturam, vel ipſa ſunt contraria, ſicut album & nigrum: vel fiunt ex contrarijs, ſicut media. Et hoc eſt principale intentum, ꝙ intendit concludere.ſ. ꝙ omnia fiant ex contrarijs: ꝙ erat tertia conditio principiorum. Tertiò ibi.

Prima eōdō.

Secunda.

T.c.51.

Tertia.

Qualiter fiūt omnia ex contrarijs.

Alex. & Simplici⁹ rectè (inquīt) hęc adiecit Ariſtote. eo quidem quod non habet contrarium aut contraria non recipit, ingenitū eſt, & corruptioni non ſubijcitur. hoc.n. medio.i. cœli, ingenituratā cœli probat Ariſt.

Plurimi igitur, & cæterorum huc uſque profecti penè cōſentiunt quemadmodum diximus antea. Nam omnes elementa & ea, quæ ab ipſis principia nuncupantur (quanquam ſine ratione) tamen contraria ponunt, quaſi ab ipſa veritate compulſi.

A R G Y.

Vſque quidem igitur hoc ferè ſecuti ſunt, & aliorū plurimi, quemadmodum diximus prius, omnes enim elemēta, & ab ipſis vocata principia, & verè ſine ratione ponētes, tamen contraria dicunt tanquam ab ipſa veritate coacti.

T.c.48.

Oſtendit hic Philoſophus, quō ſe habuerunt Philoſophi in ponendo principia eſſe contraria. Et primo quō ſe habuerunt quantum ad motiuum poſitionis: ſecundo quomodo ſe habuerunt quātum ad ipſam poſitionem, ibi. {Differunt autem adinuicem.} Dicit ergo primò, ꝙ ſicut ſuprà dictum eſt, multi philoſophorū ſecuti ſunt veritatē, vſque ad hoc, quòd ponerent principia eſſe contraria, quod quidem licet bene ponerent, non tamen quaſi ab aliqua ratione moti hoc ponebāt, ſed ſicut ab ipſa veritate coacti. Verum.n. eſt bonum intellectus, ad quod naturaliter ordinatur: vnde ſicut res cognitione carentes mouentur ad ſuos fines abſque ratione, interdum intellectus hominis quadam naturali inclinatione tendit in veritatem, licet rationem veritatis non percipiat. Secundò ibi.

Secūda parte 48.tex.

Aliqua demonſtratiua cauſa (inquit Simpl.)

A R G Y. *Differunt tamen, quia quidam priora, quidam poſteriora: & alij ratione, alij ſenſu notiora accipiunt: quidam.n. calidum frigidumque quidam humidũ atq; ſiccum: alij par & impar, nonnulli concordiam, diſcordiam vt cauſas generationis eſſe dixerũt: hæc aũt inter ſeſe dicto differũt modo.*

Differunt autem ab inuicem, in eo quod alij quidẽ priora, alij poſteriora accipiunt, & quod hi quidem notiora ſecundum rationem, illi autem ſecundum ſenſum. Hi quidem enim calidum & frigidum, illi autem humidum & ſiccũ: alij autem impar & par, quidam autem concordiam & diſcordiam cauſam ponunt generationis: hæc autem ab inuicem differunt ſecundum dictum modum.

Oſtẽdit qũo prędicti Philoſophi ſe habebant in prędicta poſitione: & circa hoc duo facit. Primò oſtendit qũo differebãt in ponendo principia eſſe contraria. Secundo qũo ſimul differebant, & cõueniebãt, ibi. §Quare eſt eadem dicere.§ Dicit ergo primo, ꝙ Philoſophi ponẽtes principia eſſe contraria, dupliciter differebãt: primo, quidẽ, quia aliqui eorum, rationabiliter ponentes, accipiebant pro principijs priora contraria: alij verò minus prouidè conſiderantes accipiebant poſteriora contraria vt principia. Et eorũ, qui accipiebant priora contraria, quidã attendebant ad ea, quę erãt notiora ſecundũ rõnem: quidã verò ad ea, quæ ſunt notiora ſecundũ ſenſũ. Vel põt dici, ꝙ ꝑ hanc ſecundũ differẽtiã aſſignatur rõ primę differentiæ: nã ea, quæ ſunt notiora ſcd͂m rõnem, ſunt priora ſimpliciter: q̃ verò ſunt priora ſecundum ſenſũ, ſunt poſteriora ſimpliciter & priora quo ad nos, manifeſtum eſt autem, ꝙ oportet principia eſſe prima. Vnde illi, qui iudicabant prius ſecũdum id, ꝙ eſt notius rõni, ponebãt prĩcipia cõtraria, & priora ſimpliciter, qui verò iudicabant prius ſecundũ id, qđ eſt notius ſenſui, ponebant principia poſteriora ſimpliciter. Vnde quidã ponebãt prima principia calidum & frigidũ: alij verò humidũ & ſiccum, & vtraq; ſcd͂m ſenſum notiora. Tñ calidũ & frigidũ, quę ſunt actiuæ qualitates, ſunt priora humido & ſicco, quæ ſunt qualitates paſſiuę: quia actiuum naturaliter eſt prius paſſiuo. Alij verò poſuerunt principia notiora ſcd͂m rõnẽ, quorũ aliqui poſuerunt principia, par & impar ſcilicet Pythagorici exiſtimantes ſubſtantiam omniũ eſſe numeros, & ꝙ oĩa componuntur ex pari & impari, ſicut ex forma & materia. nã pari attribuebãt infinitatẽ & alteritatem propter eius diuiſibilitatẽ, impari verò tribuebãt finitatẽ, & idẽtitatẽ ꝑꝑ ſuam indiuiſionem. Quidã verò poſuerunt cauſas generationis & corruptionis cõcordiã & diſcordiam. ſ. ſequaces Empedoclis, quæ ſunt, & ſecundum rationẽ, notiora. vnde patet ꝙ in iſtis poſitionibus apparet prædicta diuerſitas. Secundò ibi.

T.c.49.

Qualitates actiuæ ſunt priores paſſiuis.

A R G Y. T.c.49. ἀναλογία proportio

Quare eadem quodammodo, diuerſa quoque dicunt, diuerſa quidem, ſicut & pluribus videtur: eadem autem, ſimilitudine rationis: ex eadem nanque ſerie ſumunt: contrariorum enim alia continent, alia continentur. Hoc igitur pacto eodem modo diuerſoque & deterius, ac melius dicũt. Et quidam ratione, quidam ſenſu notiora ſumunt, vt antea diximus. Etenim vniuerſale quidem notius eſt ratione, ſingulare autem ſenſu. Ratio nanque ipſius eſt vniuerſalis, ſenſus verò particularis. Veluti magnum quidem & paruum ratione: rarum autem & denſum ſenſu ſunt notiora. Patet igitur oportere contraria principia rerum eſſe.

Quare eſt eadem dicere quodãmodo & altera ab inuicem: altera quidem quẽadmodum videbitur pluribus: eadẽ verò ſecundum Analogiam: accipiunt.n. ex eadẽ coordinatione. Hæc quidem.n. continent, alia aũt continentur cõtrariorum. Sic igitur ſimiliter dicũt, & aliter: & peius, & melius. Et hi quidem notiora ſecundũ rationem, ſicut dictum eſt prius: illi aũt ſecundũ ſenſum: vniuerſale quidem.n. ſecundũ rationem notum eſt, ſingulare autem ſecundum ſenſum: ratio quidem enim vniuerſalis eſt, ſenſus autem particularis, vt magnum & paruum ſecundum rationem eſt: rarum autem & denſum ſecundum ſenſum. Quod quidem igitur contraria oportet eſſe principia, manifeſtum eſt.

Oſtendit qũo in differentia prædictarum opinionũ eſt etiam quædam conuenientia, concludens ex prædictis, ꝙ quodãmodo Antiqui philoſophi dixerunt eadẽ principia, & quodãmodo altera, altera quidem ſecundum ꝙ diuerſi diuerſa cõtraria aſſumpſerunt, ſicut dictum eſt: eadem verò ſecundum analogiam, i. proportionem: quia principia accepta ab oĩbus habent eandẽ proportionem. Et hoc tripliciter. Primo quidem, quia quæcunq; principia accipiuntur ab eis ſe habent adinuicem, vt contraria, & hoc eſt ꝙ dicit, ꝙ oẽs accipiunt principia ex eadem coordinatione, ſ. cõtrariorum: oẽs enim accipiunt contraria pro principijs, ſed m̃ diuerſa. Nec eſt mirum, ſi ex coordinatione contrariorum diuerſa accipiantur principia, quia inter contraria quędã ſunt continentia, vt priora & communiora: & quædã cõtenta, vt poſteriora, & minus cõia. Iſte eſt igitur vnus modus, quo ſimiliter dicunt, in quantum oẽs accipiũt principia ex ordine cõtrariorum. Alius modus, in quo conueniunt ſecundum analogiã, eſt, ꝙ quecunq; principia accipiuntur ab eis vnum eorũ ſe habet vt melius & aliud vt peius, ſicut concordia, vel plenũ, vel calidum, vt melius: diſcordia verò, vel vacuum, vel frigidum vt peius & ſic eſt conſiderare in alijs. Et hoc ideo eſt, quia ſemper alterum contrariorum habet priuationem admiſtam. Principium.n. contrarietatis eſt oppoſitio priuationis, & habitus, vt dicitur in 10 meta. Tertio modo conueniunt ſecundum analogiã in hoc, ꝙ omnes accipiunt principia notiora: ſed quædam notiora ſecũdum rationem, quędam verò ſecundum ſenſum. Cum .n. ratio ſit vniuerſalis, ſenſus verò particularis, vniuerſaliora ſunt notiora ſecundum rationem, vt magnum & paruum: ſingularia verò ſecundum ſenſum, vt rarum & denſum, quę ſunt minus communia. Et ſic vltimo, quaſi epilogando concludit quod principaliter intendit, ſcilicet ꝙ principia ſunt contraria.

T.c.50.

Triplex ſimilitudo in principijs prim.

Lect 7. T.c.15.

LECTIO XI.

Non ſufficit prima principia duo contraria eſſe, ſed tertiam naturam dari oportet: nec plura tribus principia ſunt.

Deinceps verò conſiderandum eſt, vtrum duo an tria, an plura principia ſint. A R G Y.

Conſequens autem vtique erit dicere, vtrum duo aut tria, aut plura ſint.

Poſtquã inquiſiuit Philoſophus de cõtrarietate principiorum, hic incipit inquirere de numero eorum, & circa hoc tria facit. Primo mouet qõnem: Secundò excludit quæ non cadunt ſub qõne, ibi. §Vnum quidem.§ Tertiò proſequitur qõnem, ibi. § Quoniã autẽ finita.§ Dicit ergo primò, ꝙ poſt inquiſitionẽ de contrarietate principiorum, conſequẽs eſt inquirere de numero eorum, vtrum, ſ. ſint duo, aut tria, aut plura. Secundò ibi.

T.c.51.

Vnum enim principium eſſe non poteſt, quia non ſunt ipſa contraria vnum. A R G Y.

Vnum quidem enim impoſſibile eſt, quoniam non vnum contraria.

Excludit ea quæ non cadunt ſub qõne. Et primò ꝙ non ſit tantum vnum principiũ. Secundò ꝙ nõ ſint infinita, ibi. §Infinita aũt non.§ Dicit ergo primò, quod impoſſibile eſt eſſe vnum principium tantum. Oſtenſum eſt.n. ꝙ principia ſunt contraria: ſed contraria nõ ſunt vnum tantum, quia nihil eſt ſibijpſi contrarium: ergo principia non ſunt vnum tantum. Secundò ibi.

Immediatè inferius.

Nec etiam infinita: quia id, quod eſt, ſub ſcientiam ſanè non cadet. A R G Y.

Infinita autem non: quoniam neque ſcibile quod eſt, erit.

Oſtendit

Oſtendit ꝙ non ſunt infinita principia, quatuor rationibus. Quarum prima talis eſt: infinitum inquatum huius eſt ignotũ: ſi igitur principia ſunt infinita: oportet ea eſſe ignota. Sed ignoratis principijs ignorantur ea, quæ ſunt ex eis: ergo ſequitur quòd nihil in mundo poſſit ſciri. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Vnaquaque contrarietas est in omni genere vni, ſubſtantiu verò genus eſt quoddam vnum.*

Et eſt vna contrarietas in omni genere vno. Subſtantia autem vnum quoddam genus eſt.

Lect. 10. per totum. T.c.50. Triplex multitudo principiorum. Quæ talis eſt. Principia oportet eſſe prima contraria, vt ſuprà oſtenſum eſt: prima autem contraria ſunt primi generis, quod eſt ſubſtantia: ſubſtãtia autem, cũ ſit vnum genus, habet vnam primam contrarietatem: prima.n. contrarietas cuiuslibet generis eſt primarum differentiarum, per quas diuiditur genus: ergo nõ ſunt infinita principia. Tertiam rationem ponit ibi.

Et quia generatio ex finitis fieri poteſt: atque præſtabilius eſt ex finitis, vt opinatur Empedocles, quàm ex infinitis fieri generationem exiſtimare. Cuncta enim quæ ad generandas res pertinẽt, ex finitis perinde atque Anaxagoras ex infinitis reddere putat.

ARGY. *Et quod contingit ex infinitis, melius ex finitis, quemadmodũ Empedocles, quã ex infinitis. Omnia nãq; ex finitis aſſignare opinatur, quẽadmodũ Anaxagoras ex infinitis.*

Quæ talis eſt. Quod poteſt fieri per finita magis eſt ponendum per finita fieri, q̃ per infinita: ſed rõ omniũ quæ fiunt ſecundum naturam, aſſignatur ſecundũ Empedoclem per principia finita: ſicut per Anaxagorã per principia infinita: ergo non eſt ponendum principia eſſe infinita. Quartam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea alia alijs priora contraria ſunt, & ex alijs alia fiunt, ceu dulce & amarum, & album & nigrum, principia verò manere ſemper oportet. Ex his igitur neque vnum, neque infinita principia eſſe conſtat.* T.c.51.

Amplius ſunt alia aliis priora contraria. Et fiunt altera ex alteris, vt dulce & amarum: et album & nigrũ: principia autem ſemper oportet manere. Quod quidem igitur, neque vnum, neque infinita ſunt, manifeſtum eſt ex his.

Quæ talis eſt. Principia ſunt contraria: ſi ergo principia ſunt infinita, oportet omnia cõtraria eſſe principia. Sed non oĩa contraria ſunt principia, ꝙ patet ex duob. Primo quidem, quia principia oportet eſſe prima contraria: non aũt oĩa contraria ſunt prima, cum quædam ſint aliis priora. Secundò, quia principia non dicuntur eſſe ex alterutris, vt ſuprà dictum eſt: contraria autem quædam fiunt ex alterutris, vt dulce & amarum & albũ & nigrum, non ergo principia ſunt infinita. Et ſic vltimò concludit, ꝙ principia non ſunt vnũ tantum, neq; infinita. (Lect. 10. T.c.42. Notabile.) Cõſiderandum eſt autem, ꝙ Philoſophus hic diſputatiuè procedit ex probabilibus. vnde aſſumit ea, quæ videntur pluribus: quæ non poſſunt eſſe falſa ſecũdum totum, ſed ſunt ſecũdum partem vera. Verum eſt igitur quodammodo, ꝙ contraria fiunt ex inuicem, vt ſuprà dictum eſt, ſi ſumatur ſubiectum contrarijs: quia id, quod eſt album, poſtea fit nigrũ: ſed tñ ipſa albedo non conuertitur in nigredinem. Sed quidam Antiquorum ponebãt ꝙ nec etiam coaſſumẽdo ſubiectum, prima contraria fiũt ex inuicem. Vnde Empedocles negabat elementa fieri ex inuicem. Et ideo Ariſtoteles hic ſignanter non dicit calidum fieri ex frigido, ſed dulce ex amaro, & album ex nigro. Deinde cum dicit.

ARGY. *Cum autem ſint finita, non facere duo ſolum, rationem aliquam habet. Dubitauerit.n. non incongrue quiſpiã: quonam pacto denſitas aptu eſt facere raritatem: aut raritas denſitatem, & alia quæuis contrarietas ſimili modo. Non enim concordia diſcordiam: neque econtra diſcordia cõcordiam congregat, & aliquid facit ex ipſa: ſed aliud quid tertium amba. At qui ſunt qui plura etiam ſumunt: ex quibus eorum quæ ſunt, naturam conficiunt.*

Quoniam autem finita facere, duo tantum, vel non facere duo tantum habet quandam rationem. Deficiet enim aliquis, qualiter denſitas raritatem facere aliquid apta nata ſit, aut hæc denſitatem, ſimiliter autem & alia quæcunque contrarietas. Non.n. concordiam diſcordiam inducit, & facit aliquid ex ipſa, neque diſcordia ex illa: ſed vtraque alterum quiddam tertium. Quidam autem, & plura recipiunt ex quibus parant eorum, quæ ſunt, naturam.

Proſequitur illud, quod erat in qõne, ſ. in quo numero ſint principia. Et circa hoc duo facit. Primò oſtẽdit ꝙ non ſunt duo tm̃ principia, ſed tria. Scd'ò oſtendit, ꝙ non ſunt plura, ibi. § Plura aũt tribus. § Circa primũ duo facit. (Secũda parte 56.tex.) Primò oſtendit per rationes nõ eſſe tantum duo principia, ſed oportet addi tertium Secundò oſtendit, ꝙ in hoc & Antiqui philoſophi conuenerunt, ibi. § Vnde & aliquis priorem. § (T.c.53.) Circa primum ponit tres rationes. Dicit ergo primo, ꝙ, cum oſtenſum ſit ꝙ principia ſunt contraria: & ita non poſſunt eſſe tm̃ vnum principium, ſed duo ad minus, nec iterum ſint infinita principia, reſtat cõſiderãdũ, vtrũ ſint duo tm̃, vel plura duobus. Quantum.n. ad hoc quod ſuprà oſtenſum eſt, ꝙ cõtraria ſunt principia, vr̃ quòd ſint duo tm̃ principia, quia cõtrarietas eſt inter duo extrema. (Lect. 2. Prima. Lect. 2.) Sed in hoc deficiet aliquis, §. i. dubitabit. Oportet.n. ꝙ ex prĩcipijs fiãt alia, vt ſuprà dictum eſt. ſi autem ſint tm̃ duo contraria principia, nõ vr̃ quõ ex illis duobus poſſint omnia fieri. Non.n. poteſt dici, ꝙ vnum eorum faciat aliquid ex reliquo. non.n. denſitas nata eſt conuertere ipſam raritatem in aliquid, neque raritas denſitatem & ſimiliter eſt de qualibet alia contrarietate. non.n. concordia mouet diſcordiam, & facit aliquid ex ipſa, neq; econuerſo, ſed vtrunque contrariorum tranſmutat aliquod tertium, quod eſt ſubiectum vtriuſque. Calidum.n. nõ facit eſſe calidam ipſam frigiditatem, ſed ſubiectum frigiditatis: nec ecõtra. Videtur ergo ꝙ oporteat poni aliquod tertium, quod ſit ſubiectum cõtrariorum ad hoc quod ex contrarijs alia poſſint fieri. Nec refert quantum ad præſens pertinet, vtrum illud ſubiectũ ſit vnum, vel plura. quidam enim poſuerunt plura principia materialia, ex quibus præparant naturam entium. non.n. dicebant eſſe naturam rerum materiam, vt infrà in ſecundo dicetur. Secundam rationem ponit ibi. T.c.19.

ARGY. *Inſuper, & id quiſpiam dubitauerit, niſi quiſpiam aliã quandam contrarijs naturam ſubiecerit. Nullius.n. eorũ quæ ſunt, ſubſtantiam contrariam eſſe videmus: principiũ autem de nullo ſubiecto dicatur oportet, alioquin principij principium erit: ſubiectum.n. principium, et prius prædicato eſſe videtur.*

T.c.52. *Adhuc autem amplius & de hoc aliquis dubitabit, niſi aliquis alterã ſuppoſuerit contrarijs naturã. Nullius.n. videmus eorum quæ ſunt, ſubſtantiã contrariã. Principium autem non de ſubiecto oportet dici aliquo, erit.n principium principij: ſubiectum enim principium, & prius videtur eſſe prædicato.*

Secunda. Et dicit, quod niſi cõtrarijs, quæ ponuntur eſſe principia, ſupponat aliquid aliud, ſurget maior dubitatio, quàm præmiſſa. Primum.n. principium non poteſt eſſe accidens aliquod de ſubiecto. cum.n. ſubiectũ ſit principiũ accidentis, quod de eo prædicatur, & ſit eo prius naturaliter, ſequeretur, ſi primum principium eſſet accidẽs, & de ſubiecto prædicatum, ꝙ principij eſſet principium, & ꝙ primo eſſet aliquid prius. Sed, ſi ponamus ſola contraria eſſe principia, oportet principiũ eſſe aliquod accidens de ſubiecto dictum: quia nullius rei ſubſtantia eſt contraria alteri, ſed ſolum contrarietas eſt inter accidentia. Relinquitur igitur quod non poſſunt ſo-

la contraria eſſe principia. Conſiderandum autem qđ in hac ratione vtitur prædicato pro accidente, quia prędicatum deſignat formam ſubiecti. Antiqui autem credebant omnes formas eſſe accidentia. Hic autem procedit diſputatiuè ex propoſitionib. ꝓbabilibus, quæ erāt apud Antiquos famoſæ. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea ſubſtantiam non eſſe contrariam ſubſtantiæ dicimus. Quonam igitur pacto ſubſtantia ex non ſubſtantijs? aut non ſubſtantia, ſubſtantia prius erit?*

Amplius non eſſe dicimus ſubſtantiam contrariam ſubſtantiæ. Qualiter igitur ex non ſubſtantijs ſubſtantia vtique erit? Aut quomodo prius nō ſubſtantia, ſubſtātia erit?

Tertia. Quę talis eſt. Omne, qđ non eſt principium, oportet eſſe ex principijs: ſi igitur ſola contraria ſint principia, ſequetur, cùm ſubſtantia non ſit contraria ſubſtantiæ, quòd ſubſtantia ſit ex non ſubſtantijs: & ſic, quod non eſt ſubſtātia ſit prius ꝙ ſubſtantia: quia qđ eſt ex aliquibus eſt poſterius eis: hoc autem eſt impoſſibile. Nā primum genus entis eſt ſubſtantia, quæ eſt ens per ſe. Nō igitur poteſt eſſe quod ſola contraria ſint principia: ſed oportet & tertium poni. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quamobrem neceſſe eſt eum, qui priorem atque hanc rationem veram eſſe exiſtimauerit, ſi ambas ſeruare voluerit, tertium aliquod contrarijs ipſis ſubijcere. Quemadmodum dicunt hi, qui ſolā vnam quandam naturā vniuerſum aſſerunt eſſe: vt aquam, aut ignem, aut medium, quod inter hæc collocarunt, atque videtur ipſum medium magis: nam ignis, terra, aer, & aqua, cum contrarietatibus ſunt annexa. Idcirco non ſine ratione agunt, qui ſubiectū ipſum aliud ab his faciunt: Cæterorum autem quidam aerem ponunt, aer.n. minimè reſpectu cæterorum differentias ſenſibiles habet, atque hunc ſequitur aqua.*

T.c.53. *Vnde ſi aliquis priorem veram putabit eſſe rationē & hanc neceſſarium eſt, ſi debet ſaluare vtraſque rationes, ſubeſſe quoddam tertium. Quemadmodum dicunt vnam quandam naturam dicentes omne, aut aquam, aut ignem, aut medium horum. Videtur autem medium magis. ignis enim & terra & aer, & aqua cum contrarietatibus complexa ſunt.* T.c.54. *Vnde non irrationabiliter faciunt ſubiectum alterum ab his facientes. Aliorum autem quidam aerem: aer enim minimè habet aliorum differentias ſenſibiles. Conſequenter autem aqua.*

Oſtendit qūo ad hoc etiam concordat poſitio Philoſophorū. Et circa hoc duo facit. Primo manifeſtat, qūo ponebant vnum materiale principium. Secundo qūo ponebant etiam cum vno materiali principio, prę-

T.c.55. Notandum Lect.10. ter hæc duo principia contraria, ibi. {Sed omnes vnum hoc.} Conſiderandum eſt aūt circa primum, ꝙ Philoſophus in præcedentibus more diſputantium viſus eſt opponere ad vtranq; partem oppoſitā. Nā primo probauit, ꝙ principia ſunt cōtraria: & nunc induxit rationes ad probandum ꝙ contraria non ſufficiant ad hoc, quod ex eis res generentur. Et quia rationes diſputatiuæ verū concludunt tm̄ ſecundum aliquid, ſed non ſecundum totū, ex vtriſq; rationibus veritatem concludit: & dicit ꝙ, ſi aliquis putet verā priorē rōnem, quæ probat principia eſſe cōtraria: & hāc immediatè poſitam, quę probabat cōtraria principia nō poſſe ſufficere ad ſaluandū vtranq; eſt neceſſe dicere, ꝙ quoddam tertiū ſubſit cōtrarijs: ſicut dixerunt ponentes totum vniuerſum eſſe naturam quandam vnam, intelligentes per naturam, materiam, ſicut aquam, aut ignem, aut aerē, aut mediū horum, vt vaporem, aut aliud hmōi. Et magis vř de medio. Hoc enim tertium accipitur, vt ſubiectum cōtrarijs: & quodammodo, vt diſtinctum ab eis. Vnde illud, quod minus habet de contrarietate, conuenientius ponitur tertium principium pręter contraria. Ignis.n. & terra, & aer, & aqua habent contrarietatem annexam, ſ. calidi & humidi, & frigidi & ſicci. Vnde nō irrationabiliter faciunt ſubiectum aliquod alterum ab his, in quo minus eſt excellentia contrariorum. Poſt hos autem melius dixerunt, qui poſuerūt aerem principium: quia in aere inueniūtur qualitates cōtrarię minus ſenſibiles. Poſt hos qui poſuerunt aquam. Qui verò poſuerunt ignem peſſimè dixerūt quātum ad hoc, quia ignis habet qualitatem contrariam maximè ſenſibilē, & magis actiuam: quia in ipſo eſt excellentia calidi. Quamuis, ſi comparentur elementa ſecundum ſubtilitatem, melius videantur dixiſſe, qui poſuerunt ignem principium: vt alibi dicitur. Quod enim eſt ſubtilius videtur eſſe ſimplicius & prius. Vnde terram nullus poſuit principium propter ſui groſſitiem. Secundò ibi.

ARGY. Vii primo numus, ſolam terram intelligas, nam & eā Emp inter elemēta primum principium poſuit.

Verum cum omnes hoc vnum in figuras cōtrarias vertunt denſitate inquam raritate, & intenſione remiſſioneq;, quæ quidem exceſſus omnino defectuſque ſunt, vt antea diximus. Hæc etiam opinio vetus quædam eſſe videtur. Vnū inquam, & exceſſum atque defectum principia rerum eſſe. Attamen non eodem modo. Sed Priſci duo quidem agere: vnum autem pati dicebant. At Poſteriorum quidam econtra: vnum quidem agere, duo verò pati potius aſſerūt. Tria igitur elementa rerum eſſe putare ex his, & iſtiuſmodi alijs animaduerſis, videbitur aliquam rationem habere, ſicut ante diximus.

T.c.55. *Sed omnes vnum hoc contrarijs figurant, vt denſitate & raritate: & eo quod magis & minus: hęc autem omnino ſunt excellentia videlicet, & defectus, ſicut dictum eſt prius. Et videtur antiqua eſſe opinio, quod vnum & ſuper abundantia, & defectus principia rerum ſint: ſed non eodem modo, ſed Antiqui duo quidem facere: vnum autē pati. Poſteriorum autem quidam contrarium, vnum quidē facere, duo verò pati magis dicunt. Tria quidem igitur dicere elementa eſſe, & ex his & ex huiuſmodi alijs intendē-* T.c.56. *tibus, videbitur vtique habere quandam rationem, ſicut diximus.*

Oſtendit qūo cum vno materiali principio poſuerunt principia cōtraria, & dicit ꝙ omnes ponentes vnum materiale principium dicebant illud figurari vel formari contrarijs quibuſdam, vt raritate & denſitate, quæ reducuntur ad magnum & paruum, & excellentiā & defectum. Et ſic, hoc quod Plato poſuit, quod vnū, & magnum, & paruum ſint principia rerum, fuit etiā opinio antiquorum Naturalium, ſed differenter. Nam antiqui cōſiderantes ꝙ vna materia variatur per diuerſas formas, poſuerunt duo ex parte formę, quę eſt principium agendi: & vnum ex parte materię, quę eſt principium patiendi. Sed Platonici conſiderantes qūo, in vna ſpecie diſtinguuntur multa indiuidua ſecūdum diuiſionem materię, poſuerunt vnum ex parte formæ, quæ eſt principium actiuum, & duo ex parte materię quæ eſt principium paſſiuum. Et ſic concludit principale intentum, quod pręmiſſa, & ſimilia conſiderantibus rationabile videbitur quod ſint tria naturæ principia. Et hoc dicit deſignans ex probabilibus proceſſiſſe. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed tribus ponere plura nullam. Ad patiendum enim ſufficiens eſt vnum ipſum. Si verò quatuor contrarijs ſumptis, duæ contrarietates ponantur: vtriſque ſeorſum, alia quædam natura media ſubijciatur oportet. Quod ſi ex ſe ſe viciſſim generare poſſunt, ſuperuacanea nimirum altera contrarietas erit.*

Plura autem tribus non amplius: ad patiendum quidē enim ſufficiens eſt vnum. Si autem quatuor exiſtentibus duæ erunt contrarietates: oportebit ſeorſum vtriſque eſſe alteram quandam naturam. Si autem ex ſe inuicem poterunt generare, ocioſa vtique altera contrarietatum erit.

Oſtendit qūo non ſunt plura principia tribus, duabus rōnibus. Quarum prima talis eſt. Quod poteſt fieri per pauciora, ſuperfluū eſt ſi fiat per plura: ſed tota

gene-

generatio rerum poſt compleri ponendo vnum principium materiale,& duo formalia: quia ad patiendum ſufficit vnum materiale principium. Sed, ſi eſſent quatuor principia contraria,& duæ primæ contrarietates, oporteret qđ vtraq; cõtrarietas haberet aliud & aliud ſubiectum:quia vnũ ſubiectum vr̃ eſſe primo vnius cõtrarietatis.Et ſic, ſi duobus cõtrarijs poſitis, & vno ſubiecto, poſſunt res fieri ab inuicem, ſuperfluum videt̃, ꝙ ponatur alia contrarietas. Non igitur ponenda ſunt plura,quã tria principia. Secundã rationem ponit ibi,

ARGY. *Et inſuper fieri nequit, vt primæ cõtrarietates ſint plures,ſubſtantia namque vnumquoddam eſt genus eius quod eſt,vt patet.Quare non genere,ſed antecedendo ſequendove dumtaxat inter ſeſe principia differrent. Semper enim vna eſt contrarietas in genere vno: atque omnes contrarietates ad vnam reduci videntur. Patet igitur,neque vnum elementum,neque plura duobus vel tribus eſſe.horum autem verum ſit aſſerendum, magnam dubitationem nimirum habet.*

Simul autem & impoſſibile eſt plures eſſe contrarietates primas. Subſtantia enim vnum quoddam genus eſt entis. Quare in eo quod prius,& poſterius ſunt,differunt ab inuicem principia tantum. ſed non genere. * *ſemper enim in vno genere contrarietas eſt vna.omnes.n. cõtrarietates reduci videntur in vnam. Quod quidem igitur neque vnũ ſit elementum,neque plura duobus, vel tribus manifeſtum eſt:horum autem, vtrum ſit verum, quemadmodum diximus dubitationem habet multam.*

*Semper.n. in vno genere eſt vna contrarietas.idem ſuprã Tex.cõ. 50.& 10.Meta.

T.c.55. T.c.57.

Quæ talis eſt.Si plura ſunt principia quàm tria oportet eſſe plures primas contrarietates: ſed hoc eſt impoſſibile,quia prima contrarietas vr̃ eſſe primi generis, qđ eſt vnum,ſ.ſubſtantia: vnde omnia contraria quæ ſunt in genere ſubſtantiæ non differunt genere,ſed ſe habẽt ſicut prius, & poſterius:quia in vno genere eſt tantum vna contrarietas,ſ.prima:eo ꝙ omnes aliæ contrarietates videntur reduci ad vnam primam. Sunt aũt aliquæ primæ differentiæ contrariæ, quibus diuiditur genus, ergo videtur,quòd non ſint plura principia,quàm tria. Conſiderandum eſt autem,quod vtrunq; probabiliter dictum eſt,ſ.& ꝙ in ſubſtãtijs nõ ſit contrarietas: & ꝙ in ſubſtãtijs ſit vna contrarietas prima. Si.n.accipiatur ipſum,quod eſt ſubſtantia,nihil eſt ei contrarium:ſi verò accipiantur formales differẽtiæ in genere ſubſtãtiæ, contrarietas in eis inuenitur. Vltimo autem quaſi epilogando concludit,quod neque ſit vnum tantum principium,neque plura duobus vel tribus.Sed vtrum horũ ſit verum, habet multam dubitationem, ſicut ex præmiſſis patet,ſcilicet vtrum ſint duo tantum,vel tria.

Notabile. Quomodo in ſubſtãtijs ratione differentiarũ cõtrarietas ſit.

LECTIO XII.

In omni generatione, tam naturali,quàm artificiali tria reperiuntur,ſubiectum,terminus, & oppoſitum, quæ principiorum rationem habent.

ARGY. *Hoc igitur modo nos dicimus primo de omni generatione ſimpliciter pertractantes. Eſt enim natura accommodatum primum communia dicere,deinde ea,quæ circa vnumquodque ſunt propria contemplari.*

Secundum naturã noſtram (ait Simpl.) ex cõmunib. eſſe incipiendũ, q prius cõfuſa quàm diſtincta cognoſcimus.

Sic igitur nos dicamus primum de omni generatione aggredientes.eſt enim ſecundum naturam cõmunia prius dicere, & ſic circa vnumquodque propria ſpeculari.

Poſtquã Philoſophus proceſſit ad inueſtigandũ numerum principiorum diſputatiuè,hic incipit determinare veritatẽ. Et diuiditur in partes duas. In prima determinat veritatẽ. in ſecũda ex veritate determinata excludit dubitationes & errores Antiquorũ ibi. {Quod autem ſingulariter.} Prima diuiditur in duas.In prima oſtendit quod in quolibet fieri naturali tria inueniuntur. In ſecunda ex hoc oſtendit tria eſſe principia ibi. {Manifeſtũ eſt igitur quod ſiquidem ſunt cauſæ.}Circa primum duo facit. Primo dicit, de quo eſt intentio. Secundò proſequitur intentum ibi. {Dicimus.n.fieri.} Quia ergo ſupra dixerat, quod multam habet dubitationem vtrum ſint tantum duo naturæ principia, vel tria concludit qđ de hoc primò dicendum eſt,conſiderantes de generatione,vel factione in cõi ad oẽs ſpecies mutationis. in qualibet.n. mutatione inuenitur quoddã fieri, ſicut quod alteratur de albo in nigrũ, de albo fit non album, & de non nigro fit nigrum: & ſimiliter eſt in alijs mutationibus.Et rationem ordinis aſſignat, quia neceſſe eſt primo dicere communia, & poſtea ſpeculari ea,quæ propria ſunt circa vnumquodque, ſicut in principio libri dictum eſt. Secundò ibi.

Secũda parte 71. text. T.c.65.

T.c.58.

ARGY. *Nã quippiam è quopiam,ac aliud ex alio fieri dicimus aut ſimplicia dicentes, aut compoſita. Dico autem hoc pacto.fit.n.homo muſicus & non muſicus,muſicus:aut nõ muſicus homo, muſicus homo. Simplex itaque dico ipſum fiens hominem,& quam & non muſicum:& id & quod fit i.muſicum.Compoſitum verò & id quod fit,& ipſum fiens,etiam cũ non muſicũ hominem, muſicum hominem fieri dicimus.*

Dicimus.n. fieri ex eo aliud, & ex altero alterum, aut ſimplicia dicentes, aut compoſita. Dico autem ſic: hoc eſt, enim hoc: fieri hominem muſicum: eſt autem non muſicum aliquod fieri muſicum hominem: aut non muſicum hominẽ muſicum. Simpliciter quidem igitur dico, quod fit homo, & non muſicum,& quod ſimpliciter fit muſicum,compoſitum autem, & quod fit,& quod factum eſt, cum non muſicũ hominẽ dicamus fieri, aut muſicũ, aut muſicũ hominem. T.c.58.

Proſequitur propoſitum.Et circa hoc duo facit.Primò.n.præmittit quędam,quę neceſſaria ſunt ad propoſitum oſtendendũ. Secundò oſtendit propoſitum ibi. {Determinatis autẽ his.} Circa primum duo facit.Primo pręmittit quandam diuiſionem.Secundò oſtendit differẽtiam inter partes diuiſionis ibi. {Horum autẽ.} Dicit ergo primo ꝙ, cum in quolibet fieri aliud dicatur fieri ex alio,quantum ad fieri ſecundum eſſe ſubſtãtiale:vel alterum ex altero,quantum ad fieri ſm eſſe accidentale, propter hoc, ꝙ omnis mutatio habet duos terminos, dupliciter contingit hoc dicere,eo quod termini alicuius factionis, vel mutationis poſſunt accipi, vt ſimplices,vel compoſiti. Et hoc ſic exponitur.aliquãdo.n. dicimus homo fit muſicus, & tunc duo termini factionis ſunt ſimplices, & ſimiliter quando dicimus, quod non muſicum fit muſicum.ſed quando dicimus non muſicus homo fit muſicus homo,tunc vterq; terminorum eſt compoſitus. Quia, cum fieri attribuitur homini, vel nõ muſico, vterq; eſt ſimplex:& ſic id, qđ fit.i.cui attribuitur fieri, ſignificatur fieri vt ſimplex.Id verò,in quod terminatur ipſum fieri,quod ſignificatur fieri vt ſimplex,eſt muſicum.vt cum dico,homo fit muſicus,vel non muſicus fit muſicus:ſed tunc vtrunque ſignificatur fieri vt compoſitum,ſ.{Et quod fit}.i.id cui attribuitur fieri{& quod factum eſt}.i.id,ad quod terminatur fieri:cum dicimus,non muſicus homo,fit muſicus.tunc.n.eſt compoſitio ex parte ſubiecti tantum, & ſimplicitas ex parte prædicati. Sed cum dico,nõ muſicus homo fit muſicus homo, tunc eſt compoſitio ex parte vtriuſque. Secundò ibi.

T.c.60. Secũda parte 58.

ARGY. *Horum autem alterum non ſolum hoc aliquid ſed etiam ex hoc fieri dicitur: ceu è non muſico muſicus.alterum non hoc in omnibus dicitur modo.non.n.ex homine muſicus,ſed homo fit muſicus dicitur.*

Horum autem quidem non ſolum dicitur hoc aliquid fieri,ſed etiam ex hoc, vt ex non muſico, muſicus. Hoc autem non dicitur in omnibus, vt ex homine factus ſit muſicus,ſed homo factus ſit muſicus.

Oſtendit duas differẽtias inter prædicta: quarũ prima eſt, quod in quibuſdam præmiſſorũ vtimur duplici modo loquẽdi,ſ.quod hoc fit hoc,& ex hoc fit hoc, dicimus.n.quod nõ muſicus fit muſicus, & ex nõ mu-

ſico fit muſicus. Sed non in omnibus ſic dicitur. non.n. dicitur, ex homine fit muſicum: ſed homo fit muſicus. Secundam differentiam ponit ibi.

A R G Y. *At verò eorum, quæ vt ſimplicia fieri dicimus, alterum permanens fit, alterum non permanens nam homo quidem permanet, cum fit muſicus homo, nonmuſicum autem & immuſicum, neque ſimplex, neque compoſitum, permanet.*

T.c.59. *Eorum autem, quæ fiunt, ſicut ſimplicia dicimus fieri, aliquid quidem permanens fit, aliud verò non permanens. homo quidem permanet muſicus factus, & homo eſt: ſed non muſicum & immuſicum, neque ſimplex, neque compoſitum permanet.*

Et dicit quòd, cum duobus ſimplicibus attribuitur fieri, ſ. ſubiecto & oppoſito, alterum iſtorum eſt permanens, & alterum non permanens. quia, cum aliquis iam factus eſt muſicus permanet homo, ſed non permanet oppoſitum: ſiue ſit negatiuè oppoſitum, vt non muſicum, ſiue priuatiuè aut contrariè, vt immuſicum. Neq; etiam compoſitum ex ſubiecto & oppoſito permanet: non.n. permanet homo non muſicus, poſtquam homo factus eſt muſicus. Et tamen iſtis tribus attribuebatur fieri. dicebatur n. quòd homo fit muſicus, & non muſicus, fit muſicus, & homo non muſicus fit muſicus: quorum trium ſolum primum manet completa factione, alia verò duo non manent. Deinde cum dicit.

A R G Y. *Quæ cum ita ſint, hoc eſt ex omnibus quæ fiunt accipiendum, ſi quis inſpexerit vt diximus, aliquid ſemper ſubijci oportere: ipſum inquam fiens. quod etſi numero vnum eſt, nõ tamen eſt ſpecie vnum: atq; pro eodem accipio ſpecie rõneq; differre, non eſt enim eadem hominis & immuſici ratio.*

T.c.60. *Determinatis igitur his, ex omnibus, quæ fiunt, hoc eſt accipere, ſi aliquis intenderit, ſicut diximus: quoniam oportet aliquid ſemper ſubijci, quod fit. & hoc, ſi numero eſt vnum, ſed ſpecie non vnum eſt. ſpecie.n. dico & ratione idem non enim idem eſt homini & immuſico eſſe.*

Ex ſuppoſitione præmiſſorum oſtendit propoſitũ; ſ. quòd in qualibet factione naturali inueniantur tria. Et circa hoc tria facit. Primo enumerat duo, quæ inueniuntur in qualibet factione naturali. Secundò probat quòd ſuppoſuerat. ibi. § Et hoc quidem permanet. § Tertio concludit propoſitum. ibi. § Quare oſtenſum eſt. §

Hic immediatè infrà. T.c.64. Dicit ergo primo quòd ſuppoſitis præmiſſis, ſi quis voluerit conſiderare in omnibus, quæ fiunt ſm naturam, hoc accipiet, quòd ſemper oportet ſubijci aliquid, cui attribuitur fieri. Et illud, licet ſit vnum numero, vel ſubiecto, tamen ſpecie, vel rõne non eſt idem. cũ.n. attribuitur homini ꝙ fiat muſicus: homo quidem eſt vnũ ſubiecto: ſed duo ratione. non.n. eſt idem homo ſecundum rationem, & non muſicus. Tertium autem nõ ponit, ſcilicet, quòd in generatione neceſſe eſt aliquid generari: quoniam illud manifeſtum eſt. Secundo ibi.

A R G Y. *Atque alterum permanet: id.n. quod non opponitur permanet: homo namque permanet: non muſicum autem & immuſicum non permanet: neque id, quod ex vtriſque componitur, velut immuſicus homo.*

Et hoc quidem permanet, illud verò non permanet. Non oppoſitum quidem permanet. homo.n. permanet: muſicum autem & immuſicum non permanet. neque ex ambobus compoſitum, vt non muſicus homo.

Probat duo, quæ ſuppoſuerat. Primo quòd ſubiectũ cui attribuitur fieri ſit duo ratione. Secundò ꝙ oporteat in quolibet fieri ſupponi ſubiectum. ibi. § Multipliciter autem. §

T.c.62. Primũ oſtẽdit dupliciter. Primo quidem per hoc quòd in ſubiecto, cui attribuitur fieri, eſt aliquid quod permanet, & aliquid, quod nõ permanet, quia id, quod non eſt oppoſitum termino factionis, permanet: homo.n. permanet, quando fit muſicus, ſed non muſicum non permanet: neque compoſitum, vt homo non muſicus. Et ex hoc apparet, quod homo, & non muſicus non ſunt idem ratione, cum vnum permaneat, & aliud non. Secundo ibi.

At vero quippiam è quopiam, & non hoc fieri in hiſce magis dicitur, quæ non permanent, ceu ex immuſico fieri muſicum dicitur, ex homine verò non dicitur. Verum & in hiſce, quæ permanent, interdum eodem dicitur modo: ex ære namque ſtatuam non æs ſtatuam fieri dicimus: in eo tamen quod opponitur, & non permanet, vtroque dicitur modo, & ex hoc fieri, hoc, vt ex muſico, muſicus: & hoc fieri hoc, velut immuſicus muſicus. Idcirco & in compoſito ſimiliter dicitur. ex immuſico namque homine, atq; immuſicus homo, muſicus homo fieri dicitur. A R G Y.

Sed ex aliquo fieri aliquid, & nõ hoc fieri aliquid, magis quidem dicitur in non permanentibus, vt ex immuſico muſicum fieri, ex homine autem non. At verò & in permanentibus aliquando dicitur ſimiliter. ex ære.n. ſtatuã dicimus fieri, non æs ſtatuam. Hoc autem ex oppoſito, & non permanenti vtrolibet dicitur, ex hoc, hoc, & hoc. hoc, & namque ex muſico & immuſicus fit muſicus. Vnde & in compoſito ſimiliter eſt. etenim ex immuſico homine, & immuſicus homo dicitur fieri muſicus. T.c.61.

Oſtendit idem alio modo, quia in non permanentibus magis dr ex hoc fit hoc, quã hoc fit hoc: licet in & hoc poſſit dici, ſed non ita proprie. dicimus.n. quod ex non muſico fit muſicus. Dicimus etiam, quod nõ muſicus fit muſicus, ſed hoc per accidens, in quantum, ſ. id, cui accidit eſſe non muſicum, fit muſicus. Sed in permanentibus nõ ſic dr. non.n. dicimus, quod ex homine fit muſicus, ſed quod homo fit muſicus. Quandoq; tamen in permanẽtibus dicimus, ex hoc fit hoc, ſicut dicimus quod ex ære fit ſtatua. ſed hoc contingit, quia nomine æris intelligimus infiguratum; & ita ex hoc ratione priuationis intellectæ. Et licet ex hoc fieri hoc dicamus in permanentibus, magis tamen vtrunq; contingit in nõ permanentibus dici, & hoc fit hoc, & ex hoc fit hoc: ſiue non permanens accipiatur oppoſitum, ſiue compoſitum ex oppoſito & ſubiecto. Ex hoc ergo ipſo, quod diuerſõ modo vtimur loquendi circa ſubiectum & oppoſitum, manifeſtum eſt, quod ſubiectũ & oppoſitu, vt homo & non muſicus, & ſi ſint idem ſubiecto, ſunt duo tamen ratione. Deinde cum dicit.

Cum autem fieri multis modis dicatur, & quædam non abſolute fieri ſed hoc aliquid fieri: quædam ſimpliciter fieri dicuntur, quod quidem ſolis ſubſtantijs competit. In cæteris quidem patet aliquid ipſum inquam fiens neceſſario ſubijci. nam & quantum, & quale, & ad aliquid & quando, & vbi, fit aliqua re ſubiecta. Propterea quod ſubſtantia ſola de nullo ſubiecto dicitur alio, cætera aũt vniuerſa de ſubſtantia ipſa dicuntur. At ſubſtantiam etiam & quæcunq; alia ſimpliciter ſunt, ex ſubiecto fieri aliquo patebit ſanè diligenter conſideranti. ſemper enim eſt aliquid, quod ſubijcitur, ex quo generatur id, quod fit: plantæ namque & animalia ex ſemine fiunt. A R G Y.

Multipliciter autem cum dicatur fieri, & horum quidẽ non ſimpliciter fieri, ſed hoc aliquid fieri: ſimpliciter autem fieri ſubſtantiarum ſolum eſt, ſecundum quid aliorum, manifeſtum, quod neceſſe eſt ſubijci aliquid, quod fit. Etenim quantum, & quale, & ad alterum, & quando, & vbi fiunt in ſubiecto aliquo propter id quod ſola ſubſtantia de nullo alio dicitur ſubiecto, ſed alia omnia de ſubſtantia. Quod autem & ſubſtantiæ & quæcunque alia ſimpliciter entia, ex quodam ſubiecto fiant conſideranti fiet vtique manifeſtum, ſemper enim eſt aliquid, quod ſubijcitur ex quo fit quod fit, vt plantæ, & animalia ex ſemine.

Oſtendit alterum, quod ſuppoſuerat, ſ. ꝙ in omni factione naturali oporteat eſſe ſubiectum, & hoc quidẽ per rationem probare pertinet ad Metaphyſicum: vnde

de

T.c.22. de probatur in 7.Metaphyſi. ſed hic probat tantũ per inductionem.& primo ex parte eorum, quæ fiunt. ſecundo ex parte modorum fiendi. ibi ❴ Fiunt autẽ quæ Secũda parte hui⁹ tex. fiunt.❵ Dicit ergo primo, ꝙ cum fieri dicatur multipliciter, fieri ſimpliciter eſt ſolum fieri ſubſtantiarum, ſed alia dicuntur fieri ſecũdum quid. Et hoc ideo quia fieri importat initiũ eſſendi.ad hoc ergo ꝙ aliquid fiat ſimpliciter, requiritur ꝙ prius non fuerit ſimpliciter: quod accidit in ijs, quę ſubſtantialiter fiunt.quod.n.fit homo non ſolum prius nõ fuit homo, ſed ſimpliciter verum eſt dicere ipſum non fuiſſe. cum autem homo fit albus, non eſt verum dicere ꝙ prius non fuit, ſed ꝙ prius non fuerit talis. In ijs igitur, quæ fiunt ſecundum quid, manifeſtum eſt ꝙ indigent ſubiecto. nam quantitas, & qualitas, & alia accidẽtia, quorum eſt fieri ſm quid, nõ poſſunt eſſe ſine ſubiecto. Solius.n.ſubſtantię eſt non ineſſe ſubiecto Sed etiam in ſubſtantijs, ſiquis cõſiderat, manifeſtum fit ꝙ fiunt ex ſubiecto: videmus .n. ꝙ plantæ, & animalia fiunt ex ſemine. Secundo ibi.

ARGY. *Eorum autem quæ fiunt ſimpliciter, quædam transfiguratione fiunt, vt ſtatua: quædam additione, vt ea, quæ incrementu ſuſcipiunt: quædam ablatione, vt è lapide Mercurius: quædam compoſitione, vt domus: quædam alteratione, vt ea quæ vertuntur materia. Atque patet ex ſubiectis omnia fieri, quæ hoc pacto fiunt.*

T.c.63. *Fiunt autem quæ fiunt ſimpliciter, alia quidem transfiguratione, vt ſtatua: alia appoſitione, vt quæ augmentantur: alia verò abſtractione, vt ex lapide Mercurius: compoſitione autem, vt domus: alteratione verò, vt quæ conuertuntur ſecũdum materiam. Omnia autem, quæ ſic fiunt manifeſtum eſt quoniam ex ſubiectis fiunt.*

Oſtendit idem inducẽdo per modos fiendi, & dicit ꝙ eorum quæ fiunt, quædam fiunt transfiguratione, ſicut ſtatua fit ex ære: quædam fiunt ex appoſitione, vt patet in omnibus augmentatis, ſicut fluuius fit ex multis riuis: alia vero fiunt abſtractione, ſicut ex lapide fit per ſculpturam imago Mercurij. Quædam verò fiunt compoſitione, ſicut domus: quædam vero fiunt alteratione, ſicut ea, quorum materia alteratur, ſiue fiant ſecundum naturam, ſiue ſecundum artẽ: & in omnibus Dignum ſcitu. his apparet ꝙ fiunt ex aliquo ſubiecto. Vnde manifeſtũ fit, ꝙ omne quod fit, fit ex ſubiecto. Sed aduertendum eſt ꝙ artificialia cõnumerauit inter ea, quæ fiunt ſimpliciter (quãuis formę artificiales ſint accidentia) quia artificialia quodã modo ſunt in genere ſubſtantiæ per ſuam materiam. vel propter opinionem Antiquorum qui ſimpliciter æſtimabant naturalia vt artificialia. vt in Secundo dicetur. Deinde cum dicit.

T.c.13. ARGY. *Quare patet ex dictis, omne quod fit ſemper compoſitum eſſe. Atque eſt quidem aliquid quod fit, eſt autem aliquid quod illud fit, & hoc eſt duplex. Eſt enim aut ſubiectum, aut oppoſitum. atque oppoſitum quidem immuſicum, ſubiecti autem hominem dico. Et vacuitatem quidem figuræ & informitatem, vel inordinationem oppoſitum: at autem lapidem, aurumque ſubiectum.*

T.c.64. *Quare oſtenſum ex dictis eſt, quoniam quod fit ſemper compoſitum eſt. Et eſt quidem aliquid quod fit, eſt autem aliquid, quod hoc fit. & hoc dupliciter. Aut enim ſubiectũ aut oppoſitum. dico autem oppoſitum quidem non muſicum. ſubiecti autem hominem: & infigurationem, & inordinationem & informationem oppoſitum: as autem & lapidem & aurum dico ſubiectum.*

Concludit propoſitum, & dicit oſtenſum eſſe ex dictis quòd id, cui attribuitur fieri, ſemper eſt cõpoſitũ. Lect.2. Et cum ĩ qualibet factione ſit id, ad quod terminatur fieri, & id, cui attribuitur fieri, quod eſt duplex, ſ. ſubiectum & oppoſitũ, manifeſtum eſt, quòd in quolibet fieri ſunt tria, ſ. ſubiectum, & terminus factionis, & oppoſitum eius. Sicut, cum homo fit muſicus, oppoſitum eſt non muſicum: & ſubiectum eſt homo: & muſicus eſt terminus factionis. Et ſimiliter infiguratio & informitas & inordinatio ſunt oppoſita: ſed æs & aurum & lapides ſunt ſubiecta in artificialibus.

LECTIO XIII.

Materiam ac formam principia per ſe tam in eſſe, quàm in fieri rerum naturalium eſſe: Priuationem verò per accidens principium eſſe inducitur.

Si igitur eorum, quæ natura conſtãt cauſæ, atque principia ſunt, ex quibus primis conſtant, ac facta ſunt, non per accidens, ſed vnumquodque id, quod per ſubſtantiam dicitur, patet omne fieri, ex ſubiecto ac forma. muſicus enim homo ex homine quodammodo, muſico ve cõponitur. rationes enim in illorum rationes diſſolues. Vniuerſa igitur quæ fiunt ex hiſce porrò fieri patet. ARGY.

M*Anifeſtum igitur, quòd ſi quidem ſunt cauſæ & principia eorum, quę natura ſunt, ex quibus primis ſunt & fiunt, non ſecundum accidens. ſed vnumquodque quidem dicitur ſecundum ſubſtantiam, quod fit ex ſubiecto & forma. componitur enim muſicus homo ex homine & muſico quoddammodo: reſolues enim rationem in rationes eorum. Manifeſtum igitur eſt quòd fiant, quæ fiunt, ex his.* T.c.65.

Cõpoſitũ reſoluitur in ſua componentia. T.c.69.

Poſtquam Philoſophus oſtendit, ꝙ in quolibet fieri naturali tria inueniuntur, hic ex præmiſsis intendit oſtẽdere quot ſunt principia naturę. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit propoſitum. Secundo recapitulando oſtendit quæ dicta ſint, & quę reſtant dicenda. ibi ❴ Primum quidem igitur dictum. ❵ Circa primum duo facit. Primo oſtendit tria naturæ principia. Secundo notificat ea. ibi ❴ Subiecta autem naturæ. ❵ Circa primum tria facit. Primo oſtendit veritatem de principijs naturæ. Secundo ex veritate oſtenſa ſoluit præmiſſas de principijs dubitationes. ibi ❴ Vnde eſt ꝙ ſicut duo. ❵ Tertio, quia ab antiquis dictum eſt quòd principia ſunt cõtraria, oſtendit vtrum ſemper requirantur contraria, vel non. ibi ❴ Quod quidem igitur. ❵ Circa primum duo facit. Primo oſtendit duo eſſe principia naturæ per ſe. Secundo oſtendit tertium eſſe principiũ naturæ per accidens, ibi ❴ Eſt autem ſubiectum. ❵ Circa primum vtitur tali ratione. Illa dicuntur eſſe principia & cauſę rerum naturalium, ex quibus ſunt & fiunt per ſe, & non ſecundum accidens: ſed omne, quod fit, eſt & fit ex ſubiecto & forma: ergo ſubiectum & forma ſunt per ſe cauſæ & principia omnis eius, quod fit ſecundũ naturam. Quod autem id, quod fit ſecundũ naturam, fit ex ſubiecto & forma, probat hoc modo. Ea, in quę reſoluitur definitio alicuius rei ſunt componẽtia rem illã: quia vnumquodq; reſoluitur in ea, ex quibus componitur. ſed ratio eius, quod fit ſecundum naturã reſoluitur in ſubiectum & formã: nam ratio hominis muſici reſoluitur in rationem hominis, & in rationem muſici. ſiquis.n. velit definire hominem muſicum oportet ꝙ aſſignet definitionem hominis & muſici. ergo id quod fit ſecundum naturam, eſt & fit ex ſubiecto & forma. Et notandum eſt ꝙ hic intendit inquirere principia non ſolum fiendi, ſed etiã eſſendi: vnde ſignanter dicit. ❴ Ex quibus primis ſunt & fiunt. ❵ Et dicit. ❴ Ex quibus primis, ❵ ſ. per ſe & non ſecundum accidẽs. Per ſe ergo principia omnia, quę fiunt ſm naturam, ſunt ſubiectum & forma. Secundo ibi.

Secũda parte tex. 78. T.c.69. T.c.67. T.c.68.

Atqui ſubiectum ipſum, numero quidem eſt vnum, ratione autem duo. Homo namq; & aurum, ac omnino materia numerabile eſt. eſt.n. hoc aliquid magis, atq; id quod fit non per accidẽs eſt & ipſo gignitur: at priuatio ipſum in quam oppoſitum accidens, forma autem eſt vna, vt ordo, vel muſica, vel eorum aliquid, quæ ſimili modo dicuntur. ARGY.

Priuatio eſt Principiũ per accidẽs.

Eſt autem ſubiectum numero quidem vnum, ſpecie verò duo. homo quidem enim & aurum, & omnino materia numerabilis eſt. Hoc.n. aliquid magis, & non ſecundum accidens ex ipſo fit, quod fit. Priuatio autem & contrarietas accidens. Vnum autem ſpeciei, vt ordinatio, aut muſica, aut aliorum aliquid ſic prædicantium.

Addit tertium principium per accidẽs, & dicit ꝙ licet ſubiectum ſit vnum numero, tamen ſpecie & ratione duo (vt ſupra dictum eſt:) quia homo & aurum, & omnis materia numerum quendam habet. eſt.n. ibi cõſiderare ipſum ſubiectum, quod eſt aliquid poſitiue, ex quo fit aliquid per ſe, & non per accidens, vt hoc quod eſt homo & aurum: & eſt ibi conſiderare id, quod accidit ei, ſ. contrarietatem & priuationem, vt immuſicum & inſiguratum. Tertium autem eſt, ſpecies vel forma, ſicut ordinatio eſt, forma domus, vel muſica hominis muſici, vel aliquod aliorum, quę hoc modo ponuntur. Sic igitur forma & ſubiectũ ſunt principia per ſe eius quod fit ſecũdum naturam: ſed priuatio vel contrariũ eſt principium per accidẽs, inquantum accidit ſubiecto, ſicut dicimus ꝙ ędificator eſt cauſa actiua domus per ſe, ſed muſicum eſt cauſa actiua domus per accidens, inquantum accidit ædificatori eſſe muſicum. Et ſic homo eſt cauſa per ſe, vt ſubiectũ hominis muſici: ſed non muſicum eſt cauſa & principium eius per accidens. Poteſt aliquis obijcere ꝙ priuatio non accidit ſubiecto, quando eſt ſub forma: & ſic priuatio non eſt principium eſſendi per accidens. Et ideo dicendum, ꝙ materia nunquam eſt ſine priuatione: quia, quando habet vnam formam, eſt cum priuatione alterius formę: & ideo, dum eſt in fieri aliquid quod fit, vt homo muſicus, in ſubiecto, quando nondum habet formam, eſt priuatio ipſius muſicæ: & ideo principium per accidẽs hominis muſici in fieri eſt non muſicum: hoc enim accidit homini dum fit muſicus. Sed quando iam aduenit ei hęc forma, adiũgitur ei priuatio alterius formæ, & ſic priuatio formę oppoſitæ eſt principium per accidens in eſſendo. Patet ergo ſecundum intentionem Ariſto. ꝙ principio, quod ponitur principium naturę per accidens, non eſt aliqua aptitudo ad formam, vel inchoatio formæ, vel aliquod principium imperfectum actiuum (vt quidam dicunt) ſed ipſa carentia formæ, vel contrarium formæ, quod ſubiecto accidit. Deinde cum dicit.

Obiectiõis excluſio. quo nã modo priuatio cum ſubiecto non accidit, ſit principium per accidens.

A R C Y.

Quapropter ipſa principia, tum duo, tum tria dicenda ſunt, & tum contraria. Veluti ſi quiſpiam dicat muſicum & immuſicum: aut calidum & frigidum, aut conſtructum & inconſtructum. Tum non contraria: fieri.n. non poteſt vt mutuo contraria patiantur. Soluitur autẽ & hoc, quia aliud eſt ipſum ſubiectum. hoc.n. non eſt, vt patet, contrarium. Quare principia neq; plura contrarijs quodammodo ſunt, ſed duo (vt ita dicam) numero. Neque rurſus penitus duo, quia ipſorum ratio eſt diuerſa, ſed tria: diuerſa.n. eſt hominis ratio, & immuſici, & vacantis figura, & æris.

T.c.67.

Vnde eſt, quòd ſicut duo dicenda ſunt eſſe principia, eſt autem ſicut tria. Et eſt quidem ſicut contraria, vt ſi aliquis dicat muſicum & immuſicum: aut calidum & frigidum: aut conſonans & inconſonans: eſt autem ſicut non, ab alterutris enim pati contraria impoſſibile eſt: ſoluitur autem propterea, quòd aliud eſt ſubiectum, hoc enim non eſt contrarium. Quare neque plura contrariorum ſunt principia quodammodo, ſed duo, vt eſt dicere numero. Neque iterum penitus duo propter id, quod alterius eſt eſſe ipſis, ſed tria, alterum enim eſt eſſe homini, & non muſico eſſe, & infigurato & æri.

Soluit ſecundum determinatam veritatem dubitationes omnes pręcedentes, & concludit ex prædictis ꝙ quodammodo dicendũ eſt eſſe duo principia, ſ. per ſe: & quodammodo tria, ſi coaſſumatur principiũ per accidens cum principijs per ſe. Et quodammodo ſunt principia contraria, vt ſi aliquis accipiat muſicum & non muſicum, & calidum & frigidum, & conſonãs & inconſonans. Et quodammodo principia non ſunt cõtraria, ſi accipiãtur, ſine ſubiecto: quia ſic contraria nõ poſſunt pati ab inuicẽ. niſi hoc ſoluatur per hoc, quia contrarijs ſupponitur aliquod ſubiectũ, ratione cuius ab inuicem patiuntur. Et ſic concludit ꝙ principia nõ ſunt plura contrariorum, ideſt, contrarijs: hoc eſt quá contraria, ſed ſunt duo tantum per ſe. Sed nec totaliter duo, quia vnum eorum ſecundum eſſe eſt alterum, ſubiectum enim ſecundum rationem eſt duo, ſicut dictum eſt, & ſic ſunt tria principia: quia homo & non muſicus, & æs & inſiguratum differunt ſecundum rationem. Sic igitur patet, quòd priores ſermones, diſputati ad vtranque partem, fuerunt ſecundum aliquid veri, ſed non totaliter. Deinde cum dicit.

Quot igitur principia ſunt naturalium rerum, quibus generatio competit, & quonam modo ſunt tot, ſatis iam explicauimus. Atq; patet aliquid ipſis contrariis ſubijci oportere, & contraria duo eſſe, modo autem quodam alio non neceſſarium eſſe. Erit.n. ſufficiens contrariorum alterum ad faciendum abſentia præſentiaq; ſui mutationem. A R C Y.

Quod quidem igitur principia circa generationẽ Phyſicorum, & quomodo tot ſint, dictum eſt. Et oſtenſum eſt, quoniam oportet ſubijci aliud contrariis, & contraria duo eſſe ſed quodam non alio modo neceſſarium. Sufficiens enim erit alterum contrariorum facere abſentia & præſentia mutationem. T.c.68.

Oſtendit quomodo ſunt duo cõtraria neceſſaria & quomodo non. & dicit manifeſtum eſſe ex dictis quot ſunt principia circa generationem naturalium, & quomodo ſint tot. oſtenſum eſt enim ꝙ oportet duo eſſe contraria, quorum vnum eſt principium per ſe, & alterum per accidens. & ꝙ aliquid ſubijciatur contrarijs, quod eſt etiam principium per ſe. ſed aliquo modo alterum contrariorum nõ eſt neceſſarium ad generationem. ſufficit.n. alterum contrariorum quãdoque facere mutationem aſentia ſua & præſentia. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, ꝙ ſicut in Quinto huius dicetur, tres ſunt ſpecies mutationis, ſ. generatio, & corruptio, & motus. Quorum hæc eſt differentia, quia motus eſt de vno affirmato in aliud affirmatum, ſicut de albo in nigrũ. Generatio autẽ eſt de negato in affirmatũ, ſicut de nõ albo in album: vel de non homine in hominem. Corruptio autem eſt de affirmato in negatum, ſicut de albo in non album, vel de homine in nõ hominem. Sic igitur patet, quòd in motu requiruntur duo contraria & vnum ſubiectum. Sed in generatione & corruptione requiritur potentia vnius contrarij & abſentia eius quę eſt priuatio. Generatio autem, & corruptio ſaluãtur in motu. nam, quod mouetur de albo in nigrum, corrumpitur albũ & fit nigrum. Sic igitur in omni mutatione naturali requiritur ſubiectum, & forma, & priuatio. Non autem ratio motus ſaluatur in omni generatione & corruptione, ſicut patet in generatione & corrup. ſubſtantiarum. Vnde ſubiectũ & forma & priuatio ſaluantur in omni mutatione, non autem ſubiectum, & duo contraria. Hæc ẽt oppoſitio inuenitur in ſubſtantia, quę eſt primum genus, non autem oppoſitio contrarietatis. nam formę ſubſtantiales non ſunt contrariæ, licet differentiæ in genere ſubſtantiæ contrariæ ſint, ſecundum quod vna accipitur cum priuatione alterius, ſicut patet de animato & inanimato. Deinde cum dicit.

Quo nam modo vnũ vel duo ſufficiãt in quacunque generatiõe cõtraria.

10.me. T.c. 15. 24.

Natura autem ea, quæ ſubijcitur, ſimilitudine rationis ſub ſcientia cadit. Nam vt ad ſtatuã æs, aut ad lecticam lignum aut ad aliquid aliud eorum, quæ formam habent, A R C Y.

materia eſt, atq; informe ſeſe habet antequã ſuſcipiat formam. ſic ad ſubſtantiam & hoc aliquid atque id, quod eſt hac ſeſe habere videtur. Vnum igitur hæc principium eſt. Nõ tamen eſt vnum neque ens perinde atque hoc aliquid. Vnum etiam principium eſt ratio, & inſuper id quod eſt contrarium huic ipſa inquam priuatio. Hæc autem quonam pacto duo ſint atque plura, paulo antea diximus.

T.c.69. *Subiectu autem natura ſcibilis eſt ſecundũ analogiam. Sicut.n. ad ſtatuam æs, aut ad lectulum lignum, aut ad aliorum aliquod habentium formam in materia, & informe ſe habet priuſquam accipiat formam, ſic ipſa ſe ad ſubſtantiam habet, & hoc aliquid, & quod eſt. Vnum quidẽ igitur principium eſt, non ſicut vnum exiſtens, neque ſic vnum, ſicut hoc aliquid, vnum autem ſecundum quod ratio.* T.c.70. *Amplius autem contrarium huic priuatio eſt. Hæc autem quomodo duo, quomodo plura dictum eſt.*

Manifeſtat pręmiſſa pricipia, & dicit, ꝙ natura, quę primo ſubijcitur mutationi, i. materia prima, non põt ſciri per ſeipſam: cũ omne, quod cognoſcitur, cognoſcatur per ſuam formam: materia autem prima cõſideratur ſubiecta omni formæ, ſed ſcitur § ſecundum analogiam,]id eſt, ſecundũ proportionem. Sic n. cognoſcimus ꝙ lignũ eſt aliquid præter formã ſcamni & lecti: quia quandoq; eſt ſub vna forma, qñque ſub alia. Cum igitur videamus hoc quod eſt aer, quãdoq; fieri aquã, oportet dicere ꝙ aliquid exiſtens ſub forma aeris, quãdoque ſit ſub forma aquæ &: ſic illud, quod eſt aliquid præter formam aquæ & præter formam aeris, ſe habet ad ipſas ſubſtãtias naturales, ſicut ſe habet ęs ad ſtatuã & lignũ ad lectum & quodlibet materiale & informe ad formam, & hoc dicimus eſſe materiam primã. Hoc eſt igitur vnum principium naturę: quod nõ ſic vnum eſt, ſicut hoc aliquid, hoc eſt, ſicut aliquod indiuiduũ demonſtratum, ita ꝙ habeat formam & vnitatem in actu: ſed dicitur ens & vnum in quantum eſt in potentia ad formam. Aliud principiũ autem eſt ratio vel forma. Tertium autem eſt priuatio, quæ contrariatur formæ. Et quomodo iſta principia ſint duo, & quomodo tria, dictum eſt prius. Deinde cum dicit.

ARGY. *Primum igitur dictum eſt: contraria ſolum principia eſſe. Deinde neceſſarium eſt quoddam etiam aliud ſubijci, triaq; eſſe. Ex hiſce verò, quæ nunc diximus, patet, quænã eſt differentia contrariorum: & quomodo principia ſe habent & quid eſt ipſum ſubiectum. Sed vtrum forma ſubſtantia ſit, an ſubiectum, nondum emerſit. Patet tamen tria principia rerum eſſe, & quonam pacto, atq; quis ipſorum ſit modus. Quot igitur & quæ ſint principia rerum ex hiſce quæ diximus ſit perſpectum.*

Quæ nunc vſque dicta ſint & quæ dicenda ſuperſint. *Primum quidem igitur dictum eſt quòd principia contraria ſunt. Poſterius autem, quòd neceſſe eſt & aliud quoddam ſubijci & eſſe tria. Ex his autem nunc manifeſtum eſt, quæ differentia cõtrariorum, & quomodo ſe habẽt adinuicem principia, & quid ſit ſubiectum. Vtrum autem ſubſtantia ſpecies aut ſubiectum, nondum manifeſtum eſt. Sed quòd principia tria, & quomodo, & quis modus eorum dictum eſt.* T.c.71. *Quot quidem igitur & quæ ſint principia ex his conſideretur.*

Reſumit quæ dicta ſunt, & oſtendit quæ reſtant dicenda. Dicit ergo, ꝙ prius dictum eſt, ꝙ cõtraria ſunt principia: & poſtea, ꝙ eis aliquid ſubijcitur, & ſic faciunt tria principia. Et ex his, quę nũc dicta ſunt, manifeſtum eſt, quę differentia ſit inter cõtraria: quia vnum eſt principium per ſe, & aliud per accidens. Et iterum dictum eſt, quomodo principia ſe habeãt ad inuicem: quia ſubiectũ & contrarium ſunt vnũ numero & duo ratione. Et iterum dictum eſt, quid eſt ſubiectum, ſecundum ꝙ manifeſtari potuit. Sed non dictum adhuc eſt, quid ſit magis ſubſtãtia, vtrum forma vel materia.
T.c.11. hoc. n. dicetur in principio Secundi. Sed dictum eſt ꝙ principia ſunt tria, & quomodo, & quis eſt modus ipſorum. Et vltimo concludit principale intentum, ſ. ꝙ manifeſtum eſt quot ſint principia & quæ ſint.

LECTIO XIIII.

Ex notitia eorum, quæ de materiæ quidditate probantur, Antiquorum dubitationes duplici ſolutione ſoluuntur.

Poſt hæc autem & dubitationem Veterum vnicè hoc pacto ſolui dicamus. Primi namque Philoſophi veritatem atque naturam eorum quæ ſunt quærentes, exorbitarunt, quaſi ad aliam viam quandam à ruditate depulſi. Atque aſſerunt neque fieri quicquam eorum quæ ſunt, neque corrumpi: propterea quòd neceſſe eſt quidem omne quod fit, aut ex ente, aut ex non ente fieri generarique, neutrum autem eſſe poteſt. Neque enim fit id quod eſt: iam enim eſt. Et ex non ente nihil fieri poteſt. aliquid. n. ſubijciatur oportet. Atque hoc pacto id quod deinceps accidit augentes, neque multa inquiunt eſſe, ſed ſolum ipſum quod eſt. illi igitur ob ea, quæ dicta ſunt, hanc habuerunt opinionem. ARGY.

Qvòd autem ſingulariter ſic ſoluitur & Antiquorum defectus, dicamus poſt hæc. Quærentes. n. ſecundũ Philoſophiam Primi veritatem et naturã rerum, diuerterunt vt in viam quandam aliam abſcendentes ab infirmitate: & dicunt neque fieri eorum quæ ſunt nullum, neque corrumpi, propter id quod neceſſarium eſt fieri quod fit, aut ex eo quod eſt, aut ex eo quod non eſt. Ex his autem vtriſque impoſſibile eſt eſſe: neque enim quod eſt fieri contingit: eſt enim iam. neque ex eo, quod non eſt nihil vtique fieri: ſubijci enim aliquid oportet. Et ſic conſequenter contingens augmentantes, non eſſe multa dicunt, ſed tantum quod eſt. Illi igitur talium accipiebant opinionem propter ea, quæ dicta ſunt. T.c.72.

Poſtquam Philoſophus determinauit veritatem de principijs naturę, hic excludit Antiquorum dubitationes per ea, quæ determinata ſunt de principijs. Et primo dubitationes, ſeu errores, qui prouenerũt ex ignorantia materiæ: Secundo dubitationes, ſeu errores, qui prouenerunt ex ignorantia priuationis, ibi[Tangentes igitur quidam.] Tertio reſeruat alteri ſcientiæ dubitationes, quæ accedunt circa formam, ibi.[De principio autem ſecundum ſpeciem.] Circa primum duo facit. Primo ponit dubitationem, & errorem, in quem Antiqui inciderunt ex ignorantia materiæ: Secundo ſoluit eorum dubitationẽ per ea, quæ ſunt determinata, ibi. [Nos autem dicimus.] Dicit ergo primo quòd poſt determinatam veritatem de principijs, dicendum eſt, quòd ſolum iſta via, oĩs defectus, id eſt dubitatio Antiquorum, ſoluitur. Et hoc eſt ſignum eſſe verum, quod de principijs dictum eſt. Nam veritas excludit omnẽ ſallitatem & dubitationem: ſed poſito quocunque ſalſo oportet aliquam difficultatẽ remanere. Dubitatio aũt & error Antiquorum Philoſophorum hic fuit. Primi, qui ſecundum Philoſophiam inquiſierunt veritatem & naturam rerum, diuerterunt in quandam aliam viam à via veritatis, & à via naturali, quod accidit eis propter infirmitatem intellectus eorũ. Dixerut enim, qđ nihil neque generatur neque corrumpitur. quod eſt & contra veritatem & contra naturam. Et ad hoc ponendum eos infirmitas intellectus coegit: quia neſcierunt hãc rationem ſoluere, per quam videbatur probari, quòd ens nõ generatur. Quia, ſi ens fit, aut fit ex ente, aut ex non ente: & vtrunque horum videbatur eſſe impoſsibile. ſ. quod ens fiat ex ente, & quòd fiat ex non ente. Quòd enim ex ente aliquid fieri ſit impoſſibile, ex hoc manifeſtum eſt. quia id, quod eſt, non fit, nihil enim eſt antequam fiat, & ens iam eſt: ergo non fit. Quòd etiam ex non ente aliquid fieri ſit impoſsibile, ex

Margin notes (right column): T.c.79. — T.c.83. — T.c.73. — Sermo demonſtratiuus natus eſt ſoluere omnẽ quæſtionem. — Lect. 13.

le, ex hoc manifeſtum eſt, quia oportet aliquid ſubijci ei quod fit, vt ſupra oſtenſum eſt: & ex nihilo nihil fit: & ex hoc concludebatur, quod entis nõ erat generatio neque corruptio. Et vlterius in hoc argumentantes augebant ſuam poſitionem, vt dicerent quod non eſſent multa entia, ſed vnum ens tantum, & hoc dicebãt propter rationem prædictam. cum enim ponerent vnum eſſe materiale principium: & ex illo nihil dicerent cauſari ſecundum generationem & corruptionem, ſed ſolum ſecundum alterationem: ſequebatur quod id remaneret ſemper vnum ſm ſubſtantiam. Secundo ibi·

Vide Auer. in hoc loco q̃a melior & clarior eſt eius expoſitio.

ARGY. *Nos autem vno quidem modo nihil inter hac dicimus intereſſe, ex ente inquam aut non ente fieri: & id quod non eſt aut quod eſt agere quippiam aut pati, aut quoduis hoc fieri, & medicum agere quippiam aut pati: aut è medico aliquid eſſe aut oriri. Quare, cum id dicatur dupliciter, patet & ex ente fieri aut id quod eſt agere, aut pati, duobus modis identidem dici. ædificat igitur medicus non vt eſt medicus, ſed vt ædificator: & albus fit, non hoc ſane, quo medicus eſt, ſed quo niger. Medetur autem & medicinam amittit, quo medicus eſt. Atque cum maxime ipſum medicum agere quippiam, aut pati dicamus, vel è medico fieri, ſi illud agat vel patiatur vt medicus, patet & hoc, è non ente inquam fieri, id ſignificare vt non ens eſt. quod quidem, cum non diſtinxiſſent illi, longe à veritate ſemoti ſunt, & ob ignorationem hanc adeo inſuper ignorarunt. vt nihil fieri prorſus, neque cæterorum quicquam eſſe arbitrarentur, ſed omnem tollerent generationem. Nos autem & ipſi dicimus nihil quidem fieri ſimpliciter ex non ente: tamen ex non ente per accidens fieri. Ex priuatione enim, quæ eſt per ſe non ens, & quæ non ineſt fieri dicimus. Afficitur itaque id admiratione, ac impoſſibile eſſe videtur ex non ente fieri Similiter autem neque ex eo quod eſt, neque id quod eſt fieri niſi per accidens, ſic aũt & ex hoc fieri dicimus eodem modo, ceu ſi animal ex animali fieret, & aliquod animal ex quopiam animali, vt ſi canis ex equo fieret. etenim canis non ſolum ex animali quodam, ſed ex animali etiam fiet, ſed non vt eſt animal, iam enim idipſum eſt. Si verò quippiam emerſurum eſt animal non per accidens non erit ex animali. Et ſi quid ens orietur, non ex ente, neq; è non ente fiet. dictum eſt.n. quid ſignificat è non ente fieri: eo nanque pacto quo eſt non ens. inſuper neque hoc eſſe inquam omne, aut non eſſe tollimus. Is igitur vnus eſt modus ſolutionis.*

T.c.73. *Nos autem dicimus quidem ex eo, quod eſt, aut ex eo, quod non eſt, fieri: aut quod eſt aut, quod non eſt aliquid facere, aut pati, aut quodlibet fieri hoc vno quidem modo nihil differt, vt Medicum aliquid facere, aut pati, aut ex Medico aliquid eſſe aut fieri.*

T.c.73. *Quare quoniam hoc dupliciter dicitur, manifeſtum eſt quoniam & ex eo quod eſt, & ex eo quod non eſt, & quod eſt aut facere aut pati. ædificat quidem igitur Medicus non ſecundum quod Medicus, ſed ſecundum quod ædificator: & albus fit, non in quantum Medicus, ſed inquantum niger. Medicatur autem & non Medicus fit, in quantum eſt medicus. Quoniam autem maxime proprie dicimus medicum aliquid facere aut pati, aut fieri ex medico, ſi ſecundum quod medicus hoc patiatur aut faciat, manifeſtum ex eo quod non eſt fieri, & hoc ſignificat in quantum non eſt. Quod illi quidem non percipientes deliquerunt, & propter hanc ignorantiam in tantum ignorauerunt quod nihil opinati ſunt fieri, neq; eſſe aliorum ſed auferebant omnem generationem.*

T.c.75.
Ex nõ ente nõ fit aliqd per ſe, ſed per accidẽs.

Nos autem & ipſi dicimus fieri quidem nihil ſimpliciter ex eo, quod non eſt, ſed tamen fieri ex eo quod non eſt, vt ſecundum accidens. ex priuatione.n. quod eſt quidem per ſe non ens, non inexiſtente fit. Mirabile autem videtur & impoſſibile ſic fieri aliquid ex eo quod non eſt.

T.c.76. *Similiter autẽ nec ex eo quod eſt, neq; quod eſt fieri, niſi ſecundum accidens. ſic autem & ex hoc fieri eodem modo, vt ſi ex animali animal vtiq; fiat, & ex quodam animali quoddã animal, vt ſi canis ex equo fiat fiet quidem enim vtiq; non ſolum ex quodam animali canis, ſed etiam ex animali, ſed non inquantum eſt animal: eſt enim iam hoc. ſi autem aliquid debet fieri animal non ſecundum accidens, non ex animali erit.*

Ex ente, aliquid per ſe, ac per accidens fieri quomodo contingat.

T.c.77. *Et ſi aliquid quod eſt, non ex eo quod eſt, neque ex eo quod non eſt: quod enim eſt ex eo quod non eſt, dictum eſt nobis quid ſignificat, quoniam in quantum non eſt.*

Secũda parte 78.tex.
T.c.78.

Amplius autem & eſſe omne, aut non eſſe non remouetur. vnus quidem igitur modus hic eſt.

Soluit prædictam obiectionem. Et circa hoc duo facit. Primo ſoluit dupliciter prædictam obiectionẽ. Secundo cõcludit principale propoſitum ibi. §Quare ſecundum ꝙ vere.§ Prima diuiditur in duas, ſecundum duas ſolutiones, quas ponit. Secunda ibi. §Alius autem quoniam.§ Dicit ergo primo ꝙ quantum ad modum loquẽdi non differt dicere, ꝙ aliquid fit ex ente, vel nõ ente: vel ꝙ ens aut non ens faciat aliquid aut patiatur, ſiue de quocunq; alio. & dicere huiuſmodi propoſitiones, de medico, ſ. ꝙ Medicus faciat aliquid aut patiaẗ: vel quòd ex Medico fit aliquid, aut fiat: ſed dicere, ꝙ Medicus faciat aliquid, aut patiatur, vel quòd ex Medico fiat aliquid, duplicem habet intellectum: ergo dicere, quòd ex ente aut ex non ente fiat aliquid, aut ꝙ ens aut non ens faciat aliquid aut patiatur duplicem habet intellectum. Et ſic eſt in quibuſcunq; alijs terminis ponatur: puta ſi dicatur, quòd ex albo fiat aliquid, aut quòd albũ faciat aliquid, aut patiatur. Qđ aũt duplicem habet intellectum, cũ dr̃, quòd Medicus aliquid facit aut patiaẗ: aut quòd ex Medico fit aliquid, ſic manifeſtat. dicimus.n. quòd Medicus ædificat, ſed hoc nõ facit in q̃tum eſt Medicus, ſed in q̃tum ędificator eſt. Et ſimiliter dicimus qđ Medicus fit albus, ſed non in q̃tum eſt Medicus, ſed inquãtum eſt niger. Alio mõ dicimus quòd Medicus medicatur inquantũ eſt Medicus. Et ſimiliter quòd Medicus fit non Medicus inquãtum eſt Medicus: ſed tunc dicimus proprie & per ſe Medicũ aliquid facere vel pati. Vel ex Medico aliquid fieri, qñ hoc attribuitur Medico inquãtum Medicus. Per accidens aũt qñ attribuitur ei, non inquantum eſt Medicus, ſed inquãtum eſt aliquid aliud. Sic igitur patet, quòd cum dr̃ Medicum facere aliquid aut pati, vel ex Medico fieri aliquid, dupliciter intelligitur, ſ. per ſe & per accidens. Vnde manifeſtum eſt, quod cum dr̃ aliquid fieri ex non ente proprie & per ſe, intelligitur hoc ſi fiat aliquid ex non ente, inquantum eſt non ens. & ſimilis ratio eſt de ente. Et hãc diſtinctionem. Antiqui non percipientes intm peccauerunt, quòd nihil ſunt opinati fieri, nec opinati ſunt quòd aliqđ aliorũ præter id qđ ponebant primum principium materiale, haberet eſſe ſubſtãtiale. Puta dicẽtes aerem eſſe primum materiale principium, dicebant omnia alia ſignificare quoddam eſſe accidentale. Et ſic excludebant omnem generationem ſubſtãtialem, ſolam alterationem relinquentes. ex eo. ſ. quòd quia non fit aliquid ex nõ ente ꝑ ſe, vel ente, opinabantur quòd nihil poſſit fieri ex ente vel nõ ente. Sed nos ẽt ipſi dicimus, quòd ex non ente nihil fit ſimpliciter & per ſe, ſed ſolum ſm accidens. quia qđ eſt, ſ. ens per ſe quidem, nõ eſt ex priuatione & hoc ideo, quia priuatio non intrat eſſentiam rei factę. Ex hoc aũt aliquid fit per ſe, quod ineſt rei poſtquam iam facta eſt. ſicut figuratum fit ex infigurato non per ſe, ſed per accidens: quia poſtquam iam eſt figuratum, infiguratum non ineſt ei. Sed iſte eſt mirabilis modus fiendi aliquid ex non ente, & qui videbatur impoſſibilis Antiquis Philoſophis. Sic igitur patet quod ex non ente fit aliquid, nõ per ſe, ſed per accidens. Similiter ſi

Intellectus cauſa per ſe ac per accidens.

A'

quæratur

quæratur vtrum ex ente fiat aliquid, dicendum eſt ꝙ ex ente fit aliquid per accidens, ſed non per ſe. Et hoc manifeſtat per tale exemplũ. ponamus enim quod ex equo generetur aliquis canis, quo poſito manifeſtum eſt quod ex quodam animali fiat quoddam animal: & ſic ex animali fiet animal, nõ tamen fiet animal ex animali per ſe, ſed per accidens: non enim fit inquantum eſt animal, ſed inquãtum eſt hoc animal: quia animal iam eſt actu antequã fiat canis, quia eſt equus, ſed non eſt hoc animal, quod eſt canis: vnde per ſe hoc animal, quod eſt canis, fit ex non hoc animal, ideſt, ex non eo ente. Sed ſi fieret animal per ſe & non per accidens, oporteret, & quod fieret ex non animali. Sic etiam eſt de ente. fit enim ens aliquod ex nõ ente hoc, ſed accidit ei ꝙ non eſt hoc, quod fit ens. vnde non fit aliquid per ſe ex ente, neque per ſe ex non ente. hoc enim per ſe ſignificat aliquid fieri ex non ente, ſi fiat ex non ente inquantum eſt non ens, vt dictum eſt. Et ſicut cũ hoc animal fit ex hoc animali, vel hoc corpus ex hoc corpore non remouetur omne corpus, nec omne non corpus, nec omne animal vel non animal ab eo ex quo aliquid fit, ſic nõ remouetur ab eo ex quo fit hoc ens, neq; omne eſſe, neque omne non eſſe: quia id quod fit hoc ens, qđ eſt ignis, habet aliquod eſſe, quia eſt aer: & aliquod nõ eſſe, quia non eſt ignis. Iſte igitur eſt vnus modus ſoluendi prædictam dubitationem. Sed iſte modus ſoluẽdi inſufficiens eſt. ſi enim fit ens per accidẽs ex ente & ex nõ ente, oportet ponere aliquid ex quo fiat ens per ſe, quia omne quod eſt per accidẽs reducitur ad id qđ eſt per ſe. Ad oſtendendum igitur ex quo fit aliquid per ſe, ſubiungit ſecundum modum ibi.

A R C Y. *Alius autem eſt per potentiam atque actum dici autem hæc poſſunt potentia atque actu. hoc autem alijs in locis exacte magis determinauimus.*

te. 79 *Alius autem quoniam contingit eadem dicere ſecundum potentiam & actum. hoc autem determinatum eſt in alijs per certitudinem magis.*

Et dicit quod contingit aliqua dicere & ſecundum potentiam & ſecundum actum, vt certius determinatu eſt in alijs, ſcilicet in Nono Metaphyſi. Ex ente igitur in potentia fit aliquid per ſe. ex ente autem in actu vel ex non ente fit aliquid per accidens. Hoc autem dicit, quia materia, quæ eſt ens in potentia eſt id, ex quo fit aliquid per ſe. hæc eſt enim, quæ intrat ſubſtantiam rei factæ. Sed ex priuatione vel forma præcedente fit aliquid per accidens, in quantum materiæ, ex qua fit aliquid per ſe, conueniebat eſſe ſub tali forma, vel ſub tali priuatione, ſicut ſtatua ex ære fit per ſe: ſed ex non habente talem figuram, & ex habente aliam figuram fit ſtatua per accidens. Vltimo concludit principale propoſitum ibi.

Quare vt dicebamus dubitationes illæ ſoluuntur, ob quas quidam eorum, quæ dicta ſunt compulſi tollunt Antiqui: ob hoc enim tantum exorbitarunt ab ea via, quæ ad generationem corruptionemue atque omnino mutationẽ accedetur. Hæc enim natura, ſi viſa fuiſſet, omnem hanc ipſorum ignorationem vtique diſſoluiſſet.

Quare ſecundum quod vere dicimus, defectus ſoluuntur propter quos coacti remouent prædictorum quædam. propter hoc enim in tantum deſtiterunt priores a via in generationem & corruptionem & omnino mutationem. hæc enim vtique viſa natura, omnem ſoluit hanc ipſorum ignorantiam.

[illegible]ta materiæ Antiquorũ proceſſit error.

Dicens ꝙ ſicut vere dicimus, defectus. i. dubitationes ſoluuntur propter prædicta. Ex quib. dubitationibus coacti Antiqui aliqui remouerunt quædam prædictorum. i. generationem & corruptionem & pluralitatem ſubſtantialiter differentium. Sed hęc natura manifeſtata, i. materiæ, ſoluit omnem illorum ignorãtiam.

LECTIO XV.

Materiam priuatione diſtingui, eamque ingenerabilem & incorruptibilem eſſe oſtendit.

Ipſam igitur & alij quidam, ſed non ſufficienter vtique tetigere. Primum enim ex nõ ente ſimpliciter aliquid fieri atque oriri fatentur, ea ſanè ratione, qua Parmenidem recte dicere arbitrantur. Deinde, ſi eſt vna numero, & vna ſolum potentia ipſi eſſe videtur. A R C Y.

TAngentes quidem igitur & alteri quidam ſunt ipſam, ſed non ſufficienter. Primum quidem. n. confitentur ſimpliciter fieri aliquid ex eo, quod non eſt, inquantum Parmenidem recte eſt dicere. Poſtea videtur ipſi, ſi vere eſt numero vna, & potentia tantum vnam eſſe. T. c. 79.

Poſtquam Philoſophus excluſit dubitationes & errores Antiquorũ Philoſophorũ, prouenientes ex ignorantia materiæ, hic excludit errores prouenientes ex ignorantia priuationis. Et circa hoc tria facit. Primo proponit errantium errores. Secundo oſtendit differẽtiam huius poſitionis ad veritatem ſupra ab ipſo determinatam ibi. {Sed hoc differt.} Tertio probat ſuam opinionem veram eſſe ibi. {Subiecta quidem natura} Secũda parte. 79. tex.

Dicit ergo primo, & quidam Philoſophi tetigerũt materiam, ſed nõ ſufficienter: quia non diſtinguebant inter priuationem & materiam: vnde quod eſt priuationis, attribuebant materiæ. Et, quia priuatio ſecundum ſe eſt non ens, dicebant ꝙ materia ſm ſe eſſet non ens. Et ſic ſicut aliquid per ſe ſimpliciter fit ex materia, ſic confitebantur quod ſimpliciter & per ſe aliquid fit ex non ente. ꝙ ad hoc ponẽdum duabus rationibus inducebantur. Primo quidem ratione Parmẽidis dicentis, quod quicquid eſt præter ens, eſt nõ ens: vnde, cũ materia ſit præter ens, quia nõ eſt ens actu, dicebant eam ſimpliciter eſſe non ens. Secundo vero, quia videbatur eis quod id, quod eſt nume. vnum vel ſubiecto, ſit ẽt ratione vnum. quod hic appellat eſſe potẽtia vnum: quia ea quæ ſunt ratione vnum, ſic ſe habent, qđ eadẽ eſt virtus vtriuſque. Ea verò, quæ ſunt ſubiecto vnum, ſed non ratione, non habent eãdem potentiam ſeu virtutem, vt patet in albo & muſico. Subiectũ aũt & priuatio ſunt vnum numero, vt æs & infiguratum, vnde videbatur eis quod eſſent idẽ ratione vel virtute. ſic igitur hic accipit vnitatem potentię. Sed nequis hic dubitet occaſione horum verborum quid ſit potẽtia materiæ, & vtrum ſit vna vel plures: dicendũ eſt quod actus & potentia diuidunt quodlibet genus entium, vt patet in Nono Meta. & in Tertio huius. Vnde ſicut potentia ad qualitatem nõ eſt aliquid extra genus qualitatis, ita potentia ad eſſe ſubſtantiale non eſt aliquid extra genus ſubſtantię. Non igitur potentia materię, eſt aliqua proprietas addita ſuper eſſentiam eius. ſed materia ſecundum ſuam ſubſtantiam eſt potentia ad eſſe ſubſtãtiale. & tamẽ potentia materiæ ſubiecto eſt vna reſpectu multarum formarum, ſed ratione ſunt multę potẽtiæ, ſecundum habitudinem ad diuerſas formas. vnde in Tertio huius dicetur, quod poſſe ſanari & poſſe infirmari, differt ſecundum rationem. Secundo ibi. Co... illarum aliq. quæ hic S. Tho. dicit Auer. doctrinæ aduerſari contendunt.

Hoc autem plurimum ſane differt. nos. n. materiam priuationemue, diuerſa dicimus eſſe. atque materiam quidem non ens eſſe per accidens: priuatione verò per ſe cenſemus. Et illam quidem propriè atque quodammodo ſubſtãtiam: priuationem verò ſubſtantiam nullo modo eſſe aſſerimus. A R G Y.

Sed hoc differt plurimum. nos quidem. n. materiam & priuationem alteram dicimus, Sed horum, hanc quidem non eſſe ſecundum accidens materiam: priuationem autẽ per ſe non eſſe: & hanc quidem propè rem & ſubſtantiam aliqualiter materiam. priuationem autem nequaquam.

Oſtendit differentiam ſuæ opinionis ad opinio præmiſſam.

premiſſam. Et circa hoc duo facit primo aperit intellectum ſuę opinionis. Secũdo oſtendit quid alia opinio ponat ibi. {Quidam autem quod non eſt. } Dicit ergo primo ꝙ multum differt aliquid eſſe vnũ numero vel ſubiecto, & eſſe vnum potentia vel ratione. Quia nos ipſi dicimus, vt ex ſuperioribus patet, ꝙ materia & priuatio licet ſint vnum ſubiecto, tamẽ ſunt alterũ ratione, quod patet ex duobus. Primo quidẽ, quia materia eſt non ens ſecundum accidẽs, ſed priuatio eſt non ens per ſe. hoc enim ipſum, quod eſt infiguratũ, ſignificat non eſſe: ſed æs non ſignificat non eſſe, niſi inquantũ ei accidit infiguratum. Secundo verò quia materia eſt prope rem, & eſt aliqualiter: quia eſt in potentia ad rẽ: & eſt, aliqualiter ſubſtantia rei, quia intrat in conſtitutionem ſubſtantiæ. Sed hoc de priuatione dici non poteſt. Secundo ibi.

T.c.8. T.c.13. Lect.60.

ARGY. *At illi idquod non eſt, magnum paruũq; ſimpliciter in quiunt eſſe: aut vtrunq; ſimul, aut vtrunq; ſeorſum. Quare modus hic trinitatis diuerſus ab illo penitus eſt. Hucuſque nanque progreſſi ſunt, vt aliquam naturam oportere ſubijci dicant: hanc tamen vnam faciunt, nam & ſi quidam dualitatem facit, magnum & paruum ipſam appellans, nihilominus tamen idem facit. alteram. n. deſpexit.*

T.c.80. *Quidam autem quod non eſt magnum & paruum ſimiliter, aut ſimul vtrunque aut ſeorſum vtrunque. Quare penitus alter modus eſt hic trinitatis, & ille. Vſque qui dem. n. ad hoc peruenerunt, quod oporteat quandam ſupponi naturam, hanc tamen vnam faciunt, etenim ſi aliquis dualitatem facit dicens magnum & paruum ipſam, nihilominus idem facit: alteram enim deſpexit.*

Quoniam modo Platonici, materiã a priuatione nõ diſtinguebant.

Manifeſtat intellectum opinionis Platonicę: & dicit ꝙ Platonici ponebant quidem duo ex parte materię. ſ. magnum & paruum: ſed tamẽ aliter quam Ariſtoteles quia Ariſtoteles ponit iſta duo eſſe materiam & priuationem, quę ſunt vnum ſubiecto, & differunt ratione. ſed iſti non ponebant quod alterum iſtorũ eſſe priuatio, & alterum materia, ſed priuationem coaſſumebãt vtriq;. ſ. paruo & magno: ſiue acciperẽt iſta duo ſimul, vtpote cum loquebãtur non diſtinguẽtes eam per magnum & paruum: ſiue acciperent vtrũq; ſeorſum. Vnde patet ꝙ omnino aliter ponebant tria principia Platonici ponentes formam, & magnum & parum: & Ariſt. qui poſuit materiã, & priuationem, & formam. Platonici verò vſq; ad hoc peruenerũt prę alijs Philoſophis Antiquioribus, ꝙ oportet vnam quãdam naturam ſupponi omnibus formis naturalibus, quæ eſt materia prima, ſed hanc faciunt vnam tm̃, ſicut ſubiecto, ita & ratione, non diſtinguentes inter ipſam & priuationem. quia, & ſi ponant dualitatem ex parte materię. ſ. magnum & paruum, nihilominus non faciũt differẽtiam inter materiam & priuationem, ſed faciunt mentionem tantum de materia, ſub qua comprahenditur magnum & paruum: & priuationem deſpexerunt, de ea mentionem non facientes. Deinde cum dicit.

ARGY. *Etenim materies quidem permanens vna cum forma cauſa eſt eorum quæ fiunt, perinde ac mater. Aut contrarietatis altera pars, nec eſſe omnino perſæpe ei videbitur, qui mente ipſius maleficium intuetur. nam cum ſit quoddam diuinum & bonum, ac appetibile, alterum ipſi contrarium eſſe dicimus.*

* al. natura — *Subiecta quidem* materia cum forma cauſa eſt eorum quæ fiunt, ſicut mater. altera verò pars contrarietatis multoties imaginabitur ad maleficium ipſius protẽdentis intellectum, neque eſſe penitus, & eſſe extra omne. Exiſtente enim quodam diuino & optimo & appetibili, aliud quidem contrarium eſſe ipſi dicimus.*

T.c.81.

Probat ꝙ ſua opinio habet veritatem. & circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝓpoſitum. ſ. ꝙ oporteat priuationem diſtingui à materia. Secundo oſtendit quomodo materia corrumpatur vel generetur ibi. {Corrumpitur autem} Primum autem oſtendit dupliciter. Primo quidem oſtenſiuè. Secundo ducẽdo ad impoſſibile ibi. {Aliud autem aptum natum} Dicit ergo primo. ꝙ iſta natura, quæ ſubijcitur. ſ. materia ſimul cum forma, eſt cauſa eorum, quæ fiunt ſecundum naturam ad modũ matris: ſicut. n. mater eſt cauſa generationis in recipiendo, ita & materia, ſed, ſi quis accipiat alterã partem contrarietatis, ſ. priuationem, potendẽs intellectum circa ipſam, imaginabitur ipſam nõ ad conſtitutionem rei pertinere, ſed magis ad quoddam malũ rei: quia eſt penitus non ens, cum priuatio nihil aliud ſit quam negatio formę in ſubiecto: & eſt extra totũ ens. vt ſic in priuatione locũ habeat ratio Parmenidis, quicquid eſt præter ens, eſt nõ ens. non autem in materia, vt dicebant Platonici. Et ꝙ priuatio pertineat ad malum, hoc oſtendit per hoc, forma eſt quoddam diuinum & optimum appetibile. Diuinum quidem eſt, ꝙ omnis forma eſt quędam participatio ſimilitudinis diuini eſſe, quod eſt actus purus. vnumquodque. n. in tantum eſt actu inquantum habet formam. Optimum autem eſt, quia actus eſt perfectio potentiæ, & bonum eius, & per conſequens ſequitur ꝙ ſit appetibile: quia vnumquodque ſuam appetit perfectionẽ. Priuatio autem opponitur formæ, cum nõ ſit aliquid quam remotio eius: vnde, cum id quod opponitur bono, & remouet ipſum, ſit malum: manifeſtum eſt quod priuatio pertinet ad malum. vnde ſequitur ꝙ nõ ſit idem quod materia, quæ eſt cauſa rei ſicut mater. Secundo ibi.

T.c.81. Secũda parte 81. text. Oſtenſiua ratio, diſtinctionis materię, a priuatione. Materia ſimul cũ forma, eſt cauſa eorũ quę ſecundũ naturam fiũt.

Alterum ſuapte natura affectat atque appetit ipſum. Illis autem euenit vt contrarium, interitũ appetat ſuum, & tamen fieri nequit vt aut forma ſeipſam appetat, quippe cum non indigeat ſui: aut contrarium, cum contraria mutuo ſeipſa corrumpant. Sed hoc eſt materia perinde appetens illud, atque ſi fœmina marem, & turpe appetat pulchrum. verum non eſt per ſe, ſed per accidens turpe, nec per ſe fœmina ſed per accidens. ARGY.

Aliud autẽ natũ aptum appetere & deſiderare ipſum ſecundum ipſius naturam: quibuſdam autem accidit, contrarium appetere ſuipſius corruptionem, & neq; ſuipſius & poſſibile eſt appetere ſpeciem propter non eſſe indigens, neq; contrarium, corruptiua. n. ſunt adinuicem contraria. Sed hoc eſt materia. ſicut, ſi fœmina maſculum, & turpe bonum, non quod per ſe eſt turpe, ſed ſecundum accidens.

Oſtendit idem per rationẽ ducentem ad impoſſibile hoc modo. Cum forma ſit quoddam bonũ & appetibile, materia, quæ eſt aliud a priuatione & forma eſt apta nata appetere & deſiderare ipſam ſecundum ſuam naturam. Sed quibuſdam, qui non diſtingunt materiam a priuatione, accidit hoc inconueniens, ꝙ contrarium appetet corruptionem ſuijpſius, quod eſt inconueniens. Et ꝙ hoc accidat ſic oſtẽdit. quia ſi materia appetit formam, non appetit eã ſecũdum ꝙ eſt ſub ipſa forma, quia iam non indiget eſſe per eam (appetitus autem omnis eſt propter indigentiam, quia eſt nõ habiti.) ſimiliter & non apetit eam ſecundum ꝙ eſt ſub contrario vel priuatione, quia vnum cõtrarium eſt alterius corruptiuũ, & ſic aliquid appeteret ſui corruptionem. Manifeſtũ eſt igitur ꝙ materia, quæ appetit formã eſt aliud ratione, ſicut a forma, ita & a priuatione. ſi. n. materia appetit formam ſecundum propriã naturam, vt dictum eſt, ſi ponitur ꝙ materia & priuatio ſint eædem ratione, ſequitur ꝙ priuatio appetit formã & ita appetit ſuijpſius corruptionẽ, quod eſt impoſſibile. vnde & hoc impoſſibile eſt, ꝙ materia & priuatio ſint eædem ratione. Sed tamẽ & materia eſt hoc, id eſt priuationem habens: ſicut ſi fœmina appetat maſculum, & turpe appetat bonum, nõ ꝙ ipſa turpitudo appetat bonum ſibi contrarium, ſed ſm̃ accidẽs: quia id cui accidit eſſe turpe, appetit eſſe bonũ. & ſimiliter fœmineitas

Ratione ad impoſſibile conſtat, materiam a priuatione diuerſã eſſe.

mineitas nõ appetit maſculinũ, ſed id, cui accidit eſſe fœminam. Et ſimiliter priuatio non appetit eſſe formam, ſed id, cui accidit priuatio. ſ. materia. Sed contra hæc verba Philoſophi, Auicen. tripliciter opponit. Primo quidem quia materiæ non cõpetit neq; appetitus animalis, vt per ſe manifeſtũ eſt: neque appetitus naturalis, vt appetat formam, cum non habeat aliquam formam, vel virtutem inclinãtem ipſam ad aliquid: ſic. n. graue naturaliter appetit locum infimum in quantum ſua grauitate inclinatur ad locum talem. Secũdo obijcit ex hoc, ꝙ ſi materia appetit formam, hoc eſt, quia caret omni forma, aut quia appetit multas formas habere ſimul, quod eſt impoſsibile: aut quia faſtidit formam quam habet, & quęrit habere aliam: & hoc etiam eſt vanũ. nullo igitur modo dicendum videtur ꝙ materia appetat formam. Tertio obijcit per hoc, quia dicere ꝙ materia appetat formam, ſicut fœmina maſculum, eſt figuratè loquentium, ſ. Poetarum, non Philoſophorum. Sed huiuſmodi obiectiones facile eſt ſoluere. Sciendum eſt enim ꝙ omne, quod appetit aliquid, vel cognoſcit ipſũ, & ſe ordinat in illud: vel tendit in ipſum ex ordinatione & directione alicuius cognoſcentis, ſicut ſagitta tẽdit in determinatum lignum ex directione & ordinatione ſagittantis. Nihil eſt igitur aliud appetitus naturalis quàm ordinatio aliquorum ſecundum propriam naturam in finem ſuum. Non ſolum autem aliquid ens in actu per virtutem actiuam ordinatur in ſuum finem, ſed etiam materia ſecundum quod eſt in potentia. nã forma eſt finis materiæ. Nihil igitur eſt aliud materiam appetere formam, quã eam ordinari ad formam, vt potentia ad actum. Et quia ſub quacunque forma ſit, adhuc remanet in potentia ad aliam formam, ideo eſt ei ſemper appetitus formæ, nõ propter faſtidium formę quam habet, nec propter hoc ꝙ quærat contraria eſſe ſimul, ſed quia eſt in potentia ad alias formas dum vnam habet in actu. Nec etiam vtitur hic figurata locutione, ſed exemplari. dictum eſt enim ſupra quòd materia prima ſcibilis eſt ſecundum proportionem, in quantum ſic ſe habet ad formas ſubſtãtiales, ſicut materiæ ſenſibiles ad formas accidẽtales. Et ideo ad manifeſtandum materiam primam, oportet vti exemplo ſenſibilium ſubſtantiarum. Sicut igitur vſus eſt exemplo ęris infigurati & hominis non Muſici ad materiam, ita nunc ad eius manifeſtationem vtitur exemplo fœminæ virum appetentis, & turpis appetentis bonum: hoc enim accidit eis in quantum habent aliquid de ratione materiæ. Sciendum tamen eſt quòd Ariſt. hic loquitur cõtra Platonem, qui talibus metaphoricis locutionibus vtebatur, aſsimalãs materiam matri & fœminæ, & formam maſculo. Et ideo Ariſtote. vtitur contra eum metaphoris ab eo aſſumptis. Deinde cum dicit.

An materia formam appetat.

Solutio.

Appetitus naturalis quid.

Solutio. Error Auicen. fuit qa putauit qd ad habẽdũ hunc appetit. neceſſaria fuiſſe forma aliqua, quod neceſſariũ non eſt, niſi in cognoſcẽtibus finem ſuum.

A R G Y. *At verò tum corrumpitur atque gignitur, tum neque fit neque corrumpitur. Nam vt eſt quidem id, in quo, per ſe corrumpitur, id enim quod corrumpitur in hoc, eſt ipſa, inquam, priuatio: at ſuapte potentia, non per ſe, ſed nec occidat nec oriatur neceſſe eſt: nam ſi gignitur, ſubijciatur aliquid primum oportet. ex quo hoc pacto naſcetur, vt inſit in ipſa: hoc autem eſt ipſius natura. Quare fit vt ſit antea quàm ſit orta. Etenim materiam id dico quod primum eſt vniuſcuiuſque ſubiectum, è quo quippiam eo ſit pacto vt non per accidens inſit, ſi corrumpitur, ad hoc vltimum ſané proficiſcetur. quare erit corrupta antequam ſit corrupta.*

T.c.82. *Corrumpitur autem & fit, eſt quidem vt ſic, eſt autem vt non. Secundum quidem enim quod eſt, id in quo, ſecundum ſe corrumpitur, quod enim corrumpitur in hoc, eſt priuatio: in quantum autem ſecundum potentiam, non per ſe, ſed incorruptibilem & ingenitam neceſſe eſt eſſe ipſam. Si enim fiat. ſubijci aliquid oportet primum, ex quo fit: hoc autem eſt hanc naturam: quare erit ante fieri: Dico enim materiam, primum ſubiectum vniuſcuiuſque ex quo ſit aliquid cum inſit non ſecundum accidens. & ſic corrumpitur in hoc abibit vltimum. quare corrupta erit antequam corrumpatur.*

Oſtendit quomodo materia corrumpatur. & dicit, ꝙ quodammodo corrumpitur, & quodammodo nõ, quia ſecundum quod eſt in ea priuatio, ſic corrumpitur, cum ceſſat in ea eſſe priuatio, vt ſi diceremus ęs infiguratum corrumpi, quando deſinit eſſe infiguratum. Sed ſecundum, ſe in quantum eſt quoddam ens in potentia, eſt ingenita & incorruptibilis. Quod ſic patet. ſi. n. materia fiat, oportet ei aliquid ſubijci ex quo fiat, vt patet ex ſuperioribus. Sed primum, quod ſubijcitur in generatione, eſt materia: hoc enim dicimus materiã, primum ſubiectum, ex quo aliquid ſit per ſe, & nõ ſecundum accidens. & ineſt rei iam factæ. & vtrunque eorum ponitur ad differentiam priuationis ex qua ſit aliquid per accidens, & non ineſt rei factæ. ſequitur ergo, quòd materia ſit antequam fiat, quod impoſsibile. Et ſimiliter omne, quod corrumpitur, reſoluitur in materiam primam. quando igitur iam eſt materia prima, tunc eſt corruptũ. Et ſic, ſi materia prima corrumpatur, erit corrupta antequam corrumpatur, quod eſt impoſsibile. Sic igitur eſt impoſsibile materiam primã generari vel corrũpi. Sed ex hoc nõ excluditur, quin per creationem in eſſe procedat. Deinde cum dicit.

Quod materia prima. & quomodo ſit ingenerabilis & incorruptibilis ſecundum ſe.

Pro fide noſtra.

De principio verò formali, vtrum vnum ſit an plura: & quodnam ſit, aut quæ ſint, Primæ Philoſophiæ diligenter exquiſiteque officium eſt determinare ac pertractare. quare hæc contemplatio illo in tempore reſeruetur. De naturalibus verò formis, quæ oriuntur ac occidunt, in hiſce, quæ poſterius oſtendẽtur, dicemus ac pertractabimus. Hoc igitur pacto ſint hæc a nobis determinata: principia inquam eſſe, & quænam & quot numero ſint. Rurſus autem alio principio ſumpto dicamus. A R G Y.

De principio autem ſecundum formam vtrum vnum aut plura, aut quot, aut quæ ſint per certitudinem primæ Philoſophiæ opus eſt determinare. ergo in illud tempus reponatur. De Phyſicis autem & corruptibilibus ſpeciebus in poſterius demonſtrandis dicimus. Quod quidem igitur ſint principia & quæ, & quot numero. determinatum ſic a nobis ſit. Item autem, aliud principium incipientes dicamus. T.c.83.

Quia iam excluſerat errores circa materiam & priuationem, reſtare videbatur vt excluderet errores & dubitationem circa formam. Poſuerunt. n. quidam formas ſeparatas, ſcilicet ideas, quas reducebant ad vnam primam ideam. Et ideo dicit, quòd de principio formali vtrum ſit vnum vel plura, & quot & quæ ſint, pertinet determinare ad Philoſophiam primã, & vſq; ad id, tempus reſeruetur: quia forma eſt principium eſſendi, & ens in quantum huiuſmodi, eſt ſubiectum primæ Philoſophiæ. ſed materia & priuatio ſunt principia entis tranſmutabilis, quod à Philoſopho Naturali conſideratur. Sed tamen de formis naturalibus & corruptibilibus, in ſequentibus huius doctrinæ determinabitur. Vltimo autem epilogat quæ dicta ſunt, & dicit, quod ſic determinatum eſt, quod principia ſunt, & quæ, & quot. Sed oportet iterum aliter principium facere ſcientiæ naturalis, inquirendo, ſcilicet principia ſcientiæ.

ARISTOTELIS DE PHYSICO AVDITV LIBER SECVNDVS.

Cum S. Thomæ expoſitione.

SVMMA LIBRI.

De Natura, & naturalium rerum quiditate, & earum quatuor cauſarum generibus per ſe: deq; Caſu ac Fortuna, cauſis per accidens, eorumque varijs effectibus ac modis.

LECTIO I.

Summa lectioois Primæ. Quid natura ſit: quæ ve natura, aut ſecundum naturam ſint, quodque oatura ſit demonſtrare ridiculum eſſet, cum eam eſſe, per ſe ootum ſit.

ARGY. *EORVM, quæ ſunt, quædam ſunt natura, quædam alias ob cauſas. Natura quidem ſunt animalia, parteſque ipſorum, plantæ, & ſimplicia corpora, vt terra, ignis, aer, & aqua: hæc enim & huiuſcemodi res, natura dicimus eſſe. Omnia autem quæ dicta ſunt ab hiſce, quæ non natura conſtant differre videntur. nam ea quidem, quæ natura conſtant, principium in ſeipſis vniuerſa motus ſtatuſue, partim eius, qui loco accommodatur, partim accretionis decretionisue, partim alterationis habere videntur. At lectica, veſtis, & quicquid ſit aliud ſimilis generis, quo quidem huiuſcemodi nominibus appellantur, atque ab arte ſunt, hoc nullum principium mutationis inſitum habēt. quo verò ipſis accidit, vt ſint lapidea, vel terrea, vel ex his mista, eo motus quietiſue principium habent.*

T.c.1. Eorum quę ſunt quędã natura, & quędam ab arte ſunt.

EOrum, quę ſunt, alia quidem ſunt natura, alia verò propter alias cauſas. Natura quidē ſunt animalia quæque, & partes ipſorum, & plantæ & ſimplicia corpora, vt terra, & ignis, & aer, & aqua. hæc enim & huiuſmodi eſſe natura dicimus. Omnia autem quæ prædicta ſunt, videntur differentia ad non natura exiſtentia. quæ quidem enim natura ſunt omnia videntur habere in ſeipſis principium motus & ſtatus: hæc quidem ſecundum locum, illa verò ſecundum augmen-
T.c.2. *tum & decrementum. quædam autem ſecundum alterationem. Lectulus autem & indumentum & ſi aliquod huiuſmodi genus eſt, ſecūdum quod quidem ſortitum eſt prædicationem vnamquamque, & inquantum eſt ab arte, neque vnum habet impetum mutationis innatum. Secundum autem quod contingit ipſis lapideis aut terreis eſſe, aut miſtis ex his, habent hoc tantum.*

Nota diſcrimē īter principia rerum naturalium & ſciam, nã dilues quæ a com. fautoribus, in prædicamēto primi cōtra S. Tho. obijciūtur.

POſtquam Philoſophus in primo libro determinauit de principijs rerum naturalium, hic determinat de principijs ſcientiæ naturalis. Ea autem, quæ primo oportet cognoſcere in aliqua ſcientia, ſunt ſubiectum ipſius, & medium, per quod demonſtrat. Vnde hic Secundus liber in duas partes diuiditur. In prima determinat de quibus ſit conſideratio ſcientiæ naturalis. In ſecunda ex quibus cauſis demonſtrat ibi.§ Determinatis autem his.§ Prima diuiditur in duas. In pri-
T.c.27. ma oſtendit quid ſit natura. In ſecunda de quibus cōſi-
T.c.16. derat ſcientia naturalis ibi. §Quoniam autem determinatum eſt.§ Prima diuiditur in duas. In prima oſtendit quid ſit natura. In ſecūda quot modis dicitur ibi.§ Videtur autem natura.§ Prima diuiditur in duas. In prima oſtendit quid ſit natura. In ſecunda excludit inten- T.c.7
tionem quorundam tentãtium demonſtrare ꝙ natura ſit. ibi.§ Quod autem natura ſit.§ Circa primum duo facit. Primo notiſicat naturam. Secundo ea, quæ deno- Secūda parte.
minantur a natura, ibi.§ Naturam autem habent.§ Cir- T.c.6.
ca primum tria facit. Primo inueſtigat deſinitionē na- T.c.4.
turæ. Secundo concludit eam, ibi.§ Eſt igitur natura.§ T.c.3.
Tertio exponit ipſam deſinitionem ibi,§ Dico autem ibidem.
non ſecundū accidens.§ Dicit ergo primo quod inter omnia entia, quædam eſſe dicimus a natura: quædam verò ab alijs cauſis, puta ab arte vel a caſu. Dicimus autem eſſe a natura quęlibet animalia, & partes ipſorum, ſicut carnem & oſſa, & etiã plantas & corpora ſimplicia: ſicut elemēta, quæ non reſoluuntur in aliqua corpora priora, vt ſunt terra, ignis, aer, & aqua. hæc enim omnia & ſimilia a natura eſſe dicuntur. Et differūt hęc omnia ab his, quæ nō ſunt a natura. quia omnia huiuſmodi vidētur habere in ſe principium alicuius motus & ſtatus, quædam quidem ſecundum locum, ſicut grauia & leuia, & etiam corpora Cœleſtia: quædam verò ſecundum augementum & decrementū, vt animalia & plantæ: quædam verò ſecundum alterationem, vt corpora ſimplicia: & omnia, quæ componuntur ex eis. Sed ea, quæ non ſunt a natura, ſicut lectus & indumētum & ſimilia, quæ accipiunt huiuſmodi prædicationem ſecūdum ꝙ ſunt ab arte, nullius mutationis principiū habēt in ſeipſis; niſi per accidens, in quantum, ſ. materia, & ſubſtantia corporum artificiatorum ſunt res naturales Sic igitur in quantum artificialibus accidit eſſe ferrea vel lapidea, habent aliquod principium motus in ſeipſis, ſed nō in quantum ſunt artificiat: cultellus. n. habet in ſe principium motus deorſum, nō in quantum eſt cultellus, ſed in quantū eſt ferreus. Sed
videtur hoc non eſſe verum ꝙ ſecundum quamlibet Dubium. An principium in eo ſit qđ mouetur.
mutationem rerū naturalium principium motus ſit in eo quod mouetur. In alteratione enim & generatione ſimplicium corporum, totum prīcipium motus videtur eſſe ab extrinſeco agente, puta cum aqua caleſit. vel aer in ignem conuertitur, principium mutationis eſt ab exteriori agente. Dicunt ergo quidam, ꝙ etiam
in huiuſmodi mutationibus principium actiuum mo- Alberto tribuitur iochoatio formarum.
tus eſt in eo, quod mouetur, non quidem perfectum, ſed imperfectum, quod coadiuuat actionē exterioris agentis. dicunt. n. ꝙ materia eſt quædam incohatio formę, quam dicunt eſſe priuationem, quæ eſt tertium principium naturæ. Et ab hoc principio intrinſeco, generationes & alterationes corporū ſimplicium natura-
les dicuntur. Sed hoc non poteſt eſſe, quia, cum nihil Cōtra hãc poſitionē.
agat niſi ſecundum quod eſt in actu, prædicta incohatio formę, cum non ſit actus, ſed aptitudo quędam ad actum, non poteſt eſſe principium actiuum. Et præterea etiam, ſi eſſet forma completa, non ageret in ſuum ſubiectum alterando ipſum. quia forma non agit, ſed compoſitū, quod non poteſt ſeipſum alterare niſi ſint in eo duæ partes, quarum vna ſit alterans & alia alterata. Et ideo dicendum eſt, quod in rebus naturalibus
eo modo eſt principium motus, quo eis motus conue- Solutio propria & commen.
nit. quibus ergo conuenit mouere, eſt in eis principiū actiuum motus: quibus autem competit moueri, eſt in eis principium paſsiuum, quod eſt materia. Quod quidem principium, in quantum habet potentiam naturalem ad talem formam & motum, facit eſſe motum naturalem. Et propter hoc factiones rerum artificialium non ſunt naturales: quia licet principium materiale ſit in eo, quod fit, non tamen habet potentiam naturalem ad talem formam. Et ſic etiam motus localis corporum Cœleſtium eſt naturalis, licet ſit a motore ſeparatus, inquantum in ipſo corpore Cœli eſt po-

tentia

* de grauibus, & leuibus contra Sco. qui nõ vult effectiue moueri a generãte ſed a ſeipſis. nõ dicimus q in ſeipſis habẽt principiũ quo: principium autẽ quod foris eſt, nẽpe à generãte. Contra cõme. 1. & 4. te. cõmẽ. 22.

tentia naturalis ad talem motum.* In corporibus verò grauibus & leuibus eſt principium formale ſui motus, ſed huiuſmodi principium formale nõ poteſt dici potentia actiua, ad quam pertinet motus iſte, ſed comprehẽditur ſub potentia paſsiua. Grauitas enim in terra non eſt principium vt moueat, ſed magis vt moueatur. quia ſicut alia accidentia conſequuntur formã ſubſtantialem, ita & locus: & per conſequens moueri ad locum. non tamẽ ita, quòd forma naturalis ſit motor ſed motor eſt generans, quod dat talem formam, ad quam talis motus conſequitur. Secundo ibi.

A R G Y.

Quæ cum ita ſint, patet naturam principium eſſe quoddam, & cauſam vt id moueatur atq; quieſcat, in quo primo per ſe, & non per accidens ineſt. Dico aũt non per accidens, quia ſub ipſi quiſpiam Medicus ſanitatis cauſa fieri poteſt. attamen non quo ſanatur eo medictuã habet, ſed accidit vt idem ſit medicus ſubienſq; ſanationẽ: quapropter & ſeparantur nonnunquam. Similiter ſeſe habet & vnũquodq; cæterorum quæ per artem efficiuntur: nihil.n. ipſorum effectionis in ſe principium habet. Sed quædam in alijs, atque extrinſecus habent, vt domus & vnumquodque eorum, quæ manu conficiuntur, quædam in ſeipſis quidem id habent, non tamen per ſe, quæcunq; cauſæ per accidens ſibi fieri poſſunt. d igitur eſt Natura quod dictũ eſt.

T.c.3. Quid ſit natura.

Eſt igitur Natura principium alicuius & cauſa mouendi & quieſcendi in quo eſt primum, per ſe, & non ſecũdum accidens: Dico autem non ſecundum accidens, cum fiat vtique ipſe ſibi aliquis cauſa ſanitatis, cum ſit medicus, ſed tamen non ſecundũ quod ſanatur medicinam habet, ſed accidit eundem medicum eſſe & ſanari: vnde & diuiduntur aliquando ab inuicem. Similiter autem & aliorum vnumquodq; quæ fiunt: nullum enim ipſorum habet in ſeipſo factionis principium: ſed alia quidem in alijs & ab exteriori, vt domus & aliorum manu inciſorum vnumquodque, alia autem in ſeipſis quidem, ſed non ſecundum ſeipſa. Quæcunque autem ſecundum accidens fiunt cauſa ſunt vtique ipſis eſt igitur Natura quod dictum eſt.

Natura qđ

Abſolutũ p abſolutum definiri habet, ſicuti e cõtra relatiuum p reſpectũ Deridendi ſunt volẽtes corrigere definitionem. Ariſt. de natura, primo Poſteriorũ. T.c. 7.

Cõcludit ex præmiſsis definitionẽ naturæ hoc modo. Naturalia differunt a non naturalibus inquantum habent naturã: ſed non differunt a non naturalibus, niſi in quantum habent principiũ motus in ſeipſis: Ergo natura nihil aliud eſt, q̃ principiũ motus, & quietis in eo in quo eſt primo & per ſe, & non ſm accidẽs. Ponitur autem in definitione naturæ principium, quaſi genus, & non aliquid abſolutum, quia nomẽ naturæ importat habitudinẽ principij. Quia.n. naſci dicuntur ea quę generantur coniuncta generanti, vt patet in plãtis & animalibus, ideo principiũ generationis vel motus natura nominatur. Vnde deridendi ſunt qui volentes definitionem Ariſt. corrigere, naturam per aliquod abſolutum definire conati ſunt, dicentes, q natura eſt vis inſita rebus, vel aliquod huiuſmodi. Dicitur autẽ {principiũ & cauſa} ad deſignãdum, q non oĩum motuum natura eſt eodẽ modo principium in eo quod mouetur, ſed diuerſimode, vt dictum eſt. Dicit aũt {mouendi, & quieſcẽdi} quia ea, quæ naturaliter mouentur ad locũ, ſimiliter, vel magis naturaliter in loco quieſcunt. Propter hoc.n. ignis naturaliter mouetur ſurſum, quia naturaliter ibi eſt: & propter qđ vnumquodq; & illud magis. Non tñ intelligẽdũ eſt, q in quolibet, q mouetur naturaliter, natura ſit etiam principium quieſcẽdi. quia Corpus Cœleſte naturaliter quidẽ mouetur, ſed nõ naturaliter quieſcit: ſed hoc pro tanto dicitur, quia nõ ſolũ motus, ſed etiam quietis principium eſt. Dicit. aũt, {in quo eſt:} ad differentiam artificialium in quibus nõ eſt motus, niſi per accidens. Addit aũt {primũ} quia natura, et ſi ſit principium motus compoſitorũ, non tamen primo. Vnde, q animal mouetur deorſũ, natura non eſt ex natura animalis in quantum eſt animal, ſed

Vel poteſt dici, q verifica diſiunctiue, eo qđ quę habent quietem, principium eſt eis natura, quæ vero motũ, & ip

ex natura dominantis elemẽti. Quare autem dicat {per ſe & non ſm accidens;} exponit conſequenter cum dicit {Dico autem non ſecundum accidens;} Contingit enim aliquando q alius Medicus eſt ſibi ipſi cauſa ſanitatis, & ſic principium ſuę ſanationis eſt in eo, ſed per accidens. vnde principium ſanationis in eo non eſt natura; nõ.n. ſecundum q ſanatur habet medicinam, ſed ſm q eſt Medicus. accidit autem eundem eſſe medicum, & ſanari: ſanatur enim in quantũ eſt infirmus. & ideo per accidens coniunguntur, & aliqñ per accidẽs diuiduntur. contingit.n. alium eſſe medicum ſanantẽ & alium infirmum, quia ſanatur. Sed principiũ motus naturalis eſt in corpore naturali, q mouetur, in quantũ mouetur: in quantũ.n. ignis habet leuitatẽ, fert ſurſum. nec diuidũtur ab inuicẽ, vt aliud ſit corpus, q mouetur ſurſum & aliud leue, ſed ſemper vnũ & idem. Et ſicut eſt de medico ſanante, ita eſt de oĩbus artificialibus, nullum.n. eorum habet in ſeipſo ſuæ factionis principium, ſed quædam fiunt ab extrinſeco, vt domus, & alia, quæ manu inciduntur, quædam aũt fiunt a principio intrinſeco, ſed per accidens, vt dictũ eſt. Et ſic dictum eſt, quid ſit natura. Deinde cum dicit.

principium eſt, hinc patet quonã modo centrum terrę, omnino immobile naturæ definitionem ſubeat.

A R C Y.

Naturam autem habent quæcunque tale principium habent: atque hæc omnia ſubiecta ſunt ſubiectum enim quoddam & in ſubiecto eſt ſemper natura.

T.c.4.

Naturam autem habent quæcunq; huiuſmodi habent principium: & ſunt hæc omnia ſubiecta: ſubiectum enim quoddam & in ſubiecto eſt natura ſemper.

Definit ea quæ à natura denominantur, & dicit, q habentia naturam ſunt illa, quæ habent in ſeipſis principium ſui motus. Et alia ſunt omnia ſubiecta naturæ. quia natura eſt ſubiectum, ſecũdum quod natura dicitur materia, & eſt in ſubiecto ſecũdum q natura dicitur forma. Deinde cum dicit.

A R G Y.

Secundum verò Naturam ſunt, & hæc ipſa, & etiã ea quæ hiſce per ſe competunt vt igni ferri ſurſum. hoc.n. natura quidẽ non eſt, neq; habet naturam, ſed competit & eſt natura atq; ſecũdum naturam. Dictum eſt igitur quid eſt natura, & quid id quod natura, atq; ſecundum naturã eſt.

T.c. 5.

Secundum naturam autem ſunt & hæc quęcunque his inſunt ſecundum ſe, vt igni ferri ſurſum. hoc.n. natura quidem non eſt, neque habet naturam ſed à natura, & ſecundum naturam eſt. Quid quidem igitur natura ſit, dictum eſt: & quid quod à natura, & ſecundum naturam.

T.c.6.

Exponit quid ſit ſecundum naturam. Et dicit, q ſecundum naturã eſſe dicuntur tam ſubiecta, quorum eſſe eſt à natura, quàm etiam accidentia quæ in eis inſunt cauſata ab huiuſmodi principio, ſicut ferri ſurſum non eſt ipſa natura, neque habens naturam, ſed eſt cauſatum à natura. Et ſic dictũ eſt quid ſit natura, & quid ſit illud, quod habet naturam, & quid ſit ſecundum naturam. Deinde cum dicit.

A R G Y.

Eutti autem naturam eſſe oſtendere, ridiculum eſt. Patet.n. tales eſſe rerum complures. Oſtendere verò ea quæ manifeſta ſunt per ea quæ non ſunt manifeſta, hominis eſt profecto qui nequit id quod eſt per ſe notum, & id quod non eſt per ſe notum, diſcernere. Atque id fieri poſſe non eſt obſcurum. Ratiocinabitur enim de coloribus quiſpiam ortus cæcus. Quare neceſſe eſt tales homines de nominibus loqui: nihil autem intelligere.

Manifeſtũ quantũ ad ſe eſt, ſed nõ quantũ ad quid eſt.

Quod autem eſt natura tentare demonſtrare, ridiculum eſt. manifeſtum.n. eſt, quod huiuſmodi rerũ ſunt multa. Demonſtrare autem manifeſta per immanifeſta, non potentis iudicare eſt propter ipſum, & non propter ipſum cognitum. Quod autem contingat hoc pati, non immanifeſtum eſt. Syllogizet enim aliquis cum natus ſit cęcus de coloribus: quare neceſſe eſt huiuſmodi de nominibus habere rationem, nihil autem intelligere.

Ridiculum eſt demonſtrare naturam eſſe.

Exclude

Excludit præſumptionem quorundam volentiũ demonſtrare, ꝙ natura ſit, & dicit, ꝙ rediculũ eſt, ꝙ aliquis tentet demonſtrare, ꝙ natura ſit, cũ manifeſtum ſit ſm ſenſum, ꝙ multa ſunt à natura, quę habẽt prĩcipium ſui motus in ſe, Velle autem demõſtrare manifeſtũ per nõ manifeſtum, eſt hoĩs qui non poteſt iudicare quid eſt notum propter ſe, & quid nun eſt notũ propter ſe. quia dum vult demonſtrare id, ꝙ eſt notũ propter ſe, vtitur eo quaſi non propter ſe noto. Et ꝙ id cõtingat aliquibus, manifeſtum eſt. aliquis. n. cęcus natus aliqñ ſyllogizat de coloribus: cui tamen non eſt per ſe notum id quo vtitur vt principio, quia nõ habet intellectum rei, ſed vtitur ſolũ nominibus, eò ꝙ cognitio noſtra ortũ habet a ſenſu, & cui deficit vnus ſenſus deficit vna ſcientia. Vnde cæci nati, qui nunquam ſenſerunt colorem, nõ poſſunt aliquid de coloribus intelligere, ꝙ ſic vtuntur non notis quaſi notis. Et ecõtra accidit his, qui volunt demonſtrare naturam eſſe, quia vtuntur notis vt non notis. Naturã autem eſſe, eſt per ſe notum, in quãtum naturalia ſunt manifeſta ſenſui. Sed quid ſit vniuſcuiuſq; rei natura, vel ꝙ principium motus, hoc nõ eſt manifeſtum. Vnde patet per hoc, ꝙ irrationabiliter Auice. conatus eſt improbare Ariſt. dictum volens, ꝙ naturã eſſe poſsit demonſtrari, ſed nõ a Naturali, qui nulla ſcientia probat ſua principia. ſed ignorantia principiorum mouẽtium nõ impedit quin naturam eſſe ſit per ſe notum, vt dictum eſt.

Auicen.

LECTIO II.

Quot nam modis dicatur natura, quidue magis naturæ nomine dignum ſit materia, an forma, cuius item duplex eſſe genus dicit.

ARCY. *Natura autem ſubſtantiaque eorum quæ ſunt natura id quibuſdam eſſe videtur quod primum cuilibet ineſt, informe per ſe. Veluti lecticæ quidem natura lignum ſtatuæ autem æs. Cuius hoc ſignum Antiphon eſſe dicebat. nam ſi quiſpiam lecticam obruerit homo, vimq; putredo acceperit vt germen emitat, non lectica ſed lignum inde emerget, atq; pullulabit. Propterea que diſpoſitio quidem, quæ lege atque arte conficitur per accidens eſt: ſubſtantia verò eſt illa, quæ, & continuè diſpoſitiones haſce ſuſcipiens permanet. Quod, ſi cuilibet etiam iſtorum ad aliud quippiam hoc idem accidit, vt æri quidem auroq; ad aquam. Oſſibus autem atque lignis ad terram: cæteriſque ſimiliter, patet illa naturam ipſorum atque ſubſtantiam eſſe. Quapropter quidam terram, quidam aquam, quidam horum aliqua, quidam hæc omnia eorum, quæ ſunt naturam eſſe dixerũt. quod enim quiſque tale eſſe putauit, ſiue vnum ſiue plura, id totque vniuerſam ſubſtantiam eſſe dicit. cætera verò cuncta effectus horum habitus ac diſpoſitiones. Et horum quidem quoduis perpetuum eſſe. non enim ex ſeſe mutationem ipſis competere, cætera autẽ infinities fieri atque corrumpi. Vno igitur modo natura ſic dicitur, prima cuique ſubiecta materies, eorum quæ motus in ſe mutationiſque principium habent.*

T.c.7. Natura primo modo dicitur, ſubiectum primum, i. materia omnis habentium in ſe ipſis trãſmutatiõis ſubiectum. Antiphon:

VIdetur autem nonnullis natura, & ſubſtãtia eorum quæ natura ſunt eſſe quod primum eſt vnicuique non formatum per ſeipſum. vt lectuli natura lignum ſtatuæ autem æs. Signum autem dicit Antiphon quoniam ſi aliquis proiecerit lectum deorſum: & accipiat potentiam putreſcens vt vtique ſit germen non vtique fieri lectum, ſed lignum: tanquam dicat, ſecundum accidens eſſe diſpoſitionem ſecundum legem, & artem: ſubſtantiam autem illam, quę permanet, hæc patiens continuè. Sic autem & horum vnumquodque ad alterum aliquod idem hoc ſuſtinuit (vt æs quidem & aurum ad aquam: oſſa autem & ligna ad ad teram, ſimiliter autem, & aliorum quodlibet) illa naturam eſſe & ſubſtantiam ipſorum. Vnde ſane hi quidem terram, alij verò ignem, alij aerem dicunt, quidam autem aquam. quidam verò quædam horum. Sed alij omnia hæc naturam eſſe eorum, quæ ſunt. quot enim aliquis acceperit ipſorum huiuſmod, ſiue vnũ ſiue multa hoc et tanta dicit eſſe omnem ſubſtantiam, alia autem omnia paſſiones illorum, & habitus & diſpoſitiones. Et horum quidem quodlibet eſſe perpetuum. non enim eſſe mutationem ipſis ex ſeipſis. alia autem fieri & corrumpi infinities. Vno quidem modo natura ſic dicitur, prima vnicuique ſubiecta materia habentium in ſeipſis motus principium, & mutationis.

T.c.8. T.c.9. T.c 10.

Poſtquam philoſophus oſtẽdit quid eſt natura, hic oſtẽdit quot modis natura dicitur. Et primo oſtendit ꝙ natura dicitur de materia. ſecundo, ꝙ dicitur de forma ibi. § Alio autem modo. § Circa primum ſciendum eſt, ꝙ Antiqui Philoſophi naturales, non valentes vſq; ad primã materiam peruenire, vt ſupradictum eſt, aliquod corpus ſenſibile primam materiam omnium rerum ponebãt, vt ignem, vel aerem, vel aquam & ſic ſequebatur, ꝙ omnes formæ, aduenirent materiæ tãquã in actu exiſtenti, vt contingit in artificialibus. nam forma cultelli aduenit ferro iam exiſtenti in actu. Et ideo ſimilem opinionem accipiebãt de formis naturalibus ſicut de artificialibus. Dicit ergo primo, ꝙ quibuſdam videtur, ꝙ hoc ſit ſubſtantia, & natura rerum naturalium. quod primo ineſt vnicuique, ꝙ ſecundum ſe conſideratum eſt informe. vt, ſi dicamus, ꝙ natura lecti eſt lignum, & natura ſtatuæ eſt ęs. nam lignũ eſt in lecto, & ſecundum ſe conſideratum non eſt formatũ. Et huiuſmodi lignum dicebat Antiphon eſſe hoc, ꝙ, ſi aliquis proijciat lectũ ad terram, & ligna putreſcendo accipiant potentiam, vt aliquid ex eis germinetur, illud quod generatur nõ erit lectus, ſed lignum. Et quia ſubſtantia eſt, quę permanet, & naturę eſt ſibi ſimile generare, cõcludebat, ꝙ omnis diſpoſitio, quę eſt ſecũdum quancumq; legem rationis vel artem, ſit accidens: & illud quod permanet ſit ſubſtantia: quæ cõtinue patitur huiuſmodi diſpoſitionum immutationem. Suppoſito ergo ꝙ rerum artificialium formę ſint accidentia, & materia ſit ſubſtãtia, aſſumebant aliam propoſitionẽ ꝙ ſicut ſe habent lectus, & ſtatua ad æs, & lignũ, ita & quodlibet horum ſe habet ad aliquid aliud, quod eſt materia ipſorum, vt æs & aurum ad aquam: quia omnium liquefactibilium materia videtur eſſe aqua: & oſſa & ligna ad terram, & ſimiliter eſt de quolibet aliorum naturalium. Vnde concludebat, quod illa materialia ſubſiſtentia formis naturalibus ſint natura, & ſubſtãtia eorum. Et propter hoc quidam dixerunt terram eſſe naturam & ſubſtantiam omnium rerum, ſcilicet, Primi poetæ theologizãtes. Poſteriores verò Philoſophi vel ignem, vel aerẽ, vel aquam, vel quędam horũ, vel omnia hæc, vt ex ſuperiorib. patet. Quia tot de numero eorum dicebãt eſſe ſubſtantiam omniũ rerum quot accipiebãt eſſe prĩcipia materialia, & omnia alia dicebant eſſe accidentia horum, ideſt materialiũ principiorum, vel per modum paſsionis, vel per modũ habitus, vel per modum diſpoſitionis, vel cuiuſlibet alterius, quod reducatur ad genus accidentis. Et hæc eſt vna differentia, quam ponebant inter principia materialia, & formalia: quia dicebant ea differre ſecundum ſubſtantiam, & accidẽs. Alia autem differẽtia, eſt quia dicebant differre ſecundum perpetuum & corruptibile. nam quodcunque præmiſſorum corporum ſimplicium ponebant eſſe materiale principium, dicebant illud eſſe perpetuũ. non. n. dicebant, ꝙ traſmutarentur inuicem, ſed omnia alia dicebant fieri & corrumpi infinities.

Principio. hui⁹ lect. 2. T.c.6. & 7. tex.c.11.

Oppoſitum videtur ſupra ĩ primo ſup tex.c.6. Non dixit oppoſitum quia ibi dixit, ꝙ null⁹ Philoſophorum, & hic dicit, Poetæ dixerũt terram rerum omniũ eſſe principium vt Orpheus & Heſiodus qui non fuerũt Philoſophi ſed Theologi, & Poetę. nulla ergo contradictio.

finities. vt puta, ſi aqua ſit principium materiale, dicebant aquã nunq̃ corrumpi, ſed manere eam in omnibus, ſicut ſubſtantiam eorum: ſed æs, & aurum, & alia huiuſmodi dicebant corrumpi & generari infinities. Quod veritates & falſitates continet, hęc opi. Hæc autem poſitio quantũ ad aliquid vera eſt, & quantum ad aliquid falſa. quantum.n. ad hoc, ꝙ materia ſit ſubſtantia & natura rerum naturalium, vera eſt. materia.n. intrat cõſtitutionem ſubſtantię cuiuſlibet rei naturalis, ſed quãtum ad hoc ꝙ dicebant, omnes formas Concluſio. eſſe accidentia, falſa eſt. Vnde ex hac opinione & ratione eius concludit id, quod verum eſt ſcilicet ꝙ natura vno modo dicitur materia, quæ ſubijcitur vnicuique rei naturali habenti in ſe principium motus, vel cuiuſLect. 2. tex. com. 7. cũque mutationis. nam motus eſt ſpecies mutationis, vt in Quinto huius dicetur. Secundo ibi.

A R G Y. *Alio verò modo ipſa forma & ſpecies, quæ rationi accommodatur. Nam vt ars dicitur quod ſecundum artem extructũ eſt atq; artificioſum, ſic & natura dicitur, quod eſt ſecundum naturã, & naturale: Atque neq; illud habere quicquã ſecũdum artem. Vt autem eſſe dicimus ſi lectica potentia tantum eſt, nondum autem habet formã lecticæ: Neque in hiſce quæ conſtant natura. quod enim eſt potentia caro vel os, id nõdum habet ſuam naturam antequam accipiat formam, quæ ad rationem accommodatur quam aſſignantes, quid eſt os dicimus, aut caro, neque conſtat natura. Quare alio modo natura, forma & ſpecies, eſt eorum, quæ in ſeipſis motus principium habent: quæ quidem non eſt ſeparabilis, niſi ratione duntaxat. Id autem quod ex his eſt compoſitum, natura quidem non eſt, ſed eſt & cõſtat natura, vt homo. Atq; natura magis hæc eſt quàm materia: Vnumquodque enim tum magis dicitur cum eſt actu, quàm cum potentia.*

T. c. 11. Natura dicitur de forma. *Alio autem modo forma, & ſpecies, quæ eſt ſecundum rationem. Sicut.n. ars dicitur quod eſt ſecundum naturam dicitur, & quod naturale. Neq: autem illud adhuc dicimus habere ſecundum artem nihil ſi potentia tantum eſt, vt lectulus nondum n. habet formam lectuli, neque eſſe ſecundum artem neque in his, quæ natura ſubſiſtunt. potentia.n. caro, aut os, neque habet adhuc ſuipſius naturam prius, quàm accipiat formam ſecundum rationem, quã definientes dicimus, quid eſt caro aut os, neque natura eſt.* T.c.12. *Quare alio modo natura vtique erit habentium in ſeipſis motus principium forma, & ſpecies non ſeparabilis, ſed aut ſecundum rationem. Quod autem eſt ex his, natura quidem non eſt, ſed a natura, vt homo. & magis natura hoc eſt, quàm materia. vnumquodque enim tunc dicitur cum endelechia ſit, & magis, quàm cum potentia.*

Formam eſſe naturam tribus rõnibus oſtendit. Oſtendit, ꝙ natura dicitur de forma. Et circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit propoſitum. ſ. ꝙ forma ſit natura. Secundo oſtendit formarum diuerſitatẽ ibi. §Sed forma, & Natura. §Primum oſtẽdit tribus rationibus Prima. T.c.15. Dicit ergo primo, ꝙ alio modo dicitur natura forma & ſpecies, quæ eſt ſecundum rõnem. i. ex qua ratio rei cõſtituitur, & hoc probat tali ratione. Sicut.n. illud eſt ars, ꝙ competit alicui inquãtum eſt ſecundũ artẽ, & artificioſum, ita illud eſt natura, ꝙ cõpetit alicui inquantũ eſt ſecũdũ naturã, & naturale. ſed illud, ꝙ eſt in potentia tantum, ad hoc, ꝙ ſit artificioſum, non dicimus habere aliquod eſſe artis, quia nõdum habet ſpeciem lecti: & in rebus naturalibus, id quod eſt potentia caro & os non habet naturam carnis, & oſſis anteq̃ accipiat formã, ſecũdũ quã ſumitur ratio definitiua rei, per quã. ſ. ſcimus quid eſt caro vel os: nec adhuc eſt natura in ipſo anteq̃ habeat formam: ergo natura rerum naturalium habentium in ſe principiũ motus, aliquo modo etiam forma eſt: quæ licet nõ ſeparetur a materia, ſecũdũ rẽ, tñ differt ab ea ratione. ſicut.n. æs, & infiguratũ quãuis ſint vnũ ſubiecto, tñ ratione differunt, ita materia & forma. Et hoc pro tanto dicit, quia niſi forma eſſet aliud ſecundũ rationẽ a materia, non eſſet alius, & alius modus, quo materia dicitur natura, & quo forma dicitur natura. Poſſet aũt aliquis credere, ꝙ qa materia dici: natura, & etiã forma, quod cõpoſitum poſsit dici natura, quia ſubſtantia dicitur de forma, & materia, & de compoſito. Sed hoc excludit dicẽs, quod cõpoſitũ ex materia, & forma, vt homo, non eſt ipſa natura, ſed eſt aliquid a natura: quia natura habet rationẽ prĩcipij compoſitum autem rationẽ principiati. Vlterius autẽ Forma eſt magis natura quã materia. ex ratione pręmiſſa procedit ad oſtendendũ, quòd forma ſit magis natura quam materia: quia vnumquodq; magis dicit ſecũdũ quod ẽ actu, q̃ ſecundũ quod eſt potẽtia. vnde forma ſecũdũ quã aliqd eſt naturale in actu eſt magis natura quã materia, ſecũdũ quã eſt aliqd naturale in potentia. Secundam rationem ponit ibi,

A R G Y. *Præterea ex homine naſcitur homo, ſed non è lectica lectica. Quapropter & inquiunt non figuram eſſe naturam ſed lignum: quia fiet ſi pullulabit non lectica ſed lignum. Quod ſi ita eſt, & ipſa forma eſt profectò natura. fit enim ex homine homo.*

T.c.13. *Amplius fit ex homine homo, ſed nõ lectulus ex lectulo. vnde dicunt figuram non eſſe naturam ſed lignum: quoniam fiet vtiq; ſi germinet non lectulus ſed lignum. Si ergo hæc eſt ars, & forma eſt natura, fit.n. ex homine homo.*

Secunda. Dicit, quòd licet nõ fiat lectulus ex lectulo, vt Antiphon dicebat, fit tñ homo ex homine. Vnde verũ eſt quod dicũt, quòd forma lecti nõ eſt natura, ſed lignũ, quoniam, ſi lignum germinet, non fiet lectulus, ſed lignũ. Sicut igitur hæc forma, q̃ nõ redit per germinationem non eſt natura ſed ars, ita forma, quæ redit per generationẽ, eſt natura. ſed forma rei naturalis redit per generationem, fit.n. ex homine homo. ergo forma rei naturalis eſt natura. Tertiam rationem ponit ibi.

A R G Y. *Inſuper ea natura, quæ vt generatio dicitur, via eſt ad naturam. Non.n. vt medicatio non ad medicinam, ſed ad ſanitatem dicitur via, medicationem.n. à medicina nõ ad medicinam eſſe neceſſe eſt; ſic ad naturam ſeſe habet natura. Sed id quod naſcitur ex quodã ad quoddã (vt naſcitur) proficiſcitur. Ad quod igitur proficiſcendo naſcitur. Nẽpe non ad id ex quo ſit profectio. Forma igitur eſt natura.*

T.c.14. *Amplius autem natura dicta ſicut generatio via eſt in naturam: non.n. quemadmodum medicatio dicitur non in medicinam via, ſed in ſanitatem. Neceſſe quidem.n. eſt a medicina non in medicinã eſſe medicationem. Non ſic autem natura ſe habet ad naturam ſed quod naſcitur ex quodam in quoddã venit ſecũdũ quod naſcitur. Quod igitur innaſcitur nõ ex quo, ſed in quod Forma itaq; natura eſt.*

Tertia. Quæ talis eſt: Natura poteſt ſignificari vt generatio puta ſi natura dicatur natiuitas. Sic igitur natura dicta generatio, id eſt natiuitas, eſt via in naturam. hæc enĩ eſt differẽtia inter actiones & paſsiones, quod actiones, denominant à principijs: paſsiones verò à terminis: Vnũ quodque enim denominatur ab actu, q eſt principium actionis & termin⁹ paſsionis. nõ. n. ita eſt in paſsionibus ſicut in actionibus. medicatio.n. non dicitur via in medicinam, ſed in ſanitatem. neceſſe eſt.n. quòd medicatio ſit a medicina, nõ in medicinam. Sed ſi natura dicta ſicut generatio ꝫ .i. natiuitas, nõ ſic ſe habet ad naturã ſicut medicatio ad medicinã, ſed ſe habet ad naturam ſicut ad terminum, cum ſit paſsio, id enim quod naſcitur, a quodam in quoddam venit, inquantum naſcitur. vnde id, quod naſcitur, denominatur ab eo, in quod, nõ ab eo, ex quo. Id autem, in quod tendit natiuitas, eſt forma; forma igitur eſt natura. Deinde cum dicit.

Forma autem, atq; natura dupliciter dicitur. ipſa nãque priuatio forma quodãmodo eſt. Si verò ſit, priuatio eſt

contrariū aliquod circa ſimplicem generationem nec ne, poſterius conſiderare oportet.

T. c. 15. *Sed forma & natura dupliciter dicitur. etenim priuatio ſpecies quodammodo eſt. Si autem eſt priuatio & contrarium aliquod circa ſimplicem generationem, aut non eſt, poſterius conſiderandum eſt.*

Oſtēdit, ꝙ natura, quæ eſt forma dupliciter dr̄, ſ. de forma incompleta & forma completa. Et hoc patet in generatione, ſecundū qd, vt puta cum aliquid fit albū. nam albedo eſt forma completa: & priuatio albedinis eſt quodammodo ſpecies, in quantum cōiungitur nigredini, quæ eſt forma imperfecta. Sed vtrum in generatione ſimplici quæ eſt ſubſtātiarum ſit aliquid quod ſit priuatio & contrarium ſimul, ita ꝙ formæ ſubſtantiales ſint contrariæ, vel non, conſiderandum eſt poſterius in Quinto huius, & in libro de Generatione.

5. Phy. le. 3. T. co. 16. & 2. de Gen.

Lect. 4. T. c. 24.

LECTIO II.

Differentia, quæ eſt inter Phyſici, & Mathematici contemplationem de eadem re traditur.

A R G Y. *Cum autem determinatam ſit quot modis natura dicitur, poſt hac contemplandam eſt, quo Mathematicus a naturali Philoſopho differat.*

T. c. 16. *QVoniam autem determinatum eſt quot modis natura dicitur, poſt hoc ſpeculandum eſt quo differat Mathematicus à Phyſico.*

Poſtq̄ Philoſophus oſtendit quid ſit natura & quot modis dr̄, hic conſequenter intendit oſtendere de quibus conſiderat Sciētia Naturalis. Et diuiditur in partes duas. In prima oſtēdit quo differat Naturalis à Mathematico. In ſecunda oſtendit ad quę ſe extendat conſideratio Scientiæ Naturalis, ibi. {Qm̄ autem natura.}

T. c. 21. Circa primum tria facit Primo mouet q̄ōnem. Secundo ponit rationes ad q̄ōnem, ibi. {Etenim plana.} Tertio ſoluitur q̄ō ibi. {De his igitur negociat.} Dicit ergo primo, ꝙ, poſtq̄ determinatum eſt quot modis natura dicitur, conſiderādum eſt in quo differat Mathematicus a Naturali Philoſopho. Deinde cum dicit.

Immediate inferius. T. c. 18.

A R G Y. *Nā corpora naturalia ſuperficies habēt, ſolida, longitudines, atq; pūcta: de quibus conſiderat Mathematicus.*

Etenim plana & firma habēt Phyſica corpora & longitudines, & puncta: de quibus intendit Mathematicus.

Ponit ratio. Ponit rationes ad quæſtionē, quarū prima talis eſt. Quæcunque ſcientiæ cōſiderant eadem ſubiecta, vel ſunt eadem, vel vna eſt pars alterius: ſed Mathematicus Phyloſophus conſiderat de punctis, lineis, & ſuperficiebus, & corporibus, & ſimiliter Naturalis, quod probat ex hoc, ꝙ corpora naturalia habent {Plana,} .i. ſuperficies, {& firma,} .i. ſoliditates, & longitudines & puncta.} Oportet autem, ꝙ naturalis conſideret de omnibus, quę inſūt corporibus naturalibus: ergo videtur ꝙ Scientiā Naturalis, & Mathematica vel ſunt eadem vel vna ſit pars alterius. Secundam rōnem ponit ibi.

A R G Y. *Et inſuper ſi Aſtrologia diuerſa ſit facultas an pars Sciæ naturalis. Etenim ſi ad Naturalem philoſophū ſpectet, quid nam ſit ſol, aut quid Luna; ſcire, nullū aūt eorum affectuū qui per ſe illis competit, ad eundē ſcire pertineat, abſurdā eſt ſanę. Præterea videtur hi; qui de natura loquūtur, et de Solis ac Lunæ figura dicere: & vtrū terra mūdusue rotūdus ſit, an non, ſic cōſiderare ac pertractare:*

T. c. 17. *Amplius Aſtrologia aut altera eſt aut pars Phyſicæ. Si.n. Phyſici eſt quid ſit Sol aut Luna ſcire: accidentium aūt, quæ ſunt per ſe nullum inconueniēs eſt. Et aliter, quoniam videntur de natura dicentes & de figura Solis & Lunæ: & vtrum ſphærica ſit terra & Mundus aut non.*

Et circa hanc rationem primo mouet quæſtionem vtrū Aſtrologia ſit omnino altera à Naturali Philoſophia, vel ſit pars eius. manifeſtum eſt enim ꝙ eſt pars Mathematicæ. Vnde, ſi eſt etiam pars Naturalis Philoſophiæ, ſequitur, quod Mathematica & Phyſica conueniunt ad minus in hac parte. Quod autem Aſtrologia ſit Phyſicæ pars probat dupliciter. Primo quidem per rationem talem. Ad quēcūq; pertinet cognoſcere ſubſtantias, & Naturas aliquarum rerum, ad eum etiam pertinet conſiderare accidētia illarum: ſed ad Naturalem pertinet conſiderare Naturam, & ſubſtantiam Solis, & Lunæ, cum ſint quædam corpora Naturalia, ergo ad eum pertinet etiam conſiderare per ſe accidentia ipſorum. Hoc etiam probatur ex conſuetudine Philoſophorum. Nam Philoſophi naturales inueniuntur determinaſſe de figura Solis, & Lunæ, & Terrę, & totius mundi, circa quod inſudat etiam Aſtrologorum intentio. Sic igitur Aſtrologia, & Scīa Naturalis conueniunt non ſolum in eiſdem ſubſtantijs, ſed etiam in conſideratione eorūdem accidentium, & in demonſtratione earūdem concluſionum. Vnde videtur ꝙ Aſtrologia ſit Pars Phyſicæ, & per conſequens Phyſica non totaliter differat à Mathematica. Secundo ibi.

Aſtrologiā eſſe Phyſicę partem duplici ratione patet. Prima

Secunda.

A R G Y. *De his igitur et ipſe Mathematicus tractat, ſed nō vt eſt quodq; Naturalis corporis finis. Nec hoc accidentia contemplatur, quo talibus accidunt.*

T. c. 18. Idem in Timæo Plato. *De his quidem igitur negociatur et Mathematicus ſed non in quātum Phyſici corporis terminus eſt vnumquodque. Neque accidentia ſpeculatur in quantum talibus exiſtentibus accidunt.*

Reſponſio, Secūda parte. 19 tex. Soluit præmiſſam q̄ōnem. Et circa hoc duo facit. Primo ponit ſolutionē. Scđo confirmat eam ibi. {Fiet autem.} Circa primum tria facit. Primo ſoluit q̄ōnem. Secundo concludit quoddam corollarium ex p̄dictis ibi {Vnde & abſtrahit.} Tertio excludit errorem ibi. {Latet aūt hoc.} Dicit ergo primo, ꝙ Mathēaticus, & Naturalis determinant de eiſdē, ſ. pūctis. lineis, & ſuperficiebus, & hmōi, ſed non eodē mō. Nō.n. Mathematicus determinat de eis, ī quātū vnūquodq; eorū eſt terminus corporis naturalis. neq; conſiderat ea, quę accidunt eis, in quātū ſunt termini corporis naturalis, per quem modum de eis conſiderat ſcientia naturalis. Non eſt autem inconueniēs, quod idē cadat ſub conſideratione diuerſarum Scientiarum ſecundum diuerſas conſiderationes.

Immediate infra. T. c. 19.

A R G Y. *Quapropter, & ſeparat. Mēte nāq; à motu ſeparabilia ſunt, nihilq; intereſt Neq; cū ſeparāt efficitur falſum.*

Vnde, & abſtrahit. Abſtracta.n. ſunt intellecta a motu: & nihil differt neq; fit mendacium abſtrahentium.

Notabile. Concludit quoddam corollariū ex prędictis. Quia enim Mathematicus conſiderat lineas, & puncta, & ſuperficies, & hmōi accidentia eorum, non in quantū ſūt termini corporis Naturalis, ideo dicit abſtrahere à materia ſēſibili, & Naturali. Et cauſa quare poſſunt abſtrahere eſt iſta, quia ſecūdū intellectū ſunt abſtracta à motu. Ad cuius cauſæ euidētiā cōſiderandū eſt ꝙ multa ſunt coniūcta ſecundū rem, quorū vnū nō eſt de intellectu alterius, ſicut album & Muſicum coniunguntur in aliquo ſubiecto & tamen vnum non eſt de intellectu alterius: & ideo pōt vnū ſeparatim intelligi ſine alio. Et hoc eſt vnum intellectu eſſe abſtractum ab alio. Manifeſtū eſt autē, quod poſteriora nō ſunt de intellectu priorum, ſed ecōtra. Vnde priora poſſūt intelligi ſine poſterioribus, & non ecōtra: ſicut patet, quod animal eſt prius hoīe, & prius eſt homo, hoc hoīe. nā homo ſe habet ex additione ad aīal, & hic homo ex additione ad hoīem; & propter hoc homo non eſt de intellectu animalis, nec Socrates de intellectu hominis: vnde aīal poteſt intelligi abſque homine, & homo abſque Socrate, & alijs indiuiduis. & hoc eſt abſtrahere vniuerſale a particulari. Similiter autē & inter accidētia omnia quę adueniunt ſubſtātię, primo aduenit ei quātitas, & dein de qualitates ſenſibiles, & actiones, & Paſſiones, & motus con

Nota de abſtractionē doctrinam.

tus conſequentes ſenſibiles qualitates. Sic igitur quãtitas claudit in ſui intellectu qualitates ſenſibiles vel paſsiones vel motus, claudit tñ in ſui intellectu ſubſtantiam. Põt igitur intelligi quãtitas ſine materia ſubiecta motui & qualitatibus ſenſibilibus, nõ tñ abſq; ſubſtantia. Et ideo hmõi quantitates & quæ eis accidunt, ſunt ſcd̃m intellectũ abſtracta à motu, & à materia ſenſibili, non aũt à materia intelligibili, vt dicitur in 7. Meta. Quia igitur ſic ſunt abſtracta à motu ſcd̃m intellectũ, ꝙ non claudũt in ſuo intellectu materiã ſenſibilẽ ſubiectã motui, ideo Mathematic⁹ põt abſtrahere à materia ſenſibili & nihil differt quantum ad veritatẽ cõſiderationis verũ ſic vel ſic conſiderentur. q̃uis.n. non ſint abſtracta ſcd̃m eſſe non tñ Mathematici abſtrahentes ea ſcd̃m intellectũ mentiunt, quia nõ aſſerũt ea eſſe extra materiam ſenſibilem, hoc.n. eſſet mendaciũ, ſed cõſiderant de eis abſq; conſideratione materiæ ſenſibilis, quod abſq; mendacio fieri põt. Sicut aliquis poteſt conſiderare albedinem abſq; Muſica, & vere: licet conueniant in eodem ſubiecto. non tñ eſſet vera conſideratio ſi aſſereret albũ non eſſe Muſicum. Tertio ibi.

T.c.35.

Abſtrahentium nõ eſt mẽdacium, vide tertio de Anima. te. 35.

ARGY. *Latent autem id agentes, & ij, qui dicunt ideas eſſe. Naturales.n. ſeparãt formas quæ minus ſeparabiles ſunt, quàm mathematicæ formæ.*

Latet autẽ hoc facientes & ideas dicentes. Phyſica.n. abſtrahunt: cum minus ſint abſtracta Mathematicis.

T.c.19.

Ratio Platonicorum, ponentium vniuerſalia ſeparata.

Excludit ex prædictis errorem Platonis. Quia.n. latebat eum quõ intellectus verè poſſet abſtrahere ea, quæ non ſunt abſtracta ſcd̃m eſſe, poſuit oĩa, quæ ſũt abſtracta ſcd̃m intellectum, eſſe abſtracta ſcd̃m rem. Vnde non ſolum ponit Mathematica abſtracta propter hoc, ꝙ Mathematicus abſtrahit à materia ſenſibili, ſed etiã poſuit ipſas res naturales abſtractas, propter hoc, quod Naturalis Scientia eſt de vniuerſalibus, & non de ſingularibus. Vnde poſuit hominem eſſe ſeparatum, & equum & lapidẽ, & alia huiuſmodi: quæ quidem ſeparata, dicebat eſſe ideas. cũ tñ naturalia ſint minus abſtracta q̃ Mathematica. Mathematica enim ſũt oĩno abſtracta à materia ſẽſibili ſcd̃m intellectũ, quia materia ſenſibilis non includitur in intellectu Mathematicorum, neq; in vniuerſali neque in particulari: ſed in intellectu ſpecierum naturalium includitur quidẽ materia ſenſibilis, ſed non materia indiuidualis: in intellectu enim hominis includitur caro & os, ſed non hæc caro, & hoc os. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod quidem eſſe patebit, ſi quiſpiam vtrorumq; definitiones ipſarum inquam formarum naturalium, & accidentium dicere enitatur, etenim par quidem & impar rectum & curuum, numerus inſuper, linea, atq; figura ſine motu nimirum definientur, at carnis, oſſis, ac hominis definitio ſine ipſo non erit. Sed hæc perinde atque naſus ſimus, ſed non vt curuum, concauumque dicuntur.*

Fiet aũt hoc manifeſtũ ſi aliquis vtrorumq; tentauerit dicere terminos, & ipſorũ, & accidentiũ. Impar quidẽ enim, & par, rectum, curuum, adhuc aũt & linea, & figura ſine motu. Caro autem, & os, & homo non adhuc, ſed hæc ſicut naris ſima: ſed non ſicut curuum dicuntur.

T.c.30.

Manifeſtat poſitam ſolutionem dupliciter. Primo quidem per dfiam definitionum, quas aſsignat Mathematicus & Naturalis. Secũdo per Scĩas medias ibi. {Demonſtrant autem & quæ magis.} Dicit ergo primo, ꝙ hoc, quod dictum eſt de diuerſo modo conſiderationis Mathematici, & Phyſici, fiet manifeſtũ ſi quis tentauerit dicere definitiones Naturalium, & Mathematicorum, & accidentiũ eorũ. quia Mathematica, vt par, & impar, & rectum, & curuum, & numerus, & linea, & figura, definiuntur ſine motu & materia: nõ aũt caro, & os, & homo: ſed horũ definitio eſt ſicut definitio ſimi, in cuius definitione ponitur ſubiectũ ſenſibile. Et ſic ex ipſis definitionibus Naturalium & Mathematicorum apparet ꝙ ſupra dictum eſt de differentia Mathematici, & Naturalis. Secundo ibi.

Hoc idem indicant & Mathematicarum facultatum hæ, quæ magis ſunt Naturales, & Perſpectiua. Muſica, & Aſtrologia. Nam contra quodammodo ſeſe habent atque Geometria. Geometria nanque de Naturali quidem linea contemplatur, ſed non vt eſt Naturalis. Perſpectiua verò Mathematicam quidem conſiderat lineam, at nõ vt eſt Mathematica, ſed vt eſt Naturalis.

T.c.20.

Nec in textu græco, nec in græcis expoſitoribus, comparatio hæc mediarum ſciẽtiarum habetur, ac tantum dicturq; Sciẽ mediæ magis ſunt Naturales, quã Mathematicæ puræ. nẽpe naturales tñc.

Demonſtrant autem & quæ magis Phyſica quam Mathematica: vt Perſpectiua, & Harmonica, & Aſtrologia. e contrario enim quodammodo ſe habens ad Geometriam. Geometria quidem enim Phyſicã intendit lineam: ſed non in quantum eſt Phyſica. Sed perſpectiua quidem Mathematicam lineam, ſed non in quantum Mathematica ſed in quantum eſt Phyſica.

Probat idem per ſcĩas, quæ ſunt mediæ inter Mathematicam, & Naturalem. Dicuntur autem ſciẽ mediæ, quæ accipiũt principia abſtracta à Sciẽtiis pure Mathematicis, & applicãt ad materiam ſenſibilem: ſicut Perſpectiua applicat ad lineam viſualem ea, quæ demonſtrantur à Geometria circa lineam abſtractã. & Harmonica, i. Muſica, applicat ad ſonos ea, quæ Arithmeticus conſiderat circa proportiones numerorũ. & Aſtrologia cõſiderationem Geometriæ, & Arithmeticæ applicat ad Cælum, & ad partes eius. Huiuſmodi autem Scientiæ, licet ſint mediæ inter Sciẽtiam Naturalem & Mathematicam, tñ dicũtũr hic à Philoſopho eſſe magis Naturales, q̃ Mathematicæ, quia vnũquodq; denominatur, & ſpeciem habet à termino. vnde, quia harũ Scientiarum conſideratio terminatur ad materiã Naturalẽ, licet per principia Mathematica procedat, magis ſunt Naturales quam Mathematicæ. Dicit ergo de huiuſmodi Sciẽtijs, ꝙ contrario modo ſe habẽt cum Scientijs, quæ ſunt pure Mathematicæ, ſicut Geometria vel Arithmetica. Nam Geometria conſiderat quidem de linea, quæ habet eſſe in materia ſenſibili, quæ eſt linea Naturalis, non tamen conſiderat de ea in quãtum eſt in materia ſenſibili, ſecũdum ꝙ eſt Naturalis, ſed abſtractè vt dictum eſt Sed perſpectiua e cõtra accipit lineam abſtractam, ſecundum ꝙ eſt in cõſideratione Mathematici, & applicat eam ad materiam ſenſibilem: & ſic determinat de ea, non in quantũ eſt Mathematica, ſed in quantum eſt Phyſica. Ex ipſa ergo differentia ſcientiarum mediarum ad Scientias pure Mathematicas apparet quod ſupra dictum eſt. Nam, ſi huiuſmodi Scientiæ mediæ abſtracta applicant ad materiam ſenſibilem, manifeſtum eſt, ꝙ Mathematicæ ecõtra ea, quæ ſunt in materia ſenſibili abſtrahunt. Et per hoc etiam patet reſpõſio ad id quod ſupra obiiciebatur de Aſtrologia. Vnde Aſtrologia eſt magis Naturalis quàm Mathematica. Vnde nõ eſt mirum ſi communicet in concluſionibus cum Sciẽtia naturali: quia tamen non eſt pure Naturalis per aliud medium eandem concluſionem demonſtrat. Sicut quòd terra ſit ſphærica demõſtratur à Naturali per medium Naturale, vt puta, quia partes eius vndique & æqualiter cõcurrũt ad medium: ab ab Aſtrologo autẽ ex figura eclipſis lunaris, vel ex hoc, quòd nõ eadem ſydera ex omni parte terræ aſpiciuntur.

Cur magis Naturales dicit Ariſt. Sciẽtias medias eſſe.

LECTIO IIII.

Naturalis Philoſophus non ſolam materiam ſpeculatur: ſed formam omnem in materia vſque ad hominis intellectum.

ARGY. *Cum autem Naturã ſit duplex, materia atque forma, res Naturales perinde contemplemur oportet, atque ſi de ſimitatẽ quidnam ſit, conſideremus. Quare neque ſine materia, neque ſine ratione materiæ res huiuſcemodi conſiderandæ eſſe videntur.*

T.c.21. *QVoniam autem natura dupliciter dicitur ſpecies & materia, ſicut de ſimo quid ſit intendimus, ſic conſiderandam eſt. Quare neque ſine materia huiuſmodi, neque ſecundum materiam.*

Poſtquàm Philoſophus oſtendit differentiam inter Naturalem & Mathematicum, hic oſtendit ad quid ſe extendat cõſideratio Naturalis & circa hoc duo facit. primo oſtendit, ꝙ ad Naturalem pertinet conſiderare formam & materiam. Secundo oſtẽdit quid ſit terminus conſiderationis naturalis circa formam ibi. ❡ Vſq; ad quantum. ❡ Circa primum duo facit. Primo ex præmiſsis concludit propoſitum. Secundo mouet dubitationes circa determinatum ibi. ❡ Etenim iam. ❡ Dicit ergo primo, ꝙ natura dr̃ dupliciter, ſ. de materia & forma vt ſupra dictum eſt. Eſt ſic eſt conſiderandum in Scientia Naturali, ſicut cum intendimus de ſimo quid eſt, tunc enim nõ ſolum formam, ideſt curuitatem, ſed etiam materiã, id ẽ naſum attendimus. Vnde in ſcientia Naturali neque eſt conſideratio ſine materia ſenſibili, neque etiam ſolum ſecũdum materiam, ſed etiam ſecundum formam. Et notandum, quòd iſte proceſſus Ariſto. includit duo media. per vnum quorum ſic poteſt argumentari. Naturalis Philoſophus debet conſiderare de natura: ſed natura eſt tã forma ꝗ materia, ergo debet tã de materia ꝗ de forma cõſiderare. Per aliud verò ſic. Naturalis differt à Mathematico, vt dictũ eſt, ꝗa cõſiderõ Naturalis ẽ ſicut cõſideratio ſimi, cõſideratio verò Mathematici ẽ ſicut cõſideratio curui: ſed cõſideratio ſimi eſt cõſid̃ratio formę & materię: ergo & cõſid̃ratio Naturalis eſt cõſideratio vtriuſq;. Scd̃o ibi.

Secũda par te 26.te.

Immediate infra lect. 2.

A R G Y. *Nam, & de hoc ipſo quiſpiã dubitauerit cum duæ ſint Natura, de vtra conſiderare, ad Naturalẽ Philoſophum pertineat: an de eo quod ex vtriſq; componitur, quod, ſi de ipſis & de vtraque cõtemplari ad eundem vtique ſpectat, vtrum igitur eiuſdem ſit facultatis an diuerſarum vtranque cognoſcere?*

T.c.22. *Etenim iam et de hoc dubitabit aliquis dupliciter, quia duæ naturæ ſunt, de qua eſt Phyſica, aut de eo quod ex vtriſq; Sed ſi de eo quod eſt ex vtriſq;, & circa vtraque; vtrum igitur eiuſdem, aut alius vtrunq; cognoſcere?*

Monet circa præmiſſa dubitationem duplicem. quarum prima eſt: Cũ natura dicatur de materia & de forma, vtrum Scientia Naturalis ſit tãtum de materia, vel tantum de forma: vel de eo, quod eſt ex vtroque compoſitum. Secunda dubitatio eſt. Suppoſito, ꝙ de vtroque conſideret Scĩa Naturalis, vtrum ſit eadem ſcientia naturalis, quæ conſideret de forma & materia: vel alia, & alia de vtroque. Secundo ibi.

A R G Y. *Nam reſpicienti quidem ad Veteres, materiei cognitio ad ipſum videbitur pertinere. perparum. n. Empedocles & Democritus formam, quiditatemque tetigerunt.*

In Antiquos quidem. n. aſpicienti videbitur vtiq; eſſe materiei. ex parua enim parte quadam Empe. & Demo. ſpeciem, & quod quid erat eſſe tetigerunt.

Soluit prædictas dubitationes, & maxime ſecundã oſtendens, ꝙ ad eiuſdem Scię Naturalis conſiderationem ptinet conſiderare de forma & de materia. Nam prima qõ ſatis videbatur ſoluta eſſe p hoc, quod dixerat ꝙ conſideratio Naturalis eſt, ſicut cum intẽdimus de ſimo qd ſit. Circa hoc ergo duo facit. Primo ponit quid Antiqui ſenſiſſe vñr: & dicit ꝙ ſi aliquis velit aſpicere ad dicta Antiquorum Naturalium, vr̃, ꝙ Scientia Naturalis non ſit niſi de materia, quia vel nihil tractauerunt de forma, vel aliquid modicum, ſicut tetigerũt A eam Demo. & Empe. in quantum poſuerunt aliquid fieri ex multis ſecundum aliquem determinatum modum mixtionis vel congregationis. Secundo ibi.

A R G Y. *At, ſi ars imitatur naturam, eiuſdem autem ſcientiæ eſt formam atque materiam vſque ad terminum quẽdam cognoſcere, veluti Medici ſanitatem, & bilem, atque pituitam, in quibus eſt ſanitas; & Aedificatoris ſimiliter formam ipſius domus atque materiam, lateres inquam ac ligna, & cæterorum. Eodem modo Naturalis etiam facultatis erit profectò vtraſque naturas cognoſcere.*

Si autem ars imitatur naturam: eiuſdem autẽ ſcientiæ eſt cognoſcere formam & materiam vſq; ad hoc, vt Medici ſanitatem, & cholerã & phlegma, in quibus eſt ſanitas; ſimiliter autem & Aedificatoris eſt formam domus, & materiã, quoniam lateres & ligna ſunt: ſimiliter autẽ in alijs & Phyſici vtiq; erit cognoſcere vtraſq; naturas.

Oſtẽdit propoſitum tribus rationibus, quarum prima talis eſt. Ars imitatur naturã. oportet igitur, ꝙ ſic ſe habeat Scientia Naturalis circa Naturalia, ſicut ſe habeat Scĩa artificialis circa artificialia: ſed eiuſdẽ Scĩe artificialis eſt cognoſcere materiã, & formã vſque ad aliquem certum terminũ, ſicut Medicus cognoſcit ſanitatem vt formã, & cholerã, & phlegma, & humõi ſicut materiã, in qua eſt ſanitas. Nã in cõtẽperatione humorũ ſanitas cõſiſtit. Et ſimiliter ædificator cõſiderat formam domus & lateres & ligna, quæ ſunt materia domus, & ita eſt in oĩbus alijs artibus. ergo eiuſdẽ Scię Naturalis eſt cognoſcere tã materiã ꝗ formam. Eius autẽ, quod ars imitatur Naturã, rõ eſt, quia principiũ operationis artificialis cognitio eſt: oĩs aũt noſtra cognitio eſt per ſẽſus à rebus ſenſibilibus, & naturalibus accepta, vñ ad ſimilitudinẽ naturaliũ in artificialibus operamur Iõ aũt res naturales imitabiles ſũt p artẽ, qa ab aliquo principio intellectiuo tota natura ordinat ad finẽ ſuũ, vt ſic opus naturæ videaẽ eſſe opus intelligẽtiæ, dũ per determinata media ad certos fines pcedit: quod ẽt in operando ars imitatur. Secundam rationem ponit ibi

Quomodo ars naturã imitatur.

A R G Y. *Præterea facultatis eiuſdẽ eſt id gratia cuius, finemq; et ea quæ horũ gratia ſunt cognoſcere. at natura finis eſt, & id cuius gratia. Quorum nãq; motionis, ſi ſit continua, finis aliquis eſt, eorum is vltimum eſt, & id cuius gratia. Quapropter & Poeta ridicule compulſus eſt ad hanc ſententiam afferẽdam. Extremum ob quod natus erat fatũq; petiuit. Nõ. n. quoduis vltimũ finis eſt, ſed id, quod eſt optimũ. Artes præterea materiã faciũt, quędam ſimpliciter: quędã aptã idoneamq; ad opus. Et vtimur quia oĩa ſunt gratia noſtri. (Sumus. n. et nos quodãmodo finis,) id. n. cuius gratia cætera ſunt, dupliciter dicĩ, vt in Philoſophia diſtinximus. Duę igitur dominæ ſunt materiei cognoſcentesq; artes, ea, qua vtitur, & ea quę preeſt faciendorum operũ facultati i. ipſa inquam Architectura. Quapropter & ea, quę vtitur, Architectura quodãmodo eſt. Sed hoc intereſt: altera namque formam cognoſcit, altera materiã facit. Nam gubernator quidem qualis eſt forma claui cognoſcit ac iubet: at Architectus extruẽdę nauis, qualis ex ligno & qualibus ex motibus erit. In his igitur, quæ per artem conficiuntur, nos operis extruendi cauſa materiam facimus. In naturalibus autem ineſt,*

Adhuc quod cuius cauſa fit & finem eiuſdem. & quæcunque ſunt propter hoc. Natura aũt finis eſt & cuius cã fit: quorum. n. continue motu exiſte, eſt aliquis finis, ipſius motus, hoc vltimum eſt, & cuius cauſa fit. vnde & Poeta deriſorie appoſuit dicere hunc finem cuius quidem cauſa effectus eſt. vult enim non omnẽ eſſe vltimum finem ſed optimum. Quoniam autem faciunt artes materiam alia quidem ſimpliciter: alia verò operoſe. Et vtimur tanquã propter nos omnibus quæ ſunt. (Sumus enim quodãmodo & nos finis.) Dupliciter. n. eſt id cuius cã fit: dictũ eſt autẽ de his in his, quæ de Prima Phyloſophia ſunt. Duæ igitur ſunt principantes materiã et cognoſcẽtes artes, quæ vtiẽ, et factiua, quæ Architectonica. vñ et vſualis Architectonica quodã modo eſt. Differũt aũt ſecundũ quod hæc forma quidẽ cognoſcitiua eſt Architectonica, alia aũt vt factiua

T.c. 23.

T. c. 24.

In quinto & duodecimo. te. c. 25.

T.c. 25. ſ.l. quæ dominantur materię.

ctiua materia gubernator. n. qualis ſit forma aliqua temonis cognoſcit & inſtituit: alius autẽ ex quo ligno & qualibus illis erit, in his quidẽ igitur, quę ſunt ſecundum artẽ, nos facimus materiam propter opus, ſed in Phyſicis ineſt.

Eiuſdem ſcientiæ eſt; conſiderare finem, & ea quæ ſunt ad finem, & hoc ideo, quia ratio eorum quæ ſunt ad finem à fine ſumitur: ſed natura, quę eſt forma, eſt finis materiæ, ergo eiuſdem Scientię naturalis eſt cõſiderare materiam, & formam. Quod autem forma ſit finis materię ſic probat. Ad hoc, quod aliquid ſit finis alicuius motus continui duo requiruntur: quorũ vnũ eſt, quod ſit vltimũ motus: & aliud eſt, quod ſit cuius cauſa fit. aliquid enim pōt eſſe vltimum, ſed nõ eſt cuius cā fit. vnde Poeta hoc appoſuit, quòd deriſoriè ſe habet dicere, finem cuius cauſa fit. Videtur. n. eſſe nugatio, ſicut ſi diceretur, homo animal: quia animal eſt de ratione hominis, ſicut & cuius cauſa de ratione finis. vult enim Poeta quod nõ omne vltimum ſit finis, ſed illud, quod eſt vltimum & optimum, hoc eſt cuius cauſa fit. Et quidẽ, quod forma ſit vltimum generationis hoc eſt per ſe manifeſtum. Sed, quod ſit cuius cauſa fit reſpectu materię, manifeſtat per ſimilitudinem in artibus. Inueniuntur. n. quædam artes quæ faciunt materiam, quarum quædam faciunt eam ſimpliciter. ſicut ars figuli facit lateres. quæ ſunt materia domus: quædam verò faciunt eam operoſe, i. materiam præexiſtentem in natura diſponunt ad receptionem formæ, ſicut ars carpentaria præparat ligna ad formam nauis. Itẽ conſiderandum eſt, ꝙ nos vtimur omnibus, quæ ſunt ſcd͞m artem facta, ſicut propter nos exiſtentibus. Nos enim ſumus quodãmodo finis omnium artificialium. Et dicit {quodammodo.} quia ſicut dictũ eſt in Philoſophia prima, dupliciter dicit̃ id cuius cauſa fit, ſ. cuius & quo: ſicut finis domus, vt cuius, eſt habitator: vt quo, eſt habitatio. Ex his igit̃ accipere poſſumus quod duę artes ſunt principantes materiam, i. quæ præcipiunt artibus facientibus materiã, & cognoſcent. s, i diiudicantes de ipſis: vna, ſ. quæ vtitur, & alia quę eſt factiua artificiati, inducens, ſ. formam: & hæc eſt ſicut Architectonica reſpectu eius, quæ diſponit materiã. ſicut nauifactiua reſpectu carpentarię, quę ſecat ligna. Vnde etiam oportet quod ipſa ars vſualis ſit quodammodo Architectonica, i. principalis ars reſpectu factiuæ. Quamuis igitur vtraque ſit Architectonica, ſ. vſualis, & factiua, tamen differunt, quia vſualis eſt Architecta in quantũ eſt cognoſcitiua & diiudicatiua de forma: alia autem, quæ eſt Architecta tanquã factiua formæ, eſt cognoſcitiua materiæ, ideſt diiudicat de materia. Et hoc manifeſtat per exemplum. vſus enim nauis pertinet ad gubernatorem, & ſic gubernatoria eſt vſualis, & ſic eſt Architectonica reſpectu nauifactiuæ, & cognoſcit & diiudicat de forma. Et hoc eſt, quod dicit, quod gubernator cognoſcit, & inſtituit qualis debeat eſſe forma temonis. Alius autẽ, ſ. Factor nauis cognoſcit & diiudicat ex quibus & qualibus lignis debeat fieri nauis. Sic ergo manifeſtum eſt, quòd ars quæ inducit formam, præcipit arti, quæ facit vel diſponit materiã: & ars, quę vtitur artificiato iam facto, præcipit arti, quæ inducit formã. Ex quo poſſumus accipere, ꝙ ſic ſe habet materia ad formam, ſicut forma ad vſum. ſed vſus eſt cuius cauſa fit artificiatũ: ergo & forma eſt, cuius cauſa eſt materia in artificialibus. Et ſicut in his, quæ ſunt ſcd͞m artem, nos facimus materiã propter opus artis, quòd eſt ipſum artificiatum, ita in naturalibus materia ineſt à natura non à nobis facta: nihilominus eundem habens ordinem ad formam, ſ. quod eſt propter, formã. Vnde ſequitur, quòd eiuſdẽ Scientiæ Naturalis ſit conſiderare materiam & formam. Tertiam rationem ponit ibi.

Homo quodãmodo finis eſt omnium.

A R G Y.

Inſuper materies eſt eorum quæ ſunt ad aliquid. Alia enim ad aliam eſt formam accommodata.

Amplius eorum quæ ſunt ad aliquid materia eſt. alia enim forma alia materia. Tex 16.

Quæ talis eſt. Eorum, quæ ſunt ad aliquid, vna eſt ſcientia: ſed materia eſt de numero eorũ, quæ ſunt ad aliquid: quia dicitur ad formam. Quod ideo non dicitur: quia ipſa materia ſit ĩ genere relationis, ſed quia cuiuſlibet formæ determinatur propria materia. Et hoc eſt quod ſubdit, quod ſub alia forma oportet eſſe aliam materiam. Vnde relinquitur, quod eiuſdem ſcientiæ naturalis ſit conſiderare formam & materiam. Deinde cum dicit.

Materia eſt de relatiuis ſecundum dici, non autem ſecundum eſſe.

At quouſq; naturalem Philoſophum formã, & ipſum quid eſt ſcire oportet? An vt medicum neruũ vel fabrum æs, vſq; ad quendam terminum conſiderare oportet? Alicuius nãq; gratia eſt vnaquæque, & circa res verſari quę ſeparabiles quidem ſunt rõne, in materia autem ſunt. Homo nãque generat hominem atq; Sol. Quo verò modo ſeſe habeat ſeparabilis forma, et quidnam ſit, Philoſophię Primæ officium eſt determinare ac pertractare.

A R G Y.

Vſque ad quantum ergo Phyſicum oportet cognoſcere ſpeciem, & quod quid eſt? Aut quemadmodum ad medicũ neruum: & fabrũ ęs vſquequo: cuius enim cauſa vnũquodque. Et circa hæc quę ſunt ſeparatæ quidem ſpecies in materia: homo enim hominem generat ex materia & Sol. Quomodo autem ſe habeat hoc ſeparabile, & quid ſit, Philoſophiæ primę eſt determinare.

Teſtimonium autem Themiſtij Simplicter opinatur naturalem Philoſophum formaſq; vſq; ad eam talem debere conſiderare quod etiam Plato iubet in Phędone

Oſtendit quantum ſe extendat conſideratio ſcientiæ naturalis circa formam. Et circa hoc duo facit. Primo mouet quęſtionẽ hanc, ſcilicet vſque ad quantum oporteat Naturalem cõſiderare de forma & quiditate rei. Nam conſiderare formas, & quiditates rerum abſolute, videtur pertinere ad Philoſophum primum: Secundo ſoluit, quod ſicut Medicus conſiderat neruum, & Faber ęs vſque ad aliquem terminum, ita & Naturalis formas. Medicus enim non conſiderat de neruo in quãtum eſt neruus: hoc enim pertinet ad Naturalem, ſed in quantum eſt ſubiectum ſanitatis. & ſimiliter Faber de ære non in quantum eſt æs, ſed in quantum eſt ſubiectum ſtatuæ, aut alicuius huiuſmodi. Et ſimiliter Naturalis non conſiderat de forma in quantum eſt forma, ſed in quantum eſt in materia. Et ideo ſicut Medicus in tantum conſiderat de neruo in quantum pertinet ad ſanitatem, cuius cauſa conſiderat neruum, ſimiliter Naturalis in tantum conſiderat de forma, in quantum habet eſſe in materia. Et ideo terminus conſiderationis Scientiæ naturalis eſt circa formas, quę quidem ſunt aliquo modo ſeparatę, ſed tamen eſſe habent in materia. Et huiuſmodi formæ ſunt animæ rationales: quę quidem ſunt ſeparatę, in quantum intellectiua virtus non eſt actus alicuius organi corporalis, ſicut virtus viſiua eſt actus oculi. ſed in materia ſunt in quantum dant eſſe naturale tali corpori. Et quòd ſint in materia per hoc probat, quòd forma cuiuſlibet rei generatæ ex materia, eſt in materia: ad hoc enim terminatur generatio vt forma ſit in materia. Sed homo generatur ex materia, & ab homine, quaſi ab agente primo, & à Sole tanquam ab agente vniuerſali reſpectu generabilium: vnde ſequitur, ꝙ anima, quæ eſt forma humana, ſit in materia. Vnde vſque ad animam rationalem ſe extendit conſideratio Naturalis, quę eſt de formis. Sed quomodo ſe habeant formę totaliter à materia ſeparatę, & quid ſint, vel etiã quomodo ſe habeat hæc forma, ideſt anima rationalis ſecundum quòd eſt ſeparabilis, & ſine corpore exiſtere potens, & quid ſit ſecũdum ſuam eſſentiam ſeparabile, hoc determinare pertinet ad Philoſophũ primũ.

Terminus conſiderationis Naturalis

LECTIO V.

Philoſophum Naturalem de Cauſis ſpeculari oportere: quæ ve & quot numero ſint.

ARGY. *Determinatis autem biſce conſiderandum eſt de cauſis quaes, & quot ſint numero. Nam cum hæc pertractatio ſciendi ſit cauſa, ſcire autem vnumquodq; non prius putemus, quã circa vnũquodq; propter quid eſt capiamus, idq; ſit primam accipere cauſã patet, & à nobis hoc eſſe agendum, & de generatione corruptione ve, & de omni naturali mutatione: vt ipſarum perceptis principijs, ad ipſa quodque eorum, quæ quærimus, reducere enitamur.*

T.c.27. *DEterminatis autem his conſiderandum eſt de cauſis, & quę, & quot numero ſunt. Quoniam enim ſciendi gratia hoc negocium eſt: ſcire aũt non ante opinamur vnumquodq; quam vtiq; accipimus propter quid eſt vnumquodq; hoc autem eſt accipere primam cauſam, manifeſtum eſt, quoniam & nobis hoc faciendum eſt, & de generatione, & corruptione & de omni Phyſica mutatione quatenus ſcientes eorum principia, reducere in ipſa tẽtemus quæſitorum vnumquodque.*

Poſtquã Philoſophus oſtẽdit de quibus conſiderat Scientia Naturalis, hic incipit oſtendere ex quibus cauſis demõſtret. Et diuiditur in partes duas. In prima determinat de cauſis. In ſecũda verò oſtẽdit ex quibus
T.c.70. cauſis Naturalis demonſtret ibi. § Qm̃ autẽ cauſæ quatuor. § Circa primum duo facit. Primo oſtẽdit neceſſitatem determinandi de cauſis, ſecundo incipit de cau
T.c.28. ſis determinare ibi. § Vno quidem modo. § Dicit ergo primo, ꝙ poſtq̃ determinatum eſt quid cadat ſub conſideratione Scientię Naturalis, reſtat conſiderandũ de cauſis quæ, & quot ſunt. Et hoc ideo, quia hoc negociũ, quo intẽdimus, de natura tractare, nõ ordinat ad operationẽ, ſed ad ſciam. quia nos nõ poſſumus facere res naturales, ſed ſolũ de eis ſciam habere. ſed nos nõ opinamur nos ſcire vnũquodque, niſi cum accipimus propter quid, qđ eſt accipere cauſam. vnde manifeſtũ eſt ꝙ hoc obſeruandum eſt nobis circa gñationem & corruptionem & oẽm naturalem mutationem, vt cognoſcamus cauſas: & reducamus vnũquodque, de quo quæritur propter quid, in proximam cauſam. Hoc autem ideo dicit, quia conſiderare de cauſis in quantum huius, proprium eſt Philoſophi Primi nã cauſa in eo quod cauſa eſt, non dependet à materia ſecũdum eſſe, eo ꝙ in his etiam, quę à materia ſunt ſeparatę, inuenitur ratio cauſæ. Sed à Philoſopho naturali aſſumiť conſideratio de cauſis propter aliquã neceſſitatẽ: nec aſſumitur ab eo cõſiderare de cauſis, niſi ſecundum quòd ſunt cauſæ naturalium mutationum. Secundo, ibi.

ARGY. *Vno itaq; modo cauſa dicitur id, ex quo quippiã fit, eo pacto vt inſit, vt æs ſtatuæ, argentumque pateræ, & horũ genera. Alio modo forma atq; exemplar. hæc eſt aũt ratio quidditatis, & huius genera, veluti eius concẽtus qui ſonos omnes complectitur, ipſa duorũ ad vnũ ratio, atq; omnino numerus: partes itemq; in ratione ſumuntur. Præterea id, vnde primum principiũ eſt mutationis aut quietis. qualis eſt eã ine qui cõſuluit, & pater filij atq; oĩno quod efficit eius quod efficitur & quod mutat eius quod mutatur. Inſuper vt finis, hic autẽ eſt cuius gratia cętera fiunt. veluti deambulandi ſanitas. cur. n. deambulat interrogati, quo valeas reſpondemus: atq; ſi hoc pacto dixerimus reddidiſſe cãm arbitramur. Et quæcunque alio mouente inter ipſum & finem fiunt, vt inter Medicum ſanitatemq; macies, aut purgatio, aut inſtrumenta: vniuerſa enim hæc ipſius finis gratia ſunt, inter ſeſe autem differunt. alia nanq; ſunt opera, alia inſtrumenta. Cauſæ igitur tot ferè modis dicuntur.*

T.c.28 *Vno quidem modo cauſa dicitur, ex quo fit aliquid cum inſit: ſicut æs ſtatuæ, & argentum phialæ & horum genera. Alio autem modo ſpecies et exemplũ. hæc autem eſt ratio ipſius quod quid erat eſſe, & huius genera: vt eius quę eſt diapaſon, duo ad vnum, & omnino numerus, et partes, quæ in definitione. Amplius vnde principium mutationis primum aut quietis eſt, vt conſilians cauſa & pater filij, & omnino faciens facti, & commutans commutati. Ad* T.c.29. *huc autem quemadmodum finis. Hoc autem eſt quod cuius cauſa, vt ambulandi ſanitas propter quid enim ambulat? dicimus vt ſanetur, & dicentes ſic, opinamur aſſignare cauſam. Et quæcunque tam mouente alio inter media ſunt finis, vt ſanitatis, macies aut purgatio, aut potiones, aut organa. omnia enim hæc finis gratia ſunt. Differunt tamen* T.c.30. *ab inuicem, quod alia quidem opera, alia vero organa. Cauſa quidem igitur ferè tot modis dicuntur.*

Determinat de cauſis. Et circa hoc tria facit. Primo Secũda parte.19.te.
oſtendit diuerſas ſpecies cauſarum. Secũdo de quibuſdam immanifeſtis cauſis determinat ibi. § Dicitur autẽ fortuna. § Tertio oſtẽdit ꝙ non ſunt plures neq; pauciores ibi. § Qm̃ aũt cauſæ. § Prima diuiditur in duas. In T.c.68.
prima determinat ſpecies cauſarum. In ſecunda determinat modos diuerſarum cauſarum ſm vnamquamque ſpeciem ibi. § Modi autem cauſarum. § Circa pri- Secundaparte.2.te.
mum duo facit. Primo inducit diuerſas ſpecies cauſarum. Secundo reducit eas ad quatuor ibi. § Oẽs autem T.c.31.
nunc. § Circ. primum duo facit. Primo ponit diuerſitatem cauſarum. Secundo exponit quędam cõſequentia ex diuerſitate prædicta ibi. § Contingit aũt. § Dicit Secũdaparte.30.tex.
ergo primo ꝙ vno modo dicitur cauſa, ex quo fit aliquid cũ inſit, ſicut æs dicitur cauſa ſtatuæ, & argẽtum Mrteria.
cauſa Phialæ, & etiam genera horum dicuntur cauſæ earundem rerũ, ſicut metallum, vel liquabile, vel hmõi. Appoſuit autẽ. § cum inſit § ad differentiam priuationis & contrarij. nam ſtatua quidem fit ex ære, quod ineſt ſtatuę iam factæ. fit etiam ex infigurato, quod quidem non ineſt ſtaturæ iam factæ. Vnde æs eſt cauſa ſtatuæ, non autem infiguratum, cum ſit principium per acci- Lect. 13.
dens tm̃, vt in Primo dictum eſt. Secundo modo dici- T.c.69.
tur cauſa ſpecies & exemplum. & hoc dicitur cauſa, in Forma.
quantũ eſt rõ quidditatiua rei. hoc. n. eſt per quod ſcimus de vnoquoque quid eſt. Et ſicut dictum eſt circa materiã, ꝙ ẽt genera materiæ dicuntur cauſa, ita & genera ſpeciei dicuntur cã. Et ponit exemplum in quadã conſonantia muſicæ, quæ vocatur diapaſon, cuius forma eſt proportio dupla, quæ eſt duorum ad vnũ. Nam proportiones numerales applicatæ ad ſonum ſicut ad materiam, conſonantias muſicas cõſtituunt. & cum duo vel duplum ſit forma conſonantiæ, quæ eſt diapaſon, & genus duorũ, quod eſt numerus, eſt cauſa. Sicut. n. dicimus ꝙ forma diapaſon eſt proportio duorũ ad vnum, quæ eſt porportio dupla, ita poſſumus dicere ꝙ forma diapaſon eſt proportio duorum ad vnũ, quæ eſt multiplicitas. Et ita ad hunc modũ cauſæ reducuntur oẽs partes, quæ ponuntur in definitione. nã partes ſpeciei ponuntur in definitione, non aũt partes mate- Lect. 9.
riæ, vt dicitur in 7. Meta. Nec eſt hoc contra id, quod T.c.33.
ſupra dictũ eſt, quod in definitione rerũ naturalium ponitur materia. nam in definitione ſpeciei non poniť materia indiuidualis, ſed materia cõis: ſicut ĩ definitione hominis ponuntur carnes & oſſa, non aũt hę carnes Partes definitionis ſũt
& hęc oſſa. Natura igitur ſpeciei cõſtituta ex forma & formæ.
materia cõi ſe habet vt formalis reſpectu indiuidui, qđ participat talem naturã: & pro tãto hic dicitur, quod partes, quę ponuntur in definitione, ad cauſam formalem pertinent. Conſiderandũ eſt etiam, quod duo poſuit pertinentia ad quidditatem rei, i. ſpeciem, & exemplum propter diuerſas opiniones de eſſentijs rerũ. Nã Species & exemplum
Plato poſuit naturas ſpecierum eſſe quaſdã formas ab cur formã
ſtractas, quas dicebat exemplaria & ideas: & propter dixerit.
hoc poſuit exemplũ vel paradigma. Naturales autem Philoſophi, qui aliquid de forma tetigerunt, poſuerũt formas in materia, & propter hoc nominauit ſpeciẽ. Efficiens.
Vlterius autem dicit ꝙ alio modo dicitur cauſa, à quo eſt § principium motus vel quietis, ſicut cõſilians dicitur cauſa: & pater filij, & omnino cõmutans cõitati. §

Quadruplex cauſa efficiens. Perficiens. Præparans. Adiuuans. Conſilians.

Circa autem huiuſmodi cauſas conſiderandũ eſt quòd quadruplex eſt cauſa efficiens, ſ. perficiens, præparans, adiuuans, conſilians. Perficiens. n. eſt, quod dat complementũ motui vel mutationi, ſicut quod introducit formam ſubſtantialem in generatione. Præparans aũt ſeu diſponens eſt, quod aptat materiam ſeu ſubiectum ad vltimum complemẽtum. Adiuuans verò eſt, quod non operatur ad primum finem, ſed ad finẽ alterius. Conſilians autẽ in his, quæ agunt à propoſito, eſt qđ dat agenti formã per quam agit. Nam agens à propoſito agit per ſuam ſcientiam, quam conſilians ſibi tradit. ſicut & in rebus naturalibus generans dicit̃ mouere grauia vel leuia, inquantum dat formam per quam

Finis.

mouẽtur. Quartum autem modum cauſe ponit, quod aliquid dicit̃ vt finis, & hoc eſt cuius cauſa aliquid fit, ſicut ſanitas dicitur cauſa ambulationis. Et hoc patet, quia videtur ad quæſtionem factam propter quid. cũ enim quęrimus ꝓpter quid ambulat, dicimus vt ſanetur: & hoc dicentes opinamur nos aſsignare cauſam. Ideo aut potius probat de fine ꝙ ſit cauſa, quã de alijs, quia hoc minus videbatur, propterea quia finis eſt vltimum in gñatione. Et vlterius addit, ꝙ oĩa, quæ ſunt intermedia inter primum mouẽs & vltimum finem, oĩa ſunt quodammodo fines: ſicut Medicus ad ſanitatem inducẽdum extenuat corpus, & ſic ſanitas eſt finis maciei: maciem autem operatur per purgationem, purgationem autem per potionem, potionem autem præparat per aliqua inſtrumenta, vnde omnia hæc ſunt quodammodo finis. nam macies eſt finis purgationis, & purgatio potionis, & potio organorum, & organa ſunt fines in operatione, vel inquiſitione organorum. Et ſic patet, ꝙ iſta intermedia differũt ad inuicẽ, in quantum quædam ſunt organa. & quædam opera operata. ſ. per organa. Et hoc inducit ne aliquis credat ꝙ ſolũ id, ꝙ eſt vltimũ, ſit cauſa, ſicut cuius gratia: ꝓꝑ hoc, ꝙ hoc nomen finis vltimum quoddam videtur eſſe. Eſt igitur omnis finis vltimum non ſimpliciter, ſed reſpectu alicuius. Et vltimo concludit ꝙ ferè tot modis dicũtur cauſæ. Et addit ferè, propter cauſas, quę ſunt per accidens, ſicut ſunt caſus & fortuna. Secundo ibi.

A R G Y.

Fit autem, vt cum multipliciter cauſæ dicatur multæ etiã eiuſdem ſint nõ per accidens cauſæ, ceu ſtatuæ & ſtatuaria ars, & æs, nõ per aliud quicquam ſed vt ſtatua eſt: at non eodẽ modo. ſed æs quidem vt materia, ars autem vt id, à quo motio proficiſcitur. Sunt præterea quæ ſibi ſunt mutuo cauſæ, vt exercitiũ bonæ habitudinis, & hæc exercitij, at nõ eodẽ modo, ſed hæc vt finis, illud vt principium motus. Idem inſuper contrariorũ eſt cauſa, quod enim præſens cauſa cuiuſpiam eſt, id & abſens nonnunquã cauſam eſſe contrarij dicimus: vt Gubernatoris abſentiam ſubuerſionis nauis, cuius præſentia cauſa erat ſalutis.

Contingit autem multipliciter dictis cauſis, & multas eiuſdem cauſas eſſe non ſecundum accidens: vt ſtatuifica, & æs non ſecundum alterum aliquid, ſed ſecundũ quod eſt ſtatua: ſed nõ eodẽ modo, ſed hoc quidem vt materia, illud aũt ſicut vnde motus. Sunt autẽ quædam, & adinuicem cauſæ, vt laborare cauſa eſt boni habitus, & hic laborandi: ſed non eodẽ modo, ſed hæc quidem ſicut finis, illa ſicut principium motus. Amplius autem eadem contrariorum eſt. quæ enim præſens cauſa huius eſt, & abſens cauſa aliquando contrarij, vt abſentia Gubernatoris nauis ſubmerſionis, cuius erat præſentia cauſa ſalutis.

Primum.

Manifeſtat tria cõſequentia, ex iam dicta cauſarum diuerſitate: quorum Vnum eſt, ꝙ, cum cauſæ dicantur multipliciter, contingit vnius & eiuſdem eſſe multas cauſas per ſe & non per accidens, ſicut cauſa ſtatuæ eſt ars ſtatuifica, vt efficiens: & æs vt materia. Et inde eſt, ꝙ aliqñ vnius rei aſsignantur plures definitiones ſm diuerſas cauſas, ſed perfecta definitio oẽs cauſas cõplectitur. Secundum eſt, ꝙ quędam ſibi inuicem ſunt cauſę ſm diuerſam ſpeciem cauſę, ſicut laborare eſt cauſa efficiens bonæ habitudinis. bona aũt habitudo eſt cauſa finalis laboris. Nihil enim ꝓhibet aliquid eſſe prius & poſterius altero ſm diuerſas rationes, finis enim eſt prius ſm rationem, ſed poſterius in eſſe: agens autem econtra. Et ſimiliter forma eſt prior materia ſm rationem complementi: materia autem eſt prius quam forma generatione & tempore in omni eo, quod mouet̃ de potẽtia in actum. Tertium eſt, quod idem eſt cauſa contrariorum qñq; ſicut per ſuam præſentiam gubernator eſt cauſa ſalutis nauis, per abſentiam autẽ ſuam cauſa eſt ſubmerſionis eius. Deinde cum dicit.

Secundum

Tertium.

A R G Y.

Vniuerſæ autẽ nunc dictæ cauſę quatuor in genera manifeſtiſſim e cadunt. Elementa nanque ſyllabarum, materies conficiendorũ operum artis, ignis & talia corporũ, partes totius, ſuppoſitiones denique cõcluſionis, vt id, ex quo fit aliquid, cauſæ ſunt. Atque horum quædam ſunt vt ſubiectum, veluti partes: quædam vt quidditas, totum inquam cõpoſitio, atque forma. At ſemen Medicus, quiq; cõſuluit, & omnino efficiens omnia ſunt cauſæ, vnde eſt mutationis principium, vel quietis vel motus. Quædã autem cauſæ ſunt vt finis, bonumque cæterorum. id enim gratia cuius cętera fiant, optimum eſſe ſolet, ac finis illorum. Interſit autem nihil bonum ipſum, an apparens bonum dicatur. Tales igitur atque tot cauſæ ſpecie eſſe videntur.

T.c.31.

Omnes autem nunc dictę cauſæ in quatuor incidũt modos manifeſtiſſimos. Elementa enim ſyllabarum, & terra vaſorum, & ignis, & huiuſmodi corporum, & partes totius, & ſuppoſitiones concluſionis ſicut ex quo cauſę ſunt. Harum autem hæ quidem ſunt ſicut ſubiectum & partes: alię aũt ſunt ſicut quod quid erat eſſe, & totum, & compoſitio & ſpecies: Semen autem & medicus, & conſilians, & omnino faciens omnes ſunt vnde principium mutationis aut ſtatus, aut motus eſt. Alię autẽ ſicut finis & bonũ aliorũ. quę enim eſt eius cauſa potiſſima eſt, & finis aliorum voluit eſſe. Differt autem nihil eandem dicere bonam, vel videri bonã. Cauſę quidẽ igitur hę, & tot ſunt ſpecie.

T.c.32.

Reducit omnes cauſas ſuperius enumeratas in quatuor ſpecies, & dicit, quod oẽs cauſæ quæ enumeratæ ſunt ſuperius reducunt ad quatuor modos, q ſunt manifeſti. nam elemẽta, ideſt, literæ ſunt cauſæ ſyllabarũ, & ſimiliter terra eſt cauſa vaſorum, & argentum Phialę, & ignis, & ſimilia corpora. ſ. ſimplicia, ſunt cauſę corporum, & ſimiliter quælibet partes ſunt cauſa totius. & ſuppoſitiones, ſ. i. propõnes ſyllogyſmi ſunt cauſa cõcluſionum: & omnia iſta habent vnam rationem cauſæ, prout dicitur cauſa id, ex quo fit aliquid: hoc. n. eſt in omnibus præmiſsis Omnium autem nunc enumeratorum, quædem ſe habent vt materia, & quędam vt forma, quæ cauſat quidditatẽ rei ſicut omnes partes ſe habent vt materia, vt elementa ſyllabarum, & quatuor elementa corporum miſtorum ſed ea, quę important totum, vel compoſitionem, vel quandoque ſpeciem, ſe habent in ratione formæ: vt ſpecies referat ad formas ſimplicium, totum autem, & cõpoſitio ad formas compoſitorum. Videntur autem hic eſſe duo dubia. Primo quidem hoc, quòd dicit, quòd partes ſunt cauſæ materiales totius animalis, cum ſupra partes definitionis reduxerit ad cauſam formalem. Et poteſt dici, quod ſupra locutus eſt de partibus ſpeciei, quæ cadunt in definitione totius, hic autẽ loquitur de partibus materiæ, in quarum definitione cadit totum, ſicut circulus cadit in definitione ſemicirculi. Sed melius dicendum eſt, quod licet partes ſpeciei, quæ ponuntur in definitione, comparẽtur ad ſuppoſitum naturæ per modum cauſæ formalis, tamen ad ipſam naturam, cuius ſunt partes, comparantur vt materia. nam omnes partes comparantur ad totum, vt imperfectum ad perfectum,

Dubium. Vn partes tione materiæ habeat.

Solutio.

ſectum, quæ quidem eſt cõparatio materiæ ad formã. Item poteſt eſſe dubiũ de hoc, quod dicit, quod propoſitiones ſunt materia cõcluſionis. Materia enim ineſt ei, cuius eſt materia, vnde ſupra notificans cauſam materialem dixit, quod eſt, ex quo fit aliquid cum inſit: propoſitiones autem ſunt ſeorſum à concluſione. Sed dicendum, quod ex terminis propoſitionum conſtituitur concluſio: vnde ſm hoc propõnes dicuntur materia concluſionis, in quantum termini, qui ſunt materia propoſitionum, ſunt etiam materia concluſionis, licet non ſm ꝙ ſtant ſub ordine propoſitionũ, ſicut farina dicitur materia panis, licet nõ ſm ꝙ ſtat ſub forma farinę. Ideo tamen potius dicuntur propoſitiones materia concluſionis, q̃ econuerſo, quia termini, qui coniunguntur in concluſione ſeparatim ponũtur in pręmiſsis. ſic igitur habemus duos modos cauſæ.

Dubium. An pręmiſſæ ſint concluſionis materia.

Quædam verò dicuntur eſſe cauſę ſm aliam rationem quia .ſ. ſunt principiũ motus, & quietis. Et hoc modo ſemen, ꝙ eſt actiuum in generatione, dicitur cauſa: & ſimiliter Medicus per hunc modũ dicitur cauſa ſanitatis, & conſilians eſt cauſa per hunc modũ, & omne faciens. } Alia litera habet & propoſitiones. { Nã propoſitiones quidem quantum ad terminos ſunt materia concluſionis, vt dictum eſt: q̃tum aũt ad vim illatiuam ipſarum reducuntur ad hoc genus cauſæ. Nam principium diſcurſus rationis in concluſione eſt ex ꝓpoſitionibus. In alijs verò cauſis inuenitũ alia ratio cauſæ ſm, ſ. quod finis, vel bonum habet rationem cauſæ. Et hæc ſpecies cauſæ potiſsima eſt inter alias cauſas. Eſt enim cauſa finalis aliarum cauſarum cauſa. Manifeſtũ eſt.n. ꝙ agens agit propter finẽ: & ſimiliter oſtenſum eſt ſupra in artificialibus, quòd formæ ordinãtur ad vſum, ſicut ad finem: & materia in formam, ſicut in finem: pro tanto dicitur finis cauſa cauſarum. Et quia dixerat, ꝙ hæc ſpecies cauſæ habet rationem boni: & quandoque in his, quæ agunt per electionẽ contingit finem eſſe malum, ideo ad hanc dubitationem tollendam dicit, quod nihil differt verũ cauſa finalis ſit vere bona, vel apparens bona; quia quod apparet bonũ non mouet, niſi ſub ratione boni. & ſic vltimo concludit tot eſſe ſpecies cauſarum, quot dictę ſunt.

Textus grecus habet. ὑποθέσεις qđ ſuppoſitiones dicun^r.

LECTIO VI.

Nonnullæ cauſarum diuiſiones ponuntur penes illarum multiplices modos, & quæ ad ipſas ſequantur.

ARGY. *Modi autem cauſarum numero quidem ſunt multi. ſi in capita verò redigantur & ipſi pauciores euadunt. Dicuntur enim cauſæ multipliciter, & ipſarũ quæ ſunt eiuſdem generis alia prior alia & poſterior, vt ſanitatis Medicus, atque Artifex: & continens eius, qui omnes ſonos complectitur, duplum ac numerus: & ſemper hæ, quæ continent ad eas, quæ ſunt ſingulares*

Modi autem cauſarum numero quidem ſunt multi: capitales autem & hi minores. Dicuntur autem cauſæ multipliciter. Et ipſarum ſimilium ſpecierum, & prior, & poſterior altera, altera, vt ſanitatis Medicus, & Artifex: & diapaſon, duplum & numerus & ſemper continentia ad vnumquodque.

Poſtquam Philoſophus diſtinxit ſpecies cauſarum, hic diſtinguit diuerſos modos cauſarũ, ẽt ſm eãdem ſpeciem cauſę. & circa hoc duo facit. Primo diſtinguit diuerſos modos cauſarum. Secundo determinat quædam conſequentia ad diſtinctionem prædictam. ibi.
T.c.37. } Differunt autem. { Circa primum duo facit. Primo diſtinguit diuerſos modos cauſarum. Secundo reducit eos ad certum numerum, ibi } Sed tamẽ hę omnes. {
2.part.36.t. Circa primũ diſtinguit modus cauſarum ſecũdũ quatuor diuiſiones. Dicit ergo primo, quod multi numero ſunt modi cauſarum. ſed, ſi reducãtur capitulariter, ſiue in quadam ſumma ad aliqua communia, inueniũtur pauciores. Vel capitales accipiunt ſecũdũ cõbinationem. manifeſtum eſt. n. quod pauciores ſunt cõbinationes modorum, quã modi. Prima ergo diuiſio, vel combinatio modorum eſt, quod in eadẽ ſpecie cauſæ dicitur vna cauſa prior altera, vt intelligamus cauſam priorem vniuerſaliorem: vt ſanitatis cauſa eſt Medicus vt cauſa propria & poſterior, artifex autem vt communior & prior: & hoc in ſpecie cauſę efficientis. Et ſimile eſt in ſpecie cauſæ formalis. nam cauſa formalis diapaſon propria & poſterior eſt proportio dupla: cauſa autem prior & communior eſt proportio numeralis, quæ dicitur multiplicitas. Et ſimiliter ea, quæ continent vnamquãq; cauſam cõmunitate ſui ambitus, dicitur cauſa prior. Aduertẽdum eſt autem, ꝙ cauſa vniuerſalis, & propria, vel prior & poſterior poteſt accipi, aut ſecundum cõitatem prædicationis ſm exempla hic poſita de Medico & Artifice, vel ſecundum communitatem cauſalitatis, vt ſi dicamus Solem eſſe cauſã vniuerſalem calefactionis, ignẽ verò cauſam propriã: & hæc duo ſibi inuicem correſpondent. Manifeſtũ eſt enim quod quælibet virtus extenditur ad aliqua, ſecundum, ꝙ cõicant in vna ratione obiecti: & quãto ad plura extenditur, tanto oportet illam rationem eſſe cõiorem. & cum virtus proportionetur obiecto ſecundum eius rationem, ſequitur quod cauſa ſuperior agat ſecũdum formam magis vniuerſalem, & minus contractã. Et ſic eſt cõſiderare etiam in ordine rerum quia quanto aliqua ſunt ſuperiora in entibus, tanto habent formas minus contractas, & magis dominantes ſupra materiam, quę coarctat virtutẽ formę. Vnde & id, quod eſt prius in cauſando, inuenitur eſſe prius quodammodo ſecundum rationem vniuerſalioris, vtputa ſi ignis eſt primum calefaciens Cœlum, non tantum eſt primum calefaciens, ſed primum alterans. Secundam diuiſionem ponit ibi.

Notãdum.

ARGY. *Præterea vt accidens, & huius genera, vt ſtatuæ alio modo Polycletus, et alio Statuarius: accidit enim Statuario vt ſit Polycletus. Et ea etiam quæ continent accidens veluti ſi homo ſic cauſa ſtatuæ, aut omnino animal. Sunt autem, & accidentium alia remotiora alijs, atque propinquiora, ceu ſi albus ac muſicus cauſa ſtatuæ dicerentur.*

T.c.33. *Amplius autem ſecundum accidẽs, & horum genera, ſicut ſtatuæ, aliter Polycletus, & aliter ſtatuã faciẽs: quoniam accidit ſtatuam facienti Polycletum eſſe. Et continentes accidens, vt ſi homo cauſa ſit ſtatuæ, aut omnino animal. Sunt autem accidentium aliæ alijs longius & propius, vt ſi albus & muſicus cauſa dicantur ſtatuæ.*

Et dicit, ꝙ ſicut cauſæ per ſe diuiduntur per cauſas priores, & poſteriores, vel communes, & proprias, ita etiam, & cauſæ per accidens. Eſt.n. pręter cauſas per ſe accipere cauſas per accidens, & genera horũ, ſicut cauſa ſtatuæ per accidens quidẽ eſt Polycletus, per ſe autem cauſa ſtatuæ eſt faciens ſtatuam. Polycletus.n. eſt cauſa ſtatuæ, in quantum accidit ei eſſe ſtatuam facientem; & etiam ea, quæ ſua cõmunitate continent Polycletum ſunt cauſa ſtatuæ per accidẽs, ſicut, & homo & animal. Et iterum conſiderandum eſt, quod in cauſis per accidẽs quædam ſunt propinquiores cauſis per ſe, & quædam magis remotæ. Nam cauſa per accidẽs dicitur omne illud, quod coniungitur cauſę per ſe, quòd non eſt de ratione eius: hoc autem contingit eſſe, vel propinquius rationi cauſę, vel remotius ab ea, & ſcđm hoc cauſæ per accidens erũt, vel propinquiores, vel remotiores. Sicut, ſi ſtatuam facienti accidat eſſe album & muſicum, muſicum propinquius eſt, quia eſt in eodem ſubiecto, & ſcđm idem, ſ. ſcđm animam, in qua eſt Muſica & Ars ſtatuæ factiua; album autem ineſt ſecundum corpus. Sed ſubiectum propinquius ſe habet adhuc quã alia accidentia, ſicut Polycletus q̃ albũ, vel muſicũ. non enim coniunguntur hæc ſtatuam facienti, niſi propter ſubiectũ. Tertiam diuiſionẽ ponit ibi.

Cauſa per accidens.

Præter

A R G Y. *Præter autem omnes, quæ accommodata dicuntur, & quæ per accidens, aliæ vt potentes, aliæ vt operantes dicũtur, velut vt extruatur domus, ædificator cauſa dicitur, aut ædificans ædificator. Similiter & in his e dicetur, quorum cauſę ſunt ipſæ cauſæ, vt huius ſtatuæ, aut ſtatuæ, aut omnino imaginis: & æris huiuſce aut æris, aut omnino materiæ. Et in accidentibus ſimili modo.*

T.c.34. Cã in potẽtia & i actu. *Præter autem omnes & propriè dictas, & ſecundum accidens, aliæ quidem ſicut potentes dicuntur, aliæ verò ſicut operantes, vt ædificandi domum ædificator, aut ædificans ædificator.*

T.c.35. *Similiter autem dicuntur, & in quibus cauſę quæ ſunt cauſæ de ijs quæ dicta ſunt, vt huius ſtatuæ, vt ſtatuæ, aut & omnino imaginis: & æris, huius vt æris, aut omnino materiæ. Et in accidentibus ſimiliter eſt.*

Et dicit, q̃ præter cauſas propriè dictas. i. per ſe, & p accidens, quædam dicuntur cauſæ in potẽtia, ſicut potentes operari: quædam verò ſicut operantes in actu: ſicut cauſa ædificandi domum poteſt dici, vel ædificans in habitu, vel ædificans in actu. Et ſicut diſtinguuntur cauſæ modis prædictis, ſimiliter diſtinguuntur ea, quorum ſunt cauſæ: eſt. n. aliquid cauſatũ poſterius & magis proprium, & aliquid, quod eſt prius, & magis commune: ſicut, ſi dicatur q̃ aliquid eſt cauſa huius ſtatuæ, vel ſtatuæ in communi, & adhuc cõmunius, ſi dicatur cauſa imaginis. Et ſimiliter, ſi dicatur aliquid cauſa motiua huius æris, vel æris in vniuerſali, vel materiæ. Et ita ẽt poteſt dici in effectibus per accidens, & q̃ aliquid ſit communius, & aliquid minus commune. Et dicitur effectus per accidens, quod coniungitur effectui per ſe & eſt præter rationem eius: ſicut per ſe effectus Coci eſt cibus delectabilis: per accidens aũt cibus ſanatiuus. Medici autem econtra. Quartam diuiſionem ponit ibi.

A R G Y. *Præterea & hæc coniuncta, ac illæ dicentur, veluti non Polycletus, neque ſtatuarius, ſed ſtatuarius Polycletus.*

T.c.36. *Amplius autem complexa, & iſta, & illæ dicuntur, vt non Polycletus, neque ſtatuam faciens, ſed Polycletus ſtatuam faciens.*

Et dicit q̃ quandoque complexæ accipiuntur cauſæ per ſe cum cauſis per accidens, vt ſi non dicamus cauſam ſtatuę Polycletum, qui eſt cauſa per accidens, neq; facientem ſtatuam, qui eſt cauſa per ſe: ſed Polycletum ſtatuam facientem. Deinde cum dicit.

A R G Y. *Attamen hæc omnia multitudine, quidem ſunt ſex. dupliciter autem dicuntur. Nam aut vt ſingulare, aut vt genus, aut vt accidens, aut vt genus accidentis, aut vt coniuncta hæc, aut vt ſeiuncta dicuntur. Et inſuper omnia, aut potentia, aut actu.*

Sed tamen omnes hæ ſunt multitudine quidem ſex; dictæ autem dupliciter. Aut enim ſicut ſingulare, aut ſicut genus, aut ſicut accidens, aut ſicut genus accidentis, aut ſicut complexa hæc aut ſicut ſimpliciter dicta. Omnes autẽ actu operantes, aut ſecundum potentiam ſunt.

Actus & potẽtia quodlibet genus cauſæ diuidunt.

Reducit prædictos modos ad certũ numerum, & dicit, q̃ prædicti modi certo numero ſunt ſex: ſed quilibet eorum dupliciter dicitur. Sex autẽ modi ſunt iſti, ſingulare & genus, quod ſuprà dixit prius & poſterius: accidens & genus accidentis, ſimplex & complexum, & quodlibet horum diuiditur per potentiam & actũ, & ſic fiunt omnes modi duodecim. Diſtinguit autem omnes modos per potentiam & actum: quia quòd eſt in potentia, non ſimpliciter eſt. Deinde cum dicit.

A R G Y. *Intereſt autem tantum: cauſa enim actu, & ſingulares; & ea, quorum ſunt cauſa ſimul ſunt & non ſunt, vt hic, qui medetur, cum hoc, qui ſanatur, & hic q̃ ædificat, cum hoc quod ædificatur. Sed quæ ſunt potentia, non ſemper, non. n. ſimul domus, & ædificator corrumpitur.*

T.c.37. *Differunt aũt in tantum quod operãtes quidem, & ſingulares ſimul ſunt & non ſunt, & ea, quorum ſunt cauſæ. ſicut hoc medicans cum hoc, qui fit ſanus, & hic ædificator cum hoc ædificato. Quæ autem ſunt ſecundũ potentiã, non ſemper, corrumpuntur. n. non ſimul domus & ædificator.*

Determinat tria conſequentia ad prædictam diſtinctionem modorum. Primũ eſt, q̃ inter cauſas in actu, & cauſas in potentia, eſt iſta differentia, q̃ cauſæ operãtes in actu ſimul ſunt, & non ſunt cum eis, quorum cauſæ ſunt in actu, ita tamen q̃ accipiantur cauſæ ſingulares, i. propriæ, ſicut hic, Medicans ſimul eſt, & non eſt cum hoc, qui fit ſanus, & hic ædificãs cum hoc, q̃ ædificatur. Si verò non acciperentur cauſæ propriæ, licet acciperentur in actu, non eſſet verum quod dicitur, nõ. n. ædificans eſt & non eſt ſimul cum hoc q̃ ædificatur. Poteſt. n. eſſe q̃ ædificans eſt in actu, ſed tamẽ hoc ædificium non ædificatum, ſed aliud. Sed, ſi accipiamus ædificãtem hoc ædificium, & hoc ædificiũ ſecũdũ q̃ eſt in ædificari, neceſſe eſt q̃ poſito vno ponatur & alterum, & remoto vno, remoueatur & alterum: hoc autem nõ accidit ſemper in cauſis, quæ ſunt in potentia: non. n. ſimul corrũpitur domus, & qui ædificauit ipſam. Vnde habetur, q̃ ſicut agentia inferiora, quæ ſunt cauſa rerũ quantum ad ſuum fieri, oportet ſimul eſſe cum ijs, quæ ſunt, quãdiu fiũt, ita agẽs diuinũ, q̃ eſt cauſa exiſtẽdi in actu, ſimul eſt cũ eſſe rei in actu. Vnde ſubtracta Diuina actione à rebus, res in nihilũ deciderẽt, ſicut remota pſentia Solis lumẽ in aere deficeret. Secundũ ponit ibi.

Subtracta diuina prouidẽtia à rebus, res in nihilum deciderent.

Oportet autem ſemper cauſam quærere ſummam, quemadmodum & in cæteris, velut homo ædificat, quia eſt ædificator, at ædificator eſt per artem ædificandi: hæc igitur prior eſt cauſa, & in omnibus ſimili modo.

A R G Y. *Oportet autem ſemper cauſam vniuſcuiuſque ſummam quærere ſicut & in alijs, vt homo ædificat, quoniam ædificator eſt, ædificator autem eſt ſecũdum artem ædificandi, hæc autem prima cauſa eſt, & ſic in omnibus*

T.c.38. Effectuum vltimæ exquirendæ ſunt cauſæ in omni genere.

Dicens, q̃ in naturalibus oportet ſemper ſupremam cauſam vniuſcuiuſq; requirere, ſicut contingit in artificialibus, vt ſi quæramus, quare homo ædificat? reſpondetur, quia eſt ædificator: & ſimiliter, ſi quæramus, quare eſt ædificator? reſpondetur, quia habet artem ædificatiuam: & hic ſtatur, quia hæc eſt prima cauſa in hoc ordine. Et ideo oportet in rebus naturalibus pcedere vſque ad cauſam ſupremam, & hoc ideo eſt, quia effectus neſcitur, niſi ſciatur cauſa: vnde ſi effectus alicuius cauſę ſit etiam alterius cauſę effectus, ſciri non poterit, niſi cauſa eius ſciatur, & ſic, quouſque perueniatur ad primam cauſam. Tertium ponit ibi.

A R G Y. *Præterea generum quidẽ genera, ſingularium verò ſingularia dicenda ſunt cauſæ vt ſtatuarius quidem ſtatuæ hic autem huius. Et potentes quidem cauſæ, effectuum potentia, actu autem effectuum actu. Quot igitur ſint cauſæ, & quomodo ſint cauſæ, ſatis ſit à nobis determinatum.*

T.c.39. *Amplius autem alia quidem genera ſunt generum, aliæ autem ſingulares ſingularium, vt ſtatua ſtatuam quidẽ faciens hic autẽ huius. Et potentes quidem poſſibilium, operantes autem ad operata. Quot quidem igitur cauſæ ſint, & quomodo cauſæ ſint, nobis determinatum ſit ſufficienter.*

Et eſt, quòd cauſis debent proportionaliter reſpõdere effectus, ita quòd generalibus cauſis generales effectus reddantur, & ſingularibus ſingulares. Puta ſi dicat qđ ſtatuæ cauſa eſt ſtatuam faciẽs: & huius ſtatuæ, hic ſtatuam faciens. Et ſimiliter cauſis in potentia reſpondent effectus in potentia, & cauſis in actu effectus in actu. Et vltimo epilogando concludit, quod ſufficienter determinatum eſt de ſpeciebus, & modis cauſarũ.

L E C T I O VII.

De caſu ac Fortuna agitur, Antiquorumque tres de his opiniones, cum ſuis rationibus traduntur, & contra illas diſputatur.

Fortuna etiam & caſus de numero cauſarum eſſe dicuntur, multaque eſſe & fieri ob fortunam & caſum. Conſide- A R G Y.

candum

randum eſt igitur, quomodo ſint in his cauſis fortuna, & caſus. & vtrum idem ſint, an diuerſa atque omnino quidnam ſit fortuna & caſus.

Dicitur autem & fortuna & caſus cauſarum. & multa & eſſe, & fieri propter fortunam, & propter caſum. Quo igitur modo in his cauſis & fortuna & caſus: & vtrum idem ſit fortuna & caſus aut altera: & omnino quid ſit fortuna & caſus conſiderandum eſt

Poſtquam Philoſophus determinauit de manifeſtis ſpeciebus, & modis cauſarum, hic determinat de quibuſdam modis immanifeſtis, ſ. de fortuna & caſu. Et circa hoc duo facit. Primo dicit, de quo eſt intentio.
T.c.40. Secundo proſequitur propoſitum, ibi. [Quidam autem ſicut.] Dicit ergo primo, quod etiam fortuna & caſus computãtur inter cauſas cum multa dicantur fieri, vel eſſe etiam propter fortunam & caſum. Et ideo tria conſideranda ſunt de eis, ſ. quomodo reducantur ad cauſas prædictas. & iterum vtrum caſus & fortuna ſint idem vel aliud & aliud. & iterum quid ſit caſus, & fortuna.

Secundo ibi.

ARGY. *Quidam enim & ſi ſint nec ne, dubitant. Nihil enim à fortuna fieri dicunt, ſed omnium definitam quandam cauſam eſſe, quæ fieri dicimus a caſu, aut fortuna, ceu profectionis à fortuna cuiuſpiam ad forum, inuentioniſque eius, quẽ volebat quidem, non putabat autem inuenire, cauſam hoc aiunt eſſe, illum inquam profectum illuc emere quippiam velle. Similiter & in cæteris, quæ à fortuna prouenire dicuntur ſemper cauſam quandam inquiunt eſſe, quam ſu-*
T.c.40. *mere licet, ſed non fortunam.*

Quidam enim ſi ſint an non, dubitant. Nihil enim fieri à fortuna dicunt ſed omnium eſſe aliquam cauſam determinatam, quæcunq; nos dicimus à caſu fieri aut á fortuna. vt veniendi à fortuna in forum, & reperiendi quem volebat, quem non eſt opinatus ante, cauſa eſt venientem velle emere. Similiter autem & in alijs, quæ à fortuna dicuntur, ſemper eſt aliquam accipere cauſam ſed non fortunam.

Incipit de fortuna & caſu determinare. Et primo ponit opiniones aliorum: Secundo determinat veritatẽ,
T.c.48. ibi [Primum quidem igitur quoniam.] Circa primum ponit tres opiniones. Secunda incipit ibi [Sunt autem
T.c.43. quidam qui cœli huius.] Tertia ibi. [Sunt autem quidam quibus videtur.] Circa primum duo facit. Primo
T.c.47. ponit opinionem negantium fortunam, & caſum, & rationes eorum. Secundo diſputat de altera rationum
T.c.42. ibi. [Sed hoc mirabile.] Dicit ergo primo, ꝙ quidam dubitauerunt, an fortuna, & caſus eſſent: & negauerunt ea eſſe, duabus rationibus. Quarum prima eſt, quia omnia iſta, quę dicuntur fieri à caſu, vel fortuna, inueniuntur habere aliquam cauſam determinatam aliam à fortuna. & ponit huiuſmodi exẽplum: ſi n. aliquis veniens ad forum inueniat aliquem hominem, quem volebat inuenire, de quo tamen non opinabatur ante, ꝙ eſſet eum inuenturus, dicimus ꝙ inuentio illius hominis ſit à fortuna. ſed huius inuẽtionis cauſa eſt voluntas emendi, propter quam iuit ad forum vbi erat ille, quem inuenit. & ſimiliter eſt in omnibus alijs, quæ dicũtur eſſe à fortuna, quia habet aliquam aliam cauſam pręter fortunam. Et ſic fortuna non videtur eſſe cauſa alicuius, & per conſequens nec aliquid eſſe: quia non ponimus fortunam, niſi in quantum aliqua ponimus eſſe à fortuna.

Secundam rationem ponit ibi.

ARGY *Quod ſi quippiam eſſet fortuna, abſurdum ſanè videbitur, & dubitabit non iniuria quiſpiam, cur nam ſapiẽtum Antiquorum nemo cauſas generationis, corruptionis di-*
T.c.41. *cens, de fortuna quicquam determinauit. Sed vt videtur, nec illi quicquam eſſe a fortuna putabant.*

Quoniã, ſi aliquid eſſet fortuna, inconueniens vtiq; videbitur, ſicut & vere eſt, & dubitabit vtiq; aliquis, propter quid nullus Antiquorum ſapientũ cauſas de generatione et corruptione dicẽs, de fortuna nihil determinauit. Sed ſicut viſũ eſt nihil opinabanĩ, neq; illi aliquid eẽ à fortuna.

Et dicit, ꝙ, ſi fortuna aliquid eſſet, inconueniens videretur (ſicut vere eſt inconueniens, ſicut infra oſtendetur) & dubitationem afferẽs, quare nullus Antiquorum Sapientum, qui determinauit de cauſis generationis & corruptionis, aliquid determinauit de fortuna. ſed, ſicut videtur, nihil opinabantur illi Antiqui eſſe à fortuna. Et ſic hæc ſecunda ratio ſumitur ex opinione Antiquorum naturalium. Deinde cum dicit.

Verum & hoc mirabile eſt. Multa nanq; ſunt & fiunt ARGY.
á fortuna & caſu, quorũ quodq; non ignorãtes reduci poſſe ad aliquam cauſam, vt ille ſermo antiquus dixit, qui fortunam exterminat: illorum tamen omnes alia à fortuna, alia non à fortuna fieri dicunt. quapropter & mentionẽ aliquam ipſius illos facere oportebat At verò neq; quicquam illorum, vt concordiã aut diſcordiam aut ignẽ, aut mẽtem, aut aliquid aliud huiuſcemodi fortunã eſſe arbitrabantur.

Sed & mirabile hoc videbitur, ſicut vere eſt. Multa a.n. T.c.42.
& ſunt & fiunt á fortuna, & à caſu, quæ non ignorantes, quoniam eſt inferre vnumquodq; in aliquam cauſam eorũ, quæ fiunt, ſicut antiqua ratio dixit deſtruens fortunam & caſum, tamen horum alia quidem dicunt eſſe omnes a fortuna, alia non à fortuna. Vnde & quodammodo erat ipſis fa- T.c.43.
cienda memoria. At verò neque illorum aliquid opinabantur eſſe fortunam, vt amicitiam, aut litem. aut ignem, aut intellectum, aut aliquid talium.

Diſputat de hac Secunda ratione, oſtendens quod ſupra ſuppoſuerat, ſ. ꝙ inconueniens ſit Antiquos naturales non determinaſſe de caſu & fortuna. & hoc probat duabus rationibus, quarum primam ponit dicens. Et mirabile videtur (ſicut & vere eſt) ꝙ Antiqui naturales de caſu & fortuna non determinauerunt. Aſſumpſerunt. n. ſibi determinare cauſas eorum, quæ fiunt: multa autem ſunt, quę fiunt à fortuna & caſu: vnde de fortuna & caſu determinare debuerũt. Nec excuſantur propter rationem ſupra dictam deſtruẽtem fortunam & caſum, quia licet homines non ignorent ꝙ cõtingit reducere vnumquemq; effectum in aliquam cauſam, ſicut dixit prædicta opinio deſtruens fortunam & caſum, nihilominus tamen poſuerunt, non obſtante hac ratione, quædam fieri à fortuna, & quædam non. Vnde ipſis Philoſophis Naturalibus facienda erat mentio de fortuna, & caſu, ſaltem vt oſtenderẽt falſum eſſe aliqua fieri à fortuna & caſu: & vt aſsignarẽt rationem, quare quædam dicebantur eſſe a fortuna & quædam non. Sic ẽt non poſſunt excuſari per hoc ꝙ caſus & fortuna reducerentur in aliquam cauſarum ab eis poſitarum, nõ enim opinabantur, quod fortuna ſit aliquid eorũ, quæ arbitrabantur eſſe cauſas, vt amicitiam aut litem, aut aliquid huiuſmodi. Secundam rationem ponit ibi.

Abſurdum igitur eſt, ſiue nõ eſſe putauerunt, ſiue putan- ARGY.
tes eſſe omiſerunt, præſertim cum interdum vtãtur. Vt Empedocles non ſemper aerem ſupra inquiens ſegregari, ſed vt forte accidit. Dicit enim cum de Mundi loquitur extructione ſic tunc huic currenti fortuito contigit, ſæpe autem alio modo. partes quoque animalium plurimas ortas fortuna fuiſſe dicit.

Inconueniens igitur eſt ſiue non putauerunt eſſe, ſiue putantes reliquerunt & hac aliquando vtentes ſicut Empedocles non ſemper aerem cõgregari ſuperius dicit, ſed vt contingit: dicit enim in Mundi creatione: quod ſicut colliſit ſe currens tũc, multoties autem aliter: & partes animalium ait á fortuna fieri plurimas.

Et dicit ꝙ inconueniens eſt, ꝙ Antiqui reliquerunt tractare de fortuna, ſiue putauerũt fortunam eſſe, ſiue non. quia, ſi putauerunt fortunam eſſe, incõueniẽs fuit ꝙ de ea non determinauerunt. ſi verò non putauerunt fortunam eſſe, inconueniens fuit quòd ea aliquãdo vſi

ſunt,

ſunt, ſicut Empedocles,qui dixit quod aer non ſemper adunatur ſuperius ſupra terram, quaſi hoc ei ſit naturale, ſed quia ita accidit à caſu.dicit.n.quod, quando Mundus eſt factus lite diſtinguente elementa, accidit ꝙ aer ſe collegit in iſtum locum.& ſicut tunc cucurrit. ita ſemper ſtâte iſto Mundo curſum habebit.Sed multoties in alijs Mundis, quos ponebat infinities fieri & corrumpi, vt ſupra dictum eſt, aer aliter ordinatur inter partes Vniuerſi. Et ſimiliter dicebat quod plurimæ partes animalium fiunt à fortuna, ſicut quod in prima conſtitutione Mundi fiebant capita ſine ceruice.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Sunt etiam qui & huiuſce cæli, cæterorumque cælorum omnium caſum eſſe cauſam aſſerunt nam à caſu conuerſionem, motionemque fieri dicunt, qui quidem diſtinxit, & in hunc ordinem redegit atque conſtituit vniuerſum.*

T.c.44. *Sunt etiam quidam, qui cæli huius & mundanorum omnium cauſam eſſe ponũt caſum.à caſu enim fieri volutationem & motum diſcernentem & ſtatuentem in hunc ordinem Omne.*

Ponit ſecundam opinionem. Et circa hoc duo facit, T.c.45. Primo ponit eam. Secundo improbat eam, ibi. ¶Et multum hoc,¶ Dicit ergo primo, quòd quidam dixerunt caſum eſſe cauſam cœli, & omnium partium mundi.& dicebant, quòd reuolutio mundi, & motus ſtellarum diſtinguens & ſtatuens totum vniuerſum inferius ſecundum hunc ordinem fit à caſu. Et hæc videtur eſſe opinio Democriti, dicentis, quòd ex concurſu atomorum per ſe mobilium, & cœlum & totus Mundus caſualiter conſtitutus eſt. Secundo ibi.

Hoc etiam ipſum valde dignum eſt admiratione. nam animalia quidem, & plantas, neq; eſſe, neq; fieri à fortuna dicunt ſed aut naturam, aut mentem, aut aliquid aliud tale cauſam ipſorum aſſerunt eſſe.non.n.ex cuiuſq; ſemine quoduis naſcitur, ſed ex tali quidem oliua, ex tali autem homo. cælum verò & diuiniſſima ſenſibilium, caſu orta fuiſſe aſſerunt, nullamque ipſorum talem cauſam eſſe qualem animalium, atq; plantarum inquiunt eſſe. Atque hoc ipſum, ſi ita ſeſe habeat conſideratione eſt dignum, beneq; ſeſe habet, ſi aliquid de hoc ipſo dicatur.

T.c.46. *Et multum hoc admiratione dignum eſt dicẽtes animalia quidem, & plantas à fortuna nec eſſe, nec fieri, ſed aut naturam, aut intellectum eſſe, aut huiuſmodi alteram cauſam:non enim ex ſemine vnoquoque quoduis fit, ſed ex tali quidem oliua, ex tali autem homo. cælum autem & diuiniora manifeſtorum à caſu fieri: huiuſmodi autem cauſam nullam, qualem animalium & plantarum. Et igitur ſi ſic ſe habeat hoc ipſum, dignum eſt conſiderare, & bene ſeſe habet aliquid dici de hoc ipſo.*

Improbat hanc poſitionem duabus rationibus. quarum prima eſt, qđ admiratione dignum videtur, quòd animalia & plantæ non fiunt à fortuna, ſed ab intellectu, vel natura, vel à quacunque alia cauſa determinata. quod ex hoc patet, quod non ex quocunq; ſemine aliquid generatur, ſed ex determinato ſemine oliua. Et, cum iſta inferiora non fiant à fortuna, dignum eſt admiratione quod cœlum & ea, quæ ſunt diuiniora inter ſenſibilia manifeſta nobis, ſ. partes mundi ſempiternæ, ſint à caſu, & non habeant aliquam cauſam determinatam, ſicut animalia & plantę. Et, ſi hoc verum eſt, dignũ fuiſſet inſiſtere & aſſignare rationem, quare ſic eſſet. quod tamen Antiqui prætermiſerunt. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Et alio namq; modo abſurdum eſt id quod dicitur, & inſuper abſurdius eſt hæc illos dicere, in cælo quidem nihil à caſu fieri: in ijs autem, è quibus fortunam exterminant, multa ab ipſa prouenire videntes. quod tamen contra fieri conueniens erat.*

Quomodo n eo quod aliter inconueniẽs eſt quod dicitur, adhuc inconuenientius eſt dicere hæc, videntes quidẽ in cælo nihil caſu fieri: in his autem, quæ non ſunt à fortuna, multa contingere à fortuna. & erat merito è contrario fieri.

Dicens, quomodo poteſt eſſe verum quòd cœleſtia corpora ſint à caſu, & inferiora non: cum & aliter videatur eſſe incõueniens ex hoc ipſo quòd illa nobiliora ſunt, & adhuc etiam incõuenientius ſecundum ea, quæ videntur. Videmus.n.quòd in cœlo nihil fit à caſu. In his autem inferioribus, quæ non dicuntur eſſe à caſu, multa videntur contingere à fortuna. Rationabile autẽ eſſet econtrario accidere ſecundum eorum poſitionẽ, vt ſ. in illis inueniretur aliqua fieri à caſu, vel à fortuna, quorum caſus vel fortuna eſt cauſa: nõ autem in illis, quorum non eſt cauſa. Deinde cum dicit.

Sunt autem quidam, quibus fortuna cauſa quidem eſſe, obſcura tamẽ humanæ menti, videtur, vt diuinũ quoddam atq; excellens. Quare quidnam vtrunq; ſit, fortuna inquã & caſus, & ſi idem ſint an diuerſa, & quomodo in eas cauſas, quas definiuimus cadant, conſideremus oportet. ARGY.

Sunt autem quidam quibus videtur eſſe quidem cauſa fortuna, immanifeſta autem humano intellectui, tanquam diuinum quoddam ens, & felicius. Quare conſiderandum eſt quid ſit vtrunque, & ſi idem, aut alterum ſit & caſus & fortuna: & quomodo in determinatas cauſas incidũt. T.c.47.

Ponit tertiam opiniònem de fortuna, & dicit quod quibuſdam videtur quod fortuna ſit cã, ſed immanifeſta intellectui humano, ac ſi ſit quoddam Diuinum, & ſupra homines. Volebant.n.quòd omnes fortuiti euentus reducerentur in aliq̃ diuinam cauſam ordinãtem, ſicut ponimus omnia ordinari per diuinam prouidentiam. Sed quamuis hæc opinio habeat veram radicem, non tamen bene vſi ſunt nomine fortunę. illud.n. Diuinum ordinans non poteſt dici, vel nominari fortuna: quia ſecundum quòd aliquid participat rõnem, vel ordinem recedit à rõne fortunæ: vnde magis debet dici fortuna cauſa inferior, quæ de ſe nõ habet ordinem ad euentum fortuitum, quàm cauſa ſuperior, ſi qua ſit ordinans. Prætermittit tñ inquiſitionẽ huius opinionis, tum quia excedit metas Sciẽtiæ naturalis, tum quia infra manifeſtat ꝙ fortuna non eſt cã per ſe, ſed per accidens. Vnde per ea, quæ ſequuntur quomodo ſe habeat de his opinionibus erit manifeſtum. Et ideo concludit quòd ad euidentiã harum opinionum conſiderandum eſt quid ſit fortuna & caſus: & vtrum ſint idem, vel aliud, & quomodo reducantur ad cauſas prædictas.

Et ad ſecũm librum Magno moralium pertinet. T.c.91.& 60.

LECTIO VIII.

Aliquæ ex parte cum cauſarum, tum effectuum diuiſiones ponuntur, ex quarum notitia caſus ac fortunæ ratio concluditur.

Primum itaq;, cum videmus alia ſemper eodem fieri modo, alia plerunq;, patet horum neutri fortunam cauſam dici. neq; id quod à fortuna proficiſcetur, aut ex ijs eſſe, quæ neceſſario ſemperq;, aut ex hiſce, quæ plerunq; ſæpeq; fiũt Sed, cum quædam etiam præter hæc fiant, atque hæc omnes à fortuna proficiſci dicant, perſpicuum eſt fortunam atq; caſum aliquid eſſe. Nam et ea, quæ talia ſunt à fortuna eſſe & ea, quæ à fortuna ſunt, talia eſſe ſcimus. ARGY.

PRimum quidem igitur, quoniam videmus alia quidem ſemper ſimiliter fieri: alia autem ſicut frequenter, manifeſtũ eſt, quod neutri horũ cauſa fortuna dicitur. ad eum quod à fortuna, neq; eius eſt, quod eſt ex neceſſitate & ſemper, neq; eius quod eſt ſicut frequẽter. Sed quoniã quædam fiunt & præter hæc: & omnes dicũt hæc eſſe à fortuna, manifeſtum quod fortuna aliquid ſit & caſus. Huiuſmodi n. fortuna fieri, & à fortuna huiuſmodi eſſe ſcimus. T.c.48.

Poſtquam Philoſophus poſuit opiniones aliorum de fortuna & caſu, hic determinat veritatem. Et diuiditur, in partes tres. In prima oſtendit quid ſit fortuna.

In ſe-

In ſecunda in quo differant caſus,& fortuna, ibi § Diffe-
Secũda parte. runt autem. § In tertia oſtendit, ad quod genus cauſæ
caſus & fortuna reducãtur,ibi. §Sed modorum cauſę.§
T.c.57. Prima pars diuiditur in duas. In prima oſtendit quid
Secũda parte. ſit fortuna. In ſecunda ex definitione fortunæ aſsignat
rationem eorum,quæ de fortuna dicuntur,ibi. §Infini-
T.c.65. ta quidem.§ Circa primũ tria facit. Primo ponit quaſ-
T.c.53. dam diuiſiones ad inueſtigandum definitionem fortu-
T.c.51. næ. Secundo oſtendit, ſub quibus membris illarum di-
T.c.51. uiſionum fortuna contineatur. ibi § Sicut dictum eſt.§
Tertio concludit diffinitionem fortunæ, ibi § Manife-
ſtum eſt autẽ.§ Et, quia fortuna ponitur vt cauſa quæ-
dam, ad cognitionem autem cauſæ oportet ſcire quo-
rum ſit cauſa: ponit primo diuiſionem ex parte eius,
cuius fortuna eſt cauſa. Secundo ponit diuiſionem ex
T.c.59. parte ipſius cauſæ. ibi § Huiuſmodi igitur cum ſecun-
dum accidens. § Circa primum ponit tres diuiſiones.
Quarum prima eſt, ꝙ quædam fiunt ſemper, vt ortus
Solis: quædam ſicut frequenter, vt ꝙ homo naſcatur
oculatus: neutrum autem horum dicitur eſſe à fortu-
na.Sed quædam fiũt § præter hæc§.i.vt in paucioribus,
ſicut ꝙ homo naſcatur cum ſex digitis,vel ſine oculis:
& omnes dicunt huiuſmodi fieri à fortuna.vnde mani-
feſtum eſt ꝙ fortuna aliquid eſt, cum eſſe à fortuna, &
eſſe vt in paucioribus conuertantur.& hoc inducit con-
tra primam opinionem,quæ negauit fortunam. Vide-
Obiectio contra diuiſionem Ariſt. Sol. Auic. tur autem diuiſio Philoſophi eſſe inſufficiens,quia etiã
quædam contingentia ſunt ad vtrumlibet. Auic. ergo
dixit,quod in iis,quæ ſunt ad vtrumlibet,contingit ali-
quid eſſe à fortuna, ſicut ea, quæ ſunt in minori parte.
Nec obſtat quod non dicitur à fortuna, quia Socrates
ſedeat,cum hoc ſit ad vtrumlibet: quia licet ſit hoc ad
vtrumlibet reſpectu potentiæ motiuæ, non tamen eſt
ad vtrumlibet reſpectu potentiæ appetitiuæ,quæ deter-
minate tendit in vnum, præterquam ſi aliquid accide-
ret diceretur eſſe fortuitum. Sed ſicut potẽtia motiua,
quæ eſt ad vtrumlibet non exit in actum niſi per poten-
tiam appetitiuam determinetur ad vnum, ita nihil,qđ
eſt ad vtrumlibet,exit in actum,niſi per aliquod deter-
minetur ad vnum.quia id, quod eſt ad vtrumlibet, eſt
ſicut ens in potentia: potentia aũt non eſt principium
agẽdi,ſed ſolum actus. Vnde ex eo quod eſt ad vtrum-
libet nihil ſequitur niſi per aliquid aliud, quod deter-
minat ad vnum, vel ſicut ſemper, vel ſicut frequenter,
& pp hoc in iis,quæ fiunt,prætermiſit ea, quæ ſunt ad
vtrumlibet. Sciendum etiam quod quidam definierũt
eſſe neceſſarium,quod non habet impedimẽtum: con-
tingens verò, ſicut frequenter poteſt impediri in pau-
cioribus.Sed hoc irrationabile eſt.Neceſſarium.n.dici-
tur aliquid, quod in ſui natura habet ꝙ non poſſit nõ
Quid neceſſarium. eſſe.Contingens autem vt frequenter,ꝙ poſſit non eſſe.
Hoc autem quod eſt habere impedimentum, vel non
Quid cõtingens. habere eſt contingens.Natura autem non parat impe-
dimentum ei, quod non poteſt non eſſe, quia eſſet ſu-
perfluum. Secundam diuiſionem ponit ibi.

A R G Y. *Eorum autem quæ fiunt,alia fiunt,alia non fiunt gratia alicuius.*

Eorum autem,quæ fiunt,alia propter aliquid fiunt,alia
T.c.49. *verò non.*

Et dicit,ꝙ quædam fiunt propter finem,quędam ve-
Eorum quę fiũt, quædã pp finẽ fiũt quędam nõ. rò non. Habet autem hæc diuiſio dubitationem, quia
omne agens agit propter finem,ſiue agat à natura,ſiue
agat ab intellectu. Sed ſciendum eſt,quod ea dicit non
propter aliquid fieri,quæ propter ſe fiunt, inquantum
Dubium. in ſeipſis habẽt delectationem, vel honeſtatẽ, propter
Reſponſio. Prima. quam ſecũdum ſeipſa placent. Vel dicit modo propter
Secunda. finem fieri,quæ non fiunt propter finem deliberatum,
ſicut confricatio barbæ, vel aliquid huiuſmodi, quod
interdum fit abſque deliberatione ex ſola imaginatio-
ne mouente: vnde habent finem imaginatum, ſed nõ
deliberatum. Tertiam diuiſionem ponit ibi.

Et horum alia per electionem fiunt alia non per electio- A R G Y.
nem. ambo autem in hiſce ſunt, quæ alicuius gratia fiunt.
Quare patet & in hiſce,quæ non neceſſario, neque plerun-
que fiunt,eſſe aliqua circa quæ poteſt id eſſe,quod alicuius
gratia ſit. Sunt autem alicuius gratia, quæ à mente agi
poſſunt, & quæ à natura.

Horum autem alia quidem ſecundum propoſitum fiunt
alia verò non.ambo autem ſunt in iis,quæ ſunt propter hoc.
Quare manifeſtum quoniam in iis, quæ ſunt præter ne-
ceſſarium & quæ ſicut frequenter, ſunt quædam,circa quæ
contingit quod eſt propter hoc. Sunt autem propter hoc,
quæcunque ab intellectu vtique aguntur, & quæcunque à
natura.

Et dicit ꝙ eorum,quæ fiũt propter finem, quædam
fiunt ſecundum voluntatem, & quædam non.& ambo
iſta inueniuntur in iis,quæ fiunt propter aliquid. Non
ſolum enim quæ fiunt à voluntate, ſed etiam ea, quæ
fiunt à natura propter aliquid fiunt. Et, quia ea, quæ
fiunt ex neceſsitate,vel ſicut frequenter, fiunt à natura
vel à propoſito,manifeſtum eſt quòd tã in iis,quę fiunt
ſemper,quàm in iis,quæ fiunt frequenter, ſunt aliqua,
quæ fiunt propter finem, cum tam natura, quàm pro-
poſitum propter finem operentur. Et ſic patet, ꝙ iſtæ
tres diuiſiones includunt ſeinuicem,quia ea, quæ fiunt
à propoſito, vel natura,fiunt propter finem: & ea quæ
fiunt propter finem,fiunt ſemper, aut frequenter.
Deinde cum dicit.

Talia igitur cũ per accidens fiũt,à fortuna dicimus eſſe. A R G Y.
Nam vt ens aliud per ſe,aliud per accidens eſt,ſic & cau-
ſa eſſe poteſt.vt domus per ſe quidem cauſa eſt ædificati-
ua,per accidens autem muſicum,aut album. Ea igitur cau-
ſa quæ eſt per ſe,definita eſt: ea vero,quæ eſt per accidens
indefinita. Vel namque infinita accidere poſſunt.

Huiuſmodi igitur,cùm ſecundum accidens fiant,à for- T.c.50.
tuna dicimus eſſe. Sicut enim & quod eſt, aliud quod per
ſeipſum eſt, aliud autem ſecundum accidens, ſic & cau-
ſam contingit eſſe. vt domus quidem per ſeipſam cauſa eſt
ædificatiua, ſecundum accidens autem album, aut muſi-
cum. per ſe quidem igitur cauſa finita eſt, ſecundum acci-
dens autem infinita. Infinita enim vni accidunt.

Ponit diuiſionem,quę ſumitur ex parte cauſæ,& di-
cit,ꝙ cum huiuſmodi, quæ,ſ.à propoſito ſunt propter
aliquid, & in minori parte fiunt, & à cauſa ſecundum
accidẽs,tunc dicimus ea eſſe à fortuna. Sicut.n.entium,
quoddam eſt per ſe,& quoddam per accidens, ita & cau-
ſarum.ſicut per ſe domus cauſa eſt ars ædificatoria,per Cauſa per
accidens verò album,vel muſicum. Sed conſiderãdum accidens &
eſt quòd cauſa per accidens dicitur dupliciter vno mo- ex parte cauſæ, & ex
do ex parte cauſæ,alio modo ex parte effectus.Ex parte parte effectus cõtingit eſſe.
quidem cauſæ,quãdo illud, quod dicitur cauſa per ac-
cidens,coniungitur cauſæ per ſe,ſicut ſi album,vel mu-
ſicum dicatur cauſa domus, quia accidentaliter con-
iungitur ædificatori. Ex parte autem effectus, quando
accipitur aliquod, quod accidentaliter coniungitur ef-
fectui, vt ſi dicamus, ꝙ ædificator eſt cauſa diſcordiæ
quia ex domo facta accidit diſcordia. Hoc modo dici-
tur fortuna eſſe cauſa per accidens, ex eo ꝙ effectui ali-
quid coniungitur per accidens. vtpote ſi foſſuræ ſepul-
chri adiungatur per accidẽs inuentio theſauri. Sicut.n.
effectus per ſe cauſę naturalis eſt,quod conſequitur ſe-
cundum exigentiam ſuæ formæ,ita effectus cauſę agen-
tis à propoſito eſt illud,quod accidit ex intẽtione agen-
tis. vnde quicquid prouenit in effectu præter intentio-
nem eſt per accidens.& hoc dico,ſi id quod eſt pter in-
tentionem,vt in paucioribus conſequatur. Quod enim
vel ſemper,vel vt frequenter coniungitur effectui,cadit
ſub eadem intentione. Stultum eſt enim dicere, ꝙ ali-
quis intendat aliquid,& non velit illud,quod vt freque-
ter, vel ſemper adiungitur. Ponit autem differentiam
inter

inter cauſam per ſe,& cauſam per accidens: quia cauſa per ſe eſt finita & determinata: cauſa autem per accidens eſt infinita & indeterminata,eò quod infinita vni poſſunt accidere. Deinde cum dicit.

A R G Y. *Vt igitur dictum eſt cum hiſce,quæ alicuius gratia ſunt id fit,ſic dicitur à caſu fieri atque fortuna. Horum autem ipſorum, quam habent inter ſe differentium poſterius aſſignabimus. Nunc hoc pateat,vtrobique inquam in his eſſe, quæ alicuius gratia ſunt.ceu argenti recipiendi gratia veniſſet accepturus illud ſi sciuiſſet Venit autem non huiuſce cauſa ſed accidit veniſſe idq; feciſſe recipiendi gratia, neque plerunq; neque neceſſario proficiſcentem ad locum. Finis verò, ipſa inquam acceptio non eſt ex his cauſis, quæ ſunt in ipſo ex hiſce quæ ſunt eligibilia atque à mente, & dicitur tunc à fortuna veniſſe. Quòd ſi venerit electione præmiſſa & huius gratia,aut ſemper frequentans,aut plerunque recipiens, non dicitur à fortuna veniſſe.*

T.c.51. *Sicut igitur dictum eſt,cum in his,quæ propter hoc fiunt hoc fiat,tunc dicitur à caſu,& à fortuna. Ipſa autem differentia horum adinuicem poſterius determinanda. Nunc autem hoc ſit manifeſtum,quòd vtraque ſunt in ijs quæ fiunt propter hoc. vt cauſa accipiendi argentum veniſſet vtique delaturus pecuniam,ſi ſciuiſſet Venit autem non huius cauſa, ſed accidit veniſſe & feciſſe hoc reportandi gratia. Hoc autem neque ſicut frequenter veniens ad villam, neque ex neceſſitate. Amplius autem finis eſt reportatio non in ſeipſo cauſarum ſed propoſitorum, & ab intellectu: & dicitur à fortuna veniſſe. Si autem proponens,& huius cauſa, aut ſemper veniens, aut ſicut frequenter reportans, non à fortuna.*

Oſtendit ſub quibus membris prędictarum diuiſionum fortuna contineatur, & quod eſt à fortuna.& dicit primo, quod fortuna & caſus, vt prius dictum eſt, ſunt in ijs,quæ fiunt propter aliquid. Differentia autem caſus & fortunę poſterius determinabitur.ſed nũc hoc debet fieri manifeſtum, quia vtrunq; continetur in ijs, quæ aguntur propter finem.ſicuti,ſi aliquis ſciret recepturum pecuniam in foro iuiſſet ad deportãdum eam. Sed,ſi non venit propter hoc,per accidens eſt quòd aduentus eius fiat reportationis gratia,i.habeat hunc effectum. Et ſic patet quòd fortuna eſt cauſa per accidens eorum,quæ ſunt propter aliquid. Item manifeſtum eſt ꝙ eſt cauſa eorum,quæ ſunt in minori parte, quia iſta reportatio pecuniæ dicitur fieri à fortuna, quando reportat ad villam veniens,neq; ex neceſsitate,neque frequenter. Item eſt in ijs quæ fiunt à propoſito, quia reportatio pecuniæ, quæ dicitur fieri à fortuna, eſt finis aliquarum cauſarum, non ſecundum ſeipſam, ſicut in ijs,quæ fiunt à natura,ſed eſt finis eorum,quæ fiunt ſecundum propoſitum, & ab intellectu. Sed, ſi aliquis hoc propoſito iret vt pecuniam reportaret,vel ſemper, aut frequenter reportaret quando venit,non diceretur eſſe à fortuna.ſicut ſi aliquis frequenter,aut ſemper madefacit ſibi pedes, quando vadit ad locum lutoſum: & hoc licet non intendat, tamen hoc non dicitur eſſe à fortuna. Secundo ibi.

A R G Y. *Patet ergo fortunam cauſam eſſe per accidens in hiſce quæ per electionem alicuius gratia fiunt. Quapropter circa idẽ mens fortunaq; verſatur. electioq; abſq; mente non eſt.*

T.c.52. Quid fortuna. *Manifeſtum itaq; quòd fortuna cauſa ſit ſecundum accidens in his, quæ in minori ſunt ſecundum propoſitum eorum quæ propter hoc ſunt. Vnde circa idem & intellectus & fortuna eſt. propoſitum enim non ſine intellectu eſt.*

Concludit ex præmiſsis definitionem fortunæ. Et dicit manifeſtum eſſe ex præmiſsis,ꝙ fortuna eſt cauſa per accidens in his, quæ fiunt ſecundum propoſitum, propter finem,in minori parte: Et ex hoc patet,ꝙ fortuna & intellectus ſunt circa idem: quia his tantũ conuenit agere à fortuna, quæ habent intellectum. Propoſitum enim,vel voluntas non eſt ſine intellectu. Et licet ea tantum agant à fortuna, quę habent intellectum,tamen quanto aliquid magis,ſubiacet intellectui, tanto minus ſubiacet fortunæ.

Hoc dicit ꝓpter intelligẽtias & ꝓcipue dicit cõtra tertiã opinionẽ in fine præcedẽtis lectionis.

L E C T I O IX.

Ea ,quæ tam ab Antiqui Sapientibus de caſu ac fortuna dicebantur, quam quæ à Vulgaribus, rationabilia fuiſſe oſtenditur: quidque infortunium, vel Eufortunium ſit.

A R G Y. *Indefinitas igitur cauſas,eius eſſe neceſſe eſt,à quibus id fiet quod proficiſcitur à fortuna. Vnde fortuna indefinita cauſa eſſe videtur, & immanifeſta homini.*

T.c.52. Fortunas hoīs ignotã eſt, quia infinita. *INfinitas quidem igitur cauſas neceſſe eſt eſſe, à quibus vtique fiat quod eſt à fortuna. Vnde videtur fortuna infinitum eſſe, & immanifeſtum homini.*

Poſita definitione fortunæ, hic ex præmiſſa definitione aſsignat rationem eorum,quę de fortuna dicuntur. Et primo eorum,quæ dicta ſunt à Philoſophis Antiquis de fortuna. Secundo eorum,quæ ab hominibus vulgariter de fortuna dicuntur. ibi § Et fortunam dicere.§ Poſuit autem ſupra tres opiniones de fortuna,& caſu,quarum mediam improbauit tanquam omnino falſam,quia,ſ.ponebat fortunã eſſe cauſam cœli,& mundanorũ omnium. Vnde ea ſubtracta de medio, primo aſsignat quomodo veritatem habet tertia opinio,quæ ponebat fortunam eſſe immanifeſtam homini. Secundo quomodo veritatem habeat prima opinio,quæ poſuit nihil fieri à fortuna, & à caſu.ibi § Et eſt vt nihil à fortuna.§ quia autem ſuperius dictum eſt, ꝙ cauſæ per accidens ſunt infinitæ, & iterum dictum eſt ꝙ fortuna eſt cauſa per accidẽs, concludit ex præmiſsis quòd eius quod eſt à fortuna,ſunt infinitæ cauſæ. Et, quia infinitum ſecundum quòd eſt infinitum, eſt ignotum, inde eſt,ꝙ fortuna immanifeſta eſt homini. Secundo ibi.

T.c.55.

T.c.54.

A R G Y. *Atq; aliquo modo nihil à fortuna videbitur proficiſci. Hæc.n.omnia recte dicuntur,quia rationi conſentanea ſunt, Nam aliqua quidem ex parte fit,aliquid à fortuna: fit.n. per accidens. Atque vt accidens fortuna cauſa eſt. Abſolute autem nihil. Veluti ædium ædificator quidem eſt cauſa per accidens autem modulator. Et vt profectus argentum accipiat non huiuſce gratia profectus,infinitæ cauſa multitudine eſſe poſſunt. Nam & videre aliquem volens, & perſequens, & ſpectaturus ludos, & fugiens.*

T.c.54. *Et eſt vt nihil à fortuna videatur vtique fieri. omnia quidem enim hæc recte dicuntur, quoniam rationabiliter. Eſt quidem enim vt ſit à fortuna, & ſecundum accidens enim fit,& eſt cauſa ſicut accidens fortuna, vt autem ſimpliciter,nullius, vt domus ædificator quidem cauſa eſt, ſecundum accidens autem tibicen, & venientem referendi argentum non huius cauſa venientem,infinitæ ſunt multitudine. Etenim videre aliquem volens, & perſequens, & fugiens, & viſurus.*

Oſtẽdit, quomodo prima opinio veritatem habeat & dicit, ꝙ quodammodo eſt verum dicere, ꝙ à fortuna nihil ſit. Hæc enim omnia, quæ ab alijs dicta ſunt de fortuna,quodammodo recte dicuntur: quia rationem aliquam habent. Cùm.n.fortuna ſit cauſa per accidens, ſequitur ꝙ à fortuna ſit aliquid per accidens. Quod autem eſt accidens non eſt ſimpliciter. Vnde ſequitur,ꝙ fortuna ſimpliciter nullius ſit cauſa. Et hoc, quod dixerat circa vtranq; opinionem manifeſtat per exẽpla & dicit,quòd ædificator eſt cauſa per ſe domus, & ſimpliciter, tibicen autem eſt cauſa domus per accidens. Similiter quòd aliquis veniat ad aliquem locum non cã deportandi argentum, eſt cauſa reportationis per accidens.Sed hæc cauſa per accidens infinita eſt,quia infinitis alijs de cauſis poteſt homo ire ad locum illum puta ſi vadat cauſa viſitandi aliquem, vel cauſa perſequendi.

quendi hoſtem, vel cauſa fugiendi perſequentem, vel cauſa videndi aliqua ſpectabilia. omnia autem iſta, & quæcunque ſimilia ſunt cauſa reportationis argenti, quæ contingit à fortuna. Deinde cum dicit.

A R G Y. *Recte etiam fortuna præter rationem quid eſſe dicitur. ratio nanque, aut eorum eſt, quæ ſunt ſemper, aut eorum quæ ſunt plerunque, at fortuna in his eſt, quæ præter hæc fiunt. quare cum indefinita ſint ea, quæ hoc pacto ſunt cauſæ, fortuna etiam indefinita nimirum eſt.*

T.c.55. *Et fortunam dicere eſſe aliquid extra rationem recte eſt. Ratio enim aut eſt eorum quæ ſemper ſunt, aut eorum quæ ſunt frequenter: fortuna autem in ijs, quæ fiunt præter hæc: quare quoniam infinitæ, quæ ſic cauſæ ſunt, & fortuna infinita eſt.*

Aſsignat rationem eorum, quæ dicuntur de fortuna vulgariter. Et primo aſsignat rationem eius, quod di-

T.c.56. citur de fortuna eſſe ſine ratione. Secũdo eius, quod dicitur, fortunam eſſe bonam, vel malam. ibi } Fortuna dicitur autem. } Circa primum duo facit. Primo oſtendit propoſitum. Secundo mouet quandam dubitationem

Secũda parte. 55. text. ibi. [Tamen deficiet.] Dicit ergo primo quòd recte dicitur fortunam eſſe ſine ratione. quia ratiocinari non poſſumus, niſi de ijs, quæ ſunt ſemper, vel frequenter: fortuna autem eſt extra vtrunq;. Et ideo, quia cauſæ tales in paucioribus exiſtentes ſunt per accidens, & infinitæ & ſine ratione, ſequitur quòd fortunæ ſint cauſæ infinitæ ſine ratione. Omnis.n.cauſa per ſe producit effectum ſuum, vel ſemper, vel frequẽter. Secundo ibi.

A R G Y. *In quibuſdam tamen quiſpiam dubitauerit, ſi quæuis eius, quod à fortuna cauſæ fuerint necne. Vt ſanitatis aut ſpiritus, aut æſtus, ſed non capillorum remotio. Cauſarum enim per accidens aliæ propinquiores aliis ſunt.*

Tamen deficiet in quibuſdam vtique aliquis. Nunquid igitur quæuis vtique fiant fortunæ cauſa, vt ſanitatis aut ſpiritus aut æſtus: ſed non depilari. ſunt autem aliæ alijs proximiores, quæ ſunt ſecundum accidens cauſarum.

Mouet quandam dubitationem, & dicit, ꝙ licet dicatur quòd fortuna eſt cauſa per accidens, in quibuſdã tamẽ deficiet, id eſt dubitabit aliquis. & eſt dubitatio, vtrum quæcunque contingunt eſſe cauſa per accidens debeant dici cauſa eius, quòd fit à fortuna: ſicut patet ꝙ ſanitatis cauſa per ſe poteſt eſſe, vel natura, vel ars medicinæ: cauſæ autem per accidens, poſſunt dici omnia illa, quibus contingentibus contingit fieri ſanitatem, ſicut eſt ſpiritus, i. ventus, & æſtus, & abraſio capitis, nunquid igitur quodlibet iſtorum eſt cauſa per accidens? Sed, quia ſupra diximus ꝙ fortuna maxime dicitur cauſa per accidens ex parte effectus, prout, ſ. aliquid dicitur eſſe cauſa eius, quod accidit effectui: manifeſtum eſt quòd cauſa fortuita aliquid operatur ad effectum fortuitum: licet non intendat illud, ſed aliquid aliud effectui coniunctum. Et ſecundum hoc ventus aut æſtus poſſunt dici cauſæ fortuitæ ſanitatis inquãtum faciunt aliquam alterationem in corpore: ad quam ſequitur ſanitas. Sed depilatio, aut aliquid aliud huiuſmodi non facit manifeſtè aliquid ad ſanitatem. Sed tamen inter cauſas per accidens aliquæ ſunt propinquiores, & aliquæ remotiores. Illæ autem, quæ ſunt remotæ, minus videntur eſſe cauſæ. Deinde cum dicit.

A R G Y. *Fortuna autem dicitur bona, cum bonum aliquod: Mala cum aduerſi quid euenit.*

T.c.56. *Fortuna autem bona quidem dicitur, cùm bonum aliquod euenit. Praua autem cùm prauum aliquid.*

Quãdo bonaq; malaue fortuna dicatur. Aſsignat rationem eius, quod dicitur, fortunam eſſe bonam, vel malam. Et primo aſsignat rationem, quare dicitur fortuna bona, vel mala ſimpliciter, & dicit ꝙ fortuna dicitur bona, quando aliquod bonum contingit: & mala quando malum. Secundo ibi.

A R G Y. *Proſperitas verò fortunæ, ac infortunium, cùm illa ſint magna. Quapropter & cum parum defuit, vt malum quiſpiam magnum, aut bonum accipiat, infortunatum tamen illum, aut fortunatum dicimus eſſe. propterea quòd mens perinde dicit de illo, atq; ſi eſſet. Quod enim parum deeſt, id quaſi minime diſtare videtur.*

Eufortunium autem, & infortunium eſt cum magnitudinem habent hæc. Quare circa, & cùm parum abeſt, vt quis malum, ſeu bonum capiat magnum, infortunatum, vel bene fortunatum eſſe dicitur: quoniam ſicut eſt dicit intellectus quod enim parum, tanquam nihil diſtare videtur. Parum pro nihilo reputatur.

Aſsignat rationem euſortunij, & infortunij. & dicit quòd euſortunium, & infortunium dicitur, quãdo habet aliquod bonum, vel malum cum magnitudine. nã Euſortunium dicitur, quando ſequitur aliqđ magnum bonum: Infortunium autem, quãdo ſequitur aliquod magnum malum. Et, quia priuari bono accipitur in ratione mali: & priuari malo in ratione boni, ideo, quando aliquis parum diſtat à magno bono, ſi amittat illud dicitur infortunatus: &, ſi aliquis ſit propinquus magno malo, & liberetur ab illo, dicitur euſortunatus. & hoc ideo, quia intellectus accipit illud, quod parum diſtat, ac ſi nihil diſtaret, ſed iam haberetur. Tertio ibi.

Inſuper fortunæ proſperitas incerta non ſine ratione dicitur eſſe. Nam ipſa fortuna incerta eſt: impoſſibile eſt.n. aut ſemper, aut plerunque quicquam eorum eſſe, quæ à fortuna proueniunt. A R G Y.

Amplius autem incertum euſortunium rationabiliter eſt. fortuna.n. incerta eſt. Neque.n. vt ſemper, neq; ſicut frequenter poſſibile eſſe, quæ ſunt à fortuna quicquam.

Aſsignat rationem, quare euſortunia ſint incerta, & dicit ꝙ hoc ideo eſt: quia euſortunium fortuna quædam eſt. Fortuna autem eſt incerta, cum ſit eorum, quę non ſunt ſemper, neq; frequenter, vt dictum eſt. Vnde ſequitur euſortunium eſſe incertum. Vltimo ibi.

Sunt igitur ambo caſus inquam atque fortuna, per accidens vti diximus cauſa in hiſce, quę non ſimpliciter neq; plerunque fieri poſſunt, atque horum in hiſce quæ alicuius gratia fiunt. A R G Y.

Sunt quidem igitur ambo cauſæ, quemadmodum dictum eſt ſecundum accidens: & fortuna & caſus in contingentibus fieri neque ſimpliciter, neque ſicut frequenter, & eorum quæcunque vtique fiunt propter aliquid. T.c.57.

Concludit quaſi recapitulando, quod vtrunque, ſ. caſus & fortuna eſt cauſa per accidens: & vtrunque eſt in ijs quæ contingunt non ſimpliciter, i. neque ſemper, neque frequenter, & vtrunque eſt in ijs, quę fiunt propter aliquid, vt ex ſupradictis patet.

LECTIO X.

Caſus ac Fortunæ, per ea, in quibus ſunt, natura, ac diſcrimen ſumitur, cuius notitia, quatuor tantum cauſarum genera eſſe manifeſtum fit.

Intereſt autem inter fortunam & caſum nam caſus ad plura ſeſe extendit. etenim quod à fortuna proficiſcitur à caſu ſit: hoc autem etiam non omne prouenit à fortuna. A R G Y.

Differunt autem, quoniam caſus in plus eſt. quod enim eſt à fortuna, eſt & à caſu: hoc autem non omne à fortuna eſt.

Poſtquam Philoſophus determinauit de fortuna & caſu quantum ad ea, in quibus conueniunt, hic oſtẽdit differentiam eorum ad inuicem. Et diuiditur in duas partes: In prima determinat de differentia fortunæ & caſus. In ſecunda oſtendit vbi maxime hæc differentia conſiſtit, ibi. } Maxime aũt. } Prima diuiditur in duas. In prima oſtendit differentiam inter caſum & fortunam. In ſecunda recapitulat quæ dicta ſunt de vtroq; ibi. } Quare manifeſtum eſt. } Circa primum duo facit. T.c.64.

Primo ponit differentiam inter caſum & fortunam & T.c.61.

dicit

dicit quòd in hoc differunt, quòd caſus eſt in plus quã fortuna: quia omne, quod eſt à fortuna, eſt à caſu, ſed non conuertitur. Secundo ibi.

A R G Y. *Fortuna nanq; atq; id, cuius eſt effectrix fortuna, in iis, eſt quæ fortunata poſſunt euadere, et oĩno quibus actio competit. Quamobrem & neceſſe eſt & circa ea fortunam eſſe, quæ in actionem veniunt. cuius hoc indicium eſt. nam aut idem quod felicitas, aut prope eſſe videtur. Felicitas autem actio quædam eſt: eſt n. actio bona: Quare quæ agere nequeunt, ea nec à fortuna quicquam efficere poſſunt.*

T.c.58. *Fortuna quidem enim, & quod à fortuna eſt quibuſcunque & eſt contingere inerit, & omnino actiua eſt. Vnde neceſſe eſt circa practicam eſſe fortunam. ſignum autem eſt quod videtur idem felicitati aut prope. Felicitas autem praxis quædam eſt. eupraxia. n. eſt. Quare quibuſcunque non contingit agere, neque à fortuna aliquid facere.*

Manifeſtat prædictam differẽtiam. Et primo oſtendit in quibus ſit fortuna. Secundo, ꝙ caſus in pluribus
T.c.60. eſt ibi. {Sed caſus in alijs.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit in quibus ſit fortuna Secundo conclu-
T.c.59. dit in quibus non ſit. ibi [Et propter hoc neque.] Dicit ergo primo, ꝙ fortuna & id, quod eſt à fortuna inuenitur in illis, quibus bene contingere aliquid dicitur: quia in quibus eſt fortuna, poteſt eſſe eufortunium & infortunium. Dicitur autem bene contingere illi aliquid, cuius eſt agere. Eius autem proprie eſt agere, quod habet dominium ſui actus, quod autem non habet dominiũ ſui actus, magis agitur quàm agat. & ideo actus non eſt in poteſtate eius, quod agitur, ſed magis eius, quod agit ipſum. Et quia vita practica, ſiue actiua eſt eorum, quæ habent dominium ſui actus. in his. n. inuenitur operari ſecundum virtutem, vel vitium: ideo neceſſe eſt ꝙ fortuna ſit circa practicam. Et huius ſignum inducitur, ꝙ fortuna videtur idem felicitati, vel ei eſſe propinqua, vel eſſe ipſa: vnde vulgariter felices bene fortunati vocantur. Secundum. n. illos, qui felicitatem in bonis exterioribus conſiſtere putant, felicitas eſt idem fortunæ. Secundum illos verò, qui bona exteriora, in quibus plurimum habet locum fortune, dicũt deſeruire inſtrumentaliter ad felicitatem, ſm hoc bona fortuna eſt propinqua felicitati, quia coadiuuat ad ipſam. Vnde cum felicitas ſit quædam operatio (eſt. n. eupraxia, ſ. bona operatio, ſ. virtutis perfectæ, vt dicitur in Primo Eth.) ſequitur quòd fortuna ſit in illis, in quibus conuenit bene agere vel impediri ab hoc: & hoc eſt bene contingere,
Lect. 10. comm. 9. vel male contingere. Vnde, cum aliquis ſit dominus ſui actus, inquãtum voluntariè agit, ſequitur quòd in illis tantum contingat aliquid à fortuna eſſe, quæ voluntariè agunt non autem in alijs. Secundo ibi.

A R G Y. *Et propterea neque inanimatum vllum, neque belua, neque puer quicquam efficit à fortuna, quoniam electionem non habent, neq; proſperitas hiſce fortunæ, aut infortunium competit, niſi ad ſimilitudinem quandam. quemadmodum Protarchus fortunatos eos lapides dixit, e quibus extructa ſunt aræ, quæ honorantur, & hi, qui ſunt eiuſdem formæ calcantur. Pati autem à fortuna & hiſce quodammodo inerit, cum is, qui agit aliquid circa ipſa fortuito agit alio verò modo non eſt.*

T. c.59. *Et propter hoc neque inanimatum quippiam, neque infans neque beſtia quicquam facit à fortuna, quoniam non habent propoſitum. Neque eufortunium neq; infortunium ineſt his, niſi ſecundum ſimilitudinem. ſicut dixit Protarchus eufortunatos eſſe lapides, ex quibus ſunt aræ, cum honorentur, copulati autem his conculcentur. Pati autem à fortuna ineſt quodammodo & his, cum agens aliquid circa hæc agat à fortuna, aliter autem non.*

Concludit ex præmiſſis, in quibus non ſit fortuna, & dicit ꝙ propter hoc, quòd fortuna nõ eſt niſi in his, quæ voluntariè agunt, inde eſt ꝙ neque inanimatum, neque puer, neque beſtia, cum non agant voluntariè, quaſi liberum arbitrium non habẽtes, agunt à fortuna. Vnde neque eufortunium, neq: infortunium in his poteſt accidere, niſi ſimilitudinariè. ſicut quidam dixerũt quòd lapides, ex quib. fiunt altaria ſunt fortunati, quia eis honor & reuerentia exhibetur, cum lapides ei coniuncti conculcentur. Quod dicitur per ſimilitudinem ad homines, in quibus honorati videntur bene fortunati, hi autem, qui conculcantur dicuntur male fortunati. Sed quamuis præmiſſis non contingat agere à fortuna, nihil tamen prohibet ea pati à fortuna, cum aliquod agens voluntarium circa ea operatur. Sicut dicimus eſſe eufortunium. cum aliquis homo inuenit theſaurum, vel infortunium, cum percutitur à lapide cadente. Deinde cum dicit.

At caſus cæteris animalibus & inanimatis competit: dicimus enim equum caſu veniſſe, propterea quòd caſu ſic quidem profectus, non autem euadendi gratia venit. Et tripoda etiam cecidiſſe caſu: ſtetit enim hoc modo vt ſit ſedes, ſed non huius gratia cecidit. A R G Y.

Sed caſus eſt in alijs animalib. & inanimatis, vt equus caſu, inquit, venit, quoniam ſaluatus eſt quidem veniens, non ſalutis autem cauſa venit Et tripes caſu cecidit: ſtat quidem enim cauſa ſedendi, ſed non cauſa ſedendi cecidit. T.c.60.

Oſtendit quòd caſus etiam eſt in alijs. Et circa hoc tria facit. Primo oſtendit quòd caſus eſt in alijs. Secundo concludit quandã concluſionem ex dictis. ibi {Quare manifeſtum eſt.} Tertio ad eius manifeſtationem quoddam ſignum inducit. ibi {Signum autem eſt} Dicit ergo primo, quòd caſus non ſolum eſt in omnibus, qui voluntariè agunt, ſed etiam in alijs animalibus & etiam in rebus inanimatis. Et ponit exemplum de alijs animalibus, ſicut quòd equus caſu venit, quando ſalutẽ adeptus eſt veniens, licet nõ venerit cauſa ſalutis. Aliud exemplum ponit in rebus inanimatis. Dicimus enim quòd tripoda cecidit caſu, quia ſic ſtet per caſum, vt ſit apta ad ſedendum: licet non iſta de cauſa ceciderit, vt ſtaret apta ad ſedendum. Secundo ibi. T.c.61. Tex.c.62.

Quare patet cum eorum aliquid, quæ ſimpliciter alicuius gratia fiunt, non eius quod euenit gratia factum eſt, cuius extra eſt cauſa, nos tunc caſu quippiam fieri dicere. Horum autem ea fortuna fieri, quæ eligibilium caſu fiunt in hiſce, quæ habent electionem. A R G Y.

Quare manifeſtum eſt quòd in his, quæ ſimpliciter propter aliquid fiunt, cum non accidentis cauſa fiunt, cuius extra eſt cauſa, tunc à caſu dicimus. A fortuna autem eorum, quæcunque à caſu fiunt propoſitorum, in habentibus propoſitum. T.c.61.

Concludit ex præmiſſis quòd in iis, quæ ſimpliciter fiunt propter aliquid, quando non fiunt cã eius, quod accidit, ſed fiunt cauſa alicuius extrinſeci, tũc dicimus quod fiant à caſu. Sed à fortuna dicimus illa fieri tantũ de numero eorum, quæ fiunt à caſu; quæcunque accidunt in habentibus propoſitum. Tertio ibi.

Signum autem eſt ipſum fruſtra. Tunc. n. dicitur, cum id, quod eſt alicuius gratia, non eſt factum illius gratia. vt ſi deambulatio egeſtionis eſt gratia. ſi non euenit ei qui deambulauit fruſtra dicimus illum deambulaſſe, fruſtraque deambulationem fuiſſe. Eſt enim id fruſtra, quod aptum eſt eſſe ob aliud, cum non efficit illud gratia cuius erat, vt aptum erat. Nam ſi quiſpiam lauiſſe dixerit fruſtra, quia ſol non deficit, ridiculus vtique erit: non enim hoc illius gratia erat. Ita caſus nomine ſuo tunc dicitur, cum quippiam ſit fruſtra. Eſt enim & tale nomen ipſius, quod ab hiſce terminis conſtat, ipſum inquam & fruſtra. Cecidit enim non percutiendi gratia lapis, caſu igitur ac fruſtra A R G Y. T.c.62.

cecidit

cecidit ipſe lapis, quia cadere & ab aliquo proÿciente percutiendi cauſa poteſt.

T.c.63. *Signum autem eſt quod vanum eſt, quoniam dicitur cum non fiat quod propter aliud eſt illius cauſa, vt ambulare, ſi depoſitionis cauſa eſt. ſi verò non fiat ambulanti fruſtra dicimus ambulaſſe & quòd ambulatio vana, tanquã hoc ſit fruſtra, quod aptum natum eſt alterius eã, cum non perficiat illud cuius cauſa erat, aptumque erat.* T.c.63. *Quoniam ſi aliquis ſe balneatum dicat fruſtra, quia non deficit Sol, deriſio vtique erit, non enim erat hoc propter illud. Si igitur quod Automatum ſecundum nomen eſt, cum ipſum fruſtra fiat. Cecidit enim non percutiendi cauſa lapis. Ab eo igitur quod Automatum cecidit lapis, quia cecidit vtique à quodam & percutiendi cauſa.*

Recte ſanct. Doc. nomẽ vani caſui propinquum aſſerit. Nã Græce αὐτό ματον caſus dr̃ μάτην verò vanum, vel fruſtra interpretatur. Ideoq; liquido ex Ariſ textu patet q̃ ſic dicit. τό δ' οὖν τὸ αὐτόματον κατὰ τὸ ὄνομα, ὅταν αὐτὸ μάτην γένηται. q̃d eſt. Sic igit Automatũ ſecũdum nomen cũ ipſum fruſtra fiat. Sicque patet cum Automatũ, & matin, ꝓpinqua ſint nomina: & caſum, & ipſũ fruſtra, vel vanum græce ꝓpinqua eſſe.

Maniſeſtat ꝙ in concluſione poſuerat, ſ. ꝙ caſus accidat in his, quæ ſunt propter aliquid. Et accipit ſignũ ab eo, quod dicitur vanum, quod ſecundum nomen in Græco propinquum eſt caſui. Dicitur autem vanum, cum id, quod eſt propter aliquid non fiat eius cauſa, i. cum nõ accidat ex eo propter quod fit: ſicut ſi aliquis ambulet ad deponendum ſuperflua naturæ, ſi hoc non accidat deambulanti, dicitur fruſtra deambulaſſe: & ambulatio eius eſſet vana. ac ſi hoc ſit fruſtra, vel vanũ, quod aptum natum eſt fieri cauſa alicuius, cùm non ꝑficiat illud [cuius cauſa natum eſt fieri] & quare dicat [cuius cauſa natum eſt fieri] exponit ſubdens, quia ſi aliquis dicat ſe fruſtra balneatum, quia eo balneato nõ deficit Sol, deriſoriè diceret, quia hoc, quod eſt ipſum eſſe balneatum, nõ erat natum fieri propter hoc, quòd deficeret Sol. Vnde caſus, qui in Græco dicitur Automatum, id eſt, ꝑ ſe fruſtra, accidit in his, quæ ſunt propter aliquid, ſicut & id, quod eſt fruſtra, vel vanum: quia per ſe fruſtra, ipſum fruſtra ſecundum ſuum nomen ſignificat: ſicut per ſe homo, ipſum hominem: & per ſe bonum, ipſum bonum. Et exemplificat in his, quæ caſu fiunt, ſicut cum dicitur, quòd lapis cadendo, percutiens aliquem, cecidit non percutiendi cauſa: ergo cecidit ab eo, quod eſt per ſe vanum, vel per ſe fruſtra: quia non natus eſt propter hoc cadere. cadit. n. aliquando lapis ab aliquo emiſſus percutiẽdi cauſa. quamuis autem caſus, & vanum conueniant in hoc, quòd vtrunque eſt in his, quæ ſunt propter aliquid: differunt tamen, quia vanum dicitur ex hoc, quòd non conſequitur aliquid, quod intendebatur: vnde quandoque eſt vanum, & caſus ſimul: puta cum non accidit illud, quod intendebatur, ſed accidit aliquid aliud: quandoque autem eſt caſus, ſed non vanum, cùm accidit & illud, quod intendebatur, & aliud: quandoq; autem eſt vanum, & non caſus, quando non accidit illud, quod intendebatur, neque aliquid aliud. Deinde cum dicit.

ARGY. *Maxime autem ſeparatur id quod à fortuna fit in hiſce quæ natura fiunt. Cum. n. quippiam eſt effectum præter naturam, tum non à fortuna illud, ſed à caſu potius effectum fuiſſe dicimus. Eſt autem & hoc aliud, illius. n. externa, huius interna cauſa eſt. Quid igitur eſt caſus, & quid fortuna, atque quo pacto inter ſeſe differunt, ſatis iam diximus.*

T.c.63. *Maxime autem ſeparatum eſt à fortuna in his, quæ à natura fiunt. Cum. n. fit aliquid extra naturam, tunc non à fortuna, ſed magis ab eo, quod per ſe fruſtra eſt factum eſſe dicimus. Eſt autem & hoc alterum: huius quidem. n. extra*

Differentia propria caſus ac fortunæ.

T.c.55. *eſt cauſa, illius verò intra. Quid igitur ſit per ſe fruſtra, & quid fortuna, dictum eſt, & quo à ſemuicem differant.*

Oſtendit, in quibus maxime caſus differat à fortuna & ſic dicit, ꝙ maxime differt in illis, quæ fiunt à natura: quia ibi habet locum caſus, ſed nõ fortuna. Cum. n. aliquid fit extra naturam in operationibus naturæ; puta cum naſcitur ſextus digitus, tum non dicimus quòd fiat à fortuna, ſed magis ab eo, quod eſt per ſe fruſtra, i. à caſu. Et ſic poſſumus accipere aliam differentiam inter caſum & fortunam, quòd eorum, quæ ſunt à caſu, cauſa eſt intrinſeca: ſicut eorum, quæ ſunt à natura: eorum verò, quæ ſunt à fortuna, cauſa eſt extrinſeca, ſicut & eorum, quæ ſunt à propoſito Et vltimo concludit, quod dictum eſt, quid ſit per ſe fruſtra, id eſt Caſus: & quid Fortuna, & quomodo differãt abinuicem. Deinde cum dicit.

Vtrunque autem ipſorum ad modum eius reducitur cauſa, vnde eſt principium motus. Etenim eorum aliquid, quę aut natura, aut mente aguntur ſemper eſt cauſa: ſed horum multitudo indefinita eſt. ARGY.

Sed modorum cauſarum, in quib. eſt vnde principium motus vtrunque ipſorum eſt. Aut. n. eorum, quæ ſunt à natura cauſa aliqua eſt, aut eorũ, quæ ſunt ſub intellectu cauſa ſemper eſt. Sed eorum multitudo indeterminata eſt.

Oſtendit ad quod genus cauſæ caſus & fortuna reducantur. Et primo oſtendit propoſitum. Secundo ex hoc improbat quãdam opinionem ſuperius poſitam. ibi [Quoniam autem caſus.] Dicit ergo primo quòd T.c.66. tam caſus, quàm fortuna reducuntur ad genus cauſæ mouentis. quia caſus & fortuna, vel eſt cauſa eorũ, quę ſunt à natura: vel eorum, quæ ſunt ab intelligentia, vt ex dictis patet: vnde cum natura & intelligentia ſint cã, vt vnde eſt principium motus, & fortuna & caſus ad idem genus reducuntur. Sed tamen, quia caſus & fortuna ſunt cauſæ per accidens, eorum multitudo eſt indeterminata, vt ſupra dictum eſt. Secundo ibi. T.c.53.

Quoniam autem caſus atq; fortuna cauſæ ſunt eorum, quorum aut mens, aut natura fieri cauſa poſſunt: cum per accidens quippiam horum ipſorum fuerit cauſa, atq; nihil eorum, quæ ſunt per accidens prius eſt hiſce, quæ fiunt per ſe: quare neq; per accidens cauſa, per ſe cauſam antecedit: caſus nimirum atq; fortuna poſterior & mente eſt, & natura. Quare, ſi quam maxime cæli caſus eſt cauſa, neceſſe eſt priorem mentem atque naturam, & aliorum multorũ, & huius vniuerſi cauſam eſſe. ARGY.

Quoniam autem caſus, & fortuna ſunt cauſa eorum, quorum vtiq; aut intellectus ſit cauſa, aut natura, cum ſecundum accidens cauſa aliqua ſit horum ipſorum: nihil autem ſecundum accidens prius eſt his, quæ fiunt per ſe: manifeſtum eſt quòd neque per accidens cauſa prius eſt ea, quę eſt per ſe. Poſterior itaque eſt caſus & fortuna & intellectu & natura. Quare, ſi quam maxime cæli cauſa eſt caſus neceſſe prius cauſam intellectum, & naturam eſſe, & aliorum multorum, & huius autem omnis. T.c.66. T.c.67.

Excludit opinionem ponẽtium fortunam & caſum eſſe cauſam Cœli, & omnium mundanorum. & dicit quòd quia caſus & fortuna ſunt cauſæ per accidens eorum quorum intellectus & natura ſunt cauſæ ꝑ ſe: cã autem per accidens non eſt prior ea, quæ eſt per ſe: ſicut nihil per accidẽs eſt prius eo, quod eſt per ſe, ſequitur quòd caſus & fortuna ſunt poſteriores, quàm intellectus & natura. Vnde, ſi ponatur ꝙ caſus ſit cauſa Cœli, ſicut quidam poſuerunt, vt ſupra dictum eſt. ſequitur ꝙ intellectus & natura per prius ſint cauſa aliquorum aliorum, & poſtea totius Vniuerſi. Cauſa etiam totius Lect. 7. vniuerſi prior eſſe videtur, quàm cauſa alicuius partis T.c.44. vniuerſi, cum quælibet pars vniuerſi ordinetur ad perfectionem vniuerſi. Hoc autem videtur inconueniens, quòd aliqua alia cauſa ſit prior quàm ea, quæ eſt cauſa cœli: vnde inconueniens eſt, quòd caſus ſit cauſa cœli. Conſiderandum eſt autem, quòd ſi ea, quę fortuito, vel caſualiter accidunt. i. præter intentionem cãrum inferiorum reducantur in aliquam cauſam ſuperiorem ordinantem in ipſa comparatione ad illam cauſam non poſſunt dici fortuita, vel caſualia, vnde illa cauſa ſuperior non poteſt dici fortuna. Deinde cum dicit,

Eſſe

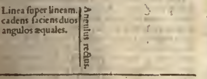
ARGY. *Eſſe autem cauſas & tot eſſe numero quot diximus patet Tot enim quæſtio propter quid ſanè complectitur. Nam*
T.c.77. *ipſum propter quid, aut ad ipſum quid eſt reducitur vltimū in immobilibus, ceu in Mathematicis. Ad recti enim vt commenſurabilis, aut ad cæterorum ſimilium alicuius vltimo definitionē reducitur. Aut ad id, quod primum mouit veluti propter quid bellum gęſſerunt, quia templum ſpoliarunt. Aut gratia cuius, vt imperium conſequantur.*
T.c.68. *Aut ad materiam in hiſce, quæ fiunt. Perſpicuum igitur eſt has, & tot cauſas eſſe.*

Lis eſt inter Alexand. & Simpli. ſi in Mathematicis ſit cauſa finalis, Simplicio aſſerente quòd ſic, q̃d Alex. cũ oĩbus fere latinis reij cit, vt in 3. Meta. text. cap. 3. eſt videre apud Ariſt.

Quæ autem ſunt cauſæ: & quòd tot ſint numero quot diximus, manifeſtum eſt. tot.n. ſecundum numerum propter quid comprehendit. Aut n. in quod quid eſt reducitur propter quid vltimum in immobilibus, vt in Mathematicis. In definitione.n. recti aut commenſurati, aut alicuius eiuſdem reducitur vltimum: Aut in mouens primum, vt propter quid certauerunt? quoniam furati ſunt. Aut cuius gratia? vt dominentur. Aut in ijs quæ fiunt, materia. Quod quidem igitur cauſæ, & hæ tot ſint manifeſtum eſt.

Oſtendit ꝙ cauſæ non ſunt plures iis, quæ ſunt dictæ. quod quidē manifeſtatur ſic. Hoc quod dico propter quid, quærit de cauſa: ſed ad propter quid non reſpondetur niſi aliqua dictarum cauſarum: non igitur ſunt plures cauſæ, quàm quæ dictæ ſunt. Et hoc eſt ꝙ dicit quod hoc, ꝙ dico propter quid, tot eſt ſecundum numerum, quot ſunt cauſæ prædictæ. Quandoque.n. propter quid reducitur vltimo in ꝙ quid eſt, id eſt in definitionem, vt patet in omnibus immobilibus, ſicut ſunt Mathematica, in quibus propter quid reducitur ad definitionem recti, vel commēſurati, vel alicuius alterius ꝙ demonſtratur in Mathematica. cum.n. definitio recti anguli ſit ꝙ conſtituatur ex linea ſuper aliam cadentem, quæ ex vtraque parte faciat duos angulos æquales, ſi quæratur propter quid iſte angulus ſit rectus? reſpondetur, quia conſtituitur ex linea faciente duos angulos æquales ex vtraque parte, & ita eſt in alijs.

Quid Angulus rectus.

Quandoq; verò reducitur propter quid in primum mouens, vt propter quid aliqui pugnauerunt? quia furati ſunt: hoc enim eſt, ꝙ incitauit ad pugnam. Quandoque autem reducitur in cauſam finalem, vt ſi quæramus cuius cauſa aliqui pugnant? reſpondetur, vt dominentur. Quandoque autem reducitur in cauſam materialem, vt ſi quæratur, quare iſtud corpus eſt corruptibile, & reſpondetur, quia compoſitum eſt ex cõtrarijs. Sic ergo patet has eſſe cauſas, & tot. Neceſſe eſt autem quatuor eſſe cauſas, quia, cum cauſa ſit, ad quam ſequitur eſſe alterius: eſſe eius quod habet cauſam poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo abſolute, & ſic cauſa eſſendi eſt forma, per quam aliquid eſt in actu: alio modo ſecundum quod de potentia ente fit actu ens: &, quia omne, quod eſt in potentia, reducitur ad actum per id q̃d eſt actu ens, ex hoc neceſſe eſt eſſe duas alias cauſas, ſcilicet materiam & agentem, quod reducit materiam de potentia in actum. Actio autem agentis ad aliquod determinatum tendit, ſicut ab aliquo determinato principio procedit. nam omne agēs agit quod eſt ſibi conueniens. Id autem, ad quod intendit actio agentis dicitur cauſa finalis. ſic igitur neceſſe eſt eſſe cauſas quatuor. Sed quia forma eſt cauſa eſſendi abſolutè, aliæ verò tres ſunt cauſæ eſſendi ſecũdum quod aliquid accipit eſſe, inde eſt quòd in immobilibus non conſiderantur aliæ tres cauſæ, ſed ſolum cauſa formalis.

Sufficientia quatuor cauſarũ: Quã etiã per pulchre Simplicius hic in expoſitione illius text. aſſignat.

LECTIO XI.

Quæ Phyſicum contemplari oporteat, eum etiam ex omni cauſarum genere demonſtrare oſtenditur.

ARGY. *Cum autem quatuor cauſæ ſint, de omnibus ſcire ipſarum ad Naturalem Philoſophum pertinet: atq; ad omnes ipſum propter quid redigens ipſe materiã, formam, id quod mouit, & id gratia cuius naturaliter reddet, ac aſſignabit.*

T.c.70. Naturalis eſt oẽs ſpeculari cãs.

Quoniam autem cauſæ quatuor ſunt de omnibus erit Phyſici cognoſcere; & in omnes, reducens ipſum propter quid demonſtrabit Phyſicè materiam formam, mouentem & quod eſt cuius cauſa.

Poſtquam Philoſophus determinauit de cauſis, hic oſtendit, quòd Naturalis ex oĩbus cauſis demonſtrat. Et circa hoc duo facit Primo dicit, de quo eſt intẽtio. Secundo exequitur propoſitum. ibi § Veniunt autem tres.§ Dicit ergo primo, quòd cum quatuor ſint cauſę, ſicut ſupra dictum eſt ad Naturalem ꝑtinet, & omnes cognoſcere, & per omnes naturaliter demonſtrare, reducendo quæſtionem propter quid in quamlibet dictarum quatuor cauſarum, ſcilicet formam, mouentē, finem, & materiam. Deinde cum dicit.

Secũda pars te.70. text.

ARGY. *Tres autem in vnam plerunque accedunt. Ipſum enim quid eſt & id gratia cuius, vnum ſunt. Ea vero vnde primum efflat motus, ſpecie cum hiſce concurrit: homo namque hominem generat.*

Veniunt autem tres in vnum multoties. Quod quidem enim quid eſt, & quod cuius cauſa vna eſt: quod verò vnde motus principium ſpecie eadem eſt his: homo enim hominem generat.

Exequitur propoſitum. Et circa hoc duo facit, Primo præmittit quædam, quę ſunt neceſſaria ad propoſitum oſtendendum. Secundo probat propoſitum. ibi § Quare propter quid.§ Circa primum duo præmittit ad ſubſequētem probationem neceſſaria, quorum primum eſt de habitudine cauſarum ad inuicem. Secundũ eſt de conſideratione Naturalis Philoſophię. ibi § Et tenetur.§ Dicit ergo primo ꝙ multotiens contingit, quòd tres cauſæ concurrunt in vnam, ita quòd cauſa formalis & finalis ſint vna ſecũdum numerum. hoc intelligēdum eſt de cauſa generationis finali, non autem de cauſa finali rei generatæ Finis enim generationis hominis eſt forma humana: non tamen finis hominis eſt forma eius, ſed per formam ſuam conuenit ſibi operari ad finem. Sed cauſa mouens eſt eadem ſecundum ſpeciem vtrique earum: & hoc pręcipue in agentibus vniuocis, in quibus agens facit ſibi ſimile ſecundum ſpeciem, ſicut homo generat hominem. In his enim forma generantis, quę eſt principium generationis, eſt idē ſpecie cum forma generati, quæ eſt generationis finis. In agentibus autem non vniuocis alia eſt ratio. In his enim ea, quæ fiunt nõ poſſunt pertingere ad hoc quod conſequantur formam generantis ſecundum eandem rationem ſpeciei, ſed participant aliquam ſimilitudinem eius, ſecundum quod poſſunt, vt patet in ijs, quæ generantur à Sole. Non igitur agens ſemper eſt idem ſpecie cum forma, quæ eſt finis generationis. Nec iterũ omnis finis eſt forma. & propter hoc appoſuit multoties § Materia verò non eſt nec idem ſpecie, nec idem numero, cum alijs cauſis: quia materia inquantum huius eſt ens in potentia, agens vero eſt ens in actu inquantum huius. forma verò vel finis eſt actus, vel perfectio. Secundo ibi.

T.c.72.

T.c.72.

Quãdo eſt verũ quod cauſæ concidant.

ARGY. *Et omnino quæcunque motum habentes mouent. Quæ verò tales non ſunt hæ Naturalis conſiderationis non ſunt; non enim in ſeipſis habentes motum, aut principium motus mouent, ſed immobiles mouent. Quapropter tres*

ſunt tractationes. Vna circa mobile, alia circa id, quod mouetur quidem, eſt autem expers corruptionis. Tertia circa ea, quæ corruptibilia ſunt.

T. c 72. *Et tenetur Phyſicus conſiderare omnino, quæcunq; mota mouent: quæcunque aũt non, non amplius Phyſica ſunt. Non enim in ſeipſis habentia motum neq; principium motus mouent, ſed immobilia ſunt. Vnde tria negotia ſunt: hæc quidẽ circa mobile, alia verò circa mobile quidẽ, incorruptibile aũt: quædam autem circa mobilia corruptibilia.*

Proponit ſecũdum, quod eſt, de quibus ſcilicet conſideret Naturalis: & dicit quòd quæcunque mouentia mouent, ita ꝙ moueantur, pertinent ad conſiderationem Naturalem: quæ verò mouent, ſed non mouentur, non ſunt de cõſideratione Naturalis Philoſophię, cuius eſt conſiderare de Naturalibus, quæ habent in ſe principium motus. Huiuſmodi autem mouentia non mota non habent in ſe principiũ motus, cùm non moueantur, ſed ſunt immobilia, & ſic non ſunt naturalia, & per conſequens non ſunt de conſideratione Naturalis Philoſophiæ. Vnde patet ꝙ tria ſunt negotia, id eſt, triplex eſt ſtudium, & intentio Philoſophiæ ſecũdum tria genera rerum, quę inueniuntur. Rerum enim quędam ſunt mobilia, & circa hoc eſt vnum ſtudium Philoſophiæ. Aliud verò ſtudium eius eſt circa ea, quę ſunt mobilia, ſed incorruptibilia, ſicut ſunt corpora cœleſtia. Tertium verò ſtudium eius eſt circa mobilia, & corruptibilia, ſicut ſunt corpora inferiora. Et primum quidem negotium pertinet ad Metaphyſicum. Alia verò duo ad Scientiam Naturalem: cuius eſt determinare de omnibus mobilibus tam corruptibilibus, quàm incorruptibilibus. Vnde male intellexerũt quidam volentes hæc tria reducere ad tres partes Philoſophiæ, ſ. ad Mathematicam, Metaphyſicam, & Phyſicam. Nam Aſtronomia, quę videtur circa mobilia incorruptibilia
Lect. text. c. 30. Idem aſſerit Cõmentator expſſe hic. cõſiderationem habere, magis eſt Naturalis, quàm Mathematica, vt ſupra dictum eſt. In quantum enim applicat principia Mathematica ad materiam naturalẽ circa mobilia conſiderationem habet. Eſt igitur hæc diuiſio ſecundum diuerſitatem rerum extra animam exiſtentium, non ſecundum diuiſionem Scientiarum accepta. Deinde cum dicit.

A R G Y. *Quare ipſum propter quid à Naturali Philoſopho, & ad materiam & formam, & ad id, quod primo mouit, retur, ducente, aſſignatur ac redditur.*

T. c. 72. *Quare propter quid, & ad materiam reducenti reddi- & in ipſum quòd quid eſt, & in primum mouens.*

Oſtendit propoſitum. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ ad Naturalem pertinet conſiderare omnes cauſas, & per eas demonſtrare, quæ duo ſuprà propoſuerat. Secundo probat quędam, quæ in hac probatione ſupponit. ibi { Dicendum quid igitur. } Circa primũ
T. c. 75. duo facit. Primo oſtendit, quòd Naturalis omnes cauſas conſiderat. Secundo, quòd per omnes demonſtrat.
Secũda par te. 74. tex. ibi { Et penitus propter quid. } Circa primum duo facit. Primo oſtendit, ꝙ Naturalis conſiderat materiam formam & mouentem. Secundo quòd conſiderat finem.
T. c. 74. ibi. { Et ꝙ quid eſt. } Et circa primum duo facit. Primo proponit ꝙ intendit. Secundo probat. ibi { De
Secũda parte. generatione. } Concludit ergo primo ex prædictis, ꝙ aſsignatur propter quid à Naturali, & reducẽdo in ma-
T. c. 27. teriam, & reducendo quod quid eſt, id eſt, in formam, & reducendo in primum mouens. Secundo ibi.

A R G Y. *De generatione. n. maxime cauſas hoc modo cõſiderant quid poſt quid ſit: & quod primum fecit: aut quid paſſum eſt, & ſic ſemper quod eſt deinceps. Principia autem ea quæ naturaliter mouent, duplicia ſunt: quorum alterum naturale non eſt, quippe cum non habeat in ſe principium motus. atque tale eſt ſi quid moueat & non moueatur, vt id quod eſt immobile penitus, & quod eſt omnium primum.*

De generatione. n. maxime hoc modo cauſas conſiderãt: quid poſt aliquid fiat, & quid primum fecit, aut quid ſuſtinuit, & ſic ſemper quid conſequenter. Duplicia autem ſunt principia mouentia, quorum alterum non Phyſicum T. c. 73.
eſt. non. n. habet motus principium in ſeipſo, huiuſmodi autem ſi aliquid mouet quod non mouetur, ſicut eſt quod & penitus immobile eſt, & omnium primum.

Probat propoſitum in hunc modum. Dictum eſt quòd Naturalis conſiderat ea, quæ mouentur & gene- Secũda par.
rabilia & corruptibilia. quicquid ergo oportet cõſide- T. c. 8.
rare circa generationem oportet cõſiderari a Naturali: ſed circa generationem, oportet cõſiderari formam materiam, & mouentem. Qui enim volunt conſiderare circa generationem cauſas, hoc modo conſiderant. primo quid eſt id, ꝙ fit poſt aliquid: ſicut ignis fit poſt aerem, cum ex aere generatur ignis. & in hoc conſideratur forma, per quam generatum eſt id, quod eſt. Et iterum conſideratur quid eſt quod primum fecit, id eſt, quod primum mouit ad generationem, & hoc eſt mouens. Et iterum quid eſt quod ſuſtinuit, & hoc eſt ſubiectum & materia. Et non ſolum primum mouens & primum ſubiectum conſiderantur circa generationem, ſed etiam & ea, quæ conſequenter ſunt. Et ſic patet quòd ad Naturalem pertinet conſiderare formam mouentem, & materiam: non tamen quælibet mouentia: ſunt enim principia mouentia dupliciter, ſcilicet mota, & non mota. quorum id, quod nõ mouetur, non eſt naturale: quia non habet in ſe principium motus. Et tale eſt principium mouẽs, quod eſt penitus immobile, & primum omnium, vt oſtenditur in 8. De- Lect 12. 13.
inde cum dicit. per totum.

Et ipſum quid eſt, & forma: eſt enim finis & id gratia cuius cætera fiunt. Quare cum alicuius gratia natura faciat, & hanc ſcire oportet. A R G Y.

Et quod quid eſt, & forma. finis enim & cuius cauſa. Quare quoniam natura propter aliquid eſt & hanc cognoſcere oportet. T. c. 74.

Oſtendit quòd Naturalis conſiderat etiam finem, & dicit, ꝙ etiam forma, & quod quid eſt, pertinet ad conſiderationem Naturalis, ſecũdum quòd etiam finis eſt & cuius cauſa fit generatio. Dictum eſt autem ſupra quòd forma, & finis coincidunt in idem. Et quia natura operatur propter aliquid, vt infra probabitur, neceſſe eſt quòd ad Naturalẽ pertineat conſiderare formam non ſolum inquantum eſt forma, ſed inquãtum eſt finis. Si autem natura non ageret propter aliquid, conſideraret quidem Naturalis de forma inquantum eſt forma, ſed non inquantum eſt finis. Deinde cum dicit.

Et ipſum propter quid omnino reddendum eſt, velut ex hoc neceſſe eſt hoc fieri. Ex hoc autem hoc. aut ſimpliciter, aut plerunque. A R G Y.

Et penitus reddendum propter quid, vt quia ex hoc neceſſe eſt hoc eſſe. Hoc autem ex hoc, aut ſimpliciter eſt, aut ſicut frequenter.

Oſtendit quomodo Naturalis demonſtrat per omnes cauſas. Et primo quomodo demonſtrat per materiam & mouentem, quæ ſunt cauſæ priores in generatione. Secundo oſtendit, quomodo demonſtrat per formam. ibi { Et ſic hoc fieri debet. } Tertio, quomodo demonſtrat per finem. ibi { Et quia dignus. } Dicit ergo primo, quod in Naturalibus reddẽdum eſt propter quid { penitus, } id eſt, ſecundum quodlibet genus cauſæ, vt quia hoc præceſſit, ſiue illud ſit materia, ſiue mouens, neceſſe eſt hoc eſſe conſequenter: vt ſi aliquod generatum eſt ex contrarijs, neceſſe eſt illud corrumpi: & ſi Sol appropinquat ad polũ Septẽtrionalem, neceſſe eſt dies fieri longiores, & frigus diminui, & calorem augeri apud eos, qui habitant in parte Septentrionali. Sed tñ conſiderandum eſt, ꝙ non ſolum ſemper ex ꝑcedente materia, vel mouente neceſſe eſt aliquid ſubſequi:

Hic immediate ſecundum & tertium.

ſed

ſed quandoq; ſubſequitur aliquid ſimpliciter, id eſt vt ſemper, vt in his, quæ dicta ſunt: quandoq; aũt vt frequenter, vt ex ſemine humano & mouente in generatione, vt frequentius ſequitur generatum habere duos oculos: quod tamen aliquando deficit. Et ſimiliter ex hoc ꝙ materia ſic eſt diſpoſita in corpore humano, accidit generari febrem propter putrefactionem, vt frequentius, quandoq; tamen impeditur. Secundo ibi.

ARGY. *Et ſi hoc eſt emer ſurum, vt ex propoſitionibus ipſa conclusio. Et quia hoc erat quidditas ipſa.*

Et ſi hoc debet fieri, ſicut ex propoſitionibus concluſio. Et quoniam hoc erat quod quid erat eſſe.

Notabile. Oſtendit quomodo ſit demonſtrandum in naturalibus per cauſam formalem. Ad cuius intelligentiam T.c.87. ſciendum eſt, ꝙ quando ex cauſis precedentibus in generatione, ſ. ex materia & mouente, ſequitur aliquid ex neceſsitate, tunc ex eis poteſt ſumi demonſtratio, vt ſupra dictum eſt, non autem quando ſequitur aliquid, vt frequenter: ſed tunc debet ſumi demonſtratio ab eo, quod eſt poſterius in generatione, ad hoc ꝙ aliquid ex neceſsitate ſequatur ex altero, ſicut ex propoſitionibus demonſtrationis ſequitur cõcluſio. vt procedamus demonſtrando ſic. Si hoc debet fieri, iſta & iſta requiruntur. ſicut ſi debet generari homo neceſſe eſt, quòd ſit ſemen humanum agens in generatione. Si autem procedamus, è contrario. eſt ſemen humanum agens in generatione, non ſequitur, ergo generabitur homo, ſicut ex propoſitionibus ſequitur concluſio. Sed hoc quod debet fieri .id eſt, ad quod determinaƭ generatio, erat ſecũdum ſupradicta, quod quid erat eſſe, id eſt forma. Vnde manifeſtum eſt, quòd quando ſecundum hunc modum demonſtramus, ſi hoc debet fieri, per cauſam formalem demonſtramus. Tertio ibi.

ARGY. *Et, quia melius eſt hoc modo, n u ſimpliciter ſed ad ſubſtantiam vniuſcuiuſque.*

Et, quia dignius eſt ſic, non ſimpliciter, ſed ad vniuſcuiuſque ſubſtantiam.

Oſtendit quomodo Naturalis demonſtrat per cauſam finalem, & dicie quòd etiam Naturalis demõſtrat aliquando aliquod eſſe, qa dignius eſt quòd ſic ſit, ſicut ſi demonſtret, ꝙ dentes anteriores ſunt acuti, quià melius eſt ſic eſſe ad diuidendum cibum: & natura facit quòd melius eſt, non ſimpliciter, ſed ſecundum quod competit ſubſtantiæ vniuſcuiuſque. Alioquin cuilibet animali daret animã rationalem, quæ eſt melior quàm anima irrationalis.

LECTIO XII.

Quæſtiones duas proponit, atq; ad alteram earum, illam videlicet, ſi natura propter finem agit, rationes Antiquorum inducit, quibus eam non propter hoc operari, oſtendiſſe arbitrati ſunt.

ARGY. *Dicendum eſt igitur primo quidem naturam ex ĩis eſſe cauſis, quæ alicuius gratia faciunt, Deinde de neceſſario, quomodo ſeſe habet in naturalibus rebus. In hanc.n. cauſam omnes omnia redigunt. nam (vt inquiunt) cum calidum & frigidum, & vnumquodque talium ſuapte natura ſit tale hæc neceſſario ſunt, & fiunt, ac apta ſunt. Etenim, ſi aliam cauſam dixerint, hic concordiam & diſcordiam, ille mentem, tangunt illam duntaxat, deinde valere ſinunt.*

T.c.75. *Dicendum quidem igitur primum, quoniam natura earum, quæ ſunt propter hoc, cauſarum eſt: poſtea de neceſſario, quomodo ſe habeat in Phyſicis. ad hanc enim cauſam reducunt omnes, quoniam calidum huiuſmodi aptum natum eſt & frigidum: vnumquodque igitur talium hæc ex neceſſitate ſunt, & fiunt, & apta nata ſunt. Et namque & ſi aliam cauſam dicant quamcunque tangentes, gaudere ſinunt hic quidem concordiam & diſcordiam, ille verò intellectum.*

Poſtquã Philoſophus oſtendit, quòd Naturalis demonſtrat ex omnibus cauſis, hic manifeſtat quædam, quæ ſuppoſuerat, ſ. quòd natura agat propter finem. & quòd in quibuſdam neceſſarium nõ ſit ex cauſis prioribus ineſſe, quæ ſunt mouens & materia, ſed ex cauſis poſterioribus, quę ſunt forma & finis. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intẽdit. Secundo proſequitur propoſitum. ibi § Habet autem oppoſitionem. Dicit ergo primo quod dicendum eſt primo, quòd natura T.c.76. eſt de numero illarum cauſarũ, quæ propter aliquid agunt. Et valet ad quæſtionem de Prouidẽtia. Ea enim Nota de prouidẽtia Dei. quæ non cognoſcunt finem, non tendunt in finem, niſi vt directa ab aliquo cognoſcente, ſicut ſagitta à ſagittante. vnde ſi natura operetur propter finem, neceſſe eſt quòd ab aliquo intelligẽte ordinetur, quod eſt prouidentiæ opus. Poſt hoc autem dicendum eſt, quomodo ſe habet neceſſarium in rebus Naturalibus, vtrum ſcilicet neceſsitas rerum naturalium ſemper ſit ex materia, vel aliquando etiam ex materia & mouente, vel aliquando ex forma & fine. Et neceſsitas quęrendi hęc, eſt iſta: quia omnes Antiqui naturales reducunt effectus naturales in hanc cauſam, aſsignando rationem de his, ſ. quòd neceſſe eſt ea ſic euenire propter materiam, vtpote quia calidum natum eſt eſſe tale, & facere talem effectum: & ſimiliter frigidum, & omnia ſimilia, neceſſe eſt fieri, vel eſſe ea, quæ ex eis cauſantur. Et, ſi aliqui Antiquorum naturalium aliquam aliam cauſam tetigerint, quàm neceſsitatem materiæ, nõ tamen habent vnde gaudeant gloriantes, quia cauſis poſitis ab eis, ſcilicet intellectu, quem poſuit Anaxagoras: & amicitia & lite, quas poſuit Empedocles, non ſunt vſi, niſi in generalibus quibuſdam ſicut in conſtitutione Mundi. In particularibus autem effectib. huiuſmodi cauſas prætermiſerunt. Secundo ibi. o₂.-726

Exiſtit autem dubitatio, quidnam prohibet naturam nõ alicuius gratia facere neque quia ſic eſt melius, ſed perinde atque Iuppiter non vt frumentum augeat, ſed neceſſario pluit. Quod.n. eſt eleuatũ, id frigefiat oportet: & quod frigefactum eſt, id aquam iam factum deſcendat neceſſe eſt. accidit autem hoc pacto frumentum incrementa ſuſcipere Similiter & ſi cuipiam frumentum pereat cũ eſt in area, non huiuſce gratia pluit vt illud pereat ſed id accidit. Quare quid prohibet partes etiam in natura ſic ſe habere, veluti dentes anteriores quidem acutos aptoſque ad diuidendum geminos autem latos, atque vtiles ad cibum terẽdum neceſſario ortos fuiſſ ? nam non huiuſce cauſa tales ſunt orti ſed accidit. Eadem & de cæteris putanda ſunt partibus, quæ alicuius gratia conſtare videntur. In quibus igitur accidit, vt omnes perinde ſint ortæ, atque ſi alicuius cauſa fierent, ea conſeruata ſunt à caſu congrue conſtituta, in quibus autem id non accidit, ea perire ac perierunt: vt Empedocles dicit animantium ea, quæ ex bominis partibus bouiſque conſtabant. Atque ratio quidem, qua quiſpiam dubitauerit hæc eſt, & ſi qua ſit alia ſimilis. ARGY.

Habet autem dubitationem quid prohibeat naturam non propter aliquid facere, neque quod melius, ſed ſicut pluit Iuppiter, non vt frumentum augmentet, ſed ex neceſſitate: ſurſum enim ductam aquam congelari oportet, & congelatam aquam deorſum venire, augeri autem cum hoc fiat accidit frumentum. Similiter ſi perditur frumentum in area, non huius cauſa pluit vt perdatur, ſed hoc accidit. Quare quid prohibet ſic & partes ſe habere in natura, vt dentes ex neceſſitate oriri anteriores quidem acutos, aptos ad diuidendum, maxillares autem latos, & vtiles ad conterendum cibum, cum non propter hoc facti ſint, ſed hoc accidit. Similiter autem eſt & de alijs partibus, in quibus videtur eſſe quòd propter hoc. Vbicunque enim omnia acciduut, ſicut ſi propter hoc fiant, hæc quidem ſaluata ſunt ab eo, quod propter ſe vanum conſtantia T.c.76.

apte. quæcunque vero non ſic, perdita ſunt & pereunt: T.c.77. *quemadmodum Empedocles dixit bouigenas viriproras. Ratio quidem igitur qua vtique deficiet aliquis hæc eſt, & ſi aliqua alia huiuſmodi eſt.*

Exequitur propoſitum. Et primo inquirit, vtrum natura agat propter aliquid. Secundo, quomodo neceſſa- T.c.78. rium in rebus Naturalibus inueniatur. ibi § Quod autẽ eſt. § Circa primum duo facit. Primo ponit opinionem ponentium naturam non agere propter aliquid, & ra- Secũda parte.77. tionem eorum. Secundo improbat eam ibi. § Sed impoſsibile eſt ita. § Circa primum ſciendum quòd ponentes naturam non agere propter aliquid hoc confirmare nitebantur remouentes id, ex quo natura præcipuè videtur propter aliquid operari. Hoc autem eſt ꝙ maxime demonſtrat naturam propter aliquid operari quòd ex operatione naturæ ſemper inuenitur aliquid fieri quanto melius & commodius eſſe poteſt: ſicut pes hoc modo eſt factus à natura, ſecũdum quod eſt aptus ad gradiendum: vnde, ſi recedat à naturali diſpoſitione non eſt aptus ad hunc vſum, & ſimile eſt de cæteris. Et quia contra hoc præcipuè opponere nitebantur, ideo dicit, quòd poteſt opponi ab aduerſarijs, quòd nihil prohibet naturam non facere propter aliquid, neq; facere ſemper quod melius eſt. Inuenimus enim quãdoque quòd ex aliqua operatione naturæ prouenit aliqua vtilitas, quæ tamen non eſt finis illius naturalis operationis, ſed contingit ſic euenire, ſicut ſi dicamus § quòd Iuppiter pluit. § .i. Deus, vel natura vniuerſalis non propter hunc finem, vt frumentum augmentet, ſed pluuia Intellectus generationis pluuiæ. prouenit ex neceſſitate materiæ. Oportet enim inferioribus partibus, ex propinquitate Solis calefactis, reſolui vapores ex aquis, quibus ſurſum aſcendentibus propter calorem, cum peruenerint ad locum vbi deficit calor propter diſtantiam à loco, vbi reuerberantur radij ſolis, neceſſe eſt quòd aqua vaporabiliter aſcendens congeletur ibidem: & congelatione facta vapores vertantur in aquam, & cum aqua fuerit generata neceſſe eſt quod cadat deorſum propter grauitatem & cum hoc fit, accidit vt frumentum augeatur, non tamẽ propter hoc pluit vt augeatur: quia ſicut in aliquo loco frumentum deſtruitur propter pluuiam, vt cum eſt collectum in area, non tamen propter hoc pluit vt deſtruatur frumentum: ſed hoc caſu accidit pluuia cadente. & eodem modo videtur caſu accidere, ꝙ frumẽtum creſcat pluuia cadente. Vnde videtur ꝙ nihil prohibeat ſic etiam eſſe in partibus animalium, quę videntur eſſe ſic diſpoſitæ propter aliquem finem. vtpote ꝙ aliquis dicat quòd ex neceſſitate materię contingat, ꝙ quidam dentes, anteriores ſcilicet, ſint acuti, & apti ad diuidendum cibũ: & maxillares ſint lati, vtiles ad conterendum cibum. Non tamen ita ꝙ propter iſtas vtilitates natura fecerit dentes tales, vel tales, ſed quia dentibus ſic factis à natura propter neceſſitatem materiæ ſic decurrentis accidit, vt talem formam conſequerentur, qua forma exiſtẽte ſequitur talis vtilitas. Et ſimiliter poteſt dici de omnibus alijs partibus, quæ videntur habere aliq̃ determinatam formam propter aliquem finem. Et quia poſſet aliquis dicere quòd ſemper, vel vt in pluribus tales vtilitates conſequuntur: quod autẽ eſt ſemper, vel frequenter conueniens eſt eſſe à natura, ideo ad hanc obiectionem excludendam, dicunt Aduerſarij quòd à principio conſtitutionis Mundi quatuor elementa conuenerunt ad conſtitutionem rerum naturalium Et factæ ſunt multæ & variæ diſpoſitiones rerum naturalium: & in quibuſcunque omnia ſic acciderunt apta ad aliquam vtilitatem, ſicut ſi propter hæc eſſent facta. & illa tantum conſeruata ſunt, eò quòd habuerunt diſpoſitionem aptam ad conſeruationem, nõ ab aliquo agente intendente finem, ſed ab eo, quod eſt per ſe vanum, id eſt, à caſu. quæcunque verò non habuerunt talem diſpoſitionem, ſunt deſtructa, & quotidie deſtruuntur: ſicut Empedocles dixit à principio fuiſſe quoſdam generatos, qui ex vna parte erant boues, & ex alia parte erant homines. Hæc eſt ergo ratio, Nota rõnis Antiquorũ ineffic acia, quæ naturã nõ propter aliquid agere dicunt. per quam aliquis dubitabit, vel ſi aliqua alia talis eſt. Sed cõſiderandum eſt in iſta ratione, ꝙ exemplum inconueniens accipit. Nam pluuia licet habeat neceſſariã cauſam ex parte materiæ, tamen ordinatur ad finem aliquem, ſcilicet ad conſeruationem rerum generabilium & corruptibilium: propter hoc enim eſt generatio & corruptio in iſtis inferioribus, vt cõſeruetur perpetuum eſſe in eis: vnde augmentum frumenti inconuenienter accipitur in exemplum. cõparatur enim cauſa vniuerſalis ad effectum particularem. Sed & hoc etiã conſiderandum eſt, quòd augmentum & conſeruatio terræ naſcentium accidit ex pluuia, vt in pluribus: ſed corruptio accidit, vt in paucioribus. vnde licet pluuia non fiat propter perditionem, non tamen ſequitur ꝙ non ſit propter conſeruationem & augmentum.

LECTIO XIII.

Naturam agere propter finem, Quinque rationibus validiſsimis oſtendit.

Impoſſibile autem eſt hæc ita ſeſe habere, hæc enim & oĩa, quæ natura conſtãt, aut ſemper aut plerunq; ſic fiũt. At nihil eorum hoc pacto fit, quæ a fortuna caſuq; proficiſcuntur. Neque enim hyeme crebrò pluere fortuitò caſuq; videtur, ſed ſi id fiat cum Sol eſt ſub cane. Neque cauma ſub cane, ſed ſi in hyeme fiat. Quod ſi ea quæ fiunt, aut à caſu, aut alicuius gratia fiunt: ſi impoſſibile eſt hæc, aut à fortuna eſſe, aut à caſu, alicuius profectò gratia erunt. at vniuerſa talia natura ſunt, & vt ipſi dixerunt, qui hæc dicunt. Eſt igitur in hiſce, quæ natura fiunt & ſunt, id quod alicuius gratia fit. ARGY.

Sed impoſſibile eſt iſtũ hunc habere modum, Hæc quidem enim & quæcunque ſunt à natura, aut ſemper ſic fiunt. aut ſicut frequenter Sed eorum quæ ſunt à fortuna, & per ſe vano, nihil. neque enim à fortuna, neque à caſu videtur pluere multoties hyeme, ſed fortè ſub cane: neque cauma ſub cane, ſed ſi hyeme. Sic igitur à caſu videntur, aut propter hoc eſſe: ſed non poſſibile eſt hoc eſſe, neque à caſu, aut à fortuna propter aliquid vtique erunt. At verò natura ſunt huiuſmodi omnia, quemadmodum & ipſi firmabant hoc dicentes. Eſt itaque quòd propter aliquid in his quæ natura fiunt & ſunt.

Poſita opinione & ratione dicentium naturam non agere propter finem, hic improbat eam. Et primo per rationes proprias. Secundo per rationes ſumptas ab ijs ex quibus aduerſarij contrarium oſtendere nitebantur ibi § Peccatum autem fit. Circa primum ponit quinque rationes, quarum prima talis eſt. Omnia, quæ fiunt naturaliter, aut fiunt ſicut ſemper, aut ſicut frequenter: Forma rõnis Ariſto. ſed nihil eorum, quæ fiunt à fortuna, vel per ſe vano, id eſt à caſu, fit ſemper, vel vt frequenter. non. n. dicimus quòd à fortuna, vel à caſu fit, quòd multoties pluat in hyeme, ſed diceremus eſſe à caſu, ſi forte multum plueret ſub cane, id eſt in diebus canicularibus, & ſimiliter non dicimus ꝙ fit à caſu, quòd in diebus canicularibus fit cauma, ſed, ſi hoc eſſet in hyeme, dicũt, ꝙ fuit à caſu. Ex his duob. ſic argumentatur. Omnia quæ fiunt, aut fiunt à caſu, aut fiunt propter finem. Quæ. n. accidunt præter intentionem finis dicuntur accidere caſualiter. ſed impoſſibile eſt ea, quæ fiunt ſemper, vel frequenter accidere à caſu: ergo ea, quæ fiunt ſemper, vel frequenter fiunt propter aliquid. ſed omnia, quę fiunt ſecundũ naturam, fiunt vel ſemper, vel frequenter, ſicut etiã ipſi confitebantur: ergo omnia, quæ fiunt à natura, fiunt propter aliquid. Secundam rationem ponit ibi.

Præterea in quibus eſt aliquis finis, in his, & id quod prius, & id quod deinceps agitur huiuſce gratia agitur. Vt igitur agitur ita eſt aptum agi, & vt eſt aptum agi, ARGY

ſic vnum-

ſic vnumquodque niſi quid obſt agitur. at alicuius gratia agitur. & aptum eſt igitur illius gratia agi, veluti ſi domus ex ijs eſſet, quæ natura fiunt, ſic vtique fieret, vt nunc ab arte conficitur. Quod ſi ea, quæ natura fiunt, non ſolum natura, ſed etiam arte fierent, eodem conficerentur modo, quo apta ſunt confici. Alterum igitur alterius conficitur gratia.

T.c.78. *Amplius in quibuſcunq; finis aliquis eſt, huius cã agitur quod prius, & quod conſequenter. Ergo ſicut agitur, ſic aptum natum eſt: & ſicut aptum natum eſt, ſic agitur vnumquodque, ſi non aliquid impediat: agitur autem propter hoc, & aptum ita natum eſt huius cauſa. vt ſi domus eſſet eorum, quæ natura ſunt, ſic vtique facta eſſet, ſicut nunc ab arte eſt. Si autem quæ natura non ſolum natura, ſed arte fierent, ſimiliter vtique fierent, ſecundum quòd apta nata ſunt: propter ergo alterum, alterum.*

Vnũquodq; agitur ſicut natum eſt agi, niſi aliqd obſtet.
Scd'a ratio.

Et dicit ꝙ in quibuſcunq; eſt aliquis finis, & priora & conſequentia oĩa agunt cã finis. hoc ſuppoſito ſic argumẽtatur. Sic aliquid agitur naturaliter, ſicut aptum natum eſt agi. hoc.n. ſignificat quod dico naturaliter, illud, ſcilicet, aptum natum. & hæc propoſitio conuertitur, quia ſicut aptum natũ eſt agi, ita agitur: ſed oportet apponere hanc cõditionem, niſi aliquid impediat. Accipiamus ergo primum, quod non habet inſtantiã: ꝙ ſicut aliquid agitur naturaliter, ſic aptum natum eſt agi. Sed ea, quæ fiunt naturaliter ſic agunt, ꝙ inducuntur ad finem: ergo ſic apta ſunt agi, vt ſint propter finem: & hoc eſt Naturam appetere finem, ſ. habere aptitudinem naturalem ad finem. Vnde manifeſtum eſt ꝙ natura agit propter finem. Et hoc, ꝙ dixerat manifeſtat p exemplum, ſimiliter.n. ex priorib. peruenitur ad poſteriora in arte, & in natura: vnde, ſi artificialia, vt domus fierent à natura, hoc ordine fierent, quo nunc fiunt per artem, ſ. prius inſtituerentur fundamentum, & poſtea erigerentur parietes, & vltimo ſupponeretur tectum. Hoc modo natura procedit in ijs, quæ ſunt terræ affixa, ſ. plantis, cuius radices, quaſi fundamẽtum terræ infiguntur: ſtipes verò ad modum parietis eleuatur in altum, frondes autem ſupereminent ad modum tecti. Et ſimiliter ſi ea, quæ fiunt à natura fierent ab arte, hoc modo fierent: ſicut apta nata ſunt fieri à natura, vt patet in ſanitate, quam contingit fieri, & ab arte, & à natura. ſicut enim natura ſanat calefaciẽdo & infrigidando, ita & ars. Vnde manifeſtum eſt quòd in natura eſt alterum propter alterum ſcilicet priora propter poſteriora, ſicut & in arte. Tertiam rationem ponit ibi.

Modus intelligẽdi Artem naturã imitari.

A R G Y. *Atq; ars omnino alia perficit, quæ natura nequit perficere, alia imitando naturam facit. Si igitur ea, quæ ob artem conficiuntur alicuius cauſa fiunt & ea profectò quæ natura fiunt alicuius gratia fieri conſtat: priora nanq; poſteriora vt ſimiliter inter ſeſe habent in hiſce quæ arte, & in hiſce quæ natura conficiuntur.*

T.c.79. *Omnino autem ars alia quidem perficit, quæ natura nõ poteſt operari, alia verò imitatur. Si igitur quæ ſunt ſecundum artem, propter hæc ſunt, manifeſtum quod & quæ ſunt ſecundum naturam. Similiter autem ſe habent ad inuicem in ijs quæ ſunt ſecundum artem & in ijs, quæ ſecundum naturam, poſteriora ad priora.*

Tertia rõ. Et dicit ꝙ ars quædam facit, quæ natura non poteſt facere, ſicut domum, & alia huiuſmodi. In ijs verò, quæ conuenit fieri & ab arte & à natura, ars imitatur naturam vt patet in ſanitate, vt dictum eſt. Vnde, ſi ea, quæ ſunt ſecundum artem, ſunt propter finem, manifeſtum eſt etiam ꝙ ea, quæ fiunt ſecundum naturã, propter finem fiunt, cum ſimiliter ſe habeant priora ad poſteriora in vtriſq;. Poteſt tamen dici ꝙ hæc non eſt alia ratio à præmiſſa, ſed complemẽtum & explicatio ipſius. Quartam rationem ponit ibi.

Porphyrius teſte Simplicio, hanc rationem argumentum à minori vocat.

A R G Y. *Maxime autem id ipſum in animalibus rationis expertibus patet, quæ neq; arte, neque diſquiſitione, neque deliberatione faciunt. Quapropter & ſunt qui dubitant, vtrum mente, vel alio quodam principio aranei, formicæ, cæteraq; iſtiuſmodi animalia operentur. Procedenti etiam vlterius, & in plantis ea quæ conferant ad finem fieri hoc pacto videntur. veluti frondes ob fructus tegendos. Quare ſi natura gratiaque alicuius hirundo nidulum extruit, araneus araneam texit, planta denique frondes gratia tegendorum fructuum explicant, radiceſque non ſurſum, ſed deorſum emittunt ſumendi cauſa nutrimenti, patet eſſe cauſam talem in hiſce, quæ natura fiunt & conſtant.*

T.c.80. *Maxime autem manifeſtum eſt in animalibus, quæ neq; arte, neq; inquirendo, neque deliberando faciunt. Vnde dubitant quidam, vtrum intellectu, aut quodam alio operentur aranei, & formicæ, & huiuſmodi. Paulatim autem ſic procedenti, & in plantis apparent expedientia quædam facta propter finem, vt folia propter fructus cooperimentum. Quare, ſi natura facit & propter hoc hirundo nidum, & araneus telam, & plantæ folia gratia fructuum, & radices non ſurſum, ſed deorſum gratia nutrimenti, manifeſtum, quod eſt cã huiuſmodi in ijs, quæ natura fiunt, & ſunt.*

Quarta rõ. Et ſumitur hæc ratio ab ijs, quę manifeſtius in natura propter aliquid operari videtur. Vnde dicitur, quod naturam operari propter aliquid maxime eſt manifeſtum in animalibus, quę neq; operantur per artem, neque per inquiſitionem, neq; per deliberationem. & tamen ita manifeſtum eſt in operationib. eorum, ꝙ propter aliquid operantur, ꝙ quidam dubitauerunt, vtrum aranei & formicæ, & huiuſmodi animalia operentur per intellectum, vel per aliquod aliud principium. Sed tamen hoc fit manifeſtum, quod non operentur ex intellectu, ſed per naturã, quia ſemper eodem modo operantur. omnis enim hirundo ſimiliter facit nidum, & omnis araneus ſimiliter facit telam, quod non eſſet ſi ab intellectu, & arte operarentur. non.n. omnis Aedificator ſimiliter facit domum, quia artifex habet iudicare de forma artificiati, & poteſt eam variare. Vlterius autem procedenti de animalib. ad plantas, in ijs etiam apparent quædam eſſe facta vt vtilia ad finem, ſicut folia ſunt vtilia propter cooperimentum fructuum: Vnde, quia hoc eſt à natura & non ab arte, quòd hirundo facit nidum, & araneus telam, & plantæ producunt folia gratia fructuum: & radices ſunt in plantis non ſurſum, ſed deorſum, vt accipiant nutrimentum à terra, manifeſtum eſt, quòd cauſa finalis inuenitur in ijs, quę fiunt, & ſunt à natura, ſcilicet propter aliquid operante. Quintam rationem ponit ibi.

A R G Y. T.c.81. *Atq; cum natura ſit duplex, altera quidẽ vt materies altera autem vt forma, & hæc ſit finis gratia vero finis cætera fiant, hæc ea eſt profectò cauſa, cuius cætera fiunt.*

Et quoniam natura dupliciter, alia quidem ſicut materia, alia verò ſicut forma, finis autem hæc eſt, propter finem autem alia ſunt, hæc vtique erit cauſa cuius gratia.

Quinta rõ. Dicit, quòd cùm natura dicatur dupliciter, ſ. de materia & forma, & forma eſt finis generationis, vt ſupra dictum eſt. Hoc autem eſt de ratione finis, vt propter ipſum fiant alia, ſequitur, quòd eſſe & fieri propter aliquid inueniatur in rebus Naturalibus.

Nec Simplicius, aut Alex. hanc rationem eſſe putant.

LECTIO XIIII.

Naturam propter finem agere ex tribus aſtruitur principijs, quibus Antiqui oſtendiſſe oppoſitum viſi ſunt.

A R G Y. *Fit autem & in hiſce peccatum, quæ per artes conficiuntur. ſcripſit enim Grammaticus non rectè, & potionem Medicus non rectè porrexit: Quare patet & in hiſce fieri poſſe, quæ natura conficiuntur. Quòd ſi aliqua ſunt in*

arte, in quibus iam quod recte fit alicuius efficitur gratia: in ijs autem, quæ peccantur, gratia quidem alicuius aggreditur facere, ſed non aſſequitur illud: ſimiliter & in naturalibus erit, & monſtra peccata erunt illius quod alicuius gratia fuit. Et in primis igitur compoſitionibus ea, quæ partim ex hominis partibus, partim ex bouis conſtabant, ſi non ad aliquem terminum finemve poterant peruenire, ex quo ſanè principio perinde, atque nunc ſemine, labefacto corrupto re fiebant.

T.c.82. Prima ratio *Peccatum autem fit, & in ijs, quæ fiunt ſecundum artē. Scripſit enim non rectè Grammaticus, & propinauit Medicus non rectè potionem. quare manifeſtum eſt, quòd contingit & in ijs, quæ ſecundum naturam fiunt. Si igitur ſunt quædam ſecundum artem, in quibus quod rectè fit propter aliquid fit, in quibus ēt peccatur, cum alicuius gratia agitur, ſed fallitur: ſimiliter vtique & in Phyſicis, & monſtra ſint, peccata illius, quod propter aliquid eſt & in ſubſtantijs, ergo quæ ſunt ex principio bouigena, ſi non ad aliquem terminum & finem poterant venire, corrupto principio aliquo facta ſunt, ſicut nunc ſemine.*

Poſtquam oſtendit Philoſophus per proprias rationēs, ꝙ natura agit propter aliquid, hic intendit hoc manifeſtare remouendo ea, per quę aliqui contrarium exiſtimabant. Et diuiditur in tres partes ſecundū tria, ex quibus aliqui moueri videbantur ad hoc negandum.
Secūda parte.84 text. Secundum incipit ibi. {Omnino autem deſtruit.}. Tertium ibi. {Inconueniens autem.} Primum autem ex
T.c.86. quo aliqui moueri videbantur ad negandum naturam agere propter finem, ex hoc erat: quia videbāt aliquando aliter accidere, ſicut accidit in monſtris, quæ ſunt peccata naturæ. Vnde etiam Empedocles poſuit, ꝙ à principio conſtitutionis rerum fuerunt producta quędam non habentia hāc formam & hunc ordinem, qui nūc in natura communiter inuenitur. ad hoc ergo excludendum inducit quatuor rationes. Circa quarum primam oſtendit, ꝙ licet ars agat propter aliquid, tamen in ijs, quæ fiunt ſm artem contingit fieri peccatū, quia aliquando Grammaticus non rectè ſcribit, & Medicus quandoq; potat aliquem medicinali potione nō rectè. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ contingit peccatum eſſe etiam in ijs, quę ſunt ſecundum naturam, quamuis natura propter aliquid operetur. In arte autem eorū, quæ propter aliquid fiunt, quædam fiunt ſecundum artem, & rectè fiunt, quædam autem ſunt, in quibus Artifex fallitur non ſecundum artem agens: & in his contingit peccatum, arte propter aliquid agente. ſi enim ars non ageret ad determinatum finem, qualitercunq; ars operaretur non eſſet peccatum, quia operatio artis æqualiter ſe haberet ad oīa. Hoc ipſum igitur, ꝙ in arte contingit eſſe peccatum, eſt ſignum, ꝙ ars propter aliquid operetur. Ita etiam contingit in Naturalibus rebus, in quibus monſtra ſunt quaſi naturæ peccata propter aliquid agentis, in quantum deficit recta operatio naturæ, & hoc ipſum quod in Naturalibus cōtingit eſſe peccatum, eſt ſignum, quòd natura propter aliquid agat. Vnde in ſubſtantijs, quas in principio mundi Empedocles dixit eſſe conſtitutas. {bouigenas.} id eſt ex media parte boues, & ex media homines, ſi non poterant peruenire ad aliquem finem & terminum naturæ, vt ſcilicet conſeruarentur in eſſe, non hoc fuit quia natura nō hoc intendat, ſed quia hæc non poſsibilia ſaluari generata ſunt non ſecundum naturam, ſed corrupto aliquo naturali principio. ſicut nunc etiā accidit aliquos monſtruoſos partus generari propter corruptionem ſeminis. Secundam rationem ponit ibi.

A R G Y. *Præterea primo ſemen neceſſe eſt oriatur, ſed non animalia ſtatim. Atque ipſum congeſtum, quod primum oriebatur ſemen nimirum erat.*

Amplius neceſſe eſt ſemen fieri primum, ſed non ſtatim T.c.83.
animalia: & molle natura primum quod ſemen erat.

Quæ talis eſt. Vbicunq; ſunt determinata principia Secūda rō.
& determinatus ordo procedendi, ibi oportet eſſe determinatum finem, propter quem alia fiant: ſed in generatione animalium eſt determinatus ordo procedēdi, quia oportet primū fieri ſemen, & non ſtatim à principio eſt animal, & ipſum ſemen non ſtatim eſt induratum, ſed à principio eſt molle, & quodam ordine ad perfectionem tendit: ergo in generatione animalium, eſt determinatus finis. Non ergo propter hoc accidunt monſtra & peccata in animalibus, quia natura nō agit propter aliquid. Tertiam rationem ponit ibi.

Præterea in plantis etiam ipſis id ineſt quod alicuius eſt A R G Y.
gratia. Minus autem eſt diſtinctum ac manifeſtum: fiebant ne igitur ex bouis partibus ac hominis animalia, ſic & ex vitis, oleæque partibus, plantæ, an non fiebant? eſt enim abſurdum. Atqui oportebat tamen, ſi in animalium genere illa fiebant.

Amplius & in plantis ineſt quod propter hoc, minus autem dearticulatum eſt. Vtrum igitur in arboribus fiāt, ſicut bouigena viriprora, ſic, & vitigena oleiprora, aut non? inconueniens enim eſt, ſed tamen oportet, ſiquidem in animalibus eſt.

Quæ talis eſt. Licet natura in plantis agat propter aliquid, ſicut in animalibus, tamen minus eſt dearticulatum, id eſt diſtinctum in plātis: vel minus ex operationibus eorū colligi poteſt. Si ergo propter hoc accidant peccata, & monſtra in animalibus, quia natura nō agit ꝓp aliquid: magis deberet accidere in plantis. Vtrum igitur ſicut fiunt in animalibus bouigena viriprora, ita fiant vitigena oleeprora. id eſt, ex media parte oliuæ, & media parte vitis. vel non? Dicere enim ꝙ fiant videtur inconueniens, ſed tamen oportet ita eſſe, ſi in animalibus contingit hac de cauſa, quia natura, non agit propter aliquid. Non ergo iſta de cauſa in animalibus contingit, quòd natura propter aliquid non agit. Tertia rō.

Quartam rationem ponit ibi.

Præterea & in ſeminibus quouis ſine vllo diſcrimine A R G Y.
fieri oporteret.

Adhuc oportuit in ſeminibus fieri, vt contingit. T.c.84.

Quæ talis eſt. Sicut & animalia generantur à natura, ita & ſemina animalium, ſi igitur accidit aliquid in ge- Quarta rō.
neratione animalium qualitercunque contingit, & nō quaſi natura agente ad determinatum finem, ſequetur etiam idem in ſeminibus, ſcilicet, vt à quocunq; quodcunque ſemen produceretur. & hoc patet eſſe falſum: vnde & primum falſum eſt. Secundo ibi.

Omnino autem qui ita dicit naturam, & ea quæ natura A R G Y.
conſtant, deſtruere videtur, quæ à quodam principio, quod eſt in ipſis continuè mouentur, atq; ad quēdam perueniunt finem: ab vnoquoque autem non ad eundem, neque ad quemuis, attamen ad eundem ſemper niſi quid impedierit. Atqui id cuius gratia & quod huius gratia, fieri à fortuna, etiam poſſunt. vt ſi dicimus hoſpitem forte fortuna veniſſe, totumque abiiſſe, cum id egerit, quaſi gratia huiuſce profectus non huiuſce autem gratia venerit. Hoc autem eſt per accidens. fortuna namque cauſa per accidens eſt, vt antea diximus. Sed cum hoc ſemper ſit, aut plerunque non per accidens nec à fortuna dicimus eſſe. at in naturalibus ſic ſemper, ſi nihil impedierit fiunt.

Omnino autē deſtruit ſic dicens ea, quæ naturæ quidem ſunt & naturam. Natura quidem .n. ſunt quæcunq; à quodam in ſeipſis principio continuè mota accedunt ad aliquem finem. Ab vnoquoq; autem non idem vnicuique neq; contingens, ſemper tamen in eundem, niſi aliquid impediat. Quod autem eſt cuius cauſa ſit, & quod propter hoc, fient vtiq; à fortuna, ſicut dicimus à fortuna venit extraneus,

neus, & balneatus abſceſſit, cum tanquam propter hoc veniens egerit, non propter hoc autem venit, & hoc ſecundum accidens, fortuna autem eſt cauſarum, quæ ſunt ſecundum accidens quemadmodum & prius diximus; ſed cum hoc ſemper aut ſicut frequenter fiat, non ſecundum accidens, neque à fortuna eſt, in Phyſicis autem ſemper ſic eſt, niſi aliquod impediat.

Excludit ſcđm, ex quo mouebantur ad ponendum naturam non agere propter aliquid. Videbatur enim hoc quibuſdam, ꝙ ea, quę naturaliter accidunt, videntur ex prioribus principijs procedere, quæ ſunt agens & materia non ex intentione finis. Sed ipſe contrarium oſtendit dicens, ꝙ ille, qui ſic dicit, naturam.ſ. nõ agere propter aliquid, deſtruit naturam, & ea, quæ ſunt ſecundũ naturam. Hæc.n. dicuntur eſſe ſecundum naturã quæcunque ab aliquo principio intrinſeco mouentur continue, quouſque perueniant ad aliquem finem: non in quodcunq; contingens neq; à quocunq; principio in quęcunq; finem, ſed à determinato principio in determinatum finem. Semper.n. ab eodem principio proceditur in eundem finem, niſi aliquid impediat. Cõtingit autem id, cuius cauſa fit aliquid, aliquando fieri à fortuna, qñ nõ propter hoc agitur. ſicut ſi aliquis extraneus veniat, & recedat inde balneatus, dicimus hoc eſſe à fortuna, eò, quod ita ſe fecit balneare, ac ſi propter hoc veniſſet, cum tamen propter hoc non venerit: vnde ſcđm accidens eſt ipſum balneari. Fortuna.n. eſt de numero cauſarum ſcđm accidens, vt prius dictum eſt. Sed, ſi ſemper aut frequenter ei venienti hoc accidat, non dř eſſe à fortuna. In rebus autem naturalibus non per accidens, ſed ſemper ſic eſt, niſi aliquid impediat. Vnde manifeſtum eſt, quod determinatus finis, qui ſequitur in natura, non ſequitur à caſu, ſed ex intẽtione naturæ. Ex quo patet, quod contra rationem naturæ eſt dicere, quod natura non agat propter aliquid. Tertio ibi.

ARGY. *Abſurdum autem eſt alicuius gratia fieri non putare, ſi id, quod mouet non viderint deliberatione præmiſſa mouere. Nã & ars non deliberat. Etenim, ſi in lignis extruendarum nauium ars ineſſet, perinde atque natura faceret nauim. Quare, ſi id, quod alterius ſit gratia, ſit in arte, & in natura profecto ineſt. Maximè autem hoc patet cum quiſpiam ſibi ipſi medetur, huic enim perſimilis eſt natura. Quæ cum ita ſint, patet naturam cauſam eſſe atque adeo, vt alicuius gratia faciat.*

T.c.86. *Inconueniens autem eſt non opinari propter aliquid fieri niſi videatur mouens deliberaſſe. Attamen ars quidem non deliberat. Etenim ſi eſſet in ligno nauis factiua, ſimiliter vtique natura feciſſet. quare ſi in arte ineſt propter aliquid, & in natura ineſt. manifeſtum eſt autem maximè, cum aliquis medetur ipſe ſibiipſi, huic enim aſſimilatur natura. Quod igitur cauſa ſit natura, & ſic ſicut propter aliquod, manifeſtum eſt.*

Sicut Ars non deliberat ita & natura.

Excludit tertium, ex quo aliquis opinari põt, quod natura non agat propter aliquid. Videbatur.n. quibuſdã, quod natura non agat propter aliquid, quia non deliberat. Sed Philoſophus dicit, quod inconueniens eſt hoc opinari. quia manifeſtũ eſt, quod ars agit propter aliquid: & tamen manifeſtum eſt quod ars non deliberat, nec artifex deliberat in quantum habet artem, ſed inquantum deficit à certitudine artis, vnde artes certiſſimæ non deliberant, ſicut ſcriptor non deliberat quõ debeat formare literas. & illi etiam artifices, qui deliberant, poſtq̃ inuenerunt certum principium artis, in exequendo non deliberant. Vnde Citharœdus, ſi in tangendo quamlibet chordam deliberaret, imperitiſſimus videretur. Ex quo patet, quod non deliberare contingit alicui agenti, non quia nõ agit propter finem, ſed quia habet determinata media, per quæ agit. Vnde & quia natura habet determinata media, per quę agat, pp hoc nõ deliberat. In nullo enim alio natura ab arte videtur differre, niſi quia natura eſt principium intrinſecum, & ars eſt principium extrinſecum. Si enim ars factiua nauis eſſet intrinſeca ligno, facta fuiſſet nauis à natura, ſicut modo fit ab arte. Et hoc maximè manifeſtum eſt in arte, quæ eſt in eo, quod mouetur, licet per accidens. Sicut de Medico, qui medicat ſeipſum. huic arti enim maxime aſſimilatur natura. Vnde patet quòd natura nihil eſt aliud quàm ratio cuiuſdam artis, ſcilicet diuinæ, indita rebus, qua ipſe res mouentur ad finem determinatum. ſicut ſi Artifex factor nauis poſſet lignis tribuere, ꝙ ex ſeipſis mouerentur ad nauis formam inducendam. Vltimo autem epilogando dicit manifeſtum eſſe, quòd natura ſit cauſa, & quòd agat propter aliqd.

Naturæ, ac artis vera differentia Ars.n. extrinſecum. Natura intrinſecum principium eſt. Natura q.d.

LECTIO XV.

Cuiuſmodi ſit rerum Naturalium neceſſitas.

Nunc conſiderandum eſt vtrum neceſſarium ipſum ex ſuppoſitione, an & ſimpliciter ſit in ipſis rebus naturæ. ARGY.

QVod autem ex neceſſitate eſt, vtrum ex ſuppoſitione ſit aut ſimpliciter. T.c 87.

Poſtquã Philoſophus oñdit, quòd natura agit propter finẽ, hic procedit ad inquirendum de ſecũda quæſtione, ſ. quomodo neceſſitas inueniatur in rebus Naturalibus. Et circa hoc tria facit. Primo mouet quæſtionem. Secundò ponit aliorum opinionem ibi. § Nunc quidam enim. § tertio determinat veritatem ibi. Sed tñ non ſine his. § Quærit ergo primo, vtrum in rebus Naturalibus ſit neceſſariũ ſimpliciter, id eſt, abſolute, aut neceſſarium ex conditione, ſiue ex ſuppoſitione. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, quòd neceſſitas, quæ dependet ex cauſis prioribus, eſt neceſſitas abſoluta, vt patet ex neceſſario, quod dependet ex materia. animal enim eſſe corruptibile eſt neceſſarium abſolute: conſequitur enim ad hoc, quod eſt animal eſſe compoſitũ ex contrarijs. Similiter etiam quod habet neceſſitatem ex cauſa formali eſt neceſſarium abſolutè, ſicut hominem eſſe rationalem, aut triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, quod reducitur in definitionem trianguli. Et ſimiliter quod habet neceſſitatem ex cauſa efficiente eſt neceſſarium abſolutè, ſicut neceſſarium eſt eſſe alternationem noctis & diei propter motum Solis. Quod autem habet neceſſitatem ab eo, quod eſt poſterius in eſſe, eſt neceſſarium ex conditione, vel ſuppoſitione: vtputa ſi dicatur neceſſe eſt hoc eſſe ſi hoc debeat fieri. & huiuſmodi neceſſitas eſt ex fine & ex forma in quãtum eſt finis generationis. Quærere igitur, vtrum in rebus naturalibus ſit neceſſarium ſimpliciter, aut ex ſuppoſitione, nihil aliud eſt quàm quærere, vtrum in rebus naturalibus neceſſitas inueniatur ex fine, aut ex materia. Secundo ibi.

Hic iſerius. T.c.88.

Neceſſitatis abſolutæ, & ex ſuppoſitione intellectus.

Titulus quæſtionis.

ARGY. *Nunc.n. ipſum neceſſarium in generatione perinde eſſe arbitrantur, atq; ſi quiſpiam neceſſario domum extructam eſſe putaret: quia grauia quidem deorſum, leuia verò ſurſum ſuapte natura feruntur. Idcirco lapides quidem ac fundamenta ſunt infra: terra autem ſupra, ſuam ob leuitatem: & ligna maxime ſupra, quippe cum ſint leuiſſima.*

Nunc.n. quidam opinantur quod ex neceſſitate eſt in generatione eſſe, quemadmodum vtique ſi aliquis, murum eſſe ex neceſſitate exiſtimet, quoniam grauia quidem deorſum ferri apta natura ſunt: leuia autem ſuperemìnent. vnde lapides quidem deorſum in fundamento: terra autem ſurſum propter leuitatem. ſupra autem maxime ligna, leuiſſima enim ſunt.

Ponit aliorum opinionem, & dicit quòd quidã opinantur, quòd generatio rerum Naturalium proueniat ex neceſſitate abſoluta materiæ, vtputa ſi aliquis diceret, quod paries aut domus taliter ſit ex neceſſitate materiæ, eo quòd grauia nata ſunt deorſum ferri, leuia

vērò ſupereminere: & propter hoc lapides graues & dum remanent in fundamento, terra verò lapidib. ſupponitur tanquam leuior, vt patet in parietib. constructis ex lateribus, qui ex terra conficiuntur ſed in ſummo ponuntur ligna, ſ. in tecto, quæ ſunt maxime leuia. Ita etiam exiſtimabāt diſpoſitiones rerum naturalium proueniſſe tales ex neceſsitate materiæ, vtputa ſi dicatur, quod homo habet pedes inferius, & manus ſuperius propter grauitatem aut leuitatem humorum.

Tertio ibi.

A R G Y. *At quamquam non ſine ijs: non tamen propter hæc, niſi vt ob materiam ſed celandi quædam, conſeruandiq; cauſa extructa eſt domus. Similiter & in cæteris vniuerſis in quibus eſt id, quod alicuius gratia ſit, non ſunt quidem ſine hiſce, quæ neceſſariam habent naturam: non tamen ſunt ob hæc ipſa niſi vt ob materiam, ſed alicuius ſunt gratia, veluti propter quid ſerra eſt talis? vt hoc & huiuſce gratia ſit. Hoc tamen gratia cuius eſt, fieri non poteſt ſi non ferrea ſit: neceſſe eſt ergo ferream eſſe, ſi ſerra, atque opus ipſius erit. Eſt igitur neceſſarium ipſum ex ſuppoſitione ſed non vt finis. Nam neceſſarium quidem in materia, id verò gratia cuius eſt, in ratione conſiſtit.*

T.c.88. *Sed tamen non ſine ijs quidem factum eſt, non tamen propter hoc, niſi ſicut propter materiam, ſed cauſa abſcondendi ipſa & ſaluandi. ſimiliter autem & in alijs omnibus, in quibus propter aliquid eſt, non ſine quidem habentibus neceſſariam materiam ſunt, non tamen propter hoc, ſed aut ſicut materia ſunt, ſed propter aliquid eſt, vt propter quid ſerra eſt talis? quatenus hoc ſit, & propter hoc. ſed tamen id, quod eſt cuius cauſa, impoſsibile eſt fieri, niſi ferrea ſit. neceſſe igitur ferream eſſe, ſi ſerra erit, & opus ipſius. Ex ſuppoſitione autem quod neceſſarium eſt, ſed non vt finis. in materia enim neceſſarium eſt: quod autem eſt cuius cauſa, in ratione eſt.*

Determinat veritatem. Et circa hoc duo facit, primo oñdit qualiter ſit neceſsitas in rebus Naturalibus: ſecundo aſsimilat neceſsitatem rerum naturalium neceſsitati, quæ eſt in Sciētijs demonſtratiuis ibi. §Eſt au-

T.c.89. tem & in doctrinis.§ Dicit ergo primo, quod licet inconueniens videatur dicere, ꝙ ſi rebus Naturalibus ſit talis diſpoſitio propter neceſsitatem materiæ, ſicut & apparet hoc eſſe inconueniens in rebus artificialibus, de quibus exemplum poſitum eſt: non tamen eſt talis diſpoſitio facta in rebus Naturalib. & artificialibus ſine principijs materialibus, habentibus aptitudinem ad talem diſpoſitionem. non.n. domus conuenienter conſtaret, niſi grauiora in fundamento ponerent, & leuiora ſuperius. non tamen eſt dicēdum, quod propter hoc domus ſic ſit diſpoſita, quod vna pars eius ſit inferius & alia ſuperius. §propter hoc.§ id eſt, propter grauitatem aut leuitatem quarundam partium, niſi ſecūdum quod hæc præpoſitio propter, dicit cauſam materialē, quæ propter formam eſt. ſed partes domus ſic ſunt diſpoſitę propter finem, qui eſt cooperire & ſaluare homines à caumate, i. à caliditate & pluuijs. Et ſicuti eſt in domo, ſimiliter eſt in omnibus alijs, in quibuſcunq; contingit agere propter aliquid. in omnibus enim huiuſmodi non cōſequuntur diſpoſitiones generatorum aut factorum ſine principijs materialibus, quæ habent neceſſariam materiam, per quam apta nata ſunt ſic diſponi. Non tamen res factæ aut generatæ ſic diſponuntur propter hoc, quòd principia materialia ſunt talia, niſi ſicut ſi propter, dicit cauſam materialem. ſed ſic diſponuntur propter aliquem finem: & principia materialia quæruntur vt ſint apta huic diſpoſitioni, quam requirit finis, vt patet in ſerra: eſt enim ſerra huiuſmodi, id eſt, talis diſpoſitionis, aut formæ, quare oportet, ꝙ ſit talis, i. vt habeat talem materiam: & eſt huiuſmodi, id eſt talis diſpoſitionis, aut formæ §propter hoc.§ id eſt, propter aliquem finem. Sed tamen iſte finis, qui eſt ſectio, non poſſet prouenire niſi eſſet ferrea, neceſſarium eſt ergo ſerram eſſe ferream, ſi debeat eſſe ſerra: & ſi debeat eſſe eius finis, quod eſt opus ipſius. Sic ergo patet, quòd in rebus Naturalibus eſt neceſſarium ex ſuppoſitione, ſicut & in rebus artificialibus: ſed nō ita, quod id, quod eſt neceſſariū, ſit ſicut finis: quia id, qđ neceſſarium eſt, ponitur ex parte materiæ, ſed ex parte finis ponitur ratio neceſsitatis. Non enim dicimus, ꝙ neceſſarium ſit eſſe talem finem, quia materia talis eſt: ſed potius econtra, quia finis & forma talis futura eſt, neceſſe eſt materiā talem eſſe: Et ſic neceſsitas ponitur ad materiā, ſed ratio neceſsitatis ad finem. Secūdo ibi.

Eſt autem ipſum neceſſarium & in doctrinis, & hiſce, A R G Y *quæ fiunt ſecundum naturam aliqua ex parte ſimili modo. nam cum rectum hoc ſit, neceſſe eſt triangulum tres angulos æquales duob. rectis habere. ſed non ſi hoc eſt, neceſſe eſt illud eſſe: ſed ſi hoc non eſt, neque rectum hoc eſt. At in hiſce, quæ alicuius gratia fiunt contra. Si finis erit, aut eſt, & id quod eſt ante erit aut eſt. Si verò hoc non erit, aut non eſt vt ibi, ſi non eſt concluſio, principium non erit: ſic & hic finis, & id gratia cuius eſt, non erit, aut non eſt. Eſt enim & hoc principium non actionis, ſed cogitationis: ibi autem eſt cognitionis. Non enim ſunt actiones. Quare ſi erit domus, hæc neceſſe eſt fieri, vel eſſe vel etiam fore, aut omnino materiam, quæ quidem alicuius eſt gratia; veluti lateres atq; lapides, ſi extruenda eſt domus: non tamen eſt propter hæc ipſe finis niſi vt ob materiam: omnino tamen ſi non ſint, neque domus fuerit, neque ſerra, illa ſi non ſint lapides, hæc ſi ferrum non ſit. neque enim ibi principia ſunt, ſi non triangulus tres habeat angulos duobus rectis æquales. Patet igitur neceſſarium in rebus eſſe naturæ: quod vt materia dicitur, & huius etiam motiones. Atque ambæ quidem cauſæ dicendæ ſunt á Naturali Philoſopho. Magis autem ea gratia cuius cætera fiunt. Hæc eſt enim materiæ cauſa ſed non hæc cauſa finis.*

Eſt autem & in doctrinis neceſſarium, & in his, quæ ſecundum naturam fiunt quodammodo ſimiliter: quoniam enim rectus hoc eſt, neceſſe eſt triangulum duobus rectis æquales habere, ſed non ſi hoc eſt illud eſt. ſed ſi hoc nō eſt, neq; ille rectus eſt. in ijs autem, quæ fiunt propter hoc, è contrario eſt: ſi finis.n. erit, aut eſt, quod eſt ante finem, erit aut eſt: ſi verò non, ſicut ibi, cum non ſit concluſio, principium non erit: & hic finis, & quod eius cā, principium.n. & hoc eſt, non actionis, ſed ratiocinationis; ibi autem ratiocinationis: actus.n. non ſunt. Quare ſi erit domus, hæc neceſſe eſt fieri, aut exiſtere, aut eſſe, aut omnino materiam, quæ propter hoc: vt lateres, & lapides eſſe. ſi domus: non tamē propter hoc eſt finis. Sed aut ſicut materia ſunt, neque erit propter hoc. Omnino tamē ſi non ſint, non erit neq; domus, neq; ſerra. hæc quidem niſi ſint lapides, illa vero niſi ferrum ſit. Neque.n. ibi principia ſunt niſi triangulum duob. rectis. Manifeſtum igitur eſt quod eſt neceſſarium in Phyſicis, quod ſicut materia dicitur, & motus qui ipſius Et vtræque Phyſico dicendæ ſunt cauſæ magis autem ea quæ cuius cauſa. cauſa enim hæc huius materiæ eſt, ſed non hæc finis. T.c.89. T.c.60. T.c.61.

Aſsimilat neceſsitatem, quæ eſt in generatione rerū Naturalium, neceſsitati, quæ eſt in Scientijs demonſtratiuis. Et primo quantum ad ordinem neceſsitatis. Secundo quantum ad id, quod eſt neceſsitatis principium ibi. §Et finis quod eſt.§ Dicit ergo primo, quòd aliquo mō ſimiliter inuenitur neceſſarium in Scientijs demonſtratiuis, & in ijs quæ generantur ſm naturam. Inuenitur enim in ſciētijs demonſtratiuis neceſſarium à priori, ſicut ſi dicamus, quod, quia definitio recti anguli eſt talis, neceſſe eſt triangulum eſſe talem, ſcilicet habere tres angulos æquales duobus rectis. ex illo ergo priori quod aſſumitur vt principium, prouenit ex neceſsitate Secūda par te.61. text.

ceſsitate concluſio, Sed non ſequitur econtra, ſi concluſio eſt, quod principium ſit: quia aliquãdo ex falſis propoſitionibus poteſt ſyllogyzari concluſio vera. Sed tamen ſequitur, quod ſi cõcluſio non eſt, quod neque principium pręmiſſum ſit: quia falſum nũquam ſyllogizaretur niſi ex falſo. Sed in ijs, quæ fiunt propter aliquid, ſiue ſecundum artem, ſiue ſecundum naturam e contra ſe habent: quia, ſi finis erit, aut eſt, neceſſe eſt quod eſt ante finem, futurum eſſe, aut eſſe. Si verò id quod eſt, ante finem non eſt, neque finis erit: ſicut in demonſtratiuis, ſi non ſit concluſio, non erit principium. Sic igitur patet, quod in ijs, quæ fiunt propter finem, eundem ordinem tenet finis, quem tenet principium in demonſtratiuis. & hoc ideo, quia etiam finis eſt principium, non quidem actionis, ſed ratiocinationis: quia à fine incipimus ratiocinari de ijs, quæ ſunt ad finem, in demonſtratiuis autem non attenditur principium actus, ſed ratiocinationis: quia in demonſtratiuis non ſunt actiones, ſed ratiocinationes tãtum. vnde conuenienter finis in ijs, quæ fiunt propter finem tenet locum principij, quod eſt in demonſtratiuis. Vnde ſimilitudo eſt vtrobique, quamuis econtra ſe videatur habere propter hoc, quod finis eſt vltimum in actione, quod in demonſtratione non eſt. Sic igitur concludit, quod ſi debeat fieri domus, quod eſt finis generationis, neceſſe eſt hoc fieri, aut præexiſtere, ſ. materiam, quæ propter finem eſt: ſicut lateres & lapides neceſſe eſt præexiſtere ſi domus fieri debet. Non tamen, quod finis ſit propter materiam, ſed non erit ſi materia non ſit, ſicut domus non erit, ſi non ſint lapides: & ſerra non erit, ſi nõ fuerit ferrum: quia & in Scientijs demonſtratiuis principia non ſunt, ſi concluſio non ſit, quæ aſsimilatur ijs, quæ ſunt ad finem, ſicut principium finis ſicut dictum eſt. Sic igitur manifeſtum, eſt quod in reb' Naturalibus dicitur eſſe neceſſarium, quod ſe habet per modum materiæ vel materialis motus, & ratio huius neceſsitatis eſt ex fine. Propter finem enim neceſſarium eſt eſſe materiam talem. E naturalis quidem aſsignare debet vtranq; cauſam, ſcilicet materialem & finalem, ſed magis finalem, quia finis eſt cauſa materiæ, ſed non econtra. Non. n. finis eſt talis, quia materia eſt talis: ſed potius materia eſt talis, quia finis eſt talis: vt dictum eſt. Secundo ibi.

ARGY. *Atq; finis ipſe gratia cuius, quiq; principium eſt, a definitione rationeq; ſumitur: vt in his ſce patet quæ per artem conficiuntur. Nam cũ domus ſit tale, hæc fieri neceſſaria & eſſe oportet. Et cum ſanitas ſit hoc, hæc neceſſario fieri oportet ac eſſe. Pari modo ſi homo eſt hoc, hæc fieri neceſſe eſt, atq; eſſe. Et ſi hæc ſint hæc, fiunt hæc neceſſario, vel ſtãt oportet. Forteaſſe autẽ neceſſariũ ipſum, ĩ ratione etiã ineſt. Serra nãque ſi definieris opus, talẽ ipſam diuiſionẽ eſſe dicis. At hæc non erit, niſi ſerra tales habuerit dẽtes, & hi rurſus nõ erunt niſi ferrea fuerit ipſa. Sunt. n. & in ratione nonnullæ partes vt materia rationis.*

Et finis, qui cuius cauſa & principium, a definitione & ratione eſt ſicut in ijs quæ ſecundum artem. Quoniam ſi domus talis eſt, oportet hæc fieri ex neceſſitate, & eſſe: & quoniam hoc eſt ſanitas, hæc oportet fieri & eſſe ex neceſſitate. Sic, & ſi homo eſt hoc, hoc ſi autem hoc, & hoc Fortaſſis autem, & in ratione eſt neceſſarium. Determinanti. n. Idem plato in Timęo T.c.92. *opus ſerrandi, quoniam diuiſio huiuſmodi: hoc autem nõ erit niſi habeat dentes huiuſmodi, hi autem non niſi ferrum. Sũt. n. & in definitione quædam partes, vt materia.*

Quid neceſſitatis principium

Aſsimilat neceſsitatem Naturalis generationis neceſsitati Sciẽtiarum demõſtratiuarum quantũ ad id, quod eſt neceſsitatis pricipium. Manifeſtum eſt enim quòd in Scientijs demonſtratiuis, principium demonſtrationis eſt definitio: & ſimiliter finis, qui eſt principium & ratio neceſsitatis in ijs, quæ fiunt ſecundum naturam eſt quoddam principium ſumptũ a ratione, & definitione. Finis enim generationis eſt forma ſpeciei, quam ſignificat definitio. & hoc etiam patet in artificialibus. ſicut enim demõſtrator in demõſtrãdo accipit definitionem vt principium, ita & Aedificator in ædificando, & Medicus in ſanando, vt quia talis eſt definitio domus, oportet, hoc fieri & eſſe, ad hoc, quod domus fiat. Et quia hæc eſt definitio ſanitatis, oportet hoc fieri, ad hoc, quod aliquis ſanetur. Et ſi hoc: & illa. quouſque perueniatur ad illa, quæ fienda ſunt. Contingit autẽ quandoque in ſcientiis demonſtratiuis triplicem eſſe definitionẽ, quarum vna eſt demonſtrationis principium, vt hæc: Tonitruum eſt extinctio ignis in nube: quædam verò demõſtrationis cõcluſio, vt hæc: Tonitruum eſt continuus ſonus in nubibus: quædam verò complectitur vtrunque, vt hæc: Tonitruum eſt continuus ſonus in nubibus propter extinctionem ignis in nube. & hæc comprehendit in ſe totam demonſtrationem abſque demonſtrationis ordine. Vnde in Primo Poſteriorum dicitur, quod definitio eſt demonſtratio poſitione differens: quia igitur in ijs, quæ fiunt propter finem, finis ſe habet vt principium in demonſtratiuis, & ea quæ ſunt ad finẽ, ſicut concluſio, etiam in definitione rerum Naturaliũ inuenitur id, quod eſt neceſſarium propter finem. Si enim aliquis velit definire opus ſerræ, quoniam eſt talis diuiſio quæ quidem non erit niſi habeat dentes, qui non erunt apti ad diuidendũ niſi ſint ferrei, oportebit in definitione ſerrę ponere ferrũ. Nihil enim prohibet in definitione poni quaſdã partes materię, non quidẽ partes indiuiduales, vt has carnes, & hæc oſſa, ſed partes cõcs, vt carnes, & oſſa: & hoc neceſſarium eſt in definitione omnium rerum Naturalium. Sicut ergo definitio, quæ colligit in ſe principium demonſtrationis & concluſionem, eſt tota demonſtratio, ita definitio colligens finem, & formam & materiam, comprehendit totum proceſſum generationis naturalis.

Triplicis definitionis vſus in doctrinis.

In definitione naturaliũ apparet materia vel manifeſte vel conſecutiue. Vt patet p totũ fere 7. Met.

ARISTOTELIS DE PHYSICO AVDITV LIBER TERTIVS.

Cum S. Thomæ expoſitione.

SVMMA LIBRI.

Rerum Naturalium communia Accidentia determinare, quod phyſicum oporteat: & de motus, & infiniti natura, & modis.

LECTIO I.

Speculari motum, & quæ ipſum aſſequuntur Naturalis eſſe nonnulleq; entis diuiſiones traduntur, ad motus definitionem habendam admodum tales.

CVM autem ipſa quidem natura motus, mutationis ve principium ſit, noſtra autem doctrina ſit de Natura: non lateat nos oportet, quid nam ſit motus. Nam, ſi ignoretur ipſe, naturam etiam ignorari neceſſe eſt.

ARGY. Sermo de motu (inquit. Simpl.) attentione dignus eſt, quia a Veteribus neglect' fuit, & Plato perpauca de ipſo edidit, motus, quia quo ad au eſt notus, ſecus ait quo ad quideſt.

QVoniam autem natura eſt principium motus & mutationis: ſcientia autem nobis de natura eſt, oportet non ignorare quid ſit motus, neceſſarium enim eſt ignorato ipſo & ignorari naturam.

POſtquam Philoſophus determinauit de principijs rerum Naturalium, & de principijs huius ſcientiæ, hic incipit proſequi ſuam intentionem determinando de

do de Subiecto huius Scientiæ, quod eſt ens mobile ſimpliciter. Diuiditur ergo in partes duas. In prima de terminat de motu ſm ſe. In ſecunda de motu per cō parationem ad mouentia & mobilia, in Septimo libro ibi. § Omne quod mouetur. § Prima diuiditur in duas In prima determinat de ipſo motu. In ſecunda de par
7. huius. tibus eius, in quinto libro ibi. § Tranſmutatur autem. §
T.c.1. Circa primum duo facit. Primo dicit de quo eſt inten tio. Secundo exequitur ibi. § Eſt quidem igitur. § circa primum duo facit. Primo dicit de quo principaliter in
5. huius. T.c.1. tendit. Secundo ponit quædam ei adiuncta, quæ ex cō
T.c.3. ſequenti intenduntur ibi. § Determinantibus autem. § Circa primum vtitur tali ratione. Natura eſt princi-
Secūda parte. pium motus, & mutationis, vt ex definitione in Secun do poſita patet. Quomodo autem differant motus &
T.c.1. mutatio in Quinto oſtēdetur. Et ſic patet, ꝙ ignorato motu, ignoratur natura, cum in eius definitione pona tur. Cum ergo nos intendamus tradere Sciām de Natura, neceſſe eſt notificare motum: Secundo ibi.

A R G Y. *Poſt motus verò determinationem, euitēdum eſt de iis etiam, quæ deinceps ſequuntur determinare. Motus autem de genere continuorum eſſe videtur: & infinitum in ipſo*
Idem Simplicius præmonuit. *continuo primum apparet, quocirca fit, vt qui continuum ipſum definiunt, infiniti rōne ſæpe vtantur: continuum id eſſe dicētes quod in infinitum eſt diuiſibile. Inſuper impoſſibile eſt ſine loco, vacuo; atq; tempore motum eſſe. Patet igitur partim ob hæc ipſa, partim etiam quia cunctis hæc communia ſunt, vniuerſiſq; competunt, vnumquodq; iſtorum proponendum eſſe atque conſiderandum. Propriorum enim contemplatio communium contemplatione poſterior eſt. Atq; primum vt diximus de motu conſideremus.*

Determinantibus autem de motu, tentandum eſt eodē aggredi modo, & de iis, quæ conſequenter ſunt. Videtur autem motus eſſe continuorum: ſed infinitum apparet primo in continuo. vnde & definientibus continuum, contingit prius indigere multoties ratione infiniti cum in infinitum diuiſibile continuum ſit. Adhuc autē ſine loco, & vacuo,
T.c.2. *& tempore, impoſſibile eſt eſſe motum. Manifeſtum igitur eſt quod, & propter hæc & propter id quod omniū ſunt cōmunia, & vniuerſalia omnibus, intendendum eſt, cum propoſuerimus de vnoquoque iſtorum. Poſterior autem de*
T.c.3. *propriis ſpeculatio ea, quæ de communibus eſt. Primum autem ſicut diximus de motu.*

Adiungit quædam, quæ concomitantur motum. & vtitur duabus rationibus, quarum prima talis eſt. Quicunque determinat de aliquo, oportet, ꝙ determinet ea, quæ conſequuntur ipſum, ſubiectum.n. & accidentia in vna Scientia conſiderantur: ſed motum conſequitur infinitum intraneè, quod patet ſic. Motus.n.
Cōtinuū ſequitur motum intrinſece ac propterea & ipſum infinitum. Continuū quid. Duplicis definitionis continui ab Ariſtot. poſitæ intellectus. eſt de numero continuorum, quod infra patebit in Sexto, infinitum autem cadit in definitione continui. Et addit § primo § quia infinitum, quòd eſt in additione numeri, cauſatur ex infinito, quod eſt in diuiſione continui. Et quod infinitū cadat in definitione cōtinui oſtendit, quia multoties definientes continuum vtuntur infinito, vt pote cum dicunt, qđ continuum eſt quod eſt diuiſibile in infinitū. Et dicit. § Multoties § quia inuenitur etiam alia definitio continui quæ ponitur in prædicamentis: continuum eſt cuius partes ad vnum terminum communem copulātur. Differūt autem hæ duę definitiones. Continuum.n. cum ſit quoddam totum per partes ſuas definiri habet. Partes autē dupliciter comparantur ad totum, ſ. ſecundum compoſitionē: prout ex partibus totum cōponitur, & ſecūdum reſolutionē, prout totū diuiditur in partes. Hæc igitur definitio continui data eſt ſecundum viam reſolutionis, quę aūt ponitur in prædicamentis ſecūdū viā cōpoſitionis. ſic igiť patet, quod infinitū cōſequiť motū intraneè. Quædam aūt conſequūntur motū extrinſecè, ſicut exteriores quædā menſuræ, vt locus, & vacuū, & tempus. nā tēpus eſt menſura ipſius motus. mobilis verò menſura eſt Locus quidem ſecundum veri- Locus motum aſſequitur ratione mobilis, vere, opinatiue autē vacuum, vt ipſius menſura, motum vero tēpus.
tatem, Vacuum aūt ſecundum opinionem quorundā. & ideo ſubiungit, ꝙ motus non pōt eſſe ſine loco, vacuo, & tpe. nec impeditᷣ, ꝙ non oīs motus eſt localis, qa nihil mouetur niſi in loco exiſtēs: omne.n. corpus ſenſibile eſt in loco, & hmōi ſolius eſt moueri. Motus etiam localis eſt primus motuum, quo remoto remouentur alij, vt infra patebit in Octauo. Sic igitur patet, ꝙ prædicta quatuor conſequuntur motum, vnde pertinet ad cōſiderationem Philoſophi naturalis propter rationem prædictam. Et etiam propter aliam, quā conſequenter ſubiungit, quia prædicta sūt communia omnibus rebus Naturalibus. vnde, cum determinandum ſit in Scientia naturali de omnibus rebus naturalibus, Secunda rō.
prædeterminandum eſt de quolibet iſtorum; quia ſpeculatio, q̄ eſt de proprijs, eſt poſterior ea quæ eſt de cōmunibus, vt in principio dictum eſt. Sed inter hæc cōmunia prius determinādum eſt de motu, quia alia cōſequuntur ad ipſum, vt dictum eſt. Deinde cum dicit.

Eorum igitur, quæ ſunt, quædam actu tantum, quædam A R G Y.
potentia ſunt. At horū quæ actu aliud eſt hoc aliquid, aliud quantum, aliud tale, & in cæteris ſimili modo, quæ prædicamenta eius, quod eſt, appellantur. Eorum præterea quæ sūt ad Aliqd, aliud exceſſione defectione ve dicitur: aliud actiui paſſiuiq; atq; omnino motiui ac mobilis rōne. motiuū nanq; mobilis motiuū & mobile a motiuo mobile dicitur.

Eſt quidem igitur aliquid, quod actu tantum eſt, aliud autem tantum potentia. Et eorum, quæ ſunt actu, hoc quidem hoc aliquid, aliud vero quale vel aliquod aliorum entis prædicamentorum. Sed eius, quod ad Aliquid, aliud quidem ſecundum ſuperabundantiam & defectum dicitur, aliud aūt ſecundum actiuum & paſſiuum, & omnino motiuum, & mobile: motiuum enim motiuū mobilis eſt, & mobile a motiuo eſt mobile.

Exequitur propoſitum. Et primo determinat de motu, & infinito, quæ intraneè motū conſequuntur. ſecundo de alijs tribus, quæ conſequuntur ipſum ex- Lib.4.
trinſecè, in Quarto libro ibi. § Similiter autē neceſſe, §
Prima diuidit in duas. In prima determinat de motu T.c.1.
In ſecūda de infinito ibi. § Qm̄ autem de natura. § Cir- T.c.4.
ca primum duo facit. Primo præmittit quædam ad inueſtigandum definitionē motus. Secundo definit mo- T.c.6.
tum ibi. § Diuiſio autem ſecundū vnumquodq; § Circa primum duo facit, Primo.n. pręmittit quaſdam diuiſiones: quia via ad inueniendū definitiones conuenientiſsima eſt per diuiſiones: vt patet per Philoſophū in Secundum Poſteriorum, & in 7. Meta. Secundo oſtē- T.c.4.
dit, quòd motus in prædictas diuiſiones cadit ibi. § Nō eſt aūt motus, &c. § Circa primum ponit tres diuiſiones, quarum prima eſt, ꝙ ens diuiditur per potentiam & actum. & hæc quidem diuiſio nō diſtinguit genera entium, nam potentia & actus inueniūtur in quolibet genere, Secunda diuiſio eſt prout ens diuiditur ſecundum decem genera: quorum vnum eſt hoc aliquid, i. Subſtātia, aliud quantum, aliud quale aut aliquod aliorum prædicamentorum. Tertia diuiſio eſt vnius generis, entiū, ſ. eius, quod ad aliquid. Nam motus aliquo Relationis famoſa diſtinctio, & eius ex ſuis fundamentis explanatio.
modo ad hoc genus pertinere videtur, in quantū mouens refertur ad mobile. Ad huius igitur tertiæ diuiſionis intellectum conſiderandum eſt, ꝙ, cum relatio habeat debiliſsimum eſſe, quia conſiſtit tantū in hoc, ꝙ eſt ad aliud ſe habere, oportet ꝙ ſuper aliquod aliud accidens fundetur: quia perfectiora accidentia ſunt propinquiora ſubſtantiæ, & eis mediantibus, alia accidentia ſubſtātiæ inſunt. Maxime autē ſuper duo fundatur rela-

relatio, quæ habent ordinem ad aliud, ſ. ſuper quantitatem & actionem. nàm quantitas poteſt eſſe menſura etiam alicuius exterioris: agens autē transfundit actionem ſuam in aliud. Relationes igitur quædam fundantur ſuper quantitatem, & præcipue ſuper numerū, cui competit prima ratio menſuræ, vt patet in duplo & dimidio, multiplici, & ſubmultiplici, & in alijs hmôi: Idē etiam, & ſimile, & ęquale ſuper vnitatem, quę eſt principium numeri. Aliæ veró relationes fundantur ſuper actionem, & paſsionem, vel ſuper ipſum actum, ſicut calefaciens dicitur ad calefactum: vel ſuper hoc quod
T.c. 10. eſt egiſſe, ſicut pater refertur ad filium quia genuit: vel ſuper potentiam agendi, ſicut dominus ad ſeruum, q͞a poteſt eum coercere. Hanc igitur diuiſionem manifeſtè expreſsit Philoſophus in 5. Met. ſed hic breuiter tangit dicens, ꝙ ad Aliquid, aliud quidem eſt ſm ſuperabundantiam & defectum: quod quidem fundatur ſuper quantitatem, vt duplum, & dimidium: aliud autē ſm actiuum, & paſsiuum, & motiuū, & mobile, quę adinuicem referuntur, vt patet per ſe. Secundo ibi.

T.c. 4. *Non eſt autem vllus motus præter, res ipſas: id n. quod mutatur, aut in ſubſtantia, aut in Quantitate aut in qualitate aut in loco ſemper mutatur. Commune autem in ijs nihil accipere poſſumus, vt diximus, quod quidem neque hoc, neque quantum, neque quale, neque cæterorum quicquam ſit prædicamentorum. Quare neque motus, neque mutatio cuiuſpiam præter ea, quę diximus erit, cum nihil ſit pręter ea, quæ diximus.*

Non eſt autem motus præter res, ad quas eſt motus Mutatur enim ſemper id quod mutatur, aut ſecundum ſubſtantiam, aut ſecundum quantitatem, aut ſecundum qualitatem, aut ſecundum locum: commune aūt in his nullum eſt accipere, ſicut diximus, quod neq; hoc, neque quantum, neque quale ſit, neque aliorum prædicamentorum vllum. Quare neque motus, neque mutatio vllius erit, extra ea quæ dicta ſunt, cum nihil ſit extra prædicta.

Oſtendit qūo motus reducitur ad prædictas diuiſiones. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit, quod motus, non eſt præter genera rerum in quibus contingit
T.c. 17. eſſe motum. Secundo, ꝙ diuiditur ſicut genera rerum diuiduntur ibi. ℥ Vnumquodq; autem. ℥ Circa primum conſiderandum eſt, ꝙ cum motus ſicut infra patebit, ſit actus imperfectus: omne autem, quod eſt imperfectum, ſub eodem genere cadit cum perfecto: non quidem ſicut ſpecies, ſed per reductionem, ſicut materia prima eſt in genere ſubſtantię, neceſſe eſt, quod motus non ſit præter genera rerum, in quibus contingit eſſe motum. & hoc eſt quod dicit, ꝙ motus non eſt. ℥ præter res. ℥ ideſt præter genera rerum, in quibus eſt motus ita, ꝙ ſit aliquid extraneum vel aliquid cōe ad hæc genera. Et hoc māifeſtat per hoc ꝙ omne, ens, ſ. quód
T. c. 2. mutatur, mutatur vel ſm Subſtantiam, vel ſecundum Quantitatem, vel ſecundum Qualitatem, vel ſecundū locum, vt in Quinto oſtendetur. His autem generibus non eſt accipere aliquod cōe vniuocum, quod nō contineatur ſub aliquo prędicamēto, ſed ſit genus eorum: ſed ens eſt commune ad ea ſecundum analogiam, vt in 4. Meta. oſtendetur. vnde etiam manifeſtum eſt, quòd neque motus neque mutatio ſunt extra prædicta genera, cum nihil ſit extra ea, ſed ſufficienter diuidant ens. Quomodo autem motus habeat ad prædicamentū Actionis vel Paſsionis infra oſtendetur, Scđo ibi.

Omne imperfectū ad genus perfecti reducitur.

A R G V. *Vnumquodq; autem dupliciter cunctis ineſt. Vt hoc, aliud enim eſt ipſius forma, aliud eſt priuatio. & quale, aliud. n. eſt album, aliud nigrum: & Quantum, aliud n. eſt perfectum aliud imperfectum, & in Loci mutatione ſimili modo: aliud enim eſt ſupra, aliud infra: aut aliud leue, aliud graue. Quare quot ſunt ipſius ſpecies quod eſt, tot motus mutationiſue ſpecies ſunt.*

Vnumquodq; autem dupliciter ineſt omnibus, vt hoc, aliud quidem enim forma ipſius, aliud verò priuatio. & ſecundum Qualitatem hoc quidem enim album; aliud au- T.c. 9. *tem nigrum. & ſecundum Quantitatem, aliud quidem perfectum, aliud verò imperfectum. Similiter autem & ſecundum Loci mutationem, hoc quidem ſurſum, aliud verò deorſum aut aliud quidē graue, aliud verò leue. Quare motus & mutationis tot ſunt ſpecies quot & entis.*

Oſtēdit quòd motus diuiditur ſicut genera rerum. T.c. 5. Manifeſtum enim ꝙ in omnibus generibus contingit aliquid eſſe dupliciter, vel ſicut perfectum, vel ſicut imperfectum. Cuius ratio eſt, quia priuatio, & habitus eſt prima contrarietas, quæ in omnibus contrarijs ſaluatur, vt in Dècimo Methaphyſicæ dicitur. vnde, cum omnia genera diuidantur contrarijs differentijs, oportet in omnib. generibus eſſe perfectū, & imperfectū, ſicut in ſubſtantia aliquid eſt, vt forma, & aliquid vt priuatio. Et in qualitate aliquid eſt vt forma, & aliquid vt priuatio. Et in qualitate aliquid eſt album, quod eſt perfectum, aliud vt nigrum, quod eſt quaſi imperfectum. Et in quantitate aliquid eſt quantitas perfecta, & aliquid imperfecta. Et in loco aliquid eſt ſurſum, ꝙ eſt quaſi perfectū: & aliquid deorſum, quod eſt quaſi imperfectum: vel leue, & graue, quæ ponuntur in vbi ratione inclinationis. Vnde manifeſtū eſt, ꝙ quot modis diuiditur ens, tot modis diuiditur motus ſecundū diuerſa genera entium, vt augmentum, quod eſt motus in quantitate, a generatione, quæ eſt motus in ſubſtātia. Differunt etiam ſpecies motus ſecundum perfectum & imperfectum in eodem genere, nam generatio eſt motus in ſubſtantia ad formam, corruptio verò ad priuationē: in quantitate augmentum ad quātitatem perfectam: diminutio ad imperfectam. Quare autem non aſsignētur duæ ſpecies in qualitate, & in vbi, oſtendetur in Quinto.

LECTIO. II.

Motus definitio traditur, partiumq; eius intellectus cum proprijs, ac communibus exemplis, tum rationibus deducitur.

Cum autem eorum quæ in vnoquoq; genere collocātur A R G V. *aliud actu, aliud potentia ſit; actus eius quod eſt potentia, vt eſt tale, Motus nimirum eſt.*

Diuiſo autem ſecundum vnumquodq; genus, hoc quidem eſſe actu aliud autem potentia: potentia exiſtentis actus, ſecundum quod huiuſmodi eſt, Motus eſt. T.c. 6.

Poſtquam Philoſophus pręmiſit quędam, quæ ſunt neceſſaria ad inquiſitionē definitionis motus, hic definit motum. Et primo in generali. Secundo in ſpeciali T.c. 15. ibi. ℥ Qui quidē igitur motus. ℥ Circa primum duo facit. Primo oſtendit quid ſit motus. Secundo inquirit, cuius actus ſit motus, vtrum mouentis aut mobilis, ibi ℥ Mouetur autē mouens Phyſice. ℥ Circa primum tria facit. Primo ponit definitionē motus. Secundo manifeſtat definitionem, ſeu partes definitionis ibi. ℥ Quod T.c. 16. autem hoc ſit motus. ℥ Tertio oſtendit definitionem T.c. 7. eſſe bene aſsignatā ibi. ℥ Quod quidē igitur hoc ſit. ℥ Circa primum duo facit, Primo ponit definitionem T.c. 11. motus. Secundo exemplificat ibi. ℥ Vt alterabilis quidem. ℥ Circa primum ſciendum eſt quòd aliqui definierunt motum, dicentes, quòd motus eſt exitus de potentia in actum non ſubito. Qui in definiendo erraſſe inueniuntur, eo ꝙ in definitione motus poſuerūt quædam, quæ ſunt poſteriora motu. exitus enim eſt quædam ſpecies motus. Subitum etiam in ſua definitione recipit tempus: eſt enim ſubitū, quod fit in indiuiſibili temporis: tempus autem definitur per motum Et ideo omnino impoſsibile eſt aliter definire motum per priora & notiora, niſi ſicut Philoſophus hic definit.

Secūda par t.c. 6. tex. Definitio motus, ex Antiquis accepta.

nit. Dictum eſt.n. qđ vnumquodq; genus diuiditur p potētiam & actum. Potentia autem & actus cum ſint de primis differentijs entis, naturaliter priora ſunt motu. & his vtitur Philoſophus ad definiēdum motum. Conſiderādum eſt igitur, ꝙ aliquid eſt in actu tātum, aliquid verò in potentia tantum, aliquid verò medio modo ſe habens inter potētiam puram, & actum perfectum. Quod igitur eſt in potentia tantum, nondum mouetur. quod autē iam eſt in actu perfecto, non mouetur, ſed iam motum eſt. Illud igitur mouetur, quod medio modo ſe habet inter puram potentiā & actū, quod quidem partim eſt in potētia, & partim in actu, vt patet in alteratione. cum enim aqua eſt ſolum in potentia calida, nondum mouetur: cum verò eſt iam calefacta, terminatus eſt motus calefactionis: cum verò iā participat aliquid de calore ſed imperfecte, tunc mouetur ad calorem: nam quod calefit paulatim participat calorem, magis ac magis. Ipſe igitur actus imperfectus caloris in calefactibili exiſtens, eſt motus: non quidem ſecundum id, quod actu tātum eſt, ſed ſecundum ꝙ iam in actu exiſtens, habet ordinem in vlteriorem actum: quia, ſi tolleretur ordo ad vlteriorē actū, ipſe actus, quantumcunq; imperfectus, eſſet terminus, & nō motus: ſicut accidit cum aliquid ſemiplene calefit: ordo autem ad vlteriorem actum competit exiſtenti in potentia ad ipſum. Et ſimiliter ſi actus imperfectus conſideretur tantum vt in ordine ad vlteriorem actum ſecundū ꝙ habet rationem potentiæ, non habet rationem motus, ſed principij motus: poteſt enim incipere calefactio ſicut à frigido ita, & à tepido. Sic igitur actus imperfectus habet rationem motus, & ſecūdum ꝙ comparatur ad vlteriorem actum, vt potētia: & ſecundum qđ comparatur ad aliquid imperfectius, vt actus. Vnde neque eſt potentia exiſtentis in potētia, neq; eſt actus exiſtentis in actu, ſed eſt actus exiſtentis in potentia: vt per id, quod dicitur actus, deſignetur ordo eius ad anteriorem potentiam: & per id, quod dicitur in potentia exiſtentis, deſignetur ordo eius ad vlteriorem actum. Vnde cōuenientiſsimè Philoſophus definit motum dicens, ꝙ motus eſt actus exiſtentis in potentia, ſecundum quod huiuſmodi. Secundo ibi.

Eadē in primo expoſitionis tex. Simplicius.

A R G Y. *Velut alterabilis quidem, vt alterabile eſt alteratio: ac creſcibilis autem atq; oppoſiti decreſcibilis (nullum eſt n. his commune po..tum nomen) accretio, ac decretio: generabilis item, ac corruptibilis generatio atq; corruptio: & eius quod fertur, latio.*

Vt alterabilis quidem, in quantum eſt alterabile, alteratio eſt: augmentalis autem, & oppoſiti, (nullum enim commune nomen vtriſque) Augmentum & Decrementum: generabilis autem, & corruptibilis, Generatio, & Corruptio: loco mutabilis, Loci mutatio.

Exemplificat in omnibus ſpeciebus motus, ſicut alteratio eſt actus alterabilis, inquantum eſt alterabile. Et, quia motus in quantitate, & in ſubſtantia, non habent vnum nomen, ſicut motus in quantitate, qui dicitur alteratio: quantum ad motum in quantitate ponit duo nomina, & dicit, quod actus augementalis, & oppoſiti, ſ. diminuibilis, quibus non eſt vnum commune nomen, eſt augmentum & diminutio. Et ſimiliter in ſubſtantia, generabilis & corruptibilis, generatio & corruptio. Et mutabilis ſecundum locum, loci mutatio. accipit enim hic motum cōmuniter pro mutatione, non autem ſtricte, ſecundum quod diuiditur contra generationem, & corruptionem, vt dicetur in Quinto. Deinde cum Dicit.

A R G Y. *Atq; hoc motū eſſe inde perſpici poteſt. Nam cum ædificabile tale eſt, tū ipſum vt ædificatur actu dicimus eſſe, atqui hoc eſt ædificatio, Similiter & medicatio, & volutatio & ſaltatio, & iſtiuſmodi cætera.*

Quod autem hoc ſit motus ab hinc manifeſtum eſt. Cū enim ædificabile, in quantum huiuſmodi ipſum dicimus eſſe, actu ædificatur & eſt hoc ædificatio. Similiter autem & doctrinatio, & volutatio, & medicatio, & ſaltatio, & adoleſcentia, & ſenectus. T.c.7.

Manifeſtat ſingulas particulas definitiōis. Et primò quantum ad hoc quod motus dicitur actus. Secundo quātum ad hoc, quod dicitur exiſtentis in potētia ibi. {Quoniam autem.} Tertio quantum ad hoc quod additur, inquantum huiuſmodi ibi. {Dico autem hoc.} Circa primum vtitur tali ratione. Id, quod aliquid fit actu prius in potentia exiſtens, eſt actus: ſed aliquid fit actu dum mouetur, prius adhuc in potentia exiſtens: ergo motus eſt actus. Dicit ergo ex hoc manifeſtum eſſe quod motus ſit hoc, id eſt, actus, quia ædificabile dicit potentiam ad aliquid. cum aut ædificabile ſecundum hāc potentiam, quā importat, reducitur in actū, tunc dicimus, ꝙ ædificatur, & iſte actus, eſt ædificatio paſſiua. Et ſimiliter eſt de omnibus alijs motibus, ſicut doctrinatio, volutatio, medicatio, ſaltatio, adoleſcentia, id eſt augmentum, & ſenectus, id eſt diminutio. Conſiderādum eſt enim ꝙ antequam aliquid moueatur eſt in potentia ad duos actus, ſ. ad actum perfectum, qui eſt terminus motus: & ad actum imperfectum, qui eſt motus ſicut aqua antequam incipiat calefieri, eſt in potētia ad calefieri, & ad calidum eſſe: cum autem calefit reducitur in actum imperfectum, qui eſt motus: nondum autem in actū perfectū, qui eſt terminus motus, ſed adhuc reſpectu ipſius remanet in potentia. Secundo ibi.

T.c.8. Secūda par. T.c.8.

Quoniam autē aliqua potentia ſunt, atq; actu: at non ſimul, aut nō eodem, ſed vt quippiam calidum quidem eſt potentia, frigidum autem actu, cōplura iam vicisſim agēt, ac patiētur. oē nanq; ſimul actiuū erit atq; paſsiuū. quare & id, quod naturaliter mouet, mobile eſt, omne nāq; tale mouet, ſubiens motum & ipſum. Atq; ſunt quibus omne, quos mouet, moueri videtur. Verū de hoc quō ſeſe habet, ex alijs ſane patebit. Eſt enim quoddam mouentium, & immobile. Actus aūt eius, quod eſt potētia cū actu eſt, ac nō ut ipſum, ſed vt mobile eſt, operatur, motus nimirum eſt. A R G Y.

Quoniam autem quædam eadem ſunt, & potentia, & actu, quamuis non ſimul, aut nō ſecundum idem, ſed vt calidum quidem potentia, frigidum autem actu, multa iam agunt, & patiuntur ad inuicem. omne enim erit ſimul actiuum, & paſſiuum ergo, & mouens phyſice mobile erit. omne.n. huiuſmodi mouet cum mouetur & ipſum. Videtur quidem igitur quibuſdam, omne moueri mouens; Sed de hoc, quidē ex alijs erit manifeſtum quomodo ſe habent. Eſt enim quiddam mouentium & immobile, ſed potentia exiſtentis cum actu eus agat, aut ipſum, aut aliud, inquantum mobile, motus eſt. T.c.8.

Oſtendit, ꝙ motus ſit actus exiſtentis in potētia tali ratione. Omnis enim actus, eius eſt propriè actus in quo ſemper inuenitur, ſicut lumē nūquam inuenitur niſi in diaphano & propter hoc eſt actus diaphani. ſed motus ſemper inuenitur in exiſtente in potentia: eſt igitur motus actus exiſtentis in potentia. Ad manifeſtationem igitur ſecundæ propoſitionis dicit, ꝙ quia quædam eadē ſunt, & in potentia, & in actu: licet non ſimul, aut ſecundum idem, ſicut aliquid eſt calidum in potentia, & frigidū actu, ex hoc ſequitur, quod multa agūt, & patiuntur ad inuicem, in quātū ſcilicet vtrūq; eſt in potentia & actu reſpectu alterius, ſecundum diuerſa. Et quia omnia corpora inferiora naturalia communicant in materia, ideo in vnoquoque eſt potentia ad id, quod eſt actu in altero: & ideo in omnibus talibus, aliquid ſimul agit: & patitur: & mouet & mouet. Et ex hac ratione quibuſdam viſum eſt, ꝙ ſimpliciter

T.c.9. Circa hanc literam vide Simpl.

omne

omne mouens moueatur. Sed de hoc manifeſtum erit
T.c.44. magis in alijs.oſtendetur enim in Octauo huius, & in
T.c.37. Duodecimo Meta. ꝙ eſt quoddam monens immobi-
le,quia non eſt in potentia, ſed in actu tantum.Sed qñ
id quod eſt in potentia, actu quodammodo exiſtens
agit,aut ipſum,aut aliud in quãtum eſt mobile,i.redu-
citur in actum motus:ſiue ſit motum a ſe,ſiue ab alio,
tunc eſt motus actus eius. Et inde eſt, ꝙ illa, quæ ſunt
in potentia,ſiue agant,ſiue patiantur, mouentur: quia
2. de Gene. & agendo patiuntur,& mouẽdo,mouẽtur,ſicut ignis,
T.c.28. cum agit in ligna,patitur,inquantũ ingroſſatur per fu
mũ,quia flamma nõ eſt niſi fumus ardens. Tertio ibi.

ARGY. *Atq; vt mobile dico hoc pacto. Eſt u. æs potentia ſta-
tuæ,attamen non æris actus, vt eſt æs eſt motio. non eſt .u.
idem eſſe æris, & aliqua potentia mobilis: Nam ſi eſſet
idem ſimpliciter, ratione ve, æris vt æs eſt actus, motus ni-
mirum eſſet. at non eſt idem(vt diximus.)*

*Dico autem hoc in quãtum ſic eſt enim æs potentia ſta
tua,ſed tamen non æris actus, & in quantum æs eſt,motus
eſt,nõ enim idem eſt æri eſſe,& potẽtia aliqua mobili. quo
niam ſi idem eſſet ſimpliciter,& ſecundum rationem,eſſet
vtiq; æris,inquantum æs eſt actus, motus. Non eſt autem
idem quemadmodum dictum eſt.*

T.c.10 Manifeſtat hanc particulam,in quantum huiuſmo-
di. Et primo per exemplum. Secundo per rationem
ibi. { Manifeſtum autem & in contrarijs. } Dicit ergo
primo ꝙ neceſſarium fuit addi in quantũ huiuſmodi,
quia id,quod eſt in potentia,eſt etiam aliquid actu.Et
licet idẽ ſit ſubiectum exiſtens in potentia, & in actu,
non tamen eſt idem ſecundum rationem eſſe in potẽ-
tia, & eſſe in actu,ſicut æs eſt in potẽtia ad ſtatuam , &
eſt actu ęs, non tamen eſt eadem ratio ęris in quãtum
eſt æs,& in quantum eſt potentia ad ſtatuam. Motus
autem non eſt actus æris in quantum eſt æs,ſed in quã
tum eſt in potentia ad ſtatuam: aliàs oporteret ꝙ quã
diu æs eſſet, tandiu æs moueretur,quòd patet eſſe fal-
ſum. Vnde patet conuenienter additum eſſe, inquan-
tum huiuſmodi. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet autem in contrarijs: nam valens quidem eſſe ac
ægrotare poſſe non eadem ſunt, ſed diuerſa. Eſſet. u. idem
ægrotare, atq; valere. Subiectum autem, & id quod va-
let,atq; ægrotat, vnum & idem eſt ſiue humiditas ſit, ſiue
ſanguis. Cum autem non ſit idem, quamadmodum neque
color eſt idem,atque viſibile: patet actum poſſibilis, ea ra-
tione qua poſſibile eſt, motum eſſe.*

T.c.10. *Manifeſtum autem eſt & in contrarijs. poſſe quidem
enim ſanari,& poſſe laborare alterum eſt. Et nãque, ſi la-
borare quidem, & ſanari idem eſſet, ſubiectum autem,&
ſanabile, & infirmum ſiue humiditas ſiue ſanguis, vnum
& idem eſt. Quoniam autem non eſt idem, quemadmodũ
neque color idem, & viſibile,poſſibilis in quantum poſſi-
bile,actus,manifeſtum,quod motus eſt.*

Oſtendit idem per rationem ſumptam à cõtrarijs,
Manifeſtum eſt.n.ꝙ aliquando idem ſubiectum eſt in
potẽtia ad cõtraria, ſicut humor,aut ſanguis, eſt idem
ſubiectum ſe habens in potentia ad ſanitatem, & ægri
tudinem. Manifeſtum eſt autem,ꝙ eſſe in potentia ad
ſanitatem,& eſſe in potentia ad ęgritudinem, eſt alte-
rum,& alterum. & hoc ſecũdum ordinem ad obiecta.
alioquin, ſi idem eſſet poſſe laborare,& poſſe ſanari, ſe
queretur ꝙ laborare,& ſanari, eſſent idem. Differunt
ergo poſſe laborare, & poſſe ſanari, ſecũdum rationẽ,
ſed ſubiectum eſt vnum & idem. Patet ergo quod nõ
eſt eadem ratio ſubiecti, in quãtum eſt quoddam ens,
& inquantum eſt potentia ad aliud: alioquin potentia
ad contraria eſſet vna ſecũdum rationem. Et ſic etiam
non eſt idem ſecũdum rationem color, & viſibile. Et
ideo neceſſariũ fuit dicere quod motus eſt actus poſ-
ſibilis, in quantum eſt poſſibile, ne intelligeretur eſſe

actus eius, quod eſt in potentia, inquantum eſt quod-
dam ſubiectum.

LECTIO. III.

Cum ratione, tum ex aliorum Antiquorum de motu defi-
nitionibus examinatis, & excluſis, ſuam re-
ctam ac ſufficientem deducit.

Hunc igitur eſſe, atq; tũc re moueri: cum eſt iſte actus, ARGY.
*& neq; prius,neq; poſterius patet. fit. n. vt quodq; inter-
dũ operetur, interdũ nõ operetur, ceu ædificabile, atq; ædi-
ficabilis actus, vt ædificabile eſt, ædificatio nimirum eſt.
Nã actus ipſius, aut eſt ædificatio aut domus. At cũ eſt
domus, tum non eſt(vt patet) ædificabile, ædificabile ve-
rò ædificatur. neceſſe eſt igitur actum ipſius ædificationẽ
eſſe. at ædificatio motus eſt quidam. Eadem & ad cæte-
ros motus accommodabitur ratio.*

Quòd quidem igitur hoc ſit, & quod accidit tunc T.c.12.
moueri, cum eſt actu, & neque prius, neq; poſte- Alexã. abij
rius, oſtenſum eſt, contingit enim vnumquodque ali- cit hũc text.
quando quidem operari, aliquando aũt nõ vt ædificabile, Ab Ar.
& ædificabilis actus, inquantum eſt ędificabile, ædifica- ficina tamẽ
tio eſt. Aut enim hoc eſt ædificatio actus, aut domus; ſed, quia
cum domus ſit non amplius ædificabile eſt. ædificatur au- Porphy. in-
tem ædificabile: neceſſe eſt ergo ædificationem eſſe actum. terpretati
ædificatio autem motus quidam eſt. At verò eadem con ſunt contẽ-
ueniet ratio in alijs motibus dit Simp.
inter alios
connumera

Poſita definitione mot⁹ & manifeſtatis ſingulis par ri debere.
ticulis definitionis, hic conſequenter oñdit ꝙ defini-
tio ſit bene aſsignata. Et primo directè, ſcd'o indirectè
ibi. Quod aũt bene dictum ſit. } Circa primũ vtitur tali
ratione. Oẽ, quod eſt in potentia, qñque contingit eſ
ſe in actu, ſed ædificabile eſt in potentia: ergo cõtinget
aliquando actum eſſe ædificabilis, in quantum eſt ædi-
ficabile. Hoc autem eſt vel domus, vel ædificatio, ſed
domus non eſt actus ædificabilis, in quantũ eſt ædifica
bile, quia ædificabile in quãtum huiuſmodi reducitur
in actum cum ædificatur, cum aũt iam domus eſt, non
ædificatur. Relinquitur igit ꝙ ędificatio ſit actus ędifi
cabilis, inquantum hmõi. ædificatio aũt eſt qdam mo
tus: motus igitur eſt actus exñtis in potentia, inquan-
tum huiuſmodi. Et eadem ratio eſt de alijs motibus.
Patet igitur quod motus talis ſit act⁹, qualis dictus eſt
& quod tũc aliquid mouetur qñ eſt in tali actu, & ne-
que prius, neque poſterius. quia prius, cum eſt in poten
tia tantum, non incipit motus, neque etiam poſterius,
cum iã omnino deſinat eſſe in potentia, per hoc quod
ſit in actu perfecto. Secundo ibi,

At qui patet nos de ipſo motu rectè dixiſſe. & ex hi- ARGY
*ſce, quæ cæteri de ipſo dixerunt, & quia non eſt facile ip-
ſum, aliter definire neq; .n. motum mutationemq; quiſpiã
alio in genere ponere poteſt neque qui aliter de ipſo dixe-
runt, rectè dixiſſe videntur.*

*Quòd autem bene dictum ſit, manifeſtum eſt ex quibus
alij de ipſo dicunt, ex eo quod non facile eſt definire alter
ipſũ. Neq; .n. motũ in alio genere ponere põt vtiq; aliquis.* T.c.12.

Oſtendit indirectè definitionem bene aſsignatam
per hoc, ſcilicet ꝙ non contingat motum aliquem ali-
ter definire. Et circa hoc tria facit. Primo proponit qđ Secũda par.
intendit. Secundo ponit definitiones aliorum de mo- huius. text.
tu,& reprobat eas ibi. { Manifeſtum autem intenden- Secũda par
tibus. } Tertio aſsignat cauſã quare alij ſic definierunt te.13. tex.
motum ibi. { Cauſa autem in hoc ponere. } Dicit er-
go primo, quod manifeſtum eſt motum eſſe bene de-
finitum ex duobus. Primo quidem, quia definitio-
nes, quibus alij definierunt motum, ſunt inconuenien
tes, ſecundo ex hoc, quod non conuenit eum alter de-
finire. Cuius ratio eſt, quia motus non collocari poteſt
in aliquo alio genere, quàm in genere actus exiſtentis
in potentia. Secundo ibi.

Id ita

A R G Y. *Id ita eſſe idem continuo ſanè patebit. Quidam enim diuerſitatem, & inæqualitatẽ, & id etiam quod haud eſt, motũ eſſe dixerunt. At nihil prorſus, ſiue ſit diuerſum, ſiue inęquale, ſiue non ens, neceſſario moueri videtur. Et inſuper non ad hæc, aut ex hiſce, magis ipſa mutatio, quàm ex oppoſitis eſt.*

Manifeſtum autem intendentibus quemadmodum ponunt quidam ipſum alteritatem & inæqualitatẽ, & quod nõ eſt dicentes eſſe motũ. quorũ nullum neceſſariũ eſt moueri, neq; ſi altera ſint, neque ſi inæqualia, neq; ſi non ſint.

T.c.13. *Sed neque mutatio in hæc, neque ex his magis eſt quàm ex oppoſitis.*

Excludit definitiones aliorum de motu. Et ſciendum ꝙ tripliciter aliqui definierunt motum. Dixerunt enim motum eſſe alteritatem ſeu diuerſitatem ꝓpter hoc, quod id, quod mouetur, ſemper alio & alio modo ſe habet. Item dixerunt motum eſſe inæqualitatem. quia id, quod mouetur, ſemper magis ac magis accedit ad terminum. Dixerunt etiam motũ eſſe, quod non eſt, ideſt nõ ens: quia id, quod mouetur, dum mouetur, nõdum habet id, ad quod mouetur vt quod mouetur, ad albedinem, nõdum eſt album. Has autem definitiones deſtruit Philoſophus tripliciter. Primo quidem ex parte ſubiecti motus. ſi enim motus eſſet alteritas, vel inęqualitas, vel non ens, cuicunque iſta ineſſent, neceſſario moueretur: quia cuicunq; ineſt motus, illud mouetur. Sed non eſt neceſſarium moueri, neque ea, quę ſunt altera ex hoc ipſo quod altera ſeu diuerſa sũt, neq; inæqualia, nequæ ea, quæ non ſunt. relinquitur igitur quod alteritas, & inequalitas, & nõ ens, nõ eſt motus. Secundo oſtendit illud ex parte termini ad quem. quia motus, & mutatio, nõ eſt magis in alteritatem, ꝙ̃ in ſimilitudinem, neque magis in inęqualitatem quàm in æqualitatem, neque magis in non eſſe, quàm in eſſe. Nam generatio eſt mutatio ad eſſe, & corruptio ad nõ eſſe. Non igitur motus magis eſt alteritas, quàm ſimilitudo, vel inæqualitas, quàm æqualitas: vel non ens quàm ens. Tertio oſtẽdit idẽ ex parte termini, a quo, quia ſicut motus aliquis eſt ex alteritate, & ex inæqualitate, & ex non ente, ita eſt ex oppoſitis horum. Non igitur motus magis dẽt poni in his generibus quàm in oppoſitis. Tertio ibi.

A R G Y. *Ponendi autem motum in hiſce cauſa fuit, motum indefinitum quoddam eſſe videri. Alterius verò principia ſeriei, indefinita ſunt ſanè, ex eo quia ſunt priuatiua. nihil enim ipſorũ, aut hoc aliquid, aut tale, aut cæterorum quicquam eſt prædicamentorum.*

Cauſa aũt, cur in his ponãt illi eſt, quod indeterminatũ quiddam iam videtur eſſe motus. Alterius autem coordinationis principia ex eo quòd ſunt priuatiua, & indeterminata ſunt. neq; enim hoc, neq; tale, neq; vnum ipſorum, quia neq; aliorum quicquam prædicamentorum.

Aſsignat cauſam quare predicto modo antiqui motum definierãt. Et circa hoc duo facit. Primo aſsignat cauſam eius quod dictum eſt. Secundo aſsignat cau-

T.c. 14. & 15. ſam cuiuſdam, quod ſuppoſuerat ibi. § Videri autem indeterminatum. § Dicit ergo primo quod iſta eſt cauſa quare Antiqui poſuerũt motum in prædictis generibus, ſcilicet alteritatis, inæqualitatis, & non entis: quia motus videtur eſſe quoddam indeterminatum, id eſt, incompletum, & imperſectum, quaſi non habens determinatam naturam. Et, quia indeterminatus eſt, propter hoc videtur eſſe ponendus in genere priuatiuorũ. Nam, cum Pythagoras poneret duas ordinationes rerum in quarum vtranque ponebat quædã decem principia: principia, quæ erant in ſecunda ordinatione, dicebantur ab ipſo indeterminata, quia ſunt priuatiua: non enim determinantur per formam, quæ ſit in genere ſubſtãtię, neque per formam qualitatis: neq; per formam aliquam ſpecialem in aliquo horũ generũ exiſtẽtem, neque etiam per formam alicuius aliorum prędicamentorum: In vna autem ordinatione ponebant Pythagorici hęc decem, ſcilicet finitum, impar, vnum dextrum, maſculum, quietem, rectum, lumẽ, bonum, triangulũ, æquilaterum. In alia autem infinitum, par, multitudinẽ, ſiniſtrum, fœminam, motũ, obliquũ, tenebras, malum, ex altera parte longius. Secundo ibi.

At vt videatur motus indefinitum quoddã eſſe, cauſa fuit, non poſſe ipſum, aut in potentia rerum, aut in actu, poni. Neq; enim id, quod eſſe poteſt quantũ, neq; id, quod eſt actu quantum, neceſſario mouetur. Et motus quidẽ actus quidam eſſe videtur (imperfectus tamen) propterea quod ipſum poſſibile imperfectum eſt, cuius eſt actus. Et idcirco difficile eſt accipere, quid nam ſit motus. neceſſe eſt enim ipſum, aut in priuatione, aut in potentia, aut in actu ſimplici ponere. at nihil horũ eſſe poſſe videtur. reſtat igitur modus ille iam dictus actum quidem ipſum aliquem eſſe, talem autem actum, qualem antea diximus, qui difficilis quidem eſt cognitu, poteſt autem eſſe. A R G Y.

Videri autem indeterminatũ eſſe motum, cauſa eſt, quia neq; in potentiam eorum, quæ ſunt generum, neq; in actum eſt ponere ipſum ſimpliciter. Neque enim quod poteſt eſſe quantũ, moueri ex neceſſitate eſt, neque quod actu quantũ eſt. Et motus quidẽ actus quidam videtur eſſe (imperfectus autem.) cauſa autem eſt, quoniam imperfectum eſt quod poſſibile, cuius eſt actus motus. Propter hoc igitur difficile eſt accipere quid ipſum ſit. aut enim in priuationem neceſſe eſt ipſum ponere, aut in potentiam aut in actũ ſimplicem. horum autem nullum videtur eſſe poſſe; relinquitur igitur prædictus modus, actum quidem quendam eſſe, ſed huius actum qualem diximus, difficile quidem videre, contingit autem eſſe. T.c.14. T.c.15.

Aſsignat cauſam, quare motus ponit̃ inter indeterminata. & dicit ꝙ huius cauſa eſt, quia neq; põt poni ſub potentia, neque ſub actu. Si enim poneretur ſub potentia, quicquid eſſet in potentia, puta ad quantitatem, moueretur ſecundum quantitatem. Et, ſi contineretur ſub actu, quicquid eſſet actu quantum, moueretur ſecundum quantitatem. Et quidem verum eſt ꝙ motus eſt actus, ſed eſt actus imperſectus medius, inter potentiam & actum. Et ꝙ ſit actus imperfectus ex hoc patet, ꝙ illud, cuius eſt actus, eſt ens in potẽtia, vt ſupra dictum eſt: & ideo difficile eſt accipere quid ſit motus. Videtur enim in primo aſpectu, ꝙ vel ſit ſimpliciter actus, vel ſimpliciter potentia, vel ꝙ contineatur ſub priuatione, ſicut aliqui poſuerunt ipſum contineri ſub non ente, & ſub inæqualitate. Sed nullum horum eſt poſsibile, vt ſupra oſtẽſum eſt. Vnde relinquitur ſolus prædictus modus ad definiendum motum, vt ſcilicet motus, ſit actus talis, qualem diximus, ſcilicet exiſtentis in potentia. Talem autem actũ conſiderare difficile eſt propter permixtionem actus & potentiæ, tamen eſſe talem actũ non eſt impoſsibile, ſed cõtingẽs.

L E C T I O IIII.

Alia quaſi materialis motus definitio ex premiſsis deducitur, motum videlicet actum mobilis eſſe, quoque item pacto mouentis ac mobilis motus dem iactus ratione autem diuerſus ſit declaratur.

Mouetur autem & omne mouẽs, vt diximus, quod eſt potentia mobile. A R G Y.

M*Ouetur autem & mouens omne, ſicut dictum eſt, cum ſit potentia mobile.* T.c.16. (Tex. Ale.)

Poſtquam Philoſophus definiuit motum hic oſtendit cuius actus ſit motus, vtrũ ſcilicet mobilis, vel mouentis. Et poteſt dici ꝙ hic ponit aliam definitionem motus, quæ ſe hẽt ad præmiſſam, vt materialis ad formalem vult ſeiungere cœleſte corpus ab ijs corruptibilibus.

malem & concluſio ad principium. Et hæc eſt defini-
tio: motus eſt actus mobilis, in quantú eſt mobile. hęc
enim definitio cócluditur ex præmiſſa. quia enim mo-
tus eſt actus exiſtentis in potentia, in quantum huiuſ-
modi: exiſtens aut in potẽtia, inquantum huiuſmodi,
eſt mobile, non autem mouens quia mouens inquan-
tum huiuſmodi, eſt ens in actu: ſequitur quòd motus
ſit actus mobilis, inquantum huiuſmodi. Circa hoc er
Secũda par go tria facit. Primo oſtẽdit ꝙ motus eſt actus mobilis.
te. 18. tex. Secundo, quomodo ſe habet motus ad mouẽtem ibi.
T.c.19. § Motiui autem actus. § Tertio mouet dubitationem
ibi. Habet autem defectum. Circa primum duo fa-
cit. Primo ponit definitionẽ motus, ſcilicet qđ motus
eſt actus mobilis. Secundo ex hoc declarat quoddam,
T. c. 18. quod poterat eſſe dubium ibi. § Et dubium autem. §
T. c. 17. Circa primum tria facit. Primo inueſtigat definitionẽ
motus Secũdo concludit eam ibi. § Vnde motus eſt. §
T.c. 17. Tertio manifeſtat eá ibi. § Accidit autem, &c. § Ad in-
Ibidem ueſtigandũ autem definitionem motus præmittit, ꝙ
moueri etiam accidit mouenti. Et circa hoc duo facit.
Secũda par Primo probat quod omne mouens mouetur. Secundo
te. 16. tex. oſtendit vnde accidat ei moueri ibi. § Adhuc agere. §
Quòd autem mouens moueatur, oſtendit ex duobus.
Primo quidem, quia omne, quod prius eſt in potentia,
& poſtea in actu, quodammodo mouetur: mouens au
tem inuenitur eſſe prius mouens in potentia, & poſtea
mouens in actu: mouens ergo huiuſmodi mouetur. Et
hoc eſt quod dicit, quod omne mouens, cum ita ſe ha-
beat, quod quandoque ſit in potentia § mobile. § ideſt
ad mouẽdum, mouetur, ſicut dictum eſt, hoc enim ex
dictis apparet. Dictum eſt enim quod motus eſt actus
exiſtentis in potentia. & hoc contingit in omni mo-
uente naturali. vnde dictum eſt, quòd omne mouens
Phyſicum mouetur. Secundo ibi.

A R G Y. *Et cuius immobilitas quies eſt. cui enim motus ineſt, huius profecto immobilitas quies eſt.*

Et cuius mobilitas quies eſt. Cui enim motus ineſt, huius immobilitas quies eſt.

Oſtendit idem alio modo. Cuiuſcunq; ſua immobi
litas eſt eius quies, huic ineſt motus (quies enim & mo
tus cum ſint oppoſita, habent fieri circa idem) ſed mo
uentis immobilitas, ideſt ceſſatio à mouendo, dicitur
quies. (dicuntur enim quædam quieſcere, quando ceſ-
ſant agere.) Omne igitur tale moués, ſcilicet cuius im-
mobilitas eſt quies, mouetur. Secundo ibi.

A R G Y. *Nam in hoc agere ratione, qua tale eſt, mouere mimiũ eſt: at hoc facit tactu: quare ſimul etiam patitur.*

Ad hoc enim agere in quãtum huiuſmodi, ipſum mouere eſt. Hoc autem facit tactu: quare ſimul & patitur.

Oſtendit vnde accidat mouenti quod moueatur.
non enim accidit ei ex hoc, quod mouet, ſed ex hoc,
quod mouet tangendo, quia mouere eſt agere ad hoc,
quod aliquid moueatur, id autem, quod ſic à mouen-
te patitur mouet. Sed hoc, quod eſt agere, facit tactu,
nam corpora tangendo agunt: vnde ſequitur, quod &
ſimul patiatur, quia quod tangit, patitur. ſed hoc intel-
ligendum eſt, quando eſt mutuus tactus, ſcilicet quod
Agens com aliquid tangit, & tangitur vt cõtingit in his, quæ com
municãs in municant in materia, quorum vtrunq; ab altero pati-
materia paſ tur, dum ſe tangunt. Corpora autem cœleſtia, quia
ſo, in agẽdo non communicant cum corporibus inferioribus in
re patitur. materia, ſic agunt in ea, quòd non patiuntur ab eis, &
T.c. 54. tangunt, & non tanguntur, vt dicitur in primo de Ge-
ne. Deinde cum dicit.

A R G Y. *Quocirca motus actus eſt mobilis, vt eſt mobile. accidit autem hoc, ipſius motiui tactu. quare ſimul etiam patitur. Semper autem id, quod mouet, formam aliquam afferes, aut hoc, aut tale: aut tantum: quæ quidẽ principium erit & cauſa motus cum mouet. Id enim quod actu eſt homo facit hominem, ex eo, quod eſt potentia homo.*

Vnde motus actus mobilis eſt in quantum eſt mobile. Accidit autem hoc tactu motiui. quare ſimul & patitur Species autem ſemper exiſtimabitur aliqua mouens, aut enim hæc, aut qualis. aut quanta, quæ erit principium, & cauſa motus cum moueat, vt actu homo facit ex potentia exiſtente homine. hominem. T.c. 17.

Ponit definitionem mot⁹ concludens ex prędictis,
quòd quamuis mouens, moueatur, motus tamen non
eſt actus mouẽtis, ſed mobilis ſecundum quod eſt mo-
bile. Et hoc conſequenter manifeſtat, per hoc quòd
moueri accidit mouenti & non per ſe ei competit. vn-
de, ſi aliquid ſecundum hoc mouetur, ſecundũ quod
actus eius eſt motus, ſequitur quod motus non ſit a-
ctus mouentis, ſed mobilis, non quidem inquantum
eſt mouens ſed in quantum eſt mobile. Quòd autem
moueri accidat mouenti, manifeſtat per id, quod ſu-
pra dictum eſt: hoc enim ſcilicet actus mobilis, qui eſt T.c. 17.
motus, accidit ex contactu mouentis, ex quo ſequitur Eudemus,
quod ſimul dum agit patiatur: & ſic moueri competit Ale. & Sim-
mouenti per accidens. Quòd autem non competat ei pli. motum
per ſe manifeſtat per hoc, quòd ſemper aliqua forma in mobili
videtur mouens eſſe ſicut forma, quæ eſt in genere ſub ſubiectiue
ſtantiæ, in tranſmutatione, quæ eſt ſecundum ſubſtan eſſe fatẽtur
tiam: & forma, quæ eſt in genere qualitatis, in altera
tione: & forma quæ eſt in genere quantitatis, in aug-
mento, & diminutione. Huiuſmodi enim formę ſunt
cauſæ, & principia motuum, cum omne agens mo-
ueat ſecundum formam. Omne enim agens agit in
quantum eſt actu, ſicut actu homo facit ex homine in
potentia hominem actu, vnde cum vnumquodque ſit
actu per formam, ſequitur quod forma ſit principium
mouens. Et ſic mouere competit alicui inquantum ha
bet formam, per quam eſt in actu. vnde, cum motus
ſit actus exiſtentis in potentia, vt ſupra dictum eſt; ſe-
quitur, quòd motus non ſit alicuius in quantum eſt
mouens, ſed in quantũ eſt mobile: & ideo in defini-
tione motus poſitum eſt, quod eſt actus mobilis, in
quantum eſt mobile. Deinde cum dicit.

Quæ cum ita ſint patet motũ in ipſo mobili eſſe, id in quam quod mutatur. Eſt enim actus huius, ab ipſo motiuo. A R G Y.

Et dubium autem manifeſtum eſt, quod eſt motus in mobili. actus enim huius, & ab hoc.

Manifeſtat quoddã dubium ex prædictis. Solet. n. T.c. 17.
eſſe dubium apud quoſdam, vtrum motus ſit in mo-
uente, aut mobili. Sed hoc dubium declaratur ex præ-
miſsis. Manifeſtum eſt enim, quod actus cuiuſlibet eſt
in eo, cuius eſt actus: & ſupra ſic manifeſtatũ eſt, quod
actus motus eſt in mobili, cum ſit actus mobilis, cauſa
tus tamen in eo a mouente. Deinde cum dicit.

Motiui quoq; actus non alius quiſquam eſt. A R G Y.

Motiui autem actus non alius eſt.

Oſtendit quomodo ſe habeat motus ad mouens,
Et primo proponit quod intendit dicens quod actus,
motiui, non eſt aliud ab actu mobilis. Vnde cum mo-
tus ſit actus mobilis, eſt etiam quodammodo actus
motiui. Secundo ibi.

Amborum nanq; actum eſſe oportet. Eſt enim hoc quidem motiuum quo poteſt; hoc autem mouens, quo agit. A R G Y.

Oportet quidem enim eſſe actum vtriuſq; motiuũ quidem eſt in ipſo poſſe, mouens autem in ipſo operari, vel agere.

Manifeſtat propoſitum. Et circa hoc tria facit. Pri-
mo oſtendit qđ mouẽtis eſt aliquis actus, ſicut & mo-
bilis. Quicquid enim dicitur ſecundum potentiam &
actum, habet aliquem actum ſibi competentem: ſed
ſicut in eo, quod mouetur dicitur mobile ſecundũ po-
tentiam, inquantum poteſt moueri, motum autem ſe
cundum actum, in quantũ actu mouetur: ita ex parte
mouentis motiuum dicitur ſecundum potentiam, in
quantum. ſ. põt mouere: mouens aũt in ipſo agere, i. in

quantum

quantum agit actu. Oportet igitur vtriq; ſ. mouenti, & mobili competere quendam actum. Secundo ibi.

ARGY. *At ipſius mobilis eſt actiuum. quare perinde amborum vnum eſt actus:*

Sed eſt actiuum mobilis. quare ſimiliter vnus vtriuſq; eſt actus.

Oſtendit ꝙ idem ſit actus mouẽtis & moti: mouentis enim dicitur in quãtum aliquid agit, moti autem in quantum patitur: ſed idem eſt quod mouens agendo cauſat, & quod motum patiendo recipit. Et hoc eſt quòd dicit, quod ⸗ mouens eſt actiuum mobilis, ⸗ id eſt actum mobilis cauſat: quare oportet vnum actũ eſſe vtriuſq; ſ. mouentis, & moti. Idem enim eſt quod eſt à mouente, vt à cauſa agente, & quod eſt in moto, vt in patiente, & recipiente. Tertio ibi.

ARGY. *Atq; vnius ad duo, & duorum ad vnum idem eſt interuallum & vt acclive, atq; decliue: hæc enim vnum quidem ſunt, at ratio non eſt vna: Similiter res ſeſe habet & in hiſce, quorum alterum mouet, alterum, mouetur.*

Sicut idem ſpacium eſt vnius ad duo, & duorum ad vnum, & aſcendentis, & deſcendentis. Hæc enim vnum quidem ſunt, ratio autem non vna. Similiter autem eſt, & in mouente, & in moto.

Manifeſtat hoc per exemplum. Eadem enim diſtantia eſt vnius ad duo, & duorum ad vnum ſecundum rẽ ſed differunt ſecundum rationem, quia ſecundũ quod incipimus comparationem a duobus procedendo ad vnum dicimus duplũ, è contrario verò dicitur dimidium. Et ſimiliter idem eſt ſpatium aſcendentis & deſcendentis: ſed ſecundum diuerſitatem principij, & termini vocatur aſcenſio, vel deſcenſio. Et ſimiliter eſt in mouente, & moto. Nam motus ſecundum quod procedit a mouente in mobile eſt actus mouẽtis, ſecundũ autem ꝙ eſt in mobili a mouente, eſt actus mobilis.

LECTIO V.

In quo nam magis motus ſit, in mouente an in mobili, deq; motus ab actione & paſſione diſcrimine, & identitate, & prædicamentorum diſtinctione quã plura dicuntur. Motũ item motoris ac mobilis actum eſſe concludit.

ARGY. *Exiſtit autem hoc loco dubitatio diſſerẽdi facultati accommodata. Neceſſe eſt. n. actũ aliquẽ eſſe ipſius actiui etiam ipſius paſſiui: eſt enim actio quidem illius, paſſio verò huius. Et opus ſiniſue illius actus, huius autem affectus.*

T.c.19. Habet autem defectum rationabilem. Neceſſe eſt. n. fortaſsis eſſe quendam actum actiui, & paſſiui. hic quidem. n. actio illinc verò paſſio: opus. n. & finis, huius quidem actio, illius autem paſſio.

Poſtquam Philoſophus oſtendit, ꝙ motus eſt actus mobilis, & mouentis, nunc mouet quãdam dubitationem circa præmiſſa. Et primo mouet dubitationem. Secundo ſoluit ibi. At neque Actum. ⸗ Circa primum

T.c.20. duo facit. Primo præmittit quædam ad dubitationẽ. Secundo dubitationem proſequitur ibi. ⸗ Quoniam igitur vtraque. ⸗ Dicit ergo primo, ꝙ id, quod dictum

Secũda par te 19. tex. eſt ⸗ habet defectum ⸗ .i. dubitationem ⸗ rationabilem ⸗ .i. logicam, ad vtrãque. n. partem ſunt probabiles rationes. Ad hanc autem dubitationem hoc præmittit quòd aliquis actus eſt actiui, & aliquis actus eſt paſſiui ſicut ſupra dictum eſt, ꝙ & mouẽtis, & moti eſt aliquis actus. Actus quidem actiui vocatur actio, actus, verò paſſiui vocatur paſsio. Et hoc probat, quia illud, ꝙ eſt opus, & finis vniuſcuiuſq;, eſt actus eius, & perfectio, vnde, cum opus, & finis agentis ſit actio, patientis autem paſsio (vt per ſe manifeſtum eſt) ſequitur quod dictum eſt, quòd actio, ſit actus agentis & paſsio patientis. Secundo ibi.

ARGY. *Si igitur ambo ſint motus ſintq; diuerſi in quo nã ſunt? Ait enim in patiente, & eo quod mouetur ſunt ambo: aut actio quidem eſt in agente paſſio verò in patiente, quòd ſi hanc etiam actionem oporteat appellare, nomine ſoco connuenient.*

Quoniam igitur vtraq; ſunt motus, ſi quidem alteri, in aliquo ſunt. Aut. n. vtraque in patiente & moto ſunt. aut in agente ſunt vtraq; Aut actio quidem in agente paſſio autem in patiente eſt. Si autem oportet & hanc actionem vocare, æquiuocè quidẽ ſit. a.c. habet hæc verba.

Proſequitur dubitationẽ. Manifeſtũ eſt enim quod tam actio, quàm paſsio ſunt motus: vtrunque enim eſt idem motui. Aut igitur actio & paſsio ſunt ijdem motus, aut ſunt diuerſi motus. Si ſunt diuerſi, neceſſe eſt ꝙ vterq; ipſorũ ſit in aliquo ſubiecto, aut igitur vterque eſt in patiente, & moto, aut alterum eorum eſt in agente, ſcilicet actio, & alterum in patiente, ſcilicet paſsio. Si autem aliquis dicat ecõtra, quòd id, quod eſt in agẽte ſit paſsio: & id quod eſt in patiente ſit actio manifeſtum eſt, quòd æquiuoce loquitur: id enim quod eſt paſsio vocabit actionem, & econtra. Videtur autem quartum membrum omittere, ſ. ꝙ vtrunq; ſit in agẽte. ſed hoc prætermittit, quia oſtenſũ eſt, ꝙ mot⁹ ſit in mobili, per quod excluditur hoc membrũ, quòd neutrum ſit in patiente, ſed vtrunque in agente. Ex his igitur duobus membris, quę tãgit, primum proſequitur. Secundo ibi.

At vero ſi hoc eſt, motus profecto in eo, quod mouet, erit. Eadem enim eſt, & in eo quod mouet, & in eo quod mouetur, ratio. Quare autem omne mouẽs mouebitur, aut aliquid motum habens haud mouebitur. ARGY.

At vero ſi hoc eſt in mouente motus erit. eadem. n. ratio eſt in mouente, & in moto. Quare autem omne mouẽs mouebitur, aut habens motum non mouebitur.

Si enim aliquis dicat ꝙ actio eſt in agente, & paſsio in patiente: actio autem eſt motus quidam vt dictum eſt, ſequitur quod motus ſit in mouente. Eandem autem rationẽ oportet eſſe, & de mouente & de motu, ſ. vt in quocunque eorum ſit motus, illud moueatur. Vel eadem ratio eſt de mouente & moto, ſicut & de patiẽte, & agente: in quocunque autem eſt motus illud mouetur: quare ſequitur, vel quòd omne mouens moueatur, vel quòd aliquid habeat motũ, & nõ moueat, quorũ vtrunque videtur inconueniens. Deinde cum dicit.

Quod ſi ambo, actio, inquam, & paſſio in eo ſit, quod mouetur, & patitur, & hæc duo doctio diſciplinaue ſunt in ipſo diſcente. Primum quidẽ actus in vnoquoq; cuiuſq; non erit. Deinde abſurdum eſt, duobus quippiam motibus ſimul moueri: erunt enim alterationes quadam vnius duæ atque ad vnam formam, at fieri nequit.

Si autem vtraq; in moto ſunt, & in patiẽte, & actio in quam, & paſſio, & doctio, & doctrina, cũ duo ſint, in addiſcente ſint. Primũ quidem actus vniuſcuiuſq; non in vnoquoq; erit. Poſtea, & inconueniens eſt, per duos motus ſimul moueri. Quædam nanq; erunt alterationes duæ vnius, & in vnam ſpeciem. Sed impoſsibile eſt. ARGY.

Proſequitur aliud membrum dicens, ꝙ ſi aliquis dicat quòd vtrunq; .ſ. actio, & paſsio, cum ſint duo motus, ſunt in patiente & moto, & doctio, quæ eſt ex parte docentis, & doctrina, quę ex parte addiſcẽtis, ſunt in addiſcente, ſequuntur duo inconuenientia. quorũ primum eſt (quia dictum eſt ꝙ actio eſt actus agentis.) ſi igitur actio non eſt in agente, ſed in patiente: ſequetur ꝙ proprius actus vniuſcuiuſque non eſt in eo cuius eſt actus. Poſtea ſequitur aliud inconueniens, ſ. ꝙ aliquod vnum, & idem moueatur ſecũdum duos motus. actio enim, & paſsio ſuppõnũtur nũc eſſe duo motus: in quocunq; autem eſt motus, illud mouetur, ſecundũ illum motũ: ſi igitur actio, & paſsio ſunt in mobili, ſequitur, qđ mobile moueatur ſecundũ duos motus. Et hoc idẽ eſſet, ac ſi eſſent duę alterationes vnius ſubiecti, quę terminarentur

minarentur ad vnam ſpeciem: ſicut ꝙ vnum ſubiectũ moueretur duabus dealbationibus, ꝙ eſt impoſsibile. Quod verò idem ſubiectum moueatur duab. alterationib. ſimul ad diuerſas ſpecies terminatis, ſ. dealbatione & calefactione, non eſt inconueniens. Manifeſtum autem eſt quòd actio & paſsio ad eandem ſpeciem terminantur, idem eſt enim quod agens agit, & patiens patitur. Deinde cum dicit.

Simpl. homines impoſsibile cũm aſ fert, & quę di ſcitu nõ ignata ibi dem dicit.

ARGY. *At vnus ne actus erit? At rationes fines egreditur, diuerſorum ſpecie duorum vnum actum, eundemq; eſſe. Et ſi idem doctio diſciplinaue & actio atq; paſſio, docere etiam & diſcere idem erit. & agere atque pati. Quare neceſſario diſcet omnis qui docet, & patietur, qui agit.*

Sed vnus ne it actus? Sed irrationabile, & duorum et diuerſorum ſecundum ſpeciem eundem, & vnum eſſe actum. Et erit ſiquidẽ doctio & doctrina idem, & paſſio, & actio, & docere cum addiſcere, idem; & agere cum pati. Quare neceſſe eſt omnem docentem addiſcere & agentem pati.

Proſequitur aliud membrum. Poſſet.n. aliquis dicere ꝙ actio & paſsio non ſunt duo motus, ſed vnus. Et ex hoc ducit ad quatuor inconueniẽtia. quorũ Primũ eſt, quòd idem ſit actus diuerſorum ſecũdum ſpeciẽ: Dictum eſt.n. quòd actio ſit actus agentis, & paſsio actus patientis, quę ſecũdum ſpeciem ſunt diuerſa. ſi igitur actio, & paſsio ſunt idẽ motus, ſequitur quod idẽ actus, ſit diuerſorum ſecundum ſpeciem. Secundum inconueniens, eſt quòd, ſi actio, & paſsio ſint vnus motus quod idem ſit actio cum paſsione, & doctio, quę eſt ex parte docentis, cum doctrina, ſecundum quod ſe tenet ex parte addiſcentis. Tertium inconueniens eſt, ꝙ agere ſit idem, quod pati, & docere idem quod addiſcere. Quartũ quod ex hoc ſequitur, eſt, quod omne docens addiſcat, & ꝙ omne agens patiatur. Deinde cũ dicit.

ARGY. *An neque alicuius actum in alio eſſe abſurdum eſt? eſt enim doctio docentis actus, in aliquo tamen eſt, & non inciſus, ſed eſt huius in hoc.*

T.c.20. *Aut neque actum alterius in altero eſſe. inconueniens eſt. Eſt enim doctio, actus docentis, in quodam enim, & non deciſus, ſed huius in hoc.*

Soluit præmiſſam dubitationem. Eſt autem manifeſtũ ex ſupra determinatis, quòd actio & paſsio nõ ſunt duo motus, ſed vnus, & idem motus. Secundũ.n. ꝙ eſt ab agente dicitur actio: ſecundũ autem quod eſt in patiente dicitur, paſsio. Vnde inconuenientia, quæ ſequũtur ad primã partem in qua ſupponebatur quòd actio & paſsio eſſent duo motus, non oportet ſoluere preter vnũ, quod remanet ſoluendũ, ẽt ſuppoſito quod actio & paſsio ſint vnus motus, quia cũ actio ſit actus agẽtis, vt ſupra dictũ eſt, ſi actio, & paſsio ſunt vnus motus, ſequitur quòd actus agẽtis quodammodo ſit in patiẽte & ſic actus vnius erit in altero. quatuor autem incõuenientia ſequebantur ex altera parte, & ſic reſtant quinque inconuenientia ſoluenda. Dicit ergo primo, quòd nõ eſt incõueniens actũ vnius eſſe in altero, q̃ doctio eſt actus docentis, ab eo tñ in alterũ tendens continue, & ſine aliqua interruptione vnde idem actus eſt huiuſmodi, id eſt agẽtis, vt à quo: & tamen eſt in patiente, vt receptus in eo. Eſſet autem inconueniens ſi actus vnius eo modo, quo eſt actus eius, eſſet in alio. Secundo ibi.

ARGY. *Neq; quicquam prohibet vnum duorum eundem eſſe, nõ vt idem habeat eſſe, ſed ut eſt id quod eſt potẽtia ad id quod eſt actu. Neq; neceſſe eſt docentem diſcere, & ſi pati atque agere idẽ eſt, non vt ea tamen, quæ rationis eiuſdem ſunt, vt veſtimentum ac tunica, ſed ut via, quæ ex Thebis Athenas, & ex Athenis Thebas petuntur, vt antea diximus. Nõ enim eadem his omnia competunt, quæ aliquo modo ſunt eadem ſed hiſce duntaxat, quarum eſt eadem ratio.*

Neq; vnũ duobus quicquam prohibet eundem eſſe actũ non ſicut eſſe idem, ſed ſicut eſt quod potentia eſt ad agens. Neq; neceſſe eſt docentem addiſcere neq; ſi pati, & agere idem eſt, non tamen vt ratio ſit vna. quod quid eſt eſſe dicentes, ſicut tunica, & indumenti, ſed ſicut via ex Thebis ab Athenas, & ab Athenis ad Thebas (quemadmodum dictum eſt prius.) Non enim omnia eadem inſunt quolibet modo eiſdem. ſed ſolum quibus eſſe idem eſt.

Soluit aliud inconueniens, ſcilicet quod idem actus eſſet duorum. & dicit quòd nihil prohibet vnũ actum eſſe duorum, ita quod non ſit vnus, & idem motus ſecũdum rationem, ſed vnus ſecundum rem (vt dictum eſt ſupra) quòd eadem eſt diſtantia duorum ad vnum, & vnius ad duo, & eius, quod eſt in potentia, ad agens, & econtra. Sic.n. idem actus, ſecundum rem, eſt duorũ ſecundum diuerſam rationem, agentis quidem, ſecundũ quod eſt ab eo: patientis autẽ, ſecũdũ quod eſt in ipſo. Ad alia autem tria inconuenientia, quorum vnum ex altero deducebatur, reſpondet ordine retrogrado. Primo, ſcilicet ad illud, quod vltimo inducebatur vt magis inconueniens. Sic igitur tertio reſpondet ad quintum inconueniens; & dicit, quod non eſt neceſſarium quòd docens addiſcat, vel quod agens patiatur. Et ſi agere, & pati ſint idem: tamen dicamus quod non ſunt idem ſicut ea quorum ratio eſt vna vt tunica & indumentum, ſed ſicut ea, quæ ſunt idem ſubiecto, & diuerſa ſecundum rationem, vt via à Thebis ad Athenas, & ab Athenis ad Thebas (vt dictum eſt prius.) Nõ enim oportet quod omnia eadem conueniant ijs, quæ ſunt quocunq; modo idem, ſed ſolum illis, quæ ſunt idem ſubiecto, vel re, & ratione. Et ideo etiam dato quod agere, & pati ſint idem, cum non ſint idem ratione (vt dictum eſt) non ſequitur quod ei cuicunque conuenit agere, quod ei conueniat pati. Quarto ibi.

At neque ſi doctio, & diſci, bina ſint idem, idem erit, & docere, ac diſcere. quemadmodum neque ſi interuallum ſit eorum, quæ diſtant vnum, id ipſumq; eſt ab hoc ad illud, atque ad hoc ab illo diſtare. ARGY.

At verò neq: ſi doctio, & doctrina idem, & addiſcere, & docere idem. ſicut neque ſi ſpatium vnum diſtantium ſit & diſtare hinc illuc, & inde huc vnum & idem eſt.

Reſpondet ad quartum inconueniẽs, & dicit, quòd nõ ſequitur etiam ſi doctio, & doctrina addiſcentis eſſet idẽ, quod docere, & addiſcere eſſẽt idẽ, quia doctio & doctrina dicunt in abſtracto: docere autẽ, & diſcere in concreto. Vnde applicantur ad fines, vel ad terminos, ſecundum quos ſumitur diuerſa ratio actionis, & paſsionis. Sicut licet dicamus, qđ ſit idẽ ſpatium diſtãtium aliquorum, abſtracte accipiẽdo. ſi tamen applicamus ad terminos ſpatij, ſicut dicimus diſtare hinc illuc, & inde huc, non eſt vnum & idem. Quinto ibi.

Omnino autem neque doctio proprie idem eſt quod diſciplina, neque actio idem quod paſſio ſed motus, cui hæc inſunt. Nam huius in hoc, & huius eſſe actum ab hoc, diuerſum eſt ratione. ARGY.

Omnino autem dicere eſt neq; doctio cum doctrina, neq; actio cũ paſſione idem proprie eſt, ſed cui inſunt hęc, motus: quod enim huius in hoc, & quod huius ab hoc actum eſſe, ratione alterum eſt. T.c.21.

Reſpondet ad tertium incõueniens, deſtruens hanc illationẽ, qua concludebat, quòd ſi actio, & paſsio ſunt vnus motus, quod actio, & paſsio ſunt idẽ. & dicit, qđ finaliter dicendũ ẽ, qđ nõ ſequitur, qđ actio, & paſsio ſint idẽ, vel doctio, & doctrina. Sed quod motus cui ineſt vtrunque eorum, ſit idem. Qui quidẽ motus ſecundum vnã rationem eſt actio: & ſecundum aliam rationem eſt paſsio. alterum enim eſt ſecundum rationem eſſe actu hu9, vt in hoc: & eſſe actum huius, vt ab hoc, motus autẽ dicitur actio ſecundum quod eſt actus agẽtis, vt ab hoc: dicitur aũt paſsio ſm quod eſt actus patiẽtis, vt ĩ hoc. Et ſic patet qđ licet mot9 ſit idẽ mouẽtis

& moti propter hoc, ꝙ abſtrahit ab vtraq; rõne: tamẽ actio, & paſsio differũt propter hoc, quod has diuerſas rationes in ſua ſignificatione includunt. Ex hoc autẽ apparet, quòd cùm mot' abſtrahat a ratione actionis, & paſsionis non continetur in prędicamẽto actionis, neq; in prędicamento paſsionis, vt quidam dixerunt. Sed reſtat circa hoc dubitatio duplex. Prima quidem, quia ſi actio, & paſsio ſint vnus motus, & non differũt niſi ſecundum rationem (vt dictum eſt) videtur ꝙ nõ debeant eſſe duo predicamenta: cum prędicamẽta ſint genera rerum. Item, ſi motus, vel eſt actio, vel paſsio non inuenietur motus in ſubſtãtia, qualitate, quantitate, & vbi (vt ſupra dictum eſt) ſed ſolum continebitur in actione, & paſsione.

Qualiter decem prædicamenta id inuicem diſtinguãtur.

Ad horum igitur euidentiam ſciendum eſt, quòd ens diuiditur in decem prędicamẽta non vniuoce, ſicut genus in ſpecies, ſed ſecundum diuerſum modum eſſendi. modi autẽ eſſendi proportionales ſũt modis prędicandi. (Prædicãdo enim aliquid de aliquo altero, dicimus hoc eſſe illud: vnde & decem genera entis dicuntur decem prædicamenta.)

Subſtantia.

Tripliciter autem fit omnis prædicatio. Vnus quidem modus eſt, quando de aliquo ſubiecto prædicatur id, quod ptinet ad eſſentiã eius, vt cum dico, Socrates eſt homo, vel homo eſt animal, & ſecundum hoc accipitur prędicamentorũ ſubſtãtię.

Quantitas.

Alius autẽ modus eſt, quo prędicatur de aliquo id, quod nõ eſt de eſſentia eius, tamẽ inhęret ei. quod quidem vel ſe habet ex parte materiæ ſubiecti, & ſecundum prædicamentum quantitatis. nam quãtitas propriè conſequitur materiam, vnde & Plato poſuit magnum ex parte materiæ.

Qualitas.

Aut conſequitur formam, & ſic eſt prędicamentũ qualitatis, vnde, & qualitates fundantur ſuper quãtitatem, ſicut color in ſuperficie, & figura in lineis, vel in ſuperficiebus.

Relatio.

Aut ſe habet per reſpectum ad alterum, & ſic eſt prædicamentum relationis. cum. n. dico, homo eſt pater, nõ prædicatur de homine aliquid abſolutum, ſed reſpect' qui ei ineſt ad aliquod extrinſecũ. Tertius autem modus prędicandi eſt, quando aliquod extrinſecum de aliquo prædicaẽ per modum alicuius denominationis.

Sex principia nõ aliud importãt niſi denominationẽ extrinſecã, cũ reſpectu.

Sic. n. & accidẽtia extrinſeca de ſubſtantijs prędicãtur, non tamen dicimus, ꝙ homo ſit albedo, ſed ꝙ homo ſit alb'. Denominari autem ab aliquo extrinſeco inuenitur quidem quodãmodo cõmuniter in omnibus, & & aliquo modo ſpãliter in ijs, q̃ ad homines pertinent tantũ. cõiter autem inuenitur aliquod denominari ab aliquo extrinſeco, vel ſecundũ rationem cauſę, vel ſm rationẽ mẽſurę (denominatur. n. aliquid cauſatum, & menſuratũ ab aliquo exteriori.) Cùm autem quatuor ſint cauſarũ genera, duo ex his ſunt partes eſſentiæ, ſ. materia & forma: vnde prædicatio, quæ poſſet fieri ſecundum hæc duo, pertinet ad prædicamentum ſubſtãtiæ, vt puta ſi dicamus, ꝙ homo eſt rationalis, & homo eſt corporeus. Cauſa autem finalis nõ cauſat ſeorſum aliquid ab agente: in tantum. n. finis habet rationẽ cauſæ, in quantum mouet agentem.

Paſsio.

Remanet igitur ſola cauſa agẽs, à qua poteſt denominari aliquid ſicut ab exteriori. Sic igitur ſecundum quòd aliquid denominaẽ à cauſa agente eſt prędicamentum paſsionis. nam pati nil eſt aliud q̃ ſuſcipere aliquid ab agente. Secundũ autem ꝙ ecõtra denominatur cauſa agens ab effectu, eſt prædicamentum actionis.

Actio.

Nam actio eſt actus ab agẽte in aliud (ut ſupra dictum eſt. Menſura autẽ quædã eſt extrinſeca, & quædam intrinſeca. Intrinſeca quidẽ ſicut propria lõgitudo vniuſcuiuſq; & latitudo, & profunditas. ab his ergo denominaẽ aliquid ſicut ab intrinſeco inhærente: vnde pertinet ad prędicamentũ quantitatis.

Quando.

Exteriores autem menſuræ ſunt tẽpus, & locus ſecundum igitur ꝙ aliquid denominatur à tẽpore, eſt predicamentum quãdo. ſcd'um aũt ꝙ denominatur à loco eſt prædicamẽtum, vbi:

Vbi. Situs.

& ſitus: quod addit ſupra vbi ordinem partium in loco. Hoc autem non erat neceſſariũ addi ex parte temporis, cùm ordo partium in tempore in ratione tẽporis importetur. eſt. n. ipſe numerus motus ſm prius & poſteri'.

Eandẽ prædicamẽtorum partitionẽ ia ſinẽ, an ompe prædicamentorũ. Simpl. & Iamb. dederc.

Sic igitur aliquid dicitur eſſe qñ, vel vbi per denominationem à tempore, vel à loco; & etiam aliquid ſpeciale in nominib. in alijs. n. animalib. natura dedit ſufficienter ea, quę ad cõſeruationẽ vitæ pertinent, vt cornua ad defendẽdum, corium groſſum, & piloſum ad tegẽdum, vngulas, vel aliquid hmõi, ad incedẽdum ſine læſione. Et ſic, cũ talia animalia dicũtur armata vel veſtita vel calciata, quodãmodo non denominãtur ab aliquo extrinſeco, ſed ab aliquibus ſuis partibus. vnde hoc refertur in his ad prędicamentũ ſubſtãtiæ. vt puta, ſi diceretur, ꝙ homo eſt manuat' vel pedatus. Sed huiuſmodi nõ poterant dari homini à natura, tũ quia non conueniebãt ſubtilitati complexionis eius, tum propter multiformitatẽ operũm, quę conueniunt homini inquantũ habet rationẽ quibus aliqua determinata inſtrumenta accõmodari non poterant à natura: ſed loco omnium ineſt homini ratio, qua exteriora ſibi præparat loco horũ, quę alijs animalibus intrinſeca ſunt. vnde cùm homo dicitur armatus, vel veſtit', vel calciatus, denominatur ab aliquo extrinſeco, quod nõ habet rationem neq; cauſæ, neq; menſuræ. vnde eſt ſpeciale prædicamentum, & dicitur habitus.

Habitus.

Sed attendendũ eſt, ꝙ ẽt alijs animalibus hoc predicamentũ attribuitur, non ſm ꝙ in ſua natura cõſiderãtur, ſed ſcd'm ꝙ in hominis vſum veniunt, vt ſi dicam' equũ phaleratũ, vel ſellatum ſeu armatum. Sic ergo patet ꝙ licet motus ſit vn'; tñ prędicamenta, quæ ſumuntur ſcd'm motum ſunt duo, ſcd'm ꝙ a diuerſis rebus exteriorib. fiunt prædicamẽtales denominationes. Nã alia res eſt agens, à qua ſicut ab exteriori ſumitur p modum denominationis ꝑdicamentum paſsionis: & alia res eſt patiẽs, à qua denominaẽ agẽns. Et ſic patet ſolutio primę dubitationis.

Ad ſecundũ.

Secunda autem dubitatio de facili ſoluitur. Nam rõ motus completur, non ſolum per id, q̃ eſt de motu in rerum natura, ſed etiã per id qđ ratio apprehendit. De motu enim in rerum natura nihil aliud eſt, q̃ actus impſectus, q eſt inchoatio quædam actus perfecti in eo quod mouetur: ſicut in eo, quod dealbatur, iam incipit eſſe aliqđ albedinis. ſed ad hoc quòd illud impſectum habeat rationẽ motus requiritur vlterius ꝙ intelligamus ipſum quaſi medium inter duo quorum præcedens comparatur ad ipſum, ſicut potentia ad actum, vnde motus dicitur act': conſequens verò cõparatur ad ipſum, ſicut perfectum & imperfectum, vel actus ad potentiam: ꝓpter quòd dicit actus exiſtentis in potẽtia (vt ſupra dictum eſt.) Vnde quodcunq; imperfectum accipiatur, vt nõ in aliud perfectum tendens, dicitur terminus motus, & nõ erit motus ſm quem aliquid moueatur: vt pote, ſi aliquid incipiat dealbari, & ſtatim alteratio interrumpatur. Quãtum igitur ad id, quod in rerum natura eſt de motu motus ponitur per reductionem in illo genere, quod terminat motum, ſicut imperfectum reducitur ad perfectum (vt ſupra dictum eſt.) ſed quãtum ad id, quod ratio comprehendit circa motum, ſcilicet eſſe medium quoddam inter duos terminos, ſic iam implicatur ratio cauſæ, & effectus. nam reduci aliquid de potẽtia in actum, non eſt niſi ab aliqua cauſa agente. Et ſecundum hoc motus pertinet ad prædicamẽtum actionis, & paſsionis. hæc. n. duo prædicamenta accipiuntur ſecundum rationem cauſæ agentis & effectus (vt dictum eſt. Deinde cum dicit.

Quid igitur eſt motus, & vniuerſaliter, & per partes, etiam diximus. Non eſt enim obſcurum quonam pacto queque ſpecies ipſius definietur. Alteratio enim actus eſt alterabilis, vt eſt alterabile. Enimuero motus hoc pacto etiam definietur, ſi potentia actiui, atque paſsiui, vt tale eſt, actus eſſe dicatur, & ſimpliciter, & per ſingulos, vt A R G Y.

ædi-

ædificatio vel medicatio. Modo eodem, & de cæterorum motuum vnoquoque dicetur.

Tex c.23. *Quid quidem igitur motus ſit, & vniuerſaliter, & ſecundum partem dictum eſt. non. n. immanifeſtum eſt quomodo definietur ſpecierum vnaqueq; ipſius Alteratio quidem enim alterabilis, ſecundum quod eſt alterabile, actus eſt. Amplius autem notius, quod potentia actiui, & paſſiui, in quantum huiuſmodi ſimpliciterq; & iterum ſecundũ vnumquodq; quoniam ædificatio, aut medicatio. Eodem autem dicetur modo, & de alijs motibus ſingulis.*

Definit motũ in particulari, & dicit quòd dictum eſt quid ſit motus & in vniuerſali, & in particulari. quia ex hoc quod dictũ eſt de definitione motus in vniuerſali, manifeſtũ eſſe poterit, quõ definiatur in particulari. ſi enim motus eſt actus mobilis ſecũdum ꝙ huiuſmodi, ſequitur, quòd alteratio eſt actus alterabilis ſecũdũ quod huiuſmodi, & ſic de alijs. Et quia poſitum fuit in dubitatione, vtrũ motus ſit act⁹ actiui, vt ab hoc, & paſſiui, vt in hoc, ad tollẽdum omnẽ dubitationem aliquãtulum notius, dicamus, ꝙ motus eſt actus potẽtiæ actiui, & paſſiui. Et ſic & poterimus in particulari dicere, ꝙ ædificatio eſt act⁹ ædificatoris, & ædificabilis in quantum huiuſmodi, & ſimile eſt de medicatione, & alijs motibus.

LECTIO. VI.

Contemplari infinitum quòd Naturalem oporteat, Antiquorumq; tam naturaliter quàm non naturaliter loquentium de illo plurimæ afferuntur opiniones.

ARGY. *Cum autem Scientia Naturalis circa magnitudines, motum tempuſq; verſetur, quorum vnumquodq; finitum, aut infinitum eſſe neceſſe eſt: et ſi non omne quoduis neceſſe eſt aut infinitum eſſe, aut finitum, vt affectum, ac punctum (talium enim fortaſſe nullum neceſſe eſt in horum altero collocari.) ad Naturalem ſanè Philoſophũ de infinito ſi ſit nec ne: & ſi ſit, quidnã ſit contemplari, pertinere videtur.*

T.c.24. *Quoniam autem de natura ſcientia eſt circa magnitudines, & tempus, & motum, quorum vnumquodque neceſſe eſt aut infinitum, aut finitum eſſe. & ſi non omne ſit infinitum aut finitum, vt paſſio, aut punctus (Talium enim fortaſſe nullum neceſſe eſt in altero horum eſſe) conueniens vtique erit de Natura Negotiantem conſiderare ſi eſt, aut non eſt: & ſi eſt, quid eſt.*

Poſtquam Philoſophus determinauit de motu, hic incipit determinare de Infinito. Et primo oſtẽdit quòd ad Scientiam Naturalem pertinet determinare de Infinito. Secundo incipit determinare ibi. §Eſſe autem infinitum.§Circa primum duo facit. Primo. Oſtendit ꝙ
T.c.31. ad Naturalẽ pertinet determinare de infinito, ſecũdo ponit opiniones Antiquorum Philoſophorum de infinito ibi.§Et Omnes tanquam quoddam. Primũ oſtẽ-
Secũda parte.27. dit, & ratione, & ſigno. ratio talis eſt, ſciẽtia Naturalis conſiſtit circa magnitudines, & tẽpus, & motum: ſed neceſſe eſt finitum, aut infinitũ in his inueniri. omnis .n. magnitudo, vel motus, vel tempus ab altero horum continetur, id eſt ſub finito, vel infinito. ergo ad Naturalem Philoſophũ pertinet conſiderare de infinito, an ſit, & quid ſit. Sed, quia poſſet aliquis dicere ꝙ cõſideratio de infinito pertinet ad Philoſophum primum, ratione ſuę communitatis, ad hoc excludendum interponit, ꝙ non omne ens oportet eſſe finitum, vel infinitum. nam pũctus & paſsio, id eſt paſsibilis qualitas, ſub nullo horum continetur. ea autem, quæ pertinẽt ad cõſiderationem Philoſophi primi, conſequuntur ens in quantum ens eſt, & non aliquod determinatum gen⁹ entis. Secundo ibi.

ARGY. *Atq; ſcientiæ huiuſce contemplationem de ipſo propriã eſſe hoc ſigno patet. Omnes .n. qui dignè talem philoſophiã tetigiſſe putantur, de infinito ſermonem fecerunt.*

Signum .n. quod huius ſcientiæ propria conſideratio de ipſo eſt Omnes. n. qui videntur rationabiliter tetigiſſe huiuſmodi Philoſophiam, fecerunt verbum de infinito. T.c.25.

Oſtendit idem per ſignũ acceptum à conſideratione Philoſophorum naturalium. omnes enim qui rationabiliter tractauerunt huiuſmodi Philoſophiam, ſ. Naturalem, fecerunt mentionem de infinito. Ex quo colligitur probabile argumentum ab authoritate Sapientum quòd ad Philoſophiam naturalem pertineat determinare de Infinito. Deinde cum dicit.

Conſueuit Ariſt (inquit Simpl.) cũ aliquid ratione probauerit, & Philoſophorum teſtimonio eum probare.

ARGY. *Ac omnes ipſum, vt principium quoddam eorum quæ ſunt poſuerunt. Alij quidem per ſe, vt ſubſtantiam non vt rei cuiquam accidens vt Pythagorici, atque Plato.*

Et omnes tanquam principium quoddam ponunt eorũ quæ ſunt. Alij quidẽ quemadmodum Pythagorici, & Plato per ſe: non ſicut accidens alicui alteri, ſed ſicut ſubſtantiam ipſum eſſe infinitum.

Ponit opiniones Antiquorũ de Infinito. Et primo Oſtendit in quo diuerſificabantur: ſecundo oſtendit, in quo omnes conueniebant ibi. § Rationabiliter autẽ§Circa primum duo facit. primo ponit opinionem Philoſophorum non naturalium de infinito, ſ. Pythagoricorum & Platonicorũ. ſecundo opiniones Naturalium ibi.§de Natura autẽ omnes.§ Circa primũ duo facit. Primo oſtendit, in quo conueniebant Pythagorici, & Platonici. Secundo in quo differebant, ibi.§Præter hoc, quidã Pythagorici.§Dicit ergo primo, ꝙ omnes Philoſophi poſuerunt infinitum eſſe ſicut quoddã principium entium, ſed hoc fuit proprium Pythagoricis, ꝙ ponerent infinitum non eſſe accidens alicui alteri naturæ, ſed eſſe quoddam per ſe exiſtens. Et hoc cõpetebat eorum opinioni, quia ponebãt numeros, & quantitates eſſe ſubſtantias rerum; infinitum autem in quantitate eſt, vnde & infinitum per ſe exiſtens ponebant. Deinde cum dicit.

Secũda parte 30. tex.

Secũda parte 26. tex.

ARGY. *Verum Pythagorici quidẽ in ſenſibilibus ipſum ponunt. non .n. ſeparabilem ipſum numerũ faciunt, & id quod eſt extra cœlum, infinitum eſſe dicebant. Plato autem extra quidẽ cœlum, neq; corpus eſſe, neq; ideas putabat, propterea quòd neq; vſquam ſunt ipſæ. Infinitum tamen, & in ſenſibilibus, & in illis, eſſe cenſebat.*

Præter hoc quod Pythagorici quidem in ſenſibilibus neq; enim abſtractum faciunt numerum, & eſſe extra cœlum, infinitum. Plato autem extra nullum eſſe corpus, neque ideas, eò quòd nuſquam ſint ipſę, tamen infinitum, & in ſenſibilibus, & in illis eſſe.

Oſtendit differentiam inter Platonem, & Pythagoricos, & primo quantum ad poſitionem Infiniti: ſecundo quãtũ ad radicẽ ipſius ibi.§Et hi quidem infinitum eſſe.§Quantũ autem ad poſitionem infiniti, in duob⁹ differebãt Platonici, à Pythagoricis. Pythagorici .n. nõ ponebant infinitũ, niſi in ſenſibilibus. cum. n. infinitũ competat quantitati: prima aũt quantitas eſt numer⁹, Pythagorici non ponebant numerũ ſeparatum à ſenſibilibus, ſed dicebant numerum eſſe ſubſtantiam rerũ ſenſibilium, & per conſequens infinitum non erat, niſi in ſenſibilibus. Item Pythagoras conſiderabat, ꝙ ſenſibilia, quæ ſunt infra cœlum, ſunt circunclauſa cœlo, vnde in eis non põt eſſe infinitũ: & propter hoc ponebat, ꝙ infinitum eſſet in ſenſibilib. extra cœlũ. Sed Plato e contrario ponebat, ꝙ nihil eſt extra cœlũ. neq; .n. dicebat eſſe extra cœlũ aliquod corpus ſenſibile (quia cęlũ dicebat eſſe cõtinens omnia ſenſibilia) neq; etiã ideas, & ſpecies rerũ, quas ponebat eſſe ſeparatas, dicebat eſſe extra cœlum (quia intus, & extra ſignificant locum) ideæ verò ſecundũ ipſum nõ ſunt in aliquo loco quia locus corporalium eſt. Item dicebat Plato ꝙ infinitũ non ſolum eſt in rebus ſenſibilibus, ſed etiam in illis. i. in ideis ſeparatis, quia etiã in ipſis numeris ſeparatis eſt

T.c.25.

Vt patet in Timæo in Phædo. & in colloquiis de bono.

In timęo de mundi loquens.

aliquid formale,vt vnum:& aliud materiale,vt duo:ex quibus omnes numeri componuntur. Secundo ibi.

A R G Y. *E. i. qui tm a. ipſum infinitum eſſe dicebat.hoc n. comprehenſum,atque finitum ab impari prabet biſce, qua ſunt infinitionem. Signumq; huius i eſſ,quod in numeris accidit. cum enim norma circa vnum,ſeorſumq; p nan tur nunc alia ſemper fit ſpecies, nunc vna. At Plato duo infinita facit,magnum inquam & paruum.*

T.c.26. *Et hi quidem infinitum eſſe parem.hoc quidē enim comprehenſus & ſub impari recluſus adhibet iis q ia ſunt, infinitatem. Signum autem huius eſt,quod contingit in numeris.circumpoſitis n.gnomonibus circa vnum,& extra,aliquando quidem aliam fieri ſpeciē,aliquando autem vnam. Plato autem duo infinita magnum & paruum.*

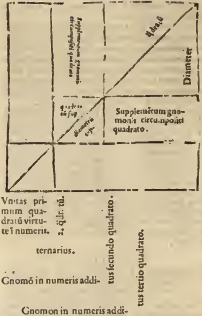
Norma vertitur. Valla De gnomone in ii. primi Eucli,& in pri cip. 2.

Oſtendit differentiam eorum quantum ad radicē infiniti, & dicit,ꝙ Pythagorici attribuebāt Infinitum vni radici,ſ.numero pari,& hoc manifeſtabant dupliciter.

T.c.27. Primo per rationem,quia id,quod concluditur ab alio,& per aliud terminatur quātum eſt de ſe habet rationem infiniti,quod autem concludit & terminat habet rationem termini:par autem numerus comprehēditur,& cōcluditur ſub impari:ſi.n.proponitur aliquis numerus par,vndiq; diuiſibilis apparet,cum verò addita vnitate ad imparem numerum reducitur,iam quandam diuiſionē conſequitur,ac ſi impar ſub impari conſtringatur.vnde videtur.ꝙ par ſit per ſe infinitū,& cauſet in alijs infinitatem. Oſtendit etiam idē per ſignum, ad cuius euidentiam ſciendū eſt,quòd in geometricis Gnomon dicitur quadratū ſuper diametrū cōſiſtens cum duobus ſupplementis.huiuſmodi igitur Gnomō circumpoſitus quadrato conſtituit quadratum.Ex huius ergo ſimilitudine in numeris Gnomones dici poſſunt numeri,qui aliquibus numeris adduntur. Eſt autem hic obſeruandum,ꝙ ſi aliquis accipiat numeros impares ſecundum ordinem progreſsionis numeralis, & vnitati, quæ eſt quadratū virtute, inquātum vnū eſt ſolum vnum,addat primum numerū imparem.ſ.ternarium,conſtituet quaternarius,qui eſt numerus quadratus, nam bis duo ſunt quatuor. Si vero huic ſecundo quadrato addatur ſecundus.ſ.quaternarius,conſurgit nouenarius, qui eſt quadratum trinarij. nā ter tria ſunt nouem Si autem huic tertio quadrato addatur tertius impar,ſcilicet Septenarius conſurgit ſexdecim, qui eſt quadratum quaternarij. & ſic ſemper per ordinatam additionem numerum imparium reſultat eadē forma in numeris, ſcilicet quadratum. Per additionē aut parium ſemper reſultat diuerſa figura.nam, ſi primus par,ſcilicet duo addantur vnitati,conſurgit ternarius,qui eſt figuræ trilateræ. ſi autem huic addatur ſecundus par,ſcilicet quaternarius, ſurgit ſeptenarius,qui eſt figuræ heptagonæ,& ſic ſemper variatur figura numerorum ex additione parium.Et hoc videtur eſſe ſignum,quòd vniformitas pertinet ad numerum imparem,difformitas autem,& varietas,& infinitum pertinent ad numerum parem.& hoc eſt quod dicit.Signū huius,ſcilicet quòd infinitū ſequatur numerum parē, eſt hoc,quod cōtingit in numeris.circumpoſitis enim gnomonibus.i.numeris additis circa vnum ideſt circa vnitatem,& extra, ideſt,circa alios numeros,aliquando quidem fit alia ſpecies,ideſt alia forma numeralis, ſcilicet per additionem numeri paris: aliquando autē fit vna ſpecies,ſcilicet per additionem numeri imparis & ſic patet, quare Pythagoras numero pari attribuit infinitatem. Plato autem attribuebat duabus radicibus,ſcilicet magno & paruo.hæc enim duo ſecundum ipſum ſunt ex parte materię, cui competit infinitum.

Sequentis figuræ intellectus.

Deinde cum dicit.

A R G Y. *Naturales autem omnes,aliam quandam ſemper naturam eorum,quę elementa dicuntur,ipſi infinito ſupponunt, ut aquam,vel aerem,vel id,quod inter hæc medium collocatur,præter eos,qui elementa finita fecerunt nullus enim ipſorum infinitum facit. Qui verò elementa faciunt infinita,vt Anaxa atque Demo. hi infinitum ipſum tactu continuum eſſe dicunt. Ille quidem ex hiſce, quæ fiunt ſimiliū partium. hic autem ex indiuiduis illis corpuſculis, quæ figuris differunt ſimulq; generandarum ſemina rerum. Atq; ille quidem quamuis congeriei partem congeſtam eſſe,perinde atq; totam dicebat, quia videbat quoduis,ex quouis oriri. Hinc.n & omnes res olim ſimul fuiſſe dixiſſe videtur vt hanc carnem,& hoc os,& quoduis ſimili modo. igitur & vniuerſa,& ſimul ergo.non ſolum enim in vnoquoque principium eſt ſegregationis ſed in ipſo etiam vniuerſo nā cum omne,quod fit ex tali corpore fiat omniumq; ſit generatio. non ſimul tamē atque aliquod principium generationis eſſe oportet, & id ſit vnum, quod ille mentem appellat menſq; à principio quodam operetur ſm intellexit. neceſſe eſt olim omnia ſimul fuiſſe,mouerig; olim cœpiſſe. Democritus autem non aliud ex alio primorum illorum corporum fieri dicit.ipſum tamen commune corpus omnium eſſe principium, magnitudine partiū differens,atq; figura. Patet igitur ex hiſce, quę diximus, infiniti contemplationem, ad Naturales Philoſophos pertinere.*

Qui autem de natura omnes ſemper ſubijciūt alteram quandā naturam dictorum elemētorum infinito,vt aquā, aut aerem, aut medium horum. Finita autem facientium elementa, nullus infinita facit. Quicunque autem infinita faciunt elementa,quemadmodum Anaxago. & Democritus: ille quidem ex ſimilibus partibus, hic autem ex omni ſeminario figurarum per contactum continuum infinitum eſſe dicit. Et hic quidem quamlibet partem eſſe ſimiliter mixtā toto,ex eò quod videt quodlibet ex quolibet, T.c.28. *fieri. hinc etenim dicere videtur, & ſimul aliquando omnes res ſimul eſſe,vt hæc caro,& hoc os, & ſic quodlibet;*

bet; & omnia itaq;, & ſimul igitur. Principium enim nõ ſolum in vnoquoque diſgregationis ſed & omnium eſt, quoniam enim omne, quod fit, ex huiuſmodi fit corpore, omnium enim generatio præter quàm quod non ſimul, & quoddam principium eſſe oportet generationis. Hoc autem eſt vnum, quod ille vocat intellectum. Intellectus autem ex principio quodam operatur intelligens, & cognoſcens, quare, neceſſe eſt, ſimul aliquando omnia fuiſſe, & incepiſſe moueri

T.c.29. *aliquando. Democritus autem nihil alterum, ex altero fieri primorum dicit ſed tamẽ ipſum commune corpus omniũ eſſe principium, magnitudine ſecundum partes, & figura differens. Quod quidem igitur conueniens ſit Phyſicis hęc ſpeculatio, manifeſtum ex his.*

T.c.30. Ponit opiniones Naturalium Philoſophorũ de Infinito. Sciendũ eſt ergo, quòd omnes Naturales Philoſophi, qui ſcilicet naturaliter principia rerum tradidẽrunt, dixerũt ꝙ infinitum non eſt per ſe ſubſiſtens (ſicut ſupra dictum eſt,) ſed ponunt infinitũ eſſe accidẽs alicuius naturæ ei ſuppoſitę. Qui ergo poſuerũt vnum principiũ tantum materiale, quodcũq; ſit de numero eorum, quæ dicuntur elemẽta: ſiue aer, ſiue aqua, ſiue aliquod medium, dixerũt id eſſe infinitum. Qui verò fecerunt plura elementa, ſed finita ſecundum numerũ, nullus eorum poſuit, quòd elemẽta eſſent infinita ſm quantitatem, iſta enim diſtinctio elementorum cõtrariarum videbatur infinitati vtriuſque eorũ. Sed illi, qui fecerunt infinita ſecũdum numerum dicunt ex omnib. illis infinitis fieri quoddam vnum infinitum per cõtactum. Et hi fuerunt Anaxagoras & Democritus qui in duob. differebãt. Primo quidem in quiditate principiorum infinitorum. nam Anaxagoras poſuit illa infinita principia, eſſe infinitas ſimiles partes, vt carnis, & oſsis, & huiuſmodi. Democrit⁹ autem ponebat huiuſmodi infinita principia, eſſe indiuiſibilia corpora, differentia ſecundum figuras: quæ quidem corpora dicebat eſſe ſemina totius Naturæ: Alia differẽtia eſt quantũ ad habitudinem horũ principiorum ad inuicẽ. Anaxagoras enim dixit, ꝙ quælibet harum partium infinitarum, eſſet cõmiſta cuilibet. ſicut ꝙ in qualibet parte carnis eſſet os, & econtra, & ſimiliter de alijs. Et hoc ideo, quia videns, ꝙ quodlibet fit ex quolibet, & credẽs qđ omne qđ fit ex aliquo, eſt in eo: ſyllogizauit qđ quodlibet ſit in quolibet. Et ex hoc videt ipſe affirmare, qđ aliquãdo omnes res erant ſimul confuſæ ad inuicem, & nihil erat diſtinctũ ab alio. Sicut.n. hæc caro, & hoc os ꝑ generationem eorum cõmiſcentur ad inuicem, ſic etiam eſt de quolibet alio. Omnia igitur aliquando fuerũt ſimul. eſt.n. accipere principium diſgregationis nõ ſolũ in aliquo vero, ſed in omnibus ſimul. quod ſic probat. Quod.n. fit ex alio erat prius ei commiſtum, & ꝑ hoc fit, qđ ſegregatur ab eo: ſed omnia fiunt licet nõ ſimul oportet igitur ponere vnum principium generationis omnium, non ſolum vniuſcuiuſq;. Et hoc vnum principiũ vocauit intellectũ, cui ſoli competit diſtinguere & cõgregare, propter hoc qđ eſt immiſtus. Quod autẽ fit per intellectum, videtur habere quoddã principiũ, quia intellectus, à determinato principio incipiẽs, operat. ſi ergo ſegregatio fit ab intellectu, oportet dicere, qd ſegregatio habeat quoddã principium. vnde concludebat, qđ aliquãdo omnia fuerunt ſimul, & qđ motus, quo ſegregantur res ad inuicem, aliquando incęperit, cùm prius non fuerit. ſic igitur Anaxa. poſuit vnũ principium fieri ex altero. Sed democrit⁹ dicit, qđ vnũ principium non fit ex altero, ſed tamen natura corporis differens ſm partes, & figuras, eſt principium omnium ſecundum magnitudinem, in quantũ ex indiuiſibilibus ponebat componi omnes magnitudines diuiſibiles. Et ſic concludit, ꝙ ad Philoſophum Naturalẽ pertinet conſiderare de infinito. Deinde cum dicit,

Principium autem omnes ipſum ponunt cum ratione impoſſibile eſt enim, aut ipſum in ratione rerum eſſe fruſtra, aut aliam vllam ipſi præter principij vim ineſſe. Omne.n. quod eſt, aut eſt principium, aut eſt ex principio: at principiũ infiniti non eſt: eſſet enim ipſius finis. Præterea ingenitum ipſum eſſe corruptioniq; vacare cenſent, quippè cum ſit principium quoddam. nam & quod naſcitur id habeat finem neceſſe eſt, & omnis corruptionis eſt finis quapropter (vt dicimus) huiuſce non eſt principium, ſed hoc, principium cęterorum eſſe videtur. Et continere etiam ipſum omnia, gubernareq; dicunt vt ij qui pręter infinitum nullas cauſas faciunt, vt mentem aut concordiam. Et hoc eſſe ipſum diuinum. eſt enim immortale, nec vnquã perire poteſt vt Anaximander, & Naturalium plurimi dicunt.

Socrates in Phędone apud Platonem oſtendit ingenitum eſſe debere principium.

Rationabiliter autem, & principium ipſum ponunt omnes. Neque enim fruſtra poſſibile ipſum eſſe neque aliam ipſi ineſſe potentiã, niſi ſicut principium. omnia enim principium ſunt, aut ex principio. infiniti autem non eſt principium: eſſet enim vtique finis ipſius. Amplius autem, & ingenitum, & incorruptibile, ſi eſt quoddam principium quodcũque enim fit, neceſſe eſt accipere finem & finis omnis eſt corruptionis. Quare ſicut dicimus, non eſt huius principiũ, ſed hoc aliorum videtur eſſe, & continere omnia & gubernare: ſicut affirmant quicunque non faciunt præter infinitum alias cauſas vt intellectum, aut concordiam. Et hoc eſſe debet diuinum enim immortale enim & incorruptibile eſt, ſicut affirmant Anaximander, & Plurimi philoſophorum.

Ponit quatuor, in quibus Antiqui Philoſophi concordabant circa infinitum. Quorum primũ eſt, quod omnes poſuerunt infinitum eſſe principium. & hoc rationabiliter: i. per probabilem rationem. nõ enim poſſibile eſt, ſi infinitum eſt, quod ſit fruſtra: i. qđ non habeat aliquem determinatũ gradum in entibus, nec poteſt habere aliam virtutem niſi principij. Quia omnia, quę ſunt in mũdo, vel ſunt principia, vel ex principijs, Infinito autem nõ competit habere principium, quia quod habet principium, habet finẽ. vnde relinquitur quod infinitum ſit principium. Sed attendẽdũ eſt qđ in hac rõne vtũtur æquiuoce principio, & fine. nã qđ eſt ex principio, habet principiũ originis: infinito aũt repugnat principium & finis quãtitatis, vel magnitudinis. Secundũ autẽ quod attribuebant infinito eſt, qđ ſit ingenitum, & incorruptibile. Et hoc ſequitur ex eo quòd eſt principiũ, omne enim quod fit neceſſe, eſt qđ accipiat finẽ, ſicut & habet principium: & etiã cuiuslibet corruptionis eſt aliquis finis: finis autem repugnat infinito eſſe ergo generabile, & corruptibile repugnat infinito. Et ſic patet, qđ non eſt aliquod principiũ infiniti, ſed magis infinitum eſt principiorũ aliorũ. In hoc etiam ęquiuoce ſumebant principium, & finẽ, ſicut & ſupra. Tertiũ autem quod attribuebãt infinito erat, ꝙ contineret, & gubernaret omnia. hoc enim videtur eſſe primi principij, & hoc dixerũt quicunq; nõ poſuerũt præter materiã, quam dicebant infinitam alias cauſas, ſ. agentes, vt intellectum poſuit Anaxa. & concordiã Emped. cõtinere enĩ & gubernare magis pertinet ad principium agens, quàm ad materiam. Quartum autẽ quod infinito attribuebant eſt, quod eſſet quoddã diuinum. omne enim quod eſt immortale, aut incorruptibile, diuinum appellabant. & hoc poſuit Anaximander. & plures Antiquorum Philoſophorum Naturalium.

Quod ad Anaximandrum attinet, ne diſſonãt a Latinis Gręci, vt in Simplicio, & Themiſtio eſt videre.

LECTIO VII.

Rationes infinitum eſſe apparenter concludentes primo inducit, hinc nonnullis infiniti acceptionibus expoſitis, tria proſequitur argumenta, quibus validiſsime infinitum a ſenſibilibus non eſſe ſeparatum concluditur.

Eſſe autem infinitum in ratione rerum, ex hiſce quinque maxime quiſpiam credet. Ex tempore: eſt enim hoc ARGV.

infinitum Ex magnitudinum diuiſione: vtuntur enim, & Mathematici infinito. Ex eo prӕterea, quia hoc pacto duntaxat generatio, & corruptio nunquam deficit: ſi infinitum, ſit id, ex quo per ablationem, idquod naſcitur, ſit. Inſuper ex eo, quia finitum ad aliquod ſemper finitur. quare neceſſe eſt nullum eſſe finem, ſi aliud ad aliud ſemper finiri neceſſe eſt. Maxime verò propriſſimeq; ex eo quod vniuer ſit communem efficit dubitationem. nam, quia mens non deficit in cogitando, & numerus, & mathematica magnitudines, & id quod eſt extra cӕlum, infinitum eſſe videtur.

Quòd ſi illud ſit infinitum, et corpus infinitum eſſe videtur, infinitiq; mundi, cur enim magis hac parte vacui quã hac, moles eſt collocanda? Quare ſi aliqua ſit in parte, & vbique neceſſe eſt eſſe. Et inſuper ſi ſit vacuum infinituſque locus, et infinitum corpus. eſſe, neceſſe eſt. In perpetuis enim non differunt poſſe, ac eſſe.

Tex. 31. Eudemus ſex ex cauſis id oſtendit. *ESſe autem infinitum, fidei ex quinque continget. maxime intendentibus. Ex tempore, hoc enim infinitum: & ex ea quӕ eſt magnitudinem diuiſione: vtuntur enim Mathematici infinito. Amplius ſic vtique ſolum nõ eſt deficere fieri, & corrumpi, ſi infinitum ſi. Amplius inducendo finitũ ſemper ad aliquid. quare neceſſe eſt nullum eſſe terminum, ſi ſemper inducere neceſſe eſt alterum ad alterum.*

T.c. 32. *Maxime autem, & magis propriè, quod communem facit dubitationem omnibus, propter id. n. quod in intellectu eſt, nõ deficit, & numerus infinitus uidetur eſſe, & Mathematica magnitudines, & quod eſt extra cӕlum. Infinitum autem, cum ſit extra, & corpus infinitum videtur eſſe. & mundi. quid. n. magis vacuum hic, quam ibi? quare ſi quidem in vno loco, & vbique neceſſe eſt eſſe magnitudinem. Similiter autem & ſi vacuum eſt, et locus infinitus, & corpus infinitum neceſſe eſt eſſe. contingere enim ac eſſe nihil differt in perpetuis.*

Tex. 36. Poſitis opinionibus Antiquorũ de infinito, hic incipit inquirere veritatem. Et primo obijcit ad vtranque partem: ſecundo ſoluit ibi. §Quod quidem igitur actu corpus. § Circa primum duo facit. Primo ponit rationes ad oſtendendum quod infinitum ſit: ſecũdo ad oſtendendũ ꝙ nõ ſit, ibi. §Habet autem dubitationem.§ Circa primum ponit quinque rationes, quarũ prima ſumitur ex tẽpore, quod ſecundum cõem opiniunem Antiquorũ infinitum erat. Solus. n. Plato generauit tẽpus vt in Octauo huius dicetur. Dicit ergo primo, ꝙ ad oſtẽdendum infinitum eſſe, ex quinque rationibus accipi poteſt. & primo quidẽ ex tempore, quod eſt infinitum ſecundum illos, qui dicebant tempus ſemper fuiſſe, & ſemper futurum eſſe. Secũda ratio ſumitur ex diuiſione magnitudinũ in infinitum. infinito enim in magnitudinibus vtũtur etiam Mathematici in ſuis demonſtrationibus: quod non eſſet ſi infinitũ totaliter tolleretur à reb⁹. oportet igitur ponere infinitum. Tertia ratio ſumitur ex ꝑpetuitate generationis, & corruptionis ſecũdum plurium opinionẽ. ſi enim totaliter tolleretur infinitum nõ poſſet dici ꝙ generatio, & corruptio in infinitũ durarent: vnde oporteret dicere, ꝙ quandoq; totaliter generatio ceſſaret, ꝙ eſt cõtra multorum opinionem. oportet ergo ponere infinitum.

T.33.

Quarta ratio ſumitur ex apparẽti ratione finiti. Videtur enim pluribus, ꝙ de ratione finiti ſit, quod ſemper includatur ab aliquo alio. quia videm⁹ apud nos omne finitũ extendi vſq; ad aliquid. demonſtrato igitur aliquo corpore, ſi illud ſit infinitum, habetur propoſitũ. ſi autẽ ſit finitũ, oportebit qđ terminetur ad aliquod aliud, & iterum illud, ſi ſit finitũ, ad aliquod aliud. aut ergo erit procedere in infinitum, aut deuenietur ad aliquod corpus infinitum, & vtroque modo ponitur infinitum: vnde neceſſe eſt quod nullus ſit termin⁹ corporum, ſed ſemper oportet, quod omne finitum includatur ab aliquo altero. Quinta ratio ſumitur ab apprehẽ-

Hæc ratio (vt inquit Alex.) fuit Epicuri.

ſione intellectus vel imaginationis. Vnde dicit quod illud, quod maxime facit communẽ dubitationem inducentem homines ad ponendũ infinitum, eſt ex hoc, quod intellect⁹ nũquam deficit, quin ſuper quodlibet finitum datum poſsit aliquid addere Exiſtimabãt autem Antiqui Philoſophi quod res reſponderent apprehenſioni intellectiu⁹ & ſenſui. vnde dicebant, quod omne, quod videtur, eſt verũ. vt in Quarto Meta. dicitur. & propter hoc credebant, quod etiam in reb⁹ eſſet infinitũ. Inde eſt quod videtur numerus eſſe infinitus: quia intellectus cuilibet numero dato vnitatem addẽdo, facit aliam ſpeciem. Et eadem ratione vidẽtur magnitudines Mathematicӕ, quӕ in imaginatione cõſiſtũt, eſſe finitӕ, quia qualibet magnitudine data, poſſum⁹ imaginari maiorem. Et eadem ratione videtur eſſe extra cœlum quoddã ſpatium infinitum: quia poſſumus imaginari extra cœlum in infinitũ quaſdã dimẽſiones. Si autem eſt infinitũ ſpatium extra cœlum, neceſſe videtur quod ſit corpus infinitum, & quod ſint mũdi infiniti. & hoc duplici ratione: prima ratio eſt: quia ſi cõſideretur per totum ſpatium infinitum, totum ſecundum ſe conſideratum eſt vniforme. nõ eſt ergo aſsignare rationẽ, quare magis in vna parte illud ſpatium ſit vacuum a corpore, quã in alia. ſi ergo in aliqua parte illius ſpatij inueniat aliqua magnitudo corporalis ſicut quӕ eſt huius mũdi, oportet ꝙ in qualibet parte illius ſpatij inueniatur aliqua magnitudo corporalis ſicut quӕ eſt huiuſmodi & ſic oportet corpus eſſe infinitum, ſicut & ſpatium, vel etiam oportet mundos eſſe infinitos, vt Democrit⁹ poſuit. Alia ratio eſt ad idem oſtendendũ, quia ſi eſt infinitum ſpatium, aut eſt vacuũ aut eſt plenum. ſi eſt plenũ, habetur propoſitũ quod ſit corpus infinitum: ſi autem eſt vacuum, cũ vacuum nihil aliud ſit quam locus non repletus corpore, poſsibile tamẽ repleri, neceſſe eſt, ꝙ ſi eſt ſpatium infinitum, ſit etiã locus infinitus, quia poſſet repleri corpore & ita oportebit corpus eſſe infinitum, quia in perpetuis non differt contingere, & eſſe. Vnde, ſi cõtingit locum infinitum repleri corpore, oportet dicere quod ſit replet⁹ corpore infinito. neceſſe ergo videtur dicere, ꝙ ſit corpus infinitum. Secundo ibi.

(Teſte Eudemo. Archytӕ rõ hӕc fuit, & i hac potiſsima.

T.c. 11

ARGY. *Habet, autem dubitationẽ ipſa cõtemplatio infiniti. nã, ſi ponatur eſſe impoſsibilia multa ſequũtur, & etiam ſi nõ eſſe ponatur. Prӕterea vtro nam ſit modo, vtrum vt ſubſtãtia an vt accidens alicui natura per ſe, an neutro modo, ſed nihilominus ſit infinitum, et multitudine infinita. Maxime autem ad Naturalem Philoſophum pertinet, ſi magnitudo ſenſibilis infinita ſit in ratione rerum conſiderare.*

Habet autem dubitationẽ de infinito cõſideratio. Et nã que non eſſe ponẽtibus multa impoſsibilia accidũt, & eſſe. Amplius autem qualiter eſt, vtrum ſicut ſubſtantia, aut ſicut accidẽs per ſe alicui naturӕ, aut naturaliter. Sed nihilominus eſt infinitum, aut infinita multitudine Maxime autẽ Phyſici eſt conſiderare ſi eſt magnitudo ſenſibilis infinita. T.c. 33.

Obijcit in cõtrarium. Et circa hoc tria facit. Primo oſtendit queſtionẽ eſſe dubitabilem, ne rationes prӕmiſſӕ omnino verum concludere videantur. Secundo oſtẽdit quot modis dicit infinitũ, ibi. §Primũ ergo determinandum. Tertio ponit rationes ad oſtẽdendum infinitum non eſſe, ibi. §Separabile quidem igitur eſſe, §Dicit ergo primo, ꝙ dubitatio eſt circa infinitũ, vtrũ ſit, vel nõ ſit: multa enim impoſsibilia cõſequũtur ijs, qui ponunt infinitum omnino non eſſe, ſicut ex prӕmiſsis patet: & etiam ijs, qui ponunt infinitũ eſſe, multa accidunt impoſsibilia, vt ex conſequẽtibus rationib⁹ patebit. Eſt etiã dubitatio, qualiter infinitũ ſit, vtrũ, ſ. ſit aliquid per ſe exiſtens, ſicut quӕdam ſubſtãtia, vel ſicut aliquod accidens per ſe cõueniens alicui naturӕ. aut neutro modo ſit, ſ. neque per ſe exiſtens, ſicut ſubſtantia, neque ſicut accidens per ſe. ſed nihilominus

T. 34. Secũda parte tex. 34. T.c. 35.

ſi eſt

ſi eſt accidens, eſt aliquod infinitum continuum, & aliqua infinita ſecũdum multitudinem. Sed maxime pertinet ad conſideratioñe Philoſophi Naturalis, ſi eſt aliqua magnitudo ſenſibilis infinita. nã magnitudo ſẽſibilis eſt magnitudo Naturalis. Secundo ibi.

ARGY. *Atq; primum determinandum eſt, quot modis dicitur, infinitum, Vno itaque modo dicitur infinitum, quod impoſſibile eſt pertranſire, ex eo, quia non eſt aptum, vt per ipsũ tranſitio fiat, perinde atq; vox inuiſibilis dici ſolet. Alio modo id dicitur infinitum, quod habet ſine fine tranſactionem, aut quod vix. Aut quod aptum eſt quidem habere, nõ habet tamen tranſactionem, vel finem Praterea infinitum omne aut in appoſitione, aut in diuiſione, aut in vtriſque conſiſtit.*

Primum ergo determinandum eſt, quot modis dicitur, infinitum. Vno quidem igitur modo, quod impoſſibile eſt tranſire, ex eo quòd non eſt aptum tranſiri, vt eſt vox inuiſibilis. Aliter aut tranſitum habens inconſumabilem, aut quod vix. Aut quod aptum natum eſt habere, non tamen habet tranſitum aut finem. Amplius infinitum omne, aut eſt ſecundum appoſitionem, aut ſecundum diuiſionem, aut vtroque modo.

Oſtẽdit quot modis dicitur infinitũ, & ponit duas diuiſiones infiniti, quarum prima eſt communis infinito, & omnib[9], priuatiue dictis. Nam ſicut inuiſibile dicitur tripliciter, vel quod non eſt aptum natum videri, vt vox quæ non eſt de genere viſibilium. vel quod male videtur, ſicut quod videtur in obſcuro, aut à remotis vel quod natum eſt videri, & non videtur: ſicut quod ẽ omnino in tenebris. ſic igitur, & vno modo dicĩ infinitũ, quod non eſt natum tranſiri. nam infinitum idẽ eſt quod intrãſibile, & hoc eſt quia de genere, intranſibiliũ, ſicut indiuiſibiliã, vt punctus & forma, per quem etiam modum dicitur, vox inuiſibilis. Alio modo dicitur infinitum, quod quantũ eſt de ſe, trãſiri poteſt, ſed eius tranſitus non poteſt perfici à nobis, ſicut ſi dicam, profunditas maris eſſe infinita. vel ſi poteſt perfici, tamen vix, & cum difficultate, ſicut ſi dicamus ꝙ iter vſque in Indiam eſt infinitum; & vtrunq; iſtorũ pertinet ad hoc, quod eſſet male tranſibile. Tertio modo dicitur infinitum, quod eſt natum trãſiri quia eſt de genere tranſibiliũ exiſtens, quod tamẽ non habet trãſitum ad finẽ, vt ſi eſſet aliqua linea non habens terminũ: vel quæcunq; alia quantitas, & ſic propriè dicitur infinitũ, Aliã diuiſionẽ ꝓpriã infiniti ponit ibi. § Ampli[9], aũt infinitũ. § Dicẽs ꝙ infinitũ dicitur vel per appoſitionẽ, ſicut in numeris, aut ſecũdum diuiſionẽ, ſicut in magnitudinib. aut vtroq; modo, ſicut in tẽpore. Tertio ibi.

ARGY. *Separabile igitur à ſenſibilibus infinitum eſſe non poteſt quod quidem ipſum ſit infinitum. Nam ſi infinitum ipſum neque magnitudo ſit, neq; multitudo, ſed ſubſtantia, & nõ accidens, indiuiſibile erit profectò. diuiſibile. n. aut magnitudinem, aut multitudinem eſſe cõſtat. Si verò indiuiſibile ſit, infinitum non erit niſi perinde, atque vox eſt inuiſibilis. At neq; illi, qui dicunt infinitum eſſe ipſum hoc pacto ponunt, neque nos quærimus, ſi ſit identidem ipſum, ſed vt habet ſine fine tranſactionem. Quod ſi infinitum per accidens ſit, non hoc elementum erit eorum, quæ ſunt, quo eſt infinitum: quemadmodum nec ipſum inuiſibile locutionis eſt, elementum, & tamen vox eſt inuiſibilis.*

T. c. 35. *Separabile, quidem igitur eſſe infinitum à ſenſibilibus, ipſum aliquid exiſtens infinitum, impoſſibile eſt. Si namque neque magnitudo, neque multitudo eſt, ſubſtantia autem ipſum infinitum, & non accidens, indiuiſibile erit. diuiſibile enim aut magnitudo, aut multitudo erit. Si autem indiuiſibile eſt non infinitum eſt, niſi ſicut vox inuiſibilis. Sed neq; ſic dicunt affirmantes eſſe infinitum, neque nos quærimus, ſed ſicut intranſibile. Si autem ſecundũ accidens eſt infinitum non erit vtique elementum eorum, quæ ſunt, ſecundum quòd eſt infinitum, ſicut neque inuiſibile locutionis, quamuis vox ſit inuiſibilis.*

Diuerſi hic & Græci, & Latini, in horum. cx. intentione.

T. c. 36.

Ponit rationes ad excludẽdum infinitum. & primo ad excludẽdum infinitum ſeparatum, quod Platonici poſuerunt. ſecundo ad excludẽdum infinitum à rebus ſenſibilibus, ibi. § Rationabiliter quidem igitur. § Circa primũ ponit tres rationes. circa quarum primam dicit quòd poſſibile eſt infinitum eſſe ſeparatum à ſenſibilibus: ita qđ infinitũ ſit aliquid per ſe exiſtẽs ſicut Platonici poſuerũt. qa, ſi ponit infinitũ eſſe aliqd ſeparatũ, aut habet aliquã quantitatẽ. ſ. continuã, quę eſt magnitudo. aut diſcretam, quæ eſt multitudo, aut nõ. Si autẽ eſt ſubſtantia ſine accidente, quod eſt magnitudo, ſiue multitudo, oportet, qđ infinitũ ſit indiuiſibile: quia oẽ diuiſibile, vel eſt numer[9], vel magnitudo. Si aũt aliquid eſt indiuiſibile non erit infinitum niſi primo mõ. ſ. prout dicitur aliquid infinitũ, quod non eſt aptũ natũ trãſiri, ſicut dicitur vox inuiſibilis, ſed hoc eſt præter intẽtionem præſentis quæſtionis, qua quærimus de infinito, & præter intentionem eorum, qui poſuerũt infinitum. non. n. intẽderunt ponere infinitum ſicut indiuiſibile, ſed ſicut intranſibile. i. quod natum eſt trãſiri, & nõ habet tranſitum. Si verò infinitum nõ ſit ſolum ſubſtãtia, ſed ẽt habeat accidẽs, qđ eſt magnitudo, & multitudo cui competit infinitũ, & ſic infinitũ inſit ſubſtantiæ, ſecundum illud accidens, non erit infinitum, in quantum huiuſmodi, principium eorum, quæ ſunt, ſicut Antiqui poſuerunt ſicut etiam non dicimus inuiſibile eſſe principium locutionis, quamuis accidat voci, quæ eſt principium locutionis. Secundam rationem ponit ibi.

Prima rõ. T. c. 42.

ARGY. *Præterea, quonam pacto quippiam ipſum infinitum eſſe poteſt, ſi neque numerus, neque magnitudo per ſe eſſe poteſt: quorum per ſe affectus quidam ipſum eſt infinitum? Minus enim ipſum per ſe quam magnitudinem aut numerum eſſe neceſſe eſt.*

Amplius quomodo continget aliquid eſſe ipſum infinitum, ſi vere non eſt, & ſecundum numerum, & magnitudinem, quorum eſt per ſe paſſio quędam infinitum Adhuc. n. minus eſſe neceſſe eſt quàm numerum, & magnitudinem.

Et eſt talis. Minus eſt ſeparabile & per ſe exiſtẽs paſſio, quàm ſubiectũ. ſed infinitum eſt paſſio magnitudinis, & numeri: ſed magnitudo & numerus non poſſunt ſeparari, & per ſe exiſtere, vt in Methaphyſica probatũ eſt, ergo neq; infinitum. Tertiam rõnem ponit ibi.

ARGY. *Perſpicuũ etiam eſt, infinitum ſic eſſe non poſſe, vt actu ſit, & vt ſubſtantia principiũ ve. nam infinitum erit quicquid ipſius accipias, ſi habet partes. eſt. n. idem eſſe infiniti, ac infinitũ, vt patet, ſi infinitum ſubſtantia ſit, et nõ in ſubiecto. quare ſit vt ipſum, aut indiuiſibile ſit, aut in infinita ſit diuiſibile. at fieri nequit, vt idẽ multa ſit infinita. At verò vt pars aeris aer eſt, ſic & infinitum, et pars quæuis infiniti, ſi ſubſtantia quædam & principium ſit, vti dicunt. Vacat igitur partibus, aut indiuiſibile eſt at eſſe non poteſt, id tale, quod actu eſt infinitum. neceſſe eſt enim ipſum quantum quid eſſe. Per accidens igitur infinitum ipſum eſſe videtur. Quod, ſi ita ſit, dictum iam eſt antea, non poſſe ipsũ principium dici, ſed illud cui accidit, vt aerem, aut par. Quare abſurde dicunt profectò, qui tale illud eſſe cenſent, vt Pythagorici dicunt, nam ſubſtantiam faciunt ipſum, & ſimul etiam partiuntur. Verum hæc quidem forſitan inquiſitio vniuerſalis eſt magis ſi poſſit inquam infinitum, & in Mathematicis, & in intelligibilibus & in hiſce quæ nullã habent magnitudinem eſſe. Nos autem ſi ſit in ſenſibilibus (de quibus doctrinam facimus) infinitũ corpus incremento, nec ne, conſideramus, ac perſcrutamur.*

Manifeſtum autem & quòd non contingit infinitum,

eſſe, ſicut actu ens, & ſicut ſubſtantiam et principium erit. n. quodlibet ipſius acceptum infinitum, ſi partibile eſt. infinito n. eſſe, & infinitum idem eſt, ſi ſubſtantia infinitũ eſt & non de ſubiecto. quare autem indiuiſibile eſt aut infinita diuiſibile, multa autem infinita eſſe idem impoſſibile eſt. At verò ſicut aeris aer pars eſt ſic & infiniti, infinitum, ſi quidem ſubſtantia eſt, & principium. impartibile igitur, & indiuiſibile eſt. Sed impoſſibile eſt eſſe actu infinitum.

T.c. 38. *Quantum enim quid neceſſe eſt eſſe, ſecundum accidens.*

Probat hic Ariſto. (in q. 1. Sũd.) infinitum nec accidẽs eſſe. *ergo eſt infinitum. ſed ſi ſic eſt dictum eſt, quod non contingit ipſum, dicere principium, ſed illud cui accidit, vt aerem aut par. Quare inconuenienter vtiq; enunciant, dicẽtes. ſicut Pythagorici dicunt. ſimul enim ſubſtantiam faciunt infinitum, & partiuntur. Sed fortaſſis hæc quidem eſt vniuerſalis quæſtio magis, ſi contingit in Mathematicis infinitum eſſe, & in intelligibilibus, & in nullam haben*

T.c. 39. *tibus magnitudinem. Nos autem intendimus de ſenſibilibus, & de quibus facimus ſcientiam, vtrum in ipſis eſt, aut non eſt corpus infinitum in augmentum.*

Tertia rõ. Et dicit manifeſtũ eſſe q non poteſt poni, q infinitum ſit in actu, & qđ ſit ſicut ſubſtantia quædam, & ſicut principium rerum. erit. n. infinitum erit partibile, aut impartibile. ſiquidem eſt partibile, neceſſe, eſt q quęlibet pars eius ſit infinitũ, ſi infinitũ eſt ſubſtantia: quia ſi infinitũ eſt ſubſtantia, & non dicitur de aliquo ſubiecto, vt accidens, oportebit q idem ſit infinitum{& infinito eſſe} idest eſſentia, & ratio infiniti. non. n. idẽ eſt id quod eſt albũ, & natura albi, ſed id, q eſt homo, eſt hoc, quod eſt natura hominis. vnde oportebit, qđ ſi infinitũ ſit ſubſtantia, aut ſit indiuiſibile, aut diuidatur in partes infinitas, quod eſt impoſſibile, quia ex multis infinitis cõponi aliquid idẽ eſt impoſſibile, quia oporteret infinitum terminari ad aliud infinitum. Apparet ẽt non ſolum ex ratione, ſed etiam ex ſimilitudine, ſi infinitũ ſit ſubſtãtia, & diuidatur, oportet q quęlibet pars eius ſit infinita. Sicut enim quęlibet pars aeris, eſt aer, ita, & quęlibet pars infiniti erit infinita, ſi infinitum ſit ſubſtantia, & principium. Quia, ſi ſit principium, oportet infinitum eſſe ſubſtantiam ſimplicem non compoſitam ex partibus difformibus, ſicut homo, cuius non quælibet pars eſt homo. Cum ergo ſit impoſſibile alicuius infiniti quamlibet partem infinitam eſſe, oportebit, quod infinitum ſit impartibile, & indiuiſibile, ſed illud, quod eſt indiuiſibile, nõ poteſt eſſe infinitum in actu, quia id quod eſt infinitum in actu, eſt quãtum, & omne quantum eſt diuiſibile. ſequitur ergo, quod ſi eſt infinitum in actu, non ſit ſicut ſubſtantia, ſed ſub ratione accidentis, quod eſt quantitas, & ſi hoc ſit infinitum non erit principium, ſed illud cui accidit infinitum: ſiue illud ſit aliqua ſubſtantia ſenſibilis, vt aer, ſicut poſuerũt Philoſophi Naturales: ſiue ſit aliqua ſubſtantia intelligibilis, vt par, ſicut poſuerunt Pythagorici. Vnde manifeſtum eſt qđ inconuenienter dixerunt Pythagorici ponentes infinitũ eſſe ſubſtantiã, & ſimul cum hoc ponentes ipſum eſſe indiuiſibile, quia ſequitur q quęlibet pars eius ſit infinita, quod eſt impoſſibile, vt ſupra dictũ eſt. Vltimo aũt dicit, qđ iſta quæſtio, q̃ eſt an infinitũ ſit in Mathematicis quantitatibus, & in rebus intelligibilibus non habentib' magnitudinẽ, eſt, magis vniuerſalis q̃ ſit preſens conſideratio. nos. n. intendimus ad p̃ſens de rebus ſenſibilibus, de quibus tradimus ſcientiam Naturalẽ, vtrũ in ipſis ſit corpus infinitum in augmentum, vt Antiqui naturales poſuerũt.

LECTIO. VIII.

Magnitudinem, ſeu ſenſibile corpus actu infinitum dari impoſsibile eſſe, cum logicis, tum validis naturalibus rationibus ex ſuppoſitione oſtenditur.

A R G Y. *Si igitur aſſerendi modo conſiderabimus, ex hiſce videbitur infinitum non eſſe. nam, ſi ratio corporis eſt, ſuperficie terminatum eſſe, nõ erit infinitum vllum aut intelligibile, aut ſenſibile corpus. At verò neq; numerus, ita vt ſeparatus, ac infinitus. numerus. n. omnis, et id quod numerum habet, numerabile eſt. ſi igitur fieri poteſt, vt ipſum numerabile numeretur, et infinitum quiſpiam poterit pertranſire.*

Rationabiliter quidem igitur ſpeculantibus ex huiuſmodi videbitur non eſſe vtique. Si enim eſt corporis ratio quod plano determinatum eſt, non erit vtique corpus infinitum, neque intelligibile, neque ſenſibile. At verò nec numerus ſic eſt, ſicut ſeparatus, & infinitus, numerabile enim numerus eſt, aut habens numerum. ſi ergo numerabile poſſibile eſt numerari: & pertranſire, vtique poſſibile erit infinitum. T.c. 41.

Poſtquã Philoſophus remouit opinionẽ Antiquorũ qui de infinito nõ naturalitèr loquebantur illud à ſẽſibilib' ſeparantes, hic oſtendit non eſſe infinitum, ſicut Philoſophi naturales ponebant, & primo oſtendit hoc per rationes logicas. Secũdo per rationes Naturales ibi. {Phyſice autem magis.} Dicũtur autem primæ T.c. 42. rationes logicæ, nõ quia ex terminis logicis logice pro Ide iam, & cedant, ſed quia logico modo procedunt. ſ. ex cõmuni Sip. aduertit, & Themiſt', cõs vocat, ex q. bus ratiocinatur. hic Philoſoph' bus, & probabilib', quod eſt proprium ſyllogiſmi dialectici. Ponit ergo duas Logicales rationes, in quarum prima oſtenditur, q non ſit aliquod corpus infinitum. Diffinitio. n. corporis eſt, quod ſit determinatũ {plani tie}. i. ſuperficie, ſicut definitio lineæ eſt, q eius termini ſint puncta. nullum autẽ corpus determinatum ſuperficie eſt infinitum: ergo nullũ corpus eſt infinitum neque ſenſibilẽ, q eſt corpus Naturale: neq; intelligibile, quod eſt corpus Mathematicum. Quod ergo dicit, {rationabiliter.} exponendum eſt logice. Nam logica dicitur rationalis Philoſophia. Secũda ratio oſtẽdit, q nõ ſit infinitum multitudine. Omne. n. numerabile cõtingit numerari, & per conſequẽs numerando tranſiri. omnis autẽ numerus, & omne quod habet numerum eſt numerabile: ergo omne huiuſmodi contingit trãſiri. ſi igitur aliquis numerus ſiue ſeparatus, ſiue in ſẽſibilibus exiſtens, ſit infinitus: ſequetur, q poſſibile ſit trãſire infinitum, quòd eſt impoſſibile. Attendendum eſt autẽ quod iſtę rationes ſunt probabiles procedẽtes ex iis, quę communiter dicuntur, non. n. ex neceſsitate cõcludunt, quia qui poneret aliquod corp' eſſet infinitũ nõ cõcederet quod de ratione corporis eſſet terminari ſuperficie, niſi forte ſecundum potentiam, quamuis hoc ſit probabile, & famoſum. Similiter qui diceret aliquam multitudinem eſſe infinitam, non diceret cã eſſe numerum, vel numerum habere. addit. n. numerus, ſuper multitudinem rationem menſurationis. Eſt enim numerus multitudo menſurata per vnum vt dicitur in Decimo Meta. & propter hoc numerus po- T.c. 21. nitur ſpecies quantitatis diſcretę, non autem multitudo; ſed eſt de tranſcendentibus. Secundo ibi.

A R G Y. *Sed ſi magis naturaliter contemplabimur, ex hiſce, quę deinceps dicentur, nullum infinitum corpus in ratione rerũ eſſe videbitur. n. e. n. compoſitum eſſe poteſt, nec ſimplex. Compoſitum igitur corpus nullum eſt infinitum, ſi elementa multitudine ſint finita neceſſe eſt. n. & plura eſſe, & æqualitatem inter contraria ſemper eſſe; & vnum ipſorum infinitum non eſſe. nam ſi igneo quidem ſit finitus, aer autem infinitus (quanquam vim ui corporis uis, inferior eſt alterius vi; atque pars ignis, æqualem necis partem vt ſuperat quid exceſſu aliquem ſubeat numerũ.) Ium in infinitum corpus ſuperat, vt patet atq; finitum ſané corrumpet. Nec vnumquodq; infinitum eſſe poteſt, nam corpus, quidem eſt, quod omni ex parte dimenſionem habet infinitum autem quòd ſine fine ex extenſum dimenſione. Quibus fit vt infinitum corpus per omnem ſit dimenſionem infinitum extenſum. At vero neque poteſt infinitum corpus vnũ ac ſimplex eſſe, aut ſimpliciter, aut vt quidam inquiunt, id*

quòd

quòd eſt præter elementa, ex quo hæc generant. Sunt n. qui hoc faciunt infinitum, ſed non aerem, aut aquam ne ab infinito cætera à corrumpantur. Habent enim inter ſe contrarietatem quippe cum aer frigidus, aqua humida, & ignis calidus ſit. quorum ſi vnum eſſet infinitum, cætera iã fuiſſent corrupta. Nunc autem aliud infinitum inquiunt eſſe, ex quo hæc fiunt. At impoſſibile eſt non ſolum infinitum hoc eſſe (de hoc enim commune quid eſt dicendum, de omni ſimiliter, & aere, & aqua & quouis alio ſimplici,) ſed etiam eſſe tale corpus ſenſibile, præter ea corpora, quæ elementa vocantur omnia nanque in id diſſoluuntur, ex quo fiunt & conſtant. quare præter aerem, ignem, terram, & aquam corpus hoc aliud eſſet. At nullum eſſe videtur, neq; igitur ignis, neque aliud quicquam elementorum infinitum eſſe poteſt. Omnino enim & abſq; hoc eſſe inquam ipſorum aliquid infinitum, impoſſibile eſt, ipſum vniuerſum, aut eſſe, aut fieri vnum quid ipſorum (ſi ſit etiam infinitum) perinde vt Heraclitus aſſerebat, Omnia dicens tandem fieri ignem. Eadem & ad illud vnum accommodabitur ratio quòd præter elementa Naturales Philoſophi faciunt, omne enim ad contrarium ex contrario, vt ad frigidum ex calido, ſolet mutari.

T.c.42. *Phyſice autẽ magis conſiderantibus ex his manifeſtum erit. neque enim compoſitum poſſibile eſt eſſe infinitum, néque ſimplex. Compoſitum quidem igitur non erit infinitum corpus, ſi finita elementa ſint multitudine: neceſſe eſt enim plura eſſe, & æquari contraria ſemper & non eſſe, vnum eorum infinitum. Si nanque quantumcunq; deficiat, quæ in vno corpore eſt potentia à potentia alterius, vt ſi ignis finitus ſit, aer autem infinitus. ſit autẽ æqualis ignis, ad aerem æqualem in potentia, quantumcunq; duplicatus, ſolum autem numerum quendam habens, tamen manifeſtum eſt, quòd infinitum excedet, & corrumpet finitum.*

T.c.43. *Vnumquodque autem infinitum eſſe, impoſſibile eſt. Corpus enim eſt omniquaq; habens dimenſionem. infinitum autem quod indeterminate diſtans eſt. Quare infinitum corpus,*

T.c.44. *vbiq; extenſum erit in infinitum. At verò neq; vnum contingit infinitum corpus eſſe et ſimplex. neq; ſicut dicũt quidam, quod extra elementa eſt, ex quo alia generantur, neque ſimpliciter. Sunt enim quidam qui hoc faciunt infinitum, ſed non aerem aut aquam, ne alia corrumpãtur ab infinito: habent n. adinuicem contrarietatem, vt aer quidem humidus, aqua autem frigida, ignis verò calidus, quorum ſi eſſet vnum infinitum, corrumperentur vtiq. iam alia. Nũc*

Vide Simplicium circa hęc exẽpla.

T.c.45. *autem dicunt alterum eſſe id, ex quo hæc ſunt. Impoſſibile eſt autem eſſe aliquod corpus huiuſmodi infinitum (de hoc enim commune quiddam dicendum eſt, & de omni ſimiliter, & aere, & aqua, & quolibet.) Sed primo dicendum, quòd non eſt huiuſmodi corpus ſenſibile extra vocata elementa. omne nanque ex quo eſt, & reſoluitur in hoc quare eſſet vtique hic corpus præter aerem, & ignem, & terrã,*

T.c.46. *& aquam. uidetur autem nullum huiuſmodi. Neque igitur ignem, neque aliorum elementorum vllum, contingit infinitum eſſe. omnino enim & præter id, quòd infinitum ſit aliquod ipſorum, impoſſibile eſt, ſi ipſum vniuerſum finitum ſit, aut eſſe, aut fieri vnum aliquod ipſorum. ſicut dicit He-*

T.c.47. *raclitus omnia fieri aliquando ignem. Eadem autem ratio eſt, & de vno, & de alio, quod faciunt extra elementa Phyſici, omne nanq; mutatur ex contrario in contrarium, vt ex calido in frigidum.*

Inducit rationes naturales ad oſtendendum ꝙ nõ ſit corpus infinitũ in actu. Circa quas cõſiderandum eſt, ꝙ quia Ariſt. nondum probauerat corpus cœleſte eſſe alterius eſſentię à quatuor elemẽtis: opinio autem cõis ſuo tempore fuerat, ꝙ eſſet de natura quatuor elementorum: procedit in his rõnibus, ac ſi non eſſet aliud corpus ſenſibile extra quatuor elementa, ſecundum ſuam conſuetudinem. quia ſemper antequam probet, ꝙ eſt ſuæ opinionis, procedit ex ſuppoſitione opinionis aliorum cõis. Vnde poſtquam probauit in 1. lib. de Cœlo & Mundo, cœlum eſſe alterius naturæ ab elementis, ad veritatis certitudinem iterat conſiderationem de Infinito, oſtendens vniuerſaliter ꝙ nullum corpus ſenſibile eſt infinitum. Hic aũt primo oſtendit ꝙ non ſit corpus ſenſibile infinitum, ſuppoſito, quod ſint elementa finita multitudine. ſcdõ oſtẽdit idem vniuerſaliter ibi. {Oportet aũt, & de omni.} Dicit ergo primo ꝙ procedendo naturaliter. i. ex principijs Sciẽtię Naturalis, magis, & certius conſiderari poterit, ꝙ non ſit corpus ſenſibile infinitum ex ijs, quę dicetur. omne. n. corpus ſenſibile, aut eſt ſimplex, aut compoſitum. Primo ergo oñdit, ꝙ non ſit corpus ſenſibile compoſitum infinitum ſuppoſito ꝙ ſint elementa finita ſm multitudinẽ. non enim poteſt eſſe ꝙ vnum ipſorum ſit infinitum, & alia finita. quia ad compoſitionem alicuius corporis miſti requiritur ꝙ ſint plura elementa, & ꝙ contraria aliquo modo adæquentur, aliàs compoſitio permanere non poſſet: quia illud quod eſſet omnino potẽtius deſtrueret aliud, cùm elementa ſint contraria. ſi aũt vnum elementorum eſſet infinitum, nulla æqualitas eſſet alijs, finitis exiſtẽtibus. quia infinitum improportionabiliter excedit finitum. non ergo hoc põt eſſe quòd vnum tñ eorum, quę veniunt in miſtionem, ſit infinitum. Poſſet autem aliquis dicere quòd illud infinitum eſſet debilis virtutis in agendo, & ideo non põt vincere alia. ſ. finita, quæ ſunt fortioris virtutis, vtpote ſi infinitus ſit aer, & finitus ignis. Et ideo ad hoc remouendum dicit, quòd quantumcunq; potentia vnius corporis, quod ponitur infinitum, deficiat à potentia alterius corporis, qđ ponitur finitum, vtpote, ſi ignis ſit finitus, & aer infinitus, neceſſe eſt tñ dicere, quod aer quantumcunq; duplicatus. i. ſm aliquem numerum multiplicatus ſit æqualis igni in potentia: ſi igitur potentia ignis eſſet centuplo maior, q̃ potentia aeris eiuſdem quantitatis: ſi aer centupletur ſm quantitatem, erit æqualis ei in potentia & tñ aer centuplatus eſt multiplicatus ſm aliquem numerum determinatum, & vincitur à potẽtia aeris infiniti. Vnde manifeſtum eſt, quòd etiam potẽtia ignis vinceretur à potẽtia aeris infiniti, & ſic infinitum excedit & corrumpit finitum, quantumcunq; potẽtioris naturæ, videatur. Similiter ẽt non poteſt eſſe quòd quodlibet elementorum, ex quibus componitur corpus miſtum, ſit infinitum: quia de ratione corporis eſt quòd habeat dimenſiones in omnem partem: non in longitudinem tñ, vt linea: neq; in longitudinem & latitudinem ſolũ, vt ſuperficies. de ratione aũt infiniti eſt quòd habeat dimenſiones infinitas: ergo de rõne corporis infiniti eſt quòd habeat dimenſiones infinitas in oẽm partem: & ſic non põt eſſe quòd ex pluribus corporibus infinitis, aliquod vnum componatur, quia quodlibet occupat totũ mũdum, niſi ponant̃ duo corpora eſſe ſimul, quòd eſt impoſſibile. Sic igitur oſtenſo quòd corpus cõpoſitum non põt eſſe infinitum, oñdit vlterius quòd nec ẽt corpus ſimplex, neq; vnum elemẽtorum: neq; aliquod medium inter ea, vt vapor eſt medium inter aerem & aquam, quidam. n. poſuerũt hoc eſſe principium, ex eo alia generari dicẽtes. & hoc dicebant eſſe infinitũ, non aũt aerem, aut aquam, aut aliquod aliorum elementorum, quia contingeret alia elementa corrumpi à quocunque ipſorum, quod infinitum poneretur, quia elementa habẽt contrarietatẽ adinuicem, cum aer ſit humidus, aqua frigida, ignis calidus, terra ſicca. vnde, ſi vnum horum eſſet infinitum, corrumperet alia, cũ contrarium natũ ſit corrumpi à contrario, & iõ dicunt aliqui aliud ab elemẽtis eſſe infinitũ, ex quo ſicut ex principio elementa cauſantur. Hanc aũt poſitionem dicit eſſe impoſſibilẽ, non ſolum quantum ad hoc, quòd dicit tale

Ariſt. prius quã quod ſuæ opinionis eſt probet, ex aliorũ opinione procedit T.c. 13.

Scđa parte T.c.48.

eit tale corpus medium eſſe infinitum, quia de hoc dicetur cõis quędam ratio. iam de igne,& aere,& aqua,q̃ etiam de corpore medio. Sed ex hoc ipſo etiam eſt impoſsibilis prædicta poſitio, quia ponit aliquod principium elementare præter quatuor elementa. non.n.inuenitur aliquod corpus ſenſibile præter ea, quæ dicunť elementa.ſ.aerem, aquam & hmõi.ſed hoc oporteret ſi aliquid aliud, præter elementa, veniret in compoſitionem iſtorum corporum.vnumquodq;.n.compoſitum reſoluitur in ea ex quibus cõponitur. ſi igitur aliquid, aliud veniret in cõpoſitionem iſtorũ corporum, quàm hæc quatuor elementa, ſequeretur ꝙ hic apud nos inueniretur aliquod corpus ſimplex, præter hęc quatuor elementa per reſolutionem iſtorum in elementa. Sic igitur patet ꝙ poſitio præmiſſa falſa eſt quantum ad hoc, quod poſuit aliquod corpus ſimplex, ꝑter hæc nota elementa. Vlterius autem oſtendit cõi ratione quòd nullum elementorum poſsit eſſe infinitum, quia ſi aliquod elementorum eſſet infinitum, impoſsibile eſſet totum vniuerſum eſſe aliud, niſi illud elementum, & oporteret ꝙ oĩa alia elementa cõuerterentur in ipſum vel iam eſſent conuerſa in ipſum, propter excellentiam virtutis infiniti ſuper alia, ſicut Heraclitus dicit, quòd quandoque futurum eſt, quòd omnia conuertantur in ignem, propter excellentem ignis virtutem. Et eadem ratio eſt de vno elementorum,& de alio corpore, quod faciunt quidam Naturales extra elementa, oportet enim illud habere contrarietatem ad elemẽta, cum ex eo ponantur alia generari. Mutatio autem non fit niſi ex contrario in contrarium, vt ex calido in frigidũ, ſicut ſupra oſtenſum eſt. Sic igitur & iſtud corpus medium ratione contrarietatis deſtruit alia elementa.

LECTIO IX.

Corpus infinitum actu non dari, quatuor aſtruit rõnibus, Anaxagoræq́; deluditur opinio, qua infiniti motus ac quietis cauſam reddidiſſe arbitratus eſt.

A R G Y. *Atque ex his etiam de quouis conſiderare oportet, ſi poſſit, necne infinitum eſſe ſenſibile corpus. Ex his autem patebit infinitum ſenſibile corpus in ratione rerum eſſe omnino non poſſe.*

T.c.48. *OPortet aut de omni ex his conſiderare, ſi contingat aut non contingat, corpus infinitum eſſe ſenſibile. Quòd autem omnino impoſſibile ſit corpus infinitum eſſe ſenſibile, ex his manifeſtum.*

Poſtquam oſtendit Philoſophus nõ eſſe corpus ſenſibile infinitum facta ſuppoſitione, quòd ſint elemẽta finita, hic oſtendit idem ſimpliciter abſque oĩ ſuppoſitione: & primo dicit de quo eſt intentio. ſecundo exequitur propoſitum ibi.{Aptum.n.natura eſt.} Dicit ergo primo quòd ex ijs, quę ſequuntur, oportet conſiderare de oĩ corpore, nulla ſuppoſitione facta, ſi cõtingat quodcunq; corpus naturale eſſe infinitum.& ex ſequentibus rationibus manifeſtum fiet, ꝙ non. Secundo ibi. (Paulò poſt immediatè.)

A R G Y. *Omne nanque ſenſibile corpus aptum eſt alicubi eſſe, atq; locus eſt quidam cuiuſq; & idem eſt totius, ac partis, vt totius terræ vniusq́; glebæ: & ignis item, atq; ſcintillę.*

Aptum.n.natura eſt omne ſenſibile alicubi eſſe, & locus aliquis eſt vniuſcuiuſque & idem partis & omnis, eſt vt totius terræ, & vnius glebæ: & ignis & ſcintillæ.

Oſtendit propoſitum quatuor rationibus. Secunda incipit ibi. {Omnino autem manifeſtum.} Tertia ibi. {Amplius oẽ corpus ſenſibile eſt.} Quarta ibi. {Simpliciter autem & ſi impoſsibile.} Circa primam rationẽ, tria facit. Primo præſupponit quædam neceſſaria ad rationem. Secundo ponit rationem ibi. {Quare ſiquidem eiuſdem ſpeciei.} Tertio excludit falſam opinionem q̃dam ibi. {Anaxagoras autem inconuenienter.} Præmittit ergo tria. quorum primum eſt, quòd oẽ corpus ſenſibile habet aptitudinem naturalem, vt ſit in aliquo loco Secũdũ eſt, quòd cuilibet corpori naturali conuenit aliquis locus, locorũ qui ſunt. Tertium eſt, quòd idem eſt locus naturalis,& totius & partis, ſicut totius terræ,& vnius glebæ,& totius ignis,& vnius ſcintillæ.& huius ſignum eſt, quòd in quacunque parte loci totius ponatur pars corporis, quieſcit ibi. Secundo ibi.

(T.c.35. T.c.54. T.c.45. Secũda parte text. 48. T.c.50.)

A R G Y. *Quare, ſi infinitum partium ſit ſimilium, immobile erit, aut ſemper feretur. At id fieri nequit. cur.n.deorſum magis quàm ſurſum, aut ad quemuis locum mouebitur? dico autẽ ſi ſit gleba, quorſum hæc mouebitur aut vbi manebit? corporis.n eiuſdem formæ locus eſt infinitus: occupabit, ne igitur totum locum: At quõ fieri poteſt? Quanã igitur ipſius quies aut vbi nam erit; & quis præterea motus an vbique manebit? non ergo motu ciebitur. An omnem ad locum mouebitur? non ergo quieſcet unquam, ac ſtabit. Sin verò ſit diſſimilium partium, diſſimilia etiam erunt & ipſa loca. Atque primo quidem ipſius vniuerſi corpus, non erit vnum niſi tactu. deinde partes, aut ſunt infinitæ ſpecie, aut finitæ: at finitæ nequeunt eſſe erunt enim aliæ quidem infinitæ, aliæ verò non infinitæ, ſi vniuerſum eſt infinitum. ignis inquam, vel aqua. Tale autem corruptio eſt contrarijs ipſis, vt antea diximus. Et ob hoc nemo Naturalium infinitum ipſum vnumq́ue ignem aut terram fecit, ſed aut aerem, aut aquam, aut id, quod inter ipſa medium collocarunt. quoniam illorum quidem locus manifeſte erat determinatus, atq; diſtinctus: hæc autem vtroque in loco, in ſupero, inquam, ac infero eſſe poſſunt. At neque etiam infinitæ, nam ſi ſint infinitæ ac ſimplices, & loca erunt infinita profectò, & infinita etiam elementa. Quod ſi hoc eſſe nequeat, ſintq́ue ipſa loca finita, & totum ipſum finitum eſſe neceſſe eſt. fieri nanque non poteſt, vt non æqua ſint locus, & corpus. neque enim locus maior eſſe poteſt, quàm ipſum corpus, neque corpus maius quàm ipſe locus. nam aut vacuum aliquid erit & corpus inſuper infinitum non erit. aut corpus quippiam erit, quod nuſquam aptum eſt eſſe.*

Quare ſi quidem ſit eiuſdem ſpeciei, aut immobile erit, aut ſemper mouebitur. Et impoſſibile eſt, quid enim magis deorſum, aut ſurſum, aut quouis? dico autem vt ſi gleba ſit alicubi, ipſa qua mouebitur, aut vbi manebit? locus enim infinitus erit ſibi et cognati ſibi corporis. utrum igitur continebit totum locum? & quomodo? Quæ igitur & vbi quies, & motus ipſius? an vbique manebit? non ergo mouebitur. An vbique mouebitur? non ergo ſtabit. Si autem diſſimile eſt omne, diſſimiles & loci ſunt. & primum quidẽ non vnum corpus vniuerſi eſt, niſi tangendo. Poſtea aut finita hæc erunt aut infinita ſpecie. & finita quidem nõ eſſe poſſunt. erunt enim alia quidem finita, alia verò non ſi omne infinitum eſt, vt ignis, aut aqua. Corruptio autem huiuſmodi in contrarijs eſſet. (ſicut dictum eſt prius.) Et propter hoc nullus Naturalium vnum, & infinitum ignem facit, neque terram, ſed aut aerem, aut aquam, aut ipſorum mediũ. quia locus vtriuſq; manifeſtus erat, & determinatus. hæc autem vtroque participant, eo qui ſurſum & eo qui deorſum. Si autem infinita, & ſimplicia ſunt, & loci infiniti, & elementa infinita erunt: ſi autem hoc impoſſibile eſt, & loci finiti ſunt, & totum finitum eſſe neceſſe eſt. impoſſibile enim eſt non æquari locum & corpus. Neq; enim locus omnis maior eſt, quàm quantumcunq; contingit corpus ſimul eſſe. Similiter autem neque infinitum erit corpus, neq; corpus maius quàm locus: Aut enim vacuum erit aliquid: aut corpus nuſquam aptum natum eſt eſſe.*

(Taxat Ale. Simplicius, circaly. eiuſdem ſpeciei T.c.49.)

(* al. totius)

Ponit rationẽ, quæ talis eſt. Si ponatur aliquod corpus infinitũ, aut oportet quòd totum ſit vnius ſpeciei, cum ſuis partibus, ſicut aqua vel aer: aut quod habeat partes diſsimiliũ ſpecierũ, vt homo, aut planta. ſi habet omnes partes vnius ſpeciei, ſequitur ſ m pręmiſſa, quod vel ſit totaliter immobile,& nunquam moueatur, aut quòd ſemper moueatur, quorum vtrunq; eſt impoſsibile

(Demonſtratio hęc (ait Simp.) amplior eſt, & oſtẽdit nullum ſublunare corp⁹ infinitũ eſſe)

bile quia per alterum horum excluditur quies,& per alterum motus à reb.naturalibus, & vtroque modo tollitur ratio naturæ, cum natura ſit principium motus & quietis.Quod autem ſequatur,ꝙ ſit vel totaliter mobile,vel totaliter quietum,probat conſequenter per hoc, ꝙ non eſſet aſsignare rationem, quare aliquid magis ſurſum aut deorſum mouetur, aut in quamcunq; partem. & hoc manifeſtat per exemplum · ponamus.n.ꝙ totum illud corpus infinitum,ſimile in partibus,ſit terra,nõ erit aſsignare quo aliqua gleba terræ moueatur, uel vbi quieſcat, quia q̃libet partem loci infiniti occupabit aliquod corpus ſibi cognatum.i.eiuſdem ſpeciei. Nunquid igitur poteſt dici ꝙ vna gleba moueatur ad hoc,ꝙ contineat.i.ꝙ occupet ſucceſsiuè totum locum infinitum,ſicut Sol mouetur,vt ſit in qualibet parte zodiaci circuli? Et quomodo poterit hoc eſſe, vt vna gleba terræ pertranſeat per omnes partes infiniti loci? nihil autem mouetur ad impoſsibile. ſi igitur impoſsibile eſt ꝙ gleba moueatur ad occupandum totum locũ infinitum, vbi erit quies eius,& vbi motus eius? aut.n. oportet ꝙ ſemper quieſcat,& ſic nunquam moueatur: aut ꝙ ſemper moueatur,& ſic nũquam quieſcat.Si autem detur alia pars diuiſionis.ſ.ꝙ corpus infinitum habeat partes diſsimiles ſecundum ſpeciem,ſequitur etiã ꝙ diſsimilia ſint loca diuerſarum partium. alius eſt.n. locus naturalis aquę,& alius terræ.Sed ex hac poſitione ſequitur primo, ꝙ corpus totius infiniti non ſit vnum ſimpliciter,ſed ſecundum quid.ſ.ſecundum contactũ: & ſic non erit vnum corpus infinitum (vt ponebatur.) Et,quia poſſet aliquis non reputare hoc inconueniens, ſubiungit aliam rationem contra hoc,& dicit,quòd, ſi totum infinitum cõponitur ex diſsimilibus partibus, neceſſe eſt quòd hmôi partes diſsimiles ſecundum ſpeciem,aut ſint ſpecierum finitarum, aut infinitarum ſecundum numerum.non autem põt eſſe quòd ſint finitarum ſpecierum,quia oportebit,ſi totum eſt infinitũ, quòd quædam ſint finita ſm quantitatem, & quædam infinita,aliter.n.ex finitis numero poſſet componi infinitum hoc autem ponere, ſequitur quòd illa.quæ ſunt infinita corrumpãt alia propter contrarietatẽ (vt prius dictum eſt in præcedenti ratione.) Et ideo etiã nullus Antiquorum Naturalium Philoſophorum vnum principium (quod dixit eſſe infinitum) poſuit ignem, vel terram,quæ ſunt extrema,ſed magis aquam,vel aerem, vel aliquod medium quia loca iſtorum erant manifeſta,& determinata.ſ.ſurſum & deorſum:non ſic autem eſt de alijs,ſed terra eſt deorſum reſpectu eorũ.& ignis

T.c. 50. ſurſum.Si verò aliquis accipiat aliã partem ſ quòd corpora partialia ſint infinita ſecundum ſpeciem,ſequitur & quòd loca ſint infinita ſm ſpeciem, & quòd elemẽta ſint infinita.ſi autem hoc eſt impoſſibile,quòd elementa ſint infinita,vt in primo probatum eſt, & quòd loca & ſint infinita, cum non ſit poſsibile inuenire infinitas ſpecies locorum, neceſſe eſt quòd totum corpus ſit finitum, & quia concluſerat ex infinitate corporum infinitatem locorum, ſubiungit quod impoſsibile eſt non æquari corpus ad locum, quia non poteſt eſſe,quod ſit locus maior,q̃ cõtingit eſſe corpus, neq; corpus poteſt eſſe infinitum, ſi locus non eſt infinitus,& neq; corpus poteſt eſſe maius quam locus,quocunq; modo: quia,ſi locus ſit maior quàm corpus, ſequitur quod ſit vacuũ alicubi,aut ſi corpus ſit maius quàm locus, ſequitur qđ alia pars corporis non ſit in aliquo loco. Tertio ibi,

ARGY. *Anaxagoras autem abſurde de infiniti quiete deficit: firmare enim infinitum ſeipſum, dicit. Idque ex eo fieri, quia eſt in ſeipſo. Nihil enim aliud ipſum continet.*

T.c. 50. *Anaxagoras autem, inconuenienter dicit de infiniti manſione.fulcire.n ipſum ſeipſum,dicit infinitum:hoc autem eſt,quia in ſeipſo eſt. Aliud enim continet nihil.*

Excludit quendam errorem: & primo ponit ipſum & dicit, quod Anaxago. dixit infinitum quieſcere, ſed inconuenienter aſsignauit rationem quietis eius. dixit enim,quod fulcit,id eſt. ſuſtentat infinitum, ſeipſum, quia eſt in ſe,& non in alio,cum nihil ipſum cõtineat, & ſic non poſsit extra ſe moueri. Secundo ibi.

Quaſi vbi quippiam ſit,ibi eſſet aptum conſiſtere. Hoc autem verum non eſt: eſſe enim alicubi ibi quippiam poteſt, non vbi aptum eſt eſſe. Quamuis igitur quam maxime totum non moueatur (id enim quod in ſeipſo firmatur,& in ſeipſo eſt,immobile neceſſe eſt eſſe.) dicat tamen ipſe oportet,cur non eſt aptum moueri. Non enim ſat eſt,hoc dixiſſe pacto ac euaſiſſe, fieri enim poteſt vt non moueatur, & quoduis aliud corpus,ſed nihil prohibet aptum eſſe moueri. Et terra namque non fertur,nec ſi infinita etiam eſſet, ex eo tamen quia medio coercetur. Non enim quia non eſſe aliud ad quod fertur in medio ipſo quieſcet, ſed quia non hoc modo eſt apta ferri. Et tamen liceret dicere ſeipſam terram firmare. Quod ſi neq; in terra, ſi infinita eſſet, hæc eſſet cauſa, ſed grauitatem haberet (graue autem in medio ſuapte natura quieſcit) ſimiliter & infinitum in ſeipſo quieſcet,ob aliquam aliam cauſam. Et nõ ex eo, quia eſt infinitum, & ſeipſum firmat. ARGY.

Tanquam vbi vtiq; aliquid ſit,aptum natum ſit ibi eſſe. Hoc autem non verum eſt. erit enim aliquid alicui & non vbi aptum natum eſt eſſe. Si igitur,quia maxime non mouetur totum in ſeipſo,(quod enim fulcitur, & in ſeipſo eſt. immobile eſſe neceſſe eſt) ſed quare non aptum natum ſit moueri dicendum eſt,non n ſufficiens eſt ſic dicentem euadere. Erit, enim vtique,& quodlibet aliud non motum. ſed aptum natum eſſe nihil prohibet: quoniam & terra non fertur, neq; ſi infinita eſſet ferretur coercita tamen à medio. Sed non quia non eſt aliud ibi mutatur manebit in medio: ſed non mouebitur: quia non apta nata eſt ſic: ſed tamen licebit vtique dicere, quia fulcit ſeipſam. Si ergo neq; in terra hæc cauſa eſt,cum ſit infinita, ſed quia grauitatem habet (graue autem manet in medio) ſimiliter & infinitum manet vtique in ſeipſo, propter aliam quandam cauſam, ſed non quia infinitum eſt, & fulcit ipſum & ſeipſum. T.c. 51. Simplicius hoc in locò Anaxagoræ tuetur.

Improbat rationibus duabus,quod dictum eſt.quarum Prima eſt,quod Anaxa.ſic agnouit rõnem de quiete infiniti,ac ſi vbi aliquid ſit,ibi ſit aptum natum eſſe: quia ex hac ſola ratione dixit infinitum quieſcere,quia eſt in ſeipſo.Sed hoc non eſt verũ quòd vbi aliquid eſt, ibi ſemper aptum natum ſit eſſe, quia aliquid eſt alicubi per violentiam,& non naturaliter. Quamuis igitur hoc maxime verum ſit quod totum infinitum nõ mouetur,quia ſuſtentatur,& manet in ſeipſo,& ſic eſt immobile.ſed tamen dicendum erat, quare nõ eſt aptum natum moueri. non enim poteſt aliquis ſic euadere dicens,quod non mouetur infinitum,quia eadem ratione & de quolibet alio nihil prohibet quod non moueatur: ſed ſit aptum natum moueri: quia &, ſi terra eſſet infinita, ſicut nunc non fertur quando eſt in medio, ita & tunc non ferretur q̃tum ad partem, quę eſſet in medio. ſed hoc non eſſet, quia non haberet aliquid aliud vbi ſuſtentaretur niſi in medio, ſed quia non habet aptitudinem naturalem vt à medio moueatur. Si ergo ita eſt in terra,quòd non eſt cauſa,quare quieſcat in medio, quia eſt infinita, ſed quia habet grauitatem ex qua nata eſt manere in medio: ſimiliter de quocunque alio infinito aſsignanda eſt cauſa quare quieſcat,& non quia eſt infinitum, vel quia fulcit ſeipſum. Aliam autem rationem ponit ibi. T.c. 52.

Et inſuper patet & quamuis ipſius partem eodem modo quieſcere oportere.nam vt infinitum in ſeipſo manet,ſeipſum firmans, ſic & omnis ipſius pars quamcunq; acceperis,in ſeipſa manebit.Loca namq; totius ac partis, ſpeciei eſſe eiuſdem conſtat. totius enim terra glebæq; idem eſt lo- ARGY.

cus

tur continuere, ob hoc videlicet eſt manifeſtum quod ſit quidem eſt, ſic autem non.

Poſtquam Philoſophus diſputatiue proceſſit de infinito, hic incipit determinare veritatẽ: & primo oſten-
T.c.62. dit an ſit infinitum. Secundo quid ſit, ibi. § Accidit autẽ contrarium. § Prima diuiditur in duas. In prima oſten-
Secũda part. dit quomodo infinitum ſit. In ſecũda comparat diuer-
T.c.57. ſa infinita ad inuicem, ibi. § Aliter autem in tempore. § Circa primum tria facit. Primo oſtendit, quod infinitũ quodammodo eſt & quodammodo non eſt. Secundo determinat, quod eſt in potentia, & non eſt ſicut actu
Secũda par ens, ibi. § Dicitur igitur. § Tertio manifeſtat quomodo
tic. ſit in potentia ibi. § Non oportet autem potentia ens §
T.c.56. Dicit ergo primo quod ex præmiſsis manifeſtum eſt,
Secũda par quod non ſit aliquod corpus infinitum in actu. Item ex
te iis, quæ ante dicta ſunt, manifeſtum eſt, quod ſi infini-
T.c.57. tũ ſimpliciter non ſit, qđ multa impoſsibilia accidunt. Quorum vnum eſt quod tẽpus habebit principium & finem, quod reputatur inconueniens ẽ in ponentes æternitatem mundi. Et iterum ſequetur quod magnitudo non ſemper ſit diuiſibilis in magnitudinem: ſed qñq; deueniretur per diuiſionem magnitudinum ad quædã, quæ non ſunt magnitudines. ſed omnis magnitudo eſt diuiſibilis. Item ſequetur, quod numerus non augeatur in infinitum. Quia igitur ſecundum determinata, neutrum videtur contingere: neque. ſ. quod infinitum ſit actu, neq; quod ſimpliciter nõ ſit, neceſſe eſt dicere qđ quodammodo eſt, quodã modo non eſt. Secundo ibi.

ARGY. *Dicitur itaque quoniam eſſe: aliud aũt potentia, aliud actu, et infinitum eſt additione, ac etiam diuiſione. Magnitudo autem actu quidem infinita non eſt, vti diximus: diuiſione autem eſt. Non eſt enim difficile lineas indiuiduas è medio tollere. Reſtat igitur infinitum in ratione rerum potentia eſſe.*

Dicitur igitur eſſe aliud quidem potentia, aliud verò actu. Et infinitum eſt quidem appoſitione, eſt aũt et ablatione. Magnitudo aũt, quod quidem actu non ſit infinita, dictũ eſt: diuiſione autem eſt. Non enim difficile deſtruere indi-
T.c.57. *uiſibiles lineas. Relinquitur igitur potentia eſſe infinitum.*

Oſtendit quod infinitum eſt ſicut potẽtia ens. & dicit, quòd aliquid dicitur eſſe in actu, & aliquid dicitur eſſe in potentia. Infinitum autem dicitur eſſe per appoſitionem, ſicut in numeris, vel per ablationem, ſicut in magnitudinibus. oſtenſum eſt enim quòd magnitudo non eſt actu infinita: & ſic in magnitudinib. per appoſitionem non inuenitur: ſed per diuiſionem in eis inuenitur infinitũ. Non enim eſt difficile deſtruere opinionem ponentium indiuiſibiles eſſe lineas. Vel ſecundum aliam literam: non eſt difficile partiri atomas lineas, id eſt oſtendere lineas, quas quidam ponũt indiuiſibiles, eſſe partibiles. Dicitur autẽ infinitum in appoſitione vel diuiſione ſecũdum quod poteſt apponi, vel diuidi. Relinquitur igitur quod infinitum ſit tãquam in potentia ens. Tertio ibi.

Non oportet autem infinitum potentia ſic accipere, vt aſtu tandem euadat quemadmodum ſit, poteſt hoc ſtatua eſſe: et ſic hoc ſtatua tandem. ſed, cum multipliciter quippiã eſſe dicatur, perinde eſt infinitum, vt dies eſt, atque ludus: ex eo quia ſit aliud, atque aliud ſemper. Nam in his eſt eſſe potentia atque actu. Eſt enim olympicus ludus, & quia fieri poteſt, & quia fit.

Non oportet autem potentia ens accipere, ſicut ſi poſſibile ſit hoc, ſtatuam eſſe, quod & erit hoc, ſtatua: ſic & infinitum: quod erit actu. Sed quoniam multipliciter eſt eſſe, quemadmodum dies & agon in ſemper aliud & aliud fieri, ſic & infinitum eſt. Et namque in his eſt & potentia, & actu. Olympia enim ſunt, & in poſſe agonem fieri, & in eo quòd fit.

Oſtendit quõ infinitum ſit in potentia. Dupliciter enim inuenitur aliquid in potentia. Vno modo ſic qđ totum põt reduci in actũ, ſicut poſsibile eſt hoc æs eſſe ſtatua quod aliquando erit ſtatua. non autem ſic dicitur eſſe infinitum in potentia. Alio modo aliquid dicitur in potentia eſſe, quod poſtea ſit actu ens, non omnẽ totum ſimul, ſed ſucceſsiuè. Multipliciter enim dicitur aliquid eſſe, vel quia totũ eſt ſimul, vt homo & domus, vel quia ſemper vna pars eius ſit poſt aliam, per quem modum dicitur eſſe dies, & ludus agonalis. Et hoc modo dicitur infinitum eſſe ſimul, & in potẽtia, & in actu. omnia enim huiuſmodi ſimul ſunt in potentia, quantum ad vnam partem & actu quantum ad aliam. olympia enim id eſt feſta agonalia, quę celebrabãtur in monte Olympo dicuntur eſſe, & durare ſecundum agones, vel poſſe fieri in actu: quia quandiu durabant iſta feſta, aliqua pars illorum ludorum erat in fieri, & aliqua erat vt in futurum fienda. Deinde cum dicit.

Patet autem infinitum in tempore diuerſo modo, & in ARGY.
hominibus, & in diuiſione magnitudinum, eſſe.

Aliter autem, & in tempore manifeſtum quod infinitum, & in hominibus, & in diuiſione magnitudinum.

Comparat diuerſa infinita ad inuicem. Et primo cõparat infinitum tẽporis & generationis, infinito quod eſt in magnitudinibus. Secundo comparat infinitum ſecundum appoſitionem, & infinitum ſecundum diuiſionem in magnitudinibus, ibi. § Quod autẽ ſecundum
T.c.59. appoſitionem. § Circa primum tria facit. Primo propoſuit quod intendit, & dicit, quod aliter manifeſtatur infinitum in generatione hominum & in tempore, & aliter in diuiſione magnitudinum. Secundo ibi.

Omnino namq; hoc modo eſt infinitum, vt ſemper aliud, ARGY.
aliud; ſumatur, & id quod accipitur ſit quidem finitum, at aliud atque aliud ſemper. Quare non oportet infinitum perinde accipere, atq; hoc aliquid, vt hominẽ aut domum: ſed vt dies dicitur, atq; ludus, quorum eſſe non ſubſtantia quadam eſt ortum: ſed in generatione ſemper corruptio: neque conſiſtit finitum quidem, at aliud atq; aliud ſemper.

Omnino quidem enim ſic eſt infinitum, in ſemper aliud, & aliud accipiendo & acceptum quidem ſemper eſſe finitum, ſed ſemper alterum & alterum. Quare infinitum non opor- T.c.58.
tet accipere ſicut hoc aliquid vt hominem aut domum: ſed ſicut dies dicitur & agon; quibus eſſe, non ſicut ſubſtantia quædam factũ eſt ſed ſemper in generatione, aut corruptione finitum, ſed ſemper alterum, & alterum.

In ipſo ſtatim principio tex. deficit aliquid quod in ſimplici litera habetur: hæc videlicet verba Amplius ipſum eſſe multiplicitẽr dicitur.

Oſtẽdit quid ſit cõe omnibus infinitis. & dicit, quod hoc omnino, & vniuerſaliter in omnib. infinitis inuenitur, quod infinitũ eſt in ſemper aliud & aliud accipiendo ſecundum quandam ſucceſsionem, ita tamẽ quod quicquid accipitur in actu de infinito, totum ſit finitum. Vnde non oportet accipere quod infinitum ſit aliquid totũ ſimul exiſtens, ſicut hoc aliquid demonſtratum, ſicut accipimus hominem, vel domum, ſed ſicut ſunt ſucceſsiua, vt dies, & ludus agonalis, quorum eſſe non eſt hoc modo quod aliquid eorum ſit ſicut quædã ſubſtantia perfecta tota actu exiſtens. In generatione autem, & corruptione, & ſi in infinitum procedatur, ſemper illud quod accipitur in actu, eſt finitum. in toto enim decurſu generationis, & ſi procedatur in infinitum, & omnes homines qui ſimul accipiuntur ſunt finiti ſecundum numerum: & huiuſmodi finitum oportet accipere alterum & alterum, ſecundum quod quidam homines ſuccedunt quibuſdam. Tertio ibi.

Verum in magnitudinibus quidem hoc accidit, permanente eo, quod ſumptum: in hominibus autem, atq; tempore accidentibus, ita vt non deficiant. ARGY.

Sed in magnitudinibus quidem permanẽte accepto, hoc accidit: in hominibus autem & tempore corruptis, ſic vt non ſit deficere.

Oſtendit

Oſtendit dñam & dicit quod illud finitum, quod accipimus in magnitudinib. vel apponẽdo vel diuidendo, permanet, & non corrumpitur. Sed illa finita, quæ accipiuntur in infinito, decurſu t̃pis & generationis humanæ corrumpuntur: ita quòd per iſtum modum nõ contingit t̃ps, & generationẽ deficere. Deinde cũ dicit.

A R G Y. *Atqui infinitum quod in additione & quod in diuiſione conſiſtit, idem quodammodo eſt: Fit enim in magnitudine finita, per additionem è contra. Nam ut cum diuiditur, cernitur in infinitum abitio, ſic cum additio fit, ad magnitudinem ipſam determinatam videbitur. Etenim ſi quiſpiam in magnitudine finita, definita magnitudine ſumpta, eadẽ aliam accipiat ratione, non eandem totius magnitudinem ſumens, non pertranſibit vnquam magnitudinem illam finitam. Sin verò hoc pacto rationem augeat, vt ſemper magnitudinem eandem accipiat, pertranſibit ſanè, propterea quod omne finitum quouis conſumitur definito. Alio igitur modo nõ eſt infinitum in rebus, ſed hoc pacto, potentia inquam, atq; diuiſione. Et actu etiam eſt perinde atque diem, ac ludum dicimus eſſe. Et potentia ſic eſt, vt materies, & non per ſe, vt ipſum finitum. Et additione igitur, hoc pacto eſt potentia, infinitum: quod quid m aliquo modo dicimus idem eſſe quod id, quod in diuiſione conſiſtit. Semper enim eſt aliquid ipſius extra ſumendum.*

Tex.59. *Quod autem ſecundum appoſitionem, idem quodammodo eſt, & quod eſt ſecundum diuiſionem. Infinitum enim ſecundum appoſitionem fit è contrario: ſecundum quod.n. diuiſum videtur in infinitum, ſic appoſitũ videbitur ad determinatum. Infinita.n. magnitudine ſic accipiens aliquis determinatum accipiet eadem ratione, non eandem aliquã magnitudinem, ratione accipiens, nõ tranſibit finitum. Sin verò ſic augmentet, vt ſemper eandem aliquam ſit accipere magnitudinem tranſibit finitum propter id, quod omne finitum abſumitur quolibet finito. Aliter quidem igitur nõ eſt, ſic autem eſt infinitum potentia, & diuiſione. Et actu autem eſt, ſicut diem eſſe dicimus & agonem, & potentia*

T.c.60. *ſic, ſicut materiam, & non per ſe, ſicut finitum. Et ſecundũ appoſitionem igitur ſic infinitum potentia eſt, quod idem dicimus quodammodo eſſe ei, quod eſt ſecundum diuiſionem, ſemper quidem enim aliquid ipſius extra eſt accipere.*

Comparat duo infinita, quę ſunt in magnitudinibus ſcilicet ſecundum appoſitionem, & ſm diuiſionem. Et

Secũda par te.tex. 60. i tertia par te. circa hoc tria facit. Primo ponit conuenientiam inter vtrunq; infinitum: ſecundo oſtendit dñam, ibi {Non tamen excellit.} Tertio inducit quandam concluſionẽ ex dictis ibi. {Quare neq; eſt excellere.} Dicit ergo primo, ꝙ quodammodo infinitum per appoſitionem eſt idem cum infinito ſecundum diuiſionem: quia infinitum ſecundum appoſitionem fit ex oppoſito cum infinito ſecundum diuiſionem. ſecundum.n. ꝙ aliquid diuiditur in infinitum, ſecundum hoc in infinitum videt̃ poſſe apponi ad aliquam determinatam quantitatem. Manifeſtat igitur qũo ſit infinitum diuiſione in magnitudine & dicit ꝙ, ſi aliquis in aliqua magnitudine finita accepta aliqua parte determinata per diuiſionẽ, ſemper accipiat diuidendo alias partes, ſecundum eandem rationem .i. proportionem, ſed non ſecundum eãdem quantitatem, in eadem proportione, non pertranſibit diuidẽdo illud finitum. puta, ſi à linea cubitali accipiat medietatem, & iterum à reſiduo medietatẽ, ſic in infinitum procedere põt: ſeruabitur.n. in ſubtrahẽdo eadem proportio, ſed non eadem quãtitas ſubtracti. minus eſt enim ſecundum quãtitatem dimidium dimidij, quam dimidium totius Sed, ſi ſemper ſumeret eandem quantitatem, oporteret quòd ſemper magis ac magis augeretur proportio: puta ſi à quantitate .x. cubitorum ſubtrahatur vnus cubitus, ſubtractum ſe habet ad totum in ſubdecupla proportione. Si aũt iterũ à reſiduo ſubtrahatur vnus cubitus, ſubtractum ſe habebit in maiori proportione. minus.n. vnus cubitus exceditur à nouẽ quàm à decem. ſicut igitur ſeruando eandem proportionem diminuitur quãtitas, ita ſumendo eandẽ quantitatẽ augetur proportio. Si ergo aliquis ſic ſubtrahen- T.c.48.
do ab aliqua magnitudine finita, ſemper augeat proportionem ſumendo eandem quantitatem, trãſibit diuidendo magnitudinem finitam. puta ſi à linea cẽtum cubitorum, ſemper ſubtrahat vnum cubitũ. & hoc ideo quia omne finitum conſumitur quocunq; finito ſemper accepto. Aliter igit̃ infinitum nõ eſt ſm diuiſionem Infinitum
niſi in potentia, quod tñ ſimul eſt actu cum potentia, aſſimilatur
ſicut dictum eſt de die in tempore, & de agone. Et cũ materiæ.
infinitum ſit ſemper in potentia, aſsimilatur materiæ, quæ eſt ſemper in potẽtia, & non eſt per ſe exñs in actu totum ſicut finitum eſt in actu. & ſicut infinitum ſm diuiſionem eſt in potentia, cum actu ſimul, ſimiliter dicendum eſt de infinito ſm appoſitionem, quod quodammodo eſt idem cum infinito ſecundum diuiſionẽ vt dictum eſt. Inde autem manifeſtum eſt, quòd infinitum per appoſitionẽ eſt in potentia: quia ſemper contingit aliquid aliud accipere apponendo Secundo ibi.

Hoc tamen definitam omnem exuperat magnitudinem, A R G Y.
vt in diuiſione definitam exuperat omnem, & ſemper minor euadit.

Hoc tamen excedit omnem determinatam magnitudinem: ſicut in diuiſione excedit omnem determinatam & erit minor.

Oſtendit differẽtiam inter infinitum ſecundum appoſitionem, & infinitum ſecundum diuiſionem. & dicit, quod infinitum per appoſitionem non excedit in maius, omnem magnitudinem finitam determinatã, vel datam: ſed infinitum ſecundum diuiſionem excedit omnem determinatam paruitatem in minus. accipiamus.n. aliquam determinatam paruitatẽ, puta vnius digiti, ſi lineam centum cubitorum diuidam in infinitum, accipiẽdo ſemper dimidium, venietur ad aliquid minus vno digito. Sed apponendo in infinitum è contrario diuiſioni, erit dare aliquam quantitatem finitã, quæ nunquam pertranſibitur. Dentur.n. duę magnitudines, quarum vtraq; ſit .x. cubitorum: & tertia, quę ſit .xx. Si igitur id, quod ſubtraho in infinitum, accipiẽdo ſemper dimidium ab vna magnitudine .x. cubitorum, addatur alteri, quæ etiam eſt .x. cubitorum nunquam peruenietur in infinitum apponendo ad menſurã quantitatis, quæ eſt .xx. cubitorum: quia quantum remanebit in magnitudine, cui ſubtrahitur, tantum deficiet à menſura data in quantitate, cui addetur. Tertio ibi.

Vt autem omnem additionem exuperet neque potentia A R G Y.
eſſe poteſt: ſi quidem non ſit per accidens actu infinitum, vt Naturales id corpus infinitum eſſe dicunt, quod extra mundũ collocauere, cuius ſubſtantia aer eſt, aut aliquid tale. Sed ſi infinitũ actu ſenſibile corpus, hoc pacto in rõne rerũ eſſe non poteſt, patet neq; per additionem poſſe ſic eſſe potentia infinitum, niſi (vt dictum eſt) diuiſionis contrario mõ.

Vt autem omnem excedat ſecundum appoſitionem, neq; potentia poſſibile eſt eſſe, ſi quidem non eſt ſecundum accidens actu infinitum, ſicut dicunt Phyſiologi, extra corpus mundi, cuius ſubſtantia eſt aer, aut aliud hmõi. Sed, ſi non poſſibile eſt, quod infinitum corpus ſenſibile actu ſit, manifeſtum quod neque potentia vtique erit ſecundum appoſitionem, ſed aut (ſicut dictum eſt,) è contrario diuiſioni.

Inducit concluſionem ex dictis. Et primo inducit T.c.60.
eam: ſecũdo manifeſtat per dictum Platonis ibi. {Qm̃ & Plato.} Dicit ergo, quòd ex quo appoſitio in infinitum non facit tranſcendere omnem determinatam q̃titatem; non eſt poſsibile eſſe, nec etiam in potentia, quod excellatur omnis determinata quantitas per appoſitionem: quia ſi eſſet in natura potentia ad appoſitionem tranſcendentem omnem q̃titatem, ſequeretur

quod

quod eſſet actu infinitum: ſic quod infinitum eſſet accidens alicui naturæ, ſicut Naturales Philoſophi extra corpus huius mundi, quod videmus, ponunt, quod eſt quoddam infinitum, cuius ſubſtantia eſt aer, vel aliqd aliud huiuſmodi. Si ergo non eſt poſsibile eſſe corpus ſenſibile actu infinitum (vt oſtenſum eſt, ſequitur qd non ſit potentia in natura ad appoſitionem tranſcedentem omnem magnitudinem: ſed ſolum ad appoſitionem infinitam per contrarium diuiſioni (vt dictum eſt.) Quare aũt, ſi eſſet potentia ad infinitam additionem tráſcendentem omnem magnitudinem, ſequatur eſſe corpus infinitum in actu, non autẽ ad additionem infinitam in numeris, tranſcendentem omnem numerum, ſequatur eſſe numerum infinitum in actu, infra

T.c.69. oſtendetur. Secundo ibi.

A R G Y. *Nam & Plato infinita duo propterea facit, quod in accretione exuperare videtur, & in diuiſione in infinitum abire. At quanquam duo fecit, non tamen vtitur. In numeris enim neque proceſſio per diuiſionem eſt infinita (vnitas enim minimum eſt;) neque accretio, vſque namque ad denarium incrementa numeri facit.*

T.c.61. *Quoniam & Plato propter hoc infinita duo fecit, quod & in augmentum videtur excellere, & in infinitum abire, & ad annihilationem. Faciens tamen duo, non vtitur duobus. neque enim in numeris ſecundum diuiſionem, infinitum eſt (vnitas enim minimum eſt) neq; in augmentum, vſque namque decem facit numerum.*

Manifeſtat quod dixerat per dictum Platonis: & dicit quod, quia infinitum in appoſitione magnitudinũ eſt per oppoſitam diuiſionem, propter hoc Plato duo fecit infinita.ſ.magnum, quod pertinet ad additionẽ, & paruum, quod pertinet ad diuiſionem: quia.ſ.infinitum videtur excellere, & per additionem in augmentum, & per diuiſionem in decremẽtum, vel tendendo in nihil. Sed cum ipſe Plato faciat duo infinita, non tamen vtitur eis: quia cum numerum poneret ſubſtantiam eſſe omnium rerum, in numeris nõ inuenitur infinitum per diuiſionem: quia in eis eſt minimum, vnitas: neq; etiam per additionem ſecundum ipſum, quia dicebat quod ſpecies numerorum non variantur niſi vſque ad x. & poſtea reditur ad vnitatem computando vndecim, & duodecim, &c.

Simplicius huius tex. expoſitione liquido oſtendit Platonẽ huius ſententiæ haud fuiſſe.

LECTIO XI.

Antiquorum de infinito definitionem refellens, propriam ac veram aſsignat.

A R G Y. *Fit autem, vt infinitum ſit contrario modo, atque alij dicunt. Non enim id eſt infinitum, cuius nihil eſt extra, ſed id cuius aliquid ſemper eſt extra.*

T.c.62. *Accidit autem contra eſſe infinitum, quàm ſicut dicunt Non enim cuius nihil eſt extra ſed cuius ſemper aliquid eſt extra hoc infinitum eſt.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit quomodo eſt infinitum, hic oſtedit quid ſit infinitum. Et circa hoc tria facit. Primo oſtẽdit quid ſit infinitum. ſecundo ex hoc aſsignat rationem eorum, quæ de infinito dicũtur ibi.

T.c.67. §Secundum rationem autem accidit.§ Tertio ſoluit ra

T.c.73. tiones, quæ ſupra politæ ſunt ibi.§Reliquum autẽ eſt.§ Circa primum duo facit. Primo oſtendit quid ſit infinitum excludens quorundam falſam definitionẽ. Secundo excludit quandam falſam opinionem, conſequentem ex illa falſa definitione ibi.§Quoniam hic accipiũt

T.c.65. dignitatem.§Circa primum tria facit. Primo proponit quod intẽdit. ſecundo manifeſtat propoſitum ibi.§Signum nanque.§ Tertio infert quandam cõclulionem ex dictis ibi.§Vnde melius eſt opinandum.§ Dicit ergo primo, quod contrario modo deffiniendum eſt infinitum, quàm ſicut quidam definierunt. dixerunt enim quidam, quod infinitum eſt, extra quod nihil eſt ſed ẽ contra dicendum eſt, quod infinitum eſt cuius eſt ſemper aliquid extra. Secundo ibi.

Scd'a par te.62. text. Secũda par te.64. text.

Cuius hoc indicium eſt. nam & annulorum eos qui palæ carent, infinitos homines dicunt quia ſemper aliquid eſt extra ſumendum per ſimilitudinem tamen quandam, & non proprie Oportet enim & hoc eſſe, & nunquam idem inſuper ſumi. In circulo verò non ita fit ſed ſemper, quod deinceps ſumitur, eſt ſolum aliud. Infinitum igitur id eſt cuius ſemper aliquid extra, ratione quantitatis accipi pot eſt. A R G Y.

T.c.48.

Signum autem eſt, & nanque annulos dicunt infinitos, vt habentes circulationem, quia ſemper eſt extra accipere, ſecundum ſimilitudinem quandam dicentes non tamen proprie. oportet enim & hoc eſſe, & nunquam idem recipi: in circulo autem non ſic fit, ſed ſemper quod eſt conſequenter, ſolum alterum. Infinitum quidem igitur hoc eſt, cuius, ſecundum quantitatem accipientibus, ſemper eſt aliquid accipere extra. T.c.63.

Manifeſtat propoſitum: & primo oſtẽdit, quod ſua aſsignatio ſit bona: ſecundo quod aſsignatio antiquorum ſit incompetens ibi.§Cuius autem nihil ẽx extra.§ Oſtendit ergo primo, quòd infinitum ſit cuius ſemper eſt aliquid extra, per quoddam ſignum. Dicunt.n.quidam, quòd annulli ſunt infiniti, quia per hoc, quòd habent quandam circulationem, ſemper eſt ibi ſupponere partem ad partem acceptam. ſed hoc dicitur ſecundum ſimilitudinem, & non proprie: quia ad hoc quod aliquid ſit infinitũ, requiritur hoc, ſcilicet quod extra quamlibet partem acceptam, ſit quędam alia: ita tamẽ ꝙ nunquam reſumatur illa, quæ prius fuit accepta. Sed in circulo non eſt ſic, quia pars, quæ accipitur poſt aliã partẽ, eſt alia ſolum ab ea, quæ immediate accepta eſt, non tamen ab omnibus partibus prius acceptis: quia vna pars poteſt multoties ſumi, vt patet in motu circulari. Si igitur annuli dicuntur infiniti propter hanc ſimilitudinem, ſequitur, quòd illud, quòd eſt vere infinitũ, ſit cuius ſemper ſit accipere aliquid extra ſi aliquis velit accipere eius quantitatem. Non enim poteſt comprehendi quantitas infiniti, ſed ſi quis velit eam accipere, accipiet partem poſt partem in infinitum (vt ſupra dictum eſt.) Secundo ibi.

Hinc ex Alex. exponẽ habem' primã diuiſionẽm quãtitati competere. Se. ſi da parte te.

Cuius verò nihil eſt extra, id perfectum, ac totum. Hoc enim pacto totum conſueuimus definire totum dicentes id eſſe, cuius nihil prorſus abeſt. vt hominem totum, aut ciſtellam, atque vtquodque ſic & id quod proprie totum eſt: veluti totum ipſum, cuius nihil eſt extra. Cuius verò aliquid abeſt, id quicquid abeſt, vniuerſum non eſt. Totum autem, & perfectum, aut idem penitus ſunt, aut naturam finitam habent. Perfectum verò nihil eſt prorſus, quod non habeat finem. A R G Y.

Cuius autem nihil eſt extra, hoc perfectum eſt, & totũ. Sic enim definimus totum, cui nihil abeſt, vt hominem totum aut arcam Sicut autem definimus ſingulare, & ſic, & quod proprie: vt totum cuius nihil eſt extra. cuius autem abſentia extra eſt, non omne eſt cum abſit. Totum autem, & perfectum aut idem penitus, aut proximum ſecundum naturam eſt. Perfectum autem nullum non habens finem, finis autem terminus eſt.

Probat, quod deffinitio antiquorum ſit incompetẽs, tali ratione. Id cuius nihil eſt extra, eſt definitio perfecti & totius: quod ſic probat. definitur.n. vnumquodque totum eſſe, cui, nihil deeſt: ſicut dicimus hominẽ totum, aut arcam totã, quibus nihil deeſt eorum, quæ debent habere. Et ſicut hoc dicimus in aliquo ſingulari toto, vt eſt hoc particulare, vel illud, ita etiam hęc ratio cõpetit ei, quod eſt verè, & proprie totum, ſ.in Vniuerſo, extra quod ſimpliciter nihil eſt. Cum autem aliquid deſit per abſentiã alicuius intrinſeci, tunc non eſt totum. Sic igitur manifeſtum eſt, ꝙ hæc eſt definitio totius. Totũ eſt, cuius nihil eſt extra. Sed totũ & perfectum vel ſunt penitus idem, vel ſunt propinqua ſecundum naturam. (Et hoc ideo dicit, quia totum nõ inuenitur

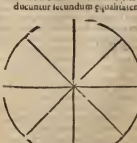
nitur in ſimplicibus, quę non habent partes: in quibus tamen vtimur nomine perfecti) per hoc igitur manifeſtum eſt, quòd perfectū eſt, cuius nihil eſt extra ipſum. Sed nullum carēs fine eſt perfectum (quia finis eſt perfectio vniuſcuiuſque.) Finis autem eſt terminus eius, cuius eſt finis, nullum igitur infinitum, & interminatū eſt perfectum. Non ergo competit infinito definitio perfecti, cuius ſcilicet nihil eſt extra. Deinde cū dicit.

ARGY. *Quocirca putandum eſt, melius Parmenidem Meliſſo dixiſſe. Hic enim ipſum infinitum totum appellat, Parmenides autem totum dicit eſſe finitum à medio æque diſtās. Fieri enim non poteſt, vt infinitum cum toto ac vniuerſo, perinde atque cum lino linum nectatur.*

Vnde melius eſt opinandum, Parmenidem Meliſſo dixiſſe. Hic quidem enim infinitum totum dicit, ille autem totum finiri à medio æque pugnans. Non enim linum lino eſt continuare omni, & toti infinitum.

Inducit quandam cōcluſionem ex dictis. Quia enim infinito nō competit definitio totius, manifeſtum eſt, quod melius dixit Parmenides, quam Meliſſus. Meliſſus enim dixit totum Vniuerſum eſſe infinitum. Parmenides verò dixit, quod totum finitur per æque pugnans à medio: in quo deſignauit corpus vniuerſi eſſe ſphæricum. In ſphærica.n. figura lineæ à medio vſque ad terminum .i. circunferentiam ducuntur ſecundum æqualitatem quaſi æque pugnantes ſibi inuicem. Et rectè dicitur, quòd totū vniuerſum, ſit finitum: quia totum & infinitum, non ſeinuicē cōſequuntur, quaſi ſibi continuata, ſicut lino continuatur linum, in filando. Erat enim prouerbiū vt ea, quæ conſequuntur, dicerentur ſibi continuari ſicut linum lino. Deinde cum dicit.

Lineæ à centro ad circunſerētiam ducuntur ſecundum ęqualitatem.

ARGY. *Nam hic, & hāc preclaram de infinito conditionem accipiunt, omnia inquam ipſum continere, & vniuerſum in ſeipſo complecti, habet enim ſimilitudinem quandam ad totum, infinitum enim materia perfectionis magnitudinis eſt & id quod eſt potentia totum, & non actu. Eſt autem diuiſibile & ad diminutionem, & ad additionem cōtrariam: totumque, atq; finitum non per ſe, ſed per aliud. & non continet, ſed vt infinitum eſt continetur. Quapropter, & ignotum eſt ea ratione qua eſt infinitum, materia nanq; formam non habet. Quare patet partis magis infinitum quā totius rationem ſubire. materia nanq; pars eſt totius, perinde ac æs eſt aneæ ſtatuæ pars.*

T.c.65. *Quoniam hinc accipiunt dignitatem de infinito, quod eſt omnia continens, & omnia in ſeipſo habens, propter id quod habet ſimilitudinem quandam cum toto. Eſt n. infinitum perfectionis magnitudinis materia: & quod potentia totum eſt, actu verò non. Diuiſibile autem eſt et ad diuiſionem & ad oppoſitam appoſitionem. Totum autem & finitum, non ſecundum ſe, ſed ſecundum aliud, & non cōtinet, ſed continetur, inquantum eſt infinitum. Vnde ignotum eſt*

T.c.66. *inquantum eſt infinitum: ſpeciem. n. non habet materia. Ergo manifeſtum eſt quod magis in partis ratione ſit infinitū, quā in totius, pars.n. materia totius eſt, ſicut æs ſtatuæ.*

Excludit quandam falſam opinionem ex prædicta definitione falſa exortam. Et primo communiter quātum ad omnes: ſecundo ſpecialiter quātum ad Platonem ibi. ¶Quoniam ſi cōtinet.¶ Dicit ergo primo, qđ, quia æſtimauerunt infinitum coniungi toti, hinc acceperunt quaſi ¶dignitatem.¶ id eſt rem per ſe notam, de infinito quod omnia contineret: & omnia in ſe haberet propter hoc, quod habet quandam ſimilitudinem cum toto, ſicut id, quod eſt in potentia, habet ſimilitudinem cum actu. Infinitum.n. inquantum eſt in potentia, eſt ſicut materia reſpectu perfectionis magnitudinis: & eſt ſicut totum in potentia, non autem in actu. Quod patet ex hoc quod infinitum dicitur ſm quod poſsibile eſt aliquid diuidi in minus, & ſm qđ ex oppoſito diuiſioni pōt fieri appoſitio (vt ſupra dictū eſt.) Sic igit infinitum ſm ſe, i. ſecundum propriam rōnem, eſt in potentia totum: & eſt imperfectum, ſicut materia non habens perfectionem. Non autem eſt totum, & finitum ſecundum ſe, id eſt, ſecundum propriam rationem, qua eſt infinitum, ſed ſecundū aliud, id eſt ſecundum finem, & totum ad quod eſt in potētia. diuiſio.n. quę eſt poſsibilis in infinitum, ſecundum qđ ad aliquid terminatur, dicitur eſſe perfecta: & ſecundum quod vadit in infinitum eſt imperfecta. Et manifeſtū eſt, quod cum totius ſit continere: materiæ autem contineri, qđ infinitū inquantum huiuſmodi, non continet, ſed continetur: inquantum ſcilicet id, quod de infinito eſt in actu, ſemper continetur ab aliquo maiori, ſecundum quod poſsibile eſt aliquid eſſe extra accipere. Ex hoc autem, quod eſt ſicut ens in potentia, non ſolum hoc ſequitur, quod infinitum continetur, & non contineat: ſed etiam ſequuntur duæ aliæ concluſiones: quarum vna eſt quod infinitū, inquantum hmōi, eſt ignotum quia eſt ſicut materia non habens ſpeciem .i. formam (vt dictum eſt:) materia autem non cognoſcitur niſi per formam. Alia cōcluſio eſt, quæ ex eodem ſequitur: quod infinitum magis habet rationem partis, quàm totius: quia materia comparatur ad totum, vt pars. Et rectè infinitum ſe habet vt pars, inquantum non eſt de ipſo accipere niſi aliquam partem in actu. Secundo ibi. *(margin: Secūda parte. — T.6 70. Naturalis eſt oēs. ſpeculari cāa.)*

ARGY. *Nam ſi in rebus ſenſibilibus continet, & in intelligibilibus etiam ipſum magnum & paruum, continere res intelligibiles oportebat. at abſurdum eſt profecto ac impoſſibile, id quod eſt ignotū atq; infinitum cōtinere ac definire.*

Quoniam ſi continet in ſenſibilibus & in intelligibilibus magnum & paruum, oportuit continere intelligibilia. inconueniens autem & impoſſibile eſt ignotum, & indeterminatum continere, & determinare.

Excludit opinionem Platonis, quia ponebat infinitum tam in ſenſibilibus, quàm in intelligibilibus. & dicit, quòd ex hoc manifeſtum eſt etiam, qꝫ, ſi magnum & paruum, quibus Plato attribuit infinitum, ſint in ſenſibilibus, & in intelligibilibus tanquam continentia (propter hoc quod continere attribuitur infinito) ſequitur, quod infinitum cōtineat intelligibilia. ſed hoc videtur eſſe inconueniens, & impoſsibile, quod infinitum, cum ſit ignotum & indeterminatum, cōtineat & determinet intelligibilis. Non enim determinantur nota per ignota, ſed magis è contra. *(margin: Aſſert Platonicam veritatē. Simplicius hoc in loco ipſā contra Ariſtote. acerrime tuetur.)*

LECTIO XII.

Quarundam propoſitionum de infinito intellectus: eo quod in diuerſis vniuerſim de infinito quodam modo Geometræ vtantur.

ARGY. *At qui cum ratione etiam fit, vt quidem, quod in additione conſiſtit, non videatur eſſe ſic infinitum, vt omnem exuperet magnitudinem. Id verò, quod in diuiſione conſiſtit, infinitum eſſe huiuſmodi videatur. Infinitum n. intus perinde, atque materia continetur. forma autem continet.*

Secundum

SEcundum rationem autem accidit, vt quod eſt & ſecundum appoſitionem non eſſe videatur infinitum ſic, vt omnem excedat magnitudinem, in diuiſione autem eſſe. continetur enim ſicut materia intus & infinitum: continet autem ſpecies.

Poſita definitione infiniti, hic ex definitione aſsignata aſsignat rationem eorum, quę de infinito dicuntur. Et primo eius ꝙ dr̃ de appoſitione & diuiſione infiniti. ſecũdo eius ꝙ infinitum in diuerſis ſm ordinem, in-
T. c. 70. uenitur ibi. {Infinitum aũt non idem eſt.} tertio eius,
T. c. 71. quòd Mathematici vtuntur infinito ibi. {Nõ remonet aũt rõ.} quarto eius ꝙ infinitum ponitur principium
T. c. 72. ibi. {Qm̃ aũt cãæ.} Circa primum duo facit. Primo aſſignat rõnem eius, quod dr̃ de infinito, circa diuiſionẽ, & appoſitionem in magnitudinibus. ſecundo eius qđ dicitur in numeris per comparationem ad magnitudi-
T. c. 68. nes ibi. {Rõnabiliter autem eſt.} Dictum eſt autem ſu-
Cur appõne determinatã quantitatem nõ ſit excedere diuiſiõe aut ſic. pra, quòd appoſitio in infinitũ ſic inuenitur in magnitudinibus, ꝙ tamen non exceditur per hoc quæcunq; determinata magnitudo. Sed diuiſio in infinitum ſic inuenitur in magnitudinibus, quòd diuidendo tranſitur quæcunq; quantitas in minus vt ſuprà expoſitum eſt. Hoc autem ſm rationem dicit accidere, quia, cum infinitum habeat rationem materiæ, continetur intus ſicut materia. illud aũt, quod continet eſt ſpecies & forma: manifeſtum eſt aũt, ex ijs, quę dicta ſunt in Secundo quòd totum habet rõnem formę, partes aũt rõnem materiæ. cum ergo in magnitudinib. à toto itur ad partes, per diuiſionem, rõnabile eſt, quòd ibi nullus terminus inueniatur, qui non tranſcendatur per infinitã diuiſionem. ſed in additione itur à partibus ad totũ, qđ habet rõnem formę continentis: & terminantis: vnde rationabile eſt quod ſit aliqua determinata quantitas, quam infinita appoſitio non tranſcedat. Secũdo ibi.

A R G Y. *Cum ratione etiam accidit in numero quidem verſus minus minimum eſſe finemq́ue: verſus autem plus omnẽ ſemper multitudinem exuperare. In magnitudine verò cõtrarium. Verſus quidem minus omnem magnitudinem exuperare, verſus autem maius nõ eſſe magnitudinem infinitam. Hac.n. ita propterea ſiunt, quod ipſum vnum quicquid tandem id ſit indiuiſibile eſt. hõ nanq; vnus eſt hõ, non multi. Numerus aũt eſt vno plura, quanta ve quadã. Quare ad indiuiſibile ſtetur neceſſe eſt. Duo n. ac tria denominatiua nomina ſunt, & cæterorũ quiſq; numerorum ſimili modo.*

T. c. 68. *Rationabiliter autem eſt, & in numero quidem, ad minimum verſus eſſe terminum: ad plus autem ſemper omnẽ excellere multitudinẽ. In magnitudinibus autem è contrario. In minus quidem excedere omnem magnitudinem, ſed in maius non eſſe magnitudinem infinitam. Cauſa autẽ eſt, quia vnum eſt indiuiſibile, quodcunque vnum ſit, vt homo vnus homo, & non multi. numerus autem eſt vno plura, & quanta quædam, quare neceſſe eſt ſtare ad indiuiſibile. duo namque & tria denominatiua nomina ſunt. ſimiliter & aliorum numerorum vnuſquiſque.*

Aſsignat rõnem de infinito in numeris per comparationẽ ad magnitudines. Dicitur.n. quod in numero inuenitur aliquis terminus in minus, quem nõ eſt diuidendo tranſcendere, ſed non inuenit̃ aliquis terminus, in plus, quia quolibet numero eſt inuenire aliũ maiorem per additionem. in magnitudinib. aũt eſt è contra vt dictum eſt. Et huius rõnem aſsignat, & primo quidem quare in numeris aliquis terminus inuenitur qui in minus non tranſcenditur diuidendo. huius.n. rõ eſt:
Numerus ĩ infinitũ cur non ſit diuiſibilis, è contrario diuiſioni magnitudinis quia oẽ vnum, in quantum vnum eſt indiuiſibile, ſicut homo indiuiſibilis eſt vnus hõ, & non multi. Quẽlibet aũt numerum oportet reſoluere in vnum: quod patet ex ipſa rõne numeri. numerus.n. hoc ſignificat, qđ ſint aliqua plura vno: quælibet autẽ plura excedẽtia vnum ſiue plꝰ vel minus, ſunt determinatę ſpecies numerorũ, vñ, cum vnum ſit de rõne numeri, & de rõne vnius ſit indiuiſibilitas, ſequitur, quòd diuiſio numeri ſtet in termino indiuiſibili. Qđ autẽ dixerat qđ de rõne numeri ſit, qđ ſint plura vno, manifeſtat per ſpẽs, quia duo & tria. & quilibet alius numerꝰ denominat̃ ab vno vñ dr̃ in
5. Met. ſubſtãtia ſenarij ẽ in hoc, ꝙ ſit ſexies vnum, non T. c. 19.
aũt in hoc ꝙ ſit bis tria, vel ter duo, qa ſequeret̃, ꝙ vniꝰ rei eſſent plures defiões & plures ſubſtæ, quia ex diuerſiſ partib. diuerſimodè cõſurgit vnꝰ numerus. Scđo ibi.

Verſus aũt plus ſit vt ſemper intelligatur. diuiſiones.n. magnitudinis, duas in partes æquales ſunt infinitæ. Quare potentia quidẽ eſt, actu non eſt, ſed ſemper id quod accipitur multitudinem oẽm exuperat definitam. Sed non eſt ſeparabilis hic numerus diuiſionis, nec infinitũ permanet, ſed ſit, & quemadmodum tẽpus, & ipſe numerus tẽporis. A R G Y.

In plus aũt ſemper eſt intelligere, infinitæ.n. ſunt bipartitiones magnitudinis. Quare potẽtia quidẽ eſt, actu vero non: ſed ſemper excedit acceptũ oẽm determinatam multitudinẽ. Sed non ſeparabilis eſt hic numerus à deciſione: neq; manet infinitus, ſed ſit ſẽper ſicut et tp̃s, & numerus tẽporis.

Aſsignat cãm quare in numeris additio excedit oẽm determinatam multitudinẽ. & dicit, ꝙ poſſumus ſp intelligere, quolibet numero dato, alium maiorẽ, ꝓ hoc ꝙ magnitudo diuidit̃ in infinitũ: manifeſtum eſt.n. qđ diuiſio cauſat multitudinem. vñ q̃to plus diuidit̃ magnitudo, tanto maior multitudo cõſurgit, & iõ ad infinitã diuiſionem magnitudinum, ſequit̃ infinita additio numerorum. Ideo ſicut infinita diuiſio magnitudinis nõ eſt in actu, ſed in potẽtia, & excedit oẽ determinatum in minus (vt dictum eſt) ita additio numerorum infinita, non eſt in actu, ſed in potẽtia: & excedit oẽm determinatã multitudinẽ. Sed hic numerus, qui ſic in infinitum multiplicatur, nõ eſt numerus ſeparatus à deciſione magnitudinum. Circa qđ ſciẽdum eſt qđ diuiſio (vt dictum eſt) multitudinẽ cãt. Eſt autem diuiſio duplex. Diuiſionum duplex genus.
Vna formalis, quę eſt ꝑ oppoſita, & alia ſm q̃titatem. Prima aũt diuiſio cãt multitudinem, quę eſt de trãſcendentib. ſm ꝙ ens diuiditur per vnum, & multa. Sed diuiſio cõtinuæ q̃titatis cauſat numerum, qui eſt ſpẽs q̃titatis, in q̃tum habet rõnem menſurę, & hic numerus multiplicabilis eſt in infinitũ, ſicut & magnitudo diuiſibilis eſt in infinitum. Sed multitudo, q̃ ſequit̃ diuiſionẽ formalẽ rerum, nõ multiplicat̃ in infinitũ, ſunt.n. determinatæ ſpẽs rerum, ſicut & determinata q̃titas Vniuerſi. Et iõ dicit, quòd hic numerus, q multiplicatur in infinitum, nõ ſeparat̃ à diuiſione cõtinui. Neq; tñ hic numerus ſic ẽ infinitus, ſicut aliqđ permanẽs, ſed ſicut ſp in fieri exiſtens inq̃tum ſucceſsiuè addit̃ ſupra quẽlibet numerum datum, ſicuti eſt de tpe, & de numero tpis. numerus.n. tpis creſcit ſucceſsiuè per additionem diei ad diẽ, non qđ oẽs dies ſint ſimul. Deinde cum dicit.

In magnitudinibus autem contrarium eſt. Nam diuiditur quidem in infinita continuum ipſum. Verſus autem maius non eſt infinitum. quantum.n. contingit potentia eſſe, tantum & actu eſſe contingit. Quare cum infinitum nullum ſit ſenſibile corpus, non contingit definitæ magnitudinis omnis exuperationem eſſe alioquin maius cęlo aliquid erit. A R G Y.

In magnitudinibus autem contrarium eſt, diuiditur.n. in infinita continuum. In maius autem non eſt in infinitum quantũ enim contingit potentia eſſe, & actu contingit tantum eſſe. Quare cum ſit infinita nulla magnitudo ſenſibilis, non contingit exceſſum eſſe omnis determinatæ magnitudinis: eſſet enim vtique aliquid cœlo maius. T. c. 69. Hoc in loco cõ dubitatione quadã mouit, quã & multo ante tp̃m Græci expoſitores diluerũt & breuius, nec inutiliter, quã nec epi…

Oñdit ꝙ è cõtrario eſt in magnitudinib. Diuidit̃.n. continuũ in infinitũ (vt dictum eſt.) Sed in maius non procedit in infinitum, et ſm potentiã, quia q̃tum vnũquodq; eſt in potentia tm̃ põt eſſe in actu. ſi igit̃ eſſet in potẽtia naturę ꝙ creſceret aliqua magnitudo in infinitum, ſequeret̃, ꝙ eſſet aliqua magnitudo ſenſibilis infi-

ſcopum attigerit, vt docto lecto ri, pſpicuũ eſſe poterit. breuitatis cauſa tantũ rem aduertimus.

nita, qđ eſt falſum, vt ſ. dictum eſt. Relinquit igitur, ꝙ non eſt in potentia additio magnitudinũ in infinitum ſic, ꝙ excedatur oĩs determinata quantitas: q: ſequeretur ꝙ eſſet aliquid maius Cœlo. Ex quo patet falſum eſſe, quòd quidam dicunt, quòd in materia prima eſt potentia ad omnem quantitatem. non. n. eſt in materia prima potentia niſi ad terminatam Quantitatem. Patet ẽt ex præmiſsis ratio, quare non oportet numerum tm̃ eſſe in actu, quantum eſt in potentia. ſicut hic dicitur de magnitudine: quia additio numeri ſequitur diuiſionem continui, per quam à toto itur ad id, quod eſt in potentia ad numerum: vnde non oportet deuenire ad aliquem actum finientem potentiã, ſed additio magnitudinis ducit in actum (vt dictum eſt.) Cõmentator aũt aſsignat aliam rationem: quia potẽtia ad additionem magnitudinis eſt in vna, & eadem magnitudine: ſed potẽtia ad additionem numerorum eſt in diuerſis numeris, in quantũ cuilibet numero põt aliquid addi. Sed hæc rõ parum valet, quia ſicut p additionem eſt alia & alia ſpecies numeri, ita alia & alia ſpecies menſurę, ſecundum quod bicubitum & tricubitum dicuntur ſpecies quantitatis. Et etiam quicquid additur ſuperiori numero additur inferiori. & ſecundum hoc in vno & eodem numero. ſ. binario vel ternario, eſt potentia ad infinitam additionem. Deinde cum dicit.

A R G Y. *Ipſum autem infinitum non eſt idem in motu, magnitudine, atq; tempore, vt vna quadam natura. Sed poſterius dicitur ob prius, veluti motus quidẽ dicitur infinitus, quia prius ita dicitur magnitudo, ſuper qua fit motus & quæ alteratur aut accreſcit: Tempus autem propter motum. Atque nunc quidem vtimur hiſce: poſterius autem, & quidnã ſit horum vnumquodq;, & cur omnis magnitudo diuiſibilis ſit in magnitudines, dicere enitemur.*

T.c.70. *Infinitum autem non idem eſt in motu, & magnitudine & tempore, tanquam vna quadam natura: ſed poſterius dicitur & ſecundũ prius, vt motus quidẽ, quia prius eſt magnitudo in qua mouetur, aut alteratur aut augmẽtatur, tẽpus aũt propter motum. Nunc quidem.n. vtimur his: poſterius aũt tentabimus dicere, & quid eſt vnumquodque, & quia omnis magnitudo ſit in magnitudines diuiſibilis.*

Oſtendit qũo infinitum inueniatur diuerſimodè in diuerſis, & dicit, quòd infinitum non eſt ſecundũ eandẽ rationem in motu, & in magnitudine, & tempore, ac ſi eſſet vna natura vniuocè prædicata de eis, ſed dicitur de poſteriori eorũ ſm prius, ſicut de motu propter magnitudinem, in qua eſt motus, vel localis. vel alterationis, vel augmenti. de tempore autem propter motũ, & hoc ideò, quia infinitum competit quantitati, motus autem eſt quantus ſecundum magnitudinem, & tempus propter motum (vt infra patebit.) Et ideò dicit ꝙ nunc vtimur his, ſed poſterius manifeſtabitur de vnoquoq; eorum quid ſit, & quòd omnis magnitudo ſit diuiſibilis in magnitudines. Deinde cum dicit.

A R G Y. *Atqui neq; Mathematicorum contemplationẽ ea ratio aufert, quæ infinitum hoc pacto è medio tollit, vt ad incrementum habeat actu ſine tranſitione. Neque.n. nunc ipſo, indigent infinito, neq; vtuntur: ſed tantam ſolum lineam poſtulant, quantam volunt finitam. Atq; quantamuis aliã magnitudinem eadem diuidere ratione, qua diuiſa eſt magnitudo maxima licet. Quare ad oſtendendum quidem illo pacto nihil referet prorſus: eſſe autem ipſum in iis eſt magnitudinibus, quæ in rerum ſunt ratione.*

T.c.71. *Non remouet autem ratio mathematicos à conſideratione, auferens ſic eſſe aliquid infinitum, vt actu ſit in augmentum, intranſibile. Neq; enim ſic indigent infinito, neq; vtuntur, ſed ſolum eſſe lineam, quantamcunq; velint finitã. maxima aũt magnitudinis, ſecundũ eandem ineſt ſecari rationem, quantamcunq; magnitudinem alteram. Quare ad demonſtrandum quidem, illo modo nihil differt, eſſe autem in exiſtentibus erit magnitudinibus.*

Oſtendit qũo Mathematici vtuntur infinito, & dicit ꝙ ratio prædicta, qua ponimus non eſſe magnitudinem infinitam in actu, non remouet cõſiderationem Mathematicorum, qui vtuntur infinito, puta cũ Geometra dicit, quod ſit talis linea infinita. non. n. indigẽt, ad ſuam demonſtrationem infinito in actu, neque eo vtuntur, ſed ſolum indigent, quod ſit aliqua linea finita tanta, quãta eſt eis neceſſaria, vt ex ea poſsint ſubtrahere, quod volunt, & ad hoc ſufficit, quod aliqua maxima magnitudo ſit, quia alicui maximę magnitudini cõpetit, quòd poſsit diuidi ſm quantamcunq; proportionem reſpectu alterius magnitudinis datæ, vnde ad demonſtrandum, non differt, vtrum ſit hoc modo, vel illo. ſ. vel infinita, vel finita maxima quantitas, ſed quantum ad eſſe rei multum differt, vtrum ſit vel non ſit.

Deinde cum dicit.

A R G Y. *Cum verò cauſæ in quatuor ſint diſtinctæ, patet infinitum vt materiam cauſam eſſe: & eſſe quidem ipſius, priuationem eſſe: per ſe autem ſubiectum continuum ipſum atq; ſenſibile eſſe. Cæteri etiam omnes ipſo infinito vt materiaq, vti videntur. Quapropter & abſurdum eſt ſanè, ipſum id eſſe quod continet, et non id quod cõtinetur, aſſerere.*

Tex.c.72. *Quoniam autem cauſæ diuiſæ ſunt quadrifariam, manifeſtum, quòd ſicut materia infinitum cauſa eſt: & quod eſſe quidem ipſi priuatio eſt per ſe autem ſub ectum, cõtinuum ipſum & ſenſibile eſt. Videntur autem & omnes alii ſicut materia, vtenect infinito. Vnde & inconueniens eſt, continens ipſum facere, & non contentum.*

In ſecundo com. Oſtendit qũo infinitum ſit principium, & dicit, qđ cum ſint quatuor genera cauſarum, (vt ſupra dictum eſt,) patet ex pręmiſsis, ꝙ infinitum eſt cauſa ſicut materia, infinitum. n. habet eſſe in potẽtia, ꝙ eſt proprium materiæ. Sed materia quidem qñq; eſt ſub forma, qñq; autem ſub priuatione. Infinito aũt non competit ratio materiæ ſecundum ꝙ eſt ſub forma, ſed ſecundum ꝙ eſt ſub priuatione, quia. ſ. infinitum dicitur per remotionem perfectionis, & termini. Et propter hoc ſubiungit, ꝙ ipſi infinito eſſe, eſt priuatio. i. rõ infiniti in priuatione conſiſtit. Et ne aliquis intelligat, ꝙ infinitum eſt materia, ſicut materia prima, ſubiungit, quòd per ſe ſubiectum priuationis, quæ conſtituit rationem infiniti, eſt cõtinuum ſenſibile. Et hoc apparet, quia infinitum (qđ eſt in numeris) cauſatur ex infinita diuiſione magnitudinis, & ſimiliter infinitum in tempore, & motu cauſatur ex magnitudine, vnde relinquitur, ꝙ primum ſubiectum infiniti ſit continuum. Et quia magnitudo ſecundum eſſe non eſt ſeparata à ſenſibilibus, ſequitur, ꝙ ſubiectum infiniti, ſit ſenſibile. Et in hoc ẽt concordant oẽs antiqui, qui vtuntur infinito ſicut principio materiali. vñ inconueniens fuit quod attribuerũt infinito cõtinere, cũ materię non ſit cõtinere, ſed cõtineri.

LECTIO. XIII.

Quinque diluuntur argumenta, quæ probare videbantur dari infinitum in actu.

T.c.73. *At enim reſtat eas ſoluere rationes, quibus infinitum non ſolùm potentia, ſed vt definitum, etiam eſſe videtur. Partim enim non ſunt neceſſariæ, partim veras quaſdam obiectiones alias habent.*

Reliquum autem eſt aggredi ſecundum quas rationes, infinitum eſſe videtur, non ſolum potentia, ſed vt determinatum. Alia enim ipſorum non neceſſaria ſunt, alia verò habent quaſdam veras contrarietates.

Immediatè inferius. Poſtquam Philoſophus per definitionem infiniti rationes eorum, quę de infinito dicuntur, aſsignauit, hic ſoluit rationes, quæ ſupra poſitæ ſunt ad oſtẽdendum, infinitum eſſe. Et primo dicit de quo eſt intẽtio. Secundo exequitur propoſitum ibi. ❡ Neque. n. vt generatio. ❡ Dicit ergo primo. Poſt ea, quæ dicta ſunt de infinito, reliquum eſt ſoluere rationes, ſecundum quas videba-

tur

tur oſtendi, quòd infinitum ſit non ſolum in potentia, (ſicut ſupra determinauimus) ſed quod ſit in actu. ſicut ea, quæ ſunt finita, & determinata. Aliquæ enim illarum rationum, non concludunt ex neceſsitate, ſed ſunt totaliter falſæ, aliquæ autem earum ex aliqua parte verum concludunt Secundo ibi.

ARGY. *Non enim vt generatio non deficiat, corpus eſſe ſenſibile, infinitū actu, neceſſe eſt. Poteſt enim alterius corruptio generatio alterius eſſe, ſi finitum eſt Vniuerſum.*

Neque.n. vt generatio non deficiat, neceſſarium eſt infinitum eſſe actu ſenſibile corpus: continget n alterius corruptionem alterius generationem eſſe, cum omne finitum ſit.

Solutio tertij argumenti. Soluit quinq; rōnes, quæ ſupra poſitæ ſunt ad oſtendendum infinitum eſſe. Et primo ſoluit eam, quę ſumebatur ex parte generationis, quæ erat tertia. Concludebatur.n.ꝙ, ſi generatio non deficit, quòd oporteat eſſe in infinitum. Sed hæc ratio quantum ad hoc verū concludit, quod infinitum ſit in potētia, quæ ſucceſsiuè in actum reducatur (ſicut ſupra dictū eſt) ſed non eſt neceſſariū, quòd ſit aliquod corpus ſenſibile infinitū in actu, ad hoc quod generatio non deficiat, ſicut antiqui ęſtimauerunt, ponentes infinitum conſeruare generationem, ac ſi ſemper generatio fieret per extractionem ex aliquo corpore: quòd in infinitum fieri non poſſet, niſi illud corpus eſſet infinitum. Sed hoc non eſt neceſſarium, cum toto corpore ſenſibili exiſtente finito, generatio in infinitum durare poſsit per hoc, quòd corruptio vnius eſt generatio alterius. Secundo ibi.

ARGY. *Præterea tangere atq; finitum eſſe diuerſa ſunt. Nam illud quidē ad aliquid eſt (oē n. quod tangit aliquid tangit) atq; accidit alicui finitorum. Finitum autem non eſt ad aliquid: neq; fit, vt quoduis ſine ullo diſcrimine quoduis tāgat*

T.c.74. *Amplius tāgi & includi, alterum eſt. hoc quidem enim ad aliquid, & cuiuſdam (tangit enim aliquid omne) & finitorum alicui accidit. Finitum autem non ad aliquid eſt: neque tangere cuiuſuis quoduis.*

Solu. quarti argumenti. Soluit rationem Quartam, quæ ſumebatur ex parte contactus, ac ſi neceſſarium ſit omne corpus finitum tāgere quoddam aliud, & ſic oporteat procedere in infinitum. Sed ipſe ſoluit, quòd alterum eſt tāgi & finiri: quia tangi & includi dicitur reſpectu alterius, omne.n. tangens tangit aliquid: ſed finitum dicitur abſolute, & non ad aliud. inquantum per proprios terminos aliqd finitum eſt in ſeipſo. Accidit enim alicui finito quod tangat Non tamē oportet, quòd omne tactum ab vno, tangat aliud: vt ſic in infinitum procedatur. Vnde manifeſtum eſt, quòd hæc ratio omnino nihil ex neceſsitate concludit. Tertiò ibi.

ARGY. *Atqui perabſurdum eſt intellectioni credere. non enim in re eſt ipſe exceſſus atq; defectus, ſed in ipſa intellectione. Nam poteſt quiſpiam vnumquemq; noſtrum maiorem, quàm eſt intelligere, augens ipſum in infinitum. At non ideò quiſpiam noſtrum extra ciuitatem eſt, aut tantam magnitudinem, quam habemus, exuperat, quia quiſpiam ſic intelligit: ſed quia eſt, hoc autem accidit.*

T.c.75. *Intelligentiæ autem credere inconueniēs eſt. Non enim in re abundantia & defectus eſt, ſed in intelligentia. Vnūquemque.n. noſtrum intelliget vtique aliquis multiplicem ſeipſo, augmentans in infinitum: ſed non propter hoc, extra aliquid eſt, aut extra tantam magnitudinem, quam habemus, quamuis intelligat aliquis: ſed quoniā eſt, hoc accidit.*

Solutio quinti argumenti. Soluit rōnem Quintam, quæ ſumitur ex parte intellectus, & imaginationis: quam antiqui non diſtinguebant ab intellectu. Per hanc autem rōnem ſupra oſtendebatur, ꝙ eſſet ſpatium infinitum extra cœlum, & per conſequens locus, & corpus. Sed ipſe dicit: inconueniēs eſt credere intelligentiæ ita. ſ. quod quicquid apprehenditur intellectu, vel imaginatione ſit verum, vt quidam antiquorum putauerūt, quorum opinio reprobatur in 4. Meta. Non enim ſequitur, ſi apprehendo aliquam rē, minorem, vel maiorem, quàm ſit, quòd ſit aliqua abundantia, vel defectus in re illa: ſed ſolum in apprehenſione intellectus, vel imaginationis. Poteſt enim aliquis intelligere quemcunque hominem eſſe multiplicem, eius quod eſt, vel duplum, vel triplum, vel qualitercunque augmentans in infinitum, non tamen propter hoc erit aliqua huiuſmodi quantitas multiplicata extra intellectum, aut extra determinatam quantitatem, aut magnitudinem. Sed contingit quòd re ſic exiſtente, aliquis ita intelligat. Quarto ibi.

Tempus autem & motus ſunt infinita, & intellectio eo non permanente, quod ſumitur. ARGY.

Tempus autē & motus infinita ſunt, & intelligentia, non permanente accepto.

Soluit rationem primam acceptam ex tempore, & motu. & dicit quòd tempus & motus ſunt infinita, nō in actu quia nihil eſt temporis in actu, niſi nunc: neq; aliquid motus eſt in actu, niſi quoddam indiuiſibile. Sed intellectus apprehendit continuationem temporis & motus, accipiendo ordinem prioris & poſterioris: ita tamen quòd id, quod primo fuit acceptum de tempore, vel motu, non permanet ſic, vnde non oportet dicere quòd totus motus infinitus ſit in actu, vel quòd totum tempus ſit infinitum. Quinto ibi. Solutio primi argumenti.

Magnitudo verò neque diuiſione, neq; incremento intelligibili eſt infinita. Sed de infinito quonam pacto eſt, & non eſt, & quid etiam eſt, ſatis iam diximus. ARGY.

Magnitudo autem neque diuiſione, neq; intelligibili augmentatione eſt infinita. Sed de infinito quidem quo modo eſt & quo modo non eſt, & quid eſt, dictum eſt.

Soluit rationem ſecundam ſumptam ex parte magnitudinis. & dicit. quòd magnitudo non eſt infinita in actu, neque per diuiſionem, neq; per augmentationem intelligibilem, ſicut ex ſupradictis patet, Vltimo autem epilogat quod dictum eſt de infinito. Solutio ſecundi argumenti.

ARISTOTELIS DE PHYSICO AVDITV LIBER QVARTVS.

Cum S. Thomæ expoſitione.

SVMMA LIBRI.

De loco, Vacuo, Tempore, tum ex Antiquorum, tum ex propria ſententia diſſeritur.

LECTIO I.

Loci contemplationem ad Naturalem attinere dicitur, propriæ item rationes, famoſæque adducuntur locum eſſe affirmantes.

VT autem de infinito, ſic de loco neceſſe eſt, Philoſophum naturalem ſi ſit, nec ne: & ſi ſit quo nam ſit modo: quidque etiam ſit, cognoſcere. ARGY.

SIMILITER autem neceſſe eſt Naturalem, & de loco, ſicut & de infinito, conſiderare ſi eſt, aut non: & quomodo eſt, & quid eſt. T.c.1.

POſtquam Philoſoph⁹ determinauit in Tertio de motu, & īfinito, quæ competūt motui intrinſecè, ſecundum quòd eſt de genere continuorum, nunc in Quarto libro intendit determinare de ijs, quæ aduenniunt motui extrinſecè. Et primo de ijs, quæ adueniūt, motui extrinſecè, quaſi menſuræ mobilis. Secundo de

T.c.87. Tempore,qđ eſt menſura ipſius motus ibi. {Cõſequẽs aũt dictis.} Circa primũ duo facit. Primo determinat, de loco.Secundo de vacuo ibi.{Eodem aũt modo acci- T.c.50. piẽdum.} Circa primum duo facit.Primo oſtendit qđ determinandum eſt à Naturali de loco.Secundo proſequitur propoſitum ibi. {Quod quidẽ igitur locus ſit .} T.c.3. Circa primum duo facit. Primo proponit quòd intendit & dicit,quòd ſicut ad Naturalem pertinet determinare de infinito, ſi eſt,vel non eſt , & quomodo ſit, & quid ſit, ſimiliter etiam & de loco. Secundo ibi.

A R G Y. *Nam omnes ea, quæ ſunt, alicubi eſſe exiſtimant, quia id quod non eſt, nuſquam eſt. vbi namque hippocentaurus eſt aut chimera?*

*Et ea namque, quæ ſunt; omnes opinantur alicubi eſſe. Quod enim non eſt, nuſquam eſt. vbi enim eſt * tragelaphus, aut ſphinx.*

† hircocervus.

Probat,quod dixerat. Et primo ex parte ipſius loci. T.c.2. Secundo ex parte noſtra ibi. {Habet autem multas dubitationes.} Circa primum ponit duas rõnes, quarum prima talis eſt.Ea,quę ſunt communia omnibus Naturalibus , pertinent maximè ad conſiderationem Naturalis: ſed locus eſt hmõi : omnes.n.cõmuniter opinantur omnia ea quæ ſunt, in aliquo loco eſſe . Et ad hoc probandum vtuntur Sophiſtico argumento à poſitione conſequentis. Argumentantur.n.ſic.Quod non eſt, nuſquam eſt.i.in nullo loco eſt , non.n.eſt dare vbi ſit Tragelaphus aut ſphinx,quæ ſunt quædam fictitia, ſeu chimerica.argumentãtur ergo,quod ſi id,quod in nullo loco eſt,non ſit: ergo oẽ,quod eſt, eſt in loco.Sed, ſi eſſe in loco cõuenit omnibus entibus,videtur quòd locus magis,pertineat ad conſiderationem Metaphyſici, ꝙ̃ Phyſici.Et dicendum eſt,quòd hic argumentatur ab opinione ponentiũ omnia entia eſſe ſenſibilia,propter hoc, quòd imaginationẽ corporum tranſcendere non poſſunt : & ſecundum hos Naturalis ſcientia eſt Philoſophia prima communis entibus , vt dicitur in quarto Metaphyſicæ. Secundam rationem ponit ibi.

Argumentũ Platonis in Timæo , eius verba referuntur, Simplicio.

Communis quoque maximè , atque propriſſimus motus (quem lationem appellamus) loco ſanè accommodatur.

ex text.c.7. *Et de motu,qui cõis maximè eſt,& magis proprius,qui ſecundum locum eſt (quem vocamus loci mutationem.)*

Secunda rõ. Quæ talis eſt. Ad Philoſophum Naturalem pertinet conſiderare de motu : ſed motus,qui eſt ſecundum locum,(quem dicimus loci mutationẽ) eſt maximè communis inter omnes motus,quædam.n.corpora.ſ.cœleſtia,mouentur hoc motu tantum,cum tamẽ nihil moueatur alijs motibus,quin moueatur hoc motu . Similiter etiam hic motus eſt magis proprius : quia hic ſolus motus eſt verè continuus.& perfectus,vt in Octauo probabitur. Motus autem ſecundum locum nõ poteſt cognoſci,niſi cognoſcatur locus . Naturalis igitur debet conſiderare de loco. Deinde cum dicit.

Qũo motus localis, cõiter, ac prior ſit cæteris motib. vide 8. Phyſic. à tex.55. vſq; ad tex.c.61.

T.c.2. *Complures autem dubitationes emergunt quidnam ſit ipſe locus.non.n.idem ex omnibus,quæ ipſi competunt,contemplanti videtur.Prætereà nihil ab alijs , aut dubitatum de ipſo , aut inuentum habemus.*

Habet autem multas dubitationes.quid forte ſit locus. non enim idem videtur conſiderantibus ex omnibus , quæ inſunt . Amplius autem neque habemus quicquam ab alijs neque prædubitatum,neque bene exquiſitum de hoc.

Plato ſic de loco in Timæo tractauit, vt de materia potius tractaſſe videatur.

Inducit ad idem rationem ex parte noſtra.de illis.n. à Sapientibus determinandum eſt,de quibus dubitatio eſt,multæ autẽ dubitationes ſunt de loco quid ſit.quarum quidem dubitationum duplex eſt cauſa,vna eſt ex parte ipſius loci, quia non omnes proprietates loci ducunt in eandem ſententiam de loco,ſed ex quibuſdam proprietatibus loci videtur,quòd locus ſit hoc,ex quibuſdam autem videtur,ꝙ locus ſit aliud.Alia verò cauſa eſt ex parte hominũ : quia antiqui nec bene mouerunt dubitationem circa locum , neq; etiam bene exquiſierunt veritatem . Deinde cum dicit.

A R G Y. *Eſſe autem locum ex tranſlatione patere videtur . vbi nãq; nunc eſt aqua,hic rurſus eſt aer, hinc egreſſa illa tanquam ex vaſe. Nonnunquam etiam eundem hunc locum aliud corpus quippiam occupat. hic autem ab his omnibus, quæ inſunt atque mutantur diuerſum eſſe videtur : in quo namque nunc eſt aer,in hoc prius fuerat aqua. Quare patet locum & receptaculum ipſum aliud quid eſſe ab vtriſque ad quod, & ex quo ſunt mutata.*

T.c.3. *Quod quidem igitur locus ſit, videtur ex tranſmutatione manifeſtum eſſe. vbi namque nunc eſt aqua,hinc exeunte ſicut ex vaſe,iterum aer ineſt.aliquando autem locum hũc aliud aliquod corporum detinet,hoc ab ijs quæ inſunt , & commutantur , alterum omnibus eſſe videtur . in quo enim aer eſt nunc,aqua in hoc prius erat Quare manifeſtum eſt, quod erat locus aliquis,& receptaculum alterum ab utriſque, in quod, & ex quo mutatum eſt.*

Incipit determinare de loco , & primo per modum diſputatiuum . Secundo determinando veritatem . ibi {Poſt hoc autem accipiendum.} Circa primum duo facit.Primo ponit rationes ad oſtendendum locum eſſe. Secundo ad oſtendendum quòd locus non ſit . ibi.{At verò,ſed habet defectum.} Circa primum duo facit.Primo oſtendit locum eſſe rationibus acceptis à veritate rei.Secundo ab opinionibus aliorum ibi. {Amplius vacuum.} Circa primum ponit duas rationes: in quarum prima ſic procedit.Dicit.n.quod ex ipſa tranſmutatione corporum,quę mouentur ſecundum locum,manifeſtum eſt quod locus aliquid ſit.Sicut enim tranſmutatio quę eſt ſecundum formas homines induxit ad cognitionem materiæ, quia.ſ.oportet eſſe aliquod ſubiectum,in quo ſibi formæ ſuccedant,ita trãſmutatio ſm locũ induxit homines ad cognitionẽ loci : oportet.n. eſſe aliquid, vbi ſibi corpora ſuccedãt . Et hoc eſt quod ſubdit , quòd exeunte aqua inde,vbi nunc eſt , ſicut ex quodam vaſe,iterum ſubintrat aer : cum igitur eũdem locum quandoquè aliud corpus detineat , ex hoc manifeſtum videtur eſſe quod locus ſit aliud ab ijs,quę sũt in loco, & tranſmutantur ſecundum locum , quia vbi nunc eſt aer,prius aqua ibi erat,qđ nõ eſſet, ſi locus nõ eſſet aliud ab aere, & aqua.relinquitur igitur , ꝙ locus eſt aliquid , & quoddam receptaculũ alterum ab vtroque locatorum : & eſt terminus motus localis, à quo & in quem . Secundam rationem ponit ibi.

in fine.22. tex. — T.c.14. — T.c.6.

A R G Y. *Præterea corporum naturalium atque ſimplicium , vt ignis , & terræ , ac talium lationes non ſolum aliquid eſſe locum ſed etiam habere quandam potentiam iudicant:fertur,n.vnumquodq; ſuum ad locum,aliud ſurſum,aliud deorſum,niſi prohibeantur.Hae autem loci ſunt partes & ſpecies ſupra inquam,ac infra , cæteraq; quatuor differentiæ. ſuntq; hæc,dextrum inquam,atque ſiniſtrum : & ſupra ac infra, non ſolum noſtra ex parte (ad nos.n.non ſemper eſt idem,ſed fit vt vertimur poſitione.) Quocirca ſæpe idem dextrum eſt,atque ſiniſtrum,& ſupra,ac infra,& ante,& retro.Sed ẽt ex ipſa natura vbi diſtinctũ eſt ſeorſum vtrunque.Non.n.quoduis eſt ipſum ſupra,ſed id quo fertur ignis, ac leue . Similiter & infra non eſt quoduis , ſed id quo ea , quæ pondus habent,& terrea pergunt.Quibus patet, hæc non ſolum poſitione, ſed vi quoque differre. Iudicant idipſum,& Mathematica.Nam etſi non ſunt in loco,noſtra tamen poſitione dextra,læuaque habent, nihil horum habentia natura (vt ſolum poſitio ipſorum intelligatur.)*

T.c.4. *Amplius autem loci mutationes Phyſicorum corporum & ſimplicium, vt ignis & terra,& talium non ſolũ oſtendunt,quod aliquis eſt locus ſed quod & habet quandam potentiam:fertur.n.vnumquodq; in ſuum locum, non prohibitum,hoc quidem ſurſum,illud autẽ deorſum. Hæc autem ſunt loci partes,& ſpecies,ſurſum,& deorſum,& reliquæ,*

Loci partes & ſpecies.

ſex

Idē,3. Phy. c.54. & 2. Cœ.tex.cō. 9. & i te.ſeq. T.c.5.

ſex diſtantiarum. Sunt autem huiuſmodi non ſolum ad nos dextrorſum, ſiniſtrorſum, ſurſum, & deorſum. nobis.n. non ſemper idem ſecundum poſitionem quomodocunque vertamur ſit, propter quod idem multoties dextrum & ſiniſtrū eſt, & ſurſum, & deorſum, ante & retro. In natura autem determinatum eſt ſeorſum vnumquodq́;. Non n. quodcunque contingit, ſurſum eſt: ſed quo fertur ignis, & leue. Similiter autem, & deorſum non quodcunq; cōtingit ſed quo habentia grauitatem, & terrea tanquam non poſitione ſolum differentia ſed potentia. Oſtendunt aūt, & Mathematica: cum.n. non ſint in loco, tamē ſecundum poſitionem ad nos habent dextra & ſiniſtra (vt ſolum intelligatur ipſorum poſitio) non habentia natura horum vnumquodq́ue.

Et dicit quod, cum quorumcūq; corporum motus, oſtēdat locum eſſe, vt dictum eſt, motus localis corporum naturalium ſimplicium, vt ignis, & terræ, & aliorū huiuſmodi grauium & leuium, non ſolum oſtendit qđ locus ſit aliquid, ſed etiam quod locus habeat quādam potentiam, & virtutem. Videmus.n. quod vnumquodque horum fertur in ſuum proprium locum quando non impeditur: graue quidem deorſum, leue autē ſurſum. Ex quo patet, quod locus habet quandam virtutē conſeruandi locata, & propter hoc locatum tendit in ſuum locum deſiderio ſuæ conſeruationis. Non autem ex hoc oſtenditur quod locus habeat virtutem attractiuam, niſi ſicut finis dicitur attrahere. Surſum autem deorſum, & alia de numero ſex diſtantiarum, ſ. ante & retro, dextrorſum & ſiniſtrorſum, ſunt partes, & ſpēs loci. Huiuſmodi autem diſtantiæ determinantur in Vniuerſo, ſecundum naturam, & non ſolum quo ad nos. & hoc patet, quia in his, in quibus iſta dicūtur quo ad nos non ſemper idem eſt ſurſum, vel deorſum, vel dextrorſum, ſiniſtrorſum: ſed variatur ſecundum quod diuerſimode nos conuertimur ad ipſum. vnde multoties aliquod immobile manens, quod prius erat dextrum fit ſiniſtrum, & ſimiliter de alijs, ꝓut nos diuerſimodè ad illum conuertimur. Sed in natura aliquid determinatū eſt ſurſum, & deorſum ſecundum motum grauium & leuium, & aliæ poſitiones ſecundum motum cœli, vt in Tertio dictum eſt. Non.n. indifferenter quæcunq; pars mundi eſt ſurſum, vel deorſum: ſed ſemper ſurſum eſt, quo feruntur leuia, deorſum autem, quo feruntur grauia. Quæcunq; autem ſecundum ſe habent determinatas poſitiones, neceſſe eſt quod habeant potentias, quibus terminentur. alia enim eſt in animali potentia dextri, & alia ſiniſtri, vnde relinquit, ꝙ locus ſit, & habeat aliquam potentiam. Quod autem in aliquibus dicatur poſitio ſolum quo ad nos, oſtendit per Mathematica, quæ quidem licet non ſint in loco, tñ attribuitur eis poſitio locorum per reſpectum ad nos. vnde in eis nō eſt poſitio ſm naturam, ſed ſolum ſecundum quòd intelliguntur in aliquo ordine ad nos, vel ſupra, vel ſubtus, vel ſiniſtrorſum, vel dextrorſum. Deinde cum dicit.

A R G Y. *Præterea qui vacuum eſſe dicunt, locum aſſerunt eſſe, Vacuum enim locus erit ſanè corpore carens. Locum igitur aliquid eſſe præter corpora ipſa: & omne corpus ſenſibile eſſe in loco, per hæc quiſpiam ſanè putabit.*

T.c.6. *Amplius vacuum affirmantes, locum dicunt eſſe. Vacuum enim erit vtique locus priuatus corpore. Quod quidem igitur ſit aliquis locus præter corpora: et* omne corpus ſenſibile in loco, per hoc aliquis concipiet.*

*omne corpus ſenſibile pp Mathematica. Simpli.

Oſtendit locum eſſe ex opinionibus aliorum. Et primo ex opinione ponentium vacuum. quia quicunque affirmant vacuum eſſe, neceſſe eſt ꝙ dicant eſſe locum: cum vacuū nihil aliud ſit, quàm locus priuatus corpore. Et ſic ex hoc, & præmiſsis rationibus poteſt aliquis concipere, quòd locus ſit aliquid præter corpora, & qđ omnia corpora ſenſibilia ſint in loco. Secundo ibi.

Rectè etiam Heſiodus videbitur dicere: faciens ante omnia chaos Dicit enim Ante chaos, poſt hoc facta eſt latiſſima tellus: propterea, quod primo receptaculum hiſce. quæ ſunt fuiſſe oportebat: quia putabat, vt multi, cuncta alicubi eſſe atq; in loco. Quod ſi ita ſit, admirabilis quædam ipſius loci vis erit, & omnibus prior. Quod enim ita ſe habet, vt ſine ipſo quidem cætera nequeant eſſe, ipſum autem ſine cæteris ſit primum omnium eſſe neceſſe eſt. locus enim non perit, etſi ea quæ in ipſo ſunt corrumpantur.*

*in theogonia, in li. de origine deorum.

Videbitur autem vtiq; & Heſiodus rectè dicere, faciēs primum Chaos. dicit igitur. Omnium quidem primum Chaos factum eſt poſtea verò terra lata, tanquam indigeret primum eſſe receptaculum ijs, quæ ſunt: propter id, quod opinati ſunt quemadmodum multi, omnia alicubi & in loco eſſe. Si autem huiuſmodi eſt, mirabilis quædam vtique erit potentia loci & prima omnium. quo quidem namq; alterum nullum eſt, illud autem ſine alijs, neceſſe eſt primum eſſe. non enim perditur locus, ijs quæ ſunt in eo corruptis.*

*Orpheus, vaſtū, & immēſum hiatum, quod Heſiodus, chaos vocauit. T.c.7.

Inducit ad idem opinio Heſiodi, † qui fuit vnus de antiquis Poetis Theologis, qui poſuit primo factū eſſe chaos. Dixit enim quòd primo inter omnia factum eſt chaos, quaſi quædam confuſio, & receptaculum corporum, & poſtea facta eſt terra lata ad recipiendum diuerſa corpora, ac ſi primo neceſſe eſſet eſſe receptaculum, rerum, quàm ipſæ res. Et hoc poſuerunt, quia crediderunt, ſicut & multi alij, quòd omnia quę ſunt, ſint in loco. Quod, ſi verum eſt, ſequitur quòd locus non ſolum ſit, ſed quòd habeat mirabilem potentiam, quæ ſit prima omnium entium. illud.n. quod pōt eſſe ſine alijs, & alia nō poſſunt eſſe ſine eo, videtur eſſe primum: locus aut ſm eos poteſt eſſe ſine corporibus: ꝙ exinde conijciebant, quia videmus locum remanere deſtructis locatis: res aūt non poſſunt eſſe ſine loco. relinquitur igitur ſecundum eos, quòd locus ſit primum inter oīa entia.

† Simp hoc in loco non ita exaſſam, Heſiodi poſitionē fuiſſe, vt Ariſt. ei tribuit, oſtendit.

A R G Y.

LECTIO II.

Rationes locum eſſe deſtruentes adducuntur.

A R G Y. *Verum ſi ſit locus. exiſtit continuò dubitatio, quidnam ſit, vtrum moles corporis quædam, an alia quædā natura, Eſt enim genus ipſius primo quęrendum. Igitur habet quidē dimenſiones tres, longitudinem latitudinem ac etiam altitudinem: quibus omne definitur nimirum corpus. at locum impoſſibile eſt eſſe corpus erunt.n. in eodem corpora duo.*

T.c.8. A*T verò habet defectum ſi eſt, quid eſt, vtrum enim moles quædam corporis, aut quædam altera natura. Quærendum eſt enim genus ipſius primum Diſtantias quidem igitur habet tres longitudinis, latitudinis, & profunditatis: quibus determinatur corpus omne. Impoſſibile eſt autem corpus eſſe locum in eodem namq; eſſent duo corpora.*

Stoici (vt refert Simpl.) corporū penetrationē, poſuere contra quos Alex. libellū acutiſſimū edidit. Eudem* aūt nedum duo naturalia corpora in eodē (inquit) eſſe nō poſſunt, ac nec naturale vnum, & alterū Mathematicū.

Poſtquam Philoſophus poſuit rationes ad oſtendendum quòd locus ſit, hic ponit ſex rationes ad oſtendendum, quòd locus non ſit. Principium autem ad inueſtigandum de aliquo an ſit, oportet accipere quid ſit: ſaltem quid ſignificetur per nomen, & ideo dicit, quod quamuis oſtenſum ſit quòd locus ſit, tamen habet defectum id eſt dubitationem, quid eſt, etſi eſt, vtrum ſcilicet ſit quædā moles corporea, aut aliqua natura alterius generis. Et ex hoc ſic argumentatur. Si locus eſt aliquid, oportet quòd ſit corpus, quia locus habet tres dimenſiones id eſt longitudinis, latitudinis & profunditatis. his autem determinatur corpus, quia omne quod habet tres dimenſiones, eſt corpus: ſed impoſſibile eſt locum eſſe corpus: quia, cum locus & locatum ſint ſimul, ſequeref duo corpora eſſe ſimul, quòd eſt inconueniens. ergo impoſſibile eſt locum aliquid eſſe. Secundam rationem ponit ibi.

Præterea ſi corporis ſit locus ac receptaculum, patet, & ſuperficiei, & reliquorum finium eſſe. eadem.n. accom-

modabitur ratio nam vbi prius erant ſuperficies aquæ. ſuperficies eius ſunt aeris erunt. At nulla eſt differentia puncti, ac loci puncti. Quare ſi locus non eſt diuerſus ab hoc, neq; à cæterorum vllo diuerſus eſt, nec quicquam eſt ipſe præter vnumquodque iſtorum.

T.c.9. *Amplius, ſi verè corporis locus eſt receptaculum, manifeſtum quòd & ſuperficiei erit, & reliquorum terminorum. eadem.n. conſonat ratio. vbi namque prius erant aquæ plana, erunt iterum quæ ſunt aeris. At verò differentiam, nullam habemus puncti, & loci puncti quare, ſi neque ab hoc eſt locus diuerſus, neque ab aliorum aliquo: neque eſt aliquid præter vnumquodque iſtorum locus.*

Secũda rõ. Quæ talis eſt. Si locus corporis verè eſt quoddam receptaculum corporis, aliud à corpore, oportet quod ẽt ſuperficiei ſit aliquod receptaculum, aliud ab ipſa: & ſimiliter eſt de alijs terminis quãtitatis, quæ ſunt linea, & punctus. Et hanc conditionalem ſic probat. Propter hoc.n. oſtendebatur locus eſſe alius à corporibus, quia vbi nunc eſt corpus aeris, ibi prius erat corpus aquæ. & ſimiliter vbi prius erat ſuperficies aquæ, nunc eſt ſuperficies aeris, ergò locus ſuperficiei eſt aliud à ſuperficie, & ſimilis ratio eſt de linea, & puncto. Argumentatur, ergo à deſtructione conſequentis, per hoc quod non poteſt eſſe aliqua differentia loci pũcti à puncto: quia, cum locus non excedat locatum, locus puncti non põt eſſe niſi aliquod indiuiſibile. Duo autem indiuiſibilia quantitatis, vt duo puncta ſimul coniuncta, non ſunt, niſi vnum: ergo eadem ratione, neque locus ſuperficiei erit aliud à ſuperficie, neque locus corporis erit aliud à corpore. Tertiam rationem ponit ibi.

A R G Y. *Quid.n. tandem locum eſſe ponemus? Neque.n. elementum, neq; ex elementis, aut corporeis, aut incorporeis eſſe poteſt, talem habens naturam. nam magnitudinem quidem habet, nullam eſt autem corpus. At corporum quidem ſenſibilium elementa corpora ſunt. ex intelligibilibus, autem elementis, nulla fit magnitudo.*

T.c.10. *Quid enim forte ponemus eſſe locum? Neq;.n. elementum neque ex elementis poteſt eſſe huiuſmodi habens naturam, neque corporeum, neq; incorporeum. magnitudinẽ quidem enim habet locus, corpus autem nullum. Adhuc autem ſenſibilium quidem corporum, elementa corporea ex intelligibilibus autem elementis magnitudo nulla fit.*

† Nõ enim (inqt Simpli) ſufficiens partitio elementorum iſta fuit, cũ materiã, & formam reliquerit, & hoc de induſtria fecit, Ariſt.

Quæ talis eſt. Omne, quod eſt, vel eſt elementum, vel eſt ex elementis, ſed locus neutrum horum eſt, ergo locus non eſt. Mediã probat ſic. Omne, quod eſt elementum, vel ex elementis, eſt de numero corporeorum, vel incorporeorum, ſed locus non eſt de numero incorporeorum, quia habet magnitudinẽ. nec de numero corporeorum, quia non eſt corpus, vt probatum eſt, ergo neque eſt elementum, neque ex elementis. Et quia poſſet aliquis dicere, quòd licet non ſit corpus, eſt tamen elementum corporeum, ad hoc excludendum ſubiungit, ꝙ ſenſibilium corporum ſunt elementa corporea (quia elementa non ſunt extra genus elemẽtatorum.) Nã ex intelligibilibus principijs, quæ ſunt incorporea, non conſtituitur aliqua magnitudo. vnde, ſi locus non ſit corpus non poteſt eſſe elemẽtum corporeum. Quartam rationem ponit ibi.

Tertia rõ. Hãc rationem & ſequentẽ eẽ non diſſoluat Ariſt. Vide t.c.47

A R G Y. *Præterea cuiuſnam rei cauſam locum eſſe quiſpiam ponet? nulla.n. ipſi cauſarum quatuor competit. neque enim vt materia rerum eſt cã (quippe cum nihil ex ipſo conſtet) neq; vt forma & rõne neq; vt finis, neque res vllas mouet.*

T.c.11. *Amplius & cuius vtiq; quis ponet ut quæ ſunt cauſam eſſe locum? nulla.n. cã ineſt ipſi de quatuor. Neq; enim ſicut materia, eorum quæ ſunt. neq; enim ex ipſo conſtituta ſunt entia. neque ſicut forma & ratio eorum, quæ ſunt. neque ſicut finis. neque ſicut mouens ea, quæ ſunt.*

Quarta rõ. Quæ talis eſt. Omne, quod eſt, aliquo modo eſt cauſa reſpectu alicuius, ſed locus non poteſt eſſe cauſa ſecundum aliquem quatuor modorum. † neq;.n. eſt cauſa ſicut materia, quia ea, quę ſunt, non conſtituuntur ex loco, quòd eſt de ratione materiæ. neq; ſicut cauſa formalis, quia tunc omnia, quæ haberent vnum locum, eſſent vnius ſpeciei, cum principium ſpeciei ſit forma. neque iterum ſicut cauſa finalis rerum: quia magis videntur eſſe loca, propter locata, quàm locata propter loca. neque iterum eſt cauſa efficiens, vel motiua, cum ſit terminus motus. Videt igitur, quòd locus nihil ſit. Quintam rationem ponit ibi.

† Cauſam horum aliter Simpli. adducit, & Eudemus, contra Demo. à cauſis omnibus locum alienũ eſſe oſtẽdit.

A R G Y. *Præterea & ipſe, ſi ſit vnum quid eorum, quæ ſunt, alicubi erit: Zenonis nanq; dubitatio rationem aliquam quærit. Nam ſi omne quod eſt, eſt in loco, patet & locum etiam eſſe loci, atque hoc in infinitum abibit.*

T.c.12. *Amplius & ipſe ſi eſt aliquid eorum, quæ ſunt, alicubi erit. Zenonis enim opinio quærit quandam rationem. ſi namque omne quod eſt, in loco eſt, manifeſtum quoniam & loci locus erit & hoc in infinitum procedet.*

Quinta rõ. Quæ eſt ratio Zenonis, & eſt talis. Omne, quod eſt, eſt in loco: ſi igitur locus eſt aliquid, ſequitur quod ſit in loco, & ille locus in alio loco, & ſic in infinitũ, quod eſt impoſſibile, ergo locus non eſt aliquid. Sextam rationem ponit ibi.

Soluit hæc rõ infernus. t.c.18.& 47

A R G Y. *Inſuper, ſi, vt eſt omne corpus in loco, ſic eſt, & in omni loco corpus, quonam pacto dicemus de iis quæ accreſcunt? Nam ſi locus cuiuſq; neq; minor eſt, neq; maior, neceſſe eſt vna cum ipſis incrementa locum ſuſcipere. Ex his igitur, nõ ſolum quinam ſit locus: ſed ſi ſit etiã, dubitare neceſſe eſt.*

T.c.13 *Amplius ſi, vt oẽ corpus in loco eſt, ſic & in omni loco corpus, quomodo igitur dicemus de iis, quę augmẽtãtur? Neceſſe eſt.n. ex his, ſimul augmentari locum cum ipſis, ſi neq; minor neque maior locus eſt vniuſcuiuſq;. Per hoc quidem igitur non ſolum quid eſt, ſed etiam ſi eſt, dubitare neceſſe eſt.*

Sexta ratio. Quę talis eſt. Omne corpus eſt in loco, & in omni loco eſt corpus, vt à multis probabiliter exiſtimatur, ex quo accipitur quod locus non ſit minor, neque maior, quàm locatum. cum ergo locatũ creſcit, oportet quòd creſcat & locus. ſed hoc videtur impoſſibile, cum locus ſit quoddam immobile, non ergo locus aliquid eſt. Et vltimo epilogat, quòd per huiuſmodi rationes non ſolum dubitatur, quod ſit locus. ſed etiam an ſit. Huiuſmodi autem rationes ſoluentur per ea, quę ſequentur

LECTIO III.

Opiniones formam ſeu materiam locum eſſe dicentium, proſequitur: eaſque quamplurimis rationibus refelluntur.

Cum autem quoddam per ſe quoddam dicatur per aliud & locus alius ſit communis, in quo cuncta corpora ſunt, alius proprius, in quo primo quippiam eſt. Nam tu nunc es in cælo, quia in aere es, qui quidem in cælo eſt: & inſuper in aere es, quia in terra es. & in hac ſimili modo, quia in hoc loco es, qui nihil plus quam te continet. Cum hæc igitur ita ſint, atq; locus id ſit, quod primum vnumquodq; corporum continet, finis ipſe quidam erit profecto. Quare locus vniuſcuiuſque forma eſſe videbitur: qua magnitudo materiaque magnitudinis terminatur: hæc enim rei cuiuſque eſt finis. Atq; hoc quidem modo conſiderantibus locus vniuſque forma eſſe videtur.

T.c.14. *Quoniam autem aliud quidem ſecundum ſe, aliud verò ſecundum aliud dicitur: ſimiliter & locus, alius quidem communis, in quo omnia corpora ſunt: alius verò proprius in quo primo (Dico autem communis, quoniam quaſi tu nunc in cælo es, quia in aere: hic autem in cælo & in aere, quia in terra: ſimiliter autem & in hac, quia & in loco, qui nihil continet plus quã te) Si igitur locus eſt primũ continens vnumquodq; corpus † terminus quidam vtiq; erit quare videbitur ſpecies, & forma vniuſcuiuſq; locus eſſe, qua determinatur magnitudo, et materia magnitudinis, hæc.n.*

† In hac ratione eſt ſophiſma, in quo caſtió

eſt

fuit, qui inuenit de forma, & extraneè dicitur, de loco, Simpli. & poſt ipſũ commen.

eſt vniuſcuiuſque terminus. Sic quidem igitur conſiderantibus locus vniuſcuiuſque.

T.c.51. T.c.17. Secũda parte. tex.15. Secũda par. tex.16.

Poſtquam Philoſophus inquiſiuit diſputatiue an locus ſit, hic inquirit quid ſit. Et primo ponit rationes diſputatiuas ad oſtendẽdum locum eſſe formam, vel materiam. Secundo ponit rationes in contrarium ibi. {At verò quòd impoſſibile ſit.} Circa primum duo facit. Primo ponit rõnem ad oſtendendum locum eſſe formã. Secundo ad oſtendẽdum locum eſſe materiam, ibi {Secundum autem quòd vr̃ locus eſſe.} Tertio inducit corollarium ex his ibi. {Merito autem ex his.} Dicit ergo primo, quòd ſicut in entibus quoddam eſt per ſe ens, & aliquod dr̃ ens per accidens, ſimiliter conſiderandum eſt circa locum, quòd quidam locus eſt communis, in quo omnia corpora ſunt, & alius eſt locus proprius, q̃ primo & per ſe dr̃ locus. Locus autem communis non dicitur locus niſi per accidẽs, & per poſterius: quod ſic manifeſtat. poſſum.n. dicere quòd tu es in cœlo, quia es in aere, qui eſt in cœlo, & quod tu es in aere & in cęlo, quia es in terra: & in terra diceris eſſe, quia es in loco, qui nihil continet plus quàm te. Si ergo illud, quod primo & per ſe cõtinet vnumquodq; eſt per ſe locus eius huiuſmodi autem eſt terminus, ad quem res terminatur: ſequitur ergo quòd locus propriè, & per ſe ſit terminus rei. Forma autem eſt terminus vniuſcuiuſque, quia per formam terminatur materia vniuſcuiuſq; ad proprium eſſe: & magnitudo ad terminatam menſuram. quantitates enim rerum cõſequuntur formas earum. videtur igitur ſecundum hanc conſiderationem, quod locus ſit forma. Sed ſciendum quod in hac ratione eſt ſophiſma conſequentis: ſyllogizatur.n. in ſecunda figura, ex duabus affirmatiuis. Secundo ibi.

A R G Y. *Vt autem interuallum magnitudinis eſſe videtur materies, hoc enim à magnitudine eſt diuerſum, & eſt, id quod à forma continetur ac terminatur, velut à ſuperficie termino ve. tale autem eſt ipſa materies, & id quod terminis caret. Nam, cum aufertur finis, atq; effectus à pila, nihil prę ter materiam reſtat. Quapropter & Plato in Timæo materiam & receptaculum, idem eſſe dicit. Suſceptiuum enim & receptaculum, vnum eſſe dicit ac idem. Et quanquam materiam illo quidem in loco ſuſceptiuum appellat, in hiſce verò, quæ non ſcriptæ Sententiæ nuncupantur, alio modo, locum tamen & receptaculum, idem aſſeruit eſſe. Vniuerſi nanque locum aliquid eſſe dicunt, hic verò quidnam ſit ſolus dicere eſt aggreſſus.*

Secundum autem quòd videtur eſſe locus diſtantia magnitudinis, ſic mater.n. hæc nanque altera eſt à magnitudine. Hæc autem eſt contenta ſub ſpecie & definita, ſicut ſub plano & termino. eſt autem huiuſmodi materia & infinitum Cum enim remoueantur termini & paſſiones ſphæræ, relinquitur nihil præter materiam. Vnde Plato materiam & locum dicit eſſe idem in Timæo. receptiuum enim & locum vnum & idem dicit: alio verò modo ibi dicens receptiuum, & in dictis, non ſcriptis, Dogmatibus tamen locum & receptiuum idem retulit. Dicunt quidem enim omnes eſſe aliquid locum: quid autem eſt, hic ſolus conatus eſt dicere.

T.c.16.

Ponit rationem Plat. per quam ſibi videbatur quòd locus eſſet materia. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, quòd Antiqui putauerũt locum eſſe ſpatium, quod eſt inter terminos rei continentis, quod quidem habet dimenſiones longitudinis, latitudinis, & profunditatis, non tñ huius ſpatium videbatur eſſe idem cum aliquo corpore ſenſibilium, quia recedentibus, & aduenientibus diuerſis corporibus ſenſibilibus, remanet idem ſpatium. Secundum hoc ergo ſequitur, quòd locus ſit dimenſiones ſeparatæ. Et ex hoc volebat ſyllogizare Plato, quòd locus eſſet materia. Et hoc eſt qđ dicit, quòd ſecundum quòd locus vr̃ aliquibus eſſe diſtãtia, magnitudinis ſpatij, ſeparata à quolibet corpore ſenſibili, videbatur quòd locus eſſet materia. Ipſa nanque diſtantia, vel dimenſio magnitudinis altera eſt à magnitudine. nam magnitudo ſignificat aliquid terminatum, aliqua ſpecie; ſicut linea terminatur punctis, & ſuperficies linea, & corpus ſuperficie. quæ ſunt ſpecies magnitudinis. ſed dimenſio ſpatij eſt contenta ſub forma & determinata, ſicut corpus determinatur, plano.i. ſuperficie, vt quodam termino. Id autem, quod continetur ſub terminis, videtur eſſe in ſe non determinatum. Qđ planum autem eſt in ſe non determinatum, ſed determinatur per formam & terminum, eſt materia, quę habet rationem infiniti, quia ſi ab aliquo corpore ſphęrico remoueantur paſſiones ſenſibiles, & termini, q̃bus figuratur dimẽſio magnitudinis, nihil relinquitur niſi materia: vnde relinquitur quòd ipſę dimenſiones ex ſe indeterminatæ, quæ per aliud determinantur, ſint ipſa materia. Et hoc præcipuè ſequebatur ſecundum radices Platonis, qui ponebat numeros, & quantitates eſſe ſubſtantias rerum. quia igitur locus eſt dimenſiones, & dimenſiones ſunt materia: dicebat Plato in Timæo, idem eſt locus, & materia. omne.n. receptiuum alicuius dicebat, eſſe locum, nõ diſtinguens inter receptionem loci, & materię: vnde, cùm materia ſit receptiuum formarum, ſequitur quòd materia ſit locus. Tamen ſciendum quòd de receptiuo diuerſimode Plato loquebatur, quia in Timęo dixit receptiuum eſſe materiam. in dogmatibus autem dictis & non ſcriptis.i. cum verbo tenus docebat in ſcholis, dicebat receptiuum eſſe magnum, & paruum: quæ ẽt ex parte materiæ ponebat, vt ſupra dictum eſt. tñ cuicũq; attribueret eſſe receptiuum, ſemper dicebat, quòd receptiuum, & locus ſint idẽ. Sic igitur, cum multi dicerent locum eſſe aliquid, ſolus Plato, conatus eſt aſſignare quid ſit locus. Tertio ibi.

A R G Y. *Merito autem ex hiſce conſiderantibus, difficilè eſſe videbitur, quidnam ſit ipſe locus cognoſcere, ſi vtrumuis horum ſit, ſiue materies, ſiue forma. Nam hæc & ſummam habent contemplationem, & ſeorſum alterum ſine altero facilè cognoſci non poteſt.*

Merito autem ex his intendentibus videtur vtiq; difficile cognoſcere quid eſt locus, ſi quidem horum quodcunq; eſt, ſiue materia, ſiue forma. Hæc ✝.n. altiſſimam habent ſpeculationem, & ſine inuicem non facile eſt cognoſcere ipſa.

✝ Tam difficilis eſt materię cõtemplatio, vt ſolum (vt inquit Plato) adulterina, ratione perſuaderi poſſit.

Concludit ex prædictis, quòd ſi locus eſt vel materia, vel forma, rationabile videtur, quòd ſit difficile cognoſcere quid ſit locus, quia tam materia, quàm forma habent altiſſimam ſpeculationem & difficilem, & non eſt facile etiam cognoſcere vnum eorum ſine altero. Deinde cum dicit.

A R G. Y. *At verò non eſt difficile videre locum vtrumuis horum eſſe non poſſe. Neque enim materia, neque forma ſeparatur, à re: at locus ſeparari poteſt: in quo nanque erat aer, in hoc rurſus eſt aqua viciſſim hiſce ſibi cedentibus, cæteriſque corporibus ſimiliter, vti diximus. Quare neque pars eſt, neque habitus ipſe locus ſed à quaque re ſeparabilis eſt. Etenim quale eſt vas tale quid ipſe locus eſſe videtur. vas enim locus eſt potens transferri, vt vas nihil eſt eius rei, quæ eſt in ipſo. Locus igitur quò quidem eſt à re ſeparabilis, hoc forma ſane non eſt: quo verò continetur, hoc à materia eſt diuerſus.*

T.c.17. *At verò quòd impoſſibile ſit vtrumuis horum eſſe locũ, non eſt difficile videre. Forma enim & materia non ſeparantur à re, locum autem contingit: in quo nanq; aqua erat in hoc iterum aer, ſicut diximus prius, fit, tranſmutatis, adinuicem aereque, & aqua, & alijs corporibus ſimiliter. Quare neque pars, neque habitus, ſed ſeparabilis eſt locus ab vnoquoq; etenim videtur tale quid eſſe locus, vt u. ſ*

etenim vas locus tranſmutabilis, vas autem nihil rei. Se-
T.c.18. *cundum quidem igitur quòd ſeparabilis eſt à re ſic quidem non eſt forma. Secundum autem quòd continet, ſi quidem alterum eſt à materia.*

Prima rō. Ponit quinque rationes in contrarium. Circa quarũ primam dicit, ꝙ non eſt difficile videre locum non eſſe materiam vel formam: quia forma & materia non ſeparantur à re, cuius ſunt: ſed locum contingit ſeparari, quia in loco, in quo erat aer, poſtea eſt aqua: & etiam alia corpora ad inuicem mutantur loco: vnde manifeſtum eſt, ꝙ locus non eſt pars rei vt materia, vel forma. Neq; eſt etiam habitus, ſeu quodcunq; accidens: quia partes, & accidẽtia non ſunt ſeparabilia à re: ſed locus eſt ſeparabilis. & hoc manifeſtat per exemplum, quia locus videtur comparari ad locatum ſicut quoddam vas. ſed in hoc tantum differt; quia locus eſt immobilis, vas autem mobile, vt infra exponetur. Sic igitur per hoc ꝙ locus eſt ſeparabilis, oſtenditur ꝙ locus non ſit forma. Sed quòd locus non ſit materia oſtenditur non ſolum per hoc, ꝙ eſt ſeparabilis, ſed etiam per hoc, quòd continet: materia autem non continet, ſed continetur. Secundam rationem ponit ibi.

A R G Y. *Videtur autem ſemper id, quod eſt in loco, aliquid eſſe, & extra ipſum aliquid aliud eſſe.*

Videtur autem ſemper, quod eſt alicubi, ipſum eſſe aliquid: & alterum aliquid extra ipſum.

Secũda rō. Quia.n.oſtenderat ꝙ locus non eſt materia, nec forma, per hoc ꝙ locus ſeparatur à locato, vult oſtendere. ꝙ etiam, ſi locus nunquam ſepararetur à locato ex hoc ipſo quod dicimus ꝙ aliquid eſt in loco, apparet ꝙ locus non eſt forma neq; materia: quia omne, quod dicitur eſſe alicubi, videtur & ipſum eſſe aliquid: & alterũ aliquid eſſe ab eo, in quo eſt. vnde, cum aliquid dicitur, eſſe in loco, ſequitur ꝙ locus ſit extra locatũ. Materia autem, & forma non ſunt extra rem: ergo neq; materia, neq; forma eſt locus. Tertiam rationem ponit ibi.

A R G Y. *Plato tamen dicat oportet (ſi parum per liceat digredi) cur forma numeriq; non ſunt in loco, ſi locus eſt id, quod eſt particeps: ſiue magnum ſit illud, & paruum, ſiue materies, vt in Timæo aſſeruit?*

Platoni igitur dicendum eſt (ſi oportet digredientes dicere) quare non in loco ſpecies & numeri ſunt, ſi id, quod vere participatiuum eſt locus ſit: ſiue magnum, ſiue paruum ſit quod participatiuum eſt: ſiue materia, vt in Timæo ſcripſit.

Tertia rō. Hic arguit ſpecialiter contra poſitionem Platonis digrediendo, Dictum eſt.n.ſupra in Tertio, ꝙ Plato poſuit Ideas, & numeros non eſſe in loco: ſequebatur autem, ſecundum eius ſententiam de loco, ꝙ eſſent in loco: quia omne participatum eſt in participante: ſpecies autem & numeros ponebat participari, ſiue à materia, ſiue à magno, & paruo, ſequitur ergo ꝙ ſpecies & numeri ſint in materia, ſiue in magno, & paruo. Si igitur materia, vel magnũ & paruũ eſt locus, ſequitur ꝙ numeri, & ſpecies ſint in loco. Quartam rationem ponit ibi.

A R G Y. *Præterea, ſi locus eſſet materies aut forma, quonam pacto res ad ſuum perget locum? eſſe.n. id locus non poteſt ad quod non eſt motio: & quod haſce differentias, ſupra, inquam, ac infra, non habent: quare locus in talibus eſt, quærendus. Quod ſi, in ipſa re locus non ineſt (inſit.n.oportet, ſi eſt materies aut forma) locus erit in loco. Mutatur enim vnà cum re, atque mouetur, & forma, & id quod terminis caret, & nõ in eodem eſt ſemper, ſed vbi eſt ipſa res. Quare fit, vt loci ſit locus.*

T.c.19. Quinta *Amplius quomodo ferretur in ſui locum, ſi locus eſſet, materia, aut ſpecies? impoſſibile eſt enim cuius non eſt motus neque ſurſum aut deorſum, locum eſſe. quare quærendus in huiuſcemodi locus eſt: Si autẽ in ipſo locus eſt (oportet*
T.c.20. Sexta. *enim ſiquidem aut forma aut materia eſt) erit locus in loco. Tranſmutantur enim ſimul cum re, & mouentur: & ſpecies, & infinitum, non ſemper in eodem, ſed vbi vtique res. Quare loci erit locus.*

Circa quam dicit, ꝙ non poterit conuenienter aſsignari quomodo aliquid mouetur, ſecundum locum. ſi materia & forma ſint locus: impoſsibile eſt.n. aſsignare locũ in ijs, quæ non mouentur in ſurſum, vel deorſum, vel quomodocunq; aliter ſecundum locum, vnde in illis quærendus eſt locus, quæ ſecundum locum mouentur. Sed ſi in ipſo, quod mouetur, eſt locus, quaſi aliqd ei intrinſecum (quod oportet dicere, ſi materia vel forma ſit locus) ſequitur quòd locus erit in loco: quia oẽ quod tranſmutatur ſecundum locum, eſt in loco: ſed ea, quę ſunt in re, vt ſpecies & infinitum, id eſt materia, mouentur ſimul cum re: quia non ſemper ſunt in eodem loco ſed ſunt vbi eſt res: ergo oportet quòd materia & forma ſint in loco. Si igitur alterum eorum ſit locus, ſequitur ꝙ locus ſit in loco, quod incõueniens eſt. Quartã rō.

Quintam rationem ponit ibi.

Inſuper facta ex aere, aqua, perijt ipſe locus. Corpus.n. id quod eſt ortum, non in eodem eſt: at quæ nam eſt ipſius loci corruptio? Dicta ſunt igitur & ea, ex quibus neceſſe eſt aliquid eſſe locum, & ea rurſus, ex quibus de ſubſtantia ipſius quiſpiam dubitabit. A R G Y.

Amplius cum ex aere fit aqua, perditus eſt locus. non enim in eodem loco fit corpus: quæ igitur corruptio? Ex quibus igitur neceſſarium ſi locum eſſe aliquid, et iterum ex quibus vtrunq; dubitabit aliquis de ſubſtantia ipſius, dictum eſt: Tex.c.21. Septima. T.c.22.

Quæ talis eſt. Quandocunque aliquid corrumpitur, corrumpuntur aliquo modo partes ſpeciei ipſius, materia autem & forma ſunt partes ſpeciei: ergo corrupta re ad minus per accidens, forma & materia corrũpuntur. ſi igitur materia & forma ſit locus, ſequitur quòd locus corrumpatur, ſi locus pertinet ad ſpeciem, quia corpus, quod generatur non eſſet in eodem loco, ſi locus aeris, pertineret ad ſpeciem eius, ſicut cum aqua generatur ex aere. Sed nõ eſt aſsignare qualiter locus corrumpatur, ergo non poteſt dici, quòd materia vel forma ſit locus. Vltimo autem epilogat, quod dictum eſt, per quæ videtur neceſſarium eſſe quòd ſit locus: & per quæ aliquis poteſt dubitare de ſubſtantia eius. Quinta rō.

LECTIO IIII.

Quot modis quippiam in aliquo eſſe dicatur inducens, vt prius dubitata de loco diſſoluat, an aliquid in ſeipſo eſſe dicatur, & quomodo dilucidat.

Poſt hæc ſumendum eſt quot modis quippiam in alio dicitur eſſe. Vno igitur dicitur modo, vt digitus in manu, & pars omnino in toto. Alio vt homo in animali: & omnino in genere ſpecies. Alio vt genus in ſpecie, & omnino in ſpeciei ratione, pars ſpeciei. Præterea vt ſanitas in calidis atque frigidis: & omnino in materia forma. Præterea vt res Græcorum, in Rege: & omnino in primo mouente. Inſuper in bono, atque omnino in fine. hoc autem eſt id gratia cuius cætera ſunt, atq; fiunt. Omnium verò id propriſſimè dicitur, quod eſt in vaſe, & omnino in loco. A R G Y.

Poſt hæc autem accipiendum eſt quot modis aliud in alio dicitur. vno quidem igitur modo ſicut digitus in manu & omnino pars in toto eſt. Alio verò, ſicut totum in partibus, non enim præter partes eſt totum. Alio modo ſicut homo in animali, & omnino ſpecies in genere, alio verò, ſicut genus in ſpecie: & omnino pars ſpeciei, in ſpeciei ratione. adhuc ſicut ſanitas in calidis & frigidis: & omnino ſpecies in materia. adhuc ſicut in rege, quæ ſunt Græcorum, & omnino motum in primo motiuo. Amplius ſicut in optimo, & omnino in fine: hoc autem eſt, cuius cauſa fit. Omnium autem maximè proprium eſt, ſicut in vaſe & omnino in loco. T.c.23.

Poſtquam

Secũda parte. T.30. Tex. 24. T.c.28.

Poſtquã Philoſophus inquiſiuit diſputatiuè an locus ſit,& quid ſit.hic accedit ad determinãdũm veritatem.Et primo præmittit quædam,quæ ſunt neceſſaria ad conſiderationem veritatis.Secundo determinat veritatẽ ibi . § Quid autẽ ſorte.§Circa primum tria facit. Primo oſtẽdit quot modis dicit aliquid eſſe in aliquo Secundo inquirit,vtrũ aliquid poſſet eſſe in ſeipſo ibi §Dubitabit autem aliquis.§ Tertio ſoluit quędã pri°, dubitata ibi.§ Quod autẽ Zeno oppoſuit.§ Ponit ergo octo† modos, quib. aliquid in aliquo dicit eſſe . quorũ prim° eſt,ſicut digitus dicitur eſſe in manu,& vniuerſaliter quæcũque alia pars in ſuo toto. Secundus modus eſt, prout totum dicitur eſſe in partibus. Et, quia iſte mod° non eſt adeo conſuetus ſicut primus,ad eius manifeſtationem ſubiungit, ꝙ totũ non eſt præter partes & ſic oportet vt intelligatur eſſe in partibus. Terti° modus eſt,ſicut homo dicitur eſſe in animali,vel quæcunque alia ſpecies in ſuo genere.Quartus mod° eſt, ſicut genus dicitur eſſe in ſpeciebus. Et ne iſte modus extraneus videatur, rationẽ innuit quare hoc dicit.nam genus eſt pars definitionis ſpeciei,& etiam differentia,vnde quodammodo,& genus & differentia dicuntur eſſe, in ſpecie,ſicut partes in toto. Quintus modus eſt,ſicut ſanitas dicitur eſſe in calidis & frigidis:quorũ contemperantia cõſtituit ſanitatem, & vniuerſaliter quæcunque alia forma in materia,vel ſubiecto,ſiue ſit accidẽtalis,ſiue ſubſtantialis.Sext° modus, ſicut res Grçcorũ dicuntur eſſe in Rege Græciæ,& vniuerſaliter omne, quod mouetur eſt in primo motiuo.Per hunc etiam modũ dicere poſſum aliquid eſſe in me,quia eſt in poteſtate mea,vt faciã illud.Septimo modo dicit aliquid eſſe in aliquo,ſicut in quodam optimo diligibili,& vniuerſaliter ſicut in fine.Et per hunc modum dicit eſſe cor alicuius in aliqua re,quã deſiderat,& amat. Octauo modo dicitur eſſe aliquid in aliquo, ſicut in vaſe,& vniuerſaliter ſicut locatum in loco. Videtur autẽ prætermittere modũ,quo aliquid eſt in aliquo, ſicut in tẽpore.ſed hic reducitur in hũc octauum modum . nam ſicut locus eſt menſura mobilis, ita tempus eſt mẽſura motus Dicit autem,ꝙ ſecundum hunc octauum modum maximę proprie dicitur eſſe aliquid in aliquo.vnde oportet ſecundum regulam, quã tradidit in 4. & 5. Meta. ꝙ omnes alij modi reducãtur aliquo modo, ad hunc modum,quo aliquid eſt in aliquo , ſicut in loco. Quod ſic patet locatũ enim cõtinetur , ſiue includitur in loco,& in eo habet quietem & fixionẽ.Propinquiſſime igitur per hunc modũ,pars dicitur eſſe in toto integrali, in quo actu includitur.vnde etiam infrà dicet, q locatum eſt in loco,ſicut pars ſeparata,& pars eſt ſicut quoddam locatum coniũctum. Totum autem , ꝙ eſt ſecundum rationem, ad ſimilitudinem huius toti° ſumitur.vnde conſequẽter dicitur id, quod eſt in ratione alicuius eſſe in eo,vt animal in homine . Contingit autem ſicut partem totius integralis includi in toto ſecũdum actum,ita partem totius vniuerſalis includi in toto ſecundum potentiam. nam genus ad plura ſe extẽdit in potentia quã ſpecies,licet ſpecies habeat plura in actu:vnde conſequenter dicitur eſſe etiã ſpecies in genere. Et quia ſicut ſpecies cõtinetur in potentia generis,ita forma in potentia materiæ , vlterius dicetur forma eſſe in materia. Et quia totum habet rationem formæ reſpectu partium,vt dictum eſt in Secundo.conſequenter etiam totum dicitur eſſe in partibus.Sicut autem forma includitur ſub potẽtia paſsiua materiæ, ita effectus includitur ſub potentia actiua agentis:vnde & dicitur aliquod eſſe in primo motiuo. Deinde autẽ manifeſtum eſt ꝙ appetitus quieſcit in bono deſiderato , & amato , & in eo figitur ſicut & locatum in loco;vnde etiam dicit affectus amãtis ineſſe amato. Et ſic patet quod omnes alij modi deriuantur ab vltimo qui eſt maximè proprius. Secundo ibi.

† In prædicamẽtis vndecim enumerantur , modi a græcis,hic autẽ 8. quia aliqui illorum in alios ſecari poſſunt , vel vt videtur velle , Simpl. neceſſarios tãtum aduertit , & tempus ob id prætermittit quod nihil de ipſo dictum ſit , ab Ariſt. octauus dicitur proprius ab Alexan. quia eſſe in aliquo videtur propriæ vbi importare, & vbi maxime in loco ſignificat, ob hæc omnes alij, ab illo originem ducunt.

ARGY.

At enim,hic quiſpiam dubitauerit ſit ne vt, & in ipſo quippiam ſit,an nihil eſt in ſe prorſus . ſed omne quoduis, aut nuſquam,aut in alio eſt ?

T.c.24.

Dubitabit autem aliquis, vtrum vnum & idem aliquid eſſe in ſeipſo contingit , aut nihil : ſed omnia aut nuſquam . aut in alio eſſe ?

Inquirit,vtrum aliquid poſsit eſſe in ſeipſo.nã Anaxa.ſupra dixit infinitũ eſſe in ſeipſo, Primo ergo mouet dubitationem,vtrum.ſ.aliquod vnum & idem poſſit eſſe in ſeipſo,vel nihil.ſed omnia, vel nuſquam ſint, vel ſint in aliquo alio? Secundo ibi.

ARGY.

Hoc autem eſt dupliciter, aut per ſe,aut per aliud . Nã cum id in quo eſt,& id,quod in illo eſt , totius ſunt partes , tunc totum in ſeipſo eſſe dicitur . Quippe cum & per partes dicatur, vt albus : quia ſuperficies eſt alba: & ſciens , quia anima rationis particeps ſit. Dolium igitur non eſt in ſeipſo , neque etiam vinum : vini verò dolium erit. Ambo nanq; id inquam quod ineſt: & id in quo eſt, eiuſdem ſunt, partes. Hoc igitur pacto fit vt quippiam in ſeipſo ſit .

Secũda parte. T.c.25.

Dupliciter autem hoc eſt,aut ſecundum ſe,aut ſecundũ alterum Cum.n.ſint partes totius,& id,in quo, et id, quod in hoc,dicetur totum in ſeipſo eſſe. Dicitur autem & ſecundum partes , vt album, quia ſuperficies,& ſciens,quia ratiocinatiuum . Amphora quidem igitur,non erit in ſeipſa, neque vinum, vini autem amphora erit . Quod nanque eſt & in quo eſt, vtraque eiuſdem partes ſunt. Sic quidem igitur contingit. idem aliquid eſſe in ſeipſo .

Soluit,& primo oſtẽdit quomodo poſsit eſſe aliqd in ſeipſo.Secundo quomodo non poſsit.ibi § Primum autem non conuenit.§ Dicit ergo primo, ꝙ dupliciter, poteſt intelligi aliquid eſſe in ſeipſo.vno modo primo & per ſe,alio modo ſecundum alterum.i.ſecũdum partem,& iſto ſecũdo modo poteſt dici aliquid eſſe in ſeipſo,cum.n. alicuius totius duæ partes,ita ſe habeãt,ꝙ vna ſit,in quo eſt aliquid,& alia ſit, quod eſt in illa, ſequitur qđ totũ dicatur & in quo eſt, ratione vnius partis,& quod eſt in hoc,ratione alterius,& ſic totũ dicetur eſſe in ſeipſo.Inuenim°.n. quòd aliquid dicitur, de aliquo ſecundũ partẽ, ſicut aliquis dicitur albus , quia ſuperficies eius eſt alba:& homo dicit ſciens,quia ſciẽtia eſt in parte ratiocinatiua . Si igitur accipiatur amphora plena vino, ſicut quoddam totum,cuius partes ſunt amphora & vinum, neutra partiũ eius erit in ſeipſa.i.neque amphora,neq; vinum.ſed hoc totum. ſ. amphora vini,erit in ſeipſa,in quantum vtrunque eſt pars eius.ſ. & vinum , quod eſt in amphora,& amphora,in qua eſt vinum.Per hunc igitur modum contingit aliquod idem eſſe in ſeipſo. Secundo ibi .

ARGY

Sed vt primo fieri nequit,velut albedo eſt in corpore : nam ſuperficies eſt in corpore,ſcientia verò in anima . Et per hæc quæ ſunt, vt in homine partes,appellationes hæ non incõgruè fiunt Dolium autem,atque vinum, cum ſunt quidem ſeorſum , non ſunt partes ſed cum ſunt ſimul.quocirca cum ſint partes,erit ipſum in ſeipſo,ceu albedo eſt in homine,quia in corpore eſt. & in hoc.quia in ſuperficie, in hac autem,non per aliud:atq; hęc diuerſa ſunt ſpecie,& aliam vtraque naturam , & potentiam habent,ſuperficies inquã atque albedo .

Primum autem non contingit . vt album in corpore , ſuperficies.n.in corpore,ſcientia autem in anima. Secundum hæc autem ſunt appellationes,cum ſicut partes ſint in homine. Amphora autem,& vinum cum ſeorſum ſint,non partes ſunt. Simul autem cum ſint partes , erit idem in ſeipſo, vt album in homine,quoniam in corpore, & in hoc, quoniã in ſuperficie. In hoc autem , non amplius , quoniam ſecundum aliud eſt. Et altera ſpecie hæc ſunt , & alteram naturam habet vnumquodque & potentiam, vt ſuperficies, & album.

Oſtendit

Oſtendit q̃ nõ contingit aliquid eſſe primo in ſeipſo. Et primo proponit quod intẽdit, diſtinguens vtrũque modũ, quo aliquid eſt in ſeipſo, & quo non eſt. Se-
T.c.26. cundo probat propoſitũ ibi. § Neque enim inductiue conſiderantibus. § Dicit ergo, quod non contingit aliquid eſſe primo in ſeipſo per oppoſitũ, album enim dicitur eſſe in corpore, quia ſuperficies eſt in corpore: vnde nõ primo in corpore, ſed in ſuperficie. Et ſimiliter ſcientia primo dicitur eſſe in anima, non autem in homine, in quo eſt per animam. Et ſecundum hęc. ſ. ſecũdum animam, & ſuperficiem, ſunt appellationes, quib' nominatur homo albus, vel ſciẽs, cum anima & ſuperficies ſint ſicut partes in homine: non q̃ ſuperficies ſit pars, ſed quia ſe habet ad modum partis inquãtum eſt aliquid hominis, vt termin' corporis. Si autem accipiatur vinum, & amphora ſeorſum ab inuicem, non ſunt partes: vnde neutri competit eſſe in ſeipſo. Sed, cum ſimul ſunt, vt pote cum amphora eſt plena vino: propter hoc q̃ amphora & vinum ſunt partes, idem erit in ſeipſo vt expoſitum eſt, non primo, ſed per partes. ſicut album non primo eſt in homine, ſed per corp', & in corpore per ſuperficiem. In ſuperficie autem non eſt per aliquid aliud: vnde primo dici eſſe in ſuperficie. Nec eſt idem id, in quo eſt aliquid primo, & quod eſt in eo, ſicut album, & ſuperficies: quia altera ſunt ſecundum ſpeciem, ſuperficies & album, & alia eſt natura & poteſtas vtriuſque. Secundo ibi.

ARGY. *Neque igitur inductiuè conſiderantes in ſeipſo quicquam vllo iſtorum modorum eſſe videmus.*

T.c.26. *Neque igitur inductiuè conſiderantibus, nihil in ſeipſo videmus ſecundum aliquem determinatorum modorum.*

Oſtenſa differentia inter hoc q̃ eſt eſſe primo in aliquo, & nõ primo, oſtẽdit iam q̃d nihil eſt primo in ſeipſo. Et primo oſtendit, quod non ſit aliquid primo in ſeipſo per ſe. Secũdo q̃d nõ ſit aliquid primo in ſeipſo
T.c.27. per accidens. ibi. § At verò neque ſecundũ accidẽs. & c. § Primum oſtendit dupliciter, ſ. inductiue, & ratione. Dicit ergo primo, q̃d conſiderando per inductionẽ in ſingulis modis ſupra determinatis, quib' dicitur, aliquid eſſe in aliquo, apparet q̃d nihil eſt in ſeipſo primo & per ſe. neque enim aliquid eſt totum ſuipſius, neq; pars, neque genus, & ſic de alijs. Ponit autem hoc concludendo ex præmiſsis, quia ſicut manifeſtũ eſt in albo, & in ſuperficie, quæ ſe habet vt forma, & materia, quod ſint aliud ſecundum ſpeciem, & virtutem, ita etiam poteſt in omnibus alijs modis conſiderari. Secundo ibi.

ARGY. *Et ratione etiam hoc non poſſe fieri patet. oportebit. n. ambo eſſe vtrunq; (et dolium quidem, & vas & vinum vinum autem, et vinũ, & dolium) ſi ſit vt quippiam ſit in ſeipſo. Q nare, ſi quàm maximè in ſeſe ſint dolium quidem vinum ſuſcipiet, nõ vt eſt ipſum dolium, vinum. ſed vt illud. atque patet rationẽ eſſe diuerſam. alia enim eſt eius ratio, in quo eſt alia eius, quod in illo.*

Et ratione manifeſtum eſt, quia impoſsibile eſt, oportet. n. vtraq; vtrunque eſſe (vt amphoram, vas, & vinum eſſe, vinum autem, vinum & amphoram) ſi vere primo contingit, quippiam in ſeipſo eſſe. Quare, ſi quidem maxime, in alterutris eſſet amphora quidem accipiet vinum, non ſecũdum quod vinum, ſed in quantum illa, & vinum inerit, in amphora, non in quantum amphora ipſum, ſed ſecũdum, quod illud, amphora. Secundum eſſe quidem igitur, quòd alterum ſit, manifeſtum eſt, alia nãque eſt, ratio eius, quod in quo, & alia illius quod in hoc eſt.

Probat idem ratione, & dicit manifeſtum eſſe per rationẽ, quod impoſsibile eſt aliq̃d eſſe primo, & per ſe in ſeipſo. Si. n. aliquid primo & per ſe ſit in ſeipſo, oportet quòd eidem, & ſecundum idem cõueniat ratio eiuſdẽ, in q̃d eſt aliquid, & ratio eius, quod eſt in eo. vnde oportet quòd vtrunq;, ſ. tam continens quam contentũ ſit vtrunque: vt puta quòd amphora ſit vas, & vinum & vinum ſit vinum & amphora, ſi primo, & per ſe conueniat aliquid eſſe in ſeipſo. vnde hoc poſito, ſ. q̃ vinum ſit amphora & vinũ: & amphora ſit vinum & amphora, ſi quis dicat quòd alterũ eorum ſit in altero, vt puta vinum in amphora, ſequitur quòd vinum recipiat, in amphora, non in quantum vinum eſt, ſed in quantũ vinum eſt illa, ſcilicet amphora. Quare, ſi eſſe in amphora primo, & per ſe conuenit amphoræ (ex eo quòd ponitur aliquod primo & per ſe in ſeipſo eſſe) ſequit, q̃d nihil poſsit dici eſſe in amphora, niſi in quantum ipſũ eſt amphora. Et ſic. ſi vinum dicatur eſſe in amphora, ſequitur q̃ eſſe in amphora competit vino, non ſecundum quòd vinum eſt vinum, ſed ſecundum quòd vinũ eſt amphora. Et eadem ratione ſi amphora recipiat vinum, recipiet ipſum non inquantum amphora eſt amphora, ſed in quantum amphora eſt vinum. hoc autẽ eſt inconueniens: vnde manifeſtum eſt, quòd ſecũdũ alteram rationem eſt id in quo, & quod in hoc. Alia eſt enim ratio eius, quod eſt in aliquo: & ei', in quo eſt aliquid. Nõ poteſt ergo per ſe & primo aliquid eſſe in ſe ipſo. Deinde cum dicit.

At verò neque per accidens fieri poteſt: nam duo ſimul in eodẽ erũt: etenim et i ſum doliũ in ſeipſo erit, ſi cuius natura eſt ſuſceptiua, id eſſe in ſeipſo poteſt: & inſuper illud cuius eſt ſuſceptiuũ ceu vinũ, ſi vini Fieri igitur non poſſe, vt in ſe pſo quicquam ſit primo, ex ijs, quæ dix mus patet. ARGY.

At verò neq e ſecundum accidens cõtingit ſimul enim T.c.27. *duo corpora in eodem erunt. nam ipſa amphora in ſeipſa erit. ſi cu us natura receptiua eſt, hoc contingit in ſeipſo eſſe. & adhuc illud, cuius rec ptiuum eſt, vt ſi vini vinum. Quòd quidem igitur impoſsibile ſit aliquid in ſeipſo eſſe primo, manifeſtum eſt.*

Oſtendit q̃d nõ ſit aliquid primo in ſeipſo, etiam ſecundum accidẽs. dicitur. n. aliquid eſſe in aliquo ſecundum accidẽs, quando eſt in eo propter aliquid aliud in eo exiſtẽs, vt ſi dicamus hominem eſſe in mari, quia eſt in naui, quę eſt in mari in hac tamẽ primo dicitur eſſe, idest non propter partem. Si igitur cõtingat aliquid eſſe in ſeipſo primo, non per ſe quidem, ſed per accidẽs, ſequitur quòd ſit in ſeipſo propter hoc quòd aliquid aliud ſit in ſeipſo: & ſic ſequitur, quòd duo corpora ſunt in eodem, ſ. illud corpus, quod eſt in eo, & ipſũ met, q̃d eſt in ſeipſo. Sic enim amphora erit in ſeipſa per accidẽs, ſi ipſa amphora, cuius natura eſt vt recipiat aliq. l, ſit in ſeipſa: & iterum illud, cuius eſt receptiuum. ſcilicet vinum: ergo in amphora erit amphora, & vinum: ſi propter hoc q̃d vinũ eſt in amphora, ſequit, amphoram eſſe in ſeipſa: & ſic duo corpora eſſent in eodem. Sic igitur patet q̃ impoſsibile eſt aliquid eſſe primo in ſeipſo. Sciendum tamen quòd aliquãdo dicitur, aliquid eſſe in ſeipſo, non ſecundum intellectum affirmatiuũ Eſſe in ſeipſo [illegible] ſicut hic reprobat Philoſoph'. ſed ſecũdum intellectũ negatiuum, prout eſſe in ſeipſo non ſignificat, niſi non eſſe in alio. Deinde cum dicit.

Id verò, quod Zeno dubitabat ſi locus ſit in ratione rerum, in quonam erit, ſolui facile poteſt. nihil. n. prohibet, vt primus locus in alio quidem ſit non tamen in illo tanquam in loco: ſed vt ſit ſanitas quidem in calidis, ſicut habitus caliditas autem in corpore vt affectus. quare, non neceſſe eſt in infinitum abire. ARGY.

Quod autem Zeno op ſuit, quia ſi locus eſt aliquid, in T.c.28. *aliquo erit, ſoluere non eſt difficile. Nihil enim prohibet in alio eſſe primum locũ, nõ tamẽ in illo, ſicut in loco ſed ſicut ſanitas quidem in calidis, vt habitus, calor autẽ in corpore ſicut paſsio eſt. quare non neceſſe eſt in infinitum abire.*

Soluit quædã dubitata. Et primo remouet rationẽ Supra tex. Zenonis, quæ inducebatur ad probandum, quòd loc' comm. 24. non ſit, per hoc, quia ſi eſt, oportet, quod ſit in alio, &

igitur in infinitum. Sed hoc, vt dicit, nõ eſt difficile ſoluere, poſtquam iam ſunt diſtincti modi, quib' aliquid dicitur eſſe in aliquo. nihil enim prohibet dicere, quòd locus eſt in aliquo. nõ tamẽ eſt in illo ſicut in loco, ſed per quẽdam alium modum, ſicut forma eſt in materia vel accidens in ſubiecto: in quantum. ſ. locus eſt terminus continentis. Et hoc eſt quod ſubdit, §ſicut ſanitas eſt in calidis, vt habitus: & calor in corpore, vt paſsio. § vel accidens. vnde non neceſſe eſt, quòd procedatur in infinitum. Secundo ibi.

ARGY. *Patet autem, cum vas nihil ſit eius, quod eſt in ſeipſo (diuerſa namque ſunt id, quod ineſt, & id, in quo primo ineſt) locum neq; formam eſſe, neq; materiam, ſed diuerſum. haec n. illius ſunt aliquid, quod eſt in vaſe, materia inquam ac forma. Haec igitur de ipſo loco ſint dubitata.*

T.c.29. *Illud autem manifeſtum, quoniam nihil eſt vas eius, quod in ſeipſo (alterum. n. eſt primo, & quod eſt, & in quo eſt, propter quod non erit, vtique, neq; materia, neq; forma locus, ſed alterum. illius n. aliquid haec ſunt & materia, & forma. Haec quidem igitur ſunt oppoſita.*

T.c.30. Supra t.c. 14. 15. 16. Soluit etiã dubitationes ſupra poſitas de quiditate loci, an. ſ. ſit forma, vel materia, ex hoc quod oſtenſum eſt, quod nihil primo & per ſe eſt in ſeipſo. ex hoc enĩ manifeſtum eſt, quòd nihil poteſt eſſe ſicut vas, vel loc' eius quod cõtinetur in ipſo, ſicut pars, quæ ſit materia, vel forma. oportet. n. primo & p ſe alterum eſſe, quod eſt in aliquo, & in quo eſt aliquid, vt oſtenſum eſt. Vnde ſequitur, quòd neq; forma, neq; materia ſit locus, ſed aliquid alterum à locato, ſit locus. materia. n. & forma ſunt aliquid locati, ſicut partes intrinſecę eius. Vltimò autem cõcludit, q ſupradicta per modum oppoſitionis dicta ſunt de loco: quarum quidem oppoſitionum aliquæ iam ſolutæ ſunt, aliquæ verò ſoluẽtur poſt manifeſtatam naturam loci.

LECTIO. V.

Quarundam ſuppoſitionum intellectus præmittitur, ad aſsignandam definitionem loci neceſſarius.

ARGY. *Sed quidnam ſit locus hoc modo fuerit manifeſtum. Atque ſumamus de ipſo quæ verè per ſe competere ipſi videntur. Cenſemus itaq; locum id continere, cuius eſt locus: & nihil eſſe ipſius rei. Praeterea, primum locum neq; minorem eſſe neq; maiorem. Praeterea neq; ab vnoquoq; relinqui, et ſeparabilem eſſe. Et inſuper, omnem locum differentias has habere, ſupra, tam quam ac infra. Et corporum vnum quodque proprios ad locos ſuapte natura ferri, aut ſurſum, aut deorſum pergendo, & in eiſdem manere. His ſuppoſitis, reliqua contemplemur oportet.*

Q Vid autem tandem ſit Locus, hic fiet vtique manifeſtum. Accipiamus autem de ipſo quæcunque videntur verè ſecundum ſe ineſſe ipſi. Dignum eſt igitur, locum eſſe primum, quod continet illud cuius locus eſt & nihil eſſe rei. Amplius primum locum neque maiorem, neque minorem eſſe. Adhuc autem, neque deficere vnicuiq; & ſeparabilem eſſe. Adhuc autem omnem locum habere ſurſum, & deorſum: & ferri natura, & manere vnumquodq; corporum in proprijs locis. hoc autem facere, aut ſurſũ aut deorſum Suppoſitis autem his reliqua conſiderãda.

T.c.31. Præmiſſa diſputatione de loco an ſit, & quid ſit, & ſolutis quibuſdã diſputationib', hic accedit ad determinãdum veritatem de loco. & primo præmittit quaſdã ſuppoſitiones quibus vtetur determinando de loco. Secundo oſtẽdit qualis debeat eſſe definito danda de loco ibi. §Oportet autem tẽtare. &c. Tertio incipit determinare de loco ibi. §Primum quidem igitur. § Dicit ergo primo, quòd manifeſtum fiet ex ſequentibus, quid ſit locus. ſed oportet prius accipere quaſi quaſdam ſuppoſitiones, & principia per ſe nota. illa. ſ. quę videntur,

Prima parte 31. tex. Tex. c. 32.

per ſe ineſſe loco. quæ quidem ſunt quatuor omnes. n. reputant hoc eſſe dignum. Primo quidem, q locus contineat id, cuius eſt locus; ita tamen q locus non ſit aliquid locati. quod quidem dicit ad excludendum continentiam formę, quę eſt aliquid rei, & alio modo continet quam locus. Secũda ſuppoſitio eſt qđ primus locus. i. in quo aliquid primo eſt, eſt æqualis locato, non maior, neq; minor. Tertia ſuppoſitio eſt, qđ locus nõ deficit vnicuique locato, quin omne locatũ habeat locum. non tamen ita, quòd vnus & idem locus nunquã deficiat eidem locato: quia loc' eſt ſeparabilis à locato, ſed, quando locus vn' deficit alicui locato, tunc locatũ ſit in alio loco. Quarta ſuppoſitio eſt, quòd in omni loco inuenitur quædam differentia loci ſurſum, & deorſum. & naturaliter vnumquodq; corpus, cum eſt extra proprium locum, fertur ad ipſum & cum eſt in eo, manet in ipſo. Propria autem loca naturalium corporũ, ſunt ſurſum & deorſum, ad quæ naturaliter mouẽtur, & in quibus manent. ſed hoc dicit ſecũdum eorum opinionem, qui non ponebant aliquod corpus, præter naturam quatuor elementorum. nondum. n. probauerat corpus cœleſte eſſe, neque graue neq; leue. ſed poſtea probabit hoc in primo lib. de Cœlo. Ex his autem nunc ſuppoſitis procedetur ad cõſiderationem aliorũ Secundo ibi.

Atque conandum eſt cõſiderationem hoc facere modo, vt ipſum quid eſt tale aſsignetur, vt & ea, quæ dubitãtur, ſoluantur, & ea, quæ competere loco videntur, inſint, & inſuper ipſa difficultatis & dubitationum. quæ circa ipſum ſunt cauſa pateat. Sic enim vnumquodq; pulcherrimè demonſtrari profectò poteſt. ARGY.

Oportet autẽ tentare intentionem ſic facere: vt quid ſit reddatur, & quæq; oppoſita ſoluantur. & quæ videntur, loco ineſſe inſint. Et amplius difficultatis, et oppoſitorum, cauſa circa locum manifeſta erit ſic enim vtiq; pulcherrimè demonſtratur vnumquodque.

Oſtendit qualis debeat eſſe definito dãda de loco & dicit, qđ in definiendo locum, intẽtio noſtra debet, ad quatuor attẽdere, quæ quidem neceſſaria ſunt ad definitionem perfectam. Primo quidem, vt oſtẽdatur quid ſit locus. nam definitio eſt oratio indicãs, quid eſt res. Secundo vt ſoluantur quęcũque oppoſita ſunt circa locum. nam cognitio veritatis eſt ſolutio dubitatorum. Tertium eſt, quòd ex definitione data manifeſtentur, ꝓprietates loci, quę inſunt ei, quia definitio eſt mediũ in demonſtratione, qua propria accidentia demonſtrãtur de ſubiectis. Quartum eſt, quòd ex definitione loci erit manifeſta cauſa, quare aliq Antiqui diſcordauerũt circa locum: & omnium quæ ſunt oppoſita circa ipſum. Et ſic pulcherrimè definitur vnumquodque. Tertio ibi.

Definitionis quiditatiuę ꝓprietates vide hic, & primo de Ani. 11. & 1. de Ani. 12. 26. 4. Cœli. 2 & 1. de anima. c 21. 7. Top c 4. 3. Meta. T. c. 1. 2. Poſte.

Si igitur motus iſte non eſſet, qui ad locum accommodatur, locus ſanè non quæreretur: quod quidem ante omnia eſt animaduertendum. ob hoc. n. & cęlum maximè in loco eſſe putamus, quia ſemper mouetur. Hic autem triplex eſt, latio, accretio, & decretio. nam in accretione decretione ve fit ſanè mutatio: & quod prius hic erat, id eſt ad maius aut ad minus tranſlatum. ARGY.

T.c.32. *Primum quidẽ igitur oportet intelligere quòd non quæreretur locus niſi motus aliquis eſſet ſecundum locum. Propter hoc enim cælum maximè in loco eſſe opinamur, quòd ſemper in motu eſt. Huiuſmodi aũt. aliud quidem eſt loci mutatio, aliud verò augmentum & decrementum. Et nãq; in augmento & decremento tranſmutatur, & quòd prius erat hic, iterum tranſmutatum eſt in maius aut minus.*

Determinat de loco. Et primo oſtendit quid ſit locus. Secundo ſoluit dubitationes prius poſitas ibi. §Manifeſtum autem ex his &c. § Tertio aſsignat cauſam Naturalium proprietatum loci ibi. § Et fertur igitur in ſui ipſius.

T c. 47. T. c. 48.

ipſius.§Circa primum duo facit. Primo oſtendit quid
ſit locus.Secundo, quomodo aliquid ſit in loco . ibi .
§Cui quidem igitur.§ Circa primum duo facit. Primo
T.c 43. præmittit quædam,quæ ſunt neceſſaria ad inueſtigan-
dum definitionem loci.Secũdo incipit determinare lo
ci definitionem ibi.§Iam igitur manifeſtum eſt.§Circa
T.c.35. primum quatuor præmittit , quorum primum eſt,qđ
nunquã fuiſſet inquiſitum de loco,niſi eſſet aliquis mo
Commen. idem hic,tamen Alb. aliam aſſignat rationem.
tus ſecundum locum.ex hoc.n. neceſſe fuit ponere lo-
cum aliud,à locato , quia inueniuntur in eodem loco ,
ſucceſsiuè duo corpora:& ſimiliter vnũ corpus in duo
bus locis , ſicut etiam traſmutatio formarũ circa vnã
materiam induxit in cognitionem materiæ.Et ꝓpter
hoc.maxime opinantur aliqui,quòd cęlum ſit in loco
quia ſemper mouetur . Sed motus aliquis eſt ſecundũ
locum per ſe.ſ.loci mutatio:alius autem ex conſequen
ti.ſ.augmentũ,& decrementum(quia augmentata quã
titate, vel diminuta, corpus accipit maiorem , vel mi-
norem locum.) Secundum ponit ibi .

A R G Y. *Mouetur autem alia per ſe actu , alia per accidens , & horum , alia per ſe moueri poſſunt, vt corporis partes atq; nauigij clauus: alia nequeunt,ſed per accidens ſemper mouentur ,vt albedo, atque ſcientia. hæc enim propterea mutantur loco,quòd in quo ſunt, mutatur .*

Eſt autem quod mouetur , aliud quidem per ſeipſum actu: aliud verò ſecundum accidens.Ipſius autem , quod ſecundum accidens , alia quidem poſſibilia ſunt moueri , per ſe,vt partes corporis,& in naui clauus:alia verò non poſſunt ſed ſemper ſecundum accidens,vt albedo,& ſcientia. hæc enim ſic tranſmutant locum, quia id,in quo ſunt tranſmutatur.

Et dicit, quòd aliquid mouetur per ſe in actu, ſicut
quodcunq; corpus : aliud verò ſecũdum accidẽs,quòd
quidem contingit dupliciter. Quędam.n.mouentur ſe
Eorũ , quæ per accidẽs mouentur , aliqua p ſe. moueri poſſunt aliqua verò minimè.
cundum accidens,quæ tamen ſunt poſsibilia moueri ,
per ſe,ſicut partes alicuius corporis,dum ſunt in toto,
mouentur per accidens.ſed,quando ſeparantur,mouẽ
tur per ſe:vt clauus, quando eſt infixus naui , mouetur
per accidens , ſed quando extrahitur,mouetur per ſe.
quædam verò non poſſunt moueri per ſe , ſed ſemper
mouentur per accidens,ſicut albedo,& ſcientia,quę mu
tant locum, in quantum mutatur illud, in quo ſunt .
Hoc autem induxit, quia hoc modo aliquid per ſe,vel
per accidens,actu vel potentia natum eſt eſſe in loco,ſi
cut & moueri . Tertium ponit ibi .

A R G Y. *Atqui dicimus , in cęlo tanquam in loco eſſe,quia in aere ſumus:hic autem eſt in cœlo. Et item in aere non vniuerſo,ſed ob vltimum ipſius,& continens in aere dicimus eſſe. nam ſi vniuerſus aer ſit locus, locus profectò cuiuſque non erit ęqualis eius , cuius eſt locus . at æqualis eſſe videtur . Talis autem eſt is, in quo primo quippiam eſt .*

Tex c.33. *Quoniam autem dicimus eſſe in cœlo,ſicut in loco , quia in aere , hic autem in cœlo eſt , & in aere autem non omni , ſed propter vltimum ipſius,& continens , in aere eſſe dicimus:ſi.n. omnis aer ſit locus,non æqualis erit vniuſcuiuſq; locus,& vnumquodque locatum. Videtur autem huiuſmodi primum in quo eſt .*

Et dicit ꝙ aliquis dicitur eſſe in cœlo, ſicut in loco ,
propter hoc ꝙ eſt in aere,qui quidem eſt in cœlo, nec
tamen dicim⁹ , qđ in toto aere ſi aliquis primo, & per
ſe,ſed propter vltimam extremitatem aeris, quæ conti
net aliquem,dicitur aliquis eſſe in aere:quia,ſi tot⁹ aer
eſſet locus alicuius,puta hominis,non eſſet ęqualis lo-
cus,& locatum. quod eſt contra ſuppoſitionem,prius
poſitam . Sed in quo eſt.aliquid primo videtur eſſe ex-
tremum corporis continentis,& ſic eſt huius, ſcilicet ,
æquale. Quartum ponit ibi .

A R G Y. *Cùm igitur non diuiſum eſt,id quod continet, ſed continuum,tum in illo non tanquam in loco , ſed vt pars in toto dicitur eſſe. At,cum diuiſum eſt,atq; tangit,tum in primo eſt vltimo continentis,quod quidem neq; pars eſt eius quod eſt in ſeipſo,neque maius,ſed æquale. In eodem.n. ſunt eorum vltima,quæ ſeſe tangunt .*

Cum quidem igitur non diuiſum ſit continens , ſed continuum,non dicimus eſſe in illo,ſicut in loco,ſed ſicut pars in toto . Cum verò diuiſum ſit, & contactum , in primo quodam eſt vltimo continentis, quod neq; pars eſt ipſius,quod eſt in ipſo,neque maius diſtantia ſed æquale . In eodem. n. ſunt vltima ſe tangentium . T.c.34.

Et primo ponit,Secundo probat ibi. §Et cùm conti
nuum.§Dicit ergo primo,ꝙ cùm cõtinens non eſt di
uiſum à corpore contento,ſed eſt ei cõtinuum,non di
cit eſſe in illo,ſicut in loco,ſed ſicut pars in toto.vt po-
te,ſi dicamus vnam partem aeris cõtineri à toto aere .
Et hoc concludit ex pręmiſsis,quia vbi eſt continuum
ibi non eſt accipere vltimum in actu:quod ſuprà dixit,
requiri ad locum. Sed, cũ continens eſt diuiſum & cõ-
tiguum contento,tunc cõtentum.ſ.eſt in loco,exiſtẽs,
in vltimo continentis primo,& per ſe illud,inquam cõ
tinens,quod non eſt pars eius neq;eſt maius,neque mi
nus ſecundũ diuiſionem,ſed æquale. & quomodo poſ
ſunt eſſe continens,& contentum æqualia, oſtendit ꝑ
hoc, quòd vltima contingentium ſe,ſunt ſimul , vnde
oportet eorum vltima eſſe æqualia. Secundo ibi .

Atque ſi continuum quidem eſt non in illo , ſed cum illo mouetur : ſin verò diuiſum eſt, in illo: ſiue illud moueatur ſiue non moueatur . A R G Y.

Et cum continuum quidem ſit, non in illo mouetur , ſed cum illo diuiſum autem in illo , & ſiue moueatur cõtinens, ſiue non, nihil minus .

Probat iſtud quartum duabus rationibus,quarũ pri
ma eſt , quòd contentum , cõtiguum continenti,non
mouetur in continente,ſed ſimul cum illo,ſicut pars ſi
mul cum toto.ſed quando eſt diuiſum contentũ à cõ-
tinente tunc poteſt moueri in illo, ſiue continens mo-
ueatur,ſiue non.homo enim mouetur in naui vel quie
ſcente,vel mota.Cùm ergo aliquid moueatur in loco,
ſequitur quod locus ſit continens diuiſum.Secundam
rationem ponit ibi .

Inſuper cum non eſt diuiſum,vt pars in toto dicitur eſſe vt in oculo pupilla,aut in corpore manus:cum verò eſt diuiſum,eſſe in illo dicitur, vt aqua in cado , aut in dolio vinum . Nam manus quidem cum corpore, aqua autem in cado mouetur . A R G Y.

Amplius cum non diuiſum ſit,ſicut pars in toto dicitur. vt ſicut in oculo viſus,& in corpore manus.cùm autẽ diuiſum eſt, vt in cado aqua , & in ſcypho vinum. manus enim cum corpore mouetur ,aqua autem in cado .

Et dicit,ꝙ cùm contentum non ſit diuiſum à conti
nente,ſed contiguum ei, tunc dicitur eſſe in eo , ſicut
pars in toto,vt viſus eſt ſicut pars formalis in oculo, &
manus ſicut pars organica in corpore . ſed cum diuiſũ
eſt contentum à cõtinente,tunc dicitur eſſe in eo,vt in
vaſe,ſicut aqua in cado,& vinum in ſcypho.quorũ hęc
eſt differentia:qđ man⁹ mouetur cum corpore, ſed nõ
in corpore:ſed aqua mouetur in cado . Cum igitur ſu- T.c.23.
pra dictũ ſit , quòd eſſe in loco eſt ſicut eſſe in vaſe nõ
autem ſicut pars in toto,ſequitur quod locus ſit , ſicut
continens diuiſum .

L E C T I O. V I.

Diluuntur ex præmiſsis locum formam, ſeu ſpatium,
aut materiam eſſe dicentes:veraq; eius, ac
propria traditur definitio .

Iam igitur ex hiſce patet quidnam ſit locus . Quatuor .n. ferè ſunt,quorum vnum quid locum eſſe neceſſ. eſt. Aut .n.forma,aut materies,aut interuallum quid eſt inter extrema aut ipſa extrema,ſi non ſit interuallum vllum præter ipſius corporis magnitudinem,quod eſt in loco . A R G Y.

Iam

T.c.35. *IAm igitur manifeſtum ex his, quid eſt locus. Verè enim quatuor ſunt, quorum neceſſe eſt, locum vnum aliquid eſſe. aut enim forma, aut materia eſt, aut ſpacium aliquod medium extremorum, aut extrema, ſi non eſt ſpatium vllū præter exiſtentis corporis magnitudinem.*

Præmiſsis his, q̄ ſunt neceſſaria ad inueſtigandum definitionem loci, hic inueſtigat loci definitionem. & circa hoc tria facit. Primo inueſtigat particulas definitionis. Secūdo concludit definitionē ibi. {Quare termi nus.} Tertiò oſtendit eam bene aſsignatam. ibi. {Et ꝓpter hoc medium.} (Secūda par te tex. 41. T.c. 42. Tex. 40.) Circa primum duo facit. Primo inueſtigat genus loci. Secūdo differētiam completiuā definitionis eius ibi. {Videtur autem magnum aliquid} Ad inueſtigandum autem genus loci vtitur diuiſione, quadam: vnde circa hoc tria facit. (Secūda par te. tex. 15.) Primo proponit diuiſionem. Secundo excludit tria mēbra diuiſionis ibi. {Horum autem quod non contingit.} Tertio concludit quartum ibi. {Si igitur nihil horum.} Dicit ergo primo, (T.c. 39.) quòd iā ex præmiſsis poteſt eſſe manifeſtum, quid ſit locus. Videtur enim ſecundum ea, quæ conſueuerunt de loco dici, quòd locus ſit vnum de quatuor. ſcilicet, vel materia, vel forma, vel aliquod ſpaciū inter extrema cōtinentis: vel, ſi nullum ſpacium eſt inter extrema continentis, quod habeat aliquas dimenſiones pręter magnitudinem corporis, quod ponitur infra corpus continens, oportebit dicere quartum, ſ. ꝙ extrema corporis continentis, ſit locus. Secundo ibi.

ARGY. *Atq; patet, horum tria locum eſſe non poſſe.*

Horum aūt, quod non contingat tria eſſe manifeſtū eſt.

Excludit tria membra prædictæ diuiſionis. Et primo proponit quod intendit dicens, manifeſtum eſt ꝑſequentia, quòd non contingit locum eſſe aliquod horum trium. Secundo proſequitur ibi.

ARGY. *Sed quia continet, Forma eſſe videtur. in eodem enim ſunt vltima eorum, quorum alterum continet, alterum continetur.*

Sed propter id quòd continet, videtur Forma eſſe. in eodem. n. ſunt extrema continentis & contenti.

T.c. 36. T.c. 38. Et primo de forma. Secundo de ſpacio ibi. {Sed ex eo ꝙ mutatur} Tertio de materia ibi. {Et materia autem videtur.} Circa primum duo facit. Primo ponit quare locus videatur eſſe forma, quia. ſ. forma cōtinet, quod videtur eſſe proprium loci. (In eodē ſūt extrema cōtinentis, & contenti.) Extrema verò corporis continentis, & contenti ſunt ſimul, cum continens, & contentum, ſint contigua ad inuicem: & ſic terminus continens, qui eſt locus, non videtur ſeparatus eſſe à termino corporis contenti: & ſic videtur locus non differre à forma. Secundo ibi.

ARGY. *Sunt igitur ambo fines. ſed non eiuſdem. ſed forma quidē ipſius rei. locus autem corporis eius quod continet.*

Sunt quidem igitur vtraq; termini, ſed non eiuſdem, ſed forma quidem rei, locus autem continentis corporis.

Oſtendit ꝙ forma non ſit locus (quia quamuis locus, & forma in hoc conueniant, ꝙ vterq; eorum eſt quidam terminus, non tamē vnius & eiuſdem (ſed forma eſt terminus eius, cuius eſt forma: locus autem non eſt terminus corporis, cuius eſt locus, ſed corporis continentis ipſum. & licet ſint ſimul termini cōtinentis, & contenti, non tamen ſunt idem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quia verò id, quod continetur, atq; diuiſum eſt, interdum transfertur eo manente quod continet, vt aqua ex vaſe, interuallum quid eſſe videtur, quod eſt inter extrema, vt aliquid aliud præter corpus id, quod transfertur.*

T.c. 36. *Sed ex eo, quòd mutatur multoties, manente continente, contentum & diuiſum, vt ex vaſe aqua: ipſum medium eſſe aliquod videtur ſpacium tanquam aliquid ſit præter corpus, quod transfertur.*

Proſequiē de ſpacio. Et primo ponit quare ſpaciū, videtur eſſe locus. Secundo oſtendit, ꝙ nō ſit locus ibi. {Hoc autem non eſt.} Dicit ergo primo, ꝙ quia multoties mutatur corpus contentū à loco, & diuiſum ab eo, de loco, in locum, & ſuccedunt ſibi corpora inuicē in eodem loco, ita ꝙ continens remanet immobile, eo modo, quo aqua exit à vaſe: propter hoc videtur quòd locus ſit aliquod ſpacium medium inter extremitates corporis cōtinentis, ac ſi aliquid eſſet ibi pręter corpus, quod mouetur de vno loco ad aliū. Quia ſi non eſſet aliud ibi præter illud corpꝰ, ſequeretur ꝙ vel locus nō eſſet aliud à locato, vel ꝙ id q̄d eſt mediū inter extremitates continentis nō poſſet eſſe locus. (Statim infra.) Sicut aūt oportet locū eſſe aliquid pręter corpꝰ contentū, ita videtur quòd oporteat locum eſſe aliquid præter corpus continens, ex eo, quòd locus manet immobilis, corpus autē continens, & oē quod eſt in eo contingit tranſmutari. Nihil aūt aliud poteſt intelligi eſſe pręter corpus continens & contentum, niſi dimēſiones ſpacij in nullo corpore exiſtentes. Sic igitur ex hoc ꝙ locus eſt immobilis, videtur, quòd ſpacium ſit locus. Secundo ibi.

Hoc autem non eſt ita, ſed quouis eorum corporum incidit quæ transferuntur, aptitudinemq; habens tangendi. Quod ſi eſſet quid interuallum aptum, in eodemque manens, infinita loca eſſent profectò. ſi enim transferatur aqua, & aer, idem facient omnes partes in toto, quod vniuerſa aqua in vaſe. ARGY.

Hoc autem non eſt, ſed contingens incidit corpus eorum quæ transferuntur, & quæ ſe apta nata ſunt contingere. Si autem aliquod eſſet ſpacium aptum natum, & manens in eodem loco, infiniti vtiq; eſſent loci. Diſtante enim aere, & aqua, idem facient omnes partes in toto, quod quidem omnis aqua in vaſe. T.c. 37.

Oſtendit, quòd ſpaciū non ſit locus duabus rationibus. Circa quarū primam dicit, quòd hoc non eſt verū quòd aliquid ſit ibi infra extremitates corporis cōtinētis præter corpus contentum, quod trāſfertur de loco in locum. ſed infra illas extremitates corporis continētis, incidit aliquod corpus quodcūque illud eſſe cōtingat: ita tamē, quòd ſit de de numero corporū mobiliū & iterum de numero eorum, quę ſunt apta nata tāgere continens. Sed, ſi poſſet eſſe aliquod ſpacium continens medium præter dimenſionem corporis continētis, quod ſemper maneret in eodem loco, ſequeretur, hoc inconueniēs quòd infinita loca ſimul eſsēt. & hoc ideo, quia, cum aqua, & aer habeant proprias diſtātias & quodlibet corpus, & quælibet pars corporis, & omnes partes, idem faciēt in toto, quod tota aqua facit in vaſe. Secundum verò eorum poſitionem, qui tenēt ſententiam de ſpacio, cum tota aqua eſt in vaſe, ſunt ibi aliæ dimenſiones ſpacij præter dimēſiones aquæ. Omnis autem pars continetur à toto, ſicut locatum à vaſe. nec differt niſi ſolum quātum ad hoc, ꝙ pars non eſt, diuiſa, locatum autem eſt diuiſum. Si ergo pars diuidatur in actu, ſequeē, q̄d ſint ibi alię dimenſiones totius, ſcilicet continentis, præter dimenſiones partis. non poteſt autem dici, ꝙ diuiſio faceret ibi eſſe de nouo aliquas dimenſiones: non enim diuiſio cauſat dimenſionem, ſed præexiſtentem, diuidit: ergo, antequam pars eſſet diuiſa à toto, erāt aliæ proprię dimenſiones partis pręter dimenſiones totius penetrantes etiam partem. quot ergo partes eſt accipere per diuiſionem in aliquo toto, ita q̄d vna cōtineat aliam, tot dimēſiones abinuicem diſtinctæ erunt ibi: quarum quædam alias penetrabūt, eſt autem accipere in infinitum in aliquo toto continuo partes, quę alias continent: propter hoc, q̄d cōtinuum in infinitum diuiditur. Relinquitur igitur, ꝙ ſint infinitę dimēſiones ſe inuicem penetrantes. Si igitur dimēſiones corporis contientis penetrātes locatum, ſit locus: ſequitur quòd ſint infinita loca ſimul, ꝙ eſt impoſsibile. Secundam rationem ponit ibi.

Et inſuper locus etiam transfertur. quare loci etiam ARGY.

alius

a'‧us locus erit, & l‧ci ſimul complures erunt. At non eſt a‧ius locus ipſius partis, in quo mouetur, cum vas totũ transfertur ſed ‧dem, aer n. & aqua vel partes aquæ, in eo in quo ſunt mouētu, ſed nõ in eo loco, ad quẽ accedunt, qui quidem pars eius eſt loci, qui locus totius eſt Cœli.

Simul autem erit, & locus tranſmutatus. quare e‧it loci alius locus, & multi loci ſimul erunt. Non eſt autem alius locus partis, in quo mouetur, cùm totum vas tranſmutatur, ſed idem, in quo enim eſt, commutatur aer, & aqua aut partes aquæ. Sed non eſt in quo ſiunt loco, qui pars eſt loci, qui eſt lo‧ us totius Cœli.

Secunda rõ. Ponit ſecundam rationem, quæ talis eſt. Si demẽſiones ſpacij, quod eſt infra extremitates corporis cõtinẽtis, ſit locus, ſequitur, ꝙ locus tranſmutetur. manifeſtũ eſt.n. quod trãſmutato aliquo corpore, vtputa amphora tranſmutatur illud ſpaciũ, ꝙ eſt infra extremitates amphoræ, cùm nuſquam ſint, niſi vbi eſt amphora. Omne autem quod tranſmutatur in aliquem locũ, penetratur, ſecundum eorum poſitionem à dimenſionibus ſpacij, in quod tranſmutatur. ſequitur ergo quòd aliquę alię dimenſiones ſubintrant dimenſiones illius, ſpacij amphoræ, & ſic loci erit alius loc⁹, & multa loca erunt ſimul. Hoc ergo inconueniens accidit: quia ponitur alius eſſe locus corporis contenti, vt aquæ, & vaſis, vt amphoræ. nam, ſecundum illorum opinionem, locus aquæ eſt ſpacium, quod eſt infra extremitates amphoræ. Locus autem totius amphoræ eſt ſpaciũ, quod eſt infra extremitates corporis continentis amphorã. Sed nos non dicimus ꝙ alius ſit locus partis, & in quo mouetur pars, cũ totum vas trãſmutetur ſecundũ idẽ. Dicit autem hic partem, corpus contentum in vaſe, vt aquam contentã in amphora: quia ſecundũ Ariſ. aqua mouetur per accidens vaſe tranſmutató, & non mutat locum, niſi in quantum amphora locum mutat: vnde non oportet, quòd locus, in quem vadit, ſit loc⁹ partis, per ſe, ſed ſolum in quãtum eſt locus amphoræ, ſed ſecundũ tenentes opinionem de ſpatio ſequitur ꝙ ille locus per ſe reſpondeat aquæ, ſicut, & amphoræ, & qđ p ſe ẽt reſpondeat ſpacio, & per ſe loquẽdo ſpaciũ illud mouebitur & habebit locum, & non ſolum per accidens. Et licet corpus cõtinens quandoq; moueatur, nõ tamen ſequitur ſecundum opinionem Ariſt. qđ locus moueatur, aut ꝙ loci ſit locus. contingit quidem.n. aliquod corpus continens, in quo eſt aliquid contentum, moueri, ſicut aer, vel aqua, aut aliquę partes aquę: vtputa, ſi nauis eſt in fluuio, partes aquæ, quę interius cõtinent nauem mouentur, ſed tamẽ locus nõ mouetur. Et hoc eſt ꝙ ſubdit §ſed non in quo ſiunt loco§. i. ſed non illud, in quo aliqua ſiũt, ſicut in loco mouetur. & quo modo hoc ſit verum, oſtẽdit per hoc, ꝙ ſubdit, §quòd eſt pars loci, qui eſt locus totius Cœli.§ Licet.n. hoc cõtinens moueatur, prout eſt hoc corpus, tamẽ prout cõſideratur ſecundum ordinẽ, quem habet ad totum corpus Cœli nõ mouetur. nam aliquod corpus, quod ſuccedit eundem ordinem vel ſitum habet per comparationem ad totum Cœlum, quem habuit corpus, quod pri⁹ affluxerat. Hoc eſt ergo quód dicit, qđ licet aqua, vel aer moueatur, non tamen mouetur locus, prout cõſideratur vt pars quædam loci totius Cœli, habens determinatum ſitum in Vniuerſo. Deinde cum dicit.

A R G Y. *At qui materia quoque locus eſſe vid‧ b‧tur, ſi in quieſcente, & non ſeparato, ſed cõtinuo quiſpiã conſiderauerit. Nã, vt ſi alteratur, eſt aliquid quod nunc quidẽ eſt albũ, olim aũt erat nigrum: & nunc quidẽ eſt durum, olim autẽ erat m‧llr (quapropter & dicimus materiam aliquid eſſe:) ſic & locus per quandam talẽ imaginationem eſſe videtur. Verum illud quidem ex eò, quia quod erat aer, id nũc eſt aqua: locus autẽ ex eo, quia vbi erat aer, hic nunc eſt aqua.*

T.c.38. *Et materia etiam videtur vtiq; eſſe locus, ſi in quieſcente aliquis conſidrret, & non in ſeparato, ſed continuo. Sicut.n. ſi alteratur, eſt hoc quidem nunc vtiq; album, nunc autem nigrum: & nunc quidem durum, olim autem molle: (vnde dicimus aliquid eſſe materiam) ſic & locus per talem quandam videtur eſſe phantaſiam. Verum illud quidem, quoniam quod nunc eſt aqua, prius erat aer: locus autem, quia vbi nunc eſt aqua, ibi erat aer.*

Proſequitur de materia, & primo oſtẽdit quare materia dicitur eſſe locus. Secundo oſtendit, qđ nõ ſit loc⁹ ibi. §Sed materia quidem.§ Dicit ergo primo, qđ materia videtur eſſe locus, ſi aliquis conſideret tranſmutationem corporum ſuccedẽtium ſibi in eodem loco, in Infra. aliquo vno ſubiecto quieſcente ſecundum locum: & nõ habeat reſpect⁹ ad hoc, qđ loc⁹ eſt ſeparatus, ſed attendatur ſolummodo tranſmutatio in aliquo vno continuo. aliquod.n. corpus continuum & quietum ſecundum locum, cum alteratur, vnum & idẽ numero nũc quidem eſt album, nũc autem nigrum, & nunc eſt durum & prius molle. Et propter iſtam tranſmutationẽ, formarum circa ſubiectum, dicimus quòd materia eſt aliquid, quæ manet vna, facta tranſmutatione ſecundũ formam. Et per talem etiam apparentiam videtur loc⁹ eſſe aliquid, quia in eo permanente ſuccedunt ſibi diuerſa corpora. Sed tamen alio modo loquendi vtimur in vtroq;. nam ad deſignãdum materiam, vel ſubiectũ dicimus, quòd id, quod nũc eſt aqua, prius erat aer. Ad deſignandum autem vnitatem loci, dicimus quòd vbi nunc eſt aqua, prius erat aer. Secundo ibi.

At.n. materia quidem, vt antea d‧x‧mus, neq; ſeparabilis eſt à re, neq; continet, loco autem ambo competunt. A R G Y.

Sed materia quidem, ſicut dictum eſt in prioribus, neque diuiſa eſt à re neq; continet rem locus autem vtraq;

Oſtẽdit quòd materia nõ ſit locus. quia, ſicut ſupra dictum eſt; materia non eſt diuiſa à re, cui⁹ eſt materia neq; continet ea: quorum vtrunq; competit loco. Locus igitur non eſt materia. Deinde cum dicit.

Si igitur locus non eſt quicquam iſtorum trium, neq; materia, neq; forma, neq; etiam interuallum, aliquid aliud ſẽper præter ipſius rei ſpacium, quæ transfertur, neceſſe eſt locum quatuor illorum reliquum eſſe, finem inquam, corporis continentis. Atque id corpus continere dico, quod eſt mobile latione. A R G Y.

Si igitur nihil horũ trium locus eſt, neque forma, neque materia, neque ſpacium, ſemper aliquid exiſtens alterum, præter id, quod eſt rei diſtantia, neceſſe eſt locum eſſe reliquum de quatuor, continentis ſcilicet terminum corporis, Dico autem contentum corpus, quod mouetur ſecundum loci mutationem. T.c 39.

Remotis tribus membris, concludit quartũ, & dicit quòd quia locus nõ eſt aliquod trium. i. neque forma, neq; materia, neq; aliquod ſpaciũ, quod ſit alterũ pręter diſtantias rei locatæ, neceſſe eſt, quòd locus ſit reliquum de quatuor ſupra nominatis. i. ꝙ ſit termin⁹ corporis continentis. Et ne aliquis intelligat contentu, vel locatum eſſe aliquod ſpacium mediũ, ſubiũgit, & corpus cõtentum dicitur illud, quod eſt natum moueri ſecundum loci mutationem. Deinde cum dicit.

Magnum autem quid, difficileq; eſſe videtur l cum percipere. tum quia partim materię, partim formæ ſimilis eſſe videtur, tum quia tranſlatio eius. quod fertur, in ipſo continente ſit quieſcente. eſſe n. poſſe videtur interuallum, aliud quoddam à magnitudinibus, quæ mouentur. Confert autem ad hoc, & ipſe aer. qui videtur eſſe incorporeus. nam non ſolum fines ipſius vaſis, ſed interuallum etiam ipſum vt vacuum locus eſſe videtur. A R G Y.

Videtur autem magnum aliquid, & difficile accipi, quid eſt locus: & propter hoc quòd apparet eſſe materia, & forma: & propter hoc quidem, quòd in quieſcente, & continente ſit tranſmutatio eius, quod fertur. Contingere, autem videtur eſſe ſpacium medium aliud aliquid à motis

magnitu-

magnitudinibus. Proficit autem aliquid, & aer uſparens incorporeus eſſe. videtur n non ſolum terminus vaſis. eſſe locus, ſed & quod eſt medium tanquam vacuum.

Inueſtigat differētiam loci.ſ.ꝙ ſit immobilis. Circa hoc duo facit. Primo oſtendit quòd ex hac differentia, non debite conſiderata, inſurrexit quidā error circa locum. Secundo oſtendit, quō ſit intelligenda immobilitas loci. ibi{Eſt autem ſicut vas.}Dicit ergo primo, ꝙ T.c.41. videtur magnum aliquid, & difficile accipere, quid ſit locus, tum propter hoc ꝙ quibuſdam videtur qđ loc⁹, ſit materia, vel forma, quæ habent altiſsimā conſiderationē, vt ſupra dictū eſt, tum propter hoc, quòd mutatio eius, quod fert ſecūdum locū, fit in quodā quieſcēte, & continente Cum igitur nihil videatur eſſe continens & immobile, niſi ſpacium, videtur cōtingere, qđ locus ſit quoddā ſpaciū medium, quod ſit aliud à magnitudinibus, quæ mouentur ſecūdū locū. Et ad credulitatē huius opinionis multum proficit, qđ aer videt̄ eſſe incorporeus: quia vbi eſt aer, videtur quòd non ſit corpus: ſed quoddam ſpacium vacuum. & ſic videtur locus non ſolum eſſe terminus vaſis, ſed quoddam medium tanquam vacuum. Secundo ibi.

A R G Y. *Vt autem vas locus eſt potens tranſferri, ſic & locus, vas eſt immobile. Quocirca cum id quod eſt intus mouetur, atq; transfertur ſi id mouetur, in quo eſt, vt in flumio nauis, vt vaſe tunc vtitur, illo quod continet magis quàm loco. locus autem vult eſſe immobilis. quapropter vniuerſus fluuius magis eſt locus: quia eſt immobilis vniuerſus.*

T.c.41. *Eſt autem ſicut vas locus trāſmutabilis, ſic locus vas immobile. Vnde cum quidem in eo, quod mouetur quippiā moueatur, & mutetur quod intus, vt in flumine nauis, tanquam vaſe vtitur magis quàm loco continente. Vult autem immobilis locus eſſe. vnde totus fluuius magis locus eſt, quia immobilis totus eſt.*

Oſtendit quomodo intelligenda eſt immobilitas loci, vt excludatur opinio prædicta. & dicit, qđ vas & locus in hoc differre vidētur: quòd vas tranſmutatur, locus autem non. vnde ſicut uas pōt dici locus tranſmutabilis, ita locus poteſt dici vas immobile. Et ideo, cum aliquid mouetur in aliquo corpore, quod mouetur, ſicut nauis in flumine, vtitur iſto, in quo mouetur, magis ſicut vaſe, q̄ ſicut loco continente, quia locus {vult eſſe immobilis, i. de aptitudine, & natura loci eſt, qđ ſit immobilis. & propter hoc magis poteſt dici, quòd totus fluui⁹ ſit locus nauis, quia totus fluuius eſt immobilis: ſic igitur fluuius totus in quātū eſt immobilis, eſt locus cōmunis. Cum autem locus proprius ſit pars loci communis oportet accipere proprium locum nauis in aqua fluminis, inquantum habet ordinem ad totū fluuium. vt eſt immobilis. Eſt igitur accipere locū nauis in aqua fluente, non ſecundum hāc aquā, quę fluit ſed ſecundum ordinem, vel ſitū, quem habet hęc aqua fluens ad totum fluuium: qui quidem ordo, vel ſitus, idē remanet in aqua ſuccedēte. Et ideò licet aqua materialiter præterfluat, tamē ſecundū qđ habet rationē loci, prout. ſ. conſideratur in tali ordine, & ſitu ad totū fluuium, non mutatur. Et per hoc ſimiliter accipere debemus, quomodo inter extremitates corporum mobilium naturalium, ſic locus per reſpectū ad totum corpus ſphæricum Cęli, quod habet fixionem & immobilitatem, propter immobilitatem centri & polorū. Sic 2. Metereo. lect. 2. igitur licèt hæc pars aeris, quæ continebat, vel hęc pars aquæ affluat, & moueatur, inquantum eſt hęc aqua: tamen, ſecūdum quòd habet hæc aqua rationem loci, ſ. ſitus, & ordinis ad totum ſphęricū cęli ſemper manet. Sicut etiam dicitur, idem ignis manere quantū ad formam: licet ſecundum materiā varietur conſumptis, & additis quibuſdam lignis. Et per hoc ceſſat obiectio, q̄ poteſt fieri contra hoc: qđ ponim⁹ locū eſſe terminū continentis, quia continens ſit mobile & terminus continentis erit mobilis, & ſic aliquod quietū exiſtēs habebit diuerſa loca. Sed hoc non ſequitur. quia terminus continentis nō erat locus, inquātum eſt hæc ſuperficies illius corporis mobilis, ſed ſecūdum ordinē, vel ſitū quē habet in toto immobili. Ex quo patet, qđ ratiō loci in oībus continentibus eſt ex primo continēte, & locante. ſ. Cœlo. Deinde cum dicit.

Quare locus eſt finis continentis immobilis, primus. A R G Y.

Quare terminus continētis immobilis primus locus eſt

Concludit ex præmiſsis definitionē loci. ſ. quòd locus eſt terminus immobilis continentis primum. dicit autem. {Primus} vt deſignet locum proprium, & vt excludat locum communem. Deinde cum dicit.

Atq; ob hoc, medium quidem Vniuerſi infra, fines autē citeriores cœli ſuprà maximè omnibus propriè eſſe videntur. Quia illud quidem ſemper manet. fines autem Cœli eodem modo ſeſe habentes, manent. Quare, cum leue quidem ſit id quod ſurſum pergit, graue autem id, quod deorſum fertur ſuapte natura: his quidem finis, qui verſus medium continet infra eſt; & ipſum etiam medium; his autem, qui verſus ultimum continet, ſuprà: & ipſum etiam vltimum. A R G Y.

T.c.42. *Et propter hoc medium Cęli. & vltimum ad nos circularis loci mutationis videtur eſſe, hoc quidem ſurſum, illud verò deorſum maximè omnibus propriè. quia hoc quidem ſemper manet: circulorum autem vltimum, ſimiliter ſe habens, manet. Quare. quoniam quod leue quidem ſurſum fertur natura, quòd verò graue deorſum quod quidem eſt ad medium continens, deorſum eſt, & ipſum medium: quod verò ad vltimum ſurſum eſt. & ipſum vltimum.*

Oſtendit definitionem bene aſsignatā per hoc qđ ea, quę dicuntur de loco, congruunt ſecundum hāc definitionem. Et ponit tria, quorum primū eſt, quòd ꝓpter hoc quòd locus eſt continens immobile {mediū Cœli}. i. centrum {& vltimum circularis loci mutationis}. i. corporum circulariter motorum, vltimum dico {verſus nos,}. ſ. ſuperficies orbis lunæ {videtur hoc quidem eſſe ſurſum,}. i. vltimum prædictum {illud verò eſſe deorſum,}. ſ. medium. Et hoc maximè propriè videtur dici inter omnia: quia centrum ſphęræ ſemper manet. Illud autem, quod eſt vltimum in corporibus circulariter motis verſus nos, licèt moueatur circulariter tamen manet, inquātum ſimiliter ſe habet. i. in eadem elongatione ad nos. Et, quia ad propria loca mouent̄ corpora naturalia, inde eſt, quòd leuia naturaliter mouentur ſurſum, & grauia deorſum; quia ipſum mediū, & terminus continens verſus medium, vocatur deorſum: & ſimiliter ipſum vltimum, & quod eſt verſus vltimum, dicitur eſſe ſurſum. vtitur autem tali modo loquendi: quia terrę, quę eſt ſimpliciter grauis, locus eſt medium, aquæ autem loc⁹ eſt verſus medium. Et ſimiliter locus ignis; qui eſt ſimpliciter leuis, eſt vltimum, locus autem aeris eſt verſus vltimum. Secundum ponit ibi.

Et propterea, locus ſuperficies quædam, & quaſi vas continensq; eſſe videtur. A R G Y.

Et propter hoc, planum videtur eſſe quoddam: & ſicut vas locus & continens.

Et dicit, quòd quia locus eſt terminus, ꝓpter hoc locus dicitur eſſe, ſicut quędam ſuperficies, & ſicut quoddam vas continens, nō autem ſicut ſpacium vaſis continentis. Tertium ponit ibi.

Præterea locus ſimul cum ipſa re quodammodo locus eſt. Quippe cum ipſi fines ſint ſimul. A R G Y.

Amplius ſimul cum re quodammodo locus eſt. ſimul n. finis eſt, & locus.

Et dicit, quòd quia locus eſt termin⁹, ꝑꝑ hoc ſimul eſt loc⁹ & locatum: quia ſimul eſt finis locati, & terminus continentis, qui eſt locus, quia tangentium vltima

ſimul

ſimul ſunt.& ſecundũ hoc etiã intelligitur,quod loc⁹, æquatur locato, quia.ſ.æquantur ſecundum extrema.

LECTIO VII.

Quorumcunq; corporum tam proprius quã cõmunis. aſſignatur locus, modus quoq: in eo exiſtendi, & pręcipuè vltimi, diſſeritur.

ARGY. *Atqui corpus quidem,ut eſt in loco,extra quod,aliquod eſt corpus continentis ipſum. Quod verò non ita ſe habet, non eſt in loco.*

CVi quidem igitur corpori eſt aliquod extra corpus continens ipſum, hoc in loco eſt, cui verò non, minimè. T.c.43.

Poſtquàm Philoſophus definiuit locum,hic oſtẽdit qualiter aliqd ſit in loco.& circa hoc duo facit. Primo oſtendit qualiter aliquid ſimpliciter ſit in loco,& qualiter non.Secundo oſtendit quomodo illud,ꝙ non eſt ſimpliciter in loco,ſecundum quid in loco ſit ibi. ¶Vnde & ſi aqua fiat. (Huius tex. parte ſecunda.) Concludit ergo primo ex præmiſsis, ꝙ cum locus ſit terminus continentis,cuicunq; corpori adiacet aliquod corpus cõtinens ipſum exterius,hoc eſt in loco ſimpliciter & per ſe: cui verò corpori non adiacet aliquod corpus exterius continens ipſum,minimè eſt in loco. Tale autem corpus in Mundo non eſt, niſi vnum,ſ.vltima ſphæra,quæcunq; ſit illa.vnde ſecũdum hãc determinationem,ſequitur ꝙ vltima ſphæra (An vltima ſphęra ſit in loco.) nõ ſit in loco.Sed hoc videtur impoſsibile,quia vltima ſphęra mouetur in loco,nihil autem mouetur in loco, quod non ſit in loco. Huiuſmodi igitur dubitationis difficultas non accidit ijs,qui tenẽt ſententiam de ſpacio.nõ eſt enim eis neceſſe dicere,ꝙ ad hoc,ꝙ ſphæra, vltima ſit in loco,quòd habeat corpus continẽs,ſed ſpacium quod intelligitur penetrare totum mundum, & omnes partes eius,eſt locus totius mundi,& cuiuſlibet partium eius ſecundum eos.Sed hæc poſitio eſt impoſſibilis, quia vel oportet dicere, qđ loc⁹ non ſit aliquid præter locatum,vel quòd aliquę dimẽſiones ſpatij ſint per ſe exiſtentes, & tamen ſubintrantes dimenſiones, corporum ſenſibilium, quæ ſunt impoſsibilia. Vnde (Opinio Alexan.) Alexãder dicit,quòd vltima ſphæra nullo modo eſt in loco,nõ.n.oẽ corpus de neceſsitate eſt in loco,cum locus non cadat in definitione corporis. Et propter hoc dixit,qđ vltima ſphęra nõ mouetur in loco, neq; ſecũdum totum,neque ſecũdum partes. Sed,quia oportet (Opinio Auicen.) omnem motum in aliquo genere mot⁹ poni, Auicen. eum ſecutus,dixit quod motus vltimæ ſphæræ non eſt motus in loco,ſed motus in ſitu,contra Ariſt.qui dicit in Quinto huius,quod mot⁹ eſt tm̃ in tribus generib. .ſ.quãtitate,qualitate,& vbi.Sed hoc non põt ſtare.impoſsibile eſt.n.quòd motus ſit per ſe loquendo in aliquo genere,cui⁹ ſpecierũ rõ in indiuiſibili cõſiſtit. ꝓpter hoc.n.in ſubſtãtia nõ eſt motus. quia rõ cuiuſlibet ſpeciei ſubſtantiæ conſiſtit in indiuiſibili,eò quod ſpecies ſubſtantiæ nõ dicũtur ſecũdũ magis & minus. & propter hoc,cum motus habeat ſucceſsionem, non producitur in eſſe forma ſubſtãtialis per motũ,ſed per generationẽ,quæ eſt terminus motus, ſecus aũt eſt de albedine,& ſimilibus,quę participantur ſecundũ magis, & minus.Quęlibet aũt ſpecies ſitus habet rõnem in indiuiſibili cõſiſtentẽ,ita,quòd ſi aliquid additur vel minuitur,nõ eſt eadẽ ſpecies ſit⁹.vnde impoſsibile eſt, qđ (Situs prædicamenti, & ſitus quantitatis differẽtia quid.) in genere ſitus ſit motus.Et præterea remanet eadẽ difficultas.nã ſitus (ſecundũ quod ponitᷓ prędicamentũ) importat ordinẽ partiũ in loco,licet ſecundũ quòd ponitur differẽtia quãtitatis nõ importat,niſi ordinẽ partiũ in toto.oẽ igitur,quod mouetᷓ ſecundũ ſitũ, oportet qđ moueatur ſecundũ locũ. Quidã aũt alij dixerũt (Opinio Auempace.) .ſ.Auẽpace,quòd aliter aſsignãd⁹ eſt locus corpori, qđ mouetur circulariter,& aliter corpori,quod mouetur, motu recto.quia.n.linea recta eſt imꝑfecta,additionẽ recipiens,corpus,quod mouetur motu recto,requirit, locum exterius continentem.quia verò linea circularis in ſeipſa perficitur,corpus,quod circulariter mouetur non requirit locum exterius cõtinentem, ſed locũ circa quem reuoluatur,vnde & motus circularis dicitur eſſe motus circa medium. Sic igitur dicũt quòd ſuperficies conuexa* ſphærę contentę, eſt locus primæ ſphęræ. (* quã Themiſtio. Simpli. tribuere videtur. de intimo conuexo ſuperficiei.) Sed hoc eſt contra ſuppoſitiones cões prius de loco poſitas.ſ.quòd locus ſit cõtinẽs, & quòd locus ſit æqualis locato. Et iõ. Auer.dixit quòd vltima ſphæra ẽ in loco per accidens.Ad cuius euidentiã conſiderandũ eſt quòd oẽ illud, quod habet fixionẽ per alterũ dicitur eſſe per accidẽs in loco,ex hoc quòd id,per quod figitur,in loco eſt,vt patet de clauo infixo naui,& de homine quieſcente in naui,manifeſtum eſt aũt quòd corpora circulariter mota habent fixionẽ per immobilitatẽ centri, vnde vltima ſphęra dicitur eſſe in loco per accidens in quãtum cẽtrum,circa quod reuoluitur,habet eſſe in loco. (Opinio Auer.) Quod aũt alię ſphærę inferiores habent ꝑ ſe locũ,in quo cõtinentur,hoc accidit,& non eſt de neceſsitate corporis circulariter moti. Sed cõtra hoc obijcitur,quia,ſi vltima ſphęra ſit in loco per accidẽs,ſequitur,quòd moueatur in loco per accidens, & ſic motus per accidens eſt prior motu per ſe. Sed ad hoc reſpõdetur qđ ad motũ circularẽ non requiritᷓ, quòd id, quod mouetᷓ per ſe circulariter, ſit per ſe in loco, requiritur, aũt ad motum rectum.Sed hoc videtᷓ eſſe contra definitionẽ Ariſt.quã ſupra poſuit de eo,qđ eſt in loco per accidens.dixit.n.aliqua eſſe,vel mouri in loco per accidens,ex hoc quòd mouetur id,in quo ſunt,nõ aũt dicitur aliquid eſſe in loco per accidens ex hoc quòd aliqd quod eſt oĩno extrinſecũ ab ipſo, eſt in loco. cum igitur centrum ſit omnino extrinſecũ a ſphęra vltima, ridiculum videtᷓ dicere,quòd ſphæra vltima ſit in loco, per accidens ex hoc quod centrum eſt in loco. Et ideò (Opin. Themiſtij.) magis approbo ſententiã Themiſtij qui dixit,quòd vltima ſphęra eſt in loco per ſuas partes. Ad cui⁹ euid. tiã conſiderandum eſt,quòd ſicut Ariſt. ſupra dixit,nõ ꝗreretur loc⁹ niſi propter motum,qui demonſtrat locũ, ex hoc quòd corpora ſuccedunt ſibi in vno loco. Vnde licet locus non ſit de neceſsitate corporis, eſt tñ de neceſsitate corporis,quòd mouetur ſecũdum locum. ſic igitᷓ alicui corpori moto localiter, neceſſe eſt aſsignare locum, ſecundũ quòd in illo motu cõſideratur ſucceſſio diuerſorum corporum in eodẽ loco. In his igitur,ꝗ mouentur motu recto, manifeſtũ eſt quòd duo corpora ſuccedũt ſibi in loco ſecundum totum,quia totum vnum corp⁹ dimittit totum locum,& in ipſum totum ſubintrat aliud corp⁹.vnde neceſſe eſt quòd corpus,qđ mouetur motu recto,ſit in loco ſecũdum ſe totum.in motu aũt circulari,licet totũ fiat in diuerſis locis rõne, non tñ totum mutat locum ſubiecto,ſemper.n.remãnet idem locus ſubiecto,ſed diuerſificatur ratione tantum,vt in Sexto hui⁹ dicetᷓ. ſed partes mutant locum, non ſolum ratione,ſed ſubiecto. Attẽditur ergo in motu circulari ſucceſsio in eodem loco,non totorum corporum,ſed partium eiuſdẽ corporis. non igitur corpori,quòd circulariter mouetur, debetᷓ ex neceſsitate locus ſecundum totum,ſed ſecũdum partes. Sed contra hoc eſſe videtur quòd partes ſecundum locum corporis continui non ſunt in loco, neq; mouẽtur,ſed totũ mouetur, & totum eſt in loco.manifeſtum eſt autem, quòd vltima ſphæra eſt corpus continuum,partes igitur eius nec ſunt in loco,nec mouẽtur ſecundũ locum & ſic non videtur verum quòd vltimæ ſphęræ debeatur locus rõne partium. Sed ad hoc dĩcẽdum eſt,quòd partes toti⁹ continui,licèt nõ ſint in loco in actu, ſunt tamen in loco in potentia,ſecundum quòd continuũ eſt diuiſibile: pars.n.ſi ſit diuiſa erit in toto ſicut in loco vnde per hunc modum partes continui mouẽtur in loco,& hoc maximè apparet in continuis humidis, quæ ſunt facilis diuiſionis,ſicut in aqua,cui⁹ partes inueniũtur moueri infra totã aquam. Sic igitur,quia aliquid dicitur de toto ratione partiũ, in quãtum partes vltimæ

ſphęræ

ſphærę ſunt in loco in potentia,ſtota vltima ſphæra eſt in loco per accidens,ratione partium: & ſic eſſe in loco ſufficit ad motum circularem. Siquis autem ſubijciat,quòd id,quod eſt in actu, eſt prius eo q̃ eſt in potentia: & ſic videtur inconueniens quòd primus mot' localis ſit corporis exiſtentis in loco per partes,quę sũt in potentia in loco.Dicẽdum eſt ergo, quòd hoc optimé congruit motui primo.neceſſe eſt enim quòd gradatim ab vno im mobili deſcendatur ad diuerſitatem, quæ eſt in mobilibus. Minor eſt autem variatio, quæ eſt ſecundum partes exiſtentes in loco in potentia,quã quæ eſt ſcd'm tota exiſtentia in loco in actu. Vnde primus motus,qui eſt circularis,minus habet de difformitate,& plus retinet, de vniformitate propinquior exiſtens ſubſtantijs immobilibus. Multo autem conuenientius eſt dicere,quòd vltima ſphæra ſit in loco propter partes ſuas intrinſecas,quàm propter centrum, q̃ eſt omnino extra ſubſtantiam eius, & magis conſonat opinioni Ariſtotelis, vt patet inſpicienti ſequentia, in quibus Philoſoph' manifeſtat quomodo Cęlum ſit in loco: ibi.

ARGY. *Quapropter etiamſi aqua fuerit tale, partes quidem ipſius mouebuntur. alia nanq; aliam continet. Vniuerſim autem partim mouebitur, partim haud mouebitur. vt totum enim ſimul locum non mutat. verſatur tamen(partium enim hic locus eſt) & ſurſum quidem & deorſum non mouetur.Quædam autem verſantur, & quædam ſurſum, atque deorſum mouentur: quæ denſitatem habent, ac raritatem.*

Vnde & ſi aqua fuerit huiuſmodi partes quidem mouebuntur ipſius: continentur enim ſubinuicem: omnis autem eſt in quam quod mouebitur, & tanquam non. ſic quidem enim tota ſimul locum non mutat, circulariter autẽ mouebitur (partium.n.hic locus eſt) & ſurſum quidem, & deorſum non Circulariter autem quædam.alia verò ſurſum,& deorſum,quæcunque habent denſitatem, & raritatem.

Secũda pars tex.c.41. Circa hoc n.duo facit.Primo.n.manifeſtat quomodo ſphæra vltima eſt in loco, ſecũdo infert cõcluſionẽ ex dictis, ibi. § Vnde mouetur circulariter.§ Circa primum tria facit.Primo manifeſtat, q̃ vltima ſphæra eſt in loco p̃ partes Secũdo quomõ partes ei' ſint in loco; Tex.c.44. ibi.§Sicut autem dictum eſt alia quidem.§Tertio quo Tex.c.45. modo ex partibus cõpetat toti eſſe in loco ibi.§Et alia quidem per ſe.§ Quia ergo dixerat, q̃ cui non eſt aliquod extra continens,non eſt in loco per ſe, cõcludit, q̃ ſi aliquod huiuſmodi corpus,quod nõ contineat̃ ab alio,ſicut eſt vltima ſphæra,ſit aqua in qua magis apparet,quod dicitur propter facilem diuiſionẽ partiũ,partes eius mouebũtur,in quantum continentur ſubinuicem,ſic quodammodo in loco exiſtẽtes. Sed tota aqua quodãmodo mouebitur,& quodammodo non.nõ.n. ſic mouebit̃ quod tota ſimul mutet locũ,quaſi tranſlata in alium locum ſubiecto diuersũ,ſed mouebitur circulariter:qui quidem motus requirit locum partiũ,& non totius:& non mouebitur ſurſum & deorſum, ſed circulariter. Quædam autem mouebuntur ſurſum & deorſum mutantia locũ ſecundũ totum,ſcilicet corpora rara,& denſa,vel grauia & leuia. Secundo ponit ibi.

ARGY. *Vt autem dictum eſt quædam in loco potẽtia ſunt, quædam actu, Idcirco cum id,quòd eſt ſimilium partium continuum eſt,tum partes potentia ſunt in loco: ſed, cum ſunt ſeparatæ atque, vt in cumulo ſit, ſe tangunt, tum in loco ſunt actu.*

T.c.44. *Sicut autem dictum eſt, alia quidem ſunt in loco ſecundum potentiam,alia verò ſecundum actum. Vnde, cùm ſit quidem continuum id, quod eſt ſimilium partium, ſecundum potentiã in loco partes ſunt: cum autem ſeparata quidem ſunt, tangant autem ſe,ſicut collectio,ſecũdum actum ſunt.*

Oſtẽdit quomodo partes vltimæ ſphærę ſunt in loco, & dicit, quod ſupra dictum eſt, quædã sũt in loco in actu,quędã ſecundum potentiã. Vnde,cum aliquod ſit continuum ſimilium partium,partes eius ſunt in loco ſecundum potentiã,ſicuti eſt in vltima ſphæra. Sed quando partes ſunt ſeparatæ, & ſolum contiguæ, ſicut accidit in collectione lapidum, tũc partes ſunt in loco ſecundum actum. Tertio ibi.

Et rurſus alia quidem per ſe. vt omne corpus, aut latione aut accretione mobile per ſe alicubi eſt. Cœlum autem, (vt dictum eſt.) non eſt alicubi totum, neque eſt vllo in loco ſi nullum ipſum continet corpus, ſed quo mouetur, hoc & locus eſt partibus alia nanque partium, alij hæret. Alia verò per accidens, vt anima, atque Cœlum. Omnes nanque partes quodammodo ſunt in loco. circunquaq; enim alia, aliam continet. ARGY.

Et alia quidem per ſe ſunt. vt omne corpus aut ſecundum loci mutationem aut augmentum mobile, alicubi per ſe exiſtit. Cœlum autem, ſicut dictum eſt, non eſt alicubi totum, neque in aliquo eſt; ſi quidem nullum corpus continet ipſum, ſecundum quod autem mouetur, ſic & locus eſt partibus. altera enim paritum ad alteram habita eſt. Alia verò ſecundum accidens, vt anima, & cœlum, partes enim in loco quodammodo omnes ſunt. in eo enim quòd circulariter ſuum continet alia aliam. T.c.45.

Oſtendit quomodo ex hoc ſequetur, totam ſphęrã eſſe in loco,& dicit,quòd quędã sũt per ſe in loco,ſicut omne corpus,quod per ſe mouetur in loco, vel ſecundum loci mutationem,vel ſecundum augmẽtum,vt ſupra dictum eſt.ſed cœlum.i. vltima ſphæra,nõ eſt hoc T.c.32. modo in loco,ſicut dictum eſt,cum nullum corpus cõtineat ipſum,ſed ſ'm quod mouetur circulariter, partibus ſibi inuicem ſuccedentibus, ſic & locus debetur partibus eius in potentia, vt dictum eſt,in quantũ ſcilicet vna pars eius eſt habita idest conſequenter ſe habens ad aliam. Quædam verò ſecundum accidens sũt in loco: ſicut anima,& omnes formæ & hoc etiã modu Cęlum ſcilicet vltima ſphæra, eſt in loco, in quantum omnes eius partes ſunt in loco, ex eò,quòd vnaquęque pars eius cõtinetur ſub alia,ſecundum circulationem.in corpore enim non circulari pars extrema remanet non contenta,ſed continens tantum.ſed in corpore circulari,quælibet pars eſt continens &contenta, in potentia tamẽ.Vnde ratione omnium partium ſuarum, corpus circulare eſt in loco.Et hoc accidit eſſe p̃ accidẽs.ſ. per partes:ſicut ſupra,cũ dixit,q̃d partes corporis mouentur per accidens in loco. Deinde cũ dicit.

Quapropter ſupremum quidem corpus verſatur. Vniuerſum autem alicubi non eſt, & ipſum eſt aliquid. quod enim alicubi eſt, & ipſum eſt aliquid, & inſuper aliquid aliud extra ſe habet quod continet. At præter vniuerſum ac totum, nihil eſt extra. Et propterea omnia ſunt in cœlo forſitan enim cœlum eſt vniuerſum. Eſt autem locus, non ipſum cœlum, ſed aliquid eius, vltimus inquam finis quieſcens, quo corpus mobile tangit. Et idcirco terra in aqua, hæc in aere, aer in æthere, & æther in cœlo eſt collocatus: ipſum verò cœlum nullo in alio corpore eſt vlterius collocatum. ARGY.

Vnde mouetur circulariter ſolum quod ſurſum eſt. Totum autem non alicubi eſt quod enim alicubi eſt, & ipſum aliquid eſt. & adhuc aliquid oportet eſſe extra hoc, in quo quidem continetur. extra autem omne & totum nihil eſt. Et propter hoc omnia in cœlo ſunt. cœlum enim ipſum totum fortaſsis eſt, Eſt autem locus, non cęlum, ſed cœli quidam, vltimus, ſcilicet & tangens mobile corpus terminus quieſcens. Et propter hoc terra in aqua eſt hæc verò in aere, hic autem in æthere, æther verò in cœlo, cœlum autem non amplius in alio eſt. T.c.46.

Inducit quandam concluſionem ex prædictis. quia

enim dixerat quod corpus, quòd circulariter mouetur non oportet eſſe in loco ſecundũ totum, ſed ſolum per accidens rõne partium, cõcludit ꝙ corpus ſupremum, mouetur ſolum circulariter, propter hoc qđ ipſum totum non eſt alicubi: quia quod eſt alicubi, ipſum eſt aliquid, & habet aliquid extra ſe, à quo continetur: ſed extra totũ nihil eſt. Et propter hoc, omnia dicũtur eſſe in cœlo, ſicut in vltimo continente: quia cęlum fortaſsis ẽ ꝙ eſt totũ continens. Dicit autẽ ſfortaſsis. quia nondum probatũ eſt, quòd extra cęlum nihil ſit. Nõ eſt autem ſic intelligendum, quòd ipſum corpus cœli ſit locus. ſed quędam ſuperficies vltima eius verſus nos, & eſt ſicut terminus tãgens corpora mobilia, quę in ipſo sũt. & propter hoc dicimus, quòd terra eſt in aqua, quæ eſt in aere: qui eſt in ęthere. i. igne, qui eſt in cęlo, quod nõ eſt vlterius in alio. Secundũm verò intentionem Auer. litera iſta aliter exponenda eſt. nam exemplũ de aqua, quod primò inducit, non eſt referẽdum, ſecundum ipſum, ad vltimam ſphærã: ſed ad totũ vniuerſum, quod quidem moueł, in quãtum partes eius mouentur. quædam quidem circulariter, vt corpora cęleſtia: quædam verò motu ſurſum, vel deorſum, vt inferiora corpora. Quod verò poſtmodum inducitur, quòd quædam sũt in loco actu, quędam potentia, non eſt referendum ad prius dicta, ſed oportet vt propter ſe dictum accipere. quia. n. dixerat, quòd quædã ſunt in loco ſecundũ partes, quædã ſcđm totũ, conſequenter adiungit, qđ quædam ſunt in loco ſm actum: quędam ſm potẽtiam: & vlterius ꝙ quædam ſunt in loco per ſe, quędam per accidens: Vbi notandũ eſt, ꝙ cœlum ſm ipſum dupliciter accipitur hic. nã primo cęlum accipitur pro vniuerſitate corporum, & maximè cęleſtiũ. ſecũdo ꝓ vltima ſphæra. Dicit ergo, ꝙ per ſe ſunt in loco, quæ mouẽtur ſecundum locũ, ſiue ſm totum, ſiue ſecundum partes, vt cęlum, & vniuerſum: per accidens autem ſunt in loco, vt anima & cœlum ideſt vltima ſphæra: quia oportet dicere, quod omnes partes vniuerſi aliquo modo ſint in loco. vltima quidem ſphæra per accidens, alia verò corpora per ſe, inquantum ab exteriori corpore cõtinentur. & hoc manifeſtat vſque in finem.

LECTIO VIII.

Ex data loci definitione, propoſita eſſe circa loci dubia omnia ſoluuntur, eaque omnium ſecundum naturam mobilium motus, ac quietis rationem reddi poſſe aſſeritur.

ARGY. *Patet autem ex his ſi hoc modo locus dicatur, dubitationes omnes ſolui facile poſſe. Neque enim vnà cum corpore, neceſſe eſt locum incrementa ſuſcipere: neque locum eſſe puncti: neque in eodem corpora eſſe duo, neque interuallum quidem corporeum eſſe. Corpus eſt enim quoduis id, quod eſt inter ſi..es corporis continentis: ſed non corporis ſpatium. Eſt etiam, & hiſce locus alicubi, non vt in loco, ſed vt finis in eo, quod eſt finitum. Non eſt enim in loco, omne quod eſt: ſed tantum mobile corpus.*

T.c.47. *MAnifeſtum autem ex his, quoniam, & dubitationes omnes ſoluuntur, ſic vtique dicto loco. Neque enim ſimul augmentari neceſſe eſt locum, neque puncti eſſe locũ, neque duo corpora in eodem loco. neque ſpatium aliquod eſſe corporeum: corpus enim eſt medium loci quoduis, ſed nõ ſpatium corporis. Et eſt locus alicubi, non ſicut in loco autem, ſed ſicut terminus in termino, non enim omne quod eſt, in loco eſt, ſed mobile corpus.*

Poſtquàm Philoſophus oſtẽdit quid ſit locus, hic ex definitione data, ſoluit dubitationes ſupra poſitas de loco. Fuerũt autem ſupra poſitæ ſex rationes ad oſtẽdendum locum non eſſe, quarum duas * prætermiſit illam ſcilicet in qua inquirebatur, vtrũ locus eſſet elementũ, vel ex elementis. & iterum illam, in qua oſtendebatur, ꝙ ad nullũ gen' cauſæ locus reducatur. nõ. n. à ponentibus locum, ſic ponitur quaſi elemẽtum, vel cã rerũ. vnde facit mentionem ſolum de quatuor reſiduis, quarum vna erat, quòd, cum loc' non deeſſet corpori, nec corp' loco, videbatur ſequi, quod augmẽtato corpore, augmẽtetur locus. Sed hoc ſequitur, ſi ſupponał, quod locus ſit ſpacium quoddam, coextenſum dimenſionibus corporis, vt intelligatur illud ſpacium creſcere, creſcente corpore. ſed hoc non eſt neceſſe ſcđm definitionem prædictam de loco, ꝙ ſit termin' continentis. alia ratio fuit, ꝙ, ſi loc' corporis, aliud eſt à corpore, ꝙ etiã locus puncti, aliud ſit à puncto: quare non videbat poſſibile, ꝙ loc' ſit aliud à corpore: cum locus puncti nõ ſit aliud à puncto. Sed hæc etiam rõ procedit ſm imaginationem eorum, qui opinabantur locũ eſſe ſpatium coæquatum dimenſionibus corporis: vnde oportebat, qđ cuilibet dimenſioni corporis, reſponderet dimẽſio ſpatij: & ſimiliter cuilibet puncto corporis. ſed hoc nõ oportet dicere, ſi ponamus locum eſſe terminum cõtinentis. Alia rõ fuit, ꝙ ſi locus eſt aliquid, oportet quòd ſit corpus: cum habeat tres dimẽſiones rerum, & ſic ſequetur duo corpora eſſe in eodem loco. Sed ſecũdum eos, qui ponebant locum eſſe terminum corporis continentis, nõ oportet dicere, neque quòd ſit aliquod ſpatiũ corporeum, mediũ inter extremitates corporis cõtinẽtis: ſed quòd ſit ibi quoddã corpus. Item alia rõ fuit qđ ſi omne quod eſt, eſt in loco, ſequitur qđ etiã loc' ſit in loco. Quæ quidem rõ de facili ſoluitur, ſuppoſito ꝙ locus ſit terminus continentis. manifeſtũ eſt. n. ſm hoc, qđ loc' eſt in aliquo. ſ. in corpore continente: non tñ ſicut in loco, ſed ſicut terminus in aliqua re finita: vt pũctũ in linea, & ſuperficies ĩ corpore. nõ. n. neceſſariũ eſt, qđ omne ꝙ eſt, ſit in aliquo, ſicut in loco, ſed hoc neceſſe eſt, ſolum de corpore mobili. mot'. n. induxit ad diſtinguendum inter locatũ, & locũ. Deinde cũ dicit.

a con. ſuo dilu. Simpl. dicit. n. partem eſſe elementi locũ, quia ſuperficies, et cauſam finalẽ, quia illuc tẽdunt natura locata, & conſeruantur in eo.

Et fertur igitur quodque cum ratione ſuum ad locum. Quod enim poſt aliquod deinceps eſt collocatum, ac illud nõ violentia tangit id propinquum eſt illi natura. atque ſi copulata quidem ſint, paſſione carent. ſi verò ſe tangant paſſiua ſunt vic ſſim, atque actiua. ARGY.

Et fertur igitur in ſuum ipſius locum vnumquodq; rationabiliter. Cui enim conſequenter, & quod tangitur non vi, proximum eſt. Et ſimul apta nata, impaſſibilia ſunt. Quæ verò tanguntur, & actiua, & paſſiua ſunt adinuicem. T.c.48.

Aſsignat ex prædicta definitione rationem proprietatum loci. Et primo quantum ad hoc quòd corpus naturaliter fertur ad propriũ locũ. Secundo quantum ad hoc, ꝙ corpus naturaliter quieſcit in ſuo loco ibi. ſEt manet igitur natura. Dicit ergo primo, ꝙ, ſi ponatur locus eſſe terminus continentis, rationabiliter aſſignari pot eſt cauſa, quare vnumquodq; corpus ferat ad propriũ locum. quia illud corpus continens, ad qđ conſequenter ſe habet corpus contentum & locatum, & quod ab eo tangitur terminis ſimul exiſtentibus, & hoc non per violentiam, eſt proximum ei ſecundũ naturam. ordo. n. ſitus in partibus Vniuerſi attẽditur ſm ordinem naturæ. Nam corpus celeſte, quod eſt ſupremum, eſt nobiliſsimũ. poſt quod inter alia corpora ſecundũ ignobilitatẽ naturę eſt ignis, & ſic deinceps vſq; ad terram. Vnde manifeſtũ eſt, qđ corpus inferius, qđ ſe habet conſequenter ſm ſitum ad corpus ſuperius, eſt proximum ſibi in ordine naturæ. Et ideo addit. ſnõ vi. ſvt oſtendat naturalem ordinem ſitus, cui reſpõdet ordo ſitus naturalis: & excludat ordinem ſitus violentũ, ſicut aliquando per violentiam corpus terreſtre eſt ſuper aerem vel aquã. & huiuſmodi duo corpora ſe cõſequentia in naturali ordine ſitus, & in ordine naturarum, ſimul apta nata eſſe, ſunt impaſsibilia, i. cum continuantur adinuicem, & fiunt vnum, ad quod aptitudinem habent propter propinquitatem naturę, tũc ſunt Seque. text.

* Duas dubit. quas inſolutas Ariſto. reliquit

im paſsibilia, ſed dũ tangũtur diſtincta exiſtentia propter contrarietatem qualitatum actiuarum, & paſsiuarum, ſunt actiua, & paſsiua ad inuicem. Sic igitur proximitas naturæ, quę eſt inter corpus continens, & cõtentum, eſt cauſa quare corpus naturaliter mouetur ad ſuũ locum: quia oportet, quod gradus naturalium locorũ, reſpõdeat gradui naturalium locatorũ (vt dictum eſt.) Sed hæc ratio non poteſt aſsignari ſi ponatur loc⁹ eſſe ſpatiũ: quia in dimẽſionibus ſpatij ſeparatis, nullus ordo naturæ conſiderari poteſt. Secundo ibi.

ARGY. *Manet præterea quodque proprio in loco non ſine ratione ſuapte natura. Etenim hæc pars toto in loco, vt diuiſibilis pars eſt ad totum: veluti cum aeris quiſpiam vel aquę mouerit partem. Sic etiam ex aqua ſeſe ad aerem habet. nã alterum eſt velut materies, alterum forma. Aqua quidem materies aeris, aer autem quaſi quidam illius actus. Aqua nanque potentia aer eſt, at aer alio modo potentia aqua. Sed de his eſt poſterius pertractandum. Atque, id, quod nunc neceſsitate compulſi temporis, hunc ad locum attulimus: obſcureque eſt dictum, tunc dilucidius explicabitur. Quod ſi idem eſt materies atque actus, ambo nanque eſt aqua: ſed alterum potentia, alterum actu: ipſa ſanè ad aerem, vt pars quodammodo ſe habet ad totum. Quapropter & his eſt tactus. Copulatio verò tunc erit, cum ambo fuerint vnum actu. Sed eſſe quidem locum & quiduam ſit locus, ſatis iam diximus.*

Et manet igitur natura in proprio loco, * *vnumquodque rationabiliter, & nanque hæc pars ini toto loco, ſicut diuiſibilis pars ad totum eſt: vt cum aquæ aliquis moueat partem aut aeris.* ª *Sic autem, & aer ſe habet ad aquam, vt materia, hęc autem ſpecies: aqua quidem materia aeris, aer autem ſicut actus quidam ipſius. Aqua enim potentia aer eſt, aer verò potentia eſt aqua alio modo. determinandum autem de his poſterius eſt. Sed propter tempus, neceſſe quidem eſt dicere. incertè autem nunc dictum, tunc erit certius. Si igitur idem materia & actus (aqua enim, eſt vtraque, ſed hoc quidem potentia, illud verò actu) ſe habebit utique ſicut pars quodammodo ad totum. vnde & his tactus ineſt Copulatio autem, cum vtraque actu vnum fiant. Et de loco quidem & quoniam eſt, & quid eſt dictum eſt.*

* Simpli apertiſsimè fatetur, elementa locare ſe inuicẽ per ſymbolas qualitates & duo dubia affert & diluit qui tamen non cõtrariatur S. Tho. pro A Egidio.

a T.c.49.

Aſsignat cauſã, quare corpora naturaliter quieſcunt in ſuis locis, & dicit, quod hoc accidit rationabiliter, ſi ponamus locum eſſe terminum corporis continẽtis. quia ſecundum hoc, corpus locatum ſe habet ad corp⁹ continens, ſicut quædam pars ad totũ, diuiſa tamẽ. Et hoc manifeſtius apparet in corporibus quæ ſunt facilis diuiſionis, ſicut eſt aer vel aqua. horum. n. partes poſsũt moueri ab aliquo in toto, ſicut locatum mouetur in loco, & hoc etiam non ſolum verum eſt ſecundum figuram cõtinendi vnum ſub alio, ſed etiam ſcd̃m proprietatem naturæ. aer. n. ſe habet ad aquam vt totum: quia aqua eſt vt materia, aer aũt vt forma. nã aqua eſt quaſi materia aeris, & aer eſt ſicut forma ei⁹. quod ex hoc apparet, quia aqua eſt in potentia ad aerẽ ſimpliciter. Sed verum eſt, quòd etiam aer eſt quodã alio modo in põtentia ad aquam, vt determinabitur poſteri⁹ in libro de Generatione. ſed ad præſens tempus, neceſſe eſt hoc accipere ad oſtenſionem propoſiti. Sed hic non declaratur per certitudinem, ſed in libro de Generatione declarabitur certius. ibi. n. dicetur, quòd, cũ ex aqua generatur aer eſt corruptio ſecundum quid, generatio ſimpliciter, propter hoc, quod perfectior forma introducitur, & imperfectior abijcitur. Cum autem ex aere generatur aqua, eſt corruptio ſimpliciter & generatio ſecũdum quid: quia perfectior forma abijcitur, & imperfectior introducitur. Sic igitur aqua ſimpliciter eſt in potentia ad aerem, ſicut imperfectum ad perfectũ: aer autem eſt in potẽtia ad aquam ſicut perfectum ad imperfectũ. Vnde aer ſe habet vt forma, & vt totũ, quod habet rationem formæ: aqua verò ſe habet vt materia, & vt pars, quæ pertinet ad rationem materiæ. Quamuis igitur idẽ ſit, & materia, & actus; quia aqua in ſe cõtinet vtrunque: ſed tamen hoc quidem eſt in potentia propriè loquendo, ſcilicet aqua, ſicut imperfectũ: illud verò ſcilicet aer, in actu, vt perfectum: vnde habebit ſe aqua ad aerem quodãmodo, ſicut pars ad totũ. & ideo his, ſcilicet aeri & aquæ, cum ſint duo diſtincta, ineſt tactus, ſed, cum ex vtriſque fit vnum, vno tranſeunte in naturam alterius, tunc fit copulatio, ideſt continuatio. Sicut igitur pars naturaliter quieſcit in toto, ita & naturaliter corpus quieſcit in ſuo loco naturali. Conſiderãdum tamen eſt, quòd Philoſophus hic loquitur de corporibus ſecundum formas ſubſtantiales, quas habẽt ex influentia corporis cœleſtis, quod eſt primus locus: & dans virtutem locatiuam * omnibus alijs corporibus: ſecundum autem qualitates actiuas & paſsiuas eſt cõtrarietas inter elementa: & vnum eſt corruptiuum alterius. Vltimo autem epilogando concludit quod dictum eſt de loco, & quod eſt, & quid eſt.

* Damaſcenus (vt inquit Simpli.) locum ex natura ſua corporibus locatis perfectionẽ præbere putat.

LECTIO IX.

Ad Philoſophum Naturalem quod de vacuo conſiderare ſpectat, & quomodo, rationeſq; tam naturales quam non naturales vacuum eſſe oſtendentes proponit.

ARGY. *Eodem modo autem putandum eſt Naturalis eſſe Philoſophi de vacuo contemplari, quemadmodum & de loco ſi ſit, nec ne, & quonam ſit modo: aut quid tandem ſit. Etenim ſimiliter creditur, atque non creditur, per ea, quæ de ipſo putantur. Nam qui dicunt vacuum eſſe, vt locũ quendam, & vas ipſum ponunt. At plenum quidem eſſe videtur cum habet eam molem, cuius eſt ſuſceptiuum. vacuum autem illa eadem caret, quia idem eſt vacuum, plenum, & locus: eſſe verò ipſorum non idem eſt, ſed diuerſum.*

T.c.52. *EOdem autem modo accipiendum Phyſici eſſe conſiderare de Vacuo & ſi eſt, aut non, & quo modo eſt, & quid eſt ſicut &* ª *de loco. Et nanque ſimilem habet incredulitatem, & fidem, per ea quæ opinantur locum. Vt enim locum quendam, & vas, vacuum ponunt dicentes. videtur autem eſſe plenum quidem, cum habet illam molem grauem, cuius ſuſceptiuum eſt. cum verò priuatum eſt vacuum: tanquam idem quidem ſit vacuum, & plenum, & locus: eſſe autem ipſis non idem.*

a Quid eſt & quomodo eſt (inquit Alpanus) ſecundum opinionem ponentium illud, non quod hoc ſit verũ ſecundum Ariſtot. qui negat omnino inane.

Poſtq̃ Philoſophus determinauit de loco, hic determinat de vacuo. & circa hoc duo facit. Primo manifeſtat ſuam intentionẽ, ſcd̃o proſequitur propoſitũ ibi. §Alij quidem igitur.§ Circa primum duo facit. Primo oſtendit q̄ ad Philoſophum naturalem pertinet determinare de vacuo. Secũdo oſtẽdit quo ordine de vacuo determinandum ſit ibi. § Incipere autem. § Dicit ergo primo, q̄ ſicut ad Philoſophum naturalẽ pertinet determinare de loco an ſit, & quid ſit, ita & de vacuo: q̄a per ſimiles rationes aliqui crediderũt & diſcrediderũt eſſe locum & vacuum. illi. n. qui dicunt eſſe vacuũ, ponunt ipſum vt quendam locum, & quoddam vas: quod quidem vas vel locus videtur eſſe plenũ, cũ habet intra ſe aliquam molem alicuius corporis: ſed qñ non habet dr̄ eſſe vacuum, ac ſi idem ſit ſubiecto locus, & vacuũ, & plenum ſed differant ſolum ſcd̃m rõnem. Scd̃o ibi.

Tex. c.51.

T.c.51.

ARGY. *Incipiamus autem conſiderationem oportet, & hiſce, quæ dicunt ij, qui vacuum aſſerunt eſſe, & iis, etiam quæ dicunt qui ipſum è medio tollunt, & tertio communibus de ipſis opinionibus ſumptis.*

T.c.51. *Incipere autem oportet conſiderationem accipiẽtes quæ dicunt affirmantes eſſe, & iterum quæ dicunt non affirmantes eſſe: & iterum communes opiniones de ipſis.*

Oſtẽdit quo ordine determinandum ſit de Vacuo, & dicit, quod oportet incipere ab hoc, q̄d ponam⁹ rationes eorum, qui dicunt vacuum eſſe: & iterum eorũ

qui dicunt vacuum non eſſe, & iterum communes opiniones de vacuo, quid, ſcilicet ad rationem vacui pertineat. Deinde cum dicit.

Qui igitur non eſſe conantur oſtendere, non id è medio tollunt, quod homines dicere vacuum volunt, ſed quod dicunt errantes, vt Anaxagoras, & qui hoc redarguunt modo. Nam aerem aliquid eſſe demonſtrat torquentes vtres, ac aerem roboris eſſe participem, oſtendentes: & item ipſum in hiſce vaſis includentes, quæ ſurripiunt aquam. Ac homines Vacuum ſpatium eſſe volunt, in quo nullum eſt ſenſibile corpus. Atque cum omne quod eſt corpus, eſſe exiſtiment, id in quo nihil eſt omnino, vacuum eſſe dicũt. Quapropter id quod eſt aere plenũ, vacuum inquiunt eſſe. Non igitur id oſtendere eos oportet, aerem inquam aliquid eſſe, ſed ſpatiũ non eſſe quicquam præter corporum molem, aut ſeparabile, aut actu, quod quidẽ vniuerſum corpus ſeiungit, vt non ſit continuum quemadmodum Democritus, & Leucippus, & complures alij. a *Naturalium dicunt: aut etiam ſi quid ponitur extra corpus continuum vniuerſi. Hi igitur ad propoſitum non rectè proficiſcuntur.*

a In eãdem ſententiam incidit Metrodorus Chius, Epicurus, & Pythagoricorum quidam,

Alij quidem igitur tentantes monſtrare quia non eſt, non quod homines volunt dicere vacuum hoc arguunt, ſed peccantes dicunt, ſicut Anaxagoras, & qui eodem modo argumentãtur. demonſtrant enim quod aliquid eſt aer, litigantes per vtres, & demonſtrantes quòd aer eſt fortis et accipientes in Clepſydris. Alij autem homines volunt vacuum eſſe ſpatium, in quo nullum eſt corpus ſenſibile. Opinantes autem omne quod eſt, eſſe corpus dicunt, omnino in quo nihil eſt hoc eſſe vacuum. vnde plenum aere vacuum eſſe. Igitur non oportet monſtrare, quia eſt aliquid aer ſed quia non eſt alterum ſpatium à corporibus, neque ſeparabile, aut quod ſit actu, quod diſtinguat omne corpus. vt ſit non continuum, ſicut dicunt Democritus, & Leucippus & alij multi Phyſiologorum. aut & ſi aliquid eſt extra omne corpus eſt, cum ſit continuum. Hi quidem igitur non ſecundum poſita ad problema contradicunt.

T.c.52.

T.c.53.

Proſequitur quod dictũ eſt. Et primo pręmittit ea, quæ ſunt neceſſaria ad inquirendum veritatem de vacuo: Scdo incipit inquirere veritatem ibi. §Qm autem non eſt. § Circa primum duo facit, Primo ponit rõnes ponentium, & negantium eſſe vacuum. Secundo ponit cõem opinionem de vacuo, oſtendens quid ſit de ratione vacui, ibi. §At quale autem, & cętera. §Circa primum duo facit. Primo ponit rationẽ negantium eſſe vacuũ, ſecundo rationes affirmantium ibi. §Sed affirmantes.§ Dicit ergo primo, quòd aliqui antiquorũ Philoſophorum volentes monſtrare non eſſe vacuum, in hoc peccauerunt, quòd non arguebant contra rationem ponẽtium eſſe vacuum. non.n. oſtendebant non eſſe vacuũ, ſed inducebant rõnes ſuas ad oſtendendum qđ plenũ aere, non eſt vacuum, vt patet de Anaxa. & alijs ſimiliter argumentantibus: qui ad demõſtrandum vacuum non eſſe, volebãt demonſtrare, ꝙ aer ſit aliquid: & ita, cũ vacuum ſit in quo nihil eſt, ſequetur, ꝙ plenũ aere non ſit vacuum. Quod autem aer ſit aliquid, demõſtrabãt, litigantes cũ ſuis aduerſarijs: per vtres: qui, cum ſint inflati poſſunt aliquid pondus ſuſtinere: quod nõ eſſet, niſi aer eſſet aliquid, & ſic demõſtrant, quod aer eſt fortis. Et etiam per hoc quod accipiunt, aerem in clepſydris, ideſt, in vaſis ſurantibus aquam: in quibus cũ attractione aeris attrahitur aqua: vel etiã impeditur introitus aquæ, niſi exeat aer. Patet igitur, quod iſti non obijciunt ad poſitionem: quia omnes ponẽtes eſſe vacuũ, volũt eſſe vacuum ſpatium, in quo nullum corpus ſenſibile eſt: propter hoc, quod omne quod eſt, opinantur eſſe corpus ſenſibile: & ſic vbi non eſt corpus ſenſibile, credunt nihil eſſe. vnde, cum aer ſit corpus modicum ſenſibile, opinantur, quod vbi nõ eſt niſi aer, ſit vacuũ.

Secũda parte 64.tex.

Secũda parte 57.tex.

Secũda parte 53.tex.

Ad deſtruendum igitur eorum poſitionem, nõ ſufficit oſtendere, quod aer ſit aliquid, ſed oportet oſtendere, quòd non ſit aliquod corpus, vel aliquod ſpatium ſine corpore ſenſibili: ſecundum quod dupliciter aliqui ponebant eſſe vacuum, vno modo ſicut ſeparatum à corporibus, vt ſi diceremus ſpatium, quod eſt infra extremitates alicuius domus, eſſe vacuum; alio modo ſicut actu exiſtẽs inter corpora, quod diſtinguit corpora ab inuicem, vt non ſint continua, vt dixerũt Democrit' & Leucippus: & multi aliorum Naturalium philoſophorum. imaginabãtur.n. quòd, ſi totũ ens eſſet continuũ, oĩa eſſent vnum non.n. eſſet aſsignare, quare magis diſtinguerẽtur corpora plus hic, quàm ibi. vnde inter oĩa corpora diſtincta, ponebant intereſſe aliquod ſpatiũ vacuum, in quo nullum ens eſſet. Et, quia Demo. ponebat corpora componi ex multis corporibus indiuiſibilibus, ponebat inter media illorũ corporum indiuiſibilium eſſe quaſdam vacuitates, quas dicebat poros, & ſic omnia corpora dicebat cõponi ex pleno, & vacuo. Vel, ſi etiam totum corpus mundi ſit cõtinuum, & nõ ſit inter partes vniuerſi aliqua vacuitas ponebant tñ vacuum extra totum mũdum. Manifeſtũ eſt igitur, quod prædicti Philoſophi volentes deſtruere vacuum nõ inducebant rationem ad quæſtionem ſecundum poſitionem aliorum: debuiſſent enim oſtendere, quòd nullo illorum modorum ſit vacuum. Secundo ibi.

Sed hi magis qui vacuum eſſe dicunt. Atq; primo quidem motum loco accommodatum non fore dicunt, quæ quidem eſt latio, atq; accretio. non.n. eſſe motus videtur, niſi ſit vacuum: fieri nanque non poteſt, vt ipſum plenum ſuſcipiatur. quod ſi ſuſceperit fuerintq; duo corpora in eodem, poſſunt, & quotquot volueris corpora ſimul eſſe. differentia nãque dici non poteſt, ob quam dictum hoc non eueniet. Quod ſi hoc erit, poteſt, & minimum ſuſcipere maximum: quippe cum ipſum magnum multa ſit parua. quare, ſi fit vt æqualia multa ſint in eodem, fieri poteſt, vt multa quoque inæqualia ſimul ſint in eodem. ARG Y.

Sed affirmantes eſſe magis. dicũt autem vnum quidem. quia motus ſecundum locum non erit hic autem eſt loci mutatio, & augmentum: non enim videbitur vtique motus eſſe, niſi ſit vacuum. plenum enim impoſsibile eſt recipere. ſi verò recipiat, & ſint duo in eodem, continget vtique, & quotlibet ſimul eſſe corpora. differentiam enim propter quam non erit vtique quod dictum eſt, non eſt dicere. Si autem hoc continget, & paruiſsimum accipiet maximum: multa nanque parua, magnum ſunt. quare ſi multa æqualia contingit in eodem eſſe, & multa inæqualia.

Ponit rõnes ponentium eſſe vacuum. Et primo eorum, qui locuti ſunt de vacuo naturaliter. Secundo eorum, qui locuti ſunt non naturaliter ibi. §eſſe autem affirmauerũt & cętera. §Circa primum duo facit. Primo ponit. rationẽ eorum, qui ponebant vacuũ eſſe quoddam ſpatium à corporibus ſeparatum. Secundo corũ qui ponebant vacuum in corporibus ibi. § Alio verò modo, & cætera. § Circa primum duo facit Primo ponit rationem ponentium eſſe vacuum. Secundo ponit quomodo Meliſſus è contra illa ratione vtebatur ibi, §Meliſſus quidem igitur. §Dicit ergo primo, ꝙ illi, qui affirmabant vacuum eſſe magis inducebant rõnes ad propoſitum. Quarum vna erat, ꝙ motus ſcđm locũ, q eſt loci mutatio, & augmentatio, vt ſupra dictum eſt, non eſſet, ſi vacuũ non eſſet. quod ſic oſtendebant: ſi.n. aliquid mouet ſcđm locum, non poteſt moueri in plenum: quia locus plenus vno corpore non poteſt recipere aliud. quia ſi reciperet, ſequeretur duo corpora eſſe in eodem loco: & eadẽ ratione ſequeretur de quocunq; non.n. poteſt aſsignari differentia, quare duo corpora ſint in eodem loco, & non plura. Et, ſi hoc contingit, ſ. quòd quotcũq; corpora ſint in eodem loco, ſequetur, quod paruiſsimus locus poſsit recipere maximum corpus:

Secũda parte. tex. 61.

T.c.51.

T.c.54.

pus:quia multa parua conſtituunt vnum magnum. vnde, ſi multa parua æqualia ſint in vno loco, & multa inæqualia. Sic ergo probata hac cõditionali, quod ſi motus eſt, vacuum eſt, arguebant à poſitione antecedẽtis, motus eſt. ergo vacuum eſt. Secundo ibi.

ARGY. *Meliſſus autem, & vniuerſum ex his oſtedit immobile eſſe. nam ſi mouebitur neceſſe eſt, inquit, vacuum eſſe. at vacuum in ratione rerum eſt. Vno igitur modo ex iis vacuum quid eſſe oſtendunt.*

T.c.43. *Meliſſus quidem igitur demonſtrat, quòd omne immobile ex his. ſi enim mouebitur aliquid neceſſe eſt eſſe vacuum, dicit. vacuum autem non eſt eorum, quæ ſunt. Vno*

T.c.51. *quidem igitur modo ex his demonſtrant quòd aliquid eſt vacuum.*

Oſtendit, quod Meliſſus ſuppoſita eadem conditionali argumentabatur è contra, a deſtructione conſequẽtis: quia ſi motus eſt, vacuum eſt: ſed vacuum non eſt, ergo motus no eſt. ergo totum ens eſt immobile. Iſte eſt igitur vnus mod', quo aliqui probabãt vacuum eſſe quaſi ſeparatum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Deinde alio modo, quia nonnulla corpora premi, cogiq; videntur. quod intueri licet cum dolia vnà cum vtribus, vt inquiũt, vinum ſuſcipiunt: propterea quod corpus, quod denſatur, ea vacua, quæ inſunt, ingreditur.*

Alio verò modo, quia videntur quædam corpora coeuntia, & calcantia, vt & vinum, dicunt, cum vtribus, recipere dolia: tanquam in ea, quæ ſunt vacua, coeunte denſato corpore.

Ponit tres rationes ponentium vacuũ eſſe in corporibus. Quarum prima eſt ex his, quæ condenſantur. videntur. n. eorũ, quæ inſpiſſantur, partes coire a vel conuenire in inuicem, & ſe inuicem calcare & cõprimere: ita, quod ſicut fertur, dolia tantum de vino recipiunt cum vtribus, quantũ etiam ſine vtribus, & præcipue ſi vtres ſint ſubtiles, propter hoc, quod vinum in vtribus condenſari videtur. Hanc autem condenſationem fieri exiſtimabant, ac ſi denſato corpore, partes ſubintrarent in quaſdam vacuitates. Secundam rationem ponit ibi.

a Eadẽ hæc interpretatio Alexan. fuit teſte Simpli.

ARGY. *Præterea accretio etiam per vacuum fieri omnibus videtur, nam alimentum quidem eſt corpus. fieri verò non poteſt, vt corpora duo ſint ſimul.*

Amplius autem, & augmentum videtur omnibus fieri per vacuum: alimentum quidem corpus eſſe. duo autem corpora impoſſibile ſimul eſſe.

Secunda ratio. Quę ſumitur ex augmẽto. augentur. n. corpora p alimentum, quod corpus quoddam eſt. Duo autem corpora non poſſunt eſſe in eodem loco: ergo oportet eſſe aliquas vacuitates in corpore augmentato, in quibus recipiatur alimẽtum. Et ſic neceſſe eſt eſſe vacuum ad hoc quod recipiatur alimentũ. Tertiam eũnem ponit ibi.

ARGY. *Teſtem etiam huius id afferunt, quod in cinere fieri ſolet, qui quidem tantum ſuſcipit aquæ, quantum vas vacuum capit.*

T.c.56. *Teſtimonium autem, & quod eſt de cinere faciunt, qui recipit tantum aquæ quantum ſi vas vacuum eſſet.*

Tertia ratio. Quæ ſumitur ex vaſe pleno cinere, quod tm̃ recipit de aqua, quantũ ſi eſſet vacuum. quod nõ eſſet niſi eſſẽt aliquę vacuitates inter partes cineris. Deinde cum dicit.

ARGY. *Eſſe autem & Pythagorici vacuum dixerunt, & ipſũ ex infinito ſpiritu cœlum ingredi, quaſi reſpirando cœlum ipſum, etiam vacuum traheret: quod naturas ipſas diſtinguit, Proptereaq; vacuum ſeparatio quædam eſt eorũ atq; diſtinctio, quæ deinceps ſunt collata: atq; hoc, inquiunt, primum in numeris eſſe. vacuum enim naturam ipſorũ diſtinguere dicunt. Talia igitur, & tot ferè ſunt, ex quibus quidam eſſe, quidam non eſſe vacuum cenſent.*

Lampaſcenus ſtratõ quatuor argumẽta Ariſto. in duo redegit, & tertium ipſe addidit.

Eſſe autem affirmauerunt & Pythagorici vacuum, & ingredi ipſum in cœlo ex infinito ſpiritu tanquam reſpiranti, & hoc eſſe vacuum, quod determinat naturas. tanquam ſit vacuum ſeparatio quędam eorum, quæ ſunt conſequenter, & determinatio. & hoc eſſe primum in numeris: vacuum enim determinare numerũ ipſorum. Ex quibus quidem igitur alii dicunt eſſe, alii verò non dicunt, ferè tot, & huiuſmodi ſunt. Tex.c.57.

Ponit opiniones non naturalium de vacuo. & dicit, q̃d etiam Pythagorici affirmauerunt eſſe vacuũ: quod quidem ingrediebatur infra partes mundi à cœlo, propter vacuum infinitum, quod ponebãt eſſe extra cęlũ, quaſi quendam aerem, vel ſpiritum infinitum. vt ſicut ille, q reſpirat, diuidit ſuo flatu aliqua faciliter diuiſibilia, vt aquã aut huiuſmodi, ita ex aliquo quaſi reſpirãte ingrederetur diſtinctio in res, quod non intelligebant fieri niſi per vacuum, ſicut de Democrito dictum eſt, ac ſi vacuum nihil eſſet aliud, q̃ diſtinctio rerum. Et, qa prima diſtinctio & pluralitas inuenit in numeris, ideo vacuum primo ponebant in numeris: vt per naturam vacui vna vnitas diſtinguatur ab alia, ne numerus ſit continuus, ſed habeat naturam diſcretã. Sed, quia iſti quaſi æquiuoce loquebantur de vacuo, appellantes rerum diſtinctionem vacuum, propter hoc infra de hac opinione non proſequitur. Vltimo autem quaſi epilogandu concludit, dictum eſſe, propter quid quidam dicunt eſſe vacuum, & quidam non dicunt.

LECTIO X.

Vacui quibuſdam ſignificatis propoſitis, opiniones ipſum eſſe aſſerentium confutantur.

At nos, vt percipiamus vtrouam modo res ſeſe habeat, accipiamus oportet, quid ipſum nomen ſignificat. ARGY.

VT autem ſciamus qualiter ſe habeat, oportet accipere, quid ſignificet nomen.

Dixerat ſuperius Philoſophus à tribus incipiendum. Poſtquam ergo proſecut' eſt duo eorũ, ſ. opiniones negantium, & affirmantium vacuum eſſe, hic proſequitur tertium, communes. ſ. opiniones hominum de vacuo demonſtrans. Circa hoc igitur tria facit. Primo oſtendit quid ſignificetur nomine vacui. Secũdo oſtendit quomodo vacuum aliqui eſſe poſuerũt. {Quoniam autem de loco. } Tertio excludit rationes ponentium vacuum eſſe ibi. { Neque vna autem. } Circa primum duo facit. Primo oſtendit de quo eſt intentio. Secundo exequitur propoſitum ibi. {Videtur autem, & cętera. } Dicit ergo primo, q̃d cũ dictum ſit, q̃d quidam poſuerunt vacuum eſſe, quidam verò negauerunt: ad cognoſcendũ qualiter ſe habeat veritas, oportet accipere tanquam principium, quid ſignificet nomen vacui. ſicut enim cum dubitatur, an aliqua paſsio inſit alicui ſubiecto oportet accipere pro principio, quid ſit res, ita, cũ dubitatur de aliquo, an ſit, oportet accipere pro medio quid ſignificet nomen. quæſtio enim quid eſt, ſequitur quæſtionem an eſt. Secundo ibi.

T.e.60.

T.e.62.

Secũda parte 57. tex.

Vacuum igitur locũ eſſe videtur, in quo nihil eſt. Quod quidem inde emerſit. omne enim quod eſt, corpus eſſe exiſtimant: & omne corpus eſſe in loco: & vacuum eſſe locum in quo nullum eſt corpus. quare ſi alicubi non eſt corpus, ibi nihil eſſe dicunt. Rurſus omne corpus tangibile eſſe putant, & tale aut grauitatis aut leuitatis ſit particeps. fit igitur per ratiocinationem, vt id ſit vacuum, in quo non eſt graue quicquam, vel leue. Hac igitur, vti diximus, per ratiocinationem eueniunt. ARGY.

Videtur autem Vacuum locus eſſe, in quo nihil eſt. huius autem cauſa eſt: quia omne quod eſt, corpus opinantur eſſe, omne autem corpus in loco eſt: vacuum autem, in quo nullum corpus eſt. quare ſicubi non eſt corpus, nihil eſt ibi. Corpus autem etiam omne opinantur eſſe tangibile: huiuſmodi autem eſt, quod habet grauitatem, aut leuitatem accidit igitur ex ſyllogiſmo, hoc eſſe Vacuum, in quo nul-

lum eſt graue, aut leue. Hæc quidem igitur ex ſyllogiſmo, ſicut prius diximus, accidunt.

Oſtēdit quid ſignificet nomen Vacui,& primo ponit ſignificationem communiorem,ſecundo ſignificationem ſecūdum vſum Platonicorum ibi. §Alio autē modo§. Circa primū tria facit. Primo oſtendit quid ſignificet hoc nomen Vacuum: Secūdo quid oportet addere ad illam ſignificati onē ibi §ſed inconueniēs eſt.§ Tertio remouet quandam dubitationem ibi.§Vnde & ſic, & cætera.§ Dicit ergo, quod ſecūdum opinionem hominū, videtur Vacuum nihil aliud ſignificare, quā locum in quo nihil ſit. & huius cauſa eſt, quia propriè vacuum dicitur eſſe, in quo nō eſt aliquod corp⁹: quia ſoli corpori cōuenit, quòd ſit in loco: & vacuum nihil aliud poteſt ſignificare ꝙ locū abſque locato. Sed, quia homines opinantur, quòd omne ens ſit corp⁹, ſequitur ſecundum eorum opinionē, ꝙ vbi non eſt corp⁹, nihil ſit. Et vlterius opinantur, ꝙ omne corp⁹ ſit tāgibile.i. habēs tāgibiles qualitates: & hmôi corpus eſt, quod eſt graue vel leue: (nondum.n. erat notū, ꝙ corpus cæleſte eſſet prçter naturam quatuor elemētorum.) vnde, cum propriè de ratione vacui ſit, quod ſit locus, in quo non eſt aliquod corpus, ſequitur ꝙ vacuum ſit in quo non eſt corpus graue vel leue. non quidem, ꝙ hoc ſit de ratione vacui ſcd̄m primam impoſitionē nominis, ſed ſecūdum quādam ſyllogiſticam deductionem, ex cōi opinione hominum opinantium omne corp⁹ eſſe graue, vel leue. ſicut etiam ſcd̄m opinionem cōem hominum exiſtimātium, omne ens eſſe corpus, ſequitur vacuum eſſe in quo nihil eſt. Sic igitur tribus modis poteſt accipi hui⁹ nominis ſignificatio. vna eſt propria.ſ. vacuum eſt locus in quo non eſt corpus: aliæ duæ ſecūdum opinionem hominum, quarum vna eſt communior, ſcilicet vacuum eſt loc⁹, in quo nihil eſt: alia verò eſt magis coarctata, ſcilicet vacuum eſt loc⁹, in quo nō eſt corpus graue, vel leue. Secundo ibi.

T.c.59. T.c.17. Secūda pars & tertia.

A R G Y. *Abſurdum autem eſt, ſi punctum ſit vacuum ſit enim id locum oportet, in quo corporis eſt tangibilis moles. Attamen Vacuum vno quidem modo videtur id dici, quod non eſt plenum corporis ſenſibilis tactu. Senſibile verò eſt tactu, quod grauitatem habet, vel leuitatem.*

T.c.58. *Sed inconueniens eſt ſi punctum vacuum ſit, oportet.n. locum eſſe, in quo loco corporis ſit ſpatium tangibilis. Sic igitur videtur dici vacuum, vno quidem modo non plenum ſenſibili corpore ſecundum tactum ſenſibile autem ſecundum tactum eſt habens grauitatem aut leuitatem.*

Oſtendit quid addēdum ſit ad hanc ſignificationē. Dicit enim ꝙ inconueniens, eſt ſi dicatur, ꝙ punctum ſit vacuum, cum tamen de puncto dici poſſit, quòd in puncto non ſit corp⁹ tangibile. Oportet ergo addere, quod vacuum ſit locus, in quo non ſit corpus tāgibile: ſed ſit ibi ſpatium ſuſceptiuū corporis tangibilis. ſicut cçcum dicitur, quod caret viſu, natum autem habere. Et ſic concluditur, quod vno modo dicitur vacuū ſpatium, quod non eſt plenum corpore ſenſibili ſecundū tactum: quod ſcilicet eſt graue, vel leue. Tertiò ibi.

A R G Y. *Idcirco & quiſpiam dubitauerit quidnam dicent, ſi ſpatium colorem habeat, aut ſonum, vacuumne an nō vacuum eſſe? At, vt patet, Vacuum eſſe dicent, ſi corpus tangibile ſuſcipere poſſit: Vacuum non eſſe, ſi illud ſuſcipere nequeat.*

Vnde dubitabit aliquis, quid vtiq; dicant, ſi habeat hoc ſpatium colorem aut ſonum, vtrum Vacuum, an non? Aut manifeſtum eſt, ſi corpus quidem ſuſcipiat tangibile vacuum eſſe; ſi verò non, minime.

Remouet quandam dubitationem, quę eſt, vtrū, ſi in aliquo ſpatio ſit color, vel ſonus, dicendū ſit vacuū, vel non: & hoc propter definitionem primo datam ſcilicet vacuum eſt, in quo eſt nihil. Et ſoluit, quod, ſi ſpatium, in quo eſt tātum ſonus, vel color, eſt ſuſceptiuū corporis tangibilis, vacuum eſt, ſi verò non, vacuum non eſt. Et hoc ideo, quia hæc nō eſt propria definitio vacui. vacuum eſt in quo nihil eſt, niſi ſecundum opinionem credentium vbi non eſt corpus nihil eſſe.

Deinde cum dicit.

Alio verò modo id, in quo non eſt hoc aliquid, neque ſubſtantia corporea vlla. Quapropter quidam, & vacuum eſſe corporum materiam dicunt: qui quidem & locum hoc idem aſſerunt eſſe, non rectè dicentes, vt patet, materia nanque ſeparabilis non eſt à corporibus Vacuum aut vt ſeparabile quærunt. A R G Y.

T.c.59. *Alio autem modo, in quo non eſt hoc aliquid, neq; ſubſtantia aliqua corporea. Vnde quidam dicunt vacuum eſſe corporis materiam. qui quidem & locum hoc idem dicentes, non bene: materia enim ſeparabilis non eſt à rebus: vacuum autem quærunt ſicut ſeparabile.*

Ponit aliam ſignificationē vacui ſcd̄m vſum Platonicorum. & dicit, ꝙ alio modo dicitˀ eſſe vacuum, in quo non eſt hoc aliquid, neque aliqua ſubſtātia corporea. Fit autem hoc aliquid per formam. vnde aliqui dicunt materiam corporis, ſecūdum, ꝙ eſt abſq; forma, eſſe vacuum, qui etiam materiam dicunt eſſe locum, vt ſupra dictum eſt. Sed nō bene dicunt: quia materia nō eſt ſeparabilis à rebus, quarū eſt materia: ſed homines quærunt locum, & vacuum, tanquam aliquid ſeparabile à corporibus locatis. Deinde cum dicit.

Quoniam autem de loco eſt pertractatum, & vacuum neceſſe eſt locum eſſe ſi corpore careat, dictumque eſt quomodo eſt, & quomodo non eſt locus in rebus: patet hoc pacto vacuum, aut ſeparatum, aut inſeparabile in ratione rerum non eſſe. vacuum enim non corpus, ſed corporis ſpatium eſſe volunt. Quapropter & vacuum videtur quid eſſe. quia & locus. A R G Y.

Quoniam autem de loco determinatum eſt, & vacuum locum neceſſe eſt eſſe, ſi eſt, priuatum corpore, locus autem quomodo eſt, & quomodo no eſt, dictum eſt, manifeſtum eſt, quoniam ſic quidem vacuum non eſt, neque ſeparatum neque inſeparabile. Vacuum enim non corpus, ſed corporis ſpatium volunt eſſe. Vnde, & vacuum videtur aliquid eſſe, quia & locus. T.c. 60. T.c.61.

Oſtendit quō aliqui ponebant Vacuum eſſe, & primo quid dicebant eſſe Vacuum: ſecundo ꝓpter quod Vacuum ponebant ibi. §Et propter hoc acceptum.§ Dicit ergo primo, quod quia vacuū eſt locus priuat⁹ corpore, & determinatum eſt de loco quō ſit, & quō non ſit (dictum eſt enim quod loc⁹ non eſt aliquod ſpatiū, ſed terminus continētis) manifeſtum eſt etiam, quod neque vacuum eſt ſpatium ſeparatum à corporib⁹, neque intrinſecum corporibus, ſicut ponebat Democritus, & hoc ideo, quia ponentes vacuū quocunque iſtorum modorum, volunt ꝙ vacuum non ſit corpus, ſed ſpatium corporis. ideo enim videbatur aliquid eſſe vacuum, quia locus aliquid eſt, ſicut locus videbatur eſſe ſpatium, ita & vacuum. Si ergo locus nō eſt aliquod ſpatium præter corpus, neque vacuum poteſt eſſe ſpatium præter corpora. Et cū de ratione vacui ſit, quòd ſit ſpatium corporis præter corpora, vt ſupra dictū eſt, ſequitur, quod vacuum non ſit. Secundo ibi. Infra.

Et per eadem ſanè. motus enim qui loco accommodatur in mentem venit, & hiſce, qui locum eſſe quid præter corporum molem ingredientium dicunt & iiſce. qui vacuum ponunt. Atque cauſam motus vacuum ſic eſſe putant, vt in illo corpora moueantur, hoc autem tale erit, qualem ipſum locum quidam inquiunt eſſe. A R G Y.

Et per eadem ſanè acceptum eſt. prouenit.n. motus, qui eſt ſecundum locum, & locum dicentibus eſſe aliquid præter incidētia corpora, & his, qui dicunt, quòd vacuum eſt. Cauſam autem motus opinantur eſſe vacuum, ſic ſicut in

quo

quod mouentur hoc autem tale erit, qualem locum dicunt eſſe quidam.

Oſtendit quare poſuerunt vacuũ, & dicit quòd propter idem acceperunt vacuum eſſe, propter quod acceperũt locum eſſe.ſ.propter motum,vt ſupra dictũ eſt. quia prouenit, vt ſaluetur motus ſecundum locum,tã ſecundum illos,qui dicunt locũ aliquid eſſe preter corpora,quæ ſunt in loco.quàm ſecũdum illos,qui ponũt vacuum eſſe.Negantibus autem locum & vacuum, nõ prouenit motum ſecundũ locũ eſſe. Et ſi vacuũ quodammodo opinantur cauſam eſſe mot' eo modo,quo & locũ,vt in quo ſcilicet eſt motus. Deinde cum dicit.

ARGY. *At nulla prorſus neceſſitas cogit,ſi motus eſt, Vacuum eſſe. Atq; omnino quidem vacuum omnis motus cauſa,non eſt. Quapropter,& Meliſſus idipſum præterijt. poteſt.n. alterari plenum, vt patet. Deinde neq; eius motus, qui ad locum accommodatur. Poßunt.n.corpora mutuo ſibi cedere, etiam ſi nullum ſit ſpacium ſeparabile præter corpora, quæ mouentur. atque hoc in continuorum,ſicut & in humidorum conuerſionibus patet.*

T.c.62. *Nulla autem neceſſitas eſt,ſi motus eſt, eſſe Vacuum. Omnino quidem igitur omnis motionis,nequaquam. vnde, & Meliſſum latuit.alterari namq; contingit plenum.ſed neque ſecundum locum motum. ſimiliter enim ſubingredi adinuicem,contingit,ſi nullum ſpatium ſeparabile ſit præter corpora mota. Et hoc manifeſtum eſt & in continuorũ. reuolutionibus ſicut in iis quæ ſunt humidorum.*

Excludit rationes ponentiũ vacuum eſſe. Et nõ intẽdit hic rationes præmiſſas vera ſolutione ſoluere,ſed inſtãtiam dare,ex qua ex ipſo aſpectu apparet quòd rationes,non ex neceſsitate concludunt. Primo ergo excludit rationes ponentium vacuum ſeparatum.Secun-
Tex.c.63. do ponentium vacuũ in corporibus ibi.§Contingit autem denſari.§ Primam autem rationem excludit dupliciter.Primo quidem,quia non eſt neceſſarium ſi mot' ſit,ꝙ vacuum ſit.Et,ſi loquamur vniuerſaliter de qualibet ſpecie motus, manifeſtè apparet,ꝙ nequaquã eſt neceſſarium.nihil.n.prohibet id,quod eſt plenum alterari.ſolus.n.motus localis excludi videtur, ſi vacuũ nõ ponatur.Et hoc latuit Meliſſum, dũ credidit remoto vacuo,omnem ſpeciem motus auferri.Secundo excludit eandem rationem per hoc,ꝙ neq; mot' localis tollitur,ſi vacuum nõ ſit.dato enim quod nullum ſpatiũ ſeparabile ſit præter corpora,quę mouẽtur,poteſt motus localis eſſe per hoc,quòd corpora ſubintrẽt ſeinuicem per modum inſpiſſationis, & ſic aliquid in plenũ mouetur, & non in vacuum,& hoc apparet manifeſtè in generationibus corporum continuorum: & præcipue in humidis,ſicut videt in aqua.ſi.n.proijciatur lapis in aliquam magnam latitudinẽ aquæ, manifeſtè apparet fieri quaſdã circulationes circa locum percuſsionis, quouſque pars aquę depulſę commoueat aliam,& ſubintret ipſã:vnde,quia modica pars aquæ ſubintrat per quandam diffuſionem in maiorem aquam circulationis prædictæ, à paruo in maius procedunt,quouſq; totaliter deficiant. Secundo ibi.

ARGY. *Poßunt etiam corpora non ob ingreßionem in vacuum, ſed ob extruſionem eorum,quæ in ipſis inſunt,denſari. veluti cum premitur aqua ſit vt aer qui in ipſa eſt extrudatur*

T c.63. *Contingit autem denſari non in vacuum, ſed propter id, quod ea, quæ inſunt elabuntur, vt aqua colliſa aer, qui ineſt.*

Excludit rationes ponẽtium vacuum in corporib'. Et primo rationem,quæ procedebat ex cõdenſatione. & dicit,quòd contingit corpora condenſari, & partes corporis ſubintrare ſibi inuicẽ, nõ propter hoc quod pars ſubintrans vadit in locum vacuum. ſed ideo, quia erant aliqua foramina plena aliquo corpore ſubtiliori; quod facta condenſatione elabitur:ſicut quando aqua colliditur,& inſpiſſatur,aer qui int' erat,excluditur.& hæc maxime apparent in ſpongia,& in huiuſmodi corporibus poroſis. Hæc igitur ſolutio non oſtẽdit cauſã condenſationis,quam inferius ponit,ſed oſtẽdit,quod etiam per hunc modum, manifeſtè excludi poteſt neceſsitas vacui. Secundo ibi.

Fiunt præterea incremẽta non ſolum aliqua ingrediente,ſed etiam alteratione. veluti ſi aer ex aqua fiat. ARGY.

Et augmentari non ſolum ingrediente aliquo, ſed & alteratione, vt ſi ex aqua fiat aer.

Excludit rationem, quæ procedit ex augmento, & dicit ꝙ augmentum cõtingit eſſe non ſolum per additionẽ alicuius corporis ingredientis in corpus augmẽtatum, vt ſic neceſſe ſit eſſe Vacuum, ſed etiam per alterationem: ſicut cum ex aqua fit aer,maior fit quantitas aeris,ꝙ̃ erat aquæ. Et hæc etiam nõ eſt vera ſolutio rationis inductæ, ſed ſolum inſtãtia quædam, ne ſit neceſſe ponere Vacuum. Vera autẽ ſolutio ponitur in libro de Generatione, vbi oſtenditur,ꝙ alimentum nõ T.c.34.
ſic trãſit in id,ꝙ augetur quaſi ſit aliud corpus ab ipſo, ſed quia conuertitur in ſubſtãtiam eius, ſicut ligna appoſita igni conuertuntur in ignem. Tertio ibi.

Omnino autẽ ea ratio,quæ de accretione fit,et de aqua, quæ in cinerem funditur, ipſa ſeipſam impedit aut enim nõ augetur quicquam aut non corpore,aut fieri poteſt vt ſint duo corpora in eodem. Dubitationem igitur cõmunem ſoluere volunt,ſed non vacuum eſſe oſtendunt,aut totum corpus vacuũ eſſe neceſſe eſt.ſi omni ex parte augetur & per vacuum,vt dicunt,accreſcit. Eadem eſt, & de cinere ratio. Patet igitur perfacile eſſe eas ſoluere rationes,ex quibus quidam vacuum eſſe oſtendunt. ARGY.

Omnino autem, & quæ eſt de augmento ratio, & de aqua in cinerem infuſa,ipſa ſeipſam impedit.aut enim non augetur quodlibet,aut non corpore,aut contingit duo corpora in eodem eſſe.Dubitationem igitur volunt communem ſoluere ſed non demonſtrant Vacuum, quod eſt. aut omne corpus vacuum eſſe neceſſe eſt.ſi penitus augetur & augetur per vacuum.eadem autem,& in cinere ratio eſt.Quod T.c.65.
quidem igitur & ex quibus demonſtrant vacuum, ſoluere facile ſit,manifeſtum eſt.

Excludit ſimul,& rationem de augmento,& rationem de aqua effuſa in cinerẽ,& dicit, quòd vtraq; impedit ſeipſã.Quod ſic patet.Eſt enim circa augmẽtum hæc dubitatio: videtur enim ꝙ non totum augeatur, vel quod augmẽtum nõ fiat per additionem corporis, ſed per additionem alicuius incorporei, aut quod cõtingat duo corpora eſſe in eodem loco.Hanc igitur dubitationem,quę communiter videtur eſſe,tam contra ponentes vacuum, ꝙ̃ contra non ponentes:volunt ſoluere.Sed tamen non demonſtrant, ꝙ vacuum ſit, ſed oportet eos dicere,ſi augmentum ſit propter vacuũ,ꝙ totum corpus ſit vacuum,cum totum corpus augeat. Et ſimiliter dicendum eſt de cinere, quia, ſi vas plenũ cinere recipit tantum de aqua,quãtum vacuum,oportet dicere quòd totum ſit vacuum. Non eſt igitur hoc propter vacuitatem,ſed ꝓpter cõmiſtionem in aqua. aqua.n.commiſta cineri cõdenſatur: & aliqua pars ei' exhalat,& iterum partes cineris magis inſpiſſantur humefactione.cuius eſt ſignum, quia non poteſt extrahi tantum de aqua, quantum prius fuit.vltimo autem cõcludit,quòd manifeſtum eſt,quod facile eſt ſoluere ea, ex quibus demonſtrant vacuum eſſe.

LECTIO. XI.

Vacuum non eſſe, ex natura motus plurimis rationibus oſtenditur.

Rurſus autem dicamus, vacuum hoc pacto ſeparatum non eſſe vt quidam inquiunt eſſe. nam ſi natura cuique ſimplicium corporum aliqua latio competat, vt igni quidẽ ſurſum,terrę verò deorſum,atq; ad medium patet vacuũ cau- ARGY.

ſam lationis non eſſe. Cuius igitur motus cauſa vacuũ erit? eius enim eſſe videtur, qui loco accommodatur, at huius cauſa non eſt.

Quod autem non eſt vacuum, ſic diuiſum, ſicut quidam dicunt, dicemus iterum. Si n. eſt vniuſcuiuſque ſimplicium corporum loci mutatio aliqua natura, vt ignis quidem ſurſum, terræ autem deorſum, & ad medium manifeſtum eſt, quod non vacuum erit cauſa loci mutationis. Cuius igitur cauſa erit vacuum? videtur enim cauſa eſſe motus ſecundum locum, huius autem cauſa non eſt.

Poſitis opinionibus aliorum de vacuo, & quid ſignificetur nomine vacui, hic incipit inquirere veritatem. Et primo oſtendit vacuum non eſſe ſeparatum, ſecundo oſtendit vacuum non eſſe corporibus inditum ibi. §Sunt autem quidam, & cætera.§ Circa primum duo facit. Primo oſtendit vacuum ſeparatum non eſſe ex parte motus: ſecundo ex conſideratione, quia ipſum vacuum conſiderauit ſecũdum ſe ibi, §Et per ſe aũt.§ Circa primum duo facit. Primo oſtendit vacuum non eſſe ex parte motus. Secundo ex parte velocitatis & tarditatis in motu ibi. §Amplius autem ex his, & cætera.§ Circa primum ponit ſex rationes, circa quarum primã dicit, quòd oportet iterum dicere, quod non eſt vacuum ſeparatum ſicut quidam dicunt. Ideo autem apponit. §Iterum.§ quia hoc etiã aliqualiter oſtenſum eſt ex parte loci. ſi enim locus non ſit ſpacium, ſequitur quod vacuum nihil ſit, vt ſupra dictum eſt. Sed nunc iterũ idem oſtendit ex parte motus. ponebant. n. vacuum, vt dictũ eſt, propter motum: ſed propter motũ non eſt neceſſarium ponere vacuum, maxime enim videť, quod eſſet cauſa motus localis: ſed propter motum localem non oportet ponere vacuũ: quia omnia corpora ſimplicia habent motus locales naturales, ſicut motus naturalis ignis eſt ſurſum, & motus terrę eſt deorſum, & ad medium. Et ſic manifeſtum eſt, quòd natura vniuſcuiuſq; corporis eſt cauſa mot⁹ localis. & non vacuum. Quod quidem eſſet, ſi propter affirmationẽ vacui aliqua corpora naturalia mouerenť. ſi aũt non ponitur cauſa motus localis, nulli⁹ alterius motus cauſa poni põt, neq; alterius rei. Fruſtra igiť vacuũ eſt. Secũdã rõnẽ ponit ibi.

Secunda parte text. 79.

T.c.76.

T.c.71.

ARGY.

Præterea, ſi eſt aliquid vt locus corpore carens, cum eſt vacuum, quò nam feretur corpus, quod in illo poſitum fuerit? non enim ad vniuerſum mouebitur. Eadem & ad eos accommodatur ratio, qui locum ſeparatum quid eſſe ponunt, in quem id fertur quod motu cietur: quo namq; modo feretur id, quod ibi poſitum fuerit aut manebit? Et de differentijs hiſce ſupra, inquam, ac infra, & de vacuo non iniuria eadem accommodabitur ratio. qui namque vacuum eſſe dicunt, locum ipſum inquiunt eſſe. At quonam pacto corpus, aut in loco, aut in vacuo erit? non enim fit id, quod ratio flagitat, cum totum quippiam corpus, aut in ſeparato permanenteve loco poſitum fuerit. Pars enim ſi non ſeorſum ponatur non in loco eſt, ſed in toto. Præterea, ſi neq; locus eſt, neque vacuum erit.

T.c.65.

Amplius, ſi eſt vacuum aliquid, velut locus priuatus corpore, cum ſit vacuum, quò mouebitur poſitũ in ipſo corpus? non. n. in omnem partem. Eadem autem ratio & ad eos locum eſſe aliquod opinantes ſeparatum, in quem fertur quod fertur. quomodo. n. mouebitur poſitum aut manebit? Et de ſurſum, & deorſum & de vacuo conuenit eadem ratio merito. vacuum. n. locũ faciunt, qui eſſe dicunt. Et quomodo iam inerit, aut in loco, aut in vacuo? non enim accidit eum totum poſitum ſit ſicut in ſeparato loco, & ſufferente corpore. pars enim niſi ſeorſum ponatur, nõ erit in loco, ſed in toto. Amplius, ſi non eſt locus, vacuum non erit.

Pars niſi ſeorſum ſeparata ponatur, non dicitur eſſe in loco, ſed in toto.

Quæ talis eſt ſi ponatur vacuum eſſe, nõ poteſt aſſignari cauſa mot⁹ naturalis, & quietis naturalis. manifeſtum eſt. n. quod corpus naturale mouetur ad locum naturale, & quieſcit in eo naturaliter, propter conuenientiam, quam habet cum ipſo, & quia non conuenit cum loco, à quo recedit, ſed vacuum non habet aliquã naturam, per quam poſſit cõuenire aut diſcõuenire à corpore naturali. ſi ergo ponatur aliquod vacuũ, quaſi quidam locus priuat⁹ corpore, nõ poterit aſſignari ad quam partem illud corp⁹ naturaliter moueatur. nõ. n. poteſt dici quod feratur ad quãlibet partem, quia hoc videmus ad ſenſum eſſe falſum, quia ab vna parte naturaliter recedit, & naturaliter accedit ad aliã. Et hęc eadem ratio valet contra eos, qui ponunt locũ eſſe quoddam ſpatium ſeparatũ, in quod corpus mobile fertur. non enim erit aſſignare quomodo corp⁹ poſitũ in tali loco vel moueatur, vel quieſcat, quia dimenſiones ſpatij nullam habent naturã, per quam poſſit attendi ſimilitudo, vel diſſimilitudo ad corp⁹ naturale. Et merito congruit eadem ratio de vacuo §& de ſurſum & deorſum,§ id eſt de loco, cuius partes ſunt ſurſum, & deorſum. qa illi, qui ponunt vacuum, dicunt ipſum eſſe locum. Et non ſolum ponentes vacuum, & ponentes locum eſſe ſpatium nõ poſſunt aſſignare quomodo aliqd moueatur, & quieſcat ſecundum locum, ſed etiam non poſſũt conuenienter aſſignare quomodo aliquid ſit in loco vel in vacuo. ſi. n. locus ponatur eſſe ſpatiũ, oportet quòd totum corp⁹ inferatur in illud ſpatium, & non ſicut accidit apud ponentes locum eſſe terminum corporis cõtinentis: quod locatũ eſt in loco ſicut in aliquo ſeparato, & ſicut in quodam corpore continente, & ſuſtentãte. Et hoc videtur eſſe de ratione loci, quod aliquid ſit in loco, ſicut in ſeparato, & ſeorſum exiſtente: quia, ſi pars alicujus corporis nõ ponatur ſeorſum ab ipſo corpore, nõ erit in eo, ſicut in loco, ſed ſicut in toto. Eſt igitur de ratione loci, & locati, quod locus ſeorſum ſit à locato. Et hoc nõ accidit, ſi ſpacium ſit locus, in quo toto mergitur totum corpus. non igitur ſpatium eſt locus. & ſi ſpatium non eſt locus, manifeſtum eſt, quòd vacuum non eſt. Tertiam rationem ponit ibi.

Secũda. rõ.

Accidit autem hiſce, qui dicunt vacuum eſſe, vt neceſſarium, ſi motus erit contrarium potius: ſi quiſpiam diligenter conſideret non poſſe, inquam, quicquam moueri, ſi vacuum eſt. Nam vt quidam terram ob ſimilitudinem quieſcere cenſuere, ſic & in vacuo quoduis quieſcere corpus neceſſe eſt. non eſt enim quò nam magis aut minus moueb tur. Quò namque vacuum eſt, hæc differentiæ eſt expers. ARGY.

Accidit autem dicentibus eſſe vacuum, tanquam neceſſarium, ſiquidem erit motus contrarium magis eſſe, ſi aliquis intendat nõ contingere moueri quicquam ſi ſit vacuũ. ſicut. n. propter ſimile dicentes terrã quieſcere, ſic & in vacuo neceſſe eſt quieſcere. Non. n eſt quò magis et minus mouebitur: ſecundũ. n. quod vacuum eſt, non habet differẽtiã. T.c. 66.

Et dicit, ꝙ, cũ Antiqui Philoſophi ponerent quod neceſſe eſt vacuũ eſſe ſi eſt motus, è contra accidit, quia ſi eſt vacuum, non eſt motus. & hoc probat per quoddam ſimile. Quidam. n. dixerũt ꝙ terra quieſcit in medio propter ſimilitudinem partium circunferentiæ vndique: & ſic, terra, cũ non habeat quare moueatur magis verſus vnam partem circunferentiæ, quàm verſus aliam, quieſcit. Et eadem ratione neceſſe eſt in vacuo quieſcere. nõ. n. eſt aſſignare quare magis moueatur ad vnam partem, quàm ad aliam: quia vacuũ in quantum huiuſmodi non habet differentias in ſuis partibus. non entis, enim non ſunt differentiæ. Quartam ponit ibi.

Tertia ratio.

2. de Cęl. c.90.

Atqui patet omnem motum, aut vi fieri, aut natura, ſi ſit violentus, & cum neceſſario, qui natura competit eſſe. Quippe cum violentus quidem ſit præter naturam, qui verò eſt præter naturam poſterior ſit eo, qui eſt ſecundum naturam. quare. ſi hiſce motus non ſit, qui corporum naturalium cuiq; ſuapte natura competit, neq; exterorum profectò motuum quiſquam erit. At quonam pacto motus his erit, qui natura competit rebus, cum ratione vacui, ac infi-

niti

niti nulla prorſus ſit differentia? Nam quo infinitum eſt, eo nihil infra nihil ſupra, nihil deniq; medium eſt, quo verò vacuum eſt, eo nihil intereſt inter ſuperum inferumque. nam vt nihil nulla eſt differentia, ſic et eius quod haud eſt nulla differentia aſſignari poteſt, vacuum verò nõ ens quid priuatioque eſſe videtur, At ea latio quę naturæ competit, differentiam ſubit. quare erunt ea, quæ differentia ſunt natura. Aut igitur non eſt natura latio vſquam, aut ſi eſt, vacuum in ratione rerum profectò non eſt.

T.c.67. *Deinde quoniam omnis motus aut violentus aut ſecundum naturam eſt. Neceſſe eſt aũt, ſiquidem ſit violentus, eſſe & eum qui ſecundum naturam; violentus n. eſt extra naturam, qui autem extra naturam poſterior eſt eo, qui eſt ſecundum naturam. Quare, ſi non ſecundum naturam eſt vnicuique Phyſicorum corporum motus, neq; aliorum erit motuum neque vnus. At verò motus naturalis quomodo erit in Vacuo, cum nec una ſit differentia ſecundum vacuũ & infinitum? ſecundum quidem. n. quod infinitum eſt, nihil erit ſurſum, neque deorſum neque medium: ſecundum autem quod vacuum eſt, nihil differens ſurſum à deorſum. Sicut enim nullius neq; vna eſt differentia, ſic et non entis, vacuum autem non ens aliquid & priuatio videtur eſſe. natura autem loci mutatio differens eſt. quare erunt, quæ ſunt natura differentia. Si igitur non eſt natura, nuſquam & nulla loci mutatio: aut ſi hoc eſt, non eſt vacuum.*

Quarta rõ. Quæ talis eſt. Motus naturalis eſt prior violento: cũ motus violentus nõ ſit niſi quædam declinatio à motu naturali. Remoto ergo motu naturali mouetur omnis motus: cum remoto priori remoueatur poſterius. ſed poſito vacuo remouetur motus naturalis, quia tollitur dña partium loci, ad quas eſt motus naturalis, ſicut & poſito infinito, vt ſupra dictũ eſt. ſed hoc intereſt inter vacuum & infinitum, quia poſito infinito nullo modo põt poni neq; ſurſum, neq; deorſum, neq; medium, vt in Tertio dictum eſt: poſito autẽ Vacuo poſſunt hæc quidem poni, ſed non ꝙ ad inuicem differant, quia nullius, & non entis, & per conſequens vacui, cum ſit non ens & priuatio, non eſt aliqua dña. Sed loci mutatio naturalis requirit locorum differentiam, quia diuerſa corpora ad diuerſa loca mouẽtur: vnde oportet loca naturalia differre abinuicẽ. Si igitur ponatur vacuum, nullius erit naturalis loci mutatio. & ſi nõ eſt loci mutatio naturalis, nulla loci mutatio erit. vñ ſi eſt aliqua ꝓpria loci mutatio, oportet qđ vacuũ non ſit. Quintã ponit ibi.

A R G Y. *Praterea nunc quidem mouentur ea, quæ iaciuntur eo, qui pepulit, non tangẽte, aut ob antipariſtaſim, vt quidam inquiũt, aut quia pulſus aer motu pellit celeriore: quam, ſit ea latio pulſi, qua locum ad proprium fertur. at in vacuo nihil horum eſſe poteſt, neque ſi vt quicquam feratur, niſi vt id, quod vehitur.*

T.c.68. *Amplius nunc quidẽ proiecta mouentur, proiectore non tãgente, aut propter antipariſtaſim ſicut quidã dicunt, aut ex eo quod pellit pulſus aer velociore motu, quã latio pulſi ſecundum quã fertur in proprium locũ. in vacuo autẽ nihil horũ contingit eſſe neq; n. erit ferri, niſi aut quod vehitur.*

Quinta rõ. Circa quam cõſiderandum eſt, quod ſolet eſſe quædam dubitatio circa ea quæ proijciunt: oportet. n. mouens & motum ſimul eſſe, vt infra in Septimo probatur & tamen illud, quod proijcitur, inuenitur moueri etiã poſtq̃ ſeparatũ eſt à proijciente, ſicut apparet in lapide proiecto, & ſagitta emiſſa per arcũ. Nũc igitur ſuppoſito ꝙ vacuũ nõ ſit, ſoluitur iſta dubitatio ex parte aeris, quo medium repletur. & hoc dupliciter. dicunt. n. quidam, quòd ea quę proijciuntur, mouent poſtq̃ non tanguntur à proijciente ꝓꝑ antipariſtaſim. i. repercuſsionem, vel cõtra reſiſtentiam: aer. n. motus repercutitur ad alium aerem, & ille ad alium, & ſic deinceps, & per talẽ repercuſsionem aeris ad aerem mouetur lapis. Alij verò dicunt, quòd hoc idẽ eſt, quia aer qui cõtinuus exiſtens à proijciente impellitur, velocius impellit corpus proiectum, q̃ ſit motus, quo corpus proiectum fertur naturaliter in proprium locum. Vnde ꝓꝑ velocitatem motus aeris non permittitur corpus proiectum, vtputa lapis, vel aliud hmõi, cadere deorſum, ſed fertur ſm impulſionem aeris. Nulla autem iſtarum cauſarum poſſet poni ſi eſſet vacuum, & ita corpus proiectum nullo mõ ferretur, niſi quandiu veheretur, puta à manu proijciẽtis, ſed ſtatim emiſſus à manu caderet: cuius cõtrarium videmus. non ergo eſt vacuum. Sextam ponit ibi.

Prgterea nemo dicere poteſt, cur motum, alicubi ſtabit, cur. n. hic quã ibi potius ſtabit? Quare aut quieſcet, aut in infinitum feratur neceſſe eſt, ſi non potentius quippiã impedierit. Inſuper nunc quidẽ in vacuo ex eo corpora ferri videntur, quia cedit: at in vacuo talis conditio ſimiliter ſeſe habet omni ex parte. quare omnem ad partem fertur. A R G Y.

Amplius nullus vtiq; poterit dicere, propter quid quod mouetur, ſtabit alicubi: quid n. magis hic quàm ib? Quare aut quieſcet, aut in infinitum, neceſſe eſt ferri, niſi aliquod impedierit maius. T.c.69. *Amplius autem nunc quidem in vacuũ ob id quod cedit ferri videtur: in vacuo autem vbiq; ſimiliter eſt huiuſmodi: quare in omnem fertur partem.* T.c.70.

Quę talis eſt. Si motus ſit in vacuo, nullus poterit aſſignare cauſam, propter quid illud, quod mouetur, alicubi ſtat. non. n. eſt ratio quare magis quieſcat in vna parte vacui, quàm in alia: neq; in his, quæ mouẽtur naturaliter, cum non ſit differentia inter partes vacui, vt ſupra dictum eſt: neq; in his, quæ mouẽtur motu violento. Nunc. n. dicimus, quòd ceſſat motus violẽtus, vbi deficit repercuſsio vel impulſio aeris, ſecundum duas cauſas aſsignatas. oportebit ergo quòd vel quieſcat oẽ corpus & nihil moueaẽ, aut, ſi aliquid moueatur, quòd moueaẽ in infinitũ, niſi occurrat ei aliquod corpus maius, qđ violentum motum eius impediat. Ad confirmationem autem huius rationis ſubiungit cauſam quare ponunt aliqui motum fieri in vacuo, quia. ſ. vacuum cedit, & non reſiſtit mobili. vnde, cum vacuũ ſimiliter cedit ex omni parte, fertur in infinitũ ex qualibet parte. Sexta ratio.

LECTIO XII.

Ex natura velocitatis ac tarditatis motus illorum deſtruit ſermonem, qui ex ijs eſſe vacuum demonſtraſſe arbitrabantur.

Atqui perſpicuum id, quod dicitur & ex hiſce, quæ deinceps dicemus erit. Videmus. n. idem pondus, corpuſue celerius duas ob cauſas ferri. Aut quia id differt, per quod mouetur, vt ſi per terram vel aquam, vel aerem moueatur: aut quia id, quod fertur, differt, ſi ſint eadem cætera ob ponderis, aut leuitatis exceſſum. A R G Y.

Amplius autem & ex his manifeſtum eſt, quod dicitur. Videmus enim idem graue & leue corpus velocius ferri propter duas cauſas, aut quia id differt per quod, vt per aquam, aut per terram, aut per aerem: aut quia id differt quod fertur, ſi alia ſunt eadem, propter excellentiam grauitatis, aut leuitatis. T.c.71.

Hic oſtendit vacuum non eſſe ex parte velocitatis & tarditatis in motu. Et circa hoc duo facit. Primo aſsignat cauſas, ꝓpter quas velocitas & tarditas eſt in motu, ſecundo ex illis cauſis argumẽtatur ad propoſitum ibi. {Hoc igitur per ꝙ fertur, &c.} Dicit ergo primo, qđ & vnum & idem corpus graue, & quodcunq; aliud, vtpote lapis vel aliquid hmõi, ꝓꝑ duas cãs velocius fert. aut ꝓꝑ dñam medij, per ꝙ fertur, vt per aerem, vel terram vel aquam: aut ꝓꝑ dñam ipſius mobilis, quia eſt, vel grauius, vel leuius, cæteris paribus. Secundo ibi.

Atque id quidem, per quod fertur cauſa eſt, propterea quod impedit maxime quidem ſi econtra feratur, minus autem ſi maneat, & magis id, quod non eſt facile diuiſibil. quale eſt id, quod magis eſt craſſum. Pondus igitur A per A R G Y.

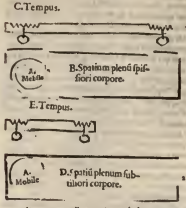
B quidem

B quidem medium in tempore C feretur. Per D verò ſubtilius quidem illo, longitudine verò æquale in tempore E impedientis corporis ratione. Sit enim B quidem aqua, D autẽ aer. quanto igitur aer aqua ſubtilior, tanto celerius A pondus per D quàm per E medium feretur, vt patet. Habeat igitur eandem rationem ad celeritatem celeritas, qua diſtat aer ab aqua. Quare, ſi in duplo ſit aer aqua ſubtilior, duplo in tempore B medium pertranſibit ad id tempus, in quo per medium D feretur, & C tempus duplum erit temporis E: atque quo ſubtilius eſt minuſque impedit atque facilius ſcinditur id, per quod ſit tranſitio, eò pondus A celerius ſemper feretur.

Hoc igitur, per quod fertur, cauſa eſt: quia impedit maximè quidem, quod contra fertur poſtea autem & manẽs, magis autem quod non facile diuiditur: huiuſmodi autem groſſius eſt. Id igitur in quo eſt A, mouebitur per B. quod autem in quo eſt C tempus: per ipſum autem D cum ſit ſubtilius ſed æqualis longitudo eſt ipſius B, qua ipſius D ſecundum analogiam impedientis corporis ſit. n. B quidem aqua, D verò aer. quanto igitur ſubtilior aer aqua, & incorporalior, tanto citius A per D mouebitur, quàm per B Habet igitur eandem rationem, qua quidem diſtat aer ab aqua, velocitas ad velocitatem. Quare, ſi dupliciter ſubtile eſt in duplici tempore quod eſt ipſum B tranſibit, quàm D Et erit in quo eſt C tempus duplex eo, in quo eſt E. & ſemper tanto quantumcunque ſit incorporalius & minus impeditiuum & bene diuiſibilius per quod fertur, citius mouebitur.

Ex præmiſsis cauſis argumentantur ad propoſitum.
Secũda parte. text. 74. Et primo ex dĩa medij. Scđo ex dĩa mobilis ibi. {Se-
Secũda parte. text. 73. cundo aũt horum.} Circa primũ duo facit. Primo po-
nit rõnem, Secundo eam recapitulando recolligit ibi.
Secũda parte. text. 72. {Sed ſicut in capitulo.} Circa primum duo facit. Primo
ponit rõnem, Secundo oſtendit cõcluſionem ſequi ex præmiſsis ibi. {Sicut. n. vacuum.} Ponit ergo primo talẽ rõnem. Proportio motus ad motum in velocitate eſt ſicut proportio medij ad mediũ in ſubtilitate: ſed ſpatij vacui ad ſpatium plenum nulla eſt proportio: ergo motus p vacuum nõ habet proportionem ad motum, qui fiet per plenum. Primo ergo manifeſtat primã propoſitionẽ huius rõnis, & dicit, quòd medium, per ꝙ aliquid fertur eſt cã velocitatis & tarditatis, quia impedit corpus, qđ mouetur. & maximè quidem impedit quando medium fertur in contrarium, vt patet in naui, cuius motus impeditur à vento, ſecundario autem impedit, ſi ẽt quieſcat: quia, ſi ſimul moueretur cum mobili, nõ impediret, ſed magis iuuaret, ſicut fluuius, qui defert nauem inferius. Sed inter ea, quę impediunt, magis impedit illud, quod non facile diuiditur, & tale eſt corpus magis groſſum. & hoc manifeſtat per exemplum. ſit enim corpus, quod mouetur A, ſpatium, per quod mouetur, ſit B, & tempus, in quo A mouetur per B, ſit C. Ponamus autem aliud ſpatium, quod ſit D, ęqualis longitudinis cum B, ſed tñ D ſit plenum ſubtiliori corpore quàm B, ſecundum aliquam analogiam, i. proportionẽ corporis medij, quod impedit motum corporis, vtputa, quòd ſpatium B ſit plenum aqua, ſpatium verò D, ſit plenũ aere. quanto ergo aer eſt ſubtilior aqua & minus ſpiſſus, tanto mobile, quod eſt A, citius mouebitur per ſpatium D, quàm per ſpatium B. Quæ eſt ergo proportio aeris ad aquam in ſubtilitate, eadem eſt proportio velocitatis ad velocitatem, & quanto eſt maior velocitas, tãto eſt minus tempus. quia, velocior motus dr̃, qui eſt in minori tpe, per æquale ſpatium, vt in Sexto dicet.
Lec. 3. Vnde, ſi aer eſt in duplo ſubtilior, quàm aqua ſequetur,
T.c. 13. ꝙ tp̃s, in quo mouetur per B, quod eſt plenum aqua, ſit duplum tp̃s, in ꝙ tráſit D, qđ eſt plenum aere. & ita tp̃s C, in quo pertranſit ſpatium B, erit duplum tpe, qđ eſt E, in quo pertranſit ſpatium D, & ſic poterimus vniuerſaliter accipere, qđ in quacũq; proportione medium, p ꝙ aliquid fert, eſt ſubtili⁹, & minus impeditiuũ & facilius diuiſibile, in eadẽ ꝓportione erit motus velocior.

Demonſtratio exẽplaris, oſtendens quòd talis eſt proportio motus ad motum in velocitate, qualis eſt proportio medij ad medium in ſubtilitate.

a. ibi.

At vacuum nullam rationem habet qua corpore exceditur: quemadmodum neq; ipſum nihil ad numerum Nã, ſi quatuor vno quidem tria, pluribus verò duo, & pluribus etiam quàm duo vnum excedunt, nullam profecto rationẽ vlterius habent, quia nihilum ipſum excedunt. Id. n. quod excedit in exceſſum ipſum, & in id, quod exceditur, neceſſe eſt diuidatur quare ipſa quatuor erunt id, quo excedunt & nihil. Idcirco neque linea punctum excedit, ſi non componatur ex punctis. Similiter & vacuum, nullam ad plenum rationem habere poteſt. A R G Y.

Vacuum autem nullam habet rationem, qua excedatur à pleno, ſicut neque ipſum nihil ad numerum. Si. n. quatuor tria excedunt vno, pluribus autem duo, & adhuc vnũ pluribus quàm duo. ipſum autem nihil non amplius habent rationem, qua excedant. Neceſſe eſt n. diuidi excedens in excedentiã, & in id, quod exceditur. Quare & quatuor erunt id quo excedunt, & nihil. Vnde neque linea punctum excedit, niſi componatur ex punctis. Similiter autem vacuum ad plenum nullam poſſibile eſt habere rationem.

Manifeſtat ſcđam propoſitionem & dicit. quòd vacuum non exceditur à pleno ſm aliq̃ propoſitionẽ: & hoc probat per hoc, ꝙ numerus non excedit nihil ſm proportionẽ aliq̃, ſed ſolum attendit proportio aliqua numeri ad numerum, vel ad vnitatẽ. ſicut quatuor excedunt tria in vno, & adhuc in pluri excedunt duo, adhuc in pluri vnum. vñ dr̃ maior proportio quatuor ad vnũ, q̃ ad duo, vel tria. Sed quatuor non excedunt nihil ſm aliq̃ proportionem. & hoc ideo, quia neceſſe eſt, quod omne excedens diuidatur in id, quod exceditur, & in excedentiam. i. in id, in quo excedit, ſicut quatuor diuiditur in tria, & in vnum in quo excedit tria. Si ergo quatuor excedunt nihil, ſequitur ꝙ quatuor diuidat in aliquot, & nihil. ꝙ eſt inconueniens. Vnde ẽt non poteſt dici, qđ linea excedat punctum niſi componeretur ex punctis, & diuideretur in ea. Et ſimiliter non põt, dici ꝙ vacuum habeat aliq̃ proportionem ad plenum: qa vacuum nõ cadit in compoſitionem pleni. Tertiò ibi.

Quare neq; etiam motus. Sed, ſi per ſubtiliſſimum tanto motu, tanto in tempore pondus A fertur, per vacuum ſi mouebitur, omnem profecto rationem exuperabit. A R G Y.

Ergo neq; motum. Sed ſi per ſubtiliſſimũ in tanto taliq; tempore fertur per vacuum, omnem exuperat rationem. T.c. 72.

Ponit cõcluſionem concludens, ꝙ non eſt poſsibile eſſe proportionem inter motum, qui fit per vacuum, & motum, qui fit per plenum: ſed, ſi aliquod corpus fertur per quodcunq; ſubtiliſsimum in tanto ſpatio, tali que tempore, motus, qui eſt per vacuum, tranſcendet omnem proportionem datam. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sit enim Z vacuum longitudine æquale B & D plenis. Pondus igitur A ſi tranſierit. Atque alio quidem in tempore quod ſit I, minore verò quàm eſt tempus E, fuerit motum, hanc profectò rationem, et vacuum habebit ad plenũ, quam ad tempus tempus habebit, ſed tanto in tempore quantum eſt I pleni D, partem aliquam tranſierit pondus A. Sitq; illa D K. Tranſierit autem A pondus medium ipſum Z. Si ea etiam ratione differat ſubtilitate ab aere, quã E tempus ad I, tempus habet. Nam, ſi corpus Z tãto ſubtilius ſit ipſo, O quanto tempus E, tempus excedit I contra profectò pondus A tranſierit illud celeritate, tanto in tempore, quantum eſt tempus I ſi per illud feratur. Si igitur nullum in Z fuerit corpus celerius, adhuc per illud ſanè mouebitur. At in I tempore motum iam erat quare pondus A æquali in tempore plenum & vacuum pertranſibit. At hoc fieri nequit. Si igitur tempus aliquod erit, in quo per vacuũ quoduis corpus mouebitur, hoc eueniet impoſſibile, vt ex hiſce quæ diximus patuit: in tempore n. æquali quis, piã plenum, atque vacuum pertranſibit. erit enim ſic aliquod corpus, vt ad tempus eſt tempus.*

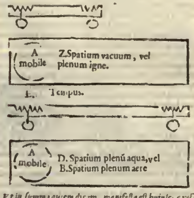
Sit enim Z, vacuum æquale autem magnitudine his quæ ſunt B & D. A ergo, ſi tranſibit, & mouebitur per Z, quodam quidem in tẽpore quod eſt I. ſed in minori quam in quo eſt E, & hanc habebit rationem vacuum ad plenum. Sed in tanto tempore quantum eſt in quo eſt I ipſius D, A, tranſibit ſubtilius. Tranſibit autem ſi ſit aliquid ſubtilitate differens ab aere, in quo eſt Z, ſecundum hanc proportionem, quam tempus habet, in quo eſt E ad tempus, in quo eſt I. Si enim in tanto ſubtilius eſt corpus, in quo eſt Z ipſo D quantum exuperat D ipſum I, tranſibunt econtrario velocitate in tanto, quantum I ipſum Z, quod eſt, in quo eſt A, ſi feratur. Si igitur nullum ſit corpus, in quo eſt Z adhuc velocius pertranſibit, quoniam & ſicut prius iſed erat, in quo eſt I. Quare in æquali tempore tranſibit, quod eſt plenum & vacuum Sed impoſſibile eſt. Manifeſtum eſt igitur, quod ſi fuerit aliquod tempus, in quo per vacuum quodlibet feratur, accidet hoc impoſſibile: in æquali n. accipietur, & quod plenum eſt tranſire aliquod & vacuum: erit enim aliquod analogum corpus alterum ad alterum, vt tempus ad tempus.

T.c.75.

Quia prædictã concluſionem oſtẽſiue ex principijs ſuppoſitis deduxerat: ne qua dubitatio oriatur de principijs præmiſsis, vt certior ſit proceſſus, probat eãdem concluſionem deducendo ad impoſsibile. Si n. dicatur quod motus, qui eſt per vacuum, habet aliq̃ proportionem velocitatis ad motum, qui eſt per plenum, ſequuntur multa inconuenientia. ponatur ergo quod ſpatium vacuum ſit Z, quod quidem ſit æquale ſm magnitudinem ſpatio B, ꝙ eſt plenum aqua, & ſpatio D, ꝙ eſt plenum aere. Si aũt detur quod motus, qui eſt ꝑ Z, habeat aliq̃ proportionem ſm velocitatẽ ad motus qui ſunt ꝑ B & D, oportet dicere qđ motus, qui eſt per Z, ꝙ eſt vacuũ, ſit in aliquo determinato tpe: quia velocitates diſtinguuntur ſm quantitates temporum, vt ſupra dictũ eſt, ſi ergo dicatur, quod mobile, quod eſt A. traſeat per ſpatium vacuum, quod eſt Z, in aliquo tpe, ſit illud tps I, ꝙ oportet eſſe minus q̃ tps E, in quo pertranſit ſpatiũ D, quod eſt plenum aere, & ſic, hæc erit proportio motus per vacuum ad motũ per plenum, quæ eſt proportio temporis E ad tps I, ſed neceſſe erit ponere ꝙ in tanto tempore quantum eſt I, mobile, ꝙ eſt A, pertranſeat quoddam ſpatium plenum ſubtiliori corpore ipſo D. Et hoc quidẽ continget, ſi inueniat aliquod corpus, qđ differat in ſubtilitate ab aere, quę ponebatur ſpatiũ plenum D, ſm illam proportionẽ quam habet tempus E ad tẽpus I, vtputa ſi dicatur illud corpus eſſe ignis, quo plenum ponatur ſpatium Z, ſm quod prius ponebatur vacuum: quia, ſi corpus, quo ponitur plenum ſpatium Z, eſt tanto ſubtilius corpore, quo ponitur plenum ſpatium D, q̃tum tps E, excedat I, ſequitur quod mobile, quod eſt A, ſi feratur ꝑ Z, qđ eſt ſpatium plenum ſubtiliſsimo corpore, & per D, qđ eſt ſpatium plenum aere, trãſibit ꝑ Z ecõuerſo in maiori velocitate in tanto tpe, in q̃to eſt minus E. Si ergo nullum corpus ſit, in quo eſt Z, ſed ponatur hoc ſpatium vacuum, ſicut & primo, adhuc debebit velocius moueri. Sed hoc eſt contra id, ꝙ fuit poſitum. poſitum. n. erat ꝙ motus fieret per ſpatiũ Z, ꝙ eſt vacuum in tpe I, & ſic cum in tpe, I trãſeat idẽ ſpatium cũ eſt plenum ſubtiliſsimo corpore, ſequitur quòd in eodem tempore tranſit idem mobile vnum & idem ſpatium, cum eſt vacuum, & cum eſt plenum. Manifeſtum eſt ergo quòd, ſi fuerit aliquod tps, in quo mobile feratur per quodcunq; ſpatium vacuum, ſequitur hoc impoſsibile quòd in æquali tempore pertranſibit plenum & vacuum: quia erit accipere aliquod corpus, qđ habebit proportionem ad aliud corpus, ſicut habet proportionem tempus ad tempus. Deinde cum dicit.

Demonſtratio ducens ad impoſsibile, probans non eſſe poſſibile proportionem eſſe inter motum, qui fit per vacuum, & qui fit per plenum.

I.Tempus.

Vt in ſumma autem dicam, manifeſta eſt huius causa accidentis. Nã motus quidem cũs ad motum eſt ratio: (eſt enim in tẽpore) & oĩs temporis item ad tẽpus, modo ſint ambo finita, ſed vacui ad plenũ nulla prorſus eſſe rõ põt. ARGY.

Sed ſicut in capi uo eſt dicere, palam accidentis cauſa eſt, quia motus quidem ad motum omnis proportio eſt: (in tempore. n. eſt:) temporis autem omnis, eſt ad tempus, finitis vtriſque, vacui autem ad plenum non eſt. Motus ad motum proportio eſt.

Summatim colligit ea, in quibus virtus conſiſtit præmiſſæ rõnis, & dicit, ꝙ ſicut contingit recapitulãdo dicere, manifeſta eſt cã, quare prædictum inconueniens accidat quia. ſ. quilibet motus eſt proportionatus cuilibet motui ſm velocitatem: quia oĩs motus eſt in tempore, & quælibet duo tempora ſi ſint finita habẽt proportionem ad inuicem: ſed vacui ad plenum non eſt proportio, vt probatum eſt: vnde, ſi ponatur motus fieri per vacuum, neceſſe eſt quod ſequatur inconueniẽs.

Hæc igitur eueniunt ob eorum differentiam, per quæ corpora mouentur. ARGY.

Secundum quidem igitur quod differunt per quæ feruntur, hæc contingunt. T.c.74.

Vltimo

Qõ prima.

Vltimu autem epilogans concludit, quòd prædicta inconuenientia accidunt, ſi accipiantur diuerſæ velocitates motuum, ſm differentiam mediorum. Sed cõtra hanc rõnem Ari. inſurgũt plores difficultates. Quarum quidem prima eſt, ꝙ non vr̃ ſequi, ſi fiat motus per vacuum ꝙ non habeat proportioné in velocitate ad motum, qui fit per plenum. Quilibet.n. motus habet determinatam velocitatem ex proportione potentiæ motoris ad mobile: ẽtſi nullum ſit impedimentum. & hoc patet per exemplum, & per rõnem. per exemplum quidem in corporibus cœleſtibus, quorum motus à nullo impeditur: & tñ eorum eſt determinata velocitas ſm determinatum tp̃s. per rõnem autem, quia ex hoc ipſo ꝙ in magnitudine, per q̃ fit motus eſt accipere prius & poſterius in motu: prius autem & poſterius eſt in motu, ex tp̃is ratione, ſequitur motum eſſe indeterminato tempore. Sed verum eſt quod huic velocitati poteſt aliquid ſubtrahi ex aliquo impediente: non igitur oportet ꝙ proportio motus ad motũ in velocitate ſit ſicut proportio impedimenti ad impedimẽtum, ita quod, ſi non ſit aliquod impedimentũ, quòd motus fiat in non tpe. ſed oportet ꝙ ſm proportionem impedimenti ad impedimentum, ſit proportio retardationis ad retardationem, vnde poſito ꝙ motus ſit per vacuum, ſequitur ꝙ nulla retardatio accidat ſupra velocitatem naturalẽ: & non ſequitur quod motus, qui eſt per vacuum, non habeat proportionem ad motum, qui fit per plenum.

An motus qui fit p vacuũ proportionem habear ad motum, qui fit p plenum.

Sol. prima. Auer. c. 71.

Huic aũt obiectioni Auer. 1. commẽto ſuo reſiſtere conatur. Et primo quidem conatur oñdere hãc obiectionem ex falſa imaginatione procedere. dicit.n. quòd ponentes prædictam obiectionem, imaginantur additionem in tarditate motus fieri, ſicut fit additio in magnitudine lineæ, qđ pars addita ſit alia à parte, cuĩ additur. Ita.n. vr̃ prædicta obiectio procedere, ac ſi tardatio fiat p hoc quòd aliquis motus addatur alteri motui: ita qđ ſubtracto illo motu addito per impedimentum retardans, remaneat quantitas motus naturalis. Sed hoc dicit non eſſe ſimile. quia, cum retardat motus, quælibet pars motus fit tardior: non aũt quælibet pars lineæ fit maior. Deinde oñdere nititur, quõ ratio Ari. neceſſitatem habeat. & dicit, qđ velocitas vel tarditas motus cõſurgit quidem ex proportione motoris ad mobile. Sed oportet mobile eſſe aliquo modo reſiſtẽs motori, ſicut patiens quodammodo eſt contrarium agenti, quę quidem reſiſtẽtia pôt eſſe ex tribus. Primo quidem ex ipſo ſitu mobilis. ex hoc.n. ipſo qđ mouens intẽdit transferre mobile ad aliqđ vbi: ipſum mobile in alio vbi exñs repugnat intentioni motoris. Scđo ex natura mobilis, ſicut apparet in motibus violentis, vt cum graue proijcitur ſurſum. Tertio ex parte medij. Omnia.n. hæc tria accipienda ſunt ſimul, vt vnum reſiſtens, ad hoc quod cauſetur vna cã tarditatis in motu. Qm̃ igitur mobile ſeorſum conſideratum, ſm qđ differt à mouente eſt aliquid ens actu: pôt inueniri reſiſtẽtia mobilis ad motorem, vel ex parte mobilis tm̃, ſicut accidit in corporibus cœleſtibus, vel ex parte mobilis & medij ſimul, ſicut accidit in corporibus animatis, quę ſunt hic. Sed in grauibus & leuibus ſubtracta eo quod mobile hẽt à mouente. ſ. forma, quæ eſt principium motus, q̃ dat generans, quod eſt mouens, non remanet niſi materia, ex cuius parte nulla reſiſtentia pôt conſiderari ad mouens. vnde relinquitur in talibus ſola reſiſtentia ex parte medij. Sic igitur in corporibus cœleſtibus eſt dĩa velocitatis ſolũ ſm proportionem motoris ad mobile. in corporibus verò animatis ſm proportionem motoris ad mobile, & ad medium reſiſtẽs ſimul. & in talibus procedet obiectio p̃dicta, quod remota retardatione, quę eſt ex parte medij impedientis, adhuc remanet determinata q̃titas temporis in motu ſm proportioné motoris ad mobile. Sed in grauibus & leuibus non poteſt eſſe retardatio velocitatis, niſi ſm reſiſtentiam medij, & in talibus procedit ratio Ari. Sed hæc omnino vĩr eſſe friuola. Primo quidem, quia licẽt q̃titas tarditatis non ſit ſecundum modum q̃titatis continuę, vt addatur motui: ſed ſm modum q̃titatis intenſiuæ: ſicut cum aliquid eſt altero albius, tñ quantitas tp̃is ex qua Ariſt. argumentatſ, eſt ſm modum quantitatis continuę, & ſit tp̃s maius p additionem temporis ad tp̃s. vnde ſubtracto tpe quod additur ex impediente, remanet tp̃s naturalis velocitatis. Deinde, quia in grauibus & leuibus remota forma, quam dat generãs remanet per intellectum corpus q̃tum, & ex hoc ipſo ꝙ quantum eſt in oppoſito ſitu exiſtens, habet reſiſtentiam ad motorem, non.n. pôt intelligi alia reſiſtẽtia in corporibus cœleſtibus ad ſuos motores. vnde nec etiam in grauibus & leuibus ſequetur ratio Ariſt. ſm quòd ipſe dicit. Et ideo melius & breuius dicendum eſt quòd rõ Ari. inducta, eſt rõ ad contradicendum poſitioni, & non ratio demonſtratiua ſimpliciter. Ponentes autem vacuum hac de cã ipſum ponebant, vt nõ impediretur motus. & ſic ſm eos cauſa motus erat ex parte medij, quod non impedit motum. Et ideo contra eos Ariſt. argumentatur, ac ſi tota cã velocitatis & tarditatis eſſet ex parte medij, ſicut ẽt & ſupra euidenter hoc oſtendit dicens, ꝙ ſi natura eſt cã motus ſimplicium corporum, non oportet ponere vacuum, vt cã motus eorum. per quod dat intelligere, ꝙ totam cauſam motus ponebant ex parte medij, & non ex natura mobilis. Secunda aũt dubitatio contra rõnem prędictã eſt, quia, ſi medium, quod eſt plenum, impedit, vt ipſe dicit, ſequitur ꝙ nõ ſit in hoc medio inferiori aliquis motus purus non impeditus, quod vr̃ inconueniens. Et ad hoc Commentator prędictus reſpondet, quòd hoc impedimentum, quod eſt ex medio, requirit motus naturalis grauiũ & leuium, vt poſſit eſſe reſiſtentia mobilis ad motorẽ, ſaltem ex parte medij. Sed melius dicendum eſt, quod oĩs motus naturalis incipit à loco nõ naturali & tendit in locum naturalem. vñ, quandiu ad locum naturalem perueniat non eſt inconueniens ſi aliquid non naturale ei coniungatur. Paulatim.n. recedit ab eo, quod eſt contra naturam, & tendit in id, qđ eſt ſm naturã. & propter hoc motus naturalis in fine intẽditur. Tertia obiectio eſt: quia, cum in corporibus naturalibus ſit determinatus terminus raritatis, non vr̃ ꝙ ſemper ſit accipere corpus rarius & rarius ſm quamlibet proportionem temporis ad tp̃s. Sed dicendum eſt, quòd licet ſit determinata raritas in rebus naturalibus, non tamẽ hoc eſt ex natura corporis mobilis in quantum eſt mobile, ſed ex natura determinatarum formarum, quę requirunt determinatas raritates vel denſitates. in hoc aũt libro agitur de corpore mobili in cõi. & ideo frequenter vtitur Ari. in hoc libro in ſuis rõnibus quibuſdã, quæ ſunt falſa, ſi conſiderentur naturæ determinatæ corporum: poſsibilia aũt, ſi conſideretur natura corporis in cõi. Vel poteſt dici, ꝙ hic etiam procedit ſm opinionem Antiquorum Philoſophorum qui ponebant rarum & denſum prima principia formalia, ſm quos raritas & denſitas in infinitum augeri poterant; cum non ſequerentur alias priores formas, ſecundum quarum exigentiam determinarẽtur. Deinde cu dicit,

Impꝛoba. ſo lu. Auer.

Solutio vera.

In medium plenũ quoquo mõ motum natura ſẽ impediat

Solutio. Auer. c. 71.

Solutio. 2.

Qõ tertia. An ſecundũ q̃cunq; proportionem tp̃is ad tempus ſemper ſit accipere corpus rarius ac rarius.

Sol. prima.

Sol. ſecunda

Eorum autem, quæ feruntur exceſſu eueniunt hæc. Cernimus enim ea corporum, quæ plus aut grauitatis aut leuitatis habent momenti (modo eadem ipſis inſit figura) celerius per æquale ſpatium ferri, eaq; ratione, quam inter ſeſe habent. quare & per vacuum ita ferentur. At fieri id non poteſt nequit. Quam enim ob cauſam celerius mouebuntur? in plenis enim id neceſſario fit. Maius enim celerius vi ſua medium diuidit. Nam id quod fertur, aut eſt iactum, figura aduidit, aut momento quod habet. Aequalis igitur celeritatis omnia erunt at fieri nequit.

Secundum autem eorum, quæ feruntur, excellentiã, hæc ſunt. Videmus enim maiorem inclinationem habentia, aut

granitatis,

grauitatis, aut leuitatis. ſi quo ad alia ſimiliter ſe habeant figuris citius lata per æquale ſpatium finitum: & ſecundum rationem, quam habent magnitudines ad inuicē. quare & per vacuum. Sed impoſſibile eſt: Propter quam enim cauſam fertur velocius? in plenis quidem. n. ex neceſſitate velocius. n. diuidit ex fortitudine maius aut. n. figura diuidit aut inclinatione, quam habet, quod fertur aut proiectum. Aeque velocia ergo omnia erunt: ſed impoſſibile eſt.

Oſtendit nō eſſe vacuum ſeparatum ex velocitate & tarditate motus, ſm quòd omnino cā ſumitur ex parte mobilis, & dicit quòd hæc, quæ dicentur conſequentur, ſi conſideretur differentia velocitatis & tarditatis ſm quòd mobilia, quæ feruntur, ſe inuicem excellunt. quia videmus quòd per æquale ſpatium finitum, citius feruntur ea, quæ habent maiorem inclinationem, aut ſecundum grauitatem, aut ſm leuitatem: ſiue ſint maiora in quantitate, æqualiter grauia vel leuia exiſtētia, ſiue ſint æqualia in quantitate, & ſint magis grauia vel leuia. hoc dico ſi ſimiliter ſe habeant ſm figuras (nam corpus latum tardius mouetur, ſi deficiat in grauitate vel magnitudine, quàm corpus acutæ figuræ) & ſecundum proportionem, quam habent magnitudines motæ adinuicem vel in grauitate, vel in magnitudine eſt proportio velocitatis. vnde & oportebit ita eſſe etiam ſi ſit motus ꝑ vacuum ſm quòd corpus grauius ſeu leuius, aut magis acutum velocius feratur per mediū vacuum. Sed non pōt eſſe, quia non eſt aſsignare aliquam cām, propter quam vnum corpus alio velocius feratur. ſi. n. motus fiat per ſpatium plenum aliquo corpore, poteſt aſsignari cauſa maioris vel minoris velocitatis, ſecundum aliquam prædictarum cauſarum. hoc. n. eſt quia illud, quod mouetur maius exiſtens, ex ſua fortitudine velocius diuidit medium, vel ꝓpter aptitudinem figuræ quia acutū eſt penetrabilius: aut propter inclinationem maiorem quam habet, vel ex grauitate, vel ex leuitate, vel ēt propter violentiam prohibentis. vacuum autem diuidi non pōt citius vel tardius. Vnde ſequitur quòd oīa æquali velocitate mouebuntur per vacuum. ſed hoc manifeſte apparet impoſsibile. Patet igitur ex velocitate motus, quòd vacuū non eſt. Attendendum eſt ēt quòd in proceſſu huius rōnis eſt ſimilis difficultas ſicut in prima: videtur. n. ſupponere ꝙ dſia velocitatis in motibus non ſit niſi propter dſiam diuiſionis medij, cum tamen in corporibus cœleſtibus ſint diuerſæ velocitates, in quibus nō eſt aliquod plenum mediū reſiſtens, quod diuidi oporteat per motum corporis cœleſtis. Sed ſoluenda eſt hæc dubitatio ſicut & prius.

ARGY. *Patet igitur ex hiſce, quæ diximus, ſi vacuum ſit, contrarium illius accidere, propter quod vacuum eſſe probant qui ipſum aſſerunt eſſe. Hi nanque, ſi motus is erit, qui loco accommodatur, vacuum ſeparatum per ſe eſſe putant. hoc aūt perinde eſt, atq; ſi ſeparatum quid locum aſſerant eſſe. Quod quidem eſſe non poſſe, prius eſt demonſtratum.*

T.c.71. *Quòd quidem igitur ſi vacuum ſit, accidat contrarium quàm propter quod probant eſſe vacuum manifeſtum eſt ex dictis. Hi igitur opinantur vacuum eſſe, ſi erit ſecundū locum motus diſcretum ſecundum ſe. Hoc autem idem eſt ei, quod eſt dicere, locum eſſe aliquod ſeparatum. Sed hoc quod ſit impoſſibile eſſe, dictum eſt prius.*

Vltimo autem epilogando concludit manifeſtū eſſe ex dictis, quòd ſi ponat vacuum eſſe, accidit contrariū eius, quod, ſupponebant probantes eſſe vacuum: illi. n. procedebant, ac ſi motus eſſe non poſsit, ſi vacuum nō ſit. Sed oſtenſum eſt contrarium, ſ. ſi vacuum ſit, quòd motus non eſt. Sic igitur ꝓmiſsi Philoſophi opinantur vacuum eſſe quoddā diſcretum & ſeparatum ſecūdum ſe. ſ. quoddam ſpatium habens dimenſiones ſeparatas, & huiuſmodi vacuum opinantur neceſſe eſſe ponere, ſi ſit motus ſecundum locum: aut vacuum ſeparatum, ꝙ idem eſt, quòd dicere locum eſſe quoddam ſpatium, diſtinctum à corporibus, quod eſt impoſsibile, vt ſupra oſtenſum eſt in tractatu de Loco.

LECTIO XIII.

Vacuum ſic eſſe vti nomen ſonat, tribus rationibus oſtenditur.

At verò ſi per ſe quoq; ipſum conſiderabimus, vanum id quod vacuum dicitur atq; inane vere videbitur. Nam vt ſi in aqua quiſpiam cubum poſuerit tantum aqua cedet. quantus eſt ipſe cubus, ſic & in aere fiet, ſed ſenſu non patet. Et ſemper omne corpus quod ferri poteſt ad id, ad quod aptum eſt ferri, niſi denſetur, aut ad infera, ſi ſit terra: aut ad ſupera ſi ſit ignis, aut ad vtraque feratur cedendo neceſſe eſt ſiue cubus, ſiue quoduis aliud in ipſo corpus ponatur, quod ferri poteſt ad id, quod eſt aptum ferri, niſi denſetur. At hoc quidem in vacuo fieri nequit, quippe cum non ſit corpus. Cubum autem æquale vacui ſpatium penetraſſe videbitur, perinde atque ſi aqua ligneo cubo non cederet, neq; aer: ſed ipſum omnia penetrarēt. Atqui cubus etiam tantam magnitudinem habet, quāta eſt ea vacui, quæ occupatur ab ipſo quæ etſi calida eſt, aut frigida, & grauis aut leuis, non minus tamen ob hoc ratione ab vniuerſis affectibus eſt diuerſa, etiam ſi non ab illis ſit ſeparabilis. Dico autem ipſam lignei cubi molem. quare etiam ſi ab illis omnibus fuerit ſeparata, & neque grauis fuerit neque leuis, æquale ſibi ſpatium occupabit in eademque loci vacuiue parte ſibi æquali erit, vt putet. Quomodo igitur cubi moles ab æquali vacuo differet, atque loco? Et ſi duæ tales ſimul fuerint moles, cur & quotquot volueris in eodem non erunt? Vnum igitur hoc abſurdum ac impoſſibile ſequitur. ARGY.

AT verò per ſe conſiderantibus videbitur vtiq; dictum vacuum, ſicut vere vacuum. Sicut. n. in aqua, ſi ponat aliquis cubum, cedet tanta aqua, quantus eſt cubus, ſic eſt etiam in aere, ſed ſenſui immanifeſtum eſt. Et ſemper igitur in omni corpore habenti tranſmutationē in quo eſt aptum natum mutari, neceſſe eſt, niſi coeat, tranſmutari, aut deorſum ſemper, ſi deorſum eſt motus, ſicut eſt terra: aut ſurſum ſicut ignis: aut ad vtraque, aut quodcunq; aliquid ſit impoſitum. In vacuo autem hoc quidem impoſſibile eſt: nullum enim corpus eſt. Sed per vacuū æquale ſpatium tranſire videtur, quod quidem erat prius in vacuo: tanquam ſi aqua non cederet ligneo cubo, neque aer ſed omnia tranſirent per ipſum. at verò cubus habet tantam magnitudinem, quantum continet vacuum. quod ſi calidum eſt aut frigidū, aut graue, aut leue, nihilominus alterum in eſſe ab omnibus paſſionibus eſt & ſi non diuiſibile ſit ab illis. dico autē corpus lignei cubi quod etiam ſi ſeparetur ab omnibus alijs, & neque graue, neque leue ſit, continebit æquale vacuum, & in eadem erit, quæ eſt loci & vacui parte æquali ſibi. Quid igitur diſtabit cubi corpus ab æquali, vacuo, & loco? Et ſi duo huiuſmodi ſunt, propter quid non quodlibet in eodē erunt? Vnū igitur hoc, inconueniens, et impoſſibile eſt.* T.c.76. * al. ī quod

Hic oſtendit vacuum nō eſſe, rationibus acceptis ex parte ipſius vacui, abſq; conſideratione motus. & hoc oſtendit tribus rationibus. Dicit ergo primo, quòd ēt conſiderantibus vacuum per ſe abſque motu videbitur quòd ita ſit dictum ab aliquibus vacuum eſſe, ſicut vere ſonat nomen vacui. Nam vacuum ſonat aliquid inane, & quod non eſt, & inaniter & abſq; rōne & veritate dictum eſt, quod vacuum ſit. & hoc quidem ſic oſtendit: quia, ſi aliquis ponat in aqua aliquod corpus cubum, ſ. quod habet ſex ſuperficies quadratas, oportet quòd tāta quantitas aquæ recedat à loco ſuo, quanta eſt q̄titas cubi. & ſicut eſt de aqua, ita eſt de aere, licet non ſit ita manifeſtū eo quòd aqua eſt magis ſenſibilis q̄ aer. Eadem igitur ratione, quādocunq; aliquid immittitur in

aliquod

aliquod corpus,quod natum eſt tranſmutari in aliquã partem,neceſſe eſt, niſi partes cohæreant per condenſationem,aut ſubintrationem partium in inuicem, ꝙ tranſmutetur vel ſecundum conditionem corporis cedentis (quando habet exitum liberum) vtpote ꝙ corpus graue,vt terra,cedat deorſũ, & corpus leue vt ignis cedat ſurſum: & corpus quod eſt reſpectu alicuius graue,& reſpectu alicuius leue,cedat in vtranq; partem,ſicut aer & aqua. vel ꝙ corpus cedat ſm conditionẽ corporis interpoſiti, quando.ſ.corpus cedens coarctatur à corpore interpoſito, vt non poſsit moueri ſecundum ſuam exigentiam,ſed ſm exigentiam corporis interpoſiti. Vniuerſaliter tamen hoc verum eſt,ꝙ oportet corpus,in quod alterum corpus immittitur cedere corpori immiſſo, ne ſint duo corpora ſimul.ſed hoc non pôt dici de vacuo ꝙ cedat corpori immiſſo; quia vacuum nõ eſt aliquod corpus: oẽ autem, quod mouetur quocunque modo,eſt corpus.ſed,ſi ſit aliquod ſpatium vacuum, & aliquod corpus immittatur in illud ſpatium, oportet ꝙ corpus impoſitum tranſeat per illud ſpatiũ, quod prius erat vacuum,ſ.ſimul cum eo exiſtens,ſicut, ſi aqua non cederet ligno cubo, neq; aer,ſed iſta corpora tranſirent per ipſum corpus ligneũ cubum,ita quòd aer & aqua ſubintrarẽt ipſum corpus cubum, & eſſent ſimul cum eo.ſed hoc eſt impoſsibile,ſ.ꝙ corpus cubũ ligneum ſit ſimul cum ſpatio vacuo: qa corpus ligneũ cubum habet tantam magnitudinem, q̃tam habet vacuum,qđ ponitur quoddam ſpatium dimenſionatum ſine corpore ſenſibili. Et q̃uis corpus ligneum cubicũ ſit calidum vel frigidum,aut graue vel leue, nihilominus tñ ipſum corpus cubicum alterum eſt ſm rationẽ ab omnibus paſsionibus ſenſibilibus,ſibi accidentibus: q̃uis nõ ſit ſeparabile ab eis ſecundum rem.Hoc autem quod eſt ſecũdum rationem alterum à paſsionibus eſt ipſum {corpus lignei cubi}.i.quod pertinet ad corporeitatẽ eius. Si ergo ſeparetur hoc corpus ab omnibus, quæ ſunt alia ab ipſo ſecundum rationem,ita quòd nõ ſit graue neque leue, ſequitur quòd contineat vel occupet de ſpatio vacuo aliquid æquale ſibi.Et ſic in eadem parte ſibi æquali, quæ eſt pars loci & vacui, erit ſimul corpus lignei cubi.Quo ſuppoſito,non vr̃ quòd ſit aſsignare differentiam inter corpus cubi,& dimẽſiones loci, vel vacui.nam ſicut dimenſiones loci vel vacui ſunt ſine qualitatibus ſenſibilibus,ita & dimẽſiones corporis cubici, ad minus ſecundum rõnem ſunt aliæ ab huiuſmodi paſsionibus.duæ aũt magnitudines ęqualis q̃titatis nõ poſſunt differre niſi ſecundum ſitum. non.n. pôt imaginari quòd hæc linea ſit alia ab illa ſibi æquali,niſi in quantum imaginamur vtranque in alio & alio ſitu.vnde,ſi ponantur duæ magnitudines ſimul,non videtur,quomodo poſsint differre.& ſic, ſi duo corpora æqualia dimenſionata ſint ſimul, ſiue ſint cum paſsionibus ſenſibilibus,ſiue non,ſequitur quòd duo corpora ſint vnum. Vnde ſi adhuc corpus cubicum,& ſpatiũ, quod eſt locus,vel vacuũ remaneant duo,& ſimul ſint, non pôt aſsignari ratio, quare non quæcunq; alia corpora ſimul eſſe poſſunt in eodẽ. Et ita ſicut corpus cubicum ſimul eſt cum ſpatio loci aut vacui, ita & ſimul cum vtroq; poterit eſſe adhuc aliquod tertiũ vel quartum corpus.qđ impoſsibile eſt. Nõ.n.poteſt dici quòd ſimul cum corpore cubico ligneo non poſsit eſſe ſimul aliquod ſenſibile corpus propter materiam: quia corpori nõ debetur locus ratione materiæ, niſi ſecundum quòd materia continetur ſub dimenſionibus.vñ quòd duo corpora non poſsint eſſe ſimul,nõ eſt ex parte materiæ vel paſsionum ſenſibilium, ſed ſolum ex rõne dimenſionum, in quibus non poteſt eſſe diuerſitas ſi ſint æquales, niſi ſecũdũm ſitum,vt dictum eſt. Vnde,cum dimenſiones ſint in ſpatio vacuo,ſicut in corpore ſenſibili, ſicut duo corpora ſenſibilia nõ poſſunt eſſe ſimul, ita nec corpus ſenſibile ſimul cum ſpatio vacuo. Hoc

Duæ magnitudines æqualis quãtitatis ſolo ſitu differentes ſunt.

Duo corpora ſimul eẽ non ex neceſſario, ſeu paſsionibus ſenſibilibus ſed ex dimẽſionibus impoſsibile eſt

igitur videtur vnum inconueniens & impoſsibile,quod ſequitur ex præmiſſa poſitione, quòd duo corpora ſint ſimul. Secundam rationem ponit ibi.

Præter ea patet, id cubum ipſum habere eum transfertur, quod & vniuerſa cætera corpora habent. Quare,ſi nihil à loco differat, cur corporibus facere locum oportet. præter vniuſcuiuſq; molẽ, ſi moles ſit affectuum expers? nihil enim confert ſi tale circa ipſam aliud ſpatium ſit æquale. A R G Y.

Amplius autem manifeſtum eſt, quòd hoc cubus habet tranſmutatus,quod & omnia alia corpora habent. Quare, ſi à loco nihil differt,quid oportet locum facere corporibus extra vniuſcuiuſq; corpus,ſi impaſsibile eſt corpus? Nihil enim confert ſi aliud circa ipſum æquale ſpatium hmõi ſit. T.c.77.

Et dicit manifeſtum eſſe,quòd cubus,qui tranſmutatur,& ponitur in ſpatium vacuum,;habet hoc quod habent omnia alia corpora,ſ.dimenſiones. ſi ergo dimenſiones corporis cubici nõ differunt à dimenſionibus loci ſecundum rõnem, quare oportet facere aliquẽ locum corporibus extra proprium corpus vniuſcuiuſq;, ſi locus nihil aliud eſt q̃ corpus impaſsibile.i.abſq; paſsionibus ſenſibilibus? Ex quo.n.corpus habet proprias dimẽſiones,ad nihil videtur eſſe neceſſarium quòd ponanẽ circa ipſum aliquæ aliæ dimenſiones ſpatij æqualis ſuis dimẽſionibus. Accidit igitur,ſi ponatur vacuũ, vel locus eſſe quoddam ſpatium ſeparatum, vel ꝙ non eſt neceſſariũ corpora eſſe ĩ loco. Tertiã rõnẽ ponit ibi. Secunda rõ.

Non eſt neceſſe corpus pter ſui ipſius dimenſiunẽ, alias quoq; habere, in quib° ſit.

Amplius autem oportet manifeſtum eſſe quale vacuum ſit in his quæ mouentur. Nunc autem nuſquam infra mundum: aer enim aliquid eſt non videtur autem neque aqua,ſi eſſent piſces ferrei. Tactu enim ſit diſcretio illius quod tangitur. Ex his igitur patet in ratione rerum vacuum ſeparatum non eſſe. A R G Y.

T.c.78.

†§ *Amplius oportet manifeſtum eſſe quale vacuum ſit in his quæ mouentur. Nunc autem nuſquam infra mundum. aer enim aliquid eſt. non videtur autem neque aqua, ſi eſſent piſces ferrei. Tactu enim eſt diſcretio illius quod tangitur. Quòd quidem igitur non ſeparatum ſit vacuum, ex his manifeſtum eſt.* T.c.79.

† Aliqui co. Gr æ ı text. iſtum non habent.

Et dicit,quòd ſi aliquid eſſet vacuũ,oporteret quòd manifeſtaretur in iſtis mobilibus. ſed nunq̃ apparet aliquod vacuum infra mundum.quia plenum aere, qđ vr̃ vacuum,non eſt vacuum.aer.n.eſt aliquid,licet viſu nõ percipiatur.Quia,ſi etiam piſces eſſent ferrei & haberẽt ſimilem apparentiã cum aqua,non poſſet aqua diſcerni ab eis per viſum, nec tñ ſequeretur, quòd aqua non eſſet, vel ẽt piſces, quia non ſolum viſu,ſed ẽt tactu diſcernitur illud quod tãgitur.Et ſic patet aerem aliquid eſſe: quia tactu percipitur calidus,vel frigidus. Ex his igitur apparet, quòd vacuum non ſit aliquod ſpatium ſeparatum,neq; infra mundum, neq; extra mundum.

LECTIO XIIII.

Vacuum corporibus inditum non eſſe aſſeritur: non irrationabilia item fuiſſe Antiquorum de vacuo dubitata ratiocinatur, ipſorumque omnium ſolutio ponitur.

Sed ſunt,qui putant per rarum ac denſum patere vacuũ eſſe. Nam ſi non ſit rarum ac denſum,neque fieri poteſt vt corpora coeant atq; premantur. Quod ſi id non ſit,aut motus omnino non erit, aut vniuerſum fluctuabit, vt inquit Xuthus. Aut in aerem æqualem atque aquam fieri mutationem ſemper oportet. Hoc (inquam) pacto,vt ſi ex aqua poculi vnius oriatur aer,tantũ ſimul aqua aere generetur, aut neceſſe eſt vacuum eſſe. alio nanque modo fieri nequit, vt corpora conſtringantur ac dilatentur. A R G Y.

SVnt autem quidam,qui per rarum & denſum opinantur manifeſtum eſſe,quod ſit vacuum. Si enim non eſt rarum & denſum, neque coire & calcari poſſibile eſt. ſi verò hoc

non

non ſit, aut omnino motus non erit, aut mouetur totum ſicut dixit Xuthus: aut in æquale ſemper mutari aquam, et aerem oportebit. dico autem ſic, vt ſi ex aqua cyathi factus ſit aer, ſimul ex æquali. aere tantundem aquam fieri, aut vacuum erit ex neceſſitate. conculcari enim, vel extendi, non contingit aliter. — Xuthus ſententia de vacuo.

T.c.86. T.c.83. Poſtquàm Philoſophus oſtendit non eſſe vacuũ, hic oſtendit non eſſe vacuum corporibus inditum. Et circa hoc tria facit. Primo ponit rõnem ponẽtium vacuũ. Secundo improbat poſitionem eorum ibi. {Si igitur rarum dicit, &c.} Tertio ſoluit rõnem ipſorũ ibi. {Quoniam autem vacuum, &c.} Dicit ergo ꝙ quidam Philoſophi fuerunt, qui opinati ſunt, ꝙ vacuum ſit in corporibus, accipientes rationem ex raro & denſo. videbatur.n.eis, ꝙ rarefactio & condenſatio fieret propter vacuum intrinſecum corporibus. Si verò non eſſet ſic rarum & denſum, dicebant quòd nõ erat poſsibile, vt partes alicuius corporis coirẽt.i.ſubintrarent ad inuicem, & ꝙ aliquod corpus calcaretur, i.comprimeretur per condenſationem. Si autem hoc non ſit, ducebãt ad inconueniens & ex parte motus localis, & ex parte motus generationis & corruptionis, ſiue motus alterationis. Ex parte quidem motus localis: quia oportebit dicere vel quòd omnino motus non ſit, vel ꝙ vno moto moueatur totum vniuerſum ſicut dixit Xuthus Philoſophus. & hoc ideo: quia, ſi aliquod corpus mouetur localiter, cùm accedit ad locũ plenũ alio corpore, oportet ꝙ illud corpus inde expellatur, & tendat in alium locum: & iterum illud aliud corpus ibi inuẽtum in aliũ: & niſi fiat condenſatio corporum, oportebit ꝙ omnia corpora moueantur. Ex parte verò generationis ſiue alterationis ſequitur hoc incõueniens, quòd ſemper fiat æqualis mutatio ex aere in aquam, & ex aqua in aerem. vt puta, ſi ex aqua vnius cyathi generatus eſt aer, oportet quòd ex tanto aere, quantus eſt aer generatus, alibi generetur aqua: & hoc ideo, ꝙ maior quãtitas eſt aeris quã aquæ, ex qua generatur. Occupat igitur aer generatus maiorẽ locum ꝙ̃ aqua ex qua generatur. & ſic oportet ꝙ vel totum corpus vniuerſi occuparet maiorem locum, vel ꝙ alibi tantundem de aere cõuertatur in aquam. vel oportet dicere ꝙ ſit aliqd vacuum intra corpora, ad hoc quòd fiat condenſatio corporum, qa non opinabant quòd aliter contingeret condenſari & rarefieri corpora, niſi vacuo in eis exiſtente. Scđo ibi. — 2. de Gene. T.c.73.

A R G Y. *Si igitur id inquiunt eſſe rarum, quod habet multa vacua ſeparata, patet, ſi vacuum ſeparatum eſſe non poſſit ſicut neque locus ſpatium habens, neque rarum in ratione rerum ſic eſſe.*

T.c.80. *Si igitur rarum dicunt, multa vacua ſeparata habens, manifeſtum eſt, quòd, ſi neque vacuum contingit eſſe ſeparabile, ſicut neque locum habentem aliquod vacuum ſui ipſius, nec rarum ſic.*

T.c.81. Deſtruit poſitionem prædictam. Et primo ſecundũ vnum intellectum. Secundo ſecundum alium ibi. {Si autem non eſt ſeparabile.} Dicit ergo primo, quòd illi, qui dicũt vacuum eſſe in corporibus, dupliciter poſſunt hoc intelligere: vno modo quòd in quolibet corpore ſint multa quaſi foramina vacua, quę ſint ſeparata ſecundum ſitum ab alijs partibus plenis, ſicut eſt videre in ſpongia, vel in pumice vel in aliquo alio huiuſmodi. alio modo quòd vacuum non ſit ſeparatum ſecundum ſitum ab alijs partibus corporis: vtpote ſi dicamus quòd dimenſiones, quas dicebant eſſe vacuum, ſubintrent omnes partes corporis. Si autem primo modo dicant vacuum eſſe in corporibus: patet reprobatio huiuſmodi ex præmiſsis. per quam.n.rationem oſtenditur, quòd non eſt aliquod vacuum ſeparatum extra corpora, nec aliquis locus habẽs tale ſpatium propriũ præter dimenſiones corporum, per eandem rationem probari poteſt, ꝙ non eſt aliquod corpus hoc modo rarum, quod habeat intra ſe aliqua ſpatia vacua, diſtincta ab alijs partibus corporis. Secundo ibi.

Si vero non ſeparabile, ſed tamen ineſſe quid vacuum dicunt, minus quidem eſt hoc impoſſibile. Accidit autem, primo quidem non omnis motus cauſam vacuum eſſe, ſed eius duntaxat, quo ſuperna loca petuntur. rarum enim leue eſt: quapropter & igneum rarum inquiunt, eſſe. A R G Y.

Si autem non eſt ſeparabile, ſed tamen ineſt aliquod vacuum minus quidem impoſſibile. Contingit autem, primum quidem quòd non omnis motus eſt cã vacuum: ſed eius, qui ſurſum eſt. rarum.n. leue: vnde ignem rarum eſſe dicunt. T.c.81.

Improbat prædictam poſitionem, quantum ad ſm intellectum quatuor rationibus. Dicit ergo, quòd ſi vacuum non ſit in corporibus ſicut ſeparabile & diſtinctum ab alijs partibus, ſed tamẽ ineſt aliquod vacuum in corporibus, minus quidem eſt impoſsibile: quia nõ ſequuntur inconuenientia ſupra poſita cõtra vacuum ſeparatum. Sed tamen ad hoc etiam ſequũtur quædam inconuenientia. Primo quidem, ꝙ vacuum non erit cã omnis motus localis, vt ipſi intendebant, ſed ſolũ motus, qui eſt in ſurſum, quia vacuum ſm eos eſt cauſa raritatis. rarum aũt inuenitur eſſe leue, vt patet in igne: leue aũt eſt quod mouetur ſurſum. vnde vacuum erit cã ſolum motus ſurſum. Secundam rationem ponit ibi.

Deinde nõ eſſe vacuum motus ſic cauſam, vt in ipſo quid moueatur. Sed vt vtres mouent id ſurſum, quod adiunctum eſt ipſis ex eo, quia ſurſum ipſi feruntur, ſic & vacuum ſurſum mouere. At quonam pacto latio vacui poteſt vel locus eſſe? vacui namque vacuum id erit ad quod feretur. A R G Y.

Poſtea motus cauſa non ſit vacuum, ſicut in quo eſt: ſed ſicut vtres in eo quod feruntur ipſi ſurſum ferunt quod ipſis continuum eſt, ſic vacuum ſurſum fert. Et etiam qualiter poteſt motus eſſe vacui, aut locus vacui? vacui enim eſt vacuum, in quod fertur.

Et dicit, quòd ſecundum iſtos, qui ponunt vacuum in corporibus, vacuũ eſt cauſa motus, non ſicut in quo aliquid mouetur, vt ponebant cauſam motus vacuum, qui dicebãt vacuum ſpatium ſeparatum, ſed eo modo ponunt vacuum cauſam motus, in quantum ipſum vacuum intrinſecum defert corpora: ſicut ſi dicamus, ꝙ vtres inflati in eo quod feruntur ipſi ſurſum propter leuitatem, deferunt ſurſum quicquid eis continuatur. & ſic vacuum inditum corporibus fert ſecum corpus in quo eſt. Sed hoc videtur eſſe impoſsibile: quia tũc oporteret, quòd ſi vacuum moueretur, quòd eſſet aliquis locus vacui. & cùm vacuum & locus ſint idem, ſequeret quòd vacui inferioris, eſſet vacuum exterius in quod fertur: quod eſt impoſsibile. Tertiam rõnem ponit ibi. — Secũda rõ.

Præterea quam cauſam aſſignabunt quòd graue deorſum fertur? A R G Y.

Amplius quomodo aſſignabunt in graui ferri deorſum? T.c.81.

Et dicit, quòd ſi motus ſurſum cauſa eſt vacuum deferens corpus ſurſum, cum nihil ſit aſsignare quòd defert corpus deorſum, non erit aſsignare quare grauia deorſum ferantur. Quartam rationem ponit ibi. — Tertia rõ.

Et inſuper patet, ſi quanto rarius quippiam magisq; vacuum eſt tanto celerius ſurſum feretur, quod ſi vacuum ſit omnino, ſurſum id vel celerrimè ferri. An forſitan & hoc moueri non poteſt? vt enim demonſtratũ eſt, in vacuo cuncta immobilia, ſic eadem ratione vacuum etiam demonſtrabitur immobile eſſe. celeritates enim comparari nõ poſſunt.

Et manifeſtum eſt, quòd ſi quanto fuerit rarius & magis vacuum, magis ſurſum feretur, & ſi ſit omnino vacuum velociſſimè vtique feretur. Fortaſſis autem & hoc impoſſibile eſt moueri. ratio autem eadem: ſicut n. in vacuo ſine motu omnia ſunt, ſic, & vacuum quidem eſt, quod eſt ſine motu: incomparabiles enim ſunt velocitates.

Et dicit, quòd ſi rarum cauſat motũ ſurſum, ꝓp vacuitatem, oportebit quòd quanto aliquid eſt rarius & — Quarta rõ.

magis

magis vacuum, tanto velocius feratur ſurſum: &, ſi ſit omnino vacuũ velociſsime feretur. ſed hoc eſt impoſsibile. quia quod eſt omnino vacuum nõ põt moueri eadem ratione, qua ſupra oſtenſum eſt, ꝙ in ſpatio vacuo non poteſt eſſe motus, quia non eſſet comparare veloci tates & vacui & pleni, neq; ex parte ſpatij, neq; ex parte mobilis ſm aliquam determinatam proportionem, eò ꝙ pleni ad vacuum nulla eſt proportio. Non ergo vacuum poteſt eſſe cauſa motus ſurſum. Deinde cũ dicit.

ARGY. *At enim cum vacuum quidem non eſſe dicamus cætera aũt verè ſint dubitata, & hoc conſideremus oportet. Nam aut motus non erit, ſi raritas denſitas ve non erit, aut inundabit cœlum, aut aqua ex aere, & aer ex aqua ſemper orietur æqualis. Patet.n. plus aeris ex aqua ſemper oriri. Neceſſe eſt igitur, ſi corpora non premantur, atque denſentur, aut id quod hæret, efficiat tãdem expulſum vt vltimum turgeat atque tumeſcat, aut alio in loco æqualis aqua ex aere fiat, vt tota moles æqualis ſit vniuerſi aut nihil penitus moueatur. ſemper.n. cum aliquid mouetur id accidet, niſi verſetur. At non vniuerſa verſantur, ſed ſunt & ea, quæ recto motu cientur. illi igitur ob hæc ipſa, vacuũ quid dixerũt eſſe.*

T.c.83. *Quoniam autem vacuum quidem non dicimus eſſe, alia verò verè dubitata ſunt, aut motus non erit, niſi erit denſitas & raritas, aut turbabitur cœlum, aut ſemper æqualis aqua ex aere, & ex aqua erit & aer. manifeſtum enim eſt, quia plus aeris ex aqua fit. Neceſſe igitur, niſi ſit, aut depulſum quod habetur vltimum tumultuari facere aut alibi alicubi æqualiter mutare ex aere in aquam, vt omne corpus totius æquale ſit, aut nihil moueri. ſemper.n. tranſmutato, hoc accidet, niſi circulariter moueatur. Non ſemper autem in circulum fit loci mutatio, ſed aliquando & in rectum eſt. hi igitur, propter hoc vacuum aliquid dicunt eſſe.*

T.c.84. Soluit pręmiſſam rationem. Et primo repetit eã magis ipſam explanans. ſecundo ſoluit eam ibi. {Nos autẽ dicimus.} Dicit ergo primo, quòd quia non dicimus eſſe vacuum, neq; in corporibus neq; extra, oportet ſoluere, quæ ab alijs inducuntur, quia vere ingerunt dubitationem. Et primo ex parte motus localis: quia aut nõ erit omnino motus, niſi ſit raritas & denſitas, quam nõ intelligebant fieri niſi per vacuum: aut oportebit dicere, quòd ad motum cuiuſlibet corporis & ipſum cœlũ inſurſum feratur, vel aliqua pars eius, quod vocat turbationem cœli. Aut iterum ex parte generationis, & corruptionis oportebit ꝙ ſemp æqualis aqua fiat ex aere, & alibi aer ex aqua, quia cum plus ex aere generetur q̃ ex aqua, neceſſe eſt vt fiat condenſatio, quam non credebant poſſe fieri ſine vacuo: aut ꝙ corpus, quòd habetur vltimum ſecundum communem opinionem, ſ. corpus Cœleſte, depellatur per exuperantiam inferiorum corporum: aut ꝙ alibi in quocunq; loco tãtundem de aere cõuertatur in aquam, ad hoc ꝙ totum corpus vniuerſi inueniatur ſemper æquale. Sed, quia ad hoc, quod dixerat de motu locali poſſet quodammodo obuiari: iterum repetit, vt excludat illud, & dicit, ꝙ aut ſequitur quòd nihil moueatur, quia ſecundum prædicta, tumultuatio cœli accidet quocunque tranſmutatio. Sed hoc eſt verum, niſi intelligatur motus fieri circulariter: vt puta ꝙ A moueatur ad locum B, & B ad locum C, & C ad locum D: & iterum; D ad locum A. ſic.n. nõ oportebit poſita circulari latione, quòd vno moto totum vniuerſum turbetur. ſed nos non videmus ꝙ omnis loci mutatio corporum naturalium ſit in circulũ, ſed multę ſunt in rectum. vnde adhuc ſequetur tumultuatio cœli, niſi ponatur condenſatio & vacuum. Hæc igitur eſt ratio, propter quã aliqui ponebant eſſe vacuum. Secundo ibi.

ARGY. *Nos autem ex hiſce, quæ iam conceſſa ſunt dicimus materiam vnam eſſe contrariorum, caliditatis, inquam, atque frigiditatis & cæterarum naturalium contrarietatum. et ex ente potentia ens actu fieri. Atq; nõ eſſe quidem ipſam materiã ſeparabilem, rõne verò eſſe diuerſam. Et vnam numero coloris, ſi forte fuerit, et caliditatis, atq; frigiditatis.*

Nos autem dicimus ex ſubiectis, quoniam eſt materia vna cõtrariorum calidi & frigidi, & aliarum naturalium contrarietatum. & ex eo quod potentia eſt actu ens fit. & non ſeparabilis quidem materia eſt. eſſe autem alterum eſt. Et vna quidem eſt numero, & ſi contingat coloris, calidi, & frigidi.

Soluit præmiſſam rationem. Tota autem vis p̃miſſæ rationis in hoc conſiſtit, quòd rarefactio & condenſatio fiat per vacuum. Vnde obuiat Ariſt. oſtẽdens, quòd contingit rarefieri & condenſari ſine vacuo. Et primo oſtendit propoſitum. Secundo inducit concluſionem principaliter intẽtam ibi. {Ex dictis igitur manifeſtum eſt.} Circa primum tria facit. Primo manifeſtat propoſitum per rationem. Secundo per exempla ibi. {Sicut.n. ex frigido & calido.} Tertio per effectus rari & dẽſi ibi. {Eſt autem denſum quidem.} Circa primum duo facit. Primo præmittit quædam neceſſaria ad propoſitũ. Secundo probat propoſitũ ibi. {Eſt igitur & corporis.} Præmittit autem quatuor, quæ accipit ex ſubiectis i. ex his, quę ſupponuntur in Scientia Naturali. & ſupra etiã manifeſtata ſunt in Primo huius libri. Primũ eſt, quòd vna eſt materia contrariorum, vt calidi & frigidi, vel cuiuſcunq; alterius naturalis contrarietatis: contraria.n. nata ſunt fieri circa idem. Secũdum eſt, quòd oẽ, quod eſt in actu neceſſario fit ex eo quod eſt in potentia. Tertium eſt, quòd materia non eſt ſeparabilis à contrarijs, ita vt ſit abſq; eis: ſed tamen ſecundum rationem materia eſt aliud à contrarijs. Quartum eſt, quòd materia p hoc, quòd nunc eſt ſub vno cõtrario, & poſtea ſub alio, non eſt alia & alia: ſed eadem numero. Secundo ibi. Tertia par te.84. T.c 85. Secuda par te.84. text.

ARGY *Et corporis item materiam eãdem magni, ac parui, quod quidẽ ex eo maxime patet. Nam, ſi factus eſt aer ex aqua eadem materia facta eſt aer, nulla re inſuper alia aſſumpta: ſed quod erat potentia id tandem factum eſt actu. Et rurſus ſimili modo ſi orta eſt ex aere aqua. Eadem namque materia nunc in magnam ex parua, nunc in paruam ex magna vertitur molem. Simili igitur modo, ſi aer ex maiore ſtringitur in minorem: & ex minore rurſus in maiorem extenditur molem, materia ipſa, quæ eſt ambo potentia, fit viciſſim vtrunque.*

Eſt igitur & corporis materia et magni & parui eadẽ. manifeſtum eſt autem hoc, cùm enim ex aqua aer fiat, eadem materia non accipiens aliud aliquid facta eſt, ſed quod erat potentia, actu facta eſt: & iterum aqua ex aere ſimiliter aliquando quidem in magnitudinem ex paruitate, aliquando in paruitatem ex magnitudine. Similiter autem, & cum multus aer exiſtens, in minori fit mole, & ex minori maior, potentia cum ſit, fit materia vtraque.

Ex præmiſsis oſtẽdit propoſitum in hunc modum. Eadem numero eſt materia contrariorum: magnum aũt & paruum ſunt contraria circa quantitatem: ergo eadem numero eſt materia magni & parui. Et hoc manifeſtum eſt in tranſmutatione ſubſtantiali, cùm.n. generatur aer ex aqua, eadem materia, quæ prius erat ſub aqua, facta eſt ſub aere, non accipiendo aliquid, quod prius non haberet, ſed illud; quod prius erat in potẽtia, & in materia, reductum eſt in actum. & ſimiliter eſt cũ econuerſo ex aere generatur aqua. ſed hoc intereſt, ꝙ cùm ex aqua gñaf aer, fit mutatio ex paruo in magnũ, quia maior eſt quantitas aeris generati quàm aquæ, ex qua gñatur: cùm aũt ex aere fit aqua, fit econtra trãſmutatio à magnitudine in paruitatẽ. Ergo, & cum aer multus exiſtens reducitur ad minorem q̃titatem per condenſationem, vel ex minori in maiorem per rarefactionem, eadem materia eſt, quæ fit vtrunque in actu, ſ. magnum & paruũ prius exiſtens ad hæc in potentia. Non

ergo

Rareſactio aç condenſatio in corporib. quō fiat.

ergo condenſatio fit per hoc', quòd aliquæ aliæ partes ſubintrando adueniant, vel rareſactio per hoc ꝙ partes inhærentes extrahantur, vt exiſtimant ponentes vacuū inter corpora, ſed per hoc ꝙ materia earundem partiū accipit nunc maiorem nunc minorem quantitatem. vt ſic rareſieri nihil aliud ſit, ꝙ materiā recipere maiores dimenſiones per reductionem de potentia in actum: condenſari autem econtrario. Sicut autem materia eſt in potētia ad determinatas formas, ita ēt eſt in potētia ad determinatam q̄titatem. vñ rareſactio & cōdenſatio non procedit in reb naturalibus in infinitum. Scđo ibi.

A R G Y.

Nam vt ex frigido calidum, & ex calido frigidum fit, quia eadem potentia erat ambo; ſic & ex calido fit magis calidum, nulla prorſus ipſius parte tunc emergente calida, quæ non erat antea calida, cum calida minus erat. Quemadmodum neque circunferentia circuli, in minoris ambitū eſt redacta: ſiue ſit eadem, ſiue ſit alia, pars ipſius nulla facta eſt curua, quæ non erat antea curua, ſed recta. Non.n. ex eo quippiam minus aut magis eſt tale, quia id intermittitur quo minus aut magis dicitur tale. Neq; fit vt flammæ pars illa ſumatur, in qua caliditas albedoque non ſit. Quare & ipſa moles ſenſibilis non ideo extenditur aut conſtringitur quia materies aliquid inſuper accipit aut abjicit: ſed quia ipſa materies vtrunque ſubire poteſt. Quo fit, vt idem ſit rarum & denſum, & vtriuſque materies vna.

Sicut enim ex frigido fit calidum, & ex calido frigidū: quia eadem eſt, quæ erat potentia: ſic ex calido magis calidum nullo facto in materia calido, quod non eſſet calidum, quando erat minus calidum. Sicut quidem nec maioris circuli circulatio & conuexitas ſi fiat minoris circuli, eadem enim fit, aut alia, in nullo alio factus eſt ambitus, quod non eſſet ambitus, ſed rectū. non enim deficiendo minus aut magis eſt. Neque enim ſcintilla eſt accipere aliquam magnitudinem, in qua non & caliditas, & albedo inſit. Sic igitur & prior calor poſteriori. quare &, magnitudo & paruitas ſenſibilis corporis non accipiente aliquid materia extenditur, ſed quia potentia eſt materia vtriuſque. Itaque idem eſt denſum & rarum, & vna materia ipſorum.

Maniſeſtat idem per exempla. Et quia rareſactio & condenſatio pertinet ad motū alterationis, ponit exēmplum de alijs alterationibus: & dicit, ꝙ ſicut eadem materia mutatur ex frigido in calidum, & ex calido in frigidum propter hoc ꝙ vtrunq; eorum erat in potentia in materia, ſic etiam & aliquid fit magis calidum, non propter hoc, ꝙ aliqua pars materiæ fiat calida, q̄ prius non erat calida cum eſſet minus calidum, ſed quia tota materia reducitur in actu magis vel minus calidi. Aliud exemplum ponit de qualitate circa q̄titatem: & dicit, ꝙ ſi circunferētia & conuexitas maioris circuli reſtringatur ad minorem circulum, maniſeſtum eſt, ꝙ fit magis curuum nō tñ iſta rōne, ꝙ ambitus.i. circularitas facta ſit in aliqua parte, quæ primo non fuiſſet curuata, ſed recta: ſed per hoc ꝙ idem ipſum, quod prius erat minus curuatum, magis curuatur. non.n. in hmôi alterationibus fit aliquid magis vel minus deficiendo.i. per ſubtractionem, neque ēt per additionē, ſed per vnius & eiuſdem tranſmutationem de perfecto ad imperfectū, aut econtra: & hoc patet per hoc ꝙ in eo, qđ eſt ſimpliciter & vniformiter æquale, non eſt inuenire aliq̄ partem, quę ſit ſine tali qualitate, ſicut non eſt accipere in ſcintilla ignis aliquam partem, in qua non ſit caliditas, & albedo.i. claritas. Sic igitur & prior calor aduenit poſteriori non per hoc ꝙ aliqua pars, quæ nō erat calida, ſit facta calida: ſed ꝑ hoc ꝙ illud, quod erat minus calidum, ſit magis calidum. Vñ & magnitudo & paruitas ſenſibilis corporis non extēditur vel ampliatur in rareſactione & cōdenſatione per hoc ꝙ materia aliquid ſuperadditū accipiat, ſed quia materia, q̄ prius erat in potentia ad magnū & paruum, tranſmutaẜ de vno in alterum. & iō rarum & denſum nō fit ꝑ additionem partiū ſubintrantium, vel per ſubtractionem earundem, ſed ꝑ hoc, quod vna eſt materia rari & denſi. Tertiò ibi.

A R G Y.

Atqui denſum quidem eſt graue, rarum autē leue. Amplius, ſicut circuli circulatio conducta in minus non accepit aliud concauum: ſed quod erat inerexum, ſic & ignis. quod ſi aliquis accipiat omne calidum eſt. ſic & omne conductione & diſtenſione eiuſdem materiæ. Duo namq; cernitur vtrunq; graue.n. & durū denſa eſſe videntur: leue vero ac molle rara. Verū in plūbo ac ferro, graue durūq; diſcrepāt

T.c.85.

Eſt autē denſum quidem graue, rarum autem leue. Amplius ſicut circuli circulatio contracta in minus, non aliud accepit concauum: ſed quod erat cōductum eſt, ſic & ignis. quodcunque aliquis acceperit, omne calidum eſt. ſic & omne conductione & diſtentione eiuſdem materiæ. Duo enim ſunt ab vtroque denſo & raro. Graue enim & durum denſa videntur eſſe, & contraria rara leue & molle. Diſſonat autem graue & durum in plumbo & ferro

Maniſeſtat propoſitum per effectus rari & denſi. Ex differentia.n. raritatis & dēſitatis ſequitur drĩa aliarum qualitatum. ſ. grauis & leuis, duri & mollis. & ſic patet, quod rarum & denſum diuerſificant qualitates, & non quātitates. Dicit ergo, ꝙ ad raritatem ſequitur leuitas, & ad denſitatem ſequitur grauitas. & hoc rationabiliter. quia rarum eſt ex hoc, ꝙ materia recipit maiores dimenſiones: denſum autem ex hoc, quòd materia recipit minores dimenſiones. & ſic, ſi accipiantur diuerſa corpora ęqualis quantitatis, vnum rarum, & aliud denſum, denſum habet plus de materia. Dictum eſt autem ſupra in tractatu de Loco, ꝙ corpus contentum comparatur ad continens, ſicut materia ad formam. & ſic graue, quòd tendit verſus medium contentum, rationabiliter eſt magis denſum habens plus de materia. Sicut ergo circunferentia circuli maioris reducta ad minorem circulum non recipit concauitatē in aliqua ſui parte, in q̄ta non erat prius, ſed quod prius erat concauum reducitur ad maiorē concauitatem, & ſicut quæcunque pars ignis, quam quis receperit, eſt calida, ita & totum corpus fit rarum & denſum conductione.i. contractione & diſtentione vnius & eiuſdē materiæ, ẜm ꝙ moueẜ ad maiorem vel minorem dimētionem. Et hoc patet per hæc, quę ſequunẜ ex raro & denſo, q̄ ſunt qualitates. nā ad denſum ſequiẜ graue & durum. & de graui quidem rō aſsignata eſt: de duro aūt rō maniſeſta eſt, quia durum dr̄, qđ magis reſiſtit pulſui vel diuiſioni. ꝙ aūt hēt plus de materia, minus eſt diuiſibile, qa minus obedit agenti, ꝑꝑ hoc ꝙ eſt magis remotū ab actu. Ecōuerſo aūt ad rarū ſequiẜ leue & molle. Sed graue & durū in aliquib. diſſonant, ſicut in ferro & plumbo. nā plūbū eſt grauius, ſed ferrū eſt durius. Et huius rō eſt, qa plumbū habet plus de terreſtri: ſed id, qđ ē aquæ in eo, eſt imperfectius congelatū & digeſtū. Deinde cū dicit.

T.c.100.

A R G Y.

Ex his igitur, quæ dicta ſunt patet neque ſeparatum, aut ſimpliciter, aut in raro, neque potentia vacuum eſſe, niſi quiſpiam voluerit omnino vacuum id appellare, quod eſt cauſa lationis. Hoc autem pacto grauis ipſius, leuiſque materies, vt eſt talis, vacuum erit. Rarum enim ac denſum, hac quidem contrarietate lationis ſunt effectiua. ratione verò duri molliſve cauſa ſunt facilis difficiliſve paſſionis, & non lationis, ſed potius alterationis. Sed de vacuo quidem quo pacto eſt, & quo pacto non eſt in ratione rerum, hoc ſit modo determinatum.

Ex dictis igitur manifeſtum eſt, quod neq; diſgregatum eſt vacuum, neque ſimpliciter, neq; in raro, neq; potentia: niſi aliquis velit penitus vocare vacuum cauſam loci mutationis. Sic autem quæ grauis eſt aut leuis materia quæ huiuſmodi, erit vacuum. Denſum.n. & rarum ſecundum hanc contrarietatē motus actiua ſunt: ſecundum autem durum & molle paſſionis & nō paſſionis receptiua, & non loci mu

tationis ſed alterationis magis. Et de Vacuo quidem quomodo eſt & quomodo non eſt, determinatum ſit hoc modo.

Concludit principale propoſitum, & dicit manifeſtum eſſe ex dictis, quod non eſt vacuum aliquod ſpatium ſeparatum, neq; ſimpliciter eſt extra corpus exiſtẽs, neque exiſtens in raro, ſecundum aliqua foramina vacua: neq; ẽt exiſtens eſt in potentia in corpore raro, ſecundum illos, qui non ponebant vacuum, quod eſt in corporibus, ſeparatum à pleno. Et ſic nullo modo eſt vacuum, niſi aliquis velit, penitus vocare vacuum materiã, quæ quodammodo eſt cauſa grauitatis & leuitatis, & ſic eſt cauſa motus ſecundum locum. Denſum enim & rarum ſunt cauſa motus ſecundum cõtrarietatem grauis & leuis: ſed ſecundum contrarietatem duri & mollis, ſunt cã paſsibilis & impaſsibilis. nam molle eſt, id quod facile patitur diuiſionem: durum autem econtra, vt dictum eſt, ſed hoc nõ pertinet ad loci mutationem: ſed magis ad alterationem. Et ſic concludit determinatum eſſe de Vacuo, quomodo ſit, & quõ non ſit.

LECTIO XV.

Tempus an ſit nec ne: & an vnum & idem nunc contingat in toto tempore eſſe vel plura, quæritur.

ARGY. *Poſt hæc autem cõſequens eſt de tempore tractare. Atque primo quidem dubitandum eſt de ipſo, & per rationes extraneas, ſi ſit in ratione rerum, nec ne: deinde cõtemplandum eſt, quænam ſit ipſius tandem natura.*

T.c.87. *Conſequens autem dictis eſt aggredi de Tempore. Primum autem bene ſe habet opponere de ipſo, & per extraneas rationes, vtrum ſit eorum quæ ſunt, aut non entium: poſtea, quæ natura ipſius.*

Poſtquam determinauit de loco & vacuo, nunc determinat de tempore. Et primo dicit de quo eſt intentio: & quo ordine procedẽdum ſit. Secundo proſequit
T.c.88. propoſitum ibi. {Quod quidem igitur.} Dicit ergo primo, quòd conſequens eſt ad prædicta aggredi de tempore in quo deſignat difficultatem conſiderationis. Et ſicut de premiſsis, ita & de tempore, primo oportet opponendo procedere {per rationes extraneas,} .i. ab alijs poſitas, vel ſophiſticas, vtrum, ſ. ſit Tempus vel non: & ſi eſt, quæ eſt natura eius. Secundo ibi.

ARGY. *Ex his itaque tempus non eſſe penitus, aut vix eſſe, aut exiguè, quiſpiam ſuſpicabitur. Nam aliud ipſius fuit, atque non eſt: aliud eſt futurum, & nondum eſt. Ex hiſce autem conſtat, & infinitum, & quod ſemper accipitur tempus. At hoc in ratione rerum eſſe, quod ex hiſce, quæ non ſunt, conſtat, impoſsibile eſſe videtur.*

T.c.88. *Quod quidem igitur omnino non ſit, aut vix & obſcurè, ex his aliquis vtique concipiet, Hoc quidem.n. ipſius prius factum eſt, & non eſt: aliud verò futurum & nõdum eſt. Ex his autem, & infinitum, & ſemper acceptum tempus componitur. Ex his autem quæ non ſunt, compoſitum impoſsibile eſſe videtur participare aliquam ſubſtantiam.*

Proſequitur de Tempore, & primo opponendo, ſecundo determinando veritatem ibi. {Accipiendum au-
Tertia parte. tex. 98 tem.} Circa primum duo facit, primo opponendo inquirit an tempus ſit, ſecundo, quid ſit ibi. {Quid autem
Secũda par te. 93. tex. ſit tempus} Circa primum duo facit. Primo ponit duas rationes ad oſtendendum tempus non eſſe. Secũdo inquirit de nunc, vtrum ſit vnum nunc in toto tempore, vel plura ibi {amplius autem ipſum, nunc.} Dicit ergo
T.c.90. primo, quod ex iſtis duabus rationibus poteſt aliquis concipere vel quòd tempus omnino nõ ſit, vel quod ſit aliquid quod vix & obſcure percipi poſsit. prima ergo ratio eſt talis Omne compoſitum ex his, quæ non ſunt, impoſſibile eſt eſſe, vel habere aliquam ſubſtantiam. ſed tempus componitur ex his, quæ nõ ſunt, quia temporis eſt aliquid preteritum & iam non eſt, aliud eſt futurum, & nondum eſt, & ex his duobus componitur totum tempus infinitum, & perpetuum poſitum: ergo impoſſibile eſt. Tempus aliquid eſſe. Secundam rõnem ponit ibi.

Præterea partibilis omnis rei, ſi ſit, neceſſe eſt, cum eſt, aut omnes partes, aut nonnullas eſſe. at temporis quod quidem eſt partibile conſtat: aliæ partes transactæ aliæ futuræ ſunt, nulla quæ penitus adeſt. ipſum autem nunc partem non eſſe conſtat pars namque metitur. at ipſum nunc non metitur. Ex partibus præterea conſtare totum oportet: ut tempus ex ipſis nunc non videtur conſtare. ARGY

T.c. 89. Alex legit (mẽſuretur enim pars Simpli. aũt actiuæ.

Adde nunc autem omnis rei diuiſibilis ſiquidem ſit neceſſe eſt, cum eſt, aut omnes, aut quaſdam partes eſſe. Temporis autem aliæ factæ, aliæ verò futuræ ſunt: eſt autem nihil cum ſit diuiſibile. ipſum autem nunc non eſt pars. menſurat enim pars & componi oportet totum ex partibus. Tempus autem non videtur componi ex ipſis nunc.

Quæ talis eſt, cuiuſlibet diuiſibilis exiſtentis neceſſe eſt dum eſt, aliquam partem eſſe vel aliquas. ſed Tempus non eſt huiuſmodi, quia quædam temporis partes ſunt præteritæ, aliæ verò ſunt futuræ, & nihil temporis, quod ſit diuiſibile, eſt in actu. Ipſum verò nunc, quod eſt in actu, non eſt pars tẽporis, quia pars eſt, quæ menſurat totum, vt binarius ſenarium: vel ſaltẽ ex qua componitur totum, ſicut quaternarius eſt pars ſenarij non mẽſurans ipſum, ſed quia ex ipſo & binario cõponitur ſenarius: tps aũt non cõponitur ex ipſis nunc, vt infra Lect. 18. probabitur, tps igitur nõ eſt aliquid. Deinde cum dicit. t.c. 107.

Secũda rõ.

Inſuper ipſum Nunc, quod præteritum diſtinguere futurumque videtur vtrum vnum idemque ſemper permaneat an aliud ſit atque aliud, non diſcerni facile poteſt.

Amplius autem ipſum Nunc, quod videtur diſtinguere præteritum & futurum, vtrum vnum & idem ſemper permaneat, an aliud & aliud, non facile eſt ſcire. T.c. 90.

Inquirit vtrum ſit idẽ Nunc in toto tpe. & circa hoc tria facit. Primo mouet quæſtionem. Secundo obijcit ad vnam partem ibi. {Siquidem enim nunc} Tertio ad Secũda par 91. alteram ibi. {At verò neq; nunc.} Dicit ergo primo, quod non eſt facile ſcire, vtrum Nunc, quod videtur diſtinguere inter præteritum & futurum, ſemper maneat idẽ in toto tempore, an ſit aliud, & aliud. Secundo ibi.

Nam ſi ſit aliud atque aliud ſemper enim plures partes temporis, nullæ ſimul, niſi altera contineatur ab altera perinde minus à maiore tempore continentur. atque id, quod nunc quidem non eſt, antea verò fuit, neceſſe ſit aliquando eſſe corruptum. ipſa nunc profecto ſimul non erunt. prius autem ſemper corruptum eſſe neceſſe eſt. In ſeipſo igitur corruptum eſſe non poteſt. propterea quod tunc eſt. in alio verò nunc, ſic non poteſt vt ſit corruptum. ſit enim hoc impoſſibile, ipſa nunc ſibi hærere vt punctum puncto. Si igitur non in eo quod eſt deinceps corruptum eſt, ſed in alio in ipſis profecto nunc medijs ſimul erit, quæ quidem ſunt infinita. at fieri nequit.

Si quidem enim Nunc ſemper alterum & alterum: nulla autem eſt earum, quæ ſunt in tempore, alia & alia pars ſimul eſt, quæ non continet alia verò contineatur. ſicut minus tempus eſt ſub maiore: ipſum aut nunc, quod non eſt, prius autem fuit neceſſe eſt corruptum eſſe aliquando, quia ipſa quidem nunc ſimul adinuicem non erunt, corruptũ autem eſſe neceſſe eſt prius. in eodem quidem igitur corruptũ eſſe impoſſibile eſt propter hoc, quod tunc eſt, in alio autem nunc, corrumpi ipſum prius nunc non contingit. Sit enim impoſſibile eſt habita eſſe adinuicem ipſa Nunc, vt punctum cum puncto, Si igitur in eo quod conſequenter eſt, non corrumpitur, ſed in alio. in medijs nunc, quæ ſunt infinita ſimul erit. hoc autem impoſſibile eſt.

Oſtendit quòd non ſit aliud, & aliud nunc, tali rõne Duæ partes temporis, quæ ſunt aliæ abinuicẽ, non poſſunt ſimul eſſe, niſi vna contineat aliam, ſicut maius tẽpus continet minus, vt annus menſem, menſis diem {ſimul.n. eſt & dies, & menſis, & annus} ſed vnum Nunc,

cum

cum indiuiſibile ſit, non cõtinet alterum. ſi ergo eſt accipere in tempore duo nunc, neceſſe eſt quòd illud nũc quod prius fuit, & modo non eſt, aliquando corrumpatur & quòd nunquàm duo nunc ſint ſimul. Omne autem corruptum neceſſe eſt in aliquo nunc corrumpi, Nõ autem poteſt dici, quòd prius nunc ſit corruptum in ipſo nunc priori: quia tunc erat ipſum nunc, & nihil corrumpitur dum eſt. Similiter etiam, non poteſt dici, quòd prius nunc corrumpatur in poſteriori: quia impoſſibile eſt ſic ſe habere duo nũc adinuicem quòd ſint habita .i. mediatè conſequentia ſe: ſicut etiam impoſſibile eſt de duobus punctis. & hoc nunc ſupponatur: quia in Sexto probabitur. Sic igitur inter quælibet duo nunc, ſunt infinita nunc. ſi ergo prius nunc corrũpatur in aliquo poſteriori nunc, ſequitur quòd illud Nunc, quod eſt ante, ſimul ſit cum omnibus alijs Nunc intermedijs, quod eſt impoſſibile, vt dictum eſt. Impoſſibile, eſt igitur eſſe aliud & aliud nunc. Tertio ibi,

A R G Y. *At verò neque idem ſemper permanere poteſt. Nullius enim diuiſibilis finiti finis eſt vnus: ſiue ad vnum, ſiue ad plura continuum ſit. At ipſum nunc finis eſt, tempus que ſumi finitum poteſt.*

T.c.91. *At verò neque nunc ſemper manere idem poſſibile eſt. Nullius enim diuiſibilis finiti vnus terminus eſt, nec ſi in vno ſit continuum, nec ſi in plura. ipſum autem nunc terminus eſt & tempus eſt accipere finitum.*

Oſtendit quòd non poſsit eſſe vnum & idem nunc duabus rationibus. Quarum prima talis eſt. Nullius diuiſibilis finiti poteſt eſſe vnus terminus tantum, neq; ſi ſit continuum ſecundum vnam dimẽſionem, vt linea, neque ſi ſecundum plures, vt ſuperficies, & corpus. nam vnius lineæ finitæ termini ſunt duo puncta, & ſuperficiei plures lineæ, & corporis plures ſupficies. ſed ipſum nunc eſt terminus temporis. Cum igitur ſit accipere aliquod tempus finitum, neceſſe eſt ponere plura nunc.

Secundam rationem ponit ibi.

A R G Y. *Præterea, cum ſimul eſſe tempore, & neque prius, neque poſterius nihil aliud ſit, quàm in eodem nunc eſſe, ſi priora poſterioraue in hoc nunc ſunt ea profectò quæ ante centies centenos annos ſunt facta, ſimul cum his erunt, quæ hodierno die conficientur, & neque prius quicquam alio neque poſterius erit. De his igitur, quæ inſunt tempori, tot ſint dubitata.*

T.c.92. *Amplius ſi ſimul eſſe ſecundum tempus, & nec prius, nec poſterius, in eodem eſſe, & ipſo nunc eſt ſimul ſunt quæ in annum ſunt milleſimum his, quæ ſunt hodie, nec prius*

T.c.93. *nec poſterius nihil aliud alio. De his quidem igitur quæ inſunt ipſi, tot oppoſita ſint.*

Secũda rõ. Illa dicuntur eſſe ſimul ſecundum tẽpus, & nec prius nec poſterius, quæ ſunt in eodem nunc: ſi ergo eſt idẽ nunc permanens in toto tempore, ſequitur quòd illa, quæ fuerunt ante mille annos, ſint ſimul cum his, quæ ſunt hodie. Vltimo autem epilogando concludit, tot eſſe oppoſita de ipſis nunc, quæ ſunt in tempore.

LECTIO XVI.

Quid tempus inquirens, quamuis ipſum, motum non eſſe dicat, illud tamen ſine motu non eſſe, ratiocinatur.

A R G Y. *Sed quidnam ſit tempus, & quæ ſit ipſius natura ſimiliter eſt obſcurum, & ex his, quæ a maioribus noſtris tradita ſunt, & ex his, quæ nuper à nobis ſunt dicta. Quidam enim vniuerſi motum, quidam ſphæram ipſam tempus eſſe dixerunt. quod neutrum verum eſt.*

QVid autem tempus, & quæ ipſius natura, ſimiliter & ex traditis immanifeſtum eſt, et ex quibus attingimus, aduenientes prius. Quidam enim totius quidem motum dicunt, Alij autem ipſam ſphæram.

Poſtquam inquiſiuit an tempus ſit, hic diſputatiuè inquirit quid ſit. Et primo improbat poſitiones aliorũ. Secundo inquirit, quo ſe habet tempus ad motum qui tempori propinquiſſimus videtur ibi. {Qm autem videtur maximè. { Circa primum duo facit. Primo ponit opiniones. Secundo improbat eas ibi. {Quamuis circulationis.} Dicit ergo primo, ꝙ quid ſit tempus & quid ſit natura eius, non poteſt eſſe manifeſtum ex his, quæ tradita erant de tempore ab antiquioribus, neque per aliqua, quibus attingi poſſit quid ipſi circa hoc determinauerint. quidam .n. dixerunt, ꝙ tps eſt motus cœli. quidam verò, ꝙ eſt ipſa ſphæra cœleſtis. Secundo ibi. T.c.95. Secũda par t.c.95. text.

Etenim conuerſionis pars, tempus eſt quoddam: Conuerſio verò non eſt. Pars enim conuerſionis eſt id, quod ſumptum eſt, non conuerſio. A R G Y.

Quamuis enim circulationis pars tempus quoddam eſt, circulatio autem non eſt. Pars enim circulationis eſt, quæ accipitur, ſed non circulatio

Improbat poſitas opiniones. & primo primã, ſecundo ſecundam ibi. { Totius autem ſphæra. } Circa primũ ponit duas rationes. Quarum prima talis eſt. Si circulatio eſt tempus, oportet quòd pars circulationis, ſit circulatio: quia pars temporis tempus eſt ſed pars circulationis non eſt circulatio: ergo tempus non eſt circulatio. Secundam rationem ponit ibi. Secũda. 94.

Præterea ſi plures eſſent cœli, motus vniuſcuiuſque ſimiliter tempus eſſet. Quare plura tempora ſimul eſſent. A R G Y.

Amplius autem ſi plures eſſent cœli ſimiliter eſſet tempus cuiuslibet ipſorum motus. Quare multa tẽpora ſimul.

Quę talis eſt. Motus multiplicatur ſecundum multitudinem mobilium. ſi ergo plures eſſent Cœli plures eſſent circulationes eorum. & ſic, ſi circulatio ſit tẽpus, ſequeretur quòd eſſent multa tempora ſimul, quod eſt impoſſibile. non enim eſt accipere duas partes temporis ſimul, niſi vna contineat aliam, vt ſupra dictum eſt. Mouebantur tamen hi ad ponendum tempus eſſe circulationem, quia videbant tempora circulo quodã reiterari. Deinde cum dicit.

Sphæram autem vniuerſi quidam ideo tempus eſſe putauerũt, quia & in tempore, & in vniuerſi ſphæra ſunt cuncta. Sed hoc adeo ſtultum eſt vt ſuperuacaneum ſit ea impoſſibilia, quæ ſequuntur conſiderare. A R G Y.

Totius autem ſphæra viſa eſt quidem, dicentibus eſſe tempus: quia in tempore omnia ſunt, & in totius ſphæra. Eſt autem ſtultius quod dicitur, quàm & de hoc impoſſibilia conſiderare. T.c.94.

Excludit ſecundam opinionem, & dicit. Quibuſdam viſum eſt quòd ſphera cœli eſſet tempus, per hoc quòd omnia ſunt in tempore, & etiam omnia ſunt in ſphæra totius, quia cœlum continet omnia. vnde concludere volebant, quòd ſphæra cœli eſſet tempus. In qua quidẽ ratione duplex erat defectus, quia non vniuocè dicitur eſſe aliquid in tempore, & in loco. Secundo quia argumentabãtur in ſecunda figura, ex duab. affirmatiuis. Et ideo dicit, quòd iſta poſitio eſt magis ſtulta quam conſiderare impoſsibilia, quę ad ipſam conſequuntur. Manifeſtum eſt enim quod omnes partes ſphæræ ſunt ſimul, non autem temporis. Deinde cum dicit.

Cum verò motus quidam atq; mutatio quædam tempus eſſe maximè videatur, id ſi ſic conſideremus oportet. Mutatio igitur motuſve in ipſo eſt, quod mutatur, duntaxat, aut vbi id eſt quod mouetur atque mutatur. At tempus vbique eſt æquè, & apud omnia. A R G Y.

Quoniam autem videtur maxime motus eſſe & mutatio quædam tempus, hoc conſiderandum eſt. Vniuſcuiuſque quidem igitur mutatio, & motus in ipſo, quod mouetur eſt ſolum, aut vbi fort aſſe eſt ipſum, quod mouetur & transmutatur. Tempus autẽ ſimiliter, & vbiq; & apud omnia eſt. T.c.95.

Inquirit quomodo ſe habet tempus ad motum. Et primo oſtendit quòd tempus non eſt motus, ſecundo
Secũda. 68. ꝙ non eſt ſine motu ibi. At verò neq; ſine motu, &c.} Circa primum ponit duas rationes ad oſtendendum ꝙ tempus non ſit motus aut mutatio, quod poſſet maxime videri. Primo, quia omnis motus & mutatio, vel eſt ſolum in ipſo tranſmutato, vel etiã in loco vbi eſt tranſmutatum & tranſmutans, quorum primũ dicitur propter motum in ſubſtantia, & qualitate, & quantitate. Secũdum autem dr̃, propter motum in vbi, qui dicitur motus in loco. ſed tempus eſt vbiq; & apud omnia: ergo tempus non eſt motus. Secundam rõnem ponit ibi.

ARGY. *Præterea mutatio quidem omnis celerior eſt atque tardior. at tempus non eſt. tardum enim & velox tempore eſt definitum. Nam id quidem eſt velox, quod in breui tempore magnum: id autem tardum, quod in longo paruum ſpatiũ tranſit. At tempus, nec vt quantum quid eſt, nec vt quale, tempore definitur. Tempus igitur non eſſe motum ſatis iam patuit. At nihil in præſentiarum intersit vtro nomine, motu an mutatione vtamur.*

T.c.96. *Amplius autem mutatio quidem omnis velocior aut tardior eſt, tempus autem non eſt, tardum enim & velox tempore determinantur. Velox quidem, quod in pauco multum mouetur. Tardum autem quod in multo paucum tempus autem non determinatur tempore neq; quo quantum aliquid*
T.c.97. *eſt, neque quo quale. Quod quidem igitur non eſt motus, manifeſtum eſt. Nihil autem differat nobis dicere in præſenti motum aut mutationem.*

Secũda rõ. Quæ talis eſt. Omnis mutatio & motus eſt velox aut tardus: ſed tempus non eſt huiuſmodi: ergo tempus non eſt motus vel mutatio. Mediam ſic probat. Tardũ & velox determinantur ex tempore, quia velox dicitur quod mouetur per multum ſpatium in pauco tempore: tardum autem quod ècontrario per paucum ſpatium in multo tempore. ſed tempus non determinatur tempore, neq; ſecundum ſuã quantitatem, neq; ſecundum qualitatem: quia idem nõ eſt menſura ſuiipſius. ergo tempus non eſt velox neque tardum. Et, quia propoſuerat quod mutatio eſt velox aut tarda, non facta mentione de motu, ſubiungit quod quantum ad præſens, nõ differt dicere motũ aut mutationem. in Quinto. n. oſtendetur eorum differentia. Deinde cum dicit.

ARGY. *At verò non ſine mutatione tempus eſſe videtur. nam, cum ipſi nihil mente mutamur, aut nõ animaduertimus nos eſſe mutatos, non videtur nobis tempus fuiſſe. Quemadmodum nec hiſce, quos ferunt in Sardo apud Heroas dormire, cum fuerint experrecti. Coniungunt enim nunc ipſa, prius inquam, atq; poſterius vnumque faciunt, medium ob ſenſus occupationem tempus excipientes. Vt igitur ſi non aliud, atque aliud ſed vnum idemque nunc eſſet, tempus ſane non eſſet. ſic & cum lateat aliud atque aliud eſſe, mediũ ipſum non eſſe tempus videtur. Quod ſi tunc ſit, vt tempus eſſe nõ arbitremur, cum nullam definimus mutationem, ſed in vno atque indiuiſibili anima manere videtur: cum verò ſenſerimus definerimusq; mutationem tunc tempus fuiſſe dicimus. patet profectò ſine motu mutationeve tẽpus non eſſe. Quæ, cum ita ſint, patet tempus nec motum eſſe, nec eſſe etiam abſque motu.*

At verò neque ſine motu tempus eſt cum enim nihil ipſi mutamur ſecundum intelligentiam, aut latet nos mutari, non videtur nobis fieri tempus, ſicut neque his qui in Sardo fabulantur dormire apud Heroas cum expergiſcuntur. Copulant enim primum Nunc, poſteriori Nunc, & vnum faciunt, remouentes propter inſenſibilitatem medium. Vt igitur ſi non eſſet alterum nunc, ſed idem & vnum non eſſet tempus, ſic & quando latet alterum eſſe non videtur quod medium eſt eſſe tempus. Si igitur opinari non eſſe tempus, tunc accidit nobis, cum non definimus, nec vnam mutationem, ſed in vno indiuiſibili videtur anima manere: cum autem ſentimus & determinamus, tunc dicimus fieri tempus. manifeſtum eſt quod non eſt ſine motu neque mutatione tempus. Quod igitur neque motus, neque ſine motu T.c.98.
tempus eſt, manifeſtum eſt.

Oſtendit quòd tempus non eſt ſine motu: quia, qñ homines non mutãtur ſecundum ſuam apprenſionem aut, ſi mutantur, tamen latet eos tunc non videtur eis, quòd pertranſeat aliquod tempus. Sicut patet in ijs, qui in Sardo, quæ eſt ciuitas Aſię, dicuntur fabuloſè dormire apud Heroas, i. apud Deos. Animas. n. bonorum & magnorum Heroas vocabant, & quaſi Deos vocabant. vt Herculis, Bacchi & ſimilium. Per incãtationes enim aliquas aliqui inſenſibiles reddebantur, quos dicebant dormire apud Heroas: quia excitati quędam miracula ſe vidiſſe dicebant, & futura quædam prænunciabant. Tales autem redeuntes nõ percipiebant tp̃s, quod præterierat, dum ipſi ſic abſorpti erant. quia illud inſtans primum, in quo dormire cœperant, copulabant poſteriori nunc, in quo excitabantur ac ſi eſſent vnum. medium enim tẽpus non percipiebant. Sicut igitur, ſi non eſſet aliud & aliud nunc, ſed idem & vnum, non eſſet tẽpus mediũ, ſic & quando latet diuerſitas duorum nũc, non videtur tempus eſſe medium. Si ergo tunc accidit non opinari tempus, cum non percipimus aliquã mutationem, ſed homini videtur quòd ſit in vno indiuiſibili nunc: tunc autem percipimus fieri tempus, quando ſentimus & determinamus. i. numeramus motum aut mutationem: manifeſte ſequitur quòd tempus nõ ſit ſine motu, neque ſine mutatione. Vltimo ergo concludit quòd tempus non ſit motus, nec ſit ſine motu.

LECTIO XVII.

Tempus, cum aliquid motus eſſe definierit, quid nam ſit eius, latius manifeſtat.

Quoniam autem quidnam ſit tẽpus quærimus ſumamus ARGY
oportet hinc ordientes quidnam ipſius ſit motus. nam ſimul motum tempusque ſentimus. etenim, ſi tenebræ ſint, & nihil per corpus afficiamur motus autem inſit in anima, continuo ſanè quoddam etiam ſimul fuiſſe tempus videtur. At cum tempus etiam quoddam videtur nobis fuiſſe, ſimul tũc & motus fuiſſe quidam videtur, Quibus efficitur, vt tempus aut motus ſit, aut aliquid motus: cum igitur motus nõ ſit, neceſſe eſt ipſum aliquid motus eſſe.

Accipiendum autem quoniam quærimus quid ſit tempus, hinc incipientibus, quidnam ipſius motus eſt: ſimul enim motum ſentimus & tempus. Et namque ſi ſint tenebræ, & nihil per corpus patiamur: motus autem aliquis in anima fiat, ſubitò ſimul videtur fieri quodammodo tempus. At verò & cum tempus videtur fuiſſe aliquod, ſimul & motus aliquis fuiſſe videtur: Quare, aut motus, aut aliquid motus eſt tempus: quoniam autem non eſt motus neceſſe eſt motus aliquid eſſe ipſum.

Poſtq̃ Philoſophus diſputatiuè inquiſiuit de tempore, hic incipit determinare veritatem. Et primo determinat veritatem de Tempore, Scd̃o mouet quaſdã dubitationes circa veritatem determinatã, & ſoluit eas
ibi. {Dignum aũt.} Circa primum duo facit. Primo determinat de tempore ſecundum ſe, Secũdo per compa- T.c. 130.
rationem ad ea, quæ tempore menſurantur ibi. {Quo- T.c. 114.
niam aũt eſt tempus, &c.} Circa primum tria facit. Primo manifeſtat quid ſit tp̃s, Secundo quid ſit nunc temporis ibi. {Et ſicut motus ſemper, &c.} Tertio ex defi- T.c. 103.
nitione motus aſsignata aſsignat rationes eorum, quæ dicuntur de tempore ibi. {Quod quidem igitur tẽpus, T.c. 108.
&c.} Circa primum duo facit. Primo ponit temporis definitionem, Secũdo manifeſtat eam ibi. {Signum au- T.c. 102.
tem.} Prima pars diuiditur in tres particulas ſm tres partes definitionis temporis, quas inueſtigat. Scd̃a pars incipit

incipit ibi.§ Quoniam autem quod mouetur, &c.§ Tertia ibi.§ Determinamus autem, &c. Primo ergo inueſtigat hanc particulam, ꝙ tempus eſt aliquid motus. vnde dicit, quòd quia inquirimus quid ſit tempus, hinc incipiendum eſt, vt accipiamus quòd motus ſit tempus. Et ꝙ tempus ſit aliquid motus, per hoc manifeſtum eſt, ꝙ ſimul ſentimus motum & tempus: Contingit enim quandoque ꝙ percipimus fluxum temporis, quamuis nullum motum particularem ſenſibilem ſentiamus, vtpote, ſi ſimus in tenebris, & ſic viſu nun ſentimus motū alicuius corporis exterioris. & ſi nos non patiamur aliquam alteratione̅ in corporibus noſtris ab aliquo exteriori agente, nullum motum corporis ſentiemus, & tamen, fiet aliquis motus in anima noſtra, puta ſecúdum ſucceſſionem cogitationum & imaginationum, ſubito videtur nobis quòd fiat aliquod te̅pus, & ſic percipiendo quemcūq; motum percipimus tempus. & ſimiliter è contra, cum percipimus te̅pus, ſimul percipimus motum. vnde cum non ſit ipſe motus, vt probatum eſt, relinquitur quòd ſit aliquid motus. Habet autem dubitationem quod hic dicitur de perceptione temporis & motus. ſi. n. tempus conſequatur aliquem motum. ſenſibilem extra anima̅ exiſtentem, ſequitur, ꝙ qui non ſentit illum motum non ſentiat tp̄s, cuius contrarium hic dicitur, ſi autem conſequatur motum animæ, ſequitur, ꝙ res non comparentur ad tempus niſi mediante anima, & ſic tempus erit non res naturæ, ſed intentio animæ ad modum intentionis generis & ſpeciei. Si autem conſequatur vniuerſaliter omnem motum, ſequitur ꝙ quot ſunt motus, tot ſint tempora, quod eſt impoſſibile: quia duo tempora non ſunt ſimul, vt ſupra habitum eſt. Ad huius igitur euidentiam ſciendum eſt, ꝙ eſt vnus primus motus, qui eſt cā omnis alterius motus, vnde quæcunque ſunt in eſſe tranſmutabili habent hoc ex illo primo motu, qui eſt motus primi mobilis. Quicunq; autem percipit quemcunq; motum, ſiue in rebus ſenſibilibus exiſtente̅, ſiue in aīa, pcipit eſſe tranſmutabile, & per conſequens percipit primum motum, quem ſequitur tp̄s. Vnde quicunq; percipit quemcūq; motum, percipit tp̄s: licet tp̄s non cōſequatur niſi vnū primum motum, à quo omnes alij cauſantur & menſurantur & ſic remaneat tm̄ vnum tempus. Secundo ibi.

T.c.99. Secūda. 101. Obiectio. Quo nam mō tempus motus conſequatur. Tépos primum tantū motum cō ſequitur.

A A G Y. *Cum autem id, quod mouetur; ex quodam in quoddam proficiſcatur: magnitudoq; omnis continua ſit: motus profecto magnitudinem ſequitur. Quandoquidem magnitudo continua eſt: ideo & motus continuus eſt. at quia motus continuus eſt, & tempus continuum eſt. Quantus enim eſt motus, tantum & tempus ſemper fuiſſe videtur.*

T.c.99. *Quoniam autem quod mouetur, mouetur ex quodam in quiddam, & omnis magnitudo continua eſt ſequitur magnitudinem motus. Propter id enim quòd magnitudo cōtinua eſt, & motus continuus erit: quia verò motus, & tempus. Quantus enim motus eſt, tantum & tempus videtur fieri.*

Inueſtigat ſecundam particulam poſitam in definitione t pis. Suppoſito. n. ꝙ tp̄s ſit aliquid motus, conſequens. ſ. ipſum, reſtat inueſtigandum ſm̄ quid tempus conſequatur motum, quia ſm̄ prius & poſterius. Circa hoc ergo tria facit. Primo oſtendit quō in motu inueniatur prius & poſterius, Secundo quō prius & poſterius ſe habet ad motū ibi.§ Eſt aūt prius & poſterius.§ Tertio quod tp̄s ſequitur motū ſm̄ prius, & poſterius ibi.§ At verò & tempus.§ Circa primum duo facit. Primo oſtendit quòd continuitas eſt in tempore ex motu & magnitudine. Secundo, ꝙ etiam prius & poſterius ibi, § Prius autem & poſterius.§ Dicit ergo primo, ꝙ omne, quod mouetur, mouetur ex quodam in quiddā: ſed inter alios motus, primus eſt motus localis, qui eſt à loco in locum ſecundum aliquam magnitudinem. Primum autem motum conſequitur tempus. & ideo ad inueſtigandum de tempore, oportet accipere motum

Tertia. 99. T.c.100. Infra.

ſecundum locum. quia ergo motus ſecundum locum eſt ſecundum magnitudinem ex quodam in quiddam: & omnis magnitudo eſt continua, oportet quòd motus conſequatur magnitudinem in continuitate, vt qa magnitudo continua eſt, & motus continuus eſt, & per conſequens tempus etiam continuum eſt. quia quātus eſt motus primus, tm̄ fieri tempus videtur: non autem tempus menſurant ſecundum quātitatem cuiuſcunq; motus, quia tardius mouetur ſecundum paucum ſpatiū in multo tempore, velox autem econuerſo: ſed ſolum q̄titatem primi motus ſequitur tempus. Secundo ibi.

Atqui prius & poſterius in loco eſt primo, atque poſitione. Cum verò in magnitudine ſit, in motu quoque ſimilitudine rationis prius eſſe poſteriuſve neceſſe eſt. At verò prius atque poſterius in tempore etiam eſt, ex eo ſane, quia ſemper alterum ipſorum alterum ſequitur. A R G Y.

Prius autem & poſterius in loco primum ſunt: hæc autem poſitione ſunt determinata. Quoniam autem in magnitudine prius & poſterius eſt, neceſſe eſt in motu prius & poſterius eſſe proportionabiliter his, quæ ſunt ibi. At verò & in tempore eſt prius & poſterius propter id, quia ſequitur ſemper alterum ipſorum. T

Oſtendit etiam, ꝙ idem ordo conſideratur in priori & poſteriori. & dicit, quòd prius & poſterius ſunt prius in loco ſiue in magnitudine. & hoc ideo quia magnitudo eſt quantitas poſitionem habens. de ratione autem poſitionis eſt prius & poſterius. vnde ex ipſa poſitione locus habet prius & poſterius. Et, quia in magnitudine eſt prius & poſterius, neceſſe eſt. quòd in motu ſit prius & poſterius proportionaliter his§ quæ ſunt ibi§. ſ. in magnitudine, & in loco. & per cōſequens etiam in tempore eſt prius & poſterius: quia motus & tempus ita ſe habent, quòd ſemper alterum eorum ſequitur ad alterum. Deinde cum dicit.

Prius aut[em] in motu poſteriuſve, ſubiecto quidem eſt motus, ipſo autem eſſe diuerſum eſt, & non eſt motus. A R G Y.

Eſt aūt prius & poſterius ipſorum in motu id quidē quod eſt motus eſt: tamen eſſe ipſius alterū eſt, & non eſt motus.

Oſtendit quomodo prius & poſterius ſe habent ad motum. & dicit, ꝙ prius & poſterius ipſorum. ſ. temporis & motus, quantum ad id, quod eſt, motus eſt: tamē ſecundum rationem eſt alterum à motu & non eſt motus. De ratione. n. motus eſt, quòd ſit actus exiſtentis in potentia: ſed ꝙ in motu ſit prius & poſterius, hoc contingit motui ex ordine partium magnitudinis. Sic igitur prius & poſterius ſunt idem ſubiecto cum motu, ſed differunt ratione. Vnde reſtat inquirendum, cum tempus ſequatur motum, ſicut ſupra oſtenſum eſt, vtrum ſequatur ipſum in quantū eſt motus, an in quantum habet prius & poſterius. Deinde cum dicit.

Atqui tempus quoque cognoſcimus, cum motum definimus, priore poſteriore ve definientes. Atq; tunc fuiſſe dicimus tempus cum prius in motu poſteriuſve ſenſerimus. A R G Y.

T.c.100. *At verò & tempus cognoſcimus, cum definimus motum, prius & poſterius determinantes: & tunc dicimus fieri tempus, quando prioris & poſterioris in motu ſenſum percipimus.* T

Oſtendit quòd te̅pus ſequatur motum ratione prioris & poſterioris. Propter hoc. n. eſt oſtenſum ꝙ te̅pus ſequitur motum: quia ſimul cognoſcimus tempus & motum. ſecundum illud ergo tempus ſequitur motum, quo cognito in motu cognoſcitur te̅pus: ſed tunc cognoſcimus tempus, cum diſtinguimus determinando prius & poſterius, & tunc dicimus fieri te̅pus, quando accipimus ſenſum prioris & poſterioris in motu. Relinquitur ergo quòd tempus ſequitur motus ſecundum prius & poſterius. Deinde cum dicit.

Hoc autem ipſo definimus, quod aliud atq; aliud ipſa, aliud quid inter ipſa medium eſſe exiſtimamus. Nam cum A R G Y

extrema alia, medio intelligimus eſſe, & animus ipſa, nunc duo dicit, alterum prius, alterum poſterius, tunc & hoc ipſum tempus dicimus eſſe. Quod enim ipſo nunc definitur, id tempus eſſe videtur, & ſupponitur. Cum igitur ipſum nunc, vt vnũ ſentimus, & non aut vt prius in motu poſteriuſve, aut vt idem quidem, non autem prioris cuiuſdam, poſteriorisve, tempus tunc nullum fuiſſe viditur: quoniam neque motus. Sed, cum prius ſentimus atque poſterius, tunc & tempus dicimus eſſe, hoc enim eſt Tempus, numerus motus per ipſum prius poſteriuſve. Non ergo tempus eſt motus, ſed vt motus ipſe numerum habet.

Determinamus autem in accipiendo aliud & aliud ipſum, & medium ipſorum alterum. Cum enim altera extrema medij intelligimus & duo dicat anima ipſa, nunc hoc quidem prius, illud verò poſterius, tunc & hoc dicimus eſſe tempus. Determinatum.n. ipſo nunc tempus eſſe videtur, &

T.c. 102. *ſupponatur Quando igitur tanquam vnum ipſum nunc ſentimus, & non ſit ſicut prius et poſterius in motu, aut vt idẽ quidem, non autem prioris & poſterioris alicuius, non videtur tempus fieri vllum nec motus. Cum autem prius & poſterius eſt, tunc dicimus tempus, hoc enim eſt Tempus, numerus motus ſecundum prius & poſterius. Non ergo motus tempus eſt, ſed ſecundum quod numerum habet motus.*

Definitio temporis.

Oſtendit quòd motus tempus ſit, quia numerus motus. & hoc etiam oſtẽdit eodem medio, ſ. per cognitionem temporis ex motu. Manifeſtum eſt.n. ꝙ tunc eſſe tempus determinamus, cum accipimus in motu aliud & aliud, & accipimus aliquid medium inter ea. Cum.n. intelligimus extrema diuerſa alicuius medij, & anima dicat, illa eſſe duo nunc, hoc prius, illud poſterius, quaſi numerãdo prius & poſterius in motu, tũc hoc dicimus eſſe tempus. Tempus.n. determinari videtur ipſo nunc, & hoc ſupponatur ad præſens, quia poſtea erit magis manifeſtum. Quando igitur ſentimus vnum nunc, & nõ diſcernimus in motu prius & poſterius: accipimus idem nunc non vt finem prioris, & principium poſterioris: nõ videtur fieri tempus: quia neq; eſt motus. ſed cũ accipimus prius & poſterius, & numeramus ea, tunc dicimus fieri tp̃s. & hoc ideo, quia tp̃s nihil aliud eſt, q̃ numerus motus ſm prius & poſterius. tẽpus.n. percipimus, vt dictum eſt, cũ numeramus prius & poſterius in motu. Manifeſtum eſt ergo, quòd tempus non eſt motus, ſed ſequitur motum ſecundum ꝙ numeratur. Vnde eſt numerus motus. Siquis autẽ obijciat contra prædictam definitionem, ꝙ prius & poſterius tempore determinantur, & ſic definitio eſt circularis. Dicendum eſt ꝙ prius & poſterius ponuntur in definitione temporis, ſecundum ꝙ cãntur in motu ex magnitudine, & nõ ſecundum ꝙ menſurantur ex tempore. & ideo ſupra Ariſtoteles oſtendit, ꝙ prius & poſterius prius ſunt in magnitudine, quàm in motu, & in motu quàm in tempore, vt hæc obiectio excludatur. Deinde cum dicit.

Obiectio Galeni. Reſponſio.

A R G Y. *Id ita eſſe hoc indicat ſignum. nam plus quidem & minus numero plurem verò minorem ve motum, tempore ſolemus diſcernere. Tempus ergo numerus quidam eſt.*

T.c. 102. *Signum eſt autem. plus enim & minus iudicamus numero: motum autem plurem & minorem tempore: Numerus itaque quidam tempus eſt.*

Manifeſtat prædictam definitionem dupliciter. Primo quidem quodam ſigno. Id enim quo aliquid iudicamus plus & minus, eſt numerus eius: ſed motum iudicamus plurem & minorem tempore: tempus igitur eſt numerus. Secundo ibi.

A R G Y. *Cum verò duplex ſit numerus: (nam & id, quod numeratur, ac numerabile, & id, quo numeramus numerum dicimus:) id quod numeratur, nõ id quo numeramus eſt tempus. Sunt autem id, quo numeramus, & id, quod numeratur, non eadem, ſed diuerſa.*

Quoniam autem numerus eſt dupliciter: (& namque quod numeratur, & numerabile numerum dicimus: et quo numeramus:) tempus autem eſt quod numeratur, & non quo numeramus. eſt autem alterum quo numeramus, & quod numeratur.

Manifeſtat quod dictum eſt per diſtinctionem numeri. & dicit, ꝙ numerus dicitur dupliciter. Vno modo id quod numeratur actu, vel quod eſt numerabile, vtpote cum dicimus decem homines vel decem equos, qui dicitur numerus numeratus: quia eſt numerus applicatus rebus numeratis. Alio modo dicitur numerus quo numeramus, i. ipſe numerus abſolute acceptus, vt duo, tria, quatuor. Tempus autem nõ eſt numerus, quo numeramus: quia ſic ſequeretur, quòd numerus cuiuſlibet rei eſſet tempus: ſed eſt numerus numeratus, q̃a ipſe numerus prioris & poſterioris in motu tempus dicitur: vel etiam ipſa, quę ſunt prius & poſterius numerata, & ideo licet numerus ſit quantitas diſcreta, tẽpus tamen eſt quantitas cõtinua, propter rem numeratam, ſicut decem menſuræ panni quoddam continuum eſt: quamuis denarius numerus, ſit quantitas diſcreta.

LECTIO XVIII.

Quo pacto nunc ipſum idem, vel non idem ſit in toto tempore quomodo item Tempus reſpiciat, continuet, vel diſtinguat, exactiſſima redditur ratio.

Atque vt motus alius eſt, atque alius eſt, ſic & tempus. Tempus autem omne, quod eſt ſimul, eſt idem. Nam ipſum nunc idem eſt ſubiecto: eſſe autem ipſius, diuerſum eſt. A R G Y.

ET ſicut motus ſemper alius eſt & alius, ſic & tempus. T.c. 103. *Quod autem ſimul, omne tempus, idem eſt. Ipſum enim nũc idem eſt ſecundum id, quod eſt: eſſe autem ipſi alterum eſt. Ipſum autem nunc Tempus menſurat ſecundum quòd prius & poſterius eſt.* T.c. 104.

Poſtquam Philoſophus oſtẽdit quid eſt tempus, hic determinat de Nunc. & primo oſtendit vtrum ſit idem Nunc in toto tempore vel aliud & aliud: quod ſupra in dubitatione poſitum fuit. Secundo ex hoc vlterius aſſignat rationem eorum, quæ dicuntur de Nunc ibi. {Manifeſtum autem eſt, & cętera.} T.c. 105. Circa primum tria facit. Primo ponit, quòd nũc quodammodo eſt idẽ, & quodammodo non eſt idem. Secundo exponit quod dixerat ibi. {Ipſum autem nunc.} T.c. 104. Tertio probat ibi. {Sequitur enim ſicut dictum eſt.} Secũda. 104. Dicit ergo primo, quod cũ tẽpus ſit numerus motus, ſicut partes motus ſunt ſemper aliæ & aliæ, ita & partes temporis. ſed illud, quod ſimul exiſtit de toto tempore, eſt idem ſcilicet ipſum nunc, Quod quidem ſecundum id, quod eſt, idem eſt; ſed ratione eſt alterum, ſecundum quod eſt prius & poſterius. & ſic Nunc menſurat tempus non ſecundum ꝙ eſt idem ſubiecto, ſed ſecundum quòd ratione eſt alterum & alterum: & prius & poſterius. Secundo ibi.

Atque tum eſt idem tum non eſt idem. Nam vt eſt quidem in alio atque alio, differt. Atque hoc pacto, eſt ipſum nunc. ſubiecto verò, eſt idem. A R G Y.

Ipſum autem nunc, eſt quidem ſicut idem, eſt verò ſicut non idem. Secundum quidem enim quod in alio & alio alterum eſt. (Hoc verò erat ipſi nunc.) inquantum autem quodcunque ens eſt, ipſum Nunc idem eſt.

Exponit quod dixerat. & dicit, quòd ipſum Nunc, quodammodo ſemper eſt idem, & quodammodo non idem. in quantum enim ſemper conſideratur vt aliud & aliud ſecundum ſucceſsionem temporis & motus, ſic eſt alterum, & non idem: ſed ſecundum quòd conſideratur in ſe, ſic eſt idem. & hoc eſt quod ſupra diximus, quòd ipſi eſt eſſe alterum. Nam hoc eſt eſſe ipſi nunc, id eſt ſecundum hoc accipitur ratio ipſius, vt conſideratur in decurſu temporis & motus: ſed in quantum ipſum nunc eſt quoddam ens, ſic eſt idem ſubiectio. Tertio ibi.

Etenim

[A R G Y.] *Etenim motus magnitudinem ſequitur, & tempus motum, vt diximus: Quo fit, vt & id, quod fertur quo motũ, & prius in ipſo, posteriuſve cognoſcimus, punctum ſequatur. Hoc igitur ſubiecto, quidem eſt idem (eſt enim aut punctum, aut lapis, aut aliquid aliud tale) Ratione verò diuerſum, perinde atque Sophiſta Coriſcum in Lyceo Coriſcum in foro eſſe, ſumunt eſſe diuerſa: & hoc igitur vt alibi eſt atque alibi, eſt diuerſum. At ipſum nunc ſequitur id, quod fertur, perinde atque tempus ſequitur motum. Ipſo nanque quod fertur, prius in motu, posteriuſve cognoſcimus. Prius verò posteriuſve vt numerabile eſt, ipſum profectò eſt nũc. Quare & hoc ipſum ſubiecto quidem eſt idem. Et.n. prius aut posterius quod eſt in motu. Ipſo autem eſſe diuerſum eſt. prius namq; poſteriuſue vt numerabile eſt, ipſum eſt Nunc.*

Sequitur enim ſicut dictum eſt, magnitudinẽ motus, hunc autem tempus, ſicut diximus: & ſimiliter igitur punctum id, quod fertur, quo motum cognoſcimus & prius in ipſo & poſterius. hoc quidẽ quidem quodcunq; ens, eſt idem eſt, punctum.n. aut lapis, aut aliquid aliud huiuſmodi eſt: ratione autem aliud eſt. ſicut Sophiſta accipiũt alterum, Coriſcum in theatro eſſe, & Coriſcum in foro. & hoc igitur in eo quod alibi & alibi, eſt alterum. Id autem, quod fertur, ſequitur ipſum nunc, ſicut tempus motum. Eo.n. quod fertur cognoſcimus prius & poſterius in motu. Secundum autem quod numerabile, & prius & poſterius ipſum nunc eſt. Quare & in his, quod quidem ens nunc eſt, idem eſt. prius.n. & poſterius eſt quod in motu: ipſum aũt eſſe alterum. Secũdum enim quod numerabile eſt prius & poſterius ipſum nũc eſt.

Probat quod dixerat. Et primo probat, ꝙ Nunc eſt idem ſubiecto, ſed alterum & alterum ratione. Scd̃o, ꝙ ipſum Nunc menſuret tempus ibi. {Et notum autẽ maxime.} [Infra.] Dicit ergo primo, quód ſicut ſupra dictum eſt, motus quantum ad cõtinuitatem, & prius & poſterius ſequitur magnitudinem, & tp̃s motum, ſicut dictum eſt. Imaginamur igitur ſecundum Geometras, quòd pũctus motus faciat lineam, ſimiliter oportebit aliquid eſſe idem in tempore, ſicut eſt aliquid in motu. Si autẽ punctum motum ſuo motu faciat lineam, ipſum punctum, qđ fertur, eſt quo cognoſcimus motum, & prius & poſterius in ipſo. Nõ.n. motus percipitur niſi ex hoc, qđ mobile aliter & aliter ſe habet. & ſm id, quod pertinet ad præcedẽtem diſpoſitionem mobilis, iudicamus prius in motu: ſecundum autem id, quod pertinet ad ſequẽtem diſpoſitionem mobilis, iudicamus poſterius in motu. Hoc ergo quod mouetur, quo motum cognoſcimus, & diſcernimus prius & poſterius in ipſo, ſiue ſit punctum ſiue ſit lapis, ſiue quodcunque aliud: & ex ea parte, quia eſt quoddam ens, quodcunq; ſit, eſt idem, ſ. ſubiecto, ſed ratione eſt alterum: & hoc modo Sophiſtæ vtuntur altero, cum dicunt, Coriſcum alterum eſſe in theatro, & in foro, ſic arguentes ſm ſophiſma accidentis. Eſſe in ſoro eſt aliud ab eo, quod eſt in theatro: ſed Coriſcus eſt nunc in foro, nunc in thatro: ergo eſt alius à ſe. Sic igitur patet, quòd id, quod mouetur, eſt alterum ſm rõnem in eo quod eſt alibi & alibi: licet ſit idem ſubiecto. ſed ſicut tẽpus ſequitur ad motum, ita ipſum nunc ſequitur ad id, quod fertur, & hoc probat. quia per mobile cognoſcimus prius & poſterius in motu. cum.n. inuenimus mobile in aliqua parte magnitudinis, per q̃ mouetur, iudicamus ꝙ motus, qui fuit per vnam partem magnitudinis prius præterijt, & per aliã partem magnitudinis poſterius ſequitur. & ſimiliter in numeratione motus, quę fit per tp̃s, id quod diſtinguit prius & poſterius tp̃is, eſt ipſum nunc, quod eſt terminus præteriti, & principiũ futuri. Sic igitur nunc ſe habet ad tp̃s, ſicut mobile ad motum. ergo ſm commutatam proportionem, ſicut tp̃s ad motum, ita & nunc ad mobile. vnde, ſi mobile in toto motu eſt idẽ ſubiecto, ſed differat rõne, oportebit ita eſſe, & in nunc, quod ſit idem ſubiecto, & aliud ratione: quia illud, quo diſcernitur in motu prius & poſterius, eſt idem ſubiecto, ſed alterum ratione. ſ. mobile; & id, ſecũdum quod numeratur prius & poſterius in tempore, eſt ipſum nunc. Ex hac autem conſideratione de facili poteſt accipi intellectus ęternitatis. [Aeternitatis intellectus.] Ipſum.n. nunc inquantum reſpondet mobili ſe habenti aliter & aliter, diſcernit prius & poſterius in tẽpore, & ſuo fluxu tempus facit, ſicut pũctus lineam. Sublata igitur alia & alia diſpoſitione à mobili, remanet ſubſtantia ſemper eodem modo ſe habens. Vñ intelligitur nunc, vt ſemper ſtans, & non vt fluens: nec habens prius & poſterius. Sicut igitur nunc temporis intelligitur, vt numerus mobilis, ita nũc æternitatis intelligitur vt numerus, vel potius vt vnitas rei, ſemper eodem modo ſe habentis. Secundo ibi.

[A R G Y.] *Eſt etiam hoc maxime notum. Nã & motio ob id, quod mouetur, & latio ob id, quod fertur, eſt nota. Eſt enim hoc aliquid id quod fertur, motus verò non eſt. Eſt igitur, tum idem id, quod nunc dicitur ſemper, tum non idem, quippe cum & id quod fertur, tales ſubeat modos.*

Et notum maxime hoc eſt. Etenim motus eſt propter id quod mouetur: & loci mutatio propter id quod fertur: hoc aliquid enim eſt quod fertur, motus autem, non. Eſt igitur ſicut idem ipſum, quod nunc dicitur, ſemper: eſt autem ſicut non idem & nanque eſt ſimiliter, quod fertur.

Oſtendit vnde habeat menſurare nunc tempus. & dicit, quod hoc ideo eſt: quia id, quod eſt maxime notũ in tempore nunc eſt. & vnumquodque menſuratur per id, quod eſt maxime notum ſui generis, vt dicitur in 10. Meta. & hoc etiã oſtendit ex habitudine motus ad mobile. [Lectu. 2. in princip.] quia motus cognoſcitur per id, quod mouetur: & loci mutatio per id, quod localiter fertur, quaſi minus notum per magis notum. quod ideo eſt, quia id, quod mouetur. {eſt hoc aliquid} i. res quædam per ſe ſtans: quod non conuenit motui. vnde mobile eſt notius motu, & p mobile cognoſcitur motus. & ſimiliter tp̃s per ipſum nunc. & ſic concludit concluſionem principaliter intentam, quòd id, quod dicitur nunc, ſemper eſt idem quodammodo, & quodammodo non: quia ſimiliter eſt de mobili, vt dictum eſt. Deinde cum dicit.

[A R G Y.] *Patet etiam nunc ipſum non eſſe, ſi tempus non ſit, & tempus non eſſe, ſi non ſit ipſum nunc. Nam vt ſimul ſunt id quod fertur, & latio, ſic & numerus eius quod fertur, & numerus ipſius etiam lationis ſunt ſimul. Eſt enim tempus quidem numerus lationis. Ipſum autem nunc eius quod fertur, perinde atque vnitas numeri.*

[T.c.105.] *Manifeſtum eſt autem, quòd niſi tempus ſit, ipſum nunc non erit: & ſi ipſum nunc non erit, tempus non erit. Sicut enim ſimul ſunt, quod fertur, & loci mutatio ſic & numerus, qui eſt eius quod fertur, & qui eſt loci mutationis. Tempus enim eſt loci mutationis numerus: ipſum autem nunc eſt. vt quod fertur, vt vnitas numeri.*

Aſsignat rationem eorum, quæ dicuntur de Nunc & primo eius, quod dicitur, quòd nihil eſt tẽporis niſi nunc: ſecundo eius quod dicitur, ꝙ nunc diuidit & continuat temporis partes ibi. {Et continuum autem.} [Infra.] tertio eius quòd dicitur, quòd nunc non ſit pars temporis ibi. {Et adhuc manifeſtum.} [T.c.107.] Dicit ergo primo, manifeſtum eſſe quod, ſi non ſit tempus, non erit nunc: & ſi non erit nunc, non erit tempus. & ex habitudine motus ad mobile. Sicut enim loci mutatio, & id, quod fertur, ſunt ſimul, ſic & numerus eius quod fert, ſimul eſt cum numero localis motus: ſed tempus eſt numerus loci mutationis, ipſum autem nunc comparatur ad id, quod fertur, non quidem ſicut numerus (quia nunc indiuiſibile eſt) ſed ſicut vnitas numeri. relinquit igitur, quod tempus & nunc non ſunt ſine inuicem. Attendendum eſt autem, quod tempus ſemper comparatur loci mutationi, qui eſt primus motuum. [Nota.] tempus enim eſt numerus primi motus, vt dictum eſt. Secundo ibi.

ARGY. *Eſt præterea tempus ipſo nunc cõtinuum, atque diuiſum. Hoc enim ad lationem, & ad id, quod fertur, accommodatur. Nam motus ac latio vna eſt, ipſo ſane, quod fertur, propterea quòd vnum eſt, & non ſubiecto (ſic enim intercapedines eſſe poſſunt) ſed ratione. Diſtinguit etiam hoc priorem poſteriorem que motum.*

Et continuum tempus eſt ipſi nunc. & diuiditur ſecundum ipſum nunc. Sequitur enim hoc ad loci mutationem, & ad id, quod fertur. Motus. enim & loci mutatio vna eſt ab eo quod fertur: quia vnum & non quodcunque ens (etenim deficeret) ſed ratione. & namque determinat priorem & poſteriorem motum hoc.

Aſsignat rationem eius quod dicitur, quòd tempus continuatur, & diuiditur ſm nunc. Et primo ex parte motus & mobilis. Secundo ex parte lineæ & puncti ibi. {Sequitur autem & hoc} Dicit ergo primo, quòd iam ex dictis patet, ꝙ tps eſt continuum ipſi nunc, i. continuatur per ipſum, & diuiditur per ipſum. Et hoc etiam cõſequens eſt ad id, quod inuenitur in loci mutatione, cuius numerus eſt tempus: & in eo quod fertur ſecundum locum, cui reſpondet ipſum nũc. Manifeſtum eſt enim, quòd omnis motus habet vnitatem ab eo, quod mouetur: quia. ſ. id quod mouetur eſt vnum & idẽ manens in toto motu: & non eſt indifferẽter id, quod mouetur vno motu manente, quodcunque ens, ſed illud idem ens, quod prius incepit moueri: quia, ſi eſſet aliud ens, quod poſtea moueretur, deficeret primus motus: & eſſet alius motus alterius mobilis. Et ſic patet, quòd mobile dat vnitatem motui, quæ eſt eius continuitas. Sed verum eſt, quòd mobile eſt aliud & aliud ſecũdum rationem, & per hunc modum diſtinguit priorẽ & poſteriorem partem motus. quia ſecundum quòd conſideratur in vna rõne vel diſpoſitione, cognoſcit, quòd quæcunque diſpoſitio fuit in mobili ante illam aſsignatam, pertinebat ad priorem partem motus, quęcunque autem poſt hanc erit, pertinebit ad poſteriorem. Sic ergo mobile, & continuat motum, & diſtinguit ipſum: & eodem modo ſe habet nunc, ad tempus. Secundo ibi.

ARGY. *Atque hoc etiam accommodatur quodammodo puncto, etenim punctum & continuat longitudinem, & diſtinguit: nam huius principium eſt, illius finis. Verum, cum hoc pacto quiſpiam ipſum ſumit, vt ipſo tanquam duobus vtatur tunc ſtetur neceſſe eſt, ſi punctum idem principium erit ac finis. Ipſum autem nunc, quia id, quod fertur mouetur, aliud eſt atque aliud ſemper. Quare tempus eſt numerus, non hoc ſanè quòd nunc ipſum perinde atq; punctum idem principium ſumitur, atque finis, ob id porro quod antea diximus: tunc enim erit vſus medij puncti tanquam duorum. Quare fiet, vt ſtetur. Sed hoc potius, quòd eam in hoc ipſa nunc ſubeunt rationem, quam extrema lineæ in eadem atq; non vt partes.*

T.c.106. *Sequitur autem & hoc quodammodo ad punctum. & punctum enim continuat longitudinem, & determinat. eſt enim huius quidem principium, illius autem finis. Sed cum ſic quidem accipiat aliquis, tanquam duobus vtens vno, neceſſe eſt ſtare, ſi principium & finis idem punctum erit. Ipſum autem nunc propter id, quòd mouetur quod fertur, ſemper alterum eſt. Quare tempus numerus eſt, non ſicut eiuſdem puncti, quia eſt & principium & finis, ſed ſicut vltima eiuſdem magis, & non ſicut partes, & propter quod dictum eſt: medio enim puncto, tanquam duobus vtetur. Quare quieſcere accidit.*

Aſsignat eiuſdem rõnem ex parte lineæ & puncti. & dicit, ꝙ hoc quod dictum eſt de tempore & Nunc, conſequitur quodammodo ad id, quod inuenitur in linea & puncto. quia punctum continuat lineã, & diſtinguit ipſam in quantum eſt principium vnius partis & finis alterius. Sed tamen differenter ſe habet in linea, & puncto, & tempore, & nunc. quia punctum eſt quoddam ſtãs & linea ſimiliter: vnde poteſt homo accipere idem punctum bis, & vti eo vt duobus, vt ſcilicet principio & fine. & cum ſic vtimur puncto vt duobus, accidit quies. ſicut patet in motu reflexo, in quo id, qđ erat finis primi motus, eſt principium ſecũdi motus reflexi. Et propter hoc probatur infra in Octauo, quòd motus reflexus, non eſt continuus, ſed intercedit quies media. ſed ipſum nunc non eſt ſtans, propter id, quod reſpondet mobili, quod ſemper fertur durante motu. & ꝑꝑ hoc oportet nunc eſſe ſemper alterum & alterum ſm rationem, vt ſupra dictum eſt. Et ideo, cum tempus ſit numerus motus, non hoc modo numerat motum, quòd aliquid idem tpis accipiatur, vt principium vnius, & finis alterius: ſed magis numerat motum accipiendo duo vltima tẽporis, ſ. duo nunc, quæ tñ non ſunt partes eius. Et quare competat iſte modus numerandi in tempore magis quàm alius, quo per punctum numerantur partes, in quantum eſt principium & finis, ratio eſt, quæ dicta eſt. quia ſm hunc modum vtitur aliquis puncto, vt duobus: & ſic accidit quies media quæ non poteſt eſſe in tempore & motu. Non tamen intelligendum eſt per id quod dicitur, quòd idem nunc non ſit principium futuri & finis præteriti: ſed quòd non percipimus tempus numerando motum per vnum nunc, ſed magis ꝑ duo, vt dictum eſt: quia ſequeretur, quòd in numeratione motus idem nunc ſumeretur bis. Deinde cum dicit.

Patet enim neque nunc ipſum, temporis eſſe partem, neq; diuiſionem motus. Quemadmodum neq; puncta ſunt lineæ partes. ſed duæ lineæ ſemper. Ipſum igitur nunc, vt eſt quidem finis tempus non eſt, ſed accidit. vt autem numerat numerus eſt. Nam fines quidem illius ſunt ſolum, cuius ſunt fines Numerus autem horum equorum, denarius inquam & alibi etiam eſt. ARGY.

Et adhuc manifeſtum, quod nulla pars ipſum nunc temporis eſt, neq; diuiſio motus ſicut neq; puncta lineæ. lineæ. n. duæ partes vnius ſunt. Secundum quidem igitur, quod eſt terminus, ipſum nunc nõ eſt tempus, ſed accidit, ſecundum verò quod numerat, numerus. Termini quidem enim illius ſolum ſunt cuius ſunt termini. Numerus autem qui eſt horum equorum decem, alibi & alibi eſt. T.c.17.

Aſsignat rationẽ eius quod dicitur, quòd nunc, non eſt pars temporis, & dicit manifeſtum eſſe, qđ nunc nõ eſt pars temporis, ſicut neque id, per quod diſtinguitur motus, non eſt pars motus, ſ. aliqua diuiſio ſignata in mobili, ſicut etiam nec puncta ſunt partes lineæ. duę. n. lineæ ſunt partes vnius lineæ. Manifeſtat autem proprietates ipſius tẽporis ex motu & linea. quia, ſicut dictum eſt ſupra, motus eſt continuus propter magnitudinem & tempus propter motum. Concludit ergo finaliter, quòd ipſum nunc ſecundum quod eſt terminus quidam, non eſt tps ſed accidit ipſi, vt terminus terminato: ſed ſm quod tempus numerat alia, ſic etiã nunc eſt numerus aliorum quàm tẽporis. Et huius ratio, eſt quia terminus non eſt niſi eius cuius eſt terminus: ſed numerus poteſt eſſe diuerſorum, ſicut numerus decem equorum, numerus eſt & aliarum rerum. Sic igitur nũc non eſt terminus ſolius temporis, ſed eſt numerus omnium mobilium, quæ mouentur in tempore.

LECTIO XIX.

Quis nam numerus motus tempus ſit, nonnullorum etiam de ipſo dictorum rationes redduntur.

Patet igitur tempus numerum eſſe motus per prius poſteriuſue, & continuum etiam eſſe, cum ſit continui numerus, vti diximus. Numerus autem minimus abſolutus quidem eſt dualitas, inquam, ipſa: quidam, autem partim eſt, partim non eſt. veluti lineæ multitudine quidem, minimus eſt, duæ inquam lineæ aut vna, magnitudine autem eſſe non poteſt. ARGY.

poteſt: omnis nanq; linea diuiditur ſemper: Quare ſimiliter & tempus: numero quidem minimum vnum vel duo magnitudine verò non eſt.

T.c. 108. *Q*Vod quidem igitur tempus numerus motus ſecundū prius & poſterius ſit, & continuum, (continui nanque) manifeſtum eſt. Minimus autem numerus, quidam ſimpliciter quidem eſt, vt dualitas eſt: quidam autem numerus eſt, qui eſt quidem ſic, eſt autem tanquam non ſic: vt linea minimam multitudine quidē eſt duę aut vna, magnitudine autem non eſt minimā: ſemper enim diuiditur omnis linea. Quare ſimiliter, & tempus minimum enim quidem eſt ſecundum numerum vnum aut duo, ſecundum verò magnitudinem non eſt.*

Poſtquam Philoſophus definiuit tempus, hic ex definitione data reddit rationē eorum, quæ dicūtur de Tēpore. Et circa hoc quatuor facit. Primo oſtēdit quomodo in tempore inuenitur minimum, & quomodo nō. Secundo quare tempus dicitur multum & paucū, breue, & longum, non autem velox, & tardum ibi. §Manifeſtum autem propter quid. §Tertio oſtendit, qūo tēpus ſit idem, & qūo nō, ibi. §Et idem autē vbiq; §Quarto qūo tempus cognoſcitur motu, & è contra ibi. §Nō ſolum autem motu. §Dicit ergo primo ꝙ manifeſtum eſt ex definitione temporis prius data ꝙ tēpus eſt numerus motus ſecundum prius & poſterius, vt ſupra expoſitum eſt. & iterum manifeſtum eſt ex præmiſsis, ꝙ tempus eſt quoddam continuum. licet autem non habeat continuitatē ex eo, quod eſt numer⁹, habet tamē continuitatem ab eo, cuius eſt numerus: quia eſt numerus continui. ſ. motus, vt ſupra dictum eſt. Non eſt autē tempus numerus ſimpliciter, ſed numerus numeratus. In numero autē ſimpliciter eſt inuenire aliquem minimum numerū. ſ. dualitatem. Sed, ſi accipiam⁹ numerū quendam, ſ. numerum alicuius rei cōtinuę, quodāmodo eſt inuenire minimum, & quodammodo non: quia ſecūdum multitudinem eſt inuenire minimum, nō autem ſecundum magnitudinē ſicut in multis lineis ſecūdum multitudinem quidem eſt minimū, vt vna linea, vel duæ. vna quidē ſi accipiunt id, quod eſt minimum ſimpliciter in numero: duę autem, ſi accipiatur id, qđ eſt minimum in genere numeri, habens rationē numeri. Sed in lineis non eſt inuenire minimum ſecundum magnitudinem, vt ſit, ſ. aliqua linea minima, quia ſemp eſt diuidere quamcunq; lineā. Et ſimiliter dicendū eſt de tempore, quia eſt inuenire in eo minimū ſecūdum multitudinem. ſ. vnum vel duo, vt puta aut vnū annū, aut duos annos, aut duos dies, aut horas: ſed minimum ſecundum magnitudinem non eſt inuenire in tempore: quia cuiuſlibet temporis dati eſt accipere partes, in quas diuiditur. Secundo ibi.

T.c. 109. T.c. 112.

In numero ſimpliciter eſt inuenire aliquem minimum numerū ſ. dualitatem: in numero autē tali quandoque ſic, quandoque autem non.

A R G Y. *Perſpicuum etiam eſt, & cur velox quidem ac tardum non dicitur: multum autem & paucum, & longum ac breue dicitur: quo nāque continuum eſt, hoc longū & breue: quo verò numerus eſt, hoc multum ac paucū dicitur. Velox autem & tardum non eſt, quippe cum neque numerus quo numeramus velox vllus ſit, atque tardus.*

T.c. 109. *Manifeſtum eſt autem, propter quid tardum & velox non dicitur, multum autem & paucum, & breue & longū. ſecūdum.n. quod continuum eſt, longum, & breue dicitur: ſecundum autem quod numerus, multum & paucum. velox autē & tardum non eſt. neque.n. numerus, quo numeramus velox & tardus vllus eſt.*

Aſsignat rationem, quare tempus non dicitur tardum aut velox, ſed dicitur multū & paucum, breue & longum. Iam enim oſtenſum eſt, quòd tēpus, & numerus eſt, & cōtinuum eſt: in quantū ergo eſt continuū, dicitur temp⁹ & longum & breue, ſicut & linea: in quātum autem numerus eſt dicitur, & multū & paucum. Eſſe autem & velox & tardum nullo modo cōpetit numero neque numero ſimpliciter, vt manifeſtum eſt neque etiam poteſt conuenire numero alicuius rei. Nam eſſe velox vel tardum dicitur de aliquo ſecundum qđ eſt numeratum. dicitur.n. velox motus, eo quod paruo tempore numeratur: tardum autem ècontra. vnde manifeſtum eſt, quòd tēpus nullo modo poteſt dici velox vel tardum.

Eſt etiam idem ſimul vbique. non eſt autem idem tempus prius poſteriusue, quoniam & mutatio præſens quidē eſt vna: facta verò futuraq; alia. Tempus autem numerus eſt, non quo numeramus ſed qui numeratur. Atque hoc ſane aliud eſt prius atq; poſterius ſemper. nam ipſa nunc alia ſunt, vt patet. Eſt autem vnus idemque numerus centū hominum, cētumque equorum: at ea, quorū eſt numerus, equi inquam & homines ſunt diuerſa. A R G Y.

T.c. 119. *Et idem etiam vbique ſimul, prius aūt & poſterius non idem, quia & mutatio præſens quidem vna eſt, facta autē & futura altera eſt. Tempus autem numerus eſt, non quo numeramus ſed quod numeratur, vel numeratus Huic aūt accidit prius & poſterius ſemper eſſe altera: ipſa enim nunc ſemper altera. Eſt autem numerus vnus quidem & idē qui eſt centum equorum, & qui eſt centum hominum: quorum autem numerus eſt altera ſunt. vt equi ab hominibus.*

Oſtendit qūo temp⁹ ſit idem, & qūo non idem Et primo qūo ſit idem vel non idem ſimpliciter. Secundo qūo ſit idem ſecundum quid ibi. §Amplius ſicut cōtingit. Dicit ergo primo, quòd tempus ſimul exiſtens eſt idem vbique, i. reſpectu omniū quæ mouentur vbique. non enim diuerſificatur ſecundū diuerſa mobilia, ſed diuerſificatur ſecundum diuerſas partes eiuſdem motus. Et ideo tempus prius, & poſterius non eſt idem. & hoc ideo, quia prima mutatio præſens, cuius primo & principaliter numerus temp⁹ eſt, vna eſt. ſed huius mutationis altera pars eſt, quæ iam facta eſt & pertrāſit, & altera, quæ futura eſt, Vnde, & temp⁹ alterum eſt quod prius fuit, & alterum quod futurū eſt, & hoc ideo, quia tempus non eſt numerus ſimpliciter, ſed numer⁹ alicuius rei numeratę, ſ. prioris & poſterioris in motu. & huic numero ſemper accidit eſſe alterū, & prius, & poſteri⁹ propter hoc, quòd ipſa nunc ſecūdum ꝙ ſe habent pri⁹ & poſterius ſemper ſunt altera. Si autem eſſet numerus ſimpliciter, tunc eſſet idē tempus, & mutationis, q̄ præterijt: & eius quę futura eſt: quia numer⁹ ſimpliciter eſt vnus & idē diuerſorū numeratorū, vt centum equorū & centum hominum: ſed numerus numeratus eſt ali⁹ diuerſorū. centum enim equi ſunt aliud quid à centum hominibus. & quia tempus eſt numer⁹ prioris, & poſterioris in motu, nam alia ſunt, quę in motu ſe habent vt prius, ſecundū id, quod præterijt de motu, & alia vt poſterius, ſecundum id qđ ſequitur: propter hoc eſt aliud tempus pręteritum, & aliud futurum. Secundo ibi.

T.c. 116.

Præterea vt motus idem ac vnus, iterum atq; iterum eſſe poteſt, ſic & tempus idem vnumque eſſe poteſt, velut annus, ver, autumnus. A R G Y.

Amplius ſicut contingit motum eſſe eundem & vnū iterum, & iterum, ſic & tēpus contingit, vt hyemem, aut uer, aut autumnum. T.c. 111.

Oſtēdit qūo tempus reiteratur idē, ſecundum quid Et dicit, quòd ſicut reiterari vnum & eundem motum contingit, ſic contingit reiterari vnum & idem tēpus. reiteratur. n. idem motus ſpecie, ſed nō numero: quia ab eodem ſigno arietis, à quo primo mouebatur Sol, & poſtea mouebitur. Et ideo ſicut pri⁹ fuit hyems, aut ver aut æſtas, aut autumnus, ita erit, nō quidem vnum numero, ſed ſpecie. Deinde cum dicit.

At qui non ſolum tempore motum ſed etiam tempus motu metitur ex eo ſanè quia a ſeſe viciſſim definiātur. Nam tempus quidem definit motum, quippe cum ſit ipſius numerus, vt diximus, motus autem tempus. Atq; multum paucum

cumve dicimus tempus, motu metiẽtes ipſum per inde atq; numerum re numerabili numerabimus, vt vno equo numerum ipſum equorum. Etenim numero quidem multitudinẽ equorum: vno autem equo, numerum ipſum rurſus equorũ cognoſcimus. ſimiliter fit, & in tempore, atque motu. Tempore namq; motum, motu verò tempus metimur.

T.c. 112. *Non ſolum autem motum tempore metimur ſed motu tempus, propterea quod definiuntur ſe inuicem. Tẽpus quidem enim determinat motum, cum ſit numerus ipſius: motus autem, tempus. Et dicimus multum aut paucum eſſe tẽpus, motu menſurantes ſicut & numerabilibus numerum. Numero quidem equorum multitudinem cognoſcimus Iterum autem vno equo equorum numerum ipſum: ſimiliter autem, & in tempore & motu eſt. Tempore quidem enim motum, motu autem tempus menſuramus.*

Oſtendit, quòd ſicut motum cognoſcimus tẽpore, ita & tempus motu. & hoc primo ex ratione numeri & numerati. Secundo ex ſimilitudine magnitudinis motꝰ ibi. §Et hoc rationabiliter, &c. § Dicit ergo primo, quòd non ſolum mẽſuramus motum per tempus, ſed etiam menſuramus tempus per motum, propter hoc, quod inuicem definiuntur; oportet enim accipere quãtitatem vnius, ſecundũ quantitatẽ alterius. quòd enim tempus determinet motum ex hoc contingit, quia eſt numerus ipſius. ſed è contra motus determinet tempus quo ad nos. percipimus enim interdum quantitatem temporis ex motu, vtpote, dicimus tẽpus eſſe multum vel paucum ſecundm menſuram motus nobis certam: quia & ipſum numerum aliquando per numerabilia cognoſcimus & econtra. Cognoſcimus enim numero equorũ multitudinẽ: & iterum vno equo cognoſcimus numerum equorum. Non enim ſciremus quot ſunt milliara, niſi ſciremus quod eſt milliare. Et ſimiliter eſt in tempore & motu: quia cum eſt nobis certa quantitas temporis, quantitas autem motus ignota: tũc tempore menſuramus motum, & èconṫra, quando motus eſt notus, & tempus ignotum. Secundo ibi.

A R G Y. *Idq; accidit nõ ſine ratione vtruſectò. Sequitur enim magnitudinem motus: & tempus motum hoc ſanè, quo quanta & continua atq; diuiſibilia ſunt. Quia namque magnitudo eſt talis, ideo motus his eſt affectus tempus aũt ob motũ eſt tale. Atq; metimur & magnitudinem motu, & magnitudine motũ. Nam ſi ambulatio multa ſit, viam multam dicimus eſſe: & hanc rurſus multam, ſi via ſit multa. Similiter & tempus ſi motus, & motum, ſi tempus.*

T.c. 113. *Et hoc rationabiliter accidit. Imitatur enim magnitudinem quidem motus, hunc aũt tempus, eo quod quãta & continua ſint & diuiſibilia. propter magnitudinem.n. eſſe huiuſm di motus hac ſuſtinet, propter aũt motum tempus. Et mẽſuramus magnitudinem motu, & motum magnitudine. multam enim dicimus eſſe uiam, ſi proceſſus multus: & hũc multum ſi via multa. Sic igitur, & tempus, ſi motus: & motum, ſi tempus.*

Oſtẽdit idem ex comparatione motus ad magnitudinem, & dicit, quòd rationabiliter accidit, quòd dictũ eſt de Tempore, & Motu: quia ſicut motus magnitudinem imitatur in quantitate, & continuitate & diuiſibilitate, ita & tempus imitatur motum. hęc enim in motu inueniuntur propter magnitudinem, & in tempore propter motũ. Menſuramus autem magnitudinem per motum, & motum per magnitudinẽ. dicimus.n. multam eſſe viam, quando percipimus motũ noſtrum fuiſſe multum, & èconṫra, quando conſideramus magnitudinem vię, dicimus, & motum noſtrũ fuiſſe multum. Et ita etiam de tempore, & motu eſt, vt ſupra dictũ eſt.

LECTIO XX.

Quid ſit in Tempore eſſe, Quæ ſint ea, quæ ſunt in Tempore, & quæ non ſunt in tempore, tempusq; vt mouentia ita & quieſcentia menſurare.

Cum autem tempus menſura ſit motus, ipſiusq; moueri, menſura autem motum definiendo motum aliquem, quę metietur totum, vt longitudinem vlna metitur definiendo magnitudinem aliquam, quę totam longitudinem metietur Patet & motum in tempore eſſe, hoc eſſe ſanè, ipſum inquã & eſſe ipſius tempore menſurari. Nam ſimul & motum, & eſſe motus metietur: & hoc eſt ipſum in tempore eſſe menſurari ipſius eſſe. A R G Y.

T.c. 114. *Quoniam autem eſt tempus menſura motus, & eius quod eſt moueri. menſurat autem ſic motum in determinando quendam motum, quo menſurabit totum, ſicut longitudinem cubitus, in determinando aliquam magnitudinem, quæ metitur totum. Et eſt motui in tempore eſſe menſurari tempore, & ipſum & eſſe eius. Simul enim & motum, & eſſe motus menſurat, & hoc eſt ipſi in tempore eſſe menſurari ipſius eſſe.*

Poſtquàm Philoſophus determinauit de Tẽpore ſecũdum ſe, hic determinat de tempore per comparationem ad ea quę ſunt in tempore. Et circa hoc duo facit. Primo cõparat tempus, ad ea, quæ ſunt in tempore, Secundo ad ea quæ ſunt in nunc ibi. §Ipſum autem nũc. § Circa primum duo facit. Primo cõparat tẽpus ad motum, Secundo ad alia quæ ſunt in tẽpore ibi. §Manifeſtum autẽ quia. §Circa primum conſiderandũ ẽ quòd alio modo cõparatur motus ad tempus, & alio modo res alię Motus enim menſuratur tempore & ſecundũ illud, quod eſt, & ſecũdum ſuam durationem, ſiue ſecũdum eſſe ſuum. res autẽ alię, vtpotè homo, aut lapis mẽſurantur tẽpore ſm ſuum eſſe, ſiue ſecundum durationem. prout habent eſſe tranſmutabile: ſecundum autem id, quod ſunt, non menſurantur tẽpore, ſed magis ei reſpondet nunc temporis, vt ſupra dictum eſt. Dicit ergo primo, quòd tẽpus eſt mẽſura ipſius motꝰ, & eius quod eſt moueri: p quod dat intelligere durationẽ motus. Menſurat autem tẽpus motũ per hoc, quod Tempore mẽſuratur aliqua pars motus, quę menſurat totũ per aliquid ſui generis, vt dicitur in 10. Meta Et hoc apparet in magnitudinum menſuris. cubitus enim mẽſurat totam longitudinẽ alicuius pãni vel alicuius vię per hoc quod determinat aliquam partem illius longitudinis, quæ metitur totum: & ſic per partem motus tempus menſurat totum motum. per motum enim vnius horæ menſuratur motus totius diei, & per motũ diurnum menſuratur motus annuus. Quia igitur motꝰ mẽſuratur tempore, nihil eſt aliud motum eſſe in tempore quàm menſurari à tempore, & ſecundũ id quod eſt, & ſecũdum ſuam durationem: quia ſecundum vtrunque menſuratur à tempore, vt dictum eſt. Secundo ibi.

(Marginal notes beside this paragraph: T.c. 121. ; T.c. 115.)

Et caetera etiam in tempore eſſe hoc eſſe, planè, ipſorum inquam eſſe à tempore menſurari. In tempore enim eſſe duo ſignificat. vnum tũc eſſe cum tempus eſt alterum eo modo, quo dicimus aliqua numero eſſe hoc autem aut partem numeri, vel affectum, & omnino quid numeri ſignificat eſſe, aut ipſius numerum eſſe, Atque cum tempus ſit numerus, nunc quidem ipſum, & prius. & iſtiuſmodi cętera ſic in tẽpore ſunt, vt vnitas eſt in numero, & par atq; impar. hæc .n. aliquid numeri, illa tẽporis aliquid ſunt. res aũtem tempore ſunt vt in numero. Quod ſi ita ſit, res à tempore vt à numero continentur, quemadmodum & à loco ea quæ ſunt in loco. Patet autem, & in tempore eſſe non hoc eſſe, tunc, ſ. quam, eſſe cum tempus eſt: quemadmodum nec in motu aut in loco eſſe hoc eſt tunc eſſe cum motus, aut locus eſt. Si enim in aliquo eſſe ſic erit omnes profectò res in quouis erunt & cœlum in milio erit. nam cum milium eſt & cœlum etiam eſt. verum hoc quidem accidit, illud autem ſequatur neceſſe eſt, vt tempus ſit, cum aliquid eſt in tempore, & motus ſit, cum aliquid eſt in motu. A R G Y.

T.c. 115. *Manifeſtum autem quod & alijs hoc eſt in tempore eſſe menſurari*

ſe men-

*ſe mẽſurari eſſe ipſorũ a tempore. In tempore enim eſſe duo-
rum eſt alterum: vnum quidem eſſe tũc, quando tempus eſt,
alterũ autem, ſicut quadam dicimus, quia in numero ſunt.
hoc autem ſignificat, aut ſicut partem numeri, & paſſionẽ,
& omnino quod numeri aliquid eſt, aut quod eſt ipſius nu-
merus. Quoniam autem numerus tempus eſt, ipſum quidẽ
nunc, & prius, et quæcunq; ſunt huiuſmodi ſic in tempore
ſunt. ſicut in numero vnitas, et ſuperfluus, et par. hæc quidẽ
numeri aliquid, illa verò temporis aliquid ſunt. Res autem*
T.c.116. *ſicut in numero, in tempore ſunt: ſi autem hoc eſt, contin n-
tur ſub numero, ſicut quæ ſunt in loco ſub loco. Manifeſtũ
autem eſt, quoniam non eſt in tẽpore eſſe quando tẽpus eſt,
ſicut neque in motu eſſe, neque in loco quando locus & mo-
tus eſt. Si enim erit quod eſt in aliquo, ſic omnes res erũt in
quolibet, & cælum in milio, quando enim milium eſt, eſt &
cælum. ſed hoc quidem accidit, illud autem neceſſe eſt conſe
qui: & ei, quod eſt in tempore, eſſe quodd im tempus, quan-
do & illud eſt: & et quod eſt in motu, eſſe tunc motum.*

Oſtendit quõ ſe habet ad alia. Et primo oſtẽdit quõ
aliæ res ſunt in tempore, ſecundo quibus rebus conue-
Lect. 117. niat in tempore eſſe ibi. ¶ Quoniam autem eſt ſicut &
cętera. ¶ Dicit ergo primo, quia, motum eſſe in tempo-
re eſt tempore menſurari, & ipſum & eſſe eius. manife-
ſtum eſt, quòd etiam idem eſt, alia in tempore eſſe, &
menſurari à tempore, non ipſa, ſed eſſe eorum. motus
enim per ſe menſuratur à tempore, ſed alia ſecundum
quòd habent motum. Et quod hoc ſit rem eſſe in tem-
pore, quod menſurari eſſe eius à tempore ſic oſtendit:
quia eſſe in tempore dupliciter poteſt intelligi. vno
modo vt dicatur aliquid eſſe in tẽpore, quia eſt ſimul
cum tempore: alio modo vt dicãtur aliqua eſſe in tem-
pore ſicut dicũt aliqua eſſe in numero, quod etiam di
citur dupliciter. in numero enim eſt aliquid ſicut pars,
ſicut binarius eſt in quaternario: & aliquid eſt ſicut pro
pria paſſio eius, vt par & impar, vel quicquid aliud eſt
ipſius numeri. alio verò modo dicitur aliquid eſſe in
numero, nõ quia ipſum eſt aliquid numeri, ſed quia nu
merus eſt eius, vt numerati, ſicut homines dicũtur eſſe
in tali vel tali numero. Sed, quia tẽpus eſt numer⁹, vtro
que modo contingit aliquid eſſe in tempore. nam nunc
& prius, & poſterius, & quæcũque ſint huiuſmodi, hoc
mõ ſunt in tempore, ſicut ſunt in numero vnitas, quæ
eſt pars, & par & impar, quæ ſunt numeri paſſiones &
Quis numerus perfectus dicatur. ſuperfluum & perfectum. Dicitur autem numerus per
fectus, qui conſtat ex partibus menſurantibus ipſum,
ſicut numerus ſenarius, quẽ menſurant vnitas, binari⁹
& ternarius, quæ ſimul iuncta conſtituunt ſenarium.
Numerus ſuperfluus quid. Numerus autem ſuperfluus dicitur, cuius partes men-
ſurantes ipſum, excedunt totum, ſicut duodenari⁹, qui
menſuratur vnitate, binario, ternario, & quaternario,
ſenario, quæ ſimul iuncta conſurgunt in ſexdecim. &
per hunc modum ſunt aliqua in tempore, in quantum
ſunt aliquid temporis. Sed res, quæ non ſunt aliquid
temporis dicuntur eſſe in tempore, ſicut numerata in
numero. vnde oportet quod ea, quæ ſunt in tẽpore, cõ-
tineantur ſub tempore. ſicut ſub numero: ſicut ea, quæ
ſunt in loco, cõtinentur ſub loco, ſicut ſub mẽſura. Ex-
ponit etiam conſequenter primum modum eſſendi ali
quid in tempore, & dicit manifeſtum eſſe, quòd non
eſt idem eſſe in tempore, & eſſe quando tempus eſt, ſi-
cut etiam non eſt idem eſſe in motu & in loco, & eſſe
quando eſt locus, & motus, alioquin ſequeretur, quod
omnes res eſſent in quolibet, vt puta, quod cœlum eſſet
in grano milij, quia, quando eſt milium, eſt cęlum. Eſt
autem inter hæc duo differentia, quia, quando dicitur
aliquid eſſe, quando alterum eſt, accidit vni, quod ſit
cum altero ſimul. ſed illud, in quo aliquid eſt, ſicut in
menſura, ex neceſsitate conſequitur ſicut tempus ex
neceſsitate conſequitur ei, quod eſt in tempore: & mo
tus ei, quod eſt in motu, vt ſimul ſint. Secundo ibi.

*Cum igitur in tempore eſſe, ſit in ipſo eſſe tanquam in nu
mero, maius quid tempus omni eo quod in tempore eſt, ſu* A R G Y
*metur. Quapropter omnia, quæ ſunt in tempore, a tempore
contineantur neceſſe eſt, quemadmodũ & cætera quæ in ali
quo ſunt, vt a loco, ea, quæ ſunt in loco.*

Quoniam autem eſt ſicut eſt in numero, ſic in tempore, T.c.117.
*accipietur aliquod maius tempus omni eo quod eſt in tempo
re. Vnde neceſſe eſt omnia quæ ſunt in tempore, contineri a
tempore, ſicut alia, quęcunque in aliquo ſunt, vt quę ſunt in
loco à loco.*

Oſtendit quibus conueniat eſſe in tempore. Et pri-
mo quod non omnia entia ſunt in tempore, ſecundo
quòd nõ omnia nõ entia ibi. ¶ Manifeſtũ igitur. Circa T.c.120.
primum duo facit: primo oſtendit, quòd ea quæ ſunt
ſemper, non ſunt in tempore: ſecundo quòd nihiſomi
nus ea, quæ quieſcunt, in quantum homini, ſunt in tẽ-
pore ibi. ¶ Quoniam autem eſt tempus. Circa primum
duo facit, primo proponit ea, ex quibus procedit ad T.c.120.
propoſitum oſtendendum, ſecundo concludit propo- Tertia.117.
ſitũ ibi, ¶ Quare Manifeſtũ eſt, &c. ¶ Proponit autẽ duo
quorum primum eſt, quòd, cum aliquid ſit in tempo-
re, ſicut numeratum in numero, neceſſe eſt, quod acci-
pi poſsit aliquod maius tempus omni eo, quod eſt in
tempore ſicut poteſt accipi aliquis numerus maior om
ni eo quod eſt numeratum. Et propter hoc neceſſe eſt
omnia, quæ ſunt in tempore, & totaliter contineri à
tempore, & concludi ſub ipſo, ſicut ea, quæ ſunt in lo-
loco, concluduntur ſub loco. Secundum ibi.

Et patiantur etiam aliquid à tempore quemadmodũ & A R G Y.
*dicere conſueuimus, nunc tempus conſumere, nunc tempo-
re cuncta ſeneſcere, nunc ob tempus itidem obliuiſci. ſed nõ
didiciſſe, nec adoleuiſſe, nec pulchrum etiam euaſiſſe: corru-
ptionis. n. per ſe magis eſt cauſa tempus. eſt enim numerus
motus, motus autem, id quod ineſt extrudit.*

*Et patiuntur aliquid ſub tempore ſicut, & conſueuimus
dicere quia tabefacit tempus, & ſeneſcunt omnia in tempo
re, & obliuiſcuntur propter tempus. ſed non didicit, neque
nouum factum eſt neque bonum. corruptionis enim cauſa
per ſe magis eſt tempus. Numerus etenim motus eſt, motus
autem diſtare facit quod eſt.*

Et eſt, quòd omne, quod eſt in tẽpore, aliquid pati-
tur ſub tempore ſecũdum quòd paſſio pertinet ad de-
fectum. & hoc probat ex conſueto modo locutionis.
Conſueuimus enim dicere quòd longitudo temporis
tabefacit. i. putrefacit, & corrumpit. & iterum ꝙ pro-
pter tempus omnia ſeneſcunt, quæ ſunt in tempore, &
quòd propter tempus obliuio accidit. quæ enim de re
centi cognouimus in memoria manẽt: ſed per diutur-
nitatem temporis elabuntur. Et, ſi aliquis dicat quòd
etiam perfectiones attribuuntur tempori ſicut, & paſ-
ſiones, hoc conſequenter excludit. & ponit tria contra
tria præmiſſa. Contra id enim quod dixit, quòd obliui
ſcitur propter tempus. ſubdit quod aliquis non addi-
ſcit propter tempus. ſi enim aliquis diu viuat ocioſus à
ſtudio addiſcendi, non propter hoc addiſcit, ſicut pro
pter tempus obliuiſcitur. Contra hoc autem quod di-
xit quod omnia ſeneſcunt ſub tẽpore, ſubdit quòd nõ
eſt aliquid factum nouum propter tempus, non enim
ſolum per hoc aliquid innouatur, quia longo tempore
durat, ſed magis antiquatur. Cõtra illud verò ꝙ dixe-
rat, quod tempus tabefacit, ſubdit, quòd tempus nõ fa
cit ¶ bonũ. ¶ id eſt integrum, & perfectum, ſed magis, ta-
bidũ, & corruptũ, & huius cauſa eſt, quia ex tẽpore ali-
qua corrũpuntur, etiam ſi non appareat aliquid aliud
manifeſtè corrumpẽs. quod ex ipſa ratione tẽporis ap
paret. eſt. n. tẽpus numerus motus. De rõne autem mo
tus eſt, qđ facit diſtare id qđ eſt a diſpõne in qua prius
erat. vnde, cũ tẽpus ſit numerus primi motus, ex quo in
omnibus cauſatur mutabilitas, ſequit̃, quòd ꝑ diutur-
nitatem

nitatem temporis, omnia quæ ſunt in tempore, temeueantur à ſua diſpoſitione. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quę cum ita ſint patet ea, quæ ſunt ſemper, hoc ipſo ſanè, quòd ſemper ſunt, in tempore non eſſe. non.n. à tempore continentur nec ipſorum eſſe à tempore menſuratur.*

Quare manifeſtum eſt, quoniam, quæ ſemper ſunt ſecundum quod ſemper ſunt, non ſunt in tempore, neq;.n. continentur ſub tempore, neq; menſuratur eſſe eorum ſub tẽpore.

Concludit propoſitum ex pręmiſsis, & primo ex primo prius propoſito, Oſtenſum eſt.n. quòd quęcunque ſunt in tempore continentur ſub tempore: quæ autem ſunt ſemper, non continentur ſub tempore quaſi excedente, neque eſſe, i. duratio corũ menſuratur, ſub tempore, cum in infinitum durent. infinitum autem non cótingit menſurari: ergo illa quę ſunt ſemper, non ſunt in tempore. Sed hoc verum eſt ſecundum quòd ſunt ſemper. corpora.n. cœleſtia ſunt ſemper ſecúdum eſſe ſubſtantiæ eorum, non autem ſecundum vbi. & ideo duratio eorum non mẽſuratur tempore, ſed motús localis ipſorum tempore menſuratur. Secundo ibi.

ARGY. *Signum huius eſt, ipſa nihil à tempore pati, propterea quod in tempore non ſunt.*

Signum autem huius, quoniam neque patiuntur nihil à tempore, tanquam non exiſtentia in tempore.

Probat idem ex ſecundo prius poſitorum, & dicit, quòd ſignum huius, quod ea quæ ſunt ſemper, nõ ſunt in tempore, eſt, quod non patiuntur à tempore, quaſi exiſtẽtia in tempore. non enim tabeſcunt neque ſeneſcunt, ſicut dictum de illis, quæ ſunt in tempore. Deinde cum dicit.

ARGY. *At verò, cum tempus menſura ſit motus, erit ei quietis menſura per accidens, eſt enim in tempore quies omnis.*

T.c.118. *Quoniam autem tempus menſura motus eſt, erit & quietis menſura ſecundum accidens. omnis enim quies in tempore eſt.*

Quia oſtenderat, quòd ea, quæ ſunt ſemper nõ ſunt in tempore, ea autem quæ quieſcunt, eodem modo ſe habent, poſſet aliquis credere, quòd quieſcentia in quãtum huiuſmodi, non menſurarentur tempore, & ideo ad hoc excludendum oſtendit, quòd tempus eſt etiam quietis menſura. Et circa hoc quinque facit. Primo enim proponit quod intendit, & dicit, quod, quia tempus eſt menſura motus per ſe, erit etiam & per accidẽs menſura quietis: quia & omnis quies eſt in tẽpore, ſicut & omnis motus. Secundo ibi.

Non enim vt omne quod eſt in motu, ſic & id quod eſt in tempore moueatur neceſſe eſt Tempus namque non motus eſt ſed numerus motus. in numero autem motus, & id eſſe poteſt, quod quieſcit.

ARGY. *Non enim ſicut quod in motu eſt, neceſſe moueri, ſic, & quod in tempore eſt non n. tempus motus eſt, ſed numerus motus, in numero autem motus contingit eſſe & quieſcẽs.*

Excludit quoddã, p quod videri poſsit, quòd quies non menſuratetur tempore. quia enim tempus eſt mẽſura motus, poſſet aliquis credere quod quieſcens, quia non eſt in motu, non ſit in tempore. Et ideo ad hoc excludendum dicit, ꝙ nõ eſt neceſſe moueri omne quod eſt in tempore, ſicut neceſſe moueri omne, quod eſt in motu: quia tempus non eſt motus, ſed numerus motus Contingit autem eſſe in numero motus non ſolum quod mouetur, ſed etiam quod quieſcit. Tertio ibi.

ARGY. *Non enim omne quod immobile eſt quieſcit, ſed quod caret motu, atq; vt moueatur eſt aptum, vt et antea diximus Eſſe autẽ quippiã in numero, id eſt vt diximus, eſſe numerũ ipſius quẽdam, & menſurari ipſius eſſe, eò ſanè numero, in quo dicitur eſſe. Quare ſi eſt in tempore, menſurabitur.*

Non enim omne immobile quieſcit, ſed priuatum motu, aptum autem natum moueri, ſicut dictum eſt in prioribus. Eſſe autem in numero, eſt eſſe quẽdam numerum rei, & menſurari eſſe ipſius numero in quo eſt. quare, ſi in tempore & ſub tempore eſt.

Probat propoſitum. ſ. quòd quieſcens ſit in numero motus ita, quòd tempore menſuretur. & ad hoc probãdum inducit quod ſ. non omne immobile. ſ. ideſt, non omne, quod mouetur, quieſcit. Sed quieſcẽs eſt priuatũ motu, quod tamen aptum natum eſt moueri, ſicut ſupra dictum eſt in Tertio, quod mouetur illud, cuius immobilitas quies eſt, quies enim non eſt negatio motus, ſed priuatio ipſius. & ſic patet. quod eſſe quieſcentis eſt eſſe rei mobilis: vnde, cum eſſe rei mobilis ſit in tempore, & menſuretur tempore, eſſe etiam rei quieſcentis tempore menſuratur. Hic autem dicimus eſſe in tempore aliquid ſicut in numero, quia eſt aliquis numerus ipſius rei. & quia eſſe ipſius menſuratur numero temporis. Vnde manifeſtum eſt, quòd quieſcens eſt in tempore, & menſuratur tempore non inquantum eſt quieſcens, ſed inquantum eſt mobile. Et propter hoc præmiſit, quòd tempus eſt menſura motus per ſe, quietis autem per accidens. Quarto ibi.

Metietur autem tempus & id quod mouetur, et id quod quieſcit, illud vt mouetur, hoc vt quieſcit. Nam alterius ipſorum motum alterius quietem, quanta quædam ſit metietur. Quare id quod mouetur non a tempore menſurabile ſimpliciter erit, vt quantum eſt quoddam, ſed vt motus eius eſt quantus. ARGY.

Menſurabit autem tempus id quod mouetur, & quieſcẽs ſecundum quod hoc quidem motum, illud autem quieſcens Motum enim ipſorum & quietem menſurabit, ſecundum quod quanta quædam Quare quod mouetur, nõ ſimpliciter erit menſurabile ſub tempore ſecundum quod quantum aliquid eſt: ſed ſecundum quod motus ipſius quantus. T.c.119.

Oſtendit ſecundum quid mobile & quieſcens menſurantur a tempore & dicit ꝙ tẽpus menſurat illud ꝙ mouetur, & quieſcit, non in quantum eſt lapis vel homo, ſed in quãtum eſt motum, & quieſcens, mẽſuratio enim proprie debet quantitati. cuius ergo quantitas tẽpore menſuratur, illud tempore propriè menſuratur. Ex menſuratione autem temporis cognoſcitur quãtus ſit, motus, & quanta ſit quies, non autem quantũ ſit illud quod mouetur. Vnde quod mouetur, ſimpliciter non menſuratur tempore ſecũdũ propriã quãtitatem, ſed ſecundum quantitatem ſui motus Ex quo patet, ꝙ proprie tempus ſit mẽſura motus & quietis, ſed per ſe motus, quietis autem per accidens. Quinto ibi.

Quibus efficitur, vt ea non ſint in tempore; quæ neq; mouentur, ne q; quieſcunt eſſe.n. in tempore eſt tempore menſurari. tempus autem motus eſt quietiſue menſura. ARGY.

Quare quæcunq; neque mouentur, neque quieſcunt non ſunt in tempore in tempore.n. eſſe eſt menſurari tempore: tempus autem motus & quietis menſura eſt.

Inducit quoddam corollariũ ex præmiſsis. Si enim nihil menſuratur tempore, niſi ſecundum quod mouetur & quieſcit, ſequitur quod quæcũque non mouẽtur neq; quieſcũt, vt ſubſtantiæ ſeparatæ, non ſunt in tẽpore: quia hoc eſt eſſe in tempore; menſurari à tempore. Tempus autem eſt menſura motus & quietis, vt ex dictis patet. Deinde cum dicit.

Patet igitur, neq; omnia, quæ nõ ſunt, in tempore eſſe. ea enim non ſunt in tempore, quæ non poſſunt aliter ſe habere vt diametrum eſſe commenſurabilem coſtę. Omnino enim ſi tempus menſura eſt motus quidem per ſe, cæterorum verò per accidens, patet quorum eſſe metitur, eorũ omnium eſſe in quiete, vel in motu conſiſtere. Quæ igitur ſub corruptionem generationemq; cadunt, atq; omnino nũc ſunt nũc non ſunt ea, in tempore eſſe neceſſe eſt. eſt enim maius quoddam tempus, quod eſſe ipſorum excedit & id tempus, quod eſt illius æqua menſura. Cum autem ea, quæ non ſunt, partim cõtineantur, partim non contineantur à tempore, eorum, quæ ARGY.

tempus

tempus continet, quædam olim erant, vt Homerus, quædam erunt, vt aliquid futurorum, quæ quidē altera ex parte continet tempus. Quod ſi ſint quæ ad vtranque partem continet tempus, illa modum vtrunq; ſubeunt: erant. n. ac erunt. Ea verò, quæ neutra ex parte continet tempus, neq; erant, neq; ſunt, neq; erunt. Sunt aūt ea quorum oppoſita ſemper ſunt. veluti diametrum incommenſurabilem eſſe coſtæ ſemper eſt: atque hoc non erit in tempore. neq; igitur illud erit, diametrum inquam incommēſurabilem eſſe coſtę. Quapropter ſemper non eſt, quod contrarium eſt ei quod ſemper eſt. Quorum verò contrarium non ſemper eſt, ea, et eſſe & non eſſe poſſunt, atque ipſorum eſt & generatio, & corruptio.

T.c.120. *Manifeſtū igitur, quoniam, neque quod non eſt, omne in tempore erit, & quodcunq; nō contingit aliter, ſicut diametrum eſſe lateri commenſurabilem. Omnino. n. ſi menſura eſt tempus motus per ſe, aliorum autem ſecundum accidēs manifeſtum eſt, quod quorum eſſe menſurat, his omnibus inerit eſſe in moueri, & quieſcere. Quæcunq; quidem igitur generabilia & corruptibilia ſunt, & omnino quæ aliquando quidem ſunt, aliquando autem non ſunt, neceſſe eſt in tēpore eſſe. eſt n. quoddam tempus maius, quod excellit eſſe ipſorum, & menſurat ſubſtantiam. Ipſorum autem quæ non ſunt, quæcunque continet tempus, alia quidem erant vt Homerus aliquando erat, alia verò erunt, vt futurorum aliquod, & tempus vtraq́ue continet & ſi ad ambo vtraq́ue, & erant & erunt. Quæcunq; autem non continet, neque erant, neque ſunt. neq; erunt. Sunt autem huiuſmodi eorum, quæ non ſunt, quorum oppoſita ſemper ſunt, vt incommenſurabilem eſſe diametrum ſemper eſt, & non erit hoc in tempore, ergo neq; commenſurabilem eſſe vnde ſemper non eſt, quia contrarium eſt ei, quod ſemper eſt. Quorum autem non ſemper eſt contrarium, hæc & poſſunt eſſe & non eſſe, & eſt generatio & corruptio ipſorum.*

Latus.

Oſtēdit quòd nō omnia nō entia ſunt in tēpore & dicit manifeſtū eſſe ex præmiſsis, quòd neq; etiā omne nō ens eſt in tempore, ſicut ea quę nō cōtingunt aliter eſſe, vt diametrum eſſe commenſurabilem lateri quadrati. hoc enim eſt impoſsibile: quia nunquam contingit eſſe verum. Huiuſmodi autem nō menſurantur tempore, & hoc ſic probat. Tempus primo & per ſe eſt menſura motus, alia autem non menſurantur niſi per accidens. quæcunq; ergo menſurantur tēpore, eis contingit moueri & quieſcere: quia quoddam maius eis excellit durationem eorum. Vnde, & generabilia & corrruptibilia, & omnia, quæ quandoq; ſunt, & quandoq; non ſunt, (quia ſunt in moueri & quieſcere) ſunt in tempore: quia quoddā tempus eſt maius eis, quod excellit durationē ipſorū: & propter hoc menſurat ſubſtantias eorum, non ſecūdum id quod ſunt, ſed ſecundum eſſe vel durationem ipſorum. Sed inter ea, quæ non ſunt, & tamen continentur à tempore, quædam aliquando erant, vt Homerus, quædam aliquando erunt, vt aliquod futurum, vel ſi continentur à tempore præterito & futuro, erunt, & erant: ea verò, quæ nullo modo cōtinentur à tempore, neq; ſunt, neq; fuerunt, neq; erunt. & talia ſunt ea, quæ ſemper non ſunt, & eorum oppoſita ſemper ſunt, ſicut diametrum eſſe incōmenſurabilem lateri ſemper eſt, vnde non menſuratur tempore. Et propter hoc neq; contrarium eius, quod eſt, diametrùm eſſe commenſurabilem lateri menſuratur tempore. ideo. n. ſemper nō eſt, quia eſt contrarium ei, quod ſemper eſt. Quorum autem contrarium non ſemper eſt, hæc poſſunt eſſe & non eſſe, & habent generationem & corruptionem: & talia menſurantur tempore.

LECTIO XXI.

Quid ipſum Nunc, Tunc, Iam, Modo, Olim, Repente, ſignificent, ex nunc ac temporis ratione inſinuatur.

Ipſum autem nunc continuatio temporis eſt, vt antea diximus. Præteritū. n. & futurum tempus coniungit, atq; vltimum omnium temporis eſt eſt. n. huius quidem principium, illius autem finis. Verum hoc, non vt in puncto manente, patet. ARGY.

Ipſum autem nunc eſt continuatio temporis, vt dictum eſt prius. continuat enim tempus præteritum, & futurū, & omnino terminus temporis eſt: eſt enim huius quidem principium illius autem finis. Sed hoc non, ſicut & in puncto manente, manifeſtum eſt. T.c.125.

Poſtquam Philoſophus oſtendit, quō ſe habeat tempus ad ea, quę ſunt in tempore, hic oſtendit quomodo per comparationem ad hunc aliqua diuerſimodè ſecūdum tempus nominantur. Et circa hoc duo facit. Primo ponit ſignificationē ipſius nunc. Secundo quorundam aliorum, quæ determinantur ſecundum tunc ibi. {Ipſum autem tunc} Circa primum duo facit. Primo proponit propriam & principalem ſignificationem ipſius nunc. Secundo ponit ſecundariam ſignificationē. ibi. {Aliud autem.} Circa primū tria dicit de nūc, quorum primum eſt, quod nunc continuat tempus præteritum futuro, inquātum eſt terminus temporis, principium quidem futuri, finis autē præteriti: licet hoc non ſit ſic manifeſtum in nunc, ſicut in pūcto: nam punctū ſtans eſt. & ideo poteſt bis accipi, ſemel vt principium, & ſemel vt terminus. quod nō accidit in nunc; vt ſupra dictum eſt. Secondo ibi. T.c.123. Secūda. 122

Diuidit etiam potentia tempus. Atq; vt tale eſt, diuerſum eſt ſemper: vt autem coniungit, ſemper eſt idem. vt in mathematicis lineis fieri ſolet: non. n. idem ſemper. vnumq; punctum eſt, cogitatione. Cum n. diuidimus, aliud eſt atque aliud punctum, at quo linea eſt vna, hoc idem eſt penitus punctum Sic & ipſum nunc partim temporis eſt diuiſio potentia, vt diximus, partim finis eſt vtrorumque ac vnio. ARGY.

*Diuidit autem * potentia & in quantum quidem huiuſmodi eſt, ſemper alterum eſt ipſum nunc: in quantū autem copulat, ſemper idem eſt. Sicut & in mathematicis lineis. nō ſemper. n. idem vtrumque punctum, intellectum eſt diuidentium. n. ſemper aliud eſt. Secundum autem quod copulat, vnum idemq́; penitus eſt. Sic & ipſum nunc aliud quidem temporis diuiſio ſecundum potentiam eſt, aliud autem terminus, vtrorumque & vnio.* * al. & potētia.

Dicit, quòd tempus etiam diuiditur ſecundum nūc ſicut & linea diuiditur ſecundum punctum, ſed tamē nunc diuidit tempus in quātum cōſideratur vt multa, in potentia: prout. ſ. accipitur ſeorſum, vt principiū huius temporis & ſeorſum, vt finis alterius. & inquātum ſic accipitur, accipitur vt alterum & alterum nunc, ſed ſecūdum quod accipitur vt copulans tempus & continuans, accipitur vt idem. Et hoc manifeſtat per ſimile in lineis mathematicis, in quibus magis eſt manifeſtū. non enim in lineis mathematicis pūctum, quod ſignatur in

tur in medio, ſemper intelligitur idem: quia, ſecundum quod diuiditur linea intelligitur aliud punctum, quod eſt vltimum vnius lineæ, & aliud, ſecundum, quod eſt vltimum alterius: quia lineæ, ſecundũ quod ſunt diuiſæ actu intelliguntur vt contiguæ. contigua autem ſunt, quorum vltima ſunt ſimul. Sed, ſecundum quod punctum cõtinuat partes lineæ, ſic eſt vnum & idem: quia continua ſunt quorum terminus eſt idẽ. Et ſic eſt etiã de nunc reſpectu temporis quia vno modo poteſt accipi vt diuiſio temporis ſecundum potentiam, alio modo ſecundum quod eſt terminus communis duorum temporum vniens, & continuans ea. Tertio ibi.

ARGY. *Eſt autem idem, & per idem diuiſio. atque vnio at eſſe non idem eſt. Ipſum igitur nunc hoc vno dicitur modo.*

T.c. 122. *Eſt autem idem & ſecundum idem diuiſio & vnio: eſſe autẽ non idem eſt. Hoc quidẽ igitur, ſic dicitur ipſum nũc.*

Dicit quod nunc diuidens, & continuans tempus eſt vnum, & idem ſubiecto: ſed differt ratione, vt ex prędictis patet. Vno igitur modo ſic dicitur nunc. Deinde cum dicit.

ARGY. *Alio verò modo tempus huic propinquum Dicimus nunc accidet quia hodie veniet. At res, quæ actæ ſunt olim non fuiſſe dicimus, neq; diluuium, quamquam tempus continuum eſt vſque ad illa ſed, quia non ſunt prope, ideo non illo modo dicuntur.*

Aliud autem, cum tempus, quod eſt huius, prope ſit, vt veniet nunc, quia hodie veniet: venit nunc, quia hodie venit, ſed in ilio facta, non ſunt nunc, neq; diluuium factũ eſt nunc, tamen tempus continuum eſt, ſed quia non eſt prope.

Ponit ſecundariam ſignificationem ipſius nunc. & dicit quod alio modo dicitur nunc non vt terminus temporis continuans præteritum futuro, ſed ipſum tempus propinquum præſenti nunc, ſiue ſit prçteritum, ſiue ſit futurum ſicut dicimus veniet nunc, quia veniet hodie: & venit nũc, quia venit hodie. Sed non dicimus, quòd bellum Troianum factum eſt nunc, neque quod diluuium factum ſit nunc: quia licet totum tempus ſit continuum, non tamen eſt propinquum præſenti nunc. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ipſum autem olim, tempus eſt ad prius atque poſterius nunc definitum vt olim capta eſt Troia, & olim diluuium erat. oportet enim finitum ad ipſum nunc eſſe. Erit ergo atque erat tempus quoddam ab hoc ad illud vtrunque determinatum.*

T.c. 123. *Ipſum autem tunc tempus determinatum per prius nũc eſt, vt tunc deſtructa eſt Troia, & tunc erat diluuiũ. Oportet. n. includi ad ipſum nunc Erit ergo quãtum aliquod ab hoc tempore in illud, quod erat, ad præteritum.*

Exponit quædam, quæ determinantur per Tunc. Et primo quid ſignificet ipſum. Circa quod duo facit. Primo ponit ſignificationem eius, Secũdo mouet quęſtionem ibi} Si verò neque tempus. Oſtendit ergo primo quòd hoc quod dico. Tunc, ſignificat tempus determi natum per aliquod prius nũc, ſiue propinquum ſiue remotum. poſſumus enim dicere, quod tũc deſtructa eſt Troia, & tũc factum eſt diluuium, oportet enim quòd id, quod dicitur factum tunc, includatur ad aliquod nũc, vel inſtans præcedens, oportebit enim dicere quod ſit aliquod tempus determinatæ quantitatis ab hoc tempore pręſenti in illud nunc, quod erat in præterito. Et ſic patet, quòd hoc quod dico tunc differt à ſecũda ſignificatione nunc in duobus: quia tunc ſemper eſt ad prçteritum, & indifferenter ſe habet ad propinquum & remotum: ſed nunc ſe habet ad propinquum ſed indifferenter ad præteritum & futurum. Secundo ibi.

T.c. 124.

ARGY. *Quod ſi nullum eſt tempus, quod non ſit olim: omne ſane tempus erit finitum. Deficietne igitur tandem: At id fieri nequit ſi ſemper eſt motus. Aliudne igitur, atq; aliud erit? an idem ſæpe redibit? An vt motus ita ſeſe habet & tempus? nam ſi vnus idemq; ſit, & tempus idem ac vnum erit ſin vero non ſit, nec illud vnum idemq; redibit. cum autem ipſum nunc finis ſit atque principium temporis; non tamen eiuſdem: ſed tranſacti quidem finis, principium autem conſequentis: vt circulus in eodem quodammodo curuũ & cõcauum habet: ſic & tempus in principio eſt ſemper ac fine & propterea ſemper aliud, atq; videtur. non enim ipſum nunc principium eſt & finis eiuſdem. ſimul enim per idem oppoſita numero eſſent. Non ergo tempus deficiet, quippe cum ipſum ſit in principio ſemper.*

Si vero neque tempus eſt, quod non ſit tunc, omne erit tẽpus finitum. Num ergo deficiet aut nõ: ſi quidem ſemper eſt motus. Aliud igitur, aut idem multoties. manifeſtum quoniam vt vtrq; motus, ſic & tẽpus eſt. Si, enim vnus & idẽ ſit motus, aliquando erit & tempus vnum, & idem. ſi autem nõ, non erit. Quoniã autem ipſum nunc principium & finis eſt, ſed non eiuſdem, ſed præteriti quidem finis, principium autem futuri: ſicut habebit circulus in eodem quodammodo curuum, & concauum, ſic & tempus ſemper in principio & fine. & propter hoc videtur ſemper alterum, non enim ſemper eiuſdem principium & finis ipſum nunc, ſimul enim & ſecundum idem oppoſita eſſent. non deficiet itaque tempus, ſemper enim in principio eſt. T.c. 124. T.c. 125.

Mouet quandam dubitationẽ ex præmiſsis, & ſoluit eam. Dixerat enim quod tempus quod dicitur tunc includitur intra præteritũ nunc, & preſens. vnde omne tempus, quod dicitur tunc, oportet eſſe finitum: ſed nõ eſt aliquod tempus, quod nõ poſsit dici tunc: ergo omne tempus erit finitum. Sed omne tempus finitum deficit: videtur ergo dicendum, quod tẽpus deficiat. Sed, ſi ſemper eſt motus, & tempus eſt numerus motus, videtur quod tẽpus non deficiat. Oportebat ergo dicere quod, ſi omne tempus eſt finitum, quod vel ſit aliud & aliud tẽpus, vel quod idem tempus multoties reiteretur, Et hoc oportet eſſe in tempore, ſicut & in motu, Si enim ſit ſemper vnus & idem motus, oportebit eſſe vnum & idem tempus. Si vero non ſit vnus & idem motus, non erit vnũ & idem tempus. Secundum igitur opinionem eius, motus nunquam incępit neq; deficiet, vt in octauo patebit, & ita reiteratur vnus quidem motus ſpecie, non numero. non enim eadem eſt circulatio, quę nunc eſt, cũ illa, quæ fuit heri numero, ſed ſpecie. & tamẽ totus motus eſt vnus continuitate, quia vna circulatio continuatur alteri, vt in Octauo probabitur. & ſimiliter oportet eſſe de tempore, ſicut de motu vnde conſequenter oſtẽdit, quod tẽpus nunquam deficiet. Patet enim ex præmiſsis, quod nunc eſt principium & finis, ſed non reſpectu eiuſdem, ſed finis reſpectu præteriti, & principiũ reſpectu futuri. Vnde ſic ſe habet de nunc, ſicut, ſe habet de circulo, in quo concauum & conuexum ſunt idem ſubiecto, ſed differunt ratione per reſpectum ad diuerſa. nam conuexum circuli attenditur ſecundum comparationem ad exteriora: concauum autem per reſpectum ad interiora. Et, quia nihil eſt accipere de tẽpore niſi nunc, et ſupra dictum eſt, ſequitur quòd tempus ſemper ſit in principio, & in fine. Et propter hoc tẽpus videtur eſſe alterum & alterũ: quia nunc eſt principium & finis eiuſdem temporis, ſed diuerſorum temporum, alioquin oppoſita ineſſent eidẽ ſecundũ idem. principium enim & finis habẽt oppoſitas rationes. ſi ergo idem eſſet principiũ, & finis reſpectu eiuſdẽ, oppoſita ineſſent eidem ſecundum idem. Vlterius cõcludit ex præmiſsis, quod quia nunc eſt principium & finis temporis, tempus nunquam deficiet: quia tempus non poteſt accipi ſine nũc, vt ſupra dictum eſt, & nũc eſt principium temporis: vnde tempus ſemper eſt in ſui principio. quod autem eſt in ſui principio nõ deficit. vnde tẽpus nõ deficiet. Et eadem ratione poteſt probari quòd tempus non incępit, ſecundum quod nunc eſt finis tẽporis. ſed hæc ratio procedit, ſuppoſito quod motus ſem- Reſponſio ad rõnẽ Ariſto. p hãc.

per

per ſit,vt ipſe dicit. Hoc enim ſuppoſito neceſſe eſt dicere quòd quodlibet nunc tēporis ſit principium & finis.Si autem dicatur,quòd motus incepit aut terminetur,ſequitur quod aliquod nūc temporis eſt principiū & non finis:& aliquod eſt finis,& nō principium, ſicut & in linea accidit.ſi.n.eſſet linea infinita,quodlibet punctum ſignatum in ea eſſet principium & finis. In linea autem finita eſt accipere aliquod punctum. quod eſt principium tantum,vel finis tantum.Sed de hoc magis inquiretur in Octauo. Deinde cum dicit.

ARGY. *pſum autem iam pars futu i p æteriti ve temporis eſt indiuiduo nūc inſtanti p opinq a Q uando ambulabis,aut ambulauiſti? iam ambulab ,inquit,aut iā ambulaui: quia tempus in quo ambulaui,vel ambulabis eſt prope nunc ipſum inſtans & non lo ge diſtat . Ilion autem non dicimus iam captum fuiſſe,quia longè ab i ſ inſtanti nunc diſtat .*

Secūda.126 *Ipſum autem Iam propinquū præſenti nunc indiuiſibili pars eſt futuri temporis qu ndo vadet? iam.quia prope eſt tempus,in quo futurum eſt. Et præterin temporis, quod non pr cul eſt ab ipſo nunc. Q uando vadis? Iam iui . Ilion autem deſtrui iam non dicimus , quia procul multum eſt ab ipſo nunc .*

Oſtēdit quid ſignificet hocquod dico,Iam,& habet eandem ſignificationem,quā habet nunc ſecundo modo acceptum.illud enim dicitur iam,quod eſt propinquum præſenti indiuiſibili nunc: ſiue ſic pars futuri ſiue ſit pars præteriti. Pars quidem futuri, ſicut cū dico, quando ibit?, Iam,quia.ſ.tempus,in quo eſt hoc futurū propinquum eſt:pars autem præteriti,ſicut cum quæritur,quando vadis?& reſpondetur iā iui.Sed de ijs,quę ſunt procul non dicimus iam,ſicut non dicimus quod Troia iā ſit deſtructa: quia hoc eſt multum remotum à preſenti nunc. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ipſum autem nuper, ea pars eſt præteriti temporis,quæ inſtanti nunc eſt propinqua quando veniſti? nuper inquiet, ſi tempus inſtanti nūc ſit propinquum. Quondam autē pars eſt eiuſdem temporis longè ab eodem nunc diſtans : Subito autem dicimus , cum quippiam in tempore inſenſibili ob breuitatem dimotum eſt .*

T.c.127. *Ipſum autem Modo prope præſenti nunc,eſt pars præteriti. Quādo veniſti? modo.ſi ſit tempus proximum præſenti nunc Olim autem,quod procul. Repente autem,quod inſenſibili tempore eſt propter paruitatem .*

Exponit quædā alia ad tempus pertinentia. & dicit quòd hoc quod dico, Modo,ſignificat quod præteritū eſt propinquum præſenti nunc,ſicut ſi quæratur,quando factum eſt hoc: reſpondetur, modo,ſi tempus præteritum ſit proximum preſenti nūc.Sed olim dicimus, quando eſt remotum à præſenti nunc in præterito.Repente autem aliquid fieri dicitur, quando tempus,in quo fit, eſt inſenſibile propter paruitatem.

LECTIO XXII.

Tempus generationis cauſam per ſe magis , corruptionis autem per accidens dicitur eſſe:omnemque mutationem ac motum in tempore eſſe ratiocinatur.

ARGY. *Mutatio autem omnis natura eſt dimotiua, atque in tēpore omnia fiunt & corrumpuntur . Quapropter ſuat , qui ſapientiſſimū ipſum eſſe dicebant. At Pythagoricus Paron rudiſſimum eſſe dixit,quia in ipſo etiā obliuiſcūtur, rectius dicens Patet igitur corruptionis magis eſſe per ſe cauſam tempus , quàm generationis, vt & antea diximus. Mutatio namque per ſe quidem eſt dimotiua,generationis autem, & vt quippiam ſit cauſa per accidens eſt .*

T.c.116. *MVtatio autem omnis a natura remotiua eſt,in tempore autem omnia fiunt, & corrumpuntur . Vnde & alij quidem ſapientiſſimum dicebant . Pythagoreus autem Paro, penitus indiſciplinabile , quia & obliuiſcuntur in hoc,rectius dicens.Manifeſtum igitur,quoniam corruptionis magis erit per ſe cauſa quam generationis ſicut dictum eſt prius. deſtractiuum autem mutari per ſe eſt. generationis autem & eſſe eſt ſecundum accidens .*

Poſtquam Philoſophus comparauit tempus ad nūc & ad ea,quę ſunt in tempore, hic manifeſtat quædam, quę ſuperius tacta ſūt.Et primo quōd corruptio attribuitur tempori.Secundo quōd omnis motus & mutatio ſit in tempore.ibi.{His autem nobis.} Circa primum duo facit.Primo manifeſtat propoſitum per rationē,Secundo per ſignum.ibi.{Signum ſufficiens.} Dicit ergo primo, quòd omnis mutatio de ſui rōne remouet rē,quæ mutatur, à naturali diſpoſitione ſua. ſed tā generatio quā corruptio fit in tempore. & ideo quidā attribuebāt generationes rerum tempori,vt diſciplinam,& huiuſmodi,dicentes tempus eſſe ſapiētiſsimum , propter hoc quòd generatio ſcientiæ fit in tempore.Sed quidem Philoſophus Paro nomine de ſecta Pythagoricorum poſuit econuerſo,videlicet,quòd penitus tēpus eſt indiſciplinabile.quia.ſ.per lōgitudinem tēporis accidit obliuio. Et in hoc rectius dixit,quia,vt ſupra dictum eſt,tēpus, per ſe magis eſt cauſa corruptionis quā generationis. & hoc ideo,quia tempus eſt numerus motus: mutatio autem per ſe eſt deſtructiua & corruptiua.Sed cauſa generationis & ipſius eſſe non eſt niſi per accidēs. ex hoc enim ipſo quod aliquid mouet, recedit, à diſpoſitione quā prius habebat,ſed quod peruenit ad aliquā diſpoſitionem,hoc nō importatur in ratione motus,in quātū eſt motus,ſed in quātum eſt finitus & perfectus.quā quidem perfectionem habet motus ex intentione agētis,quod mouet ad determinatum finem.Et ideo corruptio magis poteſt attribui mutationi quā tempori, ſed generatio & eſſe, agenti & generanti. Secundo ibi.

Corruptionis magis per ſe cā eſt tēpus idem ſupra tex.118

T.c.125.

Infra.

ARGY. *Id indicatur ex eo ſatis,quia nihil quidem fit , niſi ipſū moueatur aliquo modo,atque quippiam agat: corrumpitur autem aliquid,etiam ſi non moueatur. atque hāc corruptionem à tempore fieri maximè dicere conſueuimus . Verum neque hanc tempus facit,ſed hanc quoque mutationem accidit in tempore fieri.*

Signum autem ſufficiēs eſt,quia fit quidem nihil,niſi moueat ipſum quodammodo & agat. corrumpitur autem , & cum nihil moueatur . & hanc maximè ſolemus dicere ſub tempore corruptionem. At verò neque hanc tempus facit , ſed accidit in tempore fieri & hanc mutationem .

Manifeſtat idem per ſignum.& dicit ſignum eſſe ſufficiēs eius,quod dictum eſt,quod nihil inuenitur fieri, niſi appareat aliquid agens,& mouēs ipſum. Sed tamē aliquid corrūpitur,cū non appareat manifeſtè aliquid, quod moueat ipſum ad corruptionem.& talem corruptionem ſolemus attribuere tempori , ſicut cū aliquis ſenio deficit ex cauſa intrinſeca corrumpēte nō manifeſta,cumautē aliquis occiditur gladio, corruptio eius nō attribuitur tēpori.In generatione autem ſemper eſt generans manifeſtū:quia nihil à ſeipſo generat. & ideo generatio nō attribuitur tempori ſicut corruptio. Nō tn corruptio ſic attribuitur tpi,quòd tēpus faciat ipsā, ſed quia fit in tēpore,& corrumpens latet. Vltimo ibi.

ARGY. *Eſſe igitur tempus , & quidnam ſit,quotque modis nūc ipſum dicatur, & quid ſit olim,quid iam , quid,nuper , quid quōdā,quid ſubito ſatis per ea,quę dicta ſunt explicamus.*

Quod quidem igitur tempus eſt, & quid eſt, & quot modis dicimus ipſum nunc , & quid ipſum, tunc, & quid modo, & quid iam, & quid olim, & quid repente, dictum eſt .

Epilogat dictum eſſe quòd tēpus eſt, & quid ſit,& quot modis dicitur nunc . & quid ſignificet,& tunc, modo,& olim,& iam,& repente. Deinde cum dicit.

ARGY. *His autem hoc pacto determinatis, patet omnem mutationem neceſſario in tempore eſſe , & omne, quod mouetur in tēpore moueri. celerius enim & tardius in omni ſanè mutatione eſt. nam in cunctis ita videtur. Dico autem id celerius*

rius moueri, quod prius ad id, quò vergit, veniat: modo ſit idem ſpatium, vniformiſq; eſt motus. velut in latione, ſi ambo ſuper circumferentiam aut ſuper lineam moueantur & in cæteris ſimiliter modo.

T.c.129. *His autem nobis ſic determinatis, manifeſtũ eſt, quòd omnem mutationẽ, & omne quod mouetur, neceſſe eſt moueri in tempore velocius. n. & tardius dicimus ſecundum omnem mutationem. in omnibus. n. ſicut videtur. Illo autem velocius moueri, quod prius trãſmutatur ad ſubiectum ſecundum idem ſpatium, & quod ſecundum regularem motũ mouetur, vt in loci mutatione ſi vtraq; ſecundum circulationem mouetur, aut vtraq; ſecundum rectum. ſimiliter autem & in alijs.*

Oſtẽdit quòd omnis mutatio fit in tẽpore, duabus rationibus. Quarũ prima talis eſt, In omni mutatione inuenitur velocius & tardius: hęc autem determinantur tẽpore, quia velocius dicitur mutari quod trãſmutatur prius ad terminatum terminum ſecundum idem ſpatium, ita tamen quòd eadem ſit regula vtriuſq; motus, vt in loci mutatione ſi ſit vtraque mutatio circularis, aut vtraque recta. ſi autẽ vna eſſet circularis & alia recta, nõ propter hoc velocius mouetur quod prius veniret ad terminũ, & ſimiliter intelligendum de alijs generibus mutationũ. Sequitur igitur, quòd omnis mutatio fit in tempore. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *At ipſum prius tempore eſt. Prius. n. atq; poſterius ratione diſtantiæ ad ipſum nunc dicimus. ipſum verò nũc, terminus eſt trãſacti atq; futuri. Quare cum ipſum nunc in tẽpore ſit, & prius ipſum poſteriuſve in tempore erit. in quo namq; nunc ipſum eſt, in hoc & diſtantia ipſius nũc eſſe neceſſe eſt. Modo autẽ contrario, prius ipſum in præterito atque futuro tẽpore dicitur. Nam in præterito quidem id dicimus prius, quod longius ab ipſo nunc diſtat: id verò poſterius quod idem propinquius eſt. In futuro autem id quidem prius, quod eſt propinquius illi. id verò poſterius quod ab eodem longius diſtat. Quare cum ipſum quidem prius in tempore ſit: omnem autem motum comitetur ipſum prius, vt patet, perſpicuum eſt omnem mutationem, omnemque motum in tempore eſſe.*

At verò prius in tempore eſt Prius enim, & poſterius dicimus ſecundum ad ipſum nunc diſtantiam. ipſum autem nunc terminus præteriti & futuri eſt. Quare quoniam ipſum nunc in tempore eſt, & prius & poſterius in tempore erunt. In quo n. eſt ipſum, & ipſius nunc diſtantia. E contrariò autem prius dicitur & ſecundum præteritum tempus & futurum: In præterito quidem. n prius dicimus, quod longius eſt ab ipſo nunc: poſterius autem, & quod prope eſt. In futuro autem prius quidem, quod propinquius eſt ipſi nunc poſterius autem quod procul eſt. Quare quoniã prius in tempore eſt: omnem autem motum ſequitur prius: manifeſtum eſt, quòd omnis mutatio, & motus in tempore eſt.

Et ad hoc probãdum vtitur tali propoſitione. Prius & poſterius ſunt in tempore, quod quidem manifeſtat hoc modo. Prius & poſterius dicitur aliquid per diſtãtiam ad ipſum nunc, quod eſt terminus præteriti & futuri. ſed ipſum nunc eſt in tempore, quia in eodem oportet quod ſit nũc & diſtantia ipſius nunc, ſicut in eodem eſt punctus & diſtantia, quæ accipitur per reſpectum ad punctum: vtrunque enim eſt in linea. Et quia dixerat quòd prius, & poſteri9 determinãtur per diſtãtiam ad ipſum nunc, oſtẽdit quomodo hoc ſit è cõtrario in præteritis, & futuris. quia in præterito dicitur prius quod eſt remotius ab ipſo nunc: poſterius autem, quod eſt propinquius. in futuro autem eſt è contra. Si ergo, quia prius & poſterius ſunt in tempore: ad omnẽ autem motum ſequitur prius & poſterius: neceſſe eſt quòd omnis motus ſit in tempore.

LECTIO. XXIII.

Duæ de tempore dubitationes mouentur ac ſoluuntur, altera de exiſtentia, altera de ipſius vnitate.

Dignum autem eſt conſideratione, & quonam modo ſeſe habet ad animam tempus: & cur in omnibus tempus eſſe videtur, & in terra, & in mari, atque in Cœlo. ARGY.

D*ignum autem conſideratione eſt, & quomodo, igitur ſe habet tempus ad animam: & propter quid in omni videtur eſſe tempus, & in terra, & in mari, & in cœlo.* T.c.130.

Poſtquam Philoſophus determinauit de Tempore, hic remouet quaſdã dubitationes circa tempus. Et primo circa exiſtentiam temporis. Secundo circa temporis vnitatem, ibi § Dubitauit autem aliquis.§ Circa primum duo facit. Primo mouet duas dubitationes. Secundo ſoluit eas. ibi§ Aut quia motus.§ Dicit ergo primo quod hæ dubitationes indigẽt diligenti conſideratione, ſcilicet quomodo tempus ſe habet ad animam, & iterum, quare tempus videatur eſſe vbique ſcilicet in terra, in mari, & in cœlo. Secundo ibi.

Lect. III. Infra.

An quia tempus cum motus ſit, affectus eſt quidam ipſius vel habitus Hæc autem mobilia cuncta ſunt in loco namque ſunt vniuerſa. Tempus verò ac motus ſimul potentia ſunt atque actu ARGY.

Aut, quia motus eſt paſſio quædam vel habitus, numerus exiſtens. hæc autem mobilia omnia in loco enim ſunt omnia. Tempus autem & motus, ſimul ſunt & ſecundum potentiam & actum.

Soluit præmiſſas quæſtiones. Et primo ſecundã, quę facilior eſt: Secundo primam.§ Vtrum autem cum ſit.§ Dicit ergo, quod tempus eſt quoddam accidẽs motus: quia eſt numerus eius. accidẽs autem conſueuit nomine habitus & paſsionis nominari: vnde vbicunque eſt motus, oportet quod ſit tempus. Omnia autẽ corpora ſunt mobilia, & ſi non alijs motibus, ſaltem motu locali. quia omnia ſunt in loco. Et quia poſſet aliquis dicere quòd licet ſint mobilia, non tamẽ omnia mouẽtur, ſed quędam quieſcunt, & ſic tempus nõ videtur eſſe in omnibus. ad hoc excludendum ſubiũgit, quod tempus eſt ſimul cum motu: ſiue motus accipiatur ſm actum, ſiue ſecundum potentiã. Quęcunq;. n. ſunt poſsibilia moueri, & nõ mouentur actu, quieſcunt. Tempus autem nõ ſolum mẽſurat motum, ſed etiam quietem, vt ſupra dictum eſt. Vnde relinquitur quòd vbicũque eſt motus, vel actu, vel potentia, quòd ibi ſit tempus. Secundo ibi.

Dubitauerit autem quiſpiam ſi anima ſublata, tempus eſſe poſſit, nec ne. ARGY.

Verum autem, cum non ſit anima, erit tempus, an non, dubitabit vtique aliquis. T.c.131.

Soluit primã quæſtionem. Et circa hoc tria facit, Primo mouet dubitationem, Secundo obijcit ad quæſtionẽ. ibi.§ Impoſsibile. n.§ Tertio ſoluit ibi§ Si autẽ hoc.§ Infra.
Eſt ergo dubitatio vtrum nõ exiſtente anima eſſet tempus aut non Secundo ibi. Infra.

Nam ſi numeraturum eſſe non poſsit, neq; quicquam numerabile eſſe poteſt. Quare patet neq; numerum eſſe poſſe. eſt enim numerus aut id quod numeratur, aut numerabile ipſum. Quod ſi nihil aliud aptũ eſt numerare, quã anima & animæ mens, impoſsibile eſt ſi anima non ſit, tempus eſſe. ARGY.

Impoſsibile enim cum ſit numeraturum eſſe aliquem, impoſſibile eſt numerabile eſſe aliquod. Quare manifeſtũ eſt, quia neque numerus eſt; numerus enim aut quod numeratur eſt. aut numerabile. Si autem nihil aliud aptum natum eſt quam anima numerare, & animæ intellectus, impoſſibile eſt tempus eſſe, anima ſi non ſit.

Obijcit ad oſtendendum quod non. quia, ſi impoſſibile eſſet eſſe aliquod potens numerare, impoſsibile eſſet eſſe aliquod numerabile, potens, ſ. numerari. ſed, ſi non eſt numerabile, nõ eſt numerus: quia numerus nõ eſt, niſi in eo, quod numeratur actu: vel quod eſt numerabile in potentia. Relinquitur ergo, quòd, ſi nõ eſt aliquod potens numerare quòd non ſit numerus. Sed nihil aliud natum eſt numerare quã anima, & inter partes ani-

tes animę non alia quam intellectus: quia numerus ſit per collationem numeratorum ad vnam primam menſuram: conferre autem rationis eſt. T.c.17. T.c.101. Si ergo non eſt anima intellectiua, non eſt numerus. Tempus autem eſt numerus, vt dictum eſt. Si ergo non ſit anima intellectiua non eſt tempus. Tertio ibi.

Niſi id quod ſubiecto eſt tempus, ſi fieri poteſt, vt ſit ſine anima motus. ipſum.n. prius, ut que poſterius eſt in motu: tempus autem eſt hæc vt numerabilia ſunt.

Niſi hoc quod vtcũq; ens eſt tẽpus, vt ſi contingit motũ eſſe ſine anima prius autem, & Poſterius in motu ſunt: tempus autem hæc ſunt, ſecundum quod numerabilia ſunt.

Soluit dubitationẽ, & dicit, ꝙ aut oportet dicere qđ tempus non ſit, ſi nõ eſt anima, aut oportet hoc dicere verius, qđ tempus eſt vtcunque ens ſine anima: vtputa ſi cõtingit motum eſſe ſine anima. ſicut.n. ponitur motus ita neceſſe eſt poni tẽpus: quia prius & poſterius in motu ſunt, & hæc. ſ. prius, & poſterius motus, inquantum ſunt numerabilia, ſunt ipſum tẽpus. Ad euidentiã autem huius ſolutionis cõſiderandum eſt, ꝙ poſitis rebus numeratis neceſſe eſt poni numerũ vnde ſicut res numeratæ dependent à numerãte, ita & numerus eorũ eſſe autem rerum numeratarũ non dependet ab intellectu, niſi ſit aliquis intellectus, qui ſit cauſa rerũ, ſicut eſt intellectus diuinus, non autem dependent ab intellectu animę: vnde nec numerus rerũ ab intellectu animę dependet, ſed ſolũ ipſa numeratio, quæ eſt actus animę ab intellectu animæ dependet. Sicut ergo poſſunt eſſe ſenſibilia ſenſu non exiſtente, ita poſſunt eſſe numerabilia, & numerus non exiſtente numerante. Sed forte conditionalis, q̃ primo poſuit, ẽ vera. ſ. ꝙ ſi eſt impoſſibile eſſe aliquẽ numerantẽ, impoſſibile eſt eſſe aliquod numerabile. ſicut hęc eſt vera, ſi impoſſibile eſt eſſe aliquẽ ſententiem impoſſibile eſt eſſe aliquid ſenſibile. Si.n. eſt ſenſibile poteſt ſentiri, & ſi poteſt ſentiri, poteſt eſſe aliquod ſentiẽs, & licet nõ ſequatur. ꝙ ſi eſt ſenſibile qđ ſit ſentiẽs, & ſimiliter ſequitur, ꝙ ſi eſt aliquid numerabile, ꝙ poſſit eſſe aliquid numerans. vnde, ſi impoſſibile eſt eſſe aliqđ numerans, impoſſibile eſt eſſe aliquid numerabile, nõ tñ ſequitur, ꝙ, ſi non eſt numerãs, qđ non ſit numerabile, vt obiectio Philoſopi ꝓcedebat. Si ergo motus haberet eſſe fixũ ĩ rebus, ſicut lapis, vel equus, poſſet abſoluiè dici, quòd ſicut etiã anima non exiſtente eſt numerus lapidis, ita etiam anima nõ exiſtẽte eſſet numerus motus, qui eſt tempus ſed motus non habet eſſe fixum in rebus, nec aliquid actu inuenitur in rebus eſſe motus, niſi quoddam ĩdiuiſibile motus, qđ eſt motus diuiſio, ſed totalitas motus accipitur ꝑ cõſiderationem animę, comparantis priorem diſpoſitionẽ mobilis ad poſteriorẽ. Sic igitur tꝑs non habet eſſe extra animã, niſi ẽm ſuum ĩdiuiſibile. Ipſa tñ totalitas temporis accipitur per ordinationem animę numerãtis prius & poſterius in motu: vt ſupra dictum eſt. & ideo ſignanter dicit Philoſophus, ꝙ tẽpus non exiſtente anima eſt vtcũq; ens, i. imperfectè; ſicut, & ſi dicatur quod motũ cõtingit eſſe ſine anima imperfectè. & per hoc ſoluunt rõnes ſupra poſitę ad oſtendendum quòd tempus non ſit: quia componitur ex partibus non exiſtentibus: patet enim ex prædictis quòd non habet eſſe perfectum extra animam, ſicut nec motus. Deinde cum dicit.

A R G Y. *Dubitauerit etiam quiſpiam, qualiſnam motus tempus eſt numerus.*

T.c.132. *Dubitabit autem aliquis, & qualis motus tempus numerus ſit.*

Mouet quæſtionem de vnitate temporis, ſiue de cõparatione temporis ad motum. Et circa hoc tria facit. Primo mouet dubitationem. Secundo ſoluit ibi. {Aut cuiuſlibet.} Tertio manifeſtat quoddã quod ſuppoſuerat. ibi {Dicitur autem rectè.} Dicit ergo primo, quòd dubitatio eſt, cum tẽpus ſit numerus motus, cuius uel qualis motus ſit numerus. Secundo ibi.

An qualis vis? generatur.n. in tẽpore, ac augetur, & alteratur itidem in tempore, utq; corrumpitur: quo igitur motus eſt, hoc motus cuiuſq; tempus numerus eſt. Quapropter tempus abſolutè motus continui ſed non cuiuſdam, numerus eſt. A R G Y.

Aut cuiuſlibet. etenim generatur in tẽpore, & augmentatur, & alteratur in tempore, & fertur. Secundum igitur quod motus eſt, ſic eſt vniuſcuiuſque motus numerus: vnde motus ſimpliciter numerus eſt continui, ſed non cuiuſdum.

Soluit dubitationẽ. Et primo excludit falſã ſolutionem. Secundo ponit veram. ibi {Qm̃ autem loci mutatio.} T.c.133. Circa primum tria facit. Primo Ponit ſolutionem falſam, ſecũdo improbat eam ducendo ad incõueniẽs. ibi. {Sed eſt nunc moueri.} Tertio oſtẽdit illud inconueniens eſſe impoſſibile. ibi {Aut non omne nanq;.} Secunda. Tertia. Eſt ergo prima ſolutio, quod ſit tꝑs numerus cuiuſlibet motus. & ad hoc probãdum inducit quòd oĩs motus eſt in tꝑe. ſ. generatio, & augmentũ, & alteratio, & loci mutatio. quod autẽ cõuenit omni motui, cõuenit motui ſecundum quod ipſum eſſe autem in tempore eſt numerari tempore. Sic igitur videtur quòd quilibet motus, inquantum huiuſmodi, habet numerum: vnde, cum tẽpus ſit numerus motus, videtur ſequi, quòd tempus ſit numerus motus continui vniuerſaliter, & non alicuius determinati motus. Secundo ibi.

At verò fieri poteſt, vt nunc vnum & aliud moueatur, quorum vtriuſq; motus tempus numerus erit. Aliud ne igitur utque aliud erit? & æqualia duo temporu ſimul erunt? A R G Y.

Sed eſt nunc moueri vnum & aliud, quorum vtriuſque motus erit numerus. Alterum & alterũ igitur tempus, & ſimul duo tempora æqualia erunt?

Improbat prædictam ſolutionẽ. contingit.n. aliqua duo ſimul moueri: ſi ergo cuiuſlibet motus tempus ſit numerus, ſequitur quòd duorum motuũ ſimul exiſtentium ſit alterum & alterum tẽpus, & ſic vlterius ſequitur, quòd duo tempora æqualia ſunt ſimul vtpote duo dies, vel duæ horæ: duo autẽ tempora inæqualia ſimul eſſe non eſt admirabile, vt diem, & horam. Tertio ibi.

An vnum tempus motus metietur, vtroſq;? omne nãq; tempus vnum ſimiliter eſt & ſimul ſpecie verò ſunt eadẽ et quę non ſunt ſimul. nam vt ſi ſint hi quidem canes, illi autem equi atque vtriq; ſint ſeptẽ, idẽ eſt numerus vtrorumq; ſic et eorum motuum, qui ſimul incipiunt, ſimulque deſinũt idem eſt numero tempus: & ſi celerior alter forſitan eſt, tardior alter, & alter latio alter eſt alteratio. Quãquam enim motus hiſce differunt differentiis idem eſt tamen tẽpus alterationis lationiſue ęquale, ſi ſimul fiant: quippe cum & numerus ſit idẽ canum, equorumque, quem diximus. Et propterea motus quidem diuerſi ſeorſumq; fiunt, tempus autẽ idẽ eſt vbiq; quoniam & numerus eorum quæ ſunt æqualia ſimulque vnus, & idem vbique eſt. A R G Y.

Aut nõ? omne nanq; tempus, vnum ſimiliter et ſimul eſt ſpecie autem, & quæ non ſimul. ſi.n. & hi ſint canes, illi verò, equi, vtriq; aut ſeptem, idem numerus eſt. ſic & motuũ ſimul terminatorum idem tempus eſt. ſed hic velox fortaſſis alius verò non: & alius quidem loci mutatio eſt hic autem alteratio. tempus tamen idem eſt, ſiquidem, & numerus ęqualis ſit, et alterationis et loci mutationis, et ſimul ſint. Et propter hoc motus quidem alteri ſunt, & ſeorſum ſunt: tempus autem vbiq; idem, quia & numerus vnus & idem vbique eſt, qui eſt æqualium, & ſimul.

Oſtendit hoc eſſe impoſſibile. ſ. duo tempora æqualia ſimul eſſe, quia omne tempus, quod eſt ſimul & ſimiliter. i. ęqualiter eſt vnum tantum: ſed tempus, quod non eſt ſimul, nõ eſt vnum numero, ſed ſpecies eius eſt vna, ſicut dies cũ die, & annus cum anno. & hoc manifeſtat per ſimile in alijs numeratis. Si enim ſunt ſeptem equi, & ſeptem canes, non differũt ſecundũ numerum,

ſed differunt ſecundum ſpeciem rerum numeratarum, & ſimiliter omnium motuum, qui ſimul terminantur ſecundum principium & ſecundum finem, & idem tēpus: ſed motus differunt ſm proprias rationes, inquantum forte vnus eſt velox, & alius tardus: & vnus eſt loci mutatio, & alius alteratio. ſed tempus eſt idem, ſi alterationis & loci mutationis ſit æqualis numerus: ſuppoſito ꝙ ſint ſimul. & propter hoc oportet ꝙ motus ſint alteri & diuiſi ab inuicē: ſed tempus in omnibus eſt idē: quia vnus & idem numerus eſt eorum, quæ ſunt æqualia & ſimul, vbicunque ſint. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atqui cum latio quidam ſit motus. huius ſpecies ſit conuerſio, vnumquodq; autem vno quodam ſibi numeretur propinquo, vnitates quidem vnitate, equi autem equo: tempus etiam hoc pacto tempore profectò quodam menſurabitur definito. Atque motu quidem tempus, motus autem tempore menſuratur. ſicut diximus. hoc autem ideò, & quia quantitas motus ac temporis ab eo motu, qui definitus eſt, tempore menſuratur.*

T.c.133. *Quoniam autem loci mutatio, & huius circularis: numeratur autem vnumquodque uno quodam proximo, vnitates vnitate, equi verò equo, ſic & tempore quodā finito. (Menſuratur autem. ſicut diximus tempus motu, & motus tēpore. hoc autem eſt, quia determinato motu & tempore menſuratur motus quantitas, & temporis.)*

Secūda.133 Ponit veram ſolutionē. & circa hoc tria facit. Primo præmittit quædam, quæ ſunt neceſſaria ad ſolutionē. Secundo ex præmiſsis ſolutionem concludit ibi. §Si igitur quod primum.§ Tertio manifeſtat ſolutionē prædi-

Tertia. ctā per dicta aliorum. ibi. §Vnde videtur.§ Circa primū præmittit tria. Quorum primum eſt, ꝙ inter alios motus, primus & magis ſimplex & regularis eſt motus localis, & inter alios motus locales, motus circularis, vt in Octauo probabitur. Secundum eſt, ꝙ vnumquodque numeratur vno quodam proximo ſui generis, ſicut vnitates, vnitate, & equus equo, vt patet in 10. Metaphy. vnde oportet ꝙ tempus quodam terminato tempore menſuretur, ſicut videmus quòd tempora menſurātur per diem. Tertium, quod præmittit eſt, quòd tempus menſuratur motu & motus tempore, ſicut ſupra dictū eſt. & hoc ideo eſt, quia aliquo terminato motu, & aliquo terminato tempore menſuratur quantitas cuiuſlibet motus & temporis.

ARGY. *Si igitur ipſum primum propinquorum omnium eſt menſura, vniformis ſanè cōuerſio menſura potiſsimum erit, quoniam huiuſce numerus potiſſimus eſt, vt patet: atque alteratio quidem vniformis non eſt, nec accretio nec generatio, latio autem eſt.*

Si igitur quod primum menſura eſt omnium proximorū circulatio, quæ regularis eſt, menſura maximè erit, quia numerus huius notiſsimus eſt. Neque igitur alteratio, neque augmentatio regulares. loci autem mutatio eſt.

Cōcludit ex præmiſsis, ꝙ, ſi aliquid, quod eſt primū, eſt menſura §omnium proximorum, §. i. omnium, quæ ſunt ſui generis, neceſſe eſt quòd circulatio, quæ eſt maximè regularis, ſit menſura omnium motuum. Dicitur autem motus regularis, qui eſt vnus, & vniformis. hæc autem regularitas non poteſt inueniri in alteratione & augmento: quia non ſunt vſquequaque continui, nec æqualis velocitatis. Sed in loci mutatione inueniri pōt regularitas, quia poteſt eſſe aliquis motus localis continuus, & vniformis: & talis eſt ſolus mot' circularis, vt in Octauo probabitur: & inter alios motus circulares maximè vniformis & regularis ē primus motus, qui reuoluit totum firmamentū motu diurno. vnde illa circulatio tanquam prima, & ſimplicior & regularior eſt menſura omnium motuum. Oportet autem motum regularem eſſe menſuram, ſeu numerum aliorum, quia omnis menſura debet eſſe certiſsima: & talia ſunt, quæ vniformiter ſe habent. Ex hoc ergo colligere poſſumus, quòd ſi prima circulatio menſurat omnem motum, & motus menſuratur à tempore, inquantum menſuratur quodam motu, neceſſe eſt dicere, quòd tempus ſit numerus primæ circulationis, ſecundum quam menſuratur tempus, & ad quem menſurētur omnes alij motus temporis menſuratione. Tertio ibi.

Quapropter, & motus ipſius Sphæræ tempus eſſe videtur: quia cęteri motus hoc motu menſurantur, & etiam ipſum tempus. ARGY.

Vnde & videtur tempus eſſe Sphæræ motus quia hoc menſurantur alij motus, & tempus hoc motu.

Approbat prædictā ſolutionem per opiniones aliorum. Et primo per opinionem errantium, qui moti fuerunt ad dicendum quòd motus Sphæræ cœleſtis ſit tēpus, propter hoc, quod motu menſurantur omnes alij motus, & tempus menſuratur hoc motu, manifeſtum eſt. n. quòd dicimus diem, vel annum completum attendentes ad motum Cœli. Secundo ex vſu communiter loquentium ibi.

Propter hoc & id accidit, quod conſuetum eſt dici. Res enim humanas, & cæterarum eas, quæ naturalem motū et ortum ac obitum ſubeunt: circulum eſſe dicunt. Idque propterea, quod hę vniuerſa tempore diiudicantur, finemque ſubeunt ac principium, perinde atque ſi reditione quadam hoc fiat, etenim tempus ipſum, circulus quidam eſſe videtur. Hoc autem ideò rurſus videtur, quia talis lationis eſt ipſum menſura, & à tali latióne ipſum etiam menſuratur. Quare dicere rerum eas, quæ fiunt, circulum eſſe, eſt dicere temporis circulum quendam eſſe. Hoc autem ideò dicitur, quia tempus menſuratur ipſa conuerſione. Id n. quod menſuratur nihil aliud eſſe videtur præter id, quod metitur, quàm totum plures menſuræ.

Propter hoc autem et conſuetum dici accidit. Dicunt .n. circulum eſſe humanas res, & aliorum motum habent, videlicet naturalem, & generationem, & corruptionem. Hoc autem eſt, quia omnia hæc tempore diiudicantur, & accipiunt finem & principium, ſicut ſi ſecundum quandam circulationem, ſit tempus, etenim ipſum videtur circulus quidam. Hoc autem iterum videtur ob hoc, quòd huius loci mutationis menſura eſt, & menſuratur ipſum ab huiuſmodi. Quare dicere eſſe rerum, quę fiunt circulum, dicere eſt tēporis eſſe quendam circulum. Hoc autem eſt, quia menſuratur circulatione extra enim menſuram nihil aliud videtur eſſe quod menſuratur ſed aut multa menſurę totum.

Et dicit propter hoc, ſ. ꝙ tempus eſt numerus circulationis primę, accidit qđ conſueuit dici, quòd quidā circulus ſit in rebus humanis, & in alijs, quæ mouentur naturaliter, & generantur & corrumpuntur. quod ideo eſt, quia omnia huiuſmodi menſurantur tempore & accipiunt principiū & finem in tempore, ac ſi tempus ſecundū quandam circulationem ſit: quia, & ipſum tempus videtur eſſe quidam circulus. & iterū hoc videtur propter hoc quòd eſt menſura circulationis: & etiam à tali circulatione menſuratur. & ideò dicere ꝙ eorum, quæ fiunt in tempore eſt quidam circulus, nihil aliud eſt quàm dicere, temporis eſſe quendam circulū: quod accidit propter hoc ꝙ tempus menſuratur, circulatione. Id enim quod menſuratur, nō videtur eſſe aliud quā menſura: ſed multę menſurę videntur facere vnum totum ſicut multę vnitates vnum numerum: & multę menſuræ panni, vnam quantitatem panni. & hoc verum eſt cum accipitur menſura vnius generis. Sic igitur patet quod tempus primo menſurat & numerat primum motum circularem; & per eum menſurat omnes alios motus: vnde eſt vnum tempus tantum propter vnitatem primi motus, & tamen quicunque ſentit quemcunque motum ſentit tempus, eo quòd ex primo motu cauſatur mutabilitas in omnibus mobilibus, vt ſupra dictum eſt. Deinde cum dicit.

ARGY. *Dicitur.n.rectè numerum quidem eundẽ eſſe ouium atq; canum,ſi eſt æqualis.quaternitatem autem non eandem, neque quatuor eaſdem eſſe.quemadmodum neq; triarguli ſunt ijdem hi, quorũ alter ex æqualibus alter inæqualibus omnibus lateribus conſtat.quanquam eadem eſt vterque figura, quoniam ambo trianguli ſunt. Eadem enim aliqua eo dicuntur,cuius non differunt differentia,non eo cuius differentia differunt.veluti trianguli dicti differentia trianguli differunt non figuræ.Igitur trianguli quidem ſunt diuerſi figuræ autem diuerſa non ſunt:ſed in eandem vnam ve cadunt diuiſionem.Figura nanque talis quidem eſt circulus,talis autẽ eſt triangulus & hiſce talis quidem eſt æqualiumlaterum, talis autem inæqualium. Sunt igitur eadẽ hi figura, trium n.vterque eſt angulorum.at non ſunt triangulus idem. Et numerus igitur dictus pari ratione idem eſt ſanè non.n.numerus ipſorũ differẽtia numeri differt.Quaternitas aũt nõ eadem eſt ea nanque,de quibus dicitur,differunt.hæc.n.canes ſunt,illa oues.Sed de tẽpore quidẽ ipſo & de hiſce, quæ circa ipſum quidem ſunt,ad hanc autem cõſiderationem accommodantur,ſatis iam diximus.*

T.c.134. *Dicitur autem rectè,quod numerus quidem idẽ eſt ouiũ & canum ſi æqualis vterque ſit decem autem non idem. neque decem eadem ſunt. ſicut neque trianguli ijdem, qui eſt Aequilaterus, & Gradatus, & tamen eadem figura eſt. quia vterque trianguli ſunt.Idem.n.dicitur cuius non differt differentia,ſed non cuius differt, vt triangulus à triangulo differẽtia differt(alteri quidẽ.n triãguli ſunt)figura autem non,ſed in vna,& eadem diuiſione figura.n.hæc quidem talis circulus eſt,talis verò triãgulus.huius autem talis quidem eſt æquilaterus,talis verò qui gradatus.figura igitur eadem & hæc,triangulus.n.eſt triãgulus autem non idem eſt. Et numerus iam ſimiliter idem non enim differt numeri differentia numerus horum. Decem autem non idem eſt in quibus enim dicitur, differunt. hæc quidem enim canes,alia verò equi.Et de tempore quidem ipſo, & de circa ipſum proprietatibus,hac intentione, dictum eſt.*

Gradatus. Aequilateratus.

Manifeſtat quoddã quod ſupra dixerat, qualiter ſit intelligendũ.dixerat.n. ꝙ idẽ eſt numerus ſeptẽ canũ, & ſeptem equorũ. Qũo igitur hoc ſit verũ oſtendit. & dicit ꝙ rectẽ põt dici, ſi ęqualis eſt numer' aliquarũ rerum diuerſarum,puta ouiũ & canũ, ꝙ idẽ ſit numerus vtrorũq; vt puta ſi tam canes,q̃ oues ſint decem.ſed nõ põt dici,ꝙ hoc ipſum, ꝙ eſt decem eſſe, ſit idem canũ & ouium:non.n.eadem decẽ ſunt decem canes,& decẽ oues.Et hoc ideò,quia genus põtcũ additione vnitatis, vel indẽtitatis prędicari de pluribus indiuiduis exiſtentibus in vna ſpẽ: & ſimiliter genus remotũ de pluribus ſpẽbus exiſtentibus ſub vno genere propinquo: neq; tñ ſpẽs de induiduis,neq; genus propinquum de ſpẽbus diuerſis prędicari poteſt cũ additione vnitatis,vel indentitatis. & huiuſmodi conſequẽter ponit exemplũ:ſunt.n. duæ ſpẽs triãguli,ſ.Aequilater'.i. habẽs tria latera ęqualia:& Gradatus.i. habens tria latera inæqualia: figura autem eſt genus trianguli: non ergo poſſumus dicere, quòd æquilaterus & gradatus ſit idem triangulus, ſed poſſumus dicere,quòd ſunt eadem figura:quia vtrunq; continetur ſub triangulo,qui eſt vna ſpẽs figuræ:& huius aſsignat rationem:quia,cum idem,& diuerſum ſeu differens opponantur,ibi poſſumus dicere identitatem vbi non eſt differentia.manifeſtum eſt .n.ꝙ æquilaterus & gradatus differunt ab inuicem differentia trianguli ideſt quæ eſt propriè diuiſiua trianguli. & hoc ideo, quia ſunt diuerſæ trianguli ſpecies: ſed æquilaterus & & gradatus nõ differunt ſm differẽtiam figuræ,ſed ſub vna,& eadem differentia continentur. & hoc ſic patet. ſi.n.diuidamus figuras in ſuas ſpecies quæ per differentias conſtituuntur,inuenitur quòd alius eſt circulus,& alius triangulus,& ſic de alijs ſpeciebus figuræ.ſed,ſi diuidamus triangulũ,inueniemus,quòd alia ſpecies eius eſt æquilaterus,& alia gradatus. Manifeſtum eſt igitur quòd æquilaterus,& gradatus ſunt vna figura:quia cõtinentur ſub vna ſpecie figuræ,quæ eſt triãgulus:ſed nõ ſunt vnus triãgulus,quia ſunt diuerſę trianguli ſpecies. Simpliciter eſt in propoſito.numerus.n.diuiditur in diuerſas ſpecies,quarum vna eſt decem:omnia ergo, quæ ſunt decem,dicuntur habere vnum numerum:quia nõ differunt ad inuicem ſecundum ſpeciem numeri, cum contineãtur ſub vna numeri ſpecie. ſed non poteſt dici ꝙ ſint eadem decẽ,quia ea,quibus applicatur numerus denarius,differũt:cũ quædã horum ſint canes,& q̃dam equi. Videtur autem hoc Ariſto.introduxiſſe,ne aliquis ad ſumendã temporis vnitatem ſit contentus,eo quòd dicitur vnũ numerum eſſe æqualium numero, licet diuerſorum:quia licet ſit idẽ denarius, vel ternarius propter vnitatem ſpeciei, non tamen eſt idem denarius, vel ternarius propter diuerſitatem,quæ eſt ſm numerũ ex parte materiæ. Vnde ſm iſtam rationem, ſequeretur quòd tempus eſſet vnũ ſpecie,ſed non numero: & ideo ad accipiendũ veram temporis vnitatem oportet recurrere ad vnitatem primi motus, qui primo menſurat tẽpore,& quo etiam menſuratur tempus. Vltimo autem epilogando concludit dictum eſſe de tempore,& de ijs, quæ ſunt propria ad conſiderationem temporis.

ARISTOTELIS
DE PHYSICO AVDITV LIBER QVINTVS.

Cum S. Thomæ expoſitione.

SVMMA LIBRI.

Motus in ſpecies diuiditur:deque ipſius Vnitate ac Pluralitate multa dicuntur. de Contrarietate item motuum ac Quietum agitur.

LECTIO I.

Motus per ſe a motu per accidens, & ab eo qui eſt ſecundum partem diſtinguitur, idque cum mobilis tum mouentis, tum termini inductione explanatur, quique motus conſiderandus ſit, aperit.

HOrum autem, quæ mutantur, aliud per accidens mutatur, veluti, cùm ambulare muſicum dicimus,quia id ambulat, cui accidit muſicum eſſe. Aliud ex eo,quia, ſi huius aliud mutatur,ſimpliciter dicitur mutari, vt ea quæ per partes mutari dicuntur. corpus enim ſanatur,quia oculus aut pectus ſanatur:hęc verò partes totius corporis ſunt. At eſt aliquid quod neq; per accidens mouetur,neque ex eo,quia aliquid ipſius mouetur ſed quia ipſum primo mouetur: atque hoc eſt id quod per ſe mobile eſt. Eſt autem aliud in alio motu, vt alterabile, & alterabilis ſanabile, aut calefactibile. ARGY.

T.c.1. *TRanſmutatur autem tranſmutans om
ne aliud quidem ſecundũ accidens, ut
cũ dicimus muſicum ambulare, quo-
niam, cui accidit muſicũ eſſe, hoc am
bulat. Hoc autẽ ex eo, quia huius ali
quid mutatur, & ſimpliciter dicitur
mutari, vt quæcunque dicuntur ſe-
cundum partes, ſanatur enim corpus quia oculus, aut tho-
rax: hæ autem partes totius corporis ſunt. Eſt autem etiam
aliquid, quod neque ſecundum accidens mouetur neque in
eo, quòd aliquid ipſius: ſed in eo quòd ipſum mouetur primo:
& hoc eſt ſecundum ſeipſum mobile. Secundum alium autẽ
motum, & alium, alterum eſt, vt alterabile & alterationis
ſanabile, & calefactibile alterum.*

POſtquàm Philoſophus determinauit de motu, & de
his, quæ conſequuntur motum in communi, hic
iam accedit ad diuidẽdum motum. & diuiditur in par
tes duas. In prima agit de diuiſione motus, ſecundum
ꝙ diuiditur in ſpecies. In ſecunda de diuiſione motus
T.c.1. in partes quãtitatiuas: & hoc in Sexto libro ibi. § Si autẽ
eſt cõtinuum. § Prima in duas. In prima agit de diuiſio-
ne motus in ſuas ſpecies. In ſecũda agit de vnitate & op
poſitione motus. ibi § Poſt hoc autem dicamus quid eſt
Secũda par ſimul. § Prima in duas. In prima diſtinguit motũ per ſe
te 21. tex. à motu per accidens. In ſecunda diuidit motũ per ſe in
T.c.7. ſuas ſpecies ibi. § Quoniam autem omnis mutatio. § Pri
ma in duas. In prima diſtinguit motũ per ſe à motu ꝑ
accidens. In ſecunda prætermittendũ docet motum ꝑ
accidens, & determinandum eſſe de motu per ſe. ibi § Se
T.c.6. cundum quidem igitur accidens. § Circa primum duo
facit primo diſtinguit motum per ſe à motu per acci-
T.c.2. dens. Secundo epilogat prædicta ibi. § Quomodo qui-
dem. § Diſtinguit autem in prima parte motum per ſe à
motu per accidens tripliciter. Primo quidem ex parte
mobilis. Secundo ex parte mouentis. ibi. § Eſt autem &
T.c.3. in mouente. § Tertio ex parte termini ibi. § Quoniam
autem eſt aliquid. § Dicit ergo primo, ꝙ omne trãſmu-
tans. i. tranſmutatum, tribus modis dicitur trãſmutari.
Vno modo dicitur aliquid tranſmutari per accidẽs: ſi-
cut cum dicimus muſicum ambulare, quoniam hic ho
mo ambulat, cui accidit eſſe muſicũ. Alió modo dicit
aliqđ trãſmutari ſimpliciter, quia aliqua pars eius mu-
tatur, ſicut omnia quæ dicuntur mutari ſm partes, &
ponit exemplum in motu alterationis. dicitur. n. ſanari
corpus animalis, quia ſanatur vel oculus, vel thorax. i. pe
ctus, quę ſunt partes totius corporis. Tertio modo dici
tur aliquid moueri, quod neque ſm accidẽs mouetur,
neque ſm partem, ſed ex eo ꝙ ipſum mouetur primo
& per ſe, vt per hoc ꝙ dicit primo, excludatur motus
ſecundum partem: per id quod dicitur ſm ſe. exclu-
datur motus per accidens. Hoc autem per ſe mobile varia
tur ſm diuerſas ſpecies motus, ſicut alterabile eſt mobi
le ſecundum alterationem: & augmentabile ſecundum
augmentum. Et iterum in ſpecie alterationis differt ſa-
nabile, quod mouetur ſm ſanationem, & calefactibile,
quod mouetur ſecundum calefactionem. Secundo ibi.

A R G Y. *Similis eſt & in eo quod mouet diuiſio. Aliud enim per
accidens mouet, Aliud parte, quia ipſius aliquid mouet.
Aliud per ſe primo, vt Medicus quidem ſanat, manus au-
tem percutit.*

T.c.2. *Eſt autem, & in mouente ſimiliter. Aliud. n ſecundum
accidens mouet. Aliud ſecundum partem, in eo, quòd huius
aliqua. Aliud verò per ſeipſum primo, vt Medicus quidem
ſanat, manus autem percutit.*

Diſtinguit motum per ſe à motu per accidẽs ex par
te mouẽtis. & dicit ꝙ ſimiliter prędicta diſtinctio, quę
poſita ex parte mobilis, attendi poteſt in ipſo mouen-
te. Tripliciter n. dicitur aliquid mouere. Vno modo ꝑ
accidens, ſicut muſicus ędificat. Alio modo ſecundum
partem, inquãtum aliqua pars eius mouet, ſicut homo
dicitur percutere, quia manus eius percutit. Tertio mo
do dicitur aliquid mouere primo, & per ſe, ſicut Medi-
cus ſanat. Tertio ibi.

Cum autem ſit quippiam, quod primo mouet, & quippiã A R G Y.
*quod mouetur: & tempus in quo; & præter hæc, id, ex quo,
& id ad quod (omnis nanque motus ex quopiam in quip-
piam eſt.)*

Quoniam autem eſt aliquid mouens primum, eſt autem T.c.3.
*& aliud quod mouetur; adhuc in quo tempus; & præter
hæc ex quo, & in quid (omnis enim motus à quodam, & in
quiddam.)*

Procedit ad diſtinguendum motũ eodem modó ex
parte termini. Et primo præmittit quędam præambu-
la. Secũdo ponit diuiſionem, ibi § Eſt autem & in illis. § T.c.5.
Circa primum tria facit. Primo ponit quot requirãtur
ad motum. Secundo comparat ea ad inuicem. ibi § Alte
rum. n. eſt quod. § Tertio ſoluit quandam dubitationẽ
ibi § Quid quidem igitur. § Dicit ergo primo, ꝙ ad mo- Infra.
tum requirũtur quinq;. Primo requiritur primum mo T.c.5.
uens, à quo. ſ. eſt principium motus: ſecundo requiritur
mobile, quod mouetur: tertio tẽpus in quo eſt motus:
& præter iſta tria requiruntur duo termini, vnus ſcili-
cet, ex quo incipit motus: & alius, in quẽ motus proce-
dit. oĩs enim motus eſt à quodã, in quiddã. Secũdo ibi.

*Aliud eſt. n. id quod primo mouetur, & id in quod atque
ex quo mouetur. veluti lignum & calidum, atque frigidũ;
quorum aliud eſt quod, aliud ad quòd aliud ex quo moue-
tur. Patet motũ in ligno eſſe, & nõ in forma. Neque enim
forma, neque locus, neque etiam ipſum tantum mouet, aut
mouetur. ſed eſt id quod mouet, & id quod mouetur, & id,
ad quod mouetur.*

*Alterum autem eſt quod primũ mouetur. & in quod mo-
uetur, & ex quo, vt lignum, & calidum, & frigidum. horũ
autẽ aliud quidem mobile eſt, aliud verò in quod, aliud ex
quo. Motus aũt manifeſtũ quòd in ligno, non in ſpecie eſt. ne* T.c.4.
*que. n. mouet neque mouetur ſpecies, aut locus, aut quantum
hoc. Sed eſt mouens, & quod mouetur & in quod mouetur.*

Comparat præmiſſa ad inuicẽ. Et primo mobile ad
duos terminos motus. Secundo duos terminos motus
ad inuicem. ibi § Magis autem in quod. § Dicit ergo pri Infra.
mo, ꝙ id, quod primo & per ſe mouetur alterum eſt à
termino in quem tẽdit motus, & à termino, à quo mo
tus incipit. Sicut patet in iſtis tribus, lignũ calidum, &
frigidũ. In motu. n. calefactionis lignũ quidẽ eſt ſubie
ctum mobile. aliud verò, ſ. calidũ eſt terminus ad quẽ,
aliud autem, ſ. frigidum, eſt terminus à quo. Dicit autẽ
id quod primum mouetur eſſe alterum ab vtroque ter
mino: quia nihil prohibet illud, quod mouetur per acci
dens eſſe alterum terminorum. ſubiectum. n. vt lignum,
eſt quod calefit per ſe, priuatio verò, & contrarium, vt
frigidũ, eſt quod calefit per accidens, vt in Primo dictũ
eſt. Quod autem mobile ſit alterum ab vtroq; termino
conſequenter probat per hoc, ꝙ motus eſt in ſubiecto
ſicut in ligno: non autem eſt in altero terminorum, ne
que in ſpecie albi, neq; in ſpecie nigri. Et hoc patet per
hoc ꝙ illud, in quo eſt motus, mouetur: terminus autẽ
motus, neq; mouet, neq; mouetur: ſiue terminus mo-
tus ſit ſpecies. i qualitas, vt in alteratione: ſiue ſit locus,
vt in motu locali. ſiue quantum, vt in motu augmenti,
& decrementi: ſed mouens mouet ſubiectum § quod
mouetur, in quod mouetur § . i. in terminum ad quem.
Quia ergo motus eſt in ſubiecto, quod mouetur, non
autem in termino: manifeſtum eſt quòd ſubiectum
mobile eſt aliud à termino motus.

*Mutatio nanque magis ab eo, ad quod eſt, quàm ab eo ex
quo eſt nuncupatur. Quapropter corruptio mutatio eſt ad
id quod non eſt, & ſi id, quod corrumpitur, ex ente muta-
tur. Et generatio ad ens eſt mutatio; & id, quod generatur
ex non ente mutatur.*

Mutatio denominatur magis ab eo in qđ, quã ex quo mouetur. *Magis autem ab eo in quod, quàm ex quo mouetur, denominatur mutatio. Vnde corruptio, in nõ eſſe mutatio eſt, quãuis ex eſſe mutetur, quod corrumpitur. Et generatio in eſſe, quamuis ex non eſſe.*

Comparat vtrunque terminorum adinuicem, & dicit quòd mutatio magis denominatur à termino ad quẽ quàm à termino à quo. ſicut corruptio dicitur mutatio in non eſſe, quamuis id quòd corrumpitur mutetur ex eſſe, ecõtrario generatio eſt mutatio in eſſe, quãuis incipiat à non eſſe. Nomen autem generationis ad eſſe pertinet, corruptionis verò ad non eſſe. Huiuſmodi autem ratio eſt. quia per mutationem aufertur terminus à quo, & acquiritur terminus ad quẽ. vnde motus videtur repugnare termino à quo, & conuenientiam habere cum termino ad quem. & propter hoc ab eo denominatur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quid igitur eſt motus prius eſt dict. Formæ autem, & affectus & locus, ad quæ mouentur ea quæ ſubeunt motum, immobilia ſunt, veluti ſcientia, & caliditas.*

T.c.5. *Quid quidem igitur motus ſit dictum eſt prius. Species autem, & locus, & paſſiones, in quæ mouentur, quæ mouentur immobiles ſunt, vt ſcientia, & calor.*

Soluit quandam dubitationem. Et circa hoc tria facit. Primo præmittit duo, quæ ex præmiſsis ſunt manifeſta, quorum primum eſt, quòd in Tertio dictum eſt, quid ſit motus. Secundum eſt, quòd in præcedentibus immediate dictum eſt, quòd {ſpecies}.i. qualitas. & locus, & quæcunque {paſsiones}.i. paſsibiles qualitates, quæ ſunt termini motus, non mouentur, cùm in eis non ſit motus, vt dictum eſt, vt patet in ſcientia. quæ eſt quædam ſpecies, & calore, qui eſt quædam paſsio, vel paſsibilis qualitas. Secundo ibi.

ARGY. *Dubitauerit tamen quiſpiam, ſi affectus ſunt motus: albedo autem eſt affectus.*

Et dubitabit aliquis ſi paſsiones motus ſunt: albedo autem paſsio eſt.

Ponit tertium de quo eſt dubitatio. & dicit quòd aliquis dubitare poteſt, vtrum {paſsiones}.i. paſsibiles qualitates, vt calor, & frigus, & albedo & nigredo, ex quo

ARGY. non mouentur, ſint quidam motus. Tertio ibi.

Ad motum enim erit mutatio. At fortaſſe non albedo eſt motus, ſed dealbatio.

Erit enim ad motum mutatio. Et fortaſsis non eſt albedo motus, ſed albatio.

Ducit ad incõueniens, ſi hoc ponatur. Cum.n. albedo ſit terminus in quem eſt motus: ſi albedo ſit motus ſequitur quòd motus ſit terminus motus, quòd nõ poteſt eſſe vt infra probabitur. Et ex hoc determinat veritatem & dicit quòd albedo non eſt motus, ſed albatio. Addit autem {fortaſsis} quia nondum probauit quòd motus non terminetur in motum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Eſt autem & in illis id quod eſt per accidens & id quod eſt per partem, atque per aliud: & id etiam quòd primo, & non per aliud eſt. Id enim quod dealbatur, ad id quidem quod intelligitur, mutatur per accidens: colori.n. accidit, vt intelligatur. Ad colorem autem quia album pars eſt coloris: & in Europam, quia Athenæ pars ſunt Europæ. Ad colorem autem album.*

Eſt autem & in illis & quod eſt ſecundum accidens, & quod eſt ſecundum partem, & ſecundum aliud, & quod primo eſt, & non ſecundum aliud. Vt quod ſit album, in id quod intelligitur, mutatur ſecundum accidens: colori enim accidit intelligi. In colorem autem, quia pars album coloris eſt: & in Europam, quia pars Europæ Athenæ ſunt. In album autem colorem per ſe.

Ex quo termini motus ſunt aliud à mobili, & à mouente, vt oſtentum eſt, oſtendit quòd præter diuiſionẽ motus, quæ accipitur ex parte mobilis, & mouentis, diuiditur tertio motus ex parte termini. Et quia terminus ad quem magis denominat motum, quàm terminus à quo, vt dictum eſt, accipit diuiſionem motus à termino ad quem: ſed nõ à termino à quo. Et dicit ꝙ etiam ex parte illorum. ſ. terminorum, poteſt accipi in motu aliquid quod eſt per accidẽs, & aliquid quod eſt ſecundum partem, & ſecundum aliud, & aliud quod eſt primo, & non ſecundum aliud Per accidens quidem, ſicut ſi dicatur de eo quod ſit albũ, quod mutatur in id quod intelligitur, vel cognoſcitur ab aliquo: erit hoc per accidẽs. accidit enim colori albo, quòd intelligatur. Si autem dicatur de eo quod ſit album, quòd mutetur in colorem, hoc erit ſecundum partem: dicitur enim mutari in colorẽm, quia mutatur in albedinẽ, quę eſt pars coloris. & ſimiliter eſt ſi dicam de aliquo qui vadit Athenas, quòd vadit in Europam, quia Athenæ ſunt pars Europę. Si autem dicatur de eo, quod ſit album ꝙ mutatur in album colorem, hoc erit primo, & per ſe. Non autem diuidit motum ex parte temporis quod videbatur reſiduum: quia tempus comparatur ad motum vt menſura extrinſeca. Deinde cum dicit.

Patet igitur, quomodo per ſe quippiam mouetur, & per accidens ac per aliud: & quomodo idem primum eſt in mouente, & in ſubeunte motum & motum non in forma ſed in eo quod mouetur, in ipſo que mobili actu. ARGY.

Quomodo igitur per ſe mouetur, & quomodo ſecundum accidens, & quomodo ſecundum aliud aliquid, & quomodo ipſum primum in mouente, & in eo quod mouetur, manifeſtum eſt: & quod motus non in ſpecie ſed in eo quod mouetur, & mobili ſecundum actum eſt.

Epilogat quòd dixerat. & dicit ꝙ manifeſtũ eſt, quomodo aliquid per ſe mouetur, & quomodo ſecundum accidens {& quomodo ſecundum aliquid aliud}.i. ſecũdum partẽ. Et iterum quomodo hoc, quod dico primo & per ſe, inuenitur tam in mouente quàm in mobili. Dictum. eſt. n. quid eſt mouens primo & per ſe: & quid eſt quod mouetur primo, & per ſe. Et iterum dictum eſt quod motus non eſt in ſpecie. i. in qualitate, quæ eſt terminus motus: ſed eſt in eo quod mouetur, ſiue in mobili ſecundũ actũ, quod idẽ eſt. Deinde cum dicit.

Mutatio igitur ea quæ eſt per accidens omittatur: eſt.n. in omnibus, & ſemper, ac omnium. Ea verò, quæ non per accidens eſt, non in omnibus eſt, ſed in contrarijs: & in medijs & in contradictione, cuius fides eſt ex inductione. ARGY.

Secundum igitur accidens mutatio dimittatur: in omnibus.n. eſt, & ſemper, & omnium. Quæ verò non ſecundum accidens eſt, non eſt in omnibus, ſed in contrarijs, & medijs & in contradictione Huius autem fides ex inductione eſt. T c 6.

Oſtendit de quo motu ſit agendum. Et primo oſtẽdit propoſitum. Secundo manifeſtat quoddam quod dixerat. ibi {Ex medio autem.} Dicit ergo primo, ꝙ mutatio quæ eſt per accidens, dimittenda eſt: ſiue per accidens accipiatur ex parte mouentis, ſiue ex parte mobilis, ſiue ex parte termini. Et hoc ideo, quia motus per accidens eſt indeterminatus: eſt. n. in omnibus, ſicut in terminis, & in omni tempore, & omnium ſubiectorum vel mouentium: quia vni infinita poſſunt accidere. Sed mutatio, quæ non eſt ſecundum accidens, non eſt in omnibus: ſed eſt tantum {in contrarijs & medijs} quantum ad motum qui eſt in qualitate, quantitate, & vbi {& in contradictione} quantum ad generationem, & corruptionem. quorum termini ſunt eſſe & non eſſe. & hoc patet per inductionem. Sub arte autem non cadunt niſi ea quę ſunt determinata. nam infinitorum non eſt ars. Secundo ibi.

Inf. a.

T.c.5.

Fit autem è medio mutatio, vtitur enim ipſo vt contrario ad vtrunque. Eſt enim medium quodammodo ipſa extrema. Quapropter & hoc ad illa, & ad hoc contraria quodammodo dicuntur, ceu media fidium grauis ad vltimam dicitur, & ARGY.

citur, & acuta ad primam. Fuſcum etiam album ad nigrum dicitur, & nigrum ad album.

•Addit.a.l. vt ex cõtra rio. *Ex medio autem mutatur.* ᵃ *vtitur enim ipſo, ſicut quod eſt cõtrarium, ad vtrunque. Etenim quodammodo mediũ, ultima. Vnde & hoc ad illa, & illa ad hoc quodammodo dicuntur contraria. vt vox media grauis ad vltimam, ſubtilis ad extremam. Et fuſcum, album ad nigrum: & nigrum ad album.*

Mediũ eſt quodãmodo extrema. Manifeſtat quoddam quod dixerat, ſ. ꝙ motus ſit in medijs. & dicit, quod contingit mutari ex medio ad vtrumq; extremorum, & è contrario in quantũ, ſ. poſſumus vti medio vt contrario reſpectu vtriuſq; extremi. Medium enim inquantum habet conuenientiam cum vtroque extremorum, eſt quodam modo vtrunq; eorum: & ideo poteſt dici hoc ad illud, & illud ad hoc: ſicut ſi dicam quòd media vox inter grauem & acutam §eſt grauis ad vltimam§. i. per comparationem ad acutam, & §eſt ſubtilis§. ideſt acuta per comparationem §ad extremam.§. i. ad grauem. Et fuſcum eſt nigrum, per comparationem ad album, & è contra.

LECTIO II.

Tribus mutationis ſpeciebus propoſitis, duæ earum, generatio videlicet ac corruptio a motus ratione excluduntur.

ARGY. *Cum autem omnis mutatio, è quopiã ſit ad quippiã (vt ipſum quoque nomen ſignificat, quorum aliud prius aliud poſterius eſt) id quod mutatur, mutari quatuor modis poteſt. Aut. n. è ſubiecto ad ſubiectum, Aut è non ſubiecto ad non ſubiectum aut è non ſubiecto ad ſubiectum, Aut è ſubiecto ad non ſubiectum mutatur. Dico autem id ſubiectum, quod affirmatione ſignificatur.*

T.c.7. *Quoniam autem omnis mutatio eſt à quodam, & in quiddam: (manifeſtat autem nomen. poſt aliud enim aliquid, & aliud quidem ſignificat prius, aliud autem poſterius) mutabitur quod mutatur quadrifariam, Aut, enim ex ſubiecto in ſubiectum, Aut ex ſubiecto in non ſubiectum Aut ex non ſubiecto in ſubiectum, Aut ex non ſubiecto in non ſubiectum. dico autem ſubiectum affirmatione monſtratum.*

Poſtquàm Philoſophus diſtinxit motũ per ſe à motu per accidẽs hic diuidit mutationem, & motũ per ſe in ſuas ſpecies. Vbi conſiderãdum eſt ꝙ Ariſt. ſupra in Tertio vbi motum definiuit, accepit nomẽ motus ſm quod eſt commune omnibus ſpeciebus mutationis: & hoc modo accipit hic nomen mutationis: motum autem accipit magis ſtrictè, pro quadam mntationis ſpecie. Diuiditur ergo pars iſta in partes duas: quia primo diuidit mutationẽ in ſuas ſpecies; quarũ vna eſt motꝰ.
T.c 9. In ſecunda ſubdiuit motũ in ſuas ſpecies, ibi § Si igitur
T.c.7. prædicamenta.§ Circa primum duo facit. Primo ponit diuiſionem mutationis. Secundo manifeſtat partes diuiſionis ibi.§ Ex non ſubiecto quidem.§ Circa primum tria facit. Primo præmittit quędã neceſſaria ad diuiſionem mutationis. Secũdo concludit ex premiſſis mutationis diuiſionem ibi§ Quare neceſſe eſt.§ Tertio excludit quandam obiectionem. ibi§ Quę. n. eſt ex non ſubiecto.§ Dicit ergo primo, ꝙ cũ omnis mutatio ſit à quo
Secunda. 7. dam in quiddam, vt manifeſtatꝰ ex ipſo mutationis no
Tertia. 7. mine, quod denotat aliquid eſſe poſt aliud, & aliud eſſe prius & aliud poſterius, neceſſe eſt his ſuppoſitis, ꝙ omne, ꝙ mutatur, quatnor modis mutetur. Aut. n. vterque terminus eſt affirmatus, & ſic dicitur aliquid mutari ex ſubiecto in ſubiectum. Aut terminus, à quo eſt affirmatus, & terminus ad quẽ eſt negatus, & ſic dicitꝰ aliquid moueri ex ſubiecto in non ſubiectum. Aut è contrario terminus à quo, eſt negatus, & terminus ad quem affirmatus, & ſic dicitur aliquid moueri ex non ſubiecto in ſubiectũ. Aut vterq; termious eſt negatus, & ſic dicitur aliqnid mutari ex nõ ſubiecto in non ſubiectum. Non enim accipitur hic ſubiectum eo modo quo ſuſtinet formam: ſed omne id, quod affirmatiuè ſignificatur, dicitur hic ſubiectum. Secundo ibi.

Quare ex dictis tres mutationes eſſe neceſſe eſt, eã quę è ſubiecto eſt ad ſubiectum: & eam, quæ è ſubiecto ad non ſubiectum: & eam, quæ è non ſubiecto eſt ad ſubiectum. ARGY.

Quare neceſſe eſt ex ijs quæ dicta ſunt, tres eſſe mutationes ſ. ex ſubiecto in ſubiectum: & ex ſubiecto in non ſubiectum: & ex non ſubiecto in ſubiectum.

Concludit ex præmiſſis diuiſionem mutationis. & dicit quòd neceſſario ex præmiſſis ſequitur, quòd tres ſunt mutationis ſpecies. quarum vna eſt ex ſubiecto in ſubiectum. ſicut cum aliquid mutatur mutatur de albo in nigrum. Alia autem eſt ex ſubiecto in non ſubiectum: ſicut cum aliquid mutatur de eſſe in non eſſe: tertia eſt è contra ex non ſubiecto in ſubiectum: ſicut cũ aliquid mutatur de non eſſe in eſſe. Tertio ibi.

Ea namque, quæ eſt à non ſubiecto ad non ſubiectum, non eſt mutatio: quia per oppoſitionem non eſt, neq; n. contraria neque contradictoria eſt. ARGY.

Quæ. n. eſt ex non ſubiecto in non ſubiectum, non eſt mutatio propter hoc quòd non eſt ſecũdum oppoſitionem. neq; enim contraria, neque contradictio eſt.

Excludit quãdam obiectionẽ. Poſſet. n. aliquis obijcere, cũ præmiſerit quatuor modis aliquid mutari, debuiſſet cõcludere, quatuor eſſe ſpecies motationis, & nõ tres tantum. Sed hanc obiectionem excludit dicens, ꝙ non poteſt eſſe aliquã mutationis ſpecies de non ſubiecto in nõ ſubiectum: quia omnis mutatio eſt inter oppoſita, duæ autem negationes non ſunt oppoſitę. Neq; n. dici poteſt, quòd ſint cõtraria: neq; quòd ſint cõtradictoria. Et huiuſmodi ſignũ eſt: quia quaſcũq; negationes contingit ſimul eſſe veras de aliquo vno & eodẽ ſicut lapis; nec eſt ſanus nec æger. Vnde, cũ mutatio per ſe ſit ſolum in contrarijs & contradictione (vt ſupra dictum eſt) ſequitur quòd ex negatione in negationem, non ſit mutatio per ſe, ſed ſolum ſic mutatur aliquid per accidẽs. Cum. n. aliquid ſit de albo nigrũ, ſit etiam per accidens de non nigro non album. & per hunc modum dixit, aliquid mutari ex non ſubiecto in non ſubiectum. Quod autem eſt per accidens in aliquo genere non poteſt eſſe ſpecies illius generis. & ideò ex non ſubiecto in non ſubiectum non poteſt eſſe aliqua mutationis ſpecies. Deinde cum dicit.

Ea igitur mutatio, quę per contradictionem ex non ſubiecto eſt ad ſubiectum, generatio eſt alia ſimplex quæ eſt ſimpliciter, alia quædam quæ eſt cuiuſdam, veluti ea quidem, quæ eſt ex non albo ad album, huius eſt generatio. ea verò, quæ eſt ex eo, quod non eſt ſimpliciter ad ſubſtantiam generatio ſimpliciter eſt, qua quidem ſimpliciter fieri, & non aliquid fieri dicimus. ARGY.

Ex non ſubiecto igitur in ſubiectum mutatio ſecũdum contradictionem generatio eſt. alia quidem ſimpliciter ſimplex alia verò quædam, cuiuſdam, vt ea, quæ ex nõ albo in albũ generatio quidem, huiuſmodi eſt. Quæ verò ex non eſſe ſimpliciter in ſubſtantiam eſt, generatio ſimpliciter eſt, ſecundum quam fieri & non fieri ſimpliciter aliquid dicimus.

Manifeſtat partes poſitę diuiſionis: & circa hoc tria facit. Primo manifeſtat duas partes diuiſionis. Secũdo oſtẽdit qđ neutra earũ eſt motꝰ ibi. § Si igitur quod nõ eſt.§ Tertio cõcludit qđ reſidua pars diuiſioois eſt motus. ibi.§ Quoniam autẽ motus.§ Circa primum duo facit. Primo manifeſtat vnam partem diuiſionis, ſecũdo ſecundam. ibi. § Quæ verò ex ſubiecto in non.§ Dicit ergo primo, qđ illa mutatio, quæ eſt ex nõ ſubiecto in ſubiectũ, eſt inter oppoſita ſm contradictionem, & vocatur generatio quæ eſt mutatio de nõ eſſe in eſſe, Sed hæc eſt duplex: quędam. n. eſt ſimplex generatio, qua aliquid

aliquid ſimpliciter generatur: alia verò eſt generatio q̄
T c.8. dam,qua aliquid ſecundū quid generatur. Et ponit ex-
T.c.9. emplum de vtraque generatione.& primo de ſecunda,
Infra. dicens,quod cū aliqd mutatur de nō albo in albū ſeſt
generatio huiuſmodi albi§& nō ſimpliciter. Et ſecun-
do de prima.& dicit quòd §illa generatio q̄ ex non eſſe
ſimpliciter in ens,quod eſt ſubſtātia,eſt generatio ſim
pliciter ſecūdum quam ſimpliciter dicimus aliquid fie
ri,& nō fieri.§Cum.n.generatio ſit mutatio de nō eſſe
in eſſe, ſm illum modum dicitur aliquid generari,quo
ex non eſſe in eſſe mutatur.Cum autem ex non albo fit
album, non mutatur aliquid ex non eſſe ſimpliciter in
eſſe ſimpliciter.Quod enim mutatur propriè,ſubiectū
eſt:ſubiectum autem albi eſt aliquod ens actu.Vnde,
cum ſubiectum maneat in tota mutatione : etiam in
principio mutationis erat ens actu ſimpliciter loquen
do,non tamen erat ens actu hoc.ſ.album , & ideo non
dicitur fieri ſimpliciter:ſed fieri hoc.ſ.album.Subiectū
verò formæ ſubſtantialis,non eſt aliquod ens actu, ſed
ens in potentia tantum,ſ. materia prima , quæ in prin-
cipio generationis eſt ſub priuatione, in fine verò ſub
forma.& ideo ſm generationem ſubſtantiæ fit aliquid
ſimpliciter . Et ex hoc haberi poteſt, quòd ſm nullam
formam quæ præſupponit aliam formam in materia ,
attenditur generatio ſimpliciter: ſed ſolum.ſecundum
quid.quia quælibet forma facit ens actu , Secundo ibi.

A R G Y. *En verò,quę id nō ſubiectū eſt ex ſubiecto,corruptio eſt
& ſimpliciter quidem ea,quę eſt è ſubſtantia ad ipſum non
eſſe. Quædam autem ea quæ eſt ad negationem oppoſitum ,
vt in generatione eſt dictum .*

*Quę verò ex ſubiecto , in non ſubiectum,corruptio eſt .
Simpliciter quidem,quæ ex ſubſtantia ad non eſſe eſt: quæ-
dam autem eſt,quæ eſt in oppoſitam negationem , ſicut di-
ctum eſt in generatione ,*

Manifeſtat aliā partē diuiſionis. & dicit qđ illa mu-
tatio,quæ eſt ex ſubiecto in non ſubiectū,vocatur cor-
ruptio.Sed quędam eſt corruptio ſimpliciter,quę.ſ.eſt
ex eſſe ſubſtantiali in non eſſe:quædā verò eſt in oppoſi
tam negationem cuiuſcunq; affirmationis, ſicut de al-
bo in non album , quæ eſt corruptio huiuſmodi , ſicut
& de generatione dictum eſt. Deinde cum dicit .

*Si igitur id,quod non eſt,multis dicitur modis: & neque
id moueri poteſt,quod in compoſitione diuiſioneq; conſiſtit:
neque id,quod eſt potentia,quod quidem ei opponitur quod
eſt ſimpliciter.nam id quidem,quod eſt non album,aut non
bonum,moueri per accidens poteſt.eſſe enim id homo poteſt
quod eſt non album,id autem, quod non hoc ſimpliciter eſt,
nullo pacto moueri poteſt fieri enim non poteſt , vt id quod
non eſt moueatur.impoſſibile eſt profectò generationem eſ
ſe motum.id enim quod haud eſt generatur. Nam etſi quā
maximè per accidens generatur,verè tamē de eo quod ſim-
pliciter generatur id dici poteſt. ipſum inquam,id eſſe,quod
haud eſt.Simili ſanè modo fieri etiam nequit,ut ipſum idem
quieſcat . Hæc igitur difficilia accidunt huic, moueri in-
quam id quod non eſt.*

T.c 8. *Si igitur quod nō eſt,dicitur multipliciter & neq; quod
eſt ſecundum compoſitionem aut diuiſionē cōtingit moueri:
neq; quod eſt ſecundū potentiā,quod ei,quod eſt ſimpliciter
ſecundum actum oppoſitum eſt, quod enim eſt non album ,
aut non bonum,tamen contingit moueri ſecundum accidēs,
erit.n homo non albus. Quod autem ſimpliciter non hoc ali
quid eſt,hoc nullo modo contingit moueri.impoſſibile eſt.n.
quod non eſt moueri;Si autem hoc, & generationem eſſe mo
tum impoſſibile erit. Fit.n.quod non eſt.Si.n.& quod ex nō
ente maximè ſecundum accidens fit, ſed tamen verum eſt
dicere quòd eſt quod non eſt de eo quod fit ſimpliciter. ſimili
ter autem,& quieſcere . Hæc igitur accidunt inconuenien-
tia ſi mouetur , quod non eſt .*

Oſtendit quòd neutra prędictarū partiū eſt motus.
primo quòd generatio non ſit motus.Secundo ꝙ neq;
corruptio.ibi.§ neque iā corruptio.§Primū probat dua Tertia.8.
bus rationibus. Qarum,prima talis eſt,Quod ſimplici-
ter non eſt hoc aliquid non poteſt moueri : quia ꝙ nō
eſt non mouetur. ſed quod generatꝰ ſimpliciter nō eſt
hoc aliquid,eſt.n. non ens ſimpliciter:ergo quod gene
ratur ſimpliciter nō mouetur . ergo generatio ſimplex
non eſt motus.Ad manifeſtationem autem primę pro
poſitionis,dicit quod nō ens dicitur tripliciter.& duo-
bus modis dictū non ens nō mouetur. Tertio modo di
ctum mouetur per accidens. Vno modo dicitur ens & Lect.1.
non ens ſm diuiſionem , & compoſitionem propoſi- cōmen. 51.
tionis,prout ſunt idem cum vero,& falſo,& ſic ens, &
non ens ſunt in mente tantum, ſiue in ratione tantum
vt dicitur in Sexto Metaph. vnde non competit eis mo
tus. Alio modo dicitur non ens , quod eſt in potentia,
ſm quod eſſe in potentia opponitur ei,quod eſt eſſe in
actu ſimpliciter.& hoc etiā non mouetur. Tertio mo Lec.14 1.4.
do dicitur nō ens quod eſt in potentia,quæ non exclu
dit eſſe in actu ſimpliciter,ſed eſſe actu hoc, ſicut nō al
bum dicitur non ens,& non bonum;& huiuſmodi nō
ens contingit moueri, ſed per accidens , ſm quod hu-
iuſmodi non ens accidit alicui exiſtenti in actu,cui cō-
petit moueri:ſicut cum non eſt albus homo. Quod au
tē id,ꝙ ſimpliciter nō eſt hoc aliquid,nullo modo mo-
uetur,nec per ſe neque per accidēs,patet ex hoc,ꝙ ī no
poſsibile eſt quod nō eſt moueri . vnde impoſsibile eſt
generationē eſſe motum.Illud.n. quod non eſt, fit ſiue
generatur.Et quamuis, vt in primo huius dictū eſt, ex T.c
non ente fiat aliquid per accidens, ex ente autem in po
tentia,per ſe:nihilominus tamē verum eſt dicere de eo
quod fit ſimpliciter, ꝙ ſimpliciter non eſt:vnde moue-
ri non poteſt,& eadem ratione nec quieſcere. vnde ge-
neratio nec motus eſt, nec quies . Hæc igitur inconue-
nientia ſequuntur,ſi quis ponat generationem eſſe mo
tum,ſcilicet quòd non ens moueatur & quieſcat. Se-
cundam rationem ponit ibi.

*Et ſi omne quod mouetur in loco ſit : id autem quod non A R G Y.
eſt in loco non ſit (erit enim alicubi) id profectò quod haud
eſt, non mouetur .*

*Et ſi omne,quod mouetur,in loco eſt:quod autem non eſt
non eſt in loco(eſſet enim alicubi .)*

Quæ talis eſt . Oē,quod mouetur,eſt in loco,ſed qđ Secūda rō.
non eſt,non eſt in loco,quia poſſet de eo dici quod ali-
cubi eſſet:ergo quod non eſt,non mouetur.& ſic idem
quod ſupra.Veritas autem primæ propoſitionis appa-
ret ex hoc quòd cum motus localis ſit primus motuū,
oportet quod omne quod mouetur moueatur ſecun-
dum locum,& ita ſit in loco.Remoto.n.priori, remo-
uentur quæ conſequenter ſunt. Deinde cum dicit .

*Neque ergo corruptio motus eſt . Motui nanque mo- A R G Y
tus contrarius eſt, aut quies. At corruptio contrarium eſt
generationi .*

*Neque iam corruptio motus eſt. Contrarium enim mo
tui motus eſt aut quies . Corruptio autem generationi con-
trarium eſt .*

Probat quod corruptio non ſit motus: quia motui
nihil contrariatur niſi motus vel quies: ſed corruptio-
ni contrariatur generatio,quę neque eſt motus,neque
quies,vt oſtenſum eſt,ergo corruptio nunc eſt motus.
Deinde cum dicit .

*Cum autem omnis motus ſit quędam mutatio:tres verò A R G Y.
ſint mutationes quas diximus,quarum duę , quæ in contra
dictione conſiſtunt, generatio inquam, atque corruptio mo-
tus non ſint,(vt oſtendimus) motum enim eſſe ſolum muta
tionem neceſſe eſt , quæ è ſubiecto ad ſubiectum accedit ur.
Subiecta verò aut contraria ſunt aut media. etenim priua-
tio ponitur contrarium . Ac qui nudum & album, ac ni-
grum affirmatione ſignificantur .*

T.c.9. *Quoniam autem motus mutatio quadam eſt, mutationes autem tres ſunt dictæ. Harum autem, quæ ſunt ſecundũ generationem, & corruptionem, non ſunt motus. hę autem ſunt ſecundum contradictionem. neceſſe eſt ex ſubiecto in ſubiectum mutationem, motum eſſe ſolum. Subſtantia autẽ, aut contraria aut media ſunt. etenim priuatio ponitur contrarium, & monſtratur affirmatione nudum, & album & nigrum.*

Concludit ex præmiſsis, q̃ reſidua pars ſupra poſitæ
diuiſionis ſit motus. Cũ.n. motus ſit quædam mutatio
nis ſpecies: quia in eo eſt aliquid poſt aliud, quod ſupra
dixit ad rationem mutationis pertinere: motus autem
neque eſt generatio neque corruptio, quæ ſunt muta-
tiones ſecundum cõtradictionem. relinquitur ex neceſ
ſitate, cum nõ ſint niſi tres ſpecies mutationis, quod
motus ſit mutatio de ſubiecto in ſubiectum. Ita tamẽ
quod per § duo ſubiecta §. i. per duo affirmata, intelliga-
mus contraria aut media: quia etiam priuatio quod-
dammodo, eſt contrarium, & quandoque ſignificatur
affirmatiuẽ, vt nudum, quod eſt priuatio, & album &
nigrum, quæ ſunt contraria.

LECTIO III.

Nullam motus ſeu mutationis ſpeciem in ſubſtantia, nec in Ad aliquid, nec in actione & paſsione per ſe eſſe, multiplicibus rationibus oſtenditur.

ARGY. *Si igitur prædicamenta diuiſa ſint, & aliud ſit ſubſtantia, aliud, quãtitas, aliud qualitas, aliud vbi aliud ad aliquid, aliud actio, aliud paſſio tres eſſe motus neceſſe eſt, quãtitatis, qualitatis, & loci.*

Si igitur prædicamenta diuiſa ſunt, ſubſtantia, & qualitate, & vbi, & quando, & ad aliquid, & quantitate, & facere, & pati, neceſſe eſt tres eſſe motus, & eum qui quantitatis, & eum qui qualitatis, & eum, qui ſecundum locum.

Poſtquam Philoſophus diuiſit mutationem in gene
rationẽ, & corruptionẽ, & motum, hic ſubdiuidit mo-
tum in ſuas partes. Et quia oppoſitorum eſt eadẽ ſcien
tia, primo aſsignat ſpecies motus: ſecũdo oſtẽdit quot
Secunda. modis immobile dicatur. ibi § Immobile autem. § Circa
30.c. primum duo facit. Primo ponit quandã conditionale,
per quam accipitur diuiſo motus in ſuas partes: ſecũdo
manifeſtat conditionalem præmiſſam. ibi. § Secundum
ſubſtantiam autem. § Cõcludit ergo ex præmiſsis, q̃ cũ
motus ſit de ſubiecto in ſubiectum, ſubiecta autẽ ſunt
in aliquo genere prædicamentorum: neceſſe eſt q̃ ſpe-
cies motus diſtinguãtur ſecundum genera prædicamẽ
torum: cum motus denominationem & ſpeciem à ter-
T.c.10. mino trahat, vt ſupra dictum eſt. Si ergo prędicamenta
ſunt diuiſa in decem rerum genera, ſ. ſubſtantiã, & qua
litatem &c. vt dictum eſt in libro Prædicamentorum,
T.c.14. & in Quinto Metaphyſicę, & in tribus illorum inuenia
tur motus, neceſſe eſt eſſe tres ſpecies motus, ſ. motus
qui eſt in genere quantitatis, & motus, qui eſt in gene-
re Qualitatis, & motus, qui eſt in genere vbi, q dicitur
ſecundum locum. Qualiter autem motus ſit in iſtis gẽ
neribus, & pertineat motus ad prædicamentum actio-
nis & paſsionis, in Tertio dictum eſt. Vnde nunc breui
ter dicere ſufficiat quòd quilibet motus eſt in eodem
genere cum ſuo termino, nõ quidem ita quod motus,
qui eſt ad qualitatem, ſit ſpecies qualitatis, ſed per redu
ctionem. Sicut. n. potentia reducitur ad genus actus;
propter quod motus, qui eſt actus imperfectus, reduca
tur ad genus actus perfecti. Secũdum autem quòd mo
tus cõſideratur, vt eſt in hoc ab alio, vel ab hoc in aliud
ſic pertinet ad prædicamentum actionis & paſsionis.
Secundo ibi.

Subſtantia verò motus non eſt, propterea quòd nihil ſubſtantia contrarium eſt. ARGY.

Secundum ſubſtantiam autem non eſt motus; eo quod nullum entium eſt ſubſtantiæ contrarium. T.c.1.

Manifeſtat conditionalẽ premiſſam. Et primo oſtẽ
dit quòd in alijs generibus à tribus prędictis nõ poteſt
eſſe motus; ſecũdo oſtendit quomodo in iſtis tribus gẽ
neribus motus ſit. ibi § Quoniam autem neque ſubſtan T.c.18.
tiæ. § Circa primum tria facit. quia primo oſtẽdit, q̃ in
genere ſubſtantiæ non eſt motus. ſecundo quòd nec in
genere ad aliquid ibi. neque eſt in ad aliquid. Tertio q̃ Infra.
nec in genere actionis & paſsionis, ibi § neque agentis, Tertia. 10.
neque patientis. § Premittit autem tria prædicamẽta, ſ.
quando, & ſitum, & habere. Quando, n. ſignificat in tẽ
pore eſſe, tempus autem menſura motus eſt: vnde per q̃
rationem nõ eſt motus in actione, & paſsione, quę per
tinet ad motum, eadem ratione nec in quãdo. Situs au
tem ordinem quendam partiũ demonſtrat, ordo verò
relatio eſt, vnde ſicut in ad aliqd nõ eſt motus, ita nec
in ſitu. Et ſimiliter Habere dicitur ſecundũ quandam
habitudinem corporis ad id, quod ei adiacet: vnde in
his non poteſt eſſe motus, ſicut nec in relatione. Quod
ergo motus nõ ſit in genere ſubſtantię, ſic probat. Om
nis motus eſt inter contraria, ſicut ſupra dictũ eſt ſed
ſubſtantię nihil eſt contrarium: ergo ſecundum ſubſtã
tiã non eſt motus. Habet autem dubitationem quod T.c.25.
hic dicitur, propter hoc q̃ idem Philoſophus dicit li- T.c.20.
bro ſecũdo de Generatione q̃ ignis eſt cõtrarius aquę:
& in Primo libro de Cœlo, dicitur q̃ Cœlũ non eſt ge-
nerabile nec corruptibile, quia non habet contrarium.
Vnde videtur relinquere, q̃ ea, quæ corrumpuntur, vel
ſunt contraria, vel ex contrarijs compoſita. Dicũt autẽ
quidam ad hoc, q̃ vna ſubſtãtia poteſt eſſe alteri cõtra
ria, vt ignis aquę, ſecundum ſuam formam, non ſecun
dum ſuum ſubiectum. Sed ſm hoc probatio Ariſtot. T.c.23
non valeret, ſufficeret. n. ad hoc quod motus ſit in ſub- T.c.6.
ſtantia, q̃ formæ ſubſtantiales ſint cõtrariæ. Eſt. n. mõ
tus de forma in formam, quia & in alteratione ſubie-
ctum non eſt contrarium ſubiecto, ſed forma formæ.
Et ideo aliter dicẽdum, quòd ignis eſt contrarius aquę
ſm qualitates actiuas & paſsiuas: quæ ſunt calidum, fri
gidum, humidum, & ſiccũ, non autem ſm formas ſub
ſtantiales. Non. n. poteſt dici quod calor ſit forma ſub-
ſtantialis ignis, cum in alijs corporibus ſit accidens de
genere qualitatis. Quod. n. eſt de genere ſubſtantię, nõ
poteſt eſſe alicui accidens. Sed hęc etiam reſponſio dif-
ficultatem patitur. Manifeſtum eſt. n. q̃ propriæ paſsio
nes cauſantur ex principijs ſubiecti, quæ ſunt materia
& forma. Si igitur proprię paſsiones ignis, & aquę ſunt
contrariæ, cum contrariorum ſint contrarię cauſæ: vi-
detur q̃ formæ ſubſtãtiales ſint contrariæ. Item in De
cimo Metaphy. probatur, q̃ omne genus diuiditur p
contrarias differentias, differentiæ autem ſumuntur à
formis, vt in Octauo eiuſdem libri habetur: videtur er
go q̃ ſit contrarietas in formis ſubſtantialibus. Dicen- Quocunq; in genere. eſt vna prima contrarietas ſecundum cõem contrarietatis, radicem non autem ſecundũ propriam rationem.
dum eſt igitur, quòd contrarietas differentiarum, quę
eſt in omnibus generibus, attenditur ſecundum com-
munem radicem contrarietatis, quæ quidem eſt excel
lentia, & defectus: ad quam oppoſitionem omnia con
traria reducuntur: vt in Primo huius habitum eſt. Om
nes. n. differentiæ diuidentes aliquod genus hoc modo
ſe habẽt, quòd vna earũ eſt vt abundans, & alia vt defi-
ciens reſpectu alterius. Propter quod Ariſtoteles dicit
in Octauo Metaphyſicæ quòd definitiones rerũ ſunt
ſicut numeri: quorum ſpecies variantur per additionẽ
& ſubtractionem vnitatis. Nõ autem oportet quod in
quolibet genere ſit contrarietas ſm propriam rõnem
huius, & illius ſpeciei, ſed ſolum ſm communẽ rationẽ
excellentiæ & defectus. Quia. n. contraria ſunt quę ma
xime diſtant: oportet quod in quocunq; genere inueni
tur cõtrarietas, qđ inueniãtur duo termini maxime di
ſtantes,

Quæ nam cõtrarietas attendenda ſit eo in genere in quo ſit motus.

ſtantes, inter quos cadunt omnia, quæ ſunt illius generis. Nec hoc ſufficeret ad hoc ꝙ in illo genere eſſet motus, niſi de vno extremo in aliud contingeret continuè peruenire. In quibuſdam ergo generibus hæ duæ conditiones deſunt, vt patet in numeris, quamuis.n. omnes ſpecies numerorum differant ſecundum excellentiam & defectum: tñ non eſt accipere duo extrema maximè diſtantia in illo genere. eſt.n. accipere minimum numerum, ſ. dualitatem, non tamen maximum. Similiter inter ſpecies numerorum non eſt continuitas, quia quælibet ſpecies numerorum formaliter perficitur per vnitatem, quæ indiuiſibilis eſt, & alteri vnitati non continua. Et ſimiliter ẽt eſt in genere ſubſtantiæ. Sunt.n. formæ diuerſarum ſpecierum abinuicem differentes ſm excellentiam & defectum, in quantum vna forma eſt nobilior alia: & propter hoc ex diuerſis formis poſſunt cauſari diuerſæ paſsiones, vt obiectum eſt: tamen vna forma ſpeciei ſecundum propriam ſuam rationem nõ habet contrarietatem ad aliam. Primo quia in formis ſubſtantialibus non attenditur maxima diſtantia inter aliquas duas formas, ita ꝙ ab vna earum non veniatur ordinatim niſi per media: ſed materia, dum exuitur vna forma, poteſt indifferẽter recipere diuerſas formas

T.c.24. abſq; ordine. Vnde Ariſt. dicit in Secundo de Generatione, ꝙ, cùm ex terra ſit ignis, non oportet ꝙ ſit tranſitus per media elementa. Secundo, quia cũ eſſe ſubſtantiale cuiuſlibet rei ſit in aliquo indiuiſibili, non poteſt aliqua continuitas attendi in formis ſubſtantialibus, vt motus continuus poſsit eſſe de vna forma in aliam ſecundum remiſsionem vnius formæ, & intentionem alterius. Vñ probatio Ariſtotelis, qua probat in ſubſtãtia non eſſe motum, quia non eſt ibi contrarietas, eſt demonſtratiua, & non probabilis tantum, vt Commentator innuere videtur. Licet poſsit & alia ratione probari quòd motus non eſt in ſubſtantia, quàm ſupra poſuit: quia, ſ. ſubiectum formæ ſubſtantialis eſt ens in potentia tantum. In qualitatibus autem tertiæ ſpeciei, manifeſtè apparet contrarietas ſecundum vtranq; rationem: & quia qualitates poſſunt intendi & remitti vt ſic poſſit eſſe continuus motus de qualitate in qualitatem: & quia inuenitur maxima diſtãtia in eo genere inter duo determinata extrema, ſicut in coloribus, inter album & nigrum: in ſaporibus, inter dulce & amarum: in quantitate autem & loco, alterum iſtorum manifeſtè inuenitur, ſ. continuitas: ſed aliud, ſcilicet maxima diſtantia determinatorum extremorum nõ inuenitur in eis, ſi ſecundum cõem rationem quantitatis, & loci accipiantur, ſed ſolum ſecundum quòd accipiuntur in aliqua re determinata: ſicut in aliqua ſpecie animalis vel plantæ eſt aliqua minima quãtitas, à qua incipit motus augmenti, & aliqua maxima, ad quã terminatur. Similiter etiam in loco inueniuntur duo termini maximè diſtantes, per comparationẽ ad motum aliquẽ, in quorum vno incipit motus, & in alium terminatur, ſiue ſit motus voluntarius naturalis, ſiue violentus. Scđo ibi.

A R G Y. *At neque in hiſce quæ ſunt ad aliquid: altero enim ſubeunte mutationem, alterum mutationem non eſt ſubiens, verè dici poteſt: quare motus ipſorum per accidens eſt.*

Neque eſt in ad aliquid. contingit enim altero mutato, verum eſſe alterum non mutari: quaré ſecundum accidens motus horum eſt.

Oſtendit quòd non eſt motus in genere ad aliquid. In quocunq;.n. genere eſt per ſe motus, nihil illius generis de nouo inuenitur in aliquo abſq; eius mutatione, ſicut nouus color nõ inuenitur in aliquo colorato, abſque eius alteratione: Sed contingit de nouo verum eſſe, aliquid relatiuè dici ad alterum altero mutato, ipſo tamen non mutato: ergo motus non eſt per ſe in ad aliquid, ſed ſolum per accidens, in quantum. ſ. ad aliq̃ mutationem conſequitur noua relatio: ſicut ad mutationem ſm quantitatem ſequitur æqualitas vel inæqualitas: & ex mutatione ſm qualitatẽ ſimilitudo & diſsimilitudo. Hoc autem quod hic dicitur, in quibuſdam nõ videtur habere difficultatem, in quibuſdam aũt ſic. Sunt.n. quædam relationes, quæ non ſunt aliquid realiter in eo, de quo prædicãtur: quod quidem quandoq; contingit ex parte vtriuſq; extremi, ſicut cum dr̃ idem eidem idem: hæc.n. idẽtitatis relatio in infinitum multiplicaretur, ſi quælibet res eſſet ſibi eadem per relationem additã. manifeſtum eſt.n. ꝙ quodlibet ſibiipſi eſt idem. Eſt ergo hæc relatio ſecundum rationem tãtum, in quantum, ſ. vnam & eãdem rem ratio accipit, vt duo extrema relationis. Et ſimiliter eſt in multis alijs. Quędam verò relationes ſunt, quarũ vna realiter eſt in vno extremo, & alia ſm rõnem tantum in altero, ſicut ſcientia & ſcibile. ſcibile.n. relatiuè dicitur, non quia ipſum refertur per aliquam relationem in ipſo exiſtẽtem, ſed quia aliud refertur ad ipſum, vt patet p Philoſophum in Quinto Metaphy. & ſimiliter eſt cum columna dicitur dextra in animali. Dextrum.n. & ſiniſtrum ſunt relationes reales in animali: quia in eis inueniuntur determinatę virtutes, In quibus huiuſmodi relationes fundantur. in columna autem non ſunt ſecundum rẽ, ſed ſecundum rationem tãtum: quia non habet prædictas virtutes, quæ ſunt fundamẽta harum relationum. Quędam verò relatiua ſunt, in quibus ex parte vtriuſque extremi inuenitur relatio realiter exiſtens, ſicut in æqualitate & ſimilitudine: in vtraq;.n. inuenitur quantitas vel qualitas, quæ eſt huius relationis radix: & ſimile etiam apparet in multis alijs relationibus. In illis igitur relationibus quæ non ponunt rem aliquam niſi in vno extremorum, non vr̃ difficile quòd mutato illo extremo, in quo relatio realiter exiſtit, de nouo dicatur aliquid relatiuè de altero, abſq; ſui mutatione: cũ nihil ei realiter adueniat. Sed in illis, in quibus relatio inuenit̃ realiter in vtroq; extremorum, videtur difficile ꝙ aliquid relatiuè dicatur de vno per mutationem alterius abſq; mutatione ſui: cũ nihil de nouo adueniat alicui abſq; mutatione eius cui aduenit. Vnde dicẽdum eſt, ꝙ ſi aliquis per ſuam mutationem efficiatur mihi ęqualis, me non mutato, iſta æqualitas primo erat in me quodammodo, ſicut in ſua radice, ex qua habet eſſe reale. ex hoc enim ꝙ habeo talem quantitatẽ, competit mihi ꝙ ſim æqualis omnibus illis, qui eandem quantitatem habẽt. Cum ergo aliquis de nouo accipit illam quantitatem, iſta cõmunis radix æqualitatis determinatur ad iſtum, & ideo nihil aduenit mihi de nouo per hoc ꝙ incipio eſſe alteri æqualis per eius mutationem. Tertio ibi.

Neq; item agentis eſt motus, ac patientis, neq; mouentis, ac eius quod mouetur quia motus, non eſt motus, neque generationis eſt generatio, neq; oĩno mutationis, mutatio. A R G Y.

Neq; agentis neq; patientis: neq; omnis quod mouetur aut mouentis: quia non eſt motus, motus, neque generationis generatio, neque omnino mutationis mutatio.

Probat ꝙ non ſit motus in genere Actionis & Paſsionis. Actio enim & paſsio non differunt ſubiecto à motu. ſed addunt aliquam rationem, vt in Tertio dictum eſt. Vnde idem eſt dicere quòd motus ſit in agere & pati: & quòd motus ſit in motu. Circa hoc ergo tria facit. Text.c.11. Primo proponit quod intendit. Scđo probat propoſitum ibi {Primum quidem cum cõtingit,} Tertio ponit quandam diſtinctionem ad propoſiti manifeſtationem. ibi. {Omnino autem quoniam mouetur.} Dicit T.c.17. ergo primo, quòd ſicut motus nõ eſt eius, quod eſt aliquid, ita ẽt non eſt agentis & patientis, neque etiam, vt abſolutè loquamur, eſt mouentis aut moti: quia non poteſt eſſe quòd aliquis motus ſit alicuius motus, neq; quòd generatio ſit generationis, quæ ſunt ſpecies mutationis: neq; etiam quòd mutationis ſit mutatio, quę eſt genus eorum, & etiam corruptionis. Secundo ibi.

Motus

ARGY. *Motus enim dupliciter motus eſſe poteſt. Aut vt ſubiecti, vt homo mouetur, quia ex albo in nigrum mutatur. Et motusne igitur hoc modo, aut caleſit, aut frigeſit, aut mutat locum, aut accreſcit, aut decreſcit? at hoc fieri nequit. Mutatio nanque non ſubit rationem ſubiecti. Aut hoc ipſo quòd aliquod aliud ſubiectum ex vna mutatione ad aliam mutationis ſpeciem, perinde vt homo ex ægritudine ad ſanitatem mutatur. At neq; hoc eſſe poteſt, niſi per accidens. hic enim motus ex alia forma in aliam eſt mutatio, & generatio & corruptio modo eodem, hoc excepto, has quidem ad ſic oppoſita eſſe: motum autem non ſimiliter. Simul igitur in morbum è ſanitate mutatur, & ex hac ipſa mutatione ad aliam. Patet igitur cum ægrotauerit ad quamuis fore mutatum. quieſcere nanque poteſt. Et inſuper non ad quamuis ſemper, & illam, ex aliquo nimirum in aliquod aliud erit. Quare & oppoſita ſanatio erit. non ergo motus eſt motus niſi per accidens. velut ſi ex recordatione in obliuionem mutatur, quia cui illud ineſt, id interdum in ſcientiam, interdum in ſanitatem mutatur.*

T.c.11. *Primum enim contingit dupliciter motus eſſe motum. Aut ſicut ſubiecti, vt homo mouetur, quia ex albo in nigrũ mutatur, an ſic & motus, aut caleſcit aut frigeſcit, aut locum mutat, aut augmentatur, aut diminuitur? Hoc autem impoſſibile eſt. Non enim ſubiectorum aliquid eſt mutatio.*

T.c.12. *Aut ex eo, quia, aliquod aliud ſubiectum ex mutatione mutatur in alteram ſpeciem, vt homo ex ægritudine in ſanitatem. Sed neque hoc poſſibile eſt niſi ſecundum accidens. Hic enim motus ex alia ſpecie in aliam mutatio eſt: & generatio & corruptio ſimiliter, præter quòd hæ ſunt in oppoſita ſic, motus autem non ſimiliter. Similiter igitur mutabitur ex ſanitate in ægritudinem, & ex ipſa hac mutatione, in aliam. Manifeſtum autẽ quòd cum infirmetur mutatus erit in quamlibet, contingit enim quieſcere. Et amplius, non in contingentem ſemper: & illa, ex quodam in quoddam alterum eſt. Quare & oppoſita erit ſanatio, ſed ſecũdum quod accidit, vt ſi ex recordatione in obliuionem mutatur. quoniã cui ineſt, illud mutatur aliquando in ſcientiam, aliquando verò in ſanitatem.*

Probat quòd mutationis non poſsit eſſe mutatio: & hoc per ſex rationes. Quarum prima eſt. quia, ſi mutationis ſit mutatio, hoc poteſt intelligi dupliciter. vno modo vt mutatio ſit mutationis ſicut ſubiecti, qđ mouetur: ſicut aliqua mutatio eſt hominis, quia hõ mouetur, puta, de albedine in nigredinem. Sic ergo põt intelligi quòd motus aut mutatio ſit mutationis, aut motus vt ſubiecti: ita. ſ. quòd motus aut mutatio moueať, puta quòd caleſcat aut infrigidetur, vel moueatur ſm locum, aut ſm augmentum & diminutionem. Sed hoc eſt impoſsibile, quia mutatio non eſt de numero ſubiectorum, cum non ſit ſubſtãtia per ſe ſubſiſtens. non ergo põt eſſe mutatio mutationis vt ſubiecti. Alio modo põt intelligi, vt ſit motus mutationis vt termini, ita. ſ. ꝙ aliquod ſubiectũ moueatur ex vna ſpecie mutationis in alteram, ſicut ex calefactione in infrigidationem, aut ſanationem: vt duæ mutationes intelligantur duo termini vnius mutationis, ſicut ægritudo, & ſanitas intelliguntur duo termini mutationis, cum hõ mutatur à ſanitate in ægritudinem. Sed nõ eſt poſsibile ꝙ aliqđ ſubiectum moueatur per ſe de mutatione in mutationem, ſed ſolum per accidens. Et ꝙ hoc non ſit poſſibile ꝑ ſe, probat dupliciter. primo quidem ſic. Omnis. n. motus eſt mutatio ab vna ſpecie determinata in aliam ſpeciem determinatam. & ſimiliter generatio & corruptio, quæ condiuiduntur motui, habent determinatos terminos. ſed eſt differẽtia in tantum quòd generatio & corruptio ſunt in terminum oppoſitum {ſic}. i. ſm contradictionem: ſed motus eſt in terminum oppoſitum {non ſimiliter} ſed ſm cõtrarietatem. Si igitur aliquod ſubiectum mutetur de mutatione in mutationẽ, puta de ægrotatione in dealbationem: ſimul dum mutatur ſubiectum de ſanitate in egritudinem, mutabitur etiam ex hac mutatione in aliam. Dum enim ſubiectũ adhuc eſt partim in termino à quo, mouetur in terminum ad quem: ſicut dum aliquis habet aliquid de ſanitate, mouetur ad ægritudinem. Si ergo motus de ſanitate in ægritudinem ſit terminus à quo alicuius motus, dum adhuc durat iſta mutatio, qua. ſ. aliquis mutatur de ſanitate in ægritudinem, ſimul mutabitur ſubiectũ de hac mutatione in aliam, quæ ſuccedit in ſubiecto huic mutationi. Manifeſtum eſt autem, ꝙ quando prima mutatio fuerit terminata, ſ. cum iam quis ex ſanitate mutatus eſt in ægritudinem, poterit deinceps ſuccedere ſibi quæcunq; alia mutatio. Nec hoc eſt mirum, quia cõtingit terminata prima mutatione, ſubiectum quieſcere, & nulla mutatione mutari, & eadẽ rõne contingit quòd mutetur alia quacũq; mutatione. Si igitur eſt aliquis motus de prima mutatione in ſecundã mutationem, quę ſuccedit in ſubiecto, ſequeť quòd motus ſit de prima mutatione in quãcunq; aliam indeterminatè. Et hoc eſt contra rõnem motus per ſe: quia oĩs motus eſt de determinato ad determinatum terminũ. non. n. corpus mouetur per ſe de albo in quodcunque, ſed in nigrum aut medium. Patet ergo quòd duę mutationes non ſunt per ſe termini mutationis alicuius. Secundo aũt probat idem per aliam rõnem. Quia ſi mutatio quædam per ſe eſt de mutatione præcedente in mutationem ſubſequentem, nõ oportet quòd ſemper ſit mutatio in mutationem {contingentem}. ſ. quam contingat ſimul eſſe cum mutatione præcedente: ſicut dealbatio ſimul põt eſſe cum ægrotatione, ſed ſanatio non põt ſimul eſſe cum ægrotatione, quia ſunt contrariæ mutationes. Contingit tñ quòd ægrotationi ſuccedat in eodẽ ſubiecto ſicut dealbatio, ita & ſanatio. Et hoc eſt quod dicit quòd mutatio, quę poniť eſſe de vna mutatione in aliam, non ſemper eſt in mutationẽ contingentem, cum quandoq; ſuccedat non cõtingens. Et illa etiam mutatio non contingens eſt {ex quodam in quoddam alterum}. i. inter duos alios terminos, quare iſta mutatio non contingens, in quam aliquis mutatur de ægrotatione, erit ſanatio oppoſita ægrotationi. Qđ autem hoc ſequatur inconueniẽs, patet ex propoſitione ſupra inducta, ſ. quòd ſimul dũ eſt prima mutatio, mutabitur in ſecundam. ſimul ergo dum aliquis mouetur ad ægritudinẽ, mutabitur ad ſanationẽ. Sanationis autem terminus eſt ſanitas: eſt. n. de quodam in quoddam aliud, vt dicit. Vnde relinquitur, quòd ſimul, dum aliquid mouetur ad ægritudinem, moueatur ẽt ad ſanitatem: quod eſt moueri ad duo contraria ſimul & intendere ea ſimul: quod eſt impoſsibile. Sic igitur manifeſtum eſt, quòd nulla mutatio eſt per ſe de vna mutatione in aliam. Sed ꝙ hoc contingat eſſe per accidens, vt ꝑmiſit, manifeſtat ſubdens: quòd per accidens hoc contingit, ſicut qñ ſubiectum nunc mutatur vna mutatione, & poſtmodum alia; puta ſi aliquid dr mutari ꝑ accidens de recordatione in obliuionem, vel in quancunq; aliam mutationem. quia ſubiectum mutationis qñq; mutatur in ſcientiam, quandoq; in aliquid aliud, puta in ſanitatem. Secundam rationem ponit ibi.

Præterea, ſi mutationis eſt mutatio, generationisq; generatio, in infinitum erit abitio. Neceſſe eſt autem & prioremeſſe, ſi poſterior erit: veluti, ſi generatio ſimplex aliquando fiebat, & ipſum fiens fiebat. Quare nondum erat fiens ſimpliciter, ſed aliquod fiens, atque tum fiens: & hoc rurſus aliquando fiebat. Quare nondum erat tum fiẽs. Cum autem infinitorum primum quicquam nõ ſit, primum ipſum non erit. quare neque id erit quod hæret. Impoſſibile eſt igitur generari quicquam, moueri, aut mutari. ARGY.

Amplius autem in infinitum vadit, ſi erit mutationis T.c.13.

mutatio,

mutatio, & generationis generatio. Neceſſe eſt igitur eſſe primam, ſi vltima erit, vt ſi ſimpliciter generatio fiebat aliquando, & quod fit, fiebat. Quare nondum erat quod fit ſimpliciter, ſed aliquid cum fit & factum eſt iam, & iterum fiebat hoc aliquando. quare nondum erat tunc, quod fit. Quoniam autem infinitorum non eſt primum. non erit quid vltimum: quare neque habitum: neque fieri igitur, neque moueri poſſibile eſt, neque mutari nihil.

Secũda rõ. Præmittit duas conditionales. Quarum prima eſt, ꝙ ſi mutatio eſt mutationis, vel generationis generatio. quocunque modo neceſſe eſt procedere in infinitum: quia eadem ratione generatio ſecunda habebit aliã generationem, & ſic in infinitum. Secunda conditionalis eſt, quòd ſi ordinentur hoc modo generationes, & mutationes, quòd mutatio ſit mutationis, & generatio generationis ſi vltima mutatio vel generatio erit, neceſſe eſt quòd prima ſit. Hanc autem ſecundam conditionalem ſic probat. Sit. n. aliquid, quod generetur ſimpliciter, puta ignis: ſi generationis eſt generatio, oportet dicere, quòd & iſta ſimpliciter generatio aliquãdo generabatur, & hoc ipſum fieri fiebat: cum aũt fiebat ipſa generatio nondum erat, illud quod generatur ſimpliciter, ſ. ignis, quia aliquid non eſt dum fit, ſed quãdo iam factum eſt, tunc primo eſt: quandiu ergo fiebat generatio ignis, ignis nondum erat factus: nondum ergo erat. & iterum ipſa generatio ſuæ generationis eadem rõne aliquando fiebat: & ſicut quando fiebat generatio ignis, nondum erat ignis, ita ſequitur quòd quãdiu fiebat generatio generationis ignis, nondum eſſet generatio ignis: ex quo manifeſtũ eſt quòd generatio ignis eſſe nõ poteſt niſi completa ſua generatione: & eadem rõne nec illa, niſi fuerit præcedens, & ſic vſq; ad primã. Si ergo non fuerit prima generatio, nõ erit vltima, quę eſt generatio ignis: ſed, ſi procedat̃ in generationibus in infinitum, nõ eſt accipere primam mutationem, vel generationẽ, quia in infinitis non eſt primum: vnde ſequit̃ quòd neq; ſit {habitum} .i. conſequenter ſe habens in generationibus, & mutationibus. Si aũt nõ ſit aliqua generatio nec mutatio, nihil fit neque mouetur. Si ergo generationis ſit generatio & mutationis ſit mutatio, nihil fit neque mouetur. Eſt autem attendendum, quòd hæc rõ non excludit quin mutatio poſſit ſequi mutationem per accidens in infinitum: quod oportet dicere ſecundum opinionem Ariſt. qui poſuit motum æternum. Sed intendit oſtẽdere, ſicut prius dictum eſt, quòd mutatio non ſit mutationis per ſe in infinitũ. Sic enim poſtrema dependerent ex infinitis pręcedẽtibus, & nunquàm finirentur. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea eiuſdem eſt contrarius motus & quies: inſuper, & generatio atque corruptio. Quare ipſum fiens tunc corrumpitur, cum ſit fiens. neque enim ſtatim fiens: neque poſterius: ſit enim oportet, id quod corrumpitur.*

T.c.14. *Amplius eiuſdem motus contrarius eſt, & adhuc quies: & generatio, & corruptio. Quare & quod fit (cum fiat quod fit) tunc corrumpitur. neque enim cum mox fit neque poſterius: eſſe enim oportet quod corrumpitur.*

Tertia rõ. Quæ talis. Eidem motui contrariatur & motus & quies; ſicut aſcenſioni contrariatur deſcenſus & quies in loco inferiori. & ſimiliter generatio & corruptio cõtrariantur; contraria aũt nata ſunt fieri circa idem; ergo quicquid generatur poteſt corrumpi. Sed, ſi generationis eſt generatio; oportet quòd generatio generetur: ergo generatio corrumpitur. Sed quod corrumpitur oportet eſſe, ſicut. n. generatur quod non eſt, ita corrumpitur quod eſt. ergo oportet quòd {cum fiat quod fit} id eſt, cum generatur aliquid generatione exiſtẽte, tunc ipſa generatio corrumpatur: non quidem ſtatim cum generatio deſierit, neq; iterum in poſteriori tẽpore, ſed ſimul. quod vr̃ inconueniens. Eſt autem conſiderandum, quòd generatio eſt vt terminus eius quod generatur ſicut ſubſtantia: quia generatio eſt tranſmutatio ad ſubſtantiam: quod autem eſt in generationis ſubiectum, non eſt id quod generatur, ſed materia eius. Vnde Ariſt. non recedit à ſuo propoſito; quo intendebat oſtendere, quòd mutatio non eſt mutationis, vt termini. Quartam rationem ponit ibi.

Præterea & ei quod generatur, & ei quod mutatur, materiam ſubeſſe oportet. Erit igitur, vt alterabile corpus eſt aut anima, ſic aliquid id quod fit motus, vel generatio. Et aliquid rurſus ad quod mouentur. Oportet enim huius ex hoc ad hoc motum aliquid eſſe, non motum vel generationem. ARGY.

Amplius oportet materiam ſubeſſe, & ei quod fit, & ei, quod mutatur. Quæ igitur erit materia? ſicut alterabile, vt corpus aut anima, ſic aliquid quod ſit motus aut generatio. Et iterum aliquid, in quod mouetur. Oportet enim aliquid eſſe huiuſmodi ex hoc in hoc motum; non motum aut generationem. T.c.15. T.c.16.

Quæ talis eſt. In omni generatione oportet eſſe aliq̃ materiam, ex qua fiat illud quod generatur, ſicut in oĩ mutatione oportet eſſe aliq̃ materiam vel ſubiectum, vt in alteratione ſubiectum eſt corpus, quãtum ad corporales alterationes, & anima quantum ad animales. ſi ergo generatio generetur, oportet quòd ſit aliqua materia ipſius generationis, quę. ſ. in ſpeciem generationis tranſeat: ſicut materia ignis generati, trãſit in ſpeciem ignis: & talem materiam non eſt aſsignare: Ponit etiã ſub eadem ratione aliud medium: quia. ſ. in qualibet generatione vel mutatione oportet eſſe aliquem terminum, in quem aliquid mouetur: & huiuſmodi terminum oportet eſſe hoc aliquid demonſtratum vel determinatum: huiuſmodi autem non eſt nec motus, neq; generatio. Non eſt ergo poſsibile, quòd gñationis, aut motus ſit aliqua generatio. Quintam rõnem ponit ibi. Quarta rõ.

Et inſuper quo pacto erit? no enim generatio perceptionis, erit perceptio. Quare neque generationis erit generatio, neque quædam cuiuſdam. ARGY.

Similiter autem, & quomodo erit? non enim erit doctrina, doctrinæ generatio. Quare neque generationis generatio: neque quædam, cuiuſdam.

Quæ talis eſt. Sicut ſe habet genus ad genus, ſic & ſpecies ad ſpeciem. ſi igitur generationis ſit gñatio, oportebit quod, & iſ doctrinę generatio, ſit doctrina. Sed hoc apparet manifeſtè falſum. Doctrina enim eſt generatio ſcientiæ, & non generatio doctrinæ: ergo nec generationis poteſt eſſe generatio. Sextã rationem ponit ibi. Quinta rõ.

Præterea ſi tres mutationis ſpecies ſunt, ſubiectam naturam harum aliquam eſſe, & eã, in quam mouentur neceſſe eſt. Veluti lationem alterari aut ferri neceſſe eſt. ARGY.

Amplius, ſi tres ſpecies ſunt motus harum aliquam neceſſe eſt eſſe ſubiectam naturam, & in quam mouetur. Loci ergo mutationem alterari aut ferri continget. T.c.17.

Quæ talis eſt. Si mutationis ſit mutatio vel ſicut ſubiectum vel ſicut termini, cum tres ſint ſpecies motus. ſ. motus in vbi, & motus in quãtitate, & qualitate, ſequetur quòd vna harum ſpecierum poſſit eſſe ſubiectum alterius, & terminus etiam ſuiipſius. Sequeretur ergo ꝙ loci mutatio alteretur, vel etiam feratur ſm̃ locum, quę quidem euidentius apparent incõuenientia in ſpeciali quàm in cõmuni. Non ergo dicendum eſt ꝙ mutationis ſit mutatio, aut generationis generatio. Tertio ibi. Sexta rõ.

Omnino autem, cum omne quod mouetur trifariam moueatur, aut quia per accidens moueatur, aut quia pars aliqua mouetur, aut quia per ſe mouetur: per accidens duntaxat mutari mutatio poteſt. veluti ſi is, qui ſanatur, currit vel diſcit. At eam, quæ eſt per accidens, iamdudum omiſimus. ARGY.

Omnino autem, quoniam mouetur omne quod mouetur

triplicater,

tripliciter, aut in eo quod eſt ſecundum accidens. aut quia pars aliqua, aut quia per ſe: ſecundum accidens ſolum con tingit mutari mutat onem, vt ſi qui ſanus fit, currat aut diſcat H c autem ſecundum accid ns dim ſimus olim.

Oſtẽdit quõ poſsit eſſe mutationis mutatio,& dicit ꝙ cum tripliciter aliquid moueatur, (vt ſupra eſt dictum,) vel ſecundum accidens, vel ſecundum partem, vel per ſe, ſolummodo per accidens contingit mutari mutationem: in quantum.ſ.ſubiectũ mutationis mutaſ,puta ſi aliquis dum fit ſanus currat aut diſcat,tũc.n. ſanatio curret aut diſcet per accidẽs,ſicut muſicus ędificat.Sed de eo quod mouetur per accidens, non inten dimus nunc tractare,hoc.n.ſupra iam prætermiſimus.

LECTIO. IIII.

Motus propriè tribus tantum in generibus eſſe dicitur, Quot item modis ſumatur immobile, oſtenditur.

ARGY. *Cum autem neque in ſubſtantia, neque in relatione,neq; in actione, paſsioneue ſit motus, reſtat in qualitate, quantitate, ac vbi, tantummmodo motum eſſe: in vnoquoque namque iſtorum, contrarietas eſt.*

T.c.18. *Q Voniam autem neque ſubſtantiæ, neque ipſius ad aliquid, neque ipſius facere aut pati, relinquitur ſecundum quale, aut quantum, & vbi, motum eſſe ſolum: in vnoquoque enim horum eſt contrarietas.*

Oſtenſo quòd non eſt motus in ſubſtantia,neque in ad aliquid, neque in actione & paſsione, concludit in quibus generibus ſit motus. Et circa hoc tria facit.Primo inducit concluſionem intentam.Secundo oſtendit qualiter ſit motus in vnoquoq; triũ generum.ibi.{Motus quidem igitur.} Tertio remouet quandam dubita Infra. tionem.ibi. {Quæ autem eſt in eadem ſpecie.} Dicit er T.c.19. go primo,quod cum motus non ſit nec in ſubſtantia, nec in ad aliquid,nec in facere & pati, vt oſtenſum eſt, Relinquitur quòd motus ſit ſolum in iſtis tribus generibus,ſcilicet qualitate,& quantitate,& vbi: qa in vnoquoque horum generum contingit eſſe contrarietatẽ, quam requirit motus. Quare autem prætermittat tria genera ſcilicet quando,ſitum, & habere: & quomodo in iſtis tribus generibus, in quibus eſt motus, ſit contrarietas, ſupra oſtenſum eſt. Secundo ibi.

ARGY. *Is igitur motus,qui in qualitate eſt,alteratio ſit.hoc.n. commune nomen poſitum eſt. Atque qualitatem non eam dico, quæ in ſubſtantia eſt (eſt enim & differentia qualitas) ſed eam quæ eſt paſſiua,qua quippiam pati dicitur,aut impaſſibile eſſe.*

Motus igitur ſecundum quale, alteratio ſit.huic.n.alludit commune nomen. Dico autem quale non in ſubſtantia: (& namque differentia quale eſt) ſed quod paſsiuum, ſecundum quod dicitur pati,aut impaſsibile eſſe.

Oſtendit qualiter ſit motus in prædictis generibus. Et primo qualiter ſit in qualitate. Secundo qualiter in quantitate.ibi. {Qui verò ſecundum.} Tertio qualiter in vbi.ibi. {Qui autem ſecundum locum.} Dicit ergo primo quòd motus,qui eſt in qualitate, vocatur altera tio.Huic.n.generi alludit hoc commune nomẽ, quod eſt alteratio. Nam alterum ſ. let dici ꝙ differt ſecũdum qualitatem. Loquimur autem nunc de qualitate non ſecundum quòd quale inuenitur in genere ſubſtantię, ſecundum quòd differentia ſubſtantialis dr̃ prædicari in eo quod quale: ſed de quali paſsiuo, quod continet in tertia ſpecie qualitatis, ſecũdum quod quale dicitur aliquid pati aut non pati,vt calidum & frigidum, albũ & nigrum,& huiuſmodi. In his enim contingit eſſe alterationem, vt in Septimo probabitur. Secundo ibi.

Hic autem,qui eſt in quantitate, communi quidem nomine caret: habet autem earum partium,in quas diffunditur, nomina: quarum altera Accretio, alia Decretio nuncupatur. Ea quidem, quæ ad perfectam acceditur magnitudinem, Accretio: ea verò,quæ ex hac receditur, Decretio.

Qui verò ſecundum quantum, ſecundum commune quidem innominatus eſt, ſed ſecundum vtrunque Augmentũ & Decrementum. qui autem eſt in perfectam magnitudinem, Augmentum eſt: qui verò ex hac, Decrementum.

Oſtendit quomodo ſit motus in quantitate.& dicit quòd motus,qui eſt in quantitate, non eſt nominatus ſm̃ ſuum genus, ſicut alteratio: ſed nominatur ſecundum ſuas ſpecies, quæ ſunt augmentum, & decrementũ.Motus.n.qui eſt ab imperfecta magnitudine ad perfectã vocatur augmentum: qui verò eſt à perfecta magnitudine in imperfectã vocatꝰ decrementũ.Tertio ibi.

At is qui eſt in loco,& communi nomine caret, & pro- ARGY. *prio.latio autem communi nomine nuncupetur, quanquam ea ſola propriè ferri dicuntur,in quibus cùm mutant locũ, non eſt ſitum ſtare: & quo loco ſeipſa non mouerint.*

Qui autem eſt ſecundum locum,& ſecundum proprium & commune innominatus eſt.ſit autem latio vocatus quod commune eſt.quamuis dicantur ferri hæc ſola propriè,quæ non in ſeipſis ſit ſtare mutantibus locum, & quæcunque non ipſa ſeipſa mouent ſecundum locum.

Oſtendit qualiter ſit motus in vbi.& dicit quòd motus ſecundum locum non habet nomen cõe generis, neq; nomina propria ſpecierum, ſed impoſitum eſt ei nomen cõe vt vocetur latio: quamuis hoc nomen ſit proprium omnino motus localis in communi. Illa.n. ſola dicuntur propriè ferri, quæ ſic mouentur ſm̃ locum, quòd non eſt in poteſtate eorum ꝙ ſtent.& huiuſmodi ſunt illa,quę non mouentur à ſeipſis ſm̃ locũ, ſed ab alijs.Ideo autem imponi potuit nomen commune motui in qualitate. quia qualitates ſunt contrariæ ſm̃ propriam rationem ſuarum ſpecierum: ſm̃ quas continẽtur ſub genere qualitatis. Cõtrarietas autem in quantitate nõ eſt ſecundum rationem ſuarum ſpecierum,ſed ſecundum perfectum & diminutum, vt ſupra dictum eſt, & ſecundum hoc denominantur ſpẽs. Sed in loco eſt contrarietas ſolum per comparationem ad motum,reſpectu cuius duo termini maxımè diſtant:& ideo quia iſta contrarietas eſt ſecundum.id, quod omnino extraneum eſt ab hoc genere: non potuit motus, qui eſt in hoc genere,habere nomen, neq; in generali, neque ſecundum partes. Deinde cum dicit.

Mutatio autem ea, quę eſt eadem in forma ad magis ac ARGY. *minus tale,alteratio eſt. Ea namq; mutatio,quæ ex contrario ad contrarium itur, aut ſimpliciter aut aliqua ex parte motus utrorum eſt. Nam, ſi ad minus tale; acceditur ad contrarium: ſi ad magis vt ex contrario in ipſum mutari dicetur. Nihil enim intereſt aliqua ex parte quippiam, an abſolutè mutetur.attamen aliqua ex parte eſſe ipſa contraria oportebit. Eſt autem ex eo magis minuſuè tale, quia plus aut minus ineſt contrarij, & non ineſt.*

Quæ autem eſt in eadem ſpecie mutatio,in magis & mi- Text.c 19. *nus alteratio eſt. Quæ n.ex contrario & aut in contrariũ, motus eſt,aut ſimpliciter,aut ſic. In minus quidem.n vadent,in contrarium dicetur mutari: in magis aũt,tanquam ex contrario in ſeipſum. Differt.n.n hil ſic mutari,aut ſimpliciter: niſi quòd ſic oportebit contraria eſſe.Magis autem & minus eſt quo plus aut minus contrarij ineſt, aut non.*

Manifeſtat quoddam qđ poterat eſſe dubium,oſtendens ad quam ſpeciem motus reducatur mutatio, quæ eſt ſecundum magis & minus, puta cum aliquid de magis albo fit minus album,& è contrario.poſſet.n.alicui videri ꝙ reduceretur ad motũ augmenti & decrementi.Sed ipſe oſtẽdit ꝙ reducitur ad motum alterationis. & dicit ꝙ mutatio, quæ eſt in eadem ſpecie qualitatis, puta in albedine vel in magis,vel in minus,eſt alteratio. Et hoc probat per hoc ꝙ alteratio eſt mutatio de contrario in contrarium ſecundum qualitatem,quod con tingit

tingit dupliciter.§ Aut ſimp liciter. § cum aliquis mutatur da albo in nigrum , vel econtra. § aut ſic².ſ.quando aliquid mutatur de magis albo in minus albũ, & econtra . Et ꝙ ſic mutari ſit mutari de contrario in contrarium probat per hoc, ꝙ, cum aliquid mutatur de magis albo in minus album , poteſt dici mutari de contrario in contrarium, quia appropinquat ad contrarium.ſ.ad nigrum. cũ aũt mutatur aliquid de minus albo in magis album, idem eſt ac ſi mutaretur de cõtrario in contrarium, ſ.de nigro in ipſum album : ex hoc.n.fit magis album, quia magis recedit à nigro, & perfectius participat albedinem . Et nihil differunt quantum ad hoc ꝙ ſit alteratio , ꝙ mutetur aliquid de contrario in cõtrarium. § vel ſimpliciter, vel ſic§.i.ſm magis & minus: niſi quòd, quando mutatur aliquid ſimpliciter de cõtrario in contrarium, neceſſe eſt ꝙ ſint duo contraria in actu termini alterationis , vt album & nigrum. ſed mutatio ſecundum magis & minus eſt in quantũ eſt plus & minus de altero contrariorum, vel non eſt. Vlterius ibi.

A R G Y. *Ex his igitur, quæ dicta ſunt, patet motus has tres ſolas eſſe mutationes.*

Quòd quidem igitur hi tres ſoli motus ſunt, ex his manifeſtum eſt.

Concludit ex dictis tres ſolum prædictas ſpecies motus eſſe. Deinde cum dicit.

A R G Y. *Eſt autem immobile & id, quod moueri non poteſt, & id quod multo in tempore vix mouetur . Aut id , quod tardè admodum incipit. Et id inſuper, quod aptum eſt quidem vt moueatur, moueriq; poteſt, non tamen tunc cum eſt aptum, moueri & vbi, & quemadmodũ eſt aptum, mouetur; quod quidem ſolum immobilium quieſcere voco. Eſt enim motui contraria quies quare ſit, vt ipſa ſit priuatio ſuſceptiui.*

T.c. 20. Immobile quot dicatur modis. *Immobile autem eſt, & quod omnino impoſſibile eſt moueri, ſicut ſonus inuiſibilis . Et quod in multo tempore vix mouetur. Aut quod tardè incipit; quod dicitur grauiter mobile. Et quod aptum natum eſt moueri poteſtq; moueri, nõ mouetur autem tunc cum aptum natum eſt, & vbi, & ſic, quod quidem quieſcere voco , immobilium ſolum. Contrarium enim quies motui eſt . quare priuatio erit ſuſceptiui.*

Oſtẽdit quot modis dicitur immobile, & ponit tres modos . Primo.n.dicitur immobile illud , quod nullo modo eſt aptum natum moueri, vt Deus: ſicut dicitur inuiſibile quod non eſt natum videri, vt ſonus . Secundo modo dicitur immobile, quod difficile eſt moueri: & hoc dupliciter : vel quia poſtquam incæpit moueri mouetur tarde & cum magna difficultate , ſicut ſiquis dicat claudum immobilem, vel quia difficile eſt ꝙ incipiat moueri, & per multum tempus oportet adhoc laborare: ſicut ſi dicamus quòd aliquis mons vel aliquod magnum ſaxum , eſt immobile . Tertio modo dicitur aliquid immobile quod natum eſt moueri, & poteſt de facili moueri : non tamen mouetur quando natũ eſt moueri, & vbi & eo modo, quo natum eſt moueri & hoc ſolũ propriè dicitur quieſcere : quia quies eſt contraria motui. Et accipit hic contrarietatem largè, ſecundum quòd etiam includit priuationem. Vnde concludit, quòd oportet quòd quies ſit priuatio in ſuſceptiuo motus, contrarium enim & priuatio non eſt niſi in ſuſceptiuo ſui oppoſiti . Vltimo ibi.

A R G Y. *Quid igitur eſt motus, & quid quies, & quot ſunt mutationes, & quot motus, per ea quæ diximus , perſpicuum iam euaſit.*

T.c.21. *Quid quidem igitur eſt motus, & quid quiet . & quot mutationes & quales motus ; manifeſtum ex dictis.*

Epilogat quæ dicta ſunt . dicens manifeſtum eſſe ex dictis, quid ſit motus & quid quies , & quot ſint mutationes , & quales mutationes poſſunt dici motus.

L E C T I O V.

Quorundam terminorum, ſimul ſcilicet Separatim , Tangere, Medij, Conſequenter , & Habiti , ad motus vnitatem dignoſcendam vtilium , definitiones , & adinuicem comparationes proponuntur.

Poſt hæc dicamus, quid eſt Simul eſſe , & Seorſum , & quid Tangere , & quid Inter , & quid Deinceps , & quid Hærens, & Continuum , & quibus horum vnumquodque competere aptum eſt. A R G Y.

Poſt hæc autem dicamus quid eſt ſimul , & ſeparatim, & quid eſt Tangere, et quid eſt Medium, & Conſequenter, & quid Habitum ; & quid Continuum, & in qualibet re vnumquodque horum ineſſe aptum natum ſit.

Poſtquàm Philoſophus diuiſit mutationem & motum in ſuas ſpecies, hic procedit ad determinãdum de vnitate & contrarietate motus in ſuas ſpecies . Et circa hoc duo facit. Primo præmittit quædam neceſſaria ad ſequentia , ſecũdo proſequitur principale propoſitum. ibi § Vnus autem motus.§ Circa primum tria facit. Primo dicit de quo eſt intentio, Secundo exequitur propoſitum.ibi § Simul igitur. § tertio recapitulat ibi § Quid quidem igitur.§ Dicit ergo primo quòd dicendum eſt poſt prędicta, quid eſt ſimul, & quid eſt extraneum vel ſeparatum, & quid eſt tangere , & quid eſt medium, & quid eſt conſequenter , & quid habitum , & quid continuum , & in quibus hæc nata ſunt eſſe. Præmittit autem hæc, quia horum definitionibus vtitur in demonſtrationibus conſequentibus per totum librum , ſicut & in principio Euclidis ponuntur definitiones , quæ ſunt ſequentium demonſtrationum principia. T.c.31. T.c.22. T.c.30.

Secundo ibi.

Simul igitur ea loco dicuntur eſſe, quæ vno in loco ſunt primo. Seorſum autem ea, quæ in diuerſis ſunt locis. Ea dicuntur Tangere , quorum extrema ſunt ſimul. A R G Y.

Simul igitur dicuntur hæc eſſe ſecundum locum , quæcunque in vno loco ſunt primo . Separatim autem quæcunque ſunt in altero . Tangere autem quorum vltima ſimul. T.c.22.

Exequitur propoſitum . Et primo definit quæ præmiſſa ſunt Secundo comparat ea adinuicem. ibi § Manifeſtum autem quòd primum.§ Circa primũ tria facit. Primo definit ea, quæ pertinent ad tãgere : ſecundo ea, quæ pertinent ad hoc quod eſt conſequenter. ibi § Medium verò. § Tertio ea quæ pertinent ad continuum , ibi § Continuum aũt.§ Et quia in definitione eius quod eſt tangere, ponitur ſimul, ideo primo definit ipſum, & dicit quòd illa dicuntur eſſe ſimul ſecundum locum , quæ ſunt in vno loco primo , & dicitur primus locus vniuſcuiuſq;, qui eſt proprius locus eius . Ex hoc enim aliqua dicuntur eſſe ſimul , quòd ſunt in vno loco proprio ; non autem ex hoc quòd ſunt in vno loco communi: quia ſm hoc poſſet dici ꝙ omnia corpora eſſent ſimul, quia omnia continentur ſub cœlo. Dicit autem quòd ſimul dicuntur hæc eſſe ſm locum ad differentiã eorum, quę dicuntur eſſe ſimul tempore: hoc enim nõ eſt nunc ad propoſitum . Per oppoſitum autem dicuntur eſſe ſeparatim vel ſeorſum, quæcunque ſunt in alio & alio loco . Tangere autem ſe dicuntur, quorum ſunt vltima ſimul. Vltima aũt corporum ſunt ſuperficies, & vltima ſuperficierum ſunt lineæ , & vltima linearum ſunt puncta. Si ergo ponatur quòd duæ lineæ ſe tangãt in ſuis vltimis, duo puncta duarum linearum ſe tangentium, continebuntur ſub vno puncto loci continentis. Nec propter hoc ſequitur , quòd locatum ſit maius loco : quia punctum additum puncto nihil maius efficit, Et eadem ratione ſe habet in alijs. Secundo ibi. T.c.28. Infra. T.c.27.

Id eſt, inter ad quod prius accedere aptũ id, quod mutatur, quàm ad id , quod vltimum mutatur , ſecundum naturam continuè ſubiens mutationem atque hoc eſt in minimis tribus: eſt enim vltimum mutationis contrarium ipſum. Continuè autem id mouetur, quod nihil, aut perparum rei, non A R G Y.

temporis,

temporis, intermittit. Nihil enim intereapedo prohibet, fieriq́ue poteſt vt poſt primam fidium, vltima continuò ſonet, ſed rei. in qua mouetur. atque hoc & in motu, qui loco accommodatur, & in cæteris mutationibus patet. Cõtrarium autem id eſt in loco quod plurimum recta linea diſtat. Minimum enim eſt finitum & finitum menſura.

Medium verò, in quod aptum natum eſt primum pertingere quod mutatur, quàm in quod vltimum mutatur ſecundum naturam continuè mutationem patiens. In minus autem eſt medium in tribus: vltimum quod continuè n. mutationis contrarium eſt. Continuè autem mouetur, quod nihil, aut paucisſimum deficit rei, non temporis. Nihil enim prohibet deficientiam rei non temporis; & ſtat. m etiam poſt hypatem, ſonare vltimam, ſed rei in quam mouetur. hoc autem & in his, quæ ſunt ſecundum locum, & in alijs mutationibus manifeſtum eſt. Contrarium autem ſecundum locum eſt, ſecundum rectitudinem diſtans plurimum. Minima autem finita; menſura autem finitum eſt.

Definit ea, ꝗ pertinent ad hoc ꝙ conſequenter ſe habet. & circa hoc tria facit. Primo definit mediũ, quod T.c.25. Secunda parte. ponitur in definitione eius, quod eſt conſequenter. Secundo definit hoc, quod eſt conſequenter. ibi {conſequenter autem.} Tertio infert quoddam corollarium ex dictis. ibi {Quoniam autem omnis mutatio.} Dicit ergo primo ꝙ medium eſt, in quod primo aptum natũ eſt peruenire id, quod continuè mutatur ſecundum naturam, quàm in vltimũ terminum motus, in quem mutatur. Sicut ſi aliquid mutatur de A. in C, per B. {dummodo ſit continuus motus:} primo peruenit ad B. quã ad C. Medium autem poteſt quidem eſſe in pluribus: quia inter duo extrema poſſunt eſſe multa media: ſicut inter album & nigrum ſunt multi colores medij, ſed ad minus oportet, ꝙ ſit in tribus, quorum duo ſunt extrema, & vnum medium. Sic igitur, medium eſt, per quod in mutatione peruenitur ad vltimum. ſed vltimum mutationis eſt cõtrarium. dictum eſt. n. ſupra ꝙ motus eſt de contrario in contrarium. Et quia in definitione medij poſuerat continuationem motus conſequenter oñdit quid dicatur continuè moueri. Poteſt autem continuatio motus ex duobus attendi, & ex tempore, in quo mouetur: & ex re, per quam tranſit, ſicut eſt magnitudo in motu locali. Ad hoc igitur ꝙ ſit motus cõtinuus, requiritur ꝙ nulla interpollatio ſit in tpe: quia quantumcunq; modicum interpollaretur motus ſecundum tempus, non eſſet cõtinuus. Sed ex parte magnitudinis, per quam tranſit motus, poteſt eſſe aliqua media interpollatio ſine præiudicio continuationis motus, ſicut patet in trãſitibus viarum, in quibus ponuntur lapides abinuicem modicum diſtãtes, per quos tranſit homo de vna parte viæ ad aliam motu cõtinuo. Hoc eſt ergo qđ dicit quòd {continuè mouetur illud quòd nihil aut paucisſimum deficit rei} i. quod non habet interpollationem ex parte rei, per quam tranſit. Aut, ſi deficit paucisſimè deficit. Sed tempus nõ poteſt, nec paucisſimum deficere, ſi ſit motus continuus. Quomodo autem res poſſit deficere in motu continuo manifeſtat ſubdens, quòd nihil prohibet aliquid moueri cõtinuè cum defectu rei, ſed non tẽporis. Sicut ſi aliquis Citharizans, ſtatim poſt hypatem i. primam chordam grauem, ſonet vltimam acutam, intermisſis quibuſdam chordis in medio. Sed iſte defectus eſt rei, in qua eſt motus, non autẽ temporis. Hoc aũt, quod dictum eſt, de cõtinuitate motus, intelligendum eſt tã in motu locali, ꝗ̃ in alijs motibus. Sed quia non eſt manifeſtum, quõ vltimum in motu locali ſit contrarium, quia locus vr̃ eſſe contrarius loco, ideò hoc manifeſtat, & dicit quòd contrarium ſm locum eſt quod plurimum diſtat ſecundum lineam rectam. Et intelligendum eſt plurimam diſtantiam eſſe ſm comparationem ad motum, & mobilia, & mouentia, ſicut maximè diſtant ſecundum locum per cõparationem ad motum grauium & leuium, centrum, & extremitas cęli quò ad nos. Secundum aũt motum, meũ, vel tuum maximè diſtat id, quò intendimus ire ab eo, à quo incepimus moueri. Quid aũt ſibi velit quod dixit {ſecundum rectitudinem.} Exponit ſubdens, {minima aũt finita.} Ad cuius intellectum conſiderãdum eſt ꝙ minima diſtantia, quæ eſt inter quæcunque duo puncta ſignata, eſt linea recta, quam cõtingit vnam tñ eſſe inter duo puncta. Sed lineas curuas contingit in infinitum multiplicari inter duo puncta, ſm ꝙ duę lineę curuæ accipiuntur, vt arcus maiorum vel minorum circulorum. Et, quia omnis mẽſura debet eſſe finita: aliàs non poſſet certificare ꝗ̃titatem, quod eſt propriũ menſuræ, ideo diſtantia maxima, quę eſt inter duo, non poteſt menſurari ſm lineam curuam, ſed ſolum ſm lineã rectam, quæ eſt finita, & determinata: Secundo ibi.

Deinceps. i. inter quod poſt principium aut poſitione, aut forma. aut aliquo alio definitum: & id, ad quod deinceps dicitur eſſe nihil eorum cadit, quæ in eodem genere ſunt. vt linea ad lineam vel lineæ, aut vnitas ad vnitatem, vel vnitates aut domus ad domum: nihil verò prohibet inter ipſa quippiam aliud eſſe. quod n. deinceps eſt, ad quippiam eſt deinceps, & eſt quid poſterius illo. Non enim ipſum vnum ad duo, aut calendæ ad nonas, ſed hæc ad illa deinceps ſunt. Hærens autem i. quod deinceps eſt, atque inſuper tangit. ARGY.

Conſequenter autem eſt, quod cùm poſt primum ſolum T.c.25. *ſit, aut poſitione, aut ſpecie, aut alia, aut aliquo ſic determinato, nullum medium eſt eorum quæ ſunt in eodem genere, & in his conſequenter eſt: dico autem vt lineæ lineæ, ſecundum quòd ſunt lineæ: aut vnitati vnitas, ſecundum quòd ſunt vnitates: aut domui domus: aliud autem nihil prohibet eſſe medium. Conſequenter enim alicui conſequenter, ac poſterius aliquid. non enim vnum, conſequenter eſt duobus, neque noua luna ſecundæ conſequenter, ſed hæc illis. Habi-* T.c.26. *tum autem eſt, quod cum conſequenter eſt, tangit.*

Definit hoc quod conſequenter ſe habet, & quandã ſpeciẽ eius. ſ. habitum. & dicit quòd ad hoc, ꝙ aliquid dicatur eſſe cõſequenter ad alterum, duo requiruntur: quorum vnum eſt, quòd ſit poſt aliquod primum quodam ordine, vel ſecundum poſitionem, ſicut in ijs, quæ ſunt ſm ordinem in loco: vel {ſecundum ſpeciem} ſicut dualitas eſt poſt vnitatem vel quocunq; alio modo aliqua determinate ordinentur, ſicut ſecundum virtutem, ſecundum dignitatem, ſecundum cognitionem & huiuſmodi. Aliud quòd requiritur eſt, quòd inter id, quod eſt conſequenter, & id cui eſt conſequenter, non ſit aliquid medium de numero eorum, quæ ſunt in eodem genere, ſicut linea cõſequenter ſe habeat ad lineã, ſi nulla linea ſit in medio, & ſimiliter eſt de vnitate ad vnitatem, & de domo ad domũ. Sed nihil prohibet ad hoc quòd aliquid ſit conſequenter alteri, quòd aliquid ſit medium inter ea alterius generis: ſicut ſi aliquod animal ſit medium inter duas domus. Quare autem dixerit {& cuius eſt conſequenter, & quod eſt poſt primum} manifeſtat ſubdens, ꝙ omne, quod dicitur conſequenter, eſt reſpectu alicuius, & non tanquàm prius, ſed tanquàm poſterius. Non enim dicitur, quòd vnum ſit conſequenter duobus, neq; noua luna ſecundæ, ſed econtra. Deinde definit quandam ſpeciem eius, quod eſt conſequenter habitum, & dicit quòd non oẽ, quod eſt conſequenter eſt habitum ſcilicet, ſed quãdo ſic eſt conſequenter quod tangit, ita quòd nihil ſi medium, nõ ſolum eiuſdem generis, ſed nec alterius. Tertio ibi.

Quoniam autem omnis mutatio eſt in oppoſitis, hæc au- ARGY *tem ſunt contraria, & quæ ſecundum contradictionem dicuntur, & nihil eſt medium contradictionis, patet ipſum quod eſt inter, in contrarijs ipſis eſſe.*

Quoniam autem omnis mutatio in oppoſitis eſt: oppoſita autem ſunt & contraria, & quæ ſecundum contradi-

ctionem

ctionem ſunt, contradictionis autem nihil eſt medium, manifeſtum eſt quòd in contrarijs erit medium.

Concludit ex præmiſsis quòd, cùm medium ſit per quod aliquid mutatur in vltimum, & omnis mutatio ſit inter oppoſita, quæ vel ſunt contraria, vel contradictoria, in contradictorijs autem nihil eſt medium, relinquitur quòd omne medium ſit inter contraria aliquo modo. Deinde cum dicit.

Continuum autem eſt quid hærens. Dico autem tunc continuum eſſe, cum vtriuſque fines, quibus ſe tangunt, vnum idemq; fuerunt facti: atque vt nomen ſignificat continentur. quod quidem eſſe non poteſt extrema ſint duo Hoc definito, patet in his eſſe continuum, ex quibus aptum eſt vnũ quid fieri tactu: & vt ſit ipſum continuum vnum, ſic & ipſum totum fore vnum veluti clauo, vel glutine, vel tactu, vel copulatione.

ARGY. *Cõtinuum autem eſt quidem, quod habitum aliquid eſt. Dico autem eſſe continuum, cùm idem fiat & vnu vtriuſque terminus eorum, quæ tanguntur: & ſic ſignificat nomen continui: hoc autem eſſe non poteſt, cum duo ſint vltima. Sed hoc determinato, manifeſtum eſt quòd in his eſt continuum, ex quibus vnum aliquid aptum natum eſt fieri ſe undum contactum. Et ſicut aliquando fit continuum vnum, ſic & totum erit vnum, vt aut conclauatione, aut colla aut tactu, aut adnaſcentia.*

T.c.27.

Manifeſtat quid ſit continuum. & dicit, ꝙ continuũ eſt aliqua ſpecies habiti. Cùm enim vnus & idem fiat terminus duorum quæ ſe tangunt, dicitur eſſe continuum. & hoc etiam ſignificat nomen. Nam cõtinuum à continendo dr̃. quando igitur multę partes continentur in vno, i. quaſi ſimul ſe tenent, tunc eſt continuum. ſed hoc non poteſt eſſe cum ſint duo vltima, ſed ſolum cum eſt vnum. Ex hoc autem vlterius concludit, quòd continuatio eſſe non poteſt, niſi in illis, ex quibus natũ eſt vnum fieri ſm contactum. Ex eadem. n. ratione aliquod totum eſt ſecundum ſe vnum & continuum, ex qua ex multis fit vnum continuum: vel per aliq̃ conclauationem, vel per aliquam incollationem, vel per quécunq; modum contingendi, ita quòd fiat vnus terminus vtriuſq;. Vel etiam ꝑ hoc quòd aliquid iuxta aliud naturaliter naſcitur, ſicut fructus adnaſcitur arbori, & continuatur quodammodo ei. Deinde cum dicit.

Modi quibꝰ fieri vnũ contingat.

ARGY. *Patet etiam primum id eſſe, quod eſt deinceps. Quod enim tangit, id deinceps eſſe neceſſe eſt: non omne autem, quod deinceps eſt, tangit. Quapropter ipſum deinceps eſſe, eſt & in hiſce, quæ ſunt ratione priora, velut in numeris, tactus verò non eſt.*

T.c.28. *Manifeſtum autem, & quod primum eſt id, quod conſequenter eſt. Contactum quidem enim neceſſe eſt conſequenter eſſe: quod conſequenter autem non omne tangere. vnde in prioribus ratione conſequenter eſt, vt in numeris, tactus autem non eſt.*

Comparat tria præmiſſorum adinuicem, de quibus principaliter intendit, ſ. conſequenter ſe habens, Contactũ, & continuum. Et circa hoc tria facit. Primo comparat conſequenter ſe habens ad contactum. Secundo contactum ad continuum. ibi {Et ſi continuum.} Tertio infert quoddam corollarium ex dictis, ibi {Quare ſi eſt vnitas.} Dicit ergo primo manifeſtum eſſe, quòd conſequenter ſe habens, eſt primum inter cætera præmiſſa ordine naturæ, ſecundum quòd dicitur eſſe prius à quo non conuertitur conſequentia eſſendi, quia omne contactum neceſſe eſt eſſe conſequenter. Oportet. n. inter ea, quæ ſe contingunt, eſſe aliquẽ ordinem ad minus poſitione: ſed non oportet oẽ, quod conſequenter ſe habet, eſſe tangens: quia ordo poteſt eſſe in quibus non eſt tactus, ſicut in ſeparatis à materia. Vnde hoc, quod eſt cõſequenter, inuenitur in ijs, quæ ſunt priora ſecũdum rationem. inuenitur enim in numeris, in quibus non inuenitur tactus, qui inuenitur ſolum in continuis: numeri autem ſecundum rationem ſunt priores continuis quantitatibus, ſicut magis ſimplices, & magis abſtracti. Secundo ibi.

Infra. T.c.29.

Et ſi continuum eſt, tangat neceſſe eſt. ſi verò tangat, nondum continuum eſt: non enim ſi ſimul ſint extranea ipſorum, vnum ipſa eſſe neceſſe eſt: ſed ſi ſint vnum, & ſimul eſſe neceſſe eſt. Quare copulatio vltima eſt generatione. Tangant enim neceſſe eſt, ſi copulabuntur extrema: ea verò, quæ tangunt, non vniuerſa ſunt copulata. In quibus autem tactus non eſt, in hiſce, patet nec copulationem eſſe. ARGY.

Et ſi continuum eſt, neceſſe eſt etiam tangere: ſi verò tangit nondum continuum eſt. Non. n. neceſſe eſt vnũ eſſe ipſorum vltima ſi ſimul ſint. ſed ſi vnum ſunt. neceſſe eſt & ſimul eſſe. Quare inſertus vltimus, eſt ſecundum generationem: neceſſe eſt. n tangere ſi adnata erunt vltima. Contacta autem non omnia adnata ſunt. In quibus autem non eſt tactus, manifeſtũ eſt, quòd non eſt conſertus in his.

Comparat contactum ad continuum, & dicit quod eadem ratione contactum eſt prius quàm continuum. quia, ſi aliquid eſt continuum, neceſſe eſt quòd ſit tangens, ſed non eſt neceſſarium, ſi tangit, quòd ſit continuum. Et hoc probat per rationem vtriuſque. Non. n. neceſſarium eſt quòd vltima aliquorum ſint vnum, qđ eſt de ratione continui, ſi ſunt ſimul, quod eſt de rõne cõtacti: ſed neceſſe eſt è contrario ſi vltima ſunt vnum, quòd ſint ſimul ratione qua poteſt dici quòd vnum ſit ſimul ſibiipſi. Si autem hoc quod dico ſimul, importat habitudinem diſtinctorum, nõ poſſunt eſſe vnum quæ ſunt ſimul: & ſecundum hoc nec cõtacta eſſe poſſunt, quæ ſunt continua. ſed communiter accipiendo. Vnde concludit quòd {inſertus} id eſt continuatio ſecundũ quam vna pars inſeritur alteri in vno termino, eſt vltimus in ordine generationis, prout ſpecialia ſunt poſteriora cõmunibus: ſicut prius generatur animal quàm homo. Et ideò dico eſſe vltimum inſertum, quia neceſſe eſt aliqua ſe tangere adinuicem, ſi vltima eorum ſunt adnata id eſt naturaliter vnita. Sed nõ eſt neceſſarium, quòd omnia, quæ ſe tangunt quòd ſint naturaliter adnata adinuicem. Sed in quibus non poteſt eſſe contactus, manifeſtum eſt quòd in his non poteſt eſſe {conſertus} id eſt continuatio. Tertio ibi.

Quare ſi punctum eſt ſeparatim ac vnitas (ut quidam dicunt) vnitatem ac punctum idem eſſe impoſſibile eſt. puncto enim competit tactus: vnitatibus eſſe deinceps. Et inter illa quidem eſſe aliquid poteſt: communis. n. linea eſt inter puncta: inter vnitates autem nihil eſſe neceſſe eſt: nihil eſt enim inter dualitatem ac vnitatem. ARGY.

Quare ſi eſt vnitas & punctum, qualia dicunt ſeparata: non poſſibile eſt vnitatem & punctum eſſe idem. His quidem ineſt tangere, vnitatibus autem conſequenter. Et horum quidem contingit eſſe medium, omnis enim linea medium punctorum eſt: harum autem non eſt neceſſe. nullum enim medium eſt dualitatis & vnitatis. Tex.c.29.

Concludit quoddam corollarium ex dictis, id eſt ꝙ ſi vnitas & punctus ſunt ſeparata, ſicut quidam dicunt, ponentes mathematica ſeparari ſecundum eſſe, ſequitur quòd vnitas & punctum non ſunt idem. & hoc manifeſtum fit duabus rationibus. Primo quidẽ, quia puncta ſunt in his, quæ nata ſunt ſe tangere: & ſecundum pũcta aliqua ſe tãgunt adinuicem. In vnitatibus autem non inuenitur contactus. ſed ſolum hoc quod eſt conſequenter. Secundo verò, quia inter duo puncta contingit eſſe aliquid medium: omnis enim linea eſt media inter duo puncta: ſed inter duas vnitates non neceſſe eſt eſſe aliquod medium. patet enim quòd inter duas vnitates, quæ cõſtituunt dualitatem, & ipſam primam vnitatem, nihil eſt medium. Vltimo ibi.

Quid

ARGY. *Quid igitur eſt Simul eſſe, Seorſumque, quid Tangere, quid Inter, atque Deinceps eſſe, quid eſt Ha·ent, atq; Continuum & quibus horum vnumquodq; competit ſatis iam diximus.*

T.c.30. *Quid igitur eſt Simul, & Separatim, & quid Tangere: & quid Medium, & quid Conſequenter, & quid Habitum, & quid Continuum, & in quolibet vnumquodque eorum meſt dictum eſt.*

Epilogat quæ dicta ſunt, & eſt planum in litera.

LECTIO VI.

Tribus modis motum Vnum dici, proponitur.

ARGY. *Vnus autem motus multis dicitur modis. Vnum enim ipſum multipliciter dicimus Genere igitur vnus eſt motus per prædicamenti figuras. Lationes namq; omnes vnus genere motus ſunt. Alteratio aũt a latione genere eſt diuerſa.*

T.c.31. *VNus autem motus dicitur multipliciter. Vnum enim multiplicitir dicimus. Genere igitur unus eſt ſecundum figuras prædicamenti. Loci mutatio en m omni loci mutationi genere vnus eſt. Alteratio autem à loci mutatione altera genere eſt.*

Poſtquàm Philoſophus poſuit quaſdã definitiones
neceſſarias ad ſequentia, procedit ad tractãdum de vni-
tate, & diuerſitate motus. Et primo determinat de vni-
tate & diuerſitate motus Secundo de cõtrarietate, quæ
T.c.46. eſt quædam diuerſitas ſpecierum. ibi § Amplius autem
determinandum. § Circa primum duo facit. Primo di-
ſtinguit vuitatem motus ſecundum tres cõmunes mo-
T.c.36. dos. Secũdo alterum eorum ſubdiuidit, ibi § Quoniam
autem cõtinuum eſt. § Circa primum tria facit. Primo
oſtendit quomodo motus dicatur vnus genere, Secun-
do quomodo dicatur vnus ſpecie. ibi § Specie aũt vnus
eſt &c. § Tertio quomodo dicaẽ vnus numero, ibi § ſim-
Infra. pliciter autem vnus. § Dicit ergo primo, quòd motus
T.c.34. dicit vnus multipſiciter, ſecundum quòd ipſum vnum
in communi acceptum multipliciter dicitur, ſcilicet ge
nere, & ſpecie, & numero. Dicitur autem motus vnus
genere ſecundum figuras prædicamenti. Omnes n. quĩ
ſunt in vna coordinatione prædicamenti poſſunt dici
vnus motus genere. Sicut omnis loci mutatio genere
eſt vnus motus, quæ eſt in vno prædicamento vbi: dif-
fert autem genere ab alteratione, quæ eſt in prædica-
mento qualitatis, vt ſupra dictum eſt. Secundo ibi.

ARGY. *Specie verò eſt vnus, quando & genere eſt vnus, & in indiuidua ſpecie eſt, veluti coloris quidem ſunt differentiæ. Igitur dealbatio & denigratio, diuerſi ſunt ſpecie motus. Omne igitur dealbationes eædem in ſpecie ſunt. & omnes itidem denigrationes, albedinis autem non ſunt. quapropter dealbationes omnes, vnus ſpecie motus ſunt. Quod ſi ſint aliqua, quæ genera ſunt & ſpecies ſimul, patet vnum quidem in illis ſpecie motum eſſe. non abſolutè tamen ſpecie vnum, qualis eſt diſciplina, ſi ſcientia exiſtimationis quidem eſt ſpecies, ſcientiarum autem genus.*

Specie autem vnus eſt, cum genere eſt vnus & in indiuidua ſpecie ſit, vt coloris quidem ſunt differentiæ. Iam igitur alius ſpecie denigratio & dealbatio. Omnis autem dealbatio omni dealbationi idem ſecundum ſpeciem erit, & omnis denigratio, denigrationi: albedini autem non amplius. vnde ſpecie vnus eſt dealbatio albationi omni. Si autem ſunt quædam, quæ & genera ſimul & ſpecies ſunt, manifeſtum eſt, quòd ſpecie vt vnum erit, ſimpliciter vnus ſpecie, non vt doctrinatio: ſed ſcientia quidem ſpecies æxiſtimationis, genus autem ſcientiarum aliarum.

T.c.32. Oſtendit quomodo motus ſit vnus ſpecie. Et primo oſtendit propoſitum. Secundo mouet quandam dubitationem. ibi § Dubitabit autẽ aliquis. § Dicit ergo primo, ꝙ motus dicitur vnus ſpecie, eum non ſolum eſt vnus ſecundum genus, ſed etiam ſecundũ ſpeciem indiuiduam, id eſt ſpecialiſsimam, quæ non diuiditur in alias ſpecies. Sunt enim quædam ſpecies, quæ diuiduntur, ſicut color ſpecies eſt qualitatis, ſed tamen habet differentias, quibus in ſpecies diuerſas diuiditur. Vnde motus, qui ſunt ſecundum colores, poſſunt eſſe diuerſi ſpecie, ſicut dealbatio & denigratio: ſed omnis dealbatio eſt eadem ſecũdum ſpeciem, ſimiliter & omnis denigratio: qa albedini non ſunt amplius ſpecies in quas diuidatur. Sed ſi ſunt quædã, quæ ſunt ſimul genera & ſpecies, manifeſtum eſt quòd motus, qui conueniunt in ſpecie ſubalterna § ſunt vt vnum ſpecie § id eſt ſecundum quid vnus: ſed ſimpliciter non ſunt vnus ſpecie. ſicut ſcientia quædam eſt ſpecies exiſtimationis, & genus diuerſarum ſcientiarum. Vnde omnis doctrinatio, quæ eſt motus ad ſcientiam, eſt quodammodo vna ſpecie, non tamen ſimpliciter: quia doctrinatio, qua docetur Grammatica, eſt ſimpliciter alia ſpecie ab ea, qua docetur Geometria. Attendendum eſt autem quòd in præmiſsis, vnitatem & diuerſitatem motus determinauit ſecundum genera & ſpecies, in quibus contingit motum eſſe: quia motus quodammodo reducitur ad genus rerum, in quibus eſt motus. Secũdo ibi.

Dubit·nerit autem quiſpiam, ſi vnus ſit ſpecie motus cum ex eodem, in idem mutatur, veluti punctum vnum ex hoc loco in hunc locum iterum iterumue. At ſi ſit, conuerſio rectaque latio idem erunt ſpecie motus: & volutatio item ac ambulatio. An definitum eſt diuerſum eſſe motum ſi id, in quo ſit motur ſpecie ſit diuerſum? circunflexum autem à recto ſpecie differt. Genere igitur, ſpecieque motus, hoc pacto eſt vnus. ARGY

Dubitabit autem aliquis ſi ſpecie vnus motus ſit, cùm ex eodem idem in idem mutetur: vt vnum punctum ex hoc loco in hunc locum iterum & iterum. Si autem hoc eſt, erit circulatio rectitudini eadem, & volutatio ambulationi. T.c.32.
Aut determinatum eſt ſi id, in quo eſt, alterum eſt ſpecie, quoniam alter motus eſt: circulare autem a recto alterum ſpecie eſt. Genere igitur & ſpecie motus vnus, ſic eſt. T.c.33.

Mouet quãdam dubitationem circa præmiſſa. Vtrũ ſcilicet ex neceſsitate ſit vnus ſpecie motus, cùm aliquid idem mutatur muſtoties de eodem in idem: ſicut ſi vnum punctum ſecuudum Geometras, qui imaginantur punctum moueri, moueatur ex hoc loco in hunc locum muſtoties. Et hoc quidem videtur ſecundum præmiſſa. Si enim motus, qui ſunt in eadem ſpecie, vt in albedinem, ſunt idem ſpecie, multo magis duo motus, qui ſunt in eundem locum uumero. Si autem hoc concedatur, ſequitur inconueniens, ſcilicet quòd motus rectus ſit vnus ſpecie motui circulari. Contingit enim ab hoc loco in hunc locum, primo quidem moueri circulariter, quaſi per arcum quendam, poſtmodùm verò motu recto quaſi per lineam rectam. Et ſimiliter ſequitur In motibus animalium, quòd ambulatio, quæ eſt per lineam rectam, ſi eadem ſecundum ſpeciem volutationi, qua animal ꝑ lineam circularem voluendo ſe mouetur. hanc autem dubitationem ſoluit ſecundum præmiſſa. Determinatum eſt enim, quòd, ſi id, in quo eſt motus, eſt alterum ſpecie, & motus eſt alter ſpecie. vt ſic ad hoc quòd motus ſit idem ſpecie. nõ ſolum requiritur identitas termini ſecũdum ſpeciem, ſed etiam identitas eius, per quod tranſit motus. Manifeſtum eſt autem quòd linea recta & circularis ſunt diuerſæ ſecundum ſpeciem: vnde motus circularis & rectus, & volutatio & ambulatio, non ſunt idem ſecundum ſpeciem, quãuis ſint circa eoſdem terminos, quia via non eſt eadem ſecundum ſpeciem. Sed ſi ſint idem termini & eadem via ſecundum ſpeciẽ, ſunt idem motus ſecundum ſpeciem: & multo magis ſi termini & via ſunt eadẽ numero, motus iterati erunt idem ſecundum ſpeciem. Deinde cum dicit.

Abſolutè

A R G Y. *Abſolutè autem is vnus eſt motus, qui ſubſtantia & numero vnus eſt. Sed quiſnam ſit talis pateſiet facta diuiſione: Tria enim numero ſunt, circa quæ motum diuimus eſſe, quod, in quo, & quando. Dico autem hoc pacto: eſſe enim quippiam quod mouetur neceſſe eſt, velut hominem, aut aurum: & in aliquo hoc moueri, ceu in loco, aut in affectu: & quando, omne enim quod mouetur in tempore mouetur. Eſſe igitur genere aut ſpecie vnū: in ipſa re in qua fit motus, conſiſtit. hæc autem, in tempore erat. At eſſe ſimpliciter vnum in vniuerſis hiſce conſiſtit: Etenim id in quo fit motus, vnum & indiuiduum eſſe oportet. veluti formā & tempus vnam eſſe, & non intercapedines fieri. Et id, quod mouetur vnum non per accidens eſſe, vt album nigreſcere, & Coriſcum ambulare. vnum autem eſt Coriſcus, ac album, ſed per accidens. Neq; commune. Fieri enim poteſt vt duo ſimul homines eadem ſanatione ſanentur, ex oculorum morbo, in ſanitatem eorundem pergentes. At non vnus motus hic eſt ſed ſpecie vnus.*

T.c.34. *Simpliciter autem vnus motus eſt: qui ſubſtantia quidē vnus & numero eſt. Quis autem huiuſmodi ſit, manifeſtū*

Tria sūt circa quę dicimus motū vnum. *eſt diuidentibus. Tria enim ſunt ſecundum numerum, circa quæ dicimus motum vnum, quod, & in quo, & quando. Dico autem quod, quoniam neceſſe eſt eſſe aliquid quod moue-*

T.c.35. *tur, vt hominem aut aurum: & in aliquo hoc moueri, vt in loco, aut in paſſione, et quando, in tempore.n.omne moue-*

In tempore oē mouetꝰ. *tur. Horum autem trium, genere quidem, aut ſpecie eſſe vnum, eſt in re in qua mouetur. habitum autem, erat in tem-*

Quæ ad vnitaté motus ſimpliciter requirunt. *pore. Simpliciter autem vnum eſſe in omnibus his eſt. & namq; in quo eſt, vnum oportet eſſe & indiuiſibile, vt ſpēm. Et ipſum quando, vnum tempus, & non deficiens. Et quod mouetur vnum eſſe, non ſecundum accidens, vt album nigrum fieri, & Coriſcum ambulare, vnum autem eſt Coriſcus & album ſed ſecundum accidens: neq; commune. eſſet enim duos homines ſimul ſanari ſecundum eandem ſanitatem, vt ophthalmia. ſed non vnus hic eſt ſed ſpecie vnus eſt.*

Ponit tertium modum, quo motus dicitur vnus nu-

T.c.37. mero. Et circa hoc duo facit. Primo manifeſtat quis motus ſit vnus numero. Secūdo circa hoc mouet quaſdam dubitationes ibi. {Socratem autem.} Dicit ergo primo quòd ſm prædictos modos non dicitur motus vnus ſimpliciter, ſed ſm quid. ſ. genere & ſpecie. Tertio autem modo dr motus ſimpliciter vnus, qui eſt vnus numero ſecundum ſuam eſſentiam. Quis autem motus ſit hoc modo vnus, manifeſtum erit diſtinguendo ea, quę requiruntur ad motum. Sunt.n. numero tria circa quæ conſiſtit vnitas motus, ſ. ſubiectum, quod mouetur: & genus, vel ſpecies, in qua eſt motus, & tempus quando mouetur. Et manifeſtat ſingula. Quod mouetur quidem dictum eſt, quia neceſſe eſt aliquid eſſe in quocūq; motu quod mouetur, ſicut hoīes, aut aurum, vel quodcunq; corpus. Et ſimiliter neceſſe eſt hoc, vel quęcunq; alia mobilia moueri in aliquo genere vel ſpecie, puta in loco. {aut in paſſione} .i. in paſſibili qualitate. Et ſimiliter neceſſe eſt cōſiderare quando mouetur, quia omne quod mouetur mouetur in tempore. Contingit autem de numero horum trium inueniri vnum genere aut ſpecie in re, in qua eſt motus, ſicut loco vel qualitate. Sed in tempore non eſt attendēda quantum ad vnitatem motus, vnitas generis vel ſpeciei, cùm non ſit niſi vnum tempus ſecundum ſpeciem, ſed quòd ſit habitum, i. continuo conſequens abſque interpollatione, vnitas autem motus ſecundum quam dicitur ſimpliciter vnus, conſiſtit in vnitate omnium horum, Oportet enim id, in quo eſt motus, eſſe vnum & indiuiſibile eo modo quo ſpecies ſpecialiſſima indiuiſibilis dicitur. Et iterum oportet ipſum tempus, quādo fit motus eſſe vnum continuum} & non deficiens, { id eſt, abſque interpollatione. Et tertio oportet id, quod mouetur eſſe vnum. Sed excludit duos modos vnitatis ſubiecti, qui non ſufficiunt ad hoc quòd motus ſit vnus ſimpliciter. Primus modus eſt ſecundum accidens, ſicut Coriſcus & albus ſunt vnum ſecundum accidens, non tamē motus proprius Coriſci, & motus proprius albi eſt vnus. Motus enim proprius albi, eſt nigrum fieri, & motus proprius Coriſci eſt ambulare. qui quidem motus diſferunt. Secundus modus eſt vnitas generis vel ſpeciei, non.n. ad hoc quòd ſit vnus motus numero, ſufficit ꝙ ſubiectum ſit vnum ſicut aliquod commune vel genus. Lippitudo oculorum ophthalmia eſt.

cōtingit.n. duos homines in eodem tempore ſanari, & ſm eandem ſpeciem ſanationis: puta quia ſanantur de ophthalmia, quæ eſt infirmitas oculorum: & ſic cōcurrit vnitas ipſius quando, & eius in quo eſt vnitas ſubiecti ſecundum ſpeciem. Non tamen hæ duæ ſanationes ſunt unus motus numero, ſed vnus ſpecie. Secūdo ibi.

Si Socrates autem eadem alteratione ſpecie diuerſis tēporibus alteratur, ſi corruptum iterum vnum numero fieri poteſt, erit & hæc alteratio vna: ſi non poteſt, erit eadem ſpecie, ſed non numero vna. A R G Y.

Socratem autem ſecundum alterationem eandem alterari ſpecie in alio autem tempore, & iterum in alio: ſiquidem contingit corruptum iterum vnum fieri numero, erit & hic vnus: ſi verò non, idem quidem ſecundum ſpeciem, vnus autem numero non. T.c.36.

Introducit quādam dubitationem. Et circa hoc tria facit. primo ponit id quod videtur in primo aſpectu de vnitate motus ſecundum numerum. Secūdo mouet dubitationem circa hoc, ibi {habet aūt dubitationem} Tertio determinat veritatem ibi {eadem ratio eſt.} Di- T.c.37.

cit ergo primo, quòd cōtingit aliquod vnum mobile, T.c.38.

vt Socratem, ſecundum alterationem eandem ſpecie alterari in vno tempore, & iterum in alio: ſicut ſi ſanetur bis de ophthalmia. Hæc autem iterata alteratio erit vnꝰ motus numero, vt videtur in primo aſpectu, ſi ſanitas, quę acquiritur, ſit eadem numero. Et hoc erit ſi contingat id quod eſt corruptum iterum fieri vnū numero, quod videtur impoſſibile. Sanitas enim quæ in prima alteratione fuit acquiſita, poſtmodum fuit corrupta: & non poteſt recuperari eadē numero. Sed videtur quòd, ſi recuperetur eadem numero, quòd alteratio ſequens eſſet vnus numero motus cum prima. ſi verò non recuperetur eadem ſanitas numero, erit quidem motus idē ſpecie, ſed non vnus numero. Secundo ibi.

Extitit autem huic ſimilis dubitatio ſi vna ſit ipſa ſanitas habitus ipſi omnino atque affectus in corporibus ipſit necne. - nanq;, quæ habent, moueri fluereq; videntur. Si eadem igitur atque vna ſit mane, & nunc ſanitas, cur & cum rurſus quiſpiam amiſſam recuperauerit, & hæc & illa non vna numero erit? A R G Y.

Habet autem dubitationem huic ſimilem, & vtrum una ſanitas, & omnino habitus & paſſiones, ſubſtantia ſint in corporibus. Moueri nanque videntur habentia & fluere. Si igitur eadem & vna ſit mane & nunc ſanitas, quare non & cum deficiens accipiat iterum ſanitatem, & hæc & illa vna numero erit? T.c.37.

Mouet quandam aliam dubitationem circa hoc. & dubitatio talis eſt. Si aliquis continuè perſeueret in ſanitate, vel in quocunque alio accidente, vtrum vna ſanitas vel quicunq; alius habitus aut paſſio poſſit eſſe in corporibus. Et videtur quòd nō, quia quibuſdam philoſophis viſum fuit quòd oīa ſubiecta, quæ habent aliquas qualitates aut habitus ſint in continuo motu & fluxu, Si ergo in aliquo, qui ſanus perſeuerat, vna & eadē ſanitas eſt, quæ fuit in mane, & quæ eſt nunc in meridie vel ſero: non uidetur rō poſſe reddi quare etiam ſi deficit aliquis à ſanitate, & iterū accipiat ſanitatem, ſecunda ſanitas recuperata non ſit una numero cū ſanitate prius habita. Hanc autem dubitationem Ariſt. nō ſoluit. qa non eſt ad propoſitū, ſed magis ad conſidera-

T.c.32. tionem Metaphyſici ſpectat: ad quem pertinet conſiderare communiter de vno, & multo, & eodẽ, & diuerſo. Et iterum quia illa dubitatio ſuper falſo fundatur, ſ. ꝙ oĩa ſint in continuo motu & fluxu, ꝙ Heraclitus ſopinatus eſt. & hoc Ariſt. improbat in 4. Meta. Nec tamen eſt ſimilis ratio, quia q̃diu ſanitas manet, licet varietur homo ſm ſanitatem, vtputa, ſi fiat homo magis vel minus ſanus, non intercipitur eſſe ſanitatis, ſicut intercipitur quando totaliter corrumpitur ſanitas. Tertio ibi.

ARGY. *Eſt enim eadem ratio. Verum hoc intereſſe uidetur, quod ſi habitus ſint duo, duo erunt & ipſi actus, ſicut ſi actus ſit vnus & habitum unum eſſe neceſſe eſt. Vnus enim actus numero, vnius numero habitus eſt. At ſi habitus ſit vnus nõ fortaſſe quippiam videbitur vnus etiam actus eſſe. Cũ enim ceſſauerit quiſpiam ambulare, non eſt ipſa ambulatio. rurſus autem ambulante, erit. Quod ſi vna & eadem eſt: idẽ uc vnum & corrumpi & eſſe perſaepe poteſt. Hæ igitur dubitationes extra præſentem conſiderationem eſſe videntur.*

Eadem enim ratio eſt, Niſi quod in tantum differunt: quia ſi duo idem hoc ſunt, ſicut numero, motus vnus, & habitus eſſe neceſſe eſt. vnus enim numero actus vnius numero. Si verò habitus vnus eſt, fortaſſis alicui non videbitur vnus & actus eſſe. Cum enim pauſet ambulans. non amplius eſt hac ambulatio. iterum autem ambulante, erit. Si igitur vnus: & idem eſt, contingit vnum & idem corrumpi, & eſſe multoties. Hæ igitur ſunt dubitationes extra quã nunc eſt intentionem.

T.c.38. Determinat veritatem circa id quod prædixerat. Dixerat enim ſupra quòd, ſi ſit eadem qualitas, quæ recuperatur, erit idem motus numero ſecunda alteratio cũ prima. ſi verò non redit eadem numero qualitas, ſequitur quòd nõ ſit vnus actus numero. Et interpoſita quadam dubitatione, quaſi aſſignãs rationem pmiſſorum, ſubdit quòd ideo pręmiſſa dicta ſunt, quia eadem ratio videtur in primo aſpectu de vnitate qualitatis & mot⁹. Sed intantum differunt, quia bene ſequitur, ſi duo motus ſint idẽ eo modo, ſicut aliquis motus dicitur vnus numero, neceſſe eſt, quòd habitus, i. qualitas acquiſita per motum, ſit vna: quia vnus numero actus, eſt vnius numero qualitatis acquiſitæ per actum illum. Sed, ſi qualitas ſit vna quę redit, poteſt alicui videri, ꝙ non pp hoc ſit vnus actus. non. n. ſi terminus motus ſit vnus numero, oportet quòd motus ſit vnus numero. Quod patet in motu locali. Cum. n. ambulans pauſat, ceſſat illa ambulatio. Sed, quando iterum ambulare incipit, iterũ ambulatio erit. Si ergo dicatur quòd ſit vna & eadem ambulatio: contingit quòd vnum & idem ſit & corrumpatur multoties, quod eſt impoſſibile. Sic igitur & ſi contingeret quòd eadem numero ſanitas repararet̃, nõ ſequitur quòd ſecunda ſanatio eſſet idem numero motus, cum prima. Sicut nec ſecunda ambulatio cum prima: quamuis vtraq; ſit ad eundem locum numero. Vlterius concludit, quòd illæ dubitationes ſunt extra principalem intentionem, & ideo ſunt præmittendæ.

LECTIO VII.

Quibuſdam modis propoſitis, ac probatis, quibus motum vnũ & continuum appellari dignum eſt · quis motuum inſuper vnus vel plures dicatur, declarat.

ARGY. *Cùm autem omnis motus continuus ſit, ſi omnis eſt diuiſibilis, cum qui ſimpliciter vnus eſt & continuum eſſe neceſſe eſt: & ſi continuus eſt, unus eſt. Non enim omnis omni continuus fieri poteſt, ſicut nec aliud quoduis cuiuis: ſed quorum vltima vnum fieri poſſunt. Vltima verò quorundam non ſunt, quorundam ſunt, at diuerſa ſpecie, atq; æquiuoca. Quo namq; modo tanget aut vnum fiet, vltimum lineæ ambulationi ſuæ? Hærentes igitur erunt & hi qui non idem ſpecie, & hi qui non idem genere ſunt. poſt curſum enim quempiam continuo febres aggredi poſſunt: & vt facis ipſius ex ſucceſſione motio, latio eſt hærens, continua verò non eſt. Poſitum eſt enim ea continua eſſe, quorum vltima ſunt vnum. quare Hærentes quidem & deinceps ex eo ſunt, quia tempus continuum eſt. Continuus autem eſt, quia motus continui ſunt, hoc autem eſt, cum vtrorumque extremum eſt vnum. Quapropter eum motum, qui ſimpliciter continuus ac vnus eſt eundem eſſe ſpecie ac vnius, & vno in tempore eſſe neceſſe eſt. Vno quidem in tempore, vt immobilitas inter partes non ſit. intercapedine enim mobile quieſcat, neceſſe eſt. Multi igitur & non vnus hi motus ſunt, inter quos media quies cadit. Quare, ſi quis motus intercipitur ſtatu, is neque vnus, neque continuus eſt. Intercipitur autem ſi in medium tempus cadit, ſpecie autem vnum eſſe oportet, quia vltima eius qui non vnus eſt ſpecie, vnum euadere nequeunt, & ſi tempus non intercipit tempus enim eſt vnum, ille verò ſpecie eſt diuerſus Etenim motum vnum & ſpecie vnum eſſe neceſſe eſt, hunc autem non neceſſe eſt ſimpliciter vnum eſſe. Quis igitur motus vnus eſt abſolutè, iam diximus.*

T.c.39. *Quoniam autem continuus eſt omnis motus, & ſimpliciter quidem vnum neceſſe eſt & continuus eſſe: ſiquidem omnis diuiſibilis eſt, & ſi continuus, vnus. Non enim omnis fiet continuus omni, ſicut neque aliud, nullum contingenti contingens, ſed quorum vnum ſunt extrema. Vltima autem aliquorum quidem non ſunt, aliquorum autem ſunt, ſed ſpecie differentia, & æquiuoca ſunt. quomodo namque tanget aut vnum fiet vltimum lineæ & ambulationis?*

T.c.40. *Habiti igitur ſunt, & qui neque idem ſpecie, neq; idẽ genere ſunt Poſtquàm enim cucurrit aliquis ſtatim febricitabit, et vt lampadas ex diffuſione, loci mutatio eſt habita, continua autem non: ponitur enim cõtinuum, quorum vltima vnum ſunt. Quare habiti & conſequenter, ſunt quia tempus continuum eſt. Continuum autem eſt quia motus continui ſunt. Hoc autem eſt cum vnum vltimum fiat ambobus.*

T.c.41. *Vnde neceſſe eſt eundem ſecundum ſpeciem eſſe, & vnus, & in vno tempore ſimpliciter continuum motum & vnum. Tempore quidem, vt non immobilitas interſit: in deficienti enim quieſcere neceſſe eſt. Multi igitur, & non vnus motus eſt, quorum quies in medio eſt: quare, ſi aliquis motus ſtatu occupetur, neque vnus eſt, neque continuus. intercipitur autem, ſi in medio tempus eſt. Qui autem ſpecie non vnitur, non vnus motus eſt, & ſi non deficiat tempus. tempus quidem enim vnum eſt, ſpecie autem motus alius eſt. motum n. vnum neceſſe eſt ſpecie vnum eſſe. hunc autem. ſimpliciter vnum eſſe non eſt neceſſe. Qui igitur motus ſimpliciter vnus eſt. dictum eſt.*

Motus multi, & non vnus, inter quos eſt quies.

Poſtquàm Philoſophus poſuit quòd tria requirunt̃ ad hoc quòd ſit vnus motus ſimpliciter. ſ. vnitas temporis, & rei in qua eſt motus, & ſubiecti, hic probare intẽdit hoc. Cum. n. multipliciter dicatur vnum ſimpliciter, vno modo ſicut aliquod indiuiſibile eſt vnum, alio modo ſicut continuum eſt vnum, motus non poteſt dici vnus ſimpliciter ſicut indiuiſibile: quia nullus motus indiuiſibilis eſt. vnde relinquitur quòd hoc modo dicatur vnus ſicut continuus, & qđ hoc ſit motui eſſe vnum ſimpliciter, quod eſt ei eſſe cõtinuum, & ipſa continuitas motus ſufficiat ad eius vnitatem. Sequitur. n. quòd, ſi eſt continuus, ꝙ ſit vnus. Quæcunq; igitur requirunt̃ ad continuitatem motus, requiruntur ad eius vnitatẽ. Ad continuitatem autem motus requirũtur tria, quorum primum eſt vnitas ſpecie. Non. n. omnis motus poteſt continuari omni motui, ſicut etiam in alijs continuis nõ indifferenter qualecunq; eſſe cõtingit aliquid, continuari poſt cuicunq; qualecunque illud eſſe contingat. ſed illa continuari poſſunt, quorum vltima cõtingit eſſe vnum, quod eſt de ratione continui, vt ſupra dictum eſt: Sed quędam ſunt quæ nulla vltima habent vt formæ, & indiuiſibilia omnia: & ideo eorum non

poteſt

poteſt eſſe continuatio. Quorundam verò ſunt aliqua vltima, quæ ſunt diuiſibilia & quantitatem habentia, quæ {ſunt æquiuoca}.i.non conuenientia in nomine & ratione: & illa etiam non poſſunt continuari. Nec etiam poteſt eſſe contactus in quibuſdam eorum. non enim poteſt dici quòd linea & ambulatio ſe cõtingãt; vel quòd vnum ſit eorum vltimum, quod eſt continuari adinuicem. Ex quo patet, quòd ea quę ſunt diuerſorum generum vel ſpecierũ, non poſſunt continuari adinuicem. Ergo motus, qui differunt genere vel ſpecie, poſſunt eſſe habiti, i. conſequenter adinuicem ſe habere; ſicut aliquis poſt curſum poteſt ſtatim febricitare: curſus autem & febricitatio ſunt in diuerſis generibus. Et in eodem genere, ſ. loci mutationis vna mutatio eſt, quæ conſequenter ſe habet ad aliam, cum tamen non ſit continua: ſicut patet in diffuſione lampadis, vtputa cum candela de manu in manum tráſfertur. ſunt enim ibi diuerſi motus non continui. Vel poteſt intelligi ꝙ motum localem liquoris, quo flamma ſuſtẽtatur, quẽ appellat diffuſionem, conſequitur motus localis flãmę quę nomine lampadis ſignificatur. Prędictæ igitur mutationes, quia differunt genere vel ſpecie, non ſunt continuæ, cum non poſſint habere vnum vltimum, quod ponitur eſſe de ratione cõtinui. Vnde poſſunt quidem motus ſpecie vel genere differentes eſſe conſequenter ſe habentes & habiti, i. quodãmodo ſe tangentes abſq; alia interpoſitione temporis, in quantum tempus eſt continuum: quod quidem eadem ratione habet continuitatem, qua & motus, ſ. in quantum eſt ei vnum vltimum. Nihil autem prohibet in vno inſtanti tẽporis, ad quod cõtinuantur partes eius, terminari vnum motum, & incipere alium alterius generis, vel etiam ſpeciei. & ſic motus illi erunt habiti, ſed non continui. Et ideo ſecundum præmiſſa ſequitur quod ad hoc quòd motus ſit cõtinuus, requiritur ꝙ ſit vnus ſecundum ſpeciem: quæ quidem vnitas ſpeciei eſt in motu ex re, in qua eſt motus, in quantum eſt indiuiſibilis ſecundum ſpeciem. Secundo requiritur ad continuitatem motus ꝙ ſit vnius ſubiecti, quia diuerſorum ſubiectorum motus poſſunt eſſe habiti, ſed non continui, ſicut dictum eſt de mutatione candelæ per motum diuerſarum manuum. Tertio requiritur ad continuitatem motus & vnitatem, quod ſit vnus tempore ad hoc quòd non interueniat aliqua immobilitas vel quies. quia, ſi deficeret aliquod tempus motui in quo, ſcilicet, non moueretur, ſequeretur ꝙ in illo quieſceret. ſi aũt quies interponitur, erunt multi motus & non vnus. Multi.n. motus & nõ vnus ſunt quorum quies in medio eſt. Vnde, ſi aliquis motus ſit, qui intercipiatur quiete, nõ erit neque vnus neq; continuus. Intercipitur aũt quiete ſi tp̃s ſit in medio, vt oſtenſum eſt. vnde requiritur ad continuitatem motus ꝙ ſit vnum tempus cõtinuum. Sed tñ hoc non ſufficit: quia motus, qui non eſt vnius ſpeciei, non eſt continuus, et ſi tempus non deficiat: quia etſi ſit vnum ſecundum tp̃s, erit aliud ſecundum ſpeciem. Quia neceſſe eſt ad hoc ꝙ ſit motus vnus continuus, ꝙ ſit vnus ſecundum ſpeciem, ſed non ſequitur ꝙ motus, qui eſt vnus ſm ſpeciẽ, ſit vnus ſimpliciter. Sic ergo patet ꝙ tria prædicta requiruntur ad hoc ꝙ ſit vnus motus ſimpliciter. Et hoc eſt quod concludit, quod dictũ eſt quis motus ſit ſimpliciter vnus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Prætereà motus vnus & hiſce dicitur, qui eſt perfectus ſiue genere ſit, ſiue ſpecie, ſiue numero vnus, quemadmodum & in cæteris perfectum ipſum ac totum, ipſius vnius eſt. Interdum autem, & ſi imperfectus eſt, vnus dicitur, modo continuus ſit.*

T.c.42. *Amplius aũt dicitur vnus, & perfectus ſiue ſecundum genus, ſiue ſecundum ſpeciem, ſiue ſecundũ ſubſtãtiam ſit, ſicut & in alijs perfectũ & totũ vnius eſt. Eſt aũt aliquando, et ſi imperfectus ſit, vnum dicitur, ſi ſolum ſit cõtinuus.*

Poſitis tribus modis principalibus vnitatis mot⁹, hic ponit duos alios modos ſecundarios qui magis pertinent ad quãdam formam vnitatis, quàm ad ipſam vnitatem Secundum ponit ibi. {Amplius autem aliter.} Di T.c.43. cit ergo primo, ꝙ ſiue motus dicatur vnus ſecundum genus, ſiue ſecundum ſpeciem, ſiue ſecundum ſubſtantiam ſicut qui eſt numero vnus, dicitur vnus motus ex hoc quòd eſt perfectus, ſicut in alijs rebus perfectum & totum, ad vnitatis rationem pertinent. Non enim dicimus vnum hominem vel vnum calceum, niſi de toto. Quandoq; autem dicitur vnum etiam de imperfecto, dummodo ſit continuum. Et ratio huius eſt: quia vnũ poteſt attendi vel ſecundum quantitatẽ, & ſic ſola continuitas ſufficit ad vnitatem rei: vel ſecũdum formam ſubſtãtialem, quæ eſt perfectio totius, & ſic perfectum & totum dicitur vnum. Secundo ibi.

Inſuper & alio modo præter dictos, vnus hicce dicitur motus qui vniformis eſt. Difformis enim aliqua ex parte non vnus eſſe videtur, ſed hic ſe potius, qui vniformis eſt, perinde atque linea recta, difformis enim diuiſibilis eſt, differre autem videatur, vt magis tale minus ve, differt. ARGY.

Amplius autem aliter præter prædictos, dicitur motus regularis irregularis.n. non videtur vnus, ſed magis regularis ſicut rectus irregularis enim diuiſibilis eſt videtur autem differre, ſicut magis & minus. T.c.43.

Ponit alium modum ſecũdarium, prout dicitur motus vnus, qui eſt regularis, i. vniformis: ſicut etiã in alijs rebus dicitur vnum, quod eſt ſimile in partibus. Et circa hoc tria facit. Primo ponit hũc modum vnitatis ſm quòd regularis motus dicitur vnus Secundo oſtendit in quibus inueniatur regularitas & irregularitas ibi. {Eſt autem & in omni motu.} Tertio oſtendit modos irregularitatis. ibi. {Irregularitas autem.} T.c.44. Dicit ergò primo quòd pręter prædictos modos vnitatis dicitur motus vnus, qui eſt {regularis} i. vniformis. {Irregularis.n. motus} i. difformis nõ videtur eſſe vnus {ſed magis motus regularis} id eſt vniformis, ſicut motus, qui eſt tot⁹ in directum eſt vniformis. Ideo autem motus irregularis non videtur vnus quia eſt diuiſibilis in partes diuiſibiles. Indiuiſibilitas autem pertinet ad rationẽ vnius: quia vnum eſt ens indiuiſum. ſed tamen motus irregularis eſt quodammodo vnus. Sed vnitas motus irregularis & regularis videtur differre ſecundum magis & minus: quia motus regularis eſt magis vnus quàm motus irregularis Sicut & corpus ſimilium partium eſt magis vnum, quam corpus diſſimilium. Secundo ibi.

Eſt autem vniformitas omni in motu, aut difformitas. Etenim alterari quippiam vniformiter poteſt, & ſuper vniformia fieri, vt ſuper circulum aut lineam rectam: & circa accretionem decretionemve ſimili modo. ARGY.

Eſt autem & in omni motu, quod regulariter eſt, aut non Et namque alterabitur regulariter, & feretur in regulari, vt circulo aut rectitudine: & circa augmentum ſimiliter, & decrementum.

Oſtendit in quibus motibus inueniatur regularitas & irregularitas. & dicit ꝙ in oĩ genere, vel ſpecie motus inuenitur regulare vel irregulare, quia poteſt aliquid alterari regulariter, ſicut quando tota alteratio eſt vniformis. & poteſt aliquid ferri, i. ſecundum locum moueri, in magnitudine regulari, i. vniformi, ſicut ſi feratur aut per circulum, aut per lineam rectam. Et ſimiliter eſt in augmento & decremento. Tertio ibi.

Difformitatis autem differentia ſunt. interdum.n. eſt rõne eius ſuper quod efficitur motus. impoſſibile eſt.n. vniformem eſſe motum, ſi non ſuper vniformẽ magnitudinẽ talem, cuius quæuis pars ad quamuis partem non accommodatur. interdum non eſt ratione ſpatij, non temporis, non eius ad quod accedit, ſed ratione modi. celeritate.n. interdũ tarditateq; motus diſtinguitur. cuius.n. eadẽ eſt celeritas, ARGY.

bis eſt vniformis, cuius verò nõ e. dem eſt, ijs eſt diſformis.

T.c.44. *Irregularitatis autem differentia eſt, aliquãdo quidem in quo mouetur. Impoſſibile n. eſt regularem eſſe motum, non in regulari magnitudine, vt reflexi motus aut obliqui, aut alius magnitudinis, quorum non conuenit contingens in contingentem partem. Aliquando autem neque in vbi, neque in quando, neque in eo, ad quod, neq; in quo, ſed in eo quod vt: velocitate enim & tarditate aliquando determinatur. cuius quidem enim velocitas eſt eadem, regularis eſt, cuius autem non, irregularis eſt.*

Impoſſibile eſt regularẽ eſſe motum non in regulari magnitudine.

Accedit ad determinandum de motu irregulari. Et primo aſsignat modos irregularitatis. Secundo oſtendit quomodo motus irregularis ſit vnus, quod ſupra dixerat, ibi §Vnus igitur.§ Circa primũ duo facit. Primo aſsignat duos modos irregularitatis in motu. Secundo infert quaſdam concluſiones ex dictis ibi. §Vnde neq; ſpecies.§ Dicit ergo primo ꝙ differentia, quæ facit irregularitatem motus, aliquando eſt ex parte rei, in qua mouetur, vt patet præcipuè in motu locali: quia impoſſibile eſt ꝙ motus ſit regularis vel vniformis, qui non trãſit per magnitudinem regularem id eſt vniformem. Dicitur autem magnitudo regularis vel vniformis, cuius quælibet pars vniformiter ſequitur ad aliam partẽ, & ſic quælibet pars poteſt ſupponi alteri parti, vt patet in linea circulari, & etiam in linea recta. Magnitudo autem irregularis eſt, cuius non quælibet pars ſequitur ad aliam partem vniformiter, ſicut patet in duabus lineis facientibus angulum, quarum vna applicatur alteri nõ in directum, ſicut partes vnius lineæ ſibi inuicem in directum applicantur & ideò motus circularis eſt regularis, & ſimiliter motus rectus. Sed motus reflexi, & obliqui, quia faciunt angulum, non ſunt regulares, nec in magnitudine regulari; vel quicunq; alius motus ſit per quancunque magnitudinem, cuius cuicunq; pars non conueniat cuicunq; parti per vniformitatẽ applicationis. vel cuius vna pars non conuenienter poſſit contingere aliam partem. Si. n. illa pars, quæ cõtinet angulum ſupponatur illi parti, quæ angulum non continet non erit conueniens contactu. Secunda differentia irregularitatem faciens, eſt nõ ex parte loci, vel temporis §neq; in quod quoq. i. neque ex parte eius quod dicitur quo. i. ex parte cuiuſcunq; rei, in qua fit motus. non enim eſt ſolum motus in vbi, ſed in qualitate & quantitate. vel poteſt hoc referri ad ſubiectum in quo eſt motus. Sed ille ſecundus modus irregularitatis accipitur §in eo, quod, vt§ id eſt ex diuerſitate modi motus, determinatur enim iſte ſecundus modus irregularitatis ex velocitate & tarditate. Quia ille motus dicitur regularis cuius eſt eadem velocitas per totum, irregularis autem cuius vna pars eſt velocior altera. Secundo ibi.

T.c.55. Infra.

A R G Y. *Quapropter, celeritas, tarditasve non ſunt ſpecies, nec differentiæ motus, quippe cum omnes motus diuerſos ſpecie comitentur. Quare neque grauitas leuitasq́ue, quæ eſt reſpectu eiuſdem, ceu terræ ad ſeipſam, aut ignis reſpectu ſui.*

Vnde neque ſpecies motus neque differentiæ, ſunt velocitas & tarditas: quia omnes ſequuntur differentes ſecundum ſpeciem. Quare neque leuitas neq; grauitas, quæ eſt in idem, eſt, vt terræ ad ipſam, aut ignis ad ipſum.

Concludit duo corollaria ex præmiſsis. quorum primum eſt, ꝙ velocitas & tarditas non ſunt ſpecies motus, neq; differentiæ ſpecierum: quia velocitate & tarditate determinatur regularitas & irregularitas, quæ ſequitur quaſlibet ſpecies motus, vt ſupra dictũ eſt. Nulla autẽ ſpecies vel differentia conſequitur omnem ſpeciem ſui generis. Secundum corollarium eſt quòd velocitas & tarditas non ſunt idem ꝙ grauitas & leuitas: quia vtrunq; illorum habet motum ſemper ad idem, ſicut motus terræ, qui eſt grauis, ſemper eſt§ad ipſam§. i. ad locũ ipſius qui eſt deorſum: & motus ignis ſemper eſt §ad ipſum§ id eſt locum proprium, qui eſt ſurſum. Velocitas autem & tarditas ſe habent ad diuerſus motus, vt dictum eſt. Deinde cum dicit.

Vnus eſt igitur & hiſce motus, qui eſt diſformis, continuitatis nimirum ratione, ſed minus quod quidem ei lationi accidit quæ ſuper linea flexa fit. Id autem quod eſt minus, miſtione contrarij ſemper eſt tale. A R G

Vnus igitur irregularis eſt, quo eſt continuus minus autem quod qui in reflexiua accidit motui. Quod autem eſt minus, commiſtio ſemper contrarij eſt. T.c.45. Quod ẽ minus, commiſtio, ſemper cõtrarij eſt

Oſtendit quomodo motus irregularis ſit vnus. Secũdo infert quoddam corollarium ex dictis ibi. §Si autem omnem vnum.§ Dicit ergo primo, quòd motus irregularis poteſt dici vnus, in quantum eſt continuus: ſed minus dicitur vnus quã regularis. ſicut & linea, habens angulum, minus dicitur vna quàm linea recta, & hoc maximè apparet in motu reflexiuo: quia quaſi videtur duo motus. Ex hoc autem, quòd eſt minus vnus, videtur quod aliquid habeat de multitudine: quia ex hoc aliquid eſt minus, quòd habet miſtionem contrarij, ſicut minus album habet aliquid admiſtum de nigro, ad minus ſecundum quandam appropinquationem. Et ſic patet quòd motus irregularis & eſt vnus, in quantum eſt continuus: & eſt quodammodo multiplex, in quantum eſt minus vnus. Secundo ibi.

Quod ſi omnis motus vnus & vniformis, & non vniformis eſſe poteſt, ij, qui diuerſi ſunt ſpecie, atque hærent, non vnus erunt atque continuus motus. Quomodo namque fieri poteſt vt hiſce ſit vniformis, qui ex alteratione latione conſtat? accomodari enim neceſſe eſt. A R G Y

Si autem omnem, vnum continuũ & regularem eſſe, et non, non erunt ſi qui non ſecundum ſpeciem habiti ſunt, vnus & cõtinuus. Quõ. n. erit regularis motus ex alteratione compoſitus & loci mutatione? Indiget enim conuenire.

Concludit ex immediatè dictis, quod ſupra propoſuerat, ſ. quòd motus, qui ſunt diuerſi ſecũdum ſpeciẽ, non poſſunt continuari. Omnem enim vnum motum contingit eſſe vnum, regularem, & iterum non regularem. Sed motus, qui eſt compoſitus ex diuerſis motib. ſecundum ſe non poteſt eſſe regularis. quomodo. n. eſſet regularis motus compoſitus ex alteratione, & loci mutatione? neceſſe eſt. n. ad hoc ꝙ motus ſit regularis, ꝙ partes conueniant adinuicem. Ergo relinquitur ꝙ motus diuerſi, qui nõ conſequunt ſe inuicem eiuſdem ſpeciei exiſtentes, non ſunt vnus motus, & continuus. Quod ſupra propoſitum eſt, & per exẽpla manifeſtatũ.

L E C T I O. V I I.

Propoſitis modis, quibus motus adinuicem contrariari contingit, quis motus cui motui opponatur oſtenditur.

Deinceps definiendum eſt quiſnam motus cui motui contrarius eſt, & de quiete ſimili modo. Primum autem, diuidendum eſt vtrum contrarius motus ſit hiſce, qui eſt ex eodem ei, quo itur ad idem, vt hiſce qui eſt ex ſanitate ei, quo petitur ſanitas, quales & generatio, & corruptio eſſe videntur. An hiſce qui ex contrarius eſt vt hiſce, qui ex ſanitate, ei, qui eſt è morbo. An hiſce quo ad contraria pergitur, vt hiſce quo ad ſanitatem itur, ei, quo ad morbum acceditur. An hiſce qui eſt ex contrario ei, quo ad cõtrarium itur, vt hiſce qui eſt ex ſanitate, ei, quo morbus petitur. An hiſce qui ex contrario in contrarium pergit ei, quo è contrario in contrarium itur, vt hiſce qui ex ſanitate in morbum proficiſcitur, ei, quo ex morbo acquiritur ſanitas. Vtrum enim horum modorum quendam, aut plures eſſe neceſſe eſt, non ſit. n. vt alio modo motus, vt oppoſiti diſponantur. A R G Y

Amplius autem determinandum eſt qualis motus eſt contrarius motui, & de manſione eodem modo. Sed primo diuidendum eſt, vtrum contrarius motus ſit, qui eſt ex eodem, ei, qui eſt in idem, vt qui eſt ex ſanitate T.c.46.

ſanitate ei qui eſt in ſanitatem, vt generatio & corruptio videntur: aut qui eſt ex contrarys vt qui eſt ex ſanitate, ei, qui eſt ex ægritudine: aut qui eſt in contraria, vt qui eſt in ſanitatem, & , qui eſt in ægritudnem, aut qui eſt ex contrario ei qui eſt in cōtrarium, vt qui eſt ex ſanitate ei qui eſt in ægritudinem. aut qui eſt ex contrario in contrarium ei qui eſt ex contrario in contrarium, vt qui eſt ex ſanitate in ægritudinem, ei, qui eſt ex ægritudine in ſanitatem. Neceſſe eſt.n. aut vnum quendam horum eſſe modorum, aut plures: non enim eſt aliter opponere.

Poſtquam Philoſophus determinauit de vnitate & diuerſitate motus, hic determinat de cōtrarietate motuum. quæ eſt quędã diuerſitatis ſpecies, vt patet in Decimo Metaphyſic. Et diuiditur in partes duas. Primo
T.c.13. oſtendit qualiter accipienda eſt contrarietas in motu,
T.c.56. & etiam in quiete. In ſecũda mouet quaſdam quæſtiones circa contrarietatẽ prædictam. ibi § Dubitabit aũt aliquis. § Circa primum duo facit. Primo determinat de contrarietate motus, ſecundo de cōtrarietate quietis. ibi § Quoniam autem motui. § Circa primum tria
T.c.53. facit. Primo diſtinguit diuerſos modos ſecũdum quos videri poſſet ꝙ acciperetur contrarietas in motu. Scđo
T.c.47. remouet quoſdam illorum. ibi § Eſt aũt qui eſt. § Ter-
T.c.49. tio aſsignat verum modum contrarietatis in motu & mutatione, ibi § Quoniam autem differt. § Dicit ergo primo, quòd poſt prædicta, determinandum eſt qualis ſit motus contrarius alicui motui, & eodem modo determinandum eſt § de mãſione §. i. de cōtrarietate quietis ad motum, & quietis ad quietem. Sed in hoc tractatu hoc primo faciendum eſt, quòd debemus diſtinguere modos, ſecundum quos vniuerſaliter accipi poteſt ratio contrarietatis in motibus: Et diſtinguit quinq; modos, quorum primus modus eſt, vt ratio contrarietatis motuum accipiatur ſecũdum acceſſum ad aliquẽ terminum, & receſſum ab eodem. Et hoc eſt quòd dicit. § vtrum contrarius motus ſit, qui eſt ex eodem, ei, qui eſt in idem, vt qui eſt ex ſanitate, ei qui eſt in ſanitatem, § ſecundum quam rõnem generatio & corruptio videntur eſſe cōtraria: quia generatio eſt motus ad eſſe corruptio autem eſt motus ex eſſe. Secũdus modus eſt, vt ratio contrarietatis motuum accipiatur ſecundum cōtrarietatem terminorum, à quibus incipit motus. Et hoc eſt quod dicit § Aut qui eſt ex contrarijs, vt qui eſt ex ſanitate, ei, qui eſt ex ægritudine. § Tertius modus eſt, vt contrarietas motuum accipiatur ſecundum contrarietatem terminorum, ad quos terminatur motus. Et hoc eſt quod dicit § Aut qui eſt in contraria, vt qui eſt in ſanitatem ei, qui eſt in ægritudinẽ. § Quartus modus eſt vt accipiatur motuum contrarietas ſecundum contrarietatem termini à quo, ad terminum ad quem. Et hoc eſt quod dicit § aut qui eſt ex cōtrario. ei qui eſt in contrarium, vt qui ex ſanitate, ei qui eſt in ægritudinem § Quintus modus eſt ſecundum cōtrarietatem ex parte vtrorumque terminorum. Et hoc eſt quod dicit § Aut qui eſt ex contrario in contrarium, ei, qui eſt ex contrario in contrarium vt, qui eſt ex ſanitate in ægritudinem, ei, qui eſt ex ægritudine in ſanitatem. § Neceſſe eſt enim quòd contrarietas motuum accipiatur ſecundum vnum horum modorum, aut ſecundum plures: quia non contingit ſecundum aliquam aliam rationem opponere motum motui. Secundo ibi.

ARGY. *Hic igitur, qui eſt è contrario non eſt ei contrarius quo in contrarium itur, vt is qui eſt ex ſanitate ei quo itur ad morbum, eſt enim vnus idemque, eſſe tamen ipſorum non idem. eſt: quemadmodum non idem eſt ex ſanitate mutari, atque ad morbum.*

T.c.47. *eſt autem qui ex contrario, ei, qui eſt in contrarium, non contrarius, vt qui eſt ex ſanitate, ei, qui eſt in ægritudinem. idem enim & vnus eſt eſſe tamen non idem eſt ipſis ſicut non idem eſt ex ſanitate mutari, & in ægritudinem.*

Excludit duos prædictorum modorum. Et primo quartum, qui accipiebatur ſecundum contrarietatem termini à quo, ad terminum ad quem. Secundo, ſecundum modum qui eſt ſecundum contrarietatem terminorum, ex quibus incipit motus, ibi § Neque qui eſt ex T.c.48.
contrario. § Tertio oſtendit quomodo ſe habent duo T.c.48.
modi reliqui ad inuicem. ibi § Relinquitur autem. § Dicit ergo primo quòd motus, qui eſt ex vno contrario, non põt dici contrarius, ei, qui eſt in aliud contrarium vt ſi diceretur quòd motus, qui eſt ex ſanitate, ſit contrarius motui qui eſt in ægritudinem. Idem enim non eſt ſibiipſi contrarium: ſed motus, qui eſt ex ſanitate, motui qui eſt in ægritudinem, eſt vnus & idẽ ſubiecto, ſed eſſe ipſi non eſt idem, i. differunt ratione, eo modo quo non eſt idem ſecundum rationem moueri à ſanitate, & moueri in ægritudinem: quia vnus importat habitudinem motus ad terminum à quo, alius autem habitudinem eiuſdem motus ad terminum ad quem. Nõ eſt igitur accipienda contrarietas motus ſecundũ contrarietatem vnius termini ad alium. Secundo ibi.

Quæ ſunt idẽ ſubiecto differũt autem rõne. cõtraria nõ ſunt.

Neq; hiſce motus, qui eſt ex cōtrario ei contrarius eſt, qui ex contrario eſt Simul.n. accid t è contrario & in contrarium, aut in medium ire, ſed poſterius de hiſce dicemus. ARGY.

Neq; qui eſt ex contrario ei qui eſt ex contrario. Simul quidem.n. accidit mutari ex contrario in contrarium aut in medium, ſed de hoc quidem poſterius dicemus. T.c.48.

Oſtendit quòd contrarietas motuum non eſt accipienda ſecundum cōtrarietatem terminorum ex quibus incipit motus. Et hoc tribus rationibus, quarũ prima talis eſt Duo motus, qui in idem tendunt non ſunt contrarij, ſed duo motus ex contrarijs recedentes, poſſunt in vnum & idem tendere § ſimul enim accidit mutari § . i. æqualiter § ex contrario in contrarium aut in medium § vt poſteà dicetur. & ſic ex vtroq; contrario contingit in vnum mediũ mutari. Nõ ergo motus propter hoc ſunt contrarij, quia à contrarijs incipiunt moueri. Secundam rationem ponit ibi.

Enimuerò in contrarium mutari cauſa potius contrarietatis eſſe videbitur, quàm è contrario mutari. Hoc enim abiectio contrarietatis illud aſſumptio eſt. ARGY.

Sed magis in contrarium mutari videbitur vtique cauſa eſſe contrarietatis, quàm ex contrario hic quidem enim diſceſſio contrarietate ille verò acceptio.

Quæ talis eſt. Ex illo accipienda eſt ratio contrarietatis in motu, quod magis facit motum eſſe cōtrarium ſed contrarietas terminorum, ad quos motus terminatur, magis videtur eſſe cauſa contrarietatis motuum, quàm contrarietas terminorum à quibus incipit motus: quia, cum dico motus incipere à contrarijs terminis, dico remotionem contrarietatis: cum verò dico motus accedere ad contraria, dico acceptionem contrarietatis: ergo non accipitur contrarietas motuum ſecundum terminum à quo tãtum. Tertium ponit ibi. Secũda rõ:

Dicitur etiam quiſq; motus ex eo potius, in quod itur, quàm ex eo ex quo fit mutatio. ſanatio. n hiſce dicitur, quo acquiritur ſanitas: ægrotatio iſte, quo ad ægritudinẽ itur. ARGY.

Et dicitur autem vnuſquiſque eo, in quod mutatur magis, quàm eo ex quo, vt ſanatio, qui in ſanitatem: ægrotatio autem qui in ægritudinem.

Quæ talis eſt. Ab eo, à quo aliquid recipit nomen & Tertia rõ.
ſpeciem, recipit etiam contrarietatem (cum contrarietas ſit differentia ſecundum formam) vt patet Decimo Metha. Sed vnuſquiſq; motus magis dicitur. i. denomitur & ſpeciem recipit à termino in quem, quàm à termino ex quo, ſicut ſanatio dicitur motus in ſanitatem, & ægritudo motus in ægritudinem, & hoc etiam ſupra dictum eſt. Magis ergo accipiẽda eſt contrarietas mo-

tuum ſecundum terminum in quem, quàm ſecundum terminum à quo. Et ſic idem quod prius. Tertio ibi.

ARGY. *Reſtat igitur hiſce quo in contraria pergitur, & hiſce qui ad contraria ex contrarijs itur. Forſitan igitur fit, vt ij, quibus ad contraria proficiſcuntur, & ex contrarijs ſint, eſſe fortaſſe non idem: eundi (inquam) in ſanitatem: atq; ex morbo & eundi in morbum, atque ex ſanitate.*

Relinquitur igitur, qui eſt in cōtraria, & qui eſt ad contraria, & contrarijs. Fortaſſis quidem igitur accidit eos, qui in contraria & ex contrarijs eſſe, ſed eſſe forſitan non idem. Dico autem qui in ſanitatem ei, qui ex ægritudine, et qui ex ſanitate ei, qui in ægritudinem.

Concludit quòd remotis duob. modis ſecundũ contrarietatem terminorum acceptis, relinquuntur duo alij. ſ. tertius & quintus, quorum vnus eſt ſecundum ſolam contrarietatem terminorum ad quos, quem tangit cum dicit, Qui eſt in contraria. Alius qui eſt ſm contrarietatem vtrorumq; terminorum, quem tangit cum dicit, Et qui eſt in contraria ex contrarijs. Primus autem modus non accipiebatur ſecundum contrarietatem aliquam terminorum, ſed ſecũdum acceſſum & receſſum ab eodem termino. Concludit autem vlterius quòd forte hi duo modi reſidui ſunt idem ſubiecto: quia illi motus, qui ſunt in cõtraria, ſunt etiam ex contrarijs: ſed forte ſecundum rationem non ſunt idẽ propter diuerſas habitudines motus ad terminos, vt ſupra dictum eſt. & exemplificat quòd motus, qui eſt in ſanitatem ei, qui eſt ex ægritudine eſt idem ſubiecto, ſed non ratione. Et ſimiliter qui eſt ex ſanitate ei, qui eſt in ægritudinem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Cum autem à motu mutatio differat: (ea nanq; mutatio motus, ex qua ex ſubiecto in ſubiectum itur) hiſce profecto motus, quo ex contrario in contrarium pergitur, cõtrarius eſt ei quo è contrario ad contrarium itur, vt hiſce, quo ex ſanitate in morbum itur ei, quo ſanitas è morbo acquiritur.*

T.c.49. *Quoniam autem differt mutatio à motu (ex quodam. n. ſubiecto in quoddam ſubiectum mutatio, eſt motus) qui eſt ex contrario in contrarium ei, qui eſt ex contrario in contrarium, motus contrarius eſt, vt qui eſt ex ſanitate in ægritudinem ei, qui eſt ex ægritudine in ſanitatem.*

Oſtendit qũo accipiatur contrarietas in motu: & primo ſecundum q motus eſt ad contrarium. Secũdo
T.c.52. pro vt motus eſt ad medium. ibi Qui aũt ad medium. Circa primũ duo facit. Primo oſtendit quid facit con-
T.c.50. trarietatem in motibus. Secũdo quid in mutationibus. ibi Qui aũt eſt in contrarium. Circa primum duo fa-
T.c.50. cit. Primo oſtẽdit propoſitum ſyllogiſmo, ſecundo inductione. ibi Manifeſtum autem eſt. Ponit autẽ primo talem rationem. Cõtrarietas aliquorum accipitur ſecũdum propriam ſpeciem & rationem ipſorum: ſed propria ratio ſpecifica motus eſt, q ſit quædam mutatio à quodam ſubiecto affirmato in quoddam ſubiectum affirmatum, habẽs duos terminos: in quo differt à mutatione, quæ non ſemper habet duos terminos affirmatos. ergo relinquitur quòd ad contrarietatem motus requiritur contrarietas ex parte vtrorumque terminorum, vt. ſ. propriè dicatur motus contrarius, qui eſt ex contrario in contrarium, ei, qui eſt ex contrario in cõtrarium, vt qui eſt ex ſanitate in ægritudinem, ei, qui eſt ex ægritudine in ſanitatem. Secundo ibi.

ARGY. *Patet autem & ex inductione, qui contraria eſſe videntur. Aegrotare. n. ipſi ſanari, & diſcere ipſi decipi, non per ſeipſum contraria videntur: ex contrarijs. n. in contraria ſiunt. vt. n. ſcientiam per ſe quiſpiam, & per alium conſequi poteſt, ſic & deceptionem. Latio etiam, qua ſupra loca petuntur ei contraria eſt lationi, qua ad infra loca itur: hæc enim in longitudine contraria ſunt. Et ea qua itur ad dextra, ei qua ſiniſtra, petuntur: hæc. n. in latitudine contraria ſunt. Et ea, qua pergitur ad ea, quę ſunt ante, ei qua itur ad ea quæ ſunt poſt: hæc. n. in profunditate contraria ſunt.*

Manifeſtum eſt autem & ex inductione, qualia videntur contraria eſſe. Aegrotare. n. ipſi ſanari: & addiſcere ipſi decipi, non per ipſum: in contraria. n. ſicut. n. in ſcientia eſt, ſic & in deceptione, & per ſe ipſum conſequi, & per alium. Et ſurſum motus ei, qui eſt deorſum: contraria enim hæc ſunt in longitudine. Et qui eſt ad dextram, ei qui eſt ad ſiniſtram: contraria. n. hæc ſunt in latitudine. Et qui eſt ante, ei, qui eſt retro; cõtraria enim hæc ſunt in altitudine.

Manifeſtat idem per inductionem. Et primo in alteratione corporali: quia ægrotare eſt cõtrarium ei, qđ eſt ſanari. quorum primus eſt motus à ſanitate in ægritudinem, alius verò ab ægritudine in ſanitatem. Hoc ẽt patet in alterationibus animę. quia ei, quod eſt addiſcere, contrarium eſt decipi: non ab ipſo, ſed ab alio. Hi. n. motus ſunt in contraria ex cõtrarijs, quia addiſcere eſt motus ab ignorantia ad ſcientiam: decipi aũt à ſciẽtia ad ignorantiam. Quare autem addit non per ipſum oſtendit ſubdens, q ſicut in ſciẽtia contingit q aliquis per ſeipſum acquirat eam, & hoc vocatur inuenire: q̃doq; verò non per ſeipſum, ſed ab alio, & hoc vocatur addiſcere, ita contingit quòd aliquando aliquis decipit à ſeipſo, aliquando ab alio: & hoc propriè opponitur ei quod eſt addiſcere. & hoc ẽt apparet in motu locali. quia motus ſurſum eſt contrarius ei, qui eſt deorſum: quæ ſunt contraria ſecundum lõgitudinem. Et motus, qui eſt ad dextrum, eſt contrarius ei, qui eſt ad ſiniſtrũ. qui ſunt contrarij ſecundum latitudinem. Et motus, qui eſt ante, eſt contrarius ei, qui eſt retro, quę ſunt contraria ſecundum altitudinem. Sed conſiderandum eſt quòd hic loquitur de iſtis differẽtijs poſitionum, vt de longitudine, latitudine, & altitudine ſm quòd ſunt in homine. quia ſurſum & deorſum conſiderantur ſecundum longitudinem hominis: dextrum autem & ſiniſtrum ſecundum latitudinem eius. ante & retro ſecundum groſſitiem eius, quæ dicitur altitudo vel profunditas. Iterum cõſiderandum eſt quod ſecundum ſurſum & deorſum inuenitur contrarietas in motibus etiam naturalibus. ſed ſecundum dextrum & ſiniſtrum, ante & retro, inuenitur contrarietas in motibus non ſecundum naturam, ſed ſecũdum motum, qui eſt ab anima, quæ mouet in has contrarias partes. Deinde cum dicit.

Is autem, qui ſolum ad contrarium eſt, non motus, ſed mutatio eſt: velut album fieri non ex aliquo. ARGY.

Qui autem eſt in contrarium ſolum non eſt motus, ſed mutatio: vt fieri album non ex quodam eſt. T.c.51.

Oñdit qualiter ſit cõtrarietas in mutationib. Et primo oſtendit qũo accipiatur contrarietas mutationum Infra.
in reb. in quib. inuenitur cõtrarietas. Secundo qũo accipitur in reb. in quib. nõ eſt cõtrarietas ibi. Quibus aũt non eſt contrarium. Dicit ergo primo, q ſi accipiatur contrarietas ſolũ ex parte termini ad quẽ, vt dicat contrarius, qui eſt in contrariũ, hoc nõ facit contrarietatẽ motus, ſed mutationis, quæ eſt gñatio & corruptio: ſicut fieri albũ, & fieri nigrũ contraria ſunt. Nec oportet q contrarietas harũ generationum attendatur ſm contrarietatẽ termini à quo, qa in gñatione termin⁹ à quo non eſt aliquid affirmatũ, ſed aliquid negatũ. fit. n. albũ ex non albo, nõ aũt ex aliquo affirmato. Nõ. n. mutatio de ſubiecto in ſubiectũ eſt mutatio, ſed mot⁹. Scđo ibi.

Quibus etiam non eſt contrarium, ea mutatio, quæ eſt ex ipſo, ei mutationi contraria eſt, quæ eſt ad ipſum: quapropter generatio corruptioni contraria eſt, abiectioque acceptioni. Hæ autem mutationes, non motus ſunt. ARGY.

Quibus autem non eſt contrarium, mutatio quæ eſt ex ipſo, & quæ ſt in ipſum contraria eſt. vnde generatio corruptioni contraria eſt, & remotio acceptioni. Hę autem mutationes quidem, motus autem non ſunt.

Oſtendit q in illis, in quibus non eſt contrarietas, ſicut in ſubſtantijs & alijs huiuſmodi attenditur cõtra-

rietas

rietas mutationum ſecũdum acceſſum & receſſum ab eodem termino. Et hoc eſt ꝙ dicit, ꝙ in illis, in quibus non eſt contrarium, accipitur contrarietas mutationis ex eo ꝙ eſt receſſus ab eo & quod eſt acceſſus in ipſum idem, ſicut acceſſus ad formam ignis, quod pertinet ad generationem eius: & receſſus ab eadem forma, ꝙ pertinet ad eius corruptionem, ſunt contraria. vnde generatio eſt contraria corruptioni, & quęcunque remotio
Sũma toti⁹ lectionis. cuicunq; acceptioni. Sed huiuſmodi non ſunt motus, ſed mutationes. Patet ergo ꝙ ex quinque modis ſupra poſitis, duo. ſ. ſecundus, & quartus ad nihil vtiles ſunt Vnus aũt conuenit ad contrarietatẽ motuum. duo aũt cõgruunt ad cõtrarietatẽ mutationũ. Deinde cũ dicit.

A R G Y. *Hi verò motus, quibus ad medium itur, in quibus contrariorum eſt medium, in contrarijs quodammodo ſunt ponẽdi: motus. n. ad vtrum extremorum eatur, medio ipſo vtitur vt extremo. velut è fuſco quidem itur in album, tanquàm è nigro: è nigro verò in fuſcum, tanquam in album. Medium enim ad vtrunq; extremorum contrarij rationem quodammodo ſubit, vt prius dictum eſt. Motus igitur hoc pacto motui contrarius eſt, huic quo è contrario in contrarium pergitur, et, quo è contrario in contrarium itur.*

T.c.52. *Qui autem ad medium motus ſunt, quibuſcunq; cõtrariorum aliquid eſt medium, tãquam in contrario quodammodo ponendi ſunt. Sicut enim contrario vtitur medio motus, ad vtrunque fiat mutatio, vt ex fuſco quidem in album tanquam ex nigro: ex albo autem in fuſcum, tanquam in nigrum: ex nigro autem in fuſcum, tanquam in album. fuſcum enim medium ad vtrunque dicitur quodammodo extremorum ſicut dictum eſt prius. Motus igitur motui contrarius eſt ſic, qui eſt ex contrario in contrarium, & qui ex contrario in contrarium,*

Determinat de contrarietate motus ex parte medij. & dicit quòd in quibuſcunq; contrarijs inuenit̃ mediũ motus qui terminantur ad medium, hoc modo ponendi ſunt eſſe contrarij, ſicut illi, qui terminantur ad contraria: quia motus vtitur medio ſicut contrario, ita ꝙ ex medio contingit mutari vtrunq; terminorum: ſicut ex fuſco, quod eſt mediũ inter album & nigrum, hoc modo mutatur in album, ac ſi mutaretur ex nigro in album: & econtra, ex albo ſic mutatur aliquid in fuſcũ, ac ſi mutaretur in nigrum. & ex nigro mutat̃ in fuſcũ, ac ſi mutaretur in album. quia fuſcum, cum ſit mediũ ad vtrunq; extremorum, dicitur vtrunq; quia in comparatione albi eſt nigrum, & in comparatione nigri eſt album vt ſupra dictum eſt. Vltimo autem cõcludit qđ principaliter intendit, ſ. ꝙ motus ſit contrarius motui ſecundum contrarietatem vtrorumque extremorum.

LECTIO IX.

Quæ quies cui motui oppoſita ſit, deq; quietum adinuicem, & in mutationibus contrarietate ſermo habetur.

A R G Y. *Cum autem motui non ſolum motus eſſe contrarius, ſed quies ẽt videatur, hoc definiamus oportet. abſolutè nanque motus motui contrarius eſt. Opponitur autem, & quies. priuatio. n. eſt. Priuatio verò quodãmodo cõtrarium dicitur.*

T.c.53. *Quoniam autem motui non ſolum eſſe videtur contrarius motus, ſed & quies, hoc determinandum eſt. Simpliciter quidem enim contrarius eſt motui motus. Opponitur autem & quies. priuatio enim eſt. Eſt autem ſic quòd priuatio contraria dicatur.*

Poſtquam determinauit Philoſophus de contrarietate motuum; hic determinat de contrarietate quietũ.
T.c. 5. Et primo in motibus, Secundo in mutationibus. ibi {Quibus aũt non ſunt contraria.} Circa primum duo facit. Primo oñdit ꝙ quies ſit contraria motui, Secun-
Infra. do quæ cui, ibi {Qualis autẽ.} Dicit ergo primo, quòd quia motui non ſolum videtur contrariari motus, ſed etiam quies, determinandum eſt qualiter hæc. ſ. quies contrariatur motui: quia ſimpliciter quidẽ, & propriè, & perfectè contrariatur motus motui, ſed etiam quies opponitur motui, cum ſit priuatio motus. Et ꝙ priuatio quodammodo ſit contrarium patet. eſt enim priuatio & habitus prima cõtrarietas, vt dicitur in Decimo Meta. quia ſc licet in omnibus contrarijs ſaluatur priuationis ratio & habitus, cum ſemper alterum ſit quaſi priuatio reſpectu alterius, vt album reſpectu nigri, & amarum reſpectu dulcis. Secundo ibi.

Quæ autem cuinam contraria eſt: an ei motui, qui eſt in loco ea quies eſt contraria quæ eſt in loco? Verum hoc, non ſimpliciter dicitur. Vtrum n. huic motus, qui eſt ex hoc, ei quieti quæ eſt hic, opponatur, an huic quo ad hoc itur. A R G Y.

Qualis autem quali, vt ei, qui eſt ſecundum locum, quæ ſecundum locum? ſed hoc non dicitur ſimpliciter. Vtrum enim ei, quæ eſt hic, manſioni, qui eſt ex hoc, aut qui eſt in hoc motus opponitur.

Oſtendit quæ quies, cui motui contrarietur. Et circa hoc tria facit. Primo mouet quæſtionem. Secundo determinat veritatem. ibi {Manifeſtum igitur eſt.} Tertio, probat. ibi {Motui autem ei &c.} In quæſtione autem quam ponit, vnum ſupponitur. ſ. quòd non omnis quies oĩ motui opponatur, ſed aliqualis quies aliquali motui, ſicut motui, qui eſt ſecundum locum quies ſecundum locum. Sed quia {hoc reuidendum & conſiderandum non ſimpliciter} ſ. vniuerſaliter dicitur, reſtat ſcilicet querendum vlterius, vtrum manſioni, id eſt quieti, quæ eſt in aliquo termino, puta in albo, opponatur motus aut ille qui eſt in albo ſcilicet dealbatio, aut ille qui ex albo, ſcilicet denigratio. Secundo ibi. T.c.54. Tertia.

Patet igitur cum duobus in ſubiectis ſit ipſe motus, ei quidem motui, qui eſt ex hoc in contrarium, oppoſitam eam eſſe quietem, quæ eſt in hoc: ei verò, qui eſt ad hoc, econtrario eam quæ in contrario eſt. A R G Y.

Manifeſtum igitur eſt, quòd, quia in duobus motus ſubiectis eſt, huic quidem, qui ex hoc eſt in contrarium, quæ eſt in hoc quies. huic autem qui ex contrario in hoc, quæ in contrario quies.

Determinat veritatem. Et primo quantum ad contrarietatem motus ad quietem. Secundo quantum ad cõtrarietatem quietum adinuicem. ibi {Simul autem.} Dicit ergo primo, quòd, cum motus ſit inter duo ſubiecta, id eſt inter duos terminos affirmatos, motui, qui eſt ex hoc termino in ſuum contrarium, contrariatur quies, quæ eſt in contrario. ſicut motui, qui eſt ex albo in nigrum, contrariatur quies, quæ eſt in albo. Et motui, qui eſt ex contrario in hoc, contrariatur quies, quæ eſt in contrario. ſicut motui, qui eſt ex nigro in album, contrariatur quies, quæ eſt in nigro. Secundo ibi.

Simul autem hæ & inter ſe ſunt contrariæ. Etenim abſurdum eſt, ſi motus quidem contrarij ſunt, quietes verò contrariæ non ſunt. Sunt autem hæ, quæ in contrarijs ſunt ea namque quies, quæ eſt in ſanitate, et quieti contraria eſt, quę eſt in motu. A R G Y.

Simul autem & adinuicem contrariæ hæ ſunt. Et namque inconueniens eſt, ſi motus quidem contrarij ſunt, quietes autem oppoſitæ non ſunt. Sunt autem in oppoſitis hæ, vt quæ eſt in ſanitate quies ei, quæ eſt in ægritudine.

Agit de cõtrarietate quietum adinuicem. & dicit ꝙ hæ quietes ſunt contrariæ adinuicẽ, quę ſunt in contrarijs terminis. Inconueniens. n. eſt, ſi motus ſunt cõtrarij adinuicem, & quietes adinuicem non opponantur: Et quõ ſunt oppoſitæ quietes, quæ ſunt in oppoſitis, exemplificat ſubdens ꝙ quies quę eſt in Sanitate, opponitur quieti, quæ eſt in ægritudine. Deinde cum dicit.

Et ei motui, quo ex ſanitate in morbum itur. & nanque quo è morbo itur in ſanitatem contrariam eſſe ægritudini extra fines eſt rationis Motus enim in ipſum, in quo ſiſtitur profectò potius eſt ad quietem, quam accidit fieri ſimul cũ motu. hunc autem aut illum eſſe contrarium illi, ne- A R G Y.

ceſſe eſt. Non enim ea quies, quæ in albedine eſt, ei motui contraria eſt, quo ad ſanitatem acceditur

Motui autem et, qui eſt ex ſanitate in ægritudinem.ei.n. qui eſt ex ægritudine in ſanitatem, irrationabile eſt. Qui enim in ipſo motus eſt, in quo ſtetit. quietatio magis eſt, ſecundum quod accidit ſimul fieri cum motu. neceſſe autem eſt hãc, aut illam eſſe. Non enim quæ eſt in albedine quies, contraria eſt ei, quæ eſt in ſanitate.

Probat quod dixerat de cõtrarietate quietis ad motum, & dicit, quòd motui, qui eſt ex ſanitate in ęgritudinem, opponitur quies. quæ eſt in ſanitate: quia irrationabile eſſet quod quies, quæ eſt in ſanitate, opponeretur motui, qui eſt ex ægritudine in ſanitatem. Et hoc ſic probat, quia eius motui ʒqui eſt in ipſoʒ id eſt ad aliquem terminum, ſtatus in eodem termino ʒeſt magis quietatioʒ. i. eius conſeruatio vel perfectio, quàm quod ei opponatur. Et quòd quies in termino ad quẽ ſit motus perfectio, patet per hoc quod ſimul ſit ipſa quies cũ motu: quia ipſum moueri ad terminum, eſt fieri quietem. Vnde, cum motus ſit cauſa ipſius quietis, non poteſt ei opponi, quia oppoſitum non eſt cauſa ſui oppoſiti. Sed neceſſe eſt quod motui contrarietur, vel hæc quies, quæ eſt in termino ad quem, aut quies, quæ eſt in termino à quo. Non.n. poteſt dici, quòd quies, quæ eſt in aliqua alia ſpecie, contrarietur motui vel quieti; ſicut ꝙ quies, quæ eſt in albedine, cõtrarietur quieti, quę eſt in ſanitate. aut motui, qui eſt in ſanitate. Cum ergo quies, quæ eſt in termino ad quem non contrarietur motui relinquitur quòd contrarietur ei quies, quæ eſt
A R G Y. in termino à quo. Deinde cum dicit.

Quibus autem non eſt contrarium, eorum mutatio quidem oppoſita eſt ea, quæ eſt ex ipſo et, quæ eſt ad ipſum. Mo-
T.c.55. *tus verò non eſt, velut ea, quæ eſt ex ente ei, quæ eſt ad ent.*

Quibus autem non ſunt contraria, horum mutatio quidem eſt oppoſita ei, quæ eſt ex ſeipſo, ei quæ eſt in ipſum. Motus autem non eſt, vt quæ ex eſſe, ei quæ eſt in eſſe.

Determinat de contrarietate quietis in mutationibus. Et circa hoc tria facit. Primo reſumit quod dictũ eſt de contrarietate mutationum, Secũdo oñſtit quòd
Infra. mutationi non opponitur quies, ſed non mutatio. ibi
Quinta.55. ʒ Quies quidem horum. ʒ Tertio oſtendit quomodo mutatio contrarietur mutationi, ibiʒ Simile autem aliquid eſt.ʒ Reſumit ergo primo quod ſupra dictũm eſt, ſcilicet quod in mutationibus, in quibus non eſt contrarietas in terminis, ſicut in generatione, & corruptione ſubſtantiæ, oppoſitio accipitur ſecũdum acceſſum, & receſſum ex eodem termino. eſt enim mutatio, quæ eſt ex ipſo aliquo termino, oppoſita mutationi, quę eſt in ipſum. Sicut mutatio ʒquę eſt ex eſſeʒ. ſ. corruptio opponitur ei ʒquæ eſt in eſſeʒ. ſ. generationi, cum tamen neutra earum ſit motus. Secundo ibi.

A R G Y. *Et quies quidẽ, horũ non eſt, mutationis aũt uacuitas eſt.*

Quies quidem horum non eſt, immutatio autem eſt.

Oſtendit ꝙ his mutationibus non opponitur quies.
Tertia. 55. Et circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit.
Quarta. Secũdo interſecit quandã dubitationem. ibi ʒEt ſi quidem aliquid erit.ʒ Tertio probat propoſitũ ibi. ʒSi aũt hoc.ʒ Dicit ergo primo, quòd in his mutationibus, q̃ non ſunt inter contraria, non inuenitur quies oppoſita; ſed illud, quod opponitur eis. ſicut quies motus po-
A R G Y. teſt vocari ʒimmutatioʒ, i. non mutatio. Secundo ibi.

Atque ſi ſubiectum quidem quippiam ſit, ea mutationis vacuitas quæ eſt in ente ei, quæ eſt in non ente contraria eſt. Sin id, quod haud eſt non quippiam ſit, dubitauerit quiſpiam ſanè, cui nam ſit contraria ea mutationis vacuitas, quæ eſt in ente, & ſit ne quies.

Et ſiquidem aliquid erit ſubiectum, quæ eſt in eſſe non mutatio, ei, quæ eſt in non eſſe, dubitabit aliquis cui ſit contraria, quæ in eſſe non mutatio, vel quies eſt.

Interſerit quãdam dubitationem circa præmiſſa. Dictum eſt.n. ꝙ mutatio, quę eſt ad eſſe. contrariatur mutationi, quæ eſt ex eſſe: quæ quidẽ eſt in non eſſe. Hoc aũt quod dico nõ eſſe, poteſt dupliciter accipi. Vno modo ꝙ habeat aliquod ſubiectum, vel ens actu, ſicut non album in corpore: vel in potentia tñ ens, ſicut priuatio formæ ſubſtantialis eſt in materia prima. aut intelligitur tale non eſſe, quod non habet aliquod ſubiectum, ſed eſt omnino non ens. Si primo modo accipiatur nõ eſſe, quod habeat aliquod ſubiectum, tunc inueniri poterit quomodo vna non mutatio, ſit contraria alij non mutationi: quia poterit dici quod nõ mutatio, quę eſt in eſſe, opponitur non mutationi, quę eſt in non eſſe. ex quo.n. non eſſe habeat ſubiectum, nihil prohibet dicere quod illud ſubiectum permaneat in illo non eſſe, ꝙ eſt ipſum non mutari. Si verò non eſt aliquidʒei qđ nõ eſtʒ. i. ſi ipſi non eſſe non eſt aliquod ſubiectũ, tunc dubitatio remanet, cui nõ mutationi ſit contraria illa nõ mutatio, vel quies, quæ eſt in eſſe. Quod.n. oĩno nõ eſt, non põt dici, quieſcere aut immutabiliter permanere. quia neceſſe eſt ꝙ non mutationi, vel quieti, quæ eſt in eſſe, ſit aliqua non mutatio contraria, manifeſtum ex hoc ſit, qđ illud nõ eſſe, à quo eſt generatio, & in quod tẽdit corruptio, eſt non eſſe habẽs ſubiectũ. Tertio ibi.

Quod ſi eſt, aut non omnis quies motui contraria eſt, A R G Y. *aut generatio corruptio ve motus ſunt. Patet igitur quietem illam non eſſe dicendam, niſi & ipſæ ſint motiones.*

Si autem hoc eſt, aut non omnis quies motui contraria eſt, aut generatio & corruptio motus ſunt. Manifeſtum igitur. quod quies non dicenda eſt, ſi non & hæ motus.

Oſtẽdit quod ſuppoſuerat, ſ. quod id, quod opponitur generationi & corrup. nõ ſit quies. Si.n. hoc daret. ſ. quod eſſet quies, ſequeretur alterum duorum, ſ. quod aut non omnis quies eſſet contraria motui, aut quod Lec.2. generatio & corruptio ſit motus Vnde manifeſtũ eſt T.c.28. quòd id quod opponitur generationi & corruptioni, non dicitur quies niſi generatio & corruptio eſſet motus, quod ſupra improbatum eſt. Deinde cum dicit. A R G Y.

Sed ſimile quid quieti atque mutationis vacuitatẽ. Contrarium verò aut nulli prorſus, aut ei mutationis vacuitati: quæ eſt in non ente aut corruptioni. hæc eſt enim ex ipſa, generatio, verò in ipſam.

Simile autem aliquid eſt, & immutatio. Contraria autem eſt. aut nulli aut ei, quæ eſt in non eſſe aut corruptioni. hæc enim ex ipſa generatio autem in ipſam,

Oſtendit qm̃ non mutatio ſit contraria mutationi. & dicit ſimile eſſe de cõtrarietate immutationis ad mutationem, ſicut de contrarietate quietis ad motum. qa immutatio, quę eſt in eſſe, contraria eſt vel nulli immutationi (quod eſſet, ſi non eſſe non haberet ſubiectum) aut ei non mutationi, quæ eſt in non eſſe, ſi non eſſe habet ſubiectum. Et hæc cõtrarietas eſt per modum, quo quies opponitur quieti. Aut etiam non mutatio, quæ eſt in eſſe, opponitur corruptioni, vt quies motui. Non autem opponitur generationi, quia corruptio recedit ab immutatione vel quiete, quæ eſt in eſſe: generatio verò tendit in illam. Motui aũt & mutationi non opponitur quies in termino ad quẽ, ſed in termino à quo.

LECTIO. X.

Tres dubitationes de præmiſſa proponuntur, ac ſoluuntur.

Dubitauerit autem quiſpiam cur in mutatione quidem A R G Y. *quæ eſt in loco, tam quietis quam motus ſecundum naturam ſunt præterque naturam, in cæteris verò non ſunt. vt alteratio alia ſit ſecundum naturam, alia præter naturam. non enim ſanatio magis, quàm ægrotatio ſecundum naturam eſt: aut dealbatio quàm denigratio. Similiter & in accretione decretione ve, neque enim hæ inter ſeſe contraria ſunt, vt altera ſit ſecundum naturam, altera præter naturã. neque accretio accretioni ſimili modo*

contra-

contraria eſt decretio ve decretioni. In generatione quoque
corruptione ve eadem rõ eſt neq; n. generatio quidem eſt ſe
cundum naturam, corruptio autem præter naturam: ſeneſce
re.n. ſecundum naturam eſt. Neq; generationem aliam ſe-
cundum naturam, aliam præter naturam eſſe videmus.

T.c.56. *DVbitabit autem aliquis, quare in mutatione quidem ſe*
cundum locum ſunt, & ſecundum naturam, & extra
naturam, & quietis & motus, in alijs autem non. Vt alte-
ratio, hæc quidẽ ſecundum naturam, illa autem extra natu-
ram. nihil. n. magis ſanatio aut ægrotatio, ſecundũ naturã
aut extra naturã, neq; dealbatio, aut denigratio: ſimiliter
aũt eſt, & in augmento & decremento. neq; .n. adinuicem
hi contrarij ſunt, vt ſecundum naturam aut extra naturã,
neque augmentum augmento. & in generatione autem &
corruptione eadem rõ eſt. neq; n. generatio quidem ſecundũ
naturam corrupti. autem extra naturam: ſeneſcere enim ſe
cundum naturam eſt. neque generationem videmus, aliam
quidem ſecundum naturam, aliam verò extra naturam.

Poſtquàm Philoſophus determinauit de cõtrarieta
te motuũ, & quietum, hic mouet quaſdam dubitatio-
nes circa pręmiſſa. Et circa hoc duo facit: Primo ponit
dubitationis & ſoluit eas. Secundo manifeſtat quędam
T.c.64. quæ in illis dubitationibus poſſent eſſe dubia. ibi. {Du-
bitabit autem aliquis} Prima pars diuiditur in tres par-
tes. ſm tres dubitationes, quas mouet, & patent partes
in litera. Circa primũ duo facit. Primo mouet dubita-
T.c.57. tionem. Scđo ſoluit. ibi {Aut ſi eſt, quod violentia ſit.}
Mouet ergo primo dubitationẽ, quare in genere mo-
tus localis inuenitur quidam motus, & quædam quies
ſm naturã, & quædam extra naturam. & in alijs gene-
ribus nõ inuenitur hoc: puta quod vna alteratio ſit ſm
naturam, & alia extra naturam: quia non videtur ma-
gis eſſe ſanatio ſm naturã, vel extra naturã, q̃ ęgrotatio
cũ vtraq; ꝓcedat à prĩcipio naturali intrinſeco, & ſimi
liter eſt in dealbatione, & denigratione, & augmento
& decremẽto: quia neque iſti duo motus ſic contrariã-
tur adinuicem, vt vnus ſit ſecundum naturam, & alter
extra naturam, cum vtrunq; naturaliter proueniat: ne
que augmentum ſic contrariatur augmento, vt quod-
dam ſit ſm naturam, & quoddam extra naturã, & ea-
de rõ eſt de generatione, & corruptione. Nõ enim po-
teſt dici quod generatio ſit ſecundum naturam, & cor
ruptio extra naturam: quia ſeneſcere, quòd eſt via in
corruptionẽ, accidit ſm naturam. Neque etiã videmus
ꝙ vna generatio ſit ſm naturã, & alia extra naturam.
Dubium. Videtur autem quòd hic dicitur contrarium ei, quod
dicitur in Secũdo de Cœlo, quòd ſenium, & omnis de
T.c.37. fectus, & corruptio eſt contra naturam. Sed dicendum
eſt quòd ſenium, & corruptio, & decremẽtum eſt quo
dammodo contra naturam, & quodãmodo ſecũdum
Solutio. naturam. ſi enim conſideretur propria natura alicuius
rei, quę dicitur natura particularis manifeſtũ eſt qđ oĩs
corruptio, & defectus, & decrementũ eſt contra natu-
rã: quia vniuſcuiuſq; natura intẽdit ad cõſeruationẽ ꝓ
prij ſubiecti, contrariũ aũt accidit ex defectu ſeu debi-
litate naturæ. ſi autẽ cõſidereť natura in vniuerſali, tũc
omnia huiuſmodi proueniũt ex aliquo principio natu
rali intrinſeco, ſicut corruptio animalis ex cõtrarietate
calidi, & frigidi, & eadem ratio eſt in alijs. Secundo ibi.

ARGY. *Quod ſi id, quod eſt vi, præter naturam eſt: & corruptio*
ſanè corruptioni contraria erit, ea quæ eſt vi quæ eſt præter
naturam ei, quæ eſt ſecundum naturam. Sunt igitur & ge-
nerationes violentæ fatoque non definitæ, quibus hę, quæ
ſunt ſecundum naturam contrariæ ſunt. Et accretiones iti
dem violenta, decretiones ve, vt eorum accretiones qui ob
delitias cito pubeſcunt, & ea frumenta, quæ cito adole-
ſcunt, incrementaque ſuſcipiunt, antea quam humo bene
compreſſa ſtirpium eliciãt fibres: In alteratione verò quo-
modo res ſe habent, An modo eodẽ? eſſe enim poſſunt altera
tiones partim violentæ partim naturales. Qui namque in
non diiudicantibus diebus liberantur hi præter naturam al
terari videntur, qui verò in diiudicantibus hi ſecundum na
turam alterantur.

At ſi eſt, quod violentia ſit extra naturã, tunc & cor- T.c.57.
ruptio quæ violenta, erit corruptioni contraria, vt quæ ex
tra naturam ei quæ eſt ſecundum naturã. Ergo, & genera
tiones quædam ſunt violentę, & non fatales, quibus con-
traria ſunt ea quæ ſecundum naturam. Et augmenta ſunt
violenta, & decrementa, vt augmenta eorum quæ velo-
citer propter alimentum pubeſcunt. & tritica quæ cito ado
leſcunt & non conſtringuntur In alteratione autem qua- T.c.57.
liter, aut ſimiliter? Erunt enim aliæ quidem violentę aliæ
verò naturales, vt dimiſſi non in criticis diebus, alij au-
tem in criticis. illi quidem extra naturam alterantur, hi ve
rò ſecundum naturam.

Soluit propoſitam qõnem per interemptionẽ. Et cir
ca hoc duo facit. Primo oſtendit quod in quolibet ge-
nere motus inuenitur ſm naturam, & extra naturam.
Secũdo oſtẽdit quomodo hęc duo in motibus & quie-
tibus contrarientur. ibi. {Omnino quidam.} Circa pri-
mum duo facit Primo determinat veritatem. Secundo
mouet obiectionem. ibi. {Erunt igitur corruptiones.} T.c.56. Infra.
Dicit ergo primo, ꝙ, cũ illud, quod fit ex violentia, ſit Quid vio-
extra naturam (quia violentum eſt cuius principium ẽ lentum.
extra, nihil cõferente vim paſſo: naturale autẽ, eſt cuius Quid natu
principium eſt intra) ſequitur ꝙ corruptio violenta, ſit rale.
corruptioni naturali cõtraria: ſicut corruptio extra na
turam eſt contraria corruptioni, quæ eſt ſecundum na
turam. Et per eãdem rõnem concludit, quod quædam Quid fatũ.
generationes ſunt violentæ {& non fatales} .i. non pro-
cedentes ſecundum ordinem cauſarũ naturaliũ. Quia
ipſe ordo cauſarum naturalium fatum dici poteſt, ſicut
aliquis facit naſci roſas, aut aliquos fructus p aliqua ar-
tificia temporibus non ſuis, & ſimiliter etiam aliquo ar
tificio procreatur generatio ranarum, aut aliquorũ hu
iuſmodi naturalium. vnde cũ hæ duę generationes ſint
violentę, per conſequẽs ſunt extra naturã: quibus con-
trariantur generationes, quę ſunt ſecundum naturam.
Idem etiam concludit conſequenter in augmento &
decremento. Sunt enim quædam augmenta violenta
& extra naturam, ſicut patet in his, quæ velocius debi
to ad pubertatem proueniunt, propter teneritudinem
vel propter alimentum. i. propter hoc quod delitioſe &
abundanti alimẽto nutriũtur. quòd apparet in augmẽ-
to tritici. Quãdoq; .n. frumenta augentur innaturaliter
propter abundantiam humorum; & non conſtringun-
tur, vt ſint ſpiſſa, & ſolida per debitam digeſtionem. Et
ſimiliter apparet in alterationib. ſũt. n. quędã alteratio
nes violente, & quędam naturales: vt patet maximè in
ſanatione. Quidã. n. dimittũtur a febri. nõ in criticis die
bus, & iſti alteranť extra naturã: alij verò in criticis dio-
bus, & iſti alterantur ſecundum naturam, Secundo ibi.

Ipſæ igitur corruptiones inter ſeſe erunt contrariæ. nõ ſo ARGY.
lum generationi. At quid prohibet. Sunt enim aliquo modo
contraria. etenim ſi altera voluptatem, altera dolorem af-
ferret, erunt hoc quoq; pacto contrariæ. Quare non abſo-
lutè corruptioni corruptio eſt contraria: ſed vt altera ip-
ſarum eſt talis, altera talis.

Erunt igitur corruptiones contrariæ adinuicem, non ge
nerationi. Et quid prohibet? eſt enim vt ſic. & nãque ſi hæc
quidẽ dulcis, illa verò triſtis eſt. Quare nõ ſimpliciter cor
ruptioni corruptio contraria eſt, ſed hæc quidem huiuſmo-
di alia verò huiuſmodi harum eſt.

Obijcitur contra prędicta. Cum id enim quod eſt ex
tra naturam, contrarietur ei, quod eſt ſecundũ naturã,
ſi inuenitur quædam generatio ſecundum naturam, &
quædam contra naturam, & corruptio ſimiliter: ſequiť
ꝙ corruptiones ſunt contrariæ adinuicẽ, & non gene-
ratiò

rationi:quia vnum non poteſt duobus eſſe cõtrarium. Et hoc ſoluit dicẽs, ꝙ nihil prohibet generationi generationem eſſe contrariam, & corruptionem corruptioni. Sic.n.verũ eſt hoc, etiam remota contrarietate eius quod eſt ſm naturam, & eius, quod eſt extra naturam: quia ſi eſt quędã generatio, & corruptio dulcis, & alia triſtis: oportet generationem generationi eſſe contrariam, & corruptionem corruptioni. Dr̃ autem generatio, & corruptio dulcis, quia ex minus nobili corrupto, generatur magis nobile: ſicut ex aere corrupto generatur ignis. Generatio autem, & corruptio triſtis, qñ ex magis nobili corrupto, generatur minus nobile, vt ſi ex igne generetur aer. Non tñ ſequitur ſi corruptio opponitur corruptioni, ꝙ non opponatur generationi: quia corruptio opponitur corruptioni ſm rõnem ſui gẽeris corruptio autẽ corruptioni, ſm rõnem proprię ſpeciei Sicut auaritia contrariatur largitati ſm cõtrarietatem vitij ad virtutem: prodigalitati verò ſecundũ propriam ſpeciei rõnẽ. Et hoc eſt quod cõcludit ꝙ corruptio nõ eſt contraria corruptioni ſimpliciter i. in vniuerſali: ſed corruptionũ, hęc quidẽ eſt talis, illa verò talis, i. violẽta, & extra naturã, vel dulcis, & triſtis. Deĩde cũ dicit.

A R G Y. *Omnino igitur motus quies ve, dicto modo ſubeunt contrarietatem. motus enim quo ad ſupera pergitur, contrarius eſt motui, quo ad infera itur. Loci enim hæ ſunt contrarietates: fertur autem ignis latione, qua ſupera petũtur natura: terra autem lationẽ qua ad infera loca acceditur. atq; lationes ipſorum contrariæ ſunt. Ignis autem ſurſum quidẽ fertur natura, deorſum verò prçter naturam. atque motus ipſius ſecundum naturam cõtrarius eſt ij ſius motui præter naturam. Quietes etiam ſimili modo ſeſe habere videntur. quies.n. in ſuperis, motui quo in deorſum itur, contraria eſt. Atq; terra quies quidẽ illa præter naturam eſt, hic autem motus ſecundũ naturam. Quare motui quies contraria eſt ea, quæ eſt præter naturã ei, qui eſt ſecundũ naturã eiuſdẽ. etenim motus eiuſdẽ, hoc modo contrarius eſt Alter n. ſecundum naturam erit, aut hiſce, quo ſurſum itur. aut hiſce, quo infera loca petuntur alter præter naturam.*

T.c.59. *Omnino igitur contrarij motus, et quietes dicto modo sũt vt qui eſt ſurſum, ei qui eſt deorſum. loci enim contrarietates hæ ſunt. Fertur autẽ ſurſum quidem motu natura ignis, deorſum verò terra. & contraria ipſorum loci mutationes ſunt: ignis aũt ſurſum quidem natura, deorſum autem extra naturam. Et contrarius quidem motus, eſt qui eſt ſecundum naturam ipſius ei qui eſt extra naturam. & quietes etiam*

T.c.60. *ſimiliter. Quæ nãq; eſt ſurſum quies ei qui eſt de ſurſum in deorſum motui contraria eſt. eſt autem terræ illa quidem quies extra naturam, motus autem hic ſecũdum naturam. Quare motui quies contraria eſt quę eſt extra naturam, et qui eſt ſecundum naturam eiuſdem. motus etenim eiuſdem cõtrarius ſic eſt. Alia quidem ſecũdum naturam ipſorum erit ſurſum aut deorſum, alia autem extra naturam.*

Oſtendit quomodo ſit contrarietas in motu, & quiete per id, quòd eſt extra naturam & ſecundum naturã. & dicit quod non ſolum generatio eſt contraria generationi, & corruptioni, per id, quod eſt ſecundum naturã & extra naturã, ſed etiã vniuerſaliter motus & quietes ſunt hoc modo cõtrarij, ſicut, motus, qui eſt ſurſum, ẽ cõtrarius motui, qui eſt deorſum, quia ſurſum & deorſum ſunt contrarietates loci, & vterque illorum motuum eſt naturalis alicui corpori. Ignis enĩ naturaliter fertur ſurſum, terra verò deorſum. Et iterũ vtriuſque horum motuum eſt accipere contrarias differentias. ſ. qđ eſt ſecundum naturam & extra naturã. & hoc eſt quod dicit & cõtrariæ ipſorum, ſcilicet motuum differentiæ ſunt. Vel poteſt intelligi quòd ipſorum corporum quæ mouentur, ſunt contrariæ motuum differentiæ, ideſt ſecundum naturam & extra naturã. motus enim. ſurſum eſt quidẽ naturalis ignis, ſed moueri deorſum eſt ei extra naturam. Et ſic patet, quòd motus, qui eſt ſecundum naturam, eſt contrarius ei, qui eſt extra naturam. Et ſimiliter eſt de quietibus, quia quies, quæ eſt ſurſum, eſt contraria motui, qui eſt de ſurſum in deorſum. Sed illa quies eſt terræ innaturalis, ſed motus qui eſt deorſum eſt ei ſecundum naturam. Vnde patet ſecundum præmiſſa, quod quies quæ eſt extra naturam, eſt contraria motui naturali eiuſdẽ corporis: quia etiã in eodem corpore motus ſic contrariãtur adinuicem, quòd ſcilicet motus naturalis vnius corporis eſt contrarius motui innaturali eiuſdem corporis. Et ſic eſt etiã de quiete. quia alia quietum contrariarũ erit ſecũdum naturã, vt ſurſum igni, & deorſum terrę: alia verò extra naturã, vt deorſum igni, ſurſum terræ: Deinde cũ dicit.

Extitit autem dubitatio, ſi eſt quietis omnis, quæ non ſemper eſt, generatio, atq; hæc eſt ſtare. Eius igitur quod præter naturam quieſcit, ceu terræ ſupra, erit profecto generatio Quando igitur in ſurſum ferebatur, ſtabat. At id quidẽ quod ſtat ſemper celerius ferri videtur. Id aũt quod vi fertur tardius. Non factum ergo quieſcens, erit quieſcens. A R G Y.

Habet autem dubitationem, ſi eſt omnis quietis quæ nõ ſemper eſt, generatio: & hoc ipſum ſtare. Manẽtis igitur extra naturam, vt terræ ſurſum, erit generatio. Cum ergo ferebatur ſurſum violẽtia ſtetit, ſed quod ſemper ſtat, videtur ferri velocius. Quod autem violentia eſt, contrarium eſt. Non factum ergo quieſcens erit quieſcens. T.c.61.

Mouet ſecundam dubitationem, vtrum ſcilicet omnis quietis, quæ non ſemper fuit, ſit aliqua generatio, & generatio quietis vocatur ſtare: vt per ſtare non intelligamus idem, quod quieſcere, ſed ſtare ſit idem quod peruenire ad quietẽ quia forma in Græco magis proprie ſonat. Et videtur determinare in partem negatiuã per duas rationes. Quarum prima eſt, quòd ſi omnis quietis, quæ non ſemper fuit, eſt generatio, ſequitur ꝙ quietis, quæ eſt extra naturam (ſicut quando terra quieſcit ſurſum) ſit aliqua generatio. Quies autem generari non poteſt niſi per motum præcedentem: motus autẽ pręcedens quietem innaturalem, eſt violentus. Sic ergo ſequitur quòd cum terra per violentiam ferebatur ſurſum, quod tunc ſtetit, ideſt quòd tunc generabatur eius quies. Sed hoc non poteſt eſſe, quia quod ſemper ſtat videtur ferri velocius ideſt dum generatur quies per motum, ſemper quãto magis appropinquat ad quietem, tanto eſt velocior. Cum enim res generata ſit perfectio generationis, vnumquodque autem quanto eſt propinquius ſuæ perfectioni tanto eſt virtuoſius & intenſius: ſequitur quòd motus per quem generatur quies, tanto ſit velocior, quãto magis appropinquat ad quietem, vt apparet maximè in motibus naturalibus. Sed in his, quæ mouentur per violentiam, accidit contrarium. quia ſemper inuenitur remiſsior, quanto magis appropinquat ad quietem, non ergo quies violenta habet generationem. Et hoc eſt quod dicit, quod erit aliquid quieſcens violentẽ: ſed non factum quieſcens ideſt abſque hoc, quod ſua quies generetur. Secundam rationem ponit ibi.

Præterea ipſum ſtare de eo propriè dici videtur quod ſecundum naturam ad proprium locum pergit, non de eo, quod præter naturam fertur. & aut omnino id eſſe ſuum in locum ferri, aut ſimul accidere. A R G Y.

Amplius videtur ipſum ſtare, aut omnino eſſe in ipſius locum ferri aut accidere ſimul.

Quæ talis eſt, quia ſtare, ideſt generari quietem, aut omnino eſt idem cum motu naturali, quo aliquid fertur in proprium locum, aut ſimul cũ eo accidit. Et manifeſtum eſt quod ſunt idem ſubiecto, ſed differunt ratione. terminus enim motus naturalis, eſt eſſe in loco naturali: eſſe autem in loco naturali & quieſcere in eo ſunt idẽ ſubiecto: vnde, & motus naturalis & generatio Secũda rõ.

quietis

quietis ſunt idem ſubiecto, ſed differunt ratione tantū. Manifeſtum eſt autem quod quies violenta non generatur per motum naturalem: ergo quies violēta non habet ſtationem ſeu generationem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Habet autem hic omnis dubitationem ſi quies ea, quę hic eſt ei motui qui hinc eſt, contraria ſit. um n. quippiam ex hoc mouetur aut etiam abijcit, adhuc id, quod a'mittit, habere videtur. Quare ſi hac quies contraria ſit ei motui, quo hinc ad contrarium itur, contraria ſimul erunt.*

T.c.62. *Habet autem dubitationem, ſi cōtraria eſt quies quæ eſt hic ei, qui hinc eſt motui. um n. moueatur ex h e, aut reijcitur, adhuc videtur habere quod abiectū eſt: quare, ſi hæc quies contraria eſt ei, qui hinc eſt incōtrarium motui ſimul erunt contraria.*

Mouet tertiam quæſtionem de hoc, quod ſupra dictum eſt, quod quies, quę eſt in aliquo termino, contrariatur motui, quo recedit ab illo termino Sed hoc videtur falſum. quia cum aliquis moueatur ex hoc termino ſicut ex loco: aut abijciatur ille terminus, ſicut qualitas vel quātitas adhuc dum mouetur videtur habere illud, quod abiectum eſt, vel derelictum. non enim ſubito deſerit aliquid, totum locum, ſed ſucceſsiuè, & ſimiliter ſucceſsiuè amittit albedinem, ergo dum mouetur, adhuc remanet in termino à quo. Si igitur quies, qua aliquid manet in termino à quo contrariatur motui, quo idem recedit, ſequitur quòd duo cōtraria ſint ſimul, quod eſt impoſsibile. Soluit autem hanc dubitationem cum dicit.

ARGY. *Aut ex aliqua parte quieſcit, ſi adhuc manet omnino autē non, ... ſi illi pars eſt tu eo in quod mutatur. quo circa et motus magis cōtrarius motui, quā quies De motu igitur quiete, quo modo vnaquæque eſt: & qui, & quæ quibus aduerſantur ſatis iam diximus.*

Aut aliquo modo quieſcit, ſecundum quod adhuc manet Omnino autē eius, quod mouetur, aliud quidē ibi, aliud aūt eſt in quod mutatur: vnde et magis motus motui cōtrarius eſt quā quies. De motu quidē & quiete quo vterque vnū ſunt, & quæ contraria quibuſdam dictum eſt.

Et dicit quòd illud, quod moueſ, recedendo à termino à quo, recedit non ſimpliciter, ſed ſecūdum quid.ſ. ſecundum quod adhuc manet in illo, non totaliter, ſed partim. quia hoc eſt vniuerſaliter verum, quòd ſemper eius, quod mouetur, vna pars ē ibi.ſ. in termino a quo, & alia in termino ad quem. nec eſt inconueniens quòd vnum cōtrariorum ſecundum quid permiſceatur alteri, ſed quāto eſt magis impermiſtum, tāto eſt magis cōtrarium. Et ideò motus eſt magis contrarius motui, cū nunquam ei permiſceatur quam quies, quę quodāmodo permiſcetur. Et vltimo epilogat, quod dictū eſt de motu, & quiete, quomodo in eis ſit vnitas & contrarietas. Deinde cum dicit.

ARGY. *Dubitabit autem quis, & de ſtare, ſi & quicunq; præter naturam motus, his eſt quies oppoſita. Si quidem igitur non, erit inconueniens. manet enim violentia. Quare quieſcens aliquid erit nō ſemper, ſine fieri Sed palam quod erit: ſicut enim mouetur præter naturam, & quieſcit vtique aliquid præter naturam.*

T.c.64. *Dubitabit autem quis, & de ſtare, ſi & quicunque ſunt præter naturam motus, his eſt quies oppoſita. Si quidem igitur non, erit incōueniēs. Manet enim violēta. Quare quieſcens aliquid erit non ſemper ſine fieri. Sed palam quod erit ſicut enim mouetur præter naturam, & quieſcit vtique aliquid præter naturam.*

T.c.59. Ponit quædam ad manifeſtationem præmiſſorum, quæ tamen in exemplaribus Græcis dicuntur, non haberi, & Commētator etiā dicit, ꝙ in quibuſdam exemplaribus Arabicis non habentur. vnde magis videntur eſſe aſſumpta de dictis Theophraſti, vel alicuius alterius expoſitoris Ariſt. Tria tamen ponuntur hic ad manifeſtationem præcedentiū: quorum primum pertinet ad quæſtionē (quam ſupra poſuit) de generatione quietis non naturalis. Vnde dicit, quòd dubitabit aliquis de ipſo ſtare: quod eſt generari quietē, quia, ſi omnes motus, qui ſunt præter naturam, habent quietem oppoſitam.ſ. non naturalem: virum, & illa quies habeat ſtare. i. generari. quia, ſi dicatur quod nō ſit aliqua ſtatio quietis violentæ, ſequitur inconueniens. Manifeſtum eſt.n. quòd id, quod per violentiam mouetur, quandoq; manebit.i. quieſcet, & hoc per violentiam, quare ſequitur, quod aliquid erit quieſcens non ſemper ſine hoc quòd fiat quieſcēs. quod videtur impoſsibile. ſed palam eſt ꝙ erit quādoq; qes violēta. Sicut.n. mouetur aliquid præter naturam, ita & quieſcit aliquid præter naturam. Eſt autem hic attendendum quòd hoc, quod hic dicitur, videtur eſſe contrarium ei, quòd ſupra dictum eſt. Vnde Auer dicit qđ dubitatio ſuperius mota, hic ſoluit. Sed melius eſt, vt dicatur quod id, quod ſupra poſitū eſt, eſt magis verum, licet & quod hic dicitur quodāmodo ſit verum. quies.n. violenta non habet generationem propriè, ſicut procedētem ab aliqua cauſa ꝑ ſe factiua quietis, ſicut quies naturalis generatur. Sed habet generationem per accidēs per defectū virtutis factiuæ, quia quādo ceſſat violentia mouentis vel impeditur, tūc fit quies violēta. Et propter hoc motus violētus in fine remittitur, naturalis autem in fine intenditur. Sciendū tamē eſt, quod alia litera inuenitur in hoc loco quā oportet ad aliā intentionē referre. Dicit enim ſic, Quòd quæret aliquis vtrum motui extra naturam, cōtrarietur aliqua quies non ſecundum naturam: nō quod quies, quę eſt contra naturam, opponatur motui, qui eſt cōtra naturā propriè (vt ſupra Ariſt. docuit) Sed hic dicitur largè, & in propriè, ſ. m com munem oppoſitionem quietis ad motum. Et dicit quòd irrationabile videtur ſi non inueniatur quędā quies nō naturalis. manifeſtum eſt enim quòd violētia mouentis remanebit.i. ceſſabit. quandoque: & niſi quies aliqua fiat conſequenter motus non perueniret ad ſtatum vnde manifeſtum eſt, qđ motibus violentis opponitur quies violenta: quia quod extra naturam mouetur, habet etiam extra naturam quieſcere. Secundo ibi.

Quoniam autem eſt quibuſdam motus ſecundum naturam, & præter naturam puta ignis. qui ſurſum ſecundum naturam, qui autem deorſum præter naturam, vtrum hic, contrarius, aut qui terræ? hęc enim fertur ſecundum naturam deorſum. Aut palam quia ambo: ſed non eodem modo Sed qui quidem ſecundum naturam, ſecūdum naturam exiſtentis autem, qui ipſius, qui ſurſum ignis, ei qui deorſum, vt ſecundum naturam exiſtens, præter naturam exiſtenti. Similiter autem, & in manſionibus. ARGY.

Quoniam autem eſt quibuſdam motus ſecundum naturam, & præter naturam, puta ignis, qui ſurſum ſecundum naturam. qui autem deorſum præter naturam, vtrum hic contrarius, aut qui terræ? hæc enim fertur ſecundum naturam deorſum. Aut palam quia ambo, ſed non eodem modo. Sed qui quidem ſecundum naturam, ſecūdum naturam exiſtenti, eius aūt, qui ipſius qui ſurſum ignis, ei qui deorſū vt ſecundum naturam exiſtens præter naturam exiſtenti. Similiter autem & in manſionibus. Tertia.65.

Ponit ſecundā explanationem eius, quod dictū eſt de contrarietate motus naturalis & violenti, & dicit ꝙ cum in quibuſdam ſit motus ſecundum naturam & præter naturam: ſicut ignis, qui mouetur ſurſum ſecūdum naturam, & deorſum præter naturam, quæritur vtrum motui naturali ignis ſurſum, ſit cōtrarius, motus violentus ignis deorſum, vel motus terræ, quæ naturaliter moueſ deorſum? Et ſoluit quod ambo ei contrariantur, ſed nō eodem modo. ſed motus terræ deorſum cōtrariatur motui ignis ſurſum, ſicut naturali. Motus

tus autem ignis deorſum contrariatur motui ignis ſurſum. ſicut violentus naturali. Et eadem ratio eſt de cõtrarietate quietum. Tertio ibi.

ARGY. *Fortè autem quieti motus aliquatenus opponitur. Cum enim moueatur ex hoc & abijciat, adhuc videtur habere quod abijcitur. Quare, ſi ipſa quies contraria ei, qui hinc in contrarium, motui ſimul exiſtuat contraria: ſi aliquatenus quieſcit, adhuc manet. Totaliter autem eius, quod mouetur, hoc quidem ibi, hoc autem in quod mutatur. Propter quod & magis motus motui contrarium, quam quies, Quis quidem igitur motus ſimpliciter vnus, dictum eſt, & de motu quidem, & quiete, quomodo vterq; vnus, & qui contrarij quibuſdam, dictum eſt.*

Fortè autem quieti motus aliquatenus opponitur. Cum enim moueatur ex hoc, & abijciat, adhuc videtur habere quod abijcitur. quare, ſi ipſa quies contraria ei, qui hinc eſt in contrariũ motui, ſimul exiſtunt contraria: ſi aliquatenus quieſcit, aut adhuc manet. Totaliter aũt ei, quod mouetur hoc quidẽ ibi, hoc autẽ in quod mutatur. Propter quod magis motus motui contrariũ quã quies. Quis quidẽ igitur motus ſimpliciter vnus, dictum eſt & de motu quidẽ et quiete quõ vterq; vnũ, & qui contrarij quibuſdã dictũ eſt.

Ponit tertium ad manifeſtãdum id, quod dictũ eſt de contrarietate quietis ad motum. & dicit quòd forte quieti motus aliquatenus opponitur & nõ ſimpliciter cum enim aliquis mouetur ex hoc, in quo quieuerat, & abijciat illud, videtur adhuc habere illud quo abijcitur Vnde, ſi quies, quæ eſt hic, ſit contraria motui, qui eſt hinc in contrarium, ſequitur quòd ſimul ſint cõtraria: ſed adhuc aliquatenus quieſcit dũ manet in termino à quo, & vniuerſaliter eius, quod mouetur, aliquid eſt in termino à quo, & aliquid in termino ad quem: vnde quies minus opponitur motui quàm motus cõtrarius, ſicut ſupra expoſitum eſt, Et vltimo recapitulat, vt per ſe manifeſtum eſt. Ex hoc autem ipſo, quòd eadem verba repetuntur, quæ ſupra dicta ſunt, manifeſtum eſſe poteſt quod non ſunt verba Ariſto. ſed alicuius expoſitoris.

ARISTOTELIS DE PHYSICO AVDITV LIBER SEXTVS.

Cum S. Thomæ expoſitione.

SVMMA LIBRI.

ARGY. *Motum ex indiuiſibilibus componi quòd ſit impoſſibile. Sed quòd tempore cum quiete menſurari ei propriũ ſit. De diuiſione item motus in partes & ipſarum adinuicem ordine agitur. Errores item nonnulli circa motum deſtruuntur.*

LECTIO I.

Nullum continuum ex indiuiſibilibus componi multipliciter probatur.

SI autem ea continua ſunt, vt antea definiuimus, quorum vltima ſunt vnum (& ea tangentia, quorum fines ſunt ſimul; eademq; deincept, inter quæ nihil eiuſdem generis cadit) impoſſibile eſt ex indiuiſibilibus continuum quicquam conſtare, vt ex punctis lineam: ſi linea quidem continuum, punctum autem indiuiſibile ſit.

SI autem eſt continuum, & quod tangit, & conſequenter ſicut definitũ eſt prius (continua quidem quorũ vltima vnũ. quæ verò tanguntur quorum ſimul: conſequenter autem quorum nihil eſt medium ſui generis) impoſſibile eſt ex indiuiſibilibus eſſe aliquid continuum, vt lineam eſſe ex punctis ſi verè linea quidem continuum eſt, punctum autem indiuiſibile. Lect. 1. Continui ex indiuiſibilibus eſſe impoſſibile eſt.

POſtquam Philoſophus determinauit de diuiſione motus in ſuas ſpecies, & de vnitate, & contrarietate motuum & quietum, in hoc Sexto libro intendit determinare ea quæ pertinent ad diuiſionem motus ſecundum quòd diuiditur in partes quantitatiuas. Et diuiditur in partes duas. In prima oſtẽdit motũ, ſicut & omne cõtinuum, eſſe diuiſibile. In ſecunda oſtẽdit qualiter motus diuidatur. ibi. ¶Neceſſe autẽ, & ipſum nũc¶ T.c.34. Prima autem pars diuiditur in duas. In prima oſtendit nullum continuum ex indiuiſibilibus cõponi. In ſecunda oſtendit nullum cõtinuum indiuiſibile eſſe ibi. Manifeſtum autem quòd neq; linea.¶ Prima autẽ pars diuiditur in duas. In prima oſtendit nullum continuũ ex indiuiſibilibus cõponi. In ſecũda parte quia probationes præmiſſę magis ad magnitudinem pertinere videntur oſtendit, ꝙ eadem rõ eſt de magnitudine motuum & tempore. ibi ¶ Eiuſdem autem rõnis eſt.¶ Circa primum duo facit. T.c 4. Primo reſumit quaſdã definitiones ſupra poſitas quibus nunc vtitur ad propoſitum demonſtrandum: Secundo probat propoſitum. ibi. ¶Neque.n. vnũ ſunt.¶ Infra. Dicit ergo primo, quòd, ſi definitiones prius poſitæ continui, & eius, quòd tangitur, & eius, quod cõſequenter, ſunt conuenientes. ſ. quod cõtinua ſunt, quorum vltima ſunt vnum: contacta, quorum vltima ſunt ſimul: conſequenter autem ſunt, quorum nihil eſt medium ſui generis: ex his ſequitur quod impoſsibile ſit aliquod continuum componi ex indiuiſibilibus, vt lineam ex punctis (ſi tamen linea dicatur aliquod continuum, & punctum aliquod indiuiſibile (Addit autem hoc ne aliquis nomine lineæ & puncti aliter vteretur. Secundo ibi.

Vltima nãque punctorum nec vnum ſunt, quippe cum indiuiſibilis res non ſit, hoc quidem vltimum, illud autem alia pars quędam. Nec etiam ſimul: cum nullum ſit prorſus vltimum eius, quod partibus caret. vltimum.n. & id, cuius eſt vltimum, patet eſſe diuerſa. ARGY.

Neque.n. vnum ſunt vltima punctorum. nõ eſt.n. hoc quod vltimum punctorum, aliud aliquid: illud autem aliqua pars indiuiſibilis. Neque ſimul ſunt vltima: non.n. eſt vltimum vllum impartibilis. alterum enim eſt vltimum, & cuius eſt vltimum.

Probat propoſitum. Et primo inducit rationes duas ad probandum propoſitum. Secundo manifeſtat quædam quæ poterant eſſe dubia in ſuis probationibus, ibi ¶Aliud aũt genus.¶ Circa primam rõnem duo facit. Primo oſtendit ꝙ ex indiuiſibilibus non cõponitur aliqđ continuum per modum continuationis, neq; per modum contactus. Scđo ꝙ neq; per modum conſequẽter ſe habentium ibi. At verò neq; conſequẽter ¶Circa primum ponit duas rationes, quarum prima talis eſt. Ex quibuſcunque componitur aliquid vnum, vel per modum continuationis, vel per modum contactus, oportet qđ habeant vltima, quæ ſint vnum, vel quæ ſint ſimul. ſed vltima punctorũ non poſſunt eſſe vnum: quia vltimum dicitur reſpectu alicuius partis. in indiuiſibili autem non eſt accipere aliquid, quod ſit vltimum, & aliud, quod ſit aliqua alia pars. Similiter non poteſt dici, ꝙ vltima punctorũ ſunt ſimul, quia nihil poteſt eſſe vltimum rei impartibilis: cum ſemper alterum ſit vltimum. & illud, cuiũs eſt vltimum: impartibilis autẽ non eſt accipere aliud, & aliud. Relinquitur ergo, qđ linea Secũda tertij. Secunda ſecundi.

non

non poteſt componi ex punctis. neque per modum cõtinuationis, neque per modum contactus. Secundam rationem ponit ibi.

A R G Y. *Praeterea puncta, ex quibus continuum conſtat, aut cõtinua ſint, aut ſe tangant neceſſe eſt. atq; eadem eſt de cunctis indiuiſibilibus rõ. At continua ſanè nequeunt eſſe propter rationem iam dictam et, cum quippiam tãgit, aut totum tangit totum, aut pars partem, aut totũ partem. Cùm igitur indiuiſibile partibus careat totum ipſum tangat neceſſe eſt. At ex iis ſe, quæ hoc pacto ſe tangunt, nullum continuum vnquam emerget. Continuum.n. habet aliam atque aliam partem: & diuiditur in partes eandem ſubeuntes legem & ſeparatas etiam loco.*

T.c.2. *Amplius neceſſe eſt aut continua eſſe puncta, aut tangentia ſe adinuicem ex quibus eſt continuum. eadem autem ratio eſt in omnibus indiuiſibilibus. Continua igitur non erunt, propter prædictam rationem. Tangit autem omne, aut totum totum, aut partem partem, aut totum pars. Quoniam autem impartibile eſt indiuiſibile, neceſſe eſt totum tangere totum. totum autem, totum tangens, non eſt continuum. Continuum enim habet hæc quidem aliam, illud verò aliam partem & diuiditur in ſic diuerſas, & loco ſeparatas.*

Quæ talis. Si ex punctis conſtituitur aliquod continuum, neceſſe eſt, ꝙ, aut ſint continua adinuicem, vel ſe tãgant, & eadem rõ eſt de omnibus alijs indiuiſibilibus, ꝙ ex eis non componatur continuũ. Ad probandũ autem ꝙ indiuiſibilia non poſſunt ſibi inuicẽ eſſe continua, ſufficiat rõ prima. Sed ad probãdum quòd non poſſunt ſe tãgere, inducitur, alia rõ, quę talis eſt. Omne quod tangit alterum, aut totum vnũ, tangit totũ aliud, aut pars vnius partem alterius, aut pars vnius totum alterius. Sed, cum indiuiſibile non habeat partem, non poteſt dici, quod pars vnius tangat partem alterius, aut pars totum. & ſic neceſſe eſt, ſi duo puncta ſe tangant, quod totum tangat totum. Sed ex duobus, quorũ vnũ totum tangat aliud totum, non poteſt componi continuum: quia omne continuũ habet partes ſeiunctas, ita quòd hæc ſit vna pars, & hæc alia, & diuiditur in partes diuerſas, & diſtinctas loco. i. e poſitione, in his quæ poſitionem habent: quæ autem ſecundum ſe tota tangũt non diſtinguuntur loco vel poſitione. Relinquitur ergo. quòd ex punctis non poſsit componi linea per modum contactus. Deinde cum dicit.

A R G Y. *At verò neq; punctum ad punctum, neq; nunc ipſum ad nunc ipſum deinceps erit, vt ex illis longitudo: ex his tempus conſtet. Nam ea quidem deinceps ſunt, inter quæ non eſt eiuſdem generis quicquam: inter verò puncta ſemper eſt linea, & inter ipſa nunc tempus.*

At verò atque conſequenter erit punctum ad punctum: aut ipſum nunc ad ipſum nunc, vt ex his ſit longitudo, aut tempus Conſequenter enim ſunt, quorum nullum eſt medium Punctorum autem ſemper eſt medium linea, & ipſorum nunc tempus.

Probat ꝙ continuũ non componatur ex indiuiſibilibus, per modum eius quod eſt conſequenter. Non.n. punctum ſe habebit conſequenter ad aliud punctum, ita ꝙ ex eis conſtitui poſsit longitudo, i. linea, aut vnũ nunc alteri nunc, ita qđ ex eis poſsit componi tempus, quia conſequenter eſt vnum alteri, quorum non eſt aliquod medium eiuſdem generis, vt ſupra expoſitum eſt Sed inter duo puncta ſemper eſt linea media. Et ſic, ſi linea compoſita eſt ex punctis, vt tu das, ſequitur quòd ſemper inter duo puncta ſit aliud punctum medium: & ſimiliter inter duo nunc eſt tempus medium. Non ergo linea componitur ex punctis, aut tempus ex nũc, ſicut conſequentur ſe habentibus. Secundam rationem principalem ponit ibi.

Praeterea in indiuiſibilia diuiderentur, ſi ex quibus vtrunq; conſtat, in ea quoque diuiditur, at nullum continuum in ea eſt diuiſibile quæ partibus carent. A R G Y.

Amplius diuiderentur in indiuiſibilia, ſi ex quibus eſt vtrunque, in ipſa diuiditur: ſed nullum eſt continuorum in impartibilia diuiſibile. T.c.3.

Quæ ſumitur ex alia definitione continui, quam ſupra poſuit in principio Tertij, ſ. ꝙ Cõtinuum, ſit quod eſt in infinitum diuiſibile. & eſt rõ talis. Ex quibuſcũq; componitur, vel linea, vel tempus, in ipſa diuiditur: ſi ergo vtrunque iſtorum componitur ex indiuiſibilibus, ſequitur quòd indiuiſibilia diuiduntur. Sed hoc eſt falſum, cum nullum continuorum ſit diuiſibile in impartibilia: ſic.n. non eſſet diuiſibile in infinitum. Nullum igitur continuum componitur ex indiuiſibilibus. Deinde cum dicit.

Nullum autem genus inter puncta, & inter ipſa nunc, aliud eſſe poteſt. Nam ſi fuerit aut diuiſibile, aut indiuiſibile erit. vt patet. Et ſi diuiſibile, aut in indiuiſibilia diuiſibile erit: aut in diuiſibilia ſemper: at id continuum eſſe conſtat. A R G.

Nullum aũt aliud genus poteſt eſſe medium punctorũ, & ipſorum nunc. Si nãq; erit, manifeſtum eſt quod aut diuiſibile, aut indiuiſibile erit: &, ſi diuiſibile aut in indiuiſibilia, aut in ſemper diuiſibilia: hoc autem eſt continuum.

Manifeſtat duo, quę ſupra dixerat, quorum primum fuit, quod inter duo pũcta ſit linea media: & inter duo nunc tempus. Et hoc manifeſtat ſic. Si ſunt duo puncta, oportet quod differant ſecundum ſitum: aliàs nõ eſſent duo, ſed vnum. nõ.n. poſſunt ſe cõtingere, vt ſupra oſtẽſum eſt: vnde relinquitur ꝙ diſtent, & ſit aliquod medium inter ea. ſed nullum aliud medium poteſt eſſe inter ea, q̃ linea inter puncta, & tempus inter nunc: quod ſic probat, quia, ſi inter puncta eſſet aliud medium quã linea, illud medium eſſet indiuiſibile. aut diuiſibile. ſi autem ſit indiuiſibile, oportet ꝙ ſit diſtinctũ ab vtroq; in ſitu, & cum non tangat, oportet iterum ꝙ ſit aliquod alterum medium inter indiuiſibile, quòd ponitur medium, & extrema, & ſic in infinitum, quod eſt inconueniens, niſi ponatur medium diuiſibile. Si autem mediũ duorum punctorum fuerit diuiſibile, aut erit diuiſibile in indiuiſibilia, aut in ſemper diuiſibilia. Sed non põt dici, quòd diuidatur in indiuiſibilia, quia tunc redibit eadem difficultas, quomodo ex indiuiſibilibus poſsit componi diuiſibile. Relinquitur igitur, qđ illud mediũ ſit diuiſibile in ſemper diuiſibilia. Sed hæc eſt rõ continui, ergo illud medium erit quoddam cõtinuum. Nullum autem aliud continuum poteſt eſſe medium inter duo puncta q̃ linea: ergo inter quęlibet duo puncta eſt linea media. & eadem ratione inter quælibet duo nunc tempus. Et ſimiliter in alijs continuis. Secundo ibi,

Patet autem, & omne continuum in ſemper diuiſibilia diuiſibile eſſe. Si n. in indiuiſibilia diuidetur indiuiſibile utrũ. indiuiſibile tanget. Cõtinuorum.n. vltimum unum eſt & ea ſe tangunt, ex quibus continuum conſtat. A R G Y.

Manifeſtum autem eſt, quòd oẽ continuum eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia. ſi.n. in indiuiſibilia diuideretur continuũ, eſſet indiuiſibile indiuiſibili tangens. vnum.n. eſt vltimum continuorum, & quæ tanguntur.

Manifeſtat ẽm, qđ ſuppoſuerat, ſ. quòd oẽ continuũ ſit diuiſibile in diuiſibilia. quia, ſi daretur ꝙ cõtinuum diuiſibile eſſet, in indiuiſibilia, ſequeretur qđ duo indiuiſibilia ſe contingerent, ad hoc, ꝙ poſsint conſtituere continuum. Oportet.n. ꝙ cõtinuorum ſit vnum vltimum, vt ex definitione eius apparet, & qđ partes continui ſe tangant: quia, ſi vltima ſunt vnum, ſequitur ꝙ ſint ſimul, vt in Quinto dictum eſt. Cum igitur ſit impoſsibile duo indiuiſibilia ſe contingere, impoſsibile ẽ quod continuum in indiuiſibilia diuidatur.

Lectio.

LECTIO II.

Magnitudinem ac Motum, ſicut & continuum nullum, ex indiuiſibilibus componi impoſsibile eſſe oſtenditur.

ARGY. *Eiuſdem autem rationis eſt ſanè magnitudinem. & tēpus, ac motum ex indiuiſibilibus conſtare, & in indiuiſibilia diuidi aut nihil horum hanc conditionem ſubire.*

T.c.4. *Eiuſdem autem rationis eſt, & magnitudinem, & tempus, & motum ex indiuiſibilibus componi, & diuidi in indiuiſibilia, aut nihil.*

Quia rōnes ſupra poſitæ maniſeſtiores ſunt in linea & alijs continuis quantitatibus poſitionem habētibus in quibus propriæ inuenitur contactus: vult hic oſtendere quod eadem ratio eſt de magnitudine, tēpore, & motu. Et diuiditur in partes duas. Primo proponit in-
T.c.5. tentum. Secundo probat propoſitum ibi § Manifeſtum autem ex his. § Dicit ergo primo, quòd eiuſdem rōnis eſt quòd magnitudo, & tempus, & motus componātur ex indiuiſibilibus, & diuidantur in indiuiſibilia, vel nihil horum: quia quicquit dabitur de vno, ex neceſsitate ſequetur de alio. Secundo ibi.

ARGY. *Quod quidem ex hiſce patebit. nam ſi magnitudo ex indiuiſibilibus cōſtat, motus quoq; qui ſuper illa fit magnitudine, ex æqualibus motibus indiuiſibilibus profectò cōſtabit.*

T.c.5. *Manifeſtum eſt autem ex his ſi. n. magnitudo ex indiuiſibilibus componitur & motus qui huius eſt ex æqualibus erit motibus indiuiſibilibus.*

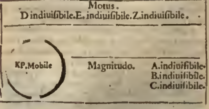
Probat propoſitum. Et primo quantum ad magnitudinem, & motum, Scdo quantum ad tempus, & ma-
T.c.10. gnitudinem. ibi § Similiter autem neceſſe § Circa primum tria facit. Primo ponit propoſitum. Scdo exem-
Infra. T.c.6. plificat ibi § Vt ſi ipſa A B C, &c. § Tertio probat ibi. § Si igitur præſentis motus. § Propoſitum eſt illud. Si magnitudo ex indiuiſibilibus componitur: & motus, qui tranſit per magnitudinem, componetur ex indiuiſibilibus motibus æqualibus numero indiuiſibilibus, ex quibus componitur magnitudo. Secundo ibi.

ARGY. *Vt ſi A B C magnitudo ex indiuiſibilibus conſtat A & B atq; C motus quoq; D E F, quo mobile P, ſuper A B C dimenſione eſt motum, vnamquāque ſui partem, D inquam, & E, atque F indiuiſibilem habet.*

Vt ſi ipſa A B C ex A B C indiuiſibilibus, & motus in quo D E Z, ſecundum quem motum eſt ipſum P K, in ſpatio quod eſt A B C, vnāquamque partem habet indiuiſibilem.

Exemplificat autem ſic. Sit linea A B C, quę componatur ex tribus indiuiſibilibus, quæ ſunt A & B & C, & ſit P K, mobile quod mouetur in ſpatio lineæ A B C, & motus eius ſit D E Z. oportebit, ꝙ, ſi partes ſpatij vel lineæ ſint indiuiſibiles, quòd etiam partes prædicti motus ſint indiuiſibiles. Tertio ibi.

Demonſtratio probans, quòd partes motus correſpondent partibus magnitudinis.

ARGY. *Quod, ſi preſente motu, neceſſe eſt quippiā moueri: & ſi quippiam mouetur, neceſſe eſt motum præſentem eſſe, moueri etiam ipſum ex indiuiſibilibus ſanè conſtabit. igitur P motum eſt per A, quidem motu D, per B verò motu E, & per C, partem motu ſimiliter F.*

Si igitur præſentis motus, neceſſe moueri per aliquam partem. & ſi moueatur aliquid, adeſſe motum, & moueri erit ex indiuiſibilibus Secundum igitur A motum eſſe ipſum C. motu quo D mouetur, ſecundum verò B, quo ipſum E, & ſecundum C, quo ipſum Z T.c.6.

Probat propoſitum. Et circa hoc tria facit. Primo pręmittit quędam neceſſaria ad propoſiti probationē. Secundo probat, ꝙ ſi magnitudo componitur ex punctis ꝙ motus componitur non ex motibus, ſed ex momentis ibi. § Secundum. § Tertio oſtendit eſſe impoſsibile, quòd motus componatur ex momentis. ibi § Et motum eſſe aliquid. § Præmittit ergo primo duo. Primū eſt quod ſm quamcunque partem præſentis motus neceſſe eſt aliquid moueri: & econtra, ſi aliquid mouetur neceſſe eſt qđ adſit ſibi aliquis motus. Et, ſi hoc ē eſt verū, oportet quòd mobile P, moueatur per A, quæ eſt pars totius magnitudinis, ſm partem motus, quę eſt D, & ſecundum B, aliam partem magnitudinis moueatur alia parte motus, quæ eſt E, & ſm C, tertiam partem magnitudinis moueatur tertia parte motus, quę eſt Z. ita quòd ſingulæ partes motus, reſpondeant ſingulis partibus magnitudinis: Secundum proponit ibi. Secundi Secunda

ARGY *At verò fieri poteſt, vt id quod ad locum ex loco mouetur, ſimul moueatur, atq; ſit motum ad eum locum, ad quē mouebatur, cum mouebatur. Si. n. quiſpiam Thebas petit, impoſſibile eſt Thebas eum petere ſimul & petiſſe.*

Si igitur neceſſe eſt quod mouetur vnde, & quo nō ſimul moueri, & motū eſſe quo mouit qñ mouet (vt ſi Thebas aliquis it, impoſsibile eſt ſimul ire Thebas, et iuiſſe Thebas.) T.c.7.

Et dicit, ꝙ neceſſe eſt id, quod mouet̃ ab vno termino, in alium, non ſimul moueri, & motū eſſe inquantū mouetur, & quādo mouetur: ſicut ſi aliquis vadit Thebas, impoſsibile eſt hæc duo ſimul eſſe, ſ. ire Thebas, & iuiſſe Thebas. Hæc autem duo ſupponit qualiper ſe maniſeſta. Nam quòd neceſſe ſit moueri ad præſentiā motus, apparet etiam in omnibus accidentibus & formis: quia ad hoc ꝙ aliquid ſit albū, neceſſe eſt habere albedinem, & econtra, ſi albedo adſit, neceſſe eſt quòd ſit album. Quòd verò non ſimul ſit moueri, & motum eſſe apparet ex ipſa motus ſucceſsione: quia impoſsibile eſt aliqua duo tempora ſimul eſſe, vt in Quarto habitū eſt, vnde impoſsibile eſt, quòd ſimul ſit motū eſſe, quod eſt terminus motus, cum ipſo moueri. Secundo ibi.

ARGY *At per A partem parte vacantē, cui D motus aderat P mobile mouebatur. Quare ſi antea quidem tranſibat: poſtea verò tranſiuit, motus D, diuiſibilis erit. Cum n. tranſibat; neq; quieſcebat, neq; tranſierat, ſed in medio nimirū erat. Sin verò ſimul tranſit atq; tranſiuit, id ſanè quod proficiſcitur cum proficiſcitur, ac profectum ac motum eſt, quo proficiſcitur atque mouetur. Quod ſi per totam quidem A B C magnitudinem P mouetur, motuſque quo per illam mouetur eſt D E F, per partem autem A parte vacantem, non mouetur, ſed motum eſt; motus profectò non ex motibus, ſed ex momentis conſtabit.*

Secundum A igitur impartibile motum eſt P k, ſecūdū quod ipſum D. motus aderat. Quare ſi poſterius quidē deuenerit quàm venit diuiſibile vtiq; erit: Cum A. n. ueniret, neq; quieſcebat, neq; tranſierat, ſed in medio erat. ſi autem ſimul venerit, et venit veniens, cum venit, ventum ibi erit, & motum eſſe, vbi mouetur. Si verò ſecundum totum A B C moueatur aliquid: & motus quo mouetur D E Z eſt, ſecū T.c.8. *dum autem impartibile A. nihil mouetur, ſed motum eſt, erit vtique motus non ex motibus. Sed ex momentis.*

Probat propoſitum ex præmiſsis. Si. n. præſente aliqua parte motus, neceſſe eſt aliquid moueri, & ſi mouetur, neceſſe eſt adeſſe motum. Si mobile quod eſt P, mouetur ſecundum impartibilem partem magnitudinis, quæ eſt A, oportet ꝙ adſit ei, aliquis motus, q eſt D, aut

ergo

ergo P ſimul mouetur per A & motũ eſt, aut nõ ſimul Si autem nõ ſimul, ſed poſterius deuenerit quã venit.i. ſed poſterius motum eſt quã mouetur, ſequitur ꝙ A ſit diuiſibilis:quia,cum veniret.i. dũ erat in ipſo moueri, neque quieſcebat in A, quiete.ſ.pręcedente motum neque tranſierat totum ipſum A:quia iam nõ moueretur per A.nihil.n.mouetur per ſpatium,per quod iam pertranſiuit,ſed oportet qđ medio modo ſe habeat: ergo, cum mouetur per A partẽ eius tranſiuit iam: & in parte eius adhuc manet,& ita ſequiť quod A ſit diuiſibilis quod eſt cõtra ſuppoſitũ.Si verò ſimul venerit,& venit i.ſi ſimul motũ eſt,& mouetur per A,ſequitur ꝙ cũ veniẽs venit,erit ibi ventum & erit motũ vbi mouetur: quod eſt contra ſecundã ſuppoſitionẽ. Sic igiť patet qđ ſm impartibilem magnitudinẽ nõ poteſt aliquid moueri: quia vel oportet qđ ſimul eſſet moueri & motum eſſe:vel quod magnitudo diuideretur. Suppoſito ergo ꝙ per A impartibile,nihil moueri poſſit:ſi aliquis dicat quod mobile mouetur per totã magnitudinem,quę eſt A B C, & motus totus quo per eã mouetur eſt D E Z ita quod ſm A impartibile nihil moueatur ſed tm̃ motum ſit, ſequitur quod motus non ſit ex motibus,ſed ex momẽtis.Ideo autẽ ſequitur quod non ſit ex motibus,quia cũ pars motus,qui eſt D,reſpondeat parti magnitudinis quæ eſt A,ſi D eſſet motus oporteret qđ per A moueretur: quia præſente motu mobile mouetur. ſed probatũ eſt quod ſm A impartibile non mouetur: ſed ſolum motũ eſt:q̃ñ.i.pertranſitũ eſt hoc indiuiſibile:ergo relinquetur quod D non ſit motus, ſed ſit momentum à quo denominatur motũ eſſe: ſicut à motu denominatur moueri.& quod ita ſe habet ad motum, ſicut punctum indiuiſibile ad lineam. Et eadẽ ratio eſt de aliis partibus motus & magnitudinis.Ex neceſsitate ergo ſequitur,ſi magnitudo cõponitur ex indiuiſibilibus,quòd motus ex indiuiſibilibus cõponatur.i. ex momentis.& hoc eſt quod demonſtrare intendebat. Sed, quia hoc eſt impoſsibile, quod motus componatur ex momentis,ſicut impoſsibile eſt,quod linea componatur ex punctis,ideo conſequenter, cum dicit.

A R G Y. *Et motum quippiam erit, quod nõ antea mouebitur. A nanq; partem, non tranſeundo tranſiuit Quare erit quippiam profectum nunquam antea proficiſcens.*

Et motum eſſe aliquid nõ motũ.ſecũdum.n. A tranſiuit non tranſiens. Quare erit aliquid tranſitum eſſe, non aliquãiens vel tranſiens:hanc.n.tranſiuit non tranſiens hanc.

Oſtendit huiuſmodi impoſsibilitatem ducẽdo ad inconueniẽtia tria quorum primum eſt,quod ſi motus componatur ex momentis,& magnitudo ex indiuiſibilibus:ita ꝙ per indiuiſibilem partem magnitudinis nõ moueatur,ſed motũ ſit,ſequetur quod aliquid ſit motum,non motũ.i.quod prius nõ mouebatur:quia ponitur quod ſm indiuiſibile{tranſiuit}.i.motum eſt, non tranſiens:quia in eo moueri nõ poterat: vnde ſequitur aliquid eſſe tranſitum abſque hoc quod aliquãdo iret: quod eſt impoſsibile,ſicut impoſsibile eſt, quod aliqđ ſit præteritum,quod nunq̃ fuerit pręſens.Sed quia hoc inconueniens poſſet cõcedere ille,qui diceret,motũ componi ex momentis,ducit ad ſecundũ inconueniens ibi.

A R G Y. *Quod ſi omne quoduis moueri aut quieſcere neceſſe eſt, P ſanè in vnaquaq; magnitudinis A B C parte quieſcit: quo,ſit,vt quippiam ſit,quod continuo quieſcit ſimul, atq; mouetur. Per totam.n. magnitudinem A B C mouebatur: & in vnaquaque parte quieſcebat eiuſdem,quare & in totatiam quieſcebat.*

T.c.9. *Si igitur neceſſe eſt,aut quieſcere,aut moueri omne,quieſcit ſanè per vnumquodque eorum,quę ſunt A B C, Ergo eſt aliquid continuè quieſcens ſimul,& quod mouetur: per totam.n. A B C mouebatur P. & quieſcebat ſecundum quãlibet partem,quare & per totam.*

Tali ratione:Omne quod natum eſt moueri & quieſcere,neceſſe eſt quòd quieſcat vel moueať:ſed dũ mobile eſt in A non mouetur,& ſimiliter dum eſt in B, & ſimiliter dum eſt in C:ergo dum eſt in A & dum eſt in B & dum eſt in C quieſcit: ergo ſequitur qđ aliquid ſimul continuè quieſcat,& moueatur. Et qđ hoc ſequať ſic probat: Poſitum eſt.n. quod moueatur per totam longitudinem,quę eſt A B C,iterum poſitum,eſt quòd quieſcat ſecundum quamlibet partem:ſed quod quieſcit per quamlibet partem,quieſcit per totum.ergo ſequitur,quòd quieſcat per totam magnitudinem.Et ita ſequitur,quòd per totam magnitudinem cõtinuè moueatur,& quieſcat:quod eſt omnino impoſsibile. Tertium inconueniens ponit ibi.

Atq; ſi indiuiſibiles partes D E Z motus ſint motus, ſit vt præſente motu, P. mobile quieſcat,& non moueatur.ſin verò non ſint motus, ſit vt motus non ex motibus conſtet. A R G Y.

Et,ſi indiuiſibilia,quæ ſunt D E Z motus ſunt, motu præſente continget vtiq; non moueri,ſed quieſcere. ſi autẽ non ſunt motus,motum non ex motibus eſſe.

Tali rõne:Oſtenſum eſt, qđ ſi magnitudo componitur ex indiuiſibilibus qđ etiã motus aut ergo illa indiuiſibilia motus quæ ſunt D & E & Z,ita ſe habent ꝙ quodlibet eorũ eſt motus,aut non.ſi quodlibet eorum eſt motus,cum quodlibet eorum reſpondeat indiuiſibili parti magnitudinis,in qua non mouetur,ſed motum eſt:ſequetur quod præſente motu,mobile non moueatur:quod eſt contra primam ſuppoſitionem, ſed quieſcat.Si verò non ſunt motus,ſequitur quòd motus cõponatur non ex motibus,quod videtur impoſsibile, ſicut,& quòd linea componatur ex non lineis.

LECTIO III.

Ad magnitudinis diuiſionem. temporis partitionem ſequi multis rationibus probat.

Similiter etiam & tempus, & longitudo, ac motus,indiuiſibile neceſſe eſt,atq; ex ipſis nũc, quæ indiuiſibilia sũt conſtare,aut ẽt diuiſibile eſſe,ex diuiſibilibus ve conſtare. A R G Y.

Similiter autem neceſſe longitudini, & motui indiuiſibile eſſe tempus; & componi ex ipſis nunc ex ſtantibus indiuiſibilibus. T.c.10.

Poſtquam Philoſophus oſtendit eiuſdem rõnis eſſe, quòd magnitudo & motus eam tranſiens ex indiuiſibilibus componatur,oſtendit etiam idem de tp̃e & magnitudine.Et diuiditur in partes duas.In prima oſtendit,qđ ad diuiſionẽ magnitudinis ſequitur diuiſio tẽporis,& econtra, In ſcđa oſtẽdit qđ ex infinitate vnius ſequitur infinitas alterius.ibi, {Et ſi quodcunq; infinitum eſt.} T.c.18. Infra. Circa primum duo facit. Primo ponit propoſitum,Secundo demonſtrat.ibi.{Si.n. oĩs.} Dicit ergo primo,quòd etiam tp̃s neceſſe eſt ſimiliter eſſe diuiſibile,& indiuiſibile, & componi ex indiuiſibilibus, ſicut longitudo & motus. Deinde cum dicit.

Nam.& ſi omnis eſt diuiſibilis, atq; minori in tempore minorem magnitudinem tranſit id, quod æqua celeritate mouetur:& tempus erit etiam diuiſibile. Quod ſi tempus eſt diuiſibile in quo quippiam per A magnitudinem fertur & A profecto diuiſibilis erit. A R G Y.

Si.n.oĩs diuiſibilis eſt,in minori autem tempore æqualiter velox tranſibit minorem diuiſibile erit & tempus. Si autem tempus diuiſibile erit, in quo fertur aliquid per ipſum A.& quæ eſt ipſum A,erit diuiſibile.

Probat propoſitum tribus rõnibus, quarum prima ſumitur per æquè velocia.ſcđa,per velocius & tardius. {Qm̃ autem oĩs.} Tertia per idẽ mobile ibi {Amplius autem & ex cõſuetis.} T.c.11. Secunda.17. Dicit ergo primo, qđ de ratione ęquè velocius eſt,qđ minorẽ magnitudinẽ tranſeat in minori tp̃e.Detur ergo aliqua magnitudo diuiſibilis, quam pertranſit aliquod mobile in aliquo tp̃e dato:ſequitur ergo,quòd mobile æquè velox trãſeat partẽ magnitudinis.

gnitudinis in minori tempore, & ſic oportuit tempus datum eſſe diuiſibile. Si autem econtra detur, quòd tempus ſit diuiſibile, in quo mobile datum mouebitur per magnitudinem aliquam datam, ſequitur ꝙ æquè velox mobile in minori tempore quod eſt pars totius temporis moueatur per minorem magnitudinem: & ita ſequitur quòd magnitudo, quæ eſt A ſit diuiſibilis. Secundo.

ARGY. *Cum autem omnis magnitudo ſit in magnitudines diuiſibilis (demonſtratum eſt enim continuum ex indiuiduis conſtare non poſſe: eſtque omnis magnitudo continuum) neceſſe eſt id, quod celerius mouetur, maiorem in æquali, æqualem in minore: & maiorem inſuper in minore tempore magnitudinem tranſeat, vt quidam id, quod celerius mouetur, definiunt.*

T.c.11. *Quoniam autem omnis magnitudo in magnitudines diuiſibilis eſt (oſtenſum eſt enim quòd impoſſibile eſt ex atomis continuum eſſe aliquod: magnitudo autem omnis continua eſt) neceſſe eſt velocius in æquali tempore maius: & in minori plus moueri, ſicut definiunt quidam ipſum velocius:*

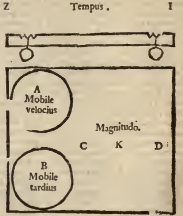
Oſtendit idem per duo mobilia, quorum vnum eſt velocius & aliud tardius. Et primo præmittit quædam neceſſaria ad propoſitum oſtendendum, ſecundo pro-
T.c.15. bat propoſitum.ibi.{Quoniam autem omnis motus,} Circa primum duo facit. Primo oſtendit quomodo velocius ſe habet ad tardius in hoc, quod moueatur per maiorem magnitudinem. Secundo quomodo ſe habet ad ipſum quãtum, ad hoc quod eſt moueri ꝑ æqua-
T.c.13. lem magnitudinem.ibi. {Manifeſtum autem ex his.} Circa primum duo facit. Primo proponit propoſitũ, reſumẽs quoddam ex ſuperioribus, quod eſt neceſſariũ ad demonſtrationes ſequentes. Secundo demonſtrat
Infra. propoſitũ ibi. {Sit.n.ipſum.} Reſumit ergo hoc quòd omnis magnitudo ſit diuiſibilis in magnitudines. Et hoc patet per hoc quod oſtẽſum, eſt ſupra, quòd impoſſibile eſt aliquod continuum componi ex atomis.i. ex indiuiſibilibus: & manifeſtum eſt, quòd magnitudo omnis eſt de genere continuorum. Ex his ſequitur qđ neceſſe ſit aliquod corpus, velocius in æquali tẽpore ꝑ maiorem magnitudinem moueri: & etiam in minori tpe per maiorẽ magnitudinem moueri. Et hoc modo quidam definierunt velocius, quod plus mouetur in
ARGY. æquali tempore, & etiam in minori. Secundo ibi.

Sit enim A mobile, celerius B, cum igitur id ſit celerius quod prius mutatur, quo in tempore: ſitque illud E F mutatum eſt A ipſum ex C in D in eo mobile B nondum accedit ad D, ſed citra illud erit, vt patet. Quare, id quod celerius mouetur, plus magnitudinis in æquali tempore tranſit.

Sit enim ipſum in quo A eo, in quo B velocius. Quoniam igitur velocius eſt id, quod primum mutatur, in quo tempore ipſum A mutatum eſt, ab ipſo C in ipſum D, ſit in tempore Z I in hoc ipſum B non erit iuxta ipſum D, ſed deficiet. Quare in æquali tempore abibit velocius.

Probat duo præmiſſa. Et primo ꝙ velocius in æquali tempore, & per maius ſpatium moueatur: Secundo quod etiam in minori tempore per maius ſpatium mo-
T.c.12. uetur ibi.{At verò & in minori:} Dicit ergo primo. Sint duo mobilia A & B, quorum A velocius ſit quam B & ſit magnitudo C D, quam pertranſit A in tempore Z I. Moueatur autem B, quod eſt tardius, & A quod eſt velocius per eandem magnitudinem: & incipiant ſimul moueri. his ergo poſitis ſic argumentatur, velocius eſt quod in æquali tempore plus mouetur: ſed A eſt velocius quàm B, ergo, cum A peruenerit ad D, B nondum peruenit ad D, quod eſt terminus magnitudinis, ſed adhuc deficiet, ideſt diſtabit ab eo: motus tamen erit in hoc tẽpore per aliquam partem magnitudinis. cũ ergo omnis pars ſit minor toto, relinquitur quòd A in tẽpore Z I mouetur per maiorem magnitudinem ꝙ̃ B, quod in eodem tempore mouetur per partem magnitudinis. Vnde ſequitur quòd velocius in æquali tempore plus de ſpatio pertranſit. Secundo ibi.

Demonſtratio, quod mobile velocius moueatur in æquali tempore per maiorem magnitudinem, quàm mobile tardius.

At verò plus etiam magnitudinis minore in tempore ARGY.
tranſit. Nam in minore tempore E F quo mobile A ad ipſum peruenit D, mobile B tardius erit in ipſo G citra terminum D. Si igitur A toto tempore E F ad ipſum perueniet D, erit in minore tempore citra D in ipſo H. quod eſſe poteſt, inter G atq; D. ſitq; illud tempus E K. At magnitudo quidem C H, maior eſt magnitudine C, tempus autem E k minus eſt tempore toto E F. Quare id quod celerius eſt, maiorem magnitudinem minore in tempore tranſit.

At verò & in minori plus. In quo enim A factum eſt T.c.12.
iuxta ipſum D, ipſum B erit iuxta E cum tardius eſt. Ergo, quoniam ipſum A ad ipſum D factum eſt in omni in quo eſt Z I tempore, ad ipſum T erit in minori hoc. & erit in quo Z k. Ipſum quidem igitur C T quod tranſierit ipſum A, maius eſt ipſo C E. Tempus autem, quod eſt Z k, minus eſt omni eo, quod eſt Z I: quare in minori tranſibit maius.

Oſtendit ꝙ velocius in minori tempore plus de ſpatio pertranſit. Dictum eſt enim quod in tẽpore in quo A iam peruenit ad D B, quod eſt tardius, adhuc diſtat à D. Detur ergo quod in eodem tempore perueniat vſque ad E. quia igitur omnis magnitudo diuiſibilis eſt vt ſupra poſitum eſt, diuidatur reſiduum magnitudinis.ſ.E D, in quo velocius excedit tardius, in duas partes in puncto T. Manifeſtum eſt ergo, quòd magnitudo C T eſt minor, quàm magnitudo C D. Sed idẽ mobile per minorem magnitudinem mouetur in minori tempore: quia ergo ipſum A peruenit ad D in toto tẽpore Z I ad punctum T perueniet in minori tempore: & ſit illud tempus Z k, Inde ſic arguitur: Magnitudo C T, quam pertranſit A, maior eſt magnitudine C E, quam pertranſit B: ſed tempus Z k, in quo pertranſit A magnitudinem C T eſt minus toto Z I, in quo B tardius pertrãſit magnitudinem C E: ſequitur ergo quòd velocius in minori tempore pertrãſeat maius ſpatium. Deinde cum dicit.

Demon-

Demonſtratio quòd mobile velocius per tranſeat maiorem magnitudinem in minori tempore, quàm tardius mobile.

ARGY. *Ex his autem patet id quod eſt celerius, minore etiam in tempore magnitudinem æqualem tranſire.*

T.c.13. *Manifeſtum autem ex his, & quòd velocius in minori tempore, pertranſibit æquale.*

Oſtẽdit quo modo velocius ſe habeat ad tardius in moueri per æqualem magnitudinem. Et primo propoſnit intentum, Secũdo probat propoſitum. ibi. §Quoniã quidẽ enim.§ Dicit ergo primo, quod ex præmiſsis manifeſtum eſſe poteſt, quòd velocius pertranſit æquale ſpatium in minori tempore. Secundo ibi.

Infra.

ARGY. *Nam cum ipſum ad tardius quidem comparatum maiorem in minori tempore, per ſe autem ſumptũ maiore tẽpore maiorem magnitudinem tranſeat. Tempus profectò E K in quo C H magnitudinem tranſit, maius erit eo tempore: quo C G magnitudinem tranſit. Sit igitur minus illud tempus E L. Quare ſi E K tempus minus eſt E F, in quo B tardius mobile magnitudinem C G tranſit: Et E L profectò tempus E F tempore minus erit. Eſt.n. minus tempore E K. Quod verò eſt minus minore minus & ipſum eſt. Quare minore in tempore magnitudinem æqualem tranſibit.*

Quoniam enim maiorẽ in minori tranſit tardiori, ipſum aũt ſecundũ ſeipſum acceptum in pluri tempore maiorem minori: vt quæ eſt L M ea, quæ eſt L O, plus vtique erit tempus quod Q R, in quo ipſum A tranſit L M, quã quod eſt Q S, in quo tranſit ipſum L O. quare ſi Q R tẽpus minus eſt eo in quo eſt Q H, in quo quod eſt tardius tranſit. ipſum L O & quod eſt Q S tempus minus eſt eo in quo eſt Q H. Ipſo.n. Q R minus eſt, minore autẽ minus, & ipſum minus eſt. Quare in minori mouebitur per æquale.

Probat propoſitũ duabus rõnibus. Ad quarum primã duo præmittit, quorum vnum iam probatum eſt. .ſ. quod velocius pertrãſeat maiorem magnitudinẽ in minori tpe q̃ tardius, Secundum verò eſt per ſe manifeſtum .ſ. quod ipſum mobile ſm ſeipsũ conſideratum, in maiori tpe pertranſit maiorem magnitudinem q̃ in minori. Pertranſeat.n. hoc mobile A, quòd eſt velocius hanc magnitudinem, quæ eſt L M, in Q R tpe, & partem magnitudinis .ſ. L O pertrãſibit in minori tpe, qđ eſt Q S quod eſt minus q̃ Q R, in quo pertranſit L M, ſicut, & L O eſt minor q̃ L M. Ex prima autem ſuppoſitione accipit, qđ totũ tẽpus Q R in quo A pertranſit totã magnitudinẽ L M, ſit minus tpe Q H, in quo B, quod eſt tardius, pertranſit minorem magnitudinem, .ſ. L O. Dictum eſt.n. quod velocius in minori tpe pertranſit maiorem magnitudinem. Ex his procedit ſic Tempus Q R eſt minus tpe Q H, in quo B, quod eſt tardius pertranſit magnitudinem L O, & tempus Q S, eſt minus q̃ tempus Q R ergo ſequitur quod tpus Q S ſit minus q̃ tempus Q H. quia, ſi aliquid eſt minus minore, etiam ipſum erit minus maiore. Cũ ergo datum ſit quod in tẽpore Q S velocius mouetur per L O magnitudinem, & tardius mouetur per eandem tpe Q H, ſequitur, quòd velocius mouetur in minori tempore per æquale ſpatium. Secundam rationem ponit ibi.

Demonſtratio, quod mobile velocius moueatur per æqualem magnitudinem in minori tempore, quam mobile tardius.

Præterea ſi omne quod mouetur, aut in æquali, aut in minore, aut in maiore tempore moueri, neceſſe eſt & id quidẽ quod in maiore mouetur tardius eſt, id autem quod in æquali, æquè celere eſt: quod verò celerius eſt neq; celere eſt, neq; tardius eſt, id profectò quod celerius eſt, neq; in equali tempore, neq; in maiore mouebitur. Reſtat igitur tempore ipſum in minore moueri. Quare id quod celerius eſt, tempore in minore magnitudinem æqualem tranſire neceſſe eſt. ARGY.

Amplius autem, ſi omne neceſſe quidem eſt, aut in æquali aut in minori, aut in pluri moueri, & quod quidem in pluri. tardius eſt, quod autem in æquali, æquè velox, velocius autem, non eſt æqualiter velox, neque tardius, neq; vtiq; in pluri, aut æquali mouetur ipſum velocius, relinquitur igitur in minori Quare neceſſe eſt æqualem magnitudinem minori tempore tranſire, velocius. T.c.14.

Quæ talis eſt. Quod mouetur per æqualem magnitudinem cum aliquo alio mobili, aut mouetur per eã in æquali tempore, aut in minori, aut in maiori. Quod autem mouetur per æqualem magnitudinem in maiori tempore eſt tardius, vt ſupra probatum eſt: quod autem mouetur in æquali tempore per æqualẽ magnitudinẽ, eſt æquæ velox, vt per ſe manifeſtum eſt. Cum igitur id, quod velocius eſt, neque ſit æquè velox, neque tardius: ſequitur quod neque in pluri tempore moueatur per æqualem magnitudinem, neque in æquali, relinquitur ergo quod in minori. Sic ergo probatum eſt, quòd neceſſe eſt velocius pertranſire æqualem magnitudinem in minori tempore. Deinde cum dicit. Secunda rõ

Quoniam autem omnis quidem motus in tempore eſt, & omni in tempore motus fieri poteſt: omne autem quod mouetur, & celerius, & tardius moueri poteſt: in omni profectò tempore celerior tardiorq; motus fieri poteſt. ARGY.

Quoniam autem omnis quidem motus in tempore eſt. & in omni tempore poſſibile eſt moueri: omne aũt quod mo T.c.13.

uetur contingit & velocius moueri, & tardius: in omni tempore erit ipſum velocius, & tardius moueri.

Probat propoſitum.ſ.quod eiuſdem rationis, ſit tẽpus & magnitudinẽ ſemper diuidi in indiuiſibilia, aut etiam ex indiuiſibilibus componi. Et circa hoc tria facit primo præmittit quæ dam, quæ ſunt neceſſaria ad ſequentem probationem. Secũdo ponit propoſitum, ibi.
T.c.16. {Hæc autem cum ſint.} Tertio probat, ibi {Quoniam enim oſtẽſum eſt} Præmittit ergo primo, quòd omnis motus eſt in tempore. & hoc probatum eſt in Quarto.

In quolibet mobili eſt inuenire q tardius ac velocius mouetur.

Item quòd in omni tempore poſsibile ſit moueri quod ex definitione tẽporis apparet, quę in Quarto data eſt. Secundum eſt quòd omne, quod mouetur, contingit moueri velocius, & tardius.i. quod quolibet mobili eſt inuenire aliquid, quod velocius mouetur, & aliquid q tardius. Sed hęc ꝓpoſitio videtur eſſe falſa. Determinatę enim ſunt velocitates motuum in natura. Eſt. n. aliquis motus ita velox, q nullus põt eſſe eo velocior, ſ. motus primi mobilis. Ad hoc dicendum quòd de natura alicuius rei poſſumus loqui dupliciter, vel ſm rationẽ communem, vel ſecũdum quod ad propriam materiã applicatur. Et nihil prohibet aliquid, quod non impeditur ex ratione communi rei, impediri ex applicatione ad aliquã materiam determinatam ſicut non impeditur ex ratione formæ Solis, eſſe plures Soles: ſed ex hoc quod tota materia ſpeciei ſub vno Sole cõtinetur. Et, ſimiliter ex cõi natura motus non prohibetur, quin qualibet velocitate data poſsit alia maior vel ocitas inueniri, ſed impeditur ex determinatis virtutibus mobilium, & mouentium. Hic autem Ariſt. determinat de motu ſecundum communem rationem motus, nondũ applicando motum ad determinata mouentia, & mobilia. & ideo frequenter talibus propoſitionibus vtitur in hoc ſexto libro, quæ ſunt veræ ſm cõſiderationem communem motus non ſecundum applicationẽ ad determinata mobilia. Et ſimiliter nõ eſt contra rationes magnitudinis, quòd quælibet magnitudo diuidatur in minores, & ideò vtitur in hoc libro, vt accipiat qualibet magnitudine data, aliam minorem. Licet applicando magnitudinem ad determinatam naturam, ſit aliqua minima magnitudo: quia quælibet natura requirit determinatam magnitudinem & paruitatem, (vt etiam in primo dictum eſt.) Ex duobus autem præmiſsis concludit tertium, ſ. quod in omni tempore dato contingit velocius & tardius moueri, quando ſit motus datus in tali tempore. Secundo ibi.

ARGY. *Quæ cum ita ſint, tempus continuum eſſe neceſſe eſt. Dico autem continuum id, quod eſt diuiſibile in diuiſibilia ſemper, hoc enim tali ſuppoſito, tempus continuum eſſe neceſſe eſt.*

Hæc autem cum ſint, neceſſe eſt & tempus continuum eſſe Dico autem continuum, quod eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia. Huiuſmodi ſuppoſitio continuo, neceſſe eſt & tẽpus continuum eſſe.

Ex præmiſsis concludit propoſitum, & dicit quòd cum præmiſſa ſint, vera neceſſe eſt quod tempus ſit cõtinuum, id eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia. ſuppoſito enim quòd hæc ſit definitio continui, neceſſe eſt quòd tempus ſit continuum, ſi magnitudo eſt cõtinua quia ad diuiſionem magnitudinis, ſequitur diuiſio temporis, & econtra. Tertio ibi.

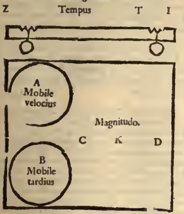
ARGY. *Nam cum demonſtratum ſit id quod celerius mouetur, minore in tempore ſpatiũ æquale tranſire. Sit celerius quidem A tardius autem B, atq; B tranſeat C D magnitudinẽ in tempore E F igitur A quod eſt celerius magnitudinem eandem (vt patet) in tempore minori tranſibit. Atq; ſit in E C tempore motum. rurſum quoniam ipſum celerius totã C D magnitudinem in E G tempore pertranſiuit: id, quod eſt tardius, minorem eodẽ in tempore tranſit. Sitq; illa C H. At, quoniam B quod eſt tardius in E G tempore, magnitudinem C H pertranſiuit, A profectò, quod eſt celerius eandem in minori tempore tranſit. Quare rurſus tempus E G diuidetur quod ſi diuidetur, magnitudo quoque C H ratione eadem vtique diuidetur. quod ſi magnitudo diuidetur, tempus itidem diuidetur. Et hoc ſemper erit ſi poteſt celerius mobile, tardius & poſt hoc celerius ſumamus, ac demonſtratis vtamur. nam celerius quidem mobile tempus, tardius autem longitudinem diuidet. Quod ſi ſemper quidem verè conuerſio ſit, cum ſit verò conuerſio ſit diuiſio ſemper, patet omne tempus continuum eſſe. Patet etiam ſimul & magnitudinem omnem continuam eſſe. Eiſdem enim æqualibus ve diuiſionibus, tam tempus, quàm magnitudo diuiditur.*

Quoniam.n.oſtenſum eſt, quòd velocius in minori tẽpore, tranſibit ęquale, ſit quod quidem in quo A velocius, quod aũt eſt in quo B, tardius, et ſit motum id, quod tardius eſt per magnitudinem quæ eſt C D, in quo eſt Z I tempore, manifeſtũ igitur eſt quòd velocius in minori quã hoc mouebitur per eandem magnitudinem. et ſit motum A in quo eſt Z T. Iterum autem quoniã A, quod eſt velocius in eo quod eſt Z T tranſiuit totam quæ eſt C D, ipſum tardius in eodem tempore, minorem tranſiuit. Sit igitur in quo C k. Quoniam autem tardius quod eſt ipſum B, in eo quod eſt Z T tempore ipſam quæ eſt C k tranſiuit, velocius in minori trãſibit. Quare iterum diuiditur quod eſt Z T tempus: hoc autem diuiſo, & C K magnitudo, diuidetur ſecundum eandẽ rationem: ſi verò magnitudo & tempus, & hoc ſemper erit accipientibus à velociori tardius, & à tardiori velocius, & eo quod demonſtratum eſt vtentibus. Diuidet autem id, quod eſt velocius, tempus, tardius autem longitudinem. Si igitur ſemper in natura eſt conuerti: conuerſo autem ſemper ſit diuiſio: manifeſtum quoniam omne tempus continuum eſt. Similiter autem manifeſtum, & quòd magnitudo omnis continua eſt. Per eaſdem.n. æquales diuiſiones tempuſq; & magnitudo diuiditur. T.c.16. T.c.17.

Oſtẽdit propoſitum.ſ.q ſimiliter diuidatur tempus & magnitudo. Quia.n.oſtenſum eſt, qđ velocius ꝑ trãſit æquale ſpatium in minori tempore, ponatur qđ A ſit velocius, & B tardius: & moueatur B tardius per magnitudinẽ quæ eſt C D in tpe Z I. Manifeſtum eſt ergo qđ A, quod eſt velocius, mouetur per eãdem magnitudinem in minori tpe: & ſit tempus illud Z I. Iterũ autẽ qm̃ A, quod eſt velocius, in tempore Z T, pertranſiuit totam magnitudinem, quæ eſt C K. D qđ eſt tardius, in eodem tempore pertranſibit minorẽ magnitudinẽ, quę ſit C k, & quia B, quod eſt tardius pertranſit magnitudinẽ in tpe Z T, A quod eſt velocius pertranſibit eandem magnitudinem adhuc in minori tpe: & ſic tps Z T, iterum diuidetur, & eo diuiſo ſcđm eandem rationem diuidetur magnitudo Ck, quia tardius in parte illius tpis mouetur per minorem magnitudinem. & ſi diuiditur magnitudo, iterum diuidetur & tempus: quia illam partem magnitudinis velocius tranſibit in minori tpe, & ſic ſemper procedetur accipiendo poſt motum velocioris aliud mobile tardius: & poſt tardius, iterum velocius, & vtendo eo, quod demonſtratum eſt, ſcilicet quòd velocius pertranſeat æquale in minori tempore, & tardius in æquali tempore minorem magnitudinem: ſic enim accipiendo id quod velocius diuidemus tempus: & accipiendo id quod eſt tardius, diuidemus magnitudinem. Si ergo hoc verum eſt, quòd ſemper poſsit talis conuerſio fieri, procedendo à velociori in tardius, à tardiori in velocius: & facta tali conuerſione ſemper ſit diuiſio magnitudinis, & temporis, manifeſtum erit quòd omne tempus eſt continuum, id eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia. & ſimiliter omnis magnitudo: quia per eaſdem & æquales diuiſiones diuiditur tempus, & magnitudo, vt oſtenſum eſt. Deinde cum dicit.

Demon-

Demonſtratio quòd ſimiliter diuiditur tempus & magnitudo.

A R G Y. *Inſuper, & ex hiſce rationibus, quæ dici ſolent, patet ſi ſit tempus continuum, & magnitudinem continuam eſſe. Si quidem in dimidio temporis, dimidium magnitudinis. & ſimpliciter in minorem, minor tranſit: eadem enim diuiſiones temporis, & magnitudinis erunt.*

Eędem temporis, & magnitudinis diuiſiones ſunt. *Amplius autem, & conſuetis rationibus dici manifeſtum eſt, quòd ſi tempus cõtinuum eſt, quòd, & magnitudo. Si quidem in medio tempore medium tranſit, & ſimpliciter in minori minus. eadem nanque diuiſiones temporis & magnitudinis ſunt.*

Ponit tertiam rationem ad oſtendendum ꝙ magnitudo, & tempus ſimiliter diuiduntur, ex cõſideratione vnius & eiuſdem mobilis. & dicit, quòd manifeſtũ eſt etiam per rationes, quæ conſueuerũt dici, ꝙ ſi tempus eſt cõtinuum. i. diuiſibile in ſemper diuiſibilia, quòd & magnitudo eodem modo continua eſt. quia vnum & idem mobile regulariter motum, ſicut in toto tẽpore pertrãſit totam magnitudinem, ita in medio tempore medium magnitudinis. & vniuerſaliter in minori tempore minorem magnitudinem. Et hoc idem concludit quia ſimiliter diuiditur tempus ſicut & magnitudo.

LECTIO IIII.

Finitum & infinitum ſimiliter tempus magnitudinem cõſequi quodq; nullum continuum indiuiſibile ſit, ratiocinatur.

A R G Y. *Atque ſi alterum vtrumuis ipſorum, ſit infinitum, & alterum eſt infinitum: & perinde ſanè vt alterum. ceu ſi tempus extremis ſit infinitum, & longitudo extremis eſt infinitu ſi diuiſione, longitudo quoque diuiſione: ſi vtriſque, & magnitudo vtriſque.*

T.c.18. *ET ſi quodcunque infinitum eſt & alterum: & ſicut alterum & alterum eſt, vt ſiquidem vltimis infinitum eſt tempus, & longitudo vltimis: ſi verò diuiſione, diuiſione & longitudo, ſi autem in vtriſque tempus, in vtriſque, & longitudo.*

Poſtq̃ oſtendit ꝙ magnitudo, & tempus ſimiliter diuiduntur, hic oſtendit ꝙ infinitum etiam, & finitum ſimiliter inueniũtur in magnitudine & tpe. Et circa hoc tria facit, Primo ponit propoſitum. Secundo ex hoc ſoluit dubitationem ibi. § Vnde, & Zenonis ratio. § Tertio probat propoſitum. ibi § Neq; iam infinitum &c. § Dicit ergo primo, ꝙ ſi quodcunque horum duorum. ſ. temporis, & magnitudinis, ſit infinitum, & alterum eſt infinitum: & eo modo, quo vnum eſt infinitum, & alterũ. Et hoc exponit diſtinguendo duos modos infiniti, dicens: ꝙ ſi tempus eſt infinitum in vltimis, & magnitudo eſt infinita in vltimis. Dicitur autem tempus & magnitudo eſſe infinita in vltimis: quia .ſ. vltimis caret, ſicut ſi imaginaremur lineã nõ terminari ad aliqua puncta, vel tempus non terminari ad aliquod primum, aut vltimum inſtãs. & ſi tempus ſit infinitum diuiſione, & longitudo erit diuiſione infinita. Et eſt hic ſecũdus modus infiniti. Dicitur. n. diuiſione infinitum, quod in infinitum diuidi poteſt: quod eſt de ratione cõtinui, vt dictum eſt: & ſi tempus eſſet vtroq; modo infinitum & longitudo eſſet vtroq; modo infinita. Et conuenienter iſti duo modo infiniti cõtra ponũtur: quia primus modus infiniti accipitur ex parte vltimorũ indiuiſibilium qui priuãtur: ſecundus autem modus accipitur ſecundum indiuiſibilia, quæ ſignãtur in medio: diuiditur. n. linea ſecundum puncta infra lineam. Secundo ibi. T.c.19. Secũda parte.

Quapropter & Zenonis ratio falſum ſumit, fieri, inquam non poſſe, vt finito in tempore quicquam tranſeat infinita, aut infinitu per ſingula tangat. Dupliciter. n. longitudo, & tempus, & omnino omne continuum, dicitur infinitũ aut diuiſione aut extremis. Igitur infinita quidem quantitate, tangere finito in tempore non poteſt: infinita verò diuiſione, poteſt, & enim ipſum tempus hoc modo eſt infinitum. Quare fit, vt infinito in tempore non finito quippiam tranſeat infinita & infinitis non finitis infinita etiam tangat. A R G Y.

Vnde, & Zenonis ratio falſum opinatur, quòd non eſt poſſibile infinita pertranſire: aut tangere infinita ſecundum vnumquodq; finito in tempore. Dupliciter. n. dicitur, & lõgitudo, & tempus infinitum & omnino eſſe continuum. aut ſecundum diuiſionem, aut in vltimis. Infinitis quidem igitur ſecundum quantitatem, non contingit ſeſe tangere infinito tempore: eis autem quæ ſunt ſecundum diuiſionem, contingit. & nanque ipſum tempus ſic infinitum eſt. Quare, & infinito tempore & non finito accidit tranſiri infinitum, & tangere infinitu infinitis & non finitis. Cõtinuum dupliciter infinitum.

Ex præmiſſis remouet dubitationem Zenonis Eleatis, qui volebat probare ꝙ nihil mouetur de vno loco ad alium puta de A in B. manifeſtum eſt. n. quòd inter A & B ſunt infinita puncta media cùm continuum ſit diuiſibile in infinitum: ſi ergo mouetur aliquid de A in B. oportet ꝙ pertranſeat infinita: & qđ tangat vnumquodq; infinitorũ: quod non eſt poſſibile fieri in tẽpore finito. ergo in nullo tempore quantũcunque magno dummodo ſit finitum, aliquid poteſt moueri per quãtumcunq; paruum ſpatium. Dicit ergo Philoſophus ꝙ iſta ratio procedit ex falſa exiſtimatione. quia longitudo, & tempus, & quodcunq; continuũ, dupliciter dicitur eſſe infinitum. vt dictum eſt. ſ. ſecundũ diuiſionem, & in vltimis. Si igitur eſſent aliqua, ſ. mobile, & ſpatium infinita ſm quantitatem (quod eſt eſſe infinitum in vltimis) non contingeret quòd ſe inuicẽ tangerent in tẽpore finito. ſi verò ſint infinita ſm diuiſionem, hoc cõtingit: quia etiam tempus quod eſt finitum ſecundum quantitatem, eſt ſic infinitum, ſ. ſecũdum diuiſionem. Vnde ſequitur ꝙ infinitum tranſeatur, non quidem in tempore finito, ſed in tempore infinito. Et ꝙ infinita puncta magnitudinis tranſeantur in infinitis nunc temporis, non autem in nunc finitis. Eſt autem ſciendum quòd hæc ſolutio eſt ad hominem & nõ ad veritatem, ſicut infra Ariſto. manifeſtabit in octauo. Tertio ibi. Infinitũ ſecundum diuiſione trãſitur in tempore infinito.

Impoſſibile eſt ergo aut infinitum finito in tempore aut finitum infinito tranſire. ſed ſi tempus ſit infinitum & magnitudo erit ſimiliter infinita: & ſi magnitudo, & tempus. A R G Y.

Neque iam infinitum poteſt in finito tempore tranſire; neq; in infinito, finitum. ſed ſi tempus infinitum ſit, & magnitudo erit infinita, & ſi magnitudo, & tempus.

Probat quod ſuprà poſuit. Et primo reſumit propoſitum. Secundo probat, ibi § Sit. n. magnitudo § Dicit ergo primo, quòd nullũ mobile poteſt trãſire infinitũ ſpatium, in tempore finito neq; finitum ſpatium in tẽpore infinito. Sed oportet ſi tempus eſt infinitum, magnitudo ſit infinita, & econtra. Secundo ibi. T.c.17.

Deſignetur. n. magnitudo quædam A B, terminus definita, & tempus infinitum minſe percipiatur. Sitq; id C, deinde excipiatur pars aliqua finita temporis C. quæ quidem C D, finibus claudatur. in hoc igitur corpus, quod ſuper A B mouetur, aliquam partem magnitudinis tranſit, atque ponatur A E iam partem pertranſiuiſſe. hæc autem pars, aut æquè totam A B, magnitudinem menſurabit, aut deficiet, aut excedet nihil. n. refert Nam ſi ſemper æqualem magnitudinem A E parti æquali in tempore mobile tranſit, pars autem hæc magnitudinem totam metitur, tempus totum, in quo magnitudinem totam tranſibit, finitum erit profectò in partes. n æquales diuidetur, vt magnitudo.

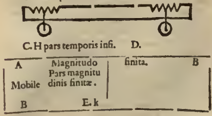
T.c.20. *Sit. n. magnitudo finita, in quo A B: tempus autē infinitum, in quo eſt C D. Accipiatur igitur temporis aliquid finitum, in quo C D: in hoc igitur tranſibit aliquid magnitudinis, & ſit quod tranſitum eſt, in quo B E: hoc autem aut menſurabit id quo eſt A B, aut deficiet, aut excellet. differt. n. nihil. Si. n. ſemper æqualem ei, quæ eſt in B E, magnitudinem, in æquali tempore tranſibit: hoc autem menſurat* A R G Y. *totum: finitum erit omne tempus, in quo tranſibit. in æqualia enim diuidetur, ſicut & magnitudo.*

Probat propoſitum. Et primo q tempus non poteſt eſſe infinitum, ſi magnitudo ſit finita, ſecundo q econuerſo, ſi longitudo ſit infinita, tempus non poteſt eſſe finitum. ibi § Eadem autem demonſtratio eſt. § Primum autem oſtendit duabus rationibus, quarum prima talis

T.c.22. eſt. Sit magnitudo finita quę eſt A B: & ſit tempus infinitū, quod eſt C D. Accipiatur autem huius temporis infiniti aliqua pars finita, quæ ſit C D, quia igitur mobile per totum tempus, C D, pertranſit totā magnitudinem A B, oportet quod in hac parte temporis, q̄ eſt H D, pertranſeat aliquā partem illius magnitudinis, q̄ quidem ſit B E. Cum autem A B magnitudo ſit finita, & maior B E, k D autem finitum: & minus ipſo F, neceſſe eſt q B C, aut menſuret totū A B, aut deficiet, aut excellet in menſurādo ſi multoties ſumatur B C, ſic. n. omne finitum minus, ſe habet ad finitū maius, vt patet in numeris. Ternarius. n. qui eſt minor ſenario, bis acceptus menſurat ipſum: quinarium, verò qui etiam eſt maior non menſurat bis acceptus, ſed excedit, plus. n. ē bis tria quàm quinque. ſimiliter etiā, & ſeptenarius bis acceptus non menſurat, ſed deficit ab eo, minus. n. eſt bis tria quàm ſeptem: ſed m̄ ſi trinarius ter accipiatur, excedet etiā ſeptenarium. Nihil autem differt quocunque modo horum trium B E ſe habeat ad A B, quia idē mobile ſemper pertranſibit magnitudinem æqualem ei, quod eſt B C, in tempore æquali ei quod eſt B D, ſed B C, menſurat totum A B, vel excedit ipſum, ſi multoties ſumatur: ergo & B D, mēſurabit totum tempus G, vel excedit ipſum ſi multoties ſumatur. Et ſic oportet quòd totum tempus G ſit finitum, in quo pertrāſit totam magnitudinem finitam: quia oportet q in ęqualia ſecundum numerum diuidatur tempus, ſicut, & magnitudo. Secundam rationem ponit ibi.

Demonſtratio prima, per quam probatur, quòd ſi magnitudo eſt finita, quòd tempus eſt finitum; & ſumitur hæc demonſtratio ex proportione partis ad totum.

C. H tempus infinitum . D.

Præterea ſi non omnem magnitudinem id, quod mouetur in infinito tempore tranſit: ſed fieri poteſt, vt aliquam finito etiam in tempore tranſeat vt A E partem: hæc autē totam magnitudinem metietur: denique; ęqualem in ęquali tempore tranſit: tempus ipſum profectò finitum erit.

Amplius autem ſi non omnem magnitudinem in infinito tempore tranſibit, ſed contingit aliquam & in finito tempore tranſire, vt quæ eſt B E. hæc autem menſurabit totam, & æqualem in æquali tranſibit. Quare finitum erit, & tempus. A R G Y.

Quæ talis eſt. Quamuis enim detur quòd magnitudinem finitam, quæ eſt A B, pertranſeat aliquod mobile in tempore infinito, non tamen poteſt dari quod omnem magnituminem pertranſeat in tempore infinito: quia videmus quod multę magnitudines finitæ temporibus finitis pertranſeunt. Sit igitur magnitudo finita, quę eſt B C, quæ tranſeatur tempore finito. ſed B C, cum ſint finita menſurat A B, quæ eſt etiam finita. Sed idem mobile pertranſibit æqualem magnitudinem ei, quæ eſt B C, in æquali tempore finito, in quo ipſam pertranſibat, & ita quot accipiebant magnitudines ęquales B C, ad conſtituendam totam A B, tot tempora finita ęqualia accipientur ad menſurationem vel conſtitutionem totius temporis: vnde ſequitur quod totum tempus ſit finitum. Differt autem hęc ratio à prima: quia in prima ratione, B C ponebatur pars magnitudinis A B, hic autem B C ponitur quædam alia magnitudo ſeparata. Neceſsitatem autem huiuſmodi ſecundæ rationis poſitæ oſtendit cùm ſubdit. Secunda rō

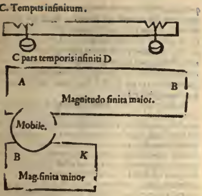
Patet autem non in tempore infinito partem A B, tranſire, ſi tempus altera ex parte finitum fuerit ſumptum. Nam, ſi in minorem partem hāc tranſit, tempus finitum eſſe neceſſe eſt: cùm altera ex parte ſit temporis finis. A R G Y.

Quòd autem non in infinito tempore tranſit quod eſt B C, manifeſtum eſt, ſi accipiatur altera ex parte finitum tempus. Si. n. in minori pertranſit, hanc neceſſe eſt finitam eſſe, altero termino exiſtente.

Poſſet enim aliquis contra primam rationem cauillando dicere, quod ſicut totam magnitudinem A B, pertranſibit in tempore infinito ita, & quamlibet partem eius, & ſi partes B C, non pertranſibit tempore finito. Sed, quia non poteſt dari, quòd quamlibet magnitudinem pertranſeat tempore infinito oportuit inducere ſecundam rationem quòd B k ſit quędam alia magnitudo, quam tempore finito pertranſeat. Et hoc eſt quod ſubdit, quòd manifeſtum eſt quòd mobile non pertranſit magnitudinem, quæ eſt B k, in infinito tempore, ſi accipiatur in altera finitum tempus ideſt ſi accipiatur aliqua alia magnitudo à prima, quæ dicatur B C, quam pertranſibit tempore finito. Si. n. in minori tempore pertranſit partē magnitudinis quàm totum, neceſſe eſt hanc magnitudinem, quę eſt B k, finitam eſſe, altero termino exiſtente finito ſcilicet A B quaſi dicat: Si tempus, in quo pertranſibit B k eſt finitum, & minus tempore infinito, in quo pertranſibit A B, neceſſe eſt quod B k ſit minor quàm A B, & ita quod B k, ſit finita, cum A B finita ſit. Deinde cum dicit.

Demonſtratio ſecunda, per quam probatur idem quod ſupra. Et ſumitur ex proportione cuiuſlibet finiti ad quodlibet finitum, ſumendo tempus infinitum, & magnitudinem finitam.

C. Tempus

Eadem ſanè fuerit demonſtratio, & ſi longitudinem quidem infinitam finxerimus, tempus autem ſumpſerimus contra finitum.

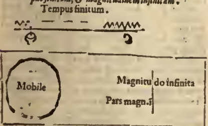
ARGY.

T.c.22. *Eadem autem demonſtratio eſt, & ſi longitudo infinita ſit, tempus autem finitum.*

Ponit quòd eadem demonſtratio eſt ducens ad impoſsibile, ſi dicatur quòd longitudo ſit infinita, & tempus finitum. Quia accipietur aliquid longitudinis infinitæ, quod erit finitum: ſicut accipiebatur aliquid temporis in infinito, quod eſt finitum. Deinde cum dicit,

Demonſtratio, probans idem quod ſupra, aſſumendo tempus finitum, & magnitudinem infinitam.

Tempus finitum.

ARGY. *Patet igitur ex hiſce quæ diximus neq; lineam, neque ſuperficiem, neque omnino quicquam continuum, indiuiduum eſſe, non ſolum propter id, quod nuper eſt dictum, ſed etiam quia fiet, vt indiuiduum diuidatur.*

Manifeſtum igitur ex dictis eſt, quod neq; linea, neq; planum neq; omnino vllum continuorum erit atomus: non ſolũ propter id quod nunc dictum eſt, ſed quia accidit diuidi indiuiſibile.

Probat ꝙ nullum continuum eſt indiuiſibile. Et primo oſtendit quòd inconueniens ſequitur ſi hoc ponatꝰ Scđo ponit demonſtrationem ad illud incõueniẽs ducentem, ibi{Qm̃.n.in omni tpe.} Dicit ergo primo, ma

T.c.23. nifeſtum eſſe ex dictis, ꝙ neq; linea, neq; planum. i. ſuperficies, neq; omnino aliquod continuũ, eſt atomus. i. indiuiſibile. tum ꝓpter duo dicta, quia videlicet impoſſibile eſt aliqđ cõtinuum ex indiuiſibilibus cõponi, cũ tñ ex continuis poſsit componi continuum: tum etiã, quia ſequeretur, ꝙ indiuiſibile diuideretꝰ. Secundo ibi.

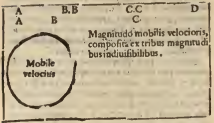
ARGY. *Nam cum omni tempore, & id in quod eſt celerius, & id quod eſt tardius, moueatur; atq; id quod eſt celerius plus æquali in tempore ſpatij tranſeat, fieriq; poſſit vt duplum ſexqualteram longitudinẽ tranſeat (eſſe namq; poteſt celeritatis hæc ratio) ſexquialteram magnitudinem eodem in tempore tranſeat id quod celerius fertur. Atq; diuidantur magnitudines ambæ, ea quidem quæ mobile celerius trãſit: quæ eſt A D, in A B, B C, C D, tres indiuiduas partes cõtinuorum. Ea verò, quàm ipſum tardius trãſit, in E F, F G, duas, & ipſas indiuiduas partes: igitur & tempus H M, in tres ſanè partes indiuiduas diuidetur. In æquali nanque tempore, magnitudinem tranſit æqualem. Diuidatur itaq; in H K, L M, indiuiſibiles partes. Rurſus cum mobile tardius magnitudinem E F, F G, eodem in tempore tranſeat: diuidetur, & tempus duas in partes æquales. Quod ſit indiuiduum diuidatur, et id quod mouetur non in indiuiduo, ſed in maiore tempore partem indiuiduam tranſeat. Patet igitur nullam continui partem, parte carere.*

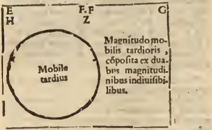
Quoniã.n.in omni tẽpore velocius & tardius eſt: velo- T.c.21. *cius autem plus tranſit in æquali tempore, contingit aũt, & duplã, & hemioliũ tranſire longitudinem (ſit.n. hæc ratio velocis.) Adducatur igitur velocius ſecundum hemiolium in eodem tempore, & diuidantur magnitudines, quæ quidẽ velocioris ſunt, A B, B C, C D, in tres atomos: quæ vero ſunt tardioris, in duos, in quibus ſunt, E F, F G, itaque & tempus diuidetur in tria atoma. Aequale, nam æquali tẽpore tranſibit. Diuidatur igitur tempus in ea, quæ ſunt K L, L M, M N. Iterũ aũt quoniã deductũ eſt tardius per E F, F G, & tempus ſecabitur in gemina. Diuidetur ergo atomũ & impartibile. Non.n.in atomo tranſit, ſed in pluri. Manifeſtum ergo eſt, quòd nihil continuorum impartibile eſt.*

Ponit demonſtrationẽ ad hoc inconueniẽs ducentem. in qua primo præſupponit quædã ſuperius manifeſtata quorum vnum ẽ, qđ in omni tẽpore cõtingat velocius, & tardius moueri. Secundũ eſt qđ velocius plus pertranſit de magnitudine in æquali tpe. Tertium eſt, qđ contingit eſſe exceſſum velocitatis ad velocitatem, & longitudinis pertranſitę ad longitudinem ſm diuerſas proportiones, puta ſm duplicem, quę eſt proportio duorum ad vnũ; & ſecundum hemioliũ, quæ habet totum, & dimidium, quæ alio nomine dicitur ſexquialtera, vt proportio trium ad duo: vel ſm quamcumque aliam proportionẽ. Ex his autẽ ſuppoſitis ſic procedit. Sit hæc proportio velocis ad velox, vt inueniatꝰ aliquid velocius altero ſcđum hemioliũ. i. ſexquialterã proportionem. & ſit ita, qđ velocius pertranſeat vnam magnitudinem, quæ ſit A B C D, compoſitã ex tribus magnitudinibus indiuiſibilibus; quarum vna ſit, A B, alia B C, tertia C D: in eodẽ aũt tempore oportet quod tardius ſcđm prædictã proportionem pertranſeat magnitudinem compoſitã ex duabus indiuiſibilibus magnitudinibus, quæ ſit magnitudo E F, F G. Et quia tempus diuidi põt, ſicut etiã magnitudo, neceſſe eſt qđ tp̃s, ĩ quo velocius pertranſit tres indiuiſibiles magnitudines, diuidatur in tria indiuiſibilia: quia oportet qđ æquale in æquali tpe pertranſeat in K L, L M, M N. Sit ergo tp̃s diuiſum in K L, L M, M N tria indiuiſibilia. Sed quia tardius in eodem tẽpore mouetur, per E F, F G, quę ſunt duę magnitudines indiuiſibiles, neceſſe eſt qđ tẽpus diuidatur in duo media: & ſic ſequetur, quod indiuiſibile diuidatur oportebit.n.ꝙ tardius vnã magnitudinẽ indiuiſibilẽ pertranſeat in vno indiuiſibili tpe, & dimidio non.n. poteſt dici, qđ vnã indiuiſibilem magnitudinẽ tranſeat in vno tp̃e indiuiſibili. quia ſic nõ prius moueretur velocius q̃ tardius. Ergo relinquitur qđ tardius ꝑtrãſeat indiuiſibilem magnitudinem in pluri q̃ in vno indiuiſibili tpe: & in minori quã duobus, & ſic oportebit vnum indiuiſibile tp̃s diuidi. Et eodẽ modo ſeqtur ꝙ indiuiſibilis magnitudo diuidatur, ſi ponatur qđ tardius moueatur per tres indiuiſibiles magnitudines, in tribus indiuiſibilibus temporibus, velocius.n. in vno indiuiſibili tempore mouebitur per plures q̃ per vnã indiuiſibilẽ magnitudinẽ: & per minus quã duas. Vnde manifeſtum fit, qđ nullũ continuũ poteſt eſſe indiuiſibile.

Demonſtratio, quòd nullum continuum eſt indiuiſibile.

LECTIO. V.

Indiuiſibile temporis, ipſum nunc eſſe, in quo etiam nihil moueri & quieſcere dicitur: quodlibet item mobile diuiſibile eſſe demonſtratur.

ARGY. *At verò neceſſe eſt, & ipſum Nunc, quod per ſe primoq; non per aliud dicitur indiuiſibile eſſe, atque omni in tempore tale ineſſe.*

T.c.24. *NEceſſe eſt autem, & ipſum Nunc, quod non ſecundum alterum, ſed per ſe & primum dictum, indiuiſibile eſſe & in omni tempore huiuſmodi eſſe.*

Poſtq̃ oſtendit Philoſophus ꝙ nullum continuũ ex indiuiſibilibus cõponitur, neq; indiuiſibile eſſe: ex quibus apparet motũ eſſe diuiſibilẽ, hic determinat de diuiſione motus. Et primo pręmittit quædã neceſſaria ad motus diuiſionem. Scđo de ipſa motus diuiſione determinat. ibi{Motus aũt eſt diuiſibilis dupliciter.} Circa
T.c.33. primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ indiuiſibili tpis, non contingit eſſe motum neq; quietem: ſcđo oſtendit ꝙ indiuiſibile non põt moueri. ibi{Quod mutatur aũt
Secunda.39 omne.}Circa primũ duo facit. Primo oñdit ꝙ indiuiſibile tpis eſt ipſum nunc. Scđo ꝙ in nũc nihil mouetur} Circa hoc tria facit. Primo ꝓponit quod intẽdit. Scđo ponit ea ex quibus probari põt propoſitum, ibi{Eſt.n.
Secũda. 39. aliquid vltimũ eius.} Tertio proponit id qđ ad hæc cõ
Infra. T.c.26. ſequitur, ibi, {Neceſſe igiť.} Circa primũ conſiderandũ eſt, ꝙ aliquid dicitur nunc ſm alterum, & non ſm ſeipſum: ſicut dicimus nũc agi, qđ in toto pñti die agiť. ñ totus dies præſens nõ dicitur pręſens ſm ſeipsũ, ſed ſcđm aliquid ſui. Manifeſtũ eſt.n. ꝙ totius diei aliqua pars ꝑterijt, & aliqua futura eſt qđ autem pręterijt, vel futurũ eſt, nõ eſt nunc, ſic ergo patet qđ totius dies pręſens, nõ eſt nunc primo, & per ſe, ſed per aliquid ſui. & ſimiliter nec hora, nec quodcunq; aliud tempus. Dicit ergo, qđ id, quod dicitur nunc primò & per ſe & non ſecundũ alterum, eſt neceſsitate eſt indiuiſibile: & iterum ex neceſsitate eſt in omni tempore. Secundo ibi.

ARGY. *Eſt enim extremum tranſacti tẽporis quiddã, citra quod nihil futuri temporis eſt, & inſuper conſequentis, vltra quod nihil trãſacti temporis eſt: quod quidem vtrorumque temporum finẽ diximus eſſe. Hoc igitur ſi tale per ſe, idẽq; demonſtrabimus eſſe, patebit etiam, & indiuiſibile eſſe.*

Eſt. n. aliquid vltimum eius quod factum eſt, cuius ſupra hoc, nihil futuri eſt: & iterum futuri eſt, cuius ſuper hoc nihil eſt illius quod factum eſt: quod vtique diximus vtrorumque eſſe terminum. Hoc autem ſi demonſtretur, quoniã hoc huiuſmodi eſt per ſe, & ipſum, ſimul manifeſtum erit quod indiuiſibile eſt. T.c.24. T.c.25.

Probat propoſitum. Manifeſtũ eſt.n. qđ cuiuſlibet continui finiti eſt accipere aliquod vltimũ, extra quod nihil eſt eius, cuius eſt vltimum: ſicut nihil lineæ eſt extra punctum, quod terminat lineam. Tempus autem præteritum eſt quoddam continuum finitum ad præſens: eſt ergo accipere aliquod vltimum eius, quòd factum eſt. i. præteriti, extra quod nihil eſt pręteriti: & infra quod nihil eſt futuri. Et ſimiliter erit accipere aliqđ vltimum futuri, infra quod nihil eſt præteriti: & illud vltimũ eſt terminus vtriuſq; ſ. præteriti & futuri: quia, cùm totum tempus ſit continuum, oportet qđ præteritum & futurum ad vnũ terminum copulẽtur. Si igitur de aliquo demonſtretur qđ ipſum ſit tale per ſeipſum: quod eſt eſſe nunc per ſeipſum & nõ per aliquid ſui, ſimul cũ hoc mãifeſtũ erit qđ ſit indiuiſibile. Tertio ibi.

Neceſſe eſt itaque idem nunc ipſum eſſe, quod finis vtrorumque temporum eſt. ARGY

Neceſſe eſt igitur idem eſſe ipſum Nunc. quod vtriſque temporibus vltimum eſt. T.c.20.

Oſtendit quoddam conſequens ad præmiſſa. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit, ſuppoſito qđ nũc ſit indiuiſibile, quod oporteat idẽ nũc eſſe, quod eſt terminus præteriti, & terminus futuri. Secũdo oſtẽdit quod econuerſo, ſi eſt idem vtrumq; nunc oportet qđ nunc ſit indiuiſibile. ibi{At verò ſi idem eſt.} Circa primum T.c.19 duo facit. Primo concludit ex dictis, quòd neceſſe eſt eſſe idem nunc, quod eſt vltimum vtriuſque temporis, ſcilicet pręteriti & futuri. Secundo ibi.

Nam ſi ſit aliud atque aliud deinceps alterum quidem ad alterum, ſanè non erit: propterea quod continuum non ex indiuiſibilibus conſtat: ſi verò ſit ſeorſum vtrunque, inter ea medium tempus erit. Omne nanque continuum tale eſt vt inter fines aliquid ſit vniuocum. At ſi tempus ſit illud, diuiſibile erit, vt patet. Demõſtratum eſt. n. omne tempus diuiſibile eſſe, quare ſit, vt nunc ipſum diuiſibile ſit. ARG

Si. n. alterum eſt conſequenter non erit alterum alteri propter id. quod non eſt continuum ex impartibilibus. ſi autem ſeorſum eſt vtrumque, inter ea erit tempus. Omne enim continuum huiuſmodi eſt, vt aliquid ſit vniuocum inter terminos. At verò, ſi tempus mediũ eſt, diuiſibile erit. omne enim tempus, oſtenſum eſt, quòd diuiſibile ſit. quare diuiſibile eſt ipſum nunc.

Probat tali ratione. Si eſt alterũ nunc, quod eſt principium futuri, & alterum, quod eſt finis pręteriti, oportet ꝙ hæc duo nunc, vel ſint conſequenter ad inuicem, ita ꝙ immediate ſibi ſuccedant: vel oportet qđ vnum ſit ſeorſum ab altero, diſtãs, ab eo. Sed non põt dici qđ vnum conſequenter ſe habeat ad alterum: quia ſic ſequeretur tempus componi ex nunc aggregatis, quod non poteſt eſſe, propter id quod nullum continuũ cõponitur ex impartibilibus, vt ſuprà oſtenſum eſt. Nec etiam dici poteſt, quod vnũ nunc ſit ſeorſum ab altero diſtãs ab eo: quia tũc oporteret quod inter illa duo nũc eſſet tempus medium. Hęc eſt. n. natura omnis continui, ꝙ inter quęlibet duo indiuiſibilia ſit continuũ medium, ſicut inter quælibet duo puncta, linea. Quod autem hoc ſit impoſsibile oſtẽdit dupliciter. primo: Quia ſi aliquod eſſet tempus mediũ inter pręcicta duo nunc ſequeretur ꝙ aliquod vniuocum eiuſdem generis eſſet medium inter duos terminos, quod eſt impoſsibile. Nõ

enim

enim eſt poſsibile ꝙ inter extrema duarum linearum ſe tangentium, vel conſequenter ſe habentium, ſit aliqua linea media, hoc.n. eſſet cõtra rationem eius, quod eſt conſequenter: quia conſequenter ſunt, vt ſupra dictum eſt, quorum nihil eſt medium proximi generis. & ſic, cum tempus futurum conſequenter ſe habeat ad præteritum, impoſsibile eſt ꝙ inter terminum futuri, & terminum præteriti cadat aliquod tempus medium Alio modo oſtendit idem ſic. Quicquid eſt medium inter præteritum & futurum, dicitur nunc: ſi igitur tẽpus aliquod ſit medium inter extrema temporis præteriti, & futuri: ſequitur quòd totum illud dicatur nunc. ſed omne tempus eſt diuiſibile, vt oſtenſum eſt: ergo ſequetur quòd ipſum nunc ſit diuiſibile. Et quamuis ſupra poſuerit principia, ex quibus probari poteſt ꝙ nũc ſit indiuiſibile: quia tamen concluſionem non deduxerat ex principijs, hic conſequenter oſtendit quòd nunc ſit indiuiſibile ibi.

ARGY. *Quod ſi ſit diuiſibile, erit aliquid præteriti in futuro & futuri etiam in tranſacto. Id n. quo diuidetur præteritum tempus, & conſequens terminabit.*

Si autem diuiſibile eſt ipſum nunc erit aliquid quod factum eſt in futuro, & futuri in eo quod factum eſt. Secundum quod enim diuidetur hoc, determinat præteritum & futurum tempus.

Prima rõ. Et hoc triplici ratione. Quarum prima eſt, quia; ſi nunc ſit diuiſibile, ſequetur ꝙ aliquid de præterito ſit in futuro, & aliquid futuri ſit in præterito. Cum.n. nũc ſit extremum præteriti, & extremum futuri: omne autem extremum eſt in eo, cuius eſt extremum, ſicut punctum in linea: neceſſe eſt ꝙ totum nunc, & ſit in tempore præterito, vt finis, & in tempore futuro, vt principiũ. Sed, ſi nũc diuidatur, oportet ꝙ illa diuiſio determinet præteritum & futurum. omnis.n. diuiſio in tempore facta, diſtinguit præteritum & futurum, cùm omnium partium temporis vna comparetur ac aliam, v præteritum ad futurum: ſequetur ergo, quod ipſius nunc aliquid ſit præteritum, & aliquid futurum, & ita cùm nũc ſit in præterito, & in futuro, ſequetur quòd aliquid futuri ſit in præterito, & aliquid præteriti ſit in futuro. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea, nec ipſum nunc per ſe ſed per aliud erit. Diuiſio enim non eſt ipſius, quod eſt per ſe.*

Tc.27. *Simul autem, & non per ſe erit hoc nunc, ſed ſecundum alterum diuiſio.n. non eſt per ſe ipſius, quod eſt.*

Secunda rõ Quia ſi nunc ſit diuiſibile, non erit nunc ſcd'm ſeipſum, ſed ſm alterum: nullũ.n. diuiſibile eſt ſua diuiſio, qua diuiditur: ipſa autẽ diuiſio temporis eſt nũc. Nihil .n. aliud eſt diuiſio continui ꝙ terminus cõmunis duabus partibus: hoc autem intelligimus per nũc, quod eſt terminus communis præteriti & futuri. Sic ergo manifeſtum eſt, ꝙ id, quod eſt diuiſibile, non poteſt eſſe nũc ſecundum ſeipſum. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Et inſuper ipſius nunc aliud trãſactum, aliud conſequẽs erit, & non ſemper idem, aut præteritum, aut futurum, neq; nũc idem: multis eſt.n. diuiſionibus, diuiſibile tempus. Quod ſi hæc ipſi nunc ineſſe non poſſunt, ipſum profecto nunc quod eſt vtroque in tempore, idem eſſe neceſſe eſt.*

T.c.28. *Adhuc autem, ipſius nunc hoc quidem actum erit, illud autem futurum, & non ſemper idem factum eſt, & futurum. Neq; itaq; ipſum nunc, idẽ eſt ſimul: multipliciter .n. diuiſibile eſt tempus. Quare, ſi hæc impoſſibile eſt ineſſe ipſi nunc, neceſſe eſt idem eſſe ei quod in vtroque nunc eſt.*

Tertia rõ. Quæ talis eſt. Semper facta diuiſione temporis, vna pars eſt præterita, & alia futura. Si igitur, & nũc diuidatur, oportet ꝙ aliquid eius ſit præteritum, & aliquid futurum. ſed non idem eſt præteritum, & futurum; ſequitur ergo, ꝙ ipſum nunc non ſit idem ſibiipſi, quaſi totum ſimul exiſtens, quod eſt cõtra rationem eius quod dicitur nunc. Cum.n. dicimus nunc, intelligimus ſimul in præſenti eſſe. Sed oportebit multam diuerſitatem eſſe in nunc & ſucceſsionem, ſicut & in tempore, quod multipliciter eſt diuiſibile. Sic ergo oſtenſo ꝙ nunc ſit diuiſibile, quod erat cõſequens ad hoc quod dicebatur non eſſe idem nunc, quod eſt extremum præteriti, & futuri, & deſtructo conſequente, concludit deſtructionẽ antecedentis. Et hoc eſt quod dicit quod ſi hoc eſt impoſsibile ineſſe ipſi nunc, ſ.ꝙ ſit diuiſibile, neceſſe eſt dicere, quòd idem ſit nunc, quod eſt extremum vtriuſq; temporis. Deinde cum dicit.

At verò ſi ſit idem, patet & indiuiſibile eſſe, Nam, ſi diuiſibile ſit, ea rurſus euenient, quæ antea accidebant. Eſſe igitur in tempore indiuiſibile quid quod ipſum nunc dicimus eſſe, ex hiſce, quæ diximus, perſpicuum iam euaſit. ARGY.

At verò ſi idem eſt, manifeſtum quòd et indiuiſibile. Si .n. diuiſibile eſt, iterum contingent eadem, quæ & prius. Quòd igitur ſit aliquid in tẽpore indiuiſibile, quod dicimus eſſe ipſum Nunc, manifeſtum eſt ex his, quæ dicta ſunt. T.c.29.

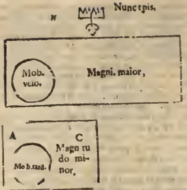
Oſtendit quòd econtrario, ſi idem eſt nunc præteriti & futuri, neceſſe eſt quòd nunc ſit indiuiſibile: quia, ſi eſſet diuiſibile, ſequeretur omnia prædicta inconuenientia. Et ſic, ex quo non poteſt dici quod nunc ſit diuiſibile, quaſi exiſtente altero nunc præteriti, & altero nunc futuri: nec etiam eſt diuiſibile ſi ponatur idem: concludit manifeſtum eſſe ex dictis, quòd neceſſe eſt in tempore eſſe aliquid indiuiſibile, quod dicitur nũc. Deinde cum dicit.

Atqui nihil in ipſo nunc moueri ex hiſce patebit, quæ deinceps dicemus. Nam, ſi quippiam in ipſo moueri poſſit fiet vt celerius in ipſo, ac tardius moueatur. Si itaque nunc ipſum N. atque in ipſo celerius mobile longitudinem tranſeat A B literis deſignatam, igitur mobile tardius minorem in eodem longitudinem pertranſibit, Deſignetur, & ipſa, & ſit A G, Quoniam autem mobile tardius in toto nunc ipſo longitudinem A C pertranſiuit, celerius per eandem in minore ſanè mouebitur. Quare ipſum nunc diuidetur; at erat indiuiſibile: fieri ergo non poteſt, vt quicquam in ipſo nunc moueatur. ARGY.

Quod autem nihil ipſo Nunc mouetur, ex his manifeſtum eſt. ſi nanque eſt, contingit & uelocius moueri in ipſo nunc, & tardius Sit igitur ipſum nunc in quo N. moueatur autem uelocius in ipſo per A B. Ergo tardius in ipſo per minorem quàm ſit A B; mouebitur, vt per A G. Quoniam autem tardius in toto ipſo nunc mouebatur per A G, velocius in minori quàm hoc mouebitur: quare diuidetur ipſum nunc: ſed erat indiuiſibile: non ergo eſt moueri in ipſo nunc.

Oſtendit quòd in nunc non poteſt eſſe neč motus, nec quies. Et primo oſtendit de motu. Secũdo de quiete. ibi ¶ At verò neque quiẽs eſſe. ¶ Dicit ergo primo manifeſtum eſſe ex ijs, quæ ſequuntur, quod in nunc nihil poſsit moueri. quia, ſi aliquid poteſt moueri in nunc, contingeret in nunc moueri duo mobilia, quorum vnũ ſit velocius & aliud tardius. Sit ergo ipſum nunc N, & aliquod corpus velocius moueatur in N, per A B magnitudinem ſed tardius in æquali minus mouetur: ergo tardius in hoc inſtanti mouetur per minorem magnitudinem, quę eſt A G. Sed velocius idem ſpatium pertranſit in minori quàm tardius quia ergo corpus tardius mouebatur per A G magnitudinem in toto ipſo nunc, ſequitur quòd velocius moueatur per eandem magnitudinem in minori, quàm nunc, ergo nunc diuiditur. Sed oſtenſum eſt quod eſt indiuiſibile: ergo non poteſt aliquid moueri in nunc. Secundo ibi. T.c.30.

Demonſtratio oſtendens quòd in ipſo Nunc, motus eſſe non poteſt.

A R G Y. *At verò nec in eodem quicquã quieſcere poteſt. Quieſcere.n.id dicebamus, quod eſt aptum vt moueatur, et non mouetur tum cùm aptũ eſt moueri, & vbi, & quemadmodum moueri eſt aptum. quare, cum in ipſo nunc nihil ſit aptum moueri, patet nihil etiam in eodẽ quieſcere aptũ eſſe.*

T.c.30. *At verò neq; quieſcere quieſcere.n.diximus aptum natũ moueri, quod non mouetur quando aptum natũ eſt, et quo, et ſic. Quare quoniam in ipſo nũc nihil aptum natum eſt moueri, manifeſtum, quia neq; quieſcere.*

Prima rõ. Oſtẽdit idẽ de quiete tribus rationibus. Quarum prima talis eſt. Dictum eſt.n. in Quinto ꝙ illud quieſcit, quod eſt aptum natum moueri & nõ mouetur quãdo

Nota de priuatiue oppoſitis modis. aptum natum eſt moueri, & ſecundum illã partem qua natum eſt moueri: vel eo modo, quo natum eſt moueri. Si.n. aliquid caret eo, quod non eſt natum habere, vt lapis viſu: aut eo tempore, quando non eſt natũ habere, vt canis ante nonum diem, aut in ea parte, qua nõ natũ eſt habere, ſicut in pede vel in manu: aut eo modo, quo natum eſt habere, vt, ſi homo non videat ita acutè vt aquila, nõ propter hoc dicitur eſſe priuatum viſu: quies autẽ eſt priuatio motus, vnde nihil quieſcit niſi quod eſt aptum natum moueri, & quando, & ſicut natum eſt moueri, ſed oſtenſum eſt quòd nihil aptum natum eſt moueri in ipſo nunc: ergo manifeſtum eſt quòd nihil quieſcit in nunc. Secundam rationem ponit ibi.

A R G Y. *Præterea, ſi nunc ipſum in vtriſq; temporibus idem eſt, fieriq; poteſt, vt in horum temporum altero toto quippiam moueatur, in altero toto quieſcat; atq; id quod toto in tempore mouetur in quouis ipſius mouebitur, in quo ipſum moueri poteſt: & id quod quieſcit ſimili modo quieſcet, fiet profecto vt idem moueatur ſimul atque quieſcat. Ipſum.n nũc vltimum vtrorumque temporum.*

T.c.31. *Amplius ſi idem quidem nunc in vtriſq; tẽporibus eſt, contingit autem hoc quidem moueri, illud autem quieſcere per totum. quod autem mouetur in tempore toto in quolibet mouebitur hoc ſecundum quod aptum natum eſt moueri, & quieſcens ſimiliter quieſcet: continget idem ſimul quieſcere & moueri: idem enim vltimum temporum vtrorumque ipſum nunc eſt.*

Secunda rõ Quæ talis eſt. Illud, quod mouetur in toto aliquo tẽpore, mouetur in quolibet illius temporis, in quo natũ eſt moueri: & ſimiliter quod quieſcit in aliquo toto tẽpore, quieſcit in quolibet illius temporis, in quo natũ eſt quieſcere. Sed idem nunc eſt in duobus temporibus in quorum vno toto quieſcit, & in altero toto mouetur, ſicut apparet in eo, quod poſt quietem mouetur, & poſt motum quieſcit. Si igitur in nunc aliquid natũ eſt quieſcere, & moueri, ſequeretur quod aliquid ſimul quieſceret, & moueretur, quod eſt impoſsibile. Tertiam rationem ponit ibi.

Inſuper id quieſcere dicimus, quod ſimiliter ſe habet, & ipſum, et partes, nunc, atq; prius: at in ipſo nũc non eſt prius (vt patet.) quare non fit, vt in ipſo quicquam quieſcat: Quæ cum ita ſint: neceſſe eſt, & id quod mouetur, & id quòd quieſcit, in tempore moueatur atque quieſcat. A R G Y.

Amplius autem, quieſcere quidem dicimus id, quod ſimiliter ſe habet & ipſum & partes, & nunc & prius: in ipſo nunc autem non eſt prius quare neque quieſcere. Neceſſe eſt ergo, & moueri quod mouetur, in tempore, et quieſcere, quieſcens. T.c.32.

Quæ talis eſt: Illud dicimus quieſcere, quod ſe habet ſimiliter, & nunc, & prius & ſecundum ſe totum, & ſecundum partes ſuas. Ex hoc.n. dicitur aliquid moueri, quod nunc & prius diſsimiliter ſe habet, vel ſecundum locum, vel ſecundum quantitatem, vel ſecundum qualitatem. Sed in ipſo nunc non eſt aliquod prius: quia ſic nunc eſſet diuiſibile (quia ly prius, pertinet ad præteritum) ergo non contingit in nunc quieſcere. Ex hoc autem vlterius concludit, quòd neceſſe eſt omne quod mouetur, & omne quod quieſcit moueri & quieſcere in tempore. Deinde cum dicit. Tertia rõ.

Omne autem quod mutatur diuiſibile eſſe neceſſe eſt. Nam cum è quodam in quoddam ſit omnis mutatio, cum eſt quidem in eo in quo eſt mutatum, non vlterius, vt patet mutatur, cum verò eſt in eo, ex quo eſt mutatio, & ipſum, & omnes partes nondum mutantur. Quod.n. eodem modo ſe habet, & ipſum, & partes, id non mutatur. Neceſſe eſt igitur ipſum partim in hoc, partim in altero eſſe neq; n. in vtroque, neq; in neutro eſſe poteſt. Dico autem in quod mutatur primum mutatione, vt fuſcum cum ex albo mutatur non in nigrum. Non n. id, quod mutatur in vtrouis extremorum eſſe, neceſſe eſt. Patet igitur omne quod mutatur, diuiſibile eſſe. A R G Y.

Quod aũt mutatur omne, neceſſe eſt diuiſibile eſſe. Quoniam.n. ex quodam in quiddam omnis mutatio eſt: & cum quidem ſit in hoc in quod mutatum eſt non amplius mutatur. cum autem eſt in eo: ex quo mutatum eſt, & ipſum & partes omnes non mutantur. quod.n ſimiliter ſe habet & ipſum & partes omnes non mutãtur: neceſſe igitur eſt quidem aliquid in hoc eſſe, aliud verò in altero mutantis, non n. in vtriſq; in neutro poſſibile eſt totum eſſe. Dico autem in quod mutatur primum ſecundum mutationem, vt ex albo in fuſcum non in nigrum. non.n. neceſſe eſt quod mutatur in quocunq; eſſe vltimorum. Manifeſtum igitur eſt, quòd omne, quod mutatur, erit diuiſibile.

Oſtendit quòd omne qđ mouetur eſt diuiſibile tali ratione. Omnis mutatio eſt ex quodam in quiddam: ſed, quãdo aliquid eſt in termino ad quem mutatur, vlterius non mutatur, ſed iam mutatum eſt. non.n. ſimul aliquid mouetur, & mutatum eſt, vt ſupra dictum eſt: quando verò aliquid eſt in termino ex quo mutatur ſecundum ſe totũ & ſecundũ omnes partes ſuas, tunc nõ mutatur. dictum eſt.n. ꝙ illud, quod ſimiliter ſe habet, & ipſum, & omnes partes eius, non mutatur, ſed magis quieſcit. Addit autem; & omnes partes; quia, cũ aliqđ incipit mutari, non ſimul totum egreditur de loco quẽ prius occupabat, ſed pars poſt partem. Neque iterum poteſt dici ꝙ ſit in vtroq; termino ſecundũ ſe totũ, & ſecundum partes ſuas dum mouetur; ſic.n. aliquid eſſet ſimul in duob. locis. Neq; iterum poteſt dici ꝙ in neutro terminorum ſit; loquitur.n. nunc de proximo termino, in quem mutatur, & non de vltimo extremo. Sicut, ſi ex albo aliquid mutetur in nigrum, nigrum eſt vltimum extremum, fuſcũ verò eſt proximũ. Et ſimiliter, ſi ſit vna linea diuiſa in tres partes æquales, ſ. linea A B C D, manifeſtũ eſt, ꝙ mobile in principio motus eſt in parte A B, ſicut in loco ſibi æquali. contingit tum in aliqua parte ſui motus non eſſe neq; in AB, neque in C D quandoq; n. eſt totũ in BC, Cùm ergo dicitur qđ

illud,

illud, quod mutatur, quando mutaꝰ, non poteſt in neutro eſſe, accipiẽ non extremus terminus, ſed proximus. Relinquitur ergo ꝙ omne, quod mutatur, dum mutatur ſecundum aliquid ſui eſt in vno, & ſecundũ aliquid ſui eſt in altero. ſicut, cum aliquid mutatur de A B in B C in ipſo moueri: pars quæ egreditur de loco A B, ingreditur locum B C. Et quod mouetur de albo in nigrum, pars, quæ deſinit eſſe alba, fit fuſca vel pallida. Sic igitur manifeſtum eſt ꝙ oẽ, quod mutatur, cum ſit partim in vno & partim in altero, eſt diuiſibile. Sciendum eſt aũt quòd Commentator in hoc loco mouet dubitationem de hoc, ꝙ ſi Ariſt. non intendit hic demonſtrare ꝙ mobile ſit diuiſibile, niſi de mobili quod mouetur, motu quem dixit eſſe in ſolis tribus generibus, ſ. quantitate, qualitate, & vbi, demonſtratio ſua non erit vniuerſalis ſed particularis: quia etiam quod mutatur ſm ſubſtantiam diuiſibile inuenitur. Vnde videtur ꝙ intelligat de eo, quod transmutatur ſm quæcunq; transmutationem, vt includatur generatio & corruptio in ſubſtantia. Et hoc etiam ex ipſis verbis eius apparet. non. n. dicit, quod mouetur, ſed quod mutatur. Sed tunc videtur ſua demonſtratio non valere. quia aliquę transmutationes ſunt indiuiſibiles. ſicut ipſa generatio ſubſtantialis & corruptio, quæ non ſunt in tempore: & in huiuſmodi transmutationibus non eſt verum, ꝙ illud, qđ mutatur, ſit partim in vno, partim in alio. non. n. cum ignis generatur, partim eſt ignis, partim non ignis. Et inducit ad hoc plures ſolutiones, quarum vna eſt Alex. dicentis quòd nulla transmutatio eſt indiuiſibilis, aut in non tempore. Sed hoc reprobatur quia per hoc deſtruitur quoddam probabile & famoſum apud Ariſ. & omnes peripateticos. ſ. quòd aliquæ transmutationes ſint in non tempore, vt illuminatio, & alia hmõi. Inducit etiam ſolutionem Themiſtij dicentis, quòd etſi ſit aliqua transmutatio in non tpe, tñ hoc latet, & Ariſ. vtitur eo, quod eſt manifeſtum. ſ. quòd trãſmutatio fit in tempore. Et hoc reprobat. quia eodem modo ſe habet de diuiſione mutationis & mutabilis. Et adhuc videtur latentius diuiſibilitas mobilis quàm mutationis. Vnde demonſtratio Ariſt. nõ eſſet efficax: quia poſſet aliquis dicere, quòd licet ea, quæ mutantur mutationib. maximè diuiſibilibus, ſint diuiſibilia, ſunt tamen aliqua mutabilia latentia, quæ ſunt indiuiſibilia. Ponit ẽt ſolutionem Auempace dicentis, quòd hic non agitur de diuiſione mutabilis ſecundum quantitatem; ſed de diuiſione mutabilis ſm quod ſubiectũ diuiditur per accidentia contraria, de quorum vno mutatur in alterum. Et addit poſtea ſuam ſolutionem, ꝙ illæ mutationes, quæ dicuntur fieri in non tempore, ſunt termini quorundã motuum indiuiſibilium. Accidit ergo aliquid transmutari in non tpe, in quantum, ſ. quilibet motus terminatur in inſtãti. Et quia illud, quod eſt per accidens, prætermittitur in demonſtrationib. ideò illo Ariſt. in hac demonſtratione vtitur, ac ſi omnis mutatio ſit diuiſibilis & ĩn tpe. Sed, ſi quis rectè conſideret, hęc obiectio non eſt ad propoſitum. Non. n. Ariſ. in ſua demonſtratione vtitur quaſi principio, quòd omnis ſit mutatio diuiſibilis, cum magis econuerſo; ex diuiſione mobilis procedat ad diuiſionem mutationis, vt infra patebit. & ſicut ipſe poſt dicet, diuiſibilitas per prius eſt in mobili, q̃ in motu vel mutatione. Sed vtitur principijs per ſe notis quæ neceſſe eſt concedere in quacunq; mutatione. ſ. ꝙ illud quod mutatur, quando eſt ſm totum & partes in termino à quo mutatur, nondum mutatur ſm illam mutationem: & quòd quando eſt in termino ad quẽ, non mutatur, ſed mutatum eſt: & quòd nõ poteſt eſſe nec in vtroq; totum, nec in neutro, ſicut expoſitum eſt. Vnde ex neceſſitate ſequitur, quòd in qualibet mutatione, illud quod mutatur, dum mutatur, ſit partim in vno termino, & partim in alio. Sed hoc diuerſimode inuenitur in diuerſis mutationib. In illis. n. mutationibus, inter quarum extrema eſt aliquod medium, contingit quòd id, quod mutatur, dum mutatur, partim ſit in vno extremis, & partim in alio ſecundum ipſa extrema. In illis verò, inter quarum terminos non eſt aliud medium, id, quod mutatur non eſt ſecundum diuerſas partes ſuas in diuerſis extremis ſecũdum ipſa extrema, ſed ſecundum aliquid ei adiunctum. ſicut, cum materia mutatur de priuatione ad formam ignis, dum eſt in ipſo mutari, eſt quidem ſub priuatione ſecũdum ſeipſam, ſed partim eſt ſub forma ignis non ſecundum ſeipſam, ſed ſecundum aliquid ei adiunctum, ſ. ſecundum diſpoſitionem propriam ignis, quam partim recipit antequam formam ignis habeat. Vnde infra probabit Ariſt. quòd etiam generatio & corruptio ſunt diuiſibiles: quia, qđ generatur, prius generabatur: & quod corrumpitur prius corrumpebatur. Et forte hoc modo intellexit Alex. quòd oĩs transmutatio eſt diuiſibilis. ſ. vel ſecundum ſeipſam, vel ſecũdum motum ei adiunctum. Sic etiam intellexit Themiſtius quòd Ariſt. aſſumpſit id quod erat manifeſtum. & prætermiſit id, quod erat latens: quia nondum erat locus tractandi de diuiſibilitate vel indiuiſibilitate mutationum, ſed hoc reſeruatur in poſterum. In omnibus tamen vel diuiſibilibus vel indiuiſibilibus ſaluatur quod Ariſto. hic dicit quia etiam quæ dicũtur indiuiſibiles mutationes, ſunt quodammodo diuiſibiles non ſecundũ propria ſua extrema, ſed per ea quæ eis adiunguntur. Et hoc eſt quod Auer voluit quòd hoc eſt per accidens: aliquas mutationes eſſe in nõ tempore. Eſt etiam hic alia dubitatio. Non. n. videtur hoc verum in motu alterationis, quòd id quod alteratur, partim ſit in vno termino & partim in altero dum alteratur. Non. n. ſic procedit motus alterationis, quòd prius vna pars alteretur, & poſtea altera: ſed totum prius eſt minus calidum, & poſtea magis calidum. Vnde etiam Ariſt. in lib. de Senſu & Senſato dicit, quòd nõ ſimiliter ſe habet in alteratione ſicut in latione. lationes namq; rationabiliter mediũ prius attingunt. Quæcunq; verò alterantur non adhuc ſimiliter. Contingit. n. ſimul alterari: & non dimidiũ prius velut aquam omnem ſimul coagulari. Eſt autem ad hoc dicendum quòd Ariſt. in hoc Sexto lib. agit de motu ſm quòd eſt continuus. Cõtinuitas autem primo & per ſe & propriè inuenitur in motu locali tantum, qui ſolum poteſt eſſe continuus & regularis, vt oſtẽdetur in Octauo. Et ideò demonſtrationes in hoc libro poſitę pertinent quidem ad motum localem perfectè, ad alios aũt motus non totaliter, ſed ſecundum quòd aliquid continuitatis & regularitatis participant. Sic ergo dicendũ eſt, quòd mobile ſecundum locum, ſemper prius ſubintrat locum, in quem tendit ſecundum partem quàm ſecundum totum: in alteratione aũt eſt quidem vt ſic, eſt autem vt non. Manifeſtum eſt. n. quòd oĩs alteratio fit per virtutẽ agentis quod alterat, cuius virtus quanto fuerit maior, tanto maius corpus alterare poteſt. quia igitur alterans eſt finitæ virtutis, vſq; ad determinatam quantitatem, corpus alterabile ſubditur eius virtuti, & ſimul recipit impreſsionem agentis, vnde ſimul alteratur totum, non pars poſt partem. Sed illud alteratum iterum alterat aliquid aliud ſibi coniunctum: eſt tamẽ minoris efficaciæ in agendo, & ſic inde quouſq; deficiat virtus alteratiua. ſicut ignis calefacit vnã partẽ aeris ſtatim, & illa calefacta calefacit aliã, & ſic pars poſt partem alteratur. Vñ & Ariſ. in lib. de Senſu & Sen. poſt verba pręmiſſa ſubiungit {Atñ ſi multum fuerit quod calefiat aut coagulatur, habitum ab habito patitur. Primum autem ab ipſo faciente transmutari neceſſe eſt, & ſimul alterari, & ſubito.} Veruntamẽ & in hoc ipſo, ꝙ ſimul alteratur, eſt quandã ſucceſsionẽ conſiderare. qa, cum alteratio fiat per contactum alterantis, partes alterati quanto magis appropinquant ad corpus alterans, perfectius à principio recipiunt impreſsionẽ alterantis

& ſic

Marginal notes, left column:

Dubium. An mobile quæcunque motu, ac mutatione, diuiſibile concludatur ex Ariſt. verbis.

Snia The.

Sol. Auẽp.

Sol. Auer.

Snia Ariſt.

Marginal notes, right column:

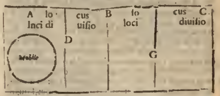
Quæſtio. An mobile ſecundũ alterationem dum alteratur, partim in vno, & partim in altero termino ſit.

Solutio.

& ſic ſucceſsiuè ſecundum ordinem partium ad perfectam alterationem peruenitur, & maximè quando in corpore alterabili eſt aliquid contra reſiſtens alteranti. Sic ergo id, quod cōcludit (quòd videlicet id, quod mutatur, dū mutatur partim eſt in termino à quo, & partim in termino ad quem: quaſi vna pars prius perueniat ad terminum ad quem quàm alia) ſimpliciter & abſolutè verum eſt in motu locali: in motu autem alterationis aliqualiter, (vt dictum eſt.) Quidam verò econuerſo dixerunt, quòd hoc, quod hic dicitur, magis habet veritatem in motu alterationis, quàm in motu locali. Dicunt.n. ꝙ hoc, quod dicitur, ꝙ id quod mutatur partim eſt in termino à quo, & partim in termino ad quem, non ſic eſt intelligendum, ꝙ vna pars eius qđ mouetur ſit in vno termino, & alia in alio, ſed eſt referendum ad partes terminorum: quia.ſ. id qđ mouetur partem habet de termino à quo, & partem de termino ad quē, ſicut illud quod mouetur de albedine in nigredinem, primo non habet perfectè albedinem, nec perfectè nigredinem, ſed aliquid participat imperfectè de vtroq;. In motu autem locali hoc non videtur verum, niſi ſecundum id quod mouetur, dū eſt in medio duorum terminorum, quodāmodo aliquid participat de vtroq; extremo. ſicut, ſi terra moueatur ad locū ignis, dum eſt in loco aeris in ſuò moueri partē habet vtriuſque termini, in quantum.ſ. locus aeris & eſt ſurſum reſpectu loci terræ, & deorſum reſpectu loci ignis. Hæc autem expoſitio extorta eſt, & contra opi. Ariſt. Et primo quidem apparet hoc ex ipſis verbis Ariſt. Concludit.n. neceſſe igitur quidem aliquid in hoc eſſe. aliud verò in altero mutantis, i. eius quod mutatur. Loquitur ergo de partibus mobilis, non de partibus terminorū. Secundo ex eius intentione, inducit.n. ad probandum, id quod mutatur eſſe diuiſibile: quod non poſſet cōcludi ex præmiſsis. Vnde & Auemp. dixit, ꝙ non intendit hic probare ꝙ mobile ſit diuiſibile in partes quantitatiuas, ſed ſecundum formas: in quātum, ſ. id, quod mutatur de contrario in contrarium, dum eſt in ipſo mutari, habet aliquid de vtroq; contrario. Sed intētio Ari. eſt expreſsè oſtēdere, quòd mobile eſt diuiſibile in ſuas partes quantitatiuas, ſicut & alia cōtinua. Et ſic vtitur in ſequentibus demonſtrationibus.

Alber. Nec hoc videtur eſſe conueniens, quod dicunt quidam, quòd per hoc probatur etiam diuiſibilitas mobilis ſecundum continuitatem. Quia per hoc quod mobile, dum mouetur participat vtrunque terminum, & non ſtatim habet perfectè terminum ad quem, manifeſtum eſt mutationem eſſe diuiſibilem ſecundum continuitatem: & ita, cum diuiſibile non poſsit eſſe in indiuiſibili, ſequitur ꝙ etiam mobile ſit diuiſibile, vt continuum. Manifeſtè enim Ariſ. in ſubſequentibus oſtendit diuiſionem motus ex diuiſione mobilis. vnde, ſi intenderet concludere diuiſionem mobilis per diuiſionem motus, eſſet demonſtratio circularis. Tertio apparet hanc expoſitionem eſſe inconuenientem ex ipſa expoſitione Ariſt. cum dicit. {Dico autem in quod mutatur primum ſecūdum mutationem,} Ex quo apparet quòd non intendit dicere, quòd partim ſit in termino à quo, & partim in termino ad quem, propter hoc ꝙ ſit in medio, quod participat vtrunq; extremum: ſed quia ſecundum vnam partem ſui eſt in vno extremo, & ſecundum aliam in medio. Sed circa hāc expoſitionem Ariſ. dubium eſſe videtur quod dicit {in quod primum mutatur;} non enim videtur poſſe accipi in quod primum mutatur propter diuiſibilitatem magnitudinis in infinitum. Et ideo dicendum eſt quòd id, in qđ primum mutatur in motu locali, dicitur locus, qui cōtingit locum à quo mutatur, ita quòd nihil eſt eius. Si enim acciperetur ſecundus locus, qui haberet aliquid primi, nō eſſet accipere primum locum, in quem mutatur. Quod ſic patet.

Oſtenſio, quòd ſi accipiatur aliquis ſecundus locus, qui habeat aliquid primi loci, non eſt accipere primum locum, in quem mobile mutatur,

Sit locus vnde mutatur aliquod mobile A B, & locus ei contactus æqualis ſit B C: quia.n. A B diuiſibile eſt diuidatur in puncto D, & ſumatur de loco B C verſus & quod eſt æquale ei quod eſt B D, & ſit illud G C. Manifeſtum eſt igitur, quòd mobile prius mutatur ad locū D G, quàm ad locum B C. & iterum, cùm A D ſit diuiſibile, erit accipere alium locum priorem: & ſic in infinitum. Et ſimiliter in motu alterationis accipiendum eſt primum in quod mutat, medium alterius ſpeciei, ſicut cùm mutatur de albo in nigrum, accipi debet fuſcum, non autem minus album.

LECTIO. VI.

Modos quoſdam, quibus motus diuiditur: quæ item ſimul cum motu diuiduntur per ſingula exponit.

Motus autem duobus eſt diuiſibilis modis, vno quidem modo tempore, altero verò ratione partium eius quod ſubit motum. veluti ſi A C totum mouetur: & A B, & B C ſanè mouebitur. A R G Y.

M*otus autem eſt diuiſibilis dupliciter. vno quidem modo tempore, alio verò, ſecundum motus partium illius, quod mouetur. Vt ſi ipſum A C mouetur totum & A B, mouebitur, & B C.* T.c.33.

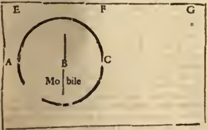
Premiſsis quibuſdam quæ ſunt neceſſaria ad diuiſionem motus, hic incipit agere de diuiſione motus. Et diuidit in partes duas. In prima agit de diuiſione motus; In ſecunda ex determinatis excludit quoſdam errores circa motum ibi. {Zeno aūt male ratiocinatur.} Prima autem pars diuiditur in partes duas: In prima determinat de diuiſione motus: In ſecūda de diuiſione quietis: ibi {Qm autem omne aut mouetur.} Prima diuiditur in duas, In prima agit de diuiſione motus, in ſecūda de finito & infinito circa motum (vtrunq;.n. vr̄ ad rationem continui pertinere, ſ. diuiſibile & infinitum) ibi {Quoniam autem omne quod mouetur in tēpore mouetur.} Prima pars diuiditur in duas, In prima oſtendit quomodo motus diuiditur, In ſecunda agit de ordine partium motus. ibi {Qm autem omne quod mutatur ex quodam.} Circa primum duo facit. Primo ponit duos modos quibus motus diuiditur. Secundò oſtēdit quæ ſunt illa quæ ſimul diuidūtur cum motu. ibi {Qm autem omne quod mouetur in aliquo.} Circa primū duo facit. Primo ponit modos quibus motus diuiditur. Secundo exponit eos. ibi {Sit igitur ipſius A B.} Dicit ergo primo, ꝙ duobus modis diuidit motus. Vno modo ſecundum tempus, quia oſtenſum eſt, ꝙ motus nō eſt in nunc, ſed in tempore. Alio verò modo diuiditur ſecundum motus partium mobilis. Sit.n. A C mobile, & diuidatur, oſtēſum eſt.n. omne quod mouetur diuiſibile eſſe. Si ergo ipſum A C totū mouetur, neceſſe eſt ꝙ moueatur vtraque pars eius.ſ. A B, & B C. Eſt autem conſiderandum, quòd diuiſio motus ſecundum partes mobilis poteſt intelligi dupliciter. Vno modo vt pars poſt partem moueatur: quod quidem nō eſt poſsibile in eo, quod ſecundum ſe totū mouetur: quia eius. quod

T.c.75. T.c.67. T.c.60. T.c.48. T.c.37. Infra.

ſecundum

ſecundum ſe totum mouetur, omnes partes ſimul mouentur, nõ quidem ſeorſum à toto, ſed in ipſo toto. Alio modo poteſt intelligi iſta diuiſio motus ſecundum partes mobilis, ſicut & diuiſio cuiuſlibet accidentis, cuius ſubiectum eſt diuiſibile, attenditur ſecundum diuiſionem ſui ſubiecti: ſicut, ſi totum hoc corpus eſt album, ſecundum diuiſionem corporis diuidetur per accidens albedo. Et ſic accipitur hic diuiſio motus ſecundũ partes mobilis, vt ſicut vtraq; pars mobilis ſimul mouetur in toto, ita motus vtrarumque partium ſint ſimul. Et per hoc, iſta diuiſio motus, quæ eſt ſecundum partes mobilis, eſt alia ab illa quæ eſt ſecundum tẽpus, in qua duę partes motus non ſunt ſimul. Si tamen motus partis vnius compararetur ad motum partis alterius, non ſimpliciter, ſed ſecundum aliquod ſignum determinatum, ſic motus vnius partis etiã tempore præcedit motum, alterius, partis. Si enim mobile A B C moueatur in magnitudine E F G, ita quòd E F ſit æquale toti A C: manifeſtum eſt, quòd hoc ſignum F, ſecundum prius pertranſibit B C, quàm A B: & ſecundum hoc ſimul curret diuiſio motus ſecũdum partes temporis, & ſecundum partes mobilis. Secundo ibi.

Oſtenſio quòd motus vnius partis comparatus ad motum alterius partis non ſimpliciter, ſed ſecundum aliquod ſignum determinatum, tempore præcedit motum alterius parti.

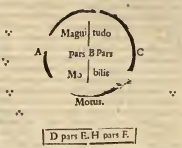

A R G Y. *Atque, ſit partis quidem A B motus D E partis verò B C motus E F, Totum igitur motum D F ipſius A C mobilis motum eſſe neceſſe eſt. Etenim hoc ipſo motu mouebitur, quippe cùm vtraque pars, vroque moueatur motu: & nihil alieno motu, ſed proprio moueatur. Quare totus motus totius eſt magnitudinis motus.*

Sit igitur ipſius quidem A B, qui eſt D E, motus: B C autem qui eſt E F motus partium neceſſe eſt igitur totum in quo eſt D F ipſius A C eſſe motum. mouebitur.n.ſecundum hunc.quippe, cum vtraque partium moueatur ſecundum vtrunque.nulla.n.mouebitur ſecundum alterius motum. Quare totus motus, totius eſt magnitudinis motus.

Manifeſtat poſitos modos. Et primo oſtendit quòd motus diuidatur ſecũdum partes mobilis, Scd'o quòd
T.c.36. diuidatur ſecundum partes temporis. ibi ¶ Alius autem ſecundum tempus eſt. ¶ Primum oſtendit tribus rationibus, Quarum prima talis eſt. Ex quo moto toto mouentur partes, motus illius partis, quæ eſt A B, ſit D E, & motus alterius partis, quæ eſt B C, ſit E F. Sicut ergo totum mobile A C componitur ex D F, & B C, ita totus motus D F componitur ex D F, & E F. Cum ergo vtraque partium mobilis moueatur ſecundum vtranque partium motus, ita tamen quòd neutra pars mobilis mouetur ſecundum motum alterius partis (quia ſecundum hoc totus motus eſſet vnius partis, quæ mouetur motu ſuo, & motu alterius partis) oportet dicere quòd totus motus D F, ſit totius mobilis A C, & ſic motus totius diuiditur per motum partium. Secũdam rationem ponit ibi.

Prima demonſtratio oſtendens, quòd motus diuiditur ſecundum diuiſionem mobilis.

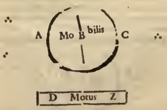

Præterea, ſi motus quidem omnis alicuius eſt motus: totus autem D E motus, neque A B neque B C eſt partis (pars enim partis eſt motus: neque cuiquam tribuitur alii: cuius nanque totius totus eſt motus, eius & partium partes ſunt: partes autem D E Z partium A B C, & non aliorum ſunt motus. plurium enim vnus motus eſſe non poteſt) totus profectò motus D Z totius A C magnitudinis motus erit. A R G Y.

Amplius autem, ſi omnis motus alicuius eſt, totus autem motus qui eſt in quo eſt D Z, neque partium eſt neutra (partis enim vtraque eſt, neque alterius nullius: cuius enim totus, totius, & partes, partium ſunt: partes autem ipſius D Z ſunt ipſarum, quæ ſunt A B C, & nullarum aliarum: plurium enim non erat vnus motus) & vtique totus motus erit ipſius A B C, magnitudinis. T.c.34.

Quæ talis eſt. Omnis motus eſt alicuius mobilis. totus autem motus D Z neque eſt alterius partium: quia neutra mouetur ſecundum totum motum, ſed vtraq; mouetur ſecundum partes motus vt dictum eſt. Neq; iterum poteſt dici quòd ſit motus cuiuſcunq; alterius mobilis ſeparati ab A B: quia, ſi totus ille motus eſſet Secũda rõ totius alterius mobilis, ſequeretur quòd partes huius motus, eſſent partium illius mobilis, ſed partes huius motus, qui dicitur D Z ſunt partium huius mobilis, quæ ſunt A B C, & nullarum aliarum. quia, ſi eſſent & harum & aliarum, ſequeretur quòd vnus motus eſſet plurium, quod eſt impoſſibile. Relinquitur, ergo quod totus motus ſit totius magnitudinis, ſicut & partes partium. & ita motus totius diuiditur ſecundũ partes mobilis. Tertiam rationem ponit ibi.

Demonſtratio ſecunda oſtendens idem quod ſupra.

Inſuper ſi totius A C magnitudinis alius quidam ſit motus, ceu T I auferentur ab ipſo vtrarumq; partium motus, qui quidem æquales erunt motibus D E, & E Z. Vnus enim vnius eſt motus quare, ſi totus T I. motus in motus A R G Y.

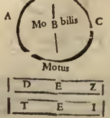
partium

partium diuidetur, motus T I motui D Z erit æqualis. Sin verò ſtabit aliquid vt T K, hic nullus erit motus vt patet. Neque enim totius neque partium: quia motus vnius eſt vnus. At neque cuiquam alii tribuetur, continuus enim motus, continuorum quorundã eſt motus. Eadẽ erit profectò ratio & ſi D E Z exceſſerunt in diuiſione motus T I. Quare, ſi hoc eſſe non poteſt, eundem atque æqualem eſſe neceſſe eſt. Hæc igitur diuiſio ratione partium eius, quod mouetur eſt atque cuiuſlibet partibilis ipſam eſſe neceſſe eſt.

T.c.35. *Amplius autem ſi eſt quidem totius alius motus, vt in quo T I, remouebitur ab eo qui ſit vtrarumque partium motus. hi autem æquales erunt iis, quæ ſunt D E Z: vnius enim vnus motus. quare, ſi totus quidem diuidetur, qui eſt T I, in partium motus, æqualis erit, qui eſt T I ei, qui eſt D Z. Si verò deficit aliquid, vt quod eſt K I, hic nullus erit motus, neq; .n. totius, neq; partium propter id quod unus vnius eſt neque alterius nullius eſt. Continuus .n. motus eſt continuorum quorundam. Similiter autem eſt & ſi excellat ſecundum diuiſionem quare ſi hoc impoſſibile eſt, neceſſe eundem eſſe, et æqualem. Hæc igitur diuiſio ſecundum partium motus eſt, & neceſſe omnis eſſe partibilis.*

Tertia 36. Quæ talis eſt. Omne, quod mouetur, habet aliquem motum. ſi igitur totus motus. qui eſt D Z non ſit totus mobilis, quod eſt A C, oportet q aliquis alius motus ſit eius. Et ſit ille motus T I. Ab hoc ergo motu, qui eſt T I, auferatur per diuiſionem motus vtrarumque partiũ, quos oporteat eſſe æquales iis, quę ſunt D E Z, hac
T.c.37. ratione quia vnius mobilis non eſt niſi vnus motus: vnde non poteſt dici quòd motus partium, quæ auferuntur à motu T I, qui ponitur eſſe totius, ſint maiores aut minores quàm D E, & E Z qui ponebãt motus earundem partium, Aut ergo motus partium conſumunt p diuiſionem totum T I, aut deficiũt ab eo, aut ſuper excedunt. Si conſumunt totum T I, & non excedunt, nec deficiũt, ſequitur quòd motus T I, ſit æqualis D Z, qui eſt motus partium: & non differat ab eo. Si autem motus partium deficiunt à T I, ita quòd T I excedat D Z in K I, iſta pars motus, quæ eſt K I, nullius mobilis erit. Nõ .n. eſt motus totius A C, neq; partium eius: quia vnius nõ eſt niſi vnus motus & tã toti quàm partibus aſsignatus eſt iam alius motus. Neq: iterum pôt dici quod ſit alicuius alterius mobilis: quia totus T I eſt quidam motus continuus. & motus cõtinuus oportet quòd ſit continuorum (vt in Quinto oſtenſum eſt) vnde non poteſt eſſe quòd pars huius motus continui qui eſt T I ſit alicuius mobilis, quod non continuetur cũ A B C. Similiter etiam ſequitur incõueniens, ſi dicatur quòd motus partium excellat ſecundũ diuiſionem: quia ſequetur quòd partes excedãt totum, quod eſt impoſsibile. Si ergo hoc eſt impoſsibile quod excedat, vel deficiat, neceſſe eſt quòd motus partium ſit æqualis & idẽ motui totius. Deinde concludit. Hæc igitur diuiſio eſt ſecundũ motus partiũ, & neceſſe eſt, quòd talis partitio inueniatur in motu propter hoc, quòd omne, qđ mouetur eſt, partibile. Secundo ibi.

Demonſtratio tertia oſtendens idem quod ſupra.

Alia autem eſt temporis ratione. Nam, cum omnis motus in tempore ſit: & omne tempus ſit diuiſibile, minor autem in minori tempore fiat; omnis motus vt tempus diuidatur neceſſe eſt. A R G Y.

Alius autem ſecundum tempus. Quoniam enim omnis motus in tempore; tempus autem omne diuiſibile eſt: in minori autem minor motus, neceſſe eſt omnem diuidi motum ſecundum tempus. T.c.36.

Concludit quòd motus diuidatur ſm diuiſionem temporis tali ratione. Omnis motus eſt in tpe & omne tempus eſt diuiſibile, vt probatum eſt, cum ergo in minori tẽpore ſit minor motus, neceſſe eſt quòd omnis motus diuidatur ſecundum tempus. Deinde cũ dicit.

Cum autem omne, quod mouetur, in aliquo moueatur, & tempore aliquo: mobilisq; totius ſit motus, eaſdem eſſe diuiſiones & temporis & motus, & ipſius moueri, & eius quod mouetur, & etiam eius, in quo eſt motus, neceſſe eſt. Verum non omnium ſimiliter, in quibus eſt motus, ſed quantitatis quidem per ſe, qualitatis verò per accidens. A R G Y.

Quoniam autem omne quod mouetur in aliquo mouetur, T.c.37. *& quodam tempore: & omnis mouẽti eſt motus: neceſſe eſt eaſdem diuiſiones eſſe temporis, & motus, & ipſius moueri, & eius quod mouetur, & eius in quo motus eſt, ſed non omnium ſimiliter eſt in quib. motus eſt, ſed quanti quidem ſecundum ſeipſum, qualis autem ſecundum accidens.*

Eaſdem eſſe diuiſiones ipſius tpis, ipſius motus, ipſius moueri, eius quod mouetur eius in quo, mouẽt.

Oſtendit quæ ſimul diuidantur cum motu. Et circa hoc tria facit. Primo ponit quinq; quæ ſimul diuiduntur. Secundo oſtẽdit quod in omnibus prædictis ſimul inuenitur finitum & infinitum. ibi {Et ipſo finita eſſe.} Secũda. 39. Tertio oſtendit in quo horum inuenitur diuiſio & infinitum. ibi. {Secutum autem maximè eſt.} Tertia. Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit. Scđo manifeſtat propoſitum. ibi {Accipiatur .n. tempus.} Infra. Dicit ergo quòd quia omne quod mouetur, mouetur in aliquo .i. ſecundum aliquod genus vel ſpeciem: & iterũ in aliquo tempore: & iterum cuiuſlibet mobilis eſt aliquis motus, neceſſe eſt quòd iſta quinq; ſimiliter diuidantur. ſ. tempus, & motus, & ipſum moueri, & mobile quod mouetur, & id in quo eſt motus, vel locus, vel qualitas vel quantitas. Sed tñ non eſt eodem modo diuiſio omnium eorum, in quibus eſt motus: ſed quorundam quidem per ſe, quorundam verò per accidens. per ſe quidem omnium eorum quæ pertinẽt ad genus quantitatis, vt eſt in motu locali, & etiam in augmẽto & decremento, Per accidens verò in iis, quæ pertinent ad qualitatem, vt in motu alterationis. Secundo ibi.

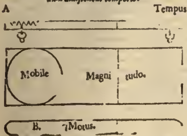
Accipiatur enim tempus in quo quippiam mouetur, & ſit A. & motus ſit B. Si igitur in toto tempore motum eſt in illius dimidio, motu minore eſt motum. Quo rurſus diuiſo, minori motu rurſus eſt motum, & ſic ſemper. A R G Y.

Accipiatur .n. tempus in quo mouetur, in quo A, & motus in quo B. Si igitur ſecundum totum motum in toto tempore eſt motum, in medio per minorem, & iterum hoc diuiſo, per minorem huius, & ſic ſemper.

Manifeſtat quod dixerat. Et primo quantum ad hoc quòd tempus & motus ſimul diuiduntur, T.c.38. Secundo qđ motus & ipſum moueri ſimul diuiduntur. ibi {Eodem T.c.39. autem modo.} Tertio oſtendit idem de motu, & eo, in quo eſt motus. ibi {Similiter autem demonſtrabitur} Circa primũ duo facit. primo oſtẽdit quòd ad diuiſionem temporis diuidiť motus. Secundo quòd econuerſo ad diuiſionem motus diuiditur tþs ibi. {Similiter autem & ſi motus} Infra. Dicit ergo primo. Ponatur quod tempus in quo aliquid mouetur ſit A, & motus, qui eſt in hoc tempore, ſit B. manifeſtum eſt autem, quod ſi aliquid mouetur per totã magnitudinem in toto tpe, qđ in medietate temporis mouetur per minorem magnitudinem Idem eſt aũt moueri toto motu, & per totam magnitudinem: & per partẽ motus, & per partem magnitudinis,

gnitudinis.vnde manifeſtum eſt, quod ſi in toto tempore mouetur toto motu, ꝙ in parte temporis mouebitur minori motu.& iterum diuiſo tempore, inuenieſ minor motus,& ſic ſemper.Ex quo patet,ꝙ ſm diuiſionem temporis diuiditur motus. Secundo ibi.

Demonſtratio oſtendens quod motus diuiditur ſecundum diuiſionem temporis.

Simili modo, ſi motus eſt diuiſibilis, & tempus eſt diuiſibile,ſi enim toto motu,toto in tempore motum eſt, ſi dimidio in dimidio.& minore rurſus in minore, eſt motum.

Si mot' diuiſibils, & tempus diuiſibile.

Similiter autem & ſi motus diuiſibilis ſit & tempus diuiſibile.ſi enim per totum in toto, per medium in medio. & iterum per minorem in minori.

Dicit quod ecõuerſo,ſi motus diuiditur, & tempus diuiditur. ſi per totum motum mouetur in toto tẽpore,per medium motus mouebitur in medio tempore: & ſemper minor erit motus in minori tempore. ſi ſit mobile idem, vel æquè velox. Deinde cum dicit.

Ipſum quoq; moueri,modo dimiditur eodem ſit enim ipſum moueri C.In dimidio igitur motus,minor erit toto, & in dimidio rurſus dimidij, & ita ſemper diuidetur.

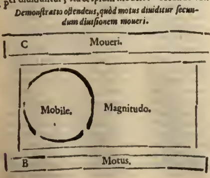
Eodem autem modo & ipſum moueri diuidetur. ſit enim

T.c.38. *in quo eſt C ipſum moueri.Secundum igitur medium totum minor erit toto: & iterum ſecundum medietatis medium, & ſic ſemper.*

Oſtendit quod motus & moueri ſimul diuiduntur. Et circa hoc duo facit.Primo oſtẽdit quod ipſum moueri, diuiditur ſecundum diuiſionem motus. ſecundo ꝙ motus diuiditur ſecũdum diuiſionem eius,quod eſt moueri,ibi.{Eſt autem & ponẽtem} Dicit ergo primo quòd eodem modo probatur ꝙ ipſum moueri diuiditur ſecũdum diuiſionem temporis & motus. & ipſum moueri ſit C.Manifeſtum eſt autẽ ꝙ non tantum mouetur aliquid ſecundum partem motus, quantum ſm totum motum.Manifeſtum eſt ergo,ꝙ ſecundum medium motum,pars eius,qđ eſt moueri, erit minor toto ipſo moueri: & adhuc minor ſm medietatis mediũ & ſic ſemper procedetur. ergo ſicut tps & motus ſemper diuiduntur, ita & ipſum moueri. Secundo ibi.

Infra.

Demonſtratio oſtendens,quòd motus diuiditur ſecundum diuiſionem moueri.

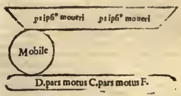

Licet etiam ipſum moueri quod eſt partis vtriuſque motus D E,& E F deſignãdo,totũ totius dicere eſſe.Nã ſi ſit aliud, plura motus eiuſdem erunt moueri: ſicut & motum in motibus partium (prius oſtendimus) diuiſibilem eſſe. Accomodatum enim ipſum moueri, parti vtrique motus, continuum totum erit. A R G Y.

Eſt autem, & ponentem ſecundum vtrunque motum ipſum moueri, vt ſecundum D C,& C F dicere, quòd totum erit ſecundum totum.Si nanque aliud,plus erit ipſum moueri ſecundum eundem motum, ſicut determinauimus, & motum diuiſibilem in partium motus eſſe. Accepto.n. ipſo moueri ſecundum vtrunque continuum erit totum.

Probat quòd ecõuerſo, motus diuiditur ſecundum diuiſionẽ eius quod eſt moueri.Sint.n.duæ partes motus D C,& C E, ſecundum quarum vtraq; aliquid mouetur. Et ſic,ſi partibus eius qđ eſt moueri reſpondent partes motus, oportet dicere ꝙ toti reſpõdeat totum, quia ſi aliquid plus eſſet in vno quàm in altero,erit hic argumentari de moueri ad motum, ſicut ſupra argumentati ſumus, quãdo oſtendimus ꝙ motus totius eſt diuiſibilis in motus partium,ita quòd non poteſt deficere nec excellere. Similiter etiam & partes eius quod eſt moueri non poſſunt excedere partes motus,nec deficere: quia.n.neceſſe eſt accipere ſecundum vtranque partem motus,hoc quod eſt moueri, neceſſe eſt quod totum moueri ſit continuum, correſpondens toti motui: & ita ſemper partes eius,quod eſt moueri, reſpondent partibus motus,& totum toti,& ſic vnum diuiditur ſecundum alterum. Deinde cum dicit.

Demonſtratio oſtendens quod moueri diuiditur ſecundum diuiſionem motus.

Similiter & longitudo,et omne id omnino,in quo ſit mutatio diuiſibile demonſtrabitur,& ſi quædam per accidens diuiſibilia ſunt,propterea quod id,quod mutatur, eſt diuiſibile: nam ſi vnum diuidatur, omnia diuidentur. A R G Y.

Similiter autem demonſtrabitur & longitudo diuiſibilis,& omnino illud omne, in quo eſt mutatio: præter quædam,quæ ſecundum accidens.quod enim mutatur,eſt diuiſibile: vno enim diuiſo omnia diuiduntur. T.39.

Oſtẽdit idem de eo in quo eſt motus. & dicit quòd eodem modo demonſtrari poteſt, quòd longitudo,in qua mouetur aliquid ſecundum locum, ſit diuiſibilis ſm diuiſionem tẽporis,& motus, & ipſius moueri. Et ꝙ dicimus de longitudine in motu locali,eſt etiam intelligendum de omni eo, in quo eſt motus, niſi quod quædam ſunt diuiſibilia per accidens, ſicut qualitates in motu alterationis,vt dictũ eſt. Et inde eſt quòd oĩa iſta ſic diuiduntur: quia illud quod mutatur eſt diuiſibile, vt oſtenſum eſt ſupra. Vnde vno horum diuiſo, oportet quod omnia diuidantur. Deinde cum dicit.

Similiter ſeſe habebunt hæc omnia infinitionis etiam, atque oppoſiti ratione.

Et in ipſo finita eſſe, aut infinita ſimiliter ſe habebit in omnibus.

Oſtendit quòd ſicut conſequuntur præmiſſa diuiſibilitatem, ita ſequuntur in hoc quod eſt eſſe finita, vel infinita: ita quòd ſi vnum iſtorum fuerit finitum, omnia

ARGY omnia erunt finita, & ſi infinitum, ſimiliter. Deinde cum dicit.

Ab eo autem maximè, quod mutatur hoc eſt ſecuntum, omnia, inquam, diuidi, infinitaque eſſe. continuo. n. ei, quod mutatur diuiſibilitas ac infinitio ineſt. Diuiſibilitas igitur prius eſt demõſtrata, infinitio aũt in ſequẽtibus innoteſcet.

Secutum autem maximè eſt, diuidi omnia, & infinita eſſe ab ipſo mutante, mox enim ineſt mutanti diuiſibile, & infinitum. Diuiſibile igitur oſtenſum eſt prius, infinitum autem in ſequentibus erit manifeſtum.

Oſtendit in quo pręmiſſorum primo inueniatur diuiſibilitas, & finitum ſeu infinitum. & dicit quod maximè ab ipſo, qđ mutatur, conſequitur de omnibus alijs quòd diuidatur, & quod ſint finita vel infinita. quia illud ꝙ eſt primum naturaliter in motu, eſt ipſum mobile, & ſtatim ipſi ex ſua natura ineſt eſſe diuiſibile, & eſſe finitum vel infinitum: & ſic ex ipſo ad alia deriuatur diuiſibilitas vel finitum. quõ autem ipſum mobile ſit diuiſibile, & per ipſum alia diuidãtur, oſtenſum eſt prius. Sed quomodo etiam hoc ſic ſe habet de infinito, oſtendetur inferius in hoc eodem Sexto libro.

LECTIO. VII.

Illud, in quo aliquid primo mutatum eſt, indiuiſibile eſſe dicitur: quomodoq; primum, in quo aliquid mutatur, dari contingit, multipliciter oſtenditur

ARGY. *Cum autem omne quod mutatur, è quodam in quoddam mutetur, ipſum mutatum, cum primo mutatum, in eo eſſe, quo eſt mutatum, neceſſe eſt.*

T.c.40. *QVoniam autem omne quod mutatur, ex quodam in aliquid mutatur, neceſſe eſt quod mutatur, cum mutatum eſt, eſſe in quo mutatum eſt.*

Omne, qđ mutatũ qñ primũ mutatum eſt, neceſſe eſt eſſe in quo mutatũ eſt.

Poſtquàm Philoſophus oſtendit qualiter diuidatur motus hic determinat de ordine partium motus. Et primo inquirit an ſit primum in motu, Secundo oſtendit quõ ea quæ ſunt in motu, præcedunt ſe inuicem. ibi ꝫQuoniam autẽ omne quod mutatur in tempore mu-
T.c.50. tatur.ꝫ Circa primum duo facit. Primo oſtendit quod id in quo primum mutatum eſt, eſt indiuiſibile. Secundo oſtẽdit quomodo in motu poſſit inueniri primum
Secũda. 45. & quomodo non poſſit. ibi ꝫ Dicitur autem in quo primum mutatum eſt Circa primum duo facit. Primo pmittit quoddã, quod eſt neceſſariũ ad propoſiti oſtenſionem, Secundo oſtendit propoſitum. ibi. In quo au-
T.c.44. tem primo mutatum eſt.ꝫ Circa primũ duo facit. Primo proponit quod intendit, Secundo probatur propo-
Infra. ſitum. ibi ꝫQuod mutatur. n.ꝫ Dicit ergo primo quod, quia omne quod mutatur, mutatur de vno termino in alium, neceſſe eſt omne quod mutatur, quando iã mutatum eſt, eſſe in termino ad quem. Secundo ibi.

Id. n. quod mutatur, exit ab eo ex quo mutatur, aut ipſum relinquit. Atq; aut idem eſt mutari atque relinquere, aut ſequitur relinquere quidem mutari, reliquiſſe autẽ eſſe mutatum. Nam ad vtrunq; ſimiliter ſe habet vtrunq;. Cũ igitur vna mutationum ſit ea, cuius termini contradictoriam ſubeũt oppoſitionem, patet cum mutatum eſt quippiã in id quod eſt, ex eo quod haud eſt, id iam ipſum, quo haud eſt reliquiſſe: quo fit, vt ſit in eo quod eſt. omne nanq; quoduis, aut eſſe, aut non eſſe neceſſe eſt. Patet igitur ipſum mutatum ea mutatione, cuius termini contradictoriam ſubeãt oppoſitionem, in eo eſſe, in quod eſt mutatum. quod ſi in hoc ita eſt & in cæteris ita erit. Similiter enim in vna & in cæteris. hoc ſeſe habet.

Quod mutatur enim, ex quo mutatur diſtat, aut deficit ipſum. & aut idem eſt mutari & deficere, aut ſequitur ad
T.c.41. *mutari ipſum deficere, aut quod eſt mutatum eſſe, defeciſſe. ſimiliter enim vtrunque ſe habet ad vtrunq;. Quoniam ergo vna mutationum quæ ſecundum contradictionem eſt, quando mutatum eſt ab eo, quod non eſt in eſſe, defecit non ens, erit igitur in eſſe: omne enim neceſſe eſt eſſe, aut non eſſe.*

Manifeſtum igitur quòd in mutatione ſecundum contradictionem, quod mutatum eſt, erit in quo mutatum eſt. Si aũt in hac, & in alijs eſt. ſimiliter enim in vna. & in alijs eſt.

Probat propoſitum duabus rationibus. quarum prima eſt particularis, ſecunda vniuerſalis. Prima ratio talis eſt. Omne quod mutatur oportet quòd aut diſtet à termino à quo mutatur, ſicut patet in motu locali, in quo locus à quo mutatur, remanet, & mobile per motũ fit diſtans ab eo: aut oportet quòd ipſe terminus quo deficiat, ſicut eſt in motu alterationis, cum. n. ex albo fit nigrum: ipſa albedo deficit. Et ad huius propoſitionis manifeſtationem ſubiungit, ꝙ vel mutari eſt idem, quod eſt deficere: vel ad hoc quod eſt mutari ſequitur ipſum deficere: & ad hoc quod eſt mutatum eſſe ſequitur defeciſſe, ſ. à termino à quo. vnde manifeſtum eſt ꝙ ſunt idem ſubiecto, licet differant ratione. Nam deficere dicitur per reſpectum ad terminum à quo, mutatio autem magis denominatur à termino ad quem. Et ad manifeſtationem eius quod dixerat ſubdit quodꝫſimiliter vtrunque ſe habet ad vtrunqueꝫ. i. ſicut ſe habet deficere ad mutari, ita defeciſſe ad mutatum eſſe. Ex pręmiſſis autem argumentatur ad propoſitum oſtendendum in vna ſpecie mutationis, quæ. ſ. eſt inter contradictoriè oppoſita, ſ. inter eſſe, & non eſſe, vt patet in generatione & corrup. Patet enim ex pręmiſſis, quòd omne quod mutatur, deficit à termino à quo, & quod mutatum eſt iam defecit. Quando igitur mutatum eſt aliqđ à non eſſe in eſſe. iam defecit à non eſſe: ſed de quolibet verum eſt dicere, quod aut eſt, aut non eſt: quod ergo mutatum eſt de non eſſe in eſſe, mutatum eſt in eſſe. & ſimiliter quod mutatum eſt de eſſe, in non eſſe, oportet quod ſit in non eſſe. Manifeſtum ergo eſt quod in mutatione, quæ eſt ſecundum contradictionem, quod mutatum eſt, eſt in eo ad quod mutatum eſt. Et, ſi eſt verũ in iſta mutatione, pari ratione eſt verum in alijs mutationibus. Ex quo patet id, quod primo propoſitum eſt. Secundam rationem ponit ibi.

Præterea, ſi quæq. ſumatur, hoc etiam in vniuerſis eſſe ARGY.
patebit, ſi ipſum mutatum alicubi, aut in aliquo eſſe, neceſſe eſt. Quoniam enim id è quo eſt mutatum relinquit, atque ipſum alicubi eſſe neceſſe eſt, aut in hoc erit, aut in alio. At ſi in alio, vt in C, id profectò quod in ipſum B eſt mutatum rurſus in B mutatur ex C ipſum nanq; C non erat ipſi cohærens B, mutatio n. continua eſt. quo fit vt ipſum mutatum, cum eſt mutatum, ad id mutetur, in quod eſt mutatũ quod fieri nequit. Id ergo, quod eſt mutatum, in eo eſſe, in quod mutatum, neceſſe eſt. Patet igitur & ipſum factum tum eſſe cum factum eſt, & ipſam corruptam, tam non eſſe cum eſt corruptam. Hoc enim & ſi de omni mutatione eſt dictum, maximè tamen in ea dilucidum eſt, cuius termini contradictoriam ſubeãt oppoſitionem. patet igitur ipſum mutatum in eo eſſe, in quod eſt mutatum, cum mutatum eſt primo.

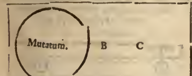
Amplius autem, & ſecundum vnamquamq; accipientibus manifeſtum eſt ſiquidem neceſſe eſt quod mutatum T.c.41.
eſt alicubi eſſe, aut ex quo mutatum eſt, aut in aliquo. Quoniam autem ex quo mutatum eſt defecit, neceſſe eſt aut eſſe alicubi, aut in hoc, aut in alio erit. Si igitur in alio, vt in ipſo C, quod in ipſam B mutatum eſt, iteram ex C, mutatur in B, non. n. erat habitum ipſi B, mutatio. n. continua eſt. quare quod mutatum eſt, quando mutatam, mutatur in quod mutatum eſt: hoc autem eſt impoſſibile, neceſſe ergo quod mu-
tatum eſt eſſe in hoc: in quod mutatum eſt. Manifeſtum T.c.42.
igitur eſt, & quod factum, cum factum eſt, erit: et quod corruptum eſt, non erit vniuerſaliter. n. dictum eſt, & de omni mutatione, et maximè eſt manifeſtũ in ea, quæ eſt ſecundum contradictionem. Quod igitur id quod mutatum eſt, cum mutatum eſt primo, in illo eſt, manifeſtum eſt.

Et dicit ꝙ hoc idem poteſt eſſe manifeſtum cõſide- Secũda rõ.
rando ſm vnamquamq; mutationem. Et manifeſtat in

mutatione

mutatione locali: Omne.n.quod mutatum eſt, neceſſe eſt eſſe alicubi, vel in termino à quo, vel in aliquo alio. Sed, quia illud, quod mutatum eſt, iam defecit ab eo ex quo mutatum eſt, neceſſe eſt quod ſit alibi, aut igitur neceſſe eſt quòd ſit in hoc, de quo intendimus, ſ. in termino ad quem: aut in alio. & ſi eſt in hoc, habetur propoſitum. ſi aũt in alio, ponamus quod aliquid moueatur in B, & quando mutatum eſt non ſit in B, ſed in C. tunc oportebit dicere quòd etiam de C mutetur in B: quia C, & B, non ſunt habita, i. cõſequenter ſe habentia. Oportet.n. quòd tota huius mutatio ſit cõtinua, & in continuis vnum ſignum non eſt conſequenter ſe habens ad alterum: quia neceſſe eſt quod cadat in medio aliquid ſui generis, vt ſuprà probatum eſt: vnde ſequetur, ſi illud quod mutatum eſt, quando mutatum eſt, ſit in C, & de C mutatur in B, qđ eſt terminus ad quẽ, quòd, quando mutatum eſt, tunc mutatur in quod mutatum eſt: quod eſt impoſſibile. non.n. ſimul eſt mutari & mutatum eſſe, vt ſuprà dictũ eſt. Nihil aũt differt ſi hmôi termini C, & B, accipiantur in moto locali, vel in quacunque alia mutatione. Neceſſe eſt ergo vniuerſaliter verum eſſe, quòd id ꝙ mutatum eſt, qñ mutatum eſt, eſt in hoc ad quod mutatũ eſt. i. in termino ad quẽ. Et ex hoc vlterius concludit ꝙ illud, quod factum eſt, quando factum eſt habet eſſe: & quod corruptum eſt, quando corruptum eſt eſt non ens. Oſtẽſum eſt.n. vniuerſaliter hic de omni mutatione & maximè manifeſtum eſt in mutatione, quæ eſt ſecundum cõtradictionem, vt ex dictis patet. Sic igitur manifeſtum eſt quòd id, quod mutatum eſt, cum primo mutatum eſt, eſt in illo ad quod mutatum eſt. Addit autem {primo} quia poſtquàm mutatum eſt ad aliquid, poſſet exinde moueri, & ibi non eſſet. ſed quando primo mutatum eſt, oportet quòd ibi ſit: Deinde cum dicit.

Demonſtratio probans quod illud quod mutatum eſt, eſt in eo, in quod mutatum eſt.

A R G Y. *Id aũt in quo primo quippiam eſt mutatum, indiuiduum eſſe, neceſſe eſt. Atq; id dico primum: quod non ex eo eſt tale: quia aliquid ipſius eſt tale. Sit.n. diuiſibile literis A C, deſignatum atq; diuiſum in B, ſi igitur in A B, aut rurſus in B C, eſt mutatum: non in ipſo primo A C, eſt mutatum, ſin in vtroq; mutatur (in vtroq; enim aut mutatũ eſſe, aut mutari neceſſe eſt) & in toto ſanè mutatur. at mutatũ eſſe ſupponebatur. Eadem eſt rõ & ſi in altero mutatur, in altero eſt mutatum, erit.n. quod prius primo. quare non erit id diuiſibile in quo eſt mutatum. Patet igitur tam corruptum quàm generatum in indiuidio corruptum eſſe ac generatũ.*

T.c.44. *In quo autem primo mutatum eſt id quod mutatum eſt, neceſſe eſt atomum eſſe. Dico autem primo, quod non propterea quòd alterum aliquid ipſius ſit, huiuſmodi eſt: Sit igitur diuiſibile quod eſt A C, & diuidatur ſecundum B. Si igitur in A mutatum eſt, aut iterum in B C, non vtique in primo quod eſt A C, quod mutatũ eſt, erit. Si autẽ tranſmutabatur in vtroq; (neceſſe eſt enim in vtroq; tranſmutatum eſſe, aut tranſmutari) & vtique in toto tranſmutabatur, ſed erat mutatum. Eadem autem ratio eſt, & ſi in hoc quidem mutatur. in hoc autem mutatum eſt: erit enim aliquid primo prius: quare non erit vtiq; diuiſibile, in quo*

T.c.45. *mutatum eſt. Manifeſtum eſt igitur, quia & quod corruptum eſt, & quod factum eſt, in atomo hoc quidem corruptum, hoc autem factum eſt.*

Oſtendit quòd mutatum eſſe primo & per ſe eſt in indiuiſibili. & dicit ꝙ illud tempus, in quo primo mutatum eſt quod mutatum eſt, neceſſe eſt ꝙ ſit atomũ, i. indiuiſibile. Quare autem addit {primo} exponit ſubdens ꝙ in illo primo dicitur aliquid mutatum eſſe, in quo non dicitur mutatum eſſe ratione alicuius ſuæ partis. ſicut ſi dicatur aliquod mobile mutatũ eſſe in die, quia mutatum eſt in aliqua parte illius diei, non.n. primo mutatur in die. Quòd autem illud temporis in quo primo mutatum eſt, ſit indiuiſibile, ſic probat.

Demonſtratio oſtendens, quòd id, in quo aliquid primo mutatum eſt, non eſt tempus, neque aliquid diuiſibile, ſed inſtans & indiuiſibile.

Si.n. ſit diuiſibile, ſit A C. & diuidatur ſecundum B: neceſſe eſt dicere ꝙ aut in vtroque mutatum ſit, aut in vtraq; parte mutetur, aut in vna parte mutetur, & in alia ſit mutatum. ſed ſi in vtraque parte mutatum eſt, non primo mutatum eſt in toto, ſed in parte. Si verò detur ꝙ tranſmutetur in vtraq; parte, oportebit dicere quod tranſmutetur in toto. (Sic enim dicitur aliquid in toto tempore mutari, quia mutatur in qualibet eius parte.) Hoc autem eſt contra poſitum. poſitum enim erat qđ in toto A C erat mutatum. ſi autem detur quod in vna parte mutatur, & in alia ſit mutatum, ſequitur idẽ inconueniens, ſ. quòd non ſit primo mutatum in toto: qa cùm pars ſit prior toto, & prius mutetur aliquid in parte temporis quàm in toto, ſequetur quòd ſit aliquid prius primo: quod eſt impoſſibile. ergo oportet dicere, ꝙ id tempus, in quo aliquid mutatum eſt, ſit indiuiſibile. Ex hoc autem vlterius concludit, ꝙ omne, quod corruptum eſt, & omne quod factum eſt, eſt in indiuiſibili temporis factum & corruptum: quia generatio & corruptio ſunt termini alterationis. vnde, ſi quilibet motus terminatur in inſtanti (idẽ eſt enim primo mutatum eſſe, quod terminari motum) ſequitur quod generatio & corruptio ſunt in inſtãti. Deinde cum dicit. A R G Y.

Biſariam autem dicitur id, in quo primo quippiam eſt mutatum. Vno modo in quo primo finita mutatio eſt: tunc enim verè dicere licet illud eſſe mutatum. altero in quo primo mutari cœpit. Id igitur, quod in fine mutationis dicitur, primum eſt, verèque dicitur eſſe. nam & fit vt finiatur tandem mutatio: & eſt exitus finis ve mutationis. quem iam & oſtendimus indiuiſibilem eſſe, propterea quod vltimum eſt. At quod in principio mutationis dicitur primum, id omnino non eſt. non eſt enim mutationis principium, nec id in quo primo temporis mutabitur. Id, in quo primo aliquid mutatum eſt, bifariam dicitur.

T c.46. *Dicitur autem id in quo primo mutatum eſt, dupliciter. Aliud quidem, in quo primo perfecta eſt mutatio: tunc.n. verum eſt dicere quòd mutatum eſt. Aliud verò in quo primo cæpit mutari. Secundum quidem igitur finem mutationis quod primum dicitur, exiſtit & eſt: contingit enim perfici mutationem, & eſt mutationis finis, quod oſtenſum* Finem motus dari, nõ autem principium. Infra.

eſt indi-

eſt indiuiſibile eſſe, propter id quod finis eſt. Quod autem ſecundum principium omnino non eſt: non enim principium eſt mutationis, neque in quo primo quis mutabatur

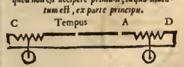
Oſtendit quomodo in motu poſſit accipi primum. Et circa hoc duo facit. Primo proponit veritatem. Secundo probat. ibi { Sit enim primum. } Dicit ergo primo, quòd hoc quod dicitur { in quo primo mutatum eſt aliquid } pôt intelligi dupliciter. Vno modo in quo primo mutatio eſt perfecta vel terminata. túc n. verum eſt dicere quod mutatum eſt, quando iam mutatio eſt facta. Alio modo poteſt intelligi { in quo primum mutatum eſt }. i. in quo primo incœpit mutari, non in quo primo fuit verum dicere, ꝙ iam mutatum eſſet. Primo igitur modo accipiẽdo, ſcilicet ſecundum terminationem mutationis eſt. Contingit. n. aliquando primo terminari mutationem: quia cuiuſlibet mutationis eſt aliquis terminus. Et hoc modo intelleximus quod primo mutatum eſt eſſe indiuiſibile: & oſtenſum eſt hoc, hac ratione qa eſt finis, id eſt terminus motus: omnis autem terminus continui indiuiſibilis eſt. Sed, ſi accipiatur quod primo mutatum eſt, ſecũdo modo dicendi. ſ. ſecundum principium, i. ſecundum primam partẽ motus, ſic nõ eſt in quo primo mutatum eſt, non. n. eſt accipere aliquod principium mutationis. i. aliquam primam partem mutationis, quam nõ præcedat alia pars. Similiter etiam non eſt accipere aliquid primum in tempore, in quo primo mutetur. Secundo ibi.

Sit enim primum A D, hoc igitur indiuiſibile quidẽ non eſt. accidet. n. vt ſint hærentia ipſa nunc. Prætereà niſi in F A tempore toto quieſcit. (ponatur. n. in illo quieſcere) & in A. quoque quieſcit. Quare, ſi ipſum A D, partibus vacet. ſimul quieſcet, atque erit mutatum. in A nanque quieſcit, in D verò mutatum eſt. Cumq; autem non ſit partibus vacans, diuiſibile neceſſe eſt eſſe atque in quauis eius parte mutatum eſſe. etenim A D diuiſo, ſi in neutra quidem parte mutatum eſt, neq; in toto ſanè mutatum eſt. ſin in ambabus mutatur in toto quoq; mutatur, quòd ſi in altera eſt mutatum, non in toto primo mutatum eſt: quare neceſſe eſt, in quacunque eſſe mutatum. Patet igitur non eſſe id. in quo primo mutatum eſt: quippè cum diuiſiones ſint infinitæ.

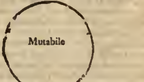
Sit n. primum in quo ſit A D, hoc igitur indiuiſibile quidem non eſt, accidet enim habita eſſe ipſa nunc. Amplius ſi in C A, tempore, omnino quieſcit (ponatur enim quieſcẽs:)
T.c.47. *& in A quieſcet. Quare, ſi impartibile eſt A D, ſimul quieſcet, & mutatum erit. in A quidem n. quieſcit, in D autem mutatum eſt. Quoniam autem non eſt impartibile, neceſſe eſt diuiſibile eſſe: & in quolibet eius mutatum eſſe. diuiſo. n. ipſo A D, ſi in neutra quidem mutatum eſt, neq; in toto eſt A D, ſi autem in ambobus mutatur, & in toto: ſi verò in altero tantum mutatum eſt, non in toto primo. quare neceſſe eſt in quolibet mutatum eſſe. Manifeſtum igitur eſt, quòd non eſt in quo primo mutatũ eſt: infinita. n. diuiſiones ſunt.*

Probat quòd non eſt accipere primum in quo muta-
T.c.48. tum eſt ex parte principij. & primo ratione accepta ex parte temporis, Secundo ex parte mobilis ibi. { Neque itaque in eo quod mutatum eſt. } Tertio ex parte rei in
Secũda. 49. qua motus eſt ibi { ipſum aût quod mutatꝰ. } Circa primum ponit talem rõnem. Si eſt aliquid tpis in quo primo mutatum eſt, ſit illud A D. Hoc igitur aut eſt diuiſibile aut indiuiſibile. ſi eſt indiuiſibile, ſequentur duo inconuenientia: quorum primũ eſt, ꝙ ipſa nunc in tempore ſint habita, i. cõſequentia. Quod quidẽ inconueniens hac rõne ſequitur, ꝙ tps diuiditur ſicut & motus, vt ſupra oſtenſum eſt. Si aût aliqua pars motus fuerit in A D, neceſſe eſt dicere ꝙ A D ſit aliqua pars tpis: & ita tempus erit compoſitum ex indiuiſibilibus. Indiuiſibile autem tpis eſt ipſum nunc: ſequetur ergo ꝙ ipſa nunc conſequenter ſe habeant in tempore, Secundũ inconueniens eſt, Ponamus enim ꝙ in tempore, quod præcedit ipſum A D, quod eſt C A, idem mobile quod ponebatur moueri in A D. totaliter quieſcat: ſi ergo in toto C A quieſcit, ſequitur quòd quieſcat in A, quod eſt aliquid eius, ſi ergo A D, eſt indiuiſibile, vt dictum eſt, ſequitur, quòd ſimul aliquid quieſcat & moueatur. concluſum eſt. n. quod quieſcat in C A, & poſitum erat quòd in A D, moueretur. Idem aût eſt A, & A D, ſi A D, ſit indiuiſibile. ſequetur ergo quòd in eodẽ quieſcat & moueatur. Sed aduertendum eſt, quòd non ſequitur ſi aliquid quieſcit in toto tpe, quòd quieſcat in vltimo eius indiuiſibili: quia oſtenſum eſt ſupra, quòd in núc neque mouetur aliquid, neque quieſcit. Sed Ariſt. hoc Lec. 8.c
concludit hic ex hoc, quod ponitur ab aduerſario. quia 29.& 39
id temporis, in quo mouetur, eſt indiuiſibile. & ſi contingit moueri in indiuiſibili tpis, contingit eadem ratione indiuiſibili tpe quieſcere, Remoto ergo quod A D in quo dicitꝰ primo moueri, ſit impartibile, relinquitur quòd neceſſe ſit illud eſſe diuiſibile: & ex quo in A D ponitur primo moueri, ſequitur quòd in quolibet eius moueatur. Quod ſic probat. Diuidatur. n. ipſum A D in duas partes. aut igitur in neutra parte mutatꝰ, aut in ambabus, aut in altera parte tantum. ſi in neutra mutatur, ſequitur qđ neq; in toto, ſed ſi mutetur in ambabus partibus, tunc poterit poni quod mutatur in toto. Sed ſi in altero tantum moueatur, ſequetur quod moueatur in toto, ſed non primo, ſed ratione partis. Quia igitur primo ponitur moueri in toto oportet hoc accipere quòd in qualibet parte eius moueatur. Sed tps diuiditur in infinitũ, ſicut & quodlibet cõtinuum: & ita ſemper eſt accipere partem minorem añ partem maiorem, ſicut ſi acciperem diẽ ante menſem, & horam añ diem. Manifeſtum eſt ergo quod non eſt accipere aliquid tpis, in quo primo mouetur, ita. ſ. quòd nõ ſit accipere aliquã partem eius, in qua prius moueatur. Sicut daretur qđ dies eſt quo primò aliquid mouetur, hoc non pôt eſſe: quia in parte eius, ſ. in prima hora diei, primo mouetur, quàm in toto die. Secundo ibi.

Demonſtratio Prima ſumpta ex parte temporis, oſtenden- quòd non eſt accipere primum, in quo mutatum eſt, ex parte principij.

Aliquid temporis, quo in mutabile, primo mutatum eſt.

Ac verò nec ipſius mutati quicquam erit primum, quod A R G Y.
eſt mutatum; ſit enim ipſius D F mutatum primum D E, nã omne quod mutatur, demonſtratum eſt diuiſibile eſſe. Tempus autem in quo D F, mutatum eſt ſit H I. Si igitur in illo toto ipſum D F, eſt mutatum, in dimidio minus fuit mutatum & prius ipſo D F & hoc rurſus aliud prius, & ſic ſemper. Quare nihil erit eius quod mutatur quod primum eſt mutatum. Patet igitur ex hiſce quæ diximus, neque eius quod mutatur, neque temporis. in quo mutatur primum aliquid eſſe.

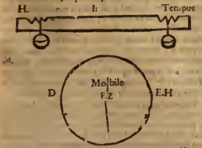
Neque igitur in eo quod mutatum eſt, aliquid ipſius

prius

prius eſt, quod mutatum eſt. Sit enim D.F, quod primo mutatum eſt ipſius D E, omne enim quod mutatur, diuiſibile eſſe demonſtratum eſt. Tempus autem in quo D F, mutatũ
T.c.49. *eſt ſit in quo H I. Si ergo in omni D F mutatum eſt in medio minus eſt quod mutatum eſt, & prius eſt ipſo D F & iterum hoc aliud & illo alterum, & ſic ſemper. quare nihil erit primum mutantis quod mutatum eſt. Quòd igitur neque in eo quod mutatur, neque in quo mutatur tempore nihil prius ſit, manifeſtum ex his quæ dicta ſunt.*

Oſtendit idem ex parte mobilis concludens ex præmiſsis, quòd neque in ipſo quod mutatur eſt accipere aliquid quod primo mutetur. Quod quidem intelligendum eſt ſecundum quòd per mutatum totius vel partis, aliquod determinatum ſignum pertranſitur. Manifeſtũ eſt enim quòd primo pertranſit, aliquid determinatum prima pars mobilis, & ſecundo, ſecunda, & ſic deinceps, alioquin, ſi intelligeretur de motũ abſolutè, non haberet locum quod hic dicitur. Manifeſtum eſt enim quòd ſimul mouetur totum, & omnes partes eius: ſed non ſimul pertranſit aliquid determinatum, ſed ſemper pars ante partem. Vnde ſicut non eſt accipere primam partem mobilis, antequam nõ ſit alia minor pars. ita non eſt accipere aliquam partem mobilis, quæ primo moueatur. Et quia tempus & mobile ſimiliter diuiduntur, vt ſuprà oſtenſum eſt, cõuenienter ex eo quod demonſtratum eſt de tempore, concludit idẽ de mobili, & probat ſic. Sit mobile ipſum D E: & quia omne mobile diuiſibile eſt, vt ſuprà probatum eſt, ſit pars eius, quæ primo mouetur D F, & moueatur D F, pertranſeundo aliquod determinatum ſignum in tempore quod ſit H I. ſi igitur D F, mutatũ eſt in toto hoc tempore, ſequitur quòd illud quod mutatum eſt in medio temporis, ſit minus & prius motum quàm D F, & eadẽ ratione erit aliud prius iſto, & iterum aliud prius illo, & ſic ſemper: quia tempus in infinitum diuiditur, manifeſtum eſt ergo quòd in mobili non eſt accipere aliquid, quod primo mutatum eſt. Et ſic patet, quòd primum in motũ non poteſt accipi neq; ex parte temporis, neque ex parte mobilis. Tertio ibi.

Demonſtratio Secunda oſtendens idem, quod ſuprà, ſumpta ex parte mobilis.

Ipſum autem, quod mutatur, non eodem modo ſe habebit. Tria nanq; eſſe dicuntur in ipſa mutatione, id quo mu-
A R G V. *tatur, & id in quo, atque id quo mutatur, vt homo, tempus, atq; albedo. Homo igitur ac tempus, diuiſibilia ſunt: ſed de albedine eſt alia ratio, atque tamen per accidens, omnia diuiſibilia ſunt. cui nanq; albedo uel qualitas accidit, id eſt diuiſibile. Nam neq; in his erit primum quæ per ſe, & non per accidens dicuntur diuiſibilia, quales ſunt magnitudines ipſæ. ſit enim mobile A B, motum ex in B C, primum igitur, ſi indiuiſibile ſit ipſum B C parte vacans, erit hærens parte vacanti. Sin diuiſibile, erit aliquid ipſo C prius, in quod eſt mutatum, & illo rurſus aliud prius, & ſic ſemper: nunquam n. diuiſio deficit. Quare non erit quicquam primum, in quod eſt mutatum, ſimiliter res ſeſe habet, & in quantitatis mutatione. nam & hæc in continuo eſt. Patet igitur in ſolo qualitatis motu, per ſe indiuiſibile eſſe poſſe.*

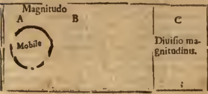
Ipſum autem quod mutatur, aut ſecundum quod mutatur, non amplius ſimiliter ſe habebit. Tria nanq; ſunt, quæ eſſe dicuntur in mutatione quod mutatur, & in quo, & in quod mutatur, vt homo, tempus, & album. homo igitur & tempus diuiſibilia ſunt: de albo autem alia ratio eſt propter id quod ſecundum accidens omnia diuiſibilia ſunt: cui enim accidit album, aut quale illud diuiſibile eſt. Quoniam quæcunq; dicuntur ſecundum ſe ipſa diuiſibilia, & non ſecundum accidens, neq; in his erit primum, vt in magnitudinibus. Sit. n. in qua eſt A B magnitudo: motum autem ſit ex B in C primum igitur ſi indiuiſibile erit B C, impartibilis impartibili erit coniunctum. Si verò diuiſibile, erit aliquid ipſo C prius, in quod mutatum eſt: & illo iterũ aliud, & ſic ſemper: propter id quod nullo modo deficit diuiſio quare non erit primum in quod mutatum eſt. Similiter autem eſt & in quantitatis mutatione etenim hæc in continuo erit. Manifeſtum igitur, quòd in ſola mutatione quæ ſecundum qualitatem eſt, contingit indiuiſibile per ſe eſſe.

Oſtẽdit idem ex parte rei in qua eſt motus. Præmittit tamen quod non ſimiliter ſe habet de eo } quod mutatur } vel vt melius dicatur } ſecundum quod mutatur } ſicut de tempore & mobili. Cum.n. ſit tria accipere in mutatione, ſcilicet mobile, quod mutatur, vt homo: & in quo mutatur, vt tempus: & in quod mutatur, vt album, horum duo ſcilicet tempus, & mobile, ſunt ſemper diuiſibilia. Sed de albo eſt alia ratio, quia album nõ eſt diuiſibile per ſe, ſed tam ipſum quàm omnia alia huiuſmodi ſunt diuiſibilia per accidens, in quantum ſcilicet illud cui accidit album, vel quæcunq; alia qualitas eſt, diuiſibile. Diuiſio autem alba per accidens, poteſt eſſe dupliciter. Vno modo ſecundum partes quantitatiuas, ſicut ſi ſuperficies alba diuidatur in duas partes: album, per accidens diuiſum erit: alio modo ſecundum intenſionẽ & remiſſionem. quod.n. vna & eadem pars ſit magis vel minus alba, non eſt ex ipſa ratione albedinis: quia ſi eſſet ſeparata, non diceretur ſecundum magis & minus: (ſicut neque ſubſtantia ſuſcipit magis neque minus) ſed eſt ex diuerſo modo participandi albedinem ex parte ſubiecti diuiſibilis. Prætermiſſo igitur hoc quod diuiditur per accidens: ſi accipiamus ea ſecundum quæ eſt motus, quæ diuiduntur per ſe & non per accidens, neque etiam in his erit primum, & manifeſtat hoc primo in magnitudinibus, in quibus eſt motus localis. Sit.n. magnitudo ſpatii, in quo eſt A B, & diuidatur in C, detur ergo quòd ex B in C aliquid primo moueatur. Aut igitur B C, eſt diuiſibile, aut indiuiſibile. Si indiuiſibile, ſequitur quod impartibile erit coniunctum impartibili, quia eadem ratione ſecũda pars motus erit impartibilis (ſic.n. oportet diuidere magnitudinem, ſicut & motum vt ſuprà de tẽpe dictum eſt) Si autẽ B C, ſit diuiſibile, erit accipere aliqd ſignũ prius, i. propinquius ipſi B quàm C, & ſic prius mutatur ex B I in illud quàm in C, & iterum illo erit accipere aliud prius, & ſic ſemper, quia diuiſio magnitudinis nõ deficit. Patet ergo quod non eſt accipere aliquod primum, in quod mutatum ſit in motu locali. Et ſimiliter manifeſtum eſt in mutatione quãtitatis, quæ eſt augmentum & decrementum: quia hæc & mutatio eſt ſm aliquod continuum. ſ. ſm quantitatem accreſcentem vel ſubtractam; quæ, cum ſit in infinitũ diuiſibilis, nõ eſt in ea accipere primum. Et ſic manifeſtum eſt, quod in ſola mutatione, quæ eſt ſm qualitatem contingit aliquid eſſe indiuiſibile per ſe. In quãtum tñ eſt diuiſibile per accidens, ſimiliter non eſt accipere primũ in mutatione tali. ſiue accipiat ſucceſſio mutationis in quãtum pars poſt partẽ alteratur. Manifeſtũ eſt.n. quod non erit accipere primã partẽ albi, ſicut nec

Diuiditur accidẽs quod libet ad diuiſionẽ ſubiecti in quo eſt ſecundũ partes quantitatiuas, & ſecũdum intenſionem, ac remiſſionẽ.

primam partem magnitudinis. ſiue accipiaẽ ſuccesſio alterationis, ſecundum ꝙ aliquid idem eſt albius vel minus album: quia ſubiectum infinitis modis poteſt variari ſecundum magis album & minus album. Et ſic motus alterationis poteſt eſſe continuus, & non habens aliquid primum.

Demonſtratio Tertia oſtendens idem quod ſuprà, ſumpta ex parte magnitudinis.

LECTIO VIII.

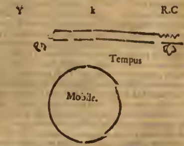
Quodcunque moueri, præcedere aliquod mutatũ eſſe & econuerſo, quibuſdam rationibus demonſtratur.

Cum autem omne, quod mutatur, in tempore mutetur,
A R G Y. *mutari verò in tempore dicatur & vt in primo, & vt per aliud, quo pacto in anno mutari dicitur, quia mutatur in die: id ſanè, quod mutatur, in quacunque eius temporis parte mutari, in quo primo mutatur, neceſſe eſt. id ita eſſe patet quidem, et ex definitione ipſius primi ſic. n ipſum antea deſcribebamus. Patebit autem & ex hiſce quæ deinceps dicemus. ſit enim tempus A B, in quo quippiam primo mouetur: atq; cùm omne tempus ſit diuiſibile, diuidatur in C in tempore igitur A C mouetur, aut non mouetur: & eodem modo rurſus in ipſo C B. Si igitur neutra in parte mouetur, in toto ſanè quieſcit impoſſibile eſt enim moueri ſi nullà in parte eius moueatur, ſin in altera tantum mouetur, non in A B tempore primo mouetur: per aliud enim in ipſo mouetur. Ergo quacunq; in parte temporis moueatur neceſſe eſt.*

T.c.30. *Quoniam autem omne quod mutatur, in tempore mutatur: dicitur autem in tempore mutari & ſicut primo, & ſicut ſecundum alterum, vt in anno, quia in die mutatur: in quo primo tempore mutatur id, quod mutatur & in quolibet huius neceſſe eſt parte mutari. Manifeſtum eſt*
T.c.31. *igitur & ex definitione: primum enim ſic diximus. Sed & ex his manifeſtum eſt. ſit enim in quo primo mouetur quod mouetur Y C, & diuidatur ſecundum k. omne enim tempus diuiſibile eſt. in Y k tempore igitur aut mouetur, aut non mouetur: & iterum in k C ſimiliter. Si igitur in neutro mouetur, quieſcet itaq; in toto moueri enim id, quod in nulla huius parte mouetur, impoſſibile eſt. ſi verò in altera ſolum mouetur, non vtique in primo mouetur, quod eſt Y K: ſecundum enim vtrunque motus eſt. Neceſſe eſt igitur, in quolibet ipſius Y k motum ipſum eſſe.*

Poſtquàm Philoſophus oſtendit qualiter ſit accipere primum in mutatione & qualiter non, hic oſtendit ordinem eorum, quę in motu inueniuntur adinuicem. Et primo pmittit quædam neceſſaria ad propoſitum oſtendendum: ſcdo oſtendit propoſitum, ibi {Oſtenſo aũt hoc.} Dicit ergo primo, quòd oẽ quod mutatur,
T.c.32. mutatur in tempore, vt ſupra oſtenſum eſt: ſed in tempore aliquo dicitur aliquid mutari dupliciter. vno mõ primo, & per ſe: alio modo ſecũdum alterum. i. ratione partis. ſicut dicitur aliquid mutari in anno, ꝙ mutatur in die. Hac ergo diſtinctione præmiſſa, proponit quod intendit probare. ſ. ſi aliqd mutaẽ primo in aliquo tpe neceſſe eſt ꝙ mutetur in qualibet parte illius temporis. & hoc probat dupliciter. Primo quidem ex definitione eius quod dicitur primum. Hoc. n. dicitur primo alicui conuenire, quod conuenit ei ẽm quamlibet ſuam partem, vt in principio Quinti dictum eſt. Scdo probat idẽ
per rationem. Sit. n. tps, in quo primo aliquid mouetur T.c.6.
Y k. & quia omne tempus eſt diuiſibile, diuidatur ẽm k: neceſſe eſt ergo dicere, ꝙ in parte tpis quæ eſt Y K, aut moueatur, aut non moueatur. & ſimiliter de parte quæ eſt K R. Si ergo detur ꝙ in neutra harum partium mouetur, ſequitur quòd neq; in toto Y R, moueatur, ſed quieſcat in eo: quia impoſſibile eſt ꝙ aliquid moueatur in tempore in cuius nulla parte mouetur. Si autem detur ꝙ in vna parte temporis moueatur, & non in alia, ſequetur quod non primo moueatur in Y K tẽpore. quia oporteret ꝙ ſecundum vtranq; partẽ moueretur, & non ſecundum alteram tantum. Neceſſe eſt ergo dicere, quòd moueatur in qualibet parte temporis, quod ex Y K. & hoc eſt quod demonſtrare volumus, ſcilicet in quo primo tẽpore aliquid mouetur, in qualibet parte eius mouetur. Secundo ibi.

Demonſtratio probans, quòd id quod mouetur primo in aliquo tempore: mouetur in quolibet parte illius temporis.

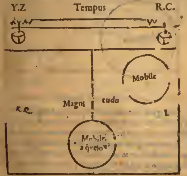
Hoc aũt demonſtrato. patet omne quod mouetur, prius A R G Y.
neceſſario motum eſſe. Nam ſi in A B tempore primo per F G ſpatium quippiam motum eſt: id quod æqua celeritate mouetur, ſimulq; incepit per dimidium in dimidio temporis erit motum. Quod ſi id tempore in eodem motum eſt per magnitudinem aliquam: et alterum per eandem neceſſe eſt eſſe motum. Quare motũ eſt id, vt diximus, quod mouetur.
Oſtenſo autem hoc manifeſtum eſt, quòd omne quod mo T.c.32.
uetur, neceſſe eſt motum eſſe prius. Si enim X R primo tempore per K L motum eſt magnitudinem: immediatè quod æquè velociter mouetur & ſimul inceptum eſt, medium erit motum. Si autem æquè velox in eodem tempore motum eſt aliquid, & alterum neceſſe eſt per eandem motum eſſe magnitudinem. quare erit motum prius quod mouetur.

Procedit ad principale propoſitum oſtendendum. Et circa hoc duo facit. Primo inducit demõſtrationes ad propoſitum oſtendendum: ſcdo concludit veritatẽ
determinatam ibi {Quare neceſſe eſt.} Circa primum Secũda. ſt.
duo facit. Primo oſtendit ꝙ ante omne moueri præcedit mutatum eſſe: ſecundo ꝙ econuerſo ante quodlibet mutatum eſſe præcedit moueri. ibi. {Non ſolum autem quod mutatur.} primum oſtendit tribus rationibus,
quarum prima talis eſt. Detur quòd in Y R primo tẽ- T.c.33.
pore, aliquod mobile motum ſit per K L magnitudinem: manifeſtum eſt, quòd ſi accipiatur aliud mobile æquè velox, quod ſimul inceptum eſt moueri cum ipſo in medietate tẽporis, motum erit per medium magnitudinis. cum ergo ſit æquè velox illud mobile, quod ponitur moueri p totam magnitudinem, ſequitur, quòd etiam ipſum in eodem tempore. ſ. medietate temporis Y R motum eſt iam per eãdem magnitudinem, quæ. ſ. eſt pars totius magnitudinis K L. ſequetur ergo, quòd illud quod mouetur, prius eſt mutatum. vt autem illud

quod

quod hic dicitur maniſeſtius intelligatur, conſiderandum eſt, ꝙ ſicut punctus nominat terminum lineæ, ita mutatum eſſe nominat terminum motus, quancunq; autem lineam vel partē lineæ accipias, ſemper eſt dicere, ꝙ ante conſumationem lineæ totius, ſit accipere aliquod punctum, ſecundum quod linea diuidatur. & ſimiliter ante quemlibet motum, & ante quācunq; partem motus, eſt accipere aliquod mutatum eſſe. Quia dum mobile eſt in moueri ad aliquem terminum, iam pertranſiuit aliqnod ſignum, reſpectu cuius iam dicitur mutatum eſſe. ſed ſicut pūctum infra lineam eſt in potentia ante lineæ diuiſionem, in actu autem, qn̄ iam linea eſt diniſa, cum punctum ſit ipſa lineæ diuiſio: ſimiliter hoc quod dico, mutatum eſſe, infra motum eſt in potentia, quando motus non ibi terminatur: ſed, ſi ibi terminetur, erit in actu. Et, quia qđ eſt in actu notius eſt eo quod eſt in potentia, ideò Ariſt. probauit, ꝙ illud, quod continuè mouetur iam mutatum, eſt aliqd per aliud mobile æquè velox, cuius motus iam terminatus eſt. Sicut ſiquis probaret ꝙ in aliqua linea eſſet punctum in potētia per hoc, ꝙ alia linea eiuſdem rationis eſſet diuiſa in actu. Secundam rationem ponit ibi.

Demonſtratio Prima probans, quòd ante omne moueri præcedit mutatum eſſe, ſumpta à magnitudine.

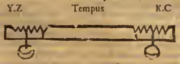

A R G Y. *Præterea, ſi in A B toto, vel quouis omnino tempore propterea motum dicimus quippiam eſſe quòd ipſius vltimum nunc accipimus: id eſt enim quod terminat: atq; inter ipſa nunc ſemper eſt tempus:) in cæteris etiam ſanè ſimili modo motum eſſe dicetur. Dimidij autem extremum, eſt ipſa diuiſio. quare & dimidio motum erit, & in quacunque omnino parte. Semper enim per diuiſionem continuo, tempus ab ipſis nunc terminatum euadit. Quod ſi omne tempus eſt diuiſibile: & id quod eſt inter nunc ipſa tempus eſt (vti diximus) omne profectò, quod mutatur, infinities eſt mutatum.*

T.c.53. *Amplius autem, & ſi in omni tempore quod eſt Y K motum eſſe dicimus, aut omnino in quolibet tempore: in accipiendo vltimum ipſius temporis, nunc: (hoc enim determinans eſt, & medium ipſorum nunc tempus eſt:) & in alijs ſimiliter dicetur motum eſſe. Medietatis autem vltimum, diuiſio eſt. quare & in medio motum erit: & omnino in qualibet partium ſemper enim ſimul cum diuiſione, tempus eſt determinatum ab ipſis nunc. Si igitur omne tempus diuiſibile eſt: medium autem ipſorum nunc tempus eſt: omne, quod mutatur, infinities mutatum erit.*

Tertia rō. Quæ talis eſt. In toto tempore Y K, vel in quocunq; alio, dicitur aliquid mutatum eſſe, per hoc, ꝙ accipitur vltimum nunc ipſius temporis: non ꝙ in nunc moueatur aliquid, ſed quia in nunc terminatur motus. Vñ hic non accipit mutatum eſſe pro eo, quod eſt aliqñ moueri, ſed pro eo quòd eſt terminari motum. Ideò autē neceſſe eſt terminari motum in vltimo nunc temporis menſurātis motum: quia ipſum nunc determinat tp̄s, id eſt terminus ipſius, ſicut punctum lineæ, & oportet omne tempus eſſe medium inter duo nunc, ſicut linea eſt inter duo pūcta. Quia ergo moueri eſt in tempore, ſequitur quòd motum eſſe ſit in nunc, quod eſt terminus temporis, & ſi ita eſt de motu, qui eſt in toto tēpore, oportet etiam ꝙ ſimiliter dicatur de partibus motus, quæ ſunt in partibus tp̄is. Iam. n. oſtēſum eſt, quod ſi aliquid mouetur primo in toto tp̄e, ꝙ mouetur in qualibet parte tp̄is. Quælibet autem pars temporis accepta terminatur ad aliquod nūc. oportet. n. ꝙ vltimū medietatis tp̄is ſit {diuiſio} .i. ipſum nunc, quod diuidit inter duas partes tēporis. Quare ſequitur, ꝙ illud, quod mouetur p totum, ſit prius motum in medio, propter nunc, quod determinat medium. Et eadem ratio eſt de qualibet alia parte temporis. Qualitercunq; n. diuidatur tp̄s, ſemper inuenietur quælibet pars tp̄is determinari à duobus nunc: & poſt primum nunc tp̄is menſurantis motum, quodcunq; aliud nunc accipiatur, in eo iam motum eſt: quia illud nunc, quodcunque accipiatur, eſt terminus temporis menſurantis motū. Quia igitur omne tp̄s diuiſibile eſt in tp̄e: & omne tempus eſt medium inter duo nunc, & in omni nunc, quod eſt vltimum temporis menſurantis motum, aliquid motu eſt, ſicut probatum eſt, ſequitur quòd oē quod mutatur ſit infinities mutatum: quia mutatū eſſe eſt terminus motus, ſicut punctum lineæ, & nunc tp̄is. Sicut ergo in qualibet linea eſt ſignare infinities punctum ante punctum, & in quolibet tp̄e infinities nunc ante nunc, propter hoc ꝙ vtrunq; eſt diuiſibile in infinitū, ita in quolibet moueri eſt ſignare infinities mutatum eſſe: quia motus eſt in infinitum diuiſibilis, ſicut linea & tempus vt ſupra probatum eſt. Tertiam rationem ponit ibi.

Demonſtratio Secunda probans idem quod antea, ſumpta à tempore.

Præterea, ſi id, quod continuè mutatur, & non eſt corruptum, neq; ceſſauit à motu aut mutari, aut eſſe mutatum in quocunque, neceſſe eſt vt mutetur: in ipſo autem nunc fieri nequit: in quocunque ſanè temporis puncto mutatum ſit ipſum, neceſſe eſt. Quare, ſi tempo is puncta ſint infinita, omne nimirum quod mutatur, infinities eſt mutatum. A R G Y.

Amplius autem, ſi id quod continuè mutatur, & non corrumpitur, neq; pauſat à mutatione aut mutari, aut mutatum eſſe neceſſe eſt in quolibet: in ipſo autem nunc non eſt mutari. neceſſe mutatum eſſe ſecundum vnumquodque ipſorum nunc. Quare, ſi ipſa nunc infinita ſunt, neceſſe eſt omne quod mutatur, infinitè mutatum eſſe.

Quæ talis eſt. Omne quod mutatur {ſi non corrumpitur, neq; pauſat à mutatione} .i. neq; deſinit moueri, quaſi continuè mutatum, neceſſe eſt quòd in quolibet nunc tēporis, in quo mouetur, vel mutetur, vel ſit mutatum: ſed in nunc nō mutatur, vt oſtenſum eſt: ergo neceſſe eſt, quòd in quolibet nunc temporis menſurantis motum continuum ſit mutatum. Sed in quolibet tempore ſunt infinita nunc: quia tunc eſt diuiſio temporis, & tempus eſt in infinitum diuiſibile; ergo omne, quod mutatur, eſt infinities mutatum. Et ita ſequitur, quòd ante omne moueri, ſit mutatum eſſe: non quaſi extra ipſum moueri exiſtens, ſed in ipſo, vt terminans aliquam partem eius: Secundo ibi.

A R G Y. *Non ſolum autem id, quod mutatur, neceſſe eſt eſſe mutatum: ſed etiam ipſum mutatum, prius mutetur neceſſe eſt:*

T.c.51. *Non ſolum autem quod mutatur neceſſe eſt mutatum eſſe: ſed etiam mutatum, neceſſe prius mutari.*

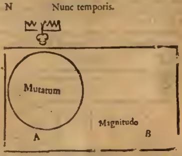
Probat quòd econuerſo, ante omne mutatum eſſe, præcedat mutari. Et primo ex parte temporis. Secundo ex
T.c.57. parte rei ſecundum quam eſt motus. ibi. {Amplius autem in magnitudine.} Circa primum tria facit. Primo proponit propoſitum. Secundo demonſtrat quoddam neceſſarium ad probãdum propoſitum. ibi. {Omne. n.
Infra. quod ex quodam.} Tertio inducit probationem prin-
T.c.56. cipalis propoſiti. ibi {Quoniam igitur.} Dicit ergo primo, quòd non ſolum omne, quod mutatur, neceſſe eſt mutatum eſſe iam: ſed etiam omne quod mutatũ eſt, neceſſe eſt prius mutari: quia mutatum eſſe eſt terminus eius quod eſt moueri. Vnde oportet quòd ante mutatum eſſe præcedat moueri. Secundo ibi.

A R G Y. *Omne nanque quod ex quopiam in quippiã eſt mutatum, in tempore eſt mutatum. ſit.n. in ipſo nunc ex A mutatum in B: in eodem igitur nunc, in quo eſt in A, mutatum nõ eſt, nam & in A, & in B ſimul eſſet. Ipſum nanque mutatum non eſſe in hoc ipſo, cum eſt mutatum, antea demonſtrauimus. Quod ſi in alio ſit mutatum: inter illa profectò mediũ tempus erit. Non ſunt.n. hærentia ipſius temporis puncta.*

Omne enim quod ex quodam in quiddam mutatum eſt, in tempore mutatum eſt. Sit enim in ipſo nunc ex A in B mutatum, ergo in eodem quidem nunc, in quo eſt in ipſo A, non mutatum eſt: ſimiliter neſſet in ipſo A & in B. Quod enim mutatum eſt, quando mutatum eſt quòd non eſt in hoc, oſtenſum eſt prius: ſi verò in alio eſt, in medio erit tempus. non enim coniuncta erant ipſa nunc.

Ponit quoddam neceſſarium ad propoſiti probationem, i. quòd omne quod mutatur ex quodam in quiddam, ſit mutatum in tempore. Sed aduerte quòd hic mutatum eſſe nõ eſt idem quod terminari motum. ſupra.n. oſtenſum eſt, quòd id temporis, in quo primo dicitur mutatum eſſe, eſt indiuiſibile. ſed accipitur hic mutatũ eſſe, ſecundum quòd ſignificat quòd aliquid prius mouebatur: quaſi dicat, omne, quod mouebatur, mouebatur in tempore. Et hoc probat ſic. Si hoc nõ eſt verum, ſit aliquid mutatum ex A in B, i. ex vno termino in alterum, in ipſo nunc: hoc poſito, ſequitur, quòd quãdo eſt in ipſo A, i. in termino à quo, in eodem nunc nondum eſt mutatum: quia iam ſupra oſtenſum eſt, quòd illud, quod mutatum eſt, quando mutatum eſt, non eſt in termino à quo, ſed magis in termino ad quem: ſequeretur ergo quòd ſimul eſſet in A & in B, oportet ergo dicere, quòd in alio nunc ſit in A, & in alio nunc mutatum ſit. Sed inter quælibet duo nunc eſt tempus medium, quia duo nunc non poſſunt eſſe ſibi coniuncta
Dubium, immediatè, vt ſupra oſtenſum eſt. Relinquitur ergo, quòd
An inter ter- omne quod mutatur, mutatur in tempore. Videtur au-
minos gene- tem id quod hic concluditur, habere inſtantiam in ge-
rationis, & neratione & corruptione, inter quarum terminos nõ
corruptio- eſt aliquod medium. Si.n. inter nunc, in quo eſt in ter-
nis ſit me- mino à quo, & inter nũc, in quo eſt in termino ad quẽ,
diũ tẽpus. ſit tempus medium, ſequetur quòd aliquid ſit mediũ
Lect. 17. inter eſſe, & non eſſe: quia in illo medio tempore, id
T.c.65. quod mutatur, neque eſſet ens, neque non ens. ſed, quia rõ, quæ hic ponitur demonſtratiua eſt, oportet id quod hic dicitur aliquo modo etiam in generatione & corruptione ſaluari: ita tñ, quòd aliquo modo etiã hmõi mutationes ſint momentaneæ, cum non poſſit eſſe aliquod medium inter extrema earum. Eſt igitur dicendum, quòd illud quod mutatur de non eſſe in eſſe, vel econuerſo, non eſt ſimul in non eſſe & eſſe, ſed ſicut in Octauo dicetur, non eſt dare vltimum inſtãs, in quo id quod generatur, ſit non ens: ſed eſt dare primũ inſtans in quo eſt: ita quòd in tpe præcedenti illud inſtans, eſt non ens. Inter tempus autem, & inſtans, quod terminat motum, non eſt aliquod medium: & ſic non oportet quòd ſit medium inter eſſe & nõ eſſe. Sed, quia tempus quod præcedit inſtans, in quo primo eſt quod generatur, menſurat aliquem motum: ſequitur quòd ſicut illud inſtans, in quo primo eſt quod generatur, eſt terminus præcedentis temporis menſurantis motum, ita incipe-
re eſſe eſt terminus præcedentis motus. Si ergo genera- T.c.44.
tio dicatur ipſa inceptio eſſendi, ſic eſt terminus motus, & ſic eſt in inſtanti. quia terminari motum, quod eſt mutatum eſſe, eſt, in indiuiſibili temporis vt ſupra oſtenſum eſt. Si autem generatio accipiatur ipſa inceptio eſſendi cum toto motu præcedente, cuius eſt terminus, ſic non eſt in inſtanti, ſed in tempore: ita quòd in toto tempore præcedenti eſt non ens illud quod generatur, & in vltimo inſtanti eſt ens. Et ſimiliter dicẽdum eſt de corruptione. Tertio ibi.

Demonſtratio probans, quòd omne quod mouetur mouetur in tempore.

Cum igitur in tempore ſit mutatum: tempus autem omne ſit diuiſibile: in dimidio ſanè mutatum eſt, & in dimidij dimidio rurſus, & ſic ſemper: quare antea mutabatur. A R G Y.

Quoniam igitur in tempore mutatum eſt: tempus autẽ Tex.c.56.
omne diuiſibile, in medio aliud erit mutatum, & iterum in illius medio aliud, & ſic ſemper, quare mutabatur prius.

Probat principale propoſitum tali ratione. Omne quod mutatum eſt, in tempore mutabatur, vt probatũ eſt: omne autem tempus eſt diuiſibile: quod autem in aliquo tempore mutatur, in qualibet parte illius temporis mutatur: ergo oportet dicere, quòd illud quod mutatum eſt in toto aliquo tẽpore, mutabatur prius in medietate temporis, & iterum in medietate medietatis: & ſic ſemper procedetur, propter hoc quod tempus eſt in infinitum diuiſibile. Ergo ſequitur, quod oẽ quod mutatum eſt, prius mutabatur: & ita ante omne mutatum eſſe præcedit mutari. Deinde cum dicit.

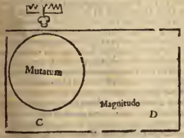
Præterea id, quod dictum eſt, in magnitudine magis eſt A R G.
manifeſtum, propterea quòd magnitudo continuum eſt, in qua mutatur, id quod mutatur. Sit enim ex C quippiam mutatum in D. Si igitur C D indiuiſibile ſit, partibus vacans, partibus profectò vacans hærebit. Quod ſi id fieri nequeat, medium ipſum magnitudinem eſſe neceſſe eſt, diuiſibileque eſſe in infinita. quare prius in illa mutatur. omne ergo mutatum prius mutari neceſſe eſt.

Amplius autem in magnitudine manifeſtius eſt, quod T.c.57.
dicitur, propter id quod continua eſt magnitudo, in qua mutatur id quod mutatur. Sit enim mutatum ex C in D: ergo ſi indiuiſibile eſt ipſum C D, impartibile erit impartibili coniunctum. Quoniam autem hoc impoſſibile eſt, neceſſe eſt magnitudinem eſſe quod inter eſt & in infinita diuiſibile. Quare ſemper in illa mutatur prius, neceſſe ergo, omne quod mutatum eſt, mutari prius.

Oſtendit

Oſtendit idem ratione accepta ex parte eius, ſecundum quod mutabatur. Et primo quantum ad motus qui ſunt in quantitate. Secundò quantum ad alias mu-
T.c.58. tationes.ibi §Eadem.n.demonſtratio eſt. § Dicit ergo primo. quòd hoc quod dictum eſt ex parte temporis communiter ad omnem mutationem, manifeſtius poteſt accipi ex parte magnitudinis: quia magnitudo eſt manifeſtior quàm tẽps: & magnitudo cõtinua eſt ſicut & tempus: & in ea aliquid mutatur.ſ.illud,quod mouetur ſecundum locum, vel quod mouetur ſecundum augmentum & decrementum. Sit ergo aliquid mutatum ex C in D.non autem poteſt dici, quòd totum qđ eſt C D, ſit indiuiſibile: qa oportet quòd C D ſit pars alicuius magnitudinis,ſicut mot',qui eſt ex C in D, eſt pars motus totius. Similiter enim diuiditur magnitudo & motus (vt ſupra oſtenſum eſt) Si autem aliquod indiuiſibile ſit pars magnitudinis, ſequitur quòd duo impartibilia erunt immediatè coniuncta,quod eſt impoſsibile (vt ſupra oſtenſum eſt) non ergo pót dici, ꝙ totum C D ſit indiuiſibile.Ergo neceſſe eſt,quòd id qđ eſt inter C & D, ſit quædam magnitudo, & per conſequens ꝙ in infinitum diuidi poſsit. Sed ſemper prius mutat in parte magnitudinis, quàm ſit mutatum per totam magnitudinem: ergo neceſſe eſt,omne qđ mutatum eſt,prius mutari; ſicut neceſſe eſt,ꝙ ante quamlibet magnitudinem totam, ſit pars eius. Secundo ibi.

Demonſtratio probans, quòd ante omne mutatum eſſe praecedit mutari.

ARGY. *Eadem eſt enim & hiſce,quæ non continua ſunt,demonſtratio, vt in contrarijs, & in hiſce, quæ contradictoriam ſubeunt oppoſitionem. Sumemus enim id tempus, in quo eſt mutatum, & eadem rurſus dicemus.*

T.c.58. *Eadem enim demonſtratio eſt, & in non continuis, vt in contrarijs, & contradictione. Accipiemus enim tempus, in quo mutatum eſt, & iterum eadem dicemus.*

Oſtendit quòd idẽ neceſſe eſt eſſe in illis mutationibus,quæ non ſunt ſm aliqua continua, ſicut de alteratione,quæ eſt inter cõtrarias qualitates: & de gñatione & corruptione,quæ ſunt inter cõtradictoriè oppoſita. Licet.n.in his non poſſit hoc demonſtrari ex parte rei ſm quam eſt motus, accipietur tñ tẽps, in quo ſunt huiuſmodi mutationes, & eodem modo procedetur.Sic igitur in tribus mutationibus.ſ.alteratione, & corruptione,& generatione,habet locũ ſola prima ratio: in alijs autem tribus.ſ.augmento, & decremento, & loci mutatione,habet locum vtraque. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quare mutetur ipſum mutatum,et mutatum ſit id quod mutatur, neceſſe eſt.atque mutati prius eſt ipſo mutatum eſſe, & mutatum eſſe, ipſo mutari, ac nunquam primum ſumetur. Cauſa autem huius eſt. partibus vacans non eſſe vacanti partibus hærens. In infinitum enim ipſa diuiſio proficiſcitur, vt in creſcentibus ac decreſcentibus intueri lineis, licet.*

Quare neceſſe eſt mutatũ omne mutari prius: & quod mutatur, mutatum eſſe. & eſt ipſo mutari, mutatum eſſe prius: ipſo autem mutatum eſſe,mutari, & nullo modo comprehenditur primum. Cauſa autem huius eſt,non eſſe impartibile impartibili coniunctum. In infinitum enim diuiſio eſt ſicut in his, quæ augmentantur & minuuntur lineis.

Concludit principale propoſitum.Et primo in communi: ſecundo ſpecialiter quantum ad generationem & corruptionem.ibi §Manifeſtum igitur. § Concludit T.c.56. ergo primo ex pręmiſſis,quòd neceſſe eſt omne mutatum, prius mutari: & quod mutatur prius eſſe mutatum.Et ſic verũ eſt dicere,quòd hoc ipſo quod eſt mutari, prius eſt mutatum eſſe.& iterum, hoc ipſo, quod eſt mutatum eſſe, eſt prius mutari.& ita manifeſtũ fit, quòd nullo modo comprehenditur aliquid primum. Et huiuſmodi cauſa eſt,quia in motu non coniungitur impartibile impartibili, ita quòd totus motus componatur ex impartibilibus: quia ſi hoc eſſet,eſſet accipere aliquod primum: hoc autem non eſt verum,quia motus eſt diuiſibilis in infinitum:ſicut etiam & lineæ,quę in infinitum diminuuntur per diuiſionem,& in infinitum augmentantur per additionem oppoſitam diminutioni: dum,ſ.quod ſubtrahitur ab vno, alteri additur,vt in Tertio eſt oſtenſum. Manifeſtum eſt.n.in linea,quòd ante quamlibet partẽ lineæ eſt accipere punctum in medio illius partis: & ante illud punctum medium eſt accipere aliquam partem lineæ,& ſic in infinitum.non tñ linea eſt infinita,quia añ primum pũctum lineæ non eſt aliqua pars lineæ.Et ſimiliter conſiderandum eſt in motu.quia,cum q̃libet pars motus ſit diuiſibilis,añ quamlibet partem motus eſt accipere indiuiſibile aliquod in medio illius partis, quod eſt mutatum eſſe, & ante illud indiuiſibile eſt accipere partẽ motus, & ſic in infinitum. Non tamen ſequitur quòd motus ſit infinitus: quia ante primum indiuiſibile motus non eſt aliqua pars motus. Illud tamen primum indiuiſibile non dicitur mutatum eſſe, ſicut nec primum punctum lineæ dicitur diuiſio. Secundo ibi.

Quæ cum ita ſint, patet neceſſe eſſe, & id quod eſt fa- A R G Y. *ctum, fieri prius, & id quod fit,antea factum eſſe modo diuiſibilia atq; continua ſint. Non tamen ſemper quod fit factum eſt prius. ſed interdum aliud: ceu illius aliquid, vt in ædibus, fundamentum. Similiter fit, & in eo quod corrumpitur, & corrupto ineſt.n. ei quod fit, & ei quod corrumpitur infinitum quoddam: quippè cùm cõtinuum ſit vtrunq;. & impoſſibile eſt,aut fieri non factum aliquid, aut factum eſſe, non fiens aliquid. Similiter & in ipſo corrũpi,atq; corruptum eſſe. Semper.n.corruptum eſſe,antecedit corrumpi, & corrumpi corruptum eſſe. Patet igitur,quòd id quod eſt factum,prius neceſſe eſt fieri: & id quod fit,antea factum eſſe.eſt.n.omnis magnitudo omneque tempus diuiſibile ſemper. Quare & in quocunque ſit, non erit in illo vt primo.*

Manifeſtum igitur,quoniam quod factum eſt,neceſſe eſt T.c.59. *fieri prius: & quod fit factum eſſe quæcunque diuiſibilia & continua ſunt.non tamen ſemper quod fit ſed aliud aliquando, vt illius aliquid, ſicut domus fundamentum. Similiter autem & in eo quod corrumpitur, & eo, quod corruptum eſt mox enim ineſt ei quod fit, & quod corrumpitur, cum ſit continuum infinitum quoddam. ſed non eſt fieri,niſi aliquid factum ſit prius,neq; factum eſſe,niſi fiat aliquid. ſimiliter autem & id corrumpi, & in corruptum eſſe. ſemper enim eſt ipſo corrumpi,corruptum eſſe prius, corrupto autem eſſe,corrumpi Manifeſtum igitur,quia quod factum eſt,neceſſe eſt fieri prius & quod fit, factum eſſe,omnis.n. magnitudo,& omne tempus,ſemper diuiſibilia ſunt. Quare in quocunque fit aliquid non erit vtique ſicut in primo.*

Oſtẽdit idem ſpecialiter in generatione & corruptione: Et hoc ideò, quia aliter ſe habet mutatum eſſe ad mutari in generatione & corruptione, & aliter in alijs. In alijs.n.mutatum eſſe,& mutari eſt ſm idem, ſicut alteratum eſſe,& alterari eſt ſecundum album. Nã alterari

eſt mutari ſecũdum albedinem, alteratum autem eſſe, eſt mutatum eſſe ſecundum albedinem. & idem dicendũ eſt in motu locali, & augmento, & decremento. Sed in generatione ſm aliud eſt mutatum eſſe, & ſm aliud mutari. nam mutatum eſſe eſt ſecundum formam: mutari verò non eſt ſm negationem formæ quæ non ſuſcipit magis & minus ſm ſe, ſed mutari eſt ſecundum aliquid adiũctum negationi, quod ſuſcipit magis & minus, quod eſt qualitas. Et ideò generatum eſſe eſt terminus eius, quod eſt alterari, & ſimiliter corruptũ eſſe. T.c.18. Et, quia motus denominatur à termino ad quem, vt in principio Quinti dictũ eſt, ipſum alterari, quia habet, duos terminos, ſ. formam ſubſtantialem, & qualitatem dupliciter nominatur, quia poteſt dici & alterari, & fieri & corrũpi. Et hoc modo accipit hic fieri & corrumpi, pro ipſo alterari ſm quòd terminatur ad eſſe vel nõ eſſe. Vnde dicit quòd illud § quod factum eſt, neceſſe eſt prius fieri, & illud, quod fit, neceſſe eſt factum eſſe: quęcunq; tamen ſunt diuiſibilia & continua. § Quod quidem ponit (vt Commentator dicit) ad excludendum quædam, quæ indiuiſibiliter fiunt abſq; motu continuo, ſicut intelligere & ſentire: quæ etiam non dicuntur motus niſi æquiuocè, vt in Tertio de Anima dicit. Vel põt dici aliter, ꝙ hoc Philoſophus addidit, vt accipiatur generatio cum toto motu continuo præcedente. ſed id, quod fit prius factum eſſe diuerſimodè inuenitur in diuerſis. Quædam. n. ſunt ſimplicia quę habent ſimplicem generationem, ſicut aer aut ignis. & in iſtis nõ generatur pars ante partem, ſed ſimul generatur & alteratur totum, & partes: & in talibus id, quod factũ eſt, ipſummet prius fiebat: & quod fit, ipſummet prius factum eſt, propter continuitatem alterationis præcedentis. Quædam verò ſunt compoſita ex diſſimilibus partibus, quorum pars generatur poſt partem, ſicut in animali prius generatur cor, & in domo fundamentũ, & in iſtis quod fit prius factum eſt, non ipſummet, ſed aliquid eius. Et hoc eſt quod ſubdit ꝙ § non ſemper id quod fit, prius ipſummet factum eſt, ſed aliqñ aliquid eius factum eſt, ſicut fundamentum domus. § Sed, quia oportet deuenire ad aliquam partem, quæ tota ſimul fit, oportet ꝙ in aliqua parte id, quod fit factũ, ſit ſm aliquem terminum acceptum in alteratione præcedenti. Sicut dum generatur animal iam factum eſt cor, & dum generatur cor, iam factum eſt aliquid, non quidẽ aliqua pars cordis, ſed aliqua alteratio facta eſt, ordinata ad generationem cordis. & ſicut dictum eſt de generatione, intelligendum eſt de corruptione. ſtatim. n. ei quod fit, & corrumpitur, ineſt quoddam infinitum, cũ ſit continuũ, quia ipſum fieri & ipſum corrumpi continuum eſt. Et ideò nõ eſt fieri, niſi vbi aliquid factum ſit prius, nec eſt aliquid factum eſſe, niſi fiat prius. Et ſimiliter dicendum eſt de corrumpi, & de corruptũ eſſe. ſemper. n. corruptum eſſe eſt prius ipſo corrumpi, & corrumpi eſt prius hoc, quod eſt corruptum eſſe. vnde manifeſtum eſt, quòd omne quod factum eſt, neceſſe eſt prius fieri, & omne quod fit, neceſſe eſt prius factũ eſſe aliquo modo. Et hoc ideò, qa omnis magnitudo, & omne tempus ſunt in infinitum diuiſibilia. Et ideò in quocunq; tempore fit aliquid, hoc non erit ſicut in primo, quia erit accipere partem priorẽ. Et hoc quod dictum eſt de generatione & corruptione, intelligendum eſt etiam de illuminatione, quæ eſt terminus motus localis corporis illuminantis ſicut generatio & corruptio eſt terminus alterationis.

Quod factũ eſt, prius fieri, vel factũ eſſe neceſſe eſt, quo modo intelligitur.

LECTIO IX.

Finitum & infinitum quo pacto ſimiliter in tempore, magnitudine, motu, ac mobili inuenitur, oſtenditur.

ARGY. *Cum autem omne quod mouetur, in tempore moueatur, in maioreque maiorem magnitudinem tranſeat, fieri profectò non poteſt, vt magnitudinem infinito in tempore tranſeat quicquam finitam, modo non per ipſam eandem ſemper, nec per aliquam eius partem, ſed per totam toto in tempore moueatur.*

*Q*Voniam autem omne, quod mouetur, in tempore mouetur, & in pluri maior magnitudo, in infinito tempore impoſſibile eſt moueri per magnitudinem finitam non eandem ſemper, & illius aliquid, quod mouetur, ſed in omni per omnem.* T.c.60.

Poſtquàm Philoſophus determinauit de diuiſione motus, hic determinat de finito & infinito in motu: ſicut. n. diuiſio pertinet ad rationem continui, ita finitũ & infinitum. Sicut autem ſupra oſtendit, quòd diuiſio ſimul inuenitur in motu, magnitudine, tempore, & mobili, ita oſtendit nunc idem de infinito. Vnde circa hoc tria facit. Primo oſtendit, quòd infinitum ſimiliter inuenitur in magnitudine, & tempore. Scđo ꝙ ſimiliter cum his inuenitur etiã in mobili. ibi § Demonſtratis. n. his, &c. § Tertio ꝙ ſimiliter inuenitur in motu. ibi § Qm̃ autem neq; finitum, &c. § Circa primum duo facit. Primo oſtendit, quòd ſi magnitudo eſt finita, tp̃s non poteſt eſſe infinitum. Secundo quòd econuerſo, ſi tempus eſt finitum, quòd magnitudo non poteſt eſſe infinita. ibi. § Eadem autẽ ratio, &c. § Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo probat propoſitum ibi. § Quod igitur ſi aliquid moueatur. § Primo ergo repetit duo, quæ ſunt neceſſaria ad propoſitum oſtendendum, quorum vnũ eſt, quòd omne, quod mouetur, in tempore mouetur. Secundum eſt, quod in pluri tempore ab eodem mobili, pertrãſitur maior magnitudo: Et ex his duobus ſuppoſitis intendit probare iterum, ſ. quod impoſſibile ſit in tempore infinito pertrãſire magnitudinem finitam. Quod m̃ ſic intelligẽdum eſt, quod nõ reiteretur illud, quod mouetur per eandẽ magnitudinem, aut per aliq̃ partem eius multoties: ſed ita quod in toto tempore moueatur per totã magnitudinem. Et addidit hoc, vt pręſeruaret ſe à motu circulari, qui eſt ſuper magnitudine finita, & m̃ poteſt eſſe in tempore infinito, vt ipſe dicet in Octauo. Secundo ibi. T.c.63 T.c.64. T.c.12. Infra.

Patet igitur ſi quippiam æqua moueatur celeritate, neceſſe eſſe finitam magnitudinem illud finito in tẽpore pertranſire. Sumpta nanque parte quæ menſurauerit totam, in tot æqualibus temporibus quot ſunt magnitudinis partes, totam illã profectò magnitudinem pertrãſibit. Quare, cum harum quæq; finitæ ſit quantitatis, & omnes numero ſint finitæ, tempus etiam ipſum profectò finitum erit. tantum enim toties erit, quantum eſt tempus partis toties repetitum, quot ſunt magnitudinis partes. ARGY.

Quod igitur ſi aliquid moueatur æque velociter, neceſſe eſt finitum infinito moueri manifeſtum eſt. Accepta. n. parte, quæ menſurabit totam, in æqualibus temporibus tantis, quot partes ſunt, per totam motum eſt. Quare quoniã hæ finitæ ſunt, & quantitate vnaquæque, & tot modis omnes, & tempus vtique erit finitum. Toties enim erit tantum, quantum tempus, quod eſt partis multiplicatiuum ſecundum multitudinem partium.

Probat propoſitũ. Et primo, ſi detur mobile quod æquè velociter moueatur per totam magnitudinem. Secundo, ſi non vniformiter & regulariter moueatur. T.c.62. ibi. § Sed ſi non ſit &c. § Dicit ergo primo, quòd, ſi ſit aliquod mobile, quod æquè velociter moueatur per totum, neceſſe eſt, quòd ſi pertranſit finitam magnitudinem, quod hoc ſit in tempore finito. Accipiatur enim vna pars magnitudinis: quæ menſuret totum, puta ſi tertia vel quarta pars magnitudinis. ſi ergo mobile æquè velociter mouetur per totum, & æque velox eſt, quod æquale ſpatium in æquali tempore pertranſit, ſequitur quòd in æqualibus temporibus, & tot quot ſunt partes magnitudinis pertranſeat mobile totam magnitudinem: puta ſi accepta ſit quarta pars magnitudinis, eam pertranſibit in aliquo tp̃e, & aliam quartam

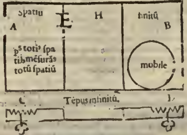
tam in alio tempore æquali. & ſic totam magnitudinē pertranſit in quatuor æqualibus temporibus. Quia ergo partes magnitudinis ſunt finitæ numero, & vnaquęque etiam eſt finita ſm quantitatem. & tot modis pertranſit omnes partes. i. in totidem temporibus æqualibus, ſequitur ꝙ totum tp̄s, in quo pertranſit totam magnitudinem, ſit finitum. Menſurabitur.n. à tempore finito: quia erit toties tm̄, quantum eſt tp̄s in quo pertranſit partem, quoties magnitudo tota eſt tanta quanta eſt pars: & ſic totum tp̄s erit multiplicatum ſm multiplicationem partium. Oē aũt multiplicatum menſuratur ab ſubmultiplici, ſicut duplū à dimidio: & triplū à duplo, & ſic de alijs. Tp̄s aũt quo pertranſit partem eſt finitum: q3, ſi detur ꝙ ſit infinitum, ſequetur quod in ęquali tpe pertranſeat totum & partem: qđ eſt contra id, ꝙ ſuppoſitum eſt. Et ſic oportet, ꝙ totum tp̄s ſit finitum, quia nullum infinitum menſurat̃ à finito. Sed, quia poſſet aliquis dicere ꝙ licet partes magnitudinis ſint æquales, & menſurent totā magnitudinem: tm̄ pōt contingere qđ partes tpis non ſunt æquales, ſicut q̇do non eſt æqualis velocitas in toto motu: & ſic tp̄s, quo mouetur per partem magnitudinis, non menſurabit tempus, quo mouetur per totā, Ideò conſequenter ibi.

ARGY. *Nihil autem intereſt, & ſi non æqua celeritate moueatur. Sit enim ſpatium quidem A B finitum, quod infinito in tempore pertranſiuit, tempus autem infinitum C D: Si igitur per priorem aliam alia partem motum eſſe neceſſe eſt, patet in priori temporis parte poſteriorique aliam, aliam ſue pertranſiuiſſe. ſemper enim maiori in tempore per aliam motum erit, idque non minus fiet ſiue æqua, ſiue non æqua celeritate mutetur: & ſiue intendatur motus, ſiue remittatur ſiue in eodem perſiſtat. Accipiatur itaq; pars aliqua ſpatij, quæ metietur A B, longitudinem totam atq; A E breuis deſignetur Hanc igitur aliqua in parte tranſiuit temporis infiniti, quippè cum impoſſibile ſit eam in infinito tempore tranſiiſſe, totum n ſpatium in infinito pertranſit. Et rurſus ſi aliam ſumpſero tantam quanta eſt ipſa A E, neceſſe eſt, & hanc eadem ratione finito in tempore tranſiiſſe & ſic vſq; ad vltimam proficiſcar. Cū igitur infiniti quidem nulla ſit pars, quæ metietur ipſum vt patet: fieri enim non poteſt vt infinitum ex finitis æqualibus, & inæqualibus conſtet: propterea quod ea quæ multitudine magnitudineq; ſunt definita ſiue æqualia ſiue inæqualia ſint, tandē aliquo vno poſſunt ſpatium autem finitum quantitate partis A E menſuretur, finito profectò in tempore, tale etiam mobile per magnitudinem A B finitam mouetur. Similiter, & de quiete dicendum eſt. Quare fieri non poteſt, vt idem vnumq́ue generetur ſemper vel corrumpatur.*

T.c.61. *Sed ſi non ſit æquè velociter, differt nihil. Sit.n. in quo A & B ſpatium finitum: quod motum ſit in infinito tempore, & tempus infinitum in quo C D. Si igitur neceſſe eſt prius alterum altero motum eſſe: hoc autem manifeſtum, quod temporis in priori & poſteriori alterum motum eſt. Semper.n. in pluri, alterum erit motum eſſe ſiue æquè velociter mutet, ſiue non æquè velociter mutet: & ſiue intendatur motus, ſiue remittatur ſiue maneat, nihil minus. Accipiatur igitur aliquid A B ſpatij quod ſit A E, quod menſurat A B. Hoc itaq́ue, infiniti in quodam factum eſt tempore: in infinito.n. non pōt eſſe: etenim in infinito eſt. Et iterum alterum iam ſi accipiamus quantum eſt A E, neceſſe in infinito tempore eſſe. omne enim in infinito, & ſic accipiendo. Quoniam aũt, infiniti quidem nulla pars eſt quæ mēſuret: (impoſſibile.n. infinitum eſſe ex finitis, & æqualibus & inæqualibus: propter id quod menſurantur finita multitudine & magnitudine à quodam vno, ſiue æqualia, ſiue inæqualia ſint: finita autem magnitudine nihil minus. ſpatium autem finitum quantis quæ ſunt A E menſuratur) ergo in finito tempore A B mouetur. Similiter autem, & in quiete. Quare neque fieri, neque corrumpi poſſibile eſt ſemper aliquid vnum & idem.*

Oſtendit quòd hoc nihil differt q̄rum ad propoſitū. Sit.n. A B ſpatium finitum, quod pertranſitū ſit in tempore infinito quod eſt C D. Neceſſe eſt aũt in oī motu; ꝙ prius pertranſeatur vna pars quàm altera: & hoc ēt manifeſtum eſt, quòd in priori parte tpis & poſteriori, altera & altera pars magnitudinis pertranſitur: & ita oportet quòd neq; duæ partes magnitudinis pertranſeantur in vna & eadem parte temporis, neq; quòd in duabus partibus temporis pertrāſeantur vna & eadem pars magnitudinis: & ſic oportet ſi in aliquo tempore pertranſita eſt aliqua pars magnitudinis, quòd in pluri tempore pertranſeatur non ſolum illa pars magnitudinis, ſed etiam cum hac & altera: & hæc indifferenter, ſiue ęquè velociter moueatur mobile, ſiue non: vel per hoc quòd velocitas ſemper magis ac magis intenditur, ſicut in motibus naturalibus: vel per hoc quòd magis & magis remittitur, ſicut in motibus violentis. His igitur ſuppoſitis, accipiat̃ aliqua pars ſpatij A B, quæ quidem pars ſit A E, & menſuret totum A B, ita ſ. quòd ſit aliquota pars eius vel tertia vel quarta. Hæc igitur pars ſpatij, pertranſita eſt in aliquo tempore finito. Non.n. poteſt dari quòd ſit pertranſita in tpe infinito, quia totum ſpatium pertranſitum eſt in tpe infinito, & in minori pertranſitur pars q̈ totum. Item accipiamus aliam partem ſpatij quæ ſit æqualis parti A E, & eadem rōne neceſſe eſt, quod hæc pars pertranſeatur in tempore finito, quia totum ſpatium pertranſitur in tempore infinito, & ſic ſemper accipiendo accipiam tot tp̄a finita, quot ſunt partes ſpatij, ex quibus conſtituetur totum tp̄s, in quo mouetur per totum ſpatium. (Impoſſibile eſt aũt ꝙ aliqua pars infiniti menſuret totum, neq; ſm magnitudinem, neq; ſm multitudinem, quia impoſſibile eſt quod infinitum cōſtet ex partibus finitis numero: quarum etiam vnaquæq; ſit finita quantitate: ſiue dicatur quòd illę partes ſint ęquales, ſiue ꝙ ſint inęquales: quia quæcunq; menſurantur à quodam vno, ſiue ſm multitudinem, ſiue ſm magnitudinem, oportet ea eſſe finita. Ideò autem dico multitudinem & magnitudinem, quia nihil minus menſuratur aliquid per hoc ꝙ habet finitam magnitudinem, ſiue partes mēſurantes ſint æquales ſiue inæquales. Qñ.n. ſunt ęquales, tunc pars menſurat totum & multitudine & magnitudine, quando verò ſunt inæquales, menſurat multitudine, ſed non magnitudine.) Sic ergo patet quòd omne tp̄s, quod habet partes finitas numero & quantitate, ſiue ſint æquales ſiue inæquales, eſt finitum. Sed ſpatium finitum menſuratur aliquibus finitis ex quantis contingit componi A B, & oportet eſſe æquales numero partes tpis, & partes magnitudinis, & quaſlibet eſſe finitas quantitate: ergo relinquitur quòd per totum ſpatium moueatur in tempore finito. Deinde cum dicit.

Demonſtratio, probans quòd ſi magnitudo eſt finita, quòd tempus infinitum eſſe non poteſt.

ARGY. *Eadem ſanè ratione probabitur, fieri etiam non poſſe vt finito in tempore quicquam, aut infinitam magnitudinem tranſeat: ſiue vniformiter, ſiue difformiter moueatur, aut quiete infinita quiescat. Sumpta namque temporis aliqua parte, quæ totum metietur tempus: in illa partem aliquam magnitudinis, non totam magnitudinem tranſit. Totam enim toto in tempore tranſit, & rurſus in alia parte æquali, partem aliam magnitudinis tranſit. & in vnaquaque ſimili modo ſiue æquales ſint primæ parti, ſiue etiam inæquales: nihil enim refert modo ſit quæq; finita. Patet enim exhauſto tempore, infinitam magnitudinem exhauſtam non fore: ſi ablatio fiat magnitudine numeroque finita. Quare non infinitam magnitudinem, finito in tempore tranſit. atque nihil intereſt altera ex parte tantum, an ex vtraque infinita ſit magnitudo, eadem enim ſemper accommodabitur ratio.*

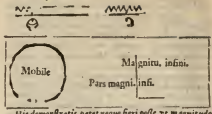
T.c.62. *Eadem autem ratio eſt et quòd neque in finito tempore per infinitum poſſibile eſt moueri, neque quieſcere, neque quod regulariter mouetur, neque quod irregulariter. Accepta enim quadam parte, quæ metietur totum tempus, in hac quantum aliquod tranſibit magnitudinis, & non totã. in omni.n.totam: & iterum in æquali aliam, & in vnoquoque, ſimiliter: ſiue æqualis erit, ſiue inæqualis ei, quæ eſt à principio. refert autem nihil, dummodò ſit vnaquæque finita. Manifeſtum.n.quòd finitum quoddã tempore, infinitum non aufertur finita diuiſione & quanto, & numero ablatione facta, tot modis. quare non tranſibit in finito tempore, infinitam. nihil autem differt, magnitudinem in altera, aut in vtraque eſſe infinitam: erit enim eadem ratio.*

Oſtendit quòd econuerſo, ſi tempus eſt infinitum, & magnitudo eſt finita. Et dicit quòd per eandem rationem poteſt oſtendi quòd infinitũ ſpatium non poteſt pertranſiri in tempore finito: neq; iterum poteſt quies eſſe infinita tempore finito. Et hoc indifferenter ſiue moueat aliquid regulariter, id eſt æquè velociter, ſiue non regulariter: quia ex quo tempus ponitur finitum, accipiatur aliqua pars temporis, quæ menſuret totum tempus, in qua mobile pertranſit aliquam partem magnitudinis, non autem totam: quia pertranſit in toto tempore, & iterum inęquali tempore pertranſit aliã partem magnitudinis: & ſimiliter pro vnaquaq; parte temporis accipietur aliqua pars magnitudinis: & hoc indifferenter, ſiue pars magnitudinis ſecundo accepta ſit æqualis primæ parti (quod contingit quando æquè velociter mouetur) ſiue ſit inæqualis (quod contingit quando non æquè velociter mouetur) hoc enim nihil differt, dummodò ponatur quòd quælibet pars magnitudinis accepta ſit finita. quod oportet dicere, alioquin tantum moueretur in parte temporis quantum in toto. Sic enim manifeſtum eſt, quòd per diuiſionem temporis aufertur totum ſpatium infinitũ per aliquam finitam ablationem: quia, cum tempus diuidatur in partes finitas æquales: & tot oporteat eſſe partes magnitudinis, quot temporis, ſequetur quòd ſpatium infinitũ conſumetur facta infinita ablatione: eo quòd tot modis oportet diuidi magnitudinem, ſicut & tẽpus: hoc autem eſt impoſſibile: ergo manifeſtum eſt, quòd infinitum ſpatium non pertranſitur in tempore finito. Et hoc indifferenter, ſiue magnitudo ſpatij ſit infinita ex vna parte, ſiue ex vtraque: quia eadem ratio eſt de vtroque. Deinde cum dicit.

Appoſuimus autem ſequentem figuram, quæ per litteram præcedentis, eorumque tam Ariſtotelis D. Tho. dicit, facilis patet intellectus.

Demonſtratio, probans, ſi tempus eſt finitum, quòd magnitudo non poteſt eſſe infinita.

Tempus finitum.

His demonſtratis, patet neque fieri poſſe, vt magnitudo infinita, finito in tempore tranſeat magnitudinem finitam cauſam ob eandem. In parte namque temporis, finita pars tra ſit, & in vnaquaque ſimili modo. Quo fit, vt tota in tempore finita tranſeat magnitudo. A R G. Y.

Demonſtratis enim his manifeſtum eſt, quòd neque finitam magnitudinem infinitum contingit tranſire in infinito tempore propter eandem cauſam. In parte enim temporis, finitam tranſibit, & in vnaquaque ſimiliter. Quare in omni finitam. T.c.63.

Oſtẽdit ꝙ infinitum & finitum ſimiliter inuenitur in mobili ſicut in magnitudine & tẽpore. Et circa hoc tria facit. Primo oſtendit ꝙ mobile non eſt infinitum, ſi tempus & magnitudo ſint finita. Secundo quòd mobile non eſt infinitum, ſi magnitudo ſit infinita, & tempus finitum. ibi § At verò neq; infinitum. § Tertio quòd mobile non poteſt eſſe infinitum, ſi magnitudo ſit finita, & tempus infinitum. ibi § Amplius autem & tempore. § Primum oſtẽdit duabus rationibus. circa quarum primam dicit, quòd demonſtratio ꝙ magnitudo finita non pertranſitur tempore infinito: neq; infinita finito, manifeſtum eſt ex eadem cauſa, ꝙ neque infinitum mobile poteſt pertranſire finitam magnitudinem in tempore finito. Accipiatur.n. aliqua pars temporis finiti, in illa parte ſpatium finitum pertrãſibit non totum mobile, ſed pars mobilis: & in alia parte temporis ſimiliter, & ſic de alijs: & ſic oportebit accipere tot partes mobilis, quot accipiuntur partes temporis. Infinitum autem non componitur ex partibus finitis, vt oſtenſum eſt, ergo ſequetur, ꝙ mobile qđ mouetur in toto tempore finito, ſit finitum. Secundam rationem ponit ibi. T.c 65. Sc̃a pars.

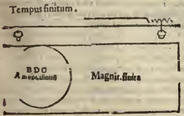
At verò, cum magnitudo finita non tranſeat finito in tempore magnitudinem infinitam, patet neque magnitudinem infinitam, longitudinem finitam tranſire. Nam, ſi infinita magnitudo finitam pertranſeat, & finitam infinitam tranſire neceſſe eſt. nihil enim intereſt vtra ſit ea, quæ mota cietur. vtroque namque modo, infinitam tranſit finita. Nam, cum A magnitudo infinita moueatur, erit aliqua pars eius finita, vt B, ſeu D C, & alia, atque alia rurſus, & ſic ſemper. Quare fiet, vt ſimul infinita per infinitam, & finita per infinitam ſit mota: nec enim fortaſſe fieri poteſt, vt aliter infinita per finitam ſit mota, quàm hoc pacto, vt finita tranſeat infinitam, vel latione pergendo per ipſam, vel metiendo. Quare cum hoc ſit impoſſibile, infinita ſanè finitam pertranſire non poteſt. A R G Y.

Quoniam autem finitam non tranſibit infinitam in finito tempore, manifeſtum eſt, ſic neq; infinitum finitum. ſi.n. infinitum finitum, neceſſe eſt & finitum infinitum tranſire. Nihil.n. differt quodlibet eſſe quod mouetur. vtrobique enim finitum pertranſibit infinitum. Cum.n. moueatur infinitum, in quo eſt A erit aliquid ipſius ſecundum B finitum, vt C D, & iterum aliud, & aliud, & ſemper ſic. Quare ſimul accidit infinitum motum eſſe per finitum & finitum tranſire infinitum. Neq; n. fortaſſis poſſibile eſt aliter infinitum moueri per finitum, quàm quòd finitum tranſeat infinitum, aut ita quòd feratur, aut metiatur. Quare, quoniam hoc impoſſibile eſt, non tranſibit infinitum finitum. T.c.64.

Et differt

Secunda ratio. Et differt hęc ſecunda ratio a priori, quia in priori aſſumebatur pro principio idem mediũ, ex quo ſuperius demonſtrabat: hic aũt accipitur pro principio ipſa cõcluſio ſuperius demonſtrata. Oſtẽſum eſt.n. ꝙ mobile finitum nõ poteſt pertranſire ſpatium infinitum in tẽpore finito. vnde manifeſtum eſt, quòd eadẽ ratione, nec mobile infinitum poteſt pertrãſire ſpatiũ finitum in tem pore finito. Quia, ſi infinitum mobile pertranſit ſpatium finitum, ſequitur ꝙ etiam finitum mobile pertranſeat ſpatium infinitum: quia, cum tam mobile quã ſpatium ſit quantum, datis duobus quãtis nihil differt quod eorũ moueatur & quod quieſcat. hoc.n. habebitur pro ſpatio, qđ quieſcit, & illud ꝓ mobili, quod mouetur. manifeſtum eſt.n. ꝙ quodcũq; ponatur moueri, ſequitur ꝙ finitum pertrãſeat infinitum. Moueatur. n. infinitũ, quod eſt A, & ſit aliqua pars eius finita q̃ eſt C D quando totum mouetur, hæc pars finita, erit ſecũdum aliquod ſignũ ſpatij. quod ſit B, & cõtinũato motu, iterũ alia pars infiniti mobilis fiet iuxta illud ſpatiũ & ſic ſemper. vnde ſicut mobile pertranſit ſpatium, ita ſpatium quoddam pertranſit mobile, in quantum ſucceſsiuè alternantur diuerſæ partes mobilis iuxta ſpatiũ Vnde patet, ꝙ ſimul accidit infinitum mobile moueri per infinitum ſpatium, & finitum tranſire infinitũ. nõ n. aliter eſt poſsibile ꝙ infinitum moueatur per ſpatiũ finitum, quã ꝙ finitum pertranſeat infinitũ: ita quòd finitum feratur per infinitum, ſicut quando mobile eſt finitum, & ſpatium infinitum: aut ita qđ ſaltem finitũ metiatur infinitum, ſicut cum ſpatium eſt infinitum, & mobile infinitum. tunc enim licet finitum non feratur per infinitum: tamen finitum menſurat infinitum, in quantum ſpatium ſit iuxta ſingulas partes mobilis infiniti. Quia hoc eſt impoſsibile, ſequitur quod infinitum mobile non pertranſit ſpatium finitum in tempore finito. Secundo ibi.

Demonſtratio probans quòd mobile in infinitum non poteſt pertranſire magnitudinem finitam in tempore finito,

A R G Y. *At verò nec infinita infinitam, finito in tempore tranſit. Nam ſi tranſit, & infinita finitam ſanè tranſibit. Ineſt enim in infinita, finita.*

T.c.65. *At verò neq; infinitum finito tempore tranſibit infinitum ſi.n. infinitum, & finitum: ineſt.n. infinito finitum.*

Oſtendit ꝙ non poteſt eſſe mobile infinitum, ſpatio exiſtente infinito & tempore finito. Et hoc eſt quod dicit quòd infinitum mobile non pertranſit infinitum ſpatium in tẽpore finito. In omni enim infinito eſt aliquid finitum. ſi ergo mobile infinitum pertranſeat ſpatium infinitum in tempore finito, ſequitur quòd pertranſeat ſpatium infinitum in tempore finito, quod eſt contra præoſtenſa. Tertio ibi.

A R G Y. *Præterea, & tempore ſumpto, eadem demonſtratio erit. Amplius autem & tempore accepto, eadem erit demonſtratio.*

Dicit quòd eadem demonſtratio erit ſi accipiatur tẽpus infinitum, & ſpatium finitum: quia, ſi pertranſit infinitum mobile finitum ſpatium in tempore infinito, ſequitur quòd in aliqua parte temporis finiti pertranſeat aliquam partem ſpatij: & ita infinitum pertranſibit finitum in tempore finito, quod eſt contra præoſtenſa. Deinde cum dicit.

Cum nec igitur infinitum finita: nec infinita finitam nec etiam infinitam infinita finito in tempore tranſeat, patet neque motum infinitum in tempore fore finito. Quid enim intereſt motus an magnitudo ſit infinitum? nam ſi vtrumuis fuerit infinitum, & alterum infinitum eſſe, neceſſe eſt. Omnis enim latio eſt in loco. A R G Y.

Quoniam autem nec finitum infinitum tranſibit, neque infinitũ finitum; neq; infinitum infinito tẽpore mouetur, manifeſtum eſt, quòd neq; motus erit infinitus in finito tempore Quid n. differt motum, aut magnitudinem infinitum facere? Neceſſe.n. ſi vnum infinitum eſt, & alterũ infinitum eſſe omnis.n. loci mutatio in loco eſt. T.c.66.

Oſtendit ꝙ finitum & infinitum ſimiliter inuenitur in motu, ſicut in præmiſsis, & dicit, qđ quia finitũ mobile nõ pertrãſit ſpatium infinitum, nec infinitum mobile, infinitum ſpatium: neque infinitũ mobile infinitũ ſpatiũ in tempore finito: ſequitur ex his, ꝙ non poſsit eſſe motus infinitus in tempore finito. Quantitas enim motus accipitur ſecundum quantitatem ſpatij: vnde non differt motum dicere infinitum, aut magnitudinem: neceſſe eſt enim ſi vnum eorum fuerit infinitum, & alterum infinitum eſſe: quia non poteſt eſſe aliqua pars loci mutationis extra locum.

L E C T I O. X.

Sicut in motu & eo quod mouetur primum non datur, ita, & in quiete & eo quod quieſcit primum non dari, oſtenditur.

Cùm autem id omne moueatur, aut quieſcat quod aptũ eſt moueri, quando, & vbi, & quemadmodum aptum eſt, ipſum profectò ſtans. cum ſtat, moueri neceſſe eſt. Nam ſi non mouetur quieſcit: at fieri non poteſt, vt ad quietem proficiſcatur id, quod quieſcit. A R G Y.

Quoniam autem omne aut mouetur, aut quieſcit quod aptum natum eſt, quando aptum eſt, & vbi quo. & ſic neceſſe, omne quod ſtat, cùm ſtat moueri. ſi enim non mouetur, quieſcet: ſed non contingit quieſcere quiens. T.c.67.

Poſtq̃ Philoſophus determinauit de ijs, quę pertinẽt ad diuiſionẽ motus, hic determinat de ijs, quę pertinẽt ad diuiſionẽ quietis. Et quia ſtatio eſt generatio quietis, vt in Quinto dictum eſt, primo determinat ea quæ pertinent ad ſtationem. Secundo ea quæ pertinent ad quietem. ibi § Neq; igitur quieſcens &c. § Circa primum T.c.72. tria facit. Primo dicit ꝙ omne qđ ſtat mouetur. Secun T c.60. do qđ omne qđ ſtat, ſtat in tpe, ibi § Hoc autẽ demon T.c.70. ſtrato. § Tertio oſtendit quòd primum dicatur in ſtatione. § In quo aũt tẽpore. § Primo oſtendit ſic. Omne qđ natum eſt moueri, eo tempore quando natum eſt moueri, & ſecundum illud, & eo modo pro vt natum eſt, oportet ꝙ moueatur, vel quieſcat: ſed illud qđ ſtat, i. tendit ad quietẽ, nondum quieſcit, quia contingeret, quòd aliquid ſimul quieſcens, i. in quietem tẽdens, quieſceret. i. in quiete eſſet: ergo omne quod ſtat. i. in quietem tendit, mouetur quando ſtat Secundo ibi.

Quo demonſtrato. patet neceſſe eſſe & in tempore ſtare. Omne nanq; quod mouetur, in tempore ſanè mouetur: ipſum autem ſtans moueri oſtendimus. quare neceſſe eſt in tẽpore ſtare. prætereà ipſum celerius ac tardius in tempore dicimus eſſe: ſit vt tardius atq; celerius ſtetur. A R G Y.

Hoc aũt demonſtrato manifeſtum eſt quod in tempore neceſſe eſt ſtare. Quod.n. mouetur, in tẽpore mouetur: quod autem ſtat oſtenſum eſt moueri: quare neceſſe eſt in tempore ſtare. Amplius autem, ſi velocius, & tardius in tempore dicimus, ſtare autem eſt velocius, & tardius. T.c.68.

Probat

Probat ꝙ omne quod ſtat, ſtat in tpe, duabus ratiobus quarum prima eſt talis. Omne quod mouetur, mouetur in tempore, vt ſupra probatum eſt: ſed omne qđ ſtat, mouetur, vt nũc probatũ eſt: ergo omne quod ſtat ſtat in tpe. Secunda ratio eſt, quia velocitas, & tarditas determinantur ſecundum tempus: ſed cõtingit aliquid velocius, & tardius ſtare, id eſt, in quietem tẽdere: ergo omne quod ſtat, ſtat in tempore. Tertio ibi.

ARGY. *At verò id quod ſtat, ſtet quaecunq; in parte temporis eius, in quo primo ſtatur, neceſſe eſt. Tempore nanque diuiſo, ſi neutra in parte ſtat, neque toto profectò in tẽpore ſtat. quo fit vt non ſtet idipſum quod ſtat. Sin in altera non in toto ſtat primo in hoc.n. per aliud ſtat, vt de eo quod mouetur antea diximus.*

T.c.70. *In quo autem tempore primo id, quod ſtat, ſtat, in quouis huius neceſſe eſt ſtare. Diuiſo enim tempore ſi quidem in neutra partium ſtat, neque in toto: quare neque vtique ſtat quod ſtat. ſi verò in altera, non in primo toto ſtatum eſt. Secundum.n. vtrunq; in hoc ſtatur ſicut dictum eſt, & in eo quod mouetur, prius.*

Oſtendit qualiter dicatur primum in ſtatione. Et circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit qualiter dicatur aliqđ ſtare in aliquo tempore primo, ſecundum quòd primũ opponitur ei quod dicitur ſecundum partẽ. Secundo
Infra. oſtendit quod in ſtatione non ẽ accipere aliquã primã partem ibi. {Sicut aũt qđ mouetur.} Dicit ergo primo, quod, ſi in aliquo tẽpore dicatur aliquid ſtare primo & per ſe & nõ ratione partis, neceſſe eſt quòd ſtet in qualibet parte illius tẽporis. Diuidatur enim tẽpus in duas partes; & ſi dicatur, quod in neutra parte ſtet, ſequeť ꝙ in toto non ſtet, in quo tamẽ ponebatur ſtare ergo ſtãs non ſtat. Neq; etiam poteſt dici ꝙ in altera tantũ parte ſtet: quia ſic non primo ſtaretur in toto tpe ſed ſolũ ratione partis. vnde relinquitur quod ſtet in vtroque. Sic enim dicitur primo ſtare in toto, quia ſtat in vtraque parte, ſicut dictum eſt ſupra de eo quod mouetur. Secundo ibi.

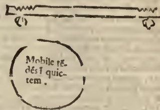
ARGY. *Vt autem non eſt quicquam in quo primo mouetur id quod motum eſt, ſic neq; quicquã eſt in quo ſtat id primo quod dicimus ſtare. Neq;.n. ipſius moueri: neq; ipſius ſtare quicquã eſt primũ. ſit n. id, quod primo ſtat A B literis deſignatũ. hoc igitur vacare partibus impoſſibile eſt. non eſt.n. in eo motus quod partibus vacat, proptereà quod id quòd mouetur motum eſſe, neceſſe eſt. Id verò quod ſtat, moueri iam demonſtrauimus. Quod ſi diuiſibile eſt, quacunq; in parte ipſius ſtat. Hoc.n. prius oſtendimus: in quo (inquam) primo quippiam ſtat. in eius hoc parte quacunque ſtare. Cũ igitur tempus ſit id, in quo primo ſtat, & non indiuiduum: omne verò tempus in infinitum ſit diuiſibile: non eſt profectò id, in quo primo ſtatur.*

T.c.71. *Sicut autem quod mouetur non eſt in quo primo mouetur, ſic vtique neque in quo ſtat id quod ſtat. Non.n. in ipſo moueri, neq; ſtare aliquid eſt primũ. ſit.n. in quo primo ſtat in quo A B. Hoc quidem impartibile non contingit eſſe: motus.n. non eſt in impartibili, propter id quod motum eſt aliquid ipſius. Quod autem ſtat demonſtratum eſt moueri. At verò, ſi diuiſibile in qualibet ipſius partium ſtat. Hoc n. oſtenſum eſt prius, quòd in quo primum ſtat, in quolibet illius ſtat. Quoniam ergo tempus eſt in quo primo ſtat, & non atomum eſt. omne autem tempus in infinitum partibile, non erit in quo primo ſtatur.*

Oſtendit quod non eſt accipere aliquam primam partem temporis, in qua aliquod mobile mouetur, ita etiam eſt in ſtatione: quia neque in ipſo moueri, neque in ipſo ſtare põt eſſe aliqua prima pars. Quod, ſi cõcedatur, ſit prima pars temporis in qua ſtat A B, quæ quidem non poteſt eſſe impartibilis, quia oſtenſum eſt ſupra ꝙ motus non eſt in impartibili temporis, eo qđ ſemper quod mouetur, iam per aliud motum eſt vt ſupra oſtenſum eſt. Demõſtratum eſt etiam nunc, ꝙ omne quod ſtat, mouetur. vnde relinquitur, ꝙ A B ſit diuiſibile. ergo in qualibet parte eius ſtat. Iam. n. oſtenſum eſt, ꝙ quãdo in aliquo tempore dicitur ſtare primo, & per ſe, & nõ ratione partis, in qualibet parte illius ſtat: ergo, cum ſit pars prior toto non erat A B primum, in quo ſtat. Et, quia omne illud, in quo ſtat eſt tempus: & non eſt aliquid indiuiſibile tẽporis: omne autem tempus eſt diuiſibile in infinitum: ſequitur ꝙ non erit accipere primum, in quo ſtetur. Secundo ibi.

Demonſtratio, oſtendens quòd non eſt accipere primum temporis in ſtatione mobilis.

A Primum temporis B Tempus.

Neq; igitur id eſt in quo primo quieſcens ipſũ quieuit. In eo nanq; non quieuit, quod partibus vacat, quia non eſt in indiuiduo motus. In quo verò quieſcit quippiã, in eo etiã & mouetur. tunc.n. quieſcere quippiam dicimus, quãdo & in quo eſt aptum vt moueatur. & non mouetur. Præterea tunc quieſcere quippiam dicimus, cum ſimiliter nunc ſeſe habet, & prius, non vno quodam ſed duobus hoc minimis diiudicantes. quare id in quo quieſcit, partibus non vacabit. Quod ſi partibile eſt, tempus erit profectò, atq; in quauis ipſius parte quieſcet. Sic.n. hoc oſtẽdetur, vt & in prioribus eſt demonſtratum. Quare nihil erit & in hoc primũ: eſt autem huius hac cauſa, omne (inquam) quieſcere, atque moueri in tempore: Tempus verò nullum eſſe primum neq; magnitudinem neque omnino continuum, cũ omne ſit diuiſibile in infinitum, vt patuit. ARGY.

*Neq; igitur quieſcens cum primo quieuit. eſt. In impartibili.n. non quieuit, propter id quod non eſt motus in atomo. In quo autem eſt quieſcere. & moueri. Tunc n. dicimus quieſcere quando, & in quo aptum natum eſt moueri non mouetur quod aptum natum eſt. Amplius autẽ id dicimus quieſcere, cum ſimiliter ſe habeat nunc vt prius, tanquam non vno quodam iudicantes ſed duobus minimis. quare non erit in quo quieſcit, impartibile. Si verò partibile tempus vtique erit, & in qualibet partium iſtarum quieſcit. eodem n. modo demonſtrabitur quo & in prioribus. Quare nullum erit primum. * hæc autem cauſa eſt, quia quieſcit quidem, & mouetur omne, in tempore. Tempus autem non eſt primum, neq; magnitudo neq; omnino vllum continuum. omne.n. continuum in infinita diuiſibile.* T.c.73: T.c.73. * a. l. huius autẽ cauſa.

Oſtendit idem de quiete. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ non eſt accipere primum in quiete. Secundo ponit quãdam conſiderationem per quam motus à quiete diſtinguitur ibi {Qm̃ autem omne quod mouetur.} Et quia eadem ratio eſt, quare nõ ſit primũ in motu, ſtatione, & quiete: ideo ex his quæ ſupra dicta ſunt de motu, & ſtatione, cõcludit idem in quiete. & dicit ꝙ non eſt accipere aliquod primum, in quo quieſcens quieuerit. Et ad hoc probãdum reſumit quoddã quod ſupra probatum eſt. ſ. ꝙ nihil quieſcat in impartibili temporis, & reſumit etiam duas rões, quibus hoc probatum eſt. quarum prima eſt, ꝙ motus nõ eſt in indiuiſibili temporis. In eodẽ autem eſt quieſcere & moueri: T.c.74.

ueri:quia nō dicimus quieſcere, niſi quādo id quod aptum natum eſt moueri, non mouetur tunc quādo aptū natū eſt moueri, & ſecundum id, ſecundum quod natū eſt moueri: puta qualitatem aut locum aut aliquid huiuſmodi. Vnde reliquitur ꝙ nihil quieſcat in impartibili tpis. Secūda ratio eſt. quia tunc dicimus aliquid quieſcere, quādo ſimiliter ſe habet nunc ſicut prius: ac ſi non diiudicemus quietem per aliquod vnum tm̄ ſed per comparationē duorum ad inuicem, ex eo, ſ. quòd ſimiliter ſe habet in duob. ſed ī impartibili nō ē accipere nunc, & prius neque aliqua duo: ergo illud temporis in quo quiſcit aliquid, non eſt impartibile. Iſto autem probato, procedit vlterius ad principale ꝓpoſitū oſtēdendum. Si. n. illud, in quo aliquid quieſcit eſt partibile habens in ſe prius & poſterius, ſequitur qđ ſit tempus. (Hæc. n. eſt ratio: temporis,) & ſit eſt tempus oportet ꝙ in qualibet partium eius quieſcat. Et hoc demōſtrab.tur eodem modo, ſicut & ſupra monſtratū eſt in motu & ſtatione: quia. ſ. ſi nō quieſcit in qualibet parte, aut ergo in nulla, aut in vna tm̄. ſi in nulla, ergo neq; in toto ſi in vna tm̄, ergo in illa primo & non in toto. Si verò in qualibet parte tēporis quieſcit, nō erit aliquid accipere primū in quiete, ſicut neque in motu. & huius cauſa eſt quia vnūquodq; quieſcit, & mouet̄ in tpe. Sed in tpe non eſt accipere aliqđ primū, ſicut neq; in magnitudine, neq; in aliquo cōtinuo pp hoc ꝙ oē continuū diuiſibile eſt in infinitū, & ſic ſemper eſt accipere partē minorē parte. Et inde eſt ꝙ neq; in motu, neq; in ſtatione neq; in quiete eſt aliquid primum. Secundo ibi.

ARG Y. *Cùm autem omne, quòd mouetur, in tempore moueatur, atque ex quopiam in quippiam mutetur: impoſſibile eſt eo in tempore, quo per ſe quippiam mouetur, & non in aliquo illius, ipſum in aliquo primo eſſe.*

T.c.74. *Quoniam aūt omne quod mouetur, in tempore mouetur & ex quodam in quiddam mutatur: in quo tempore mouetur ſecundum ſe, & non quia in illius aliquo, impoſſibile eſt tunc ſecundum aliquid eſſe primum, quod mouetur.*

Ponit quādā cōſiderationē, per q̄ diſtinguitur id, qđ mouet̄, ab eo qđ quieſcit. Et primo ponit eā. Secundo probat ibi. Quieſcere. n. eſt. ❡ Circa primum præmittit duas ſuppoſitiones. Quarū vna eſt, qđ oē, quod mouet̄. mouet in tpe. Secūda eſt, qđ omne quod mutat̄. mutatur ex vno termino in aliū. Ex his duo us intendit concludere tertiū. ſ. ꝙ ſi accipiatur aliqđ mobile, quod primo, & per ſe moueatur, & non ſolū rōne ſuę partis, impoſſibile ē quod ſit ſm aliquid vnū idē illius rei, in qua eſt motus vt puta in vno, & eodē loco, vel in vna & eadem diſpōne albedinis in aliquo tpe: ita ꝙ accipiamus in tpe eſſe & ſm ſe, & nō rōne alicuius quòd in tēpore ſit. Ideo aūt oportet qđ accipiat̄ mobile ❡ qđ primū mouet̄: ❡ quia nihil ꝓhibet aliquid moueri ſm partem: & tñ ipſum manet ꝑ totū tēpus in vno, & eodē loco, ſicut cū homo ſedēs mouet pedē. Ideo aūt dixit ex parte tpis ❡ in vno tpe mouetur ſm ſe & nō quo illius aliquo: ❡ q̄a aliquid dum mouetur, poteſt dici qđ eſt in aliquo vno & eodē loco in tali die. Sed hoc dr̄, quia fuit in illo loco nō in toto die, ſed in aliquo nūc illius diei. Secūdo ibi.

ARG Y. *Quieſcere nanq; quippiā eſt in aliquo eodem, & ipſum, & partem ipſius quāq; tempore quodam eſſe. Sic. n. quieſcere dicimus, cum in alio nunc atq; alio verè dicere licet ipſum in eodem, parteſq; ipſius eſſe. Quod ſi. i. quieſcere non ſit profectò, vt id quod mutatur in aliquo ſit totū ipſo tēpore primo. Eſt. n. diuiſibile tēpus omne. Quare alia in parte ipſius atq; alia verè dicere licebit, in eodem, & ipſam, & quāq; partem ipſius eſſe. Quod ſi nō ſit hoc pacto in aliquo ſed vno in temporis puncto, nō erit in aliquo profectò tempore vllo: ſed in temporis tantummodo fine. In ipſo verò nunc eſt quidem ſemper in aliquo non tamen quieſcit. In ipſo nanq; nunc neq; moueri quicquam, neq; quieſcere poteſt.*

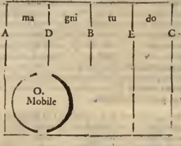
Sed verum quidem eſt in ipſo nunc non moueri, atque in aliquo eſſe. In tempore autem vt quieſcens eſſe nō poteſt eueniret enim vt id quod fertur, quieſcat.

Quieſcere. n. eſt eo quòd in eodem ſit tempore quodam, & ipſum, & partium vnaquaque. ſic. n. dicimus quieſcere, cum in alio, & in alio ipſorum nunc, verum ſit dicere quòd in eodem, & ipſum, & partes ſunt. Si aūt hoc eſt quieſcere nō contingit quod mutatur ſecundum aliquid eſſe totum ſecūdum primum tēpus tēpus enim diuiſibile omne. Quare in T.c.133. *alia, & alia ipſius parte verum erit dicere, quòd in eodem ſit ipſum, & partes. Si. n. non ſic eſt, ſed in vno ſolo nunc, nō erit tempus vllum ſecundum aliquid, ſed ſecundum terminum temporis. In ipſo aūt nunc eſt, quod ſemper ſecundum* Nō moueri *aliquid manens, non tamen quieſcit. Neque. n. moueri, ne-* nec quieſce *que quieſcere eſt in ipſo nunc. Sed non moueri quidem eſt ve-* re eſt in ipſo nunc. *rum in ipſo nunc, & eſſe ſecundum aliquid, in tempore autem non contingit eſſe ſecundum aliquid quieſcens: accidet. n. quod fertur quieſcere.*

Probat ꝓpoſitū, & dicit, qđ ſi id qđ mutatur, ſit ꝑ totū aliquod tēpus in aliquo vno, & eodē, puta in vno loco, ſequit̄ qđ quieſcat pp hoc qđ in quodā tpe eſt in vno, & eodem loco, & ipſū & quælibet pars eius. & iam ſupra dictū eſt, qđ hoc ē quieſcere, cū verū ſit, dicere de aliquo quod ipſū & partes eius sūt in vno & eodē in diuerſis nūc. Si ergo hæc eſt definitio eius, quod eſt quieſcere, & non cōtingit aliquid ſimul quieſcere & moueri, ſequitur, ꝙ nō cōtingat id, quod mouetur eſſe totū ❡ ſm aliquid ❡. i. in aliquo, puta in vno & eodē loco ❡ ſm primum tempus ❡. ſ. ſm aliquod totū tēpus, & non tm̄ ſecundum aliquid eius. Et quare hoc ſequatur, oſtēdit: quia omne tps eſt diuiſibile in diuerſas partes, quarum vna eſt prior altera. vnde, ſi per totū tēpus ſit in aliquo vno, verū erit dicere, ꝙ in alia & in alia parte tpis ipſū mobile & partes eius ſint in vno & eodē, puta loco, ꝙ eſt quieſcere. Quia, ſi dicatur ꝙ nō eſt in diuerſis partibus tpis in vno & eodē, ſed ſolū in vno, & eodē eſt per vnum nunc, non ſequitur ꝙ ſit tēpus in quo eſt ❡ ſm aliquid ❡. i. in aliquo vno & eodē, ſed ꝙ ſit in vno & eodem ❡ ſecundū terminū tpis ❡. i. ſecūdū nunc. Licet aūt ex hoc ꝙ eſt aliquid eſſe in tpe in vno, & eodem, ſequatur ꝙ quieſcat: hoc tñ non ſequitur de nunc, ſi ſit ibi in vno ſolo nunc: quia omne, quod mouetur in quolibet nūc tps in quo mouetur ſemper manens ❡. i. exiſtens ſecūdum aliquid rei in qua eſt motus, puta ſm locū aut qualitatem, aut quantitatē, non tñ quieſcit, quia iā oſtēſum eſt, ꝙ neq; quieſcere neque moueri cōtingit in ipſo nunc. Sed verum eſt dicere, ꝙ in ipſo nūc aliquid nō mouetur, & quòd in ipſo nunc, eſt alicubi, vel ſecūdum aliquid, vel etiā illud quod mouetur. Sed non cōtingit illud, quod mouetur, eſſe quieſcens in tempore ſecūdū aliquid: acciderer. n. ꝙ aliquid, dū fertur, quieſceret ꝙ eſt impoſſibile. Reliquitur ergo ꝙ omne, quod mouetur, quandiu mouetur, nunquam eſt in vno & eodē per duo nunc: ſed per vnū ſolū. Et hoc patet in motu locali. Sit. n. magnitudo A C, & diuidatur in duo media in puncto B, & accipiat̄ aliquod corpus quod ſit O æquale vtrique. ſ. A B, & B C, & moueatur de A B in B C. Si aūt accipiantur loca totaliter ab inuicem diſtincta, nō eſt hic accipere niſi duo loca. ſed manifeſtum eſt ꝙ mobile nō ſimul, ſed ſucceſſiuè deſerit primum locum, & ſubintrat ſecūdum: vnde ſm quod locus eſt diuiſibilis in infinitum, ſm hoc multiplicantur loca in infinitum quia, ſi diuidatur A B in duo media in pūcto D, & B C in duo media in puncto E, manifeſtum eſt ꝙ D E erit alius locus ab vtroq;. Et ſimiliter ſemper diuiſione facta, fiet alius locus. Et idem etiam manifeſtum eſt in alteratione, quia quod de albo tranſit in nigrū, per infinitos gradus albedinis & nigredinis & mediorū colorū pertranſit. Non tamē ſequitur, ꝙ cum ſint infinita media, quod

Secunda ratio. dia, quòd nullo modo poſsit perueniri ad vltimũ, quia huiuſmodi media loca adſunt infinita in actu, ſed in potentia tantum, ſicut & magnitudo non eſt diuiſa actu in infinitum, ſed in potentia diuiſibilis.

Oſtenſi, quòd id quod mouetur quantũ mouetur, nunquam eſt in vno & eodem per duo nunc, ſed per vnum ſolum.

LECTIO. XI.

Rationes Zenonis motum omnem auferentes, diſoluuntur.

ARGY. *Zeno verò prauè ratiocinatur. Dicit.n. ſi ſemper omnę quieſcit, aut mouetur, cum eſt in ſibi æquali: id autem quod fertur, eſt in ſibi æquali ſpatio in ipſo nunc ſemper: immobilem eam eſſe ſagittam quæ fertur. Hoc autem eſt falſum: tẽpus.n. non ex ipſis nunc indiuiſibilibus conſtat, quemadmodum nec vlla alia magnitudo.*

T.c.75. *ZEno aũt malè ratiocinatur, & paralogizat. Si enim ſemper (dicit) quieſcit omne, aut mouetur cùm eſt ſecundum æquale: eſt autem ſemper quod fertur in ipſo nunc: immobilem eam eſſe ſagittam quæ fertur. Hoc autem falſum eſt: non enim componitur tempus ex ipſis nunc indiuiſibilibus ſicut nec alia magnitudo vlla.*

T.c.76. Poſtquàm Philoſophus determinauit de diuiſione
motus, & qetis, hic excludit quędam ex quibus errabãt
aliqui circa motum. Et circa hoc tria facit. Primo ſol-
T.c.68. uit rõnes Zenonis negantis totaliter motum eſſe. Secũ-
do oſtendit quòd indiuiſibile nõ mouetur: contra De
mocritũ qui ponebat indiuiſibilia moueri ſemper. ibi.
T.c.91. § Oſtenſis autem ex his. § Tertio oſtẽdit mutationẽ om
nem eſſe finitam, contra Heraclitum, qui ponebat om
nia moueri ſemper ibi. § Mutatio autem omnis. § Circa
T.c.77. primum duo facit. Primo ponit quandam rationẽ Zenonis & ſoluit eam, quæ pertinet ad id quod immediate de motu præmiſerat. Secundo explicat omnes rationes eius per ordinem, ibi § Quatuor autem ſunt rationes. § Dicit ergo primo quòd Zeno male ratiocinabatur, & apparenti ſyllogiſmo vtebatur ad oſtendendũ, qđ nihil mouetur, etiã id quod videtur velociſsimè moueri, ſicut ſagitta quæ fertur; & erat talis. Omne quod eſt in loco ſibi æquali, aut mouetur aut quieſcit: ſed omne ꝙ fertur in quolibet nunc, eſt in aliquo loco ſibi ęquali, ergo, & in quolibet nunc, aut mouetur, aut quieſcit: ſed non mouetur, ergo quieſcit. Si autem in nullo nunc mouetur, ſed magis videtur quieſcere: ſequitur quod in toto tempore non moueatur, ſed magis quieſcat. Poſſet autẽ hæc ratio ſolui per id qđ ſupra oſtẽſum eſt, qđ in nunc neq; mouetur, neque quieſcit. Sed hæc ſolutio intentionem Zenonis non excluderet. ſufficit.n. Zenoni ſi oſtendere poſsit, quod in toto tempore non mouetur, quod vr̃ ſequi ex hoc, quòd in nullo nunc eius mouetur. Et ideò Ariſt. aliter ſoluit. & dicit falſum eſſe, quod ratio concludit, & nõ ſequi ex præmiſsis. Ad hoc .n. quod aliquid moueatur in tempore aliquo, oportet ꝙ moueatur in qualibet parte illius temporis: ipſa autẽ nunc non ſunt partes temporis: non.n. componitur tempus ex nunc indiuiſibilibus, ſicut neque aliqua magnitudo componitur ex indiuiſibilibus, vt ſupra probatum eſt: vnde non ſequitur, quòd in tempore non moueatur aliquid ex hoc, quòd in nullo nunc mouetur. Secundo ibi.

Quatuor aũt Zenonis de motu ſunt rationes, quæ difficultatem ſoluentibus afferunt. At prima quidem eſt ea qua motus ex eo tollitur, quia prius ad mediũ, quàm ad finem id quod fertur peruenire oportet: de qua diſtinximus antea: ARGY.

T.c.77. *Quatuor autem ſunt rationes de motu Zenonis, ingerẽtes difficultatem ſoluentibus. Prima quidem de eo quod nõ mouetur, propter hoc quòd prius in medium oportet accidere quod fertur quàm ad finem de qua diuiſimus in prioribus rationibus.*

Ponit ſeriatim omnes rationes Zenonis quibus vtebatur ad deſtruendum motum. Et circa hoc tria facit. Primo manifeſtat qũo deſtruebat per ſuas rõnes motum localem. Secundo qũo deſtruebat alias ſpecies mutationum ibi. § Neq; igitur ſm mutationẽ. § Tertio qũo deſtruebat ſpecialiter motum circularem. ibi § Iterum autem in circulo. § Circa primum quatuor rationes ponit. (T.c.81. Secũda parte.) Et hoc eſt quod dicit, quòd Zeno vtebaẽ quatuor rationibus contra motum, quę ingerebant difficultatẽ multis eas ſoluere volentibus. quorum prima talis eſt. Si aliquid mouetur per totum aliquod ſpatium, oportet quod prius pertrãſeat medium quã perueniat ad finẽ: ſed cum illud medium ſit diuiſibile, oportebit qđ ẽt prius pertranſeat medium illius medij, & ſic in infinitum: cum magnitudo ſit in infinitum diuiſibilis. infinita autem non eſt tranſire in aliquo tempore finito: ergo nihil põt moueri. Dicit ergo Ariſt. quod ſuperius circa principium huius Sexti libri ſoluit iſtam rationẽ per hoc quod ſimiliter tempus in infinita diuiditur, ſicut & magnitudo. Quæ quidẽ ſolutio eſt magis ad interrogantẽ ſi infinita contingat tranſire in tempore finito, quã ad interrogationem, vt dicet in Octauo, vbi ſoluit hanc rõnem per hoc, quod mobile nõ vtitur infinitis, quæ ſunt in magnitudine, quaſi in actu exiſtẽtibus, ſed vt in potentia exiſtentibus. Tunc autem aliquo puncto ſpatij vtitur quod mouetur, vt in actu exiſtẽti, quãdo vtitur eo vt principio, & vt fine: & tunc neceſſe eſt, quod ibi ſtet (vt ibi oſtendetur.) Et ſi ſic oportet tranſire infinita quaſi in actu exiſtentia, nunquam veniretur ad finem. Secundam rationem ponit ibi.

Secunda verò eſt ea, quæ nuncupatur Achilles, qua motus rurſus ex eo tollitur, quia nunquàm id. quod celerrimè currit, id conſequetur, quod tardius currit. Id.n. quod perſequitur eò perueniat ante neceſſe eſt, vnde id quod fugit, fugam arripuit. Quare tardius ipſum ſemper aliquo ſpatio præcedat, neceſſe eſt. Eſt autem & huius rationis eadem vis, ſed hoc differt, quòd magnitudinem, quæ accipitur non in dimidia diuidit. Accidit igitur, vt tardius ipſum non attingatur, ex ratione nimirum ipſa. Fit autem ob diuiſionẽ quæ quidem & antecedens vtitur ratio. In vtriſque enim fit vt non perueniatur, ad finem magnitudine ſubeunte. & ſi non eodem modo, diuiſionem. Sed in hac additur tanquã tragicè decantatum, neq; celerrimum vnquam tardiſsimũ attingere perſequendo. Quare ſolutionẽ vtriuſque eandem eſſe neceſſe eſt. Id verò quod cenſet nunquã id attingi quod antecedit, falſum eſt profectò, nam cùm antecedit, non attingitur. Attamen attingitur tandem, ſi dabit magnitudinem finitam id quod mouetur tranſire. hæ ſunt igitur duæ rationes Zenonis. ARGY.

T.c.78. *Secunda autem, vocata Achilles Eſt autem hæc, quòd tardius nequaquam tãgetur currens à velociſsimo. ante autem neceſſe eſt perſequens eat, vnde mouit fugiens. quare ſemper aliquid habere neceſſe eſt tardius Eſt autẽ hæc eadẽ*

ratio in

ratio, in decidendo in duo. differt autem in diuidendo, id in T.c.79. *duo acceptã magnitudinem. Non quidem igitur coniungi tardius, accidit ex ratione. Eſt autem ad idem, in due deciſio. in vtriſq;.n. accidit non attingere ad terminum, diuiſa quodammodo magnitudine. Sed apponitur in hac, quia neq; velociſſimum (quòd cum tragœdia dictum eſt) in perſequẽdo tardius. Quare neceſſe eſt eandem eſſe ſolutionem. Velle aũt quòd præcedens non iungatur falſum eſt: cum.n. præcedit non coniungetur. ſed tamen coniungetur. ſi quidem dabitur tranſire finitam. hæ quidem igitur rationes ſunt duæ.*

Secunda rõ Et dicit quod hãc ſecundam rationẽ vocabãt Achillem quaſi inuincibilem, & inſolubilẽ. Et erat ratio talis Quia, ſi aliquid mouet, ſequitur qđ id quod currit tardius, ſi incępit primo moueri, nũquàm iũgetur vel attingetur à quocunq; velociſsimo, quod ſic probabat. Si tardum incępit moueri ante velociſsimum per aliquod tp̃s, in illo tpe pertranſiuit aliquod ſpatiũ. ante igitur q̃ velociſsimũ, quod perſequitur. poſsit attingere tardiſsimũ quod fugit, neceſſe ẽ quòd vadat ab illo loco vnde mouit fugiens, vſq; ad illum locum quo puenit fugiẽs tpe illo, quo perſequens nõ mouebatur: & opõrtet ꝙ adhuc velociſsimum illud ſpatium pertrãſeat in aliquo tẽpore, in quo tpe iterum tardius aliquod ſpatium modicum pertrãſit, & ſic ſemper. ergo ſẽper tardius habet Infra. aliqđ ante. i. aliquod ſpatiũ in quo p̃cedit velociſsimũ quod ipſũ pſequitur. & ita velocius nunq̃ attigeret tardius. hoc aũt eſt incõueniens, ergo magis dicẽdũ eſt, qđ nihil mouetur. Ad ſoluẽdũ aũt hãc rõnẽ dicit, ꝙ hec ratio eſt eadem cum prima, quæ procedebat ex deciſione ſpatij in duo media quantũ ad virtutem medij: ſed differt ab ea in hoc, quòd aliqua accepta magnitudo ſpatij nõ diuiditur in duo media. ſed diuiditur ſm proportionem exceſſus velocioris ad tardius in motu. Nã ĩ primo tempore, quo mouebatur ſolum tardius accipitur maior magnitudo, ĩ ſecũdo aũt tẽpore, in quo velocius pertranſit prædictum ſpatium, cum ſit minus accipitur minor magnitudo pertrãſita à tardiori, ſic ſemper. Vnde, quia tempus & magnitudo ſemper diuiduntur, videtur accidere ex hac ratione quòd tardius nunquàm iungatur à velociori. Sed hoc in idem tendit cũ eo, quod in prima rõne dicebatur de diuiſione magnitudinis in duo media, quia in vtraq; rõne videtur accidere, quòd mobile non poſsit adiungere vſq; ad terminum quendam propter diuiſionẽ magnitudinis in infinitum, quocũq; modo diuidatur. ſ. vel in duo media, ſicut prima ratio procedebat: vel ſm exceſſum velocioris ad tardius, ſicut procedit ſecunda ratio. Sed in hac ſecunda ratione apponitur quòd velociſsimum nõ poteſt attingere ad tardius dũ perſequitur ipſum: quod dictum eſt cum quadam {tragedia} .i. cum quadam magnificatione verborum ad admirationem mouendam: ſed non facit aliquid ad virtutem rõnis. Vnde patet qđ neceſſe eſt eſſe eandem ſolutionem huius ſecundæ rationis & primæ. ſicut, n. in prima rõne falſum cõcludebatur qđ. ſ. mobile nunquã perueniret ad terminũ magnitudinis propter infinitam magnitudinis diuiſionẽ ita falſum eſt quod vult ſecũda ratio concludere, ꝙ tardius præcedens, nunquàm vincatur à velociori ſequente: quod nihil eſt aliud, quàm mobile nõ peruenire ad aliquem terminum: verum eſt. n. qđ quandiu pręcedit tardius non coniungitur ſibi velocius. Sed tamen quãdoque coniungitur ſibi, ſi hoc detur qđ mobile poſsit trãſire finitam magnitudinem in tempore finito. Pertranſibit. n. velocius perſequens totam illam magnitudinem, qua præcedebat ipſum tardius fugiẽs. & adhuc maiorem in minori tempore quàm tardius moueatur vltra per aliquam determinatam quantitatem, & ita non ſolum attinget ipſum, ſed etiam vltra tranſibit. Hæ igitur ſunt duæ rationes Zenonis ſic ſolutę. Tertiam rationem ponit ibi.

Tertia verò eſt ea, quæ quieſcere dicit ſagittam cum fertur, de qua paulo ante diximus. Accidit autẽ id ex eo, quia tempus ſumitur ex ſuis punctis conſtare. Quod ſi non dederis, ratio continuo expirabit. A R G Y.

Tertia autem quæ nunc dicta eſt, quoniam ſagitta quæ fertur ſtat. Accidit autem, quia accipit tempus componi ex ipſis nunc: non dato.n. hoc, nullus erit ſyllogiſmus. T.c.80.

Et dicit quod tertia ratio Zenonis erat illa quam ſupra poſuit antequam inciperet rationes enumerare, ſ. quòd ſagitta quãdo fertur, quieſcit: & ſicut ſupra dictũ eſt, hoc accidere videtur ex eo quod ipſe ſupponit, ꝙ tempus componatur ex ipſis nunc, niſi enim hoc concedatur, non poteſt ſyllogizare ad propoſitum. Quartam rationem ponit ibi.

Quarta eſt ea, quæ de his eſt æqualibus mobilibus quæ propter æquales alias moles æquali celeritate partim è calce ſtadij, partim econtra mouentur. Vbi fieri putat, vt duplo tempori, dimidium ſit æquale. A R G Y.

Quarta autem ex his, quæ mouentur ſtadio ex cõtrarietate æqualium magnitudinum iuxta æqualia, his quidem à fine ſtadij, illis verò à medio æquali velocitate. In quo accidere opinatur, æquale tempus dimidium duplo. T c.81.

Circa primum tria facit. Primo ponit rationẽ, ſecundo ſolutionẽ. ibi {Eſt autem deceptio.} Tertio manifeſtat ipſam rationem Zenonis per exempla. ibi {Vt ſint ſtantes æquales magnitudines} Dicit ergo primo quòd Quarta ratio Zenonis p̃cedebat ex aliquibus, quæ mouentur in aliquo ſtadio: ita ꝙ ſint duæ magnitudines ęquales q̃ mouentur {iuxta ęqualia} .i. p aliquod ſpatiũ ſtadij æquale vtrique in quãtitate: & ſit iſte motus. {Ex contrarietate} .i. ita quod vna magnitudinum æqualiũ moueatur, per illud ſpatium ſtadij verſus vnam partẽ, & alia verſus aliam partem: ita tamen quòd vna magnitudinũ mobilium incipiat moueri à fine ſtadij ei æqualis. alia verò incipiat moueri à medietate ſtadij, ſiue ſpatij in ſtadio dato, & vtrunq; moueatur æquè velociter Hac poſitione facta opinabatur Zeno quòd accideret, quòd tempus dimidium eſſet æquale duplo. quod, cũ ſit impoſsibile, volebat ex hoc vlterius inferre, quòd impoſsibile eſt aliquid moueri. Secundo ibi.

Secũda parte. Tertia. Quarta rõ. Zenonis ad idem.

Rationis aũt fallacia in exiſtimatione illa cõſiſtit eanã que, quorum alterum fertur per quieſcens, alterum per id quod mouetur, æqualem magnitudinẽ celeritate æquali trãſire in æquali tempore cenſet. hoc autem falſum eſt. A R G Y.

Eſt autem deceptio in eo, quod hoc quidem ſecus motum illud autem ſecus quieſcens æqualem magnitudinem vellet æquali velocitate ſecundum æquale ferri tempus: hoc autem falſum eſt. T.c.82.

Ponit ſolutionẽ. & dicit quòd Zeno in hoc decipiebatur, qđ accipiebat ex vna parte mobile moueri iuxta magnitudinẽ motam: & ex alia parte accipiebat quòd moueretur iuxta magnitudinem quieſcentẽ ęqualẽ magnitudini motę. Et quia ſupponitur æqualis velocitas mobilium, volebat quòd ſecundũ æquale tempus, eſſet æqualitas, æquæ velox circa ęquales magnitudines: quarum vna mouetur, & alia quieſcit. Quod patet eſſe falſum, quia cũ aliquid mouetur iuxta magnitudinẽ quieſcentem, non eſt ibi niſi vnus motus: ſed quãdo aliquid mouetur iuxta magnitudinem motam, ſunt duo motus, & ſi ſint in eandem partem, addetur de tempore, ſi autem ſint in oppoſitas partes, diminuetur de tempore ſecundum quantitatem alterius motus. Quia, ſi magnitudo iuxta q̃ aliquod mobile mouetur, in eandẽ partẽ moueatur æquali velocitate, vel etiam maiori, nunquã mobile poterit eam pertrãſire Si verò minori velocitate magnitudo moueatur, pertranſibit eam quandoq; ſed in maiori tpe, quàm ſi quieſceret. Econtrario autẽ eſt, ſi magnitudo moueatur in oppoſitũ mobilis: quia quantum magnitudo velocius mouetur, tanto mobile

in minori

in minori tempore eam pertrãſit: quia vterque motus comparatur ad hoc, quòd inuicem ſe pertranſeant.

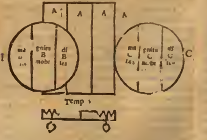
Tertio ibi.

ARGY. *Sint quieſcentes quidem æquales moles A A A A ſuper has autem moueantur moles B B B B, incipiendo à medio ipſarum molium, numero & magnitudine æquales: C C C C, verò his æquales, modo eodem, & æquè celeres ſuper ipſas B incipiendo à prima quæ eſt in medio ipſarum A motu, cõtrario moueantur. Accidit igitur primam B atque C molẽ ſimul in ipſis eſſe extremis: & C quidem vniuerſas A moles B verò dimidium ipſarum pertranſiuiſſe. Quare ſit vt ſit dimidium tempus. Vtraque. n. æquali in tempore molium vnamquamque tranſiuit: & inſuper accidit B per omnes moles C tranſiuiſſe. Prima nanque C & B moles in contra-*

T.c.90. *rijs ſunt extremis tanto in tempore per vnamquamque B molium mota quanto quamque molium A tranſiuit (vt dicit) propterea quòd vtraque æquali in tempore per A moles eſt mota. Ratio igitur, hæc eſt. Fit autem ob id, quod diximus, falſum.*

Magnitudines ſtantes.

Infra.

Vt ſint ſtantes æquales magnitudines, in quibus ſunt A A A A, aliæ autem in quibus ipſa B B B B, incipientes à medio ipſorum A, quæ æquales ſint his ſecundum numerum & magnitudinem: aliæ autem in quibus ipſa CCCC, ab vltimo, æquales numero his, & magnitudine, et æquè veloces ipſis B. Contingit igitur primum B, ſimul cum vltimo A, eſſe: & primum C ſecus inuicem motorum. Accidit autem ipſum C iuxta omnia A tranſire, & ipſum B ſecus media A. Quare medium eſſe tempus æquale n. vtrunque eſt, ſecus vnumquodque. Simul autem accidit, ipſum B ſecus omnia C tranſactum eſſe. Simul n. erit primum B, & primum C in contrarijs vltimis, in æquali tempore ad vnumquodq; factum ipſorum B quantum quidem ipſorum A (vt ait) propter ambo æquali tempore ſecus ipſa A fieri. Ratio igitur hæc eſt. Incidit autem ob id quod dictum eſt, falſum.

Manifeſtat quod dixerat in terminis. Ponatur. n. q̃d ſint quatuor magnitudines æquales ſibi inuicẽ, in quarum qualibet ponatur A, & ſint illæ magnitudines ſtantes. i. non motæ: vt ſi intelligatur q́ ſit aliquod ſpatium quatuor cubitorũ in quorum quolibet deſcribatur A. Et ſint aliæ quatuor magnitudines æquales ſibi inuicẽ in quarũ qualibet deſcribatur B. vtputà. ſi intelligamus quòd ſit vnum mobile quatuor cubitorum. Incipiãt autem hæ magnitudines moueri à medio ſpatij. Sint etiã quatuor magnitudines aliæ æquales numero, & magnitudine, & velocitate ipſis B, & ſcribatur in illis C, & incipiant moueri ab vltimo ſpatij, ſ. à primo A. hac ergo ſuppoſitione facta, continget q́ primum B, per ſuum motum perueniet ad hoc q́ ſit ſimul cum vltimo A, & iterum primũ C, per ſuum motum perueniet vt ſit cum primo A oppoſito vltimo: & ſimul etiam eũ hoc erit, cum vltimo B, quaſi tranſiens ſecus inuicem motorum ſ. i. iuxta omnia B, quæ inuicem ei contra mouẽtur. Cum autem hoc factum fuerit, conſtat q́ iſtud primum C trãſiuit omnia A, ſed ipſum B non tranſiuit niſi media. cũ ergo B & C ſint æqualis velocitatis: & æq; velox minorem magnitudinem in minori tempore trãſeat, ſequitur q́ tempus, in quo B peruenit ad vltimum C, ſit dimidium temporis, in quo C peruenit ad primũ A oppoſitum. in æquali. n. tempore, vtrunq;. ſ. B & C eſt iuxta vnumquodque. i. in æquali tempore C & B pertranſeunt quodcunque A. Hoc igitur ſuppoſito, q́ tempus in quo B peruenit ad vltimum A. ſit dimidiũ temporis in quo C peruenit ad primum A, oppoſitum, vlterius conſiderandum eſt quomodo Zeno volebat concludere, q́ hoc dimidiũ temporis ſit æquale illi duplo. Ex quo. n. ponitur tempus motus ipſius C duplum temporis motus ipſius B, ponaẽ quod in prima medietate temporis B quieſcebat, & C mouebatur: & ſic C in illa medietate tẽporis peruenit vſq; ad medietatem ſpatij, vbi eſt B, & tunc B incipiat moueri ad vnam partem, & C ad aliam quãdo autem B peruenit ad vltimũ A, oportet quod pertrãſierit omnia C, quia ſimul primum B, & primũ C ſunt in contrarijs vltimis, ſ. vnum in primo A, & aliud in vltimo. Et ſicut ipſe dicebat C in æquali tempore ſit iuxta vnũ quodq; ipſorũ A. Et hoc ideò, q̃a ambo, ſ. B & B in æquali tempore pertranſeũt vnum A. Et ſic videtur quòd, ſi B in æquali tempore pertranſit, in quanto pertranſit ipſum C: quod C in æquali tempore pertranſit ipſum B & ipſum A: ergo tempus, in quo C pertranſit omnia C, eſt æquale tempori in quo pertranſiuit omnia A. Tempus autem, in quo C pertranſit omnia B, eſt æquale tempori in quo C vel B pertranſit medietatem ipſorum A (vt dictum eſt.) Probatum eſt autem q́ tempus, in quo ipſum B pertranſit medietatem ipſorum A, eſt dimidium temporis, in quo C pertrãſit omnia A, ergo ſequitur q́ dimidiũ ſit æquale duplo. quod eſt impoſsibile. Hæc igitur eſt ratio Zenonis. Sed incidit in falſitatem prędictã: quia. ſ. accipit quod C in eodem tempore pertrãſeat B contra motum, & A quieſcens, quod eſt, falſum (vt ſupra dictum eſt.) Deinde.

At verò neq; in ea mutatione, cuius termini contradictoriam ſubeunt oppoſitionem, impoſſibile quicquam nobis eueniet, veluti quippiam ſi è nõ albo in album mutetur, atq; in neutro eſt neq; album neq; nõ album eſſe, non n. ſi non totum in vtrouis ſit, non dicetur album aut non album eſſe. Album n. dicimus aut non album, nõ quia totum, ſed quia plurimis partibus ſit, aut maximè præcipuis, tale. non eſt autem idem non eſſe in hoc, & non eſſe in hoc totum. Similiter ſeſe habet & in eo quod eſt, & in eo quod haud eſt, atque in cæteris, quæ contradictionem ſubeunt oppoſitionem. Etenim in oppoſitorum quidem altero neceſſario erit totum aut in neutro ſemper erit. ARGY

T.c 81. *At verò ſecundum eam, quæ in contradictione eſt mutationem nihil nobis erit impoſsibile. vt ſi ex non albo in album mutetur, & in neutro eſt. tanquam ergo neque album erit: neque non album. Non n. ſi non totum in quolibet eſt, non dicetur album, aut non album: album. n. dicitur, aut nõ albũ, non quòd totum ſit huiuſmodi ſed quod plures aut magis propriæ partes, non idem autem eſt non eſſe in hoc, & nõ eſſe in hoc totum. Similiter autem eſt non eſſe, & in non eſſe & in alijs, quæ ſecundum contradictionem ſunt, erit: non enim ex neceſſitate in altero oppoſitorum. in neutro autem, ſemper totum.*

Album aut non album dicimus nõ quia totum ſit huiuſmodi, ſed quia plurimæ aut maximè propriæ partes.

Ponit rõnem, qua Zeno excludebat mutationem, q̃ eſt inter cõtradictoria. Dicebat. n. ſic. Omne, quod mutatur, dum mutatur in neutrum terminorum eſt: quia dum eſt in termino à quo, nõdum mutatur. dum autẽ eſt in termino ad quem, iam mutatum eſt. Si ergo aliquid mutetur de vno contradictorio in aliud, ſicut de non albo, in album, ſequitur q́ dum mutatur neque ſit album, neque non album. Quod eſt impoſsibile. Licet

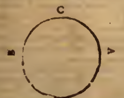
autem

autem hoc incõueniens ſequatur aliquibus, qui ponũt impartibile moueri, tamen nobis, qui ponimus qđ omne quod mouetur eſt partibile, nullum accidit impoſſibile. Nõ enim oportet ſi non eſt totum in altero extremorum, quòd propter hoc non poſſit dici, aut album, aut non album. Cõtingit.n. quod vna pars eius ſit alba. & alia non alba. Non autem dicitur aliquid album, vel non album, ex eo quod totum ſit huiuſmodi, ſed quia plures, & principaliores partes ſunt tales, quæ magis ꝓpriè ſunt natæ tales eſſe: quia non idem eſt non eſſe in hoc, & non eſſe totum in hoc, ſ. in albo. vel non albo. Et quod dictum eſt de albo vel non albo intelligendũ eſt de eſſe vel non eſſe ſimpliciter: & in omnibus, quæ opponuntur ſecũdum contradictionem, ſicut calidum & non calidum, & huiuſmodi. Semper.n. oportebit ꝙ ſit ĩ altero cõtra oppoſitorum illud, quod mutatur: quia denominabitur ab eo quod principalius ineſt: ſed non ſequitur quòd ſemper ſit totum in neutro extremorũ, vt Zeno putabat. Sciendum eſt autem, quod hæc reſpõſio ſufficit ad repellendũ rationem Zenonis: quod hic principaliter intẽditur. Quomodo autẽ circa hoc ſe habeat veritas in octauo plenius oſtendetur. Nõ.n. in quolibet verum eſt, quòd pars ante partem alteretur vel generetur: ſed aliquando totum ſimul, vt ſupra dictum eſt, & tunc non habet locum hæc reſponſio, ſed illa quæ ponitur in Octauo. Deinde cum dicit.

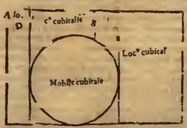
ARGY. *In circulo rurſus, ac ſphæra, & his omnino quæ in ipſis mouentur non eueniet ipſa quieſcere. in eodem n. loco tempore quodam, (vt inquiunt) & ipſa. & partes ſunt. quo fit vt quieſcant ſimul, ac moueãtur. primo nanque, partes non ſunt eodem in loco tempore vllo. Deinde, totum etiã in aliũ ſemper locum mutatur. Non eſt. n. eadem circunferentia quæ ab A & B & C ſumitur cæterorumque quolibet puncto, niſi, vt muſicus homo, & homo, quia id accidit, quare in alteram alia ſemper mutatur, & nunquam quieſcet. Idem eſt modus, & in ſphæra atq; in cæteris quę in ſeipſis mouẽtur,*

T.c.85. *Iterum autem eſt in circulo, & in ſphæra, & omnino in his quę in ipſis mouẽtur, quia accidet ipſa quieſcere. In eodẽ enim loco ſecundum tempus quoddam ſunt, & ipſa, & partes. quare quieſcent ſimul, & mouebuntur. Primum nanq; partes non ſunt in eodem vllo tempore. Poſtea, & totũ mutatur ſemper in alterum. nõ. n. eadem eſt ab ipſo A accepta circulatio, & quę eſt ab ipſo B, & C, & aliorum vnoquoq; ſignorum, niſi ſicut muſicus homo, & homo, quia accidit. Quare mutatur ſemper altera in alteram, & nequaquam quieſcet. Eodem autem modo eſt, & in ſphæra, & in alijs, quæ in ſeipſis mouentur.*

T.c.58. *Demonſtratio quòd totum ex circulo transfertur, ſicut transferuntur partes.*

Soluit rationẽ Zenonis, quæ deſtruebat motũ ſphæricũ. Dicebat.n. ꝙ nõ eſt poſſibile aliquid circulariter, vel ſphęricè moueri, vel quocunq; alio modo, ita quod aliqua mouentur in ſeipſis. i. nõ progrediendo à loco in quo ſunt, ſed in ipſomet loco. Et hoc ꝓbabat tali rõne. Omne illud quod per aliquod tempus ſecundũ totum & partes eſt in vno & eodem loco, quieſcit: ſed omnia huiuſmodi ſunt in eodem loco, & ipſa & partes eorũ ſecundum aliquod tempus, etiã dũ ponuntur moueri ergo ſequitur ꝙ ſimul moueãtur & quieſcant: quod eſt impoſſibile. Huic autẽ rationi obuiat Philoſophus dupliciter. Primo quantũ ad hoc qđ dixerat, partes ſphæræ motę eſſe in eodem loco per aliquod tempus. cõtra quod Ariſt. dicit qđ partes ſphæræ motæ in nullo tẽpore ſunt in eodem loco: Zeno. n. accipiebat locũ totius & verum eſt, ꝙ dum ſphera mouetur, nulla pars exit extra locum totius ſphærę. Sed Ariſt. loquitur de proprio loco partis ſecundum ꝙ pars poteſt habere locum. Dictum eſt.n. in Quinto quòd partes continui ſunt in loco in potentia. Manifeſtum eſt autem in motu ſphęrico, ꝙ pars mutat proprium locũ, ſed nõ locum totius. quia vbi fuit vna pars, ſuccedit alia pars. Secũdo obuiat ad prædictam Zenonis rationem quantum ad hoc qđ dixit, quòd totum manet in eodem loco ꝑ tempus. Cõtra quod Ariſt. dicit ꝙ etiam totũ ſemper mutatur in aliũ locum, quod ſic patet. Ad hoc.n. quòd ſint duo loca diuerſa, non oportet ꝙ vnus illorum locorum ſit totaliter extra alium; ſed quandoq; quidem ſecundus locus eſt partim coniũctus primo loco, & partim ab eo diuiſus, vt poteſt in his cõſiderari quæ mouentur motu recto. Si.n. aliquod cubitale corpus moueatur de AB loco in BC locum: quorum vterq; locus ſit cubitalis, dum mouetẽ ab vno loco in aliũ, oportet ꝙ partim deſerat vnũ & ſubintret alium: ſicut ſi deſerat de loco A B quantũ eſt A D, ſubintrabit in locum B C, quantum eſt B E. manifeſtum eſt ergo, ꝙ locus D E eſt alius à loco, non tñ totaliter ab eo ſeiunctus, ſed partim. Si autẽ daretur ꝙ illa pars mobilis, quę ſubintrat ſecundum locum, regrederetur in partem loci, quam mobile deſerit, eſſent duo loca: & tamen in nullo ab inuicem ſeparata, ſed ſolũ differrent ſecundum rationem ſm quòd principium loci in diuerſis ſignis acciperetur: vbi.ſ. eſt principium mobilis. i. aliquod ſignum qđ in mobili accipitur vt principium. & ſic erũt duo loca ſm rationem, ſed vnus locus ſecundum ſubiectum. Et ſic intelligendum eſt, qđ hic dicit: ꝙ non eſt eadem circulatio ſm ꝙ accipiatur incipiens ab A, & vt incipiens à B, & vt incipiens à C, vel à quocunq; alio ſigno. Niſi fortè dicatur eadẽ circulatio ſubiecto, ſicut muſicus homo, & homo: quia vnum accidit alteri. Vnde manifeſtũ eſt, ꝙ ſemper de vno circulari loco mouetur in alterũ, & nõ quieſcit, vt Zeno ꝓbare nitebatur. Et eodem modo ſe habet in ſphęra, & in omnibus alijs, quæ infra locum proprium mouentur: ſicut rota, & columna, vel quicquid aliud huiuſmodi.

LECTIO. XII.

Impartibile quoquo modo moueri non poſſe, tripliciter ratione oſtenditur.

Demonſtratis autẽ his, dicimus id quod partibus vacat moueri non poſſe, niſi per accidens veluti ſi corpus vel magnitudo, in qua eſt, moueatur, quẽadmodũ ſi id, quod eſt in nauigio, latione nauigij, vel totius motu pars mouetur. Vacare autẽ in partibus dico, quod eſt indiuiſibile quantitate. Partium.n. motus & inter ſeſe differunt: & à totius etiã motu, atq; in ſphæra maximè differentiam ipſam quiſpiam intuebitur. Non.n. eadem erit celeritas earũ partium, quæ ARGY.

propinquæ

propinquæ ſunt centro, & earum, quæ ſunt abeo diſtantes totiusque ſphæræ. quo patet non vnum omnium eſſe motum Vt igitur diximus, ſic ipſum quod partibus vacat moueri poteſt, vt hiſce qui ſedet in currente naui, & mouetur, per ſe autem moueri non poteſt.

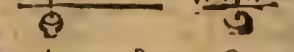
T.c.86. *OStenſis autem his, dicimus quod impartibile non contingit moueri. niſi ſecundum accidens, vt corpore moto aut magnitudine in qua eſt ſicut, ſi id, quod in naui eſt moueatur nauis motu: aut pars, totius motu. Impartibile autem dico id, quod eſt ſecundum quantitatem indiuiſibile. Etenim partium motus alij ſunt, & ſecundum quod partium, & ſecundum quod totius motum videbit autē in ſphæra aliquis maximè differentiam. Non enim eadem erit velocitas eorum quæ iuxta centrum ſunt, et quæ extra, et quæ totius ſicut non vno exiſtente motu. Sicut igitur dicebam, ſic quidem contingit moueri impartibile ſicut in naui ſedēs naui eunte. per ſe autem non contingit.*

Poſtq̃ Philoſophus ſoluit rōnes Zenonis improbantes motum, hic intēdit oſtendere quòd impartibile nō mouetur. per quod deſtruitur opinio Democriti, ponētis atomos p ſe mobiles Et circa hoc duo facit. Primo
T.c.76. proponit intentionem. ſecūdo probat propoſitum ibi. {Mutetur.n.ex A B in B C.} Dicit ergo primo quod ſuppoſitis his, quæ ſupra oſtenſa ſunt, dicendum eſt, ꝙ impartibile non poteſt moueri, niſi ſortè per accidēs. ſicut punctū mouetur in toto corpore, vel quacūq; alia magnitudine in qua eſt punctū, ſ. linea, vel ſuperficie. Mo-
Moueri per accidens ad motum alterius contingit dupliciter. ueri autem ad motum alterius cōtingit dupliciter. vno modo quādo id quod mouetur, ad motum alterius, nō eſt aliqua pars eius, ſicut illud quod eſt in naui, mouetur ad motum nauis, & albedo etiā mouetur ad motū corporis, cum non ſit pars eius: alio modo ſicut pars mouetur ad motum totius. Et, quia impartibile dicitur multipliciter, ſicut & partibile, oſtendit quō accipiat hic impartibile: & dicit, quòd impartibile hic dicitur illud, qđ eſt indiuiſibile ſecundum quantitatem. Dicitur.n.& aliquid impartibile ſecundum ſpeciem, ſicut ſi dicamus, ignem impartibilem, aut aërem: quia non poteſt reſolui in plura corpora ſpecie diuerſa. ſed tale impartibile nihil prohibet moueri. Intendit ergo excludere motū ab impartibili ſecundum quantitatem. Et quia dixerat quòd pars mouetur ad motū totius & aliquis poſſet dicere quod pars nullo modo mouet, ſubiungit, ꝙ ſunt aliqui motus partium, inquantum ſunt partes, qui ſunt diuerſi à motu totius, inquātū eſt motus totius. Et hāc differentiam aliquis maxime poteſt conſiderare in motu ſphærico: quia non eſt eadem velocitas partium, quę mouentur circa centrum, & partium {quę ſunt extra} .i. verſus ſuperficiem exteriorem ſphærę, & quę eſt etiam velocitas totius, ac ſi motus iſte non ſit vnus, ſed diuerſorum. Manifeſtum eſt.n. ꝙ velocius eſt quod in æquali tempore pertranſit maiorem magnitudinem. Dum autem ſphæra mouetur, manifeſtum eſt quod maiorē circulū pertranſit pars exterior ſphærę, q̃ pars interior: vnde maior eſt velocitas partis exterioris, quàm interioris. tamen velocitas totius eſt eadem cum velocitate in-
Motus per accidens duplex. terioris & exterioris partis. Iſta autē diuerſitas motuū intelligenda eſt ſecundum quòd partibus continui cōuenit moueri, ſ. in potētia: Vnde actu eſt vnus motus totius & partiū, ſed potētia ſūt diuerſi motus partiū, & ad inuicē, & à motu totius, Et ſic: cū dicitur pars moueri per accidens ad motum totius, eſt tale per accidens, qđ eſt in potentia per ſe, quod non eſt de motu per accidēs ſecundum quòd dicuntur accidentia, vel formę per accidēs moueri. Poſita igitur diſtinctione eius quod mouetur explicat ſuam intentionem. & dicit quod id, qđ eſt impartibile ſecundum quantitatem, poteſt moueri quidem ad motum corporis per accidens non tanquā pars: quia nulla magnitudo cōponitur ex indiuiſibilibus vt oſtenſum eſt: ſed ſicut mouetur aliquid ad motū alterius, quod nō eſt pars eius: ſicut ſedēs in naui mouetur ad motum nauis: ſed per ſe nō cōtingit impartibile moueri. Hoc autem idem ſuprà probauit nō ex principali intētione, ſed incidenter. Vnde preter rōnem ſupra poſitam, hic magis explicat veritatem, & rationes addit efficaces ad propoſitum oſtendendum. Secundo ibi.

Mutetur n. ex A B, in B C, ſiue in magnitudine ex magnitudine. ſiue in forma, ex forma ſiue ex termino in oppoſitum contradictoriè terminum. Tempus autem in quo primo mutatur ſit D igitur ipſum eo in tempore quo mutatur, aut in A B, aut in B C, aut partim in hoc, partim in altero eſſe neceſſe eſt: omne nanque quod mutatur ſic ſe habet At aliquid ipſius in vtroque nō erit. erit.n. impartibile. neque erit in B C, erit.n. mutatum ſupponitur verò mutari. Reſtat igitur ipſum in A B eſſe eo tempore quo mutatur: quieſcit ergo. Quod n eſt in eodē tempore quodā, id quieſcere dicebamus. Quare non ſit, vt id quod vacat partibus moueatur, aut omnino mutetur. Hoc vnum pacto motus ipſius eſſet, ſi tempus ſuis ex punctis cōſtaret. Semper.n in ipſo nunc motum eſſet, atque mutatum, vt moueatur quidē nunquā: ſemper verò ſit motum. at hoc eſſe nō poſſe, prius eſt demonſtratum. Neque.n tempus ex nunc ipſis, neque linea ex pūctis neque motus ex ſuis momentis conſtat. Num nihil aliud afferet qui id dicit, quam motum ex hiſce quæ partibus vacant, conſtare: perinde atque ſi tempus ex nunc ipſis aſſereret aut magnitudinem ex punctis conſtare. A R G.

Demonſtratio quod impoſſibile eſt Impartibile per ſe moueri.

D Tempus.

A B C

Mobile indiuiſibile.

T.c 87. *Mutetur.n. ex A B, in B C ſiue ex magnitudine in magnitudinem, ſiue ex ſpecie in ſpeciem ſiue ſecundum contradictionem tēpus autem ſit, in quo primo mutatur D; ergo neceſſe eſt vt in tēpore, in quo mutatur, aut in A B eſſe aut in B C, aut aliquid quidem huius in hoc, aliud verò in altero.* T.c 88.
omne n quod mutatur ſic ſe habuit in vtroque igitur, non erit aliquid ipſius: impartibile.n vtiq; eſt. At verò neq; in B C, mutatum n. erit: conceſſum eſt autem mutari. Relinquitur igitur ipſum in A B eſſe eo quo mutatur tempore: quieſcere ergo. in eodem n eſſe per tempus quoddam, quieſcere eſt. Quare contingit impartibile moueri: neq; omnino mutari. Solum.n ſic eſſet ipſius motus, ſi tempus eſſet ex ipſis nunc. Semper.n. in ipſo nunc motum eſſet, & mutatum: quare moueri quidem nequaquam eſt, motum autem eſſe ſemper. hoc autem quòd impoſſibile ſit oſtenſum eſt. neq; n. ex ipſis nunc tempus, neque linea ex ipſis punctis, neq; motus ex momentis eſt. Nihil n aliud facit hoc dicens, quàm motum ex indiuiſibilibus ſicut ſi tempus ex ipſis nunc, aut magnitudinem ex punctis.

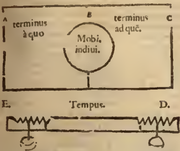
Probat ꝓpoſitū trib. rōnibus. Quarū prima talis eſt. Si ponatur ꝙ impartibile mouetur, moueatur ex A B in B C. Nec differt quantum ad hāc rationē, vtrū iſta duo .ſ. A B, & B C ſint duę magnitudines, ſiue duo loca, vt in motu locali, & augmēti & decremēti: vel duę ſpecies, {i. duæ qualitates, ſicut ī motu alterationis, vel ſicut duo cōtradictoriè oppoſita, vt in generatione & corruptione. & ſit tempus E D, in quo aliqd mutatur de vno termino in alterū primo. i. nō ratione partis. In hoc ergo tpe neceſſe eſt ꝙ id, qđ mutatur, aut ſit in A B .ſ. in termino à quo, aut in BC, i. in termino ad quē: aut aliquid eius eſt in vno termino, alia verò pars eius eſt in altero. omne en. quod mutatur, oportet ꝙ aliquo horum triū

modorum

modorum ſe habeat, ſicut ſuprà dictum eſt. Non autẽ poteſt dari tertium membrum. ſ. ꝙ ſit in vtroq; ſm diuerſas partes ſui. quia ſic ſequeretur, quòd eſſet partibile, & poſitũ erat, quòd eſſet impartibile. Sed ſimiliter nõ poteſt dari ſm mẽbrum. ſ. ꝙ ſit in B C. i. in termino ad quem, quia quando eſt in termino ad quem, tunc iá eſt mutatu, vt ex ſuperiorib. patet. ponebatur m̃ quòd in hoc tempore mutaretur. Relinquitur ergo ꝙ in hoc toto tempore, in quo mutatur indiuiſibile, ſit in A B, & in termino à quo, ex quo ſequitur, ꝙ quieſcat: nihil. n. eſt aliud quieſcere, q̃ quòd aliquid ſit in vno, & eodẽ p toto aliquod tp̃s. cum. n. in quolibet tẽpore, ſit prius, & poſterius, ſi tp̃s eſt diuiſibile, quicquid per aliquod tp̃s eſt in vno, & eodem ſimiliter, ſe habet nũc & prius: qđ eſt quieſcere: ſed hoc eſt impoſsibile, qđ aliquid dũ mutatur quieſcat, relinquitur ergo quòd nõ contingit impartibile moueri, neque aliquo modo mutari. Hoc. n. ſolo modo poſſet motus aliquis eſſe rei indiuiſibilis ſi tp̃s componetur ex ipſis nunc, quia in nunc eſt ſemper motum eſſe, vel mutatũ. & quia quod motũ eſt, inquantum hm̃oi nõ mouetur, ſequitur ꝙ in nũc nihil mouetur ſed ſit motũ. Sic igitur poſſet poni indiuiſibile moueri in aliquo tẽpore, ſi tp̃s ex ipſis nunc cõponeretur, quia poſſet dari, quòd in quolibet ipſorũ nũc, ex qbus cõponit̃ tp̃s, eſſet in vno, & in toto tẽpore q̃. i. in oĩbus nunc eſſet in multis: & ſic in toto tẽpore moueretur, nõ autẽ in aliquo nunc. Sed quòd hoc ſit impoſsibile. ſ. tp̃s componi ex ipſius nunc, oſtenſum eſt prius. oſtenſum eſt. n. ſuprà, quòd neq; tempus cõponitur ex ipſis nunc neq; linea ex ipſis pũctis, neq; motus componit̃ ex momentis, vt per momentũ intelligamus hoc qđ eſt mutatum eſſe. Qui. n. hoc dicit quod indiuiſibile mouetur aut quod motus cõponatur ex indiuiſibilib. nihil aliud facit q̃ quòd tempus cõponatur ex nunc, aut magnitudo, ex pũctis qđ eſt impoſsibile. ergo & impoſsibile eſt impartibile moueri. Secundam rationem ponit ibi.

Demonſtratio, quòd impoſſibile eſt impartibile per ſe moueri.

Duæ magnitudines.

A R G Y. *Præterea neq; punctum, neq; idiuiſibile quicquam moueri ex his etiam patet. fieri nanq; non põt, vt id quod motu cietur, maius ſeipſo tranſeat prius quam aut per æquale, aut minus ſe moueatur. Quod ſi ita ſit, patet & punctum ſeipſo minus, aut æquale prius tranſire. At cum indiuiſibile ſit, fieri poteſt, vt per minus antea moueatur. per æquale ergo ſibi mouebitur. quo fit, vt ex punctis linea conſtet. punctum enim tranſeundo ſibi ſemper æquale, totam quam tranſit lineam metietur. Quod ſi id eſſe non poteſt, fieri quoq; nequit, vt indiuiſibile moueatur.*

Amplius autẽ ex his manifeſtum eſt, quòd neq; punctũ, neq; aliud indiuiſibile vllum contingit moueri. Omne n. quod mouetur impoſſibile eſt prius per minus moueri ſeipſo quàm aut per æquale, aut per minus. Si igitur hoc, manifeſtum eſt, quia & punctum per minus aut æquale mouebitur primum. Quoniam autem indiuiſibile eſt, impoſſibile eſt minus moueri prius per æquale ergo ſibi ipſi. quare erit linea ex punctis. ſemper n. per æqualem motum, omnem lineam punctum menſurabit ſi autem hoc impoſsibile eſt, & moueri indiuiſibile impoſsibile eſt.

Et dicit, quòd ex his, quæ ſequuntur, põt eſſe manifeſtũ quòd neq; punctum, neq; aliud quodcũq; indiuiſibile poteſt moueri. Et iſta rõ ſpecialis eſt de motu locali. Omne enim quod mouetur ſm locum impoſsibile eſt, quòd prius pertranſeat maiorem magnitudinẽ ipſo mobili, quàm æqualem, vel minorem, ſed ſemper mobile prius pertranſit magnitudinem æqualem ſibi, aut minorem, quàm maiorem. Si ergo hoc ita ſe habet manifeſtum eſt, quia & punctum ſi mouetur, prius pertrãſibit aliquid minus ſe, aut æquale ſibi, quàm longitudinem maiorem ſe: ſed impoſsibile eſt quòd pertranſeat aliquid minus ſe; quia eſt indiuiſibile. relinquitur, ergo quod pertranſibit æquale ſibi. & ita oportet quòd numeret omnia puncta, quæ ſunt in linea quia ſemper pũctum, cum moueatur motu æquali lineæ, propter hoc quòd mouetur per totam lineam, ſequitur quòd totã lineam, menſuret. hoc autem facit numerando omnia puncta: ſequitur ergo, quòd linea ſit ex punctis. ſi ergo hoc eſt impoſsibile, impoſsibile eſt, quòd indiuiſibile moueatur. Tertiam rationem ponit ibi. — Secunda rõ ad idem.

Inſuper, ſi omne motu cietur in tempore, & nihil in ipſo nunc moueatur: omneq; tẽpus ſit diuiſibile, erit vtiq; tẽpus, eo tempore minus, in quo tranſit id quod mouetur æquale ſpatium ſibi. Id. n. in quo mouetur tempus erit planè, proptereà quod omne quòd mouetur, in tempore motu cietur, tẽpus aũt omne diuiſibile eſſe, prius eſt demonſtratum. Si igitur punctum mouetur, erit aliquod tempus eo tempore minus, in quo motum eſt ipſum per æquale ſpatium ſibi, at eſſe non poteſt: in minore nanq; tranſeat minus neceſſe eſt. quo continuò fit vt indiuiſibile in ſe minus ſit diuiſibile. quemadmodu, & tempus in tẽpus. nimirũ verò nunc id quod partibus vacat atq; indiuiſibile moueretur, ſi fieri poſſet vt in ipſo nunc indiuiduo quippiã moueatur. Eiuſdem. n. eſt rationis in ipſo nunc moueri, & indiuiſibile quid moueri. — A R G Y.

Amplius autem, ſi oẽ in tempore mouetur, & in ipſo autem nunc nihil: omne autem tempus diuiſibile, erit vtique aliquod tempus minus quolibet eorum, quæ mouentur, in quo mouetur per tantum, quantum ipſum motum eſt. Hoc igitur erit tempus in quo mouetur, propter id quod mouetur omne in tempore. tempus autem omne diuiſibile eſſe oſtenſum eſt prius. Si igitur punctum mouetur, erit aliquod tempus minus, in quo ipſum motum eſt, ſed impoſſibile eſt in minori. n. neceſſe minus moueri, quare erit diuiſibile id quod indiuiſibile eſt in minus ſicut & tempus in tempus. ſolummodo. n. mouebitur impartibile, & indiuiſibile: ſi erit in ipſo nunc poſsibile moueri atomo. Eiuſdẽ. n. rationis eſt in ipſo nunc moueri, & indiuiduum aliquod moueri. — T. c. 90.

Quæ talis eſt. Omne quod mouetur, mouetur, in tẽpore, & nihil mouetur in ipſo nunc, vt ſupra probatũ eſt, oſtẽſum eſt autem ſuprà, quòd oẽ tp̃s eſt diuiſibile ergo in quolibet tp̃e, in quo aliquid mouetur, erit accipere minus tp̃s, in quo mouetur aliquod minus mobile quia manifeſtum eſt ꝙ ſuppoſita eadẽ velocitate, in minori tp̃e pertranſeat minus mobile aliqđ ſignum datũ quã mobile maius, ſicut in minori tp̃e pars quã totũ, vt ex ſuperioribus patet. Si ergo punctũ mouetur, erit accipere aliquod tẽpus minus tp̃e, in quo ipſum mouetur. ſed hoc eſt impoſsibile, quia ſequeret̃ quòd in illo minori tp̃e moueretur aliquid minus quã punctũ. & ſic indiuiſibile eſſet diuiſibile in aliquod minus, ſicut tempus diuiditur in tempus. Hoc. n. ſolo modo poſſet moueri indiuiſibile, ſi eſſet poſsibile aliquid moueri in nũc indiuiſibili: quia ſicut nõ eſſet accipere aliquod minus — Tertia ad idem ra io.

ipſo nũc, in quo mouetur, ita nõ oporteret accipere, an quod minus mobile. Et ſic patet ꝙ eiuſdẽ rationis eſt ꝙ fiat motus in nũc, & quòd indiuiſibile aliqđ moueatur, hoc autem eſt impoſsibile, quòd ſ. in nunc fiat motus: ergo impoſsibile eſt quòd indiuiſibile moueatur.

LECTIO XIII.

Nullam mutationem infinitam eſſe, multis rationibus probatur.

ARGY. *Mutatio autem nulla eſt infinita, è quopiam. n. in quippiam eſt omnis, & ea, quæ in contradictorijs, & ea quæ in contrarijs eſt. Quare mutationum quidem earum, quæ in contradictorijs ſunt, affirmatio, atq; negatio, finis eſt generationis quidem id, quod eſt, corruptionis autem id, quod nõ eſt. Mutationum verò, quæ inter contraria ſunt ipſa contraria ſunt extrema: hæc. n. vltima ſunt mutationis, quare & alterationis omnis (alteratio nanq; ex contrarijs eſt quibuſdam) Similiter, & accretionis decretionis ve Nam accretionis quidem id eſt extremum, quod eſt magnitudinis perfectæ, quæ accommodatur naturæ finis: decretionis verò caſus ab hoc ipſo remotione.*

T.c.91. *MVtatio autem non eſt, neq; vna infinita. omnis. n. erat ex quodam in quiddam, & quæ eſt in contradictione, & in contrarijs. Quare earum, quæ ſunt ſecundum contradictionem affirmatio, & negatio terminus eſt. vt generationis quidem eſſe, corruptionis autem non eſſe. Earum autem, quę ſunt in contrarijs, contraria hæc enim vltima ſunt mutationis. quare, & alterationis omnis: ex contrarijs. n. quibuſdam eſt alteratio. Similiter autem augmenti & decrementi. augmenti quidem terminus eſt, qui eſt ſecundum propriam naturam perfectæ magnitudinis: decrementi, qui eſt ab hac remotio.*

Poſtquã Philoſophus oſtendit quòd impartibile nõ mouetur, hic intẽdit oſtẽdere, quòd nulla mutatio eſt infinita, quòd eſt cõtra Heraclitũ, qui poſuit oĩa moueri ſemper. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ nulla mutatio eſt infinita ſm propriam ſpeciem, ſcđo oſtẽdit quõ poſsit eſſe infinita tempore ibi. Sed ſic contin
T.94.15. git. Circa primum duo facit. Primo oſtẽdit, quòd mutatio non eſt infinita ſm ſpeciem in alijs mutationibus præter motũ localem: ſcđo oſtẽdit idem in motu loca-
Infra. li ibi. Loci aũt mutatio. Prima rõ talis eſt. Supradictũ eſt, quòd oĩs mutatio eſt ex quodã in quiddã. Et in quibuſdã quidẽ mutationib. q̃. ſ. ſunt inter contradictoriè, oppoſita, vt generatio, & corruptio, vel inter cõtraria, vt alteratio, & augmentũ & decremẽtũ, manifeſtũ eſt ꝙ habẽt pręfixos terminos vnde in his mutationib. q̃ sũt inter cõtradictoriè oppoſita, terminus eſt vel affirmatio vel negatio. ſicut terminus generationis eſt eſſe, corruptionis verò nõ eſſe. Similiter illarũ mutationũ, q̃ sũt inter cõtraria, ipſa cõtraria ſunt termini, ad quos ſicut ad quædã vltima, mutationes hmõi terminãtur. Vñ ſequitᷣ quòd cũ omnis alteratio ſit de cõtrario in cõtrariũ, ꝙ oĩs alteratio habeat aliquẽ terminũ, Et ſimiliter dicẽdũ eſt in augmẽto, & decremẽto, qa terminus augmẽti eſt perfecta magnitudo. & dico perfecta ſm contradictionem proprię naturæ. alia. n. perfectio magnitudinis cõpetit homini, & equo. Terminus aũt decremẽti ẽ id, ꝙ contingit eſſe in tali natura maximè remota à perfecta magnitudine. Et ſic patet qđ quę libet prędictarũ mutationũ habet aliquid vltimum, in quod terminatur: nihil autẽ tale eſt infinitum, ergo nulla prędictarum mutationum poteſt eſſe infinita. Secundo ibi.

ARGY. *Latio autem hoc quidem modo non erit finita. non enim omnis eſt in cõtrarijs. Sed quoniã quod hoc pacto, eſt impoſſibile diuiſum fore, vt non contingat ipſum forè diuiſum, id vt diuidatur non poteſt. (multipliciter. n. impoſſibile dicitur) atq; quod ita eſt impoſſibile ſecari non poſſit. Et omnino quod factum fore non poteſt: id fieri non contingit, & id profectò quod mutatum fore non poteſt in id mutari nequit in quod mutatum fore non poteſt. Si igitur id quod fertur, in quippiam mutatur, & in illud ſanè forè mutatum poteſt. Quare motus non eſt infinitus, neq; quicquam per infinitum feretur fieri. n. non poteſt, vt illud vnquam pertranſeat. Patet igitur hoc pacto nullam infinitam eſſe mutationem, vt non ſit finibus terminata.*

Loci autem mutatio ſic quidem non erit finita non. n. omnis in contrarijs eſt. Sed quoniã impoſſibile eſt deciſum eſſe ſic ex eo, quia non contingit decidi: (multipliciter. n. dicitur, impoſſibile) non contingit ſic impoſſibile decidi, neq; omnino impoſſibile factum eſſe fieri, neq; mutari impoſsibile, contingit vtiq; mutari, in quod impoſsibile eſt mutari. Si ergo quod fertur, mutatur in aliquid, & poſſibile eſt mutari: quare non erit infinitus motus, neq; feretur infinito: impoſſibile eſt. n. tranſire ipſum. Quod igitur ſic non ſit infinita mutatio, vt non finiatur terminis, manifeſtum eſt. T.c.92.

Procedit ad loci mutationẽ. Et primo oſtẽdit, quòd nõ eſt ſimilis rõ de loci mutatione, & alijs mutationib. nõ. n. põt ſic probari quòd loci mutatio ſit finita, ſicut probatum eſt de alijs mutationib. per hoc, quòd determinãtur ad aliqua contraria, vel cõtradictoriè oppoſita quia nõ oĩs loci mutatio eſt inter cõtraria ſimpliciter. Dicũtur. n. cõtraria quæ maximè diſtãt. Maximè autẽ diſtãtia ſimpliciter, accipitur quidẽ in motib. naturalibus grauiũ, & leuiũ. Locus. n. ignis à centro terræ habet maximã diſtãtiã ſcđm diſtãtias terminatas talibus corporib. in natura. vnde tales mutationes ſunt inter contraria ſimpliciter. Vnde de hmõi mutationib. poſſet oſtẽdi quod nõ ſunt infinitæ, ſicut, & de alijs. Sed maxima diſtãtia in motib. violẽtis, aut volũtarijs, non accipitur ſimpliciter ſm aliquos terminos certos, ſed ſecundũ propoſitum aut violentiã mouẽtis, qui aut nõ vult aut nõ põt ad maiorẽ diſtãtiã mouere. vnde eſt ſibi ſm quiđ maxima diſtantia, & per conſequens cõtrarietas, non autem ſimpliciter. & iò nõ poterat oſtendi per terminos. quòd nulla mutatio localis eſſet infinita. vnde conſequenter hoc oſtendit alia rõne quę talis eſt, Illud quod impoſsibile eſt eſſe deciſum, nõ contingit decidi. Et (quia multipliciter dr̃ aliquid impoſsibile. ſ. qđ omnino non contingit eſſe. & quod non de facili poteſt eſſe) ideò interponit de quo impoſsibili hic intelligat. intelligit. n. de eo, quod ſic eſt impoſsibile, quod nullo modo contingit eſſe. Et eadem ratione id quod eſt impoſſibile factũ eſſe, impoſsibile eſt fieri. ſicut, ſi impoſsibile eſt contradictoria eſſe ſimul, impoſsibile eſt hoc fieri. Et pari ratione illud, quod impoſsibile eſt mutatum, eſſe in aliquid, impoſsibile eſt quòd mutetur in illud, quia nihil tendit ad impoſsibile. Sed omne quod mutatur ſecundum locum, mutatur in aliquid: ergo impoſsibile eſt ꝑ motum peruenire in illud. Sed infinitum non poteſt pertranſiri. Non ergo fertur aliquid localiter per infinitum. Sic ergo nullus motus localis eſt infinitus. Et ita vniuerſaliter patet, quòd nulla mutatio poteſt eſſe ſic infinita, vt non termineturr certis terminis, à quibus ſpeciem habet. Deinde cum dicit.

Verum conſiderandum eſt, ſi ſic eſſe poſſit, vt vna eademq; tempore ſit infinita. Nam, ſi non fiat vna, nihil forſitan prohibet, veluti ſi alteratio fiat poſt lationem, et accretio poſt alterationem, et generatio rurſus poſt illam. ſic. n. ſemper quidem erit tempore motus ſed vnus quia non eſt vnus ex vniuerſis. Vt autem vnus infinitus tempore fiat, præter vnum non poteſt, hic autem eſt ipſa conuerſio. ARGY.

Sed ſi ſic contingit, vt tempore ſit infinitus idem exiſtens & vnus conſiderandum eſt. Non vno quidem enim facto nihil fortè prohibet, vt ſi poſt loci mutationem alteratio ſit, & poſt alterationem augmentum, & iterum generatio. ſic enim ſemper quidem erit in tempore motus, ſed non vnus, propter id quod non eſt vnus ex omnibus. Vt T.c.94.

autem

autem fiat vnus non conting t infinitum eſſe tempore præter vnum. hic autem eſt ci culatio.

Oſtendit quomodo motus poſsit eſſe infinitus tempore: & dicit quod conſiderandum eſt vtrū contingat, motum ſic eſſe motum infinitum tempore, vt ſemper maneat vnus, & idem numero. Quòd.n. motus duret, per infinitum tempus, non exiſtente vno ipſo motu nihil prohibet. quod ſub dubitatione dicit, addēs§ forte.§ quia poſterius de hoc inquiret. Et ponit exemplum, ſicut ſi dicamus, ꝙ poſt loci mutationem eſt alteratio; & poſt alterationem, eſt augmentum: & poſt augmentum iterum generatio, & ſic infinitum. ſic.n. ſemper poſſet motus durare tempore infinito, ſed nō eſſe vnus ſecūdum numerum. quia ex huiuſmodi motibus, non fit vnum numero, vt in Quinto oſtenſum eſt. Sed quòd motus duret tempore infinito, ita ꝙ ſemper vnus maneat numero, hoc non contingit niſi in vna ſpecie motus. Motus.n. circularis poteſt durare vnus, & cōtinuus tempore infinito, vt in Octauo oſtendetur.

ARISTOTELIS
DE PHYSICO AVDITV LIBER SEPTIMVS.

Cum S. Thomæ expoſitione.

SVMMA LIBRI.

Omne motum habere motorem, nec proceſſum in infinitum eſſe, ſed omnia ad primum reduci oſtenditur. Motum item ſimul eſſe cum eo, quod mouet, inductione probatur: & rurſum, omnis motus omni motui ſit comparabilis. & quomodo, perquiritur.

LECTIO I.

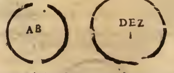
Omne motum ab alio moueri proponitur.

ARGY. O*MNE quod mouetur ab aliquo moueatur neceſſe eſt. Si igitur in ſe non habeat principium motus, ab alio patet ipſum moueri, ſi in ſe habeat accipiatur ipſum A B, quod quidē moueatur non ex eo, quia quid ſui mouetur. Primum igitur A B putare à ſe moueri, quia, & totum ab externo nullo mouetur, ſimile eſt atque ſi quis cum ipſum D G mouet ipſum G F ſimul q; cum eo mouetur ipſum D G F à ſeipſo moueri putaret, quia non perſpicit vtrum ab vtro moueatur, vtrum D G à G F, an G F ab ipſo D G.*

T.c.1. O*Mne autem quod mouetur neceſſe eſt ab aliquo moueri. Si igitur in ſeipſo non habet principium motus, manifeſtū eſt quòd ab altero mouetur, aliud enim erit mouens, ſi autem in ſeipſo accipiatur A B, quod moueatur ſecundum ſe, & non eò quod eorum, quæ huius ſunt aliquid mouetur. Primum igitur opinari, A B à ſeipſo moueri propter id quod totum mouetur, & à nullo exteriorum, ſimile eſt ſicut ſi quis ipſo D E mouente E Z, & ipſo moto, opinetur D E Z à ſeipſo moueri propter id quòd non videtur vtrum ab vtro moueatur: & vtrum D E ab E Z, aut E Z à D E.*

POſtq̄ àm Philoſophus in præcedentibus libris determinauit de motu ſecundum ſe, & de ſe conſequētibus ad ipſum, & de partibus eius hic incipit determinare de motu comparatione ad motores, & mobilia. Et diuiditur in partes duas. In prima oſtendit eſſe primum motū, & primum motorē. In ſcđa inquirit qualis ſit motus primus & primus motor. & hoc in Octauo libro ibi § Vtrum autē motus aliquādo &c.§ Prima T.c.21.
aūt pars diuiditur in partes duas. In prima parte oſtendit eſſe primū motum, & primū motorem. Et quia ea, q̄ ſunt vnius ordinis habent aliquam cōparationē adinuicē idō in ſcđa parte determinat de comparatione motuum adinuicem ib. § Dubitabit aūt aliquis &c.§ Circa T.c.3.
primum tria facit. Primo præmittit quoddam, quo indiget ad propoſitū oſtendendū. Scđo oſtendit propoſitū ibi § Qm̄ autem omne qđ mouetur.§ Tertio manife Secunda 9.
ſtat quoddam quod ſuppoſuerat ibi. § Primum aūt mouens.&c.§ Proponit ergo primo ꝙ neceſſe eſt, oē quod mouet ab aliquo alio moueri. Quod qdē in aliqbus eſt manifeſtū. Sūt.n. quędā, quę nō hn̄t in ſeipſis principiū ſui motus, ſed principiū motus ipſorum eſt ab extrinſeco, ſicut in his, q̄ per violentiá mouentur. Si ergo aliqđ ſit, qđ nō habeat in ſeipſo principiū ſui motus, ſed principium ſui motus, eſt ab extrinſeco, manifeſtū eſt ꝙ ab alio mouet. ſi verò ſit aliqđ mobile, qđ habeat in ſeipſo principiū ſui motus, circa hoc pōt eſſe dubiū, an ab alio moueatur, & idō circa hoc inſtat, ad oſtendendū qđ ab alio mouet. Si ergo aliqđ tale ponatur nō moueri ab alio: accipiatur mobile A B, cui quidē moueri cōueniat ſm ſe, & primo, non aūt ex eo ꝙ aliqua pars eius mouetur, ſic.n. non moueretur ſm ſe, & ſm partē. oportet aūt, ſi aliquid mouet ſeipſum non motū ab altero, quod ſit primo & per ſe motū. ſicut ſi aliquid eſt calidum nō ab alio, oportet ꝙ ſit primo, & p ſe calidum. Hoc ergo da T.c.2.
to procedit ad ꝓpoſitū oſtēdendum dupliciter primo qdem excludēdo illud, vn̄ maximè videri poſſet qđ aliquid non ab alio moueatur. Scđo directè oſtēdendo, ꝙ nihil pōt à ſeipſo moueri ibi. § Amplius aūt quòd à ſeipſo mouetur, &c.§ Id aūt, ex quo maximè vr̄, quòd aliquid nō moueatur ab alio, eſt, quia nō mouetur ab aliquo exteriori, ſed ab ipſo interiori principio. Dicit ergo primo ꝙ opinari quod A B moueatur à ſeipſo, pp hoc quòd totū mouet, & non mouet ab aliquo exteriori, ſimile eſt ac ſi aliquis diceret qđ mobile, cuius vna pars mouet, & alia mouet, moueat ſeipsū pp hoc, ꝙ non diſcernitur quæ pars ſit mouens, & quæ ſit mota, ſicut ſi huiuſmōi mobilis, quod eſt D E Z, pars quæ eſt D E, moueat partē q̄ eſt E Z, & nō videatur quæ pars earum ſit mouens, & quę ſit mota. Vult aūt p primū mobile A B quod totū mouetur, & à principio interiori mouēte, intelligi aliqđ corpus animatū. quod totum mouet ab aīa. per mobile autē D E Z vult intelligi corpus aliquod qđ nō totū mouet. ſed vna pars eius corporalis eſt mouēs. & alia mota, in quo quidē mobili manifeſtū eſt qđ id quod mouetur ab alio mouetur: & ex hoc vult ſimile oſtēdere de corpore aīato, quod vr̄ mouere ſeipsū. Hoc n. ei conuenit in quantum vna pars aliam mouet ſ. aīa, corpus. vt in Octauo plenius oſtendetur. Secundo ibi,

Demonſtratio probans, omne quod mouetur ab alio moueri, quamuis non appareat ipſum mouens.

Deinde quòd à ſeipſo mouetur, id nunquam ex eo moueri deſinet, quia aliquid aliud ſtetit, moueriq; ceſſauit. ſequitur ſi quid ex eò moueri deſinit, quia quippiam aliud ſtetit id ab alio moueatur neceſſe eſt. Hoc autem perſpecto, oē quod mouetur ab aliquo moueatur neceſſe eſt. Cum.n. ipſum A B moueri ſit ſumptum, diuiſibile erit profectò. omne namque quod mouetur diuiſibile eſt. Sit igitur diuiſum in C. Igitur ARGY.

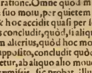
B C quieſcente, & ipſum A B quieſcat neceſſe eſt. Quod ſi non quieſcit mente ſumatur moueri. B C igitur quieſcente A C mouetur. Non ergo per ſe mouetur ipſum A B at per ſe primo moueri ſupponebatur. Patet igitur B C quieſcente, & A B quieſcere, ac tunc ceſſare moueri. At ſi quid ex eo moueri deſinit, quia quieſcit aliud id ab alio planè mouetur. Patet igitur omne quod mouetur ab aliquo motum cieri. Omne. n. quod mouetur eſt, vt patuit, diuiſibile, parteq; quieſcente, & totum ipſum quieſcet.

T.c.2. *Amplius quod à ſeipſo mouetur, nullo modo pauſabit cum mouetur, in ſtando aliquid alterum quod mouetur. Neceſſe eſt ergo, ſi aliquid pauſat quod mouetur in ſtando aliquid alterum, hoc ab altero moueri. Hoc aũt manifeſto facto, neceſſe eſt omne quod mouetur, moueri ab aliquo. Quoniam.n acceptum eſt A B moueri, diuiſibile erit: oẽ.n.quod mouetur diuiſibile eſt. Diuidatur igitur in C. neceſſe igitur B C, quieſcente quieſcere & A B. Si.n.non, accipiatur moueri: B C igitur quieſcente: mouebitur vtiq; A C: non ergo mouetur per ſe A B: ſed conceſſum eſt per ſeipſum moueri, primum: manifeſtum igitur quòd B C quieſcente quieſcit, & A B, & tunc pauſabit quod mouetur. Sed ſi aliquid in quieſcendo aliud ſtat, & pauſat moueri, hoc ab altero mouetur. Manifeſtum eſt igitur quòd omne, quod mouetur ab aliquo mouetur, & non a ſe. Diuiſibile enim eſt omne quod mouetur, & parte quieſcente, quieſcet totum.*

Oſtendit directè, ꝙ omne, quòd mouetur ab alio mouetur, tali ratione. Omne quòd mouetur a ſeipſo, non quieſcit à ſuo motu, per quietem cuiuſcunq; alterius mobilis, & hoc accidit quaſi per ſe motũ. Ex hoc autem vlterius concludit, quòd, ſi aliquod mobile quieſcit ad quietem alterius, quòd hoc mouetur ab altero. Hoc autem ſuppoſito, concludit quòd neceſſe eſt omne quod mouetur, ab aliquo alio moueri. Et quòd hoc ſequatur ex premiſsis, ſic probat. illud mobile, quod ſuppoſuimus à ſeipſo moueri, ſcilicet A B, oportet diuiſibile eſſe, quia omne quod mouetur eſt diuiſibile, vt ſupra probatum eſt. &, quia diuiſibile eſt, nullum incõueniens ſequitur, ſi diuidatur. Diuidatur ergo in puncto C, ita ꝙ vna pars eius ſit B C, & alia A C. ſi ergo BC eſt pars eius, quod eſt A B, neceſſe eſt quod quieſcente, B C parte, quieſcat totum A B. Si ergo non quieſcat totum quieſcente parte: accipiatur, ꝙ totum moueâtur, & vna pars quieſcat: ſed, quia pars ponitur quieſcere, nõ poterit poni totum moueri niſi ratione alterius partis. ſic ergo B C quieſcente, quod eſt vna pars, mouetur A C quod eſt alia pars. ſed nullum totum. cuius vna ſola pars mouetur mouetur primo & per ſe; non ergo mouebitur A B primo & per ſe, quod erat ſuppoſitum. Ergo oportet quòd B C quieſcente, quieſcat totum A B. § Et ſic illud quod mouetur pauſabit. §.i. deſinet moueri ad quietem alterius. Sed ſupra habitum eſt, ꝙ ſi aliquid quieſcit, & deſinit moueri ad quietẽ alterius, hoc ab altero mouetur: ergo A B ab altero mouetur. Et eadẽ ratio eſt de quolibet alio mobili, quia omne quod mouetur eſt diuiſibile & eadem ratione oportet quod quieſcente parte quieſcat totum. Manifeſtum eſt ergo, quòd omne, quod mouetur, ab aliquo alio mouetur.

Quod quieſcit ad alterius quietẽ, ab alio moueri neceſſe eſt.

Demonſtratio probans quòd ceſſans a motu per ceſſationem alterius, ab alio mouetur.

Contra iſtam autem Ariſt. probationem multipliciter obijcitur. Obijcit.n. Galenus cõtra hoc quod dicit Ariſto. quod vna tantum pars mobilis moueatur, & reliqua quieſcat, ꝙ totum non per ſe mouetur. dicẽs hoc eſſe falſum, quia ea quę mouentur ſm partem, per ſe moueatur. Sed deceptus eſt Galenus ex equiuocatione eius quod eſt per ſe. Per ſe.n quandoq; ſumitur ſm qđ opponitur ei tãtum quod eſt per accidens, & ſic quòd mouetur ſecundum partẽ mouetur per ſe, vt Gal. intellexit. Quandoq; verò ſumitur ſecundum quòd opponitur ſimul ei, quod eſt per accidens, & ei quòd eſt ſecundum partem. & hoc dicitur non ſolũ per ſe, ſed ẽt primo. Et ſic accipit per ſe Ariſt. hic, quod patet, quia, cũ concluſiſſet. § non ergo mouetur per ſe A B § ſubiungit. § Sed conceſſum eſt ꝙ per ſeipſum moueri primũ. § Sed magis, vrget obiectio Auicẽ. qui obijcit cõtra hanc rõnem, dicens eam procedere ex ſuppoſitione impoſsibilis, ex quo ſequitur impoſsibile, & non ex eo ꝙ ponit aliquid a ſeipſo moueri. Si.n. ponamus aliqđ mobile à ſeipſo moueri primo & per ſe, naturale eſt ei ꝙ moueatur & ſm totum & ſm partes. Si ergo ponatur ꝙ aliqua pars eius quieſcat, erit poſitio impoſsibilis. & ex hac poſitione ſequitur impoſsibile, ad quod Ariſt. inducit. ſ. ꝙ totum moueatur in primo & per ſe vt poſitum eſt. Huic autem obiectioni poſſet aliquis obuiare, dicendo, ꝙ licèt impoſsibile ſit partem quieſcere ſecũdum determinatam naturam, in quãtum eſt corpus talis ſpeciei, vt puta cœlum vel ignis: non eſt tamen impoſsibile, ſi ratio communis corporis conſideretur, qa corpus, in quantum corpus, non prohibetur quieſcere, vel moueri. Sed hanc reſponſionem excludit Auic. dupliciter. Primo quidem, quia pari rõne poſſet dici, de toto corpore, quod non prohibetur quieſcere, ex hoc ꝙ corpus eſt, ſicut dicitur de parte, & ita ſuperfluũ fuit aſſumere ad probationem propoſiti diuiſionẽ mobilis, & quietem partis. Secundo, quia aliquo propoſitio ſimpliciter redditur impoſsibilis, ſi prędicatum repugnet, ſubiecto ratione differentiæ ſpecificæ, quamuis non repugnet ei rõne generis. Eſt.n. impoſsibile ꝙ homo ſit irrationalis, quamuis nõ impediatur irrationalem eſſe ex hoc, quòd eſt animal. Sic igitur ſimpliciter impoſsibile eſt, quod pars corporis, mouẽtis ſeipſum quieſcat quia hoc eſt contra rationem talis corporis, licèt non ſit contra rationem communem corporis. Hac igitur, reſpõſione remota, Auerroes aliter ſoluit, & dicit, ꝙ aliqua conditionalis poteſt eſſe vera, cuius antecedens eſt impoſsibile, ſicut iſta, ſi homo eſt aſinus eſt animal irrationale. Concedendũ eſt ergo, ꝙ impòſsibile eſt qđ ſi aliquod mobile ponitur mouere ſeipſum, quòd vel totũ vel pars eius quieſcat, ſicut impoſsibile eſt ignẽ, non eſſe calidũ, propter hoc, quòd eſt ſibi ipſi cã caloris. Vnde hæc conditionalis eſt vera, ſi mobilis mouentis ſeipſum pars quieſcit, totum quieſcit. Ariſt. autẽ, ſi, verba eius diligenter conſiderentur, nunquam vtitur quiete partis, niſi per locutionem habentem vim conditionalis propoſitionis. Non.n. dicit ꝙ quieſcat B C. § Sed neceſſe eſt B C quieſcente quieſcere & A B. § Et iterum § quieſcente parte, quieuit totum. § ex hac conditionali vera, Ariſt propoſitum demonſtrat. Sed dicit Auerroes, quòd iſta demonſtratio non eſt de genere demõſtrationũ ſimpliciter, ſed de genere demonſtrationũ; quæ dicuntur demonſtrationes ſigni vel demõſtrationes quia, in quibus eſt vſus talium conditionalium. Eſt autem hęc ſolutio conueniens quantum ad hoc quod dicit de veritate conditionalis. Sed videtur dicendũ, ꝙ non ſit demõſtratio quia, ſed propter quid. continet.n. cauſam, quare impoſsibile eſt aliquod mobile mouere ſeipſum. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, quod aliquid mouere ſeipſũ nihil aliud eſt, ą̃ eſſe ſibi cã motus quod autem eſt ſibi cauſa alicuius, oportet ꝙ primo ei conueniat: quia quod eſt primum in quolibet genere, eſt cauſa

Obijcit Galenus contra Ariſt. monſtrationem.

Obiectio Auicen.

Excluſio reſponſionis ad rationes Auic.

Propoſitio, tunc redditur impoſsibilis cũ prædicatũ repugnat ſubiecto ratione differentiæ ſpecificæ, quamuis non repugnet ei ratione generis.

Opi. Auer. Quã approbans, ca meliorem, & magis propriam aſsignat.

eſt cauſa eorū quæ ſunt poſt. vnde ignis, qui ſibi, & alijs eſt cauſa caloris, eſt primum calidum. Oſtendit autem Ariſt. in Sexto quòd iō motū non inuenitur primū, neque ex parte tēporis, neq; ex parte magnitudinis, neq; ēt ex parte mobilis, propter horū diuiſibilitatem. nō ergo poteſt inueniri primū, cuius motus non dependeat ab aliquo priori. motus.n. totius dependet à motib. partium, & diuiditur in eas, vt in Sexto, probatum eſt. Sic ergo oſtendit Ariſt. cauſam quare nullum mobile mouet ſeipſum: quia non poteſt eſſe primum mobile, cuius motus non dependeat à partibus, ſicut ſi oſtenderē, quod nullū diuiſibile poteſt eſſe primum ens, quia eſſe cuiuſlibet diuiſibilis dependet à partibus, vt ſic hæc cōditionalis ſit vera, ſi pars non mouetur, totum non mouetur, ſicut hęc conditionalis eſt vera, ſi pars non eſt, totum non eſt. Vnde, & Platonici, qui poſuerunt aliqua mouere ſeipſa, dixerūt quòd nullū corporeū, aut diuiſibile mouet ſeipſum, ſed mouere ſeipſum eſt tātummodo ſubſtantię ſpiritualis, quæ intelligit ſeipſam, & amat ſeipſam (vniuerſaliter omnes operationes motus appellando) quia & huiuſmodi operationes. ſ. ſentire, & in-
T.c.28. telligere etiā Ariſto. in Tertio de Anima nominat motum, ſecundum, quòd motus eſt actus perfecti: Sed hic loquitur de motu ſecūdū quod eſt actus imperfecti. i. exiſtentis in potentia., ſecundum quem motum indiuiſibile non mouetur, vt in Sexto probatum eſt, & hic aſſumitur. Et ſic patet, quòd Ariſt. ponens, oē quod mouetur ab alio moueri. à Plat. qui poſuit aliquid mouere ſeipſum. non diſſentit in ſententia, ſed ſolū in verbis.

LECTIO. II.

In mouentibus ac motis in infinitum non procedi, ſed primum motum ac motorem dari, tum ſuppoſito, tum ſimpliciter probatur.

ARGY. *Cum autem omne quod mouetur ab aliquo moueatur, neceſſe eſt, & id quod in loco mouetur ab alio moueatur: & id igitur quod mouet ab alio moueatur neceſſe eſt, cum moueatur & ipſum, & hoc ab alio rurſus: ac non in infinitum hoc proficiſcitur, ſed ſtabit tandem alicubi, atq; erit quippiam, quod primo cauſa erit vt omnia moueantur.*

T.c.3. *QVoniam autem omne, quod mouetur, ab aliquo moueri, neceſſe eſt, & omne, quod mouetur in loco, moueri ab altero, & mouens igitur ab altero, quoniam & ipſum mouetur, & iterum hoc ab altero: non autem in infinitum ibit, ſed ſtabit alicubi, & erit aliquid, quod primo cauſa erit motus.*

Poſtquàm oſtendit Philoſophus, quod oē quod mouetur, mouetur ab alio, hic accedit ad principale ꝓpoſitum oſtendendum, ſ. quòd ſit primus motus, & primus motor. Et circa hoc duo facit. Primo proponit qđ
T.c.4. intendit. Secundo probat propoſitum ibi. {Si.n. non eſt ſed in infinitum ꝓcedet &c.} Dicit ergo primò. quòd cum oſtēſum ſit vniuerſaliter quòd oē quod mouetur ab aliquo alio mouetur, neceſſe eſt hoc etiam verum eſſe in motu locali. ſ. vt omne quod mouetur in loco, ab altero moueatur. Applicat autem ſpecialiter ad motū localē quod ſupra vniuerſaliter demonſtratū eſt, quia motus localis eſt primus motuū. vt in Octauo oſtendetur. & ideò ſecundū hunc motum procedit hic ad demonſtrandū primum motorem. Accipiatur igitur aliquid quod mouetur ſecundū locū, hoc mouetur ab altero. aut ergo illud alterū mouetur, aut nō. ſi non mouetur habetur propoſitū. ſ. quod aliquid ſit mouēs immobile, quod eſt proprietas primi mouentis. ſi autē & ipſum mouēs mouetur. oportet quòd moueatur ab altero mouente, & hoc iterū mouens ſi & ipſum mouetur, ab altero. ſed hoc nō poteſt procedere in infinitū, ſed oportet in aliquo ſtare. erit ergo aliquod primum mouens, quod erit prima cauſa motus, ita. ſ. quòd ipſum non mouetur. ſed mouet alia. Secundo ibi.

Quod, ſi non ſit ita ſed ſit in infinitum profectio, moueatur A quidem à B, ipſum autem B moueatur à C, & C rurſus à D, & hoc in infinitum hoc modo proficiſcitur. Cum igitur ſimul moueatur, & id quod mouet, ſimul A & B mouebuntur, nam, cum B mouetur, mouebitur & ipſum A: & item, cum B mouetur, ipſum C ſanè mouebitur, & ſimiliter, cum C mouetur, mouebitur ipſum D. Motus igitur ipſius A ſimul erit cum motu ipſius B, & cæterorum, cuiuſque: & vnumquodque igitur ipſorum, & motum cuiuſque poterimus ſumere. Nam & ſi à ſingulis, ſingula ſimul mouentur, non minus tamen vniuſcuiuſque motus, vnus eſt numero, & non infinitus extremis, cùm omne, quod mouetur è quodam ad quoddam proficiſcatur. Fit n. vt aut numero, aut genere, aut ſpecie, ſit idem motus. Numero igitur eum motum dico eundem eſſe, qui in eodem numero tempore, ex eodem in idem numero fit, vt hiſce, qui hac ex albedine, quæ eſt vno numero, hanc in nigredinem, hoc in tempore, quod ſit vnum numero fit. nam, ſi in alio, atque alio fiat, vnus ſpecie non numero motus erit. Genere autem idem eſt motus, qui eodem in prædicamento, aut in ſubſtantia, aut in alio genere fit. Specie verò eſt vnus quo ex eodem ſpecie ad idem ſpecie pergitur, vt motus, qui eſt ex albo in nigrum, aut in malum e bono. Hæc autem & in ſuperioribus dicta ſunt. Accipiatur igitur motus ipſius A, & ſit E, & motus ipſius B, & ſit F, & motus item ipſius C atq; D & ſint G atq; H. Sumatur præterea tempus in quo A mouetur, & ſit K. Atque cum definitus ſit motus ipſius A, definitum erit, & K tempus & non infinitum. at A, & B, & cęterorum vnumquodque eodem in tēpore mouebatur. Accidit igitur vt motus E F G H infinitus, in K definito tempore fiat. Eo.n. in tempore, quo A mouebatur, & ea omnia infinita, quæ poſt ipſum A collocata deinceps ſunt, mouebantur. quare tempore in eodem mouentur. etenim motus ipſius A æqualis aut erit motus ipſius B, aut maior nihil autem refert. accidit enim omnino, vt infinitus motus tempore fiat finito: hoc autem fieri nequit.

Si.n. non eſt ſed in infinitum procedet, ſit A quidem, T.c.4.
quod ab ipſo B moueatur: B verò ab ipſo C: C autem ab ipſo D, & hoc igitur modo in infinitū aſcendas. Quoniam ergo ſimul mouens mouetur, & ipſum quod mouetur manifeſtum eſt quoniam ſimul mouetur, & A & B. cū n. u. mouetur A, mouebitur, B, & cum mouetur B, & ipſum C, & Cum C, ipſum D, erit igitur ſimul motus, qui eſt A & B & reliquorum vniuſcuiuſque, & accipere igitur vnumquodq; iſtorum poterimus, & nanque ſi vnumquodque ab vnoquoque mouetur, nihil minus vnus numero vniuſcuiuſque eſt motus, & non infiniti in vltimus: quoniam quod mouetur omne, ex quodam in quiddam mouetur, aut nume-
ro accidit eundem eſſe motum aut genere, aut ſpecie. Nu- T.c.5.
mero quidem igitur dico eundem motum, qui ex eodem, in idem numero, & in tempore eodem fit, vt ex hoc albo, quod eſt vnum numero, in hoc nigrum, ſecundum hoc tempus, quod eſt vnum numero. ſi. n. ſecundum aliud, non adhuc vnus erit numero, ſed ſpecie. Genere autem motus vnus eſt, qui in eodem prædicamento ſubſtantiæ, vel ulterius generis eſt. Specie autem, qui ex eodem ſpecie in idem ſpecie vt ex albo in nigrum, aut ex bono in malum. hæc
autem dicta ſunt & in Prioribus. Accipiatur igitur, qui T.c.6.
eſt motus ipſius A, & ſit in quo eſt E, & qui eſt ipſius B, ſit in quo Z, & qui eſt C D, in quo G T. & tempus, in quo moueatur A ſit k. Determinato autem motu ipſius A determinatum erit & tempus. & non infinitum erit, quod eſt k. ſed in eodem tempore motum eſt A B, & reliquorum vnumquodq;. Accidit ergo motum, qui eſt E Z G T, cum ſit infinitus, in tempore finito moueri, quod eſt k. in

quo. u. A motum eſt & quæ ſunt ipſius conſequenter, omnia mota ſunt infinita. quare in eodem mouetur. Etenim aut æqualis motus erit, qui eſt ipſius A ipſi, qui B: aut maior: differt autem nihil. penitus n. infinitum motum in finito tempore accidit moueri: hoc autem impoſſibile eſt.

Probat quod ſuppoſuerat. Et circa hoc tria facit. Primo inducit probationem. Secundo oſtendit probationem eſſe inſufficientē ibi. § Sic igitur videtur &c. § Tertio ſupplet quoddam per quod ratio fortificatur ibi.
T.c.7. § Sed ſi quod mouetur. § Dicit ergo primo, quod ſi hoc
T.c.8. non concedatur, q; ſit aliqua prima cauſa motus (cum oē quod mouetur ab alio moueatur, ſ. ſequitur quod procedatur in infinitum in mouentibus & motis. & hoc oſtēdit eſſe impoſſibile. Sit. n. A quoddam, quod mouetur ſecundum locum, & moueatur ab ipſo B: B verò à C: C à D, & ſic procedatur in infinitum aſcendendo, manifeſtum eſt autem, quòd cùm aliquid mouet, ex eo, quòd mouetur, ſimul mouetur mouens, & ipſum mobile: ſicut, ſi manus ſuo motu mouet baculum, ſimul mouetur manus & baculus. Sic ergo ſimul mouetur B, quādo mouetur A, & eadem ratione, qn mouetur B, ſimul mouetur C, & cùm mouetur C ſimul mouetur D. Sic ergo ſimul, & in eodem tempore eſt motus ipſius A, & omnium aliorum: & poterit ſeorſum accipi motus vniuſcuiuſque horum infinitorum. Et quāuis vnumquodq; horum mobilium moueatur ab vnoquoque mouentium, non ita quòd vnum ab omnibus, ſed ſingula a ſingulis: nihilominus tamen, licèt ſint infinita mouentia, & mobilia, tamē vniuſcuiuſq; mobiliū motus eſt vnus numero. Et licèt omnes motus ſint infiniti numero, non tamen ſunt infiniti ſ. in vltimis ſ. i. per priuationem vltimorum, ſed vniuſcuiuſque motus eſt finitus habens determinata vltima. Et quòd vniuſcuiuſque infinitorum mobilium motus ſit vnus numero, & finitus probat. Quia, cùm omne quod mouetur, moueatur inter duos terminos, ex quodam. ſ. in quiddam, neceſſe eſt, quòd ſecundum diuerſum modum idētitatis terminorū, etiam ipſe motus ſit diuerſimodè vnus
Motus idē genere ſpē, & numero, dicitur. ſ. aut numero, aut ſpecie, aut genere. Numero quidē eſt idem motus, qui eſt ex eodem termino à quo, in idem numero, ſicut in terminum ad quem ita tamen quod ſit etiam in eodem numero tempore: & cum hoc oportet, q; ſit eiuſdem mobilis numero. Et ad exponendum quod dixerat, ſubiungit q; motus numero vnus eſt ex eodem in idem. ſicut ex hoc albo, quod ſignificat vnū numero, in hoc nigrum, quod etiam nominat aliquid idem numero, & ſecundū hoc tempus determinatum, quod etiam eſt vnum numero: quia, ſi eſſet motus ſm aliud tempus, licet ęquale, non eſſet numero vnus ſed ſed ſpecie tm̄. Sed motus eſt vnus genere, qui eſt in eorum prædicamento, vel ſubſtantiæ, vel cuiuſcunq; alterius generis. ſicut omnis generatio ſubſtantię eſt eadē, genere. & omnis alteratio ſimiliter. Sed motus eſt ſpecie vnus, qui eſt ex eodem ſecundum ſpeciem, in idem, ſecundum ſpeciem, ſicut oīs denigratio, quę eſt ex albo in nigrum, eſt eadem ſpecie, & omnis deprauatio, quæ eſt ex bono in malum. Et hæc etiam in Quinto dicta ſunt. His igitur duobus ſuppoſitis. ſ. quòd ſimul mouetur, & mouēs & motū, & quòd pōt accipi motus vniuſcuiuſque mobilium tanq̄ finitus & vnus, accipiatur, motus huius mobilis quod eſt A, & ſit E, & motus ipſius B ſit Z, & motus C D, & omnium conſequentium ſit G T. Tempus autem in quo mouetur A, ſit R. Sed quia motus ipſius A eſt determinatus ſ. i. finitus, etiam tempus in quo eſt iſte motus. ſ. eſt determinatū, & non infinitum, quia ſicut in Sexto oſtenſum eſt finitum, & infinitum ſimul inuenitur in tempore & motu. Ex dictis autem patet, q; in eodem tempore, in quo mouetur A. mouetur & B, & omnia alia, ergo motus oīum, qui eſt E Z G T, eſt in tēpore finito, ſed iſte motus eſt infinitus, cū ſit infinitorū. Ergo ſequetur q; motus infinitus ſit in tempore finito, quod eſt impoſsibile. Hoc aūt iō ſequitur, quia in quo tpe mouetur A, mouentur oīa alia, quę ſunt infinita numero. Nec differt quātum ad propoſitū pertinet, vtrum motus omnium mobiliū ſit ęqualis velocitatis, aut inferiora mobilia tardius moueantur, & in maiori tempore. quia omnino ſequetur q; motus ſit in tempore finito. quia vnumquodque mobilium neceſſe eſt quod habeat velocitatem & tarditatem finitam. Hoc autem eſt impoſsibile, ſ. motum infinitum eſſe in tempore finito ergo & primum eſt impoſsibile. ſ. quòd procedatur, in mobilibus, & mouentibus in infinitum. Secundo ibi.

Demonſtratio, oſtendens per deductionem ad impoſſibile quòd non proceditur in infinitum in mouentibus, & motis. ſ. quia infinitum moueretur in finito tempore.

Hoc igitur pacto quod propoſuimus videbitur demonſtrari, non tamen demonſtratur, quia nullum abſurdum emergit. Fieri enim poteſt vt finitum in tempore motus ſit infinitus, non tamen idem. ſed alius atque alius, ſi multa ſint ea quæ mouentur ac infinita. Quod & in hiſce, quæ nunc ſumpſimus accidit. A R G Y.

Sic igitur videtur demonſtrari id quod eſt à principio; T.c.7. *non tamen demonſtratur propter hoc, quòd nullum inconueniens, accidit. Contingit enim infinito tempore infinitum motum eſſe non eundem autem, ſed alterum & alterum, multis, & infinitis motis. Quod quidem accidit & in his, quæ nunc diximus.*

Oſtendit quòd præcedens rō non efficaciter concludit, & dicit, quòd prædicto modo videtur demonſtrari principale propoſitum. ſ. q; nō in infinitū procedatur in mouentibus, & motis, non tamē efficaciter demonſtratur, quia nullum incōueniens accidit ex præmiſsis Contingens eſt enim, & poſsibile, quòd in tēpore finito ſit motus infinitus: ita tamen quòd non ſit vnus, & idem, ſed alius, & alius in quantum. ſ. infinita ſunt quæ mouentur. nihil. n. prohibet infinita in tempore finito, moueri ſimul. & hoc concludebat ratio prędicta. erant enim mobilia infinita diuerſa, & ſic motus eorum erāt diuerſi, quia ad vnitatem motus non ſolum requiritur: vnitas temporis, & termini, ſed etiam vnitas mobilis, vt in Quinto dictum eſt. Tertio ibi.

At ſi id quod primo mouet in loco, motuq; corpori accommodato tangere neceſſe eſt id quod mouetur, aut continuum eſſe (vt in vniuerſis fieri cernimus) totum ipſum vnum ex omnib. aut continuū erit. Id igitur, quod fieri poteſt eſſe ſumatur, & ſit magnitudo quidem aut continuum ipſum A B C D, motus autem huius ſit E F G H. Nihil autem intereſt infinitum ſit, an finitum: ſimiliter. n. finito in tempore K aut infinitum, aut finitum infinito mouebitur motu: horum autem vtrumque eſt impoſsibile. Stabit igitur tandem, vt patet idipſum, & non in infinitum proſiriſcetur, ab alio, inquam ſemper moueri: ſed erit quippiā, quod primum motu ciebitur. Nihil autem interſit aliquo ſuppoſito id oſtendi, eo nanq; poſito, quod eſſe poteſt, nullum abſurdum accidere oportebit. A R G Y.

Sed, ſi id, quod mouetur primo ſecundum locum & corporalem motum, neceſſe eſt tangi aut continuum eſſe mouenti, ſicut videtur hoc in omnibus contingere erit. n. ex omnibus vnum ipſum totum, aut continuum. Hoc igitur contingens accipiatur. & ſit magnitudo quidem, aut continuum, in quo ſunt A B C D, huius autem motus, eſt E F G H. Differt autem nihil magnitudinem finitam, aut infinitam eſſe, ſimiliter. n. in finito tempore, quod eſt k, mouebitur, aut finita, aut infinita. Horum autem vtrunque impoſsibile eſt. Manifeſtum igitur quod ſtabit aliquando & non in infinitum abibit, quod ſemper ab altero, ſed erit T c.8. T.c.9.

aliquid

Contingenti conceſſo, nullum inconueniens ſequitur.

aliquid quod primum mouebitur. Nihil autem differat, conceſſo quodam hoc demonſtrari. Contingenti enim conceſſo nullum inconueniens poterit accidere.

Oſtendit quomodo prædicta ratio efficaciam habere poſsit. Et primo quomodo habeat efficaciam ex ſuppoſitione facta. Secundo quomodo habeat efficaciam ſimpliciter ibi. § Nihil autem differt, &c. § Dicit ergo primo, ꝙ id, qđ localiter & corporaliter mouetur primo, & immediatè ab aliquo mobili mouente, neceſſe eſt quòd tangatur ab eo, ſicut baculus tangitur à manu vel quòd continuetur ei, ſicut cõtinuatur vna pars aeris alteri, & ſicut pars continuatur animali. Et hoc videtur contingere in oĩbus, quòd mouens ſp coniungitur mobili altero iſtorum modorũ, Accipiatur ergo alter iſtorum modorũ. ſ. quòd ex omnibus infinitis mobilibus & mouentibus efficiatur vnum. ſ. ipſum totum vniuerſum per continuationem quandam. hoc ergo, quia contingens eſt, ſupponatur, & iſtud totum, quod eſt quædam magnitudo & continuum vocetur A B C D: & motus eius vocetur E F G H. Et, quia poſſet aliquis dicere ꝙ E F G H erat motus finitorum mobilium, & ita non poteſt eſſe motus totius infiniti; ſubiungit, quòd nihil differt quantum ad propoſitum pertinet, vtrũ accipiatur finita magnitudo quę mouetur, aut infinita. Sicut. n. ſimul quando mouebatur A, in tempore. ſ. finito quod eſt k, mouetur quodlibet finitorum mobilium, quæ ſunt numero infinita, ita etiam ſimul in eodẽ tempore mouetur tota magnitudo infinita. Sequitur ergo impoſsibile, quodcunq; horum detur ſiue quòd ſit magnitudo finita conſtans ex magnitudinibus numero infinitis, ſiue ꝙ ſit magnitudo infinita, & motus eius in tempore finito: cum ſit oſtenſum ſuprà, ꝙ mobile infinitum non põt moueri tempore finito. Ergo impoſsibile eſt hoc, ex quo ſequebatur. ſ. quod procedatur in infinitum in mouentibus & motis. Manifeſtum eſt ergo, quòd hoc, quòd vnũ moueatur ab altero, nó procedit, in infinitum: ſed ſtabit alicubi, & erit aliquod primum mobile, quod. ſ. moueatur ab altero immobili. Et, quia prædicta probatio procedit ſuppoſito quodã. ſ. qđ oĩa infinita mouentia & mota continuẽtur adinuicem, & conſtituant vnã magnitudinem, & ſic poſſet alicui videri, qđ nó ſimpliciter concludatur, iõ ſubiũgit quod nó differt hanc demõſtrationem proceſsiſſe quodã ſuppoſito, quia ex contingenti ſuppoſito etiam ſi ſit falſum, non poteſt ſequi aliquod impoſsibile. Cũm ergo prædicta ratio ducat ad impoſsibile, illud impoſsibile non ſequitur ex iſto contingenti ſuppoſito: ſed ex alio, quod oportet eſſe impoſsibile, cùm ex eo impoſsibile ſequatur. Et ſic patet quòd in demonſtrationibus ad impoſsibil ducẽtibus, nil refert vtrum accipiatur falſum contingens adiunctum impoſsibili, vel verum. oſtenditur. n. impoſsibile illud, ex quo, cum adiũctione contingentis falſi, ſequitur impoſsibile, ſicut ex eo impoſsibile ſequeretur adiuncto quodã vero: quia ſicut ex vero nó poteſt ſequi impoſsibile, ita nec ex contingenti. Sed poteſt aliquis dicere, quòd non eſt cõtingens, omnia mobilia continuari, ſed impoſsibile eſt continuari elementa adinuicem, & cum cœleſtibus corporibus. Sed dicendum quòd alio modo accipitur contingens & impoſsibile cùm demõſtratur aliquid de genere & cùm demõſtratur aliquid de ſpecie: quia cum agitur de ſpecie, oportet accipi vt impoſsibile eſſe illud cui repugnat, vel genus, vel differẽtia ſpeciei, ex quibus ratio ſpeciei cõſtituitur. Cum verò agitur de genere, accipitur vt contingens omne illud, cui non repugnat ratio generis, licet ei repugnet ratio conſtituẽs ſpeciem. ſicut, ſi loqueter de animali, poſſem accipere vt cõtingens, quòd oẽ animal eſſet alatum. ſed, ſi deſcẽderem ad cõſiderationem hominis, impoſsibile eſſet hoc animal eſſe alatum. Quia igitur Ariſt. hic loquitur de mobilibus & mouentibus in communi, nondum applicãdo ad determinata mobilia: eſſe autem contiguum, vel contiguum indifferenter ſe habet ad rõnem mouẽtis & mobibilis, iõ accepit vt contingẽs, quòd omnia mobilia ſint continua adinuicem. Quod tamen eſt impoſsibile, ſi mobilia conſiderentur ſecundum ſuas naturas determinatas.

Superiori figura huius literę patet intellectus.

Sicut ex vero nó ſequitur impoſsibile, ita nec ex contingenti.

LECTIO III.

In motu locali, mouens ſimul eſſe cum eo, quod mouetur monſtratur.

Id autem, quòd primum mouet, non vt id gratia cuius cætera ſunt vel fiunt, ſed vt id, vnde eſt principium motus ſimul cum eo eſt quod mouetur. Atq; ſimul dico, quia nihil eſt inter ipſa. Hoc n. omnibus mouentibus communiter competit, & ſubeuntibus motum. ARGY.

PRimum autem mouens, non ſicut cuius cauſa, ſed vnde eſt principium motus eſt ſimul cum eo quod mouetur. Simul autem dico, quia nihil ipſorum medium eſt hoc. n. commune eſt in omni, quod mouetur, & quod mouet.

Quia Philoſophus in demonſtratione præcedente, ſuppoſuerat, ꝙ mouens eſt contiguum, vel contiguum mobili, hoc intendit nunc probare. Et primo oſtendit propoſitum. Secũdo probat quoddam, quod in hac ꝓbatione ſupponit ibi. § Quoniam autem quæ alterantur, &c. § Circa primum duo facit. Primo proponit intentum. Secundo probat propoſitum ibi § Qm̃ autem tres ſunt motus. § Dicit ergo primo, ꝙ mouens & motum ſunt ſimul. Sed aliquid dicitur mouere dupliciter. vno modo ſicut finis mouet agentem, & tale mouens, aliquando diſtans eſt ab agente quem mouet alio modo ſicut mouet id quod eſt principium motus, & de tali mouente hic intelligit. Et propter hoc addit § non ſicut cuius cauſa, ſed vnde eſt principium motus. § Item mouens ſicut principium motus quoddam eſt immediatum, & quoddam remotum. Intelligit autem hic de immediatè mouente, & ideò dixit. § Primum mouens. § vt per primum ſignificetur immediatum mobili, nõ autem id, quod eſt primũ in ordine mouentium. Et quia in Quinto dixerat, ea eſſe ſimul, quæ ſunt in eodem loco, poſſet aliquis credere ex hoc quod dicit, quòd mouens, & motum ſimul ſunt, quòd qñ vnum corpus mouetur ab altero, quòd oporteat ambo eſſe in eodem loco, & iõ ad hoc excludendũ ſubiũgit, ꝙ ſimul dicit hic non quidem eſſe in eodẽ loco, ſed quia nihil eſt mediũ inter mouens & motum, ſm̃ quòd contacta vel continua ſunt ſimul, quia termini eorũ ſunt ſimul, vel quia ſunt vnum. Et, quia in præcedenti demõſtratione proceſſerat ſolum de motu locali, poſſet aliquis credere ꝙ hoc haberet veritatem ſolum in huiuſmodi motu. Et ideo ad hoc remouẽdum ſubiungit, ꝙ hoc dictum eſt communiter, quod mouens, & motum ſunt ſimul, & non ſpecialiter de motu locali, quia hoc eſt commune in omni ſpecie motus, quòd mouens & motum ſũt ſimul modo expoſito. Secundo ibi.

T.c.14.

T.c.10.

Cum autem tres ſint motus. is inquam, qui ad locum, is qui ad qualitatem, & is qui ad quantitatem accommodatur: quorum primum eſt Latio, ſecundus Alteratio, tertius Accretio atq; Decretio, & ea ſanè, quæ mouentur, tria eſſe neceſſe eſt. Atq; primo de latione dicamus: hæc enim primus motuum eſt. ARGY.

Quoniam aũt tres ſunt motus, & qui ſecundum locum & qui ſecundum qualitatem & qui ſecundum quantitatem: neceſſe eſt & ea quæ mouentur tria eſſe. Qui, quidem igitur ſecundum locum, Loci mutatio: qui verò ſecundum qualitatem, Alteratio: qui verò ſecundum quantitatem, Augmentum vel Decrementum. Primum quidem igitur de loci mutatione dicamus. hoc. n. primus motuum eſt. T.c.10.

Loci mutatio primus motuũ eſt.

Probat propoſitum. Et circa hoc duo facit. Primo enumerat ſpẽs motus. Secũdo in ſingulis probat propoſitum ibi. § Omne igitur quod fertur §. Oſtendit ergo

Infra.

primo quòd tres ſunt motus, vnus ſecundũ locum, qui dicitur loci mutatio: alius ſecundum qualitatẽ, qui dicitur alteratio, alius ſm quãtitatem, qui dicitur augmẽtum & decrementum. Non facit autem mentionẽ de generatione, & corruptione, quia non ſunt motus, vt in Quinto probatum eſt. Sed cum ſint termini, motus ſ. alterationis, vt habitum eſt in Sexto per hoc quòd probatur propoſitum in alteratione, ſequitur etiã idẽ de generatione & corruptione. Sicut igitur tres ſunt ſpecies motus, ita tres ſunt ſpecies mobilium, & etiam mouentium, & in omnibus eſt verum quod dictum eſt. ſ. quòd mouens, & motum ſint ſimul, vt oſtendetur in ſingulis. Sed primo hoc eſt oſtendendum in motu locali, qui eſt primus motuum, vt in Octauo probabitur. Secundo ibi.

A R G Y. *Omne itaque quod fertur, aut à ſeipſo mouetur, aut ab alio. Si igitur à ſeipſo mouetur, patet, cum in ipſo ſit id quod mouet, ſimul eſſe, & id quod mouet, & id quod mouetur. & nihil inter ipſa medium eſſe.*

Omne igitur, quòd fertur, aut ipſum à ſeipſo mouetur, aut ab altero. Si igitur à ſeipſo, manifeſtum eſt, quòd cum in ipſo mouenr ſit, ſimul mouens & quod mouetur erit, & nullum illius medium:

Oſtendit propoſitum in ſingulis trium prædictorũ motuum. Et primo in motu locali. Secundo in motu alterationis ibi. § At verò neq; alterati. &c. § Tertio in mo-

Secunda 13 T.c.11. Infra. tu augmenti, & decrementi ibi. § Et quod augetur & augens. &c. § Circa primum duo facit. Primo oſtendit propoſitum, in quibus magis eſt manifeſtum. Secundo in quibus magis latet ibi. § Quod autem ab alio mouetur. § Dicit ergo primo, quòd neceſſe eſt dicere, quòd omne quòd mouetur ſecundum locum, aut mouetur à ſeipſo, aut ab altero. Quod autem dicit à ſeipſo aliquid moueri, poteſt intelligi dupliciter; vno modo in ratione partium, ſicut oſtendit in Octauo, quòd mouentiũ ſeipſa vna pars mouet & alia mouetur. Alio modo primo, & per ſe, vt ſcilicet aliquid ſecundum ſe totum moueat, ſe totum, ſicut ſupra probauit, quòd hoc modo nihil mouet ſeipſum. Si antem concedatur vtroque modo aliquid moueri à ſeipſo manifeſtum erit, quòd monens erit in ſeipſo, quòd mouetur, vel ſicut idem eſt in ſeipſo quod mouetur, vel ſicut pars eſt in toto, vt anima in animali. Et ſic ſequetur quòd ſimul ſit mouens, & quod mouetur, ita quod nibil erit ipſorum medium. Secundo ibi.

A R G Y. *Sin ab alio mouetur, quatuor modis mouetur. Motus.n. qui ab alio afferuntur quatuor ſunt, Pulſus, Tractio, Volutio, Vectio. Etenim ſit, vt omnes alij ad hos reducantur.*

Quod autẽ ab alio mouetur quadrifariam mouetur. Qui enim ſunt ab altero motus, quatuor ſunt. Pulſio, Tractio, Vectio, Vertigo. Et nanque omnes alios in hos reduci accidit.

Oſtendit idem in ijs, quæ mouentur ſm locum, ab alio, de quibus minus eſt manifeſtum. Et circa hoc tria facit. Primo diſtinguit modos, quibus aliquid contingit ab altero moueri. Secundo reducit eos ad duos ibi.

Octaua.tex. cõ.10. Nona. § Manifeſtum eſt igitur. § Tertio in illis duobus probat propoſitum ibi. § Hoc autem manifeſtum eſt. § Circa primũ duo facit. Primò diuidit modos quibus aliquid mouetur ab altero, & dicit quòd ſunt quatuor. ſ. Pulſio, Tractio, Vectio, & Vertigo. Omnes.n. motus, qui ſunt ab alio, reducuntur in iſtos. Secundo ibi.

A R G Y. *Pulſio igitur, alia eſt impulſio, alia expulſio. Atq; impulſio quidem eſt, cùm id, quod mouet, non deſerit id quod mouetur, expulſio verò cum deſerit.*

Pulſionis igitur, alia impulſio, alia expulſio. Impulſio quidem eſt cum mouens ei, quod mouetur non deficit. Expulſio, cum expellens deficit,

Manifeſtat pmiſſos quatuor modos. Et primo manifeſtat pulſionem, quę eſt cùm mouens ab facit aliuod mobile à ſe diſtare mouendo. Diuidit autẽ pulſionẽ in duo. ſ. in impulſionem, & expulſionem. Dicitur autem impulſio, quando mouens ſic pellit aliquod mobile ꝙ non deficit ipſi deſerendo ipſum, ſed ſimul cum eo tendit quod ducit. Expulſio autem eſt, quãdo mouens ſic mouet, quòd tamen deficit deſerendo ipſum, nec comitatur ipſum vſq; ad finem mutus. Secundo ibi.

Vectia autem in tribus eſt motibus. Non. n. per ſe, ſed per accidens mouetur, quod vehitur. Ex eo nanque mouetur, quia eſt in eo, vel ſuper id quod mouetur. At id quod vehit, aut pellitur, aut trahitur, aut voluitur patet igitur vectionem tribus in motibus eſſe. A R G Y.

Vectio autem in tribus erit motibus. Quod quidem vehitur non ſecundum ſe mouetur, ſed ſecundum accidens. In eo.n. quod eſt in eo quod mouetur aut ſuper id, quod mouetur, mouetur ipſum. Vehens autem mouetur, aut pulſum, aut tractum, aut vertigine ductum. Manifeſtum igitur, quoniam vectio in tribus motibus erit.

Manifeſtat de vectione, & dicit, quod vectio fundatur in tribus alijs motibus. ſ. pulſione, tractione, & vertigine: ſicut quod eſt per accidens fundatur in eo quod eſt per ſe. Illud autem, quod vehitur, non mouetur per ſe, ſed per accidens, in quantum. ſ. aliquid alterum mouetur, in quo ipſum eſt, ſicut cùm aliquis vehitur à naui in qua eſt, vel ſuper quod eſt, ſicut cum aliquid vehitur equo Illud autem quod vehit mouetur per ſe, eò quòd non eſt procedere in ijs, quæ mouentur per accidens in infinitum: & ſic oportet quòd primum vehens moueatur aliquo motu per ſe, vel pulſum, vel tractu, vel vertigine. Ex quo manifeſtum eſt, quòd vectio in tribus alijs motibus continetur. Tertio ibi.

Tractio verò eſt motus trahentis, aut ad ſe, aut ad aliud: celerior eius eſt motus quod trahitur. neq; ſeiungitur ab eodem. etenim, & ad ſeipſum eſt tractio, & ad aliud. Ad has, & cęteræ tractiones eadem ſpecie reducuntur, vt inſpiratio, & ſpiratio. & ſputatio, & hæ quibus aut emittuntur corpora, aut accipiuntur. Quarũ aliæ ſunt congregationes aliæ ſegregationes. Et omnis igitur ad locum accommodata motio congregatio eſt nimirum & ſegregatio. A R G Y.

*Tractio autem eſt, cum etenim ad ipſum, vel ad alterum velocior ſit motus trahentis non ſeparatus ab eo qui trahitur, & nanque ad ipſum eſt tractio, & ad alterum. Et reliqui tractus idem ſpecie in hos reducuntur. vt inſpiratio, & expiratio, & ſputio, & quicunque corporum emiſſiui, aut receptiui ſunt: & Spatheſis, & * cerciſis. Aliud eſt. quidem ipſorum congregatio, & aliud diſgregatio. Et omnis igitur motus qui eſt ſecundum locum, aggregatio, & diſgregatio eſt.* * al Radiatio.

Manifeſtat tertium motum. ſ. tractum. Et ſciendum eſt, ꝙ tractio à pulſione differt, quia in pulſione, mouẽs ſe habet ad mobile vt terminus à quo eſt motus eius: in tractu verò ſe habet terminus ad quem, illud ergo trahere, dicitur, quod monet alterum ad ſeipſum. Mouere autem aliquid ſecundũ locum ad ſeipſum cõtingit tripliciter. vno modo ſicut finis mouet, vnde & finis dicit trahere ſecundum illud Poetę, Trahit ſua quemq; voluptas: & hoc mõ põt dici, qđ locus trahit id, quod naturaliter mouetur ad locum. Alio modo põt dici Aliquid trahere, quia mouet id ad ſeipſum alterãdo aliqualiter ex qua alteratione cõtingit quòd alteratum mouetur ſm locũ. & hoc modo magnes dicitur trahere ferrũ. Sicut.n. generans mouet grauia, & leuia, in quantum dat eis formã, per quã mouẽtur ad locũ, ita & magnes dat aliquã qualitatem ferro, per quam mouetur ad ipſum. Et quod hoc ſit verum, patet ex tribus. Primo quidem, quia magnes non trahit ferrum ex quacunque diſtantia, ſed ex propinquo. ſi autem ferrum moueretur ad magnetem ſolum ſicut ad finem, ſicut graue ad ſuum locum, ex qualibet diſtantia tenderet ad ipſum.

Magnes quomodo ferrum ad ſe trahat. ipſi virtutẽ alteratiuã imprimẽdo

Secundo, quia, ſi magnes allijs perfugatur, ferrum attrahere non poteſt, quaſi allijs vim alteratiuam ipſius impedientibus, aut etiam in contrarium alterātibus. Tertio, quia ad hoc, ꝙ magnes attrahat ferrū, oportet priꝰ ferrum liniri cū magnete, maximè ſi magnes ſit paruus quaſi ex magnete aliquam virtutem ferrum accipiat, vt ad eum moueatur. Sic igitur magnes attrahit ferrum, non ſolum ſicut finis, ſed etiam ſicut mouens & alterans. Tertio modo dicitur aliquid attrahere, quia hoc mouet ad ſeipſum motu locali tantum. & ſic definitur, hic tractio, prout vnum corpus trahit alterū, ita quòd trahens ſimul moueatur cum eo quod trahitur. Hoc eſt ergo qđ dicit, quòd tractio eſt cùm motus trahentis ad ſeipſum vel ad alterum ſit velocior, nō ſeparatus ab eo quod trahitur. Dicit autem § ad ipſum vel ad alterum § quia mouens voluntarium poteſt vti altero, vt ſeipſo, Vnde poteſt ab alio pellere ſicut à ſeipſo, & ad aliud trahere ſicut ad ſeipſum. ſed hoc in motu naturali non contingit. Imò ſemper pulſio naturalis eſt à pellente, & tractio naturalis ad trahentem. Addit autem § cum velocior ſit motus § quia contingit quandoq; ꝙ id quod trahitur, etiam per ſe mouetur illuc quo trahitur: ſed à trahente velociori motu compellitur moueri. Et, quia trahens mouet ſuó motu, oportet quòd motu trahentis ſit velocior, ꝗ̃ motus naturalis eius quod trahitur Adiungit aūt § non ſeparatus ab eo quo trahitur § ad differētiam pulſionis. Nam in pulſione pellens qn̄q; ſeparatur ab eo quod pellit, qn̄q; verò non. ſed trahens nūquam ſeparatur ab eo quod trahitur, quinimò ſimul mouetur trahēs cum eo quod trahitur. Exponit aūt quod dixerat. § Ad ipſum vel ad alterum. § quia contingit eſſe tractionem ad ipſum attrahentem, & ad alterum in motibus voluntarijs vt dictum eſt. Et, quia ſunt quidam motus, in quib. nō ita manifeſtè ſaluatur ratio tractionis, conſequenter oſtendit eos etiam reduci ad hos modos tractionis, quos poſuerat. ſ. ad ſeipſum, & ad alterū. Et hoc eſt quod dicit, quòd oēs alij tractus, qui noo nominantur tractus, reducuntur in hos duos modos tractionis, quia ſunt ijdem ſpem cum eis quantum ad hoc, ꝙ motus accipiunt ſpeciem à terminis, qa & illi tractus ſunt ad ſeipſum vel ad alterum ſicut patet in inſpiratione & expiratione. Inſpiratio enim eſt attractio aeris, expiratio verò eſt aeris, expulſio & ſimiliter ſpuitio eſt expulſio ſputi. Et ſimiliter dicendum eſt de omnibus alijs motibus per quoſcunque aliqua corpora extra mittuntur, vel intra recipiuntur: quia emiſſio reducitur ad pulſionem, receptio autem ad attractionem. Et ſimiliter ſpathelis eſt pulſio, & cercilis eſt attractio. Spati. n. in Græco dicitur enſis, vel ſpatha. vnde ſpatheſis, idem eſt qđ ſpathatio. i. percuſſio per enſem, quæ fit pellendo. Et ideò alia litera quæ dicit § ſpeculatio § videtur eſſe vitio ſcriptoris corrupta, quia pro ſpathatione, poſuit ſpeculationem. Cercitis autem eſt attractio. Eſt aūt cercis in Græco quoddam inſtrumentum, quo vtuntur textores, quod ad ſe trahunt texēdo, quod latinè dicitur radius. Vnde alia litera habet § radiatio § horum. n. duorum, & quorumcunq; motuum emiſſiuorum & receptiuorum, aliud eſt congregatio, quod pertinet ad attractionē, quia congregans mouet aliquid ad alterum: aliud eſt diſgregatio, quæ pertinet ad pulſionem quia pulſio eſt motus alicuius ab alio. Sic ergo patet, quòd omnis motꝰ localis eſt aggregatio vel diſgregatio, quia motus localis eſt ab aliquo, vel ad aliquid. Et per conſequens patet, quòd omnis motus localis eſt pulſio vel tractio. Deinde cum dicit.

A R G Y. *Volutio verò ex tractione pulſioneq; componitur. Mouēs. n. partim pellit, partim trahit id quod motu hoc agitat.*

Vertigo autem componitur quidem ex tractu, et pulſione. hoc quidem pellit mouens, illud autem trahit.

Manifeſtat quid ſit vertigo. & dicit quòd vertigo eſt quidam motus compoſitus ex tractu & pulſu. Cum. n. aliquid vertitur, ex vna parte pellitur, & alia trahitur. Deinde cum dicit.

Perſpicuum igitur eſt, ſi pellens ac trahens eſt ſimul cū eo quod pellitur atque trahitur, nihil eſſe inter ea, quorum alterum mouetur, alterum mouet. A R G Y.

Manifeſtum igitur eſt, quòd ſi ſimul pellens & trahens eſt cum eò quod pellitur & trahitur, nullum medium eius, quod mouetur, & mouentis eſt.

Oſtendit quòd omnes quatuor motus prædicti ad pulſum & tractum reducūtur: & ꝙ idem eſt iudicium de oībus, & de iſtis duobus. Quia. n. vectio conſiſtit in tribus alijs, & vertigo componitur ex pulſu & tractu, reliquitur quòd omnis motus localis, qui eſt ab alio, reducitur ad pulſum & tractum. Vnde manifeſtum eſt, quòd ſi in pulſu & tractu, mouēs & motum ſint ſimul. id eſt ita quòd pellens ſit ſimul cum eo quod pellitur, & trahens cum eò quod trahitur: conſequens erit vniuerſaliter verum eſſe, qđ nullum ſit medium inter mouens ſecundum locum, & motum. Deinde cum dicit.

Hoc et ex definitionibus patet. Nam pulſio quidem eſt, aut ex ſe, aut ex alio in aliud motus. Tractio autem ex alio, vel a ſe, vel ad aliud. Inſuper compulſio atque depulſio. A R G Y.

Hoc autem manifeſtum * *§ ex dictis § Pulſio quidem aut à ſeipſo, aut ab alio ad aliud motus eſt. Tractus autem, ab alio ad ipſum, aut ad aliud eſt. Adhuc aūt ſynoſis & dioſis,* * al. ex definitionibus

Probat propoſitum in his duobus motibus. Et primo ponit duas rationes ad propoſitum oſtendendum, Scđo excludit obiectionem. ibi. § Proiectio autem &c. § Prima autem ratio ſumitur ex definitione vtriuſq; motus, quia pulſio eſt motus ab ipſo mouente, vel ab aliquo alio in aliquid aliud. & ſic oportet quòd ſaltem in principio motus pellens ſit ſimul cum eo quod pellitur. dum pellens, id quod pellitur remouet à ſe, vel ab alio. Sed tractus eſt motus ad ipſum vel ad alterum, vt dictum eſt, & quòd non ſeparatur trahens ab eo quod trahitur. Ex quo manifeſtum eſt in duobus motibus, quòd mouens & motum ſint ſimul. Secunda ratio ſumitur ex cōgregatione & diſgregatione. Dictum eſt. n. quòd pulſio eſt diſgregatio, & tractio eſt congregatio. Et hoc eſt quod dicit § Adhuc autem ſynoſis. § i. congregatio, & § dioſis §. i. diuiſio. Non aūt poſſet aliqd congregare vel diſgregare, niſi adeſſet bisquæ congregantur & diſgregātur. Et ſic patet quòd in pulſione & tractu mouens & motum ſunt ſimul. Secundo ibi. Infra.

Proiectio verò eſt, cùm motus celerior ſit naturali motu corporis eius quod fertur, pulſione vehementiore nimirum facta. Quod quidē eouſq; fertur, quouſq; motus is uehementior ſit illo motu. Quæ, cum ita ſint, patet eſſe ſimul id quod mouetur, & id quod mouet, et nihil inter ipſa medium eſſe. A R G Y.

Proiectio autem, quando velocior motus fiat quàm qui ſecundum naturam lati fortiori facta pulſione, & hoc facto tam diu accidit ferri quouſque fortior ſit motus eius quod fert. Manifeſtum igitur, quoniam quod mouetur, & mouēs ſimul ſunt & nullum medium eſt ipſorum.

Excludit quandam obiectionem, quæ accidere poteſt circa pulſionē. De Tractione, n. dictum eſt, quòd motus trahentis nō ſeparatur ab eo quod trahitur: ſed in pulſione dictum eſt, quòd aliqñ deficit pellens ab eo quod pellitur, & talis pulſio vocatur expulſio, cuius ſpecies eſt proiectio, quæ eſt quādo pellitur cum quadam violentia in remotum. & ſic in proiectione videt, quòd id quod proijcitur non ſit ſimul cum proijciente. Et iō ad hoc excludendum dicit, quòd proiectio eſt qō motus eius quod fertur ſit velocior quàm motus naturalis & hoc propter aliquam fortem impulſionem factam. Cùm. n. aliquid proijcitur, ex forti impulſione mouet aer velociori motu quàm ſit motus eius naturalis & ad motum aeris defertur corpus proiectum. Et quamdiu durat aer impulſus, tandiu proiectum mouetur. Et hoc

eſt quod

eſt quod dicit quòd facta tali impulſione, tandiu accidit aliquid ferri proiectum, quandiu in aere ſit fortior mot', quàm eius motus naturalis. Sic ergo remota hac dubitatione, concludit quòd mouens & motum ſint ſimul, & quod inter ea nihil eſt medium.

LECTIO IIII.

Alterans, & alteratum ſimul eſſe probatur.

ARGY. *At verò nec inter alterans, & id, quod alteratur, medium quicquam cedit, quod quidem ita eſſe per inductionem patere poteſt. In vniuerſis enim fit, vt id, quod vltimum alterat, & id quod primum alteratur ſint ſimul.*

T.c.12. *AT verò neque alterati neque alterantis vllum medium eſt. hoc autem manifeſtum eſt ex inductione. In omnibus enim ſimul eſſe accidit alterans vltimum & primum quod alteratur.*

Poſtquàm oſtendit in motu locali, ꝙ mouens & motum ſunt ſimul, oſtendit idem in alteratione, quòd ſcilicet nihil eſt medium alterantis & alterati. Et hoc probat primo per inductionẽ. In omnibus.n. quæ alterantur, manifeſtum eſt, quòd ſimul ſunt vltimum alterãs, & primum alteratum.
Obiectio. - Videtur autem hoc habere inſtantiam in quibuſdam alterationibus. Sicut cum Sol
An in alteratione, alterans & alteratum ſi ſimul. calefacit aerem, ſine hoc quòd calefacit orbes medios planetarum, & piſcis quidã in rete detentus ſtupefacit manus trahentis rete, abſq; hoc ꝙ ſtupefacit rete. Sed dicendum eſt, ꝙ paſſiua recipiunt actionem actiuorum ſm proprium modum, & ideò media, quæ ſunt inter primũ alterans, & vltimum alteratum, aliquid pa
Aurea reſponſio. tiuntur à primo alterante, ſed fortè non eodem modo, ſicut vltimum alteratum. Aliquid igitur patitur rete à piſce ſtupefaciente. ſed non ſtupefactionem: quia eius non eſt capax. Et orbes medij planetarum aliquid recipiunt à Sole. ſ. lumen, non autem colorem. Secũdo ibi.

ARGY. *Omne.n. quale ex eo alteratur, quia ſenſibile eſt. Senſibilia verò ſunt ea, quibus inter ſeſe corpora differunt, vt grauitas leuitas, durities, mollities, ſonus, huius mutitas, albedo, nigredo, dulcedo, amaritudo, humiditas, ſiccitas, dẽſitas, raritas, & ea quæ inter hæc ſunt. Similiter & cætera, quæ ſenſui obijciuntur, caliditas, inquam & frigiditas, & lenitas, & aſperitas. Hæc.n. affectus ſunt qualitati ſubiecta, & his inter ſe differunt ſenſibilia corpora aut horum gradibus atq; quia aliquod horum patiuntur, alterari dicimus tam animata corpora, quàm inanimata et animantium partes, quæ anima ſunt expertes (caleſiunt enim aut frigeſiunt, aut dulcia ſiunt, aut amara, aut aliquo alio prædictorum afficiuntur.) Ipſi quoq; ſenſus alterantur, patiuntur.n. Nam ipſorum actio motus eſt per corpus patiente aliquid ſenſu. Atque quibus alterantur inanimata, his vniuerſis animantia ẽt alterantur: at quibus animantia alterantur, hiſce non alterantur inanimata. Per ſenſus.n. non alterantur, neq; ſentiunt inanimata cum alterantur. Nihil tñ prohibet, vt & animantia cum alterantur non ſentiant. qñ non per ſenſus ipſis accidit alteratio. Si igitur affectus quidẽ ſenſibiles ſunt. per hos aũt fit alteratio patet iã ſimul eſſe patiẽs ipſum, atq; affectu, & nihil inter ipſa mediũ eſſe.*

Quale.n. alteratur, ex eo quod ſenſibile eſt. Senſibilia aũt ſunt, quibus differunt corpora à ſe inuicem, vt grauitas, leuitas. durities, mollities, ſonus, non ſonus, albedo, nigredo. dulcedo, amaritudo, humiditas, ſiccitas, denſitas, raritas, & horum media. ſimiliter aũt, & alia quæ ſub ſenſu ſunt, quorum eſt & calor & frigus. & lenitas, & aſperitas. hæc.n ſunt paſſiones ſubiectę qualitatis. His.n. differũt ſenſibilia corporum, aut ſecundum aliquod horum magis & minus, & in patiendo aliquid horum (calefacta.n. aut frigefacta, aut dulcefacta, aut amaricata aut ſecundum aliquid aliud prædictorum) Similiter & animata corporum, & inanimata, & animatorum, quæcunque partes ſunt inanimatæ. Et ipſi ſenſus alterantur, patiuntur.n. Actio.n. ipſorum motus eſt per corpus, patiente ſenſu aliquid. Secundum quæ igitur inanimata alterantur & animata, ſecundum omnia hæc alterantur: ſecundum autem quæcunq; animata alterantur non ſecundum hoc alterantur inanimata, ſecundum enim ſenſus non alterantur, & latet cum alterantur inanimata. Nihil autem prohibet & animata latere, cum alterantur, cum non ſecundum ſenſus accidit ipſis alteratio. Si igitur ſenſibiles paſſiones ſunt: omnis autem per has alteratio eſt, ex hoc ergo manifeſtum eſt, quòd paſſio et patiens ſimul ſunt, & horum nullum medium eſt.

Probat idem per rõnem, quæ talis eſt. Omnis alteratio eſt ſimilis alterationi, quę fit ſecundum ſenſum: ſed in alteratione, quæ eſt ſecundum ſenſum, alterans, & alteratum ſunt ſimul: ergo & in qualibet alteratione. Primam ſic probat. Omnis alteratio fit ſm qualitatem ſenſibilem, quæ eſt tertia ſpecies qualitatis. Secundum illa.n. alterantur corpora, quibus corpora abinuicem differunt: quæ ſunt ſenſibiles qualitates, vt grauitas, & leuitas, durities, & mollities, quæ percipiuntur tactu: ſonus & non ſonus qui percipiuntur auditu. (Sed tamen, ſi ſonus in actu accipiatur, eſt qualitas in aere, conſequens aliquem motum localem, vnde non videtur ſm huiuſmodi qualitatem eſſe primo & per ſe alteratio. ſi verò ſonus in aptitudine accipiatur, ſic per aliquam alterationem fit aliquid ſonabile vel non ſonabile) albedo & nigredo quæ pertinent ad viſum: & dulcedo & amaritudo, quę pertinent ad guſtum: humiditas & ſiccitas, denſitas, & raritas, quę pertinent ad tactum. & eadem rõ de ijs contrarijs, & de medijs horum. Et ſimiliter ẽt ſunt alia, quæ ſub ſenſu cadunt, ſicut calor, & frigus, & lenitas, & aſperitas, quæ etiam tactu comprehendũtur, hmõi.n. ſunt quædam paſſiones ſub genere qualitatis contentæ. & dicuntur paſſiones, quia paſſionem ingerũt ſenſibus. vel quia ab aliquibus paſſionibus cauſantur, vt in Prædicamentis dr̃. Dicuntur autem paſſio- Capitul. de Qualitate.
nes ſenſibilium corporum, quia ſenſibilia corpora ſm hmõi differunt, inquantum. ſ. aut vnum eſt calidum & aliud frigidum, vnum graue, & aliud leue. & ſic de alijs: aut in quantum aliquod vnum de p̃miſſis ineſt, duob. ſm magis & minus. ignis.n. differt ab aqua ſecundum diam calidi & frigidi: ab aere verò ſm magis & minus calidum. Et etiam ſm hoc attenditur ſenſibilium corporum differentia, in quantum patiuntur aliqđ horum licet non ſit in eis naturaliter. ſicut dicimus differre calefacta ab infrigidatis, & ea quæ ſiũt dulcia ab his, quæ fiunt amara, per aliquam paſſionem, & non ex natura. Alterari autem ſm hmõi qualitates eſt omniũ corporum ſenſibilium, tam animatorum quàm inanimatorum. § Et quia in corporibus animatis quædam partes ſunt animatæ, ſ. i. ſenſitiuæ, vt oculus, & manus, ſ quędã aũt inanimatæ. ſ. i. non ſenſitiuæ, vt capilli & oſſa, vtræq; partes ſm huiuſmodi qualitates alterantur: quia ſenſus ſentiendo patiũtur. actiones.n. ſenſuum, vt auditio, & viſio ſunt quidam motus per corpus cum aliqua ſenſus paſſione. Non.n. ſenſus habent aliquam actionem niſi per organum corporeum: corpori aũt cõuenit moueri & alterari. vnde paſſio & alteratio magis propriè dr̃ in ſenſu quàm in intellectu, cuius operatio non eſt p aliquod organum corporeum Sic igitur patet, ꝙ ſm qualcunq; qualitates, & ſecundum quoſcunque motus alterantur corpora inanimata, ſm eoſdem motus, & eaſdem qualitates alterantur corpora animata: ſed nõ conuertitur quia in corporib. animatis inuenitur alteratio ſm ſenſum, quæ non inuenitur in corporibus inanimatis. non.n. corpora inanimata cognoſcunt ſuam alterationem, ſed latet ea. quod non accideret ſi ſm ſenſum alterarentur. Et ne aliquis hoc reputaret impoſſibile, ꝙ aliquid alteraretur ſm ſenſibilem qualitatem abſq; ſenſu alterationis, ſubiungit quod nõ ſolum hoc eſt verum in reb. inanimatis, ſed hoc cõtingit etiam in rebus animatis. Nihil.n. prohibet, ꝙ etiã animata cor-

pora

pora lateant cum alterantur.ſicut cum aliqua alteratio accidit in ipſis abſq; alteratione ſenſus.vt cum alterant ſecundum partes non ſenſitiuas.Ex hoc igitur patet, ꝙ ſi paſſiones ſenſus ſunt tales,quòd nihil eſt medium inter agens & patiens,& omnis alteratio eſt per huiuſmodi paſſiones,quibus alterantur ſenſus,ſequitur quòd alterans inferens paſſiones,& alteratū patiens ſint ſimul, & nullum ſit ipſorum medium. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nam huic quidem aer continuus eſt, aeri verò coniungitur corpus. & ſuperficies quidem lumini, viſus verò lumini cohæret. ſimiliter & auditus, ac odoratus primo mouenti coniungitur. Sapor etiam ſimul eſt modo eodem & guſtus. Simili modo ſit & in hiſce,quæ ſunt expertia animæ, atque ſenſus id etiam.*

T.c.13. *Huic autem aer eſt continuus,aeri verò continuatur corpus.& ſuperficies quidem terminatur ad lumen.lumen autem ad viſum. Similiter & auditus & odoratus,& mouēs ipſos primum.Eodem autem modo ſimul,& guſtus & ſapor eſt Similiter aūt & in inanimatis & in inſenſibilibus.*

Probat ſecundum,quòd in alteratione ſenſus alterās & alteratum ſint ſimul,quia {huic.} ſ.ſenſui , puta viſui, {aer continuus eſt} id eſt abſq; medio coniunctus.aeri verò corpus viſibile.& ſuperficies quidem viſibilis corporis,quę eſt ſubiectum coloris {terminatur ad lumē} id eſt ad aerem illuminatum,qui terminatur ad viſum. Et ſic patet ꝙ aer alteratus,& alterās ipſum ſunt ſimul. & ſimiliter viſus alteratus cum aere alterante,& ſimiliter eſt in auditu & in odoratu , ſi comparentur ad id quod primum mouet.ſ.ad ſenſibile corpus, quia hi ſenſus ſunt per medium extrinſecum.Guſtus autem & ſapor ſunt ſimul , non.n.coniunguntur per aliquod medium extrinſecum.& ſimile eſt de tactu. Et eodem mō ſe habet in rebus inanimatis, & inſenſibilibus,ſ.quòd alterans,& alteratum ſunt ſimul. Deinde cum dicit.

Quod augetur, & id quod auget eodem modo ſe habent Accretio namq; quædam additio eſt: quare ſimul ſunt quod auget, & quod augetur. & in diminutione eodem modo. Cauſa nanque decretionis ablatio quadam eſt. Patet igitur nihil eſſe medium inter id, quod vltimum mouet, & id quod primo mouetur.

Et quod augetur, & augens.appoſitio enim quadam eſt augmentum: quare ſimul ſunt & quod augetur & augēs. & decrementum. decrementi enim cauſa eſt ablatio quadam. Manifeſtum igitur eſt, quod mouentis vltimi & moti primi nullum eſt medium.

Probat idem in motu augmenti & decrementi. Et primo in motu augmenti: Oportet.n.quod augetur & auget eſſe ſimul, quia augmentatio eſt quædam appoſitio, per appoſitionem.n.alicuius quanti aliquid auget. Et ſimiliter eſt in decremento, quia cauſa decrementi eſt quædam ſubtractio alicuius quanti.Et poteſt intelligi hæc probatio dupliciter. vno modo, ſecundum ꝙ ipſum q̃tum appoſitum vel ſubtractum eſt proximum mouens illis motibus. Nam & Ariſt. dicit Secundo de Anima.ꝙ caro auget prout eſt quanta, & ſic manifeſtè ſimul cum mouente motum eſt. non.n.poteſt aliquid apponi vel ſubtrahi alicui,ſi non ſit ſimul cum eo.Procedit etiam hæc rō de principali agēte.Appoſitio enim oīs congregatio quædam eſt; ſubtractio verò diſgregatio quædam.Suprà autem oſtenſum eſt,quod in motu congregationis & diſgregationis mouens & motum ſunt ſimul.vñ relinquitur,ꝙ & in motu augmēti & decrementi.Et ſic vlterius cōcludit vniuerſaliter,ꝙ inter vltimum mouens & primum motum nihil eſt mediū.

LECTIO V.

Quæcunque alterantur,quod non ſecundum primæ,vel quartæ ſpeciei qualitates,ſed ſecundum ſenſibiles tantum alterentur : oſtenditur.

ARGY. *Deinceps autem vniuerſa,quæ alterātur,à ſenſibilibus, alterari: & eorum alterationem eſſe duntaxat quæ per ſe, ab hiſce pati dicuntur, per hæc contemplemur oportet.*

Qvòd autem ea,quæ alterantur,alterantur omnia à ſenſibilibus : & ſolum horum alteratio eſt quæcunq; ſecundum ſe dicuntur pati ab his,ex his conſideratimus. T.c.14.

Quia in præcedenti ratione Philoſophus ſuppoſuerat,ꝙ omnis alteratio ſit ſecundū ſenſibilia,hoc intendit hic probare.Et primo proponit quod intēdit.Sc̄do probat propoſitum.ibi {Aliorum.n.maximè.} Dicit ergo primo,ꝙ ex ſequentibus conſiderandum eſt, ꝙ oīa quæ alterantur,alterantur ſecundum qualitates ſenſibiles & per conſequens illis ſolum competit alterari,quæ per ſe patiuntur ab hmôi qualitatibus. Secundo ibi. T.c.15.

Maximè nanque quiſpiam in figuris,formis, atque habitibus, & horum deiectionibus, acquiſitionibus vt alterationem eſſe exiſtimabit videtur enim in his alteratio eſſe, verum non eſt, ſed cum quædam alterantur hæc fiunt. cū denſatur, inquam, aut rareſit, aut caleſit, aut frigeſit materies ipſa : ſed alteratio non eſt. ARGY.

Aliorum.n. maximè vtique quis exiſtimabit, in figuris & formis & habitibus & horū remotionibus et acceptionib. alterationem eſſe. Non eſt autem neq; in his ſed fiunt hæc,cum quædam alterantur,denſata n.aut rarefacta, aut cum fiat calida, aut frigida materia. alteratio autem nō eſt. T.c.15.

Probat propoſitum arguendo à maiori. Quod quidem primo ponit. Secūdo quædam quæ ſupponit probat,ibi. {Ex quo quidē.n.&c.} Dicit ergo primo quòd præter qualitates ſenſibiles maximè videtur eſſe alteratio in quarta ſpecie qualitatis, quæ eſt qualitas circa q̃titatem.ſ.forma & figura: & in prima ſpecie qualitatis, quę continet ſub ſe habitus & diſpoſitiones.videtur.n. ꝙ alteratio quædam ſit per hæc, ꝙ huiuſmodi qualitates de nouo remouentur, aut de nouo acquiruntur. non.n.videtur hoc ſine mutatione poſſe cōtingere.mutatio autem ſm qualitatem alteratio eſt,vt ſupra dictū eſt. Sed in prædictis qualitatibus primæ & quartæ ſpeciei,non eſt alteratio primo & principaliter.ſed ſecundario: quia hmôi qualitates cōſequuntur quaſdam alterationes primarum qualitatum.ſicut patet, quòd cū materia ſubiecta denſatur,aut rareſcit,ſequitur mutatio ſecundum figuram.& ſimiliter cum calefiat,aut infrigidetur,ſequitur mutatio ſecundum ſanitatē & ęgritudinem,quę pertinent ad primam ſpeciem qualitatis. rarum autem & denſum,calidum & frigidum ſunt ſenſibiles qualitates,& ſic patet, quòd non eſt alteratio in prima, & quarta ſpecie qualitatis primo & per ſe. Sed remotio & acceptio huiuſmodi qualitatū conſequuntur ad aliquam alterationem, quæ eſt ſecundum ſenſibiles qualitates.Ex quo etiā patet,quare nōn facit mentionem de ſecunda ſpecie qualitatis, quæ eſt potentia vel impotentia naturalis Manifeſtum eſt.n.ꝙ potentia vel impotentia naturalis non accipitur aut remouetur, niſi tranſmutata natura, quod fit per alterationem, & ideò hoc quaſi manifeſtum prætermiſit. Secundo ibi.

Infra. — r. Lect 4 t. com.18.

Non.n.ſtatuæ formam nomine dicimus eius,ex quo forma eſt orta: nec eius etiam ex quo eſt pyramidis aut lectiq; figura, pyramidem aut lecticam: ſed denominantes, aliud æneum,aliud cereum,aliud ligneum. Quod aūt alteratur appellamus.ipſum enim æs humidum eſſe dicimus,aut calidum aut durum. Et non ſolum hoc pacto, ſed etiam ipſum humidum, atque calidum eſſe dicimus, æs affectus nomine materiam nuncupantes. Cum igitur id quidem ex quo eſt forma & figura, & id quod eſt ortum figurarum nomine non dicatur, id verò quod alteratur nomine dicatur affectuum: patet alterationem in ſolis ſenſibilibus eſſe. ARGY.

Ex quo quidem.n eſt forma ſtatuæ nō dicimus formam neq; ex quo figura Pyramidis eſt aut lecti: ſed denominantes hoc quidem æneum, illud verò cereum aliud autem ligneum quod autem alteratur dicimus. æs quidem enim humidum eſſe dicimus. aut forte, aut calidum. & non ſolum

ſic, ſed

ſic, ſed humidum & calidum æs, æquiuocè dicentes, cum paſſione materiam. Quoniam igitur ex quo quidem forma & figura, id quod factum eſt, æquiuocè non dicuntur cum figuris quæ ex illo ſunt, quæ autem alterantur, cum paſſionibus æquiuocè dicuntur: manifeſtum quòd in ſolis ſenſibilibus alteratio eſt.

Probat quod ſuppoſuerat. Et primo quòd nō ſit alteratio in quarta ſpecie qualitatis. Secundo quòd non ſit in

Secūda. 17. prima, ibi {Neq;.n.in habitibus, &c.} Circa primum ponit duas rationes, quarum prima ſumitur ex modo loquendi. Vbi conſiderandum eſt, quòd forma & figura in hoc ab inuicem differunt, quòd figura importat terminationem quantitatis. Eſt.n.figura quę termino vel terminis comprehenditur. Forma verò dr̄ quæ dat eſſe ſpecificum artificiato. Formæ.n artificiatorum ſunt accidentia. Dicit ergo quòd illud, ex quo fit forma ſtatuæ, non dicimus formam.i.materia ſtatuæ non prædicatur de ſtatua in principali & recto, & ſimiliter eſt in figura pyramidis, vel lecti: ſed in talibus materia prędicatur denominatiue. dicimus.n.triangulum æneum, aut cereū, aut ligneum, & ſimile eſt in alijs. Sed in his, quæ alterantur, & paſſionem prædicimus de ſubiecto: quia dicimus æs eſſe humidum, aut fortè calidum, & e cōuerſo, humidum vel calidum dicimus eſſe æs, æqualiter prædicantes materiam de paſſione, & ecōuerſo, & dicimus hominem eſſe album, & album eſſe hominem. Quia ergo in formis & figuris materia non æqualiter, dicitur cum ipſa figura, ita quòd alterum de altero dicatur, in principali & recto, ſed ſolùm denominatiuè materia prædicatur de figura & forma, in his autē, quæ alterantur, ſubiectum & paſſio æqualiter de ſe inuicem prędicantur, ſequitur ergo quòd in formis & figuris non fit alteratio, ſed ſolum in ſenſibilibus qualitatibus. Secundam rationem ponit ibi.

Figuræ ac formæ diſcrimen.

A R G Y. *Præterea abſurdum eſt, & alio modo dicere. Dicere nanque hominem alteratum eſſe, vel domum, ſumpto fine, ridiculum eſt. Si perfectionem domus, aut parietes, aut tegulā, alterationem eſſe dixerimus; & ſi cum parietibus domus, clauditur, aut tegitur ipſam dixerimus alterari. Patet autem alterationem in hiſce non eſſe quæ generantur, atqui nec in habitibus alteratio eſt.*

T.c.16. *Amplius & aliter dicere inconueniens eſt. Dicere enim hominem alteratum eſſe, aut domum accipientem finem, ridiculum eſt. Si perfectionem domus tectionem, aut laterationem dicimus alterationem eſſe, domo autem laterata aut*

T.c.17. *cooperta alterari domum. Manifeſtum autem eſt quia, quod eſt alterationis, non eſt in his quæ fiunt.*

Secūda rō. Et ſumitur à proprietate rei. Ridiculum.n.eſt dicere, quòd homo, vel domus, vel quicquid aliud alteretur ex hoc ipſo quòd accipit finē ſuæ perfectionis, puta ſi domus perficitur p hoc quòd tegitur, vel per hoc quòd lateribus ornatur, aut cooperitur, ridiculum eſt dicere quòd domus alteretur quando cooperitur, aut lateratur. Eſt etiam manifeſtum quòd alteratio non eſt eorum, quæ fiunt in quantum fiunt: ſed vnumquodq; perficitur, & fit, in quantum accipit formam propriam & figuram. non eſt ergo alteratio in acceptione figuræ & formæ. Ad euidentiam autem harum rationum cōſiderandum eſt, quòd inter omnes qualitates, figuræ maximè conſequuntur, & demonſtrant ſpeciem rerum. Quod maximè in plantis & animalibus patet, in quibus nullo certiori iudicio diuerſitas ſpecierum dijudicari poteſt, quàm diuerſitate figurarum. Et hoc ideò, quia ſicut quantitas propinquiſſime ſe habet ad ſubſtantiam inter alia accidentia, ita figura, quæ eſt qualitas circa quantitatem, propinquiſſimè ſe habet ad formam ſubſtantiæ. Vnde ſicut poſuerunt aliqui dimenſiones eſſe ſubſtantiam rerum, ita poſuerunt aliqui figuras eſſe ſubſtātiales formas. Et ex hoc contingit, quòd imago, quæ eſt expreſſa rei repræſentatio, ſecundum figuram potiſſimè attendatur magis, quàm ſecundum colorem, vel aliquid aliud. Et quia ars eſt imitatrix naturæ, & artificiatum eſt quædā rei naturalis imago; formæ artificialium ſunt figuræ vel aliquid propinquum. & ideò propter ſimilitudinē huiuſmodi formarum & figurarum ad formas ſubſtātiales, dicit Philoſophus, quòd ſecūdum acceptionem formæ, & figurę non eſt alteratio, ſed perfectio. Et exinde etiam eſt, quòd materia de huiuſmodi non prædicatur niſi denominatiuè, ſicut etiam eſt in ſubſtantijs naturalibus. non enim dicimus hominem terram, ſed terrenum. Deinde cum dicit.

A R G Y. *Atqui nec in habitibus alteratio eſt. Habitus enim virtutes ac vitia ſunt. Virtus autem omnis & vitium ad aliquid eſt, quemadmodum ſanitas temperatio quædam eſt calidorum ac humidorum, aut internorum, aut ad cōtinens. Similiter & pulchritudo et robur ad aliquid ſunt, ſunt.n.diſpoſitiones quædā eius quod præſtantiſſimum eſt, ad id quod eſt optimum. Atque id præſtantiſſimum dico quod conſeruat, ac circa ipſam naturam diſponit. Cum igitur virtutes quidem ac vitia ſint ex hiſce, quæ ſunt ad aliquid Hæc autem generationes non ſunt, nec ipſorum ſit generatio nec alteratio omnino: patet circa habitus alterationes non eſſe.*

Neque enim in habitibus habitus enim virtutes & malitiæ ſunt. Virtus autem omnis & malitia ad aliquid ſunt, ſicut ſanitas quidem calidorum & frigidorum menſura quædam eſt, aut eorum quæ ſunt intra, & ad continens. Similiter autem & pulchritudo, & macies ad aliquid ſunt: diſpoſitiones enim quædam perfecti ad optimum ſunt, Dico autem perfecti, quod ſanat & diſpoſitum eſt circa naturā. Quoniam ergo virtutes & malitiæ ſunt ad aliquid: hæc autem neque generationes ſunt neq; generatio eſt ipſorum, neque alteratio omnino: manifeſtum eſt, quòd non eſt omnino quod eſt alterationis circa habitus.

Oſtendit quòd nō eſt alteratio in prima ſpecie qualitatis. Et primo quantum ad habitus, & diſpoſitiones corporis, Secundo quātum ad habitus, & diſpoſitiones Infra. animæ, ibi. {Neq; itaq; circa animæ virtutes &c.} Circa primum ponit talem rationem. Habitus qui ſunt in prima ſpecie qualitatis, etiam corporei, ſunt quædam virtutes & malitiæ. Virtus.n.vniuerſaliter cuiuſlibet rei eſt, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit. vnde virtus corporis dicitur, ſecūdum quam bene ſe habet & bene operatur, vt ſanitas. econtrario autē eſt de malitia, vt de ægritudine. Omnis autem virtus & malitia dicuntur ad aliquid. & hoc manifeſtat per exēpla. Sanitas.n.quæ eſt quædam virtus corporis, eſt quędam commenſuratio calidorum & frigidorum. Et dico hanc commenſurationem fieri ſecundum debitam proportionem {eorum quę ſunt intra}.i.humorum. ex quibus componitur corpus adinuicē }& ad continens{ id eſt ad totum corpus. Aliqua.n.contēperatio humorum eſt ſanitas in leone, quæ non eſſet ſanitas in homine, ſed eius extinctio. quia eā humana natura ferre non poſſet. Commentator autem exponit {ad cōtinens,}.i. ad aerem continentem. Sed primum melius eſt, quia ſanitas animalis non attenditur per comparationem ad aerem, ſed potius econuerſo, diſpoſitio aeris dicitur ſana per comparationem ad animal. Similiter pulchritudo & macies dicūtur ad aliquid. & ſumitur macies pro diſpoſitione, qua aliquis eſt expeditus ad motum & actionē, huiuſmodi.n.ſunt quædam diſpoſitiones eius quod eſt perfectum in ſua natura per comparationem ad optimum.i.ad finem, qui eſt operatio. Sicut.n.dictū eſt, ex hoc hmōi diſpoſitiones virtutes dicuntur, quòd bonum faciunt habentem, & opus eius bonum reddunt, dicūtur.n.huiuſmodi diſpoſitiones per relationem ad debitum opus, quod eſt optimum rei. Nec oportet exponere {optimum} aliquid extrinſecum, ſicut quod eſt pulcherrimum, aut ſaniſſimum, vt Commentator exponit:

Virt⁹. quid ſit.

ponit:

ponit: accidit.n.pulchritudini & ſanitati relatio, quæ eſt ad extrinſecum optimè diſpoſitum: ſed per ſe competit eis relatio, quæ eſt ad bonum opus. Et ne aliquis accipiat perfectum, quod iã adeptum eſt finem, dicit, quòd perfectum hic accipitur hoc, quod eſt ſanatiuũ & diſpoſitum ſecundum naturam. Non autem eſt hic intelligendum, ꝙ huiuſmodi habitus & diſpoſitiones hoc ipſum ꝙ ſunt, ad aliquid ſint: quia ſic non eſſent in genere qualitatis, ſed relationis. ſed qa eorum ratio ex aliqua relatione dependet. Quia ergo huiuſmodi habitus ad aliquid ſunt: & in ad aliquid non eſt motus, neque generatio, neque alteratio, vt in Quinto probatum eſt: manifeſtum eſt, quòd ad huiuſmodi habitus non eſt alteratio primo & per ſe, ſed eorum tranſmutatio conſequitur aliquam priorem alterationem calidi, & frigidi, aut alicuius huiuſmodi: ſicut etiam relationes eſſe incipiunt per conſequentiã ad aliquos motus.

LECTIO VI.

Circa animæ habitus ac diſpoſitiones, tum morales, tum intellectuales quod alterationes non ſint, oſtenditur.

ARGY. *At verò neq; circa virtutes animi vitiaque, alterationes eſſe videntur. Virtus nanq; perfectio quædam eſt: vnũquodq; n. maximè tum eſt perfectum cum propriam virtutem eſt conſecutum, & maximè ſecundum naturã, ſicut circulus tunc maximè ſecundum naturam eſt, qñ maximè circulus eſt. Vitium verò corruptio eſt horum, atque remotio.*

T.c.18. *Neque itaque circa animæ virtutes & malitiaſ. Virtus enim quadam perfectio eſt. vnumquodque enim tunc maximè perfectum eſt, cum attingit propria virtuti & tunc eſt maximè ſecundum naturam. vt circulus tunc maximè ſecundum naturam eſt, cum maximè circulus ſit. Malitia autem corruptio horum, & remotio eſt.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit quòd non eſt alteratio in prima ſpecie qualitatis quãtum ad diſpoſitiones corporis, hic oſtendit idem de habitibus animæ. Et primo quantum ad partem appetitiuam, ſecũdo quantum ad partem intellectiuam. ibi. §At verò neq; in intellectiua parte.§ Circa primum duo facit. Primo oſtendit quòd non eſt alteratio primo & per ſe in tranſmutatione virtutis, & malitię, ſecundo ꝙ tranſmutatio virtutis & malitiæ conſequitur ad quãdam alterationem. ibi. §Fit quidem igitur.§ Concludit ergo ex præmiſſis primo, quod circa animæ virtutes & malitias, quę pertinent ad partem appetitiuam, non eſt primo & per ſe alteratio. ideò autem hoc concludendo inducit, quia eiſdem rationibus procedit ad probandum ſequentia, quib. & priora. Ad hoc aũt probandum aſſumit quandam propoſitionem.ſ. ꝙ virtus ſit perfectio quædam. quod quidem ſic probat, quia vnumquodque tunc eſt perfectum, quando pertingere poteſt ad propriam virtutem, ſicut naturale corpus, tunc perfectum eſt, quando põt aliud ſibi ſimile facere: quod eſt virtus naturæ. Quod ẽt probat per hoc, quia tunc eſt aliquid maximè ſm naturam, quando naturæ virtutem habet. virtus.n. naturæ eſt ſignum cõpletionis naturæ. Cum autem aliquid habet completè ſuam naturam, tunc dicitur eſſe perfectum. quod nõn ſolum, in rebus naturalibus verũ eſt, ſed etiam in mathematicis, vt eorum forma accipiatur pro eorum natura. Tunc.n. maximè circulus eſt.i. perfectus circulus, qñ maximè eſt ſm naturam§.i. qñ habet perfectionem ſuæ formæ. Sic ergo patet ꝙ ad perfectionem formæ cuiuſlibet rei conſequatur virtus eius, quia tunc vnumquodq; perfectum eſt, qñ habet ſuam formam§.i. ſuam virtutem & ita ſequitur quòd virtus ſit perfectio quædam. Ex hac autem propoſitione ſic probata Commentator ſic argumentandum dicit. Omnis perfectio eſt ſimplex & indiuiſibilis: ſed in ſimplici aut & indiuiſibili nõ eſt alteratio, neq; alius motus, vt probatum eſt in Quinto huius: ergo ſm virtutem non eſt alteratio. Sed iſte proceſſus non competit in eo qđ ſubdit de malitia: quę.ſ. eſt corruptio & remotio perfectionis. Et ſi.n. perfectio ſit ſimplex & indiuiſibilis, recedere m̃ à perfectione non eſt ſimplex & indiuiſibile, ſed multipliciter contingens. Neq; eſt ẽt conſuetudo Ariſt. vt prætermittat illud, ex quo principaliter cõcluſio dependet, niſi ex iuxta poſitis intelligi poſſit. Et ideò melius dicendum eſt, ꝙ arguẽdum eſt hic de virtute ſicut ſupra argumentatum eſt de forma & figura. Nihil.n. dr̃ alterari, qñ perficitur, & eadem ratione, neq; qñ corrũpitur. ſi igitur virtus eſt perfectio quędam, malitia verò corruptio: ſm virtutem & malitiam non eſt alteratio, ſicut neque ſecundum formas & figuras. Secundo ibi.

Fit igitur cũ.n aliquid alteratur virtutis acceptio, vitijque detectio: neutrum tamen horum eſt alteratio. ARGY.

Fit igitur cũ.n quodd am alteratur, & acceptio virtutis, & remotio malitiæ alteratio tamen horũ neutrum eſt. T.c.19.

Oſtendit quòd tranſmutatio virtutis & malitiæ conſequitur aliquam alterationem. Et primo proponit qđ intendit. & dicit, quòd acceptio virtutis & remotio malitiæ, aut econtrario fit, cum aliquid alteratur, ad cuius alterationem conſequitur acceptio & remotio virtutis & malitiæ, ſed tamen neutrum horum eſt alteratio primo & per ſe. Secundo ibi.

Alterari autem aliquid inde patet. nam virtus quidem aut affectuum eſt vacuitas, aut eorundem mediocritas quædam, vitium autem, aut eſt omnis affectuum concitatio aut eſt perturbatio virtuti contraria. ARGY.

Quod autem alteretur aliquid manifeſtum eſt. virtus quidem n. aut impaſſibilitas quædam eſt, aut paſſiuum eſt ſic. malitia autem paſſibilis, aut contraria paſſio virtuti eſt.

Probat propoſitum. & dicit manifeſtum eſſe ex ſequentibus, quòd oporteat aliquid alterari ad hoc, ꝙ accipiatur & remoueatur virtus vel malitia. Et hoc vł probare dupliciter. primo quidem ſecundum duas opiniones hominũ de virtute & malitia. Stoici.n. dixerunt virtutes eſſe impaſſibilitates quaſdam, nec poſſe eſſe virtutem in anima, niſi remotis omnibus paſſionibus animæ, quæ ſunt timor, ſpes, & huiuſmodi. huiuſmodi.n. paſſiones dicebant eſſe quaſdã animæ perturbationes, ſiue ęgritudines. virtutem autem eſſ dicebant quandã, quaſi tranquillitatem animæ, & ſanitatem. Vnde econtrario malitiam dicebant eſſe omnem animę paſſibilitatem. Opinio verò Peripateticorum ab Ariſt. deriuata eſt, quod virtus conſiſtat in aliqua determinata moderatione paſſionum. Conſtituit.n. virtus moralis mediũ in paſſionibus, vt dicitur in Secundo Ethicorum. Et ſecundum hoc ẽt malitia virtuti oppoſita non erit qualiſcunq; paſſibilitas, ſed quædam habilitas ad paſſiones cõtrarias virtuti. quæ.ſ. ſunt ſm ſuperabundantiam, & defectum. Cum vtrumlibet autem verum ſit, oportet ad acceptionem virtutis, ꝙ fiat aliqua trãſmutatio ſm paſſiones.ſ. vel quòd paſſiones totaliter remoueantur, vel ꝙ modificentur, paſſiones autem, cum ſint in appetitu ſenſitiuo, ſecundum eas contingit alteratio. Relinquitur ergo ꝙ acceptio & remotio virtutis & malitiæ, ſit ſecundum aliquam alterationem. Secundo ibi.

Atque omnino ſit, vt virtus morum in voluptatibus doloribus ve conſiſtat. Voluptas enim aut cum agimus aut cum recordamur, aut, cum ſperamus effici ſolet, quæ ſi cum agimus prouenit, ſenſus eſt cauſa. Si cum recordamur, aut ſperamus, ab ipſo rurſus efficitur. Afficimur enim voluptate, aut recordantes ea, quæ nos delectarunt, aut ſperantes euenire ea, quæ nos afficient voluptate. ARGY.

Et totam moralem virtutem in voluptatibus & triſtitijs accidit eſſe. Aut.n. ſecundum actum quod voluptatis, aut per memoriam, aut ſpem. Siquidem igitur ſecundum actum, ſenſus eſt:, cauſaſi uerò per memoriam aut per ſpem ab ipſo eſt. Aut enim inſunt qualia paſſi ſumus reminiſcentibus voluptatis, aut qualia patiemur ſperantibus.

Probat idem ſic, Omnis virtutis moralis conſiſtit in aliqua

aliqua delectatione & triſtitia.non.n.eſt iuſtus, qui nõ gaudet iuſtis operationibus, & triſtatur de contrarijs, & ſimile eſt in alijs virtutibus moralibus.& hoc ideo, quia omnibus appetitiuæ virtutis,in qua eſt virtus moralis, operatio terminatur ad delectationẽ & triſtitiã, cum delectatio cõſequatur ex adeptione eius, in quod appetitus fertur: triſtitia verò ex ſuperuentione eius, quod appetitus refugit. Vnde concupiſcens vel ſperãs, delectatur, quando conſequitur quod concupiſcit, vel ſperat, & ſimiliter iratus quando punit: timens verò,& odiens triſtatur, quãdo ſuperuenit malum quod refugit. Oĩs autem triſtitia,& delectatio, vel eſt ſecundum actum de re præſenti, vel per memoriam de re pterita,vel per ſpem de futuro. Si ergo ſit delectatio ẽm actum,huiuſmodi delectationis cauſa eſt ſenſus,non.n. conueniens coniunctum delectationem faceret,ſi non ſentiretur. Similiter autem, ſi ſit delectatio per memoriam vel per ſpem,hoc à ſenſu procedit, dum vel reminiſcimur quales voluptates paſsi ſumus ſecũdũ ſenſum in præterito, vel dum ſperamus quales patiemur in futuro. Ex quo patet,quod delectatio & triſtitia, ſecundum partem ſenſitiuam eſt, in qua alteratio accidit, vt ſupra dictum eſt Si ergo virtus moralis & malitia oppoſita,in delectatione & triſtitia eſt, ſecũdum delectationem autem & triſtitiam alterari contingit: ſequitur ꝙ acceptio, & remotio virtutis & malitiæ ſit conſequenter ad aliquam alterationem. Sed notandum quòd ſignãter dicit totam virtutem moralem in delectationibus, & triſtitijs eſſe,ad differentiam intellectualis virtutis,quæ etiam ſuam delectationem habet.ſed illa delectatio non eſt ſecundum ſenſum.vnde nec contrarium habet,nec ſecundum eam alterari contingit,niſi metaphoricè. Deinde cum dicit.

A R G. Y. *Atqui neque ad partem intellectiuam animæ alteratio accommodatur. Sciẽs enim maximè ad aliquid dicitur.hoc autem ita eſſe perſpicuum inde fieri poteſt. Per nullum nanque potentiam motũ fit in nobis ſcientia, ſed prius aliquo coito. Experientia nanque particularium ſcientiam vniuerſalem conſequimur.*

T.c.20. *At verò neq; in intellectiua parte animæ eſt alteratio. Sciens enim ad aliquid maximè dicitur. Hoc autem manifeſtum eſt. Secundum nullam potentiam motũ fit in nobis ſcientia, ſed cum exiſtit aliquid quiddam. Ex ea n. quæ eſt ſecundum partem experientia, accipimus vniuerſalem ſcientiã.*

Oſtendit quòd alteratio non eſt in parte animæ intellectiua. Et primo probat hoc in generali,ſecundo in ſpeciali.ibi.§ Neq; igitur actus.§ Circa primum inducit talem rationem. Sciens maximè dicitur ad aliquid,ſ.ad ſcibile cuius aſsimilatio in ſciente,ſcientia eſt. Hoc aũt ſic probat,in nullo alio genere contingit,quòd aliquid de nouo adueniat alicui abſque eius mutatione niſi in ad aliquid.ſi.n.aliquid æquale alicui,ipſo non mutato, ſed altero. Videmus autem quòd nulla mutatione facta in potentia intellectiua fit ſcientia,ſed ſolũ exiſtente quodam in ſenſitiua parte: quia ſcilicet experientia particularium, quæ pertinent ad ſenſitiuam partem, accipimus ſcientiam vniuerſalis in intellectu,vt probatur,in Proœmio Meta.& in Secundo Poſteriorum. Cũ
Lect. 1. igitur in ad aliquid non ſit motus, vt ſupra probatum
L.&.20. eſt,ſequitur quod non ſit alteratio in acceptione ſcientiæ. Secundo ibi.

A R G Y. *At neq; ipſa operatio generat o eſt: niſi viſionẽ tactũve generat oues quiſpiam dixerit: tale eſt n.ipſa generatio.*

Neque igitur actus generatio eſt,niſi aliquis reſpectionem & tactum generationes dicat. Huiuſmodi n.actus.

Oſtẽdit quòd non ſit in parte intellectiua alteratio in ſpeciali. Et primo quantum ad cõſiderationem iam habentis ſcientiã,quæ eſt ſcientiæ vſus Secundo quantum ad primam ſciẽtiæ acceptionem.ibi. §Quæ autem
Infra. ex principio &c.§ Dicit ergo primo,quòd ex quo in parte intellectiua non eſt alteratio, non poteſt dici quòd ipſe actus ſcientiæ qui eſt conſideratio, ſit generatio,niſi etiam aliquis dicat,quod exterior inſpectio oculi, & ipſum tangere ſint generationes quædam. Sicut.n.viſus eſt actus viſiuæ potentiæ,& tãgere eſt actus tactiuæ potentiæ, ita & conſideratio eſt actus potentiæ intellectiuæ.actus aũt nõ dicit generationem alicuius principij, ſed magis proceſſum à principio actiuo. vñ ipſum intelligere,nõ eſt generatio vel alteratio. Tamen nihil prohibet,aliquem actum conſequi generationem vel alterationem, ſicut ad generationem ignis ſequitur quòd calefiat. Et ſimiliter ad immutationem ſenſus à ſenſibili,ſequitur,ipſum videre vel tangere. Secundo ibi.

Acceptio autem à principio ſcientiæ non eſt generatio, nec alteratio. Ex eo nanque quia perturbationes ſedantur, atq; tranquilla fit anima, ſciens quiſpiam atq; prudens euadit. Quemadmodum igitur cũm experrectus eſt quiſpiam dormiens,aut cum ab ebrietate ſeſe recepit,aut cũm a morbo conualuit, non factus eſt tunc ſciens, quanquam antea non vti ſcientia poterat,operariq; per eam, ſed extincta perturbatione, menteq; iam inde ad tranquillitatem redacta,aptus ac idoneus ad ſcientiæ vſum euaſit: ſic etiam cùm à principio oritur in nobis ſcientia, ſimile quid ſanè fieri ſolet. fit.n. perturbationis ſedatio quies atq; tranquillitas quædam accidit eodem,et id quod in pueris natura fieri ſolet. Non n.diſcere pueri,neq; perinde ſenſibus atq; hi, qui ſunt prouecti magis ætate diſcernere poſſunt. eſt n vehemẽs in eis turbatio atq; motus. Sedantur autem nonnunquam à natura nonnunquam ab alijs, deſinuntque turbari, atq; in vtriſq; fit vt aliquid alteretur, perinde atque cum aliquis experrectus factusque ſobrius, aptus ad operationem euadit. Patet igitur alterationem in ſenſibilibus, & in parte animæ ſenſitiua, & nullis in alijs niſi per accidens eſſe. A R G Y

Quæ autem ex principio acceptio ſcientiæ,non eſt generatio neq; alteratio:in quietari.n.& reſidere anima ſciens fit & prudens. Sicut igitur neque cum dormiens excitetur, aliquis,aut ebrius pauſet, aut infirmans ordinetur, factus eſt ſciens, quamuis prius non poterat vti, & ſecundum ſcientiam agere, ſed mutata perturbatione & in ſtatum reueniente mente inerat potentia ad ſcientiæ congruitatem Hoc igitur huiuſmodi aliquid fit ex principio in ſcientiæ exiſtentia: turbationis enim quies quædam & reſidentia. Neque igitur infantes poſſunt addiſcere,neque iudicare ſenſibus, ſimiliter vt presbyteri multa enim perturbatio circa ipſos,& motus. Statur autem & pulſatur turbatio aliquando quidem à natura aliquando autẽ ab alijs.in vtriſq; autem his alterari aliquid accidit, ſi conſurgat & fiat vigilans ad actum. Manifeſtum igitur quòd huius ipſum alterationis in ſenſibilibus eſt,& in ſenſibili parte animæ. in alio autem nullo niſi ſecundum accidens. In quieſcendo namq; & ſedãdo,aĩa fit prudens.

Oſtendit quòd in acceptione ſcientiæ non eſt gñatio vel alteratio. Quicquid.n.aduenit alicui per ſolã quietationem & reſidẽtiam aliquarum perturbationum, vel motionum nõ aduenit per generationem & alterationem: ſed ſcientia,quæ eſt cognitio ſpeculatiua, & prudentia,quæ eſt rõ practica, adueniunt animæ per quietationem & reſidentiã corporalium motionum & ſenſibilium paſsionum, non ergo ſcientia & prudẽtia adueniunt in anima per generationem vel alterationem. Ad huius autem rõnis manifeſtationem ſubiungit exẽplum. Ponatur quòd aliquis habens ſciẽtiam dormiat, vel inebriatur,aut infirmetur,manifeſtũ eſt ꝙ non poteſt vti ſcientia,& operari ẽm eam.ſed manifeſtũ eſt, quòd cũ perturbatio prædicta quieſcit, & mens redit ad ſtatum ſuum,tunc poteſt vti ſciẽtia,& ẽm eam.operari,& tñ non dicimus,ꝙ cum dormiens excitatur,aut ebrius quieſcit, aut animus infirmantis ad debitum ordinem per ſanitatẽ reducitur,quòd tunc factus ſit ſciens,quaſi

ſcientia

ſcientia de nouo generata ſit in ipſo, quia inerat ei potentia, habitualis ad congruitatem ſcientiæ.i.vt reduceretur ad congruum ſtatum, quo vti ſcientia poſſet. Dicit aūt ꝙ tale aliquid contingit, cùm aliquis à principio acquirit ſcientiam. Vr̄.n.hoc fieri per hoc quòd ſit quędam quietatio & reſidentia turbationis.i.inordinatarum motionum, quæ pueris inſunt, tum ſecūdum corpus, quia natura tota eſt in mutatione propter augmētum, tum etiam ſm partem ſenſitiuam, quia in eis paſſiones dominantur. Vnde hoc quod dicit {quies} pōt referri ad turbationem corporalis motus, quæ quieſcit natura veniente ad ſtatum. Quod aūt dicit {reſidentia} pōt referri ad paſſiones partis ſenſitiuæ, quæ non totaliter quieſcunt, ſed reſident ex hoc.ſ.ꝙ deprimuntur ex ratione non aūt vſque ad perturbandam rōnem aſcendunt. ſicut dicimus reſidentiam in liquoribus, qn̄ id qđ eſt fæculentum deſcendit inferius, & id quod eſt ſuperius remanet purum. Hæc eſt igitur cā, quare iuuenes non poſſunt addiſcere capiendo ea quæ ab alijs dicunt, neq; per interiores ſenſus poſſunt iudicare de auditis, aut de quibuſcunq; eorum cognitioni occurrentibus. ita bene, ſicut ſeniores vel presbyteri, quod idem eſt.

Cur iuuenes diſcēdo, & iudicādo: & ineptiores ſenibus eſſe dicuntur.

Nam presbyter in Græco, eſt idem ꝙ ſenior in latino. Et hoc ideò, quia multa perturbatio & multus motus, eſt circa ipſos iuuenes, vt dictum eſt. Sed hmōi turbatio totaliter tollitur, vel ēt mitigatur. aliqn̄ quidem à natura, ſicut qn̄ peruenitur ad ſtatum ſenectutis, in quo hmōi motus quieſcunt: aliquando autem ab aliquibus alijs cauſis, ſicut ab exercitio & conſuetudine, & tunc poſſunt bene addiſcere & iudicare. Et inde eſt, quòd exercitium virtutum moralium, per quas huiuſmodi paſſiones refrenantur, multum valet ad ſcientiā acquirendam. Siue ergo per naturam, ſiue per exercitium virtutis turbatio paſſionum quieſcat, attenditur in hoc quædam alteratio: cum paſſiones hmōi ſint ſecūdum partem ſenſitiuam. Sicut ēt eſt aliqua alteratio corporalis, cùm dormiens ſurgit, & fit vigilans, procedens ad actum. Ex quo patet quod acceptio ſcientiæ, non eſt alteratio, ſed ſequitur alterationem. Ex hoc aūt vlterius, vniuerſaliter concludit, quòd alteratio eſt in ſenſib. exterioribus, & in ſenſibilibus, & in tota parte animę ſenſitiua. qđ dicit propter paſſiones interiores. ſed .n nulla alia parte animæ eſt alteratio, niſi per accidēs.

Generatio ſcientiæ ſecūdum Platonicos.

Quod autem Ariſt. hic de acceptione ſcientiæ dicit, vr̄ eſſe ſecūdum Platonicam opinionem. Poſuit.n. Plato quòd ſicut formæ ſeparatæ ſunt cauſę generationis & exiſtētiæ rerum naturalium, per hoc quòd materia corporalis participat aliqualiter hmōi formas ſeparatas, ita ſūt etiam cā ſcientiæ in nobis per hoc, quòd aīa noſtra eas aliqualiter participat, ita quòd ipſa participatio formarum ſeparatarum in anima noſtra eſt ſcientia. Sic.n. verum erit quòd accipitur ſcientia à principio, non per generationē alicuius ſcientiæ in aīa, ſed ſolum ꝑ quietationem corporalium & ſenſibilium paſſionum, quibus impediebatur anima ſcientia vti: ſic ēt verum erit, quod nulla mutatione facta in intellectu, ad ſolā præſentiam ſenſibilium, quorum experiētiam accipimus, fit homo ſciens, ſicut de relatiuis accidit, quia ſenſibilia ſecundum hoc non ſunt neceſſaria ad ſciētiam, niſi vt ab eis quodammodo anima excitetur.

Secundum Ariſt.

Ariſt. aūt opinio eſt, quòd ſcientia fit in aīa per hoc quòd ſpēs intelligibiles abſtractæ per intellectum agentem, recipiunt in intellectu paſſibili, vt dr̄ in Tertio de Ani. Vnde & ibidem dicitur quòd intelligere eſt quoddam pati. licèt alia ſit paſſibilitas ſenſus & intellectus. Nec eſt incōueniens quòd Ariſt. hac opinione Platonis vtatur. Eſt enim ſuę cōſuetudinis, ꝙ antequā probet ſuam ſententiam, vtatur ſententia aliorum. ſicut in Tertio vſus eſt, quòd oē corpus ſenſibile habet grauitatem vel leuitatē ſm opinionem Plat. cuius contrarium ipſe oſtendet in Primo de Cœlo. Saluantur tamen & hæ rationes, ſm opinionem Ariſt. Ad cuius euidentiam cōſiderandum eſt, quòd ſuſceptiuum aliquod tripliciter poteſt ſe habere ad formam ſuſcipiendā. Quādoq;.n. eſt in vltima diſpoſitione ad ſuſceptionem formę, nullo impedimēto exiſtēte nec in ipſo, nec in alio, & tunc ſtatim ad pręſentiā actiui ſuſceptiuum recipit formam abſq; aliqua alteratione, ſicut patet in aere illuminato ad præſentiā ſolis. Aliquando autem ſuſceptiuum non eſt in vltima diſpoſitione ad ſuſceptionem formę, & tunc per ſe requiritur alteratio, ſm q̈ materia diſpoſitionē acquirat, vt ſit ꝓpria huic formæ, ſicut cùm de aere ſit ignis. Aliqn̄ verò ſuſceptiuum eſt in vltima diſpoſitione ad formā, ſed adeſt aliquod impedimentū, ſicut cum aer impeditur ad ſuſceptionem luminis, vel per clauſionem feneſtræ vel per nebulas, & tunc requiritur alteratio vel mutatio per accidēs, quæ remoueat prohibens. Intellectus ergo poſsibilis ſm ſe conſideratus, ſemper eſt in vltima diſpoſitione ad recipiendā ſpeciē intelligibilem. Si ergo non ſit impedimentū, ſtatim ad pręſentiā obiectorum, per experimentū acceptorū, aduenit ei ſpecies intelligibilis, ſicut ſpeculo forma ſpecularis ad præſentiā corporis. & ſm hoc procedit prima eius ratio, quia dixit ſcientiam eſſe ad aliquid. Si verò ſit impedimētum, ſicut iuuenibus accidit, oportet huiuſmodi impedimēta auferri ad hoc quòd ſpecies, intelligibilis in intellectu recipiat, & ſic per accidens, neceſſaria eſt alteratio.

LECTIO VII.

Quæſtione propoſita, vtrum omnis motus omni motui comparabilis ſit, bonæ comparationis conditiones declarat.

Dubitabit aūt quiſpiam, ſi ſit omnis motus omni motui, comparabilis, necne? Nam ſi ſit atq; id celeritas ſit, æquè quod in tempore æquali ſpatium tranſit æquale, erit aliqua circunferentia æqualis lineæ rectæ & maior etiam atq; minor. Præterea alicui lationi alteratio erit, æqualis, cum in æquali tempore aliud fuerit alteratum, aliud latum. affectus ergo longitudini erit æqualis: at eſſe non poteſt. ARGV.

Dubitabit autem vtiq; aliquis, vtrum omnis motus omni comparabilis ſit aut non? Si igitur omnis comparabilis eſt, & æqualiter velox eſt, quod in æquali tempore per æquale mouetur, erit circularis aliquis æqualis recto, & maior etiam minor. Amplius alteratio, & loci mutatio quædam æqualis cum in æquali tempore, aliquid quidem alteretur, aliud verò ducatur, erit ergo paſſio æqualis longitudini: ſed impoſsibile eſt. Tex. 12.

Poſtquàm Philoſophus oſtendit ꝙ in mobilibus, & motorib. neceſſe eſt ponere aliquod primum, quia ea, quæ ſunt vnius ordinis videntur comparabilia eſſe, & hoc ipſum quod eſt prius & poſterius comparationem importat vult ex cōſequenti inquirere de motuum cōparatione. Et circa hoc duo facit. Primo.n. oſtendit q motus ſint comparabiles adinuicem. Secūdo, qualiter motus adinuicem comparentur. ibi {Qm̄ aūt mouens mouet &c.} Circa primum tria facit, primo mouet dubitationem: ſcđo obijcit ad partes dubitationis. ibi {Si ergo cum inæquali. &c.} Tertio dubitationē ſoluit ibi. {Sed quæcunq; non ęquiuoca &c.} Mouet aūt dubitationem, primo quidem in cōi, quærens, vtrum oīs motus ſit comparabilis cuilibet motui, vel non? deinde verò in ſpeciali dubitationem inferēs, primo quidem de motibus vnius generis. q̨a ſi oīs motus cuilibet motui ſit comparabilis ſm velocitatem, & tarditatem, dictū eſt aūt in Sexto quòd æqualiter velox eſt, quod mouet in æquali tpe per æquale ſpatium: ſequitur ꝙ motus circularis ſit ęqualis recto, & maior & minor in velocitate. & vlterius, ꝙ linea circularis ſit æqualis lineę rectæ in q̄titate, aut maior & minor, ex quo æquè velox eſt, qđ per æquale mouetur in ęquali tpe. Deinde infert dubitationem de motib. diuerſorum generum. Si.n. oēs motus cōparabiles ſunt in velocitate, ſequet̄ quòd ſi in-

Tex. 25. Infra. Tertia. 23.

æquali

æquali tempore hoc quidem alteretur, illud verò moueatur ſm locum, ꝙ ſit æqualis in velocitate alteratio loci mutationi. Et vlterius per definitionem æquè velocis, ſequetur ꝙ {paſſio}.i.paſſibilis qualitas, ſm quam eſt alteratio, ſit æqualis, longitudini ſpatii, q̃ pertranſit per motum localem, qđ eſt impoſsibile manifeſtè: qa non conueniunt in eadẽ ratione quantitatis. Scđo ibi.

ARGY. *At.n cum in æquali tempore quippiam per æqualem mouetur, tum illud æquè celer eſt: affectus verò nullus longitudini eſt æqualis. quare non erit alteratio lationi æqualis, nec minor. Quo fit vt non omnis motus ſit comparabilis.*

Si ergo cum in æquali tempore ſecundum æquale moueatur, tunc æqualiter velox eſt: æqualis autem non eſt paſſio omnis longitudini: quare non erit alteratio loci mutationi æqualis, neque minor: quare non omnis comparabilis.

Objicit ad propoſitam dubitationem. & primo q̃tum ad comparationem alterationis, & loci mutationis. Secundo quãtum ad comparationem motus circularis & recti.ibi.{In circulo autem, & recto &c.} Cõcludit ergo primo ex præmiſſa ratione ad impoſsibile ducente, contrarium poſito, quaſi dicat: dictum eſt quòd inconueniens eſt paſſionem eſſe æqualem longitudini: ſed tunc aliquid eſt æqualiter velox cùm in æquali tpe mouetur per æquale: ergo, cùm nulla paſſio ſit æqualis longitudini, ſequitur ꝙ loci mutatio non eſt æqualis in velocitate alterationi, neque maior aut minor. Ex quó vlterius concludi poterit, quòd non omnes motus ſint comparabiles. Secundo ibi. Infra.

ARGY. *Sed in circulo rectaque linea, quonam accidet modo? Nam abſurdum eſt, ſi non ſit, vt hoc ſimiliter ſuper circulo, & hoc ſuper recta linea moueatur. Sed continuo celerius alterum aut tardius moueri neceſſe eſt, quaſi hoc ſit decliue illud accliue.*

T.c.22. *In circulo autem, & recto quomodo continget? Inconueniens enim eſt, niſi ſit circulo ſimiliter hoc aliquid moueri, & hoc in recto. Sed mox neceſſe eſt, aut velocius aut tardius ſicut hoc deorſum, hoc autem ſurſum.*

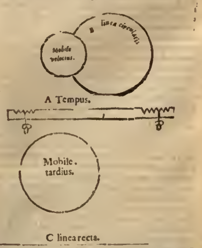
Proſequitur q̃tum ad aliam partem dubitationis, ſ. de motu circulari & recto. Et primo obijcit ad hoc, ꝙ Secũda 24. motus circularis ſit æquè velox motui recto. Secundo Tex. 24. obijcit in contrarium.ibi. {At verò ſi ſunt comparabilia &c.} Circa primum duo facit. Primo obijcit ad propoſitum, Secundo excludit cauilloſam rõnem ibi. {Amplius nihil differt &c.} Obijcit autem primo ſic. Motus circularis & rectus ſunt differentiæ motus localis, ſicut & motus ſurſum & deorſum: ſed ſtatim neceſſe eſt, ꝙ aliquid velocius aut tardius moueatur, ſi vnum mouet̃ ſurſum, aliud deorſum. vel etiam ſi idem quandoq; mouetur ſurſum, quandoq; deorſum. Videtur ergo, quòd ſimiliter oporteat dicere, ꝙ motus rectus ſit velocior, aut tardior circularis: ſiue idem ſit quod mouetur circulariter & rectè, ſiue aliud & aliud. Eſt autem conſiderandum quòd in hac ratione non facit mentionem de graui & leui, ſed de velociori & tardiori: quia hęc ratio ſumit̃ ex ſimilitudine motus, qui eſt ſurſum, cuius principium eſt leuitas, & motus, q eſt deorſum, cuius principium eſt grauitas. Quidam autem exiſtimauerunt grauitatem & leuitatem, idem eſſe velocitati & tarditati: quod in Quinto remouit. Secundo ibi.

ARGY. *Præterea, nihil refert ad rationem. ſi quiſpiam neceſſitate dixerit eſſe celerius continuò, aut tardius moueri. erit.n. circunferentia maior & minor linea recta, quare & æqualis: nam ſi in eodem A tempore, hoc quidem B, illud verò C lineam pertranſiuit, maior erit B linea profecto ipſa linea C: hoc enim pacto celerius mobile definiebatur. Et ſi in minore igitur æqualem tranſierit, celerius erit. quare pars quædam erit temporis A in qua celerius mobile partem aliquam tranſit ipſius circunferentiæ B, toto'in tempore, mobili tardiore tranſeunte totam lineam C.*

Amplius nihil differt in rõne, ſi aliquis dicat neceſſa iũ eſſe velocius mox aut tardius moueri erit: autem maior & minor circularis recta, quare & æqualis. ſi.n.in A tempore, hoc ipſum B tranſit aliud autem ipſum C, maius erit ipſo C, ſic enim velocius eſſe dictum eſt, ergo ſi & in minori æquale velocius eſt. Quare erit aliqua pars ipſius A, in qua ipſius B circuli tranſibit, cum in toto A ipſum C.

Excludit quandam cauilloſam obuiationẽ. Poſſet.n. aliquis ꝑ rationem præmiſſam concedere quòd motus circularis eſſet aut velocior aut tardior, quàm rect⁹, non aũt æquè velox. Et hoc excludit dicens, quòd nihil differt quantum ad præſentem rationem, ſi aliquis dicat, ꝙ neceſſariũ eſt ꝙ id, qđ mouetur circulariter, moueatur velocius, aut tardius q̃ id quod mouetur rectè, quia ſm hoc motus circularis erit maior vel minor, in velocitate q̃ rectus. vnde ſequitur ꝙ ẽt eſſe poſsit æqualis. Et ꝙ hoc ſequatur manifeſtat ſic. Sit A tp̃s, in quo aliquid velocius motum pertrãſeat ipſum B qui eſt circulus: aliud aũt tardius in eodem tpe pertranſeat ipſum C, quod eſt recta linea. quia ergo velocius in eodẽ tpe, pertranſit maius ſequetur ꝙ B circulus ſit aliquid maius, q̃ C linea recta (ſic.n.ſupra in Sexto definiuimus velocius.) Sed ibidem ẽt diximus, ꝙ velocius in minori Tex.11. tpe pertranſit ęquale: ergo erit accipere aliq̃ partẽ huius tpis, quod eſt A, in qua corpus, qđ circulariter mouetur, pertrãſibit aliq̃ partem huius circuli, quod eſt B, & in eadem parte tpis pertranſibit ipſum C, cùm tamẽ corpus tardius in toto A tempore pertrãſiret totum C, Sequetur ergo quòd illa pars circuli ſit æqualis toti C, quia idem pertranſit æquale in æquali tempore. Et ſic linea circularis erit æqualis rectæ: & motus circularis per conſequens æquè velox recto. Deinde cum dicit.

Oſtenſio quòd ſi motus circularis ſit maior vel minor in velocitate quàm rectus, quod poſſit etiam æqualis eſſe.

At verò ſi comparabilia ſint, accidit id quod nuper eſt dictũ, lineam (inquã) rectã æqualẽ circunferentiæ eſſe. at cõparabilia non ſunt: nec igit̃ motus ipſi cõparabiles ſunt. ARGY.

At verò ſi ſunt cõparabilia, accidit mõ dictum, æquale eſſe rectũ circulo ſed cõparabilia nõ ſunt: neq; ergo motus. T.c.24.

Objicit in contrarium. quia, ſi motus circularis & rectus ſunt cõparabiles in velocitate, ſequitur quod modo dictum eſt.i.ꝙ linea recta ſit æqualis circulo: propter hoc ꝙ æque velox eſt quod per æquale mouetur, ſed linea circularis, & linea recta nõ ſunt comparabiles

vt poſ-

vt poſſint dici equales: ergo neq; motus circularis & rectus poſſunt dici æquè veloces. Deinde cum dicit.

Sed vt videtur ea cuncta comparabilia ſunt, quæ non æquiuoca ſunt. veluti cur comparabilia non ſunt, ſtilus & vinum, aut vltima fidium, vtrum acutius ſit. quia namque æquiuoca ſunt, ideo conferenda non ſunt. Sed vltima fidiũ, & penultima comparabiles ſunt: quia acutum idem ſignificat in vtriſque non igitur idem eſt celer hic & ibi. multo etiam minus in alteratione, ac latione.

Sed quæcunque non æquiuoca omnia comparabilia ſunt. veluti cur non comparabile eſt, vtrum acutius ſtilus, aut vinum, aut vltima. quia enim æquiuoca ſunt, non comparantur. ſed vltima, ei, quæ iuxta vltimam comparabilis eſt: quoniam idem ſignificat acutum in vtriſque. ergo non idẽ velox, hic & hic & ibi: multo autem adhuc minus in alteratione, & loci mutatione.

Soluit propoſitam dubitationem. Et primò inquirit in communi quid, & cui ſit aliquid cõparabile. Secundo adaptat ad propoſitũ. ibi {Sic & circa motum &c.} Circa primum tria facit. Primo ponit vnum quod requiritur ad comparationem. Secundò ſecundum ibi

Tertia.29. Tertia.37. Secũda.29. T.c.25. Tex.26. Quæ nam comparabilia ſint, & cõparabiliũ cõditiones.

{Aut quia ſunt in alio &c.} Tertio concludit tertium. ibi {Sic ergo non ſolum oportet &c.} Circa primum tria facit. Primo ponit quod requiritur ad comparationem. Secundo obijcit in contrarium. ibi {Aut primum quidẽ &c.} Tertio ſoluit ibi. {Aut & in his eadem rõ} Dicit ergo primo, ꝙ quæcunq; non ſunt æquiuoca, videntur eſſe comparabilia, ita. ſ. ꝙ ſm ea, quæ non æquiuocè prædicantur, poſſint ea de quibus prædicant adinuicem cõparari: ſicut acutum æquiuocè ſumitur. vno enim modo dicitur in magnitudinibus, ſm quem modum angulus dicitur acutus, & ſtilus acutus. alio modo dicitur in ſaporibus, ſecundum quem modum vinum dicitur acutum. Tertio modo dicitur in vocibus, ſm quem modum {vox vltima}. i. ſuprema in melodijs, vel chorda in cythara dicitur acuta. Ideo ergo non poteſt fieri comparatio, vt dicatur quid ſit acutius, vtrum ſtilus, aut vinum, aut vox vltima, quia acutum de eis æquiuocè prædicatur. ſed vox vltima poteſt cõparari ſecundum acuitatem ei, quæ eſt iuxta ipſam in ordine melodiæ propter hoc, ꝙ acutum non æquiuocè, ſed ſecundũ eãdem rationem prædicatur de vtraq; Secundum hoc ergo poterit dici ad propoſitam quæſtionem, ꝙ ideo motus rectus & circularis non comparantur in velocitate, quia velox æquiuocè dr̃ hic, & ibi. Et multo minus eſt eadẽ rõ velocis in alteratione, & loci mutatione, vñ etiam hęc multo minus comparabilia ſunt. Secũdo ibi.

ARGV. *An id verum non eſt ſi non æquiuoca ſint, comparabilia eſſe? multum enim idem in aere atque aqua ſignificat comparabilia tamen non ſunt. Quod ſi hoc non ſit, at duplum eſt vnum (eſt enim id quod rationem duorum habet ad vnum) non tamen comparabilia ſunt.*

Aut primum quidem hoc non verum eſt, quòd ſi non ſint æquiuoca, comparabilia ſunt multum enim idem ſignificat in aqua & in aere, & non ſunt comparabilia. Si autem non duplum quidem idem (duo enim ad vnum) & non comparabilia ſunt.

Tex c.25. Obijcit contra id quod dictum eſt: & dicit, ꝙ quantum ad primum aſpectum hoc nõ videtur eſſe verum, ꝙ ſi aliqua non ſunt ęquiuoca, ꝙ ſint comparabilia. inueniuntur. n. aliqua non æquiuoca, quę tñ non ſunt cõparabilia. ſicut hoc ipſum, quod eſt multum, ſecũdum eandem rationem dicitur de aqua, & de aere: & tamen non ſunt comparabilia aer & aqua ſecundum multitudinem. Si autem non velit aliquis hoc cõcedere, quòd multum idem ſignificet propter eius communitatem, ſaltem concedet, ꝙ duplum, quod eſt ſpecies multiplicis, idem ſignificat in aere & aqua; vtrobique. n. ſignificat proportionem duorum ad vnum: & tamen non ſunt comparabilia aer & aqua ſecundum duplum & dimidiũ, vt dicatur ꝙ aqua eſt duplũ aeris, aut ecõuerſo.

An & in his eadem eſt ratio? Nam & ipſum multum æquiuocum eſt. ſed ſunt quorum & rationes æquiuocæ ſunt. ceu ſi quiſpiam dicat multum id eſſe quod eſt tantum ac vltra, & æquale æquiuocum. Et ſi forte fuerit & ipſum continuo vnum. quod ſi hoc eſt æquiuocum, & ipſa etiam duo ęquiuoca ſunt. ARGV.

An et in his eadem ratio? Et nãque multum æquiuocum eſt. ſed quorundam & rationes æquiuocæ ſunt. ut ſi dicat aliquis, quod multum eſt tantum, & adhuc aliud tantum, & æquale æquiuocum eſſet. Et vnum etiam ſi contingit, ſtatim æquiuocum, ſi autem hoc & duo T.c.26.

Soluit propoſitã obiectionẽ. Et circa hoc duo facit. Primo ponit ſolutionem: ſecundo confirmat eã, quandam qõnem mouendo. ibi {Quoniã propter quid.} Dicit ergo primo, ꝙ poteſt dici ꝙ in multo & duplo eſt eadem ratio quare non ſunt comparabilia ſecundum ꝙ dicuntur de aqua & aere, quæ dicta eſt de acuto ſecũdum quòd dicitur de ſtilo, vino, & voce: quia etiam hoc ipſum, quod eſt multum, æquiuocum eſt. Et, quia poſſet aliquis contra hoc obijcere ex hoc, quòd eſt eadem ratio multi ſecundum quod dicitur de vtroq;: ad hoc excludendum ſubiungit, quòd & {rationes}. i. definitiones quorundam ſunt æquiuocæ. ſicut ſi dicat aliquis ꝙ definitio multi eſt, quod eſt tñ & adhuc amplius: hoc ipſum quod eſt tantum, & æquale, quod idem eſt, æquiuocum eſt: quia æquale eſt, quod habet vnã quantitatem. nõ eſt autem eadem ratio vnius quantitatis in omnibus. Ponitur autem hic ratio multi ſecundum ꝙ multum importat comparationem, prout opponitur pauco, & non ſecũdum quòd accipitur abſolutè prout opponitur vni. Et quod dixerat de multo, dicit conſequenter de duplo. Quamuis. n. ratio dupli ſit quòd eſt proportio duorum ad vnum: tamen iſta etiam rõ continet æquiuocationem: quia fortè poteſt dici, quòd ipſum vnum eſt æquiuocum. &, ſi vnum æquiuocè dicit, ſequitur quòd duo: quia duo nihil aliud eſt quàm bis vnum. Eſt autem conſiderandum, quòd multa quidem ſecundum abſtractam conſiderationem vel Logici vel Mathematici non ſunt æquiuoca, quæ tamen ſecundũ concretam rationem Naturalis ad materiam applicantis æquiuocè quodammodo dicuntur: quia non ſm eandem rõnem in qualibet materia recipiuntur. Sicut q̃titatem & vnitatem, quæ eſt principium numeri, non ſm eandem rationem cõtingit inueniri in corporibus cœleſtibus, & in igne, & aere, & aqua. Secundo ibi.

Nam cur alia comparabilia, alia nõ comparabilia ſunt ſi natura eſt vna?

Verum propter quid alia comparabilia ſunt, alia verò non, ſiquidem erat vna natura?

Confirmat quod dictum eſt mouendo quandã quęſtionem. Si enim dicatur quòd ſit vna natura multi & dupli & aliorum huiuſmodi, quæ non ſunt comparabilia, ſicut eorum quæ vniuocè prædicãtur, remanet quęſtio, quare quædam, quæ habent vnam naturam, ſunt comparabilia, quædam verò non ſunt comparabilia. Videtur enim quòd de ſimilibus debeat eſſe idem iudicium. Deinde cum dicit.

An, quia in alio primo ſunt ſusceptiuo? Equus igitur et canis comparabilia ſunt, vtrum ipſorum albius ſit. Eſt n. ipſa ſuperficies idem, in qua primo eſt ipſa albedo: et de magnitudine modo eodem. At vox & aqua comparanda non ſunt: in alio nanque eſt ſuſceptiuo.

Aut quia ſunt in alio primo ſuſceptiuo? Equus quidem igitur & canis comparabilia ſunt, vtrum albius. In quo enim primo idem eſt. ſuperficies: & magnitudo ſimiliter. Aqua autem & vox non: in alio namque ſubiecto ſunt.

Reſpondet ad quæſtionem motam ponendo ſecundum, quod ad comparationem requiritur. Et circa hoc duo facit. Primo ponit ſecundum, quod requiritur ad comparationem. Secundo oſtendit ꝙ nec illud ſufficit.
T.c.28. Cur nõ omnia vniuoca comparabilia ſũt. ibi ¶Aut manifeſtum eſt.¶ Dicit ergo primo, ꝙ iſta poteſt eſſe ratio quare quædam, quorum eſt vna natura, ſunt comparabilia, quædam verò non: quia, ſi vna natura recipiatur in diuerſis ſecundum vnum primum ſubiectum, erunt illa adinuicem cõparabilia, ſicut equus & canis comparari poſſunt ſecundum albedinem, vt dicatur quod eorum ſit albius, quia nõ ſolum eſt eadem natura albedinis in vtroq; ſed etiam eſt vnum primum ſubiectũ, in quo recipitur albedo, ſ. ſuperficies. & ſimiliter magnitudo eſt comparabilis in vtroque vt dicatur quod eorum ſit maius: quia idem eſt ſubiectũ magnitudinis in vtroq; ſ. ſubſtantia corporis miſti. Sed aqua & vox non ſunt comparabilia ſm magnitudinem, vt dicatur quòd vox eſt maior q̃ aqua, aut econuerſo: quia licet magnitudo ſm ſe ſit eadem, non tamen eſt idem receptiuum: quia ſm quòd dicitur de aqua, ſubiectũ eius eſt ſubſtantia: ſecundum aũt ꝙ dicitur de voce, ſubiectum eius eſt ſonus, qui eſt qualitas. Secundo ibi.

ARGY. *An hoc pacto omnia quiſpiam faciet vnum. Vnumquodque in alio ducet eſſe, atque erit idem æquale, & dulce, & album, ſed in alio ſuſceptiuo.*

T.c.28. *Aut manifeſtum eſt, quòd erit omnia ſic vnum facere. in alio autem vnumquodque eſt dicere eſſe, quòd erit idem æquale, & dulce, & album, ſed in alio.*

Oſtendit quòd nec hoc ſufficit duabus rationibus. Quarum prima eſt. Si propter hoc ſolum aliqua eſſent comparabilia, quia eſt ſubiectum indifferens: ſequetur quòd omnia haberent vnam naturam, quia de quibuſcunq; diuerſis poſſet dici, quod non differunt, niſi quia ſunt in alio & alio ſubiecto primo. & ſecundum hoc ſequeretur, quòd hoc ipſum, quod eſt æquale, & quod eſt dulce, & quod eſt album, eſſet vna & eadem natura, ſed differrent ſolum per hoc, quòd eſt in alio & alio receptiuo, & hoc videtur inconueniens, quòd omnia habeant vnam naturam.
Ponere rerum diuerſitatem ex diuerſa ſuſceptiuorũ natura, Platonicũ eſt. Eſt autem cõſiderandum, quòd ponere diuerſitatem rerum propter diuerſitatem ſuſceptiui tantum, eſt opinio Platonica, quæ poſuit vnum ex parte formæ, & dualitatem ex parte materiæ: vt tota diuerſitatis ratio ex materiali principio proueniret. Vnde, & vnum, & ens poſuit vniuocè dici, & vnam ſignificare naturam: ſed ſecundum diuerſitatem ſuſceptiuarum rerum ſpecies diuerſificari. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea, ſuſceptiuum non eſt quoduis, ſed vnum vnius primum.*

T.c.29. *Amplius ſuſceptiuum cuiuslibet accidentis non contingens eſt. ſed vnum vnius eſt primum.*

Secũda rõ, Et eſt, quòd non quodlibet eſt ſuſceptiuum cuiuſlibet, ſed vnum eſt primo ſuſceptiuũ vnius. & ſic forma & ſuſceptiuum adinuicem dicuntur. Si ergo ſunt plura prima ſuſceptiua, neceſſe eſt quòd ſint plures naturę ſuſceptę. aut, ſi eſt vna natura ſuſcepta, neceſſe eſt quòd ſit vnum primum ſuſceptiuum. Deinde cum dicit.

ARGY. *At videtur non ſolùm ea quæ comparantur non æquiuoca eſſe, ſed etiam nec id quod ineſt, nec id, in quo ineſt, differentiam habere oportet. Dico autem hoc modo, color habet diuiſionem: non igitur hoc ipſo ſit comparatio, veluti utrum magis ſit coloratum non aliquo colore, ſed colore, vt color eſt. ſed albedine ſit.*

Sic ergo non ſolum oportet comparabilia non æquiuoca eſſe, ſed non habere differentiam, neq; quod, neq; in quo. Dico autem ſicut color habet diuiſionem: non ergo comparabile ſecundum hoc, vt vtrum coloratum magis ſit album, quam nigrum. hæc.n. comparatur non ſecundum aliquem colorem. ſed in quantum color eſt: ſed ſecundum albedinẽ.

Concludit, quòd requiritur tertium, ad hoc quòd aliqua ſint comparabilia, & dicit quòd oportet ea, quę ſunt comparabilia, non ſolum nõ eſſe æquiuoca (quod erat primum:) ſed etiam non habere differẽtiam, neq; ex parte ſubiecti primi, in quo aliquid recipitur (quod erat ſm:) neq; ex parte eius, quod recipitur, quod eſt forma (& hoc eſt tertium.) Et exemplificat de hoc tertio, quia color diuiditur in diuerſas ſpecies coloris. vnde non eſt comparabile ſecundum quòd de eis prędicatur, licet non dicatur æquiuocè. & licet etiam habeat vnum primum ſubiectum, quod eſt ſuperficies, quod eſt primum ſubiectum generis, non autem alicuius ſpeciei coloris. Non.n. poſſumus dicere quid ſit magis coloratum, vtrum album vel nigrum: hæc.n. comparatio non eſſet ſecundum aliquam determinatam ſpeciẽ coloris, ſed ſm ipſum colorem cõem. ſecundum verò album, quod non diuiditur in diuerſas ſpecies, poteſt fieri cõparatio oĩum alborum, vt dicatur, quid ſit albius.

LECTIO VIII.

Motus tam genere diuerſi, quàm idem ad inuicem quomodo comparentur: deq; generis pluralitate, ac ſpeciei vnitate plura dicuntur.

Sic igitur & circa motum id eſt, æquè celer, quod in æquali tempore per æquale eſt motum, tantum inquam longitudinis huius. ARGY.

Sic & circa motum, æquè velox quod in æquali tempore mouetur per æquale tantum longitudinis, in hac.

Poſtquàm Philoſophus oſtendit in communi, quid requiratur ad hoc ꝙ aliqua ſint comparabilia, applicat inuentam veritatem ad comparationem motuum, de qua hic intendit. Et primo in communi. Secundo comparando motus diuerſorum generũ. ibi ¶Si autẽ aliud.¶ Tertio comparando motus vnius generis adinuicem. T.c.30 Secunda. ibi ¶Quare ſi qua in æquali.¶ Dicit ergo primo, quòd ſicut in alijs requiritur ad hoc ꝙ ſint comparabilia, ꝙ non ſint ęquiuoca, & quòd ſit idẽ primum ſuſceptiuũ, & quòd ſit eadem ſpecies, ſic & circa motum. ęquè velox dicitur illud quod mouetur in æquali tempore, per tantum & æquale alterius longitudinis ¶in hac¶. i. ſecundum motionem eiuſdem ſpeciei. Secundo ibi.

Sed ſi aliquid fuit alteratum, aliud latum, erit ne æqualis hæc alteratio lationi, atque eiuſdem celeritatis? At abſurdum eſt ſanè & cauſa eſt, ſpecies motum habere. ARGY.

Si autem aliud quidem alteratum eſt, aliud verò ducatur. æqualis ne erit hæc alteratio, & æquè velox loci mutationi? ſed inconueniens cauſa aũt, quia motus habet ſpecies.

Agit de comparatione motuum diuerſorum generum. & dicit ſecundum præmiſſa, quòd ſi vnum moueretur, aliud verò ducatur, i. ſecundum locum moueatur: nunquid poteſt dici quòd alteratio ſit æquè velox loci mutationi? ſed hoc dicere eſt inconueniens. Cuius cauſa eſt, quia motus habet diuerſas ſpecies: & iã dictum eſt, quòd ea, quę non ſunt vnius ſpeciei, non ſunt comparabilia. quia ergo loci mutatio non eſt eiuſdem ſpeciei cum alteratione, non ſunt comparabiles velocitates alterationis & loci mutationis. Tertio ibi.

Quare, ſi ea, quæ in æquali tempore per æqualem longitudinem lata æqualis celeritatis ſint, recta linea circumferentia erit æqualis. ARGY.

Quare ſi quæ in æquali tempore ducta æquali longitudine ęquè velocia, erit æqualis & rectus & circularis.

Agit de comparatione motuum vnius generis in eodem genere. Et primo quantum ad loci mutationem, ſcđo quantum ad alterationem. ibi ¶De alteratione autem quomodo,¶ Tertio quantum ad generationem & T.c.32. corruptionem. ibi. ¶Et in generatione autem.¶ De augmento autem & diminutione mentionem non facit, T.c.34. quia eadem rõ eſt in his, & in loci mutatione, cum ſint & ipſi ſecundum aliq̃ magnitudinem. Circa primum

tria

tria facit. Primo oſtendit quid requiritur ad hoc quòd duo motus locales ſint adinuicem, comparabiles, ſecun excludit quoddam quod videbatur ad hoc requiri. ibi
Quarta 3.t. §Aliquando autem in quo.§ Tertio concludit princi-
Quita par. pale intentum. ibi §Quare quæ in æquali tempore &c.§ Circa primum duo facit. Primo concludit inconueniens quod ſequeretur, ſi omnes loci mutationes eſſent comparabiles, ſecundo aſsignat cauſam, quare non ſint
Infra. comparabiles. ibi §Vtrum ergo cauſa.§ Dicit ergo primo, quòd ſi æquè velocia ſunt, quæ mouentur localiter per æqualem magnitudinem in ęquali tempore: & omnes loci mutationes contingit eſſe æquè veloces: ſequitur quòd ſit æqualis rectus & circularis. Quod poteſt intelligi dupliciter. vno modo de motu recto, & circulari, alio modo de linea recta & circulari. & hoc melius eſt. Hoc enim ſequiẽ ex eo ꝙ præmiſit. Si.n. omnis motus rectus & circularis ſunt æquè veloces: ſunt autem æquè veloces motus, quando æquales magnitudines pertranſeunt in æquali tempore, ſequitur quòd magnitudo recta & circularis ſint æquales. Quod relinquitur pro inconuenienti. Secundo ibi.

Vtrum igitur huius eſt cauſa, vtrum lationem an lineã genus eſſe? Tempus enim ſemper eſt idem, ac indiuiduum ſpecie. An ſimul illa ſpecie differunt? Etenim latio ſpecies habet, ſi id ſuper qu ſit motus ſpecies habet.

Vtrum ergo cauſa ſit, quia loci mutatio genus aut quia linea genus? Tempus.n. ſemper idem atomon ſpecie. Aut quia ſimul illa ſpecie differunt Et enim loci mutatio ſpecies habet, ſi illud ſuper quod mouetur ſpecies habeat.

Inquirit de cauſa incomparabilitatis motus recti & circularis. Quia.n. concluſerat, ꝙ ſi ſunt æquè veloces, ſequitur etiam magnitudines eſſe ęquales, quod inconueniens videtur: poſſet aliquis dubitare, vtrum cauſa huiuſmodi incomparabilitatis ſit ex parte motus, vel ex parte magnitudinum. Et hoc eſt quod quęrit, vtrum cauſa, quare motus rectus non ſit ęquè velox motui circulari ſit, quia loci mutatio eſt genus continens ſub ſe diuerſas ſpecies. Dictum eſt autem ſupra, ꝙ ea, quę ſunt diuerſa ſecundum ſpeciem, non comparantur, aut cauſa eius eſt, quia linea eſt genus continens ſub ſe rectum & circulare, ſicut diuerſas ſpecies. Ex parte autem temporis non poteſt eſſe cauſa huius incomparabilitatis: quia omne tempus eſt atomon, i. indiuiſibile ſecũdum ſpeciem. Huic autem quæſtioni reſpondet, ꝙ vtrunque ſimul coniungitur: quia ex vtraq; parte inuenitur differentia ſpeciei: ita tamẽ ꝙ diuerſitas ſpeciei in loci mutatione cauſatur ex diuerſitate ſpeciei in magnitudine, ſuper quam eſt motus. Et hoc eſt quod dicit, quòd ſi illud, ſuper quod mouetur, habet ſpecies, ſequitur ꝙ loci mutatio ſpecies habeat. Deinde cum dicit.

Præterea, ſi id, in quo ſit motus ſpecie differat, latio quoque erit diuerſa. veluti ſi pedes ſint, ambulatio eſt: ſi alæ, volatio. At non hoc, ſed figuris alia eſt latio.

Aliquando autem in quo, vt ſi pedes ambulatio, ſi ala volatio. At non ſed figuris loci mutatio alia.

Excludit quoddam, quod poſſet videri eſſe requirendum ad identitatem ſpeciei, & comparabilitatem in motibus: & dicit, ꝙ aliqñ loci mutationes diuerſificantur ſẽm illud §in quo§. i. per quod, ſicut per inſtrumentum eſt loci mutatio. ſicut ſi pedes ſint, quibus aliquid mouetur, dicitur ambulatio: ſi autem ſint alæ, dicitur volatio. Sed hoc non facit diuerſitatem ſpeciei in motibus localibus § ſed figuris loci mutatio alia§. i. iſta diuerſitas mutationum non eſt ſecundum ſpeciem, ſed ſolum ſecundum quandam figuram motus. vt Cõmentator exponit. Sed melius poteſt dici, ꝙ hic intendit dicere, ꝙ loci mutatio ſpecie nõ diuerſificatur per inſtrumẽta motus, ſed per figuras magnitudinis, ſuper quam tranſit motus. ſic.n. rectum & circulare differunt. & rõ huius eſt: quia motus non recipiunt ſpeciem à mobilibus, ſed potius à rebus, ſecundum quas mobilia mouẽtur. inſtrumenta aũt ſe tenent ex parte mobilium, figuræ aũt ex parte rei, in qua eſt motus. Deinde cum dicit.

Quare quæ in æquali tempore magnitudinem eandem tranſeunt, ea celeritatis æqualis ſunt (eandem autem non differentem ſpecie.) Quæ ſi eſt, & motus non diuerſus ſpecie erit Quare cõſiderandũ eſt, quænã ſit differẽtia motus.

T.c.31. *Quare, quę in æquali tempore mouentur ſecundum eandem magnitudinem, æquè velocia ſunt (ſed idem indifferẽs ſpecie) & motus vero indifferens ſpecie. Quare hic conſiderandum eſt, quæ differentia motus ſit.*

Cõcludit propoſitum. Et circa hoc tria facit. Primo cõcludit principale propoſitum, ſecundo elicit quoddam conſideratione dignum ex concluſione pręmiſſa.
Secũda. 31. ibi §Et ſi ſignificat ratio hęc.§ Tertio inquirit de diuer
Tertia. ſitate ſpeciei. ibi §Quando igiẽ altera eſt ſpecies.§ Concludit ergo primo, quod ex quo motus non ſunt comparabiles niſi ſint vnius ſpeciei: & motus locales non ſint vnius ſpeciei, niſi ſit eadem magnitudo ſecundum ſpeciem. ſequitur ꝙ illa ſint æquè velocia, quæ mouentur in ęquali tpe ſẽm magnitudinem eandem. ſed ita tamen, ꝙ idem accipiatur quod eſt indifferens ſpẽ. Sic.n. & motui conueniet, ꝙ ſit indifferens ſpẽ. Et ideo hoc conſiderandum eſt pręcipuè in comparatione motuũ, quę ſit differentia motus. Quia, ſi eſt differentia genere, vel ſpecie, non ſunt comparabiles: ſi autem eſt differentia ſecundum accidens, comparabiles ſunt. Secũdo ibi.

A R G Y. *Atque hic ſermo ſignificat genus ipſum non eſſe quid vnum ſed ob hoc multa latere. Aequiuocationum autem, alia nimium diſtant, alia ſimilitudinem quandam habent alia ſunt propinqua aut genere, aut ſimilitudine rationis. quapropter & ſi æquiuocationes ſunt, non eſſe iſti videntur.*

Et ſignificat ratio hæc, quòd genus non vnum aliquid eſt ſed iuxta hoc latent multa. Suntque æquiuocationum aliæ quidem multum diſtantes, aliæ verò habentes quandã ſimilitudinem, aliæ verò proximæ, aut genere, aut ſimilitudine. Vnde non videntur æquiuocationes eſſe cum ſint.

Elicit ex præmiſsis quoddam conſideratione dignũ ſcilicet quòd genus non eſt aliquid vnũ ſimpliciter, ſpecies autem eſt aliquid vnum ſimpliciter. Et hoc ſignificatur ex ratione præcedenti: quia oſtenſum eſt, ꝙ ea, quę ſunt vnius generis, non ſunt comparabilia: quę verò ſunt vnius ſpeciei, comparabilia ſunt, cum tamen ſuprà dictum ſit, ꝙ eadem natura comparabilium eſt. Ex quo vr̃ ꝙ genus non ſit vna natura, ſed ſpecies ſit vna natura, & huius ratio eſt: quia ſpecies ſumitur à forma vltima, quæ ſimpliciter vna eſt in rerum natura. genus autem non ſumitur à forma aliqua, quæ ſit vna in rerũ natura, ſed ſecundum rationem tm̃. nõ eſt enim aliqua forma, ex qua homo ſit animal, pręter illam, ex qua homo eſt homo. Omnes igitur homines, qui ſunt vnius ſpeciei, conueniunt in forma, quę conſtituit ſpẽm: quia quilibet habet animam rationalem. Sed non eſt in homine, equo, aut aſino aliqua anima cõmunis, quę conſtituat animal, præter illam animam, quæ conſtituit hominem, vel equũ, aut aſinum. ꝙ ſi eſſet, tunc genus eſſet vnum & comparabile, ſicut & ſpecies. Sed in ſola conſideratione accipitur forma generis per abſtractionẽ intellectus à differentijs. Sic igitur ſpecies eſt vnum quid à forma vna in rerum natura exiſtente: genus aũt non eſt vnum, quia ſecundum diuerſas formas in rerũ natura exiſtentes, diuerſę ſpecies generis prædicationem ſuſcipiunt. Et ſic genus eſt vnum logicè, ſed non phyſicè. Quia ergo genus quodammodo eſt vnum, & non ſimpliciter §iuxta genera latent multa§. i. per ſimilitudinẽ & propinquitatem ad vnitatem generis, multorũ æquiuocatio latet. Sunt autem quædam æquiuocationum Aequiuocatiõis modi. multum diſtantes, in quibus ſola communitas nominum attenditur, ſicut ſi canis dicatur cœleſte ſydus,

& animal latrabile. Quædam verò ſunt.quæ habent q̄ʒdam ſimilitudinem, ſicut ſi hoc nomen, homo, dicatur de verò homine, & de homine picto, inquantum habet ſimilitudinem quandam veri hominis. Quædam verò æquiuocationes ſunt proximę. Aut propter conuenientiam in genere, ſicut ſi corpus dicatur de corpore cœleſti, & de corpore corruptibili, ęquiuocè dicitur naturaliter loquendo, quia eorum non eſt materia vna, conueniunt tamen in genere logico. & propter hanc generis conuenientiam videntur omnino nō ęquiuoca eſſe. Aut etiam ſunt propinqua ſecundum aliquam ſimilitudinem. ſicut ille, qui docet in ſcholis, dicitur magiſter: & ſimiliter ille, qui præeſt domui, dr̄ magiſter domus æquiuocè: & tamē propinqua æquiuocatione propter ſimilitudinem. vterq;.n.eſt rector, hic quidem ſcholarium, ille verò domus. Vnde propter hanc propinquitatem vel generis vel ſimilitudinis, non videntur eſſe æquiuocationes, cùm tamen ſint. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quando igitur diuerſa eſt ſpecies, vtrum cum idem in alio, an cum aliud in alio eſt? Et quonam eſt, definitio, aut quonam diiudicabimus id. in album vel dulce, aut aliud eſſe, ex eo ne, quia in alio diuerſum apparet an ex eo, quia omnino non idem eſt.*

Quando igitur altera eſt ſpecies, ſi idem in alio, aut ſi aliud ī alio? Aut quis terminus, aut quo diſcernimus quod idem eſt album & dulce, aut aliud, ex eo ne, quia in alio videtur alterum, aut quia omnino non idem?

Quia dixerat, q̄ conſiderandum eſt quę ſint differentiæ motus, vtrum.ſ.motus differant ſpecie, hic inquirit quomodo differentia ſpeciei accipi poſſit tam in motibus quam in alijs. Et, quia eſſentiam ſpeciei ſignificat definitio, quærit duas quæſtiones: vnam de ſpecie, & aliam de definitiones. Quærit ergo primo de ſpecie, qñ ſit iudicāda altera ſpecies, vtrum ex hoc ſolo quòd eadem natura ſit in alio & alio ſuſceptibili, ſicut Platonici poſuerunt. Sed hoc ſecundum præmiſſa non poteſt eſſe verum. dictum eſt.n.quòd genus, non eſt ſimpliciter vnum. & ideo differentia ſpeciei non attenditur per hoc, quòd aliquid idem ſit in alio & alio, niſi ſecūdum Platonicos, qui poſuerunt genus eſſe ſimpliciter vnum. Et propter hoc quaſi quæſtionem ſoluens ſubiungit. {Aut ſi aliud in alio.} quaſi dicat, non propter hoc eſt alia ſpecies, quia eſt idem in alio. ſed quia eſt alia natura in alio ſuſceptibili. Secūdam quæſtionem mouet de definitione. & eſt quæſtio, quid ſit terminus, i. quæ ſit definitio declarans ſpeciem. Et quia ea, quæ ſunt idem definitione, ſunt idem ſimpliciter, ideoquaſi ſoluens ſubiungit, quòd illud eſt propria definitio rei, qua poſſumus diſcernere, vtrum ſit idem aut aliud: puta album vel dulce. Et hoc quod dico {aliud} poteſt duobus modis accipi, ſicut & prius: vno.ſ.modo, vt album dicatur aliud à dulci, q̄a in albo inuenitur alia natura ſubiecta quàm in dulci: alio modo, quia non ſolum ſ̄m naturā ſubiectam differunt, ſed omnino, non ſunt idem. Quæ quidem duo ſunt eadem cum his quæ ſupra poſuit, {ſi idem in alio, aut ſi aliud in alio.} Manifeſtum eſt enim quòd eadem eſt ratio identitatis & diuerſitatis, & in ſpecie, & in definitione. Deinde cum dicit.

ARGY. *At verò quonam modo alterationes æquè celeres ſint? Si igitur ſanari eſt alterari, fit aūt vt alius celerius, alius tardius ſanetur, & aliqui ſimul: ſunt alterationes profectò celeritatis æqualis. in tempore nāq; æquali ſunt alteratæ.*

De alteratione autē quomodo eſt æqualiter velox alterā

T.c.32. *alteri? Si itaque eſt ſanari alterari, eſt autem huic quidem velociter, alium tarde ſanatum eſſe, & ſimul quoſdam: quare erit alteratio æqualiter velox: in æquali enim tempore alteratum eſt.*

Agit de comparatione alterationum. Et circa hoc

Infra. duo facit. Primo oſtendit q̄ vna alteratio eſt æquè velox alteri. Secundo inquirit ſ̄m quid æqualitas velocitatis attendatur in alteratione. ibi {Sed quid alteratū eſt &c.} Quærit ergo primò de alteratione, quomodo ſit vna alteratio æqualiter velox alteri alterationi. Et q̄ duæ alterationes ſint ęquè veloces, probat. Sanari.n.eſt alterari, contingit autem vnum cito ſanari, & aliud tardè, & contingit etiam quoſdam ſimul ſanari: ergo vna alteratio eſt æquè velox alteri. Illud.n.dr̄ ęquè velociter moueri, quod in ęquali tēpore mouetur. Secundo ibi.

Sed quid eſt id quod ad alterationem accommodatur? non enim dicitur hic æquale, ſed vt æqualitas in quantitate ſic ſimilitudo dicitur hic. ARGY.

Sed quid alteratum eſt? æquale enim hic non dicitur. Sed ſicut in quantitate æqualitas, ita hic ſimilitudo.

Sicut in q̄ritate æqualitas, ita in qualitate ſimilitudo ſecūdum quā ipſa alteratio alteri ęquè velox dicitur.

Quia in motu locali ad hoc quòd ſit ęqualis velocitas requiritur nō ſolum æqualitas temporis, ſed etiam æqualitas magnitudinis quæ pertrāſitur: ſuppoſito q̄ in alteratione æqualitas temporis requiratur ad ęqualē velocitatem, inquirit quid aliud requiratur. Et hoc eſt quod dicit. {Sed quid alteratum eſt}.i. quid eſt illud ad quod, cum peruenerit alteratio in ęquali tempore, poſſit dici ęquè velox? Et rō dubitationis eſt: quia in qualitate, circa quam eſt alteratio, non inuenitur æquale: vt poſſimus dicere, q̄ quando peruenit ad ęqualē quantitatem in æquali tēpore, ſit æquè velox alteratio. ſicut dicebatur in motu locali, & etiam dici poteſt in augmento, & diminutione. Sed ſicut in quantitate inuenitur æqualitas, ita & in qualitate inuenitur ſimilitudo. Huic ergo quæſtioni reſpondet cum ſubdit.

Verum ſit cum æqualitate temporis idem, in quo celeritas alterationis æqua conſiſtit, ARGY.

Sed ſit idē, quod mutatū eſt in æquali tēpore ęquè velox.

Et primo ponit rn̄ſionem ad quęſtionem, & dicit q̄ alteratio debet dici ęquè velox, ſi in æquali tēpore mutatum ſit idem, i. illud quod eſt alteratum. Secūdo ibi.

Vtrum igitur eo in quo eſt affectus, an ipſo affectu comparare alterationes oporteat? ARGY.

Vtrū ergo in quo paſſio, an paſſione oportet cōparare?

Mouet quæſtionem circa poſitam ſolutionem. Et eſt quæſtio quam primo mouet talis. Cum.n. dictum ſit, q̄ æquè velox alteratio eſt, ſi ſit idem quod alteratū eſt in æquali tempore: in eo aūt, quod eſt alteratū, duo eſt conſiderare, ſ. paſſionem, ſecundum quam ſit alteratio, & ſubiectum, in quo eſt paſſio: eſt ergo quæſtio, vtrum huiuſmodi comparationem oporteat accipere ſecundum identitatem paſſionis, an ſecundum identitatem ſubiecti in quo eſt paſſio. Secundo ibi.

Atq; hic quidem eandem ſanitatem eſſe, quæ neq; magis neq; minus, ſed ſimiliter ineſt, ſumere licet. Sed ſi affectus alius ſit, vt ſi hoc deal betur, illud ſanetur, his nihil eſt idem, vel æquale vel ſimile, aut hæc alterationis ſpecies faciunt nec vna eſt alteratio, ſicut nec ibi latio. Quare ſumendum eſt quot alterationis, & quot item lationis ſpecies ſunt. Si igitur ea quæ mouentur, ſpecie differunt: quorum motus per ſe ſunt, & non per accidens, & motus ſanè ſpecie differunt, ſi genere, genere: ſi numero, numero. ARGY.

Hic igitur quod ſanitas eadem ſit, eſt accipere, aut neque magis neq; minus, ſed ſimiliter exiſtit. Si autem altera paſſio ſit, quod alteratur quod ſit album, & quod ſanatur, his nihil idem, neq; æquale, neque ſimile, aut iam hæ ſpecies faciunt alterationis & non eſt vna, ſicut neque loci mutatio. Quare conſiderandum, quot ſint ſpecies alterationis, & quot loci mutationis. Si igitur quæ mouentur, ſpecie differunt, quorum ſunt motus ſecundum ipſa, & non ſecundum accidens motus ſpecie differunt: ſi vero genere, genere ſi autem numero, numero.

Comparandorum motuum, regula.

Soluit quæſtionem quantum ad vnam partem, & dicit q̄ in alteratione ex parte paſſionis, duplex identitas

attenda

attendi debet ad hoc quòd ſit æquè velox alteratio. Primo quidem, ꝙ ſit eadem quantitas ſecúdum ſpeciem. puta vt accipiatur eadem ſanitas, vt oculi, aut alicuius huiuſmodi. Secundum eſt, ꝙ vt eadem qualitas accepta ſimiliter inſit, neq; magis, neq; minus. {Sed, ſi paſſio}.i. paſſibilis qualitas eſt altera, ſm ſpeciem, puta ſi vnum alteratum fiat albũ, & aliud ſanetur, in his duabus paſſionibus nihil eſt idem, neq; æquale neq; ſimile. Vnde ſecundum diuerſitatem harum paſſionum fiunt diuerſę ſpecies alterationis, & non eſt vna alteratio. ſicut etiã ſuprà dictum eſt, ꝙ motus rectus & circularis non ſunt vna loci mutatio. Et ideo ad comparandum tam loci mutationes, quàm alterationes, conſideeandũ eſt quot ſint ſpecies alterationis, vel loci mutationis: vtrũ, ſ. eædem vel plures. Et hoc quidem poteſt conſiderari ex rebus, in quibus eſt motus. {quia ſi illa quæ mouētur,}.i. ſecundum quę eſt motus per ſe & non ſecundum accidens differunt ſpecie, & motus ſpecie differunt: ſi verò differunt genere, & motus. ſi numero, & motus differunt numero, vt in Quinto dictum eſt. Tertio ibi.

At, ſi alterationes ſint æquè celeres, vtrum ad affectum ſi ſit idem, vel ſimilis, an ad id quod alteratur, reſpicere oporteat, veluti ſi huius quidem ſanum, huius autem ſanum ſit dealbatum, an ad vtrumq; At eadem eſt aut alia ſi idem aut alius ſit affectus: æqualis verò aut inæqualis ſi æquale aut inæquale ſit illud.

T.c.33. *Sed vtrum oporteat ad paſſionem reſpicere, ſi eadem ſit, aut ſimilis, aut æqualiter veloces alterationes, aut in id, quod alteratur, vt ſi huius quidem tantum albatum ſit, huius autem tantum, aut ad vtrumque. Et eadem quidem aut alia paſſione ſecundum quòd eadem: æqualis autem aut inæqualis, ſecundum quòd illa inæqualis.*

Determinata vna parte quæſtionis, quam moueeat, quærit de alia. Et eſt quæſtio, vtrum ad hoc ꝙ iudicentur alterationes eſſe ſimiles, vel æquè veloces, oporteat reſpicere ſolũ ad paſſionem ſi ſit eadẽ, aut etiam oporteat eeſpicere ad ſubiectum, quod alteratur, ita. ſ. quòd ſi huius corporis tanta pars ſit albata in hoc tempore, & alterius corporis æqualis pars ſit albata in eodem, vel ęquali tempore, dicatur alteratio æquè velox. Et ſoluit, ꝙ oportet ad vtrũq; reſpicere, ad paſſionem. ſ. & ſubiectum: diuerſimodè tamen. Quia iudicamus alterationem eſſe eandem vel aliam ex parte paſſionis ſm ꝙ eſt eadem vel alia: ſed iudicamus alterationem æqualem vel inæqualem, ſecũdum quòd pars ſubiecti alterati eſt æqualis vel inæqualis. ſi. n. huius corporis albeſ magna pars, alterius autem parua, erit quidem alteratio eadẽ ſpecie, ſed non æqualis. Deinde cum dicit.

A R G Y. *In generatione etiam & corruptione idem conſiderandum eſt. quonam modo eſt æque celer atque celerior generatio, an æque celer eſt ſi in æquali tempore generetur idem ac indiuiduum, vt homo ſed non animal. celerior autem ſi in æquali diuerſum. Non enim habemus quanam ſint ea duo, in quibus eſt ipſa diuerſitas: quemadmodum habemus ea, in quibus eſt diſſimilitudo.*

T.c.34. *Et in generatione autem & corruptione idem conſiderandum eſt: quomodo æquè velox generatio eſt, ſi in æquali tempore generetur idem indiuiſibile, vt homo ſed non animal. velocior autem eſt, ſi in æquali tempore alterum eſt. Non enim habemus aliqua duo, in quibus alteritas ſicut diſſimilitudo.*

Oſtendit quomodo debeat fieri comparatio in generatione, & corruptione. Et primò ſm opinionẽ propriam, ſecundò ſecundũ opi. Plato. {Et ſi numerus ſubſtãtia.} Dicit ergo primò, ꝙ in generatione & corrupt. Infra. ad hoc ꝙ generatio dicatur æquè velox, cõſiderandum eſt ſi in æquali tempore ſit idem quod generatio, & indiuiſibile ſecundum ſpeciem. puta ſi in vtraq; generatione generetur homo; in æquali tempore, eſt ęquè velox generatio: ſed non eſt æquè velox generatio ex hoc ſolo quòd in æquali tempore generatur animal: quia quædam animalia proptee ſui perfectionem indigent maiori tempore ad generationem. Sed velocior dicitur eſſe generatio ſi in æquali tempore generetur alterum. puta ſi tanto tempore, in quo ex vna parte generatur canis, ex alia parte equus generetur, eſſet equi velocior generatio. Et quia in alteratione ex parte paſſionis dixeeat duo conſideranda, ſ. ſi eſt eadem ſanitas: & iterum ſi ſimiliter exiſtit, & neque magis neq; minus: hic autẽ in geneeatione vnum tantum dixit conſiderandum, ſ. ſi ſit idẽ quod generatur, huius modi cauſam aſſignat dicens {Non enim habemus aliqua duo in quibus alteritas ſicut diſſimilitudo.} quaſi dicat, ideo in generatione hoc ſolum cõſiderandum, vtrum ſit idem quod generatur: quia in generatione non habemus aliquid quod poſſit variari per duo, ſecundum quæ attendatue aliqua alteritas: ſicut in alteratione accidit diſſimilitudo, pee hoc quòd vna & eadem qualitas variatur ſecundum magis & minus. ſubſtantia enim cuius eſt generatio, non recipit magis & minus. Secundo ibi.

Quòd ſi ſubſtantia numerus eſt, plus erit & minus numeri ſpecies eiuſdem. Sed ipſum commune nomine caret. atque vtrumque quale eſt in qualitate quidem plus affectus aut excedens magis, in quantitate autem maius. A R G Y.

Et ſi, eſt numerus ſubſtantia maior & minor numerus ſimilis ſpeciei. Sed eſt nomen natum quod commune eſt, & vtrumque, ſicut quæ plus paſſio aut excellens magis, quantum autem maius.

Agit de comparatione generationis ſecundum opinionem Platonis, qui ponebat numerum eſſe ſubſtantiam rei propter hoc, ꝙ vnum, quod eſt principiũ numeri, putabat eſſe idem cum vno, quod conuertitur cũ ente, & rei ſubſtantiam ſignificat. Ipſum autem, quod eſt vnum, eſt oĩno vnius naturæ & ſpeciei. Si ergo numerus, qui nihil eſt aliud quàm aggregatio vnitatum, ſit ſubſtantia rerum ſecundum Platonicos, ſequitur ꝙ dicetur quidem maioe numerus ſecundum diuerſam ſpeciem quantitatis, ſed tamen quantum ad ſubſtantiã erit ſimilis ſpeciei. Et inde eſt ꝙ Plato poſuit ſpeciem, vnum: contraria verò, pee quæ diuerſificantur res, magnum & paruũ quæ ſunt ex parte materiæ. & ſic ſequetur, ꝙ ſicut vna & eadem ſanitas habet duo inquantum recipit magis & minus, ſic ẽt & ſubſtantia, quæ eſt numerus, cũ ſit vnius ſpeciei ex parte vnitatis, habebit aliqua duo, inquantum eſt maior & minor numerus. Sed in ſubſtantia non eſt cõe nomen poſitum quod ſignificat vtrumque. ſ. diuerſitatem, quę accidit maioritate & minoritate numeri, ſicut in paſſionibus, cũ paſſio plus ineſt, aut qualitercunq; eſt excellens, dicitur maius: vt puta magis album, vel magis ſanum. in quantitate aũt, cum fuerit excellẽs, dicitur maius vel minus corpus, aut maior ſuperficies. Sic autem non habemus nomen poſitum, quo communiter ſignificetue excellentia ſubſtantiæ, quæ eſt ex maioritate numeri ſecundũ Platonicos.

LECTIO IX.

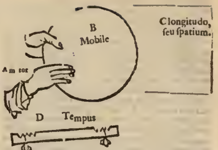
Regulis nonnullis, motum omnem comparari docet.

Cum autem omne quod mouet & aliquid ſemper moueat: & in aliquo, & vſque ad aliquid (atque in aliquo dico, quia in tempore: vſque ad aliquid quia per quantitatem aliquam mouet. ſemper enim ſimul mouet ac mouit) quare quantitas quadã erit, per quam eſt motum, atq; in quanto. A R G Y.

Q*Voniam autem mouens, mouet ſemper aliquid, & in aliquo, & vſq; ad aliquid (dico autem in aliquo quia in tempore: vſque ad aliquid, quia ad quantã aliquam longitudinem, ſempee enim ſimul mouet & mouit) quare quantum aliquid erit quod motum eſt, & in quanto.* T.c.35.

Poſtquam Philoſophus oſtendit ꝙ motus ſunt cõparabiles adinuicem, hic docet quomodo comparent.

Et primo in motu locali, ſecundo in alijs motibus. ibi {Si igitur alteratione.} Circa primum duo facit. Primo ponit ea, ſecundum quæ oportet comparari motus locales adinuicem: ſecundo accipit regulas comparationis ſecundum prædicta. ibi {Sit igitur A quod eſt mouens.} (Infra.) Dicit ergo primo, quòd mouens localiter ſemper mouet aliquod mobile, & iterum in aliquo tēpore, & vſque ad aliquam quantitatem ſpatij, per aliquam partem temporis. (T.c.52.) Quod iam oportet eſſe. quia, ſicut in Sexto probatum eſt, ſemper ſimul aliquod mouet & mouit. Probatum eſt enim ibi quòd omne quod mouetur, iam eſt motum. per aliquam partem ſpatij & per aliquam partem temporis. vnde ſequitur, ꝙ & illud qđ mouetur eſt aliquod quantum & indiuiſibile, & etiam illud, per quod mouetur: & tempus in quo mouetur. Mouens autem non omne eſt quantum, vt in Octauo probabitur. Sed tamen manifeſtum eſt aliquod quantum eſſe mouens. & de hoc mouente hic proponit regulas comparationis. Secundo ibi.

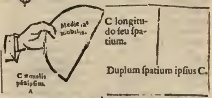

A R G Y. *Hæc (inquam) cùm ita ſint, ſi A quidem ſit id quod mouet, B verò id quod mouetur, & C, ſit longitudo per quam & D tempus in quo eſt motum: In tempore nimirum æquali potentia æqualis A dimidium ipſius B, per duplum mouebit ipſius C, per ipſum autem C, in dimidio temporis D. Sic enim erit rationis ſimilitudo.*

Sic igitur A quod eſt mouens, B autem quod mouetur, quantumcunque autem longitudo mota C, in quantocunq; eſt in tempore, in quo eſt D. In æquali igitur tempore æqualis potentia ei, in qua eſt A medietatem ipſius B duplicem ipſius C tranſibit: ipſum autem C in medietate ipſius D. ſic enim erit analogia.

T.c.36. Ponit regulas comparationis. Et primo ſecundum diuiſionem mobilis: ſecundo quando mouens diuiditur. ibi {Et ſi eadem potentia &c.} Dicit ergo primo, accipiatur aliquando mouens, quod ſit A & aliquod mobile quod ſit B, & longitudo ſpatij pertranſiti, quæ ſit C, & tempus, in quo A mouet B per C, ſit D. Si ergo accipiatur aliqua alia potentia mouens æqualis potētiæ ipſi A, ſequetur ꝙ illa potentia mouebit medietatem mobilis, quod eſt B in eodem tempore per longitudinē, quæ ſit dupla quam C ſed medietatem mobilis mouebit ꝑ totam longitudinem C in medietate temporis, quod eſt D. Ex his igitur verbis Philoſophi duæ regulæ generales accipi poſſunt: quarum prima eſt, quòd ſi aliqua potentia mouet aliquod mobile per aliquod ſpatium in aliquo tpe, medietatem illius mobilis per duplum ſpatium mouebit: vel æqualis potentia in eodem tempore, vel eadem in alio æquali. Alia regula eſt quòd medietatem mobilis mouebit per idem ſpatium, æqualis potentia in medietate temporis. Et horum ratio, eſt quia ſic conſeruabitur {eadem analogia.} i. eadem proportio. Manifeſtum eſt enim, quòd velocitas motus eſt ex victoria potentiæ mouentis ſuper mobile. quanto autem mobile fuerit minus, tanto potentia mouentis magis excedit ipſum, vnde velocius mouebit. Velocitas autem motus diminuit tempus, & auget longitudinem ſpacij: quia velocius eſt quod in æquali tempore pertranſit maiorem magnitudinem, & æqualem magnitudinem in minori tempore, (T.11.) vt in Sexto probatum eſt: ergo ſecundum proportionem qua ſubtrahitur à mobili, oportet ſubtrahi de tempore, vel addi ad longitudinem ſpatij, dummodo mouens ſit idem vel æquale. Deinde cum dicit.

Demonſtratio, oſtendens quòd ſi aliqua potentia mouet aliquod mobile per aliquod ſpacium in aliquo tempore, medietatem illius mobilis mouebit eadem, vel æqualis potentia per duplum ſpatium in eodem tempore: vel per idem ſpatium in medietate temporis.

Et ſi potentia eadem in hoc in tempore per tantum ſpatium moueat, per ipſius etiam dimidium idem in dimidio ſanè mouebit. Et dimidium potentia dimidium per æquale ſpatium in tempore mouebit æquali. Ipſius enim potētia A ſit dimidium F, et ipſius B ſit dimidium G. Vires igitur ad pondera ſimiliter ſeſe habent, vt patet. quare per æquale, in tempore mouebit æquali. A R G Y.

Et ſi eadem potentia idem in hoc tempore per tantum mouet & medietatem in medietate mouebit: & media virtus medium mouebit in æquali tempore. Vt ipſius A potentia, ſit & medietas, quæ eſt ipſum E, & ipſius b F ſit medium. Similiter igitur ſe habet et ſecundum analogiam, virtus ad graue: quare æquali, & inæquali tempore mouebit. T.c.36.

Docet comparare motus ex parte mouentis. Et primo ſm diuiſionem mouentis. Secundo ſecundum oppoſitam congregationem. ibi {Si verò duo & vtrunque &c.} (T.c.38.) Circa primum tria facit. Primo ponit cōparationem veram. Secūdo remouet comparationes falſas. ibi {Et ſi E, ipſum F,} Tertio ex hoc ſoluit rationem Zenonis. (T.c.37.) ibi {Propter hoc Zenonis ratio &c.} (T.c.37.) Dicit ergo primo, quòd ſi aliqua potētia idem mobile mouet in eodem tempore, per tantum ſpatium, ipſamet mouet medietatem mobilis in medietate temporis, per idem ſpatium, vel in eodem tempore mouet medium mobilis, per duplum ſpatium, ſicut & de æquali potētia dictum eſt. Et vlterius, ſi diuidatur potentia, media potētia mouebit medietatem mobilis per idem ſpatium in æquali tempore. Sed hoc intelligendum eſt, quando potentia eſt talis, quod per diuiſionem nō corrumpitur. Loquitur enim ſm conſiderationem communem, nondum applicando ad aliquam ſpecialem naturam, ſicut & in omnibus quæ præmiſit. Et ponit exemplum. Si. n. accipiatur medietas huius potētiæ, quæ eſt A, & dicatur E, & accipiatur medietas mobilis quod eſt B, & dicatur F, ſicut A mouebat B per C in tpe D, ita E mouebit F per idem ſpatium in æquali tempore: quia & hic ēt ſeruatur eadē proportio virtutis motiuę ad corpus ponderoſum qđ mouetur. Vnde ſequitur ꝙ in ęquali tpe fiat motus per æquale ſpatium ſicut dictum eſt. Scđo ibi.

At ſi F moueat ipſum C in tempore D per lōgitudinem C, non neceſſario ſit vt F in æquali tempore duplum ipſius C moueat per dimidium ſpacij C. A R G Y.

Et ſi E ipſum F mouet in ipſo D ſecundum C, non neceſſarium eſt in æquali tempore E duplum ipſo E mouere ſecundum medietatem ipſius C. Tertia. 38

Excludit

Excludit duas falſas comparationes: quarum prima eſt, quod addatur ad mobile, & non addatur ad potentiam mouentem. Vñ dicit, ꝙ ſi E, ꝙđ eſt medietas motiuæ potentiæ, moueat F ꝙđ eſt medietas mobilis, tẽpore D ſm ſpatium C, non eſt neceſſariũ ꝙ ipſa potentia dimidiata, quæ eſt E, moueat mobile, ꝙđ ſit in duplo maius ꝙ̃ F in æquali tempore ſm medietatem ſpatij quod eſt C: quia poterit eſſe ꝙ dimidia potentia duplũ mobile nullo modo mouere poterit. Sed, ſi poſſet mouere teneret hæc cõparatio. Sec̃a falſa comparatio eſt, qñ diuidiẽ mouens, & non diuidiẽ mobile. Et hãc excludit ibi.

ARGY. *Si igitur A per C ſpatium totum in D tempore B mouebit, dimidium ipſius A, quod eſt F, non mouebit B totum in D tempore: aut in eius aliqua parte per aliquam C ſpatij partem quæ rõnem eãdem ad totum habebit C, quam F pars vel quæuis alia ad totam A potentiam habet. Omnino. n. ſi fortè fuerit, nullam partem mouebit. Non enim ſi tota vires quippiam per tantum mouerunt ſpatium, dimidium ipſarum per quantumuis ſpatij quouis in tempore idem mouebit. Nam vnus eam trahet profectò nauim, quam centum traxere: ſi vires eorum tam in ipſorum numerum, quam in ſpatij diuidantur partes, quod nauim omnes ſimul traxere.*

Si verò A, mouebit B in ipſo D quantum eſt ipſum C, medietas ipſius A quæ eſt, in quo eſt E ipſum B non mouebit in tempore, in quo eſt D. neque in aliquo ipſius D, per aliquam partem quæ eſt ipſius C ſecundum quod eſt analogia ad totum C, ſicut eſt A ad E. Omnino enim ſi contingit, non mouebit aliquid. Si enim tota virtus totum mouit, medietas non mouebit neq; quantam, neq; in quocunque. Vnus. n. moueret nauem ſi nauem trahentium diuiditur potentia in numerum & longitudinem, quam omnes mouerunt.

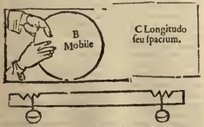
Dicens, ꝙ ſi potentia mouens, quę eſt A, moueat mobile quòd eſt B, in tempore D, per ſpatium quod eſt C, non oportet quòd medietas mouentis moueat totum mobile, quod eſt B, in tpe D, neq; etiam per quácunq; partem ſpatij C, cuius partis ſit proportio ad totum ſpatium C, ſicut econuerſo erat qñ comparabamus A ad E. i. totam potentiam motiuam ad partem mobilis. Illa. n. erat conueniens comparatio: ſed hic non, quia poteſt cõtingere, quod medietas mouentis, non mouebit totum mobile per aliquod ſpatium. Si. n. aliqua tota virtus mouet totum mobile neq; mouebit per quodcúq; ſpatium, neq; in quocunq; tempore: quia ſequeretur quòd ſolus vnus homo poſſet mouere nauẽ per aliqđ ſpatium, ſi potentia trahentium diuidatur ſecundum numerum trahẽtium, & ſecundum longitudinẽ ſpatij, per quod oẽs ſimul trahunt nauem. Deinde cum dicit.

Demonſtratio, probans quòd ſi aliqua potentia mouet aliquod mobile, per aliquod ſpatium, in aliquo tempore, dimidium illius potentiæ non mouebit duplum illius mobilis, per medietatem illius ſpatij, in eodem tempore, neq; in aliqua parte illius temporis, per aliquam partem illius ſpatij.

Figura hæc, ambas deſignat diſproportiones.

D Tempus.

A Potentia mouens E Dimidium potentiæ.

ARGY. ** Quapropter Zenonis ratio non eſt vera quæ concludit, quamuis partem milij facere ſonum. nihil. n. probibet vt nullo in tempore eum moueat aerem, quem totus modius mouit eum cecidiſſet. Neque pars ſi per ſe fuerit id mouebit, quod vnà cum toto mouere poteſt: neque eſt enim pars vlla, niſi potentia in toto.*

*Propter hoc Zenonis ratio non eſt vera quòd ſonet milij qualibet pars. nihil. n. prohibet non mouere aerem in vllo tempore tantum quantum moueret cadens totus modius. neq; itaq; tanta pars, tantum quãtum mouebit cum toto, ſi ſit per ſe, * hoc nõ mouet. neq;. n. vlla eſt, ſed potẽtia in toto.* * al. hoc non mouit.

Secundum pmiſſa ſoluit rationem Zenonis, qui volebat probare quòd quodlibet granum milij faciat aliquem ſonum proiectum in terra: quia totus modius milij, qñ in terram effunditur, facit aliquem ſonum. Sed Ariſt. dicit, quòd hæc Zenonis ratio nõ eſt vera, ſ. quòd {quælibet pars milij ſonet} i. quodlibet granum milij ſonum faciat cum cadat in terram: quia nihil prohibet dicere, quòd granum milij in nullo tpe mouet aerem in tm̃ vt faciat ſonum, quem aerem mouet ad ſunum faciendum totus modius cadens. Et ex hoc poſſumus concludere, ꝙ non eſt neceſſarium, ꝙ ſi aliqua quantacunq; pars exiſtens in toto mouet, ꝙ ſeparatim per ſe exiſtens mouere poſſit: qa pars in toto non eſt in actu, ſed in potentia, maximè in continuis. Sic. n. aliquis eſt ens, ſicut & vnum. vnum aũt eſt, quod eſt in ſe indiuiſum, & ab alijs diuiſum: pars aũt prout eſt in toto, non eſt diuiſa in actu, ſed in potentia tantum, vnde non eſt actu ens, neque vna, ſed in potentia tantum, & propter hoc non agit pars, ſed totum. Deinde cum dicit.

Si verò duo quædam ſeorſum per tantum ſpatium tanto in tempore duo ſeorſum pondera mouent, & compoſita per lõgitudinem æqualem, æqualiue in tempore compoſitum ex ponderibus vtriſque mouebunt: eſt. n. in eis eadem ratio. ARGY.

Si verò duo, & vtrumque horum vtrumque mouet per tantum in tanto & compoſita potentia compoſitum ex grauibus æquali mouebunt longitudine, & in æquali tempore analogum namque eſt. T.c. 3.

Ponit comparationem ſm cõgregationem mouentium: & dicit, ꝙ ſi ſint duo, & vtrunq; eorum moueat, quorum vtrunq; per ſe moueat tm̃ mobile, in tãto tpe, per tm̃ ſpatium, qñ coniunguntur iſtæ duę potẽtię mouentium, mouebunt illud ꝙđ eſt coniunctum ex põderibus motis per æquale ſpatium, in æquali tempore: qa in hoc ẽt ſeruatur eadem analogia. Deinde cum dicit.

Sunt ne igitur eadem & in alteratione atq; accretione? Eſt enim aliquid id quod auget: & id etiam, quod augetur: atque in tempore tanto & tantum, aliud auget, aliud augetur. Et id quod alterat, & quod alteratur, ſimiliter eſt & aliquid, et quantum intenſione remiſſione ve eſt alteratum, & in tempore tanto. ARGY.

Num igitur ſic eſt in alteratione, & in augmento? aliquid quidem enim eſt augens, aliquid autem & id quod augetur: in quanto autem tempore, & quantum, aliud quidem auget aliud autem augetur. Et alterans, & quod alteratur, ſimiliter & aliquid & quantum ſecundum magis & minus alterata ſunt, & in quanto tempore. T.c. 39.

Ponit eaſdem comparationis regulas in alijs motibus, & circa hæc tria facit. Primo oſtendit diuiſibilitatem eorum ſm quæ attenduntur comparationes motuum: ſecundo ponit comparationes veras. ibi {In duplo duplum &c.} tertio remouet comparationes falſas. ibi {Sic autem alterans.} Dicit ergo primo quãtum ad augmentum, ꝙ ſunt tria, ſ. augens, & id quod augetur, & tempus; & hæc tria habent aliquam q̃titatem, ſm quam augẽs auget, & auctum augetur. & hæc etiã quatuor eſt accipere in alteratione, ſcilicet alterans, & quod alteratur, & quantitas paſſionis, ſecundum quam fit alteratio, quæ ineſt ſecundum magis & minus: & iterum quantitas tẽporis, in quo fit alteratio, ſicut & hæc quatuor in motu locali inueniebantur. Secundo ibi. In

ARGY. *In duplo duplum, & duplum in duplo: dimidium autem in dimidio temporis, aut in dimidio dimidium, aut in æquali duplum.*

In duplo duplum, Aut duplum in duplo·medium aũt in medio tẽpore, aut in medio medium, aut in æquali duplum.

Ponit comparationes veras: & dicit, quòd ſi aliqua potentia ſm hos motus moueat tm̃ in tanto tempore, in duplo tempore mouebit duplum: & ſi moueat duplum, hoc erit in duplo tpe. Et ſimiliter mouebit eadẽ potentia medium in medio tempore: aut, ſi moueat in medio tpe, erit dimidium, quod eſt motũ: aut ſi ſit dupla potẽtia, in æquali tpe mouebit duplum. Tertio ibi.

ARGY. *Si verò id quod alterat, aut auget, tantum in tanto auget, aut alterat, nõ neceſſe eſt, & dimidiũ in dimidio: & in dimidio dimidium alterare vel augere. Sed nihil (ſi fortè fuerit) alterabit vel augebit, quemadmodũ & in pondere.*

Si autem alterans, aut augens, tantum in tanto tempore auget, aut alteret, non neceſſe eſt, & medium in medio, & in medio medium. Sed, ſi contigerit, nihil augmentabit, aut alterabit, ſicut & in graui.

Excludit ſalſam cõparationem: & dicit, ꝙ ſi aliqua potentia moueat in motu alterationis & augmenti tm̃ in tanto tpe, non neceſſe eſt ꝙ medietas potentiæ moueat medietatem in eodem tpe, aut in medio tpe tantundem: ſed forte contingit ꝙ nihil augmentabit vel alterabit ⸿ſicut & in graui⸾. i. ſicut dictum eſt, ꝙ dimidiata potentia non põt mouere totum pondus: neq; ꝑ totum ſpatium neq; per aliq̃ eius partem. Eſt. n. intelligendum, ꝙ hoc qđ dicit. ⸿In medio mediũ, aut in ęquali duplum⸾ ly duplum & medium (qđ in accuſatiuo ponitur) non accipitur pro dimidio vel duplo ipſius mobilis, ſed pro dimidio & duplo ex parte rei, in qua eſt ⸿motus⸾. i. qualitatis aut q̃titatis: quæ ita ſe habent in iſtis duobus motibus, ſicut longitudo ſpatij in motu locali. alioquin nõ ſimiliter eſſet in his motibus, & in motu locali. In motu. n. locali dictum eſt, ꝙ ſi tanta potentia mouet tm̃ mobile, medietas mouebit medietatem mobilis. Hic autẽ dr̃, ꝙ medietas fortè nihil mouebit. Sed intelligendum eſt de toto mobili integro: quia virtus motiua dimidiata, non mouebit ipſum, neq; ꝑ tantam quãtitatem, aut qualitatem, neq; per eius mediũ

ARISTOTELIS DE PHYSICO AVDITV LIBER OCTAVVS.

Cum S. Thomæ expoſitione.

SVMMA LIBRI.

Motum ipſum ex oĩ parte ſempiternũ fore eum oſtenſum fuerit primum motorẽ penitus immobilẽ, perpetuum et unũ eſſe demonſtratur. An ẽt continuus detur motus, et quiſnã primus ſit, inquiritur. Primum deniq; motorẽ indiuiſibilẽ, et impartibilẽ, oĩq; prorſus magnitudine carere concludit̃.

LECTIO I.

De ſempiternitate motus in cõmuni Quæſtionẽ mouet eiuſq; partes proſequens, quantæ vtilitatis ſit, oſtendit.

AN orius ne aliquando eſt motus, anteaquã non erat, rurſusque adeo corrumpitur, vt nihil penitus moueatur, an neque factus eſt, neque corrumpitur, ſed ſemper erat et ſemper erit? Atq; hoc hiſce quæ ſunt immortale ac inceſſabile ineſt, quaſi ſit vita quædam his vniuerſis, quæ natura conſtant.

VTrum autem factus ſit aliquando motus, cùm non eſſet prius, & corrumpitur iterum, ſic quòd moueri nihil ſit: aut neque factus eſt neque corrumpitur ſed erat ſemper & erit. Et hoc immortale, & ſine quiete exiſtit in his quæ ſunt, vt vita quædam ens natura omnibus ſubſiſtentibus. T.c.1.

POſtquàm Philoſophus in præcedenti libro oſtendit quòd neceſſe eſt ponere primũ mobile, & primum motum, & primum motorem. In hoc libro intendit inquirere qualis ſit primus motor, & primus motus, & primum mobile. Et diuiditur in partes duas. In prima præmittit quoddam, quod eſt neceſſariũ ad ſequẽtem inueſtigationem, ſ. motum eſſe ſempiternũ. In ſcđa procedit ad inueſtigationẽ propoſiti, ibi ⸿Principium autem conſiderationis &c.⸾ Circa primũ tria T.c.21.
facit. Primo mouet dubitationem. Secundo oſtendit T.c.4.
veritatem ſecundum ſuam opinionem, ibi ⸿Incipiemus autem primum &c.⸾ Tertio ſoluit ea, quæ in contrariũ Secunda
obijci poſſunt. ibi ⸿Contraria autem his &c.⸾ Circa pri tex. 16.
mum tria facit. Primo proponit dubitationem, Secundo ponit opiniones ad vtranq; partem. ibi ⸿Sed quanti quidem.⸾ Tertio oſtendit vtilitatem huius conſidera- Tertia pri-
tionis, ibi ⸿Conſiderandum igitur de hoc &c.⸾ Circa mi.
primum duo facit. Primo proponit dubitationem, de T.c.3.
qua inueſtigare intendit. Secundo reſpondet tacitæ q̃ſtioni, ibi ⸿Eſſe quidem igitur &c.⸾ Circa primum ſcien Infra.
dum eſt ꝙ Auerr. dicit, quòd Ariſ. in hoc capitulo non intendit inquirere in vniuerſali de motu, vtrum ſit ſempiternus, ſed de primo motu. Sed, ſi quis conſideret & verba, & ꝓceſſum Philoſophi, hoc eſt omnino ſalſum. Verba. n. Philoſophi, vniuerſaliter de motu loquũtur: quia dicit ⸿Vtrum factus ſit aliquando motus cum nõ Intentio A-
eſſet prius, & corrumpitur iterum, ſic quòd moueri ni- riſto. in hoc
hil ſit.⸾ Ex quo manifeſtè apparet, quòd non de aliquo textu eſt lo
motu determinato quærit, ſed vniuerſaliter, vtrum ali- qui de mo
qñ nihil fuerit motus. Ex ipſo etiam Ariſt. proceſſu ap- tu in cõi.
paret hoc eſſe falſum. Primo quidem, quia cõſuetudo ſua eſt ſemper ad propoſitum ex proprijs argumẽtari. ſiquis autẽ ſequentes rationes conſideret, quas inducit, in nulla earum ſumitur aliquid pro medio, quod propriè ad primum motũ pertineat, ſed ad motum in cõmuni. Vnde ex hoc ſatis apparet, quòd intendit hic inquirere de ſempiternitate motus in cõi. Secundo, quia ſi iam probatum eſſet, quòd eſt aliquis motus vnus vel plures ſempiterni, fruſtra inquireret inferius, vtrum aliqua mouentur ſp, cum hoc iam eſſet probatum. Ridiculum eſt ẽt dicere, quòd Ari. inferius, reiteret ſuã conſiderationẽ à principio, quaſi aliquid omiſiſſet, vt Commentator fingit. Erat. n. copia Ariſt. corrigendi librum ſuum, & ſupplẽdi in loco debito quod fuerat omiſſum, vt nõ inordinatè procederet. Si. n. hoc capitulum exponatur ſm prædicti Commentatoris intentionem, oĩa ſequẽtia confuſa & inordinata apparebunt. Nec eſt mirum, quia vno inconuenienti poſito alia ſequunt̃. Adhuc autem manifeſtius hoc apparet per hoc, quòd Ari. inferius inquirere intendens de ſempiternitate primi motus vtitur eo, quod hic demonſtratur, quaſi principio. Quod nullo modo faceret, ſi hic probaſſet primũ motum eſſe æternum. Ratio autem, ex qua Auer. motus fuit, omnino friuola eſt. Dicit enim ꝙ ſi dicatur ꝙ Ariſt. hic intendit inquirere de ſempiternitate motus in communi, ſequitur quòd conſideratio Ariſt. hic ſit diminuta: quia non apparet per id quod hic determinetur, quõ motus ſemper poſſint continuari adinuicẽ. Sed hoc nihil eſt: quia Ariſt. ſufficit in hoc cap. probare, ꝙ motus ſemper fuerit. Qualiter autem ſempiternitas motus cõtinuetur, vtrum per hoc quòd omnia ſemper moueantur, vel quandoq; quieſcant: vel per hoc ꝙ

quædam

qnædam ſemper mouentur,quædam verò quandoque mouentur,& quandoque quieſcũt, ſtatim immediatè inquirit.Sic igitur ſecundum hanc intentionem, exponendum eſt præſens capitulum,quòd intẽdit hic inquirere de motu in cõmuni. Quæritur ergo ſecundũ hoc, Vtrum motus in communi aliqnãdo eſſe inceperit,ita quòd prius nihil vnquam motum fuerit: & quandoq; ſic deficiat,quòd nihil poſtmodum moueatur. Aut ecõtrario,neque vnquam inceperit,neque vnquam deficiet,ſed ſemper erat,& ſemper erit. Et ponit exemplum in animalibus,propter hoc quòd quidam dixerunt,mũdum eſſe quoddam animal magnum.videmus enim ꝙ animalia viuunt quandiu apparet in eis aliquis motus. ceſſante autem omnino motu,dicuntur animalia mori: Sic igitnr in tota vniuerſitate naturaliũ corporum,motus conſideratur vt vita quædã. Si ergo motus ſemper fuit, & ſemper erit, iſta quaſi vita naturalium corporum erit immortalis ſine ceſſatione. Secundo ibi.

ARGY. *Motum igitur omnes inquiunt eſſe qui de natura aliquid dicunt tum quia mundum faciunt, tunc quia contemplatio ipſis omnis eſt de generatione corruptione ve, quam impoſſibile eſt eſſe ſi non ſit motus.*

Eſſe quidem igitur motum omnes affirmant, de natura aliquid dicentes,propter hoc quòd mundum faciunt, & de generatione, & corruptione eſt conſideratio omnibus ipſis quam impoſſibile eſt eſſe,niſi ſit motus.

Reſpõdet tacitæ quæſtioni. In præcedẽtibus enim libris Ariſt.locutus fuit de motu in communi non applicando ad res: nunc autem inquirens an motus ſemper fuerit, applicat communem conſiderationem motus ad eſſe,qđ habet in rebus.Poſſet ergo aliquis dicere, ꝙ in hac conſideratione,prius erat quęrendum de motu, an habeat eſſe in rebus,quàm quęratur, an ſit ſempiternus,& præcipuè cum quidã negauerint eſſe motum,ad hoc reſpõdet dicẽs,quòd omnes,qui locuti ſunt de natura rerum,affirmant quòd motus ſit.Et hoc patet per hoc quod dicunt mundũ eſſe factum; & quod omnes conſiderant de generatione & corruptione rerum,quę nõ poteſt eſſe ſine motu. Eſt igitur communis ſuppoſitio in Sciẽtia Naturali, quòd motus habeat eſſe in rebus.Vnde de hoc non eſt quærendum in Scientia Naturali.ſicut nec in aliqua ſciẽtia mouetur quæſtio de ſuppoſitionibus illius ſcientiæ. Deinde cum dicit.

ARGY. *Verum qui mundos infinitos eſſe, & alios ipſorum fieri alios corrumpi dicunt, hi motum inquiunt ſemper eſſe. Sint enim generationes & corruptiones ipſorum cum motu neceſſe eſt.*

Sed quotquot quidem infinitos mundos dicunt eſſe, & quoſdam quidem fieri, quoſdam autem corrumpi ſemper dicunt eſſe motum. Neceſſarium enim eſt generationes & corruptiones ipſorum cum motu eſſe.

Ponit opiniones ad vtrãque partem quęſtionis motæ. Et primo ponit opiniones dicentium motum ſemper eſſe:ſecundo opiniones ponentiũ motum non ſemper
T.c.59. eſſe ibi. {Quicunque autem.} Ad euidentiam ergo primæ partis,ſciendũ eſt, quòd Demo.poſuit prima rerum principia corpora indiuiſibilia,& ſemper mobilia ex quarum cõgregatione dicebat mundum caſualiter factum,& non ſolum iſtum in quo nos ſumus ſed infinitos alios,ſecundum quod accidit in diuerſis partibus infiniti vacui,prædicta corpora congregata mundos feciſſe. Nec tamẽ hos mundos ponebat in perpetuũ duraturos,ſed quoſdam eorum fieri ꝑ aggregationem atomorum,quoſdam verò corrumpi per eorum ſegregationem.Quotcunque igitur Philoſophi hoc ponũt cũ Democrito,dicunt ſemper eſſe motũ:quia ſemꝑ dicũt eſſe generationes & corrnptiones aliquorum mundorum,quas neceſſarium eſt eſſe cum motu.Secundo ibi

ARGY. *Qui verò mundum aut vnum,& ſemper eundem eſſe dicunt,aut vnum quidem,ſed non ſemper, hi de motu quoque ſimiliter opinantur. Si igitur contingit aliquando nihil moueri,dupliciter id accidere neceſſe eſt: aut enim vt Anaxagoras cenſet. dicit enim cum omnia ſimul eſſent atq; quieſcerent tempore infinito, mentem mouiſſe atq; ſegregaſſe. Aut,vt Empedocles dicit interdum res moueri, interdum quieſcere:moueri quidẽ cũ aut vnum ex multis concordia, aut ex vno multa diſcordia facit quieſcere verò in hiſce temporibus,quæ inter hæc media cadunt Dicit enim hoc modo.*

Nam quo de multis naſci conſueuerit vnum,
Atq; iterum ex vno generato,plura renaſci,
Hoc fiunt, fixumq; ſibi non permanet æuum.
At quo mutantur,nunquam ceſſante recurſu.
Hoc ſi perpetuo ſtabilem verſantur in orbem.

Cum enim dicit,at quo mutantur nunquam ceſſante recurſu,id Empedoclem arbitrandũ eſt intelligere, hinc(inquã) illuc,& illinc huc fieri motum.

Quicunque autem vnum, & non eſſe ſemper & de motu apponitur rationem.

Si igitur contingit aliquando nihil moueri,dupliciter neceſſe eſt hoc accidere,aut enim ſicut Anaxagoras dicit. Inquit enim ille,ſimul omnibus exiſtentibus,& quieſcentibus infinito tempore motum feciſſe intellectum,& diſgregaſſe. aut ſicut Empedocles in parte moueri, & iterum quieſcere.moueri quidem, cum amicitia ex multis faciat vnum: aut diſcordia,multa ex vno,quieſcere autem,in medijs temporibus dicens ſic. Tex. c.2. Anaxa. opinio de mundi conſtitutione. Sententia Empe.

In quantum quidem ex pluribus vnum didicit naſci,
In quãtum iterũ ex vno geminato.plurima perficiũtur
Sic fiunt res,& nullo modo ipſius eſt ſeculum vnum:
Sic autem permutantur,neq; ſimul perficiuntur.
Sic autem ſemper ſunt immobiles ſecundum circulum.
Hoc cum quòd ſic permutantur,ab hinc inde dicere ipſum opinandum eſt.

Ponit opiniones ad partem contrariã,& dicit, quòd quicunque ponunt vnum ſolum mundum, & non eſſe eum ſempiternum,etiam de motu ponunt. quia conſequitur ſm rationem,vt ſ.non ſemper ſit. Si ergo ponatur,qnod ſit aliquod tempus in quo nihil mouebatur, oportet quod hoc accidat duobns modis. Ponitur.n. duobus modis hic mundum nõ ſemper fuiſſe: vno modo ꝙ mundus iſte ſic incępit quod nunquam antea fuerat, ſicut poſuit Anaxagoras: alio modo quòd mũdus ſic incępit, quòd aliquo tempore non fuit,ſed ante illud tempus iterum fuerit,vt poſuit.Empedo.& ſimiliter circa motum.Anaxa.autem dixit,quòd quodã tempore omnia ſimul erant vnum cnm alio commiſtũ, & nihil erat ab alio ſegregatum.In qua quidem rerum miſtura,neceſſe fuit ponere quòd omnia quieſcerent,motns.n.non eſt abſque diſgregatione. omne enim quod mouetur ab aliquo recedit,vt in aliud tendat. hanc ergo rerũ miſturam,& quietem poſuit præextitiſſe in tẽpore infinito, infra qđ nunquã antea fuerit aliquis motus,& quod intellectus,qui ſolus nõ erat permiſtus,incępit de nouo facere motum, & diſgregare res ab inuicẽ. Emped. verò dixit quòd in aliqua parte tẽporis eſt aliquid moueri,& iterũ in alia parte temporis eſt omnia quieſcere.Ponebat enim Empe.quod amicitia & diſcordia ſunt prima rerũ mouentia. Amicitię autẽ proprium eſt,quòd ex multis faciat vnum, diſcordiæ verò ex vno faciat multa.Quia verò ad eſſe corporis miſti,requiritur qnòd elementa ſint in vnũ cõmiſta,ad eſſe,verò mundi requiritur quòd elementa ſint in locis ſuis ꝑ ordinẽ diſtributa:ponebat quod amicitia eſt cauſa generationis corporũ miſtorũ,diſcordia verò cauſa corruptionis,ſed ecõtrario in toto mundo amicitia cauſa corruptionis,& diſcordia generationis. Sic ergo ponebat moueri totum mundnm,cum vel amicitia ex multis facit vnũ,vel diſcordia multa facit ex vnũ.Sed quie-

tem

tem ponebat eſſe in medijs temporibus, nō quidem ita quòd nihil mouetur, ſed quantum ad generalem mundi mutationem. Et, quia poſuit ſententiam Empe. ponit etiam eius verba, quę difficultatem habent: quia metricè ſcripſit. Sic ergo ſuam ſentētiam expreſsit Empe. his verbis, quæ ſic cōſtruenda ſunt. ¶ Didicit naſci ¶ ideſt ſic conſuetum eſt aliquid generari ¶ inquantum ex pluribus fit vnum ¶ & iterum ¶ .i. alio modo. ¶ Ex vno geminato ¶ .i. compoſito ¶ perficiuntur plurima ¶ ideſt multa fiunt per diſgregationem. Quędā enim ſunt quę generātur ꝑ compoſitionem, quędam vero per diſgregationē. Et ſicut hic videmus in particularib. generationib. ¶ Sic fiunt res ¶ .i. ſic eſt intelligendum in vniuerſali rerum generatione. quantum ad totum mundum. Et nullo modo eſt ipſius ſeculum vnum ¶ .i. non eſt vnus ſtatus durationis rerum, ſed quandoque generatur mundus quandoque corrumpitur, quādoque medio modo ſe habet

Sententiæ Emped. in carmi. expoſitio.

Quid ſeculum.

Sęculum enim dicitur menſura durationis alicuius rei. Diſtinctionem autem horum ſæculorum exprimit ſubdens. ¶ Sic autē permutantur ¶ quaſi dicat, vnū ſeculū eſt, in quo res permutantur ꝑ congregationē vel ſegregationem. Et, ne aliquis opinaretꝰ ꝙ ad generationē mūdi non requiritur ſęculū, i. tempus aliquod, ſed mūdus ſit in inſtanti, ad hoc excludendum ſubiungit. ¶ Neque ſimul perficiuntur ¶ ſed per multam moram temporis. Deinde de alio ſęculo ſubdens dicit. ¶ Si autem ſemper ſunt immobiles ¶ quia. ſ. in medio tempore generationis & corruptionis poſuit res quieſcere. Et ne aliquis crederet quod ſemper antea fuerit permutatio, & poſtea ſemper futura ſit quies, & ad hoc excludendum dicit ¶ Secūdum circulum ¶ quæ dicit circulariter hoc contingit, ꝙ permutantur res, & poſtea quieſcunt: & iterum permutantur & ſic in infinitum. Deinde ſubduntur verba Ariſtotel. exponentis prædicta verba Empe. maximè quantum ad hoc quod dixit. ¶ Sic autem permutantur. ¶ Dicit ergo ꝙ opinādum eſt in hoc quod dixit ¶ ſic permutantur ¶ intellexiſſe ¶ ab hinc inde ¶ ideſt à quodam principio vſque nunc non quod ſemper fuerit motus, vel ꝙ poſtquàm incępit ſit interruptus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Conſiderandum eſt igitur de hoc quonam modo ſe habet Eſt enim opera pretium hanc perſpicere veritatem: & non ſolum ad Naturalem contemplationem, ſed & ad eam doctrinam, quæ circa principiū verſatur vehementer cōducit.*

T.c.3. *Conſiderandum igitur de hoc, quomodo ſe habet. Præopere enim non ſolum ad Naturæ conſiderationem ſcire veritatem ſed ad ſcientiam de principio primo.*

Oſtendit vtilitatem huius conſiderationis: & dicit, quòd conſiderandum eſt quomodo ſe habeat veritas circa hanc quæſtionem: quia ſcire veritatem huius queſtionis, eſt præopere ideſt prænecessarium, non ſolum ad conſiderationem Scientiæ naturalis, ſed etiam ad ſcientiam de primo principio. quia in hoc 8. & 12. Metaphy. ad probandum vnum principium vtitur ęternitate motus. Hæc enim via probandi primum principium eſſe, eſt efficaciſsima cui reſiſti nō poteſt. Si enim, mundo, & motu exiſtente ſempiterno, neceſſe eſt ponere vnum primum principium, multo magis ſempipiternitate eorum ſublata: quia manifeſtum eſt quòd omne nouum indiget aliquo principio innouāte. Hoc ergo ſolo modo poterat videri, quòd non eſt neceſſarium ponere primum principium, ſi res ſunt ab æterno. Vnde etiam, ſi hoc poſito ſequitur, primum principium eſſe, oſtenditur omnino neceſſarium primum principium eſſe.

LECTIO II.

Sententiam de Motus ſempiternitate ratiocinatur: vſque rationum ſuarum ex Philoſophis diſcutitur.

ARGY. *Ex his autem ordiemur, quæ prius à nobis in libris Naturalis ſciētiæ ſunt definita. Dicimus itaque motum ipſius mobilis hoc actum eſſe, quo mobile eſt. neceſſe eſt ergo res eſſe, quæ vnoquoq; motu moueri poſſunt. Et ſine definitione etiam motus, quiuis profectò fatebitur neceſſarium eſſe id moueri, quod ſingulis motibus moueri poteſt, ceu alterari quidem id, quod eſt alterabile: ferri autem id quod loco mutabile eſt. Quare ſit antea combuſtibile quàm comburatur, & combuſtiuum antea quàm comburat, oportet.*

T.c.4. *INcipiemus autem primum ex definitis à nobis in Phyſicis prius. Dicimus autem motum eſſe actum mobilis ſecundum quòd eſt mobile. neceſſe ergo exiſtere res poſſibiles moueri ſecundum vnumquemque motum. Et ſine motus definitione, omnis vtique confitebitur neceſſarium eſſe motum poſſibile moueri ſecundum vnumquemque motum vt alterari alterabile, ferri autem ſecundum locum mutabile. Quare prius oportet eſſe combuſtibile, quàm comburatur, & combuſtiuum quàm comburere.*

Poſtquàm mouit dubitationem de ſempiternitate motus, hic oſtendit motum eſſe ſempiternū. Et diuiditur in partes duas, in prima oſtendit propoſitum, in ſecunda ſoluit ea quæ in contrarium obijci poſſent. ibi ¶ Contraria autem his &c. ¶ Circa primū duo facit. Primo ponit rationes ad oſtēdendum ſempiternitatē motus, Secundo ponit rationes contra opiniones Philoſophorum contrarium opinantium. ibi ¶ Sed non aliquando &c. ¶ Circa primum duo facit. Primo oſtendit quòd motus ſemper fuit: Secundo ꝙ ſemper erit. ibi. ¶ Eadem aūt rōeſt, &c. ¶ Circa primum duo facit primo oſtendit propoſitum rōne accepta ex parte motus, Secūdo rōne accepta ex parte tpis. ibi ¶ Adhuc autem prius & poſterius &c. ¶ Circa primū tria facit. Primo pręmitti quoddam, quod eſt neceſſarium ad probationē ſequentem, Secundo inducit probationem ad propoſitū oſtēdendum. ibi ¶ Ergo & hoc neceſſarium eſt &c. ¶ Tertio oſtēdit neceſsitatem rationis inductæ. ibi ¶ Alia quidē mouent ſingulariter. ¶ Dicit ergo primo, quod ad propoſitum oſtendendum debemus incipere ab his, quæ primo determinata sūt in Phyſicis, vt eis, quaſi principijs vtamur: Per quod dat intelligere præcedentes libros, in quibus de motu in communi determinauit. & ꝓpter hoc appellantur in vniuerſaliter de Naturalibus. habēt enim quandam diſtinctionem ad hunc librum Octauum in quo iam incipit motum ad res applicare. Aſſumit ergo id quod dictum eſt in Tertio Phyſi. ſ. ꝙ motus eſt actus mobilis in quantum huiuſmodi. Ex quo apparet, quod ad hoc quòd ſit motus, neceſſe eſt exiſtere res, quæ poſſint moueri quocunq; motu. quia nō poteſt eſſe actus ſine eo cuius eſt actus. Sic ergo ex definitione motus apparēt, quod neceſſe eſt eſſe ſubiectū mobile, ad hoc quod ſit motus. Sed etiā abſq; definitione motus per ſe manifeſtum eſt hoc, vt patet ex communi ſententia omnium. Quilibet enim confitetur hoc eſſe neceſſarium, quod non mouetur niſi quod eſt poſsibile moueri, & hoc ſecundum vnumquenq; motum. ſicut quod non contingit alterari niſi quod eſt alterabile, neque mutari ſecundum locum, niſi quod eſt ſecundū locum mutabile. Et, quia ſubiectum naturaliter prius eſt eo quod eſt in ſubiecto, poſſumus concludere in ſingulis numerationibus, & ex parte mobilis, & ex parte mouentis, quod prius eſt ipſum ſubiectum combuſtibile quàm comburatur. ¶ & combuſtiuum ¶ i. ſubiectū potēs comburere, quàm comburat, prius inquam nō ſemper tēpore, ſed natura. Ex hac autem Ariſto. probatione, Auer. occaſionem ſumpſit loquendi contra id qđ ſ͂m fidem de creatione tenemus. Si enim fieri quoddā mutari eſt; omnis autem mutatio requirit ſubiectum vt hic Ariſtotel. probat: neceſſe eſt, quòd omne quod fit, fiat ex aliquo ſubiecto. non ergo poſsibile eſt quod fiat aliquid ex nihilo. Adducit etiam adhoc ſecundā rationem, quia, cum dicitur nigrum fieri ex albo, hoc nō dicitur per ſe, ita quod ipſum album conuertatur in nigrum,

T.c.16. Secūda 17. T.c.12. T.c.10. T.c.15. T.c.8

Aueroris ſētencia contra creationem.

grum,ſed hoc dicitur per accidens.quia.ſ.recedente albo ſuccedit nigrum.omne autem, quod eſt per accidēs reducitur ad id quod eſt per ſe.hoc autē ex quo aliquid fit per ſe,eſt ſubiectum quod intrat ſubſtantiam rei factę,omne ergo,quod dicit̄ fieri ex oppoſito,fit quidem ex oppoſito per accidens,per ſe autem ex ſubiecto.non ergo eſt poſsibile, quod ens fiat ex nō ente ſimpliciter. Adducit autem ad hoc tertio communem opinionem omnium Antiquorum Phyſicorum ponentium, nihil ex nihilo fieri.Aſsignat autem duas cauſas, ex quibus reputat hāc poſitionem exortam, quòd aliquid ex nihilo fiat.Quarum prima eſt,quòd vulgus nō reputat exiſtētia niſi ea quæ ſunt cōprehenſibilia viſu: quia ergo vulgus videt aliquod factū viſibile,quod prius viſibile non erat,reputat impoſsibile aliquid ex nihilo fieri. Secunda cauſa eſt,quia apud vulgus reputatur eſſe ex diminutione virtutis agentis quod indigeat materia ad agendum:quod tamen non eſt ex impotentia agētis,ſed ipſa ratione motus.quia ergo primum agēs nō habet potentiam aliquo modo defectiuam,ſequitur,quod nō agat abſque ſubiecto. Sed ſi quis recte cōſideret,ex ſimili cauſa ipſe deceptus fuit, ex qua cauſa nos deceptos arbitrat̄.ſ.ex cōſideratione particulariū entiū. Manifeſtū eſt.n.quod potētia actiua particularis pręſupponit materiam,quā agens vniuerſalis operatur:ſicut artifex vtitur materia,quā natura facit.ex hoc ergo, quod omne particulare agēs,præſupponit materiā quā nō agit non oportet opinari ꝙ primū agēs vniuerſale,quod eſt actiuum totius entis aliquid præſupponat,quaſi nō creatū ab ipſo.Nec hoc etiam eſt ſm intentionem Ariſto. ꝓbat.n.in 2.Meta. quod id qđ eſt maximè verum,& maxime ens,eſt cauſa eſſendi omnibus exiſtentibus. vnde hoc ipſum eſſe in potentia,quod habet materia prima, ſequitur deriuatū eſſe à primo eſſendi principio,qđ eſt maximè ens.non igit̄ neceſſe eſt præſupponi aliqđ eius actioni,quod non ſit ab eo productum. Et quia omnis motus indiget ſubiecto, vt hic Ariſtotel. probat, & rei veritas habet, ſequitur,qđ productio vniuerſalis entis a Deo nō ſit motus nec mutatio, ſed ſit quædam ſimplex emanatio.Et ſic fieri & facere ęquiuocè dicuntur in vniuerſali rerū productione,& in alijs productionibus.Sicut ergo,ſi intelligamus rerū productionem eſſe à Deo ab æterno,(ſicut Ariſt. poſuit, & plures Platonicorum) nō eſt neceſſarium, immo impoſsibile, quod huic vniuerſali productioni aliquod ſubiectū non productum præintelligatur: ita etiam,ſi ponamus ſm noſtræ fidei ſententiam, quod non ab ęterno produxerit res,ſed produxerit eas poſtquam non fuerant, non eſt neceſſarium quod ponatur aliquod ſubiectū huic vniuerſali productioni.Patet ergo,quod hoc quod Ariſto. hic ꝓbat,quod omnis motus indiget ſubiecto mobili, non eſt contra ſententiam noſtræ fidei: quia iam dictū eſt quod vniuerſalis rerum productio, ſiue ponatur ab æterno,ſiue nō ab ęterno,non eſt motus nec mutatio. Ad hoc enim quod ſit motus vel mutatio requiritur ꝙ aliter ſe habet nūc & prius,& ſic aliquod eſſet prius exiſtens,& per conſequens hæc nō eſſet vniuerſalis rerum productio,de qua nūc loquimur.Similiter quod dicit, quod aliquid dicitur fieri ex oppoſito per acidens, & ex ſubiecto per ſe,veritatem habet in particularibus factionibus, ſm quas fit hoc aut illud ens, vt homo aut canis non autē habet veritatem in vniuerſali entis productione. Quod patet ex hoc quod Philoſophus dixit in 1.Phyſi.Dixit.n.ibi,quod ſi fiat hoc animal,inquantum eſt hoc animal,non oportet quod fiat ex non animali,ſed ex non hoc animali,puta ſi fiat homo ex non homine, aut equus ex nō equo.ſi autem fiat animal in quātum eſt animal,oportet quòd fiat non ex animali. Sic ergo,ſi fiat aliquod particulare ens, non fit ex omnino non ente: ſed ſi fit totum ens,quod eſt fieri ens,inquantum eſt ens, oportet quod fiat ex penitus non ente.ſi tamen & hoc debeat dici fieri, equiuocè enim dicitur,vt dictum eſt.Quod etiā introducit de Antiquis Philoſophorū opinionibus,efficaciam nō habet: quia Antiqui naturales nō potuerunt peruenire ad cauſam primā totius eſſe:ſed cōſiderabant cauſas particulariū mutationum.Quorū primi conſiderauerunt cauſas ſolum mutationum accidentalium,ponentes fieri eſſe alterari:ſequentes verò peruenerunt adcognitionē mutationum ſubſtantialiū. poſtremi verò vt Plato & Ariſt. Peruenerunt ad cognoſcendum principium totius eſſe Sic igitur patet, quod non mouemur ad ponēdum, aliquid fieri ex nihilo,quia reputemus ea eſſe ſolum entia,quæ ſunt viſibilia,ſed magis econtrario:quia nō cōſideramus ſolas productiones particulares à cauſis particularibus, ſed productionem vniuerſalem totius eſſe a primo eſſendi principio. Nec etiam ponimus, quod indigere materia ad agendum ſit potentiæ diminutæ, quaſi deficientis à virtute naturali: ſed dicimus hoc eſſe potentiæ particularis, quæ non poteſt ſuper totum ens ſed facit aliquod ens. Et poteſt ſic dici eſſe potentiæ diminutæ facere aliquid ex aliquo, ſicut ſi dicamus potentiam particularem eſſe minorem potentia vniuerſali. Secundo ibi.

Deceptus fuit Auer. eadem cā qua nos deceptos arbitratur.

T.c.4.

Vniuerſalis rerum productio, ſiue ab æterno, ſiue non ab æterno,non eſt motus nec mutatio.

Lect. 14. T.c.78.

Igitur & hæc ipſa neceſſe eſt,aut ſi non erant, aliquando facta eſſe,aut perpetua eſſe.Si igitur vnumquodque mobilium ac motiuorum eſt factum, neceſſe eſt ante motum acceptum, aliam mutationem motumque fuiſſe: quod quidem ortum,id eſt quod aut moueri aut mouere poteſt. Sin ſemper erant motu,tamen erat abſurdum, & ex ſeſe quidem ſi animaduertatur videtur. Magis tamen ſi proficiſcamur vlterius,hoc neceſſe eſt venire. Nam ſi quædam ſunt mobilia,quædam motiua,& interdum eſt actu primum mouens,& aliquid quod mouetur,interdum nihil ſed quieſcit, hoc prius mutetur oportet. erat enim aliquid cauſa profecto quietis: quies enim eſt priuatio motus. quare ante primam mutationem mutatio prior erit. A R G Y.

Ergo,& hoc neceſſarium eſt; aut facta aliquando eſſe, cum non eſſent, aut perpetua eſſe. Si igitur factum eſt mobilium vnumquodq; neceſſarium eſt prius accepta aliam mutationem factam eſſe,et motum,ſecundum quem factum eſt poſſibile motum eſſe, aut moueri.Si autem quæ ſunt prę erant ſemper motu non exiſtente, irrationabile quidem videtur,& ab inſcientibus. At verò magis ingredientibus, hoc neceßarium eſt accidere. Si enim alijs quidem mobilibus exiſtentibus, alijs autem motiuis,aliquādo quidem erit aliquod primum mouens, aliquid autem quod mouetur, aliquando quidem nihil ſed quieſcit.oportet hoc mutari prius. erat n.aliquid cauſa quietis.quies enim priuatio motus eſt. quare ante primam mutationem erit mutatio prior.

T.c.5. T.c.6. T.c.7.

Suppoſito, quòd ad hoc quòd ſit motus requiratur mobile & motiuum,ſic argumētatur. Si motus nō ſemper fuit,neceſſe eſt dicere aut quod mouentia & motiua ſint aliquando facta cum prius non eſſent,aut quod ſint ꝑpetua.ſi ergo dicatur quòd vnumquodq; mobile eſt factū,neceſſe eſt dicere,quòd ante mutationem,quę accipitur vt prima,ſit alia mutatio, & motus ſecūdum quē factum eſt ipſum mobile,quod poteſt moueri, & motum eſſe. Quæ quidem illatio dependet ex præcedētibus ſi enim detur quod motus non ſemper fuerit,ſed aliqua mutatio ſit anteą̄ nulla fuerit,ſequet̄,ꝙ illa mutatio habeat aliqđ mobile & quòd illud mobile ſit factum, cum prius non fuerit.cum ponantur omnia mobilia eſſe facta.Omne autem,quod fit cū prius nō fuerit,fit per aliquem motum vel mutationem, motus autem vel mutatio,per quam fit mobile,eſt prior quā mutatio,qua mobile mouebatur: ergo ante mutationem, quæ dicebat̄ eſſe prima, eſt alia mutatio,& ſic in infinitum.Si autem dicatur quòd ea quæ ſunt mobilia ſemp præexiſtebant,etiam motu nullo exiſtente,hoc videtur

irratio-

irrationabile,& dictũ à neſcientibus.ſtatim.n.apparet, quòd ſi mobilia ſunt, oportet eſſe motum. mobilia.n.
T.c.8. naturalia ſimul etiã ſunt mouentia.vt ex Tertio patet. Mouentibus autem & mobilibus naturalibus exiſtentibus neceſſe eſt eſſe motum. Sed,vt profundius ingrediamur ad veritatis inquiſitionem, neceſſariũ eſt hoc idẽ accidere ſi ponantur mobilia & mouentia præexiſtentia ſemper ante motum, quod ſequebatur ſi ponantur hæc eſſe ſacta.ſ. ꝙ ante mutationem, quę ponitur prima,ſit alia mutatio in infinitum.Quod ſic patet.quia ſi ponatur, quòd ſint aliqua mobilia & aliqua motiua,& tamen aliquando primum mouens incipiat mouere & aliquid moueri ab ipſo,& ante hoc nihil moueatur ſed quieſcat:oportebit dicere qđ ſit alia mutatio prius facta in mouẽte vel mobili,quàm id quod ponebatur primo mouẽs incipiat mouere. quod ſic patet,quies.n.eſt priuatio motus: priuatio autem non ineſt ſuſceptiuo habitus,& formę niſi propter aliquam cauſam: erat ergo aliqua cauſa vel ex parte motus, vel ex parte mobilis:quare quies erat: ea ergo durante ſemper quies remanebat. Si ergo aliquando mouens incipiat mouere, oportat quòd illa cauſa quietis remoueatur,ſed non poteſt remoueri niſi per aliquem motum vel mutationẽ; ergo ſequitur quòd ante illam mutationem: quæ dicebatur eſſe prima,ſit alia mutatio prior,qua remouebatur cauſa quietis. Secundo ibi.

ARGY. *Nam quædam vnicè,quædam & motibus contrarijs mouẽt:ignis namq; calefacit,ſed non frigefacit At ſcientia vna contrariorum eſſe videtur,illic etiam ſimile quid eſſe videtur nam frigidum verſum quodammodo, atque abiens calefacit, ſicut & hiſce, qui ſcit,peccat ſua ſponte,cum è contra ſcientia vtitur.*

T.c.8. *Alia quidem enim mouent ſingulariter, alia autem & ſecundum contrarios motus, vt ignis quidem calefacit. frigefacit autem non. Scientia autem videtur contrariorum eſſe vna. Videtur igitur & ibi eſſe aliquid ſimili modo frigidum enim calefacit, conuerſum quodammodo & abſcedens,ſicut & peccat voluntarius ſciens: quoniam econtrario vtitur ſcientia.*

Scientia videtur contrariorũ eſſe vna.

Probat neceſsitatem præmiſſę rationis. Poſſet enim aliquis dicere,quòd cõtingit quãdoq; quieſcere,& quãdoq; moueri,abſque hoc quod præextiterit aliqua cauſa quietis,quę remoueatur. Vnde hoc vult excludere. Et circa hoc duo facit. Primo pręmittit quoddam,qđ eſt neceſſarium ad propoſitum. Secundo inducit ꝓpoſitã probationem.ibi {Si igitur quæcunque poſsibilia ſunt
Infra. &c.} Dicit ergo primò,quòd eorum,quæ mouent,quædam mouent ſingulariter}.i.vno modo tantum,quędã verò mouent ſm contrarios motus. Quæ mouent tantum vno modo ſunt Naturalia, ſicut ignis ſemper calefacit,& nunquam frigefacit. Sed agẽtia per intellectũ, mouent ſm contrarios motus,quia vna ſciẽtia videtur eſſe contrariorum,ſicut medicina eſt ſcientia ſani,& ægri,vnde videtur quod Medicus per ſuam ſcientiã poſſit mouere ſm contrarios motus. Poſuit autem hanc diſtinctionem mouentium: quia in ijs quæ agunt per intellectum,videtur non eſſe verum, quod ipſe dixerat .ſ.quod,ſi aliquid mouetur,cum prius quieuerit oporteat prius remoueri cauſam quietis. Agentia.n.per intellectum videntur ſe ad oppoſita habere abſq; aliqua ſui mutatione, vnde videtur quod poſsint mouere & non mouere abſq; aliqua mutatione. Ne ergo ꝑ hoc ſua ratio impediatur,ſubiũgit quod ratio ſua ſimiliter tenet in ijs quæ agunt per intellectum,& in ijs,quæ per naturam:qa ea q̃ agũt per naturam,per ſe quidẽ ſemper mouent ad vnum,ſed per accidens quandoq; mouẽt ad cõtrarium.& ad hoc quòd illud accidens eueniat,neceſſe eſt eſſe aliquam mutationem.ſicut frigidũ per ſe ſemper frigefacit,ſed per accidẽs calefacit. ſed quod per accidens calefacit,hoc eſt per aliquam eius mutationem,

Duplex agentium genus alterũ per naturã, alterum ꝑ intellectũ.

Quod per naturã qđ idem facit. quę verò ꝑ intellectum ad cõtraria aliquando mouent.

vel inquantũ vertitur ad alium ſitum vel alio modo reſpiciat id qđ nũc caleſit ab eo quod prius frigeſiebat: vel inquantũ totaliter abſcedit. Dicimus.n.frigus eſſe cauſam caloris abſcedendo,ſicut gubernator per ſui abſentiam eſt cauſa ſubmerſionis nauis.Similiter etiã frigus per accidens ſit cauſa caloris, vel per maiorẽ elongationem, vel etiam per maiorem appropinquationẽ. ſicut in hyeme interiora animaliũ ſunt calidiora calore ad interius recurrẽte,propter frigus circunſtans. Sic etiam eſt in agente ſecundum intellectũ: ſcientia enim licet ſit vna contrariorũ,tamen non æqualiter vtrorũque,ſed vnius principaliter,ſicut medicina ad hoc eſt ꝑ ſe ordinata,quod faciat ſanitatẽ. Si ergo contingat qđ Medicus vtatur ſua ſcientia in contrarium,ad inducendum ægritudinẽ,peccat.& hoc non erit ex ſcientia per ſe ſed ꝑ accidens,propter aliquid aliud. Et ad hoc qđ illud aliud adueniat, cum prius non eſſet,neceſſe eſt eſſe aliquam mutationem. Secundo ibi.

Frigus cauſa caloris quãdoque ſit,quomodoq; ſciẽtia vna,contrariorum eſſe dicatur

Verum ea quæ agere aut mouere, & ea quæ pati, aut moueri poſſunt, non omnino hoc poſſunt:ſed ſi ſic ſe habent, atque ad propinqua ſibi euadunt:quare,cum id fuerit, aliud mouet aliud mouetur, & cum id euenerit, vt aliud ſit mobile,aliud motiuum. Si igitur non ſemper mouebatur, non ita ſeſe habebant, vt alterum mouere, alterum moueri poſſit vt patet,ſed alterum ipſorum mutari oportebat. In ijs enim quæ ſunt ad aliquid id accidere neceſſe eſt. veluti ſi duplum non erat, & nunc duplum euaſit. ſi non vtrumque,alterum ſaltem mutatum eſſe neceſſe eſt Erit ergo quædam mutatio prior prima. ARGY.

Si igitur quæcunque poſsibilia ſunt facere,aut pati, aut mouere,aut moueri: hæc autem moueri non penitus poſsibilia ſunt,ſed ſic ſe habentia & proxima alterutris ſunt. Quare cum proximantur, aliud mouet, aliud autem mouetur, cum ſint vt ſit hoc quidem motiuũ illud verò mobile Si igitur nõ ſemper mouebatur,manifeſtum eſt quod non ſe habebant ſicut nunc poſſibilia hoc quidem mouere, illud autem moueri,ſed oportuit mutari alterũ illorum, neceſſe enim in ijs,quæ ſunt ad aliquid hoc accidere: vt ſi non eſt duplum nunc autem eſt duplum, mutari ſi non vtrumque, alterum. Erit ergo quædam mutatio prior prima. Tex.c.9.

Inducit probationem ad propoſitum oſtendendũ. Dicit ergo,quod ex quo ita eſt,qđ ſimili modo ſe habet in ijs,quæ agunt ſecundũ naturam,& ſecundum intellectum,poſſumus vniuerſaliter de omnibus loquentes dicere quòd quæcũque ſunt poſsibilia facere,aut pati,aut mouere,vel moueri}non penitus poſsibilia ſunt} .i.non poſſunt mouere aut moueri in quacũque diſpoſitione ſe habeant:ſed prout ſe habẽt in aliqua determinata habitudine,& propinquitate adinuicẽ.Et hoc cõcludit ex præmiſsis.quia iam dictum eſt, quod tam in agentibus ſecundũ naturam,quàm in agentibus ſecundum voluntatem, non eſt aliquid cauſa diuerſorũ, niſi in aliqua alia habitudine ſe habẽs. & ſic oportet,quod, quando appropinquant adinuicem mouens, & motũ conuenienti propinquitate,& ſimiliter.cũ ſunt in quacunque diſpoſitione, quæ requiritur ad hoc quod vnũ moueat,& aliud moueat,neceſſe ſit hoc moueri, & aliud mouere. Si ergo non ſemper erat motus,manifeſtũ eſt quod non ſe habebant in iſta habitudine,vt tunc vnum moueret,& aliud moueretur,ſed ſe habebãt ſicut non poſsibilia tunc mouere & moueri, poſtmodũ autem ſe habẽt in iſta habitudine,vt vnum moueat & aliud moueatur.Ergo neceſſe eſt,quòd alterum eorũ mutetur:hoc.n.videmus accidere in omnibus, quæ dicuntur ad aliquid,quòd nũquam aduenit noua habitudo niſi per mutationem vtriuſque vel alterius, ſicut ſi aliquid cum prius non eſſet duplum, nũc factũ eſt duplũ & ſi non mutetur vtrumque extremorum,ſaltem oportet quod alterũ mutetur.Et ſic,ſi de nouo adueniat habitudo,

In his quę ſunt ad aliquid nõ aduenit noua habitudo ſeu relatio niſi per vtriuſq; aut alterius eorũ mutationẽ.

bitudo, per quã aliud moueat & aliud moueatur oportet vel vtrumque vel alterum moueri prius. Et ſic ſequitur quod ſit mutatio quædam prior mutatione, quæ dicebatur eſſe prima. Deinde cum dicit.

ARGY. *Inſuper quonam modo prius, atq; poſterius erit, ſi non ſit tempus, aut tempus ſi non ſit motus?*

T.c.10. *Adhuc autem prius, & poſterius quomodo erunt tempore non exiſtente, aut tempus niſi ſit motus?*

Oſtendit propoſitum ratione ſumpta ex parte temporis. Et primo præmittit duo, q̃ ſunt neceſſaria ad ſequentẽ probationem. Quorum primum eſt, quod prius, & poſterius eſſe non poſſunt niſi tempus ſit, cum tẽpus nil ſit aliud quàm prius & poſterius ſecundũ quod ſunt numerata. Secundum eſt, quòd tempus nõ poteſt eſſe niſi ſit motus, & hoc etiam patet ex definitione tẽporis, quàm ſupra in quarto poſuit dicens, quod tempus eſt numerus motus ſecundum prius & poſterius. Secundo ibi.

ARGY. *Quod ſi tempus numerus motus, aut quidam ſit motus, ſi tempus eſt ſemper, & motum perpetuum eſſe neceſſe eſt.*

Si igitur tempus numerus motus eſt, aut motus quidam ſi quidem tempus ſemper erit, & motum neceſſe eſt perpetuum eſſe.

Si tempus ſemper eſt, motum eſſe perpetuũ neceſſe eſſe.

Concludit quandã conditionalẽ ex ijs quæ in Quarto dicta ſunt. Poſuit enim ibi ſecundũ ſuã ſententiam, quod tempus eſt numerus motus: ſecundum verò aliorum Philoſophorũ ſententiam, tempus eſt motus quidam, vt ibi dixit. Quodcunque autem horum ſit verũ, ſequitur hanc conditionalem eſſe verã: ſi tempus ſemper eſt, neceſſe eſt motum eſſe perpetuum. Tertio ibi.

ARGY. *At de tẽpore vniuerſi (præter vnum) conſentire videntur. Omnes.n. tempus inquiunt ingenitum eſſe. Atque per hoc Democritus, impoſſibile eſſe demonſtrat omnia eſſe facta: tempus.n. dicit non eſſe ortum. Plato verò ſolus ipſum ortum eſſe ait. Etenim vna cum cœlo dicit ipſum ortum fuiſſe: cœlum factum aſſerit eſſe.*

T.c.10. *At verò de tempore præter vnum concorditer intelligi videntur omnes. Ingenitum enim eſſe dicunt. Et propter hoc Democritus Demonſtrat, impoſſibile omnia eſſe facta, impoſſibile enim eſt tempus factum eſſe. Plato autem tempus generat ſolus ſimul enim cum cœlo factum eſſe. cœlum autem factum eſſe dicit.*

Probat autẽ antecedens prædictę conditionalis dupliciter. Primo quidem ſecundum opiniones aliorum: & dicit, quòd omnes Philoſophi præter vnum .i. Platonem concorditer videntur ſentire de tempore quod ſit ʒingenitumʒ .i. quòd non cęperit eſſe poſtquã prius nõ fuit. Vnde & Democritus ꝓbat impoſsibile eſſe quod omnia ſint facta, quaſi de nouo incęperint: quia impoſſibile eſt ſic tempus eſſe factũ, quod de nouo incœperit: Sed ſolus Plato ʒgenerat tempusʒ .i. dicit tempus de nouo factum. Dicit enim Plato, quod tẽpus eſt ſimul factum cum Cęlo. ponebat autem cœlum eſſe factum, i. habere durationis principium, vt hic Ariſto. ei imponit ſecundũ quod eius verba ſuperficietenus ſonare videntur. Quamuis Platonici dicant Platonẽ ſic dixiſſe cœlum eſſe factum, inq̃tum habet principium actiuũ ſui eſſe, non autẽ ita quod habeat durationis principiũ. Sic igitur ſolus Plato intellexiſſe videtur, quod tẽpus non poteſt eſſe ſine motu: quia non poſuit tempus eſſe ante motum cœli. Secundo ibi.

ARGY. *Quod ſi impoſſibile quidem tempus eſſe, ac intelligere ſine nunc ipſo, nunc autem ipſum medium quoddam principij ſimul finiſque ſubiens rationem, principij quidem futuri, finis verò tranſacti: tempus ſit ſemper profectò neceſſe eſt. Vltimũ namq; temporis eius quod ſumptum extremum eſt in aliquo ipſorum nunc erit. Nihil n. in tempore præter nũc ipſum accipi poteſt. Quare, cum ipſum nunc principium ſit atq; finis eius ipſum ac vltra, tẽpus ſit ſemper neceſſe eſt. At ſi tempus ſit ſemper eſſe neceſſe eſt, patet & motum neceſſario ſemper eſſe quippe cum tempus affectus ſit quidam ipſius motus, vt patuit.*

Si igitur impoſſibile eſt & eſſe & intelligere tempus ſine ipſo nunc nunc autem eſt medium quoddam & principium & finem habens ſimul principium autem futuri temporis, finem verò præteriti: neceſſe eſt ſemper eſſe tempus. vltimum.n. finiti accepti temporis, in aliquo ipſorum nunc erit. Nihil n eſt accipere in tempore præter nunc. Quare, quoniam eſt finis & principium ipſum nunc, neceſſe eſt ipſius in vtraq; parte ſemper eſſe tempus. at verò, ſi tempus manifeſtum eſt quia neceſſe eſt. & motum eſſe. ſi quidem tempus eſt, paſſio quadam motus eſt. T.c.11.

Probat idẽ per rationem, quia impoſsibile eſt quòd dicatur aut intelligatur tempus eſſe abſque ipſo nunc: ſicut impoſsibile eſt quod ſit linea ſine pũcto. Nunc autem eſt quoddam mediũ, habens de ſui ratione quod ſit ſimul & principium & finis. principium quidem futuri temporis, finis autem præteriti. ex quo apparet, q̃ neceſſe eſt ſemper eſſe tẽpus. Quodcunque. n. tempus accipiatur, eius extremũ eſt aliquod nunc ex vtraque parte per hoc; quod nihil eſt accipere in actu de tẽpore niſi nunc, quia quod præteritũ eſt iam abijt, quod autem futurum eſt, nondum eſt. Nunc autem, quod accipitur in extremo temporis, eſt principium & finis, vt dictum eſt, ergo neceſſe eſt quòd ex vtraque parte cuiuſcunque tẽporis accepti, ſemper ſit tempus. alioquin primum nunc non eſſet finis, & vltimum nunc non eſſet principium. Ex hoc autem, quod tempus eſt ſempiternum, concludit, quod neceſſe eſt motum ſemper eſſe, & rationem conſequentię aſsignat: quia tempus eſt quædam proprietas motus. eſt. n. numerus eius, vt dictũ eſt. Videtur autẽ quòd Ariſt. ratio non ſit efficax. Sic. n. ſe habet nunc ad tempus, ſicut punctum ad lineam, vt in Sexto habitum eſt: non autem de ratione puncti, quod ſit medium, ſed aliquod pũctum eſt quod eſt tantum principium lineæ, aliquod autem, quod eſt tẽpus finis. accideret autem omne punctum eſſe principium & finem, in quantum eſt lineę infinitæ. Non ergo poſſet probari quod linea ſit infinita ex hoc q̃d omne punctum ſit principiũ & finis. ſed potius econuerſo ex hoc quod linea eſt infinita, probandũ eſſet, quòd omne pũctum eſſet principiũ & finis Si ergo videtur, quod omne nunc eſſe principium & finem, non ſic ſit verum, niſi ex eo quod tp̃s ponitur ſempiternũ. Videtur ergo Ariſto. in aſſumptione huius medij, ſupponere ſempiternitatem temporis, quam debet probare. Auer. autem volẽs ſaluare Ariſto. rationem, dicit, quòd nũc ſemper ſit principium & finis. Conuenit. n. inquãtum tempus nõ eſt ſtans ſicut linea, ſed fluens, quod manifeſtum eſt nihil ad propoſitum pertinere. Ex hoc. n. quod tẽpus eſt fluens & non ſtans, ſequitur quod vnum nunc nõ poſſit bis ſumi ſicut bis ſumitur vnũ punctum. ſed fluxus tp̃is nihil facit ad hoc quod ſit principiũ & finis ſimul. Eiuſdem. n. rõnis eſt incœptio, & terminatio in omnib. continuis, ſiue ſit permanentia ſiue fluentia, vt ex Sexto patet. Et ideò aliter dicendũ eſt ſecundũ intentionẽ Ariſt. quòd hoc quod omne nunc ſit principiũ & finis vult accipere ex eo q̃d primo ſuppoſuit. ſ. quod prius & poſterius non ſit tempore non exiſtente: hoc. n. principio ſuppoſito ad nihil aliud vſus eſt. ſed ex hoc cõcluditur, quod omne nũc ſit principium & finis. Detur. n. quod aliquod nunc ſit principium alicuius tẽporis, manifeſtum eſt autem ex definitione principij, quòd principium temporis eſt ante quod nihil eius exiſtit: eſt ergo accipere aliquid ante vel prius quàm ipſum nũc, q̃ ponitur principiũ tẽporis. prius autem non eſt ſine tẽpore. ergo nũc, quod ponitur principium temporis, eſt etiam temporis finis. Et eodem modo, ſi ponatur nunc eſſe finis temporis, ſequitur quod ſit etiam principium

An rõ, Ariſto. tp̃is æternitatẽ ꝓbãs. ex Nũc in tp̃e accepto quod ſi nis & principij rõe hẽt ſidẽ huius aſtruat necne, cũ nunc vnũ in tempore ſumere cõtingit, q̃d tantum principium ſit, vt in pũcto lineæ videre licet. Sẽſus Auer. Imꝓbatio.

Robur rõnis Ariſt.

quia

quia de ratione finis eſt quòd poſt ipſum nihil ſit eius. Poſterius autem non eſt ſine tempore, ſequitur ergo, ꝙ nunc, quod ponitur finis, ſit etiam principium temporis. Deinde cum Dicit.

ARGY. *Eadem autem erit ratio, & qua motum corrumpi non poſſe probabitur. Nam, vt ſi motus ortus eſſe dicatur ſit vt prima mutatione ſit aliqua prior, ſic hic fiet, vt vltima mutatione poſterior aliqua ſit. non .n. mouens deſinet, & eſſe mobile ſimul, ceu comburi, & combuſtibile eſſe. Eſſe namq; combuſtibile poteſt, & non comburi, nec item deſinet ſimul mutatiuum, & mouens eſſe. Et ipſum autem corruptibile, corruptum fore oportebit, cum corrumpitur, & poſt hoc rurſus id quod huius eſt corruptiuum. corruptio nãque mutatio quædam eſt. Quod ſi hæc fieri non poſſunt, patet motum perpetuum eſſe.*

c.12. *Eadem autem ratio eſt, et de eo, quod incorruptibilis ſit motus, ſicut enim de fieri motum, accidit priorem quandam eſſe mutationem prima, ſic hic poſterior, eſt poſteriori non .n. ſimul quieſcit quod mouetur: & quod mobile eſt, & quod comburitur, & quod combuſtibile. Contingit .n. combuſti-*
T.c.13. *bile eſſe quod non comburitur. neq; motiuũ & mouens. Et corruptibile igitur indiget corrumpi, cum corrumpatur, & huiuſmodi corruptiuum iterũ poſterius. corruptio enim mutatio quædam eſt. Si igitur hoc impoſsibile, manifeſtum eſt quod eſt perpetuus motus.*

Oſtendit quòd motus ſemper ſit futurus. Et oſtẽdit hoc ex parte motus: quia ratio ſuprà ex parte motus accepta, nõ concludebat niſi, quòd motus nunquam incipiat: ratio verò ſumpta ex parte temporis concludebat vtrumque, & quod nunquam inceperit, & quod nũquã deficiat. Dicit ergo, quod eadẽ ratione poteſt probari quod motus ſit incorruptibilis, i. quod nunquã deficiat, per quam probatur quod motus nunquam incepit. Sicut enim ex hoc, quod eſt motum incipere, ſequitur quod ſit quædam mutatio prior mutatione quæ ponitur prima, ſic, ſi ponatur quod motus quandoq; deficiat, ſequitur, quod ſit aliqua mutatio poſterior ea, quę ponitur poſtrema. Et qũo hoc ſequatur, manifeſtat abbreuiando qđ ſuprà diffuſius dixerat circa inceptionẽ motus. poſuerat .n. quod, ſi motus incœpit, aut mobilia aut mouentia inceperunt, aut ſemper fuerũt. Et ſimilis diuiſio poſſet hic fieri, quia ſi motus deficiat, aut mobilia, & mouentia remanebũt, aut non, ſed quia ſimiliter oſtenderat, quod idem ſequitur ſecundum vtrumq; ideo hic non vtitur niſi altera via. ſ. quod ponatur ſic motus deficere, quòd mobilia & mouentia deficiant. hoc ergo ſuppoſito, dicit quod non ſimul quieſcit. i. deficit motus in actu, & ipſum mobile. ſed ſicut prior eſt generatio mobilis quã motus eius, ita poſterior eſt corruptio mobilis, ꝙ ceſſatio motus. Quod ſic patet. quia contingit quod remaneat aliquid cõbuſtibile, poſtquã deſinit comburi. Et ſicut dictum eſt de mobili, ita dicẽdum eſt de motiuo, quia non ſimul deſinit eſſe mouẽs in actu, & eſſe motiuum in potentia. Sic igitur patet, ꝙ ſi etiam ipſum mobile corrũpitur poſt ceſſatione motus, neceſſarium erit eſſe quandam corruptionem ipſius mobilis. Et iterũ, quia omnia mouentia & mota deſinunt, neceſſariũ erit poſterius, quod etiam ipſum corruptiuum corrumpatur. Cum ergo corruptio ſit mutatio quædam, ſequetur quod poſt vltimam mutationem ſint aliquæ mutationes. cum ergo hoc ſit impoſſibile, ſequitur quod motus in perpetuum duret. Hæ igitur rationes ſunt, ex quibus Ariſt. probare intendit motum ſemper fuiſſe, & nunquam deficere. Quod quidem quãtum ad vnam partem fidei noſtre repugnat. ſ. quod ponatur motus ſemper fuiſſe. Nihil enim ſecundum fidẽ noſtrã ponitur ſemper fuiſſe, niſi ſolus Deus qui eſt omnino immobilis. niſi forte, quis ipſum diuinũ intelligere velit nominare motum, qđ ęquiuocè intelligeretur non enim de tali motu Ariſto. hic intelligit, ſed de motu propriè dicto. Quantũ verò ad aliam partem non omnino eſt contrarium fidei: quia, vt ſuprà dictum eſt, non agit Ariſt. de motu cęli, ſed vniuerſaliter de motu, ponimus autem ſecundum fidem noſtrã ſubſtantiã Mundi ſic quandoque incępiſſe, ꝙ tñ nunꝗ deſinat eſſe. ponimus etiam quod aliqui motus ſemper erunt pręſertim in hominibus, qui ſemper remanebũt, incorruptibilem vitam agentes vel miſeram, vel beatã.

Quonã modo ſentẽtia de mũdi æternitate, ſi dei principijs repugnet.

Quidam verò fruſtrà conantes Ariſto. oſtendere nõ cõtra fidem locutum eſſe dixerunt quòd Ariſt. non intendit hic probare quaſi verum, quod motus ſit ꝑpetuus: ſed inducere rationẽ ad vtramque partem quaſi ad rę dubiam. quod ex ipſo modo procedẽdi friuolum apparet. Et præterea perpetuitate temporis & motus quaſi principio vtitur ad probãdum primum principium eſſe, & in hoc 8. & 12. Meta. vnde manifeſtũ eſt, qđ ſupponit hoc tanquã probatum. Sed, ſi quis rectè rationes hic poſitas conſideret, huiuſmodi rationibus veritas fidei efficaciter impugnari non poteſt. Sunt .n. hmõi rationes efficaces ad probandum, quod motus non incęperit ꝑ viam naturæ, ſicut ab aliquibus ponebatur: ſed quod non incęperit quaſi rebus de nouo ꝓductis à primo rerum principio, vt fides noſtra ponit, hoc ijs rationibus probari non poteſt. quod patet per ſingulas iſtationes ſic poſitas conſideranti. Cum .n. quęrit ſi motus non fuit vtrum mouentia & mobilia ſemper fuerũt vel non, Reſpondendum eſt quòd primum mouens ſemper fuit: omnia verò alia, ſiue ſint mouentia ſiue mobilia non ſemper fuerunt, ſed incœperunt eſſe à cauſa vniuerſali totius eſſe. Oſtenſum eſt autem ſuprà, quod productio totius eſſe à cauſa prima eſſendi, nõ eſt motus ſiue ponatur qđ hęc rerum emanatio ſit ab ęterno ſiue non. Sic ergo non ſequitur, quod ante primam mutationem ſit aliqua mutatio. ſequeretur autem ſi mouentia & mobilia eſſent de nouo producta in eſſe ab aliquo agente particulari, quod ageret aliquo ſubiecto præſuppoſito; quod tranſmutaretur de non eſſe, ſiue de priuatione ad formam, de hoc enim modo incipiendi procedit ratio Ariſt. Sed quia ponimus ſaltem primũ motorem ſemper fuiſſe, Reſpondendum reſtat ſequenti eius deductioni, quia concludit, quod ſi præxiſtentibus mouentibus mobilibus, incipiat de nouo eſſe motus, oportet quod mouentia vel mobilia prius non eſſent in hac diſpoſitione, in qua ſunt, dum eſt motus. & ſic oportet quod primam mutationem præcedat aliqua mutatio. Et ſi quidem de ipſo motu loquamur, facilis eſt reſpõſio. nõ enim mobilia prius erant in hac diſpoſitione, in qua nũc ſunt, quia prius non erant, vnde moueri nõ poterant. ſed ſicut dictum eſt, ipſum eſſe nõ acquiſiuerũe per mutationem, vel motum, ſed ꝑ emanationem à primo rerũ principio. & ſic nõ ſequitur, quòd ante primã mutationẽ ſit aliqua mutatio. Sed vlterius remanet qõ de prima rerum productione. Si .n. primum principiũ, quod eſt Deus, non aliter ſe habet nũc quam prius, nõ magis nũnc res prodũcit quam prius. ſi verò aliter ſe habet, ſaltem mutatio, quæ eſt ex parte eius, erit prior mutatione, quę ponitur prima. Et quidem ſi eſſet agẽs per naturam tantum, & non per voluntatem & intellectũ ex neceſſitate concluderet ratio. ſed, quia agit per voluntatem, poteſt per voluntatem æternam producere effectum nõ æternum, ſicut intellectu æterno poteſt intelligere rationẽ nõ ęternam. res. n. intellecta eſt quodam modo principium actionis in agentibus per voluntatẽ, ſicut forma naturalis in agentibus per naturã. Sed adhuc magis inſtar. Non .n. videmus quod voluntas poſtponat facere quod vult, niſi propter hoc quod aliquid expectatur in futurum, quod nondum eſt in præſenti. ſicut ſi volo facere ignem non nunc ſed poſtea, expectatur in futurũ frigus, cuius cauſa facio ignem. vel ad minus expectatur præſentia temporis. quod autem

tempus

tempus ſuccedat poſt tempus, hoc non eſt abſque motu: non ergo poteſt eſſe, quod volũtas, etiam ſi ponatur immutabilis, poſtponat facere id quod vult, niſi aliquo motu interueniente. Et ſic non poteſt eſſe quod noua productio rerum prouenTat à voluntate æterna, niſi mediantibus motibus ſuccedentibus ſibi in infinitum. Latet autem ſic obijcientes, quod hæc obiectio procedit de agente in tempore: quod .ſ. agit tempore præſuppoſito: in huiuſmodi enim actione, quę fit in tempore, oportet conſiderare aliquam determinatam habitudinem ad hoc tempus, vel ad aliquod eorum, quę ſunt in hoc tempore, vt fiat magis in hoc tẽpore quàm in alio. Sed hæc ratio locum non habet in agente vniuerſali, ꝙ & ipſum tempus ſimul cum cęteris producit. cum .n. dicimus res non ſemper fuiſſe à Deo productas, non intelligimus, quod infinitum tempus præceſſerit, in quo Deus ab agendo ceſſauerit, & poſtmodũ tẽpore determinato agere cœperit: ſed quod Deus tempus & res ſimul in eſſe produxerit, poſtquam nõ fuerat. Et ſic nõ reſtat in diuina volũtate cõſiderandum, quòd voluerit facere res non tunc ſed poſtea, quaſi tẽpore iam exiſtente. ſed cõſiderandum ſolũ eſt hoc, quod voluit qđ res, & tẽpus durationis earũ incęperit eſſe poſtquã non fuerunt.

Cur Deus voluit Mundũ non ſemper eſſe.

Si autem quæratur, quare hoc voluit, ſine dubio dicẽdum, quod propter ſeipſum. Sicut .n. propter ſeipſum res fecit, vt in eis ſuæ bonitatis ſimilitudo manifeſtaret ita voluit eas non ſemper eſſe, vt ſua ſufficientia manifeſtaretur in hoc quod omnibus alijs non exiſtẽtibus, ipſe in ſeipſo omnem ſufficientiã beatitudinis habuit, & virtutis ad rerum productionem. Et hoc quidem dici poteſt quãtum humana ratio capere poteſt de diuinis, ſaluo tamen ſecreto diuinæ ſapientiæ, quod à nobis cõprehendi non poteſt. Quia igitur huius rationis ſolutio procedit ſupponendo quod tempus nõ fuerit ſemper, reſtat ſoluere rationem, per quam oſtendi videtur, tempus ſemper fuiſſe. & ideo forte Ariſto. poſt rationẽ de motu poſuit rationem, de tempore: quia conſiderauit quòd præmiſſa ratio de motu efficaciam non haberet, niſi poneretur tempus ęternum. Quod ergo ponit, quod quandocunq; eſt tẽpus, neceſſe eſt ponere aliquod nũc eſſe indubitanter, cõcedendum eſt. omne autem Nunc eſſe principium & finem temporis cõcedi nõ oportet, niſi ponatur etiã motum ſemper eſſe: vt .ſ. ſic quod quodlibet indiuiſibile in motu acceptum, quod momẽtum dicitur, ſit principium & finis motus. ſic enim habet ſe nunc ad momentum, ſicut tempus ad motum. Si ergo ponimus motum non ſemper fuiſſe, ſed eſt accipere aliquod primum indiuiſibile in motu, ante quod nihil fuit motus: erit etiam accipere aliquod nunc in tempore, ante quod non fuit aliquod tempus. iam autem oſtẽdimus exponẽdo literã, quod id quod Auer. dicit ad hãc rationem confirmandã, efficaciam nõ habet. Sed nec illud quod Ariſt. ad hoc ponit, ſ. ꝙ prius & poſterius nõ ſunt ſine tempore, efficax eſſe poteſt. Cum .n. dicimus quod principium tẽporis eſt, ante quod nihil eius eſt: non propter hoc oportet quòd ipſũ nũc, quod eſt principium temporis, præcedat tempus: quod ſignificat̃ cũ dicitur, ante. ſicut, ſi in magnitudine dicam quòd principium magnitudinis eſt, extra quod nihil eſt eius, non oportet quòd illud extra quod, ſignificet aliquem locum in rerum natura exiſtentem, ſed imaginabilem tm̃: alioquin eſſet ponere locum extra cœlum cuius eſt magnitudo finita, habens principium & finem. Similiter etiam & primum nunc, qđ eſt principium temporis, non præcedit tempus in rerum natura exiſtens: ſed ſecundum imaginationem noſtram tantum. Et hoc tẽpus deſignatur cum dicitur, ꝙ primum nunc eſt principium tẽporis, ante quod nihil eſt tpis. Vel poteſt dici, ꝙ, cũ dicitur principiũ tpis, eſt, ante qđ nihil eſt tpis, ſ. ly ante. non remanet, affirmatum, ſed negatur, & ſic nõ oportet ponere tempus ante principium tpis. In ijs .n. quæ ſunt in tpe, accidit ꝙ in eorũ principio tpſ aliqđ præexiſtat. Sicut cum dicitur, ꝙ principium iuuentutis eſt, ante quod nihil eſt de iuuentute: poteſt intelligi ante etiam affirmatiuè, qua iuuentus tpe menſuratur: tpſ autem non menſuratur tpe. vnde eius principio tpſ nõ prięexiſtit: & ſic ly ante ꝙ ponitur in definitione principij temporis, & non oportet ꝙ remaneat affirmatum ſed negatum. Eſt autẽ ante tpſ aliqua duratio, ſ. Aeternitas Dei, quæ non habet extenſionem, aut prius & poſterius, ſicut tempus, ſed eſt tota ſimul: & nõ eſt eiuſdẽ rationis cum tempore, ſicut nec magnitudo diuina cũ magnitudine corporali. Sicut ergo cum dicimus extra mundum non eſſe niſi Deum, non ponimus aliquam dimenſionem extra mundum: ita, cũ dicimus, ante mũdum nihil fuiſſe, non ponimus aliquam ſucceſſiuam durationem ante mundum.

LECTIO III.

Diſputat contra Anaxag & Emped negantes motus æternitatem.

Et non aliquando eſſe aliquando non eſſe. etenim ita dicere, potius ſimile eſt figmento. A R G Y.

Sed non aliquando quidem erat, aliquando autem non. & namq; aſſimilatur ſic dicere, figmento magis.

Poſtquàm Philoſophus poſuit rationes ad oſtendẽdum motum ſemper eſſe, hic ponit rationes cõtra Anaxag. & Empe. qui cõtrarium ponebãt. Et circa hoc duo facit. Primo ponit rõnem cõtra eorũ poſitionem, ſecundo contra rationem, quam ſupponebãt. ibi. § Similiter autem & dicere, &c. § T.c.14. Dicit ergo primo, quod cum oſtẽſum ſit quod motus ſemper eſt, nõ erit dicẽdum, quod Empe. & Anax. ſic .n. dicere, ſicut ipſi poſuerunt aſſimilatur cuidã figmẽto, quia .ſ. abſq; ratione hoc ponebãt. Omne .n. quod ponitur abſq; ratione vel authoritate diuina fictitiũ eſſe videtur. Authoritas autẽ diuina pręualet etiã rationi humanę, multo magis, q̃ authoritas alicuius Philoſophi præualeret alicui debili rõni, quã aliquis puer induceret. Non ergo aſſimilantur figmento, quæ per fidem tenentur, licet abſq; rõne credãtur. credimus .n. diuinę authoritati miraculis approbatæ, i. illis operibus, quæ ſolus Deus facere poteſt. Secundo ibi-

Vt expoſuit Alex.

Omne qđ abſq; rõne, aut diuina authoritate affirmatur fictitium eſſe videtur.

Et tñ dicere ſic eſſe aptum, atq; hoc oportere principiũ eſſe putare. Quod quidẽ Emped. dixiſſe videtur, rebus (inquam) competere neceſſario, vt nunc concordia nunc diſcordia vincat, ac eas moueat, in medio verò tempore quieſcãt. Fortaſſe etiam & hi qui principium vnum faciunt, vt Anaxagoras, hoc dixerunt modo. A R G Y.

Similiter autem dicere quia aptum natum ſic eſt. & hoc oportet opinari eſſe principium. Et hoc videtur vtiq; Emped. dicere. quòd tenere & mouere in parte amicitiã. & diſcordiam ineſt rebus ex neceſſitate, quieſcere autem inter tẽpus. Fortaſſis autem & vnum principium facientes, ſicut Anaxagoras, ſic vtique dicerent. T.c.14. T.c.15.

Obijcit contra rationem, cui innitebantur. Et circa hoc tria facit. Primo ponit iſtam rationem eſſe incõuenientem, ſecundo oſtẽdit, quòd inconuenientior erat ſm poſitionem Anaxa. q̃ ſm poſitionem Emp. ibi § At verò nihil inordinatur, &c. § Tertio oſtendit quod nec ſm opinionem Emped. conuenienter ſe habet. ibi § Sed & oportet hoc dicentem. § Dicit ergo primo, quod ſimiliter etiã hoc videtur eſſe fictitium, quod aliquis ponẽs motum quandoq; eſſe, & qñq; nõ eſſe dicat hoc pro ratione, ꝙ hoc ideo eſt, quia natũ eſt ſic eſſe. & hoc oportet accipere tanq̃ principiũ, ſicut Empe. videtur dicere ꝙ hoc, quod res in parte tpis teneãt amicitiã, & in parte temporis teneant diſcordiã, & moueant, & quod in medio tempore quieſcant, ineſt rebus ex neceſſitate, ſicut aliquis diceret, quare calidũ calefacit, quia ſic neceſſe eſt eſſe: & hoc accipiatur quaſi principium, qđ calidum,

Secũda tr.

Tertia.

dũ, calefacit. Similiter accipiebat Empedo. quaſi principium, quod neceſſe eſt ſic eſſe, quandoq; res moueri p amicitiam quandoq; per diſcordiam, & quádoq; quieſcere. Et forte etiam eodẽ modo diceret, & Anaxago. & alij ponentes vnũ principium actiuum. quia oportet hoc accipere quaſi principium, quod motus incœperit poſtquàm in infinito tempore non fuit. Secundo ibi.

ARGY. *At verò nihil eorum, quæ natura, ſecundumque naturã ſiunt ordine vacat. Natura namque vniuerſis est ordinis cauſa. at infinitum nullam rationem habet ad infinitum, Omnis verò ordo ratio eſt. Infinitum autem q̃ uieſcere tẽpore deinde aliquando moueri, huiuſq; differentiam nullam, cur nunc magis quàm prius, nec vllum ordinem eſſe, nõ eſt profectò ipſius opus naturæ. Nã id quod natura fit, aut ſimpliciter ſeſe habet: (vt ignis ſurſum natura fertur, et nõ interdum ſurſum, interdũ non ſurſum:) aut rationẽ habet, ſi non ſimpliciter ſe habet eodemq; modo. Quocirca præſtabilius eſt rem ita ſeſe habere, ut Empe. et ſi quis alius ita dixit: interdum (inquã) quieſcere, interdum moueri talem enim ordinem quendam habere videtur.*

At verò nihil inordinatum, eorum quæ natura & ſecundũ naturam ſunt. natura enim omnibus cauſa ordinationis eſt. Infinitum autem ad infinitum nullam rationem habet: ordinatio autem omnis ratio eſt. Infinito autem tempore quieſcere, poſtea motum eſſe aliquando: huius autem neque vnam differentiam eſſe, quare nunc magis quam prius, neq; iterum aliquam ordinationem habere, non iam naturæ eſt opus. Aut enim ſimpliciter ſe habet quod fit naturæ, & nõ aliquando quidem ſic, aliquando verò aliter: (vt ignis natura ſurſum fertur, & non aliquando quidem ſic, aliquando verò non:) aut rationẽ habet quod non eſt ſimpliciter. Quare dignius eſt, ſicut Emped. & ſi quis alter dixit ſic habere, in parte quieſcere omne, et moueri iterum: ordinationem n. iam habet quandam huiuſmodi.

Oſtendit q̃ hac ratione inconuenientius vtebatur Ana. quàm Empe. Manifeſtum eſt. n. quòd cũ ponitur aliquid eſſe quaſi principiũ, oportet accipere, quod hoc ſit ſm rei naturam, hoc eſt, vt natura rei ſit talis, quòd hoc ei conueniat. Sic. n. accipiamus quaſi principium, quòd omne totũ maius eſt ſua parte, quia hoc eſt de ratione & natura totius, quod excedit partis quantitatẽ. vnde Empe. dicebat ſic aptum natum eſt eſſe. dans intelligere, quod hoc eſt accipiendum quaſi principiũ. Et ſimiliter Anax. diceret licet non exprimeret. Sed manifeſtum, eſt, quod nulla res naturalis, nec aliquid eorũ, quę naturaliter rebus cõueniunt, pôt eſſe abſq; ordine, quia natura eſt cauſa ordinationis. Videmus. n. naturã in ſuis operibus ordinatè de vno in aliud procedere: q̃ ergo non habet aliquem ordinem, nõ eſt ſm naturam, nec poteſt accipi vt principium. ſed duo infinita nõ habent ordinem adinuicem, q̃a infiniti ad infinitum nulla eſt ꝓportio: omnis autẽ ordo ꝓportio q̃dam eſt. Sic ergo patet, q̃d quieſcere res tempore infinito, & poſtea incipere moueri per infinitum tẽpus, ſine hoc quod ſit aliqua dr̃ia inter hoc tempus, & illud, quare nũc magis quàm prius motus fiat, neq; iterum aſſignare aliquã ordinationem inter aliqua duo, quorum vno deficiẽte, alterum incipiat & fiat motus, vt Anax. ponebat, hoc non eſt opus naturæ, q̃a quicquid eſt natura, aut ſẽper ſimpliciter, i. eodem modo ſe habet, & non aliquando ſic, aliquãdo autẽ aliter: ſicut ignis ſemper ſurſum fertur. Aut aliqua ratio eſt, quare non ſemper eſt eodem modo ſicut non ſemper animalia creſcunt, ſed quandoq; diminuũtur. & hoc habet aliquam rõnem. Sic ergo nõ vidẽtur ſm naturam ꝓcedere, q̃ infinito tpe res quieuerint, & poſtmodum moueri incœperint, vt Anaxa poſuit. Vnde melius eſt q̃ dicat ſicut Empe. dixit, vel quicunq; alius ſimiliter opinatus eſt, q̃ totũ vniuerſum in quadã parte tẽporis quieſcit, & iterũ mouet in alia parte temporis, quia iam hoc poteſt habere aliquam ordinationem finiti enim ad infinitum poteſt eſſe proportio. Eſt autem conſiderandum, quod ſententia fidei noſtræ non eſt ſimilis poſitioni Anax. Non. n. ponimus ante mundum infinita ſpatia temporis, cuius ſit neceſſe accipere proportionem ad tempus ſequens, ſed antequã mundus inciperet ſola Dei ſimplex æternitas fuit, ſicut dictum eſt, quæ eſt omnino extra genus temporis.

Natura, ordinis cũ cã ſit, inordinata innatura lia eſſe vidẽtur.

Nota.

Tertio ibi.

ARGY. *Verum et eum, qui ita dicit, non ſolum id dicere, ſed ipſius cauſam etiam afferre, & nõ ponere neque cenſere vllam ſine ratione ſententiam, ſed aut inductionem, aut demõſtrationem afferre oportet. Ipſa enim quæ ſunt ſuppoſita nõ ſanè cauſæ ſunt. Neq; hoc erat concordiæ vel diſcordiæ eſſe, ſed illius quidem congregare, huius diſgregare officium eſt. Quod ſi inſuper aſſignaueris, ipſum interdũ dicendum eſt, et in quibus ſic ſit, ceu eſſe apud nos aliquid quod cõgregat homines (amicitiã inquam) & eſſe, etiam aliquid, quod, ſi inimicos ſeiungit (inimicitiã inquam) hęc, in ipſo toto eſſe ſupponit. in quibuſdam n. ſic eſſe videtur. Per æqualia verò ita fieri tempora, alterius indiget rationis.*

Sed & oportet hoc dicentem nõ affirmare ſolum ſed cauſam ipſius ducere, & nõ apponere nihil, neque velle dignitatem irrationabile ſed aut inductionem, aut demonſtrationem afferre, hæc enim non cauſæ poſitæ ſunt. Neque in hoc erat amicitiæ vel inimicitiæ eſſe, ſed huius quidem congregare, illius verò diſgregare. Si verò determinetur quod eſt in parte, dicendũ eſt in quibus hoc ſunt, ſicut quia eſt aliquid quod congregat homines amicitia, et fugiunt inimici ab inuicẽ. Hoc enim ſupponitur, & in toto eſſe, videtur enim in quibuſdam eſſe ſic quod autem & ſecundum æqualia tempora indiget aliqua ratione.

Oſtendit quòd nec etiam Emped. conuenit prædicta ratio. Et primo oſtendit propoſitum, ſecundo excludit quandam falſam exiſtimationem, ibi § Omnino n. exiſtimare, &c. § Dicit ergo primo, q̃ etiam qui hoc dicit, quod Emp. dixit, non oportet quod ſolũ affirmet quod dicit, ſed etiã q̃ aſſignet cauſam ſui dicti. & quod nihil ex ſe apponat, vltra id quod cã aſſignata, requirit, neq; etiam aliquid velit accipere, vt dignitatẽ, i. vt principium abſque ratione. Sed oportet, quod adducat ad manifeſtationem eius quod accipit quaſi principium, aut inductionem, ſicut in principijs naturalibus, quę ex ſenſibiliũ experimento accipiunt, aut demonſtrationẽ, ſicut in principijs, quæ per principia priora demonſtrãtur. Sed hoc Empe. non ſeruat. Eſto. n. quod ipſe ponat amicitiam & litem eſſe cauſas, tamen nõ eſt de ratione amicitiæ vel inimicitiæ, quod vnum eorum poſt alterũ moueat. Non eſt. n. de ratione amicitię, quod in inimicitiam conuertatur, nec ecõuerſo, ſed de ratione amicitiæ eſt, quod congreget, de ratione verò inimicitiæ eſt, quod diſgreget. Sed, ſi vlterius determinetur, quod in quadam parte temporis hæc congreget, & iterũ in quadam parte temporis illa diſgreget, eſt vlterius manifeſtandum in aliquibus particularibus, in quibus hoc cõtingat. Sicut, quod amicitia congreget, & inimicitia diſgreget, manifeſtatur in hominibus. quia amicitia homines adunãtur adinuicẽ, inimicitia verò fugiunt ab inuicem ideo hoc. ab Emp. ſupponitur eſſe in toto vniuerſo, quia videtur in aliquibus ſic. Sed quod ſm æqualia tempora moueant ſucceſſiuè amicitia, & inimicitia, hoc indiget aliqua ratione manifeſtante: non enim videtur hoc in omnibus contingere. Secundo ibi.

Infra.

ARGY. *Omnino autem hoc principium ſufficiens eſſe putare: ſemper (inquam) eſſe ſic, aut fieri, non rectè ſeſe habet, ad quod Democritus cauſas naturales reducit ſic inquiens et prius ſic ſe habebat, ipſius autem ſemper non quærere principium cenſet. In quibuſdam hoc rectè dicens, in hominibus autem nõ rectè. Etenim triangulus ſuos angulos duobus rectis ſemper*

per

per æquales habet. At tamen æternitatis huius eſt alia cauſa. Principiorum tamen, quæ quidem ſunt perpetua, non eſt alia cauſa. Tot igitur à nobis ſint dicta, quibus iam patet nullum vnquam fuiſſe, vel fore tempus, quando non erat, aut non erit motus.

Idē in 3. lib. de Ge. Animalium. *Omnino.n. exiſtimare principium hoc eſſe ſufficiēs, quod ſemper aut eſt ſic, aut fit, non rectè ſe habet opinari. In quo Democritus reducit de natura cauſas quod ſic, & quod prius factum eſt, ipſius autem ſemper non vult principiū quærere, in quibuſdam dicens rectè, quod autem in omnibus, nō rectè. Etenim triangulus ſemper habet duos rectis æquales angulos: ſed tamen eſt perpetuitatis huiuſmodi altera cauſa. Principiorum igitur non eſt altera cauſa, ſed perpetua ſunt. Quod quidem igitur nullum tempus erit, neque erat quando motus non erit, ſiue non erat, tanta dicta ſunt.*

T.c.24. Excludit quādam falſam exiſtimationem. Poſſet.n. aliquis credere, quòd quicquid ſemꝑ eſt nō habet cauſam, propter hoc ꝙ videmus ea, quæ apud nos cauſantur de nouo incipere: & ideò videbatur aliquibus, ꝙ quando reducebatur aliqua quæſtio in aliquid quod eſt ſemper, non oporteret vlterius cauſam, ſeu rōnem quærere. Sic ergo poſſet Emped. dicere, quod amicitia & lis ſemper ſm æqualia tempora mouerunt: & ideò non eſt quærenda huius alia ratio. Hoc ergo Ariſt. remouet dicens, quod non rectè ſe habet opinari, quod aliquid exiſtimetur eſſe principium, ꝓpter hoc ꝙ ſemper aut ſic eſt, aut ſic fit. Ad hoc.n. Democritus reducebat omnes cauſas naturales, aſsignās principiū ijs, quæ de nouo fiunt, ſed eius quod eſt ſemper nolebat aliqđ principium quærere. Quod quidem in aliquibus rectè dicit, ſed non in omnibus. Manifeſtum eſt.n. qđ triāgulus ſemꝑ habet tres angulos æquales duobus rectis. Sed tamē huiuſmodi ꝑpetuæ paſsionis eſt altera cauſa. Sed aliqua perpetua ſunt ſicut principia, quorū non eſt alia cauſa. Eſt autem valde notandum qđ hic dicitur, quia vt in 2. Meta. habetur eadem eſt diſpoſitio rerū in eſſe & in veritate. ſicut igitur aliqua ſunt ſemper vera, & tñ habent cauſam ſuæ veritatis. nā Ariſt. intellexit. quòd eſſent aliqua ſemper entia, ſ. corpora cœleſtia & ſubſtātiæ ſeparatæ & tamen haberent cauſam ſui eſſe. ex quo

Non. n. cōuenit aliqđ æternū habere cauſā. patet, quod quamuis Ariſt. poneret mūdum æternum non tñ credidit, ꝙ Deus non ſit cauſa eſſendi ipſi mundo: ſed cauſa motus eius tñ, vt quidā dixerunt. Vltimo autem concludit principale propoſitum epilogādo, & dicit tanta dicta eſſe de hoc, ꝙ nullum tempus erit in futuro, neq; erat in ꝑterito, in quo aliqs motus nō ſit.

LECTIO IIII.

Trium rationum ſolutiones, quæ apparenter concludunt motum quandoque incœpiſſe, afferuntur.

A R G Y. *Ea verò, quæ ſunt hiſce contraria, non eſt difficile ſoluere. Nam ex hiſce videbitur poſſe maximè motū eſſe ortū, & antea nūquam fuiſſe. Primo, quia nulla mutatio perpetua eſt, omnis nanq; mutatio ſuapte natura è quopiam, ad quippiam eſt. Quare mutationis omnis finis ſint ea contraria, inter quæ fit, & nihil in infinitū moueatur, neceſſe eſt.*

T.c.16. *Contraria autem his non difficile eſt ſoluere. Videbitur autem ex huiuſmodi conſiderantibus contingere maximè motum eſſe aliquando, cum non eſſet omnino. Primum quidem, quia neque vna perpetua mutatio eſt. mutatio. n. omnis apta nata eſt ex quodam in quiddam. Quare neceſſe eſt omnis mutationis terminum eſſe contraria in quibus fit: in infinitum autem moueri nullum.*

Poſtquā Philoſophus ſoluit rationes ad probandū motum ſemper eſſe, hic intēdit ſoluere ea, quæ in contrariū obijci poſſunt. Et circa hoc duo facit. Primo ponit rationes, Secundo ſoluit eas. ibi {Horum autem primum.} Circa primum ponit tres rōnes præmittens ſuā intentionem: & dicit, quòd ea, quæ in cōtrarium obijci poſſunt, nō eſt difficile ſoluere. Ex tribus enim rationibus videtur maximè ſequi, quod motus aliquādo incipiat eſſe cum prius omnino non fuerit, quarū. Prima eſt, qua ſuprà ꝓbauit in Sexto, ꝙ nulla mutatio eſt infinita. eadem.n. ratione probari poteſt, quod nulla mutatio ſit perpetua. Nulla.n. mutatio terminata eſt perpetua ſicut nec infinita. ſed omnis mutatio eſt terminata, omnis.n. mutatio naturaliter eſt ex quodā in quiddam, & iſta duo ſunt contraria; vnde neceſſe eſt, quod terminus cuiuſlibet mutationis ſint ipſa contraria, in quibus fit tranſmutatio. Sed, quia nō in omni motu locali manifeſta eſt contrarietas terminorum, ſubiungit quod eſt commune omni motui, quòd nihil mouetur in infinitum quia nihil mouetur ad id, ad quod pertingere non poteſt, vt in Sexto dictū eſt. Sic ergo patet, ꝙ nulla mutatio eſt perpetua. Videtur etiam poſsibile dari tempus, in quo nulla mutatio ſit. Et hæc prima ratiò accepta eſt ex parte motus. Secunda ratio accipitur ex parte mobilis, quam ponit ibi.

Deinde videmus id poſſe moueri, quod neq; mouetur, neque motum in ſe vllum habet. Quod intueri licet in expertibus animæ, quorum neque pars vlla, neque totum mouetur. Sed quieſcentia aliquando mouentur. at oportebat aut ſemper, aut nunquam moueri, ſi non oritur primò motus, ſed ſemper erat. A R G ..

T.c. 17. *Amplius videmus, quoniam poſſibile eſt moueri, quod neque mouetur, neque habēs in ſeipſo, neque vnum motum. vt in inanimatis, quorum neque pars vlla, neque totum mouetur ſed quieſcens mouetur quandoque. Conuenit autem aut ſemper mouere aut nequaquam, ſiquidem non fit cum non ſit exiſtens.*

Quæ talis eſt. Si motus non poteſt fieri de nouo, cū prius non eſſet, videtur eſſe conueniens dicere de vnoquoque, quod vel ſemper mouetur, vel nequaquā moueatur. quia, ſi in vno mobili poteſt quandoque motus eſſe, & quandoque non eſſe, pari ratione in toto vniuerſo: ſed videmus, ꝙ poſsibile eſt aliquid moueri, ꝙ prius non mouebatur ſecundum totum neque aliquem motum in ſeipſo habebat ſm aliquam ſui partem. ſicut apparet in rebus inanimatis, in quibus aliquod mobile quandoque moueri incipit, cum antea nulla pars eius moueretur, neq; ipſum totum, ſed omnino quieſcere. relinquitur ergo, quòd in toto vniuerſo poteſt eſſe motus cū prius non fuerit. Sed, quia in rebus inanimatis, licet appareat motus in aliquo de nouo incipere nullo motu præexiſtēte in illo eodem, apparet tamen motus præexiſtens in aliquo exteriori, à quo mouetur: ideò tertiam rationem ponit ex parte animalium, quæ non mouentur ab extrinſeco, ſed à ſeipſo, & hoc ibi. Secūda rō.

Multo autem magis hoc in ipſis animantibus patet: nullus.n. interdum in nobis eſt motus, ſed quieſcimus: et tamen aliquando mouemur & fit in nobis à nobiſipſis principium motus, etiā ſi nihil prorſus extrinſecus mouerit. Hoc.n. ex partibus animæ fieri ſimiliter videmus, ſed ſemper aliquid aliud eorum, quæ ſunt extra, ipſa animum mouet animal autē ipſum dicimus ſeipſum mouere. Quare, ſi aliquādo omnino quieſcat fiet in ipſo ſanè immobili motus a ſeipſo, & non ab vllo externo. Quod ſi id in animali fieri poteſt, quid prohibet vt in vniuerſo etiam idem fiat? Nā, ſi in paruo fit mundo & in magno etiā fiet: & ſi in iſto & in infinito etiam fiet: ſi modo fieri poſſit. vt infinitum totum moueatur, atque quieſcat. A R G Y.

Multo autem magis huiuſmodi eſſe in animatis manifeſtum eſt. Neque vnus quidē in nobis, cum ſit motus aliquādo, ſed quieſcentes, tamē mouemur aliquādo & ſi nihil extra moueat. Hoc.n. in inanimatis eſſe nō videmus ſimiliter. ſed ſemper mouet ipſa aliquid exteriorū alterum. Animal autē dicimus ipſum ſe mouere. Quare, ſi quieſcit aliquando

penitus in immobili motus vtique fiet ex ipſo & nõ ab extra. Si autem in animali hoc poſſibile fieri, quid prohibet accidere, & ſecundum omne? ſi nanque in paruo mundo fit, & in magno: & ſi in mundo, & in infinito ſiquidem contingit moueri infinitum & quieſcere totum.

Tertia rõ. Et dicit, ꝙ incipere motum, cũ prius non eſſet, multo magis eſt manifeſtum in rebus animatis, quàm inanimatis. Cũ.n. nos quieuerimus aliquando, nullo motu in nobis exiſtente, aliquando moueri incipimus, & eſt ex nobis ipſis principiũ noſtri motus, etiam ſi nihil extrinſecum moueat: quod quidem in rebus inanimatis non contingit, ſed ſemper aliquid extrinſecum mouet ipſa, vel generans, vel remouens prohibens, per violentiam inferẽs. Ex quo ſequitur, quòd, ſi animal quãdoque totaliter quieſcat, quod in aliquo immobili incipiat eſſe motus, cum prius non fuerit, nnn ex aliquo extrinſeco mouente, ſed ab ipſomet quod mouet. Et, ſi hoc põt eſſe in animali, nihil prohibere videtur, quin idẽ accidat in vniuerſo. habet. n. animal & maximè homo ſimilitudinẽ quandã cum mũdo. vnde dicitur à quibuſdam, quòd homo ſit paruus mũdus. Et ſic, ſi in paruo mundo incipit motus, cum prius non fuerit, videtur, quod etiam in magno mundo idem poſsit contingere. Et, ſi hoc contingit in mũdo poteſt etiam contingere in toto infinito, quod quidem poſuerunt extra mundum. ſi tamen ſit aliquod infinitum, quòd poſsit quieſcere & moueri. Deinde cum dicit.

A R G Y. *Horum igitur id, quod primo eſt dictum cum (inquam) non eundem ſemper vnumq; numero motum eſſe, quo ad oppoſita itur, rectè admodum dicitur. Hoc enim fortaſſe neceſſarium eſt ſi fieri nequeat vt ſemper iis vnus, idemque ſit motus qui vnius eiuſdemq; mobilis eſt. Dico autem vtrum vnus idẽq; ſit ſonus vnius chordæ, quæ ſimiliter ſeſe habet, atque mouetur, an alius atque alius ſemper. Veruntamen vtrouis modo id ſeſe habeat, nihil obſtat, vt hic motus aliquis idem ſit, quo continuus, atq; perpetuus eſt. Atque hoc per ea, quæ poſterius dicentur, magis patebit.*

T.c.18. *Horum autem primum quod dictũ eſt, non eundem ſemper & vnum numero eſſe motum, qui eſt in contraria rectè dicitur. Hoc enim fortaſſis neceſſarium eſt, ſi quidem non ſemper vnum et eundem eſſe poſſibile eſt eiuſdem & vnius motum. Dico autem, ſicut vtrum vnius chordę vnus & idẽ ſonus, aut ſemper alter ſimiliter ſe habente, & mouente. Sed tamen qualitercunq; ſe habet nihil prohibet, & quendam eundem eſſe, quo perpetuus & continuus eſt. Manifeſtum vtique erit magis ex iis, quæ poſterius.*

Soluit per ordinem rationes præmiſſas. In ſolutione ergo primę rõnis dicit, quòd iſtud rectè dicitur, quod motus, qui eſt inter contraria, non poteſt ſemꝑ durare vnus & idẽ numero, quia fortè hoc eſt neceſſarium (vt infra probabit) & ideò ponit ſub dubitatione, quia nõdum erat probatum. Sed, quia poſset aliquis dicere qđ etiam motus, qui eſt in cõtraria, poteſt eſſe, ſemꝑ vnus numero propter identitatem mobilis, quod iterato, de contrario in contrarium mouetur. ſicut, ſi prius mouebatur de albo in nigrũ, poſtea moueatur de nigro in album, & ſic ſemper: ideo ſubiungit, quod nõ eſt poſsibile, quod ſemper motus, qui eſt vnius & eiuſdem mobilis per reiterationem ſit vnus & idẽ. Et hoc manifeſtat per exemplum. ponatur enim quod chorda citharę ſimiliter ſe habeat, & mouens, qui percutit chordã ſimiliter ſe habeat, in mouendo, poteſt eſſe dubitatio, vtrũ vnius chordę bis percuſſę ſit vnus & idem motus, & ſonus, aut ſimiliter alius & alius. Sed tamen quicquid ſit de alijs mobilibus, nihil tamen prohibet quin aliquis motus, qui non eſt inter contraria, ſicut circularis motus, idem ſemper maneat continuus & perpetuus, qđ magis ex ſequentibus erit manifeſtum. Licet ergo omnis motus ſit finitus ſecundum terminos, tamen per reiterationem aliquis motus poteſt eſſe continuus, & perpetuus. Secundo ibi.

Moueri autem quippiam quod prius non mouebatur, non eſt abſurdum ſi nunc adſit, nunc nõ adſit id extremũ, quod illud mouet. Hoc tamen quærendum eſt, quonam ſit pacto idem (inquam) ab eodem motiuo nunc moueri, nunc non moueri. Nihil enim aliud dubitat, qui id dicit, quam cur non ſemper alia rerum quieſcunt alia mouentur. A R G Y.

Moueri autem quod non mouebatur nullum incõueniens eſt. ſi aliquando quidem ſit extrinſecus mouens, aliquando autem non. Hoc autem quomodo vtique erit, inquirendum eſt. dico autem, vt idem ab eodem motiuo exiſtẽte, aliquãdo quidem moueatur, aliquando autem non. * *Nihil enim aliud dubitat hoc dicens, quàm propter quid non ſemper alia quidem quieſcunt eorum quæ ſunt, alia verò mouẽtur.* T.c.19.

*a.l. fortè vitio interpretis, corruptam legit Auct. vt patet eius expoſitionem legentibus.

Soluit ſecundam rationem: & dicit, quòd nullum inconueniens eſt: ſi aliquid inanimatum incipiat moueri, cum prius non moueret, ſi hoc accidat propter hoc, ꝙ mouens extrinſecus aliquando ſit pręſens aliquãdo non. Manifeſtum. n. eſt, ꝙ oportet præxiſtere motum ex parte mouentis, quod aliquando ſit prope, cũ prius non eſſet. Sed iſtud videtur eſſe inquirendum quaſi dubium. ſ. ſi exiſtente mouente, idem ab eodẽ quandoq; moueatur, & quandoq; non. hoc enim ſuprà dixit nõ poſſe accidere, niſi præcedente mutatione vel ex parte mobilis, vel ex parte mouentis: & ſic ſemper pręexiſtit motus, ſiue præexiſtat mouens, ſiue non. * Ideò autem hoc videtur quærendum, quia ille, qui hanc rationem induxit, de nullo alio videtur dubitare, quàm propter quid quieſcentia non ſemper quieſcunt, & mobilia non ſemper mouentur. Tertio ibi.

Maximè verò Tertium illud dubitationem habere videbitur propterea quod ſit motus nullo alio præcedente id (inquam) ipſum, quod in animantibus fieri ſolet. Nam animal prius quieſcens poſtea mouetur, ac ambulat à nullo (vt videtur) externo motu impreſſo. hoc autem eſt falſum. Cernimus enim ſemper aliquid eorum, quæ natura inſunt in animali moueri. Huius autem motus cauſa non animal eſt, ſed ipſum fortaſſe continens. At animal ipſum, ſeipſum mouere dicimus, non omni motu ſed eo, qui ad locum accommodatur. Nihil igitur prohibet, quin potius fortaſſe neceſſarium eſt, complures à continenti in corpore fieri motiones, & harum nonnullis mentem vel appetitum moueri. Hæc verò totum iam animal ipſum mouere, quale accidit circa ſomnos. nam tametſi nullus tunc ſenſitiuus in animalibus ineſt motus, ineſt tamen aliquis motus, & animalia ruſus expergiſcuntur. at enim hæc per ea, quæ ſequuntur, patebunt. A R G Y.

Maximè autẽ videbitur tertium habere dubitationem, quòd ſit, cum non inſit prius, motus: quod accidẽs eſt in animatis. Quieſcens enim prius, poſt hoc vadit, mouente exteriorum nullo, ſicut videtur, hoc autem falſum eſt. Conſpicimus enim ſemper aliquid motum in animali naturalium. huius autem motus non animal cauſa eſt, ſed continens forſitan. Ipſum autem dicimus ipſum mouere ſe non ſecundum omnem motum, ſed ſecũdum locum. Nihil igitur prohibet, magis autem fortaſſis neceſſariũ eſt, in corpore multos fieri motus à continente. Horum autem quoſdam intellectum aut appetitum mouere, illum aut totum iam animal mouere, quale contingit circa ſomnos. Senſibilis quidem enim cum neque vnus inſit motus, inexiſtente tamen aliquo, ſurgunt animalia iterum. Sed nanque manifeſtum erit, & de his ex ſequentibus. T.c.20.

Soluit tertiam rationem: & dicit, quod id quod tertio obiectũ eſt, maximè facit dubitare, ꝙ poſsit eſſe motus, cum

tus,cum prius nõ fuerit,ſicut videtur accidere in rebus animatis videtur enim quod animal,quod prius quieſcebat,poſtmodum moueatur proceſſiuo motu,nullo motu facto ab exteriori.Et ſic videtur, qđ illum motũ animalis non præcedebat aliquis motus, neque in ipſo animali,neque in alio,ſicut in rebus inanimatis dicebatur.Sed hoc eſt falſum.ſ.quod motus animalis non fiat ab aliquo exteriori. videmus enim ſemper in animalibus aliquid naturaliter motũ,quod ſcilicet non mouet per voluntatẽ.Et huius,quod mouetur naturaliter cauſa non eſt ipſum animal per ſuũ appetitum, ſed forſitã cauſa huius naturalis mutationis {eſt continens} id eſt aer,& vlterius corpus cœleſte. Sicut manifeſtè apparet cũ alteratur corpus animals p calorẽ aeris, & frigus aeris.Et dicit {forſitan}quia in animali etiam aliquid naturaliter mouetur ab interiori principio, ſicut patet in mutationibus,quæ ſunt in anima vegetabili,vt apparet in digeſtione cibi,& in ſequentibus trãſmutationibus, quę dicuntur naturales,quia nõ ſequuntur apprehẽſionẽ & appetitum.Et hoc videtur eſſe contra id quod eſt propriũ animalis.ſ.qđ moueat ſeipſum. & ideò ſubiungit,quod,cũ cum dicimus animal mouere ſeipſum,nõ intelligimus hoc de quolibet motu,ſed de motu locali ſm quem animal mouet ſeipſum per apprehenſionem & appetitũ. Sic igitur nihil prohibet,immo neceſſariũ eſt, quod in corpore animalis fiant multæ tranſmutationes à continenti.ſ.aere & corpore cœleſti : quarum quædam mouent intellectum aut appetitum , ex quo

De actione corporum cœleſtium in hęc inferiora.

vlterius iam totum animal mouetur.Eſt autem cõſiderandũ, quòd hic declarat modũ quo corpora cœleſtia nos agunt.non.n.agũt directè in animas noſtras, ſed in corpora. motis autem corporibus,per accidens fit motus in viribus animæ quę ſunt actus corporaliũ organorum.non autem ex neceſſitate in intellectu, & intellectiuo appetitu,qui non vtũtur organis corporeis.Aliquando tamen intellectus & voluntas ſequunt̃ aliquas prædictarum mutationum.Sicut cum aliquis per rationem eligit,vel ſequi,vel repellere,vel aliquid agere propter paſſionem , vel in corpore , vel in parte ſenſitiua exortã Et ideò non dicit,quòd omnes motus , qui fiũt à continente moueant intellectũ aut appetitũ {ſed q̃dam } vt omnino,neceſſitatem ab intellectiua parte excludat.Ponit autem exemplum eorum, qui dixerant in dormientibus,in quibus maximè quies eſſe videtur quãtum ad animales motus : cum tamen in eis nullus motus ſit ſenſibilis.ſ.à ſenſibili apprehenſione procedens, iterum ſurgũt animalia euigilata,propter aliquem motũ interius exiſtentem,vel ex opere animę nutritiuę.ſicut cũ,digeſto cibo,deficiunt euaporationes, q̃ ſomnũ cauſabãt,& animal excitatur: ſiue cũ alteratur corpus à continẽte per calorẽ,aut frigus.Et ſic diligenter cõſideranti apparet,quod nunqum in nobis aliquis motus apparet de nouo,niſi præcedente aliquo alio motu.Et hoc promittit ſe in ſequentibus magis manifeſtaturũ.

LECTIO V.

Propoſita diuiſione rerum omnium quo ad motum & quietem non omnia ſemper quieſcere, aut ſemper moueri ratiocinatur.

ARGY. *Principium autem cõſiderationis id erit,quod fuit et dubitationis,cur nam aliqua eorum,quæ ſunt,interdum mouentur interdum quieſcunt. Neceſſe eſt itaque aut vniuerſa ſemper quieſcere,aut vniuerſa ſemper moueri, vt Heraclitus,aut quædam moueri,quædam quieſcere. Et horum rurſus,aut ea quæ mouẽtur ſemper moueri,& ea,quæ quieſcũt ſemper quieſcere,aut vniuerſa eſſe apta ſimul, vt moueantur atque quieſcãt,aut id eſſe quod reſtat atque tertium eſt eorum(inquam)quæ ſunt alia ſemper immobilia eſſe , alia ſemper moueri alia vtrumque,moueri(inquam)atque quieſcere poſſe, quod quidem à nobis dicendum eſt. Hoc n eorum omnium,quæ dubitantur ſolutionem habet,& huiuſce noſtræ tractationis eſt finis.*

PRincipium autem conſiderationis eſt, quod quidem & dictę dubitationis,quare quædam eorum,quæ ſunt,aliquando quidẽ mouentur,.aliquando autem quieſcunt, iterum. Neceſſe autem, aut omnia quieſcere ſemper, aut omnia ſemper moueri aut alia quidem moueri,alia autem quieſcere Et iterum horum, aut quæ mouentur moueri ſemper, quæ verò quieſcunt quieſcere ſemper, aut omnia apta nata ſunt ſimiliter moueri,& quieſcere,aut reliquũ amplius,& tertium eſt,contingit enim alia quidem ſemper immobilia eſſe eorum, quæ ſunt, alia verò ſemper moueri , alia autem cum vtriſque accipere. quod quidem nobis dicendum eſt. Hoc.n.habet ſolutiones omnium dubitatorum,& finis nobis eſt huius negotij. T.c.21.

Poſtquàm Philoſophus in Septimo oſtenderat qđ in mouẽtibus,& in mobilibus non eſt procedere in infinitum,ſed eſt deuenire ad aliquod primũ: & etiã iam oſtendit ꝙ motus ſemper fuit , & ſemper erit , vlterius procedit ad inquirendum conditionẽ primi motus, & primi motoris . Et diuiditur in partes duas . In prima oſtendit,ꝙ motus primus eſt ſempiternus,& quòd primum mouens eſt omnino immobile.Secundo ex hoc procedit ad oſtendendum qualis ſit primus motus , & qualis ſit primus motor.ibi {At verò aliud facientibus principium,&c.}Prima autẽ pars diuiditur in tres partes.In prima ponit ſub quæſtione , quandam diuiſionẽ quinque membrorum.In ſecunda excludit tres partes propoſitę diuiſionis ibi.{Omnia igitur quieſcere &c. } Tertio inquirit de duobus reſiduis membris,quod eorum ſit verius,quia ex hoc dependet veritas, quam inquirere intendit. ibi . { Omnia autem velle a iquando quidem &c. } Dicit ergo primo , quòd principium ſequentis conſiderationis , quam inquirere intendimus de primo motu , & primo motore eſt , quod pertinet ad dubitationem prædictam,quam ſcilicet mouit ſoluendo ſecundam rationem. Vnde cõcludit quod quędam aliquando mouentur,& aliquando quieſcunt iterum,& non ſemper vel mouẽtur vel quieſcunt,ex quo ponitur motus ſempiternus in cõmuni. Et dicit quòd neceſſe eſt diſpoſitionem rerum, quantum ad motum vel quietem,tripliciter ſe habere . Quorũ vnus modus eſt,vt omnia ſemper quieſcant,& nihil aliquando moueatur. Secundus modus eſt,vt omnia ſemper moueãtur,& nihil quieſcat. Tertius modus eſt , quòd quædã moueantur,& quædam quieſcant. Sed iſte tertius modus iterum diuiditur in tres modos ; quorum primus eſt,quòd quædam mouentur, & quædam quieſcunt , ita tamen, quòd ea, quæ mouentur,ſemper moueantur,& ea quæ quieſcunt,ſemper quieſcant, & nihil ſit, quod quandoq; moueatur,& quandoque quieſcat.Secundus modus eſt ècontrario, quòd omnia ſunt nata , & moueri & quieſcere,& nihil eſt quod ſemper moueatur,vel ſemper quieſcat.tertius modus huius ſecũdæ diuiſionis eſt,quòd alia ſemp ſint immobilia,& nunquã moueãtur,alia ſemper mobilia,& nunquam quieſcãt : alia verò poſſunt accipi cum vtroque. ſ. cum motu, & quiete , ita quod quandoque moueantur, quandoque quieſcant.& iſtud vltimum membrum eſt nobis determinandum pro veritate,quia in hoc habentur ſolutiones omniũ obiectorum. Et quando hoc oſtẽderimus, habebimus finem,quem intendimus in iſto opere,ſ.peruenire ad primum motum ſempiternum,& ad primũ mouens immobile . Sic ergo tertium membrũ primæ diuiſionis diuiditur in tria mẽbra , & fiunt in vniuerſo quinq; mẽbra huius diuiſionis . Eſt aũt cõſiderandum ꝙ in tribus horum membrorũ,oĩa entia ponunt̃ vnius diſpoſitionis,ſicut patet in primo mẽbro , quo dicitur omnia quieſcere,& in ſecũdo,quo dicitur omnia ſem-

Lec.2 a principio in fin.

T.c.54.

T.c.22.

Secũda 25.

per moueri,& in quar to,quo dicitur omnia quandoq; quieſcere,& quandoque moueri. In vno autem membro,ſcilicet in tertio,diuidūtur entia in duas diſpoſitiones.ſ.quòd quædam ſemper moueantur,& quædā ſemper quieſcant in vno etiam membro.ſ.in quinto, diuiduntur entia in tres diſpoſitiones,ſ.quòd quædam ſemper moueantur,quædam nunquam moueantur, quædam quandoque moueantur, & quandoque non mo-

T.c.20. ueantur, Et conſiderandum eſt, quòd in hoc vltimo membro non facit mentionem de quiete,ſed immobilitate: quia primus,motor,qui nunquam mouetur,nō poteſt dici propriè quieſcere: quia,vt in Quinto dictū eſt, illud propriè quieſcit, quod natum eſt moueri, & non mouetur, Secundo ibi.

A R G Y. *Vniuerſa itaque cenſere quieſcere, & huius quærere rationem ipſum poſt habendo ſenſum imbecillitas eſt profectò mentis ac hebetudo. & de toto quodā,ſed non de parte quadam,eſt controuerſia. Neque ſolū eſt aduerſus Philoſophū Naturalem, ſed aduerſus etiam omnes ſcientias (vt ſimpliciter dicam) opinioneſq; omnes, propterea quod omnes motu vtūtur. Præterea vt inficiationes principiorum in rationibus mathematicis non ad ipſum mathematicum pertinēt in,cęteriſq; ſimili modo, ſic neq; idipſum refellere quod nunc eſt dictum,ad Naturalem philoſophum attinet. Eſt.n. apud ipſum hæc ſuppoſitio,naturam principium motus eſſe.*

T.c.22. Quærere ratioȇ & dimittere ſenſum infirmitas eſt quędam intellectus, *Omnia igitur quieſcere, & huius rationem quærere dimittentes ſenſum,infirmitas quædam eſt intellectus. & de toto aliquo,ſed non de parte ambiguitas eſt. Neq; ſolum ad Phyſicum,ſed ad omnes ſcientias (vt ita dicam) & oēs opiniones,propter id,quod motu vtuntur omnes. Amplius autem de principijs importunitates, ſicut in rationibus circa doctrinas,nihil ſunt ad Mathematicum:ſimiliter autem in alijs,ſic neque de eo,quod nunc dicitur,ad Phyſicum. Suppoſitio enim eſt,quòd natura principium motus ſit.*

Infra. Excludit tria membra prędictæ diuiſionis, & primo ponit quod non omnia quieſcunt ſemper. ſecūdo, qđ nō omnia mouētur ſemper ibi: {Ferè autē adhuc &c.}

Tertia par. Tertio excludit tertium membrum quo dicebatur,qđ quæ mouentur, mouentur ſemper, & quæ quieſcunt,

T.c.24. quieſcunt ſemper, ibi {At verò neque alia quidem. Circa primum tria ponit. Quorum primum eſt, quod ex quadam intellectus infirmitate procedit, quòd aliqui dicant omnia quieſcere,& quod inquirant ad hoc aliquam ſophiſticā rationem dimiſſo ſenſu. ꝓcedit.n.ex hoc,quod intellectus non eſt ſufficiens ad diſſoluendū ſophiſticas rationes,quæ repugnantijs,quę ſunt mani-

Cap 9. feſta ſecundum ſenſum. Dictum eſt autē 1 Topi.quod non eſt curandum diſputare contra quaſcunque poſitiones, vel problemata, de quibus aliquis indiget ſenſu vel pœna. vnde contra iſtam poſitionem non oportet dubitare, propter ſtultitiam dicentis. Secundum, quod dicit, eſt, quod iſta dubitatio non eſt de aliquo particulari ente,ſed vniuerſaliter de toto ente,neq; etiā pertinet ſolum ad Naturalem philoſophum, ſed quodammodo pertinet ad omnes ſcientias demōſtratiuas, & {ad omnes opiniones} .i. ad omnes artes, quæ vtuntur quibuſdam opinionibus,ſicut Rhetorica,& Dialectica,quia omnes artes & ſciētiæ vtuntur motu. Practicæ quidem quaſi dirigentes aliquos motus. Naturalis autem philoſophia ſpeculando naturam motus & mobilium. Mathematici etiam vtuntur motu imaginato, dicentes,quod punctus motus facit lineam. Metaphyſicus autem cōſiderat de primis principijs. Sic igitur patet,quòd deſtruere motū repugnat omnibus ſcientijs. Error autem qui partinet ad omnia entia,& ad omnes ſciētias,non eſt reprobādus à Naturali,ſed à Metaphyſico. non ergo pertinet ad Naturalem,contra iſtum errorem diſputare. Tertium,quod dicit eſt,quòd irrationabiles & importunæ dubitationes de principijs in doctrinis mathematicis,nō pertinēt ad Mathematicum, vt eas remoueat.& ſimiliter eſt in alijs ſcientijs. Et ſimiliter nec ad Phyſicum pertinet deſtruere huiuſmodi poſitionem, quæ repugnat ſuis principijs; In qualibet .n. ſcientia ſupponitur pro principio definitio ſubiecti. Vnde,& in ſciētia, quę eſt de natura ſupponitur quaſi principiū, ꝙ natura ſit principium motus. Sic ergo per tria media apparet, quòd ad Naturalem non pertinet contra hanc poſitionem diſputare. Secundo ibi.

Aſſerere autem cuncta moueri,eſt quidem ferè falſum: at minus Scientiæ Naturalis fines egreditur. Quanquam in naturalibus poſita eſt natura motus principium, & quietis,tamen motus naturale magis eſſe videtur. A R G Y.

Ferè autem adhuc & omnia dicere moueri,falſum quidem,minus autem hoc præter artem. Poſitum quidē enim eſt,quòd natura in Phyſicis principium ſit motus & quietis. Similiter autem phyſicum eſt motus. T.c.22

Excludit ſecundum membrum, quo ponebatur ab Heraclito,omnia ſemp moueri. Et primo cōparat hāc opinionem præcedenti opinioni, quę ponebat omnia ſemper quieſcere:& dicit, quòd dicere omnia moueri ſemper,vt Heraclitus dixit,eſt quidē falſum,& contra principia ſcientiæ Naturalis, ſed tamē minus repugnat arti hæc poſitio,quam prima. Et ꝙ quidem repugnet arti manifeſtum eſt, quia tollit ſuppoſitionē ſcientiæ Naturalis,in qua ponitur,quod natura no ſolū eſt principium motus,ſed etiā quietis.& ſic patet, quòd ſimiliter naturale eſt quies, ſicut & motus. Vnde ſicut prima opinio,q̄ deſtruebat motū,erat contra ſcientiā Naturalem,ita & hæc poſitio,quæ deſtruit quietem. Ideò autem dixit hanc opinionem eſſe minus præter artem, quia quies nihil eſt aliud quā priuatio motus;quòd aut non ſit priuatio motus,magis poteſt latere,q̄ quòd nō ſit motus. Sunt.n.quidā motus parui & debiles,qui vix pñt ſentiri:& ſic pōt videri ꝙ aliqd quieſcat,ꝙ nō quieſcit.ſed motus magni & fortes latere non pñt. vnde nō dici poteſt quòd decipiatur ſenſus in perceptione motus,ſicut in perceptione quietis. Et ideò ſecundo ibi.

Atque inquiunt quidam non eorum, quæ ſunt, alia non moueri, ſed vniuerſa ſemperq; moueri non tamē videri, ſed latere id noſtrum ſenſum. Quibus & ſi non diſtinguat quonam motu an omnibus dicant, non eſſet difficile occurrere ſa ſimque hanc ſententiam eſſe oſtendere. A R G Y

Et dicunt quidam moueri eorū,quæ ſunt,non alia quidē alia verò non,ſed omnia & ſemper, ſed latere hoc noſtrum ſenſum. Ad quos etiam quidem non determinantes qualem motum dicunt aut omne ,non difficile eſt contradicere

Oſtendit quō hanc ſecundam poſitionem aliqui poſuerunt: & dicit,qđ quidam,ſ.Heraclitus & eius ſequaces,dixerunt qđ oīa,quę ſunt,ſemper mouentur,nō ſolum quędā,aut aliquādo.ſed motus latet ſenſū noſtrū, Qui ſi loquerētur de aliquibus motibus, eorū dictū ſuſtineri poſſet,ſunt.n.aliqui motus, qui nos latent, ſed quia non determinant de quali motu loquātur, ſed dicūt de omnibus motibus, ideò non eſt difficilę contra illos obijcere:quia multi motus ſunt, de quibus manifeſtum eſt, quòd non patent ſemper eſſe. Tertio ibi,

Fieri enim non poteſt, vt incremēta continuè, vel decrementa ſuſcipiantur ſed eſt,& medium ipſum. Eſt autē hæc ſententia perſimilis ei, quæ eſt de conſumptione lapidis à gutta:& de diuiſione ſaxorum,cum à plantis quæ inde pullulant, diſcinduntur. Non enim ſi tantū pepulit planta,aut abſtulit gutta,& dimidium in dimidio temporis pepulit, aut abſtulit prius: ſed vt in nauis ſit tractu ſic & tantum tot guttæ mouent. pars autem ipſarum nullo in tempore tātum mouet. Atque diuiditur quidem id,quod eſt ablatum plures in partes: attamen illarum nulla ſeorſum eſt mota, ſed totum ſimul eſt motum, Patet igitur non neceſſarium eſſe ſemper aliquid abire, quia diuiditur in infinita decreſſed totum interdum abire. A R G Y.

Neque

Neq; enim augeri, neq; minui poſſibile eſt continuè, ſed eſt & medium. Eſt autem ſimilis ratio huic de eo, quod eſt guttam conterere, & enaſcẽtia lapides ſcindere. Non. n ſi tantum eff dit, aut remouit gutta, & mediũ in medio tempore prius, ſed ſicut nauis tractus eſt, & guttæ tot tantum mouent, pars autem illarum in nullo tempore tantum. Diuiditur. n. quod remotum eſt in plura, ſed nihil eorum motum eſt ſeorſum, ſed ſimul. Manifeſtum igitur quòd non eſt neceſſarium ſemper aliquid abire, quia diuiditur diminutio in infinita, ſed totum aliquando abire.

Infra. Ponit rationes cõtra opinionem prædictam. Et primo quantum ad motum augmenti. Secũdo quantum ad alterationis motum. ibi ¶ Similiter autem & in alteratione. ¶ Tertio quantum ad motum localem. ibi ¶ Et ſecũdum ꝙ fertur &c. ¶ Ideo autẽ ab augmento incipit, quia Heraclitus maximè inducebatur ad ſuam poſitionem, ex cõſideratione augmenti. videbat. n. aliquem augeri ſecundũ aliquam modicam quantitatẽ in vno anno, & ſupponens augmentũ eſſe continuum, credebat quòd in qualibet parte illius temporis, ſm aliquid illius quantitatis augeretur, & tamen non ſentitur iſtud augmentũ, quia fit in modica temporis parte. & ſic arbitrabatur eſſe in alijs, quæ vñr quieſcere. Dicit ergo cõtra hoc Ariſto. quòd non eſt poſsibile cõtinuè aliquid augeri vel minui: ita. ſ. quòd quantitas aucta diuidatur ſm tempus, ita quòd in qualibet parte aliquid eius augeatur, ſed interponitur medium tempus poſt augmẽtum vnius partis, in quo nihil augetur, ſed fit diſpoſitio ad augmentum ſequentis partis. Et hoc manifeſtat per ſimilia. quorũ primũ eſt, quia videmus, ꝙ gutta pluuiæ multiplicata, conterit lapidem. Secundum exemplum eſt, quia videmus quòd naſcentia, i. plantæ in lapidibus naſcentes, lapides diuidunt. ſed non poſſumus dicere, quòd ſi gutta multiplicata tantũ fodit, vel remouet de lapide in tanto tpe, quòd medietas guttarum prius in medio tempore remouerit medietatem illius quãtitatis: ſed ita cõtingit hic, ſicut in trahentibus nauẽ. nõ. n. ſi centum homines trahunt nauem per tantum ſpatiũ in tanto tpe, ſequitur quòd media pars illorũ moueat per medietatem ſpatij in eodem tempore, vel per idem

T.c.36. ſpatium in duplo tempore, vt in Septimo dictũ eſt. Ita etiam non ſequitur, ſi multæ guttæ effodiunt lapidem, quòd aliqua pars illarum guttarũ prius remouerit medietatem in aliquo tempore. & huius ratio eſt, quia illud, quod remouetur à lapide per multas guttas, eſt qđdam diuiſibile in plura: ſed tamen nõ ſeorſum aliquid illorum plurium à lapide remouetur, ſed ſimul omnes partes prout ſunt in potentia in toto remoto. Et loquitur hic de primo quod remouetur. nihil. n. prohibet ꝑ longinquum tempus aliquam tam magnam quantitatem remoueri à lapide per guttas, qđ aliqua pars remota eſt prius per partem guttarum. eſt tamẽ deuenire ad aliquod quãtum remotum, quod totũ ſimul remouetur & non pars poſt partẽ. In remotione ergo illius totius, nulla guttarum præcedentium aliquid remouebat: ſed diſponebat tantum ad remotionem. vltima autem agit in virtute omnium remouẽdo id ad cuius remotionẽ cæteræ diſponebant. Et ſimiliter etiam eſt in motu diminutionis. Non eſt enim neceſſariũ, quòd ſi aliquod decreſcit tantum in tãto tempore, licet illa quantitas in infinitum diuidatur, quòd ſemper in qualibet parte temporis aliquid illius quantitatis ſubtractum abeat, ſed totum ſimul aliquando abibit. & ſimiliter etiam eſt in augmento. Et ſic non oportet, quòd continuè aliquid augeatur, vel minuatur. Deinde cum dicit.

A R G Y. *Similiter, & in quauis alteratione dicendum eſt. non. n. ſi id quod alteratur in infinitum eſt diuiſibile, idcò & alteratio fit ſimul per partes: ſed perſæpe fit, vt congelatio.*

Similiter autem & in alteratione qualibet. non. n. ſi partibile in infinitum eſt quod alteratur, propter hoc & alteratio: ſed velox fit multoties, ſicut congelatio.

Contradicit prædictæ poſitioni quantũ ad alterationem, & hoc tribus rõnibus. Primo. n. dicit, ꝙ ſimiliter dicendum eſt in qualibet alteratione, ſicut dictũ eſt in augmento. Quamuis. n. corpus, quod alteratur, ſit partibile in infinitum, nõ tamen oportet, ꝙ propter hoc alteratio in infinitũ diuidatur, ita ꝙ in qualibet parte tẽporis, aliquid alterationis fiat. ſed multoties fit velox alteratio, ita. ſ. quòd multæ partes corporis alterati ſimul alterantur. ſicut accidit in denſatione, ſiue congelatione aquę: tota. n. aliqua aqua ſimul congelatur, non pars poſt partẽ. ſi tamen accipiatur multum de aqua nihil prohibet partem poſt partem congelari. Eſt autem cõſiderandum, quod hoc, quod hic dicitur de alteratione & augmẽto, videtur contrariũ ijs, quę dicta ſunt in Sexto, vbi oſtenſum eſt, quòd motus diuiditur ſm diuiſionem temporis, & mobilis, & rei ſecundum quam eſt motus. ſed ſciendum eſt, quòd Ariſto. in Sexto determinabat de motu in communi, non applicando ad aliqua mobilia. & ideò ea, q̃ ibi de motu tractauit, accipiẽda ſunt ſm exigentiam cõtinuitatis motus. hic autẽ loquimur de motu applicando ad determinata mobilia, in quibus contingit aliquem motum interrũpi, & non continuari, qui ſecũdum rationem communẽ motus, poſſet eſſe continuus. Secundam rationem ponit ibi.

Prima rõ. — Obiectio. — Lec.6. a principio in ſi. — Solutio.

Præterea, cum quiſpiam ægrotauerit, neceſſe eſt tempus in quo ſanabitur fieri, & non in temporis fine mutari atq; ad ſanitatem, & ad nihil aliud mutetur neceſſe eſt. Quare, alterari continuè dicere, rebus eſt perſpicuis admodum aduerſari. Alteratio. n. ad contrarium eſt tranſitio. A R G Y.

Amplius, cum infirmetur aliquis, neceſſe eſt tempus fieri, in quo ſanabitur, & non in termino temporis mutari. neceſſe autem in ſanitate mutari, et in aliud nullum. Quare dicere continuè alterari, multum in manifeſtis eſt ambigere. In contrarium enim alteratio. Secũda rõ.

Et dicit ꝙ, ſi aliquis, qui infirmatur debeat ſanari, neceſſe eſt quod ſanetur in aliquo tempore, & non in termino tẽporis. Et neceſſe eſt vlterius, ꝙ ipſa mutatio ſanationis, tendat in determinatum terminũ. ſ. in ſanitatẽ, & in nihil aliud. Si ergo omnis alteratio requirit determinatum tempus, & determinatum terminũ, quia omnis alteratio eſt in contrarium, vt in Quinto dictũ eſt: nulla autem talis mutatio eſt ſemper continua: dicere ergo quod aliquid ſemper, & continuè alteretur eſt dubitare de manifeſtis. Tertiam rationem ponit ibi. Lec. 4. t. c. 19.

Lapis etiam, neque durior fit, neque mollior.

Atque lapis, neque durior fit, neque mollior. A R G Y.

Dicit, ꝙ lapis non fit, neq; durior, neq; mollior, etiã per temporis longinquitatem. Et ſic ſtultum eſt dicere, quod omnia ſemper alterentur. Deinde cum dicit. Tertia rõ.

Atque de latione mirabile eſt profecto, ſi lapis lateret deorſum ferri, aut in terra manere. A R G Y.

Et de ipſo ferri mirabile eſt, ſi latuit lapis deorſum, aut manens in terra. T.c.2

Contradicit prædictæ opinioni quãtum ad motum localem, dupliciter. Primo quidem, quia aliqui motus locales & quietes ita ſunt manifeſtę, quòd latere non poſſunt. Mirabile. n. videtur, ſi lateat quando lapis fertur ſurſum, aut qñ quieſcit in terra. Et ſic non poteſt dici, quod propter latentiam motus localis, ponantur omnia ſemper moueri localiter. Secundo ibi.

Præterea terra cæteraque ſingula corpora, neceſſariò ſuis in locis manent, ex his aũt violenter mouentur. Quod ſi quædam ipſorũ ſunt ſuis in locis, neque loco omnia mouentur, neceſſe eſt. ex his igitur atq; ſimilibus alijs crediderit quiſpiam fieri non poſſe, vt aut omnia ſemper moueantur, aut omnia ſemper quieſcant. A R G Y.

Amplius autem terra & aliorum vnumquodque ex neceſſitate permanent quidem in proprijs locis, mouentur au

tem violenter ex his. Si igitur quadam ipſorum ſunt in proprijs locis, neceſſe neq; ſecundum locum oĩa moueri. Quòd igitur impoſſibile ſit aut ſemper omnia moueri, aut ſemper oĩa quieſcere, ex his & alijs huiuſmodi ſciet vtiq; aliquis.

Ratiocinatur ſic. Terra & quodlibet aliud corpus naturale, quãdo ſunt in proprijs locis, ex neceſsitate naturæ quieſcunt, & nõ mouentur ex proprijs locis, niſi per violentiam, ſed manifeſtum eſt, quædam corporum naturalium eſſe in proprijs locis: neceſſe eſt ergo dicere, quòd quædam quieſcunt ſecũdum locum, & quòd nõ omnia localiter mouentur. Vltimo autem epilogando concludit, ꝙ ex præmiſsis & alijs ſimilibus, poteſt quis ſcire quòd impoſsibile eſt, aut ſemper omnia moueri, ſicut dixit Heraclitus, aut ſemper omnia quieſcere, ſicut dixit Zeno & Parmenides & Meliſſus.

LECTIO VI.

Entia quædam eſſe, quæ nec ſemper quieſcunt, nec ſemper mouentur, ſed quandoq; mouentur, & quandoq; quieſcunt, docetur.

ARGY. *At verò neq; fieri poteſt, vt alia ſemper moueãtur, alia ſemper quieſcant: et nihil interdum moueatur, interdũ quieſcat. Atq; dicendum eſt, vt antea dicta eſſe non poſſe, ſic & hæc eſſe nõ poſſe. videmus. n. dictas mutationes fieri in eiſdẽ.*

AT verò neq; alia quidem ſemper contingit quieſcere, alia verò ſemper moueri: aliquando autem quieſcere, & aliquando moueri nullum. Dicendum eſt autem, quòd impoſsibile ſit, ſicut & in dictis prius & in his: videmus. n. in eiſdem fieri dictas mutationes.

Reprobatis duobus mẽbris præmiſſæ diuiſionis, hic reprobat tertiũ, quo. ſ. poni poſſet, entia diuidi in duas diſpoſitiones tãtum, ita ꝙ quædam ſemper quieſcerẽt, alia ſemper mouerẽtur & non ſit tertium genus entiũ quæ quandoq; moueantur, quandoq; quieſcãt. Hoc autem reprobat dupliciter. Primo quidem ſicut ex prædictis duab. poſitionibus. ex eo ꝙ repugnãt ſenſui. Nõ ſolum. n. videmus ad ſenſum, ꝙ quędam mouẽtur, per ꝙ deſtruitur prima poſitio ponentium omnia quieſcere ſemper, & ꝙ quædam quieſcunt ꝑ quod deſtruitur ſecunda poſitio ponentium oĩa moueri ſemper, ſed etiã videmus, ꝙ in eiſdem rebus fiunt prędictæ mutationes ſeu variationes de motu in quietem, & de quiete in motum: per quod apparet, quòd aliqua ſunt, quę quandoque mouentur, & quandoque quieſcunt. Secundo ibi.

ARGY. *Et inſuper is, qui contendit, rebus profectò manifeſtiſſimis aduerſatur. Neq;. n. acceretio, neq; violẽtus motus erit profectò, ſi non præter naturam mouebitur prius quieſcens. Præterea generationem hæc ſententia, corruptionemve tollit. Penè autem & ipſum moueri, fieri quoddam vniuerſis & corrumpi videtur. at quod enim quippiã mutatur, id fit aut in hoc. Ex quo verò mutatur in id corrũpitur, aut hinc Quare perſpicuum eſt rerum eſſe nonnullas, quæ mouentur interdum, aut quieſcunt.*

Et adhuc, quia oppugnat manifeſtis dubitãs. Neque. n. augmentũ, neq; violentus erit motus, niſi mouebitur extra naturam quieſcens prius. Generationem igitur remouet, & corruptionem hæc ratio. Ferè autem et moueri, fieri quidã & corrumpi videtur omnibus. In quod quidem enim mutatur fit hoc, aut in hoc, ex quo autem mutatur, corrumpitur

T.c.25. *hoc, aut ab hinc. Quare, manifeſtum eſt quòd alia quidem mouentur, alia verò quieſcunt aliquando.*

Reprobat idem per hoc, ꝙ qui hanc dubitationẽ induceret repugnaret ijs, q̃ ſunt manifeſta in natura. Primo. n. tolleretur motus augmẽti: videmus. n. motũ augmenti eſſe in ijs, quæ non ſemper augebant. alioquin, ſi ſemper augerentur, non eſſet augmentum ad determinatam quantitatem, ſed in infinitum. Secundo tollitur motus localis violentus. Non. n. eſt motus violentus, niſi ſit aliquid. quod extra naturã moueatur, quod prius quieuerit ſm naturam, cum motus violentus non ſit niſi receſſus à quiete naturali. Si ergo nullum quieſcẽs poteſt moueri, ſequet ꝙ id quod quieſcit naturaliter, non poſsit poſt modum per violentiam moueri. Tertio excluditur generatio, & corruptio per hanc poſitionẽ. Generatio. n. eſt mutatio de nõ eſſe, in eſſe: corruptio verò de eſſe in nõ eſſe. Ad hoc ergo ꝙ aliquid corrumpatur, oportet ꝙ prius fuérit ens per aliquod tpſ, & ad hoc ꝙ generetur, oportet ꝙ prius fuerit nõ ens ꝑ tpſ aliquod. Quod autẽ per tẽpus aliqđ ens eſt vel non ens, quieſcit. (vt largè de quiete loquamur.) Si igitur nullũ quieſcens põt moueri, ſequitur ꝙ nihil quod non eſt ꝑ aliquod tẽpus, poſsit gñi, & nihil quod eſt in aliquo tpe, poſsit corrumpi. Quarto aũt vlterius, hæc poſitio deſtruit vniuerſaliter oẽm motũ, quia in oĩ motu eſt quædam gñtio & corruptio, vel ſimpliciter, vel ſm quid. Qđ. n. in aliqđ mouetur ſicut in terminũ {generatur hoc} quantum ad motum alterationis & augmenti: {Aut in hoc.} quantũ ad motum localẽ, ſicut qđ mouetur de nigro in albũ, aut de paruo in magnũ, fit album aut magnum. quod autem mouetur ad aliquem locum, ſit exiſtẽs in loco illo. Sed ex quo aliquid mutaſ, ſicut à termino à quo {corrumpitur hoc.} In motu alterationis & augmenti, vt nigrum aut paruum. {Aut ab hinc.} quantum ad motum localem. Quia ergo in omni motu eſt generatio & corruptio dum prędicta poſitio tollit generationẽ & corruptionẽ per conſequens tollit omnem motum. Quia ergo, hęc quę dicta ſunt, ſunt impoſsibilia, manifeſtum ſit, quòd quædam mouentur, non quidem ſemper, ſed aliquando: & quædam quieſcunt, non ſemper, ſed aliquãdo: & quædam quieſcunt, non ſemper, ſed aliquando. Deinde cum dicit.

Omnia autem interdum moueri, interdum quieſcere cenſere, iam ad olim dictas rationes eſt adiungendum. ARGY.

Omnia autem velle aliquando quieſcere, aliquando autem moueri: hoc iam copulandum ad antiquas rationes.

Inquirit de alijs duobus membris præmiſſæ diuiſionis. Et primo manifeſtat ſuam intentionem. Secundo Secũda 27.
exequitur ipſam. ibi {Mouentium igitur, & eorum, quę mouentur &c.} Circa primum tria facit. Primo oſtẽdit ad quam poſitionem pertineat quartum membrum. Secũdo, quæ dicta ſunt in iſto capitulo recolit, ibi {Principium autem iterum faciẽdum, &c.} Tertio oſtẽdit qđ reſtat dicẽdum ibi {Reliquũ autẽ conſiderãdum, &c.} T.c.27.
Dicit ergo primo, quòd ponere, quod omnia quandoque quieſcunt, & quandoq; mouentur, hoc iã pertinet ad antiquas rationes quas tetigimus diſputantes ad motus ſempiternitatem. Hoc enim poſuiſſe videtur præcipuè Empe. quod omnia quandoque mouentur ſub dominio amicitiæ & litis, & quandoque quieſcant intermedijs temporibus. Secundo ibi.

Principium autem idẽ rurſus, quòd prius fecimus, poſt ARGY.
hæc eſt ſumendum, quæ modo determinauimus. Aut enim vniuerſa quieſcunt, aut vniuerſa mouentur, aut quædam quieſcunt, quædam mouentur. Et ſi quædam eorũ, quæ ſunt, quieſcunt, quædam mouentur, aut cuncta nunc quieſcant, nunc moueantur, aut alia ſemper quieſcant, alia ſemper moueantur, alia interdum moueantur, interdum quieſcant, neceſſe eſt.

Principium aũt iterum faciendũ à nunc determinatis, à T.c.26.
quo quidem incæpimus prius. At. n. omnia quieſcũt, aut omnia mouentur, aut hæc quidem quieſcunt hæc autem mouentur eorum, quæ ſunt. Et, ſi alia quidem quieſcunt, alia verò mouentur eorum, quæ ſunt, neceſſe eſt, aut omnia aliquando quidem quieſcere, aut omnia aliquã do moueri, aut quædam ſemper quieſcere, alia verò moueri ipſorum.

Reſumit ea q̃ dicta ſunt in iſto capitulo. Et primo reſumit ea, quæ dicta ſunt in diuiſione ſuprapoſita. Se-

cundo

cundo reprobationē primæ partis, qua ponitur omnia Infra. quieſcere ſemper. ibi{Quod quidem igitur nō poſsibile &c.} Tertio reprobationem aliorum duorum mem Tertia 26. brorum. ibi{Similiter autem impoſsibile, &c.} Dicit ergo primo, quòd ad manifeſtādum magis intentionē ſequentium, debemus incipere ab ijs, quæ nuper determinauimus, ſumentes idē principium, quod prius, ſ. quòd entia oportet primo, quòd ſe habeant in aliqua harū triū diſpoſitionum, ſ. ꝙ vel omnia quieſcant, vel omnia moueantur, vel ꝙ quædam quieſcant, & q̄dam moueātur. Et hoc tertiū iterum in tria diuiditur: quia, ſi corū quæ ſunt, quædam quieſcunt, & quędā mouentur, neceſſe eſt, ꝙ vel omnia ſic ſe habeant, ꝙ quandoq; quieſcant, & quandoq; moueantur, vel qd̄ quędam ſemper quieſcant: quædam autē ſemper moueantur, vel ꝙ cū ijs duobus apponatur tertium membrum .ſ. quod alia ſint, quæ quieſcant aliquando, & non ſemper, alijs quādoque motis & non ſemper. Deinde cum dicit.

ARGY. *Impoſsibile igitur eſſe cuncta quieſcere, dictum quidem & prius eſt: dicamus autem, & nunc idipſum atque probemus. Nam, & ſi verè res ita ſe habet, vt quidam inquiūt, id quod eſt infinitum eſſe, atque immobile, non tamen ſenſu ſic eſſe videtur ſed eorum, quæ ſunt, complura mouentur. Si igitur ſit opinio falſa, vel omnino opinio, & motus etiam eſt. & ſi imaginatio etiam ſit: & ſi interdum ſit de quibuſdam, interdum aliter videatur. Imaginatio enim, & opinio motus quidam eſſe videntur. Sed de ijs quidem conſiderare, & eorum quærere, rationem quę melius habemus, quàm ſi rationis indigeremus, hominis eſt profectò malè id quod eſt melius, & id quod eſt deterius, id quod eſt credibile, & id quod non eſt credibile, principium denique & non principium diſcernentis.*

Quod quidem igitur non poſsibile ſit omnia quieſcere dictum eſt prius: dicamus autem & nunc, ſi. n. ſecundum veritatem ſic ſe habet, (ſicut quidam dicūt) eſſe id quod eſt infinitum, & immobile ſed non videtur aliquid ſecundum ſenſum, ſed mouentur multa eorum quæ ſunt. Si igitur opinio eſt falſa, aut omnino opinio, & motus eſt: et vtique ſi phātaſia & ſi aliquando quidem ſic videatur eſſe, aliquando aūt aliter. Phantaſia quidē & opinio, motus quidem eſſe videntur. Sed de hoc quidem intendere & quærere rationem, quorum digniùs habemus, quàm ratione indigere, male iudicare eſt id quod melius & peius & credibile & non credibile & principium & non principium.

Reprobat primum membrū: & dicit. quòd ſupra dictum eſt, quod nō ſit poſsibile oīa quieſcere ſemp, ſed & nunc etiam aliquid eſt addendum. Et duo dicit cōtra hanc poſitionem. Primo quidem, ꝙ neceſſe eſt ponere aliquem motū ſaltem in anima. Quia, ſi aliquis velit dicere, quòd ſecundum veritatē ſic ſe habet, quòd nihil mouetur, ſicut dixerunt ſequentes Meliſſum, qui poſuit quòd ens eſt infinitum & immobile. ſed tamen non videtur ita ſecundum ſenſum, ſed multa entium mouentur, vt ſenſus iudicat. Si ergo aliquis dicat, quòd iſta opinio eſt falſa, qua opinamur quædam moueri, adhuc ſequitur quod motus ſit. Quia, ſi opinio falſa eſt, motus eſt. & vniuerſaliter, ſi opinio eſt, motus eſt. & ſimiliter, Quid Phantaſia & opinio. ſi phātaſia eſt, motus eſt. Et hoc ideò, quia phātaſia eſt quidam motus ſenſitiuæ partis factus à ſenſu ſecūdum actum. Opinio etiam quidam motus eſt rationis ex aliquibus ratiocinationibus ꝓcedens. Sed adhuc manifeſtius ſequitur, quod motus ſit in opinione vel phātaſia ſi aliquādo videatur a nobis ſic eſſe, aliquādo aliter. qd̄ contingit, cum quandoque videntur nobis aliqua quieſcere, quandoque verò non quieſcere. ſic ergo omnino ſequitur, quòd motus ſit. Secundo contra hanc opinionem dicit, quòd apponere intentionē ad deſtruendum hanc opinionem, & quærere rationem ad probandum illas res, quas debemus habere in maiori dignitate, quā quòd ratione indigeāt, quia .ſ. habētur vt per ſe manifeſta, hoc (inquam) facere nihil eſt aliud quàm male iudicando diſcernere inter melius & peius in moralibus, & inter credibile & incredibile in logicis, & inter principium, & non principium in demonſtratiuis. Qui enim quærit rationem ad probandum ea, quæ per ſe ſunt manifeſta, & ſic habentur vt principia, non cognoſcit ea eſſe principia. dum ea per alia principia probare īt̄edit. Similiter videtur, quòd non ſciat cognoſcere quid ſit credibile, & incredibile: quia id quod eſt per ſe credibile per aliud probare intendit, ac ſi nō eſſet per ſe credibile. Nec etiam inter melius & peius poſſe diſcernere videtur, qui magis manifeſta per minus manifeſta probat. eſt autem per ſe manifeſtum, aliqua moueri. Non ergo ad hoc debet eſſe noſtra intentio, vt hæc probare rationibus nitamur. Tertio ibi.

Similiter autem eſt impoſsibile, et omnia moueri, aut alia moueri ſemper, alia quieſcere ſemper. Ad hæc enim omnia vna eſt ſufficiens fides. videmus enim quædam interdum moueri, interdum quieſcere. Quare patet, impoſsibile eſſe ſimiliter cuncta quieſcere, & omnia continuè moueri, ac alia moueri ſemper alia quieſcere ſemper. ARGY.

Similiter autem & impoſsibile eſt, & omnia moueri, aut alia quidem ſemper moueri alia verò ſemper quieſcere. Ad omnia enim hæc ſufficiens eſt vna fides. videmus. n. quædam aliquando quidem moueri, aliquādo quidem quieſcere. Quare manifeſtum eſt, quod impoſsibile ſic ſimiliter, omnia quieſcere, & omnia moueri continuè, eo quòd alia quidem ſemper mouentur, alia verò quieſcunt ſemper.

Excludit alia duo membra præmiſſę diuiſionis. & di T.c.27. cit, quòd ſicut impoſsibile eſt omnia quieſcere ſemp, ita etiā impoſsibile eſt omnia moueri ſemper, aut etiā qd̄ alia ſemper moueantur, & alia ſemper quieſcant, ita quod nihil ſit quod quādoque moueatur, & quādoque quieſcat. Contra omnia hęc ſufficit fidem facere ꝑ vnum medium. quia .ſ. videmus quod quædā quandoque mouentur, & quandoq; iterum quieſcūt. vnde manifeſtū eſt, quòd impoſsibile eſt dicere ꝙ omnia continuè quieſcant quod erat primum membrum: & quod omnia continuè moueātur, quod erat ſm̄ membrum: vel quòd quędā ſemper moueantur, & quędam ſemper quieſcant, & nihil ſit medium. Deinde cum dicit.

Reſtat igitur contemplandum eſſe, vtrum vniuerſa talia ſint, vt moueantur atque quieſcāt: an alia quidem talia ſint, alia verò ſemper quieſcant, & alia continuè moueantur. hoc enim iam à nobis eſt demonſtrandum. ARGY.

Reliquum ergo conſiderandum eſt, vtrum omnia ſint huiuſmodi poſsibilia moueri & quieſcere: aut quædam quidem ſic, aliqua verò ſemper quieſcant, aliqua verò ſemper moueantur. hoc enim demonſtrandum eſt a nobis.

Oſtēdit quid reſtat dicendum: & concludit ex præmiſsis, quod cū tria mēbra præmiſſę diuiſionis ſtare nō poſsint relinquitur conſiderandum, quòd membrum aliorum duorum ſit verius, vtrū. ſ. ꝙ omnia ſint poſsibilia moueri & quieſcere, aut q̄dam ſint poſsibilia moueri & quieſcere, ita tamē ꝙ aliqua ſint, quæ ſemper quieſcant, & aliqua quæ ſemper moueātur. Hoc enim vltimum eſt quod demonſtrare intendimus. Sic enim oſtēdetur primum motum eſſe ſempiternum, & primum motorem eſſe immobilem.

LECTIO VII.

Quodcunque motum, ab alio moueri multipliciter oſtenditur.

Eorum igitur, quæ mouent & quæ mouentur alia per accidens, alia per ſe mouent atque mouentur. Per accidens quidem ea, quæ ſunt in hiſce, quæ mouent aut mouentur, & quæ per partem. Per ſe autem ea, quæ mouent aut mouentur, non ex eo quia ſunt in hiſce, quæ mouent aut mo- ARGY.

uentur, neque rurſus ex eo, quia pars aliqua ſua mouet, aut mouetur. Eorum autem quæ per ſe mouentur quædam à ſe ipſis, quædam ab alio motu cientur. atque alia natura, alia violentia, præterque naturam mouentur.

MOuentium igitur, & eorũ, quæ mouentur, alia quidem mouent & mouentur ſecundum accidens, alia autem per ſeipſa. Secundum accidens quidem, vt quæcunque in eo quod ſunt in mouentibus, aut in ijs, quæ mouentur, & quæ ſunt ſecundum partem. Alia autem per ſeipſa quæcunque non in eo quod ſint in mouente, aut in ijs, quæ mouentur. neque in eo quod pars aliqua ipſorum mouet, aut mouetur. Eorum autem, quæ mouentur per ſe, alia, quidem à ſeipſo, alia verò ab alio. & alia quidem natura, alia verò violentis, & extra naturam.

Poſtquàm Philoſophus ſuam intentionem manifeſtauit, hic incipit proſequi per ſuã intentionẽ. ſ. non oĩa quádoq; moueri, & quádoq; quieſcere, ſed aliquid eſſe omnino immobile, aliquid autem quod ſemper mouetur. Diuiditur autem iſta pars in duas. In prima oſtẽdit primum mouens eſſe immobile. In ſecunda oſtendit
T. c. 53. primum mobile ſemper moueri ibi. § At verò ſi aliqđ eſt. § Prima pars diuiditur in duas. In prima oſtẽdit primum mouens eſſe immobile ex ordine mouentium &
T. c. 50. mobilium. In ſecũda ex ſempiternitate, motus ibi. § Et iterum conſiderans &c. § Prima pars diuiditur in partes duas. In prima oſtendit primum mouens eſſe immobi-
T. c. 45. le. In ſecunda oſtendit ipſum eſſe perpetuum ibi. § Quoniam autem oportet. § Circa primum duo facit. Primo oſtendit quoddam, quod eſt neceſſarium ad probationem ſequentium, ſ. quod omne quod mouetur ab alio
Secũda 33. moueatur. Secundo oſtendit propoſitum ibi. § Hoc aũt dupliciter. Oſtenderat ſiquidem ſupra in principio Septimi, omne quod mouetur ab alio moueri, rõne communi accepta ex parte ipſius motus. ſed, quia incępit applicare motum ad res mobiles, illud quod ſupra vniuerſaliter eſt oſtentum, hic oſtendit vniuerſaliter verifi-
T. c. 28 Infra. cari in omnibus mobilibus & mouẽtibus. Vnde prima pars diuidit in partes duas. In prima ponit diuiſionem mouentiũ & mobilium. In ſecunda manifeſtat propoſitũ in ſingulis ibi. § Et maximè moueri. § Circa primũ duo facit, Primo diuidit mouentia & mobilia. Secundo
Quænã moueant & moueatur per accidens & per ſe. manifeſtat poſitã diuiſionem ibi. § Quod enim ipſum à ſeipſo. § Primo ergo ponit tres diuiſiones mouẽtium & mobilium quarum prima eſt, quòd mouentium & mobilium, quædam mouent, ſeu mouentur per accidens, quædam autem per ſe. Et accipit hic per accidens largè, ſecundum ꝙ cõprehendit ſub ſe etiam, quod eſt ſm partem. vnde exponens quod dixerat. § Per accidẽs § ſubdit, quòd per accidens moueri aut mouere, dicitur dupliciter. Primo quidem dicuntur mouere per accidens, quæcunque mouere dicuntur ex eo quòd inſunt aliquibus mouentibus, ſicut cũ dicitur, Muſicũ ſanare, quia is, cui ineſt muſicũ, ſanat. & ſimiliter dicũtur moueri per accidens, ex eo quòd inſunt ijs, quę mouentur, vel ſicut locatum in loco, ꝓut dicimus hominem moueri, quia nauis mouetur in qua eſt, vel ſicut accidẽs in ſubiecto ꝓut dicimus album moueri, quia corpus mouetur. Alio modo dicuntur aliqua mouere vel moueri per accidens, quia mouent aut mouentur ſecundũ partem, ſicut homo dicit percutere aut percuti, quia manus percutitur aut percutit. Per ſe autẽ dicuntur moueri aut mouere per remotionem duorum prędictorum quia. ſ. nec dicũtur mouere aut moueri ex eo quod ſint in alijs, quæ mouent aut moueãtur, neq; ex eo ꝙ aliqua pars ipſorum moueat aut moueatur. Omiſsis igitur ijs, quæ mouẽt, & mouẽtur per accidens, ſubdiuidit ea, quę mouẽtur per ſe. Primo quidẽ, qa eorum, q̃ mouẽtur ꝑ ſe, alia mouent à ſeipſis, ſicut animalia: alia verò ab aliis, ſicut alijs inanimata. Tertiã diuiſionẽ ponit, qa alia mouentur ſecundum naturam, alia extra naturã. Secundo ibi.

Id enim, quod a ſeipſo mouetur, natura ſanè mouetur, vt animalium vnumquodque: animal enim à ſeipſo motu cietur. Ea verò natura moueri dicimus, quorũ principium motus in ipſis ineſt. Quamobrem totum quidem natura ſeipſum mouet corpus tamen & natura, & præter natura moueri poteſt. inter eſt .n. tali an tali moueatur motu, & ex quo magis elemento conſtet. eorum autem, quæ mouentur ab alio quędam natura, quędam præter naturam mouentur præter naturam, terra ſurſum ignis deorſum. Partes inſuper animalium ſæpenumero præter naturam mouentur ob poſitiones, motusque modos. A R G.

Quod enim ipſum a ſeipſo mouetur natura mouetur, vt quodlibet animalium: mouetur enim animal à ſeipſo. Quorumcunque autem principium motus in ſeipſis eſt, hoc natura dicimus moueri. vnde animal quidem totum natura ipſum ſeipſum mouet: corpus autem ſecundum quòd eſt corpus, contingit, & natura, & extra naturam mouerí. Differt enim ſecundum qualem motum quod mouetur eueniat, & ex quali elemento conſtet. Et eorum, quæ mouentur ab alio, alia quidem mouentur natura, alia verò extra naturã extra naturam quidem, vt terra ſurſum. & ignis deorſum. Amplius autem partes animalium multoties mouentur extra naturam iuxta poſitionem & modos motus.

Manifeſtat qualiter inueniatur ſecundũ naturam & extra naturam in ijs, quę mouẽtur a ſeipſis, & quę mouentur ab alio Et primo dicit de ijs, quę mouentur à ſeipſis, ſicut ſunt animalia, quũ mouent ſeipſa, ꝙ mouent ſecundum naturam. quod probat per hoc, quod mouẽtur à principio intrinſeco. Illa autem dicimus à natura moueri, quorũ principium motus in ipſis eſt, vnde manifeſtũ eſt, quòd motus animalis, quo mouet ſeipſum ſi cõparetur ad totum animal, eſt naturalis: quia eſt ab anima, quæ eſt natura & forma animalis. ſed, ſi cõparetur ad corpus, cõtingit huiuſmodi motum, & eſſe naturalem, & extra naturam. hoc. n. conſiderãdum erit ſm differentiam motus & elemẽti, ex quo conſtat animal. Si. n. animal conſtat ex elemento graui prędominanti, Aſcendẽtes ſicut corpus humanum, & moueatur ſurſum, erit mo- magis laboramus quã tus violentus quantũ ad corpus: ſi verò moueatur deor- deſcendentes. ſum, erit motus corporis naturalis. Si autem eſſent animalia aliqua corpore aerea, (vt quidã Platonici poſuerunt:) de illis eſſet econtrario dicendum. Secũdo manifeſtat qualiter inueniatur motus violentus & naturalis in ijs, quæ mouentur ab alio: & dicit, quod horum quędam mouẽtur ſecundam naturam, vt ignis ſurſum, terra deorſum. quędam verò extra naturam, vt terra ſurſum, ignis deorſum, q eſt motus violẽtus. Tertio ponit alium modum innaturalis motus in animalibus, ſecundum. ſ. quòd multoties. partes animalium mouẽtur extra naturam, ſi conſiderentur rationes & modi naturalis motus in partibus animaliũ, ſicut homo brachia flectit ad anterius, tibias autem ad poſterius: canes verò & Secundo de Hiſt. Animalium ex ca principium. equi & huiuſmodi animalia anteriores pedes ad poſterius, poſteriores verò ad anterius. ſi autẽ fiat motus in animalibus per contrarium, erit motus violentus, & extra naturam. Deinde cum Dicit.

Atque maximè quidem perſpicitur id, quod mouetur ab aliquo motu cieri in hiſce, quæ præter naturã mouentur propterea quod ab alio moueri patet. Poſtea verò. quæ præter naturam mouentur, perſpicitur in hiſce, quæ natura quidem mouentur, à ſe autem ipſis motu cientur. in animalibus inquam non eſt enim obſcurum, ſi animal ab aliquo moueatur ſed quonam pacto diſtinguere oportet id quod mouet ipſius & id quod mouetur. nã vt in nauigijs, in hiſce quę non natura conſtant, ſic & in animalibus quod mouet & quod mouetur diuiſum eſſe videtur, atque hoc pacto totum ipſum animal ſeipſum motu ciere.

Et maximè

T.c.28. *Et maximè moueri à quodam quod mouetur in ijs, quæ extra naturam mouentur, eſt manifeſtum, propter id quod manifeſtum eſt ab alio moueri. Poſtea autem quę ſunt extra naturam, eorum autem quæ ſunt extra naturam ipſi à ſeipſis, vt animalia. hoc enim non immanifeſtum eſt ſi ab aliquo mouentur, ſed quomodo oportet accipere ipſum mouens & quod mouetur. Videtur enim quod ibi ſit accipiendum ſicut in nauibus, & non natura ſubſiſtentibus, ſic & in animalibus eſſe diuiſum mouens, & quod mouetur, & ſic omne ipſum ſeipſum mouet.*

Probat omne quod mouetur ab alio moueri. & primo oſtendit in quibus ſit manifeſtum: ſecundo oſtendit de ijs, in quibus eſt dubium, ibi ⟨Maximè aũt dubi-
Infra. tatur &c.⟩ Relictis autem ijs, quæ mouentur per accidens, quia ipſa non mouentur, ſed dicuntur moueri ex eo ꝙ quædam alia mouentur, inter ea, quæ per ſe mouentur, maximè, in ijs, quæ mouentur per violẽtiam & extra naturã, manifeſtum eſt, quòd id quod mouetur, ab alio mouetur. Manifeſtũ eſt.n. quòd ea, quæ per violentiam mouentur, ab alio mouentur ex ipſa violẽti de-
T.c.2. finitione. eſt.n. violentũ, vt dicitur in 3. Ethi. cuius principium eſt extra, nil conferente vim paſſo. Poſt iſta verò, quæ mouentur per violentiam, manifeſtum, eſt ꝙ id, quod mouetur, ab alio mouetur, in ijs, quæ mouentur ſecundum naturam à ſeipſis, ſicut animalia dicũtur ſeipſa mouere. In ijs enim manifeſtum eſt, ꝙ aliquid ab alio mouetur. Sed dubium poteſt eſſe quo modo oporteat accipere in ipſis mouens, & quod mouetur. Quantum enim ex primo aſpectu apparet, & ſecũdum ꝙ multis videtur ſicut in nauibus & in alijs artificialibus, quæ non ſunt ſecundum naturam, diuerſum eſt quod mouet ab eo quod mouet, ſic & in animalibus. Videtur enim, quod hoc modo ſe habeat anima, quæ mouet ad corpus qđ mouetur, ſicut nauta ad nauim,
T.c.2. vt dicitur in 2. de Anima. Et per hunc modum videtur ꝙ totum animal ſeipſum moueat, in quãtum vna pars eius aliam mouet. Vtrum autẽ ſe habeat anima ad corpus, ſicut nauta ad nauim in libro de Anima, inquirendum relinquit. Quod autẽ ſic aliquid dicatur ſeipſum mouere in quantum vna pars eius mouet, & alia mouetur, in ſequentibus oſtendetur. Secundo ibi.

A R G Y. *Maximè verò dubitatur, reliquum dictę diuiſionis vltimæ membrum. Eorum enim quæ motu cientur ab alio, quædam pręter naturam moueri diximus, quędam natura moueri. Hæc autem ſunt, quæ dubitationem afferunt, à quo nã mouentur, ceu leuia, grauiaque. hęc enim ad oppoſita quidem loca vt pulſa mouentur, ad propria verò, leuia quidem ad ſupera. grauia verò ad infera ſuaptè natura feruntur. quonam autem mouentur.*

Maximè autem dubitatur, reliquum dictę vltimę diuiſionis. Eorum enim quæ ab alio mouentur, hęc quidem extra naturam poſuimus moueri, alia autem relinquuntur contra poni, quia natura. Hæc autem ſunt, quæ dubitationem afferunt, à quo mouentur, vt leuia, & grauia. hęc enim in oppoſitos locos violentia mouentur: in proprios au-
T.c.29. *tem, leue quidem ſurſum, graue autem deorſum natura. A quo autem non adhuc manifeſtum, ſicut cum mouentur extra naturam.*

Manifeſtat propoſitum in ijs, in quibus eſt magis dubium. Et circa hoc facit tria. Primo ponit, in quibus ſit magis dubium, omne quod mouetur ab alio moueri, quia ſcilicet in grauibus & leuibus, cum ſecundum naturam mouentur: ſecundo oſtendit, quòd huiuſmodi non mouent ſeipſa ibi. ⟨Et nanque ipſa à ſeipſis, &c.⟩
Infra. Tertio oſtendit à quo moueantur ibi. ⟨Sed accidit &
T.c.31. hoc.⟩ Dicit ergo primo, quòd ex quo maximè manifeſtũ eſt, quod mouetur ab alio moueri in ijs quæ mouentur per violentiam, & poſt hæc in ijs, quæ mouent ſeipſa, maximè videtur dubium in reſiduo membro vltimæ diuiſionis, ſiue in ijs, quæ non mouent ſeipſa, & tamen mouentur naturaliter. Vltimam autem diuiſionem dicit iſtam, ſcilicet quòd eorum, quæ mouentur non à ſeipſis, ſed ab alio, quædam mouentur extra naturam, quędam verò econtrario mouentur ſecundum naturam, & in iſtis dubium eſt à quo moueantur. ſicut ſunt grauia & leuia, quę quidem in contraria loca mouentur per violentiam. ſed in propria ſecundum naturã: leue, ſcilicet ſurſum, graue verò deorſum. ſed à quo moueantur non eſt manifeſtum cum mouentur ſecundum naturam, ſicut eſt manifeſtum, cum mouentur extra naturam. Secundo ibi.

Nam impoſſibile eſt a ſeipſis ipſa moueri. Eſt enim hoc officium vitę, ac animantium proprium. A R G Y.

Et namque ipſa à ſeipſis dicere, impoſſibile eſt. vitale enim hoc & animatorum eſt proprium.

Probat quòd huiuſmodi non mouẽt ſeipſa quatuor Prima rõ. rationibus. quarum Prima eſt, quòd mouere ſeipſum pertinet ad rationem vitæ, & eſt propriè animatorum. Motu enim & ſenſu diſcernimus animatum ab inanimato, vt dicitur in Primo de Anima. manifeſtum eſt au T.c.19. tem hæc non eſſe viua, ſeu animata: non ergo mouent ſeipſa. Secundam rationem ponit ibi.

Conſiſtere etiam à ſeipſis poſſent; nam ſi quippiam ſibi cauſa ſit ambulandi, eſt etiam cauſa ſibi non ambulandi. A R G Y.

Et facere ſtare poſſent ſeipſa dico autem, velut ſi ambulandi cauſa ineſt ipſi & non ambulandi.

Quæ talis eſt. Quæcunq; mouent ſeipſa poſſunt etiã Secũda rõ. ſibi eſſe cauſa quietis, ſicut videmus quod animalia per ſuum appetitum mouentur & ſtant. ſi ergo grauia & leuia mouerent ſeipſa motu naturali, poſſent facere ſtare ſeipſa. ſicut ſi aliquis eſt ſibi cauſa ambulandi, eſt etiam ſibi cauſa non ambulandi. Hoc autem videmus eſſe falſum: quia huiuſmodi non quieſcunt extra propria loca, niſi propter aliquam cauſam extrinſecam prohibentem motum ipſorum. ergo non mouent ſeipſa. Sed, qa poſſet aliquis dicere, quod huiuſmodi, etſi non ſint ſibi cauſa ſtandi extra propria loca, ſunt tamen ſibi cauſa ſtandi in proprijs locis. Subiungit tertiam rationẽ ibi.

Quare ſi collocatum eſſet in igne moueri ſurſum, eſſet in ipſo ſitum deorſum etiam ferri. Metas quoque rationis egreditur, & vno motu duntaxat à ſeipſis moueri ſi ſeipſa moueant. A R G Y.

Quare ſi in ipſo eſt ſurſum ferri igni, manifeſtũ eſt, quod in ipſo, & deorſum. Irrationabile autem eſt, ſecundum vnum motum moueri ſolum hoc à ſeipſis, ſi ipſa ſeipſa mouent.

Quę talis eſt. Irrationabile eſt dicere, ꝙ illa, quę mo- Tertia rõ. uent ſeipſa, moueantur ſolum à ſeipſis ẽm vnum motũ, & non pluribus motibus. quia qđ mouet ſeipſum non habet motum determinatũ ab alio, ſed ipſum ſibi determinat motum, & quandoque determinat ſibi hunc motum, & quandoque alium. vnde eſt in poteſtate eius quod mouet ſeipſum, ꝙ determinet ſibi hunc vel illum motum. Si ergo grauia & leuia mouerent ſeipſa, ſequeretur, quod ſi in poteſtate ignis eſſet ꝙ moueretur ſurſum, ꝙ in poteſtate eius eſſet quòd moueret deorſum, qđ nunquã videmus accidere, niſi ex cã extrinſeca. non igitur mouent ſeipſa. Eſt aũt ſciendum quod iſtæ duæ Quantũ valeant rõnes hæ, attēde. rõnes ſunt probabiles ẽm ea, quæ apparent de mouentibus ſeipſa, quæ ſunt apud nos, quæ qñque inueniuntur moueri hoc motu, quandoq; alio, qñq; etiam quieſcere vnde non dixit impoſſibile eſt, ſed ⟨irrationabile⟩ quo modo loquendi in probabilibus vti conſueuit. Oñdit enim inferius, quod ſi aliquid eſt mouẽs ſeipſum, in quo mouẽs eſt omnino immobile, ꝙ illud ſemper mouetur & vno motu. ſed tamen hoc non poſſet dici in grauibus & leuibus, in quibus non eſt aliquid, quod non moueatur per ſe vel per accidens, cum etiam generẽtur & corrumpatur. Quartam rationem ponit ibi.

Prætereà

ARGY. *Præterea qui fieri poteſt vt continuum quid copulatiuè ſeipſum moueat? Nam quo quippiam vnum atque continuum eſt, non tactu, hoc paſſionis eſt expers. quò verò ſeparatum eſt, eo nimirum aliud agere, aliud pati eſt aptum. Neque ergo quicquam ipſum ſeipſum mouet, quippè cum copulatum ſit, neque aliud continuum vnum, ſed in vnoquoque, vt diuiſum ſit quod mouet, & quod mouetur, neceſſe eſt: quod moueri licet in expertibus animæ cum quippiam animantium ipſa mouet.*

T.c.30. *Amplius quomodo contingit continuum aliquod & ipſum ſeipſum mouere? Secundum enim quod vnum & continuum non tactu ſecundum hoc impaſſibile eſt, ſed ſecundum quod diuiditur, ſic hoc quidem aptum natum facere, illud verò pati. Neque ergo nullum horum ipſum ſeipſum mouet, (conſita enim ſunt) neq; aliud continuum nullum, ſed neceſſe eſt diuidi mouens in vno quoque ab eo quod mouetur, ſi ut in inanimatis videmus, cum moueat aliquod animatorum ipſa.*

Quarta rō. Quæ talis eſt. Nullum continuum mouet ſeipſum: grauia autem & leuia ſunt continua: ergo nihil horum mouet ſeipſum. Quod autem nullum continuum ſeipſum moueat, ſic probat. quia mouens ad motum ſe habet, ſicut agens ad patiens: cum autem agens ſit cõtrarium patienti, neceſſe eſt quòd diuidatur id quod eſt aptum natum agere, ab eo quod eſt aptũ natum pati. ſm ergo quod aliqua ſunt non cõtacta adinuicem, ſed ſunt omnino vnum & continuum, & quantitate & forma, ſecundum hoc nõ poſſunt pati abinuicem. ſic ergo ſequitur, quòd nullum cõtinuum moueat ſeipſum: ſed neceſſe eſt, quod mouens diuidatur ab eo quod mouetur, ſicut apparet cum res inanimatæ mouentur ab animatis, vt lapis à manu. Vnde & in animalibus, quæ mouent ſeipſa, eſt magis quædam colligatio partiũ, quàm perfecta continuatio, ſic enim vna pars poteſt moueri ab alia, quod non inuenitur in grauibus & leuibus.

LECTIO VIII.

De grauium ac leuium motore agitur.

ARGY. *Verum ſit, vt hæc etiam ſemper ab aliquo moueantur. quod quidem patebit, ſi cauſas diuidamus. atque licet et in mouentibus ea, quæ dicta ſunt ſumere. Alia namque præter naturam motiua ſunt, vt eſt vectis motiuus ponderis, nõ natura: Alia ſunt motiua natura, vt calidum actu motiuum eſt eius quod eſt potentia calidum. Similiter & in huiuſcemodi cæteris. Mobile etiam id eſt natura, quod eſt potentia quale, vel quantum, vel vbi; cum in ſeipſo tale principium & per accidens habet.*

T.c.31. *Sed accidit & hæc ab aliquo ſemper moueri. fiet autem vtique manifeſtum diuidentibus cauſas. Eſt autem & in mouentibus accipere quæ dicta ſunt. Alia quidem enim extra naturam ipſorum motiua ſunt, vt vectis non natura grauis motiuus eſt: alia verò natura, vt actu calidum motiuum eſt potentia calidi ſimiliter autem, & in alijs huiuſmodi eſt. Et mobile autem ſimiliter natura quòd potentia quale, aut quantum aut vbi eſt, cum habeat principium huiuſmodi in ſeipſo, & non ſecundum accidens.*

Poſtquã oſtendit, quod grauia & leuia non mouent ſeipſa, hic oſtendit à quo moueant. Et primo oſtendit, à quo moueantur. Secundo concludit principale intentum, ibi {Si igitur omnia quę mouentur &c.} Circa primum duo facit: Primo oſtendit ꝙ naturaliter mouentur ab aliquo. Secundo inquirit à quo moueantur, ibi {Q̄m autem ꝙ potentia &c.} Dicit ergo primo, ꝙ etſi grauia & leuia non moueant ſeipſa, tamen mouent̃ ab aliquo. Et hoc poteſt manifeſtari, ſi diſtinguantur cauſæ mouentes. Sicut.n. in his, quę mouentur eſt accipere quædam ſecundum naturam moueri, & quędam extra naturam. ita, & in mouentibus. Quædam mouent extra naturam {vt vectis} id eſt baculus, qui non naturaliter motiuus eſt corporis grauis, puta lapidis: Quædam verò mouent ſecundum naturam, ſicut quod eſt actu calidum naturaliter mouet, id quod ſm ſuam naturam eſt potentia calidum, & ſimiliter eſt in alijs talibus. Et ſicut quod eſt in actu naturaliter mouet, ita id quod eſt in potẽtia naturaliter mouetur, vel ſecundum qualitatem, vel ſecundum quantitatem, vel ſecundum vbi. Et, quia in Secundo dixerat, quòd illa mouentur naturaliter, quorum principium motus in ipſis eſt per ſe, & non ſecundum accidens, ex quo poſſet videri quòd id, quod eſt in potentia tantum calidum, cum ſit calidum, non mouetur naturaliter, tãquam principio actiuo motus exterius exiſtente: quaſi ad hanc obiectionẽ excludendam ſubiungit {Cum habeat principium huiuſmodi in ſeipſo, & non ſecundum accidens} quaſi dicat, quòd ad hoc quòd motus ſit naturalis ſufficit qđ huiuſmodi principium, ſcilicet potẽtia, de qua fecerat mentionem, ſit in eo quod mouetur per ſe & non per accidens. ſicut ſcamnum eſt potentia combuſtibile, nõ in quantum eſt ſcamnum, ſed in quantum eſt lignum. Vnde hoc quod dixerat, {Et non ſecundum accidens.} exponens ſubdit.

ARGY. *Erit enim idem & quantum, & quale, ſed accidit alterum alteri, & non per ſe competit. Ignis igitur atque terra mouentur ab aliquo, vt quidem, cum præter naturam, natura verò, cum ſub potentia ſuos ad actus mouentur.*

Erit enim idem & quantum, & quale, ſed alteri alterũ accidit, & non ſecundum ſe exiſtit. Ignis itaque & terra mouentur ab alio, violentia quidem, cum extra naturam, natura autem, cum in ipſorum actus potentia exiſtunt.

Et dicit, ꝙ contingit idem ſubiectum eſſe, & quantum, & quale: ſed vnum eorum per accidens ſe habet ad aliud, & non per ſe. quod ergo eſt potentia quale, eſt etiam potentia quantum, ſed per accidens. Quia igitur quod eſt in potentia naturaliter mouetur ab alio, quod eſt in actu, nihil autem ſecundum idem eſt potentia, & actu: ſequitur ꝙ neq; ignis, neque terra, neque aliquid aliud moueatur à ſe, ſed ab alio. Mouentur quidẽ ignis &, terra ab alio, ſed per violentiam, cum motus eorum eſt extra naturalem ipſorum potentiam: ſed naturaliter mouentur, cũ mouentur in actus proprios, ad quos ſunt in potentia ſecundum ſuam naturã. Secundo ibi.

ARGY. *Quoniam autem eſſe potentia multipliciter dicitur, hæc eſt ſanè cauſa, vt non ſit perſpicuũ a quo nam talia moueantur, vt ignis ſurſum, & terra deorſum.*

T.c.32. *Quoniam autem quod potẽtia eſt multipliciter dicitur, hæc cauſa eſt, nõ eſſe manifeſtum à quo huiuſmodi moueantur. vt ignis ſurſum, terra verò deorſum.*

Oſtendit à quo moueantur. &, quia quod eſt in potentia mouetur ab eo quod eſt in actu, primum diſtinguit potentiam, ſecundo ex hoc oſtendit à quo huiuſmodi moueantur, ibi {Potentia autem eſt leue. } Circa primum tria facit. Primo oſtendit neceſſarium eſſe cognoſcere, quot modis aliquid dicitur eſſe in potentia. Secundo manifeſtat. ibi. {Eſt autem potentia. } Tertio ſoluit ex hoc quandam quæſtionem. ibi {Et tamẽ quęritur.} Dicit ergo primo, quòd ideò non eſt manifeſtũ à quo grauia & leuia mouentur ſuis motibus naturalibus, vt puta ignis ſurſum, & terra deorſum, quia ens in potentia dicitur multipliciter. Secundo ibi.

ARGY. *Diuerſo autem modo potentia ſciens eſt, qui diſcit, & qui iam ſcientiam habet, & non contemplatur Cum autem actiuum, atq; paſſiuum ſint ſimul, euadit interdum in quod eſt potentia actu tale vt id quod diſcit et ex eo quod eſt potentia, ſit aliud potentia rurſus: Qui namque ſcientiam habet, et non contemplatur eſt potentia quodã modo ſciens, ſed non vt erat antequam didiciſſet. At, cum ita ſeſe habet, niſi quid prohibeat, operatur ac contemplatur, vel in contradictione ignorationeque erit.*

Eſt autem

Eſt autem potentia aliter addiſcent, ſciens, & habens iam ſcientiam, & non conſiderans. Semper autem, cum ſimul actiuum & paſſiuum ſunt, fit aliquando actu, quod in potentia vt addiſcens. & ex potentia ente, alterum fit potentia habens enim ſcientiam non conſiderans autem, potentia eſt ſciens quodammodo, ſed non ſicut & ante addiſcere. Cum autem ſic ſe habeat, ſi aliquid non prohibeat, operatur & conſiderat, aut erit in contradictione & ignorantia.

Diſtinguit eſſe in potentia. Et primo in intellectu: ſecundo in qualitate, ibi{ Similiter autẽ hęc ſe habent.} Tertio in motu locali ibi { Similiter autem ſe habent.}

Tertia.32. Quarta. Potẽtia eſſentialis & accidẽtalis.

Dicit ergo primo, quòd aliter eſt in potentia ad ſcientiam ille qui addiſcit, & nondum habet habitum ſcientiæ, & ille, qui iam habet habitum ſcientię, ſed non conſiderat vtens habitu. Ex prima autem potẽtia in ſecundum reducitur aliquid, cum actiuum ſuo paſſiuo coniungitur, & tunc paſſiuum per præſentiam actiui fit in tali actu, qui adhuc eſt in potentia. ſicut addiſcens, per actionem docentis reducitur de potentia in actum, cui coniungitur altera potentia, & ſic exiſtens in potentia prima fit in alia potentia: quia iam habens ſciẽtiam & non conſiderans quodammodo eſt in potentia ad actũ ſcientiæ, ſed non eodem modo, ſicut antequam addiſceret: ergo de potentia prima reducitur in actum, cui adiungitur ſecunda potentia, per aliquod agẽs ſcilicet per docentem. Sed quando ſic ſe habet, quòd habet habitum ſcientiæ, non oportet ꝙ reducatur in ſecundum actum per aliquod agens, ſed ſtatim per ſeipſum operatur conſiderando, niſi ſit aliquid prohibens, puta occupatio, vel infirmitas, aut voluntas. Vel ſi non impeditus non poſſet conſiderare, tunc non eſſet in habitu ſciẽtię, ſed in eius contrario ſcilicet in ignorantia. Secundo ibi.

ARGY. *Simili modo ſeſe habent hæc & in ipſis naturalibus rebus. Frigidum enim eſt potentia calidum. Cum autem eſt mutatum, iam eſt ignis, atq; comburit, niſi quid prohibeat atque impediat.*

Similiter autem hæc ſe habent & in phyſicis. Frigidum enim potentia eſt calidum. cum fuerit mutatum, iam ignis eſt. ardet autem, niſi aliquid prohibeat & impediat.

Manifeſtat idem in qualitatibus: & dicit, ꝙ ſicut dictum eſt de potentia ad ſciendum in anima, ita eſt etiã in corporibus naturalibus. Corpus enim, cum eſt actu frigidum, eſt potentia calidum, ſicut ignorans eſt potẽtia ſciens: ſed, cum fuerit productum per tranſmutationem, vt habeat formam ignis, tunc iam eſt ignis in actu habens virtutem operandi, & operatur ſtatim cõburendo, niſi aliquid prohibeat in contrarium agẽdo, vel qualitercunque aliter impediat: puta ſubtrahendo combuſtibile. ſicut dictum eſt, quòd poſtquam aliquis addiſcendo factus eſt ſciens, ſtatim conſiderat, niſi aliquid impediat. Tertio ibi.

ARGY. *Similiter res ſeſe habet & circa graue & leue. ex graui namq; fit ipſum leue, ut aer ex aqua. hoc enim erat prima potentia, & iam eſt leue, atque continue operabitur, ſi non aliquid obeſt. actus autem leuis eſt alicubi eſſe, atque in ſupero loco. prohibetur verò cum eſt in loco contrario. Et hoc ſimiliter ſeſe habet, & in quanto, & quali.*

Similiter autem ſe habet & circa graue & leue. leue enim fit ex graui, vt ex aqua aer, hoc enim potẽtia primum & iam leue operabitur mox, niſi aliquid prohibeat. actus autem leuis eſt, alicubi eſſe & ſurſum. prohibetur autem cum in contrario loco ſit. ſimiliter & hoc ſe habet in quanto, & quali.

Manifeſtat idem in motu grauium & leuium: & dicit, quòd ſimiliter leue fit ex graui, ſicut ex frigido calidum, vt puta cum aer, qui eſt leuis, fit ex aqua, quæ eſt grauis. Hæc ergo ſcilicet aqua, primo eſt in potentia leuis, & poſtmodum fit leuis in actu, & tũc ſtatim habet operationem ſuam, niſi aliquid prohibeat. Sed iam leuis exiſtens comparatur ad locum, ſicut potentia ad actum. actus enim leuis in quantum huiuſmodi, eſt eſſe in aliquo loco determinato ſcilicet ſurſum: ſed prohibetur ne ſit ſurſum per hoc, quòd eſt in contrario loco ſcilicet deorſum: quia non poteſt eſſe ſimul in duobus locis. vnde illud, quod detinet leue deorſum, prohibet ipſum eſſe ſurſum. Et ſicut dictum eſt in motu locali, ita etiam dicendum eſt de motu ſecundum quantitatem, vel qualitatem. Deinde cum dicit.

Quæritur igitur propter quid leuia grauiaq; ad ſua loca mouentur? Eſt autem cauſa, ipſa apta eſſe aliquò moueri: atque hoc eſt ipſius grauis leuisq; eſſe infero loco, ſuperoque diſtinctum.

Et tamen quæritur hic, quare in ipſorum locum mouentur grauia & leuia. Cauſa autem eſt, quia apta nata ſunt, & hoc eſt graui & leui eſſe, hoc quidem eo quod ſurſum, illud autem eo quod deorſum determinatum.

Soluit quandam quæſtionem ſecundum præmiſſa, Licet enim actus leuis, ſit eſſe ſurſum, tamẽ à quibuſdã quæritur, quare grauia & leuia mouentur ad propria loca: Sed cauſa huius eſt, quia habent naturalem aptitudinem ad talia loca. Hoc enim eſt eſſe leue, habere aptitudinem ad hoc quòd ſit ſurſum, & hæc eſt etiam ratio grauis, habere aptitudinem ad hoc quod ſit deorſum. Vnde nihil eſt aliud quærere, quare graue mouetur deorſum quàm quærere, quare eſt graue. Et ſic illud idem, quod facit ipſum graue, facit ipſum moueri deorſum. Deinde cum dicit.

Leue verò graueque potentia, pluribus eſt modis vt diximus. Nam, cum eſt aqua, leue potentia quodammodo eſt: & cum eſt aer, adhuc potentia eſt. Fieri enim poteſt, vt ob impedimentum non ſit ſupero in loco, ſed ſi id quod impedit fuerit ſublatum, operatur ſemperque ſuperius fit. ſimiliter & quale ipſum ab actu, tale mutatur. Continuo namq; contemplatur & iſte, qui ſcientiam habet, niſi quid obſtet: Et ipſum etiam quãtum extenditur, ſi nihil ſit quod impediat. Qui verò id quod ſuſtinet prohibetque, dimouit, partim mouet, partim non mouet. ut qui columnam ſuuellit, aut ab vtre, qui eſt in aqua, lapidem prementem dimouit, per accidens enim mouet. quemadmodum & pila reflexa, non à pariete, ſed ab eo, qui proiecit eſt mota. Nihil igitur horum vt patuit ſeipſum mouet. ſed motus quidem habet principium, non mouendi tamen atque agendi, ſed patiendi. ARGY.

Potentia autem eſt leue & graue multipliciter, ſicut dictum eſt. Cumque enim ſit aqua, potentia quodammodo eſt leue & cum aer, eſt adhuc in potentia. Contingit enim impedimentum non ſurſum eſſe, ſed ſi auferatur impedimentum, agit & ſemper ſurſum fit: ſimiliter autem & quale ad actum eſſe immutat. mox enim conſiderat ſciens, niſi aliquid prohibeat. Suſtinens autem & prohibens mouens eſt, ſicut mouet. eſt autem ſicut non, vt eſt columnas diuellens, aut lapidem remouens à uaſe in aqua: ſecundum accidens enim mouet: ſicut repercuſſa ſphæra, non à pariete mota eſt, ſed à proiiciente. Quod quidem igitur nihil horum ipſum mouet ſeipſum, manifeſtum eſt: ſed motus habent principium, non mouendi neque faciendi, ſed patiendi.

Ex præmiſsis oſtendit quid mouet grauia, & leuia. & dicit, ꝙ, cum id, quod eſt in potẽtia, moueatur ab eo quod eſt in actu, ſicut dictum eſt, cõſiderandum eſt, ꝙ multipliciter dicitur aliquid eſſe in potentia leue vel graue. Vno enim modo, cum adhuc eſt aqua, eſt in potentia ad leue. Alio autem modo, cum iam ex aqua factus eſt aer, eſt tamen adhuc in potẽtia ad actum leuis, ꝙ eſt eſſe ſurſum. ſicut habens habitum ſcientiæ & nõ conſiderans, adhuc dicitur eſſe in potentia. contingit enim quod id, quod eſt leue, impediatur ne ſit ſurſum. ſi ergo auferatur illud impedimentum, ſtatim agit ad hoc quòd ſit ſurſum aſcendendo. Sicut etiã dictum eſt

in qua-

in qualitate, ꝙ quando eſt quale in actu, ſtatim tendit in ſuam actionem. ſicut ille, qui eſt ſciens, ſtatim conſiderat, niſi aliquid prohibeat. Et ſimiliter in motu quantitatis: quia ex quo facta eſt additio quanti ad quantum, ſtatim ſequitur extẽſio in corpore augmentabili, niſi aliqd prohibeat. Sic ergo patet, ꝙ illud quod {mouet} id eſt remouet hoc, qđ eſt prohibens {& ſuſtinens} id eſt detinens, quodammodo mouet, & quodammodo non mouet. puta ſi columna ſuſtineat aliquod graue, & ſic impediat ipſum deſcẽdere, ille, qui diuellit columnam, quodammodo dicitur mouere graue colũnę ſuppoſitum. Et ſimiliter ille, qui remouet lapidem, qui impedit aquam effluere à vaſe, dicitur, quodãmodo mouere aquam. Dicitur enim mouere per accidens & non per ſe {ſicut ſi ſphæra} id eſt pila, ſi repercutitur à pariete, per accidens quidem mota eſt à pariete, non autem per ſe, ſed à primo proijciente per ſe mota eſt. Paries enim non dedit ei aliquem impetum ad motum, ſed proijciens. Per accidẽs autem fuit, ꝙ dum à pariete impediretur, ne ſecundum impetum ferretur, eodem impetu manente in contrarium motum reſiliuit. Et ſimiliter ille, qui diuellit columnam, non dat graui ſuppoſito impetum vel inclinationem ad hoc ꝙ ſit deorſum. hoc enim habuit à primo generante, quod dedit ei formam, quam ſequitur talis inclinatio. Sic igitur generãs eſt per ſe mouens grauia & leuia, remouens autem prohibens per accidens. Concludit igitur manifeſtum eſſe ex dictis, quòd nihil horum ſcilicet grauium & leuium mouet ſeipſum: ſed tamen motus eorum eſt naturalis, quia habent principium motus in ſeipſis: non quidem principium motiuum aut actiuũ, ſed principium paſſiuum, quod eſt potentia ad talem actum. Ex quo patet contra intentionem Philoſophi eſſe, quòd in materia ſit principium actiuum, quod quidam dicunt eſſe neceſſarium ad hoc quòd ſit motus naturalis. ſufficit. n. ad hoc paſſiuum principium, quod eſt potentia naturalis ad actum. Deinde cum dicit.

Grauia per ſe mouētur à generãte, per accidẽs autem à remouẽte p-hibens,

ARGY. *Quòd ſi omnia quæ mouentur, aut natura, aut præter naturam, & violenti à motu cientur: et ea, quæ vi præterque naturam mouentur, ab aliquo cuncta, atque ab alio mouentur vt patet, & ea rurſus, quæ natura mouentur, ab aliquo motu cientur, ſiue à ſeipſis moueantur, ut animalia ſiue non à ſeipſis, vt leuia grauiaque (nam aut ab eo mouentur, quod generauit, ac leue fecit vel graue, aut ab eo quod ea, quæ prohiberẽt obſtantque demouit) vniuerſa vtique, quæ motu cientur, ab aliquo, profectò mouentur.*

T.c.33. *Si igitur omnia quæ mouentur à natura mouentur, aut extra naturam, & violentia: & quæ vi & extra naturam omnia à quodam, & ab alio: eorum autem quæ natura ueterum quæcunque à ſeipſis mouentur, ab aliquo mouentur, & quæ non à ſeipſis, vt leuia, & grauia: (aut enim à generante & faciente leue & graue, aut ab eo, quod impedientia, & prohibentia ſoluit:) omnia ergo, quæ mouentur, ab aliquo mouebuntur.*

Concludit concluſionem principaliter intentam in toto capitulo: et dicit, quòd, ſi hoc verũ eſt, ꝙ omnia, quæ per ſe mouentur, aut mouentur ſecundum naturam, aut extra naturam, & per violentiã: & de illis, quæ mouentur per violẽtiam manifeſtum eſt quòd omnia mouentur non ſolum à quodam mouente, ſed etiam à mouente alio extrinſeco. & iterũ inter ea, quæ mouentur ſecundum naturam, quædam mouẽtur à ſeipſis, in quibus manifeſtum eſt quòd mouentur ab aliquo, non quidem extrinſeco, ſed intrinſeco: quędam etiam ſunt quæ mouentur: ſecundum naturam, non tamen à ſeipſis, ſicut grauia & leuia: & hæc etiam ab aliquo mouentur, vt oſtenſum eſt, quia aut mouentur, ꝑ ſe à generante, quod facit ea eſſe grauia & leuia, aut mouentur per accidens ab eo quod {ſoluit}. i. remouet ea, quæ impediũt, vel remouet naturalem motum, Sic ergo patet ꝙ omnia, quæ mouentur, mouentur ab aliquo vel intrinſeco motore, vel extrinſeco, quod dicit ab alio moueri.

LECTIO. IX.

Non eſſe proceſſum in infinitum in mouentibus & mobilibus dicitur, omneq; mouens moueri demonſtratur impoſſibile, ſed eſt deuenire ad motorem vel omnino immobilem vel ſeipſum mouentem.

Id autem quod mouet eſt duplex. Aut enim non per ſeipſum mouet, ſed per aliud, quod quidẽ id motu ciet quod mouet, aut per ſe mouet. Et hoc aut primum poſt vltimum, aut per plura media mouet, vt baculus mouet lapidem, & mouetur à manu, quæ quidem ab homine motu cietur. at is non vlterius ex eo mouet, quia ab alio ipſe motu cietur. ARGY.

Hoc autem dupliciter. Aut enim non propter ſeipſum eſt mouens, ſed propter alterum, quod mouet mouens, aut propter ipſum. Et hoc aut mouens ex ſe primum poſt vltimum, aut per plura media, vt baculus mouet lapidem, & mouetur à manu mota ab homine: hic autem non amplius, eo quòd ab alio moueatur.

Poſtquàm Philoſophus oſtendit ꝙ omne quod mouetur ab alio mouetur, hic incipit oſtendere ꝙ neceſſe eſt deuenire ad aliquod primum mouẽs immobile. Et diuidit in partes duas. In prima oñdit ꝙ neceſſe eſt deuenire ad aliquod primum, quod vel ſit immobile, vel moueat ſ ipſum: in ſecunda oſtendit ꝙ etiam, ſi deueniatur ad aliquod primum, quod moueat ſeipſum, neceſſe eſt tñ vlterius deuenire ad aliquod primũ mouens immobile. ibi {Neceſſe igitur omne quod mouet.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ non eſt poſſibile, quòd in infinitum aliquid ab alio moueatur, in ſecunda ꝙ non eſt neceſſarium, ꝙ omne mouẽs moueatur. ibi {Ad dicta aũt.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit propoſitum aſcendendo in ordine mobiliũ & mouentium. Secundo deſcẽdendo. ibi {Amplius aũt & ſic ipſam.} Circa primum duo facit. Primo præmittit quædam neceſſaria ad propoſitam oſtenſionem. Secundo inducit rationem ad propoſitum oſtẽdendum ibi: {Si ergo neceſſe.} præmittit aũt duo, quorum primum eſt diuiſio mouẽtis. Cum. n. dictum ſit, quòd omne motum ab aliquo mouetur, contingit aliquid eſſe mouens dupliciter. vno modo, quãdo non mouet propter ſeipſum propria virtute, ſed quia eſt motum ab aliquo alio mouente, & hoc eſt ſecundum mouens: alio modo aliquid mouet propter ſeipſum. i. propria virtute, nõ quia eſt motum ab alio. Contingit aũt quòd tale mouẽs moueat dupliciter. vno modo, ita quòd primum mouens moueat proximum {poſt vltimum} . i. id quod eſt ſibi proximum poſt ſecundum mouens: & hoc contingit, quando primum mouẽs mouet mobile per vnum tantum medium. alio verò modo mouens mouet mobile per plura media. vt patet, cum baculus mouet lapidem, & mouetur à manu, quæ mouetur ab homine, qui non mouet eo ꝙ ab aliquo alio moueatur. ſic ergo homo eſt primum mouens propter ſeipſum, & mouet lapidẽ per plura media. ſi autem moueret lapidem manu, moueret per vnum medium tantum. Secundo ibi.

Secũda. 41. T. c. 36.

T. c. 34.

T. c. 35.

Vtrumque igitur mouere dicimus, & vltimum mouentium, & etiam primum, ſed magis primum. hoc enim vltimum mouet, ſed vltimum primum non mouet. Et ſine primo quidem vltimum non mouebit, ſine verò hoc, primũ mouere poteſt. baculus enim, ſi homo non moueat, non mouebit.

Vtraq; igitur mouere dicimus, & primum & vltimum mouẽtium, ſed magis primum: illud enim mouet vltimum, ſed non hoc primum, & ſine primo quidem vltimum non mouebit, illud autem ſine hoc. vt baculus non mouebit niſi moueatur ab homine.

Ponit comparationem primi mouentis, & ſecundi. Cum enim tam primum mouens quàm vltimum mouere dicamus, dicimus ꝙ magis mouet primum mouens, quàm vltimum. Et hoc patet per duas rationes:

quarum

quarum prima eſt, quòd primum mouēs mouet ſecundum mouens, ſed non èconuerſo. Secunda ratio eſt, quia ſm mouens non poteſt mouere ſine primo, ſed primū mouens poteſt mouere ſine ſcdo, ſicut baculus non poteſt mouere lapidem, niſi moueatur ab homine, ſed homo poteſt mouere ēt ſine baculo. Deinde cum dicit.

ARGY. *Si igitur omne quod mouetur ab aliquo moueri neceſſe eſt, & aut ab eo quod mouetur ab alio, aut ab eo quod non mouetur ab alio, & ſi ab eo mouetur quod ab alio motu cietur, mouens aliquod eſſe primum, quod non ab alio moueatur neceſſe eſt. Sin verò tale eſt primum, non neceſſe eſt alterum eſſe. fieri enim non poteſt vt in infinitum proficiſcatur id quod mouet atque mouetur ab alio, quippe cum infinitorum nihil ſit primum. Si igitur, vti diximus, omne quidem, quod mouetur, ab aliquo motu cietur, id verò quod primum mouet mouetur quidem, at non ab alio: ipſum profectò primum à ſeipſo moueatur neceſſe eſt.*

T.c.34. *Si ergo neceſſe eſt omne quod mouetur ab aliquo moueri, & aut ab eo quod mouetur ab alio, aut nō. & ſi ab alio quidem quod mouetur, neceſſe aliquid eſſe mouens primū, quod non ab alio. Si autem huiuſmodi eſt primum, non neceſſe eſt eſſe alterum. Impoſſibile enim eſt in infinitum abire mouens, & ipſum quod mouetur ab alio: infinitorum enim non eſt aliquid primum. Si ergo omne, quod mouetur ab aliquo mouetur: primum autem mouens mouetur quidem, non autem ab alio. neceſſe eſt ipſum à ſeipſo moueri.*

Oſtendit propoſitum ſecundum pmiſſa. Oſtenſum eſt enim quòd omne quod mouetur ab aliquo mouet. id autem, à quo mouetur, aut mouetur, aut non mouetur: & ſi mouetur: aut ab alio mouetur, aut non. Hęc autem duo ſcilicet quod mouetur ab alio, & quod mouetur non ab alio, ſic ſe habent, ꝙ poſito vno, ponitur aliud, & non èconuerſo. quia, ſi ſit aliquid, quod mouetur ab alio, neceſſe eſt deuenire ad aliquod primū, qđ non mouetur ab alio. Sed, ſi ponatur aliquod primum huiuſmodi. ſ. quod non moueatur ab alio, non eſt neceſſarium vlterius ponere alterum. ſ. quod mouetur ab alio. & hoc quidem per ſe manifeſtum eſt. Sed primum poterat eſſe dubium. ſ. ꝙ ſi inuenitur aliquid, quod mouetur ab alio, quòd inueniatur aliquod primum, quod non mouetur ab alio. & ideò conſequēter hoc probat ſic. quia, ſi aliquid mouetur ab alio, & iterum illud ab alio, & nunquam eſt deuenire ad aliquid, quod nō moueatur ab alio: ſequitur ꝙ ſit procedere in infinitum in mouentibus & motis. Et hoc quidem eſſe impoſſibile ſuprà probatū eſt in ſeptimo. Sed hic probat certiori

T.c.4. via: quia in infinitis non eſt aliquid primum: ſi ergo mouentia, & mota procedant in infinitum. non erit aliquid primum mouens. Iam autem dictum eſt, quòd ſi primum mouens non mouet, nec vltimum mouet, nō erit ergo aliquod mouens, quod eſt manifeſtè falſum. Non eſt ergo procedere in infinitum in hoc, ꝙ aliquid moueatur ab alio. Si ergo non detur ꝙ omne quod mouetur, ab aliquo moueatur, vt oſtenſum eſt: & iterum ſupponatur quòd primum mouens mouet, cum probatum ſit, quod non moueatur ab alio, neceſſe eſt ꝙ moueatur à ſeipſo. Eſt autem in hac rōne attēdendum, ꝙ primum mouens moueri non eſt hic probatum. m. ſupponit autem hoc ſecundum communem opinionem Platonicorum. Quantum autem ad virtutem rationis non magis concluditur, quòd primum mouens moueat ſeipſum, quàm quòd ſit immobile. vnde in ſequentibus hanc eandem concluſionem ſub diſiunctione inducit, vt infra patebit. Deinde cum dicit.

ARGY. *Præterea hoc etiam rationem hanc eandem tranſigere licet. Omne namque quod mouet & aliquid, & aliquo ſanè mouet. aut enim ſeipſo, aut alio mouet. vt homo aut ſeipſo, aut baculo mouet & aut ipſe ventus deiecit, aut lapis, quē pepulit ventus. Fieri verò nō poteſt, vt id, quo motus affertur, moueat abſque eo quod mouet ſeipſo. Sed, ſi id quidē ſit quod motum affert ſeipſo, non neceſſe eſt aliud eſſe quo motus affertur. ſin verò ſit aliud quo motus affertur, eſt aliquid profectò quod quidem non aliquo ſed ſeipſo mouebit, vel in infinitum abibitur. Si igitur mouet quippiam atque mouetur, ſtetur & non in infinitum pergatur neceſſe eſt nā ſi baculus moueat, quia mouetur à manu, manus ipſa profectò baculo motum affert. quòd, ſi manu etiam quippiam aliud moueat, & illud idemmdem manu mouet. Cum igitur id quod motum affert aliud aliquo mouet, tum id ſit prius, quod ſe ipſo mouet neceſſe eſt quod ſi hoc motu quidem cietur, ab alio autem non mouetur, neceſſe eſt ipſum profectò ſeipſum motu ciere Quare hac etiam ratione, aut ab eo ſtatim quod ſeipſum mouet id, quod mouetur, motu cietur, aut ad hoc ipſum tandem accedítur.*

Amplius autem & ſic ipſam hanc eandem rationem eſt aggredi. Omne enim mouens aliquid quidem mouet, & aliquo aut enim ſeipſo mouet ipſum mouens, aut alio: vt homo ſeipſo, aut baculo aut ventus proiecit, ipſe, aut lapis, quem mouit. Impoſſibile autem eſt mouere ſine non ipſo mouente, & agente id quo mouet. Sed & ſi ipſum ſeipſo mouet non neceſſe eſt aliud eſſe, quo mouet ſi verò ſit alterum id, quo mouet, eſt aliquid quod mouebit non quodam alio ſed ſeipſo, aut in infinitum abibit. Si ergo quod mouetur aliquid mouet, neceſſe eſt ſtare, & non in infinitum ire. ſi enim baculus mouet eo quòd mouetur à manu, & manus mouet baculum. ſi autem & hanc aliud mouet, & hunc alterum aliquod mouens eſt. Cum itaque aliquo moueat ſemper alterum, neceſſe eſt prius ipſum ſeipſum mouens eſſe. Si igitur mouetur quidem hoc, non aliud autem mouens ipſum neceſſe ipſum ſeipſum mouere quare & ſecundum hanc rationē, quod mouetur aut mox ab ipſo mouente mouebitur, aut veniet aliquando in huiuſmodi. Tex.c.35.

Probat idem deſcendendo. Et eſt eadem ratio cum præmiſſa, quantum ad virtutem inferendi, differens autem ſecūdum ordinem proceſſus. Iterat autem eam ad maiorem manifeſtationem. Dicit ergo, ꝙ prædictā rationem cōtingit alio modo proſequi. & pręmittit propoſitiones habentes eādem rationem veritatis cum ſuprà præmiſſis, ſed alio ordine. Suprà. n. pręmiſit, ꝙ omne quod mouet ab alio mouetur: & quòd illud, à quo mouetur, mouet vel propter ſeipſum, vel propter aliud prius mouens: quod erat procedere aſcendēdo. hic autem econuerſo deſcendendo procedit, dicens, quòd oē mouens mouet aliquid, & mouet aliquo, vel ſeipſo, vel alio inferiori mouente, ſicut homo mouet lapidem, vel ipſe per ſeipſum, vel per baculum. & ventus proiecit ad terram aliqua, aut ſuo impulſu, aut per lapidem quem mouit. Iterum ſupra præmiſerat, ꝙ vltimum mouens non mouet ſe ſine primo, ſed èconuerſo loco eius hic dicit, quòd id quo aliquid mouet ſicut inſtrumēto, impoſſibile eſt quòd aliquid moueat ſine principali mouente, quod mouebat ipſum, ſicut baculus ſine manu. ſed, ſi aliquid mouet per ſeipſum, ſicut principale mouens, non eſt neceſſe eſſe aliud inſtrumentum quo moueat. & hoc magis manifeſtum eſt in inſtrumentis, quā in mobilibus ordinatis, licet habeat eādem veritatem: quia non quilibet conſideraret ſecundum mouens eſſe inſtrumentum primi. Sicut etiam ſuprà dixerat deducēdo, quòd ſi ſit aliquid, quod mouetur ab alio, neceſſe eſt eſſe aliquid, quod non mouetur, ſed nō èconuerſo. ita hic dicit deſcendendo quòd, ſi inueniatur ꝙ illud, quo mouens mouet, ſit alterum, ſicut inſtrumentum, neceſſe eſt eſſe aliquid, quod mouebit, nō aliquo inſtrumento, ſed per ſeipſum, aut procedetur in infinitum in inſtrumentis: quod eſt idem ac ſi procederetur in infinitum in mouētibus, quod eſt impoſſibile, vt ſuprà oſtenſum eſt. Si eſt ergo aliquid mouens id quod mouetur, neceſſe eſt ſtare, & non in infinitum ire. quia ſi

baculus

baculus mouet eo ꝙ mouetur à manu, ſequitur quòd manus moueat baculum. ſi autem & manum aliquid aliud mouet, ſequitur èconuerſo, ꝙ aliquod mouens moueat manum, & ita oportet ꝙ ſicut proceditur in inſtrumentis motis, ita procedat in mouentibus, quæ mouent inſtrumenta. non eſt autem procedere in infinitum in mouentibus, vt ſuprà oſtenſum eſt: ergo neque in inſtrumentis. Cum ergo ſemper alterum, quod mouetur, moueatur alio mouente, & non ſit procedere in infinitum: neceſſe eſt eſſe aliquod primum mouens, quod moueat per ſeipſum, & non per aliquod inſtrumẽtum. Si ergo detur ꝙ hoc primum, quod mouet per ſeipſum, mouetur quidem, ſed nõ eſt aliquid aliud mouens ipſum. quia ſic & ipſum eſſet inſtrumẽtum, ſequitur ex neceſſitate, ꝙ ipſum ſeipſum moueat, ſuppoſito, ſm Platonicos, quòd omne mouẽs moueatur. Vñ & ſecundum iſtam rationem, illud, quod mouetur aut ſtatim mouebitur à mouẽte, quod mouet ſeipſum: aut aliquando erit deuenire in aliquod tale mouens, quod ſeipſum moueat: Deinde cum dicit.

A R G Y. *Inſuper ſi ſic etiam, conſiderantibus eadem accidẽt vniuerſa. Nam, ſi omne quod mouetur, ab eo mouetur, quod motu cietur, aut hoc ipſis rebus per accidens competit, vt quippiam moueat quidem motum & ipſum ſuſcipiens, non tamen quia mouetur aut non, per accidens, ſed per ſe ineſt.*

T.c.36. *Ad dicta autem, et ſic intendentibus contingent eadem hæc. Si enim ab eo quod mouetur, mouetur omne quod mouetur, aut hoc rebus exiſtit ſecundum accidens, vt moueat quidem quod mouetur, non tamen propter id quod mouetur ipſum, aut non, ſed per ſe.*

Oſtendit quòd non omne mouens mouetur, vt in prioribus rationibus ſupponebatur. & circa hoc duo facit. Primo probat, quòd non omne mouens mouetur: ſecundo tam ex hoc quàm ex ſuperioribus rationibus
T.c.39. concludit principale propoſitum. ibi §Nõ ergo neceſſe ſemper moueri.§ Dicit ergo primo, quòd præter ſuprà dicta poſſunt etiam addi hæc ad noſtrum propoſitum oſtendendum. Et circa hoc tria facit. Primo præmittit quãdam diuiſionem: ſecundo deſtruit vnam partem. ibi §Primum quidem igitur.§ tertio deſtruit aliam par-
Infra. T.c.38. tem. ibi §At verò ſi non ſecundum accidens.§ Dicit ergo primo, quòd, ſi oẽ quod mouetur, mouetur ab eo quod mouetur, quod eſt omne mouens moueri, hoc poteſt eſſe dupliciter. vno modo, quòd hoc inueniatur per accidens in rebus, vt mouens moueatur: ita ſcilicet quòd mouens non moueatur propter id quod mouet. vt ſi dicamus ędificatorem eſſe muſicum, non quia muſicus eſt ſed per accidens. aut non eſt per accidẽs, quòd mouens moueatur, ſed per ſe. Secundo ibi.

Si igitur per accidens competit, non neceſſe eſt moueri quod motu cietur. Quod ſi id ſit patet poſſe aliquando nihil eorum quæ ſunt, moueri. Non enim eſt neceſſarium id quod accidit, ſed poteſt non eſſe: ſi igitur id eſſe poſuerimus quod eſſe poteſt, nullum accidet impoſſibile, ſed forſitan falſum: at non eſſe motum eſt impoſſibile. id enim iam demonſtratum eſt, motum, inquam, neceſſario ſemper eſſe.

Primum igitur, ſi ſecundum accidens, non neceſſe eſt moueri quod mouetur. Si autem hoc eſt, manifeſtum eſt, quod contingit aliquando moueri nihil eorum quæ ſunt. Non enim neceſſarium eſt accidens, ſed contingit non eſſe. Si ergo ponamus poſſibile eſſe, nullum impoſſibile accidit, falſum autem fortaſſis: motum autem impoſſibile eſt non eſſe. Oſtenſum enim prius eſt hoc, quoniam neceſſe eſt motum ſemper eſſe.

Deſtruit primum membrum tripliciter. Primo quidem tali ratione. Nihil quod eſt per accidens eſt neceſſarium quod enim ineſt alicui per accidens non ex neceſſitate ineſt ei, ſed contingit non ineſſe, ſicut muſicũ ædificatori. Si ergo mouentia per accidens mouentur, ſequitur quòd contingat ea non moueri. ſed, cũ tu ponas, quòd oẽ mouens mouetur, conſequens eſt, quòd, ſi non mouentur mouẽtia, quòd non moueant. Sequitur ergo quòd aliquando nihil moueatur. hoc autem eſt impoſſibile: quia oſtenſum eſt ſuprà, quòd neceſſe eſt motum ſemper eſſe. Iſtud autem impoſſibile nõ ſequitur ex hoc, quòd ſuppoſuimus, mouentia non moueri: quia ſi hoc eſt per accidens, quòd mouẽs moueatur, mouẽtia non moueri erit poſſibile, poſſibili autem poſito nullum ſequitur impoſſibile. relinquitur ergo, ꝙ aliud, ex quo ſequitur, ſit impoſſibile ſcilicet quòd omne mouens moueatur. Secundo ibi.

Atque idipſum cum ratione etiam accidit. Tria namque A R G Y. *neceſſe eſt eſſe, id quod mouetur. id quod mouet, & id inſuper, quo mouens mouetur. Id igitur, quod mouetur moueri quidem neceſſe eſt, non neceſſe eſt autem motu ciere. id autem quo motus affertur, & mouere neceſſe eſt, & moueri. Cum enim ſit ſimul cum eo quod motu cietur, vnà cum ipſo mutatur quod intueri licet in hiſce, quæ loco mouẽtur. nam aliquo in tempore tangant ea quę mouentur neceſſe eſt. At id, quod ita mouet, vt eius non ſubeat rationem, quo motus affertur, immobile nimirum eſt. Cum igitur ſit, & vltimũ ipſum (vt cernimus) quod motu quidem cieri poteſt principium autem motus non habet: & id item quod mouetur quidem, ſed ab alio, non à ſeipſo cietur, rationi conſentaneũ eſt (neceſſarium ne dicam) & ipſum tertium eſſe, quod mouet quidem immobile autem eſt.*

Et rationabiliter hoc accidit. Tria enim eſt neceſſe eſſe, T.c.37. *quod mouetur & mouens, & quo mouet. Quod igitur mouetur, neceſſe quidem moueri, mouere autem non neceſſe eſt. ſed quo mouet, & mouere, & moueri, communicat enim ſimul hoc, & ſecundum idem exiſtens et quod mouetur, manifeſtum autem eſt in mouentibus ſecundum locum tãgere enim neceſſe adinuicem ſicut vſq; ad aliquid. Mouens autẽ ſic, vt ſit non quo mouet, immobile. Quoniam autem videmus vltimum, quod moueri quidem poteſt, motus autem principium non habet, & mouetur quidem, ab alio autem, ſed non à ſeipſo, rationabile eſt (vt non neceſſarium dicamus) et tertium eſſe quod mouet quidem cum ſit immobile.*

Probat idem alia probabili ratione, quæ talis eſt. In motu tria inueniuntur: quorum vnum eſt mobile, qđ mouetur: aliud autem eſt mouens, tertium eſt inſtrumentum, quo mouens mouet. In iſtis autem tribus manifeſtum eſt, quòd id, quod mouetur, neceſſe eſt moueri: ſed non eſt neceſſe, quòd moueat. inſtrumẽtum autem, quo mouens mouet, neceſſe eſt & mouere, & moueri. Mouetur aũt à principali mouente, & mouet vltimum motum: vnde & omne quod mouet, & mouetur, habet rõnem inſtrumenti. Ideò aũt inſtrumẽtum, quo mouens mouet, & mouetur & mouet, quia communicat cum vtroq; exiſtens in quadam identitate ad id qđ mouetur. & hoc maximè manifeſtum eſt in motu locali. Neceſſe eſt. n. quod mouentia à primo mouente vſq; ad vltimum motum, omnia ſe tangant adinuicem. Et ſic patet, quòd inſtrumentum medium eſt idẽ per contactum cum mobili. & ſic ſimul mouetur cum ipſo, in quantum cõicat ipſi, ſed ẽt communicat mouẽti, quia eſt mouens: hoc modo tñ, vt inſtrumentum, quo mouet, nõ ſit immobile. Sic igitur ex præmiſſis apparet, ꝙ vltimum motum mouetur quidem, ſed nõ habet in ſe principium mouẽdi, neq; ſeipſum neq; aliud, & mouetur quidem ab alio, ſed non à ſeipſo. Vnde videtur eſſe rationabile. i. probabile, nec ad pręſens curamus dicere quòd ſit neceſſarium eſſe aliquod tertium, qđ moueat, cum ſit immobile. Probabile. n. eſt, quòd, ſi aliqua duo coniunguntur per accidens, & vnũ inuenitur ſine alio, quòd ẽt aliud inueniatur ſine illo. Sed quòd poſſit inueniri ſine illo, hoc eſt neceſſarium: quia quæ per accidens coniunguntur contingit non coniungi. ſicut ſi al-

bum

bum & dulce per accidens cóiungantur in zuccaro, & album inuenitur ſine dulci, vt in niue: probabile eſt quod & dulce inueniat in aliqua re ſine albo, vt in caſſia. Si igitur mouens moueri eſt per accidens, & inuenitur moueri abſq; mouere in aliquo, ſicut in vltimo moto. probabile eſt, quòd inueniatur mouere abſque moueri, vt ſit aliquod mouens, quod nõ mouetur. Ex quo patet, quod iſta ratio non habet inſtantiam in ſubſtantia, & accidente, & materia, & forma, & ſimilibus: quorum vnum inuenitur ſine alio, ſed non èconuerſo, accidens enim per ſe ineſt ſubſtantiæ: materiæ, per ſe conuenit, vt habeat eſſe per formam. Tertio ibi.

ARGY. *Quapropter & Anaxagoras rectè dicit mentem, inquiens, paſſione vacare, et nõ miſtã eſſe. quippè cum motus ipſam principium faciat. hoc enim pacto ſolum mouebit, nullum ſuſcipiens motũ, & vincet, miſtione penitus vacans.*

Vnde Anaxagoras dicit rectè, intellectum impaſſibilẽ inquiens, & immiſtum eſſe: quoniam motus principium ipſum facit eſſe. ſic enim vtique ſolum mouebit, cum ſit immobilis, & imperabit. cum ſit immiſtus.

Probat idem teſtimonio Anaxa. Quia.n.cõtingit inueniri aliquod mouens, qđ non mouetur, ideò Anaxa. rectè dixit, ponens intellectum impaſſibilem & immiſtum. Et hoc ideò, quia ipſe ponebat intellectum primum principium motus: ſic autem ſolummodo poterit mouere & imperare, abſq; hoc quod moueatur, & ſit immiſtus. Quod.n.commiſcetur alteri, mouetur quodammodo ad motum ipſius. Deinde cum dicit.

ARGY. *At verò ſi non per accidens, ſed neceſſariò moueretur id quod motum alijs affert, atq; adeò vt non moueat, ſi non moueatur, neceſſe eſt iſum, vt motum ſubit, aut eadem ſpecie motus, aut alia moueatur.*

T.c.38. *At verò, ſi non ſecundum accidens, ſed ex neceſſitate mouetur mouens, niſi autem moueatur, non vtique mouet, neceſſe eſt mouens, ſi mouetur, aut moueri ſic, vt ſecundum eandem ſpeciem motus, aut ſecundum alteram.*

Proſequitur aliam partem diuiſionis, ſ. quod omne quod mouetur, mouetur ab aliquo, quod mouetur per ſe, non ſecundum accidẽs. Et improbat hoc duabus rationibus. quarum prima talis eſt. Si hoc non eſt ſecundum accidens, ſed ex neceſſitate, vt mouens moueatur, & nũquam poſſit mouere niſi moueatur, oportet hoc contingere duobus modis. quorum vnus eſt, vt mouẽs moueatur ſecundum eandem ſpeciem motus, qua mouet: alius eſt, vt mouens moueat ſecundum vnam ſpeciem motus, ſecundum alteram moueatur. Exponit autem conſequenter primum modum cum dicit.

ARGY. *Ceu. aut ſi calefaciat calefiat, & ſi ſanet ſanetur, & ſi ferat feratur: aut ſi ſanet feratur, & ſi ferat, accreſcat.*

Dico autem quale eſt aut calefaciens, & ipſum calefieri: & ſanans ſanari, & ferens ferri: aut ſanans ferri, ferens autem augeri.

Sic enim dicimus mouens moueri, ſecundum eandẽ ſpeciem motus, puta ſi calefaciens calefiat, & ſanans ſanetur, & ferens ſecũdum locum feratur. Et ſecundum modum exponit cum dicit § Vel ſanans feratur, vel ferens augeatur. § hoc enim eſt vt ſecundum aliam ſpeciem motus moueat, & moueatur. Deinde oſtendit impoſſibilitatem primi modi cum dicit.

ARGY. *At primum, vt patet, fieri nequit. Nam dicere hoc oportet vſq; ad indiuidua deſcendendo, ceu ſiquid Geometriam doceat, id eandem Geometriam doceri, & ſi proijciat, eodẽ proiectionis proijci modo. Nec etiam ſicut motus alio genere moueatur, ceu vt id quidem, quod fert, incrementa ſuſcipiat, id autem, quod hoc auget, ab alio alteretur: & id, quod illud alterat, alio motu quodam itidem moueatur. Nã ſtetur, neceſſe eſt: motus enim finiti ſunt. Qui verò redire dicit, idque quod alterat ferri, perinde facit, atq; ſi ſtatim id ferri dicat quod fert, & id doceri, quod docet. Patet enim omne quod motu cietur, & à ſuperiore moueri mouente, atque magis ab eo quod cætera antecedit at id fieri nequit. Accidit enim vt id diſcat quod docet: quorum alterũ, habere ſcientiam, alterum non habere neceſſe eſt.*

Sed manifeſtum quoniam impoſſibile eſt. Oportet enim vſque ad indiuidua diuidentem dicere. vt ſi aliquis docet Geometrizare hoc doceri Geometrizare idẽ, aut ſi proijcit, proijci ſecundum eundem modum proiectionis. Aut ſic quidem non, ſed aliud ex alio genere, vt quod fert augeri, hoc autem augens alterari ab alio, hoc autem alterans ſecundum quendam moueri motum. ſed neceſſe eſt ſtare. Finiti enim ſunt motus Iterum autem reflectere, & alterans dicere ferri: idem facere eſt, & ſi mox dicat ferens ferri, & docens doceri. Manifeſtum enim eſt quod mouetur, & à ſuperius mouente quod mouetur omne, & magis à priori mouentium. At verò hoc impoſſibile eſt. docens enim accidit addiſcere: quorum hoc quidem habere, illud autem non habere ſcientiam neceſſarium eſt

Manifeſtum eſt.n.impoſſibile eſſe quòd mouens ſecundum eãdem motus ſpeciem moueatur Non enim ſufficiet ſtare in aliqua ſpecie ſubalternata, ſed oportebit peruenire per diuiſionem vſq; ad indiuidua, ſ.vſq; ad ſpecies ſpecialiſſimas. Puta, ſi aliquis doceat, non ſolum doceatur, ſed idem doceat, & doceatur. puta, ſi docet Geometriam, quod hoc idem doceatur, aut ſi mouet ſpecie motus localis, quę eſt proiectio, quòd ſm eundẽ motum proiectionis moueatur. & hoc eſt manifeſtè falſum. Deinde deſtruit ſm modum, vt.ſ.non moueatur mouens ſm eandem ſpeciem motus, ſed quod mouet vno genere motus, moueatur alio genere: puta qđ mouet ſm locum, moueatur per augmentum: quod mouet per augmentum, moueatur ab aliquo alio per alterationem, & illud alterans moueatur ſm aliquem aliũ motum. Manifeſtum eſt aũt, quòd motus non ſunt infiniti, neq; ſm genus, neq; ſm ſpeciem. Eſt.n.habitum in Quinto, qđ motus differunt genere & ſpecie ſm dñias rerum, in quibus ſunt motus: gña aũt rerum & ſpecies non ſunt infinitę, vt alibi probauit, & ſic neque gña aut ſpecies motus. Si ergo mouens non neceſſe eſt moueri alio gñe, aut alia ſpecie motus, nõ erit procedere in infinitum. ſed erit aliquod primum mouens immobile. Sed, quia poſſet aliquis dicere, quod, qñ deficiẽt omnes ſpecies motus, iterum redibitur ad primã, vt.ſ.ſi primũ motum acceptum mouebatur localiter diſtributis oĩbus gñibus & ſpeciebus motuum per diuerſos motores, motor qui reſiduus erat, mouebitur motu locali. ad hoc excludendum, conſequenter dicit, quod tñ valet ſic reflectere, vt dicatur quod alterans feratur. Quod dicit, quia motum localem ſuprà prius nominauerat, & alterationem vltimo. Sic (inquam) reflectere idem eſt, ac ſi ſtatim à principio dicatur, quod mouens ſm locũ mouetur. & non ſolum in gñe, ſed in ſpẽ, quod docens docetur. Et quòd tãtundem valeat probat conſequenter. Omne.n.quod mouetur, magis mouetur à ſuperiori mouẽte quàm ab inferiori, & per conſequens multo magis à primo mouente, ſi ergo id quod ponebatur moueri localiter, mouetur à propinquo quidem mouente quod augetur, vlterius aũt ab eo quod alterat, vltra aũt ab eo quòd mouetur ſm locum, hoc quod mouetur ſm locum, magis mouebitur à primo quod mouetur ſm locum, quã à ſecundo quod alteratur, aut à tertio quod augetur: ergo erit verũ dicere, quòd mouens ſm locum, mouetur ſecundũ locum, & ſimiliter ſecundum vnamquãq; ſpeciem motus, hoc autem non ſolum eſt falſum, quia vr̃ inſtantiam habere in multis, ſed ẽt eſt impoſſibile. Sequeretur.n.quòd docens addiſcat dum docet: qđ eſt impoſſibile. includit.n.hoc cõtradictionẽ. quia de rõne docentis eſt, quòd habeat ſcientiam, de rõne aũt addiſcentis, quòd non habeat. Sic ergo, patet, quod non eſt neceſſariũ mouens moueri. Secundam rõnem ponit ibi

Margin notes: Prima rõ. — T.c.9. Primo poſt modum ſecundo &c. 12.Met.

Hoc

A R G Y. *Hoc præterea magis quã dicta rationis fines egreditur: oẽ, inquam, motiuũ mobile eſſe, quod accidit, ſi omne quod mouetur, ab eo mouetur, quod motu cietur. Erit.n. mobile perinde, atque ſi quiſpiam dicat omne ſanatiuum ac ſanans ſanabile, & ædificatiuum ædificabile eſſe, aut ſtatim, aut per plura. ceu ſi moueri quidem ab alio motiuum omne, ſed non eo motu quo mouet propinquum ſibi ſed diuerſo moueri dicat, vt ſanatiuum dicere non ſanari at id aſcendens perueniet tandem ad eandem ſpeciem motus, vt antea diximus horum igitur alterum eſt impoſſibile, alterum figmentum. abſurdum eſt enim alteratiuum, accreſcens neceſſario eſſe. Non ergo neceſſe eſt id quod mouetur ab eo ſemper moueri, quod ab alio motu cietur. erit igitur exitus huiuſce tandem proceſſionis. Quare quod primo mouetur, aut à quieſcente mouebitur aut ipſum ſeipſum motu ciebit. At verò ſi conſiderare etiam oporteat, vtrum ſit cauſa motus, atque principium, vtrum, id quod motu ſeipſum ciet, an id quod ab alio agitatur, illud omnes vtique ponent. Quod enim per ſe cauſa eſt, id ſemper prior eſt eo, quod per aliud rationem cauſæ ſubit. Quæ cum ita ſint, conſiderandum eſt alio principio ſumpto, ſi quid ſeipſum mouent, quonam modo ſe motu ciet.*

Amplius autem his magis irrationabile eſt, quod accidit omne motiuum eſſe mobile: ſiquidem ab eo quod mouetur, mouetur omne quod mouetur. erit enim mobile, ſicut ſi aliquis dicat, quoniam ſanatiuum & ſanans ſanabile erit, & ædificatiuum ædificabile, aut mox, aut per plura. dico autem ſic ſi mobile quidem ab alio eſt omne motiuum: ſed non ſecundum eundem motum mobile quo mouet proximũ, ſed ſecundum alterum, vt ſanatiuum & diſciplinatiuum, ſed hoc aſcendens perueniet aliquando ad eundem ſpeciem motus ſicut diximus prius. Hoc quidem igitur horum impoſſibile, aliud autem figmentum eſt, inconueniens enim eſt alteratiuum ex neceſſitate eſſe augmentabile. Non ergo neceſſe eſt T.c.39. *ſemper moueri quod mouetur ab alio, & ab hoc quod mouetur. ſtabitur ergo. quare aut à quieſcente mouebitur quod mouetur primum, aut ipſum ſeipſum mouebit. At verò, ſi oportet conſiderare, vtrum cauſa motus ſit & principium ipſum ſeipſum mouens, aut quod ab alio, illud omnis vtique ponet. Ipſum enim quidem, quod per ſe eſt cauſa prior eſt eo, quod ſecundum alterum, & ipſo exiſtente. Quare hoc* T.c.40. *conſiderandum eſt accipientibus aliud principium, ſi aliquid mouet ipſum ſeipſum, quomodo mouet, & ſecundum quem motum.*

Secũda rõ. Quæ non differt à præcedenti, niſi in hoc, quod prima ducebat ad quædam inconuenientia particularia, puta ꝙ proijciens proijceretur, aut docens addiſceret: hæc aũt ducit ad inconueniens in cõi. Vnde dicit, ꝙ licet incõueniens ſit, ꝙ docens addiſcat, tñ adhuc magis eſt irrationabile: quia accidit, ꝙ oẽ motiuum ſit mobile, ſi nihil mouetur, niſi ab eo quod mouetur. Sic.n. ſequetur, ꝙ oẽ mouens ſit mobile. puta ſi dicatur qđ oẽ, quod habet virtutem ſanandi, aut quod ſanet in actu, eſt ſanabile, & quod habet virtutem ædificandi, eſt ædificabile, quod eſt magis irrationabile, ꝗ quod docens addiſcat: quia docens potuit prius addiſcere, ſed ędificans nunquam fuit ædificatus. Hoc autem dupliciter ſequitur. ſi.n. detur quod omne mouens mouetur ſm eandem ſpeciem motus, ſequitur quod mox. i. immediate ædificans ædificetur, & ſanans ſanetur. Si aũt detur ꝙ non per eandem ſpeciem motus mouens moueatur, ſequitur quòd per plura media tandem in hoc veniatur. Et hoc exponit: quia ſi omne quod mouet mouetur ab alio, ſed tñ non mouetur ſm eundem motum ſtatim quo mouet, ſed ſm alterum motum, puta, ſi aliquid ſit ſanatiuum, non ſtatim ipſum ſanetur, ſed moueatur motu diſciplinæ addiſcendo: tñ cum non ſint infinitę ſpecies motus, ſic aſcendendo de mobili ad mouens, peruenietur quãdoq; ad eandem ſpeciem motus, ſicut ſuprà expoſitum eſt. horum ergo duorum vnum apparet manifeſtè impoſſibile, puta, ꝙ ædificans mox ædificetur: aliud autem vr̃ eſſe fictitium, i. quòd multa media in hoc veniant. Inconueniens enim eſt, quòd id, quod natum eſt alterare, ex neceſſitate ſit natum augmentari. Sic ergo conſideratis præmiſſis rõnibus, quarum primæ concludebant, quòd non in infinitum hoc procedit: quòd oẽ, quod mouetur, moueatur ab alio: & ſecundę cõcludebant, quod non oẽ mouens moueatur, poſſumus ex omnibus prædictis rõnibus concludere, quod non eſt neceſſe in infinitum procedere, quod mouetur ab alio moueri: ita ꝙ ſemper mouetur à mouente, quod mouetur: ergo neceſſe eſt quòd ſtetur in aliquo primo. hoc autem primum, oportet quod vel ſit immobile, vel ſit mouens ſeipſum. Sed, ſi conſideretur quę ſit prima cã motus in gñe mobilium, vtrum illud, quod mouet ſeipſum, aut mobile, quod mouetur ab alio, probabile eſt apud oẽs, ꝙ primum mouens ſit mouens ſeipſum. Sẽper.n. cauſa, quæ eſt per ſe, eſt prior ea, quæ eſt per alterum. Et propter hanc rationem Platonici poſuerunt ante ea, quę mouentur ex alio, eſſe aliquid quod mouet ſeipſum. & ideò conſiderandum eſt de eo quod mouet ſeipſum, facientes ex hoc aliud principium noſtræ conſiderationis, ſcilicet vt cõſideremus ſi aliquid mouet ſeipſum, quomodo hoc eſt poſſibile.

L E C T I O X.

Quodcunque ſeipſum mouens diuidi in duas partes, quarum altera mouens reſpectu alterius eſt: nec alio modo mouens ſeipſum reperiri, monſtratur.

Omne itaque quod mouetur, in ſemper diuiſibilia diuiſibile eſſe neceſſe eſt. Demonſtratum eſt enim prius, in hiſce, A R G Y. *quæ de natura vniuerſaliter dicebamus, omne quod per ſe mouetur continuum eſſe. Fieri igitur nequit, vt id quod motu ſeipſum ciet ſe motum penitus moueat.*

Neceſſe igitur omne, quod mouetur, eſſe diuiſibile in ſemper diuiſibilia. Hoc enim oſtenſum eſt prius in vniuerſalibus de natura, quod omne, quod per ſe mouetur, continuum eſt. Impoſſibile eſt igitur, ipſum mouens ſeipſum penitus mouere ipſum ſeipſum. Inf. a c.46. & 6. Phyſi. 32. & 5. Phy. 62.

Poſtquàm Philoſophus oſtendit qđ in mobilibus & in mouentibus non proceditur in infinitu, ſed eſt deuenire ad aliquod primum, quod vel eſt immobile, vel eſt ſeipſum mouens, hic oñdit, quod etiam ſi, perueniatur ad primum, qđ eſt ſeipſum mouẽs, quod nihilominus oportet deuenire ad primũ, quod eſt immobile. & diuiditur in partes tres. In prima oſtendit quod mouens ſeipſum diuiditur in duas partes, quarum vna mouet, & alia mouetur: in ſecũda oſtendit, qũo huiuſmodi partes ſe habeant adinuicem. ibi ❴Qm autem mouet.❵ In tertia concludit ex pręmiſſis, quod neceſſe eſt deuenire ad aliquod primum immobile ibi ❴Manifeſtum igitur ex his.❵ Circa primum duo facit. Primo oſtendit, quod in eo, quod mouet ſeipſum, vna pars mouet, & alia mouetur ex hoc, quod totum non põt ſe totum mouere. In ſecũdo excludit alios modos, quibus aliquis opinari poſſet, quòd eſſet aliquid mouens ſeipſum. ibi ❴Quod autem non contingat.❵ Circa primum tria facit. Primo proponit quod mouens ſeipſum non totum mouet ſe totum, ſecundo probat propoſitum ibi ❴Totum enim fertur.❵ Tertio cõcludit principale intentum ibi ❴Hoc quidem igitur mouet.❵ Quia verò totũ & pars locum non habent niſi in rebus diuiſibilibus, ideò ex probatis in Sexto cõcludit primo, quod neceſſe eſt oẽ, quod mouetur, eſſe diuiſibile in ſemper diuiſibilia: hoc.n. eſt de ratione continui. omne aũt quod mouetur eſt continuum, ſi per ſe mouetur. Per accidens enim moueri aliquod indiuiſibile non eſt impoſſibile, vt punctum aut albedinem. & hoc oſtenſum eſt prius in Sexto huius. Omnia enim, quę ante hunc Octauum dixit, vocat vniuerſalia naturæ. quia in hoc Octauo ea, quæ ſuprà de

Marginal notes (right column): T.c.43. — Tertia 45. — T.c.41. — Infra. in fine. — Quarta 40. T.c.32. — T.c.39.

motu in communi dixerat, incipit applicare ad res. Sic ergo, cum id, quod mouetur, ſit diuiſibile, poteſt in omni quod mouetur inueniri totum & pars. ſi ergo ſit aliquid, quod moueat ſeipſum, erit in eo accipere totū & partem. ſed totum non poterit mouere ſeipſum totum, qđ eſt penitus mouere ipſum ſeipſum. Scđo ibi.

A R G Y. *Vnum.n. ac indiuiduū ſpecie feretur totum, feretq; latione eadē, & alterabitur, & alterabit: quare docebit, atq; docebitū ſimul, & ſanabit, atq; ſanabitur eadē vtiq; ſanitate.*

Totum enim feretur vtique, & feret ſecundum eādem loci mutationem vnum cum ſit, & indiuiduum ſpecie: & alterabitur, & alterabit: quare docebit vtiq; et docebitur ſimul, & ſanabit, & ſanabitur ſecundum eandē ſanitatem.

Prima rō. Probat propoſitum duabus rōnibus. Quarū prima talis eſt. Mouentis ſeipſum ſimul & ſemel eſt vnus motus numero. ſi igiť hoc modo aliquid moueat ſeipſum quod totum moueat totū, ſequetur quod vnū & idem erit mouens & motum ſm vnum & eundem motum, ſiue ſit loci mutatio, ſiue alteratio. & hoc videtur incōueniens: quia mouens & motum habent oppoſitionē adinuicē: oppoſita autem nō poſſunt eidem ineſſe ſm idem. non eſt ergo poſſibile, quod ſecundum eundem motum ſit aliquid idem mouens, & motum. Cum.n. aliquid ſimul mouet & mouetur, alius eſt motus, ſecūdum quem mouet, & alius, ſecundum quem mouetur. ſicut, cum baculus motus à manu mouet lapidem, alius numero eſt motus baculi, & motus lapidis. ſic ergo ſequitur vlterius quod aliquis docebit, & docebitur ſimul ſecūdum vnum & idem ſcibile. & ſimiliter quod aliquis ſanabit & ſanabitur ſecundum vnam & eādem numero ſanitatem. Secundam rationem ponit ibi.

A R G Y. *Prætereà, definitum eſt anteà id moueri quod mobile eſt: hoc autem eſt potentia cum mouetur, non actu. ſed quod eſt potentia proficiſcitur nimirum ad actum. motus autē actus eſt mobilis imperfectus. At id quod mouet, actu iam eſt (ut patet:) calefacit enim id, quod eſt calidum actu, & omnino generat id, quod formam iam habet. Quare ſimul idem eodemq; calidum erit atq; non calidum: & vnumquodque cæterorum ſimiliter, quæ terminos habeant eiuſdem nominis rationiſque neceſſe eſt. Eius ergo quod motu cietur interno, & ſuo, aliud mouet, aliud mouetur.*

Amplius, determinatum eſt, quia mouetur mobile. hoc autem eſt quod potentia mouetur, non actu. quod aūt eſt potentia vadit in actū. Eſt aūt motus actus mobilis imperfectus: mouens aūt iam actu eſt, vt calefacit calidum, et oīno gñat habens ſpeciē. Quare ſimul idē & ſecundū idem calidum erit et non calidū ſimiliter aūt & aliorū vnumquodq; eorum, quæ mouens neceſſe eſt habere uniuocū hoc quidē igitur mouet. illud autē mouetur eius, quod eſt ſeipſum mouēs.

Secūda rō. T.c.2. Quæ talis eſt. Determinatum eſt in Tertio, quod id, quod mouetur, eſt mobile. ſ. in potentia exiſtens, quia quod mouetur, in quantum eſt in potentia, & non in actu, mouetur. Ex hoc.n. mouetur aliquid, qđ cū ſit in potentia, tendit in actum. Nec tñ id, quod mouetur, eſt ita in potentia, vt nullo modo ſit in actu: quia ipſe motus eſt quidam actus mobilis in quātum mouetur, ſed eſt actus imperfectus: quia eſt actus eius, in quantum eſt adhuc in potentia. ſed illud, quod mouet, iam eſt in actu. Non.n. reducitur quod eſt in potentia in actum, niſi per id, quod eſt actu: hoc aūt eſt mouens. ſicut calefacit calidum, & generat illud, quod habet ſpeciem generatiuam, ſicut hoīem generat, quod habet ſpeciē humanam, & ſic de alijs. Si ergo totum moueat ſe totum, ſequitur ꝙ idem ſm idem ſimul eſt calidum & non calidum: quia, inq̄tum eſt mouens, erit actu calidum: in quantū eſt motum, erit calidum in potētia. & ſimiliter eſt in omnibus alijs, in quibus mouēs eſt vniuocum. ſ. i. conueniens in nomine & rōne cum moto. ſicut cū calidum facit calidū, & homo generat hoīem. Et hoc ideo dicit: quia ſunt quædam agentia non vniuoca, quæ. ſ. non conueniunt in nomine & rōne cū ſuis effectibus, ſicut Sol generat hominē. In quibus tamen agentibus, & ſi non ſit ſpecies effectus ſecundum eandem rōnem, eſt tñ quodam modo altiori & vlteriori. Et ſic vniuerſaliter verum eſt, ꝙ mouens eſt quodā modo in actu ſm id, ſecundum quod mobile eſt in potentia. ſi igitur totum moueat ſe ſecundum totum, ſequitur quod idem ſit ſimul actu & potentia: quod eſt impoſſibile. Ex hoc ergo concludit principale intentū, quod mouentis ſeipſum vna pars mouet, & alia mouetur. Deinde cū dicit.

Eſſe autem impoſſibile ſeipſum quicquam hoc pacto mouere, vt ab utroq; moueatur utrumq; ex hiſce ſanè patebit. A R G Y.

Quod autem non contingat ipſum ſeipſum mouere ſic, vt vtrumque ab vtroque moueatur, ex his manifeſtum eſt. T.c.41.

Excludit quoſdam modos, quos aliquis poſſet exiſtimare in motu mouentis ſeipſum. & primo oſtendit ꝙ mouentis ſeipſum non mouetur vtraq; pars ab altera, ſecundo oſtendit quòd pars mouentis ſeipſum nō mouet ſeipſam ibi. ¶ At verò neq; primum ſeipſum. ¶ Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit, ſecundo probat propoſitum ibi. ¶ Neq;.n. erit ¶ Dicit ergo T.c.42. primo, manifeſtum eſſe ex ijs quę ſequuntur, ꝙ nō contingit aliquid mouere ſeipſum hoc modo, ꝙ vtraque pars eius moueatur à reſidua. ſicut, ſi A B moueat ſeipſum, eo qđ A moueat B, & A moueat A. Secundo ibi.

Nam, ſi vtrumque mouebit vtrunque, nihil erit proſectò quod moueat primum. Id enim, quod prius mouet, cauſa magis eſt, vt moueatur id, quod motu cietur, quàm id, quod illi cohæret. Duplex eſt.n. id quod motu ciet, (vt diximus.) quoddam enim mouet ab alio ſuſcipiens motum, quoddam ſeipſo mouet. Atque id, quod longius ab eo diſtat, quod motu cietur propinquum eſt magis principio motus, quàm id, quod in medio collocatur. A R G Y

Neque enim erit primum mouens vllum, ſi vtrumque vtrumq; mouebit. Quod.n. primo magis eſt cauſa mouendi, quàm ſequens, & mouebit magis. Dupliciter enim mouere erat: aliud quidem quod ab alio mouetur ipſum, aliud autem ex ſeipſo. proximus autem eſt, quod longius eſt ab eo quod mouetur à principio, quàm medium.

Probat propoſitū quatuor rōnibus. Et eſt attendendum, ꝙ ad hanc cōcluſionem, reſumit rationes ſupra- Lect.9. poſitas ad oſtendendum, quòd non oē mouens mouetur ab alio. vnde ex præmiſſis abbreuiatè hic colligit quatuor rōnes, quarum primā ſumit ex prima rōne, quam ſuprapoſuit duplici ordine, ad oſtendendum ꝙ ēt non T.c.34. proceditur in infinitū in hoc, ꝙ ſemper aliquid ab alio moueatur, pp hoc, ꝙ nō eſſet aliquod primū mouens, quo remoto remouerentur ſequentia. Vnde & hic primo præmittit idem inconueniens. Dicit.n. ꝙ, ſi in primo moto, quod ponitur mouens ſeipſum, vtraq; pars ab altera reciprocè moueatur, ſequetur ꝙ non ſit aliqđ primum mouens. Et hoc ideo, quia, ſicut ſuprà dictum Lect.9. eſt, mouēs prius eſt magis cā mouendi & magis mouet, q̄ poſterius mouens. & hoc ideo ſuprà probatur, quia dupliciter aliqđ mouet. vno.n. modo mouet aliquid ex T.c.33. eo ꝙ mouetur ab alio, ſicut baculus mouet lapidem eo ꝙ mouetur à manu, & hoc eſt ſm mouens. alio modo mouet aliquid ex eo ꝙ mouetur ex ſeipſo, ſicut homo mouet & hæc eſt diſpoſitio primi mouentis. Illud aūt, quod mouet, nō eo ꝙ mouetur ab alio, magis eſt remotū ab vltimo qđ mouetur, & magis proximum primo mouenti, q̄ medium, qđ, ſ. mouet, eo ꝙ ab alio mouet, Debet ergo rō ſic formari, ſi totius mouentis ſeipſum vtraq; pars mouet aliam reciprocè, non magis mouet vna quàm alia: ſed primū mouens magis mouet q̄ ſm ergo neutra earum erit primum mouens. qd eſt inconueniēs: qa ſic ſequeretur, ꝙ illud qđ mouetur ex ſeipſo, non eſſet propinquius primo principio motus ¶ qđ nullum ſequitur eſſe ¶ quàm id quod mouetur ab alio, cum

tamen ſupra ſit oñſum, ꝙ mouens ſeipſum ſit primum in gñe mobilium. Non ergo hoc eſt verum, ꝙ mouẽtis ſeipſum vtraq; pars ꝑ aliã moueatur. Deinde cũ dicit.

A R G Y. *Prætereà quod mouet non neceſſario mouetur, niſi à ſe moueatur. per accidens ergo mouet alterum contra. At accipiam poſſe ipſum non mouere. aliud ergo mouebitur, aliud mouebit immobile.*

Amplius, non neceſſe eſt mouens moueri, niſi à ſeipſo ſecundum accidens ergo contra mouet alterum. Accipiebam igitur contingere non mouere. ergo erit aliud quidem quod mouetur, aliud autem mouens immobile.

Secũda rõ. Sumit duas rõnes ad idem ex vna rõne quam ſuprà poſuerat ad oſtendendum, quod non oẽ mouens mouetur, ita ꝙ moueri conueniat mouenti per accidens. In qua quidem ratione ſuprà duas cõcluſiones intulit. Primam.ſ.quod mouens contingit & non moueri. Alteram, ꝙ motus non ſit æternus. & ſecundum has duas concluſiones duas hic rationes format. Primo.n.dicit, ꝙ non neceſſarium eſt mouens moueri niſi à ſeipſo ſm accidens. & eſt ſenſus, quòd niſi accipiatur primũ mouens moueri à ſeipſo, non erit ẽt neceſſe quòd mouens primum moueatur ſecundum accidens. ſicut quidam poſuerunt, quòd oẽ mouens mouetur, & tñ hoc eſt ei

T.c.36. per accidens. Cũ ergo ponitur quòd mouentis ſeipſum pars, quæ mouet, ècontra equaliter mouetur ab altera, hoc non erit niſi per accidens. ſed ſicut ſuprà accipiebamus, quod eſt per accidens, contingit non eſſe: ergo contingit illam partem quæ mouet, non moueri. ſic ergo remanet quòd mouẽtis ſeipſum vna pars mouetur, & alia mouet, & non mouetur. Deinde cum dicit.

A R G Y. *Præterea, non eſt neceſſarium id quòd mouet contra moueri. ſed neceſſe eſt, aut immobile quippiam moueat, aut, quod à ſeipſo motu cietur, ſi motum eſſe ſemper neceſſe eſt.*

Amplius, non neceſſe eſt mouens, cum mouet, contra moueri: ſed aut immobile mouere neceſſe eſt, aut ipſum à ſeipſo moueri, ſi neceſſe eſt ſemper motum eſſe.

Tertia rõ. Ponit aliam rõnem correſpondentem ſecundę concluſioni, quam ſuprà intulerat, ſ. ꝙ ſequitur motum nõ ſemper eſſe. Hic aũt cõuerſo ordine ſic arguit, ſi neceſſe eſt motum ſemper eſſe, non neceſſe eſt mouens cum mouet ècontrario moueri, ſed neceſſe eſt, quòd vel mouens ſit immobile, vel quòd ipſum moueatur à ſeipſo. Huius aũt cõditionalis rõ ex ſuprapoſita ratione apparet. quia, ſi mouens non mouet niſi moueatur & cum non ineſt ei moueri niſi per accidens, ſequitur quòd contingat ipſum non moueri: ergo per conſequens neque mouere, & ſic non erit motus, ſed motũ ſuprà oñderat ſempiternũ: ergo non neceſſe eſt mouens cũ mouet cõtra moueri. & ita non eſt verũ, ꝙ vtraq; pars mouentis ſeipſum moueatur ab altera. Deinde cum dicit.

A R G Y. *Prætereà, moueretur etiam eo motu profectò, quo mouet quare calefit id quod calefacit.*

Amplius ſi mouet motum, & mouebitur vtique: quare calefaciens calefit.

Quarta rõ. Ponit quartam rationem, quæ ſumitur ex ratione

T.c.37. quàm ſuprà poſuit ad oſtendendum, quòd non ineſt mouenti per ſe quòd moueatur: quia ſequeretur quòd eſſet deuenire in hoc, quòd mouens eodem motu moueretur quo mouet, vt ſuprà expoſitum eſt. & ideò hic abbreuiando hanc rationem dicit, quòd ſi vtraq; pars ab altera moueatur ſequetur, quòd ſecundum eundem motum mouet & mouetur. vnde ſequitur, quòd calefaciens calefit: quod eſt impoſſibile. Ideo autem ſequitur, ſi mouentis ſeipſum vtraq; pars ab alia moueatur, quòd ſecundum eũdem motum aliquid mouet & mouetur: quia mouentis ſeipſum eſt vnus motus, & ſecundum illum oportebit, quòd pars, quæ mouet, moueatur. Deinde cum dicit.

A R G Y. *At verò, neque aut vna pars eius, quod primò ſeipſum mouet, aut plures ſeipſas mouebant.*

At verò neque ipſius primò ſeipſum mouentis, aut vna pars aut plures mouebunt ipſa ſeipſam vnaquæque. T.c.42.

Excludit alium modum, ſ. quod mouentis ſeipſum pars ſeipſam nõ mouet. & primo proponit quod intendit, ſecundo probat propoſitum ibi § Totum enim ſi mouetur. § Dicit ergo primo, quòd ſi accipiatur aliqd, Infra.
quod eſt primò mouens ſeipſum, non poteſt dici, neq; ꝙ vna pars eius ſeipſam moueat, neq; quòd plures: ita quòd quælibet earum ſeipſam moueat. Secundo ibi.

Totum enim ipſum, ſi à ſeipſo mouetur, aut ab aliqua ſui parte, aut à toto totum mouebitur. ſi igitur, quia pars aliqua mouetur à ſeipſa, totum ipſum ſeipſum mouet: illa pars erit id planè, quod primum ſeipſum mouet. Separata namque ſeipſam illa mouebit: totum autem, non ſeipſum mouebit. Si uerò totum à toto mouetur, per accidens ipſæ partes ſeipſas ſanè mouebunt. Quare, ſi ſeipſas non neceſſario mouent, ſumantur non à ſeipſis moueri. ipſius ergo totius non quædam pars mouebit immobilis, quædam mouebitur. Hoc enim pacto duntaxat, aliquid ſeipſum mouere poteſt. A R G Y.

Totum.n. ſi mouetur ipſum à ſeipſo, aut ab aliquo eorum quæ ſunt ipſius mouebitur, aut totum à toto. Si igitur, quia mouetur aliqua pars ipſa à ſeipſa, hæc vtique erit primum ipſum ſeipſum mouens ſeparata.n. hæc quidem mouebit ipſa ſeipſam, totum autem non iam. Si autem totum à toto mouetur, ſecundũ accidens vtiq; mouebũt hæ ipſa ſeipſas. quare, ſi non ſunt neceſſaria, accipiãtur non mota à ſeipſis. Totius igitur aliud mouebit, cum immobile ſit, aliud aũt mouebitur: ſolum enim ſic poſſibile eſt adhuc ipſum mobile eſſe.

Probat propoſitum duabus rõnibus, quarum prima talis eſt. Si totum mouetur ipſum à ſeipſo, aut hoc conueniet ei rõne ſuæ partis, quæ mouetur à ſeipſa, aut rõne totius. ſi conueniat ei rõne ſuæ partis: ergo illa pars erit primum ſeipſum mouens: quia illa pars ſeparata à toto mouebit ſeipſam: ſed totum iam non erit mouẽs ſeipſum primum vt ponebatur. ſi verò dicatur, ꝙ totũ mouet ſeipſum rõne totius: ergo quòd aliquæ partes mouent ſeipſas, hoc non erit niſi per accidẽs. quod autem eſt per accidens, non eſt neceſſarium: ergo in primò mouente ſeipſum maximè oportet accipere quòd partes non moueantur à ſeipſis. totius ergo primi mouentis ſeipſum vna pars mouebit, cũ ſit immobilis, alia mouebitur. Iſtis.n. ſolũ duob. modis poſſibile eſſet ꝙ pars mouens moueat, ſ. aut qđ moueretur à parte altera, q̃ mouet, aut qđ moueret ſeipſam. Vñ attendendũ eſt, qđ Ari. excludendo hos duos modos, intendit cõcludere qđ pars mouens in mouente ſeipſum ſit immobilis, nõ aũt qđ mouens ſeipſum diuidatur in duas partes: quarum vna ſit mouens, & alia mota. hoc.n. ſufficiẽter concluſum eſt per id quod primò oſtendit. quod totũ non mouet ſeipſum totũ & ſic patet, quòd non fuit neceſſarium Ariſ. inducere diuiſionẽ quinq; mẽbrorũ, vt quidam dixerunt. quorũ vnum mẽbrum ſit, ꝙ totum moueat totum: ſm, ꝙ totum moueat partem: tertium, qđ pars moueat totũ: quartum, qđ duæ partes viciſſim ſe moueant: quintum, qđ vna pars ſit mouens & alia mota. ſi.n. totũ nõ mouet totũ, per eandẽ rõnem ſequitur, qđ totum non moueat partẽ, nec pars totũ: quia vtrobiq; ſequeretur, qđ aliqua pars mota moueret ſeipſam. Vñ hoc, quòd totum non mouet totum ſufficit ad cõcludendum, quòd vna pars ſit mota, & alia mouẽs: ſed non ſufficit ad concludendũ, qđ pars mouens non moueatur à mota, & qđ non moueatur à ſeipſa. Et ad hoc ſecundum probandum inducit ſecundam rõnem ibi.

Prætereà ſi totum ſeipſum mouet, aliud ipſius mouebit, aliud ſanè mouebitur. Ipſum igitur A B, à ſeipſo, & ab ipſo mouebitur A. A R G Y.

Amplius, ſi tota ipſa ſeipſam mouet, hoc quidem mouebit ipſius, illud autem mouebitur. Ergo A B, à ſeipſa quidem mouebitur, & ab A.

Quæ

Quæ talis eſt. Si detur qđ pars mouens mouentis ſeipſum, ipſa tota ſeipſam moueat, ſequit (pẽr ſuprà probata) quod ipſius partis iterum vna pars moueat, & alia moueatur. iam enim oſtenſum ſuprà eſt, quod totum non mouet ſeipſum aliter, niſi per hoc quòd vna pars eius mouet, & alia mouetur. Sit ergo pars mouens mouentis ſeipſum A B:, per rationem ergo præmiſſam ſequitur, quod vna pars eius ſit mouens, ſcilicet A, & alia mota, ſ. B. ſi ergo A B moueat tota ſe totam (vt tu ponis) ſequitur quod idẽ moueatur A duobus motorib. ſcilicet à toto, quod eſt A B, & à parte, quæ eſt A: quod eſt impoſſibile. Relinquitur ergo, quod pars mouens in mouente ſeipſum eſt omnino immobilis.

A mouens. B motum.

Tota linea ex ſeipſa mouetur, & ab A primo.

LECTIO X I.

Quo modo partes ſeipſum mouentis conſiderari valeant, & cuius rationis ſint, dicitur.

A R G. Y. *Cum autem eorum quidem, quæ mouent, quoddam ab alio moueatur, quoddam immobile ſit: eorum verò quæ mouentur, aliud moueat, aliud non moueat quicquam: id, quod ſeipſum mouet ex eo ſanè quod mouet, & non mouetur, & ex eo quòd mouetur, & non neceſſario mouet, ſed interdum mouet, interdum non mouet, conſtare neceſſe eſt.*

T.c.43. *QVoniam autem mouet aliud quidem quod mouetur ab alio, aliud autem cum ſit immobile, & mouetur aliud quidem mouens, aliud autem nihil mouens, ipſum ſeipſum mouens, neceſſe eſt ex immobili eſſe, mouente autem: & adhuc ex eo quòd mouetur, non mouente autem ex neceſſitate, ſed qualiter euenit.*

Poſtquàm Philoſophus oſtendit q̀ mouens ſeipſum diuiditur in duas partes, quarũ vna mouet & non mouetur, alia autem mouetur, hic oſtendit quomodo huiuſmodi partes ſe habeant adinuicem. & circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit, ſecundo oſtendit
Infra. Tertia 44. propoſitum ibi. §Sit.n. A mouens.§ Tertio concludit concluſionem principaliter intentam ex omnibus præmiſſis ibi §Manifeſtum igitur ex his eſt.§ Dicit ergo primo, quod cum mouens diuidatur in duo quorum vnũ mouetur etiam ab alio, aliud verò mouens eſt immobile: & iterum mobile diuidatur in duo (eſt.n. quoddam mobile, quod etiam mouet, quoddam verò mobile, qđ
T.c.38. nihil mouet) oportet dicere, quòd mouens ſeipſum cõponatur ex duab. partibus, quarum vna ſit ſic mouens, quod tamẽ ſit immobilis, alia verò ſic moueatur, quòd tñ non moueat. Quod autem ſubdit §ex neceſſitate§ dupliciter poteſt intelligi: quia, ſi intelligatur, quòd pars mota mouentis ſeipſum non moueat aliquid, quod ſit pars mouentis ſeipſum, ſic legenda eſt litera, q̀ neceſſitas remaneat affirmata, cadens ſuper hoc quod dicit §non mouẽte§ Probat.n. ſtatim impoſſibile eſſe, quod eius, quod primo mouet ſeipſum, ſit tertia pars, q̃ moueatur à parte mota. Si verò intelligatur quòd pars mota nõ moueat aliquid extrinſecum, ſic hoc quod dicit §Ex neceſſitate§ cadit ſub negatione. Non.n. eſt de neceſſitate mouentis ſeipſum q̀ pars eius mota moueat aliquid extrinſecum. nec tñ eſt impoſſibile. Qualiter autem hoc contingat oſtendit conſequenter cum dicit.

A R G Y. *Nam ſit A quidem mouens immobile, B verò id quod ab A mouetur, & mouet etiam C. hoc autem moueatur quidẽ, ſed non moueat quicquam. nam & ſi ſit vt per plura quoq; perueniatur ad ipſum C, per vnum tamen ſolum nunc accedatur. Totum igitur A B C, ſeipſum mouet. Sed ſi auferatur C, ipſum quidem B, ſeipſum motu ciebit. quippè cum A moueat. B moueatur, (vt patet) at C non ſeipſum motu ciebit, neque omnino mouebitur.. At verò nec ipſum B C ſine A ſeipſum mouebit. nam ex eo ū mouet, quia ab alio motu cietur, & non ex eo, quia mouetur à ſe, parte ſua mouente. ipſum igitur A B ſolum ſeipſum mouet. Quæ cum ita ſint, id omne quod ſeipſum mouet, habeat neceſſe eſt & id quod mouet, & eſt immobile, & id quod motu cietur non autem neceſſario mouet.*

Sit enim A mouẽs quidem immobile, B autem quod mouetur ab A, & mouens quod eſt in quo C, hoc autem motum quidem à B, mouens autem nihil. ſi quidem enim et per plura media venit aliquando in C, ſit per vnum ſolum. omne ergo A B C ipſum ſeipſum mouet. ſed ſi auſero C ab A B ipſum ſeipſum mouebit, A quidem eſt mouens, B verò quod mouetur, C autem non mouebit ipſum ſeipſum, neque penitus mouebit. At verò neque B C mouebit ipſa ſeipſam ſine A, ipſum enim B mouet in eo quòd mouetur ab alio, non quia à ſuipſius parte aliqua. A B igitur ſolum ipſum ſeipſum mouet. Neceſſe itaque ipſum ſeipſum mouens habere mouens immobile, & quod mouetur, nihil autem mouens ex neceſſitate.

Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit propoſitum, ſecundo ſoluit quãdam dubitationem, ibi §Dubitationem habent.§ Circa primum duo facit. Primo oſtẽdit qualiter partes mouentis ſeipſum ſe habeant ad inuicem, ſecundo qualiter ſecundum eas totum dicitur ſeipſum mouere ibi §Siquidem igitur cõtinuum eſt.§ Circa primum duo facit. Primo oſtendit q̀ in mouẽte ſeipſum ſunt ſolæ duę partes, quarum vna mouet & non mouetur, alia mouetur & non mouet: ſecũdo quomodo hæ duæ partes ad inuicem coniungantur. ibi §Cõtacta autem vtraq;§ Primum oſtendit ſic, ſi dicatur quòd pars mota mouentis ſeipſum iterum moueat aliquid aliud, quod ſit pars eiuſdem mouẽtis ſeipſum, ſit ergo prima pars mouentis ſeipſum, A, quod ſit mouens immobile: ſecunda verò pars ſit B, quod moueatur ab A, & moueat tertiam partem, quę eſt C, quę ſic moueatur à B, quòd nihil aliud moueat, quòd ſit pars mouentis ſeipſum. Non enim poteſt dici, quod ſiat deſcenſus in infinitum in partibus mouentis ſeipſum ſcilicet quod pars mota iterum moueat aliam; quia ſic mouens ſeipſum eſſet in infinitum, quod eſt impoſſibile, vt ſuprà oſtenſum eſt. erit ergo aliqua pars mouentis ſeipſum, quæ eſt mota non mouens, quam dicimus C. Et licet contingat per multa media, quę ſunt mouentia & mota peruenire in vltimum motum, quod dicitur C. accipiatur loco omnium mediorum, etiam vnum mediũ, quod ſit B. Sic ergo hoc totum, quod eſt A B C, mouet ſeipſum. à quo toto ſi auferatur hæc pars, quę eſt C, adhuc ipſum A B mouebit ſeipſum: quia vna pars eius eſt mouens, ſcilicet A, & alia mota ſcilicet B, quod requirebatur ad hoc quòd aliquid ſit mouens ſeipſum (vt ſuprà oſtenſum eſt) ſed C non mouebit ſeipſum, neque aliquàm aliam partem ſecundum ſuppoſita. Similiter etiam B C non mouet ſeipſum, ſine A: quia B non mouet niſi inquantum mouetur ab alio, quòd eſt A, quod nõ eſt pars eius. Relinquitur ergo quòd ſolum A B moueat ſeipſum primo & per ſe. Vnde neceſſe eſt qđ mouens ſeipſum habeat duas partes: quarum vna ſit mouens immobilis, alia verò ſit mota, quam neceſſe eſt nihil mouere, quod ſit pars mouentis ſeipſum: hoc enim concluſum eſt per præmiſſam rationem. Vel nihil mouens ex neceſſitate: quia non eſt de neceſſitate mouentis ſeipſum, quòd pars mota moueat aliquid aliud etiã extrinſecum. Secundo ibi.

Quæ quidem aut ſeſe mutuo tangunt, aut alterutra alterum tangit. A R G Y.

Contacta autem vtraque abinuicem, aut ab altero alterum.

Oſtendit quomodo hę duæ partes ſe habeant ad inuicem. Vbi conſiderandum eſt, quòd Ariſtot. nondum probauit primum mouens non habere aliquam magnitudinem, quod infra probabit. Quidam autẽ Antiqui

Philoſophi poſuerunt nullam ſubſtãtiam abſq; aliqua magnitudine eſſe. Vnde Ariſt. ante probationem hoc ſub dubio ſecundum ſuã conſuetudinem derelinquẽs, dicit, quòd duas partes mouentis ſeipſum, quarum vna eſt mouens & alia mota, neceſſe eſt aliquo modo coniungi ad hoc quòd ſint partes vnius totius. non autem per continuationem, quia ſuprà dixit, quod mouẽs ſeipſum, & motum non poſſunt continuari, ſed neceſſe eſt ea diuidi. vnde relinquitur quod oportet has duas partes coniungi per contactũ: aut ita, vt ambæ partes contingant ſeinuicem, ſi ambæ partes habeant magnitudinem: aut ita quòd altera tm̃ pars contingatur ab alia & non èconuerſo, quod erit ſi mouens non hẽt magnitudinem. Quod enim eſt incorporeum poteſt quidem tangere corpus ſua virtute mouendo ipſum, nõ autem contingitur à corpore. duo autem corpora ſe inuicem tangunt. Deinde cum dicit.

A R G Y. *Quod ſi id quod mouet, continuum ſit (nam in quod motu cietur, neceſſario continuum eſt) patet totum ſeipſum motu ciere, non ex eò, quia aliquid ipſius eſt tale, vt ipſum ſeipſum moueat, ſed quia totum ſeipſum mouet. mouetur autem & etiam mouet ex eo ſanè, quia ipſius eſt aliquid & id quod mouet, & id quod mouetur. Non enim totum mouet: neque totum mouetur, ſed mouet quidem A, mouetur autem tantummodo B, ipſum verò C non neceſſario mouetur à B: eſt enim hoc impoſſibile.*

Si igitur continuum eſt mouens: (quod enim mouetur, continuum neceſſarium eſt eſſe) manifeſtum eſt, quod totum ipſum ſeipſum mouet, non eo quod ipſius aliquid huiuſmodi ſit, vt ipſum ſeipſum moueat ſed totum mouet ipſum ſeipſum motum autem & mouens eo quod ipſius aliquid & mouens & aliquid motum. Non enim totum mouet, neque totum mouetur, ſed mouet quidẽ A, B autem mouetur tantum. Sed C ab ipſo B. non iam: impoſſibile enim eſt

Oſtendit qua rõne totum dicatur mouens ſeipſum vna parte mouente, & alia mota, & ſupponamus quantum ad præſens, q vtraq; pars ſit continua. i. magnitu-
T.c.42. dinem habẽs: quia de eo, quod mouetur, in Sexto probatum eſt, q ſit aliquid continuum: & accipiatur nunc idem de mouente anteq̃ veritas probetur. Hac igitur ſuppoſitione facta, ipſi toti compoſito ex duob. tria attribuuntur. ſ. moueri, mouere, & mouere ſeipſum. Sed hoc quod eſt mouere ſeipſum, non attribuitur ei propter hoc q aliqua pars eius moueat ſeipſam, ſed ipſum totum ſeipſum mouet. ſed hoc qđ eſt mouere & moueri, attribuitur toti rõne partis. nõ. n. totum mouet neq; totũ mouetur: ſed mouet vna pars eius, ſ. A, reliqua verò pars eius ſolum mouetur, ſ. B. iam. n. oſtenſum eſt, qđ non eſt aliqua tertia pars, vt C. quæ moueatur ab ipſo B. Impoſſibile eſt. n. hoc, ſi accipiatur id quod primo mouet ſeipſum, ſicut ſupra oñſum eſt. Deinde cũ dicit.

A R G Y. *Exiſtit autem dubitatio hoc loco quædam, ſi quiſpiã, aut ipſius A ſi continuum ſit, id quod mouet quidem, ſed non mouetur, aut ipſius B, quod mouetur, aliquam auferat partem, mouebit ne reliquum ipſius A, aut reliquum ipſius B motu ciebitur? Nam ſi mouebit aut mouebitur, non erit A B profectò id, quod à ſeipſo primò mouetur. Ablata. n. ab eo parte, reliquum A B ſeipſum adhuc mouebit.*

T.c.44. *Dubitationem autem habet, ſi auferat aliquid quis ab ipſo A, ſi continuum mouens quidem immobile autem: aut ab ipſo B, quod mouetur, reliqua verò ipſius A mouebit, reliqua autem ipſius B mouebitur. Si enim hoc, non vtiq; erit quæ primo mouetur à ſeipſa, quæ eſt A B. Remota enim ab A B adhuc mouebit ſeipſam reliqua A B.*

Infra. Mouet quandam dubitationem circa præmiſſa. Et primo mouet eam, ſecundo ſoluit. ibi {Aut potẽtia quidem} Habet autem hæc dubitatio ortum ex hoc, quod ſuprà probauerat, quòd in primo mouente ſeipſum, nõ ſunt niſi duæ partes: quarum vna mouet, & alia mouetur. quia, ſi eſſet tertia, & ea remota, cõpoſitum ex primis duab. mouet ſeipſum, & ſic ipſum eſt primum mouens ſeipſum. Ex hoc ergo ſequitur dubitatio talis. Ponamus quòd pars mouentis ſeipſum, quæ eſt mouens immobile, vt A ſit quoddam continuum: de parte autẽ eius, quæ mouetur, ſ. B, manifeſtum eſt, quòd eſt aliqd continuum ſm prius probata: oẽ autem cõtinuum eſt diuiſibile: eſt ergo dubitatio, ſi auferatur aliqua pars p diuiſionem ab A, aut à B, vtrũ reliqua pars moueat, aut moueatur, quia ſi reliqua pars moueat aut moueatur, adhuc reſidua pars de A B mouebit ſeipſum, & ſic A B non primò mouebat ſeipſum: Et ſic ſequitur vlterius, quod nihil erit primo mouens ſeipſum. Secundo ibi.

Aut nihil prohibet vtrumque aut alterum, id, inquam, quod mouetur, diuiſibile quidem eſſe potentia, indiuiſibile autem actu. ſi verò diuiſum fuerit, non vlterius potentiam eandem habere. Quare nihil obſtat, vt in ipſis diuiſibilibus aliquid inſit potentia primò tale. A R G Y.

Aut potentia quidem nihil prohibet, utrumq; aut alterũ quod mouetur diuiſibile eſſe, actu autem indiuiſibile. ſi aũt diuidatur, non adhuc eſſe eandem habens potentiã. Quare nihil prohibet & in diuiſibilibus potẽtia primum eſſe vnũ.

Soluit poſitam dubitationem. Vbi conſiderandum T.c.46.
eſt, quod Ariſt. prius in Sexto probauit, quod in motu non eſt aliquid primum, neq; ex parte tpis, neq; ex parte rei, in qua eſt motus, præcipuè in augmento, & motu locali, & hoc ideo, quia tunc loquebatur de motu in cõi, & de mobili, ſecundum quod eſt quoddam continuum, nondum applicando ad determinatas naturas: & ſecundum hoc ſequeretur, quod nõ eſſet aliquid primo motum & per conſequens, nec aliquid primò mouens, ſi mouens ſit continuum: & ita etiam non eſſet aliquid primò mouens ſeipſum. Sed nunc iàm Ariſt. loquitur de motu applicando ad determinatas naturas, & ideo ponit aliquid eſſe primo mouẽs ſeipſum. & ſoluit præmiſſam dubitationem ſic, quòd nihil prohibet eſſe diuiſibile in potentia ex eo quod ſunt continua, ſ. mouens & motum, ſi vtrumq; ſit cõtinuum, aut ad minus alterum tantum, ſ. quod mouetur, quòd neceſſe eſt eſſe continuum. Sed tñ poſſibile eſt, quòd aliquod continuum, ſiue ſit mouens, ſiue motum, habeat talem naturam, vt non poſſit actu diuidi: ſicut patet de corpore Solis. Et ſi contingat quòd aliquod continuum diuidatur non retinebit eandẽ potentiã ad hoc quod moueat vel moueatur q̃ prius habebat: quia hmõi potentia ſequitur aliq̃ formam. forma autem naturalis requirit q̃titatem determinatam. Vnde, ſi ſit corpus incorruptibile, diuidi nõ poteſt in actu. Si autem ſit corruptibile, ſi diuidatur in actu, non retinebit eandem potentiam, ſicut patet in corde. vñ nihil prohibet in ijs, quę ſunt diuiſibilia in potentia, eſſe vnũ primum. Deinde cũ dicit.

Patet igitur ex hijce quæ diximus, eſſe id quod primo mouet immobile. Nam ſiue ſtatim ad ipſum primum immobile, ſiue ad id quod mouetur quidem, ipſum verò ſeipſum mouet, ſiſtitque gradum cum libet, fiat ex eo quod mouetur: ab aliquo verò mouetur acceſſio, vtroque modo nimirum accidit id, quod primo mouet, in omnibus ijs eſſe quæ mouentur, immobile. A R G Y.

Manifeſtum igitur ex his, quoniam eſt primum mouens immobile. Siue. n. mox ſtet, quod mouetur, ab aliquo autem motum ad immobile primum: ſiue in quo mouetur quidem, ipſum autem ſeipſum mouens & ſtans: vtrobique accidit primum mouens in omnibus eſſe motis immobile.

Infert concluſionem principaliter intentam ex omnibus præmiſſis: & dicit, manifeſtum eſſe ex p̃miſſis, q neceſſe eſt ponere primum mouens immobile, cũ non procedatur in infinitũ in mouentibus, & motis ab alio neceſſe ſit ſtare ad aliquod primum, quod eſt immobile vel mouens ſeipſum: Siue enim mouentia & mota ſtent ad aliquod primum immobile, ſiue ad aliquod

primum

primum quod mouet ſeipſum, vtrobiq; accidit, ꝙ primnm mouens ſit immobile, per hoc, ꝙ mouentis ſe ipſũ vna pars eſt mouens immobile, vt nunc oñſum eſt.

LECTIO XII.

Primum mouens perpetuum & immobile eſſe, ex animalium ſeipſa mouentium generatione ac corruptiune monſtratur.

ARGY. *Cum autem ſemper eſſe motum oporteat, & nullas eius intercapidines fieri: eſſe quippiam primo mouens perpetuũ immobileque aut vnum, aut plura neceſſe eſt.*

T.c.45. *QVoniam autem oportet ſemper motum eſſe, & non deficere, neceſſarium eſt aliquid eſſe, quod primum mouet, ſiue vnum ſit ſiue plura, & primum mouens immobile eſſe.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit quòd in ijs quę mouentur ab alio non eſt procedere in infinitum, ſed eſt deuenire ad aliquod primum, quod vel eſt immobile, vel monet ſeipſum: & oſtendit vlterius quòd mouenti ſeipſum vna pars eſt mouens immobile, & ſic vtrobiq; accidit ꝙ primum mouens ſit immobile: quia tamen in mouentibus ſe, quę ſunt apnd nos, ſ. animalibus corruptibilibus contingit, ꝙ pars mouens in mouente ſeipſum eſt corruptibilis, & mouetur per accidens, ſ. anima, vult hic oſtendere quod primum mouẽs eſt incorruptibile: & non mouetur nec per ſe, nec per accidens. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit, Tertia.46. ſecundo probat, ibi ❴Sic aũt ſi aliquid velit.❵ Et Circa primum tria facit. Primo reſumit ea quæ ſupra oſtenſa ſunt. Secundo præmittit quoddã, quod videbatur poſſe valere ad ſuum propoſitum, ibi ❴ Vnumquodq; qui- T.c.46. Secunda. dem igitur.❵ Tertio exponit ſuũ propoſitum. ibi ❴ Qm̃ autem neceſſarium eſt eſſe.❵ Dicit ergo primo, quod ſuprà oſtenſum eſt, quòd motus ſemper eſt, & nunquam deficit. & quia omnis motus eſt ab aliquo mouente: in mouentibus autem non eſt procedere in infinitum. neceſſe eſt eſſe aliquod primum mouẽs. Et, quia nondum probatum eſt, quod primũ mouens ſit vnum, ideo ſub dubio derelinquit, vtrum ſit vnum, vel plura. Et vlterius oſtenſum eſt, quod primum mouens eſt immobile, ſiue ſtatim aſcendendo de motis ad mouentia perueniatur ad primum immobile, ſiue perueniatur ad primum mouens ſeipſum, cuius vna pars eſt mouens immobile. Fuit autem quorundam poſitio quòd omnia principia mouentia, in ijs quæ mouent ſeipſa, ſunt perpetua, poſuit enim Plato omnes animas animaliũ perpetuas. Et ſi vera eſſet hæc opinio, iam ſtatim Ariſtot. haberet propoſitum quantum ad hoc, quod primum mouens ſit perpetuum ſed opinio Ariſto. eſt quòd de partibus animæ ſolus intellectus eſt incorruptibilis, cũ tamen etiam aliæ partes animæ ſint mouentes Et ideo hoc conſeqnenter prætermittit dicens.

ARGY. *Vnumquodq; igitur eorum quæ immobilia ſunt, atq; mouent perpetuum eſſe, non ad præſentem ſermonem pertinet.*

Tex.c.46. *Vnumquodque igitur perpetuum eſſe immobilium quidem, mouentium autem, nihil pertinet ad eam, quæ nunc rationem.*

Et dicit quod ad rationem, quæ præ manibus habetur, nihil pertinet ad vnumquodq; principiorum quæ mouẽt & ſunt immobilia, ſit perpetuum, quamuis hoc aliqui poſuerunt ponentes omnes animas incorruptibiles. Et dicit hoc non eſſe ad præſentem rationem, quia hoc non ſuppoſito habebit propoſitum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Eſſe autem aliquid neceſſario, quod ſemper omnis quidem ſit mutationis tam abſolutè quàm per accidens expers, aliud autem moueat, perſpicuum, ſi hoc pacto conſiderabimus, fiet.*

Quoniam autem neceſſarium eſt eſſe aliquid, immobile quidem ipſum ab omni exterius mutatione, & ſimpliciter, & ſecundum accidens, motiuum autem alterius, manifeſtum eſt conſiderantibus

Exponit quid intendit probare: & dicit, quod conſiderando ea, quæ ſequuntur, manifeſtum poteſt eſſe, quòd & ſi nõ omne mouens immobile ſit perpetuum, neceſſe eſt, tamen eſſe aliquid immobile, ita quod nullo modo ab extrinſeco moueatur, nec ſimpliciter, nec per accidens: & tamen ſit motiuum alterius. Dicit autẽ ❴ab omni exterius mutatione❵ non intendens excludere motum id eſt operationem, quæ eſt in operãte, prout intelligere dicitur motus, & prout appetitus mouetur ab appetibili. Huiuſmodi enim motus non excluditur à primo mouente, de quo intendit.

Atque ſit ita, ſi cui placeat, in aliquib fieri poſſe, vt aliquando ſint, aliqñ non ſint ſine generatione, corruptione ve. ARGY *Fortaſſe namq; neceſſarium eſt, ſi quid partibus vacans aliquando non eſt, omne tale ſine mutatione eſſe atq; non eſſe. Et hoc inſuper concedatur fieri poſſe, vt principium immobilium, motiuorum quædam aliquando ſint, aliquando non ſint, ſed impoſſibile eſt hanc omnia conditionem ſubire.*

Sic autem, ſi aliquis velit in quibuſdam contingens eſſe, vt & ſit aliquando, & non ſit ſine generatione & corruptione. Fortaſſis enim neceſſarium eſt, ſi aliquod impartibile aliquando quidem eſt, aliquando autem non ſine mutatione aliquando quidem eſſe, aliquando quidem non eſſe. Et principiorum immobilium quidem, motiuorum autem quædam aliquando quidem eſſe, aliquando autem non eſſe, contingat & hoc: ſed nequaquam omnia poſſibile eſt.

Probat quod dixerat, ſ. quod ſit aliquod primnm mouens perpetuum, & penitus immobile. Et primo probat hoc per mouentia ſe, quandoq; ſunt, & quandoque non ſunt, ſecundo per principia mouentia. quæ quandoq; mouent, & quandoq; non mouent, ibi ❴Et iterum T.c.50. conſiderans.❵ Circa primum tria facit. Primo oſtendit quod oportet eſſe aliquod primum mouens perpetuũ, ſecundo quod tale mouens magis debet eſſe vnum quã plura, ibi ❴Vnum autẽ magis.❵ Tertio oſtendit vtrunq; Secũda. 48. ſimul, ſ. quod eſt vnum primum mouẽs, & perpetuum ibi ❴Manifeſtum eſt igitur ex his.❵ Circa primum duo T.c.49. facit. Primo excludit quandam rationem, per quam aliquis poſſet niti probandum propoſitum, ſecundo procedit ad propoſitum oſtendendum. ibi ❴ Manifeſtum Infra. eſt. n.❵ Poſſet autem aliquis ſic procedere. Oẽ quod nõ poteſt quandoque eſſe & quandoq; non eſſe, eſt perpetuum. ſed primum mouens, cum ſit immobile, vt oſtenſum eſt, non poteſt quandoq; eſſe, & quandoq; non eſſe: (quia quod quandoq; eſt, & quandoq; non eſt, generatur, & corrumpitur: quod aũt generatur & corrumpitur, mouetur) ergo primum mouens eſt perpetuum. Ariſt. autem de hac ratione non curat: quia poteſt aliquis dicere, ſi vult, quod in quibuſdam contingit, quod quandoq; ſint, & quãdoq; non ſint abſq; hoc, quod generentur & corrumpantur per ſe loquendo & per conſequens abſq; hoc quòd per ſe moueantur. Neceſſe eſt enim ſi aliquid impartibile, quod ſcilicet non ſit compoſitum ex materia & forma, quandoq; ſic eſt, & qñq; non eſt, ꝙ oẽ tale ſine mutatione ſui quandoque ſit, & quandoq; non ſit: ſicut põt dici de puncto, & de albedine, & de quolibet huiuſmodi. oſtenſum. n. eſt in Sexto quod omne quod mouetur eſt partibile. & in Septimo Met. quod oẽ quod generatur eſt compoſitum ex T.c.58. materia & forma. Huiuſmodi quidem igitur imparti- T.c.22. bilia per ſe quidem non generãtur neq; mutantur, ſed T.c.29. per accidẽs generatis & mutatis alijs. Ex quo etiam patet, quod ſi aliquid neq; per ſe neque per accidens mouetur quod illud eſt perpetuum, & ſi eſt perpetuum, neque per accidens neque per ſe mouetnr, ſecundum hoc quod eſt perpetuum. Si ergo conceditur eſſe contingẽs quod aliquid quandoque ſit, & quandoque non ſit, abſque eo quod generetur, & corrumpatur, etiam &

hoc concedatur eſſe contingens, quòd quędam principia mouentia immobilia, ita tamen, quod poſſint moueri per accidens, quandoque ſint, & quandoque non ſint. Nequaquam tamen poſſibile eſt, omnia principia mouentia, & immobilia talia eſſe, vt quãdoque ſint & quandoque non ſint. Secundo ibi.

A R G V. *Nam aliquam huiꝰ e cauſam eſſe patet, quæ ipſa ſeipſa mouent, vt aliquando ſint, aliquãdo non ſint. Etenim id quidem, quod ſeipſum mouet, magnitudinem habeat omne neceſſe eſt, ſi nihil partibus vacans mouetur. id autem quod mouet, nulla neceſſitate eſt tale. Vt igitur alia generentur, alia corrumpantur idque continuè ſit nihil eorum eſt cauſa, quæ immobilia quidem ſunt, tamen non ſemper ſunt, neque rurſus eorum, quæ ſemper quidem hæc mouent, alia verò alia mouent. Perpetui enim atque continui, nec vnum ipſorum eſt cauſa, nec vniuerſa. nam ſic ſeſe quidẽ habere perpetuum ac neceſſariò eſt, vniuerſa autem ſunt infinita, et non ſimul omnia ſunt. Patet igitur, & ſi infinities nõnulla principia immobilia mouentiu, & multa eorum quæ ſeipſa mouent, partim corrumpuntur, partim inſuper generantur, atque hoc quidem hoc, aliud autem hoc mouet, at nihilominus aliquid eſſe quod hæc omnia continet: idque præter vnumquodque iſtorum, aliud quidem eſſe, quod quidem eſt cauſa, vt alia ſint, alia non ſint, & mutationis continuè. atq; hoc quid his, hæc autem cæteris motus cauſam eſſe. Si igitur motus perpetuus eſt, perpetuum erit & mouens primum, ſi vnum ſit. quod ſi ſint plura, plura quoque perpetua erunt.*

Manifeſtum eſt enim quod cauſa quædam ipſa ſeipſa mouentibus ineſt, ipſius quod eſt aliquando quidẽ eſſe, aliquando autem non eſſe. Ipſum quidem enim ſeipſum mouens, neceſſe eſt omne magnitudinem habere, ſi nihil mouetur impartibile. mouens autem, neq; vna neceſſitas eſt ex dictis. Ipſius igitur quod eſt alia quidem fieri, alia verò corrumpi: & hoc continuè, nulla cauſa eſt immobilium quidem, non ſemper aut exiſtentium. Neq; ipſorum quidem ſemper hæc mouentium horum autem altera. Ipſius enim ſemper, & continui, neq; vnumquodq; ipſorum cã, neq; omnia. hæc. n. quidem ſic ſe habere ſemper, & ex neceſſitate eſt, omnia au-
T.c.37. *tem infinita, & non ſunt ſimul omnia entia. Manifeſtum igitur eſt, quod quamuis decies milies principia quædam immobilium quidem, mouentium aũt, & multa ipſa ſeipſa mouentium corrumpantur, alia verò fiant, & hoc quidem immobile ſit, aliud uerò mouet, alterum aũt hoc, ſed nihilominus eſt aliquid quod continet, & hoc extra vnũquodque quod eſt cã eius quod eſt alia eſſe, alia verò non, et continuæ mutationis. & hoc quidem his, hæc autem alijs, cauſa mo-*
T.c.48. *tus ſunt. Si igitur perpetuus motus eſt perpetuum erit & mouens primum, ſi vnum. ſi verò plura, plura, et perpetua.*

Oſtendit propoſitum: & dicit, ꝙ ſi quędam mouentia ſeipſa quandoque ſunt, & quandoque non ſunt, neceſſe eſt quod ſit aliqua cã generationis & corruptionis ipſorum, quæ quandoque ſunt & quandoque non ſunt: quia omne quod mouetur habet cãm ſui motus. quod aũt quandoq; eſt & quandoq; non eſt, ſi ſit compoſitũ generatur, & corrumpitur. mouens aũt ſeipſum neceſſe eſt quod habeat magnitudinem, ꝗa mouetur. & oſtenſum eſt in Sexto quòd nihil impartibile mouetur. Sed ex dictis non põt haberi, quod ſit neceſſarium mouens habere magnitudinem, & ſic nõ mouetur per ſe, ſi quãdoq; ſit, & quandoq; non ſit. Si aũt generationis, & corruptionis eorum, quæ mouent ſeipſa, eſt aliqua cauſa, oportet quòd ẽt huiuſmodi ſit aliqua cauſa quòd eorum generatio & corruptio perpetuè cõtinuatur. Non autem poteſt dici quòd huiuſmodi continuitatis cauſa ſit aliquod illorum immobilium, quæ non ſemper ſunt. neq; etiam poteſt dici, ꝙ ſempiternę generationis & corruptionis quorundam mouentium ſeipſa, ſint cauſa quædam mouentia immobilia, quæ non ſemper ſunt, & aliorum alia. Et hoc exponit ſubdens, quod huius continuæ & ſempiternæ generationis non poteſt eſſe cã neq; vnum ipſorum, neq; omnia. Et qđ vnum non poſſit eſſe cauſa, ſic oſtendit, quia id, quod non eſt ſemper, non poteſt eſſe cã eius, quod eſt ſemper perpetuum, & ex neceſſitate. Quod aũt omnia nõ poſſint eſſe cauſa, oſtẽdit per hoc, quod omnia hmõi principia corruptibilia, ſi generatio eſt perpetua, ſunt infinita, & non ſimul ſunt: impoſſibile eſt autẽ vnum effectum dependere ex infinitis cauſis. Et iterũ, ea quę non ſimul ſunt, non poſſunt eſſe cauſa alicuius: licet poſſit eſſe, quod eorum quæ non ſimul ſunt, quædam diſponant, & quędam cauſent vt patet in guttis ſucceſſiuè cadentibus, quæ cauſant lapidis effoſſionem, ſed, ſi aliqua multa ſunt directè cauſa alicuius, oportet quod ſimul ſint. Sic ergo manifeſtum eſt, quòd, ſi ſint decies milies principia mouentia, & immobilia: & ſi ſint etiam multa, quæ moueant ſeipſa, quorum quædam corrumpantur, & alia generentur: & inter iſta, quędam ſint mobilia, & quædam mouentia, nihilominus tamen oportet eſſe aliquid ſuper omnia, quod ſua virtute cõtineat omnia, quæ prædicto modo generantur & corrumpũtur: quod quidem ſit cauſa continuæ mutationis ipſorum, per quam quandoq; ſunt & quandoq; non ſunt, & per quam hæc ſunt cauſa generationis & motus his, & hæc alijs: quia omne generans eſt cauſa generationis generato. ſed tamen generantia corruptibilia habent, quod ſint cauſa generationis ab aliquo primo incorruptibili. Si ergo motus, per quem quædam quandoq; ſunt, & quandoq; non ſunt eſt perpetuus, vt ſuprà oſtẽſum eſt, & effectus perpetuus nõ poteſt eſſe niſi cauſa perpetua: neceſſe eſt, quòd primum mouens ſit perpetuum, ſi eſt vnum: & ſi ſunt plura prima mouentia, quòd etiam illa plura ſint perpetua. Deinde cum dicit.

Vnum autem potius quam plura putandum eſt eſſe & finita quàm infinita ſemper enim finita potius, quam, infinita ſumenda ſunt, ſi modo eadem fiant. In ijs enim quæ ſunt natura finitum ſit potius, & id quod melius eſt, oportet. (ſi modo eſſe poſſit) Sufficiens autem eſt et vnum, quod cum primum immobilium ſit perpetuùm ve, cæteris erit principium motus. A R G V.

Vnum autem magis quàm multa, et finita quàm infinita, oportet exiſtimare. eiſdem autem accidentibus ſemper finita magis accipiendũ. In ijs enim quæ ſunt natura, oportet finitum, & id quod eſt melius, ſi contingat eſſe magis. Sufficiens autem ſi unum. quod primum immobilium, perpetuum cum ſit erit principium alijs motus.

Oſtẽdit quod magis debeat poni vnum principium perpetuum, quàm multa: & dicit, quod ſicut oportet exiſtimare magis eſſe principia finita, quàm infinita, ita oportet exiſtimare quod ſit magis vnum principium, quàm plura. Si enim eadem accidant vel conſequantur in effectibus ex poſitione finitorum principiorũ, quæ ex poſitione infinitorum, magis eſt accipiẽdum quod ſint principia finita, quã infinita: quia in his, quæ ſunt ſecundum naturam, ſemper eſt magis accipiendum illud quod eſt melius, ſi ſit poſſibile: quia ea quæ ſunt ſecundum naturam, ſunt optimè diſpoſita. melius eſt autem finitum principium, quàm infinitum: & vnum, quàm multa. ſufficit autem ad cauſandum perpetuitatem motus, quod ſit vnum principium primum immobile, ſi ſit perpetuum: non ergo ſunt ponenda plura prima principia. Deinde cum dicit.

Ex hoc etiam patet, aliquid eſſe neceſſario vnum perpetuum quod primo mouet. Demonſtratum eſt. n. ſemper neceſſario motum eſſe, quod ſi neceſſe eſt ſemper eſſe. neceſſe eſt & continuum eſſe, ſemper enim eſſe continuum eſt. Deinceps autem eſſe non continuum eſt. At ſi continuus eſt, vnus motus eſt. vnus autem motus à mouente proficiſcitur vno, & vnius mobilis eſt. Nam ſi aliud atq; aliud mouebit, A R G Y.

uebit, totus ipſe motus non continuus, ſed deinceps erit. Ex his ergo quippiam eſſe primum quid immobile credet.

T.c.36. *Manifeſtũ igitur ex his eſt quòd neceſſe eſt eſſe aliquid vnum & perpetuum primum mouens. Oſtenſum eſt enim, quoniam neceſſe eſt ſemper motum eſſe, & continuum eſſe. & namque quod ſemper, cõtinuum. quod autem conſequenter, non eſt continuum. At verò ſi continuus, vnus eſt. vnus autem ſi ab vno mouente, & vnius, quod mouetur, ſi enim quoddam aliud & aliud mouebit, non continuus totus motus ſed conſequenter. Igitur ex his ſciet vtique aliquis eſſe aliquod primum mouens immobile.*

Concludit ex prædictis, quòd neceſſe eſt eſſe aliquid vnum primum mouens & perpetuum. Et quamuis hoc ex ſuperioribus ſufficienter probatum videatur, poſſet tamen aliquis calumnioſè dicere, quòd cauſa continuitatis generationis eſt aliquod primum mouẽs ſeipſum perpetuum: ſed motor illius mouentis ſeipſum nõ eſt perpetuum & vnum: ſed mouetur à diuerſis mouentibus, quorum quædam generantur & quędam corrumpuntur. Sed hoc intendit excludere: quia, ſi motus eſt perpetuus, vt ſupra probauerat, neceſſe eſt quod motus primi mouentis ſeipſum, qđ ponitur cauſa totius perpetuitatis motus, ſit ſempiternus & cõtinuus. Si.n. non eſſet continuus, non eſſet ſempiternus, ſed quod conſequenter eſt, non eſt continuum. Ad hoc autem quòd motus ſit cõtinuus, neceſſe eſt quòd ſit vnus: adhoc verò quod ſit vnus, neceſſe eſt quòd ſit ab vno mouente, & vnius mobilis. Si verò ſit aliud & aliud mouens, non erit totus motus continuus, ſed conſequenter ſe habẽs. Neceſſe eſt ergo omnino quòd primum mouens ſit vnum & perpetuum. Mouens autem immobile, quod mouetur per accidens, non eſt perpetuum, vt ſupra dictum eſt. Relinquitur ergo, quòd primum mouens ſit omnino immobile & per ſe & per accidens.

LECTIO XIII.

Primum mouens eſſe immobile, primumq́ue motum perpetuum, multipliciter inſinuatur ex mouentium ratione.

ARGY. *Et rurſus, ſi ad eorum principia quæ mouent reſpexerit. eſſe igitur quædam eorum quæ ſunt, quæ aliquando mouentur, aliquando quieſcunt, luce clarius extat. Atque per hoc ipſum iam patuit, nec vniuerſa moueri, nec vniuerſa quieſcere: nec alia ſemper quieſcere, alia ſemper moueri: ea nãque quæ potentiam habent, vt interdum moueantur, interdum quieſcant, veras hoſce ſententias eſſe demonſtrant.*

T.c.38. *ET iterum conſiderans principia mouentium. Eſſe quidẽ igitur quædam eorum quæ ſunt, quæ aliquando quidem mouentur, aliquando autem quieſcunt, manifeſtum eſt. Et propter hoc manifeſtum eſt, quoniam neque omnia mouentur neque omnia quieſcunt, neque alia ſemper mouentur, et alia ſemper quieſcunt. Quæ namque ſunt vtrobiq; & potentiam ſunt habentia huiuſmodi, quod eſt aliquando quidẽ moueri, aliquando verò quieſcere, demonſtrant de his.*

Poſtquàm Philoſophus oſtendit ꝙ primum mouẽs eſt perpetuum, & omnino immobile, ratione ſumpta ex perpetuitate generationis & corruptionis animaliũ, quæ mouent ſeipſa, hic intendit idem oſtendere, rõne ſumpta ex principijs mouentibus. Et circa hoc tria facit. Primo commemorat ea quæ dicta ſunt à principio huius tractatus, ſecundo ex premiſſis accipit rõnem ad

T.c.52. propoſitum: ibi {Ex quibus eſt ſcire.} Tertiò cõcludit

Tertia 53. ſolutionem cuiuſdã dubitationis ſuprà motæ. ibi {Manifeſtum igitur factum eſt ex dictis.} Circa primũ tria reſumit. Primo deſtructionem quarũdam improbabilium poſitionum: & dicit, quòd non ſolum ex premiſſis põt aliquis ſcire, quod eſt aliquod primum mouens immobile, ſed etiam per conſiderationem principiorũ motus. Et ſicut ſuprà dictum eſt, manifeſtum eſt ad ſenſum, quòd in rebus naturalibus inueniunť quędam, quæ aliquando mouentur, & aliquando quieſcunt, & ex hoc manifeſtatum eſt ſuprà, quòd nulla trium poſitionum eſt vera. neque illa, quæ dicit, quòd omnia mouentur ſemper, neque illa quæ dicit quòd omnia quieſcunt ſemper: neque illa, quæ dicit quòd illa quę quieſcunt, quieſcunt ſemper, & illa quæ mouentur, mouentur ſemper. Huius enim rei veritatem demonſtrant illa quæ ſub vtroque inueniuntur ſcilicet motu & quiete, dum habent potentiam, vt quandoque moueantur, & quandoque quieſcant. Secundo ibi.

Cum autem talia cunctis ſint manifeſta, oſtendere voluimus & vtramque duorum naturam, eſſe inquam, & quæ ſemper ſunt immobilia, & quæ ſemper mouentur. atque ad id ipſum proficiſcentes, poſito hoc, omne quod mouetur ab aliquo moueri: idque aut immobile eſſe aut moueri, vel à ſeipſo, vel ab alio ſemper: ad hoc ſumendum tandem proceſſimus. eorum (inquam) quæ mouentur, principium eſſe. ſubeuntium quidem motum, id quod ipſum ſeipſum mouet: omnium autem id quod immobile eſt. Cernimus autem atq; admodum clarè res eſſe tales: quæ quidem ſeipſas mouent, quale eſt animantium, ac animalium genus.

Quoniã autem huiuſmodi manifeſta ſunt: volumus autem demonſtrare & duorum vtramq; naturam, quoniam ſunt alia quidem ſemper immobilia, alia autem quæ ſemper mouentur: procedentes autẽ in hoc, & proponentes, omne quod mouetur ab aliquo moueri: & hoc eſſe aut immobile, aut quod mouetur: & quod mouetur, aut à ſeipſo, aut ab alio ſemper deuenimus in hoc accipere, quoniam eorum, quæ mouentur, eſt principium eorum quidem, quæ mouentur, quod ipſum ſeipſum mouet: omnium autem, immobile. videmus.n. & manifeſtè eſſe eiuſcemodi quæ mouent ipſa, vt animatorum & animalium genus.

Commemorat proceſſum ſuprà habitum ad inueſtigãdum primum motorem immobilem: & dicit, quod quia iſta, quæ quandoq; mouentur, & quandoq; quieſcũt, ſunt omnibus manifeſta: ne iterum aliquis ſequeretur quartam poſitionem ponentem, omnia entia eſſe huiuſmodi, vt quandoq; moueãtur, & quandoq; quieſcant volumus demonſtrare duplicem naturam diuerſam: oſtendentes, ſ. quòd quædã ſunt, quæ ſemper ſunt immobilia: & iterum quòd quædam ſunt, quæ ſemper mouentur. Et circa hoc procedentes propoſuimus primo, quòd omne quod mouetur, mouetur ab aliquo: & quòd neceſſe eſt hoc à quo aliquid mouetur, aut eſſe immobile, aut moueri: & ſi mouetur, aut à ſeipſo, aut ab alio: & cum non ſit procedere in infinitum, vt ab alio moueať: oportet deuenire ad hoc, quòd ſit quoddam primum principium mouẽs, ita quidem, quod in genere eorum quæ mouẽtur, eſt primum principium, quod mouet ſeipſum: ſed vlterius ſimpliciter inter omnia primum principium eſt, quod eſt immobile. Nec debere putari inconueniens, quod aliquid moueat ſeipſum: quia videmus manifeſte eſſe multa talia in genere animatorum & animalium. Tertio ibi.

Hæc igitur & opinionem nobis præbebant, ne fortaſſe contingat motum omnino non eſſe, deinde oriri: quia in ipſis id accidere cernimus. nam primo immobilia ſunt, vt videtur, deinde mouentur. Hoc autem nos ſumamus oportet, vno inquam, hæc ſeipſa motu ciere, atque illo non propriè, quippe cum non in ipſis eius ſit cauſa, ſed inſunt animalibus naturales alij motus, quibus ipſa non per ſeipſa mouentur, vt accretio, decretio, & reſpiratio, quibus, vt patet, animalium vnumquodque mouetur, cum quieſcit, et non mouetur eo motu, quo ipſum ſeipſum ciet. Atque horũ cauſa eſt continens ipſum, & eorum multa, quæ corpus ingrediuntur, vt nonnullorum ipſum alimentum cum enim digeritur, dormiunt: cum diſgregatur, expergiſcuntur, & ſeipſa mouent, ac ipſum primum principium eſt externum. Idcirca non ARGY.

ſemper continuè à ſeipſis mouentur. aliud eſt enim id quod mouet ipſum, ſubiens motum atque mutationem ad vnumquodque eorum, quæ ſeipſa motu cient. In vniuerſis autem his, id quod primò mouet, & quod eſt cauſa vt ipſa ſeipſa moueant, à ſeipſo mouetur per accidens tamen. Corpus n. mutat locum vt patet: quare & id, quod in corpore eſt, & motione vectis ſeipſum mouet.

Hæc autem & opinionem præbebant, ne forte contingat motum fieri cum non ſit omnino, propter id quod in his videmus hoc contingere. immobilia enim cum ſint aliquādo, T.c.52. *mouentur iterum, ſicut videtur. Hoc autem oportet accipere quoniam ſecundum vnum motum ipſa mouent, & quòd ſecundum hunc non propriè. Non enim ex ſeipſo eſt cauſa, ſed inſunt alij motus natura animalibus, ſecundum quos non mouentur per ſeipſa, vt augmentum, et decrementum, & reſpiratio: quibus mouetur animalium vnumquodque quieſcens, cum nō mouetur à ſeipſo motum. Horum autem cauſa, continens, & multa intrantium vt quoddam alimentum, dum coquitur eum dormiunt: diſgregato autem, ſurgunt & mouent ſeipſa, eum primum principium extra ſit. vnde non ſemper mouentur continuè à ſeipſis. aliud enim eſt mouens ipſum, quod mouetur. & mutans ad vnumquodque mouentium ſeipſa. In omnibus autem his mouetur primum mouens, & cauſa ipſum ſeipſum mouendi à ſeipſo, ſecundum accidens tamen. mutat n. locum corpus: quare & quod in corpore exiſtens & neceſſario mouens ſeipſum.*

Commemorat quandam obiectionem ſuprà poſitā & ſolutam. Cum. n. probaſſet motus perpetuitatem, poſuit obiectionē in contrarium ex rebus animatis, quæ, cum prius quieuerunt incipiunt quandoq; moueri. Et hoc eſt quod hic dicit, ꝙ iſta animata, quæ mouent ſeipſa, videbantur opinionem inducere, quod contingit in toto vniuerſo motū fieri cum prius non fuerit, propter hoc, qđ videmus in eis hoc contingere, quòd, cum prius non mouerentur, incipiunt quandoque moueri. Et ad huiuſmodi ſolutionem oportet hic accipere, qđ animalia mouent ſeipſa ſecundum vnum motum, ſcilicet ſm motum localem. Hic. n. ſolus motus inuenitur in animalib. appetitui ſubiectis. & tamē nec ſecundum hunc motum propriè animalia ſeipſa mouent, ita. ſ. quòd huiuſmodi motus alia cā non præexiſtat. Non. n. animal ex ſeipſo eſt prima cā, quòd localiter moueat, ſed præcedunt alij motus, nō voluntarij, ſed naturales, vel ab interiori, vel ab exteriori, ſecundum quos aīalia non mouent ſeipſa, ſicut patet de motu augmenti, & decrementi, & reſpirationis, ſecūdum quos motus animalia mouentur: quamuis quieſcant ſecundum motū localem, quo mouentur à ſeipſis. Horum aūt motuum naturalium cā eſt, vel continens extrinſecum, ſ. cœlum, & aer, à quo immutātur corpora animalium exterius: vel aliquid intrans corpora animalium. ſicut aer intrat per reſpirationem, & alimentum intrat per comeſtionem & potum. & ex hmōi trāſmutationibus ſiue ab interiori, ſiue ab exteriori cauſatis, contingit quòd aīalia quandoq; incipiunt moueri, cum prius non mouerentur. ſicut patet ex tranſmutatione, quæ eſt circa alimentum: quia, dum decoquitur alimentum, propter vapores reſolutos animalia dormiunt. ſed, qñ alimentum eſt iam digeſtum & diſſolutum vaporibus reſidētibus euigilant, animalia, & ſurgunt, & mouent ſeipſa motu locali: cum tamen primum principium motionis ſit aliquod extrinſecum à natura animalis, quod mouet ipſum. Et inde eſt, quod animalia non ſemper mouentur à ſeipſis. quia reſpectu vniuſcuiusq; aīalis mouentis ſeipſum inuenitur aliud aliquod prius mouēs, quod mouetur & mouet. ſi enim eſſet omnino immobile, ſemper eodem modo ſe haberet in mouendo: & ita motus animalis eſſet ſempiternus ſed, quia hoc mouens extraneum, quod mouet animalia, ēt ipſum mouetur, non ſemper eodem modo mouet. Vnde neq; animalia eodem modo mouent ſeipſa: quia in his omnibus primū mouens, quod eſt cauſa animalis mouendi ſeipſum, ſicut anima, ſic mouet quòd mouetur, non quidem per ſe, ſed per accidens: quia corpus mutatur ſecundum locum mutato autem corpore, mutatur & id, quod in corpore exiſtit per accidens, ſcilicet anima. & ſic ex neceſſitate mutatur totum mouens ſeipſum, vt non ſit in eadem diſpoſitione mouendi. Deinde cum dicit.

Ex quibus credi poteſt, impoſſibile eſſe, ſiquid immobile quidem eſt, mouet autem & ipſum ſubiens per accidens motum, id continuo motu mouere. Quare, ſi neceſſe eſt continuè motum eſſe, ſit aliquid oportet primum mouens immobile, neque per accidens ſubiens motum, ſi oportet in hiſce, quæ ſunt, inceſſabilem quēdam eſſe motum, & immortalē, vt diximus, atq; ipſum quod eſt in ſeipſo ac in eodem perſiſtere. Manente nāq; principio, et vniuerſum ipſum maneat neceſſe eſt quippe, eum ad principium ipſum continuum ſit. ARGY.

Ex quibus eſt ſcire, quia, ſi aliquid eſt immobilium quidem, mouentium autem, & ipſorum, quæ ſecundum accidens mouentur, impoſſibile eſt continuo motu mouere. Quare, ſi neceſſe eſt quidem continuè eſſe motum, eſſe oportet aliquid primum mouens immobile, & non ſecundum accidens. ſi debet ſicut diximus, in ijs. quæ ſunt, eſſe inceſſabilis quidam, & immortalis motus, & manere ens in ſeipſo ipſum, & in eodem. Principio enim manente neceſſe & omne manere, quod continuum eſt ad principium. T.c.52.

Ex præmiſſis oſtendit propoſitum. & primo, quòd primum mouens ſit immobile, ſecundo, ꝙ primus motus ſit ſempiternus, ibi ¶At verò ſi aliqd eſt.¶ Circa primum duo facit. Primo oñdit propoſitum, ſecundo excludit quandam obiectionem ibi. ¶Non eſt idem moueri ſecundū accidens.¶ Dicit ergo primo, quod ex præmiſſis poſſumus ſcire, ꝙ ſi aliquod primum eſt mouēs immobile, quod tñ mouetur ſm accidens, non poteſt facere continuum motum, & ſempiternum. illa. n. cauſa eſt aſſignata, quare animalium aīę non mouent ſemper: quia mouentur per accidens. Sed oſtenſum eſt ſuprà, quòd neceſſe eſt motum vniuerſi eſſe cōtinuum & ſempiternum: ergo neceſſe eſt primam cām mouentē in toto vniuerſo eſſe immobilē, ita quòd nec etiam ſm accidens moueatur, ſed, ſicut ſuprà dictum eſt, in reb. naturalib. inueniri debet quidam motus immortalis & inceſſabilis: & ꝙ totum ens. i. diſpoſitio huius vniuerſi, maneat in ſua diſpoſitione, & in eodem ſtatu. Ex immobilitate. n. principij, qđ ponitur manere immobile, ſequitur, ꝙ totum vniuerſum habeat quandā permanētiam ſempiternam, ſm quod continuatur primo principio immobili recipiēdo influentiā ab ipſo. Scđo ibi. T.c.53. Infra.

Non eſt autem idem per accidens à ſeipſo moueri, atque ab alio Hoc enim nonnullis etiam, quæ ſunt in cælo, principijs ineſt, quæ lationibus pluribus feruntur: alterum autem corruptibilibus ſolum competit. ARGY

Non eſt autem idem moueri ſecundum accidens à ſeipſo, & ab altero. ab altero enim ineſt & eorum quæ ſunt in cælo quibuſdam principijs, quæcunq; ſecundum plures feruntur motus: alterum autem corruptibilibus ſolum.

Excludit quandam obiectionem. Dixerat. n. quòd, ſi aliquod mouens mouetur per accidens, nō mouet motu ſempiterno. hoc autē vr̃ habere inſtantiam, quia ſm ejus poſitionem motus inferior orbium, puta Solis, & Lunę & aliorum planetarum, ſunt ſempiterni: & tamē motores eorum videntur moueri per accidens, ſi ſequamur ea quæ ſuperius dixit. ea. n. ratione dixit animam animalis per accidens moueri, qa corpus animalis mouetur quodam alio motu ab exteriori in principio, qđ non eſt ab anima. Similiter autem apparet, quod orbis Solis mouet quodam alio motu, quaſi delatus ex motu primi orbis, ſecundum ꝙ reuoluitur ab oriēte in occidentem:

dentē: iſto autem motu non mouetur à proprio motore, ſed èconnerſo ab occidēte in orientem. Hanc ergo obiectionem excludit dicens, q moueri ſm accidens poteſt attribui alicui ſm ſeipſum, vel ſecūdum alterū. & hoc non eſt idem. Motoribus igitur orbium planetarū attribui poteſt moueri per accidēs: non ita quòd p accidēs moueantur, ſed ita quòd orbes ab eis moti, per accidēs mouentur, delati ex motu ſuperioris orbis. Et hoc eſt qđ dicit, q moueri per accidens {ab altero}, i. ratione alterius, ineſt quibuſdam principijs cœleſtium motuum. quantum ad motores orbiū, qui mouentur pluribus motibus, ſ. motu proprio, & motu ſuperioris orbis. {Sed alterum} .ſ. moueri per accidens ſecundum ſeipſum inuenitur ſolū in corruptibilibus, ſicut in animalibus animalium. Et huius diuerſitatis ratio eſt: qa motores ſuperiorum orbium non cōſtituuntur in ſuo eſſe ex ſua vnione ad corpora, & eorum connexio eſt inuariabilis: & ideò, quamuis corpora orbium moueātur: ipſi non mouentur per accidens. Sed animæ, quæ mouent animalia, conſtituuntur in ſuo eſſe ſm vnionem ad corpora, & variabil ter eis connectuntur, & ſecūdum tranſmutationem corporum, ipſę etiam animę dicuntur per accidens mutari. Deinde cum dicit.

ARGY. *At verò ſi ſit quippiam ſemper tale, mouens quidem aliquid immobile autem ſemper manens, atq; perpetuū, & id ſanè, qu d ab ipſo primū mouetur, perpetuū eſſe neceſſe eſt.*

T.c.53. *At verò, ſi aliquod eſt ſemper huiuſmodi, mouens quidem immobile autem, & ipſum perpetuum, neceſſe eſt primum quod mouetur ab hoc, perpetuum eſſe.*

Probat quòd primus motus eſt ſempiternus. Et hoc duabns rationibus: quarum prima dependet ex pręmiſſis, & talis eſt, Motus, qui non eſt ſemper, inuenitur eſſe à motore, qui mouetur per ſe vel per accidens, vt ex prędictis patet: cum ergo primum mouēs ſit immobile & perpetuum, ita q nec per ſe, nec per accidens mouetur: neceſſe eſt, q primū mobile, quod mouetur ab hoc motore penitus immobili ppetuo moueatur. Eſt autem attendēdum, quòd ſuprà probauit immobilitatem primi motoris per perpetuitatē motus ſuprà oſtēſum, hic autē èçōuerſo, per immobilitatem primi motoris probat perpetuitatem motus. eſſet autē probatio ſua circularis, ſi de eodē motu intelligeret. Vnde dicendum eſt, q ſuprà pbauit immobilitatē primi motoris ex perpetuitate motus in cōmuni: vnde dixit, q {in his quę ſunt, eſt inceſſabilis quidē & immortalis motus.} Hic autem per immobilitatem primi motoris probat perpetuitatē primi motus. ex quo manifeſtū eſt falſum eſſe quod Commenta. dicit, quòd ſuprà principio huius Octaui, probauit motum primum eſſe perpetuum. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Hoc autem vel ex eo patere poteſt, quia ſecus non eſſet cæteris in rebus generatio, corruptio ve, atque mutatio, niſi quippiam moueret ſubiēs motum Idem enim quod immobile eſt, eodem ac vno motu profectò, modoq; ſemper eodem mouebit, cū nullo pacto mutetur ipſum ad id, quod motu cietur At id quod mouetur ab eo quod motu quidem cietur, mouetur iam ab eo quod eſt immobile, quoniā aliter ad res, atq; aliter ſeſe habet, non eiuſdē erit cauſa motus. Sed quoniam contrarijs in locis eſt atq; formis, cōtrario modo quāque cæterarum rerum in ſtu diſponet. Atq; interdum quieſcentem, interdum ſubeuntem motum præbebit.*

Hoc autem eſt manifeſtū quidem, ex eo quòd non eſt poſſibile aliter eſſe generationem, & corruptionem, & mutationem alijs, niſi aliquid moueat, quod mouetur. Immobile quidem.n. eundem ſemper mouebit eodem modo, & vnum motū, velut nihil ipſum mutans ad id quod mouetur. Quod autem mouetur ab eo quod mouetur quidem, moto autem ab immobili, iā propter id quod aliter & aliter ſe habet ad res, non eiuſdem motus erit cauſa ſed propter id, quod in cōtrarijs lo: is aut ſpeciebus ſunt, contrariè exhibebit motum vnu nquodque aliorum, & aliquando quidem quieſcens, aliquando autem motum.

Quæ ſumitur ex perpetuitate generationis, & dicit, Secūda rō. quòd, primum motum eſſe perpetuum eſt manifeſtū etiam ex eo, quod nō eſt poſſibile aliter eſſe generationem & corruptionem, & huiuſmodi mutationes non temporales. niſi ſit al quid quod moueat & moueatur Quod enim omnes mutatio ſit ab aliquo motore, iā ſupra oſtenſum eſt, oportet ergo generationem, & corruptionē, & huiuſmodi mutationes eſſe ab aliquo motore. non autem poſſunt eſſe immediatè à motore immobili: quia immobile ſempet mouebit eūdem motum, & eodem modo, quia nō mutabitur eius diſpoſitio & habitudo ad mobile. Manente autem eadem habitudine motoris ad mobile ſemp manet idem motus. non autem generatio, & corruptio ſemper eodē modo sūt ſed quaadoque aliquid generatur, quādoq; corrumpitur, non ergo ſunt immediate a morte immobili, ſed a motore mobili. quod autē mouetur a motore moto, quod tamen mouetur a motore immobili, in alteratione diuerſorū motuū pōt habere perpetuitatē: quia ppter id quod mouēs mobile aliter, & aliter ſe habet ad res motas, nō cauſabit eundem motū ſemper, ſed magis diuerſum propter id, qđ in diuerſis locis mouet, ſi moueatur motu locali: vel diuerſis ſpēbus, ſi moueatur motu alterationis & cauſabit cōtrarium motum in alijs, & faciet quandoq; quieſcere, quādoq; autem moueri. {Dicit autē {cōtrarijs locis aut ſpeciebus} qa nōdū eſt probatum, qua ſpecie motus primū mobile moueatur, ſed hoc infra ingret. ſic igitur in quantum mouetur eſt cauſa diuerſitatis motuum: in quantum verò mouetur a motore immobili eſt cauſa ppetuitatis in hac mutationū diuerſitate. ipſa ergo perpetuitatis generationis dicit primum motū eſſe perpetuū, & a motore immobili moueri. Eſt autem, ſciendum, q hæ rationes, quibus Ariſt. probare nititur primum motum eſſe perpetuum, non ex neceſſitate concludunt. poteſt enim contingere abſque omni mutatione primi motoris, quod non ſemper moueat, ſicut ſuprà oſtenſum eſt in principio huius Octaui. Deinde cum dicit.

Perſpicuum igitur iam euaſit, ex hiſce quæ diximus, & ARGY. *id quod initio dubitabamus, cur nam non vniuerſa aut quieſcunt, aut mouentur, aut alia ſemper mouentur, alia ſemper quieſcunt, ſed quædam interdum mouentur, interdum quieſcūt Huius enim cauſa vltro ſeſe offerre videtur. quędam enim ab immobili ſempiterno mouentur: quocirca ſemper mouentur, quędam ab eo quod mouetur atque mutatur quare. & ipſa mutentur neceſſe eſt. Id autem, quod eſt immobile, cum ſimpliciter, eodemq; modo, ac in eodem ſemper permaneat, vno motu ſimpliciq; mouebit.*

Manifeſtum igitur factum eſt ex dictis, & quod principio dubitauimus, cur igitur non omnia aut quieſcunt, aut mouentur: aut alia ſemper quidem mouentur, alia verò ſemper quieſcunt ſed quædam aliquando quidē aliquando nō. Huius.n. cauſa manifeſta nūc eſt quoniam alia quidem ab immobili mouentur perpetuo: vnde ſemper mutantur, alia verò ab eo quod mouetur, & mutatur. quare & ipſa neceſſariū eſt mutari. Immobile aūt ſicut dictū eſt ſic ſimpliciter & in eodē permanens, vnū et ſimplicem mouebit motum.

Inſert quandam concluſionem, quam ſuprà dimiſerat inſolutam. ſ. quare quædam mouēt ſemper, & quædam non mouēt ſemper, & dicit, quòd cauſa huiuſmodi manifeſta eſt ex pręmiſſis. Quæ.n. mouētur à motore mobili, & perpetuo mouentur & ſemper, quæ autē mouentur, & motor. mutato, non ſemper mouetur: quia immobile, vt prius dictum eſt, cum ſimpliciter & & ſimiliter in eadem diſpoſitione maneat, mouebit vnum motum & ſimplicem. Lect.5.& 6. per totum.

Lectio

LECTIO XIIII.

Motum localem cæteris motibus priorem eſſe probatur.

ARGY. *Atqui ſi principium etiam aliud conſiderationis fecerimus, de hiſce magis patebit. Eſt enim conſiderandum ſi poſſit aliquis continuus motus eſſe nec ne & ſi poſſit, quiſnam hic ſit, & quiſnam motuum primus ſit. Etenim, ſi motum quidem ſemper eſſe neceſſe eſt, primus autem hic atque continuus eſt, patet id quod primum mouet, hunc ſane motu mouere, quem vnum & eundem & continuum ac primum eſſe neceſſe eſt.*

T.c.54. *AT verò aliud facientibus principium, magis erit de iis manifeſtum. Conſiderandum enim eſt vtrum aliquem motum contingit eſſe continuum, aut non: & ſi contingit quis hic, & quis primus eſt motuum. Manifeſtum autem, quod ſi neceſſarium eſt ſemper motum eſſe, primus autem hic, & continuus eſt, quia primum mouens mouet ipſum motum, neceſſarium eſt vnum & eundem eſſe, & continuum, & primum.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit quod primum mouens eſt immobile, & primus motus eſt perpetuus, hic incipit oſtendere quis ſit primus motus, & quale ſit primum mouens. Et diuiditur in partes duas. In prima oſtendit quis ſit primus motus, in ſecunda quale ſit primum mouens: ibi ¶ Quod autem hic neceſſe eſt. ¶ Circa primum duo facit. Primo dicit de quo eſt intentio, ſecundo exequitur propoſitum: ibi ¶ Tribus .n. exiſtenti-
T.c.58. bus. ¶ Dicit ergo primo, quòd ad hoc quòd præmiſſa
T.c.55. certius conſiderētur, oportet ab aliquo principio incipere, vt, ſ. conſideremus, vtrum ſit aliquis motus, quem contingat eſſe in infinitum continuum. Et, ſi cõtingat aliquem motum talem eſſe, quis eſt hic, & quis etiam primus motuum. Et ne aliquis putaret alium eſſe, quē contingit eſſe cõtinuum, & qui eſt primus: ad hoc excludendum ſubiungit, manifeſtum eſſe, quòd cum neceſſarium ſit motū ſemper eſſe, & quòd primus eſt in ſempiternum continuus. propter hoc quòd cauſatur a primo mouente immobili: neceſſe eſt quòd ſit vnus & idem motus, quem cõtingit eſſe in ſempiternum continuum, & qui eſt primus. Secundo ibi.

ARGY. *Cum ita tres ſint motus, in magnitudine, in affectu, atque in loco, quem quidem lationem conſueuimus appellare, hunc primum motuum eſſe neceſſe eſt. Fieri nanque non poteſt, vt accretio ſit, niſi alteratio antecedat. Etenim id quod incremēta ſuſcipit, tum ſimili, tū diſſimili creſcit. Contrarium nanq; contrarij nutrimentum dicitur eſſe. Additur autem alimētum omne, cū ſit ſimile ſimili. ſit igitur alteratio, neceſſe eſt, ea mutatio quę ad cõtraria proficiſcitur. At verò, ſi alteratur, ſit id oportet quod alterat, & ex potētia calido, calidum actu facit. Patet autem id, quod mouet, non ſeſe habere ſimili modo: ſed interdum eſſe propinquius ei quod alteratur, interdū remotius ab eodem at hæc, abſq; latione nequeunt eſſe. Si igitur ſemper motum eſſe neceſſe eſt, & latio ſit ſemper motuum prima, neceſſe eſt. Quod, ſi lationis alia prior, alia poſterior eſt, prior nimirum omnes antecedat neceſſe eſt.*

T.c.55. *Tribus autem exiſtentibus motibus, alio quidem ſecundum magnitudinem, & alio ſecundum paſſionem, & quodam ſecundum locum, quem vocamus loci mutationem, hunc neceſſarium eſt primum eſſe. Impoſſibile enim eſt augmentum eſſe alteratione nō præexiſtente. Quod enim augmentatur eſt quidem tanquam ſimili augmentetur, eſt autē tanquam diſſimili. cōtrarium. n. alimentum dicitur contrario. Adijcitur autem omne factū ſimile ſimili. Neceſſe eſt igitur alterationem in contraria eſſe mutationem. At verò, ſi alterabitur indigebit eſſe alterans, & agens ex potentia calido actu calidum. Manifeſtum igitur, quod mouēs non ſimiliter ſe habet, ſed aliquando quid propius, aliquando autem longius ei quod alteratur, hæc autem ſine loci mutatione non contingit eſſe. Si ergo neceſſe eſt ſemper motum eſſe, neceſſe eſt & loci mutationem ſemper eſſe primam motuum: & in loci mutatione, ſi eſt alia quidem prima alia verò poſterior, primam.*

Oſtendit propoſitum. &. primo per rationes, ſecundo per antiquorum dicta: ibi ¶ Quod autem ſecundum locum mutatio. ¶ Circa primum duo facit. Primo oſtēdit quòd motus localis eſt primus, ſecundo quis motus localis: ibi ¶ Quæ autem loci mutatio. ¶ Primum oſtendit tripliciter. Primo quidem per proprietates motuū ſecūdo per diſtinctionē prioris, & poſterioris. ibi ¶ Amplius & hic cõſiderantibus. ¶ Tertio per ordinem mobilium ibi ¶ Maximè autē manifeſtum eſt. ¶ Circa primū ponit duas rationes. circa quarum primā ſic procedit. Primo. n. proponit qđ intendit: & dicit, quòd cum ſint tres ſpecies motus, vnus quidem, qui eſt ſm quantitatem, qui vocatur augmentum, & diminutio: alius autem, qui eſt ſm paſsibilem qualitatem, & vocatur alteratio, tertius autem, qui eſt ſm locum, & vocatur loci mutatio, neceſſe eſt, quòd iſte ſit primus inter omnes. Et hoc probat ſic. quia impoſsibile eſt quòd augmentum ſit primus motus. augmentum. n. eſſe non poteſt, niſi alteratio præexiſtat, quia illud, quo aliquid augmētatur, eſt quodammodo diſsimile, & quodammodo ſimile. Quod. n. ſit diſsimile, patet, quia illud, quo aliqd augmentatur, eſt alimentum. quod eſt principio contrarium ei quod nutritur, propter diuerſitatem diſpoſitionis. ſed quando iam additur, vt augmentum faciat neceſſe eſt quod ſit ſimile. de diſsimilitudine autem nõ tranſitur ad ſimilitudinem, niſi per alterationē. neceſſe eſt ergo, quod ante augmentum præcedat alteratio, per quam alimentum de vna cõtraria diſpoſitione mutetur in aliam. Secundo verò oſtendit, quòd ante omnē alterationem præcedat motus localis: quia, ſi aliquid alteratur, neceſſe eſt quòd ſit aliquid alterans, quod potētia calidū, faciat eſſe actu calidum. ſi autem hoc alterās ſemper eſſet eodem modo propinquū in eadem diſtantia ad alteratum, non magis faceret calidum nunc, quā prius. Manifeſtum eſt ergo quòd mouēs in alteratione non ſimiliter diſtat ab eo quod alteratur, ſed aliquādo eſt propinquius, aliquando remotius, qđ non pōt contingere ſine loci mutatione. Si ergo neceſſe eſt motū ſemper eſſe, neceſſe eſt loci mutationem ſemper eſſe, cum ſit prima motuum. Et ſi inter loci mutationes vna eſt prior alia, neceſſe eſt (ſi præmiſſa ſunt vera) quòd prima ſit ſempiterna. Secundam rationem ponit ibi.

Tertia rō. T.c.57. Secūda 61. T.c.56. T.c.60.

Præterea denſitas raritaſq; principium omnium affectuum eſt. Etenim graue ac leue, molle & durum, calidum denique frigidumq;, denſitates quadā ac raritates eſſe videtur. Denſitas aūt raritaſq; congregatio eſt, ac ſegregatio, quibus, vt inquiunt, ſubſtantiæ generantur ac corrumpuntur. at ea quæ congregantur ac ſegregantur, loco mutentur neceſſe eſt. At verò magnitudo etiam eius loco mutatur, quod accreſcit atque decreſcit. ARGY.

Amplius autem omnium paſſionum principium, denſitas & raritas. Et graue nanque & leue, & molle & durum, & calidum & frigidum, denſitates videntur eſſe & raritates quædam. Denſitas autem, & raritas congregatio & diſgregatio ſunt, ſecundum quas generatio & corruptio dicitur ſubſtantiarum. Quæ autem congregantur & diſgregantur, neceſſe eſt ſecundum locum mutari. At vero, & eius quod augmentatur, & diminuitur, mutatur ſecundum locum magnitudo.

Quæ talis eſt Alteratio, ſicut in ſeptimo probatum eſt, fit ſecūdum paſsiones vel paſsibiles qualitates: inter quas ſecundum antiquorum opinionem principiū eſſe videtur dēſitas & raritas, quia & graue & leue, & molle & durum & calidum & frigidum, videntur cõſequi Secunda rō

rarum & denſum, & ſm ea diſtingui. In elementis. n. denſa quidem inueniuntur grauia, & frigida, rara verò calida & leuia. Et hoc quidē aliquādo verū eſt, ſi in paſſibilibus ordo attēdatur ſecūdum propinquitatem ad materiale principium. nam rarum & denſum videntur maximè ad materiam pertinere, vt patet ex ijs quæ in
T.c.64. Quarto ſunt dicta. Denſitas autem & raritas videntur eſſe quædam congregatio & diſgregatio, ſecundū quas .ſ. congregationem & diſgregationem antiqui Philoſophi ponebant tam generationem quàm corruptionē ſubſtantiarum. Qua quidem opinione nunc vtitur vt probabili, antequam veritatem generationis, & corruptionis oſtēdat in lib. de Generatione. Illa autem, quæ congregantur & diſgregantur, ex hoc ipſo ſm locum mutari videntur. Loci ergo mutatio principiú eſt alterationis. Sed attendendum quòd congregatio, & diſgregatio corporum exiſtentium in actu, ad motum localē pertinent, cōgregatio verò & diſgregatio ſecundū quod eadē materia cōtinetur ſub magnis vel paruis dimenſionibus non pertinet ad motum localem, ſed ad motum alterationis. Et ſecundum hoc Ariſto. ſuprà in Quarto aſsignauit rationem rari, & denſi. ſed hic loquitur ſecundum quod erat probabile ex opinione aliorum Philoſophorum. Sicut autem motus localis requiritur ad alterationem, ita etiam requiritur ad augmentum, neceſſe eſt enim, quod eius quod augetur, & decreſcit magnitudo mutetur ſecundum locum: quia quod augetur, excreſcit in maiorem locum, quod autem decreſcit in minorem contrahitur. Sic ergo patet, quòd motus localis eſt naturaliter prior & alteratione, & augmento. Secundo ibi.

ARGY. *Inſuper & hinc ſi animaduertamus, lationem primum motum eſſe patebit. Primum enim ipſum, vt in alijs, ſic & in motu multipliciter dici poteſt. Dicitur autem prius, & id quo ſublato cætera tolluntur, ipſum autem alijs ſublatis, eſt. Et id quod tempore præcedit, Et id deniq;, quod ſubſtantia præſtat.*

Amplius & hinc conſiderantibus erit manifeſtum, quòd loci mutatio prima. Primum. n. ſicut & in alijs, ſic et in motu dicetur vtiq; multifariè. Dicitur autem prius, quo non exiſtente, non erunt alia, illud verò ſine reliquis. Et quod ſecundum ſubſtantiam. Et quod tempore.

Probat idem diſtinguendo modos prioris & poſterioris: & dicit, quòd ex hac conſideratione manifeſtū erit, quòd loci mutatio eſt prima inter motus. qa ſicut in alijs, rebus prius aliquid altero dicitur multipliciter
Primū ſeu prius tribus ſumitῖ modis. ita & in motu. Dicitur enim vno modo prius, quo non exiſtente non erūt alia ſed illud poteſt eſſe ſine alijs. ſicut vnum eſt prius duobus, quia duo non poſſunt eſſe, niſi ſit vnum, vnum autem poteſt eſſe, ſi non ſunt duo. Secundo dicitur aliquid prius tempore. quod. ſ. eſt remotius à præſenti ſicut in præterito, vel propinquius, ſicut in futuro: vt in Quarto dictū eſt. Tertio dicitur aliquid prius ſecundum ſubſtantiam. ſ. ſecundū ſubſtātiæ complementum: ſicut actus eſt prior potentia, & perfectum imperfecto. Secundo ibi.

ARGY. *Quare ſi neceſſe eſt continuè motum eſſe erit autem cōtinuè, aut hiſce, qui cōtinuus eſt, aut hiſce, qui eſt deinceps. magis autem erit hiſce, qui eſt continuus præſtatq; continuum eſſe, atque id quod præſtat in natura ſemper eſſe putamus modo poſſit eſſe: poteſt autem continuus eſſe vt poſterius demonſtrabitur, nunc autē ſupponatur: atq; hic nullus alius eſſe poteſt, niſi latio tantū: latio profectò motus ſit primus neceſſe eſt. Nulla nāq; neceſsitas eſt, et id quod fertur accreſcat, vel alteretur, vel generetur, vel corrumpatur. At harum mutationum nulla eſſe poteſt, ſi continuus hiſce motus, quo mouet primum mouens, auferatur.*

Quare, quoniam motum quidē neceſſe eſt eſſe continuè, erit vtiq; continuè, aut qui continuus eſt, aut qui conſequenter, magis autem qui continuus. & dignius eſt continuum quàm conſequenter eſſe, dignius autem ſemper accipimus in natura eſſe, ſi poſſibile autem eſt continuum eſſe, mōſtrabitur autem poſterius. nunc aūt hoc ſupponatur. & nunc neque vnum aliud poſſibile eſt eſſe niſi loci mutationem. neceſſe eſt igitur loci mutationem eſſe primam. Neq; vna. n. neceſsitas eſt neq; augmētari, neq; alterari quod fertur, nā neq; fieri, aut corrumpi. Horum autem neq; vnum contingit, niſi continuus ſit, quem mouet primus mouens.

Probat motum localem eſſe primum tribus modis prædictis. Et primo quātum ad primū, ſecundo quantum ad ſm: ibi{Adhuc tempus} Tertio quātum ad ter T.c.55.
tium: ibi{Omnino autem videtur} Dicit ergo, ꝙ cum T.c.65.
neceſſe eſt ſemper motum eſſe, vt ſupra probatum eſt, hoc poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ꝙ ſit aliquis continuus motus, alio modo ſm ꝙ ſunt motus conſequenter ſe habentes: inter quos nihil ſit medium. Magis aūt ſaluatur ſempiternitas motus, ſi motus ſit cōtinuus & iterum dignius eſt eſſe continuū, q̃ conſequenter: quia plus habet de ratione vnitatis, & perpetuitatis ſemꝑ autem in natura debemus accipere quod dignius eſt, ſi ſit poſsibile, eſt autem poſsibile aliquem motum eſſe in infinitū cōtinuum, non aūt aliquem alium, niſi loci mutationem. quod nunc quidem ſupponatur, poſterius quidem probabitur. ex quo apparet neceſſe eſſe ponere motum localem eſſe primū: Alij. n. motus nō requirūtur ad hoc ꝙ ſit motus localis. nulla. n. neceſsitas eſt, vt id qđ mouetur ſm locum, augmentetur vel alteretur: quia non eſt neceſſe ꝙ corpus, qđ mouetur ſecūdum locū, generetur aut corrumpatur: augmentū aūt & alteratio locum habet in ijs, quę generātur, & corrūpuntur. Sed nullū horum motuum eſſe contingit, niſi ſit ille motus ſempiternus: & quem mouet primū mouens, quem diximus non eſſe niſi motum localem. Sic igitur motus localis poteſt eſſe ſine alijs, ſed nō ècōuerſo. eſt ergo primus primo modo prioritatis. Scđo ibi.

Præterea, primum tempore eſſe neceſſe eſt. hic. n. ſolus ARGY.
corporibus æternis accommodatur.

Adhuc tempore prior eſt. perpetuum enim contingit ſo T.c.57.
lum moueri ſecundum hunc.

Probat ꝙ ſit prius tpe. Et circa hoc duo facit. Primo oſtēdit quòd ſimpliciter loquendo eſt prius tempore: quia id, quod eſt perpetuum, ſimpliciter loquendo, eſt prius tempore, q̃ non perpetuum: ſolum autem motū localē cōtingit eſſe perpetuum, vt dictum eſt: ergo ſimpliciter loquendo eſt primus tempore. Secundo ibi.

At in vnoquoq; quidem eorum quæ generantur, latio- ARGY.
nem motuum vltimam eſſe neceſſe eſt. Poſt ortum enim alteratione primum, accretioneue, deinde iam perfectum latione mouetur. Verum aliud prius neceſſe eſt eſſe ſubiens lationem, quod & generationis hiſce quæ fiunt, cauſa erit, nō ipſum ſubiens generationem, vt id quod genuit rem generatā præcedat. Nā generatio motuū ob hoc prima eſſe videbitur, quia res ſit orta prius oportet. Ad hoc in vna quidem quauis re generanda, ita ſeſe habere videtur. Aliquid tamen aliud ante moueatur neceſſe eſt quod quidem ex ijs eſt quæ oriuntur, & occidūt, non ſubiens generationem, & hoc item aliud prius. Quoniam autem impoſſibile eſt generationem eſſe primam: (eſſent enim omnia quæ mouentur caduca) patet nec vllum motuum, qui ſunt deinceps, priorem eſſe. Dico autem motum deinceps accretionē deinde alterationem, & decretionem, atque corruptionem. omnes enim hi motus poſteriores ſunt generatione. Quare ſi generatio prior latione non eſt, neq; cæterarum profectò mutationum eandem vlla præcedit.

Sed in vnoquoq; quidem habentium generationem loci mutationem neceſſe eſt poſtremam motuum eſſe. Poſt .n. ipſum fieri alteratio & augmentum. ſed loci mutatio, iā

perfe-

perfectorum motus eſt. Sed alterum neceſſe motum eſſe ſecundum loci mutationem prius, quod & generationis cauſa erit ijs quæ fiunt, non factum, vt generans eius, quod generatur. Quoniam videtur vtique generatio eſſe prima motuum, propter id, quod fieri oportet rem primum. hoc in vno quidem quolibet eorũ quæ ſunt, ſic ſe habet, ſed alterũ quid neceſſe eſt prius moueri ex ijs quæ fiunt, cum & ipſum non factum & iſto alterum prius. Quoniam igitur generationem impoſſibile eſt eſſe primam (omnia enim quæ mouentur eſſent corruptibilia) manifeſtum eſt quod neque conſequentium motuum, neq; vnus prior eſt. Dico autem conſequentes, augmentum. poſteà alterationem, & decrementũ, & corruptionem omnes enim posteriores generatione ſunt. Quare ſi non eſt generatio prior loci mutatione, neq; aliarum neque vna permutationum.

Excludit quandam obiectionem, per quam videtur hoc remoueri: quia, ſi cõſideremus aliquod vnum corpus, qđ de nouo generetur, loci mutatio eſt poſtrema tẽpore inter omnes motus, quia primo generatur, poſtea alteratur & augetur: & demum habet motũ ſecundum locum, quando iam perfectum eſt, vt patet in homine & in pluribus animalibus. Sed per hoc nõ excluditur, quin ſimpliciter motus localis ſit primus tpe: qa ante omnes iſtos motus, qui ſunt in hoc generato, neceſſe eſt præcedere quendã motũ localẽ in aliquo priori mobili, quod ſit cauſa generationis his, quæ generantur ſicut generans eſt cauſa eius, qđ generatur, ita tamẽ ꝙ ipſum non eſt generatum. Quod autem motus, qui pręcedit generationem, ſit motus localis. & ꝙ ſit ſimpliciter primus motuum, oſtendit ſubdens ẜquoniam generatio videtur eſſe prima motuum in his quæ generãtur: quia primo oportet rem fieriꝫ quam moueatur: & hoc verum eſt in quocunq; generato. Sed tamen neceſſe eſt eſſe aliquod prius motum, q̃ ea quę generantur, & ꝙ ipſum nõ ſit generatũ: vel: ſi eſt generatũ, ꝙ etiam illo priori ſit aliud prius, & ſic, vel ꝓcedetur in infinitũ quod eſt impoſſibile, vt ſupra oſtenſum eſt, vel peruenietur ad aliqđ primum. Sed impoſſibile eſt generationẽ eſſe primam (quia ſic ſequeretur ꝙ omnia, quę, mouentur, eſſent corruptibilia) omne.n. generabile eſt corruptibile: ſi ergo primũ mobile generatur, ſequitur ꝙ ſit corruptibile, & per conſeques omnia conſequentia
T.c. 14. mobilia. Si ergo generatio nõ eſt prima ſimpliciter, manifeſtũ eſt, ꝙ nullus conſequentiũ motuũ põt eſſe ſimpliciter primus. Et dico conſequẽtes motus, augmentũ, alterationẽ, decrementum, & tandem corruptionẽ, qui omnes motus, tpe generationẽ ſequunt. Si ergo generatio non eſt prior loci mutatione, ſequitue, ꝙ nulla alia mutationũ poſſit eſſe prioe ſimplicitcr, q̃ loci mutatio. & ita cum neceſſe ſit eſſe aliquam primam ſimpliciter ſequitue quòd loci mutatio ſit prima. Deinde cũ dicit.

Omnino autem id quod generatur imperfectum eſſe videtur, & ad principium proficiſci. Quo fit, vt id natura ſit prius, quod generatione poſterius eſt: at vniuerſis hiſce, quæ generantur, vltimo latio competit. Quocirca quædam viuentium omnino, quia inſtrumentis vacant immobilia ſunt vt plãtæ, & animalium genera multa, quædam, cum perficiuntur, hoc vt patet motu cientur. Quare, ſi magis ineſt his latio, quæ magis naturam ſunt conſecuta, motus hic quoque cæteris motibus ſubſtantia prior erit. Atque hoc ita ſe habet non ſolum ob ea, quæ dicta ſunt, ſed ob hanc etiam rationem.

T.c. 58. *Omnino autem videtur, id quod fit imperfectum eſſe & ad principium iens: quare, quod generatione poſterius eſt, natura prius eſt. Vltimo autem loci mutatio omnibus ineſt quæ ſunt in generatione. Vnde alia omnino immobilia ſunt viuentium propter indigentiam organi, vt plantæ, & multa genera animalium, perfectis autem ineſt. Quare, ſi magis ineſt loci mutatio, magis comprehendẽtibus naturam, & motus hic primus aliorum vtique erit ſecundum ſubſtantiam propter hoc.*

Probat ꝙ motus lotalis ſit primus ꝑfectione. Et hoc T.c. 19.
oſtendit dupliciter. primo ſic, Omne, qđ fit dũ fit, eſt imperfectum, & tendit ad principium .i. vt aſsimiletur principio ſuę factionis, quod eſt primũ naturaliter. ex quo patet, ꝙ id qđ eſt poſterius in gñatione, eſt prius ſm naturam. Sed in exceſſu gñationis, in oĩbus generabilibus, vltimo inuenitur loci mutatio nõ ſolum in eodem ſed etiam conſiderando totum progreſſum naturę generabilium inter quę quædã viuentia ſunt penitus immobilia ſecundum locum propter indigentiam organi, ſicut plantę, quæ non habent organa motus proceſsiui, & ſimiliter multa genera animalium: ſed perfectis animalibus ineſt motus localis. ſi igitur loci mutatio ineſt illis, quæ magis comprehendunt naturam .i. quæ magis perueniunt ad perfectionem naturæ, ſequitue quòd motus localis ſit primus ſecundum ſubſtantiæ perfectionem inter omnes motus. Secundo ibi.

Quia id quod hoc motu cietur minimè dũ fertur ſubſtã ARGY.
tiam ſuam amittit. ſola namq; latione, nihil in hiſce quæ inſunt ſibi mutatur, vt cum quippiam alteratur, & cum incrementa decrementa ve ſuſcipit, in qualitate fit (vt patet) atq; in quantitate mutatio.

Et quia nequaquam ſubſtantiam mutat, quod mouetur motu in eo quod fertur. Secundum.n. hunc ſolum, nihil mutatur ab eſſe, ſicut eius quod alteratur, quale: eius autem quod augetur & decrementum patientis, quantum.

Oſtendit idem ſic, quanto aliquis motus minus remouet a mobili, tanto ſubiectum eius eſt perfectius, & ſic ipſe motus etiam eſt perfectior quodammodo. ſecũdum autem motum localem nihil remouetur, quod inſit ſubiecto mobili: ſecundum autem alterationem fit tranſmutatio ſm qualitatem in augmento & decremẽto ſecundum quantitatem, quæ inſunt ſubiecto: tranſmutatio verò generationis & corruptionis attenditur ſecundum formam, quæ conſtituit ſubſtantiam ſubiecti. motus autem localis, eſt ſolum ſecundum locum, qui exterius continet: relinquitur ergo quòd motus localis ſit maximè perfectus. Deinde cum dicit.

Maximè verò patet ex eo, quia id quod interno motu ARGY.
ſeipſum ciet, eo ſe maximè motu propriè mouet, qui ad locum accommodatur. Atque hoc dicimus eorum, quæ mouẽtur ad id (inquam) quod ſeipſum interno motu ſuoque ciet. Patet igitur ex hiſce, quæ diximus, lationem motuum eſſe primum.

Maximè aũt manifeſtum eſt, quia mouẽs ipſum ſeipſum T.c. 60.
maximè mouet hunc propriè qui ſecundum locum eſt & et dicimus hoc eſſe eorum quæ mouentur, & mouent principiũ & primum in his, quæ mouentur, ipſum ſeipſum mouens.
Quod igitur loci mutatio prima ſit manifeſtum eſt ex his. T.c. 61.

Probat ꝙ motus localis ſit primus ex parte mobilis. Manifeſtum eſt.n. ꝙ mouẽs ſeipſum proprijſsime mouet ſe ſecundum motum localem: Cum igitur mouẽs ſeipſum ſit principium aliorum mouentiũ, & mobiliũ & per conſequens ſit primum inter omnia, quæ mouentur: ſequitur ꝙ motus localis, qui eſt ei ꝓprius, ſit primus intee omnes motus: Sic igitur concludit ex prę miſsis, ꝙ loci mutatio ſit prima inter omnes motus.

LECTIO XV.

Omnes alij motus a locali continuos eſſe non poſſe inſinuatur.

Nunc autem demonſtrandum eſt, quæ nam ſit latio pri- ARGY.
ma. Atque ſimul eadem via patebit, & id quod nunc & anteà ſuppoſuimus, continuum (inquam) motum atque perpetuum aliquem eſſe poſſe. Nullum itaq; cæterorum motuum continuum eſſe poſſe, ex hiſce ſanè patebit.

QVa autem loci mutatio prima ſit, nunc monſtrandum eſt. Simul autem, & quod nunc & prius ſuppoſitum eſt, quod contingit quendam motum continuum eſſe
T.c.62 *& perpetuum, manifeſtum erit eadem methodo Quod igitur aliorum motuum continuum neque vnum contingit eſſe, ex his manifeſtum eſt.*

Poſtquã Philoſophus oſtendit quòd motus localis ſit primus inter omnes motus, hic oſtendit quis motus localis ſit primus. Et quia ſicut ſuprà dixit, neceſſe eſt eũdem eſſe motum continuum, & primum, & diuiditur
T.c.75. hæc pars in duas. In prima oſtẽdit quis motus poſsit eſſe ſemper continuus. In ſecundo oſtendit, ꝙ ille motus
T.c.64. eſt primus ibi § Qđ autem lationũ circularis. § Prima au
T.c.73. tẽ pars diuiditur in tres partes. In prima oſtẽdit ꝙ nullus motus poteſt eſſe continuus, niſi localis. In ſcđa ꝙ nullus motus localis põt eſſe continuus, præter circularem ibi § Qm̃ autem contingit eſſe mot' § in tertia oſtẽdit ꝙ motum circularem contingit eſſe continuũ ibi
Infra. T.c.10. § Quod aũt circulari. § Circa primum duo facit. Primo proponit quod intẽdit, ſecũdo probat propoſitum ibi. § Omnes.n.ex oppoſitis. § Dicit ergo primo, ꝙ cũ oſtenſum ſit, ꝙ loci mutatio eſt prima inter omnes ſpẽs motus, nunc oſtendendum eſt, quę loci mutatio ſit prima. quia eius etiam ſunt multę ſpecies, vt in Septimo oſtenſum eſt. Et ſimul etiam ſm eandem methodum.i. artẽ & ſm eandem artificialem cõſiderationem, erit manifeſtum id, quod nũc paulo ſuprà diximus, & quod etiã prius ſuppoſitũ eſt in principio huius Octaui, ꝙ cõtingit aliquem motum eſſe cõtinuum & perpetuũ. Oportet.n.quod idem ſit primus & continuus, vt ſuprà oſtẽſum eſt: & ideò ſub eadem conſideratione vtrunq; eorum cadit. Quod ergo nulla alia ſpecies motus, pręter loci mutationem, poſsit eſſe continua & perpetua, manifeſtum eſt ex his quę dicentur. Sc undo ibi.

ARGY. *Omnes.n motus atq; mutationes ex oppoſitis ſunt ad oppoſitas migrationes (vt patet) nam generationis quidẽ atque corruptionis, id quod eſt, & id quod non eſt. terminus eſſe conſtat: Alterationis verò cõtrarias qualitates atq; affectus: accretionis item decretionis ve, aut magnitudinem paruitatemq;, aut perfectionem magnitudinis imperfectionem ve. Contrarij verò ſunt motus, quibus ad contrarios fines itur. Id autem quod non ſemper hoc motu cietur (modo ſit prius) quieſcat prius neceſſe eſt: Id igitur quod mutatur vt patet in contrario profectò quieſcet.*

Omnes.n. ex oppoſitis in contraria ſunt motus & mutationes, & generationi quidem & corruptioni, ens & nõ ens termini ſunt: alterationi autem, contraria paſſiones: augmento, & decremento, aut magnitudo aut paruitas, aut perfectio magnitudinis. aut imperfectio. Contrarij autem ſunt qui ſunt in contraria. Quod autem non ſemper mouetur ſecundum hunc motum (exiſtens prius) neceſſe eſt prius quieſcere. Manifeſtum igitur quoniam quieſcet in contrario id quod mutatur.

Oſtendit propoſitum. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ nulla alia ſpecies mutationis præter localẽ, poteſt eſſe continua, & perpetua vna & eadem exiſtẽs, ſecundo ꝙ nec duæ mutationes aliæ oppoſitæ poſſunt
T.c.63. ſibi ſuccedere ſine interpoſitione quietis, ibi § Amplius in generatione § Circa primum duo facit. Primo oſtendit propoſitum, ſecundo excludit quaſdã obiectiones.
Quarta 62. ibi § nihil.n.differt. § Circa primũ duo facit. Primo oſtẽdit propoſitum in motibus. Secundo in mutationibus.
Tertia. ibi § Similiter autem & in mutationibus. § Proponit ergo primo vnam propoſitionem, quæ communiter vera eſt, tam in motibus, quam in mutationibus, quod .ſ. omnes motus & mutationes ſunt ex oppoſitis in oppoſitum: à qua generalitate excipitur quodãmodo loci mutatio, vt in fine Sexti dictum eſt Generatio.n.& cor
Tex.c.97. ruptio, quæ ſunt mutationes, habent, pro terminis, eſſe & non eſſe. Alterationis verò termini oppoſiti § ſunt contrarię paſſiones §.i.paſsibiles qualitates, vt calidum, & frigidum, albũ, & nigrum. Augmenti verò, & diminutionis, oppoſiti termini ſunt magnũ & paruũ, ſiue perfectum & imperfectum in magnitudine, ſeu quãtitate. Manifeſtum eſt autem ex his quæ dicta ſunt in T.c.48.
Quintò, ꝙ motus qui ſunt in contraria, ſunt contrarij. motus igitur, qui eſt in album cõtrarius eſt motui, qui eſt in nigrum: ſed cõtraria non poſſunt eſſe ſimul: ergo dum aliquid ad album mouetur, non ſimul mouetur ad nigrum. Quod ergo incipit moueri ab albo in nigrũ motu denigrationis, etiam ſi moueretur motu dealbationis dum fieret album, manifeſtum eſt ꝙ nõ poterat ſimul moueri motu denigrationis. Qđ aũt prius exiſtebat, ſi nõ ſemper mouebatur aliquo motu determinato, neceſſe eſt dicere, ꝙ prius quieſcebat quiete oppoſita huic motui: quia omne quod eſt natũ moueri, vel quieſcit, vel mouetur. Manifeſtũ eſt ergo, ꝙ id qđ mouetur in aliquod contrarium, aliqñ quieſcebat quiete oppoſita tali motui. nullus ergo motus, cui eſt aliqđ contrarium, poteſt eſſe cõtinuus & perpetuus. Si ergo huic concluſioni addatur, quod primo poſitũ eſt.ſ. ꝙ omnis motus alterationis vel augmẽti vel decrementi. fit in aliquod cõtrarium: ſequetur ꝙ nullus huiuſmodi motus poſsit eſſe continuus & perpetuus. Secundo ibi.

Similiter & in ipſis mutationibus ſit. Corruptioni nãq; ſimplici generatio ſimplex, & cuidam quædam opponitur. Quare ſi fieri non poteſt, vt ſimul oppoſitis mutationibus quicquam mutetur non erit mutatio profectò continua, ſed inter ipſas medium tempus erit. ARGY.

Similiter autem, & in mutationibus. Opponuntur n. generatio & corruptio ſimpliciter, & ſingularis ſingulari. Quare. ſi impoſſibile eſt ſimul mutari oppoſitas: non erit continua mutatio ſed medium erit ipſorum tempus.

Oſtendit idem in mutationibus, ſ. in genera. & corrup. quia generatio & corruptio opponũtur, & vniuerſaliter ſm communem oppoſitionẽ entis, & non entis iterũ in ſingulari, ſicut generatio ignis opponitur corruptioni ignis ſecũdum oppoſitionem eſſe ipſius, & nõ eſſe. Vnde, ſi impoſsibile eſt ſimul eſſe oppoſitas mutationes, ſequetur quod nulla mutatio ſit cõtinua, & perpetua eodẽ modo, ſicut & prius de motibus, ſed neceſſe erit inter duas generationes eiuſdem interuenire medium tempus, in quo erat corruptio, & ſimiliter inter corruptiones tempus generationis. Deinde cum dicit.

Nihil enim intereſt contrariæ ſint an non, contrariæ mutationes hæ, quarum termini contradictoriam oppoſitionem ſuſcipiunt, ſi modo ſimul eidem adeſſe non poſsint. Hoc.n. non eſt rationi conducens. ARGY.

Nihil.n. differt contrarias aut non contrarias eſſe ſecundum contradictionem mutationes: ſi ſolum impoſſibile ſit eidem ſimul ineſſe Hoc enim rationi nihil vtile eſt.

Excludit tres obiectiones. Primo, quia poſſet aliquis dicere, quòd mutationes opponantur ſm oppoſitionẽ terminorũ: termini autem generationis & corruptionis non ſunt contrarij, ſed oppoſiti ſecundum contradictionem, videtur ſequi quòd generatio & corruptio non ſunt contrarię, & ſic non erit eadem ratio de ijs & de motibus, qui ſunt cõtrarij. Huic ergo obiectioni reſpondet dicens, quòd nihil differt, mutationes, quæ differunt ſecundum contradictorios terminos, eſſe cõtrarias, vel non cõtrarias dummodo hoc ſolum verum ſit, quòd impoſsibile ſit ambas eidem ſimul ineſſe. hoc enim quod eſt eſſe contrarium vel non contrarium, nihil eſt vtile ad rationem præmiſſam. Secundam obiectionem excludit ibi.

Nec ſi non neceſſe eſt in contradictione quieſcere, nec eſt mutatio quieti contrarium, forſitan. n. id quod haud eſt nõ quieſcit. corruptio verò, ad id quod haud eſt (vt patet) mutatio eſt, ſed ſi ſolum inter ipſas ſit tẽpus, ſic enim conti- ARGY.

nua

nus non erit ſanè mutatio Neq;.n.in prioribus cōtrarietas conducebat,ſed idipſum,ſimul inq; im ineſſe non poſſe.

Neque ſi non neceſſe eſt quieſcere in contradictione neque eſt mutatio quieti contrarium.non enim fortaſſis.quieſcit,quod non eſt . corruptio autem eſt in non ens. ſi d ſi ſolum medium ſit tempus:ſic enim non erit mutatio continua. Neque.n in prioribus motibus contrarietas vtilis fuit ſed non contingere ſimul eſſe .

Poſſet.n.aliquis dicere,ꝙ neceſſe eſt quòd illud qđ nō ſemper mouetur,prius quieſcere,quia motus opponitur quieti:ſed hoc non habet locū in mutationibus gn̄ationis & corruptionis,quibus non opponitur quies ꝓpriè loquēdo,vt in Quinto dictū eſt.Huic ergo obiectioni reſpondet dicens,quod nihil etiam differt quantum ad propoſitam rationem, ſi nō eſt neceſſe quieſcere in aliquo contradictoriorum terminorū:neq; etiam ſi mutatio non cōtrariatur quieti.quia fortaſſe illud ꝙ non eſt,nō poteſt quieſcere.corruptio autem eſt in nō eſſe,vnde videtur quod in termino corruptionis nō poteſt eſſe quies . Sed hoc ſolum ſufficit ad propoſitum,ſi ſit tempus medium inter duas generationes aut corruptiones.ſic. n. conſequens erit quod neutra iſtarū mutationum ſit continua.Poſt hoc autem redit ad primā & dicit,quòd ideo non differt contrarias aut non contrarias eſſe ſecundum cōtradictionē mutationes,quia neq; in prioribus,in quibus agebatur de motibus, erat vtile ad propoſitum, quòd in eis eſt contrarietas , ſed , quod non contingit eas ſimul eſſe , quod non eſt proprium contrariorum, ſed commune omnibus oppoſitis . Tertiam obiectionem excludit ibi .

ARGY. *Atque non conturbemur oportet,ſi contrarium ſit pluribus idem vt motus quieti,& ei motui , quo ad contrarium itur.Sed hoc tantum ſumamus tum motui tum quieti motū opponi,vt æquale ac mediocre ei quod excedit aduerſatur ; & inſuper fieri non poſſe, vt motus oppoſiti mutationeſque ſimul eidem inſint .*

Non oportet aūt turbari quod idem pluribus erit cōtrarium, vt motus & ſtatui & motui qui eſt in contrariū.Sed hoc ſolum eſt accipere quod opponatur quodammodo et motui & qu eti motus contrarius,ſicut æquale & menſurabile excellenti,& ei quod excellitur , & quod non contingit ſimul oppoſitos eſſe,aut motus aut mutationes .

T.c.19. Dixerat enim ſuprà motus eſſe contrarios , qui ſunt in contraria:cum ergo motus ſit cōtrarius quieti:videtur ſequi ꝙ vni ſunt duo contraria,quod eſt impoſsibile, vt probatur in decimo Meta.Ad hoc ergo excludendū dicit,ꝙ nō oportet de hoc turbari quod videtur ſequi idē eſſe cōtrarium pluribus.ſ. motus quieti,& motui qui eſt in contrarium.Sed hoc ſolum debemus accipere,ꝙ vnus motus cōtrarius opponitur quodammodo & motui contrario,& quieti. motui quidē cōtrario ſecundum directam contrarietatem,quieti autē magis ſm oppoſitionem priuatiuam,quæ tamen habet aliqd de contrarietate , in quantum quies oppoſita, eſt finis & complementū contrarij motus.Sicut etiam æquale, & commenſurabile opponitur quodammodo duobus .ſ.excellenti,& ei quod excellitur.ſiue magno & paruo. quibus opponitur ſecundum priuationem magis.vt patet in Decimo Meta. Et iterum hoc oportet accipere, quòd non contingit ſimul eſſe neq; oppoſitos motus , neq; oppoſitas mutationes . Deinde cum dicit.

ARGY. *Præterea, in generatione corruptione ve penitus abſurdum eſſe videbitur,ſi corrumpi cōtinuò generatum.nulloq; in tempore permanere neceſſe eſt.Quare de cæteris ex his idem profectò credetur eſt.n.naturale in vniuerſis mutationibus ſimiliter ſe habere.*

T.c.63. *Amplius,in generatione,& corruptione,et penitus inconueniens eſſe videbitur.ſi factum mox neceſſe eſt corrūpi,& nullo tēpore permanere . Quare ex his vtiq; fides alijs fiet. Phyſicum.n.eſt ſimiliter ſeſe habere in omnibus .*

Oſtendit ꝙ non ſolū inter duos motus vel mutationes eiuſdem ſpeciei oportet eſſe medium tempus, & ꝙ nulla mutatio,vna,quę eſt in aliquod oppoſitorum poteſt eſſe perpetua,& cōtinua,ſed illud quod eſt impoſsibile,eſt,ꝙ oppoſiti motus aut mutationes ſic ſuccedāt ſibi inuicem,ꝙ nō intercedat tempus medium:hoc.n. videtur penitus inconueniens in generatione, & corruptione,ſi quando aliquid factum eſt, generatione completa ſtatim neceſſe ſit quod corruptio incipiat : & ꝙ nullo tempore permaneat id quod generatum eſt. Fruſtra.n. aliquid generaretur , niſi generatum in eſſe permaneret:vnde ex his mutationibus poteſt fieri fides in alijs,hoc.n.eſt naturale,ꝙ ſimiliter ſe habet in omnibus:quia ſemper natura eodem modo operatur . Sicut ergo inconueniens videtur,quòd illud quod fit & generatur, ſtatim cum generatum eſt corrumpatur , ita inconueniens videtur,quòd id quod dealbatur,ſtatim quòd factum eſt album,denigretur: & quod illud , qđ augetur,ſtatim decreſcat . In omnibus enim his naturæ intentio fruſtraretur .

LECTIO XVI.

Nullum localem motum,neque rectum,neque etiam reflexum perpetuo continuum eſſe poſſe , ſed ſolum circularem, deducetur

Nunc aūt dicamus motū infinitum aliquē eſſe poſſe,qui quidem vnus ſit & continuus. atq; hunc eſſe cōuerſiuum ARGY.

QVoniam autem contingit eſſe motum infinitum vnum, & continuum.& hic circularis,nunc diximus . T.c.64.

Poſtquàm Philoſophus oſtēdit ꝙ nulla mutatio poteſt eſſe continua & perpetua niſi localis , hic oſtendit quòd nulla loci mutatio poteſt eſſe cōtinua & ꝑpetua, niſi circularis . Et circa hoc duo facit . primo oſtendit propoſitum demonſtratiuè . Secundo logicè ibi {Rationabiliter.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit propoſitum , ſecundo ex veritate determinata ſoluit quaſdam dubitationes,ibi{ Vnde & ad dubitationem.} Circa primum tria facit . Primo dicit quid principaliter intendat. Intendit enim oſtendere , quòd poſsibile eſt eſſe quendam motum , qui vnus exiſtens in infinitum continuetur,& quòd talis motus eſt ſolum circularis & hoc primo oſtendet . Secundo ibi . Secunda rō T.c.66.

Omne nanque quod fertur,aut verſatur, aut recta pergit,aut mixto motu cietur. Quare, ſi motus rectus non ſit continuus,nec hiſce profectò, qui ex vtriſque componitur continuus eſſe poteſt . ARGY.

Omne enim quod fertur,mouetur . aut circulariter , aut ſecūdum rectitudinem aut mixtim. Quare, ſi neq; illorū alter cōtinuus eſt,neq; ex vtriſq; poſſibile eſt continuū eſſe,

Oſtēdit quō procedēdum ſit.quia.n.omne quod localiter fertur,mouetur vel circulariter,vel motu recto, vel motu cōpoſito ex vtroq;.ſicut ſi aliquis mouetur ꝑ chordā & arcum,manifeſtū eſt,ꝙ ſiquis duorum ſimplicium motuum.ſ.vel circularis vel rectus, nō pōt eſſe in infinitum continuus,ꝙ multo minus ille, qui eſt cōpoſitus ex vtroque. Vnde oportet prætermittere motum compoſitum,& agere de ſimplicibus . Tertio ibi .

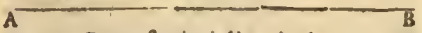
Patet id quod recto motu finitoq; fertur continuè nō moueri, reflectitur enim, ſed quod recto motu reflectitur . id contrarijs motibus profectò cietur. Loco nanque contrarius eſt motus , quo deorſum itur, motui , quo pergitur ſurſum & hiſce, quo retrorſum itur ei,quo contraria loca petuntur & is item, quo dextrorſum itur , ei quo pergitur ſiniſtrorſum.Hæ enim ſunt loci contrarietates, vt patet, Quis eſt autem vnus atque continuus motus prius eſt definitum. eſt enim hiſce,qui vnius eſt mobilis in vnoquoque ſit tempore, atque nulla ſpecie differentiam habet . Tria nanque ſunt. ARGY.

ſunt, id quod mouetur, vt tempus, & tertium id, in quo, hoc autem eſt aut affectus, aut forma aut locus, aut etiam magnitudo contraria verò ſpecie differunt, & non vnum ſunt differentia loci. Indicat autem motum quo ex A pergitur ad ipſum B contrarium eſſe ei, quo itur ex B in A, id quod ipſis accidit. ſeſe enim mutuo ſiſtunt, ſi ſimul fiant, & in circulo ſimili modo. is enim quo itur ex A per B contrarius eſt ei, quo itur ex A per C ſeſe enim mutuo ſiſtunt, ſi continui ſint, & non reflexio fiat: quia contraria mutuo ſe corrumpunt, ſibique ſiunt impedimento, at is quo itur in latus, non eſt contrarius ei quo pergitur ſurſum.

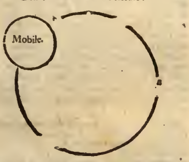
Quod autem quod fertur ſecundum rectum & finitum non feratur continuè, manifeſtum eſt reflectitur enim: reflexum autem ſecundum rectum per contrarios mouetur motus. Contrarius enim ſecundum locum eſt is, qui eſt ſurſum, ei, qui eſt deorſum: & qui eſt ante, ei, qui eſt retro: & qui eſt ad ſiniſtrum ei, qui eſt ad dextrum, loci enim contrarietates hæ ſunt. Quis autem eſt vnus et continuus motus prius definitum eſt: quia qui eſt vnus & in vno tempore, & in indifferenti ſecundum ſpeciem. Tria enim erant. quod mouetur, vt homo aut Deus: & quando, vt tempus: & tertium, in quo, hoc autem eſt locus aut paſſio, aut ſpecies aut magnitudo. Contraria enim differunt ſpecie, & non vnum ſunt. loci autem ſunt dictæ differentiæ. Signum autẽ, quod motus contrarius eſt, qui eſt ab A ad B, ei, qui eſt ab ipſo B ad A: & quia ſtant & repauſant adinuicem ſi ſimul fiant. Et in circulo ſimiliter. vt qui eſt ab A in B, ei, qui eſt ab A in C, ſiſtunt enim, & ſi continui ſint, & ſi non fiat reflexio, propter id quod contraria ſeſe corrumpunt, & prohibent adinuicem. ſed non qui eſt in latus, ei, qui eſt ſurſum.

Oſtendit quòd motus rectus, qui eſt ſuper magnitudinem rectam & finitam, non poſsit eſſe in infinitum continuus: & ita nullus motus rectus continuus poteſt eſſe in infinitum: niſi poneretur aliqua magnitudo infinita in actu (quod ſupra improbatũ eſt in Tertio Phy.) Oſtendit autem hoc duplici ratione, quarum prima talis eſt. Si aliquis ſuper rectam magnitudinem & finitã mouetur in infinitum, oportet quòd hoc fiat per reflexionem, oſtenſum eſt.n. in Sexto, quòd magnitudi-
T.c.66. nem finitam pertranſit aliquid tempore finito. Cum ergo peruenitur ad terminum magnitudinis finitæ ceſſabit motus: niſi mobile reuertatur per reflexionem ad principium magnitudinis, vnde cępit moueri. Sed illud quod reflectitur ſecundum motum rectum, mouetur
T.c.48. contrarijs motibus, quod ſic probat. Contrarij motus ſunt, quorum termini ſunt contrarij, vt habitum eſt in Quinto: ſed contrarietates loci ſunt ſurſum & deorsũ, & ante & retro, & dextrum & ſiniſtrum: omne autem quod reflectitur ſecundum aliquam iſtarum contrarietatum neceſſe eſt quòd reflectatur: omne ergo quod re-
T.c.41. flectitur mouetur contrarijs motibus. Oſtenſum eſt autẽ ſupra in Quinto, quis motus ſit continuus & vnus .ſ. qui eſt vnius ſubiecti, & in vno tempore, & in eadem re non differenti ſecundum ſpeciẽ. Hæc.n. tria conſiderantur in omni motu. Primum eſt tẽpus, ſm eſt ſubiectum, quod mouetur, vt homo aut Deus, ſecũdum eos qui corpora cęleſtia deos dicebant. Tertium autem eſt in quo mouetur. quod quidẽ in motu locali eſt locus, in alteratione paſsio, i. paſsibilis qualitas in generat. & corruptio. ſpecies, in augmẽto & diminutione, magnitudo. manifeſtum eſt autem, ꝙ contraria differunt ſecundum ſpeciem: vnde motus contrarij non poſſunt eſſe vnus & continuus. Prædicta autem ſex ſunt loci differentię, & ſic oportet quod ſint contraria: quia cuiuſlibet generis differentię ſunt contrariæ. Relinquitur ergo, ꝙ impoſsibile ſit, id quod reflectitur moueri vno motu continuo. Et, quia poſſet aliquis dubitare, an id quod reflectitur, cõtrarijs motibus moueatur, propter hoc quod non apparet manifeſta & determinata contrarietas in loco, ſicut in alijs generibus in quibus eſt motus, vt ſuprà in Quinto dictũ eſt. ideò addit quoddam ſignum ad hoc idem oſtendẽdum præter rõnem ſupra poſitã ex contrarietate terminorum, & dicit, qđ ſignum huiuſmodi eſt, quòd motus qui eſt ab A in B, ſit contrarius ei, qui eſt B in A, ſicut contingit in motu reflexo, quia hmõi motus ſi ſimul fiant ſſtant, & repauſant adinuicemꝫ. i. vnus impedit alium, & facit eum ſtare. Et non ſolum hoc contingit in reflexione motus recti, ſeſt etiã in reflexione motus circularis. Signẽtur.n. in aliquo circulo tria ſigna, ſ. ABC, conſtat, quod ſi incipiat moueri ab A in B, & poſtea moueatur ab A in C verſus aliam partem, quod erit reflexio: & iſti duo motus impediunt ſe, & vnus ſiſtitꝫ .i. facit ſtare alium. ſed ſi continuè moueatur aliquid ab A in B, & per B iterum in C, non erit reflexio. Ideò autem motus reflexi impediunt ſe inuicem, tam in recto, quàm in circulo: quia hoc eſt de natura contrariorum, ꝙ ſe impediant & corrumpant. Motus autem, qui ſunt diuerſi & contrarij, non ſe impediunt, ſicut motus, qui eſt ſurſum, & qui eſt in latus: puta in dextrum vel ſiniſtrum, non ſe impediunt: ſed ſimul poteſt aliquid moueri, & in ſurſum & in dextrum. Deinde cum dicit.

Signum quòd id quod reflectitur, moueatur contrarijs motibus.

Demonſtratio eiuſdem circulo.

Maximè autem patet ex eo motum, qui ſuper linea recta ſit continuum eſſe non poſſe. quia, id, quod reflectitur, conſiſtat non ſolum ſi ſuper linea recta, ſed etiam ſi ſuper circulo feratur, neceſſe eſt. Non enim idem eſt ſuper circulo ferri, atq; verſari. Fieri nanque poteſt vt interdum proſequatur motum, interdum ad id profectum, vnde moueri cœpit, redeat ac reflectatur. Eſſe verò neceſſarium ſtare nõ modo ſenſu, ſed ratione etiam credere profecto compellimur. eſt autem principium hoc: cum enim ſint tria, principium, inquam, medium atque finis: medium vtrunque eſt ad vtrunque. & numero quidem eſt vnum, ratione autem duo. Præterea aliud eſt eſſe potentia, aliud actu. Quare quoduis rectæ lineæ punctum, quod inter extrema eſt collocatum, potentia quidem eſt medium actu verò non eſt. ſi non id quod fertur eam diuiſerit, conſtiteritque atque incœpit rurſus moueri, hoc autem pacto medium ipſum principium ſit & finis, principium quidem poſterioris. finis autem primæ. Dico autem, ſi id quod fertur, atque ſit A. in ipſo conſtiterit B: & rurſus feratur ad C: ſed, cum continuè fertur nec affuiſſe nec abfuiſſe in puncto B poteſt, ſed eſſe ſolum in ipſo nunc, in tempore verò nullo, niſi in eo toto, cuius nunc ipſum diuiſio eſt. Quod ſi affuiſſe quiſpiam & abfuiſſe poſuerit ſemper ipſum C ſtabit cum fertur impoſſibile ARGY.

ſibile eſt enim ipſum A in B affuiſſe ſimul ac abfuiſſe:ergo in alio tẽporis atq; alio pũcto. Tempus igitur id erit, quod eſt inter puncta temporis illa. Quare A quieſcet in B & in cæteris deinidem punctis. quippe cum ſit eadem in omnibus ratio. Cum autem A quod fertur, vtetur B medio principio, atq; fine conſiſtat ipſum neceſſe eſt, propterea quod illud duo perinde facit, atq; ſi illud ita mente perceperis Sed ab A quidem puncto, vt à principio abfuit, in C verò fuit eum moueri deſierit ſteteritque.

T.c.65. *Maximè autem manifeſtum eſt, quod impoſſibile eſt continuum eſſe, qui eſt in rectitudine motum, quia reflexum neceſſe eſt ſtare, non ſolum in recta, ſed & ſi ſecundum circulum feratur. non enim idem eſt circulo ferri & ſecundum circulum. eſt enim aliquando quidem continuum quod mouetur, aliquando autem ad idem veniens, vnde motum eſt, reflecti iterum. Quod autem neceſſe eſt ſtare, fides eſt non ſolum in ſenſu, ſed in ratione. Principium autem hoc eſt. Tribus enim exiſtentibus, principio, medio, & fine medium ad vtrunque eſt, & vnum quidem numero, ratione autem duo. Amplius aliud eſt quod eſt potẽtia, & quod eſt actu. Quare rectitudinis; quæ infra ſunt terminorum, quodlibet ſignum, potentia quidem eſt medium actu autem non eſt, niſi diuidat hanc & ſtans iterum incæperit moueri. Sic autem medium ipſum principium ſit & finis, principium quidem poſterioris, finis autem prioris. dico autem, vt ſi fertur A ſtet, in B, & iterum feratur, in C. cum autem continuè feratur, neque factum eſſe neque abeſſe poſſibile eſt A & B, ſignum: ſed ſolum eſſe in ipſo nunc, in tempore autem nullo, præter cuius ipſum nunc eſt diuiſio in toto A B C. Si autem adeſſe concedat aliquis & abeſſe, ſemper ſtabit A, quod fertur, impoſſibile enim eſt A ſimul adeſſe in B & abeſſe. in alio ergo & alio ſigno temporis eſt. Tempus itaque erit, quod in medio. Quare quieſcit A in B. ſimiliter autem & in alijs ſignis, eadem enim ratio eſt in omnibus. Cum autem vtatur A, quod fertur, ipſo B medio, & principio & fine, neceſſe eſt ſtare, propter id, quod duo facit, ſicut vtique & intelliget. Sed ab A quidem ſigno abſuit principio, in C autem affuit, cum perficiat & ſtet.*

Ponit ſecũdam rationem ad oſtendendũ quòd motus reflexus non poteſt eſſe in infinitum cõtinuus, quæ quidẽ ratio accipitur ex quiete, quam neceſſe eſt interuenire. Dicit ergo, quod maximè ex hoc manifeſtum eſt, ꝙ impoſſibile eſt motum rectum eſſe continuum in infinitum, quia neceſſe eſt id quod reflectitur quieſcere inter duos motus. & hoc verum eſt non ſolum ſi moueatur per lineam rectam, ſed etiam ſi feratur ſm circulum. Et ne aliquis intelligat ferri ſm circulum idẽ eſſe quod ferri circulariter, ad hoc excludendum ſubdit, quod non eſt idem ʒferri circuloʒ.i.circulariter ſm proprietatem circuliʒ & ferri ſecũdum circulũ ʒ. i. pertranſire ſuo motu circulum. Contingit.n.aliquando ꝙ ſecundum quandam continuationem ſit motus eius, quod mouetur, dum, ſcilicet pertrãſit partem poſt partem ſm ordinem partium circuli & hoc eſt ferri circulariter. Quandoq; aũt contingit ꝙ pertranſit circulũ, quando redierit ad principiũ, vnde incępit moueri, & non pertranſire vltra ſecundũ ordinẽ partium circuli ſed redire retro, & hoc eſt reflecti. Siue ergo fiat reflexio in linea recta, ſiue in linea circulari, neceſſe eſt ꝙ interueniat quies media. Et huius rei fides accipi põt, nõ ſolũ ex ſenſu:qa ſenſibiliter hoc apparet ſed ẽt ex rõne. Cuius quidẽ rationis principiũ hoc ſumendũ eſt, ꝙ cũ tria ſint in magnitudine, quæ pertranſitur, ſ.principiũ mediũ, & finis:medium vtrunque eſt reſpectu vtriuſq; quia reſpectu finis, eſt principium, & reſpectu principij eſt finis: & ſic cum ſit vnum ſubiecto, eſt duo ratione Iterum aliud principium eſt ſumendum, ꝙ aliud eſt ꝙ eſt in potentia, & quod eſt in actu. His igitur viſis conſiderandum eſt ex dictis, ꝙ quodlibet ſignũʒ. i. quodlibet punctum ſignatũ infra terminos lineæ ſupra quã aliquid mouetur, mediũ eſt in potentia, ſed nõ eſt mediũ in actu, niſi fiat diuiſio ſm motum, ita, ſ. ꝙ in illo puncto id quod mouetur, ſtet, & iterum ab illo puncto incipiat moueri:quia ſic medium illud fiet actu principium, & finis;principium quidem poſterioris, inquantum idem incipit rurſus moueri, finis autem primi, inquantum, ſ.ibi terminatus eſt primus motus per quietẽ. ſit.n.vna linea, in cuius principio ſit A, in medio B, in fine C. Moueatur ergo ab A in B, & ibi ſtet & iterũ incipiat moueri a B & referatur vſque in C, ſic.n.manifeſtum erit, quod B eſt actu finis prioris motus, & principium poſterioris. Sed, ſi aliquid feratur continuè ab A in C ſine interpoſitione alicuius quietis, non eſt poſſibile dicere mobile factum eſſeʒ.i.aduenire, neq; abeſſeʒ.i.abſcedere:neque in hoc ſigno, quod eſt A, neque in hoc ſigno, quod eſt B, ſed ſolum hoc poteſt dici, ꝙ in A vel in B ſit in quodam nunc, non autem in aliquo tempore erit:niſi forte ſecundum hoc quod aliquid dicitur eſſe, alicubi in tempore, quia eſt ibi in nunc tẽporis:& ita quod mouetur continuè ab A in C, in aliquo tempore erit in B, ſ.in nunc, quod eſt diuiſio quædam illius temporis, & ſic dicetur eſſe in B in illo toto tempore eo modo loquẽdi, quo dicitur aliquid moueri in die: quia mouetur in parte illius diei. Et, quia hoc videbatur dubium, quòd id quod fertur non adſit & abſit cuicunque ſigno in magnitudine ſignato, quę motu pertranſitur continuo: oſtendit hoc conſequenter dicens, quòd, ſi aliquis cõcedat quod mobile adſit & abſit alicui ſigno in magnitudine ſignato, ſequitur quod ibi quieſcat. Impoſſibile eſt.n.quod in eodem inſtanti adſit & abſit mobile ad hoc ſigno, quod eſt B, quia adeſſe aliquid & abeſſe ſunt contraria, quę non poſſunt eſſe in eodem inſtanti. Oportet ergo quod in alio & in alio nunc tẽporis mobile adſit & abſit alicui ſigno magnitudinis, inter quælibet autem duo nunc eſt tempus medium ergo ſequitur quod mobile, quod eſt A, quieſcit in B. Omne enim quod eſt alicubi per aliquod tẽpus, eſt in eodẽ prius & poſterius. Eſt ſimiliter eſt dicẽdũ in omnibus alijs ſignis, vel punctis, quia de omnibus eſt eadem ratio. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ illud quod cõtinuè fertur per magnitudinẽ aliquam, in nullo intermedio ſigno magnitudinis adeſt & abeſtʒ.i.accedit & recedit. Cũ.n.dicit ꝙ mobile adſit alicui ſigno, vel fiat in eo vel accedat idipſum, per omnia huiuſmodi ſignificatur, ꝙ illud ſignũ ſit terminus motus, cum aũt dicitur, ꝙ abſit vel abſcedat, ſignificatur, quod ſit principiũ motus. non eſt.n.actu medium ſignum magnitudinis, nec principium, nec finis motus, quia nec terminatur, nec incipit motus ibi, ſed in potẽtia tantũ. poſſet enim ibi motus incipere vel terminari. Vnde nec adeſt nec abeſt mobile a ſigno medio, ſed ſimpliciter dicit eſſe ibi in nunc. eſt.n.mobile in aliquo ſigno magnitudinis cõparatum ad totum motum, ſicut nunc ad tẽpus. Sed, cum mobile, quod eſt A, vtatur ipſo B, vt medio, principio, & fine in actu, neceſſe eſt ꝙ ibi ſtet, propter hoc ꝙ facit ipſum mouendo & ſtãdo vnum ſignum eſſe duo, ſ.principium & finem. Sicut etiam contingit in intelligendo. poſſumus.n.ſimul intelligere vnum punctum eſſe in vno ſubiecto. ſed, ſi ſeorſum intelligamus ipſum vt principium, ſeorſum autem vt finem, non ſimul hoc continget ita & cum id quod mouetur vtitur aliquo ſigno, vt vno, non erit ibi niſi in vno nunc. Si autem vtitur eo, vt duobus. ſ. vt principio & fine in actu, neceſſe erit ꝙ ſit in duobus nunc, & per cõſequens in tempore medio:& ita quieſcet. Manifeſtum eſt ergo, ꝙ illud qđ mouetur continuè ab A in C in medio B, neque affuit neque abfuitʒ.i.neque acceſsit neque receſsit, ſed à primo ſigno, quod eſt A, abſuit vel abſceſsit, quaſi à principio in

pio in

pio in actu: in vltimo autem ſigno, quod eſt C. affuit vel acceſſit: quia ibi perficitur motus, & mobile quieſcit. Et eſt attendendum ꝙ in præmiſſis ponitur A quádoq; quidẽ pro mobili, qñq; pro principio magnitudinis. Ex iſtis autem patet, ꝙ motus reflexus, ſiue in circulari, ſiue in recta magnitudine, non poteſt eſſe continuus, ſed intercidit quies media: quia idem ſignum eſt, quod actu ſit finis primi motus, & principium reflexionis. Sed in motu circulari mobile non vtitur aliquo ſigno, vt principio vel fine in actu, ſed quolibet ſigno magnitudinis, vtitur vt medio: & ideo motus circularis poteſt eſſe continuus, non autem reflexus.

LECTIO XVII.

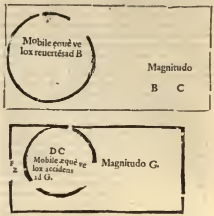
Aliquæ de Motus reflexi continuitate Quæſtiones proponuntur, ſoluunturque.

ARGY. *Quapropter & ad dubitationem, hoc eſt dicendum habet. n. hic locus hanc dubitationem. nam ſi ſint duæ lineæ rectæ A B C, & D E: quarum D F ſit æqualis B C, & F mobile ex A continuè moueatur ad C. atque cum etiam in B puncto C mobile ex D ad E vniformiter eademq; celeritate feratur, C prius accedet ad E, quàm F ad terminum perueniet C. Quod. n. prius receſſit ac abijt, id prius accedat neceſſe eſt. Non ergo F mobile ſimul in B puncto fuit atque abfuit ab eodem iccirco & poſterius accedit C. nam ſi fuit ac abfuit ſimul non poſterius ad terminum perueniet C, ſed ſtet in illo neceſſe eſt.*

T.c.66. *VNde & ad dubitationem hoc dicendum. Habet enim dubitationem hanc. ſi n. ſit quod eſt E, ei, quod eſt F, æquale, & A feratur continuè ab extremo ad C ſimiliter autem ſit A in B ſigno: & D. feratur continuè ab F extremo ad G regulariter, & velocitate ſimili ipſi A, ipſum D ante veniet in G, quàm A in C. Prius. n. C. mouens & diſcedens prius venire neceſſe eſt: non ergo ſimul affuit A in B. & abfuit ab eodem. Vnde, & poſterius fit. ſi enim ſimul non poſterius eſt, ſed neceſſitas erit ſtare.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit ꝙ motus reflexus non poteſt eſſe continuus & vnus, hic ſecundum præmiſſa ſoluit quaſdam dubitationes. Et diuiditur in partes tres ſm̃ tres dubitationes quas ex præmiſſis ſoluit
Secunda 67 T.c.69. ſecunda pars incipit ibi § eodem autem modo obuiandum eſt. § Tertia ibi § Manifeſtat aũt. § Circa primum duo facit. Primo ponit dubitationem, ſecũdo ſoluit eá
T.c.67. ibi § Non ergo ponendum eſt &c. § Dicit ergo primo, ꝙ hoc quod dictũ eſt ad probandũ, ꝙ motus reflexus non eſt continuus poteſt etiam dici ad ſoluendũ quandam dubitationem. Eſt. n. vna talis dubitatio. ſint duæ magnitudines æquales, quarũ vna dicatur E, alia F: ſint etiam duo mobilia æqualiter velocia, quorum vnũ ſit A, & aliud ſit D, & moueatur A continuè ab extremo § ideſt principio magnitudinis ad C, D verò ad G feratur: & ponatur quòd in magnitudine, q̃ eſt E, ſignetur quoddam ſignum medium, quod eſt B: quod tm̃ diſtet à C. quantum in magnitudine, quę eſt F, diſtat F à C. & ponamus, ꝙ ſimul, dũ B in ſuo motu continuo accedit ad A ſignum, ꝙ D mobile in ſuo motu continuo recedat ab F, & veniat ad G. Cum ergo motus ſint regulares; & ęq; veloces vtriuſq; mobilis, ſequitur ꝙ prius veniet D in G, quàm A veniat in C: quia quod prius recedit prius perueniet ad finẽ ęqualis magnitudinis, prius autem receſſit D ab F, q̃ recederet à B: quia D receſſit ab F, qñ A ꝑtingebat ad B. Ergo ſcd̃m hoc, A nõ ſimul aduenit in B, & receſſit ab eo. Et ita ſequitur, ꝙ poſterius receſſerit q̃ aduenerit: quia, ſi ſimul adueniret & recederet, non poſterius moueri inciperet: & ita neceſſitas eſt ꝙ A, dum cõtinuè fertur quieſcat in B, & ſic mo
T.c.9. tus continuus erit compoſitus ex quietibus, ſicut Zeno ponebat, (vt ſuprà habitum eſt in Sexto.) Secundo ibi.

Ratio, qua dubitatur, quod id, quod continuè mouetur in aliquo ſigno quieſcat.

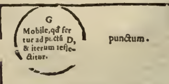
Non eſt igitur ponendum cùm F fuit in B, ſimul G ipſum ex D moueri. Nam ſi F in pũcto fuerit B. abfuerit etiá ab eodem atque non ſimul. at in diuiſione temporis in illo & non tempore erat. Igitur hic quidem in continua magnitudine impoſſibile eſt hoc dicere modo. In eo verò quod redit, atque reflectitur hoc ſoluere pacto neceſſe eſt. Nam ſi A feratur e B, in C rurſus quę rediens e C in B, moueatur ipſo C. tum extremo et principio vtitur nimirum & fine, vno inquam puncto vti duobus. Quocirca conſiſtat ipſum neceſſe eſt & non ſimul acceſſit ad , & receſſit a C, alioquin ibi ſimul erit atque non erit eodem temporis puncto. At verò non eſt dicenda ea ſolutio, quam antea diximus. Dici nanque non poteſt A mobile in diuiſione temporis in ipſo C eſſe, & nec abfuiſſe nec adfuiſſe. Ad finem. n. accedat neceſſe eſt, qui quidem eſt actu non potentia finis. Etenim id quidem, quod eſt in medio, potentia eſt, atque hoc eſt actu: atque finis eſt cum pergitur ſurſum, principium verò cum itur deorſum. Et ipſorum ergo motuum ſimili modo. Stet igitur id quod redit ſuper linea recta neceſſe eſt. Quæ cum ita ſint, fit continuus ſuper linea recta perpetuus quòd motus eſſe non poteſt. ARGY.

Non ergo ponendum eſt cũ A affuit ſecundum B ipſum D moueri ab F vltimo. Si. n. affuit A in B erit & abeſſe & non ſimul ſed erat in deciſione temporis & non in tempore. hoc eſt impoſſibile ſic dicere in continuo, ſed in reflectenti, neceſſe eſt ſic dicere. Si. n. G feratur, ad ipſum D & iterum reflectens deorſum feratur, vltimo D et fine vtetur & principio vno ſigno, vt duobus. Vnde ſtare neceſſe eſt. neq; ſimul affuit in ipſo D, et abiit ab ipſo D. ibi. n ſimul eſſet & nõ eſſet in eodẽ. At verò olim ſolutio nõ dãda eſt. Nõ. n. cõtingit dicere, quòd ſecundum ipſum D ſit ipſum G in deciſione: nõ affuit autẽ neq; defuit. Neceſſe eſt. n. in finẽ venire, qui actu eſt, nõ potentia: quod igitur eſt, in medio potẽtia eſt, hoc autẽ actu, & finis quidem deorſum, principium autem deſurſum Et motuum ergo ſimiliter. Neceſſe eſt ergo ſtare reflectens in recto. non ergo contingit continuum motum in recto, & perpetuum eſſe. T.c.66. T.c.67.

Soluit motam dubitationem ſcd̃m pręmiſſa. Suppo Lect.16.
nebat. n. obiectio prædicta, ꝙ A, dum continuę moue- T.c.71.
tur, accedit ad aliquod ſignum in medio magnitudinis poſitum, ſ. ad B, & ꝙ ſimul dum accedit A ad B, D recedit à quodam alio ſigno, ſ. ab F. quod eſt cõtra pręmiſſa. Dictum eſt. n. ſuprà ꝙ cum aliquid continuè fertur:

neq; poteſt adeſſe, neq; abeſſe}.i. recedere & accedere à ſigno medio. ergo non eſt ponendum hoc, quòd obiectio ſupponebat, ꝙ cũ A affuit}.i. acceſsit ab B, ipſum D receſsit ſimul ab F. Quia, ſi detur, ꝙ acceſsit ad B, erit pari ratione dare, ꝙ receſſerit, & ꝙ nõ fuerit ſimul ſed in duobus inſtãtibus, ita ꝙ tẽpore intermedio quieuerit. Sed ſicut dictum eſt prius, cùm aliquid continuè mouebatur in aliquo ſigno medio, nõ aberat & aderat ſed ſimpliciter erat non quidem per aliquod tempus, quia ſic quieſceret, ſed in deciſione temporis}.i. in aliquo nunc, quo diuiditur tempus. Hoc ergo quod obiectio ſupponebat, ꝙ.ſ. A adeſſet, & ꝙ etiam abeſſet ab aliquo ſigno medio, impoſsibile eſt dicere in motu cõtinuo, ſed in reflexo eſt neceſſe, vt dicatur ita. Si.n. aliqđ mobile, quod eſt G. feratur ad punctum, quod eſt D, & iterum reflectatur: manifeſtum eſt, ꝙ mobile vtitur vltimo, ꝙ eſt D, quaſi principio & quaſi fine, ſ. vno ſigno vt duobus: vnde neceſſe eſt, ꝙ ibi quieſcat. Nec eſt dicẽdum, quòd ſimul acceſſerit ad ipſum D, & receſſerit ab eodem: quia ſequeretur, ꝙ ſimul in eodem inſtãti eſſet ibi, & non eſſet. Omne.n. quod motum eſt, eſt in termino ad quem mouebatur: & omne quod incipit moueri non eſt adhuc in termino ad quẽ: hoc aut ſignificatur cum dicimus adeſſe vel accedere: quod eſt terminari motum ad punctum illud. cum autem dicimus abeſſe recedere ſignificamus & motum incipere. Vnde neceſſe eſt, omne quod accedit vel adeſt ad aliquod ſignum eſſe in eo: quod autem abeſt vel abſcedit non eſt in eò Quia ergo impoſsibile eſt ſimul eſſe & non eſſe in aliquo ſigno, per conſequens impoſsibile eſt ꝙ ſimul adſit, & abſit eidẽ, vt ſuperius pluries eſt ſuppoſitum. Eſt autem attẽdendum, ꝙ aliter vtitur hic literis quàm ſupra, vtitur.n. hic G pro mobili, D verò pro termino. Supra aũt econuerſo, non eſt autem in motu reflexo danda ſolutio, quæ prius data eſt in motu continuo. nõ.n. poteſt dici ꝙ mobile, quod eſt G, ſit in termino, quod eſt D, à quo incipit reflecti ſolum in deciſione temporis}.i. in nunc: & quod mobile neq; defuerit neq; affuerit eidem, ſicut dicebatur in motu cõtinuo: quia in motu reflexo neceſſe eſt venire ad finem, qui eſt actu finis, & non in potẽtia tantum: ſicut medicamentum in motu continuo erat principium & finis ſolum in potẽtia. Illud ergo quod eſt in medio motus continui, eſt in potentia tãtum principium & finis. ſed hoc, à quo incipit reflexio, eſt actu principium & finis. Finis quidem motus, qui erat deorſum, puta lapidis: principium autem eſt in actu motus reflexi, qui eſt ſurſum: dum lapis cadens in terram reſilit ſurſum. Sicut ergo in magnitudine, in qua eſt motus, ſignum, à quo reflectitur, eſt principium & finis in actu, ita & in ipſis motibus eſt accipere actu finem vnius & principium alterius: quod non eſſet, niſi quies interueniret media: neceſſe eſt ergo ꝙ id quod reflectitur in linea recta, quieſcat. Et ita ſequitur ꝙ in recta magnitudine nõ poſsit eſſe motus cõtinuus & perpetuus: quia magnitudo recta non eſt infinita: & ita non poſſet eſſe in perpetuum motus rectus continuus niſi reflecteretur. Deinde cum dicit.

Oſtenſio, quòd neceſſe ſit mobile, quod reflectitur, quieſcere illo ſigno, à quo reflectitur.

Eodem autem modo & his eſt obuiandum, qui Zenonis rationem interrogant cenſentq; ſi ſemper dimidium tranſire oporteat, dimidia verò ſint infinita et infinitorum tranſitio eſſe non poſſit, motum non eſſe, neque poſſe quicquam moueri. Aut, vt quidam hanc eandem interrogant rationem cenſentes mobile cum mouetur, dimidia ſingula, ſuper quæ fertur, enumerare. Quo fit, vt ubi eo cum totum tranſierit ipſum, numeratus ſit numerus infinitus, hoc autem omnium ſententia fieri nequit. ARGY.

Eodem autem modo obuiandum eſt ad interrogantes Zenonis rationem & volentes ſi ſemper medium tranſire oportet, hæc autem infinita ſunt, infinita autem tranſire impoſſibile eſt. Aut ſicut ipſam hanc eandem rationem quidam aliter interrogant, volentes ſimul id, quod mouetur, medietatem prius numerare ſecundum vnumquodq; factum medium. Quare abeunte totam infinitum accidit numerare numerum. hoc autem confitentur impoſsibile eſſe.

Ponit ſecundam dubitationem. Et circa hoc tria facit. Primo mouet dubitationẽ: ſecundo excludit quandam ſolutionẽ in Sexto poſitam ibi {In primis igitur} T.c.67. Tertio ponit veram ſolutionem ibi {Sed verum dicendũ.} Tertia Dicit ergo primo, ꝙ eodẽ modo per ea quæ ſupra oſtenſa ſunt, poſſumus obuiare ad eos, qui ponunt obiectionem Zenonis, qui ſic volebant argumẽtari. Omne quod mouetur oportet ꝙ prius pertranſeat medium q̃ perueniat ad finem: ſed inter quoſlibet duos terminos ſunt infinita media, ꝑ hoc ꝙ magnitudo eſt diuiſibilis in infinitum, & ita impoſsibile eſt tranſire media, quia infinita non contingit tranſire: ergo nihil poteſt mouẽdo ad aliquem terminum peruenire. Vel poteſt eadem dubitatio aliter formari, ſicut quidam eam proponũt. Omne, quod pertranſit aliquod totum, prius pertranſit medietatem, & cum medietas iterũ diuidatur in medietatẽ oportet quòd prius pertranſierit medietatẽ medietatis: & ita omne, quod mouetur numerat quandam medietatem pertingendo ad ipſam. ſed medietates ſic acceptę poſſunt in infinitum ire: ergo ſequitur quòd aliquid pertranſit totam magnitudinem, quod numerauit numerum infinitum: quod eſt manifeſtè impoſsibile. Secundo ibi.

In primis igitur de motu ſermonibus ex eo rationem ſoluebamus: quia tempus infinita in ſeipſo habet, non eſt.n. abſurdum, ſi infinito in tempore tranſeat quiſpiam infinitum infinitum autem ineſt, tam in longitudine quàm in tempore ſimili modo. ARGY.

In primis igitur rationibus de motu ſoluimus per id quod tempus infinita habet in ſeipſo. non.n. inconueniens eſt, ſi in infinito tempore infinitum tranſit aliquis. ſimiliter autem infinitum in longitudine eſt, & tempore. T.c.68.

Excludit ſolutionem, quam ſuprà in Sexto poſuerat ad hanc obiectionem. Et primo recitat eam, ſecũdo excludit ibi {Sed hæc ſolutio &c.} Dicit ergo primo, ꝙ Infra. prædicta obiectio ſoluta eſt in Sexto, cùm de motu in communi agebatur, per hoc, ſicut magnitudo diuiditur in infinita, ita & tempus: & ſic eodem modo tempus habet in ſe ipſa infinita, ſicut & magnitudo diuiditur in infinitum: & ita non eſt inconueniens, ſi infinita, quę ſunt in magnitudine, tranſeat aliquis in infinita quæ ſunt in tempore. quia nõ eſt incõueniens, quod infinita magnitudo trãſeatur tempore infinito. Sed ſicut T.c.39. in Sexto oſtenſum eſt, infinitum eodem modo inuenitur in magnitudine & tempore. Secundo ibi.

Sed hæc ſolutio ad interrogantem quidem ſufficienter ſe habet. Interrogabatur.n. ſi fieri poſſit vt finito in tempore quippiam tranſeat aut enumeret infinita: ad rem autem ipſam veritatemque profecto non ſatisfecit. Nam, ſi quiſpiam omiſſa longitudine dictaque interrogatione, ſi fit inquam vt finito in tempore pertranſeat quippiam infinita,

hęc

hæc de ipſo interroget tempore (habet.n. tempus infinitas diuiſiones) non erit ſufficiens hęc ſanè ſolutio.

Sed hæc ſolutio ad interrogantem quidem ſe habet ſufficienter. Interrogabat enim, ſi in finito tempore infinitum tranſire atq; numerare contingit: ad rem autem ipſam & ad veritatem non ſufficienter. ſi.n. aliquis dimittens magnitudinem, & interrogauerit, ſi in finito tempore contingit infinita tranſire, interroget in ipſo tempore eadem (habet enim tempus infinitas diuiſiones) nec adhuc ſufficiens hæc ſolutio.

Excludit hanc ſolutionē. & dicit, ꝙ hęc ſolutio ſufficiens eſt ad obuiãdum interroganti, qui ſic interrogabat an contingeret in tempore finito tranſire & numerare infinita. Quę quidem interrogatio repellebatur per hoc quod ſubditur, ꝙ tempus finitum habet infinita, in quibus poſſunt tranſiri infinita, quæ ſunt in magnitudine. Sed iſta ſolutio non ſufficit ad rei veritatē: quia, ſi aliquis prætermittat quærere de magnitudine, & pmittit interrogare, an in tempore finito contingat infinita tranſire: & faciat hanc eandem interrogationē de ipſo tempore, vtrum. ſ. infinita, quę ſunt in tēpore, poſſint tranſiri (propter hoc ꝙ tempus in infinitum diuiditur) ad hanc interrogationem non ſufficit prædicta ſolutio. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed ea dicenda eſt veritas, quam pauloantè diximus. Nam, ſi quiſpiam lineam diuidat in duo dimidia, is vno puncto vtitur vt duobus. facit enim ipſum principium atque finem. ſic autē facit & qui numerat, & qui in dimidia diuidit. Quo ſic diuidente, neq; linea eſt continua neq; motus continuus. n. motus continui eſt. in continuo autem inſunt quidem dimidia infinita, ſed non actu, ſed potentia ſunt, vt patet. Si verò quiſpiam dimidia faciat actu non continua faciet, ſed modum ipſorum ponet. quod quidem in eo accidere patet, quia dimidia numerat. vnum nanque punctum vti duo numerare ipſum neceſſe eſt. Alterius.n. dimidij principium alterius finis erit, ſi non vt vnum ipſum continuam lineam, ſed vt dimidia numeret duo. Quare ad interrogantem, ſi fieri poteſt vt in tempore aut in longitudine pertranſeat quiſpiam infinita, partim poſſe, partim fieri non poſſe dicamus oportet. ſi n. infinita ſint actu, fieri nequit: ſin verò potentia, fieri poteſt. Qui nanque mouetur continuè, per accidens ſanè non ſimpliciter infinita tranſiuit, accidit enim lineæ, vt dimidia ſint infinita. ſubſtantia verò ipſius diuerſa eſt atq; eſſe.*

Sed verum dicendum eſt, quod quidem diximus in rationibus. ſi.n. aliquis continuum diuiſerit in duo media, hic vno ſigno tanquam duobus vtitur, facit.n. ipſum & principium & finem. ſic autem facit numerans, & in media diuidens. Sic autem diuidente, neque erit continua linea neque motus. continuus enim motus continui eſt; in continuo autem ſunt quidem infinita media, at non actu ſed potentia. Si verò faciat actu non faciet continuum, ſed ſtabit quod quidem in numerante media manifeſtum eſt quia accidit. vnum enim ſignum neceſſe eſt ipſum numerare duo. alterius.n. medij finis, alterius autem principium erit, ſi non vnum numeret continuum, ſed duas medietates. Quare dicendum eſt ad interrogantem, ſi contingit infinita tranſire aut in tempore aut in longitudine, quia eſt quidem ſic, eſt autem non ſic. actu.n. cum ſint, non contingit, potentia autem contingit. Quod enim continuè mouetur ſecundum accidens, infinita tranſiuit, ſimpliciter autem non: accidit autem lineæ, infinita media eſſe. ſubſtantia autem ipſa altera eſt & eſſe.

Ponit veram ſolutionem ſm ea, quæ ſuprà præmiſerat. & dicit, ꝙ ſcd̃m veritatem hoc dicendum eſt ad ſolutionē dubitationis motę, quod præmiſimus in rationibus ſuprà poſitis proximè. ſ. ꝙ ſi aliquis diuidat cōtinuum in duo media, tunc vtitur vno ſigno. i. in quo diuiditur continuum, tanquam duobus: quia facit ipſum & principium vnius partis, & finē alterius. facit autem hoc numerando, & in duo media diuidendo. Cum autē ſic diuiſum fuerit continuum, iam non erit continuū ſiue diuidat magnitudo vt linea, ſiue diuidatur motus: quia nec motus poteſt eſſe cōtinuus niſi ſit continui. ſ. ſubiecti, & temporis & magnitudinis ſuper quam tranſit motus. Sic ergo diuidens numerat, & numerando continuitatem ſoluit. Sed in continuo, dum cōtinuitas durat ſunt infinita media, non in actu, ſed in potentia: quia, ſi faciat aliquis aliquod mediū ineſſe in actu, hoc erit per diuiſionem, vt dictum eſt, inquantum accipietur, vt principium vnius, & finis alterius, & ſic non remanebit continuum: ſed ſtabit. i. iam media in actu non erunt infinita, ſed in eis erit ſtatus. Quod maximè accidit in eo qui vult numerare media: quia neceſſe eſt ei quòd vnum ſignum numeret quaſi duo, inquantum eſt vnius medietatis finis, & alterius principium. & hoc dico, quando non numeratur totum cōtinuum vt vnū; licet numerētur duę medietates in ipſo. Si enim accipiatur totum continuum vt vnum. tunc iam dictum eſt, quòd ſignum medium non accipitur vt finis & principium in actu, ſed in potentia tantum. His ergo viſis reſpondendum eſt ad eum, qui interrogat, an contingat infinita tranſire, ſiue in tempore, ſiue in magnitudine: ꝙ quodam modo contingit, & quodam modo non cōtingit. Cùm.n. ſint infinita media in actu, non cōtingit ea tranſire: cùm autem ſint in potentia, cōtingit infinita trāſire. Et ſic, cum in continuo nō ſunt infinita media niſi in potētia, contingit infinita trāſire: quia illud quod continuè mouetur, tranſiuit ſecundum accidens infinita. ſ. in potentia. Per ſe enim tranſit lineam finitā, cui accidit quòd inſint ei infinita media in potentia: ſed ipſa linea ſecundum ſubſtantiam & rationē eſt alia ab his medijs infinitis. non enim linea componitur ex punctis, ſed puncta poſſunt ſignari in linea, inquantum diuiditur. Deinde cum dicit.

Atqui perſpicuum etiam eſt ſi quiſpiam temporis punctum (quod prius poſteriuſq; diuidit) non poſteriori tempori reſpectu rei tribuat ſemper idem eſſe ſimul atque non eſſe: & cum eſt ortum, non eſſe. Punctum igitur temporis vtriſq; commune eſt. priori (inquam) poſteriorię; & vnum & idem eſt numero, ratione verò non idem. alterius.n. finis, alterius principium eſt: at reſpectu rei poſterioris eſt ſemper affectus. Sit tempus quidem A C B: res autem D, quæ quidem A C tempore ſit alba: in C B verò non alba: in ipſo ergo C alba eſt, ſimul atq; non alba. In quouis nanque temporis A C puncto, licet ipſum D verè dicere album eſſe ſi toto tempore illo eſt album, & in quolibet etiam ipſius B C: non album eſſe: C verò eſt in vtriſque. A R G Y

Manifeſtum eſt autem, & quia niſi aliquis faciat temporis ſignum (quod prius & poſterius diuidit) ſemper poſterioris rei erit ſimul idem ens & non ens, & quādo fuit, non eſt. ſignum igitur vtriſq; commune eſt & priori & poſteriori & vnum & idem numero, ratione autem non idem eſt. huius quidem.n. finis eſt, illius autem principium: res autem ſemper poſterioris paſſionis eſt. Sit tempus, in quo eſt A C B, res, in quo D hoc in A quidem tempore album, in B autem non album: in C ergo album & non album. In quolibet.n. ipſius A verum eſt dicere album ſi omni tempore hoc erat album, & B non album: C autem in vtriſq;. T.c 69.

Soluit tertiam dubitationem. Et circa hoc tria facit. Primo proponit dubitationem & ſolutionem, ſecundo manifeſtat vtrunq; per exempla ibi {Sit tempus.} Tertio infert quoddam corollarium ex dictis ibi {Si autem quodcunque} Ponit ergo dubitationem primo, quę in generationibus & corruptionibus fieri ſolet. Quod.n. generatur deſinit non eſſe, & incipit eſſe. oportet au- Ibidem. Tertia 68.

tem aliud tempus aſſignari ei, quod eſt eſſe rei generatę vel corruptæ, & aliud ei quod eſt non eſſe. puta ſi ex aere generetur ignis, in toto tẽpore A B erat non ignis, ſed aer: in toto autem tempore B C eſt ignis. Cum ergo hoc ſignum temporis, quod eſt B, ſit vtrique tempori commune, videtur ꝙ in illo inſtãti communi ſit ſimul eſſe ignis & non eſſe eiuſdem. Hanc ergo dubitationẽ Philoſophus ſoluens dicit, manifeſtum eſſe ꝙ niſi aliquis hoc ſignum temporis (quod diuidit tempus prius à poſteriori) § Faciat ſemper eſſe poſteriores rei §. i. ꝙ in illo inſtãti hoc modo ſe habeat res, ſicut in tempore ſequenti, ſequitur, ꝙ idem ſit ens & non ens ſimul: & ſequitur, ꝙ quando aliquid factum eſt, ſit non ens; tunc autem, factum eſt; quando generatio terminatur, ſ. in illo nunc, quod diuidit tempus prius & poſterius. Si ergo in toto tempore priori nõ erat ens, in hoc etiam nunc quando iam generatum eſt, eſt etiam non ens: quia illud nunc eſt finis prioris temporis. Quomodo autem iſta inconuenientia non ſequantur, oſtendit ſubdẽs, ꝙ vnum & idem numero ſignum, ſ. nunc, eſt commune vtriq; tempori. ſ. priori & poſteriori. Sed quamuis ſit vnum ſubiecto, non tamen eſt vnum ratione, ſed duo. eſt. n. finis prioris temporis, & principium poſterioris. Sed, ſi accipiatur in ipſo nunc, quod res eſt §. i. ſi accipiatur ſecundum ꝙ eſt vnum res ſemper tenet ſe cum poſteriori paſſione. Vel aliter, quamuis ipſum nunc finis ſit temporis prioris, & principium poſterioris, & ſic ſit commune vtriq; tamen ſm quòd eſt rei §. i. ſecundũ ꝙ comparatur ad rem, quæ mouetur, ſemper eſt poſterioris paſſionis. quia res, quæ mouetur in illo inſtanti, eſt ſubiecta paſſioni poſterioris temporis. Sic ergo obiectione & ſolutione poſita, manifeſtat vtrumq; p exempla. & primo obiectionem cùm dicit. § Sit. n. tempus. § Et dicit ſit tempus A C B, res autem, quæ mouetur, ſit D; quod quidem D in A tempore ſit album, in B autẽ non album. videtur ergo ſequi, ꝙ in C ſit album, & nõ album. & quomodo hoc ſequitur, oſtendit ſubdẽs, ſi. n. in toto tempore A eſt album, ſequitur ꝙ inquolibet accepto in ipſo A, ſit album: & ſimiliter, ſi in toto tempore B, eſt non album, ſequitur, ꝙ in quolibet ipſius accepto ſit non album. cum ergo C ſit acceptum in vtroq; (quia eſt huius finis & illius principium.) videtur ſequi quòd C ſit album & non album. Secundo ibi.

Non eſt igitur dandum in omni tempore A C puncto D album eſſe, ſed in quouis præter vltimum C: hoc autem iam ipſum poſterius eſt & ſi non album fiebat, & ſi album corrumpebatur in A C toto factum eſt ſanè aut corruptum in C. Quare album, aut non album eſſe primum in illo verè dicere licet, vel cum eſt ortum non eſt, & cum corruptum eſt, erit aut album, aut non album, & ens omnino atque non ens ſimul eſſe neceſſe eſt.

Non ergo dandum eſt in omni, ſed præter vltimum nunc in quo eſt C: hoc autem iam poſtremum, ſi fiebat album, & ſi corrumpebatur album in omni A, factum eſt, & corruptum eſt in C. Quare album, aut non album primum in illo verum eſt dicere, aut cum eſt factum non erit, aut cum corruptum eſt, erit, aut ſimul album & non album, & omnino eſſe, & non eſſe neceſſe eſt.

Manifeſtat ſolutionem ſupra poſitam: & dicit, quòd non eſt concedendũ, ꝙ in quolibet accepto in A ſit album, ſed eſt excipiendum vltimum nunc, quod eſt C, quod quidem iam eſt poſtremum §. i. vltimus terminus mutationis. Puta ſi album vel fiebat, vel corrũpebatur in toto A, in C non corrumpitur, nec fit album, ſed iam factum eſt, & corruptũ. Quod aũt factum eſt, eſt: quod autem corruptum eſt, non eſt. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ in C primo verum eſt dicere hoc eſſe album, ſi ibi terminetur generatio albi: aut eſſe non album, ſi ibi termi netur corruptio albi. Aut ſi hoc non dicatur, ſequentur inconuenientia ſupra poſita, ſ. quod cum aliquid eſt iã generatum, adhuc eſt non ens: & cũ corruptum eſt, adhuc eſt ens. Aut etiam ſequitur, quod aliquid ſimul ſit album, & non album, & vniuerſaliter ens & non ens.

Deinde cum dicit.

Quod ſi id generetur, neceſſe eſt quod prius non eſt, & enim generatur non eſt, fieri profectò non poteſt, vt tempus in indiuidua tempora diuidatur. Nam, ſi in A tempore, D ipſum album fiebat: factũ eſt aũt ſimul, & eſt in alio indiuiduo tempore B hærente tempori A, ſi in A quidem fiebat, & non erat, etiam autem in ipſo tempore B, generationem aliquam nimirum mediam eſſe oportet. quare & tempus id erat in quo fiebat. non. n. eadem & his erit ratio, qui non ex indiuiduis inquiunt tempus conſtare, ſed factum eſt in temporis ipſius, in quo, fiebat vltimo puncto: cui quidem nihil hæret, neq; deinceps eſt, indiuidua verò tempora ſunt deinceps. Quæ cum ita ſint, patet ſi in A toto tempore, D fiebat, nõ eſſe maius id tempus, in quo factum eſt atq; fiebat eo tempore quo toto ſolum fiebat. Hæ igitur tales ſuæ quædam ſunt rationes, ex quibus, vt proprijs quiſpiam credet motum rectum perpetuo continuum eſſe non poſſe. A R G Y

Si autem quodcunque fuerit prius non ens, neceſſe eſt fieri ens, & cum fit, non eſt, non poſſibile eſt in atoma tempora diuidi tempus. Si. n. in A tempore D fiebat albũ: factum eſt autem ſimul, & eſt in altero indiuiduo tempore, habito autem in B, & ſi in A fiebat, non erat, in B autem eſt, generationem oportet eſſe quandam mediam. quare, & tempus erat, in quo fiebat. non. n. eadem erat ratio, & in non atoma diuidentibus ſed ipſius temporis, in quo fiebat, factum eſt: & eſt in vltimo ſigno, cui nihil eſt habitum, neq; conſequenter. ſed indiuiſibilia tempora conſequenter ſunt. Manifeſtũ autẽ eſt, quia, ſi in A toto tempore fiebat, quod non eſt plus tempus in quo factum eſt, & fiebat, quàm in quo fiebat ſolum omni. Quibus igitur aliquis tanquam proprijs credet T.c.70. *rationibus, hæ & huiuſmodi quædam ſunt.*

Infert quoddam corollarium ex præmiſſis. ſ. qđ tempus nõ diuidatur in indiuiſibilia tempora: quia hoc poſito, non poterit ſolui pmiſſa dubitatio. Dicit ergo, qđ neceſſe eſt omne quod eſt prius non ens, & poſtea ens aliquando fieri ens, & iterum neceſſe eſt, quod cum aliquid fit, nõ eſt. Si autem hæc duo, quæ ſupponit ſunt vera, impoſſibile eſt, quod tempus diuidatur in indiuiſibilia tempora. Diuidatur. n. tempus in indiuiſibilia tempora, & ſit primum tempus indiuiſibile A, ſm autẽ cõſequenter ſe habens ad ipſum, ſit B: D autem, quod prius non erat album, ꝙ poſtmodum eſt album, fiebat album, id eſt A. & tunc non erat albũ. oportet autẽ dare, ꝙ ſit factum in aliquo tempore indiuiſibili & habito §. i. conſequẽter ſe habente, ſ. in B, in quo iam eſt. ſi autem fiebat album in A, ſequitur ꝙ in A non erat album in B autem eſt album. Cum ergo inter nõ eſſe & eſſe ſit generatio media (quia nihil tranſit de nõ eſſe in eſſe, niſi per geneationem) ſequitur, ꝙ inter A & B ſit generatio media, ergo erit aliquod tempus mediũ inter A & B, in quo fiebat album: quia hic ponitur tẽpus B D generationis. & ſimiliter, cũ in illo medio tpe indiuiſibili fiat albũ, eſt nõ albũ: vnde eadem rõne oportebit ponere aliud tẽpus adhuc medium, & ſic in infinitum. Et hoc ideò, quia non poteſt poni quod in eodem tpe fiat & factũ ſit. Sed non eſt eadem ratio ſi dicatur quòd nõ ſunt indiuiſibilia tempora, in quo tempus diuiditur. dicemus. n. ſm hoc, ꝙ vnum & idem tempus eſt, in quo fiebat & factum eſt. ſed fiebat & erat non ens in toto tẽpore præcedẽti, eſt autem factum & ens in vltimo nũc temporis: quod quidem non ſe habet ad tempus præcedens, ſicut habitum aut conſequẽter, ſed ſicut terminus eius. Sed ſi ponantur tempora indiuiſibilia, neceſſe eſt, quod conſequenter ſe habeãt. Manifeſtum autem ſecũdum præmiſſa, quod non ſuppoſitis temporibus indiuiſibilibus, ſi aliquid fiat album in toto tẽpore A, nõ

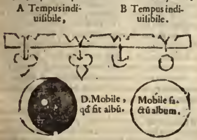
eſt

eſt maius tẽpus in quo factum eſt & fiebat, quã in quo fiebat ſolum: quia in toto tempore fit, in vltimo autem termino temporis eſt factum. Tempus autem & terminus temporis non ſunt aliquid maius quàm tempus tãtum. ſicut etiam punctum nihil magnitudinis adijcit lineę. Sed, ſi ponãtur tempora indiuiſibilia, manifeſtum eſt ex pręmiſsis, quòd oportet plus tẽporis eſſe, in quo fit & factum eſt, quàm in quo fit ſolum. Vltimo autem epilogando cõcludit principale intentum dicens, quod pręmiſſę rationes ſunt vt ſimiles eis, q̃bus credendũ eſt tanquam ꝓprijs, ꝙ motus reflexus non eſt continuus.

LECTIO XVIII.

Quibuſdam communibus rationibus oſtenditur motum reflexum continuum non eſſe.

Oſtenſio quòd tempus non diuidatur in indiuiſibilia.

ARGY. *Hoc idem inſuper ita ſeſe habere videbitur, & ſi differendi modo ipſum conſiderabimus.*

R*Ationabiliter autem intendentibus: & ex his, videbitur alicui idem hoc accidere.*

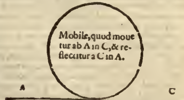
Poſtquam Philoſophus oſtẽdit rationibus proprijs, ꝙ motus reflexus non eſt continuus, oſtendit hic idẽ rõnibus cõmunibus, & logicis. Et circa hoc duo facit. Primo dicit de quo eſt intentio, ſecundo probat propoſitum. ibi§ Omne. n. quod mouetur.§ Dicit ergo primo (Infra.) ꝙ ſi aliquis velit§ rationabiliter§. i. logicè intendere ad propoſitum oſtendẽdum, videbitur hoc idem ſequi, ſ. quòd motus reflexus non eſt continuus ex rationibus, quæ ponentur. Secundo ibi.

ARGY. *Omne itaque quòd continuè mouetur, modo nihil prohibeat ad id & antea ferebatur, ad quod per motum acceſſit. ceu ſi peruenit ad A, ferebatur ad B, & non ſolum cum erat propè, ſed ſtatim etiam vt incępit motu cieri. Cur enim nunc magis quàm prius? hoc et ad cęteros accommodabitur motus. Ad id quod ex A fertur ad B, veniet rurſus ad A continuo motu. Cum igitur ex A mouetur ad B, tum fertur etiam ad A eo motu, quo pergit ex ipſo B. Quo fit, vt contrarijs ſimul motibus moueatur. recti namque motus contrarij ſunt.*

Omne. n. quod mouetur continuè, ſi à nullo prohibeatur in quod quidem venit ſecundum loci mutationem, in hoc & ferebatur prius. vt ſi in B venit ferebatur in B, & non cum proximum erat, ſed mox ſicut incœpit moueri. Quid. n. magis nunc, quàm prius? ſimiliter autem & in alijs. Quod autem ab A fertur in C, iterum veniet in A cõtinuè motũ. Cum ergo ab A in C ferebatur, tunc & in A fertur ſecundum motum, qui eſt à C, & ẽconuerſo. Quare ſimul contrarijs, contrarij. n. ſunt, qui ſecundum rectitudinem ſiunt.

T.c.71. Oſtendit propoſitum. Et primo ſolum in motu reflexo locali. ſecũdo communiter in omnibus motibus, ibi§ Amplius ex his manifeſtum &c.§ Prima rõ talis eſt. Omne quod mouetur continuè, à principio ſui motus ferebatur in finem, ad quẽ peruenit ſcđm loci mutationẽ, niſi fuerit aliquid prohibens: quia à prohibente potuiſſet in aliam partẽ deflecti. Exemplificat autem hanc propoſitionẽ dicens, ꝙ, ſi aliquid per motum localem peruenit ad B, non ſolum quãdo propinquum erat, ſed ſtatim quando incępit moueri, mouebatur ad B. Non eſt enim aliqua ratio, quare magis moueatur ad B nũc quàm prius, & ſimile eſt in alijs motibus. Si autẽ ita ſit ꝙ motus reflexus ſit continuus, verum erit dicere, ꝙ id quod mouetur ab A in C, & iterũ reflectitur in A, continuè mouetur. Ergo in prima parte motus, qui eſt ab A in C, mouebatur ad terminum vltimæ partis, qui eſt A, & ſic dũ mouetur ab A moueť ad A. Sequitur ergo, quòd ſimul moueatur contrarijs motibus: quia in motibus rectis contrarium eſt moueri ab eodem & in idẽ. In motibus autem circularibus non eſt contrarium. Hoc autem eſt impoſsibile, quòd aliquid ſimul moueatur contrarijs motibus: ergo impoſsibile eſt quod motus reflexus ſit continuus. Deinde cum dicit.

Ratio Prima, qua oſtenditur quod motus reflexus non poſſit eſſe continuus.

Et inſuper vt ex eo mutetur, in quo ipſum non eſt. Quod ſi hoc fieri nequeat, in ipſo B ſtetur neceſſe eſt, non igitur hic vnus eſt motus. Qui namque motus intercipitur ſtatu vnus profectò non eſt, vt luce clarius extat. ARGY.

Simul autem & ex hoc mutatur in quo non eſt. Si igitur hoc impoſsibile eſt, neceſſe eſt ſtare in C. non eſt ergo vnus motus. qui enim ſtatu intercipitur, non eſt vnus.

Ex eodem medio ducit ad aliud inconueniens. Si. n. aliquid, dum mouetur ab A, mouetur ad A, non autem poteſt moueri ab A, niſi ex aliquo contrapoſito, quod ſit C, in quo mobile nondum fuit, cum incipit moueri ab A, ſequitur ꝙ aliquid mouetur ex illo termino, in quo non eſt, ſic, ergo impoſsibile eſt, quòd motus reflexus ſit continuus. Et, ſi hoc eſt impoſsibile, neceſſe eſt quod in puncto reflexionis mobile quieſcat, ſ. in C. Ex quo patet, quòd non eſt vnus motus: quia motus, qui diſtinguitur per interpoſitionem quietis, non eſt vnus. Deinde cum dicit.

Praeterea ex hiſce magis vniuerſaliter de omni motu perſpicuum idem erit. Nã, ſi omne, quod mouetur aliquo motu dictorum motuum omnino mouetur: & quod quieſcit ex his aliqua quiete quieſcit, quæ opponuntur: (nullus. n. alius in ratione rerum praeter aſsignatos eſt motus;) id autem quod non ſemper hoc motu mouetur; eorum motuum, inquam, qui ſpecie differunt, & non motus totius cuiuſpiam parte, neceſſe eſt oppoſita quieſcat quiete. eſt. n. quies priuatio motus. Si igitur haec ita ſe habent, & motus quidẽ recti contrarij ſunt: fieri verò nequit, vt ſimul quicquã motibus contrarijs moueatur. id profectò ex A fertur ad B, non ex B quoq; ſimul feretur ad A. Atq; cum non ſimul motibus vtriſq; feratur, moueatur autem dicto motu ex A pergẽdo ad B. prius in ipſo B quieſcat neceſſe eſt. Haec. n. eſt ea quies quæ opponitur ei motui quo itur ex B ad A. Patet igitur ex hiſce quæ diximus, motũ nullum rectum continuũ eſſe poſſe. ARGY.

Amplius autem, et ex his manifeſtum vniuerſaliter magis de omni motu. Si. n. omne quod mouetur, mouetur ali- T.c.71.

quo dictorum, motuum & quieſcit aliqua dictarum oppoſitarum quietum:(non erat.n.)alius præter iſtos, quod autem non ſemper mouetur ſecundum hunc motum dico autem quicunque ſunt alteri ſpecie, & non ſi aliqua pars eſt totius neceſſe eſt prius quieſcere ſecundum oppoſitam quietem, quies enim priuatio eſt motus. Si igitur contrarij quidem motus ſunt qui ſecundum rectitudinem fiunt: ſimul autem non contingit moueri contrarios: quod ab A ad C fertur, non vtique feretur ſimul ab ipſo C ab A. Quoniam autem non ſimul fertur: mouetur autem ſecundum hunc motum: neceſſe eſt prius quieſcere apud C. Hæc enim oppoſita quies, et quod eſt C motui. Manifeſtum igitur ex his quæ dicta ſunt, quoniam non eſt continuus motus.

Probat idem vniuerſalius in quolibet genere motus, tribus rationibus. Quarum prima talis eſt. Omne quod mouetur, mouetur aliqua ſpecierum motus ſupra aſſignatarum, & ſimiliter omne quod quieſcit oportet quod quieſcat aliqua quiete oppoſitarum prædictis motibus, oſtenſum eſt enim ſupra in Quinto, quod non poteſt eſſe alius motus præter exiguatur. Accipiamus ergo aliquem motum diſtinctum ab alijs, motibus hoc modo, quòd ſit differẽs ſpecie ab alijs, ſicut dealbatio differt à denigratione: nõ autem ſic, quod motus qui accipitur diſtinguatur ab alijs, ſicut vna pars motus ab alijs partibus eiuſdẽ motus: vt vna pars dealbationis diſtinguitur ab alijs partibus dealbationis eiuſdẽ. Accepto ergo vno tali motu ſicut dictum eſt, verum eſt, dicere, quod illud quod nõ ſemper mouetur goc motu, ex neceſſitate prius quieſcebat oppoſita quiete: ſicut quod nõ ſemper dealbatur aliquando quieſcebat quiete oppoſita dealbationis. Et hęc propoſitio non eſſet verà, ſi aliqua pars determinata motus acciperetur. non.n. eſt neceſſe vt quod non ſemper mouebatur hac parte dealbationis, quod anteà quieſceret quiete oppoſita; quia anteà etia dealbatur alia parte dealbationis. Et propter hoc ſiguanter dixit. §Et nõ ſi aliqua pars eſt eſt totius. Hãc autem propoſitionem ſic probat, Duorum priuatiuè oppoſitorum neceſſe eſt cum vnum non ineſt, alterum ineſſe ſuſceptibili: quies autem opponitur motui priuatiuè: ergo ſi mobile erat quãdo ſibi motus non inerat, ex neceſſitate ſequitur quòd tũc quies ſibi ineſſet. Hac igitur propoſitione probata ex ratione ſuprapoſita, ſumit minorẽ dicens, quod ſi motus recti contrarij ſunt, qui eſt ab A ad C, & qui eſt à C ad A, & non cõtingit ſimul eſſe motus contrarios. manifeſtum eſt, quod, quando mouebatur ab A ad C, non mouebatur tunc à C ad A. & ſic iſto motu, qui eſt a C ad A, non ſemper mouebatur. Vnde ſecundum propoſitionem pręmiſſam, neceſſe eſt quòd mobile prius quieſceret quiete oppoſita:.

T.c.14. Oſtenſũ eſt aũt in Quinto, quod motui q eſt à C, opponitur quies, quę eſt in C: ergo quieſcebat in C. Non ergo motus reflexus erat vnus & continuus, cum diſtinguatur per interpoſitionem quietis. Secundam rationẽ ponit ibi.

A R G Y. *Inſuper hoc etiam modo ratio magis erit accommodata. Simul.n. corruptum eſt non album, & ortum eſt album Si igitur alteratio, qua itur ad album, atque ex albo continua fit, & nullo in tempore maneat: ſimul profectò corruptum eſt non album, & factum eſt album, atque non album. Horum.n. trium idem tempus erit, vt patet.*

T.c.72. *Amplius autem & hæc ratio magis propria eſt his, quę dicta ſunt, ſimul.n. corruptum eſt quod non album & quod factum eſt album. Si igitur continua alteratio ad album, & ex non albo. & non manet aliquo tempore, ſimul corruptum eſt non album, & factum eſt non album, Triumenim erit idem tempus.*

Secunda rõ Quæ talia eſt. Simul corrumpitur non album, & generatur album: & ècontrario ſimul corrumpitur albũ, & fit non album: ſed ſi motus reflexus in quolibet genere ſit continuus, ſequetur, quòd continuè alteratio terminetur ad albũ, & incipiat ex albo recedere, & quod non quieſcet ibi aliquo tempore, alioquin nõ eſſet continua alteratio, ſi interponeretur quies. ſed, ſicut dictũ eſt, cum fit album, corrumpitur non album, ſequitur ergo, quod ſimul corrumpatur non album, & fiat non album: quia iſta tria ſunt in eodem tempore, ſ. fieri album, & corrumpi non album, & iterum fieri non albũ ſi tamen continuetur reflexio abſque interpoſitione quietis. Hoc autem eſt manifeſtè impoſſibile, quòd ſimul fiat non album, & corrumpatur non album, non ergo eſt poſſibile quòd motus reflexus ſit continuus. Hæc autem ratio ad generationem & corruptionẽ pertinere videtur. Et propter hoc, hanc rationem dicitur eſſe magis propriam quàm præmiſſas: quia in contradictorijs magis apparet, quod nõ poſſunt eſſe ſimul natura. Et tñ quod dr̃ in generatione, & corruptione extendit ad omnes motus, quia in quolibet motu eſt quędam generatio & corruptio. ſicut.n. in alteratione generatur, & corrumpitur album, vel non album, ita in quolibet alio motu. Tertiam rationem ponit ibi.

Prætereà, non ſi tẽpus continuum eſt, et motus continuus eſt, ſed deinceps, quo nanque pacto contrario um motuum, vt dealbationis, ac denigrationis idem fuerit finis? Patet igitur motum rectum continuum perpetuo eſſe non poſſe. A R G Y.

Amplius non ſi continuum eſt tempus, & motus, ſed conſequenter. quomodo igitur erit vltimum idem contrariorum, vt albedinis, & nigredinis?

Quæ talis eſt, Sicut ſuprà in Quinto habitum eſt, nõ eſt neceſſarium, ſi cõtinuum eſt tempus, quod propter hoc motus ſit continuus. (Tertia rõ.) Motus.n. diuerſarum ſpecierum, & ſi ſuccedant ſibi in tpe cõtinuo, non tamẽ ſunt continui, ſed conſequenter ſe habentes: eo quod oportet continuorũ eſſe vnum communem terminum, contrariorum autem in ſpecie differentium, vt albedinis & nigredinis, non poteſt eſſe vnus communis terminus. Cum igitur motus, qui eſt ab A in C, ſit contrarius motui, qui eſt à C in A: in quocunque genere motus, vt ſuprà in Quinto oſtenſum eſt, (T.c.48.) impoſſibile eſt quod iſti duo motus ſint continui adinuicem, etiam ſi tempus eorũ ſit continuum nulla interpoſita quiete. Relinquitur ergo, quòd motus * reflexus nullo modo poteſt eſſe cõtinuus. Eſt autem conſiderandum, quod rationes pręmiſſę dicuntur logicę: quia procedunt ex quibuſdam communibus ſcilicet ex proprietate contrariorum.

(* rectus.)

LECTIO XIX.

Solum circularem motum Continuum eſſe demonſtratur, ac Primum.

Motus autem hiſcè, qui ſuper circularem lineã fit, vnus atque continuus erit. nullum.n. impoſſibile accidit. Etenim id quod ex A mouetur, ſimul ad ipsũ mouebitur A, eandẽ nimirum ad poſitionẽ. Ad quod.n. perueniet, ad id et mouetur, ſed non ſimul cõtrarijs ciebitur motibus, neq; oppoſitis ſanè. Non.n. omnis motus quo pergitur ad hoc, contrarius ei, quo itur ex hoc, aut oppoſitus eſt. ſed contrarius quidem eſt rectus, huic enim motus loco accommodatus contrarius eſt, vt is qui per diametrum fit. termini enim plurimum diſtant: oppoſitus autem eſt qui per eandem fit longitudinem. Quare nihil vetat, vt talis motus continuus ſit nullasq; prorſus intercapedines habeat. etenim Conuerſio quidem à ſeipſo in ſeipſum: Rectus autem motus à ſeipſo in aliud tranſitio eſt. A R G Y.

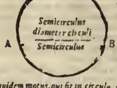
Qui autem in circulari fit, erit vnus & continuus nullum enim impoſſibile contingit. Quod enim ex A mouetur, ſimul mouebitur in A, ſecundum eandem poſitionem. id quod enim veniet, & mouetur in hoc, ſed non ſimul mouebitur, cõtrarijs, neque oppoſitis. Non.n. omnis, qui eſt in hoc et qui eſt ex hoc contrarius, eſt neque oppoſitus. Sed contrarius quidẽ eſt qui ſuper recta fit. hic.n. eſt contrarius T.c.73.

ſecundum

ſecundum locum. vt qui ſecundum Diametrum. Diſtat.n. plurimum. oppoſitus autem qui eſt ſecundum eandem longitudinem Quare nihil probibet moueri continuè & nullo tempore deficere. Circularis enim motus eſt ab eodem in idem. Rectus autem ab eodem in aliud.

Poſtquã Philoſophus oſtẽdit, quòd nullus motus localis poteſt eſſe continuus pręter circularem, hic oſtendit quòd motus circularis põt eſſe cõtinuus & primus. Et primò oſtẽdit hoc per proprias rõnes, ſecundo per T.c.76. rationes logicas, & cões ibi ❡ Rationabiliter autem accidit. ❡ Circa primũ duo facit. Primo oſtendit, quòd mo- T.c.95. tus circularis, ſit ſecundo quod ſit primus. ibi ❡ Quod autem lationum. ❡ Circa primum duo facit. Primo ponit duas rõnes ad oſtendendum quòd motus circularis poteſt eſſe continuus, ſecundo ex eiſdem rõnibus conclu- T.c.74. dit, ꝙ nullus alius motus poteſt eſſe continuus. ibi ❡ Manifeſtum autem ex hac diuiſione. Quod autem motus circularis poſſet eſſe vnus continuus, prima ratione ſic probat. Illud dicitur eſſe poſsibile, ad quod nullum ſequitur impoſsibile: nullum autẽ ſequitur impoſsibile ſi dicamus, quòd motus circularis ſit in perpetuũ continuus. quod patet ex hoc, quod in motu circulari illud qđ mouet ex aliquo, puta A, ſimul mouetur in idẽ ſignũ ❡ ſecundum eandem poſitionem ❡ .i. ſm eundem proceſſum mobilis. eodem ordine partium ſeruato. qđ in motu reflexo non contingit. quia, cũ aliquid retrocedit diſponitur ſecundum contrarium ordinem partium in mouendo: quia vel oportet quòd pars mobilis, quæ in primo motu erat prior, ex reflexione fiat poſterior: vel oportet quòd illa pars mobilis, quæ in primo motu aſpiciebat ad vnam differẽtiam loci puta, dextrũ vel ſurſum, in reflexione aſpiciat ad contrarium. Sed in motu circulari ſeruatur eadem poſitio, dũ aliquid mouetur ad id, à quo recedit. Sic ergo poterat dici, qđ etiam à principio ſui motus, dum recedebat ab A, mouebatur ad hoc, ad quod tandem perueniet, ſ. ad ipſum A. Nec propter hoc ſequitur hoc impoſsibile, ꝙ ſimul moueatur motibus contrarijs, aut oppoſitis: ſicut ſequebatur in motu recto. Non .n. omnis motus, qui eſt ad aliquem terminum, eſt cõtrarius, aut oppoſitus motui, qui eſt ex illo eodem termino. ſed iſta contrarietas inuenitur in linea recta ſcđm quã attẽditur cõtrarietas in loco. Nõ.n. attendiť cõtrarietas inter duos terminos ſcđm lineam circularẽ quæcunq; pars ſit circũferentiæ ſed ſm diametrum. Contraria.n. ſunt quę maximè diſtant. maxima autem diſtantia inter duos terminos, nõ mẽſuratur ſcđm lineam circularẽ, ſed ſcđm lineã rectã. Poſſunt.n. inter duo puncta infinitæ lineę curuæ deſcribi: ſed non niſi vna linea recta. Id autem quod eſt vnũ, eſt menſura in quolibet genere. Sic igitur patet, quòd, ſi ſit aliquis circulus, & diuidatur per medium: & ſit diameter eius A B: motus, qui eſt per A diametrum, ab A in B, eſt contrarius motui, qui eſt per eundem diametrum, à B in A: ſed motus, qui eſt per ſemicirculum ab A in B, non eſt contrarius motui, qui eſt per aliũ ſemicirculum à B in A. Contrarietas aũt erat, quę impediebat, ꝙ motus reflexus non poſſet eſſe cõtinuus, vt ex ſuperioribus rõnibus apparet. Nihil ergo prohibet contrarietate ſublata, motum circularem eſſe continuũ: & tñ nullo tẽpore deficere. Et huius ratio eſt. quia motus circularis habet ſuum cõplementũ, per hoc qđ eſt ab eodem in idem, & ſic per hoc nõ impeditur eius continuatio. Sed motus rectus habet ſuum complementum ꝑ hoc, quòd eſt ab eodem in aliud. Vnde, ſi ab illo alio reuertatur in idem, à quo incœperat moueri, non erit vnus motus continuus, ſed duo. Deinde cum dicit.

Oſtenſio, quod motus, qui ſunt per diametrum circuli ſunt contrarii, non autem qui ſunt per ſemicirculos.

Et hiſce quidem motus, qui fit in circulo, nunquã fit in eiſdem. rectus autem ſæpè fit in eiſdem. Is igitur motus, qui ſemper in alio, atq; alio fit, continuè fieri poteſt. at hiſce continuè fieri non poteſt qui ſæpè fit in eiſdẽ. Motibus.n. oppoſitis; id quod mouetur, ſimul moueatur neceſſe eſt. Quare fieri non poteſt, vt aut in ſemicirculo quoquã, aũt in alia vlla circũferentia cõtinuè moueatur. Sæpe.n. in iiſdẽ moueatur, & contrarijs mutationibus mutetur neceſſe eſt. non.n. coniunguntur, hic principium atque finis. Circuli autem coniunguntur, & hic eſt ſolus motus perfectus. A R G Y.

Et qui quidem in circulo, nequaquam in eiſdem eſt. qui verò ſecundum rectitudinem multoties in eiſdẽ eſt. Eo igitur qui ſemper in alio, & alio fit, contingit moueri continuè, qui verò in eiſdem multoties non contingit. Neceſſe.n. eſſet ſimul moueri contrarijs. Quare neque in ſemicirculo, neq; in alia circulatione, neq; vna cõtingit moueri cõtinuè. Multoties enim neceſſe eſt eadẽ moueri, & contrarijs mutationibus mutari non enim copulat principio finem. Qui autem circuli, copulat, & ſolus eſt perfectus.

Ponit ſecũdam rõnem dicẽs, quod motus circularis, Secunda rõ non eſt in eiſdem, ſed motus rectus multoties eſt in eiſdem. Quod ſic intelligẽdum eſt. ſi.n. aliquid moueatur ab A in B per diametrum, & iterum, à B in A per eundem diametrum, neceſſe eſt ꝙ per eadẽ media redeat, per quę prius tranſierat: & ſic pluries per eadem fertur. Sed, ſi aliquid moueatur ab A in B per ſemicirculũ, & iterum à B in A per ſemicirculum alium: quod eſt circulariter moueri, manifeſtũ eſt, ꝙ nõ redit ad idem per eadẽ media. Eſt aũt de rõne oppoſitorum, ꝙ circa idẽ conſiderẽtur, & ſic manifeſtum eſt, ꝙ moueri ab eodẽ in idem ſcđm motũ circularem, eſt abſq; oppoſitione: ſed moueri ab eodem in idẽ ſcđm motũ reflexum eſt cum oppoſitione. Sic igitur patet, ꝙ motus circularis, T.c.84. qui non redit ad idem per eadem media, ſed ſemper ꝑtranſit aliud & aliud, poteſt eſſe vnus & continuus: quia non habet oppoſitionem. Sed ille motus reflexus. ſ. qui dum redit in idem pluries in eiſdem medijs fit pertranſeũdo, non poteſt eſſe in perpetuum cõtinuus: quia neceſſe eſſet ꝙ aliquid ſic moueretur cõtrarijs motibus, vt ſuprà oſtenſum eſt. Et ex eadẽ rõne concludi põt, ꝙ neq; motus qui eſt in ſemicirculo, neque in quacunq; alia circuli portione, põt eſſe in perpetuum continuus: quia in his motibus neceſſe eſt, ꝙ multoties pertranſeãtur eadem media, & ꝙ moueantur contrarijs motibus, quaſi debeat fieri reditus ad principiũ, & hoc ideò, quia neq; in linea recta neq; in ſemicirculo, neq; in quacunque circuli portione, copulatur finis principio, ſed diſtãt abinuicem principium & finis. Sed in ſolo circulo finis copulatur principio: & ideò ſolus motus circularis eſt perfectus. Vnumquodque enim perfectum eſt ex hoc, quòd attingit ſuum principium. Secundo ibi.

Ex hac aũt diuiſione patet fieri non poſſe quo cæterorũ motuũ quiſquã continuus ſit. Accidit.n. in vniuerſis vt per eadẽ quiſque fiat. vt in alteratione, per mediũ ipſum: & in motũ, qui quantitati accommodatur, per magnitudines medias: & in generatione, corruptione ve ſimiliter. Nihil. n. intereſt pauca quiſpiã, an plura faciat ea media in quibus eſt ipſa mutatio, & addat quid an auferatur. fit enim vtroque modo, vt per eadem ſæpè motus efficiatur. A R G Y.

Com. 73. *Manifeſtum autem & ex hac diuiſione, quoniam non contingit alios motus eſſe continuos in omnibus enim accidit eadem moueri multoties, vt in alteratione per media, & in eo qui eſt quantitatis, ſecundum medium magnitudinis. & in generatione & corruptione ſimiliter. Nihil enim differt pauca, aut multa facere, in quibus ieſt mutatio: neq; medium ponere aliquid, aut auferre: vtrobique enim accidit eadem moueri multoties.*

Oſtendit ex eadẽ ratione ꝙ in nullo alio genere poteſt eſſe aliquis motus cõtinuus. Et primo oſtẽdit propoſitum, ſecũdo infert quodam corollarium ex dictis,
Infra. ibi§ Manifeſtum igitur ex his.‡ Dicit ergo primo, quod etiam ex iſta diſtinctione, quæ ponit inter motum circularẽ, & alios motus locales, manifeſtum eſt, qđ nec in alijs generibus motus, cõtingit eſſe aliquos motus in infinitum cõtinuos. quia in omnibus alijs generibus motus, ſi debeat aliquid moueri ab eodem in idem, ſequitur, quod multoties pertranſeat eodem, ſicut in alteratione oportet qđ pertranſeat medias qualitates, ex calido.n. tranſitur in frigidũ per tepidum: & ſi debeat rediri ex frigido in calidum, oportet quod per tepidũ tranſeatur. Et idem apparet in motu, qui eſt ſm quãtitatem: quia, ſi qđ mouetur de magno in paruum, & iterũ redeat ad magnum, oportet ꝙ bis ſit in media quantitate. Diſsimile eſt etiam in generatione & corruptione: ſi .n. ex igne fiat aer, & iterũ ex aere fiat ignis oportet qđ medias diſpoſitiones bis tranſeat, ſic.n. mediũ põt poni in generatione, & corruptione, ſm ꝙ accipitur cũ tranſmutatione diſpoſitione. Et, quia media tranſire contingit in diuerſis mutationibus diuerſimodè, ſubiũgit ꝙ nihil differunt, vel pauca, vel multa media facere, per quę aliquid moueatur de extremo in extremum: neque accipere aliquod medium poſitiuè, vt pallidum inter album & nigrum, vel remotiuè, vt inter bonum & malum: quod neq; bonum, neq; malum eſt; quia qualitercunque media ſe habeant, ſemper accipit, quod eadem multoties pertranſeantur. Secundo ibi.

A R G Y *Ex his igitur patet, nec eos naturales bene ſenſiſſe, qui res vniuerſas ſenſibiles inquiunt ſemper moueri. Nam motuum iam dictorum aliquo moueant. maximeq; ſecundum illos alteretur neceſſe eſt. Fluere enim inquiunt eas ſemper, decrementaq; ſuſcipere. Praterea generationem atque corruptionem, alterationem eſſe dicunt. Ratio verò noſtra tunc dixit, nullo quicquam omnino motu prater conuerſionem continuè moueri poſſe. Quare nec alteratione, nec accretione, decretione ve. Hac igitur ſatis ſint dicta ad demonſtrandum nullam infinitã eſſe mutationem, aut continuam, prater ipſam ſolam conuerſionem.*

Vt in Timæo Plato teſtatur. *Manifeſtum igitur ex his, quoniam neq; phyſiologi bene dicunt, omnia ſenſibilia moueri ſemper dicentes, moueri enim neceſſe eſt aliquo modo horum motuum: & maximè ſecundum illos eſt alterari. Fluere enim dicunt ſemper, atq; corrumpi. Adhuc autem & generationem & corruptionem alterationem eſſe dicunt. Ratio autem nunc dixit, vel de omni motu, quòd ſecundum nullum motum contingit moueri continuè extra quem circulo. Quare neque ſecundum alterationem, neque ſecundum augmentum. Quod igitur neque infinita ſit mutatio, neque vna, neque continua extra circuli motum, nobis dicta ſint tanta.*

Concludit ex præmiſsis, qđ antiqui naturales nõ bene dixerunt, ponẽtes omnia ſenſibilia ſemper moueri: quia oportet ꝙ mouerẽtur ſcđm aliquem predictorũ motuum: de quibus oſtẽdimus, ꝙ nõ poſſunt eſſe in ꝑpetuũ continui. Et maximè, quia ſm quod illi dicunt, motus ſemper cõtinuus eſt alteratio, dicũt.n. ꝙ omnia ſemper defluunt & corrũpuntur. Et adhuc dictum, ꝙ generatio & corruptio nihil eſt aliud quã alteratio: & ſic dum dicunt oĩa ſemper corrũpi, dicunt omnia ſemper alterari. probatum eſt aũt per rationem ſupra inductam, ꝙ nullo motu contingit ſemper moueri niſi circulari: & ſic relinquitur, quod neq; ſm alterationẽ neque ſecundum augmẽtum poſſunt omnia ſemper moueri vt illud dicebãt. Vltimo autem principale intentũ epilogando concludit. ſ. ꝙ nulla mutatio poſsit eſſe infinita & continua, niſi circularis. Deinde cum dicit.

Ipſam autem conuerſionem lationum omnium eſſe primam, perſpicuum inde fieri poteſt. Omnis enim latio, aut circularis eſt, aut recta aut mixta, ſicut & anteà diximus. At hac quidem illas priores eſſe neceſſe eſt, ex illis enim conſtat, vt patet. Recta verò circularis eſt prior, eſt enim ſimplex perfectaq; magis. Fieri igitur non poteſt, vt ſuper infinita linea recta quicquã feratur, non eſt enim id in ratione rerum, quod hoc pacto dicitur infinitum: at neq; ſi eſſet, moueretur quicquam omnino. Non enim id ſit, quod impoſſibile eſt. Impoſſibile eſt autem, vt patet tranſire quippiam infinitum, Ea verò latio, quæ ſuper finita recta linea ſit, ſi reflectatur compoſita erit profectò, duoq; motus: ſi nõ reflectantur, imperfecta ac corruptibilis. At imperfecto perfectum, & incorruptibili, corruptibile natura prius eſſe & ratione, atque tempore conſtat. A R G Y. .T .T :.T

Quod autem lationum, circularis prima ſit, manifeſtum eſt. Omnis enim ſecundum locum motus (ſicut & prius diximus) aut in circulo, aut in recto, aut mixtus eſt. Hoc autẽ neceſſe eſt priores eſſe illos. ex illis enim conſtitutus eſt, Recto autem circularis. ſimplex enim, & perfectus magis eſt. In infinitum enim non eſt ſecundum rectum ferri, ſic enim infinitum non eſt, ſed neq; ſi eſſet, moueretur vtiq; aliquid. non enim ſit impoſſibile. tranſire autem infinitum impoſſibile eſt. Infinito autem recto, reflectens quidem compoſitus eſt: & duo ſunt motus. non reflexus autem imperfectus & corruptus. Prius autem, & natura, & ratione, & tempore eſt perfectum quidem imperfecto, corruptibili autem incorruptibile. T.c.75.

Probat ꝙ motus circularis ſit primus motuum duabus rationibus, quarũ prima talis eſt. Omnis motus localis, vt prius dictum eſt, aut eſt circularis, aut rectus, aut cõmixtus. Circularis aũt & rectus ſunt priores cõmixto, qui ex illis, cõſtituitur. inter illos aũt duos, circularis eſt prior recto, circularis.n. eſt ſimplicior, & perfectior recto. Quod ſic probat. motus, n. rectus nõ poteſt procedere in infinitũ. hoc.n. eſſet dupliciter. vno modo ſic, ꝙ eſſet magnitudo, per quam tranſit motus rectus, infinita, quod eſt impoſsibile, ſed etiam, ſi eſſet aliqua magnitudo infinita, nihil moueret ad infinitũ. Qđ. n. impoſsibile eſt eſſe, nunquam ſit aut generatur: impoſſibile eſt autem tranſire infinitum: nihil ergo mouetur ad hoc, ꝙ infinita pertranſeat, non ergo põt eſſe motus rectus infinitus ſuper magnitudinẽ infinitã. Alio modo poſſet intelligi motus rectus infinitus ſuper magnitudinem finitam per reflexionem. ſed motus qui eſt reflexus, non eſt vnus, vt ſuprà probatum eſt, ſed eſt cõpoſitus ex duobus motibus. Si autem ſuper linea recta finita nõ fiat reflexio, erit motus imperfectus & corruptus. imperfectus quidem, quia poſsibile eſt ei fieri additionem, corruptus aũt, quia cum peruenit ad terminum magnitudinis ceſſabit motus. Sic ergo patet, qđ motus circularis, qui non eſt cõpoſitus ex duobus, & qui non corrumpitur, cũ venit ad terminum, cum ſit idem eius principium & finis, eſt ſimplicior & perfectior, quàm motus rectus. Perfectum aũt eſt prius imperfecto, & ſimiliter incorruptibile corruptibili, & natura, rõne, & tẽpore, ſicut ſupra oſtẽſum eſt, cum probatur loci mutationem eſſe priorẽ alijs motibus. Neceſſe eſt ergo motum circularem eſſe priorem recto. Deinde cum dicit. T.c.64. T.c.55.

A R G Y. *Hiſce preterea motus, qui perpetuus eſſe poteſt, prior eſt eo, qui perpetuus eſſe nequit. At conuerſio quidem perpetua eſſe poteſt, cæterorum autem motuum nullus perpetuus*

tuus

tuus eſſe poteſt, ſtatus enim ſit oportet, qui eum eſt, corruptus eſt iam ipſe motus, atque euanuit.

Amplius, prior eſt quem contingit perpetuum eſſe non contingenti. Circularem igitur contingit perpetuum eſſe, aliorum autem, neque loci mutationem, neque alium, neque vnum contingit eſſe perpetuum. ſtatum enim oportet fieri. ſi autem ſtatus eſt, corruptus eſt motus prior.

Secũda rõ. Ponit ſecundam rationem, quæ talis eſt. Motus, qui põt eſſe perpetuus, eſt prior eo, qui perpetuus eſſe non poteſt: quia perpetuum eſt prius non perpetuo, & tempore, & natura. Circularis autem motus: poteſt eſſe perpetuus, & nullus aliorum motuum: cum oporteat eis ſuccedere quietem: Vbi autem quies ſuperuenerit, corrũpitur motus. Relinquitur ergo, quod motus circularis ſit prior omnibus alijs motibus. Hæc autẽ, quæ in hac ratione ſupponit, ex ſuperioribus patent.

LECTIO XX.

Motum circularem quibuſdam communibus rationibus, & ex Antiquorum ſententijs, primum, continuum, ac regularem eſſe comprobatur.

A R G Y. *Atqui rectè enim rationeq; accidit, conuerſionem vnum eſſe motum, atque continuum: & non eam lationem quæ ſupra recta linea pergitur. Huius enim principium & finis & medium definitum eſt, & vniuerſa hæc ſunt in ipſa, quo fit vt id ſit, vnde incipit quod mouetur. & nẽ ad quod perueniet deſinetque moueri, in ipſis namq; finibus quieſcit id omne quod motu recto cietur, aut in eo ex quo incipit moueri cieri, aut in eo ad quem accedit. Sed in circunferentia ſunt hæc, vt patet, indefinita. Quod.n. ipſius punctum finis potius rationem, quàm principij ſubit? Aeq; enim quoduis punctorum principium eſt, & medium, atq; finis. vt ſemper id quod mouetur in principio ſit, & medio atque fine, & nunquam in vno tantum. Quapropter ipſa ſphæra mouetur, & aliquo modo quieſcit. eundem enim occupat locum. cauſa autem hæc omnia accidiſſe ipſi centro. Nam principium eſt & magnitudinis atq; finis. Quare fit, vt quia hoc extra circunferentiam eſt, non ſit id, in quo quieſcat id quod fertur, quaſi tranſierit. ſemper enim circa medium, ſed non ad vltimum fertur. Quia verò ſemper hoc manet, ideo totum ipſum continuè partim quieſcit, partim mouetur.*

Com. 76. *RAtionabiliter autem accidit, & circularem vnum eſſe, & continuum, et non rectum. Eius enim qui in recto determinatum eſt principium & finis & medium, & omnia hæc habet in ſeipſo. Quare eſt vnde incipiet quod mouetur, & vbi finiet. apud terminos enim quieſcit omne, aut vnde, aut ubi. Circularis autem indeterminati ſunt. quid enim magis quicunque terminus eorum qui ſunt in linea? Similiter enim vnumquodque principium, & medium eſt, & finis. quare ſemper quædã ſunt in principio. & fine & nunquam in vno tantum ſunt. Vnde mouetur & quieſcit quodammodo ſphæra eundem enim obtinet locum. cauſa autem eſt, quod omnia hæc accidunt centro Principium enim & medium magnitudinis & finis eſt. Quare propter id quod extra circularem eſt, non eſt vbi quod fertur, quieſcat, ſic enim ſemper fertur circa medium, ſed non ad vltimũ. Propter hoc autem manet, & ſemper quieſcit quodammodo totum, & mouetur continuè.*

Poſtquàm Philoſophus oſtendit per proprias rationes, quòd motus circularis eſt continuus & primus, hic oſtendit idem per quaſdam logicas, & communes rationes. Et ponit tres rationes. Circa quarum primam dicit, quòd rationabiliter accidit, quod motus circularis ſit vnus & continuus in perpetuum, non autem motus rectus: quia in recto determinatur principium medium & finis, & omnia hæc tria eſt aſsignare in ipſa linea recta: & ideo eſt in ipſa linea vnde incipit motus, & vbi finiatur: quia omnis motus quieſcit apud termi-
T.c.54. nos, ſ. vel à quo, vel ad quem. Has enim duas quietes ſupra in Quinto diſtinxerat. ſed in linea circulari termini non ſunt diſtincti, nulla enim eſt ratio, quare vnũ punctum ſignatum in linea circulari ſit magis terminus, q̃ alius: quia vnumquodque ſimiliter eſt, & principium, & medium, & finis: & ſic quodammodo quod mouetur circulariter ſemper eſt in principio & in fine: in q̃tum, ſ. quodlibet punctum ſignatum in circulo poteſt accipi, vt principium, vel finis: & quodammodo nunquam eſt, in principio, vel fine, in quantum, ſ. nullum punctum circuli eſt principium vel finis in actu. Vnde ſequitur quod ſphera quodammodo mouetur, & quodãmodo quieſcit: quia, ſicut in Sexto dictum eſt, ſphę- T.c.84.
ra dum mouetur ſemper obtinet eundem locum ſecundum ſubiectum, & quantum ad hoc quieſcit, alium tamen & alium ſm rationem, & quantum ad hoc mouetur. Ideo aũt in ipſa linea circulari nõ diſtinguitur principium, mediũ, & finis, quia hæc tria pertinent ad centrum: à quo ſicut à principio procedunt lineæ ad circunferentiam, & ad ipſum terminantur lineæ à circunferentia protractæ: & eſt ẽt medium totius magnitudinis ſm æquidiſtantiam ad omnia ſigna circunferẽtiæ. Et ideo, quia principium & finis circularis magnitudinis eſt extra circulationem, ſ. in centro, ad qđ non pertingit quod circulariter mouetur, non eſt aſsignare in motu circulari, vbi quieſcat illud quod fertur, cũ peruenerit ad ipſum. quia quod circulariter mouetur, ſemꝑ fertur circa medium: ſed non fertur ad vltimum, quia non fertur ad medium, qđ eſt principium & vltimu. Et ꝑꝑ hoc totum quod ſphæricè mouetur, quodãmodo ſemper quieſcit, & quodãmodo continuè mouetur, vt dictum eſt. Ex his ergo quæ dicta ſunt, ſic ratio extrahi poteſt. Omnis motus qui nunquam eſt in principio, & fine, eſt continuus: ſed motus circularis eſt huiuſmodi, ergo &c. Et per idem medium probatur, quod motus rectus non poſsit eſſe continuus. Deinde cum dicit.

Accidit autem hæc conuerſiõ. vt econtra conuerſio motuum ſit prima atq; menſura, quia namq; motuum eſt menſura ipſa conuerſio, ideo primus ſit ipſe motus neceſſe eſt, ipſo enim primo omnia menſurantur. et quia rurſus primus eſt, & omnium motus, ideo ipſa menſura eſt cæterorum. A R G Y.

Accidit autem conuerſim. & namq; quoniam menſura motuum eſt circulatio prima neceſſe eſt ipſam eſſe. omnia.n. menſurantur primo. & quia primum eſt menſura aliorũ eſt.

Ponit ſecundam rationẽ dicens, quòd hęc duo con- Secũda rõ.
uerſim ſe ſequentur, ſ. quod motus circularis ſit menſura omnium motuum, & quod ſit primus motuũ. Omnia enim menſurantur primo ſui generis, vt in 10. Me- Lectio.2.
taphy. oſtenditur. Et ſic iſta ꝑpoſitio conuertibilis Quęcũque menſuranᵑ aliquo primo ſui generis menſurantur, & cõuertitur, qđ primũ in genere ẽ eorum, quę in ipſo ſunt menſura.
eſt, omne quod eſt menſura eſt primum ſui generis, & omne quod eſt primum eſt menſura. Sed motus circularis eſt menſura omnium aliorum motuum, vt patet ex his quæ in fine Quarti ſunt dicta, ergo motus circularis eſt primus motuum: Vel ſi ſupponatur, quod motus circularis ſit primus motuum propter ſupradictas rationes, concludetur quod ſit menſura aliorum motuum. Tertiam rationem ponit ibi.

A R G Y. *Præterea vniformis etiam motus ſola conuerſio eſſe poſſet. Quæ numque recto motu cientur, difformiter ſanè feruntur, diſcrepunt.n. partes motus propinquæ principio, ab hiſce partibus, quæ propinquæ ſunt fini. Etenim vniuerſa, quæ ſuapte natura feruntur, quo magis ab eo loco recedũt, ex quo moueri cœperint eo celerius moueri videntur. Ac ſola in conuerſione, neq; principium eſt, neq; finis, quippe cũ non ſit in ipſa circunferentia quicquam tale, ſed extra.*

Amplius autem, et regularem contingit circularem eſſe ſolum. Quæ enim in recto, a principio irregulariter feruntur ad finem. Omnia.n. quanto diſtant plus à quieſcente, feruntur velocius. Circularis autem ſolius, neque principium in ipſo aptum natum eſt eſſe, ſed extra.

Dicens

Tertia rō. Dicens quod ſolus motus circularis poteſt eſſe regularis.quia, quæ in linea recta mouentur, regulariter feruntur à principio,vſque ad finem.Eſt.n.motus irregu-
T.c.44. laris,vt in Quinto dictum eſt,qui non eſt æqualiter velox per totum quod neceſſe eſt accidere in omni motu recto : quia in motibus naturalibus quāto aliqua, quæ mouētur,plus diſtant à prima quiete,à qua incipit motus,velocius mouentur: in motu autem violento,quanto plus diſtant ab vltima quiete, ad q̄ terminatur motus,tanto velocius mouētur. nā motus naturalis intenditur in fine,violentus autem in principio. Hoc autem in motu circulari locū non habet.quia in circulo principium & finis non eſt natum eſſe inter ipſam circulationem, quæ fit per circunferentiam {ſed extra}.i. in centro,vt dictum eſt. Vnde nulla eſt ratio quare intendatur & remittatur motus circularis,quaſi per approximationem ad principium, vel finē: cum ſemper æqualiter appropinquet cētro, quod eſt principium & finis.
T.c.43. Manifeſtum eſt autē ex his, quæ in Quinto dicta ſunt, quod motus regularis eſt magis vnus, quā irregularis, & ſic motus circularis eſt prior naturaliter quàm motus rectus. quanto enim aliquid eſt magis vnum, tanto naturaliter prius eſt. Deinde cum dicit.

A R G Y. *At verò ſcientia huius lationem inquam, primum motuum eſſe, teſtes ſunt vniuerſi,qui mentionem motus fecerunt. Principia enim ipſius hiſce tribuunt,quæ motu iſtiuſmodi cient. Segregatio nāq; et congregatio,uel motus in loco ſunt.hoc autem modo concordia,atq; diſcordia mouent. altera namque ipſarum ſegregat, altera congregat. Anaxagoras quoque mentem, quæ moui prius ſecernere dicit. Eadem & hi ſentiunt qui nullam aliam talem cauſam ponunt, ſed ob vacuum inquiunt res moueri. Et hi namque naturam eo motu,qui loco accomodatur moueri dicunt. Motus enim qui fit ob vacuum latio nimirum eſt, & vt in loco motus, vt patet. Cæterorum autem motuum nullum ipſis ineſſe primus, ſed in hiſce duntaxat, quæ conſtant ex illis, putant. Accreſcere enim hæc decreſcereque,ac alterari,congregationem ſegregationemque ſubeuntibus indiuiduis corporibus dicunt. Eadem & hi cenſent,qui denſitate, raritateve,generationem,corruptionemve conficiunt: congregatione namque ſegregationeve hæc vniuerſa diſponunt. Accedit ad hæc eorum quoq; ſententia,qui cauſam motus animam faciunt. Id enim quod ſeipſum mouet,eorum quæ mouentur,principium eſſe dicunt. Animal autem omneq; animans motu ad locum accomodato ſeipſum mouet. Id præterea ſolum propriè moueri dicimus : quod eo motu cietur, qui ad locum accomodatur. Quod ſi quippiam quieſcat quidem eodem in loco, incrementa verò, vel decrementa ſuſcipiat, vel alteretur,id aliqua ex parte, & non abſolute moueri dicere conſueuimus.*

Com.77. *Quod autem ſecundum locum mutatio primus motuum eſt, teſtantur omnes quicunq; de motu fecerunt memoriā. Principia.n.tradunt ipſius mouentibus ſecundum huiuſmodi motum. Diſgregatio autem & congregatio motus ſecundum locum ſunt. ſic enim mouent concordia & diſcordia. hæc quidem enim diſgregat,illa autem congregat. Et ipſum autem intellectum mouentem primum (ait Anaxagoras) diſgregare. Similiter autem & quicunque huiuſmodi quidē neq; vnam cauſam dicunt, propter vacuum autem moueri dicunt. & namque hi ſecundum locum motum, natura moueri dicunt. motus enim qui propter vacuum fit loci mutatio eſt, & ſicut in loco. Aliorum autem neque vnum ineſſe primis corporibus, ſed his quæ ſunt ex his opinātur. Augmentari.n.corrumpi & alterari,congregatis & diſgregatis atomis corporibus dicunt. Eodem autem modo, & quicunq; propter denſitatem aut raritatem efficiunt generationem & corruptionem. congregatione enim & diſgregatione hæc componunt. Amplius autem et præter hos animā cauſam facientes motus. ipſum ſeipſum enim mouens principium eſſe dicunt eorum quæ mouentur. Mouebit autem animal, & omne animatum ſecundum eam,quæ eſt ſecundum locum cineſim. Et propriè autem moueri dicimus ſolum,quòd mouetur ſecundum locum motum. ſi autem quieſcat quidem in ſeipſo,augmentetur autem,aut decrementū patiatur,aut alteretur: contingit quodammodo moueri, ſimpliciter autem moueri, non dicimus.*

Oſtendit per opiniones antiquorum Philoſophorum,quod motus localis ſit primus motuum: & dicit, quod huic veritati atteſtantur dicta omnium Philoſophorum antiquorum, qui de motu fecerūt memoriā : quia principijs attribuunt quòd moueant motu locali. Et hoc oſtēdit primo per opinionem Empedoclis,qui poſuit amicitiam & litem prima principia mouentia, quorum amicitia congregat,lis verò diſgregat, cōgregatio autem & diſgregatio ſunt motus locales. Secundo oſtendit idem per opinionem Anaxagoræ, qui poſuit opinionem primam cauſam mouētem,cuius opus ſecundum ipſum eſt diſgregare cōmixta. Tertio oſtendit idem per opinionem Democriti,qui nō poſuit cauſam mouentem.ſed dixit quod omnia mouentur propter naturam vacui. Motus autem qui eſt propter vacuum eſt loci mutatio: vel ſimilis loci mutationi.quia vacuum & locus non differunt niſi ratione, vt in Quarto dictū eſt. Et ſic dum ponunt res primo moueri propter vacuum, ponunt motum localem naturaliter primum.& nullū aliorum motuum, ſed alios motus opinantur conſequi ad motum localem. Dicunt enim ſequentes Democritum,quòd augmentari,& corrumpi & alterari,contingit per quandam cōgregationem, & diſgregationem indiuiſibilium corporum. Quarto oſtendit idem per opiniones antiquorum naturaliū, qui ponebant vnam cauſam materialem tantum, vel aquam, vel aerem,vel ignem,vel aliquid medium. Ex illo enim vno materiali principio conſtituunt generationem & corruptionem rerum per condenſationem & rarefactionem: quæ per quandam cōgregationem & diſgregationem complentur. Quinto oſtendit idem per opinionem Platonis,qui poſuit animam eſſe primam cauſam motus. Poſuit enim Plato,quod mouens ſeipſum, quod eſt anima, eſt principium omnium eorum quæ mouentur. Moueri autem ſeipſum, conuenit animali, & omni animato ſecundum eum,qui eſt ſecundum locum cineſim {id eſt per tranſmutationem localem. Sexto autem oſtendit idem per ea quæ communiter, & vulgariter loquentes dicunt. Illud enim ſolum dicimus moueri, quod mouetur ſecundum motum localem. Si autem aliquid quieſcat in loco, ſed moueatur motu augmenti, aut decrementi, aut alterationis: dicitur quod mouetur quodammodo, ſed non ſimpliciter. Deinde cum dicit.

A R G Y. *Motum igitur omni in tempore ſemper fuiſſe ſemperq; fore, & quid eſt principium perpetui motus,quis præterea primus eſt motus, & quis ſolus perpetuus eſſe poteſt, & id inſuper quod primum mouet immobile eſſe, ſatis iam hiſce, quæ dicta ſunt, explicauimus.*

Quod qui igitur ſemper motus erat, & erit omni tempore, & quod principium perpetui motus,adhuc autē quis motus primus, & quem motum perpetuum contingit eſſe ſolum, & quod primum mouens immobile ſit, dictum eſt.

Epilogat quæ dixerat, ſcilicet quòd motus ſemper fuerit,& ſemper erit:& quod eſt aliquod primum principium motus perpetuum,& quis ſit primus motus,& quem motum contingat eſſe perpetuum : & quod primum mouens ſit immobile. Hæc enim omnia in præcedentibus declarata ſunt.

LECTIO XXI.

Potentiam finitam tempore infinito non poſſe mouere, neque infinitam potentiam in magnitudine reperiri pro primi motoris vnitate ac natura probanda, demonſtratur.

ARGY. *Nunc autem partibus hoc vacare, magnitudinemque nullam prorſus habere neceſſarium eſſe dicamus, ac demonſtremus oportet, prius hiſce definitis, quæ hanc ſententiam antecedunt.*

T.c.78. *Quod autem hoc neceſſe eſt impartibile eſſe, & nullam habere magnitudinem, nunc dicamus: determinantes primum de prioribus ipſo.*

Poſtquã Philoſophus oſtendit qualis ſit primus motus, hic oſtendit quale ſit primum mouens. Et diuiditur in partes duas. Primo dicit, de quo eſt intentio. Secundo exequitur propoſitum. ibi § Horum aũt vnum. §
Infra. Dicit autem primo, quòd cum dictum ſit ſuprà, ꝙ primum mouens eſt immobile, nunc dicendum eſt ꝙ primum mouens eſt indiuiſibile, & nullam habens magnitudinem, ſicut omnino incorporeum. Sed anteq̃ hoc oſtendamus, oportet prædeterminare quędam, quę exiguntur ad huiuſmodi probationem. Secundo ibi.

ARGY. *Atq; horum vnum eſt hoc, fieri inquam non poſſe, quòd finitum quicquam tempore moueat infinito. Tria namq; eſſe in omni motu conſtat, id quod mouetur, id quod mouet, & tertium ipſum tempus. Atque aut hæc omnia infinita ſunt, aut finita, aut horum aliqua, vt duo aut etiam vnum. Sit igitur A quidem mouens, B autem id quod mouetur, & tempus infinitum ſit C. Pars itaq; ipſius A, quæ quidem ſit D, moueat partem aliquam ipſius B ſitq; illa pars E: atque patet, non toto C tempore ipſam mouere: in maiore namq; maius nimirum mouet. quare fit, vt tempus illud infinitum non ſit, deſignetur, atque ſit F: Hoc igitur pacto addens ipſi D atq; E parti partem totum A tandem, & B ſimiliter totum conſumam, tempus autem nunquam æqualem F parti ſemper auferens partem. quippe cum ſit, vt eſt ſuppoſitum, infinitum. Quare totum A mouens, totum B ipſum finito in tempore C mouebit. Fieri ergo non poteſt, vt à finito quicquam infinito in tẽpore moueatur. Perſpicuum igitur eſt fieri nõ poſſe, quòd finitum quicquã tempore moueat infinito.*

Horum autem vnum quidem eſt, quòd impoſſibile eſt nullum finitum mouere ſecũdum infinitum tempus. Tria enim ſunt, quod mouetur, mouens, in quo tertium tempus. Hæc autem aut finita ſunt omnia, aut infinita oĩa, aut quædam, aut duo, aut vnum. Sit igitur A mouens, quod autem mouetur B, tempus infinitum in quo C: ipſum D igitur moueat aliquam partem ipſius B, quæ eſt in quo E. Non igitur in æquali ipſi C, in pluri enim maius. Quare non eſt infinitum tempus, quod eſt ipſum Z. Sic itaque ipſi D apponens, auferam ipſum, A, & ipſi E ipſum B, tempus autem non auferam, ſemper remouens æquale: infinitum enim eſt. Quare omne A, totum B mouebit infinito tempore ipſius C. Non ergo poſſibile eſt à finito moueri aliquid ſecundum infinitũ motum. Quòd quidem igitur non contingit finitum in infinito tempore mouere, manifeſtum eſt.

Exequitur propoſitum. Et primo ꝑmittit quædam, quæ ſunt neceſſaria ad principalis propoſiti oſtenſionẽ ſecundo oſtendit principale propoſitum. ibi § Determi
T.c.86. natis aũt his. § Circa primum tria facit. Primo oſtendit ꝙ ad motum infinitum requiritur potẽtia infinita, ſecundo ꝙ potentia infinita non poteſt eſſe in magnitu-
T.c.79. dine finita. ibi § Quod autem omnino infinita magnitudine. § Tertio, ꝙ primum motorem oportet eſſe vnũ, qui moueat motum continuum & ſempiternũ. ibi § De
T.c.82. his autem quę feruntur. § Dicit ergo primo, quod inter ea quæ prædeterminanda ſunt ante principale propoſitum, vnum eſt, quod eſt impoſſibile aliquod finitum ſecundum potentiam mouere per tempus infinitum.

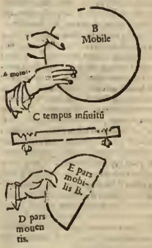
Quod ſic oſtẽdit. Tria ſunt in quolibet motu, quorum vnum eſt, quod mouetur: aliud eſt ipſum mouens, tertium autem eſt tp̃s, in quo fit motus. Oportet autẽ, ꝙ aut omnia iſta ſint infinita, aut oĩa ſint finita, aut quòd quædam ſint finita, & quædam infinita, vel duo tm̃, vel vnum. Ponatur ergo primo, quod A ſit mouẽs, B, quod mouetur, tp̃s verò, in quo fit motus, ſit C. Et ponatur, quod aliqua pars ipſius A, quæ eſt D, moueat aliquam partem B, quæ eſt E. His ergo poſitionibus factis, cõcludi põt quod D, mouet E in tempore non ęquali ipſi C, in quo A mouebat B, ſed in tempore minori. Probatũ T.c.37.
eſt enim in Sexto, quod totum mobile in maiori tẽpore pertranſit aliquod ſignum, quàm pars eius: Cum ergo tempus quod eſt C ſit infinitum, relinquitur, quod tp̃s, in quo D mouet E, nõ erit infinitum, ſed finitum, & ſit illud tempus, vt ſicut A mouet B, in t p̃e C infinito, ita D moueat E, in tempore Z finito. Cum aũt D ſit pars ipſius A, ſi ſubtrahendo ab A, addatur ipſi D, totaliter ipſum A, auferetur, vel conſumetur, cum ſit finitũ. Omne. n. finitum conſumitur per ſubtractionem ſi eadem quãtitas ſemper ſumatur, vt in Tertio dictum eſt.
Et ſimiliter conſumetur ipſum B, ſi continuè ſubtrahatur aliquid ab ipſo, & apponatur ipſi E, quia B etiã ponebatur, eſſe finitum, & quantumcunq; auferatur à tẽpore, quod eſt C, etiam ſecundum eandem quãtitatem auferendo, non conſumitur totum C: quia ponitur eſſe infinitum. Ex hoc concludit quod totum A mouet totum B, in tempore aliquo finito, quod eſt pars ipſius C. Quod quidem ſic ſequitur ex præmiſſis: quia ſecundum Proportionem, qua additur ad mobile & ad motorem, additur etiam ad tempus. Cum ergo ſubtrahendo à toto mobili, & motore, & addẽdo ad partes ipſorum, conſumatur quandoq; totum mobile, & totum mouẽs, ita quod totum quod erat in toto addetur parti: ſequitur quod proportionabiliter addendo ad tempus, reſultabit tempus finitum, in quo totum mouens mouebit totum mobile, Et ſic oportet, quod ſi totum mouẽs eſt finitum & mobile finitum, quod tempus ſit finitum. Sic ergo non eſt poſſibile, quod à finito mouẽte moueatur aliquid motu infinito, ſ. ſecundum tempus infinitũ. Et ſic patet, quòd primo ponebatur quod non contingit quod finitum mouens moueat in tempore infinito. Mouet autem Auicen. dubitationem cir T.c.50.
ca hanc Ariſt. demonſtrationem. Videtur enim nõ eſſe Obijcit Auicen.
vniuerſalis. Eſt enim aliquod finitum mouens & mobile à quo nõ poteſt aliquid auferri, vel ſubtrahi, ſicut eſt corpus cœleſte: qđ tamen in hac demonſtratione non excipitur. Vnde videtur quòd vel demonſtratio ſit particularis, vel procedat ex falſa ſuppoſitione. Huic autẽ obiectioni reſpondet Auerroes in commento, quod Soluit Auer.
quamuis à cœlo nihil poſſit ſubtrahi, hæc tamen conditionalis eſt vera, ſi à cœlo aliqua pars auferatur, pars illa mouebit, aut mouebitur in minori tempore quàm totum. Nihil enim prohibet cõditionalem eſſe veram, cuius antecedens eſt impoſſibile. Sicut patet in hac cõditionali, ſi homo volat, habet alas. Quicquid aũt tollit veritatẽ conditionalis veræ, falſum eſt. licet antecedens conditionalis ſit falſum. Veritas autem prædictæ conditionalis non poteſt ſtare cum hoc quod finitum moueat tempore infinito, vt patet per deductionem Ariſtotelis. Sic igitur ex veritate præmiſſæ conditionalis, concludit Ariſtoteles impoſſibile eſſe, quod finitũ moueat tempore infinito. poteſt autem breuius dici, quod Ariſto. quando in demonſtrationibus ſuis vtitur ablatione, vel ſubtractione, non ſemper per ablationem intelligenda eſt ſolutio continuitatis, quam impoſſibile eſt eſſe in corpore cęleſti, ſed ablatio intelligi poteſt, ſecundum quamcunque deſignationem. Sicut in ligno continuo manente, poſſum deſignare, vel tactu, vel cogitatione aliquod punctum, quaſi diuidens totum: per hunc modum auferre aliquam partem à toto: Et per

hunc

hunc etiam modum poteſt dici quòd virtus ad mouendum in parte corporis cœleſtis p̀ deſignationem ablata minor eſt, quàm in toto. Alia autē dubitatio eſt difficilior. (Secundo de Gñatione & corrupt. T.c.56.) Non.n.videtur eſſe contra rationem mouentis finiti, quod moueat tempore infinito: quia, ſi illud finitum ſit incorruptibile, vel impaſſibile ſecundum ſuam naturam, quod non recedens à ſua natura, ſemper eodē modo ſe habet ad mouendum: quia idem ſemper eodem modo ſe habens, ſemper facit idem. Vnde non eſt magis ratio, quare nō poteſt mouere poſt, quàm ante, & hoc ſenſibiliter apparet. Videmus enim, quòd Sol poteſt in infinito tempore mouere corpora inferiora. Ad huius autem dubitationis ſolutionem, inueſtigandus eſt proceſſus demonſtrationis inductæ, Certum enim eſſe debet, quod ſic intelligenda eſt conclnſio, quemadmodum ſequitur ex præmiſſis, Conſiderandum eſt igitur, quòd tempus motus poteſt accipi dnpliciter, præcipuè in motu locali. Vno modo ſecundum partes mobilis, alio modo ſecundum partes magnitudinis, ſupra q̄ tranſit motus, manifeſtū eſt enim quod prius vna pars mobilis pertrāſit aliquod ſignum magnitudinis, quàm totum mobile. Similiter etiā totum mobile prius pertranſit vnam partem magnitudinis, quàm totam. Apparet autem manifeſtè ex proceſſu Ariſtotelis, quod hic loquitur de tempore motus, ſecundum quod tempus motus accipitur ſecundum partes mobilis, & non ſecundùm quod accipitur ſecundum partes magnitudinis. Accipit enim in ſua demonſtratione, quòd pars mouentis moueat partem mobilis in minori tempore, quàm totum moueat totum. quod non eſſet verùm, ſi accipiemus tempus motus ſecundum partes magnitudinis, quæ motu pertranſitur. Eadem enim eſt proportio partis motoris ad partes mobilis, quæ eſt proportio totius motoris ad totum mobile. Vnde æquali velocitate ſemper pars mouebit partem, qua totum mouet totum: & ſic in æquali tempore pertranſibit pars mobilis aliquam magnitudinem motam à parte motoris, & totum mobile motum à toto motore. Vel fortè in minori tempore mouebitur totum, quā pars: quia potentia vnita maior eſt quàm potentia diuiſa: & quanto maior eſt potentia mouentis, velocior eſt motus, & tēpus minus. Oportet ergo quòd hoc intelligatur, ſecundū quod accipitur tempus motus ſecundū partes mobilis: quia vna pars mobilis in minori tempore pertranſit aliquod ſignum, quàm totum mobile. Et ſecundum hoc eſt impoſſibile, quod tempore infinito moueatur, niſi ſit mobile infinitum. Impoſſibile eſt autem, quod mobile infinitum moueatur à motore finito: quia ſemper virtus motoris eſt maior quā virtus mobilis. Vnde neceſſe eſt quod mobile infinitum moueatur à motore infinito, Et ſic ſicut impoſſibile ſequitur ex hoc, q̄d ponitur, quòd motor finitus moueat mobile finitum motu qui ſit infinitus ſecundum paties mobilis, ita remoto hoc inconuenienti, oportet vlterius hoc concludere, quod motus infinitus ſit mobilis infiniti à motore infinito. Sed cōtra hoc poteſt aliquis obijcere, quod Ariſt. ſuprà non probauit motum eſſe infinitum ſecundum partes mobilis, ſicut motus corporis infiniti dicitur infinitus: quia totum vniuerſum corporeum finitum eſt, vt probatum eſt in Tertio huius: & probabitur in Primo de cœlo. Vnde non videtur eſſe demōſtratio Ariſtotelis ſic verificata ad propoſitum concludendum, vt ſcilicet primus motor, qui mouet motum infinitum, ſit infinitus. Sed dicendum, quod id, quod eſt cauſa prima motus infiniti, oportet quod ſit per ſe cauſa infinitatis motus: quia ſemper cauſa, quæ eſt per ſe, eſt prior ea quæ eſt per aliud, vt ſuprà dictum eſt. Virtus autem cauſæ per ſe determinatur ad effectum per
T.c.33. ſe, & non ad effectum per accidens. Sic.n. ſuprà docuit Ariſtote. in Secūdo comparare cauſas effectibus. Cum autem contingat motum eſſe infinitum dupliciter, ſicut dictum eſt ſcilicet ſecundum partes mobilis & ſecundum partes magnitudinis, ſupra quam tranſit motus: & p̀ ſe infinitum eſt in motu ex partibus mobilis, per accidens autem ſecundum partes lōgitudinis: quia quantitas motus, quæ attenditur ſecundum partes mobilis, competit ei ſecūdum proprium ſubiectum, & ita ineſt ei per ſe. Quantitas autem motus non accipitue ſecundum partes longitudinis, ſed ſecūdum reiterationem motus ipſius mobilis: prout ſcilicet mobile totū, quod compleuit motum ſuum per vnam partem longitudinis, iterato pertranſit aliam. Id ergo, quod eſt cauſa prima infinitatis motus, habet virtutem ſuper infinitatem motus, quæ eſt per ſe, vt, ſcilicet poſſit mouere mobile infinitum, ſi cōtingat. & ideo neceſſe eſt, quòd ſit infinitum. Et quamuis primum mobile ſit finitum, tamen habet quandam ſimilitudinem cum infinito, vt dictum eſt in Tertio. Ad hoc autem, quod aliquid ſit cauſa motus infiniti per reiterationem motus, quæ eſt per accidens non oportet, quòd habeat virtutem infinitam, ſed ſufficit ſi habet virtutem immobilem finitam: quia ſemper manente eadem virtute poterit reiterare eundem effectum. Sicut ſol habet virtutem finitam, & tamen poſſet mouere inferiora elementa tempore infinito, ſi motus eſſet ſempiternus ſecundum poſitionem Ariſtotel. Non enim eſt prima cauſa infinitatis motus, ſed quaſi ab alio mota ad mouendum, tempore infinito ſecundum poſitionem prædictam.

Secundo ibi.

Demonſtratio, qua probatur quòd finitum mouens, non poteſt mouere aliquid in tempore infinito.

Fieri verò non poſſe, vt finita in magnitudine vires ſint infinitæ, ex hiſce ſanè fuerit notum. Sint enim maiores hæ ſemper vires, quæ æquale quod minori in tempore faciunt ſeu cal-faciunt, aut dulcedine afficiunt, aut proijciunt, omninoq́; mouent. Quod cum ita ſit, ab eo quoq; profectò quod infinitum quidem eſt, infinitas autem vires habet, patiens quippiam patiatur, et magis quàm ab alio patiatur, neceſſe eſt. infinitæ nāq; vires viribus ſunt maiores finitis. At nullum eſſe tempus omnino poteſt, quo vires illæ mouerent. Nā ſi ſit A tempus quo vires infinitæ calefecerunt, vel pepulerunt, A B, verò ſit tempus id, in quo finitæ quædam vires mouerunt, hiſce viribus, ſi maiores finitas vires ſemper A R G Y.

addidero

addidero ad eas tandem vires peruenient, quæ mouere in A tempore poſſunt. Finito namque cuius ſi finitum ſemper addidero, omni, quouis illud definito faciam maius: & ſi abſtulero minus, idem itidem faciam. Ergo tempore in eodem aut æquali finitæ vires mouebunt. hoc autem eſt impoſſibile. Fieri ergo non poteſt, vt magnitudo finita vires habeat infinitas.

T.c.41. *Quod autem omnino in finita magnitudine non contingit infinitam eſſe potentiam, ex his manifeſtum eſt. Sit.n. plus potentia ſemper æquali in minori faciens tempore, vt calefaciens, aut dulce faciens, aut proyciens. & omnino mouens. Neceſſe eſt ergo, & à finito quidem, infinitam autem habente potentiam pati aliquid patiens, & plus quam ab alio. plus enim eſt infinita potentia. At verò tempus nō contingit eſſe vllum. Si enim eſt in quo A tempus, in quo infinita vis calefacit, aut depellit, in quo autem A B, finita quædam ad hanc maiorem ſemper accipiens finitam, veniam aliquando ad id, quod in A tempore motum erat. Ad finitum enim ſemper addens, excellam omne determinatum, & auferens & deficiens, ſimiliter. In æquali ergo tempore mouebit finita ipſi infinitæ. Hoc autem eſt impoſſibile. Nullum itaque finitum contingit infinitam potentiam habere.*

Oſtendit quod neceſſe eſt virtutem, quæ eſt in magnitudine, ꝓportionari magnitudini in qua eſt. Et primo oſtendit quod in magnitudine finita, non pōt eſſe
Infra. potētia infinita: quod principalius intendit. Secundo, ꝙ nec in magnitudine infinita, poteſt eſſe potentia finita ibi§ Neque igitur finitum. Quod autem in magnitudine finita, non contingat eſſe potentiam infinitā, probat, duas ſuppoſitiones præmittendo, quarum prima eſt, ꝙ maior potentia æqualem effectum perficit in minori tempore quàm minor. ſicut maior potentia calefactiua ad æqualem caliditatē perducit id, in quo agit in minori tempore: & ſimile eſt de potentia dulcorantis vel proijcientis, vel cuiuſcunq; mouentis. Et ex hac ſuppoſitione concludit, quod, cum potentia infinita ſit maior quàm potentia finita, neceſſe eſt, quod ſi ſit aliqua finita magnitudo habens potentiam infinitam qđ à tali agente, ſiue vnum patiens ſiue plura patiantur in eodem tempore maiorem mutationem, quàm ab alio habente potentiam finitam. Vel èconuerſo, quod ęqualem mutationem patiens ab eo patiatur, in minori tēpore. vtrumq; enim poteſt intelligi in eo quod dicit§ & plusquam ab alio.§ Secunda ſuppoſitio eſt. Cum omne quod mouetur moueatur in tempore, vt in Sexto probatum eſt, non poteſt eſſe, quod patiens immutetur ab agente infinitæ potentiæ in non tempore: immutatur ergo in tēpore. Ex hoc ſic procedit. Sit tempus, in quo virtus infinita mouet calefaciēdo vel impellendo A: tp̄s autem, in quo aliqua virtus finita mouet, ſit A B, quod eſt maius quam A. qualibet autem potentia finita poteſt accipi alia maior. Si ergo accipiamus aliam maiorē potentiam finitam quàm primam, quæ mouebat in tēpore A B, ſequitur quod hæc ſecunda potentia mouebit in tempore minori. & iterum tertia potentia finita maior in tēpore adhuc minori: & ſic ſemper accipiendo finita maior, in tempore adhuc minori: & ſic ſemper accipiendo finitā potentiam, veniam aliquando ad hoc quod aliqua potentia finita moueat in tempore A Cum enim ſemper fiat additio ad potentiam finitam, excedetur omnis determinata proportio. Similiter autem additur ad potentiam motiuam, & ſubtrahitur à tempore motus: quia maior potentia in minori tempore mouere poteſt. Sic ergo ſequitur, quòd finita potentia perficiat motum in ęquali tempore cum potentia infinita, quę ponebatur mouere in A: hoc autem eſt impoſſibile, ergo nulla magnitudo finita habet potentiam infinitam. Dubitatur autem circa hanc rationem multipliciter. Primo namque videtur, quod hæc ratio nullo modo concludat. quod enim conuenit alicui per ſe, per nullam potentiam poteſt ab eo remoueri quantumcunq; ſit magna. non enim eſt ex defectu potentię, vel infinitati potentiæ repugnat, ſi dicatur fieri nō poſſe, quod homo non ſit animal. Eſſe autem in tempore per ſe conuenit motui. ponitur enim motus in definitione temporis, vt ſuprà in Quarto habitum eſt, ergo T.c.101. ſi ponatur etiam potentia infinita mouens, non ſequitur quod motus ſit in non tempore, vt Ariſt. hic concludit. Item, ſi cōſideretur proceſſus Philoſophi, ex hoc concludit, quod motus ſit in non tempore: quia potentia mouens eſt infinita: ſed potentia infinita mouens poteſt etiam non eſſe in corpore: ergo eadem ratione ſequitur, quod talis potentia ſi ſit infinita, mouebit in non tempore. Nō ſolum ergo per hoc, quod eſt impoſſibile moueri in non tp̄e, poteſt concludi, quod nulla virtus infinita eſt in magnitudine, ſed quòd ſimpliciter nulla virtus mouens ſit infinita. Item. Ad magnitudinē potentiæ duo pertinere videntur. ſ. velocitas motus, & diuturnitas temporis. Et ſecundum exceſſum potentiæ fieri videmus exceſſum in vtroque dictorum. Sed ſecundum exceſſum potentiæ infinitæ, ſuprà oſtendit, quod motus perpetuus eſt ab aliqua potentia infinita: nō autem quod aliqua potentia infinita non ſit in magnitudine. ergo ſimiliter & hic ſecundum exceſſum in velocitate non debet concludere, quod nulla virtus infinita ſit in magnitudine: ſed quod virtus, quæ mouet tempore infinito propter ſui infinitatem, mouet etiam in non tempore. Item videtur ꝙ concluſio eſt falſa. Quanto enim eſt maior virtus alicuius corporis, tāto diutius poteſt conſeruari in eſſe. Si ergo nullius corporis potentia eſſet infinita, nullum corpus poſſet in infinitum durare, quod patet eſſe falſum, tam ſm opinionem ipſius, quam ſm ſententiam Fidei Chriſtianæ: quę ponit ſubſtantiam mundi in infinitum duraturam. Poſſet etiam moueri obiectio de diuiſione & additione quibus vtitur, quæ non conueniunt rerum naturæ. Sed quia ſuperius ſatis dictum eſt, prætermittatur ad præſens. His ergo dubitationibus per ordinem reſpondentes, dicendū eſt ad primam, quod Philoſophus non intendit hic facere demonſtrationem oſtenſiuam, ſed demonſtrationem ad impoſſibile ducentem: in qua, quia ex aliquo dato aliquid ſequitur, quod eſt impoſſibile: concluditur primum datum impoſſibile eſſe. Non autem eſt verum, quod primum datum ſimul cum concluſione eſſe, ſit poſſibile, ſicut, ſi daretur quod eſſet aliqua potentia, quæ poſſet remouere genus à ſpecie, ſequeretur ꝙ illa potentia poſſet facere, quod homo nō eſſet animal Sed, quia hoc eſt impoſſibile, impoſſibile eſt & primū. non autem ex hoc poteſt concludi eſſe poſſibile, quod ſit aliqua potentia quę faciat hominem nō eſſe animal. Ita ex hoc quod eſt aliquam potentiam infinitam eſſe in magnitudine, ex neceſſitate ſequitur motum eſſe in non tempore, ſed quia hoc eſt impoſſibile, impoſſibile eſt infinitam potentiam eſſe in magnitudine. Nec poteſt ex hoc cōcludi eſſe poſſibile, quod potentia infinita moueat in non tempore. Ad ſecundam autem dubitationem, reſpondet Auer. in com. huius loci dicens, ꝙ ratio Ariſt. hic procedit de potentia ratione ſuę infinitatis. finitum autem & infinitum conuenit quantitati, vt ſuprà habitum eſt. Vnde potentia, quę non eſt in magnitudine, nō propriè competit, quod ſit finita, vel infinita. Sed hæc reſponſio eſt & contra Ariſtotelis intentionem, & contra veritatem. Contra intentionem quidem Ariſtotelis eſt, quia Ariſtoteles in præcedenti demonſtratione, probauit, quòd potentia mouens tempore infinito, ſit infinita: & ex hoc infrà concludit, qđ potentia mouens cœlum non eſt potentia in magnitudine. Et etiam contra veritatem: quia, cum omnis potentia actiua ſit ſecundum aliquam formam, eo modo conuenit magnitudo potentiæ, & per conſequens finito &

Ex ordine diluuntur obiectiōes.

Ad ſecundā

T.c.54.

to & infinitum, ſicut conuenit formæ, formæ autē conuenit magnitudo per ſe, & per accidens. Per ſe quidem ſecundum perfectionem ipſius formę ſicut dicitur magna albedo etiam paruæ nauis, ſecundum perfectionē propriæ rationis. Per accidens autem, ſecundum quod aliqua alia forma habet extenſionem in ſubiecto, ſicut dicitur magna albedo propter magnitudinem ſuperficiei. Hæc autem ſecunda magnitudo non poteſt competere potentiæ, quæ non eſt in magnitudine: ſed prima magnitudo maximè ei competit, quia potentię immateriales quanto ſunt minus contractæ per applicationem ad materiam, tanto ſunt perfectiores & vniuerſaliores. Velocitas autem motus non ſequitur magnitudinem virtutis, quę eſt per accidens per extenſionem ad magnitudinem ſubiecti, ſed magis eam, quæ eſt per ſe ſecundum propriam perfectionem: quia quanto aliquod ens actu eſt perfectius, tāto eſt vehementius actiuum. Vnde non poteſt dici quòd potentia, quę non eſt in magnitudine: quia non eſt infinita infinitate magnitudinis, quæ eſt ex magnitudine ſubiecti, propter hoc non cauſet augmentum velocitatis in infinitum: quod

Vel. 12. com. 41. eſt moueri in non tempore. Vnde & idem Commentator hanc dubitationem aliter ſoluit in 11. Metaphy. vbi dicit, quod corpus cęleſte mouetur à duplici motore. ſ. à motore coniuncto, qui eſt anima cœli: & à motore ſeparato, qui non mouet neq; per ſe, neq; per accidēs. Et quia ille motor ſeparatus eſt infinitę virtutis, motus cœli acquirit ab eo perpetuam durationem: quia verò motor coniunctus eſt finitæ virtutis, ideo motus cœli acquirit ab eo velocitatem determinatam. Sed nec iſta reſponſio ſufficiens eſt. cum. n. vtrumque videatur conſequi potētiam infinitam. ſ. quod moueat tempore infinito, vt præcedens demonſtratio concludit, & quod moueat in non tempore, vt videtur concludere hęc demonſtratio: iterum reſtat dubitatio, quare anima cœli, quę mouet in virtute motoris ſeparati infiniti, magis ab eo ſortiatur vt poſſit mouere tempore infinito, quā vt moueat velocitate infinita, i. non tempore. Ad hanc igitur dubitationem dicendum eſt, quòd omnis potentia quæ nō eſt in magnitudine, mouet per intellectum, ſic enim Philoſophus probat cœlum moueri à motore

Vel. 12. T. c. 38. T. c. & 46. Lec. 10. T. c. 19. T. c. 32.

in Vndecimo Metaphyſi. nulla autem potētia, quę eſt in magnitudine, mouet quaſi intelligens. Probatum eſt enim in 3. de Anima, quòd intellectus non eſt virtus alicuius corporis. Hæc autem eſt differentia inter agens per intellectum, & agens materiale: quia actio agentis materialis proportionatur naturæ agentis: tanta enim procedit calefactio, quantus eſt calor: ſed actio agentis per intellectum, non proportionatur naturę ipſius, ſed formæ apprehenſæ. non enim ædificator tm̄ ædificat, quantum poteſt, ſed quantum exigit ratio formæ conceptæ. Sic igitur, ſi aliqua eſſet virtus infinita in magnitudine, ſequeretur quod motus ab ipſa procedens eſſet ſecundum proportionem eius: & ita procedit demonſtratio præſens. ſi autem ſit virtus infinita nō in magnitudine, motus ab ipſa non procedit ſecundum proportionem virtutis, ſed ſecundum rationem formę apprehenſæ. i. ſecundum quod conuenit fini & naturę ſubiecti. Eſt etiam aliud attendendum, quod ſicut probatū eſt in Sexto huius. nihil mouetur niſi magnitudinem habēs. vnde velocitas motus eſt effectus receptus à mouente in aliquo habente magnitudinem. Manifeſtum eſt autem, quòd nihil habens magnitudinem poteſt recipere æqualem effectum proportionatum potentiæ, quæ non eſt in magnitudine: quia omnis natura corporea comparatur ad naturam incorpoream, ſicut quoddā particulare ad abſolutum & vniuerſale. Vnde non poteſt concludi, ſi virtus infinita non ſit in magnitudine, quod ex ea conſequatur infinita velocitas in aliquo corpore, quę eſt effectus proportionatus tali potētiæ, vt dictum eſt. Sed nihil prohibet in aliqua magnitudine recipi effectum virtutis, quę eſt in magnitudine quia cū proportionatur effectui. Vnde ſi ponetur quod aliqua virtus infinita eſſet in magnitudine, ſequeretur, quod effectus correſpondens eſſet in magnitudine, ſcilicet velocitas infinita. & hoc eſt impoſſibile. ergo & primum. Ex his autem patet ſolutio tertiæ dubitationis. nam moueri tēpore infinito non repugnat rationi magnitudinis motæ: conuenit. n. magnitudini circulari, vt ſuprà oſtenſum eſt. Vnde à primo mouente infinitæ virtutis cauſatur motus diuturnitatis infinitæ, nō autem motus velocitatis infinitæ. Quartam verò dubitationem ſoluit Alexander, vt Auerroes dicit hic in cōmēto, quod corpus cœleſte acquirit æternitatem à motore ſeparato, quod eſt infinitæ virtutis, ſicut & perpetuitatem motus. Vnde ſicut non eſt ex infinitate cœleſtis corporis, quod in perpetuum moueatur, ita nō eſt ex infinitate corporis cœleſtis, quod in perpetuum duret, ſed vtrumq; eſt ex infinitate motoris ſeparati. Hāc autem reſponſionem Auer. improbare nititur in hoc commento, & in Vndecimo Metaphyſi. dicens, quod impoſſibile eſt, quod aliquid acquirat perpetuitatem eſſendi ab aliquo, quia ſequeretur, quod id quod in ſe eſt corruptibile, fieret ęternum. Sed perpetuitatem motus poteſt aliquis acquirere ab altero, eo quod motus eſt actus mobilis à mouente. Dicit ergo, quod in corpore cœleſti quantum eſt de ſe non eſt aliqua potentia ad non eſſe: quia eius ſubſtantiæ non eſt aliquid contrarium. ſed in ipſo eſt aliqua potentia ad quietem: quia motui eius cōtrariatur quies. Et inde eſt, quod non indiget acquirere perpetuitatem eſſendi ab alio, ſed perpetuitatem motus ab alio acquirere indiget. Quod aūt in corpore cœleſti non ſit aliqua potentia ad non eſſe, ex hoc contingere dicit, ꝙ corpus cœleſte dicit nō eſſe compoſitum ex materia & forma, quaſi ex potentia & actu. ſed dicit ipſum eſſe materiam actu exiſtentem, & formā eius dicit animam ipſius: ita tamen ꝙ non conſtituatur in eſſe per formam, ſed ſolum in moueri. Et ſic dicit in eo eſſe non potentiam ad eſſe, ſed ſolum ad vbi, ſicut Philoſophus dicit in Vndecimo Metaphyſi. Sed hæc ſolutio, & veritati repugnat, & intentioni Ariſtotelis. Veritati quidem repugnat multipliciter. Et primo, quia dicit, quod corpus cœleſte non componitur ex materia & forma, hoc enim eſt omnino impoſſibile. Manifeſtū eſt enim corpus cœleſte eſſe aliquid actu, alioquin non moueretur. Quod enim eſt in potentia tantum, non eſt ſubiectum motus, vt in Sexto habitum eſt. Oportet autem eē quod eſt actu, vel eſſe formam ſubſiſtentem, ſicut ſubſtantiæ ſeparatæ: vel habere formam in alio, quod quidem ſe habet ad formam, ſicut materia, & ſicut potentia ad actum. Non autem poteſt dici, quod corpus cœleſte ſit forma ſubſiſtens: quia ſic eſſet intellectum in actu non cadens ſub ſenſu, neq; ſub quantitate. Relinquitur ergo, quòd eſt compoſitum ex materia, & forma, & potentia & actu: & ſic eſt in ipſo potentia quodammodo ad non eſſe. Sed dato, quod corpus cœleſte non ſit compoſitum ex materia & forma, adhuc oportet ponere in ipſo quodammodo potentiam eſſendi. Neceſſe eſt enim quod omnis ſubſtantia ſimplex ſubſiſtens, vel ipſa ſit ſuum eſſe, vel participet eſſe: ſubſtātia autem ſimplex, quę eſt ipſum eſſe ſubſiſtēs, non poteſt eſſe niſi vna, ſicut neq; albedo, ſi eſſet ſubſiſtens, poſſet eſſe niſi vna. omnis ergo ſubſtātia, quę eſt poſt primam ſubſtātiam ſimplicem, participat eſſe. Omne autem participans componitur ex participāte, & participato, & participans eſt in potentia ad participatum: ergo ſubſtantia quantumcunque ſimplex, poſt primam ſubſtantiam ſimplicem, eſt potentia eſſendi. Deceptus autem fuit per æquiuocationem potentiæ, nam potentia, quandoque ſe habet ad oppoſita. & hæc excluditur à corpore cœleſti: & à ſubſtantijs ſimplicibus ſeparatis: quia non eſt in eis potentia ad non eſſe

Ad quartā ſolutionē.

Vel. 12. Com. 48.

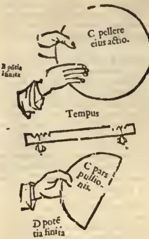
Vel. 12. lec. 2.

Simile primo cœli cōtra Com. de cęlo, ſi componitur ex materia & forma primo Cœli com. 20.

ſecundum

ſecundum intentionem Ariſtoteli.eo quòd ſubſtantiæ ſimplices ſunt formæ tantum.formę autem per ſe conuenit eſſe. Materia autem corporis cœleſtis non eſt in potentia ad aliam formam. ſicut enim corpus cœleſte comparatur ad ſuam figuram, cuius eſt ſubiectum, vt potentia ad actum, & tamen non poteſt non habere talem figuram, ita materia corporis celeſtis comparatur ad talem formam, vt potentia ad actum, & non eſt in potentia ad priuationem huius formæ, vel ad non eſſe. Non enim omnis potentia eſt oppoſitorum, alioquin poſſibile non ſequeretur ad neceſſe, ſicut dicitur in Secundo Perihermenias. Eſt etiam eius poſitio cōtra intentionem Ariſtotelis, qui in Primo de Cœlo in quadā
T.c. 110. demonſtratione vtitur, quòd corpus cœleſte habeat potentiam, vel virtutem, ad hoc quod ſit ſemper non poteſt ergo euadere inconueniens, per hoc, quod dicit, quod corpus celeſte non eſt in potentia eſſendi. hoc.n. eſt manifeſtè falſum, & contra intentionem Ariſtotelis. Videamus ergo vtrum conuenienter impugnet ſolutionem Alexandri, qui dicit, quòd corpus cœleſte acquirit æternitatem ab alio. Eſſet ſiquidem conueniens eius improbatio, ſi Alexander poſuiſſet, qđ corpus cœleſte de ſe haberet potentiam ad eſſe & non eſſe, & ab alio acquireret eſſe ſemper. Et hoc dico ſuppoſita intētione ipſius, vt non excludamus omnipotentiam Dei, per quam corruptibile hoc poteſt induere incorruptionem: quod nunc diſcutere ad propoſitum nō pertinet Sed tamen Auerroes etiā ſua intentione ſuppoſita concludere non poteſt contra Alexandrum, qui poſuit qđ corpus cœleſte acquirat æternitatem ab alio: quaſi de ſe habens potentiam ad eſſe & non eſſe, ſed quaſi nō habens ex ſe eſſe. Omne.n. quod non eſt ſuum eſſe, participat eſſe à cauſa prima, quæ eſt ſuum eſſe. Vnde & ipſe confitetur in libro de ſubſtantia orbis, quod Deus eſt cauſa cœli non ſolum quantum ad motum eius, ſed ēt quantum ab ſubſtantiam ipſius: quod non eſt niſi quia ab eo habet eſſe. non autem habet ab eo eſſe, niſi perpetuum: habet ergo perpetuitatem ab alio. Et in hoc etiā
Com. 6. conſonant verba eius, qui dicit in Quinto Metaphy. &
Com. 15. ſuprà in principio huius Octaui, quòd quędam ſunt neceſſaria, quæ habent cauſam ſuæ neceſſitatis. hoc ergo ſuppoſito, plana eſt ſolutio ſecundum intentionē Alexādri, quod ſicut corpus cœleſte habet moueri ab alio, ita, & eſſe. vnde ſicut motus perpetuus demonſtrat infinitam virtutem motoris, non autem ipſius mobilis; ita & perpetua eius duratio demonſtrat infinitam virtutem cauſæ, à qua habet eſſe. Non tamen omnino eodem modo ſe habet potentia corporis cœleſtis ad eſſe, & ad moueri perpetuo. nō quidem ſecundum differentiam, quam ipſe aſſignat, quòd in corpore cœleſti ſit quantum ad moueri potentia ad oppoſita, quæ ſunt diuerſa vbi. Sed differunt quantum ad aliud: nam motus ſecundum ſe cadit in tempore, eſſe verò non cadit in tempore, ſed ſolum ſecundum quòd ſubiacet motui. Si ergo ſit aliquod eſſe, quod non ſubiacet motui, illud eſſe nullo modo cadit ſub tempore. Potentia ergo, quæ eſt ad moueri in tempore infinito, reſpicit
Quod nam eſſe tempori ſubiacere dicatur. infinitatem temporis directè, & per ſe. Sed potētia, quæ eſt ad eſſe tempore infinito (ſiquidem illud eſſe ſit trāſmutabile) reſpicit quantitatem temporis: & ideo maior virtus requiritur ad hoc quòd aliquid duret in eſſe tranſmutabili maiori tempore. ſed potentia, quę eſt reſpectu eſſe intranſmutabilis, nullo modo reſpicit quantitatem temporis. Vnde magnitudo, vel infinitas temporis nihil facit ad infinitatem, vel magnitudinem potentiæ reſpectu talis eſſe. Dato ergo per impoſſibile, qꝑ corpus cœleſte non haberet eſſe ab alio, adhuc non poteſt ex perpetuitate ipſius concludi, quòd in eo eſſet virtus infinita. Deinde cum dicit.

Demonſtratio, quòd nulla magnitudo finita habet potentiam infinitam.

Neque igitur fieri poteſt vt infinita in magnitudin ſint vires. A R G Y.

Nullum itaque finitum contingit infinitam potentiam habere. Com. 77.

Probat quòd in magnitudine infinita non poteſt eſſe potētia finita. Et hoc duabus rationibus. Circa quarum primam tria facit. Primo ponit concluſionē principaliter intentam dicens, quòd ſicut in magnitudine finita, non poteſt eſſe potētia infinita, ita nec in aliquo quanto infinito poteſt eſſe potentia finita ſecundum totum, nam pars infiniti, ſi accipiatur finita, habebit potentiam finitam. Hoc autem inducit non quaſi neceſſarium ad principale propoſitum oſtendendum, ſed quaſi adhærens & affine concluſioni prius demonſtratæ. Secundo ibi.

At quamquam ſit, vt minore in magnitudine plus viriū inſit, multo tamen maiores ſunt in maiore. A R G Y.

Et tamen contingit in minori magnitudine, ampliorem potentiam eſſe: ſed adhuc magis in maiori plurimam.

Ponit quoddam, per quod alicui videri poſſet, quòd in magnitudine infinita ſit potentia finita. Videmus.n. quòd aliqua minor magnitudo habet maiorem virtutem, quàm maior magnitudo: ſicut paruus ignis habet maiorem virtutem actiuam, quàm multus aer. Sed per hoc non poteſt haberi, quòd quātum infinitum habeat potētiam finitam: quia, ſi accipiatur aliqua adhuc magis excedens magnitudo, habebit maiorem virtutem, ſicut ſi aer maior ſecundum aliquam quantitatem habet minus de virtute quàm paruus ignis, ſi multum augeatur aeris quantitas, habebit maiorem virtutem, quàm paruus ignis. Tertio ibi.

Sit itaque magnitudo infinita A B: atque pars eius C B, vires aliquas habet, quibus D mouit aliquo in tempore quod E F, literis deſignetur. Si igitur ipſius C B, duplam cepero magnitudinem, hac enim nunc ratione vtamur, illa temporis in dimidio, quod eſt E G idem profectò mouebit Quod ſi hoc pacto ſumpſero partes, A B quidem magnitudinem nunquam tranſibo. Tempore verò dato ſemper accipiam minus. Erunt ergo vires ipſius A B magnitudinis in- A R G Y.

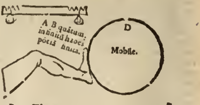
nis infinitæ. omnes enim finitas exuperant vires.omnium autem finitarum virium tempus etiam finitum eſſe neceſſe eſt. Nam ſi aliquo in tempore mouent tanta, maiores minore in tempore quidem at definito mouebunt conuerſione contraria rationis. ſunt autem infinita vires, perinde atque multitudo, magnitudoque infinita eſt ea, quæ multitudinem omnem magnitudinemque, exuperat definitam.

Sit igitur in quo eſt A B infinitum: ſed B C habet potentiam quandam, quæ in aliquo tempore mouet ipſum D, in tempore, in quo eſt E F. Si igitur ipſi B C duplum accipio in medio mouebit tempore ipſius E F, (ſit enim hæc proportio) Quare in F & H mouebit: ergo ſic accipiens ſemper ipſum A B nequaquam tranſibo: Tempore autem dato ſemper minus accipiam. Infinita ergo potentia erit, omnem enim finitam potentiam excellit. Omnis autem finitæ potentiæ neceſſe eſt finitum eſſe & tempus. Si enim in quodam tanta, maior in minori quidem, ſed determinato, mouebit tempore ſecundum conuerſionem proportionis, infinita enim omnis potentia eſt, ſicut multitudo & magnitudo excellens omne finitum.

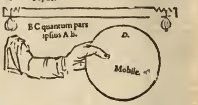
Ponit demonſtrationem intentam, quæ talis eſt. Sit quantum infinitum A B, & ſit B C magnitudo finita alterius generis, quę habet quandam potentiam finitã: & ſit quoddam mobile D, quod moueatur à magnitudine B C, in tempore, quod eſt E F. Et quia B C, eſt magnitudo finita, poterit accipi maior magnitudo. Accipiatur igitur maior ſecundum duplam proportionem. Quanto autem eſt maior potentia mouentis, tanto in minori tempore mouet (vt habitum eſt in Septimo.)
T.c.39. ergo duplum ipſius B C mouebit idem mobile.ſ. D in medio tempore, quod ſit F H, ita quòd intelligatur tẽpus E F diuidi per medium in pũcto. H. Semper autem ſic addendo ad B C minuetur tempus motus: ſed quantumcunque addatur ad B C, nunquam poteſt tranſire A B, quod improportionabiliter excedit B C, ſicut infinitum finitum. & cum A B, habeat potentiam finitam mouet in tempore finito D, Et ſic diuidendo ſemper de tempore, quo mouebat B C, peruenimus ad aliquod tempus minus, quàm ſit tempus, in quo mouebat A B: quia omne finitum tranſcenditur per diuiſionem. Sequitur ergo, quòd minor potentia moueat in minori tempore, quod eſt impoſsibile. Relinquitur ergo, ꝙ in magnitudine infinita erat potentia infinita: quia, ſcilicet potentia magnitudinis infinitę excedit omnem potentiam finitam. Et hoc probatum eſt per ſubtractionem temporis: quia omnis potentiæ finitæ neceſſe eſt ponere quoddã determinatum tempus, in quo mouet. Quod ex hoc apparet. quia, ſi tãta potentia mouet in tanto tempore, minor mouebit in minori tempore, ſed tamen determinato ʒ id eſt finito ſecundum conuerſam proportionem, vt ſcilicet quantum additur ad potentiam, tantum diminuatur de tempore. Et ſic quantumcunque addas ad potentiam finitam, dummodo remaneat potentia finita, ſemper habebit tempus finitum: quia erit accipere aliquod tempus, quod erit tanto minus tempore prius dato, quanto potentia ſuperexcreſcens ex additione eſt maior potentia prius data. Sed potentia infinita excellit in mouendo omne determinatum tempus, ſicut in omnibus alijs infinitis contingit: quia omne infinitum, ſicut multitudo & magnitudo, excedit omne determinatum ſui generis. Et ſic manifeſtum eſt quòd potentia infinita excedit omnem potentiam finitam, ex quo exceſſus potentiæ ſuper potentiam, eſt ſicut minoratio temporis à tempore, vt dictum eſt. Vnde patet quòd concluſio prædicta ſcilicet quòd magnitudinis infinitæ ſit potentia infinita, ex neceſsitate ſequitur ex præmiſsis. Deinde cum dicit.

Demonſtratio, quòd nullum quantum infinitum habet potentiam finitam.

Tempus minimum, in quo quantum infinitum potentiæ finitæ mouet D.

E Tẽpus. F

F Tempus. H.

Licet autem hoc idem ſic etiam demonſtrare. Accipiemus enim magnitudinis finitæ cuiuſpiam potentiam aliquã ARGY. *generis eius potentiæ, quæ in magnitudine eſt infinita, quæ finitam potentiam infinitæ magnitudinis metietur. Ex his igitur, quæ dicta ſunt patet fieri non poſſe, vt finita in magnitudine vires ſint infinitæ, aut in infinita finitæ.*

Eſt autẽ hoc demonſtrare, & ſic: accipiens enim quandã Cõmen. 8. *potentiam eandem genere ei, quæ eſt in infinita magnitudine, in finita magnitudine exiſtentem, quæ menſurabit tã quæ eſt in infinita magnitudine, finitam potentiam Quòd igitur non contingit infinitam eſſe potentiam, in infinita magnitudine, neque finitam in infinita ex his palam eſt.*

Ponit ad idem aliã demonſtrationem, quæ non differt à prima, niſi in hoc, ꝙ prima concludebat accipiendo potentiam finitam exiſtentem in magnitudine finita alterius generis, hæc aũt ſecunda demonſtratio procedit accipiendo quandam aliã potentiam finitam exiſtentem in aliqua magnitudine finita eiuſdem generis, cuius eſt magnitudo infinita. Puta, ſi ſit aer magnitudinis infinitę, habens potentiã finitam: accipiemus quandam potentiam finitam exiſtentem in aliqua magnitudine finita eiuſdem generis. Hac poſitione facta manifeſtum ꝙ potentia finita magnitudinis finitæ aliquoties multiplicata, menſurabit potentiam finitam, quæ eſt in infinita magnitudine: quia omne finitum menſuratur ab aliquo finito minori aliquoties ſumpto, vel etiam exceditur. Cùm ergo in magnitudine eiuſdem

generis

generis oporteat quòd maior magnitudo habeat maiorem potentiam, ſicut maior aer habet maiorem potentiam q̃ minor, neceſſe erit, ꝙ illa magnitudo finita, quæ habebit eãdem proportionem ad magnitudinem finitam prius acceptam, quam habet potentia finita infinitæ magnitudinis ad potentiam magnitudinis finitæ prius acceptæ, habeat æqualem potentiam potẽtię magnitudinis infinitæ. Sicut, ſi potentia finita magnitudinis infinitæ ſit centupla, potentiæ finitæ cuiuſdam magnitudinis finitæ datę, oportebit ꝙ magnitudo, quę eſt centupla illius magnitudinis potentiæ finitæ, habeat æqualem potentiã magnitudinis infinitæ: ex quo proportionabiliter in re eiuſdem generis augetur magnitudo & potentia. Hoc autem eſt impoſſibile quod concluſum eſt: quia oportet vel ꝙ magnitudo finita eſſet ęqualis infinitæ, vel ꝙ minor magnitudo eiuſdem generis habeat æqualem potentiã maiori. Eſt ergo impoſſibile & primum, ex quo ſequitur, ſ. ꝙ magnitudo infinita habeat potentiam finitam. Sic ergo epilogando concludit duas concluſiones demonſtratas. ſ. ꝙ in magnitudine finita non poſſit eſſe potentia infinita: & ꝙ in magnitudine infinita, non poſſit eſſe potentia finita.

LECTIO XXII.

An proiectorum motus continui eſſe valeant.

ARGY. *Sed de his quæ feruntur bene ſeſe habet aliquam primo dubitationem afferre. Nã ſi omne quod mouetur ab aliquo moueatur, quo pacto eorum, quæ ſeipſa mouent, continuè nonnulla moueantur eo quòd mouerat non tangente, vt corporum ea, quæ proijciuntur.*

Cõmen. 82. De proiectorum motu. *De his autem quæ feruntur bene ſe habet dubitare quandam dubitationem primum. Si enim omne quod mouetur, mouetur ab aliquo: quæcunque non ipſa ſeipſa mouent quomodo mouentur aliqua continuè non tangente eo quod mouet, vt proiecta.*

Poſtquàm Philoſophus oſtendit duo, quæ ſunt neceſſaria ad principale propoſitum oſtẽdendum, ſ. quòd potẽtia finita non poſſit mouere tpe infinito, & ꝙ potentia infinita nõ poſſit eſſe in magnitudine finita, nũc accedit ad probandum tertium, i. vnitatem primi motoris. T.c.83. Et circa hoc, duo facit. Primo.n. oſtendit ꝙ propter diuerſitatem motorũ deficit continuitas vel vnitas motus in quibuſdam mobilibus, quę videntur cõtinuè moueri, ſecundo oſtendit ex hoc, quòd primum motorem neceſſe eſt eſſe vnum, ibi ʒ Quoniam autem in his. ʒ Circa primum tria facit. Primo.n. mouet dubitationem de his, quę proijciuntur, ſecundo ſoluit dubitationem ibi ʒ Neceſſe eſt autem. ʒ Tertia 82. Quarta. Tertio oſtẽdit ex hoc ꝙ motus corporis proiecti, non eſt continuus ibi ʒ Hic igitur, ʒ Circa primum duo facit. Primo ponit dubitationem, Infra. ſecundo excludit quandam ſolutionem ibi Si autem ſimul. ʒ Proponit ergo dubitationem primo de T.c.26. his, quæ feruntur proiecta, quę talis eſt. Oſtẽſum eſt ſuprà in principio huius Octaui, quòd oẽ quod mouetur ab alio mouetur, dummodo non ſint de illis, quæ mouent ſeipſa, ſicut ſunt animalia, de quorũ numero non eſt lapis proiectus. mouet autem corporale per contactum. Eſt ergo dubitatio quomodo proiecta continuè mouentur etiã poſtquam tanguntur à mouente. Videtur.n. ꝙ moueantur nullo mouente ipſa. Secundo ibi,

ARGY. *Quod ſi hiſce qui mouit, & aliquid aliud ſimul mouet aut aerem qui quidem mouet ſubiens motum ſimili modo profectò, fieri nequit, vt illa moueantur ipſo primo non tangente, neque mouente ſed ſimul omnia moueantur: rurſusque moueri tum deſinant, cum id, quod primo mouet deſinit mouere neceſſe eſt, & ſi perinde facit, vt magnes, veluti ſi mouet quod mouet.*

Si autem ſimul mouet, & aliud quid quod mouet, vt aerem, qui motus mouet: ſimiliter impoſſibile primo non tangente, neque mouente moueri; ſed ſimul omnia moueri, & quieſcere, cùm primum mouens quieſcet. Et ſi facit ſicut lapis, vt mouere quod mouet aliud.

Excludit quandam ſolutionem, quæ dicitur fuiſſe Platonis: qui dicebat quòd proijciẽs, qui primo mouit lapidem, ſimul etiam mouet cum lapide aliquid. ſ. aerẽ & aer motus mouet lapidem, ẽt poſt contactum proiectoris. Sed hanc ſolutionem excludit: quia ſimiliter videtur poſſibile quòd moueatur aer, non tãgente, neq; mouente primo ʒ ſcilicet proiectore, ſicut erat impoſſibile de lapide ſed videtur eſſe neceſſarium, ꝙ ſimul dũ primum mouens mouet, omnia moueantur: & dum primum mouens quieſcit ʒ id eſt ceſſat à mouendo, omnia quieſcant: quamuis etiam aliquid motum à primo mouente, ſicut lapis, faciat aliquid moueri, ſicut id quod primo mouit mouebat. Deinde cum dicit.

At.n. hoc dicatur neceſſe eſt, id quod primum mouit facere vt mouere ẽs poſſit aut aer, aut aqua, aut aliquid tale, quod quidem eſt aptum mouere, motumque ſubire: ſed non deſinit mouere atque moueri. ſed deſinit quidem moueri cũ is, qui mouet, moueri deſinit. Eſt autem adhuc mouẽs. Quapropter mouetur aliquid hærens. Et in hoc, eadem ratio eſt. Deſinit aũt cum mouendi potentia minor fit in eo quod hæret. penitus autem deſinit cum antecedens non vlterius mouẽs fecerit ſed motum ſubiens ſolum. Hæc aũt ſimul deſinere alterum mouere, alterum moueri, totumq; motũ neceſſe eſt. ARGY.

Neceſſe autem eſt hoc quidem dicere quòd primum mouens facit vt poſſit mouere, aut aer huiuſmodi aut aqua, aut aliud aliquid tale, quod aptum natum eſt mouere, & moueri: ſed non ſimul pauſat mouẽs, & quod mouetur, ſed quod mouetur quidem ſimul cum mouens quieuit, mouens autem adhuc eſt. Vnde mouetur cum alio habitum. Et in hoc eadem ratio eſt. Pauſat autem cum minor virtus mouendi fit in habito. tãdem autem quieſcit cum non amplius faciat quod prius mouens. ſed motum ſolum. Hoc autem neceſſe eſt ſimul pauſare hoc quidem mouens, hoc autem motum, & totum motum,

Ponit ſuam ſolutionem: & dicit, quòd ſi ſm mouẽs mouet motum à primo mouente, neceſſe eſt hoc dicere, quòd primum mouens. ſ. proijciẽs, det ſecundo mouẽti, ſ. aeri, vel aquæ, vel cuicunq; tali corpori, quod eſt natum mouere corpus proiectum, vt poſſit mouere, & vt poſſit moueri: vtrunq;.n. habet aer vel aqua à proijciente, & ꝙ moueat, & ꝙ moueatur. Sed quia mouere & moueri non de neceſſitate ſunt in eodem, cum inueniatur aliquod mouens non motum ʒ non ſimul pauſat mouẽs, & quod mouetur. ʒ Id eſt aer motus à proijciente nõ ſimul ceſſauit mouere, & moueri. ſed ſtatim, cùm primum mouẽs ʒ. i. proijciens ceſſauerit mouere, & aer ceſſat moueri. ſed adhuc mouet. Et hoc manifeſtũ eſt ad ſenſum: quia, quando aliquod mobile iam peruenerit ad terminum motus, in ipſo vltimo peruentionis poteſt mouere, ſed tunc non mouetur, ſed eſt in motũ eſſe. dum autem ſecundum mouens mouet, mouetur illud quod eſt habitum ʒ. i. conſequenter ſe habens ad ipſum. Et de hoc etiam tertio eſt eadem ratio, quia remanet mouens etiam, quando non mouetur. Et, quia ſecundum mouens habet minus de potẽtia mouendi, quàm primũ, & tertium, quàm ſm, oportet quòd ceſſet motus proiectionis, ex hoc, ſ. quòd minor eſt virtus mouendi ʒ in habito ʒ. i. cõſequenti, quàm in eo in quo fuit primo. Et ſic tandem, propter minorationem virtutis mouendi, venietur ad hoc quòd id, quod eſt primum & prius reſpectu ſui conſequentis, non faciet ipſum conſequens habere potentiam mouẽdi, ſed faciet ipſum tantummodo moueri. Et tunc neceſſe eſt quòd ſimul dum illud vltimum mouens pauſat mouendo, & motum ab ipſo pauſet à moueri & per conſequens pauſabit totus motus, quia vltimum motum non poteſt mouere aliquid aliud. Deinde cum dicit.

A R G Y. *Is igitur motus in hiſce fit, quæ non nunquam moueri, nonnunquam quieſcere poſſunt, & non eſt continuus, ſed apparet. Nam aut deinceps collocatorum aut tangentium eſt. non eſt enim vnum mouens, ſed plura, quorum aliud alij hæret. Quocirca tu is motus in aere fit, et in aqua, quem quidam antiperiſtaſin eſſe dicunt. impoſſibile autem eſt alio modo ſoluere eu quæ dubitata ſunt quàm dicto modo. Ipſa autem antiperiſtaſis, cuncta ſimul mouere moueriq; facit. quare & deſinunt ſimul. Nunc autem vnum, quod continuè ab aliquo moueri videtur non enim ab eodem mouetur.*

Hic igitur in contingentibus aliquando quidem moueri, aliquando quidem quieſcere fit motus, & non continuus, ſed uidetur. Aut enim conſequenter entium eſt, aut tangentium, non enim vnū mouens eſt, ſed habita adinuicem ſunt. Vnde & in aere & in aqua fit huiuſmodi motus, quem dicunt quidam antiperiſtaſin eſſe, impoſſibile autem aliter oppoſita ſoluere, niſi dicto modo. Antiperiſtaſis autem, ſimul omnia moueri facit & mouere: quare & quieſcunt. Nunc autem videtur vnum aliquid, quod continuè moueatur à quocunque, non enim ab eodem.

Concludit ex præmiſſis, ꝙ iſte motus proiectionis non ſit continuus. Dicit ergo, hic motus.ſ.proiectionis fit in corporibus, quæ contingit aliquando moueri, & aliquando quieſcere, ſi quā vere ſunt quibus cōueniat. Quod patet ex dictis. Quieſcit.n.proiectionis motus ꝑ defectum virtutis mouendi, vt dictum eſt. Patet etiam ex præmiſſis, ꝙ ille motus non eſt continuus, & ſi continuus videatur. Videtur n.continuus propter mobilis vnitatem, non tñ eſt continuus: quia ſunt diuerſa mouentia, vt dictū eſt. Aut.n.ille motus eſt à pluribus mouentibus conſequenter ſe habentibus, aut ēt à pluribus mouentibus ſe tangentibus. Qūo autem differant conſequenter ſe habere, & tangere, ſuprà dictū eſt in Quinto & in Sexto. Et manifeſtū eſt ad ſenſum, quòd vtroq; modo ſe habentibus mouentibus diuerſis, poſſunt mouere vnum mobile, ſecundum quòd ipſa mouentur ab aliquo primo mouente. In his enim quæ mouentur motu proiectionis, motus fit per medium facile diuiſibile, ſcilicet per aerem & aquam, in quibus propter diuiſionem non eſt vnum mouens tantum, ſed multa habita adinuicem, & conſequenter ſe habentia, & contacta. Et, quia diuerſitas nō eſt abſq; diuiſione, ideò prædictus proiectionis motus fit per medium facile diuiſibile, id eſt per aerem & aquam: in quibus propter diuiſionem de facili contingit diuerſitas mouentium.
T.c.68. Quem quidem motum proiectionis aliqui dicunt eſſe antiperiſtaſin, & contra reſiſtētiam, ex eo ſcilicet quòd aer circunſtās motus aliquo modo mouet corpus proiectum, ſicut ſuprà dictum eſt in Quarto. Sed non poteſt prædicta dubitatio ſolui niſi eo modo qui poſitus eſt: quia, ſi ponatur cauſa proiectionis antiperiſtaſis aeris, ſequitur ꝙ omnia ſimul moueantq̃.i.ꝙ totus aer ſimul moueat & moueatur, & per conſequens ꝙ ſimul quieſcant omnia: quod patet eſſe falſum. Videmus.n. vnum aliquid eſſe, quod continuè mouetur à quocunque moueatur. Quod ideò dico: quia nō habet vnum, & idem determinatum mouens, ſed mouentia diuerſa.

LECTIO XXIII.

Primum Motorem indiuiſibilem eſſe & impartibilem, nullāq; prorſus habere magnitudinem, demonſtratur.

A R G Y. *Quod autem in hiſce, quæ ſunt, continuum eſſe motum neceſſe eſt. hic verò eſt vnus atque vnum motum magnitudinis cuiuſpiam eſſe neceſſe eſt: (non enim id mouetur, quod magnitudinis eſt expers) & vnus eſſe atque ab vno, alioquin continuus non erit: ſed hærent alius alij atque diuiſus. Id itaque quod mouet, ſi vnum eſt, aut ſubiens motum mouet, aut immobile eſt.*

Quoniam autem in his, quæ ſunt, neceſſe eſt ſemper eſſe Tex.c.83. *motum continuum: hic autem vnus eſt. neceſſe autem vnum magnitudinis alicuius eſſe. (non enim mouetur impartibile) & vnus ab vno. non enim erit continuus, ſed habens alter alteri & diuiſus. Mouens igitur, ſi eſt vnum aut motum mouet, aut immobile exiſtens.*

Soluta dubitatione, quam mouerat de motu proiectionis, ex cuius ſolutione accipit, ꝙ non eſt vnus motus continuus, qui eſt à pluribus mouentibus, hic accedit ad principale propoſitum, vt.ſ.oſtēdat vnitatem primi motoris. T.c.85. Et circa hoc duo facit. Primo oſtēdit propoſitum, ſecundo mouet quandam dubitationem & ſoluit ibi §Habet autem dubitationem.§ Circa primum tria facit. Primo oſtendit vnitatem primi motoris per continuitatem motus, ſecundo quomodo ab vno motore procedit motus continuus ibi §Si igitur motum.§ Infra. Tertio vbi ſit principium motus continui ibi §Neceſſe eſt autem.§ T.c.84. Quod autem neceſſe ſit eſſe vnum motorem, probat per continuitatem motus, accipiens quod ſuprà probauerat, quòd neceſſe eſt aliquem motū continuum ſemper eſſe. Motus autem continuus eſt vnus, vt dictum eſt in Quinto: ergo neceſſe eſt ſemper accidere aliquem motum eſſe vnum. T.c.29. Ad hoc autem quòd motus ſit vnus, neceſſe eſt quòd ſit vnius magnitudinis motæ: quia non poteſt moueri aliquod impartibile, vt probatum eſt in Sexto, & etiam oportet, quòd ſit ab vno motore. ſiue enim ſint diuerſa mobilia, ſiue diuerſi motores, non erit vnus motus, & per conſequens nec continuus, ſed erit vnus motus diuiſus ab alio diuiſione mobilis, vel motoris, & conſequenter ſe habentes. Neceſſe eſt igitur mouens eſſe vnum, quod vel moueat motum, vel moueat immobile exiſtens. Secundo ibi.

Si igitur mouetur ſimul ſequatur ipſum atque mutetur, A R G Y. *et inſuper ab aliquo moueatur oportet. Quare ſtabitur atque ad id accedetur, quod mouet et eſt immobile. Hoc enim non ſimul mutari neceſſe eſt, ſed poterit ſemper mouere, nam hoc pacto mouere ſine labore profectò eſt.*

Si igitur motum conſequi oportebit, & mutari ipſum, ſimul autem moueri ab aliquo. Quare ſtabitur, & venietur in ipſum moueri ab immobili. Hoc autem non neceſſe eſt ſimul mutari, ſed ſemper poterit aliquid mouere infatigabile enim eſt ſic mouere.

Oſtendit quō ab vno motore poſſit eſſe motus continuus. Infra. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit quomodo ab vno motore poſſit eſſe vnus motus cōtinuus ſemper, ſecundo quomodo ſit regularis ibi §Et regularis.§ Dicit ergo primo, ꝙ motus eſt vnus qui eſt ab vno motore ſicut dictum eſt. Aut ergo eſt à motore mōto, aut à motore non moto. ſi igitur ſit mouēs motum, ſequitur ꝙ mouetur ab aliquo, ſecundum ea quę ſuprà probata ſunt, ſed hoc nō pōt procedere in infinitum, vt ſuprà probatum eſt. T.c.27. Quare ſtabit iſte proceſſus motorū & mobilium, & perueniet ad aliquod primum mobile, quod mouetur ab immobili motore, quod quidē non habet neceſſitatem vt moueat: quia non mouetur ab alio. Quod.n.ab alio mouetur ex neceſſitate mouet, ſm ꝙ imponitur ei neceſſitas à ſuo motore. Et, quia mutatur à ſua diſpoſitione, non pōt ſemper mouere vniformiter, quia variatur diſpoſitio eius. Sed mouenti non moto non imponitur neceſſitas ab alio, nec mutatur diſpoſitio eius, vnde non ex neceſſitate mouet, ſed pōt ſemper mouere, ſ.abſq; ſui mutatione; qa ſic mouere.ſ. abſq; ſui mutatione eſt infatigabile. Ex hoc.n.accidit fatigatio in mouēdo aliquibus motoribus: quia ſimul & ipſi mouentur, & ex fatigatione contingit, ꝙ nō ſem per poſſunt mouere. Vnde relinquitur, ꝙ mouens non motum poteſt mouere motu continuo ſempiterno. Et quia ad perfectam motus continuitatem & vnitatem requiritur, quòd motus ſit regularis & vniformis, vt in quinto habitum eſt, ideò conſequenter cùm dicit.

Eſt hic

ARGY. *Eſt hic motus aut ſolus, aut maximè eſt vniformis. Id enim quod mouet, nullam ſubit mutationem. Id etiam, quod ab illo mouetur, vt motus ſit ſimilis, non ſubeat mutationem, oportet.*

Et regularis hic motus eſt, aut ſolus aut maximè. Non enim habet mutationem vllam mouens. Oportet autem, neque quod mouetur iuxta illud habere mutationem, quatenus ſimilis ſit motus.

Oſtēdit ꝙ motus, qui eſt à motore immobili, ſit regularis: & dicit, ꝙ iſte ſolus motus eſt regularis, qui eſt à motore immobili, vel, ſi aliqui alij ſunt regulares, iſte eſt maximè regularis. Vtitur autem hac diſiunctione, quia diſpoſitio mouentis quandoq; per aliquod tp̃s manet eadem, non variata ad minus ſm ſenſum, & ſm hoc videtur per aliquod tp̃s mouere motum vniformem, quia tale mouens non habet niſi vnam mutationem. Quod dicit ad oſtendendum, ꝙ quædam mouentia ſunt, quę non mouentur eo motu quo mouent, ſicut corpus cœleſte non mouetur motu alterationis, ſed mouetur quodam alio motu. ſ. motu locali. Sed primum mouens oīno immobile nulla mutatione mouetur. Nec ſolum requiritur ad hoc ꝙ motus ſit regularis & vniformis, ꝙ mouēs ſit oīno immobile: ſed etiam oportet ad hoc ꝙ {ſit motus ſimilis} .i. vniformis, ꝙ id, quod mouetur, nō habeat aliquam mutationem iuxta hāc, qua mouetur à motore immobili. Sicut corpus cœleſte mouetur à motore immobili localiter, & iuxta illam mutationē non habet aliquam alterationem. Si enim alteratur nō ſemper remaneret eadem diſpoſitio ad motum, & ſic non eſſet motus eius vniformis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atqui illud aut in medio, aut in orbe eſſe neceſſe eſt. Hæc enim principia ſunt. at ea, quæ propinquiſſima ſunt mouenti, ſumma cum celeritate mouentur. Talis autem eſt ipſius totius motus. Illic igitur eſt id quod mouet.*

Cōmen.84. *Neceſſe eſt autem aut in medio, aut in circulo eſſe. Hæc enim principia ſunt, ſed citius mouenter quæ ſunt proxima mouenti. Huiuſmodi autem eſt totius motus. Ibi ergo eſt mouens.*

Oſtendit vbi ſit principium motus continui primi. Et quia oſtenſum eſt, ꝙ primus motus eſt circularis, qui quidem motus competit magnitudini circulari, neceſſe eſt ꝙ primum principium huius motus ſit aut in medio {.i. in centro, aut in circulo: quia illa ſunt principia magnitudinis circularis. Lineę.n. in magnitudine circulari à cētro ad circunferentiam ducuntur. vnde neceſſe eſt, ꝙ alterum iſtorum accipiatur ſicut principium, & alterum ſicut terminus. Oſtendit autem cōſequenter, ꝙ principium primum motus, eſt in circulo, tali rōne. Omnis motus quanto eſt propinquior primo mouēti, tanto eſt velocior, & magis recipit impreſſionem mouentis. ſed ita videmus in motu totius firmamenti, qui eſt à primo motore immobili, ꝙ quāto aliquod mobile magis appropinquat ſupremæ circunferentiæ, tanto citius mouetur: ergo mouens eſt in circulo & non in centro. Huius igitur rationis Maior manifeſta eſt. Sed ad euidentiam Minoris propoſitionis, cōſiderandum quòd in corporibus cœleſtibus inuenitur duplex motus: vnus, qui eſt totius firmamenti, quo .ſ. totum firmamentum reuoluitur ab oriente in occidentem motu diurno, & ille eſt primus motus: alius motus eſt, quo ſtellæ mouentur èconuerſo, ab occidente in orientem. in hoc aūt ſecundo motu tanto vnumquodq; cœleſtiū corporum velocius mouetur, quanto propinquius eſt centro, vt patet ſm computationem Aſtrologorū, qui motui Lunæ, deputant tp̃s vnius menſis, Soli verò, Mercurio, & Veneri vnum annum, Marti verò duos, Ioui duodecim, Saturno triginta, & ſtellis fixis tringinta ſex milia annorum. Sed ſm motum totius firmamenti eſt èconuerſo. Nam quāto aliquod cœleſtium corporum eſt remotius à terra, tanto velocius mouetur: quia pertranſit maiorem magnitudinem in eodem tempore. Maiores.n. ſunt circunferentię circulorum magis à centro diſtantes, & tamen omnia corpora cęleſtia ſm motum totius eodem tp̃e reuoluuntur, & ſic oportet ſuperiora eſſe velociora. Vnde relinquitur, quòd principiū primi motus non ſit in centro, ſed in circunferētia. Sed tunc oritur dubitatio de concluſione. Primum.n. mouens, vt infrà cōcludet, eſt indiuiſibile, & nullam habēs magnitudinem, nec eius potētia eſt potentia in magnitudine. Quod autem eſt hmōi, non videtur habere determinatum ſitum in corpore: non ergo contingit primo motori eſſe magis in vna parte primi mobilis, q̄ in alia. Sed dicendum eſt, quod dicitur, primum mouens eſſe in aliqua parte ſui mobilis, non per determinationem ſuæ ſubſtantiæ, ſed per efficientiam motus: quia ex aliqua parte ſui mobilis mouere incœpit, ideò potiꝰ & dicitur eſſe in cœlo quàm in terra, & potius in oriente vnde incipit: quod non poteſt intelligi ſecundum aliquam affixionem motoris illius ad partem determinatam mobilis, cùm non ſit aliqua pars determinata mobilis ſemper in oriente, ſed quæ nunc eſt in oriēte, poſtmodum eſt in occidente. Et ſic patet quòd dr̃ eſſe virtus mouens in oriente per influentiam motus, & nō per determinationem ſuæ ſubſtātię. Eſt ēt conſiderandum in motu ſphærę, ꝙ finis in motu habet quandam immobilitatem: partes.n. mouentur mutando locum ſubiecto & ratione: ſed totum mouetur mutando locum rōne & non ſubiecto, vt in Sexto habitum eſt. Et hæc duo attribuuntur duobus principijs magnitudinis ſphæricæ, de quibus hic fit mentio. Nam principiū motus eſt ex parte circunferentiæ, principium autem immobilitatis eſt ex fixione centri. Deinde cum dicit. Tex.85.

Exiſtit autem dubitatio ſi fieri poſſit vt quippiam motū ſubiens continuè moueat, ſed non vt id quod iterum iterūque pellit ex eo continuè mouet, quia motus deinceps ſunt. ARGY.

Habet autem dubitationem ſi contingat aliquod quod mouetur mouere continue; ſed non ſicut impellens iterum, & iterum conſequenter eſſe continuè. T.c.88.

Mouet quandam dubitationem circa prædicta. Et primo mouet eam, ſecūdo ſoluit ibi {Aut enim ipſum} Dixerunt enim ſuprà, quòd mouens immobile poteſt cauſare motum continuum, & ideò hic conſequenter inquirit, vtrum aliquod mouens motum poſſit cauſare aliquem motum continuum, ita, ſcilicet quòd ſit verè continuus abſq; aliqua interciſione, ſicut accidit interciſio cùm aliquis impellit aliquod corpus, & iterū impellit alia vice. Manifeſtum eſt enim quòd ille motus, qui ſic continuatur ex parte mobilis, non eſt verè continuus eo ꝙ motiones non ſunt continuæ, ſed vna ſe habet conſequenter ad aliam. Non enim continuè impellit, ſed interciſè, ita quòd impulſio conſequenter ſe habet ad impulſionem. Secundo ibi.

Aut enim ipſum pellere, vel trahere, vel vtrumq; facere oportet, aut aliud aliudque ſuccedens, perinde atq; ſit in his quæ proiiciuntur, vt antea diximus, ſi cum facile diuiſibilis ſit vel aqua vel aer, alias ſemper mouet ſubiens motum. at neutro modo motus vnus eſſe poteſt, ſed plures hærentes erunt. Solus igitur is eſt cōtinuus motus, quo id quod eſt immobile, mouet. Semper enim ſimiliter ſeſe habens &, ad quod mouetur, ſimiliter & continuè ſeſe habebit. ARGY.

Aut.n. ipſum oportet impellere aut trahere, aut vtraq; aut aliquid aliud cōtingens aliud ab alio, ſicut olim dictum eſt in his quæ proiciuntur, ſi cū diuiſibilis ſit aer, aut aqua, mouet: ſed ſicut ſemper motus vtrobique autem non poſſibile eſt motum vnum eſſe, ſed habitum. Solus itaque continuus eſt quo mouet immobile. Semper enim ſimiliter ſe habens & ad id quod mouetur ſimiliter ſe habebit & cōtinuè.

Soluit prædictam dubitationem, & dicit, ꝙ nullum mouens motum poteſt cauſare cōtinuum motum. ne-

Motus duplex genus in corporibus cœleſtibus inueniuntur.

ceſſe eſt.n.dicere,ꝙ mobile,quod cõtinuè videtur moueri, aut moueatur immediatè per totum motum ab ipſo mouente moto, aut per multa media: quorum vnum contingatur ab alio,ſicut dictũ eſt in motu proiectionis.Et iſta diuiſio habet æqualiter locũ: ſiue mouens motum moueat impellendo, ſiue trahendo, ſiue vtroq; modo,vt accidit in motu vertiginis. vt ſuprà in Septimo habitum eſt. Nec contingit pluribus modis aliquid localiter moueri à mouente moto per ſe & nõ per accidens.Et quia dixerat ꝙ in his quę proijciuntur eſt aliud & aliud mouens: & hoc videt̃ eſſe ſalſum propter hoc ꝙ proiectum continuè videtur moueri ab aere vno exiſtente.Ideò ad hoc excludendum ſubiungit, ꝙ cum aer aut aqua ſit facile diuiſibilis, ex hoc mouet quaſi aliud & aliud mouẽs: ſed tñ mouet ſicut ſemper motus quam diu durat motus corporis proiecti. Et quis videatur eſſe vnus aer,tñ eſt alius & alius per diuiſionem.{Vtrobiq; aũt}.i.ſiue mouẽs motum moueat impellendo,ſiue trahendo,nõ poteſt eſſe vnus motus, ſed oportet ꝙ ſit habitus}.i.conſequenter ſe habens per rationem quæ ſuprà poſita eſt in motu proiectionis.i.ex diuerſitate mouentium. Relinquitur ergo ꝙ ſolus motus,qui eſt à motore immobili,poſſit eſſe ſemper continuus: quia mouens ſe habet ſemper ſimiliter ſecundum eandem diſpoſitionem in ſeipſo. & ideò ſemper cõtinuè põt ſe ſimiliter habere ad mobile, vt.ſ.ſemper vniformiter moueat ipſum.Eſt aũt hoc attendendum: ꝙ ſempiternitatem continui motus,attribuit hic Philoſophus immobilitati motoris, ſuprà aũt infinitæ potentiæ eius. Nam ſempiternitas motus cõtinui,ſi attendatur ſm reiterationem motus reſpicit immobilitatẽ mouentis: quia ſi ſemper ſimiliter ſe habet: poterit ſp

Vol.14. reiterare eodem modo.Sed infinita virtus mouentis reſpicit ad totam motus ſempiternitatem vel infinitatẽ (ſicut ſuprà dictum eſt.)Eſt etiã attendendum,ꝙ quia nullum mouẽs motum, põt cauſare motum continuũ ſempiternum, ideò in Vndecimo Metaphyſi.probare intendit multitudinem motorum immobilium,ſecundum multitudinem cœleſtium motuũ : quaſi illa conſideratio ſequatur ad iſtam. Deinde cum dicit.

ARGY. *His hoc pacto determinatis, patet impoſſibile eſſe primum mouens atq; immobile magnitudinem vllam habere. Nam ſi habet aut finitam aut infinitam ipſam eſſe neceſſe eſt. At demonſtratum eſt prius in naturalibus fieri nõ poſſe vt magnitudo ſit infinita, & nunc demonſtrauimus finitam magnitudinem, infinitas vires habere non poſſe, & impoſſibile inſuper eſſe infinito in tempore quicquam à magnitudine finita moueri. Primum autem mouens æterno motu, infinitoq; tẽpore mouet.*

T.c.86. *Patet igitur ipſum indiuiſibile ac vacare partibus ac magnitudinem nullam prorſus habere.*

Determinatis autem his, manifeſtum eſt quoniam impoſſibile eſt primum mouens & immobile habere aliquam magnitudinem. Si enim magnitudinem habet, neceſſe eſt aut finitam ipſam eſſe, aut infinitam. Infinitam igitur, quòd non contingit magnitudinem eſſe, oſtenſum eſt prius in Phyſicis. Quod autem impoſſibile eſt finitam habere infinitam potentiam, & quòd impoſſibile eſt à finito moueri aliquid ſecundum infinitum tempus, demonſtratum eſt nunc. Primum autem mouens perpetuo mouet motu, & infinito tempore. Manifeſtum itaque eſt quod indiuiſibile eſt & impartibile, & nullam habens magnitudinem.

Ex præmiſſis demonſtratis concludit principale intentũ: & dicit,ꝙ Impoſſibile eſt primum mouens immobile habere aliquã magnitudinem, vel ita ꝙ ipſum ſit corpus,vel ꝙ ſit virtus in corpore: quia ſi haberet aliquam magnitudinem aut eſſet finita,aut infinita. Oſtẽſum eſt aũt ſuprà in Tertio in õibus naturę,ꝙ non eſt poſſibile eſſe aliquam magnitudinem infinitam: relinquitur ergo,ſi habet magnitudinem,ꝙ habeat magnitudinẽ finitam. Et ex hoc probatur ꝙ impoſſibile eſt finitam magnitudinem habere potentiam infinitam. Quod autem primum mouẽs immobile neceſſe ſit habere potẽtiam infinitam probat per id quod ſuprà demonſtratum eſt, ꝙ impoſſibilè eſt à potẽtia finita moueri aliquid ſm infinitum tp̃s. Primum autem mouẽs cauſat perpetuum motum,& continuum,& tp̃e infinito vnus & idẽ exiſtẽs: alioquin motus ille non eſſet continuus: ergo habet potentiam infinitam. & ſic nõ habet magnitudinem finitam nec infinitam. Manifeſtũ eſt itaq; ꝙ primum mouens eſt indiuiſibile, & ꝙ nullã partem habet, ſicut etiam eſt indiuiſibile punctum, & etiam ſicut omnino nullam magnitudinẽ habens quaſi extra genus magnitudinis exiſtẽs.Et ſic terminat Philoſophus conſiderationem communem de rebus naturalibus in primo principio totius naturæ, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

Commentariorum Diui Thomæ, in Octo libros Phyſicorum, finis.

ROBERTI LINCONIENSIS PHILOSOPHI, LIBRI PRIMI PHYSICORVM SVMMA.

IN PRIMO lib. Phyſico. cuius ſubiectum eſt corpus mobile ſimpliciter, non cõtractum, determinat Philoſophus de principijs corporis mobilis ipſum conſtituẽtibus. Et ſunt principia naturæ ſiue corporis mobilis, tria ſcilicet materia, forma, & priuatio. Materia eſt illud quod ſe habet ad formam, ſicut æs ad ſtatuam, & lignum ad lectum: & vniuerſaliter ſicut informe ſe habet ad formam antequam ipſam recipiat. Vel materia eſt illud ex quo fit res,& manet in re. Semper materia eſt, in quam vnumquodque compoſitum naturale reſoluitur. *Quænam ſint materiæ proprietates.* Proprietates materię ſunt tres. Prima. Materia non eſt ſcibilis, niſi per comparationẽ ad formam,cum omne quod intelligitur, per formam intelligatur: materia autem de ſe formam non habet, cum ſit potentia pura. Ideò de ſe non ſcitur nec intelligitur, ſed per comparationem ad formam. *Secunda.* Secunda, materia eſt vnũ principium commune omnibus tranſmutationibus. & eſt vnum non per aliquã formam vnam, ſed per priuationem cuiuſlibet formæ. eſt enim in potentia ad quamlibet, nullam habens infra ſui naturã ſecundum Philoſophum & Commentatorem. *Tertia.* Tertia. Materia eſt ingenita & incorruptibilis, quia ſi materia generaretur oporteret aliquid ſubijci, ex quo generaretur: ſed hoc nõ poteſt eſſe aliud ab ipſa materia: quia materia eſt primum ſubiectum, ex quo fit vnumquodq;. ſi igitur generaretur materia, ſequeretur materiam eſſe antequam generaretur: quod eſt ſalſum, cum generatio ſit progreſſio de non eſſe ad eſſe. Et propter eandem rationem materia non corrumpitur. quia omne, quod corrumpitur in materiam primam reſoluitur. nam ipſa manet in tota tranſmutatione ſecundum Philoſophum. Si igitur corrumpatur ipſa reſoluitur in ſeipſam, & per conſequẽs poſtquam corrumpitur eſt talis qualis prius fuit: conſequens eſt ſalſum, cum corruptio ſit progreſſio ab eſſe ad non eſſe, & ſic patet quòd materia non eſt generabilis nec corruptibilis. Et hoc eſt verum per ſe, per accidens autem bene poteſt. Forma eſt illud

Triplex formæ conſideratio altera ad Naturalem, altera ad Math. altera ad Metap. ſpectat. De priuatione.

quod dat eſſe rei. Eſt autem forma triplex. Vna eſt, quę ſecundum eſſe & conſiderationem eſt in materia, & eſt de qua conſiderat Philoſophus naturalis. Secunda eſt de qua cõſiderat Mathematicus, quę abſtrahitur à motu & à materia non ſm eſſe, ſed ſecundum conſiderationem: & quia Geometria non intendit de linea vel de circulo in quantum auri vel æris, ſed ſimpliciter de illis conſiderat, & ſic ſecundum intellectum abſtrahit à materia: & tamen ſi ſint, ſunt in materia. Tertia eſt illa, de qua conſiderat Metaphyſicus, quæ abſtrahitur à materia & à motu ſecundum ſe, & ſecundum conſiderationem: cuiuſmodi ſunt intelligentiæ & alię ſubſtantiæ ſeparatæ, ſ. Deus & anima, & hmôi. Priuatio eſt carentia formæ in ſubiecto apto nato. Sciendum, quòd duo ſunt principia per ſe, ſ. materia & forma, quia ex illis fit vnumquodq; compoſitum naturale. Tertium verò eſt principiũ per accidens, ſcilicet priuatio, quę non eſt principiũ ipſius rei, ſed fieri. Conditiones principiorum ſunt tres. Prima ꝙ principia non fiunt ex alijs. Secunda. Omnia fiunt ex ipſis. Tertia. Ipſa non fiunt ex alterutris, i. vnum non fit ex alio altero, ſicut materia non fit ex forma, nec èconuerſo. Dubitatur an ſint tria principia tm̃, ita ꝙ non plura nec pauciora tribus. Et ꝙ nõ ſunt tria principia, probatur. quia principium & primum ſunt idem: ſed tantum eſt vnum primum igitur tantum eſt vnum principium, ergo non ſunt tria. Itẽ. Illa ſunt ſufficientia principia cuiuſlibet rei, ex quibus fit res: ſed ex duobus principijs, ſicut ex materia & forma fit res: igitur illa ſufficiunt. igitur non ſunt tria. Item, cuiuſlibet principiati ſunt duo principia per ſe: ſed infinita ſunt principiata, cuiuſmodi ſũt indiuidua: igitur infinita ſunt principia: non igitur tantum tria. Huic dubio reſpondetur, quòd principia vera ſunt tria, ſicut dictum eſt. Sed nõ tria, nec genere, nec ſpecie, nec numero. non genere, cum decem ſint genera prima, & cuiuſlibet generis ſint tria principia, & ſic non ſorent tria principia ſecundum genus. Non ſpecie propter eandem rationem: cum multo plures ſint ſpecies quàm genera. Non numero, quia principiata, ſint infinita, & ſic forent infinita principia numero. Sed ſunt tria principia ſecundum proportionem id eſt ſecundum menſuram. quia ſicut ſunt tria principia huius compoſiti: eadem proportione ſunt tria principia huius compoſiti: & ſic de alijs. Ad primum reſpondetur, ꝙ principium eſt duplex, ſ. in genere, & extra genus. Nam tantum eſt vnum principium extra genus, ſed in genere multa poſſunt eſſe principia. Ad ſecundum dicendum quòd tantum duo ſunt principia per ſe, & tertium per accidens. Ad tertium dicitur cõcedendo, quòd infinita ſunt principia ſecundum numerum, ſicut dictum eſt, & tria ſecũdum proportionem. Dubitatur de hoc, quod dicit, quòd contraria non fiunt ex alterutris. Nam Ariſt. in lib. prædicamentorum dicit, quòd in contrarijs & in alterutris poſſibile eſt fieri mutationẽ: & per conſequens contraria fiunt ex alterutris. Item ſecundum Philoſophum ex albo fit nigrum: & iſta ſunt contraria: igitur contraria fiunt ex alterutris. Ad primum reſpondetur, & dicitur quòd text. Ariſt. habet ſic intelligi, quòd ſubiectum, vt exiſtens ſub vno contrariorum, iam poteſt fieri ſub altero: quia ſubiectum nunc exiſtẽs calidum poteſt iam ſuſcipere frigiditatẽ: & non ſequitur, quòd ex forma vnius contrarij fiat alterum. ſicut ex albedine nigredo. Ad ſecundum patet per idem. Habet enim ſic intelligi, ex albo fit nigrum, hoc eſt ex re alba fit res nigra; ex non albedine fit nigredo. Contra Hæc eſt vera per Philoſopbum. ex nocte fit dies: & tamen ſunt formæ contrariæ. ſimiliter forma vnius fit ex altera. Huic dicitur, quòd hoc ſic debet intelligi: quòd ex nocte, hoc eſt, poſt noctem, fit dies, ita quòd ly, ex, dicit circunſtantiam ordinis, & non circunſtantiam naturalẽ.

Tria de principijs dicũtur.

ROBERTI LINCONIENSIS IN SECVNDVM LIBRVM PHYSICORVM SVMMA.

IN SECVNDO lib. Phyſicor. determinat Philoſophus de cauſis corporis mobilis, ſcilicet cauſa materiali, formali, efficiente, & finali. Et, quia natura dicitur de cauſis vniuerſaliter, ideò definit primo naturam. Et primo dat iſtam diuiſionem De numero entium, quædam ſunt naturalia, quædam non naturalia. Naturalia ſunt illa, quę habent in ſe principium ſui motus, & quietis. Non naturalia ſunt illa quæ non habent huiuſmodi principium, cuiuſmodi ſunt artificialia, ſicut lectus & indumentum & huiuſmodi, quia talia non mouentur per ſe, ſed per naturam materiæ. Habens eſt illud quud habet huiuſmodi principium. Secundum naturam ſunt paſſiones rerum naturalium, ſicut ignis ſurſum ſecundum naturam mouetur: terra verò deorſum. nam moueri ſurſum eſt paſſio ignis: moueri deorſum eſt paſſio terræ. Definitio naturæ eſt iſta. Natura eſt principium motus & quietis eius, in quo eſt primo & per ſe, & non ſecundum accidẽs. Dicit motus & quietis: quia ea, quæ naturaliter mouentur ad locum, naturaliter quieſcunt in loco, & hoc eſt verum de corpore naturali corruptibili. Sed non cuiuſlibet corporis mobilis, quod mouetur naturaliter, eſt natura principium quietis: quia corporis cœleſtis natura eſt principium motus, & nõ quietis. ſed pro tãto dicit quòd ſicut natura eſt principium motus, ſic eſt natura principium quietis. Sed iſta particula, eius in quo eſt, ponitur ad differentiam artificialium, in quibus non eſt natura: quia quæ fiunt ab arte, non fiunt à natura. Dicit primo, ad differentiam compoſitorum, in quibus natura eſt principium motus, nõ tamen primo, quia non mouentur à natura, quæ compoſita ſunt, ſed per naturam elementi prædominãntis. Dicit per ſe, ſecundum Commentatorem, quia illud, quod eſt per ſe, eſt magis vniuerſale quàm illud quod eſt primum. omne enim, quod eſt primum, eſt per ſe, & non conuertitur. Vel dicit per ſe, quia non per aliud. nam in quibus eſt motus per aliud, non naturaliter mouetur, ſed per accidens. Dicit non ſecundum accidens: ad differentiam eorum, in quibus aliquid cõuenit eſſe principium motus: non tamen per ſe, ſed ſecũdum accidẽs. Sicut medicina in medico eſt principium ſanandi ſeipſum per accidens, & non per ſe, in quantum Medicus. Similiter omnis ars nata eſt agere in aliud ſubiectum ab eo in quo eſt, & hoc per ſe. ſed per accidẽs põt agere in quo eſt, ſicut ars medicinę in Medico. Et ideò natura non eſt tale principium, cum natura ſit principium per ſe & non per accidens, ſicut dictum eſt. Natura dr̃ duobus modis. Vno modo natura eſt materia vel ſubſtantia ſubiecta vnicuiq; habentium in ſe principiũ motus & quietis. Alio modo dicitur natura, forma ſeu ſpecies, quæ nõ eſt ſeparata à materia ſecundum eſſe & ſecũdum rem. Sed veriori modo dicitur natura forma, quàm materia, quia per formam eſt res in actu, per materiam in potentia. Dubitatur de definitione naturæ. Videtur quòd non ſit principium, quia principium eſt in genere relationis, cum principium cuiuſdã, aut quorundam ſit principium. Sed natura, cum ſit ſubſtantia,

Explanatio definitionis naturæ.

non eſt in genere relationis; quia ſubſtantia eſt ens abſolutum, ergo natura non eſt principium. Item quòd nõ ſit principium motus videtur, quia aliqua ſunt, quæ ſemper quieſcunt, ſicut partes cẽtrales terræ. igitur &c, Item quòd natura non ſit principium quietis videtur, quia aliqua ſunt, quę ſemper mouentur, ſcilicet corpora cœleſtia: igitur &c. & tamen in talibus natura nõ eſt principium. Item quòd non ſit principium motus eius in quo eſt, probatur. Nam corpora cœleſtia mouentur à principio extrinſeco, ſicut ab intelligentia, ſicut dicit Commentator: igitur natura non eſt principium motus eius, in quo eſt. Item videtur quòd definitio ſit malè data. quia in illa definitione ponũtur oppoſita, cùm motus & quies opponantur priuatiuè. Item videtur ꝙ ſit ſuperflua. quia, ſi ſit principium per ſe, non eſt ſecundum accidens: ergo ſuperfluè ponitur hæc particula, & non ſecundum accidens. Huic dicitur quòd definitio naturæ bene datur. ſicut patet ex prædictis. Ad primam rationem dicitur, quòd licet ſubſtantia non ſit in genere relationis per ſe, poteſt tamen eſſe per accidens. cum ſit illud in quo ſundatur relatio. Ad ſecundam dicitur quòd in quibuſdam natura eſt principium motus tantum, ſicut in corporibus cœleſtibus: in quibuſdam quietis tantum, ſicut in partibus centralibus terrę: in quibuſdã vtriuſque, ſicut in generabilibus & corruptibilibus. Ad tertiam patet per idem. Ad quartam dicitur quòd in Cœlo eſt motus duplex, actiuus, & talis eſt extrinſecus: & paſſiuus, & talis eſt intrinſecus. Eſt enim natura principium motus actiuum vel paſſiuũ. Ad quintam dicitur ꝙ motus & quies reſpectu eiuſdẽ tantum, ſunt oppoſita. & ſic non ponuntur hic. ſed à termino, & in terminum, non ſunt oppoſita, & ſic ponuntur hic. Ad ſextam dicitur quòd licet ſequatur, eſt per ſe: ergo non eſt per accidens: non tamen propter hoc ſequitur quòd illa definitio ſit ſuperflua: quia nõ ponuntur reſpectu eiuſdem, quod requiritur ad hoc quòd ſit nugatio vel ſuperfluitas in definitione. & etiã, quòd idem ſignificant, quod non eſt verum in propoſito: quia aliquid poteſt eſſe per ſe aliquale, & per accidens tale, ſicut terra grauis eſt per ſe, & per accidens aliquid tale.

De cauſis. Cauſæ ſunt quatuor, ſcilicet materialis, formalis, efficiens, & finalis. Cauſa materialis eſt illa ex qua fit res & manet in re: ſicut æs cauſa ſtatuæ, ligna, lapides, & huiuſmodi ſunt cauſa materialis domus, lana & linum, indumenti, & ſic de alijs. Cauſa formalis eſt illa cauſa, quæ dat eſſe rei, & hoc ſiue ſit cauſa formalis liberalis ſiue accidentalis: quia per formam eſt res in actu, verbi gratia, anima, quæ eſt forma ſubſtantialis dat eſſe ſubſtantiale corpori animato. Albedo, nigredo, & huiuſmodi, quæ ſunt formæ accidentales dant eſſe accidentale rebus, quibus inſunt, & ita quælibet forma dat eſſe rei:

Cauſa finalis. Cáuſa finalis eſt illa, propter quam iſta fiunt, cum finis ſit illud, gratia cuius omnia alia fiunt. Cauſa efficiens eſt illa, quę eſt principium motus in his quæ fiunt, ſicut patet. Carpentator enim, quia eſt cauſa efficiẽs domus, primo mouetur ad formam domus, & ſic de alijs.

Modi cauſarum. Modi cauſarum ſunt Octo, ſcilicet duo primi ſunt ſecundum prius & poſterius. cauſa priur eſt ars, ſiue ſcientia, cauſa poſterior eſt Medicus, ſiue habens artem. Nam Medicus non ſanat, niſi quia habet primo artem medẽdi. Alij duo modi ſunt per ſe & per accidens. cauſa per ſe alicuius rei eſt faciens rem, ſicut faciens vel factor ſtatuæ vel domus eſt cauſa per ſe ſtatuę vel domus. Cauſa verò per accidens alicuius rei duplex eſt, quædam tantum per accidẽs, ſic accidit facienti ſtatuam, quòd ſit Sor. vel Plato: quædam autem accidit per accidẽs, ſicut album vel muſicum ſiue grammaticum, & huiuſmodi. Alij duo modi ſunt ſecũdum potentiam & actum. cauſa ſecundum actum eſt ædificator, qui actu ædificat, ſcriptor qui actu ſcribit, & huiuſmodi. Cauſa ſecundum potentiam eſt ędificator, cũ nõ actu ædificat. Alij duo vltimi modi ſunt ſecundum compoſitionem & ſimplicitatem. vt Polycletus faciẽs ſtatuam, eſt cauſa ſtatuæ. Iſta cauſa eſt compoſita ex cauſa per ſe, quia dicitur cauſa faciens ſtatuam: & cauſa per accidens, quæ eſt *Polycletus*, ſiue Sortes. ideò dicitur cauſa compoſita. Cauſa ſimplex, vt Polycletus ſiue Sortes cauſa ſtatuæ vel vt faciens ſtatuam.

Proprietates cauſarũ. Tres ſunt proprietates cauſarum, prima eſt, quòd in omni genere cauſæ quærenda eſt cauſa vltima quæ eſt vltima in conſideratione, & prima in eſſe. vt ſi quæratur, quare homo ſcribit dicendúm, quòd quia eſt ſcriptor, :. quare eſt ſcriptor: quia habet artem ſcribendi. & hæc eſt vltima cauſa. Secunda proprietas eſt hæc, effectuum vniuerſalium ſunt cauſæ vniuerſales, & particularium particulares, quæ tertia eſt. Cauſatorum in potentia ſunt cauſæ in potentia, ſicut domus in potentia eſt ędificator in potentia. cauſatorum in actu ſunt cauſæ in actu, ſicut domus, vel ædificij in actu, dicitur ædificator in actu. Nota quòd vnum & idem poteſt eſſe cauſa contrariorum, ſed diuerſimodè ſecundum Philoſophum, ſicut præſentia nautæ eſt cauſa ſalutis nauis, & eius abſentia eſt cauſa ſubmerſionis eiuſdem, & iſta ſunt contraria. Dubitatur de eo quòd dicit, quòd cauſa materialis eſt cauſa. videtur quòd non: quia illud quod de ſe eſt indifferẽs ad multa nullius eſt cauſa: ſed materia eſt huiuſmodi cùm ſit indifferẽs ad omnes formas ſecundum Philoſophum, igitur nullius effectus eſt cauſa. Huic dicitur, quòd materia ſecundum quòd eſt indifferens ad omnes formas, nullius effectus particularis eſt cauſa, ſed ſecundum quòd determinatur ad vnã formam, ſic eſt cauſa. Item videtur quòd cauſa formalis non ſit cauſa: quia cauſa eſt illud, ad cuius eſſe ſequitur aliud, ſed ad formã ſequitur quidditas rei, quę non eſt aliud à forma, cùm quidditas ſit ſimul eadem cum forma, cuius eſt: igitur forma non eſt cauſa. Huic dicitur quòd quidditas in rebus compoſitis eſt materia & forma, & eſt aliud à forma, quæ eſt altera pars compoſiti: quia in talibus quidditas includit totum, ſ. materiam & formam. In rebus autem ſimplicibus, ſicut in ſubſtantijs ſeparatis, idem eſt forma & quidditas: quia in talibus non eſt compoſito materiæ cum forma, ſed eſſe cum eſſentia Item videtur quòd cauſa efficiens nõ ſit cauſa: quia effectus non poteſt eſſe ſine ſua cauſa: ſed effectus poteſt eſſe ſine cauſa efficiente, ſicut patet, ꝙ domus vel cultellus eſt eſſe, licet nullus ædificator vel frabricator ſit. igitur &c. Huic dicitur, quòd cauſa efficiens & conſeruans effectum, ſicut Sol eſt cauſa radij ſolaris, ſine illuminationis medij. Primo loquendo de cauſa, eſt prima ſalſa, & ſecundo modo, prima vera eſt & ſecunda ſalſa. Item videtur quòd cauſa finalis vel finis non habeat rationem cauſæ: quia finis habet rationem vltimi. ſed cauſa habet rationem primi, ſiue principij, & principium, & primum ſunt idem: ſed primum & vltimum ſunt oppoſita: igitur finis non eſt cauſa. Item, ſi finis ſit cauſa alicuius: igitur vel ſecundum ꝙ eſt, aut ſecundum quòd non eſt: non ſecundum quòd eſt, quia finis & terminus ſunt idem; ſed habito termino, vel acquiſito, ceſſat motus, igitur finis, ſecundum quòd eſt, non habet rationem cauſę reſpectu motus. igitur nec ſecundum quòd nõ eſt: quia illud quod nõ eſt, nullius eſt cauſa. Item, finis eſt effectus omnium illarum cauſarum, cum ſit illud gratia cuius fiunt omnia alia: igitur non eſt cauſa. Ad primum dicitur, quòd finis poteſt dupliciter conſiderari, vel quantum ad intentionem agentis, & ſic eſt in re principium: vel quantum ad executionem intenti, & ſic habet rationem vltimi. Nam finis eſt primum in intentione, & vltimum in executione: ſed cum hoc ſtat ꝙ ſit cauſa: quia finis eſt cauſa cauſarum ſecũdum Philoſophum. Ad ſecun-

dum

dum dicitur, quòd finis ſecundum quod non eſt actu ens, eſt cauſa. & ſecundum quod eſt in intentione agentis, mouet ipſum agentem, & ſic habet rationem cauſæ. Tunc ad formã, quando dr̃, illud quod non eſt, nullius cauſa eſt: verum eſt de eo, quod non eſt in re, nec in intentione agentis. ſed finis, licet non ſit in re, tamen poteſt eſſe, & eſt in intentione agentis, & ſic habet rationem cauſæ. Ad tertium dicitur, quòd licet finis ſit effectus omnium aliarum cauſarum quantum ad eſſe, tamen nulla eſt cauſa niſi per finem, quia quantum ad rationem cauſalitatis, finis eſt cauſa aliarum cauſarũ.

De caſu ac Fortuna.

Caſus eſt cauſa per accidens in illis, quæ fiunt in minori parte ab agente propter aliquid, verbi gratia, ſi aliquis iret ad forum cauſa emendi, & ibi inueniat debitorem, à quo recepit pecuniam, tunc inuentio debitoris & receptio pecuniæ, forent à caſu: quia ſuit in minori parte: quia debitor non ſuerat conſuetus in tali loco inueniri. Fortuna eſt cauſa per accidens in his quæ fiunt ab agente propter aliquid, & in minori parte ſecũdum propoſitum. Proprietates fortunæ ſunt duę. Prima, Fortuna eſt infinita: quia res fortunata poteſt eſſe ex cauſis accidentalibus infinitis. Secũda, Fortuna eſt duplex: quia quædam fortuna dicitur bona, & quædam mala. Bona, quando aliquod bonum euenit, mala, quãdo aliquod malum euenit. Caſus & fortuna differunt dupliciter. Vno modo, quia caſus eſt in habentibus propoſitum, & non habentibus: fortuna verò ſolum in habentibus propoſitum. Alio modo, quia caſus eſt in his, quę inueniuntur extra curſum naturæ, fortuna autem non. Vnde ſi gñaretur homo cum ſex digitis vel tribus manibus, hoc eſt à caſu, & non à fortuna. Tertio modo, quia illa quæ fiunt à caſu in naturalibus, fiunt à cauſa intrinſeca ipſius rei: ſicut, hominem generari cum ſex digitis eſt ex ſuperfluitate cauſæ materialis, quæ dicitur cauſa intrinſeca rei: ſed quę fiunt à fortuna fiunt ex cauſa extrinſeca, ſicut à cauſa efficiente, cum cauſa efficiens rei non ſit de natura rei, ſicut ædificator non eſt de natura domus, & ſic de alijs. Sciendum, quòd caſus & fortuna reducuntur ad cauſam efficientem. Ratio eſt iſta. Illa, quæ fiunt à caſu & à fortuna, fiunt à natura vel intellectu: ſed natura & intellectus ſunt cauſæ efficiẽtes per ſe: ſequitur igitur quòd caſus & fortuna ſunt cauſæ efficientes per accidens.

An aliqua à caſu vel à Fortuna eueniant.

Dubitatur vtrum aliqua eueniant à caſu & à fortuna. Videtur quòd non. quia quæcunq; habent cauſam determinatam ſui euentus de neceſſitate eueniunt. ſed omnia quę eueniũt, habent cauſam determinatam ſui euentus: ergo omnia quæ eueniunt, de neceſſitate eueniunt, & per conſequens non eueniunt aliqua à caſu, & à fortuna. Probatio minoris. Omnia, quæ eueniunt, eueniunt ita ab vna cauſa, quòd non ab alia: & ſic habẽt cauſam determinatam. Item, ſi aliquid ſit futurum, Deus ſcit illud fore: & per conſequens non poteſt non fore. & vltra, igitur de neceſſitate erit: & ita non erit à caſu. Iſtud confirmatur. Nam Deus ſcit omnia, cuius ſcientia eſt infallibilis. Ad primum dicitur, quòd cauſa determinata poteſt eſſe dupliciter. Vno mõ, quia ita habet ordinem ad effectum, quòd effectus ille ab alia cauſa non poteſt produci, & talis effectus de neceſſitate producitur. Alio modo, qa eſt cauſa aſſignata ad producendum: non tamen habet ordinem ad effectum determinatum producendi: & talis effectus caſualiter producitur. Ad ſecundum dicendum, quòd ſi aliquid ſit futurum, Deus ſcit illud fore ſicut erit: quia, ſi futurum ſit neceſſarium, Deus ſcit illud fore neceſſarium: ſicut ſolem oriri cras, vel Lunam eclipſari, & ſic de alijs: ſi autem futurum ſit contingens ad vtrumlibet, Deus ſcit illud fore contingenter.

ROBERTI LINCONIENSIS IN TERTIVM LIBRVM PHYSICORVM SVMMA.

De motu.

IN TERTIO libro Phyſi. determinat Philoſophus de motu & infinito. Et primo dat definitionem motus duplicem. Prima eſt hęc. Motus eſt actus entis in potentia ſecundum quòd in potẽtia eſt. verbi gratia. Rei alterabilis in quantum alterabilis eſt, & nõ in quantũ alteratur actu, eſt alteratio actus, & ſic de alijs ſpeciebus motus. & hęc definitio eſt formalis. Alia definitio eſt illa, & eſt nobis manifeſtior cum ſit materialis. Motus eſt actus mobilis ſecũdum quòd mobile verbi gratia. Rex, dum eſt in motu, tunc dicitur eſſe motus: & non quando eſt in motus termino ad quem: quia tunc ceſſat motus acquiſito termino, & ſic de alijs ſpeciebus motus. Et eſt ſciendum, quòd motus eſt in mobili vt in ſubiecto: & in mouente vt in cauſa efficiente, cum motus ſit actus mobilis in quantum mobile. & idem eſt actus quo mouens mouet, & mobile mouetur. Sicut eadem eſt via ab Athenis ad Thebas, & èconuerſo ſecundum ſubiectum, eſt tamen alia ſecundum rationem. Nam motus in mouente eſt actio, in mobili paſſio eſt, & tamen idem eſt motus realiter: licet non formaliter.

Vel. 12. Com. 48.

Genera motus ſũt quatuor.

Sciẽdum eſt etiam, quod motus in communi, reperitur in quatuor generibus. ſ. ſubſtantia, qualitate, quãtitate, & vbi: quia motus non eſt præter res motas, ſed eſt in ipſis. Sed res motæ aut ſunt in genere ſubſtantiæ, aut in qualitate, aut in quantitate, aut vbi, & non extra hęc genera; igitur motus reperitur in iſtis quatuor generibus & non extra: ita quòd in quolibet iſtorum quatuor generum reperitur motus: quia in vnoquoque iſtorum quatuor generum ſunt duæ formæ: quarum vna nobilior, & alia vilior. Sicut in ſubſtantia cum fiat tranſmutatio in formam ſubſtãtialem, quæ eſt nobilior forma: erit ſic vna ſpecies motus, quæ dicitur generatio. Cum igitur ſit tranſmutatio in formam viliorem, quę eſt priuatio formæ ſubſtantialis, tunc dicitur fieri alia ſpecies motus, vt corruptio: & ſic in alijs tribus generibus. Ex quo ſequitur, quòd tot ſunt ſpecies motus, quot ſunt ſpecies entis acquiſiti per motum: ſed octo ſunt ſpecies entis cum in vnoquoque generum ſint duæ. igitur ſpecies motus erunt octo.

Qũ. An Motus ſit entis actus in potentia.

Dubitatur de prima definitione motus, & videtur quòd non ſit actus entis in potentia ſecundum quòd in potentia. Nam, ſi ſic, ſequetur quòd entis in potentia eſſet maximè motus, quod eſt contra Philoſophum dicẽtem, quòd ens in potentia non mouetur. Item actus & potentia ſunt differentiæ oppoſitæ. ergo non debent poni in definitione vna: igitur ad primum dicitur quòd ens in potentia dupliciter accipitur. Vno modo pro eo quod eſt in potentia pura id eſt in potentia non permixta cum actu & tale non mouetur, quia nullum actum includit. Alio modo pro eo quod in potentia immixta aliquo modo cum actu: & tale mouetur. Vnde motus eſt actus entis in potentia, accipiendo potentiam ſecundo modo, & non primo modo.

Ad ſecundum dicitur, quòd duplex eſt actus ſcilicet perfectus & imperfectus. Vnde motus eſt actus imper-

fectus, & talis actus non opponitur potentiæ poſitę in definitione motus, cum non ſit pura potentia ſicut dictum eſt. Item dubitatur de hoc quod dicit, quòd motus eſt in quatuor generibus: Quia in Quinto dicit, ꝙ T.c.41. motus nõ reperitur niſi in tribus generibus ſcilicet qualitate, quantitate, & vbi. Item. Omnis motus eſt à contrario in contrarium: ſed ſubſtantiæ nihil eſt contrarium: igitur in ſubſtantia non eſt motus. Ad primum dicitur, quòd motus propriè dictus eſt tantum in tribus generibus ſcilicet qualitate, quantitate, & vbi: ſecundum quòd eſt acquiſitio partis poſt partem illius termini ad quem vadit: ſed motus impropriè dictus ſiue contractus, prout eſt egreſſio de potẽtia ad actum ſic eſt in quatuor generibus ſiue etiam in omnibus, cũ Infra. in quolibet gñe ſit propria potentia & proprius actus. Ad aliud dicitur, quòd in ſubſtantia nõ eſt motus propriè dictus primo modo, ſed ſecundo modo: licet ad ſubſtantiam ſit motus primo modo dictus. Infinitum dicitur quinq; modis. Vno modo quod nullam habet magnitudinem & ſic dicitur pũctus infinitus, & quodlibet indiuiſibile. Alio modo quod habet magnitudinem & diminutionem indeterminatam tãtum, & hoc modo ſequitur Philoſophus de infinito. Alio modo, quod habet magnitudinem, quæ pertranſiri poteſt, ſed non faciliter: vt via longa dicitur infinita, quia cum difficultate eſt pertranſibilis. Alio modo, quod habet magnitudinem de facili pertranſibilem quantum eſt de ſe, ſed impeditur ꝑ aliquod extrinſecum, ſicut profunditas maris. Quinto, in quo actus ſeruat potẽtiam, & nunquàm eſt in vltimo actu: ſed ſemper in potẽtia, vt appoſitio numeri, & diuiſio continui. Vnde notandum eſt, quòd magnitudo infinitę quantitatis eſſe non poteſt in actu: quia ſi foret talis magnitudo eſſet maior cœlo, & occuparet cęlum etiam totum vniuerſum. Infinitum eſt, cuius cum aliquid fuerit acceptum, ſemper contingit accipere aliquod extra, ſecundum quantitatem: & eſt ſemper in potẽtia & nunquàm in actu. Dubitatur de infinito vtrum ſit ſcientia, & arguitur ꝙ non. Nam omnis ſcientia eſt per demõſtrationem, ſed de infinito non eſt demonſtratio: igitur de eo non eſt ſcientia. Minor patet, quia de ſubiecto demonſtrationis oportet præcognoſcere quid eſt: ſed infinitum non habet quid, cùm non ſit: ergo de infinito non eſt demonſtratio. Item, Omne quod ſcitur, per formam ſcitur: ſed infinitum non habet formam: igitur non ſcitur. Minor patet: quia omne formatum eſt terminatũ & non infinitum. Ad primum dicitur, quòd minor eſt falſa. Et ad probationem dico quòd duplex eſt quid, ſcilicet rei & nominis. Vnde licet infinitum non habet quid rei, cum nulla talis res ſit, habet tamen quid nominis id eſt definitionem communiter dictam: quid rei, eſt definitio vera & propria. Ad ſecundum dicitur quòd infinitum de ſe non cognoſcitur, cum ſit potentiæ priuatiuum: ſed cognoſcitur per ſuum habitum: Quæſtio. quia ſecundum Philoſophum primo de Anima, rectũ An ſit ma- eſt iudex ſui & obliqui. Dubitatur an aliqua magnitu- gnitudo in- do poſſit eſſe actu infinita: & videtur quòd ſic: diuiſio finita actu. & appoſitio ſunt oppoſita, & diuiſio habet fieri circa magnitudinem & infinitum: igitur & appoſitio. Minor patet: quia quælibet magnitudo ſenſibilis, eſt diuiſibilis in infinitum. Et maior patet. Cum oppoſita nata ſint fieri circa idem. ſi magnitudo ſit diuiſibilis in infinitum, poteſt creſcere, in infinitum apponendo. Item ſecundum Philoſophum motus poteſt velocitari in infinitum: ſed motus non eſt ſine magnitudine: ſi igitur motus velocitatur in infinitum: igitur magnitudo ſuper quam eſt motus erit in infinitum. Item, Linea mathematica eſt magnitudo etiam in infinitum ſecundum Mathematicos: igitur magnitudo eſt infinita. Item, Quod congruit quantitati poteſt eſſe in magnitudine: ſed finitum & infinitum quantitati congruũt, ſecundum Philoſophorum ſuprà in Primo. igitur, poſt eſſe in actu in magnitudine. Item, Oppoſita nata ſunt fieri circa idem: ſed finitum & infinitum ſunt oppoſita: igitur, ſi quantitas ſit finita, poteſt eſſe infinita. Huic dubio dicitur, quòd nulla magnitudo naturalis poteſt eſſe infinita actu: quia ſi ſic, occuparet totum vniuerſum. Et amplius quia careret terminis. Ad primum dicitur quòd appoſitio in infinitum, quæ reſultat ex diuiſione in infinitum, poteſt addi in infinitum, ſed alia appoſitio non poteſt addi in infinitum. Ad ſecundum dicitur, quòd motus ſecundum rationem generalem poteſt velocitari in infinitum: ſed non ſecundum rationem ſpecialem: ideò non ſequitur concluſio. Ad tertium dicitur, quòd Mathematici non ponunt lineam ſimpliciter eſſe infinitam: ſed dicunt lineam ſic eſſe infinitam quòd protrahent lineam ſecundum magnitudinem vltra quantamcunque quantitatem naturalem. Ad quartum dicitur, quòd infinitum non repugnat magnitudini ſimpliciter: ſed naturaliter. Ad quintum dicitur, quòd finitum & infinitum habent fieri circa quantitatem ſiue magnitudinem, ſecundum ꝙ magnitudo eſt, & non ſecundum quòd naturalis eſt: ſicut dictum eſt prius.

ROBERTI LINCONIENSIS IN QVARTVM LIBRVM PHYSICORVM SVMMA.

IN QVARTO lib. Phyſi. determinat Philoſophus de Loco, & Vacuo & de Tempore. Et primo de loco: cui⁹ ſunt quinq; ꝓprietates. Prima, Locus continet locatũ, De loco. & nihil eſt ipſius locati. Per hoc patet quòd non eſt materia nec forma, ſicut dixerunt antiqui. Quælibet.n. forma continet formatum: eſt tamen aliquid ipſius formati. Materia non continet ſed continet, & eſt aliquid ipſius rei. Secunda, Locus non eſt maior nec minor locato, cuius eſt locus proprius alicuius. Locus communis eſt, qui habet locata multa: ſicut Cœlũ aer &c. Tertia, Locus non deficit locato, ſeparabile eſt tamen ab ipſo. Quarta, omnis locus habet ſurſum & deorſum: Quinta, Omne corpus mouetur naturaliter ad locum ſibi proprium, cum fuerit extra ipſum, niſi impeditur: & cum fuerit ibi quieſcit in illo naturaliter. Locus ſic definitur. Locus eſt vltima ſuperficies corporis continentis rem immobile primum. Dubitatur vtrum locus ſit. Et videtur ꝙ non. quia locus non eſt elementatum, nec eſt natura corporea, nec incorporea: igitur locus non eſt. Probo aſſumptum. Non eſt elementatum, quia elementatum non eſt corpus, neque eſt elementũ: quia ſic etiã foret corpus. nec eſt natura corporea: quia tunc forẽt duo corpora in eodem loco. nec eſt natura incorporea; quia habet magnitudinem. Item. Omne quod eſt, eſt in loco per ſe vel per accidẽs. Si igitur locus eſt, erit in loco: & per conſequens loci erit locus in infinitum, quod eſt falſum, igitur illud ex quo ſequitur. Item locus non continet. probo: continere eſt agere vel pati: ſed loco non conuenit actio neque paſſio: igitur locus non continet locata. Maior patet. Minor oſtenditur. Locus eſt quantitas: ſed ipſius quantitatis non eſt actio neque paſſio. Item videtur quòd locus ſit mobilis. Locus eſt accidẽs corporis: igitur mouetur ad motum

tum corporis cuius eſt, quia per Philoſophũ motis nobis, mouentur ea quæ ſuot in nobis, ſed locus eſt in locato, cum accidens commune ſit in eo. Itẽ locus eſt æqualis locato, & econuerſo, ſed corpus locatum aliquando eſt maius, aliquando minus. Mioor patet. quia corpus augetur, & diminuitur. ergo patet locatum augeri & diminui. Ad primũ dicitur quod diuiſio eſt inſufficiẽs. Nam locus eſt vltimum ſiue terminus corporis, & tale non eſt corpus, nec pars integralis corporis. Ad ſecũdũ dicitur, quod maior eſt vera ſic intellecta. Omne quod eſt corpus vel pars corporis integralis, ſiue accidens in compoſitione corporis, omne tale eſt in loco, vel ſicut terminus in terminato. Ad tertium dicitur, quod locus habet potentiam actiuam, ſiue paſsiuam: ſecundũ qđ eſt accidens naturale, ſed non ſecundũ quod quantitas naturalis, licet hoc non ſit perfectè. Ad quartum dicit quod naturaliter eſt mobilis, formaliter immobilis. Ad quintum dicitur, quod ſi locatum augetur, nõ ſequitur quod locus ſit auctus, ſed quod locũ maiorem locata

De vacuo. obtinẽt, quàm prius obtinuerunt. Vacuum dicitur tribus modis: Vno modo indiuiſibile, & ſic non eſt aliqđ corpus, nec poteſt eſſe, ſicut pũctus dicitur vacuus à quibuſdam. Secundo modo dicitur vacuũ à quibuſdam antiquis, in quo nullũ corpus ſenſibile groſſum reperitur vnde plenum aeris dixerunt vacuum. Tertio dicitur vacuum priuatum omni corpore, ſuſceptiuum tamẽ eiuſdem ſicut dixerũt Democritus & Leucippus, primo & ſecundo modo vacuum poſsibile eſt, ſed non tertio modo. Dubitatur an vacuum tertio modo dictum poſsit eſſe in natura. Et videtur quòd ſic. Nam, ſi vnum contrariorum, ſiue priuatiuè oppoſitorũ ſit in natura, poſsibile eſt reliquum eſſe in natura, ſed vacuum & plenũ ſunt priuatiuè oppoſita: eſt enim vacuum priuatio pleni, igitur ſi plenum ſit in natura, poſsibile eſt vacuũ eſſe. Item. De non ente non eſt ſcientia. ſed de vacuo eſt ſcientia, ergo vacuum eſt ens. Item, Vacuum habet definitionem, ergo vacuũ eſt ens. Item. Mobile aut recipitur in pleno aut in vacuo. Non in pleno, quia tũc eſſent duo corpora in eodem ſimul. igitur recipitur in vacuo, & per conſequens vacuum eſt. Ad primũ dicitur quod

Quomodo intelligitur ſi vnũ oppoſitorũ eſt in natura & reliquum. maior ſic habet intelligi. Si vnum priuatiuè oppoſitorũ fuerit in natura, reliquum poteſt eſſe, hoc eſt ſi habitus alicuius priuationis ſit in natura, ita quod poteſt eſſe, & non eſſe, & ſua priuatio poteſt eſſe in natura, ſicut patet de viſu & de cæcitate. Sed plenum, ita ſe habet in natura quod non poteſt non eſſe, igitur vacuum non poteſt eſſe. Ad ſecundum dicitur, quod de vacuo eſt ſcientia per accidens non per ſe aliquo modo. Ad tertium dicitur, quod vacuum non habet veram definitionem cuiuſmodi eſt definitio ſpeciei, ſed definitionem nominis tantum: ideò non ſequitur quod ſit ens niſi ſecundum vocem tantum. Ad quartũ dicitur, quod hoc verbum, recipitur, põt denominare duo, ſcilicet receptũ eſſe vel ipſum recipi & vtroque modo mobile recipitur in pleno, non tamen ex hoc ſequitur duo corpora eſſe ſimul io vno loco.

De tẽpore. Tempus ſic definitur. Tempus eſt numerus motus ſecundum prius & poſterius. Sed numerus ſm Philoſophum dicitur dupliciter. ſ. quo numeramus, ſicut duo, tres, & quem numeramus, ſicut res numeratæ, ſicut duo homines vel tres. Scðo modo accipitur in definitione temporis. Dubitatur an tempus ſit. Et videtur quòd non, quia quod eſt compoſitum ex non entibus, eſt nõ ens, ſed tempus componitur ex præterito & futuro, quæ non ſunt: igitur ipſum non eſt. Item. Omne habens partes, ſi ipſum ſit, neceſſe eſt omnes eius partes, eſſe ſimul cum eo, ſed tempus habet partes, quarum nulla eſt in actu: igitur tempus non eſt. Minor probatur, quia nihil ſtat de tempore, niſi ipſum nunc, quod eſt indiuiſibile, & tale non eſt tempus, nec pars temporis, cum diuiſibile non fiat ex indiuiſibilibus.

Propter illas rationes ſciendum, quòd totum & pars dupliciter poſſunt conſiderari. Quoddam eſt enim totum permanẽs, cuius omnes partes ſimul ſunt ſicut domus lapis &c. (Totum & pars dupliciter) Aliud eſt totum ſucceſsiuum, ſicut dies, annus, cuius vna pars præcedit aliam, & alia ſubſequitur, ſicut præteritũ & futurum. Ad primum igitur dicitur, quod omne permanens compoſitum ex non ente permanente, eſt non ens, ſed de ſucceſsiuis non eſt verum. Ad ſecundum dicitur, quod hæc maior ſic intelligitur, de toto & Partibus permanentibus & non ſucceſſiuis. Proprietates temporis ſunt ſex. Prima. Vno modo conuenit accipere numerum in tempore, & alio modo non: prout enim eſt numerus, cõuenit accipere numerum, ſed prout eſt numerus motus, non, cum ſit continuum, & omne continuum eſt diuiſibile in infinitum. Secunda, Tempus nec eſt velox nec tardum, ſed multũ & paucum, breue, & longum. Tertia, vnum & idem inſtans eſt in toto tempore. Quarta Tempus reſoluitur in ſe ſecundum circulum vt annus, quia tempus eſt mẽſura motus circularis, ſicut motus primi mobilis & nõ recti. Quinta, Motus non ſolum menſuratur à tempore ſed tempus à motu. Sexta, In vnoquoque genere eſt reperire vnum primum, per quod menſurantur, & numerantur omnia illius generis vt in numero vnitas, in genere ponderum vncia, conſimiliter eſſet accipere in tẽpore aliquod primum, quod erit menſura ipſius, cuius eſt ipſum inſtans. Dubitatur an vnum & idem inſtans maneat in toto tempore. Et videtur quod non. Nam cuiuſlibet temporis determinati ſunt duo inſtantia ſcilicet principium & finis, ſicut diei, & horæ, non igitur eſt vnum inſtans in toto tempore. Item. Illa, quæ fuerunt in vno anno præterito, fuerunt in aliquo inſtanti, & illa quæ erũt in vno anno futuro, erũt in aliquo inſtanti, & illa, quæ modo ſunt, ſunt in aliquo inſtanti. Si igitur idem inſtans ſit in toto tempore, ſequitur quod omnia illa, quæ fuerunt in medio anno præterito, & q̃ erunt in medio anno futuro, modò ſunt, quod videtur impoſsibile. Ad primũ dicitur, quod cuiuſlibet temporis terminati ſunt duo inſtantia ſecundũ eſſe accidentale, licet ſit vnum per ſe & ſecundum ſuam ſubſtantiam. Ad aliud dicitur negando conſequentiam, quia inſtans manet vnũ & idem in tempore ſecundum ſubſtantiam variatam ſolum ſecundum eſſe accidẽtale. ſicut aliquis homo vnus & idem poteſt eſſe aliquando albus, & aliquando niger, ſic inſtans vnum & idem eſt præſens aliquando, aliquando futurum, aliquando præteritum. Nota ſecũdum Philoſophum quod inſtans ſe habet ad tẽpus, ſicut punctus ad lineã, quia ſicut punctus, nõ eſt pars lineæ, ſic inſtans non eſt pars temporis. Et ſicut pũctus diuidit duas lineas, & continuat eas adinuicem, ſic inſtans diuidit præteritum tempus à futuro, & continuat ea adinuicem. Sed per hoc differunt inſtãs & punctus, quia punctus quieſcit, & manet in linea, inſtans autem nunquam quieſcit in tempore, & hoc quia ſequitur ipſum mobile quod non quieſcit. Nota differentiã inter illa vocabula nũc tũc quando, iã, modo, olim, repentè. Nam tunc vno modo dicitur tempus propinquum inſtanti præteriti, licet impropriè: ſecundum ꝙ dicitur, venit nunc, quia hodie venit. Tunc, ſiue quando eſt tempus determinatum per inſtans præcedens: & ſubſequens, qui ſunt termini illius facti de quo fit inquiſitio, vt tunc deſtructa eſt Troia. Tunc erit diluuiũ. Iam eſt tempus propinquum præteriti inſtanti ſiue fuerit pars præteriti, ſiue pars futuri: vt quando vidit, iam vidit. Modò eſt tempus propinquum præteriti inſtanti dummodo ſit pars præteriti vt modo fuit bellũ Troiæ. Repente eſt illud quod eſt in nunc tempore inſenſibili. Siue repente eſt tempus non ſenſibile propter eius paruitatem: & ſubito ſimiliter, ſecundum quod dicitur generatio & mutatio ſubita.

ROBERTI LINCONIENSIS IN QVINTO LIBRO PHYSICORVM SVMMA.

IN QVINTO lib. Phy. determinat Philoſophus de diuiſione motus in ſuas ſpecies. Et dicit primo ꝙ aliquid tranſmutari dicitur tribus modis per accidēs. vt cum dicitur muſicus ambulat. Secundo ſecundum partes, vt cum dicitur corpus ſanatur quia oculus ſiue pectus ſanatur. Primo & per ſe per hoc excludit modum primo modo & ſecundo modo dictum ex eo quòd ipſum mouetur primo & per ſe. Et ꝑ hoc quòd dicit ſprimo excluditur motus ſecundum partem: per illud verò quòd dicit per ſe ſiue ſecundum ſe excluditur motus per accidens. Eſt autem per ſe mobile aliquid ſecundū diuerſas ſpecies motus, ſicut alterabile eſt motus ſecundum alterationem, & augmentabile ſecundum augmentum, & iterum in ſpecie alterationis dicitur ſanabile quod mouetur ſecundum ſanationem, & calefactibile quod mouetur ſecundum calefactionem. Dicit autē Philoſophus, quod quinque requirūtur ad motum ſcilicet mouēs, & mobile, terminus à quo, & terminus ad quem & tempus. Et nota quòd motus capit denominationem à termino ad quem, quia iſte terminus acquiritur per motum, terminus verò à quo deperditur. Et ſciendum quòd motus per ſe non eſt niſi in contrarijs extremis, vel medijs, vel contradictorijs. Mutatio per ſe quadruplex eſt ſcilicet a ſubiecto in ſubiectum vt alteratio: à non ſubiecto in ſubiectum vt gentratio: à ſubiecto in non ſubiectum vt corruptio. Sed quartus modus à non ſubiecto in non ſubiectum, eſt impoſsibilis. Et vocatur hic ſubiectum omne quod affirmatiuè dicitur, & non ſubiectum id quod dicitur negatiuè, non quod ſuſcipit formā. Poſteà dicit Philoſophus quod motus propriè dictus eſt tantum in tribus generibus ſcilicet quantitate, & qualitate, & vbi. Sed quod ſit in dictis tribus probatur. Nam in iſtis eſt ſufficiens contrarietas requiſita ad motum, igitur in iſtis propriè eſt motus. probatur conſequentia. Nam omnis motus eſt à contrario in contrarium. Quod autem in pluribus quàm in iſtis, probatur. Nam ſi in aliquibus alijs eſſet, hoc maximè videretur de ſubſtantia, & relatione, & de actione & paſsione. Sed in ſubſtantia non eſt motus. Nam omnis motus eſt à contrario in contrarium, ſed ſubſtantię nihil eſt contrarium: ergo in ſubſtantia non eſt motus. Nec ad relationem eſt motus quia ad illam formam quę poteſt acquiri alicui ſine aliqua mutatione reali facta in ipſa nō eſt motus, ſed ſic eſt de relatione, igiẗ &c. Maior probatur. Nam dextrū & ſiniſtrū poſſunt acquiri alicui nulla facta in ipſo mutatione reali. Nec ad actionem nec ad paſsionem eſt motus, quia ſi ſic cum actio & paſsio ſint motus, ad motum eſſet motus. conſequens eſt falſum, ergo & antecedēs. Nec ex hoc ſequitur quod actio & paſsio ſint motus, quia Philoſophus arguit à ſimili. nam ſimile eſt actionem & paſsionem eſſe motum, & ad motum eſſe motum. Relinquitur igitur quod motus propriè dictus eſt tantum in tribus generibus, ſcilicet quantitate, qualitate, & vbi. Motus in qualitate eſt alteratio à qualitate imperfecta ad qualitatem perfectā. & èconuerſo. ad quantitatem perfectam eſt augmentatio, èconuerſo eſt diminutio. Motus ad vbi dicitur loci mutatio. Immobile dicitur tripliciter. Vno modo quod non eſt aptum natum moueri. Alio modo quod eſt dē difficile mobili. ſicut lapis excellens magnus. Tertio modo quod eſt aptum natum moueri impeditur tamen per ſuum contrariū. Similiter dicendum de illis quæ ſunt neceſſaria ad cognoſcendum motum, ſcilicet quid ſit eſſe ſimul, & qd ſit eſſe ſeparatum, & quid tangere, & quid contiguum, & quid medium, & quid conſequenter ens, & quid habitū, & quid continuū. Similiter autem ſunt ea quæ ſunt in eidem loco, ſed propriè ſm ſe: & non ſecundū aliud. Separatim ſunt quæ non ſunt in eodem loco. Tāgere dicuntur ſiue cōtigua, quorum vltima ſunt ſimul. Medium eſt illud in quo continuè mutatur ſecundum naturam quod natum eſt mutari prius quàm in extremis. Continuè mutatum aliquod dicitur quod non deficit rei ſuper quam mouetur aut pauſat. Conſequenter ſunt ea inter quæ nihil cadit eiuſdem generis, vt linea lineę, vnitas vnitati, & huiuſmodi. Habitum eſt quando aliquid alteri conſequenter eſt, & tangit ipſum. Continua ſunt, quorum vltima ſunt vnum, id eſt terminus vnus. Motus dicitur vnus tripliciter, ſ. genere, ſpecie, numero. Vnus genere dicitur ab vnitate formę generalis. à quo dicitur mutatio vnum. ſicut omnis loci mutatio dicit motus vnus ſm genus omni loci mutationi. Vnus ſpecie dicitur ille motus qui eſt vnus ab vnitate ſpecificæ formę, ſicut dealbatio eſt omni dealbationi eadem ſpecie, & ſimiliter denigratio. Sed motus de albedine in nigredinem & de nigredine in albedinem, non eſt eadem ſpecie, ſed genere. Et nota quòd non ſufficit ad vnitatē motus ſpecifici quòd termini ſint idem ſpecie, ſed oportet quod ſpatium ſit idem ſuper quo fit motus, quia aliter motus circularis, & rectus forent idem ſpecie. Motus vnus numero eſt qui habet vnum ſubiectum numero, & vnam ſpeciem ſpecialiſsimam in qua fit, & vnum tempus continuū ſine interruptione. Ideò ad hoc quod motus dicatur vnus ſimpliciter numero, requiritur, quod idem in quo fit motus ſit ſimpliciter vnum, & oportet quod tempus ſit vnum & interruptū, inſuper oportet quòd ſpacium vel forma ſit vnum & continuum, oportet etiam quòd mobile ſit vnum ſimpliciter per ſe. Sequitur de contrarietate motus ad motum, qui eſt in quinque modis. Primus eſt, qui eſt ex eodem in idem. Secundus qui fit ex contrarijs terminis. Tertius eſt qui fit in contrarios terminos. Quartus qui eſt à contrario in contrarium. Quintus eſt, qui eſt ſecūdum contrarietatem vtriuſq; termini, vt qui eſt ex vno contrario in aliud contrarium contrarius ei eſt, & ecōuerſo. & nota quòd quies contrariatur motui ſecundum principium cum ſit principium motus. Secundū quod non quælibet quies contrariatur cuilibet motui, ſed quies ſecundum locū. motui ſm locum: quies ſecundum alterationem motui ſecundum alteratione, & ſic de augmētatione & de alijs motibus. Motus qui eſt ex vno contrario in reliquum contrariatur quieti quę eſt in alio. & quies quę eſt in vno cōtrariatur ei, quę eſt in alio, vt ea quæ in ſanitate ei quę eſt in ęgritudine. Dubitatur vtrum motus ſit in qualitate, quantitate & vbi Et primo probatur quod nō in qualitate. Nā motus eſt acquiſitio partis poſt partem illius termini ad quem tēdit, ſed in qualitate non eſt pars poſt partē, ideò in qualitate non eſt motus. Maior patet per Philoſophum Minor oſtenditur per auctorem ſex principiorum, qui dicit quòd forma accidentalis eſt cōponi contingēs quæ ſimplici & inuariabili natura cōſiſtit. Sed illud qđ in tali natura conſiſtit non habet partem poſt partē. igitur forma accidentalis non acquiritur per motum, igitur in qualitate non eſt motus Itē quòd in quantitate non ſit motus, probo. Nam omnis motus eſt per cōtrarietatem, ſed in quantitate nō eſt cōtrarietas, igitur motus non eſt in quantitate. Item quòd motus non ſit in vbi, videtur. Nam vbicunque non eſt reperiri magis & minus, nec contrarium. Sed vbi non eſt reperire magis

& minus

& minus per auctorem ſex principiorum, ergo in vbi non eſt motus. Item Si in vbi eſſet motus, cum talis motus ſit motus localis, contingeret pertranſire medietatem ſpacij ſuper quod ſit motus in medietatem illius motus: & ſic in infinitum, ſed talis diuiſio quæ eſt in infinitum non eſt pertranſibilis. igitur in ſpacio ſiue in vbi non eſt motus. Ad primum dicitur concedẽdo maiorem. Adminorem dicitur quod qualitas ſine forma accidentali poteſt dupliciter conſiderari. Vel ſecuodum eſſentiam, vel ſecundum eſſe in ſubiecto. Primo modo eſt indiuiſibilis ſcilicet ſecũdum eſſentiam, nec habet partem poſt partem ſecundum eſſentiam. Secundo modo eſt diuiſibilis ſcilicet ſecundum eſſe in ſubiecto, & habet partem poſt partem. Sicut patet quòd vnum ſubiectum habet plus de albedine quàm aliud, & ſimiliter de colore, & ſic de alijs quæ ſunt qualitates, ſiue formæ accidentales. Ad ſecundum dicitur concedendo maiorem. Ad minorem dicitur quod quãtitas poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo ſecundum ſuam eſſentiam, ſecundum quod quantitas eſt. & ſic non habet contrarium. Alio modo ſecundum eſſe naturale, quod habet in rebus naturalibus, & ſic habet contrarium. Nam ſecundum eſſe naturale conuenit dare quantitatem perfectam & imperfectam. Minimum & maximnm & infra, & extra ſunt contraria quantitati ſecundum eſſe naturale, ergo poteſt ineſſe contrarietas licet non per ſe. Ad tertium dieitur concedendo maiorem. Ad minorem dicitur, quòd ſuſcipere magis & minus eſt dupliciter vel intenſiuè & ſecundum eſſentiã & ſic vbi non ſuſcipit magis & minus nec habet contrarietatem. Alio modo extenſiuè, ſic ſuſcipit magis & minus: & habet contrarietatem. Ad quartum dicitur concedendo totum argumentum vſque ibi, talis diuiſio procedit in infinitum. Vbi dicendum eſt, quod ire in infinitum dupliciter eſt, vel ſecundum actum vel ſecundnm potentiam. Primo modo oon poteſt pertranſiri: ſecundo modo poteſt. Et argumentum procedit ac ſi contingeret actualiter diuidi in infinitum.

ROBERTI LINCONIENSIS IN SEXTVM LIBRVM PHYSICORVM SVMMA.

IN SEXTO lib. Phyſi. determinat philoſophus de motu, diuidendo ipſum in partes quantitatiuas, & hoc ſm quod motus, eſt quoddam continuum. Dat igitur quatuor ꝓprietates. Prima eſt quod nullum continuum componitur ex indiuiſibilibus, vt linea ex punctis, quia iodiuiſibilia ſiue puncta non ſunt contigua, nec conſequenter entia, quia vltima eorum nõ ſunt ſimul entia, nec ſunt vnnm, cum indiuiſibile nõ habeat partes, quarnm vna poteſt eſſe terminata, & altera eius vltimum: ſimiliter indiuiſibile additum alicui, nõ facit maius igitur nec compoſitum, nec indiuiſibile erit cõſequenter ſe habens indiuiſibili. ſicut punctus puncto, vel inſtans inſtanti, quia inter quęlibet duo puncta cadit medium, ſicut linea, & inter quęlibet duo inſtantia cadit tempus medium, & per conſequens inſtantia nõ ſunt, conſequenter entia inter quę non cadit medium eiuſdem generis, ſicut duæ domus, ſunt conſequenter entia, inter quas non cadit domus media, & ſic ſequitur, quod non eſt immediatus inſtanti, vt punctus puncto, nec aliquod indiuiſibile ſimpliciter alteri. Item ſi continunm componeretur ex indiuiſibilibus, igitur eſſet diuiſibile in indiuiſibilia, conſequens ſalſum. cũ continuum ſecundum Philoſophum ſit diuiſibile in ſemper diuiſibilia igitur nec motus, nec magnitudo, nec tẽpus nec aliquid continuum poteſt componi ex indiuiſibilibus ſimpliciter, cum vnumquodque diuidatur in illa ex qnibus componitur. Secũda proprietas eſt illius in quo ſit motus ſcilicet ipſius tẽporis, & hoc eſt quòd in inſtanti non eſt motus, neque quies, ſed in tempore, accipiendo inſtans ſecundum quòd eſt ſimpliciter indiuiſibile, & non pro tempore, qnia ſi in inſtanti foret motus vel quies, ſequeretur quod inſtans eſſet diuiſibile. Tertia ꝓprietas eſt illius in quo aliquid mutatur, & hoc eſt quod omne mutatur, quando mutatum eſt in illo, in quo primo mutatum eſt, v.g. poſito quod aliquid mutetur à non eſſe in eſſe, tunc deficit ab eo ex quo mutatum eſt, igitur illud quod mutatum eſt à nõ eſſe in eſſe deficit. à non eſſe igitur de neceſsitate erit in eſſe, cum inter eſſe & non eſſe non cadat medium. Et ſciendum, quòd in nulla mutatione eſt accipere primũ in quo cœpit aliqnid mutari nec mutatum eſſe. ſed ante quodlibet mutatum eſſe, præcedit mutari, & èconuerſo in infinitum, & non ſecundum actum, ſicut nec in motu eſt dare primum, quia omne quod mouetur, prius mouebatur per Philoſophum. Cuius cauſa hæc eſt, quia tẽpus in quo fit motus & magnitudo, ſiue ſpatiũ ſuper quod fit motus & ipſum qđ mouetur, quodlibet iſtorum eſt continuum, & etiam ipſe motus, & p conſequens ſunt diuiſibilia in infinitum. Vnde nec in tempore, nec in aliquo continuo ſucceſsiuo eſt ſumere primum. quare nec in motu vltimum contingit ſumere. vnde in permanentibus cõtingit ſumere primũ, ſed non vltimum, quia per Philoſophum non eſt dare vltimnm rei permanentis in eſſe, ſed in ſucceſsiuis eſt dare vltimum, ſed non primum. ſicut dictum eſt. Sed videtur per rationem Zenonis quòd nihil poſsit moueri localiter. & per conſequens motus localis nihil eſt. Nã ſi aliqnid determinatè ſecũdum locum mouetur, oportet quòd primo pertranſeat medietatem ſpacij antequam ad terminum perueniat & medietatem illius medietatis, & ſic in infinitum, ſicut argutũ. eſt in dictis præcedentibus. Item. Si aliquid moueretur localiter velociſsimè motum, nunquam attingeret tardiſsimum. conſequens eſt impoſsibile, igitur ex quo ſequitur. Cõſequentia oſtenduntur ſic. Præcedat tardnm ipſum velox per aliquod ſpacium, & moueatur vtrunque continuè. igitur antequam attingat terminum à quo ipſius tardi ipſum tardum aliquid pertrãſibit de ſpacio, quia non quieſcit, ſed continuè mouetur. Et vltra antequam velox pertranſeat illud quod pertranſiuit tardum, tardum aliquod pertranſibit de ſpacio, ſicut prius in infinitum, ergo velox nunquam attinget tardum vtriſque continue motis. Item quod eſt in ſpacio ſibi ęquali, aut mouetur in eo, aut quieſcit in eo. cnm igitur non conuenit moueri in tali ſpacio & in quolibet inſtanti mobile eſt in ſpacio ſibi æquali, igitur in quolibet inſtanti quieſcit, & per conſequens nunquam mouetur Ad primum dicitur (ſicut prius dictum eſt in dubitatione pręcedenti) ſcilicet quòd continuum eſt infinitum ſecundum potentiam & tale poteſt tranſiri. Et ſic patet ad ſecundam rationem. Ad tertiam dicitur quòd Zeno dixit ipſum tempus componi ex inſtantibus, quod non eſt verum, ideò nec motus nec quies eſt in inſtanti, ſed in tempore (ſicut dixit Philoſophus) ideò mobile non eſt in ſpacio ſibi æquali niſi tantum in inſtanti. Et cũ dicitur. Aut mouetur, aut quieſcit, negatur, propoſitio, quia habet veritatem de eo quod eſt in aliquo in quo aptum natum moueri aut quieſcere pro tali menſura temporis. Nota quòd iſta ſunt proportionabilia, magnitudo, motus, & tempus, & ideò ſi vnum iſtorum ſit infinitum quodlibet erit tale. Dubitatur vtrum aliquod

quod continuum componatur ex indiuiſibilibus. Et videtur quod ſic. Nam punctus eſt vbique in linea. quod non eſſet verũ niſi componatur ex punctis. Item. Ariſtotel. in Primo Poſter. dicit, quod ſubſtantia lineæ eſt ex punctis, igitur linea componitur ex punctis. Item ſi ſphæra mouetur ſuper planum, non tangit ipſum niſi in punctis (per Philoſophum) cum ſphęrico, & plano non ſit aliquod commune niſi punctus. igitur cauſat ſuperficiem deſcriptam punctis, & per conſequens continuum poteſt componi ex indiuiſibilibus. Item per commentatorem inſtans fluens, cauſat tempus, ſed inſtans eſt indiuiſibile ergo indiuiſibile cauſat diuiſibile & hoc non niſi componendo. Item corpus naturale ex minimis componitur. igitur continuum ex indiuiſibilibus. Antecedens eſt verum, ergo concluſio. conſequens patet cum ſit dare corpus minimum naturale ſecundum Philoſophum in lib. Phyſi. Ad primum dicitur quòd punctus eſt vbique in linea potentialiter, non actualiter. Ad ſecundum dicitur, quod Philoſophus intelligit quòd in formali definitione lineæ cadit punctus & non aliter. Ad tertium dicitur quod non eſt dare aliquod ſphæricum ſimpliciter hic inferius naturaliter. Ad quartum videtur, quòd Commentator intelligit ſic quòd inſtans fluit ſecundum quod eſt diuerſum, & diuerſum aliquo modo eſt cauſa temporis, ſed non inſtans propriè fluit ita quòd moueatur. Ad quintum dicitur quod corpus poteſt dupliciter conſiderari & eiſdem modis minimum, ſcilicet vt eſt quoddam naturale, & vt eſt quoddam quantum, & ex talibus minimis poteſt conſiderari maximum. Secundo igitur modo poteſt dari minimum non autem primo modo, quia corpus naturale ſecundum quod eſt quantum, eſt continuum & per conſequens diuiſibile in infinitum. Dubitatur an motus poſſit eſſe in inſtāti accipiendo motum propriè, & inſtans ſimpliciter. Et videtur quod ſic per Philoſophum in 7. Phyſicorum. Si aliqua virtus moueat aliquod mobile in aliquo tempore, potentia duplicis virtutis mouebit in medietate temporis, igitur prima cauſa cauſabit motum in inſtanti. Huic dicitur quòd regula Philoſophi habet intelligi de agentibus per motum & tranſmutationem. Prima autem cauſa agit ſine motu & tranſmutatione.

ROBERTI LINCONIENSIS IN SEPTIMVM LIBRVM PHYSICORVM SVMMA.

IN SEPTIMO lib. Phy. determinat Philoſophus de motibus, & de motoribus & mobilibus eorũ dicens quòd in omni motu violento & naturali motor differt ſecundum ſubſtantiam ab eo quod mouetur. Poſteà oſtẽdit quod in mouẽtibus & motis nõ eſt procedere in infinitũ, quia ſic in tempore finito foret motus infinitus, quod eſt inconueniens, cum motus & tẽpus in quo eſt motus ſint proportionabilia. ideò eſt dare motum primum & motorem primum. Item in omni motu tam violento quàm naturali, mouens & motum ſunt ſimul. Sed quod hoc ſit falſum, probo. Nam in motu proiectionis non eſt mouens ſimul cum moto, ſed diſtat ab eo. igitur nõ in omni motu ſunt ſimul. Huic dicitur quod non requiritur quod ſint ſimul ſecundum vltima eorum, ſed ſufficit quod ſecundum virtutem: vnde quandiu proiectum mouetur, virtus proijcientis manet in eo ſiue fuerit ille motus ſecundum rectum, ſiue ſecundum reflexionem, ſicut pila proiecta contra parietem reflectitur. Item ſciendum, quod violentum eſt cuius principium eſt ab extrinſeco non cõferente vim paſſo. Species motus violenti ſunt quatuor ſcilicet impulſio, tractio, vectio, & vertigo. & in his quatuor modis reducuntur omnes motus qui ſunt à à principio extrinſeco. Poſteà agit de comparatione motuum adinuicem. & dicit quod ad hoc quòd aliqua ſint adinuicem comparabilia tria requiruntur. Primo quod ſint vniuoca, ideò ſtilus & vinum, & chorda non ſunt comparabilia in acutie ęquiuocè dicta de iſtis, in ſtilo enim pertinet ad tactum, in vino ad guſtum, in chorda ad audiendum, ideò per aliam rationẽ & aliam eſt acuties in illis. Secundo requiritur. quòd ſint in aliquo ſubiecto proximo recipiente. ideò equus eſt comparabilis ſecundum albedinem cuicunque habenti albedinem quia ſubiectum proximum albedinis eſt idem. ſicut ſuperficies eſt idem ſecundum recipiens albedinem. Tertio requiritur quod ſit vna natura ſpecialis, & non generalis ipſorum comparabilium, quia in genere multæ latent æquiuocationes diuerſę naturæ, ideò album & nigrum licet conueniant in natura generali, ſicut in colore, nõ tamẽ in atura ſpeciali, ideo non ſunt comparabilia. Nec motus circularis eſt comparabilis motui recto, quia non ſunt in eodem ſubiecto proximo nec in eadem natura ſpeciali. Contra videtur quod ſecũdum æquiuocum fiat comparatio, quia benedicitur ſubſtātia eſt prius ens quam accidens, ſed prius & poſterius dicũt comparationem & ens eſt æquiuocũ, ergo ſm æquiuocũ eſt cõparatin. Huic dicitur quod comparatio propriè dicta, non fit ſecundum æquiuocum. Extendendo tamen vim comparationis ad vnitatem ordinis vel analogię ſecundum æquiuocum fit comparatio. Conſequenter ponit pro comparatione motuum regulas quæ ſunt ſeptem. Prima eſt ſi aliqua potentia moueat aliquod mobile per aliquod ſpatium in aliquo tempore, æqualis potentia mouebit medietatem illius mobilis per duplum ſpatium in eodem tempore. Secunda eſt hæc. Retenta priori potentia æqualis potentia mouebit medietatem mobilis per totum idem ſpacium in medietate temporis. Tertia eſt. Retenta priori potentia duplicis virtutis mouebit mobile per idem ſpacium medietate temporis. Quarta: Medietas illius potentiæ mouebit medietatem mobilis per idem ſpacium in toto tempore. Quinta. Retenta priori potentia non eſt neceſſe, quod eadem potentia moueat duplum mobile in æquali tempore per medietatem illius ſpatij. Sexta non eſt neceſſe quod media virtus moueat idem mobile per aliquam partem ſpatij in toto tempore. Septima, dupla virtus mouebit duplex mobile per æquale ſpacium in æquali tempore. Eſt autem ſciendum, quod iſtæ comparationes habẽt intelligi de motore corporeo naturali, & non de motore ſupra cœleſti. Et ſimiliter habet intelligi quantum ad rationem ipſius motus, & non quantum ad rationem ſpecialem. multa enim poſſunt alicui conuenire ſecundum rationem generalem, quæ ſibi repugnant ſecundum rationem ſpecialem. verbi gratia, non repugnat homini in quantum animal habere alas, ſed in quantum homo ſibi repugnat. Similiter iſtę conditiones poſſunt ineſſe motui in quantum motus non tamen in quantum iſte motus.

ROBERTI LINCONIENSIS IN OCTAVVM LIBRVM PHYSICORVM SVMMA.

IN OCTAVO lib. Phyſi. oſtẽdit Philoſophus primo quod aliquis motus eſt æternus, & aliquis motor eſt æternus, ſecundo quis motus eſt æternus. & qui motor eſt æternus. Quod motus ſit æternus, oſtendit tali ratione. Omnis motus præſupponit mobile. Poſito igitur aliquo motu, quæro de illo mobili, aut eſt factum: aut eſt æternum. Si ſit factum, cum illa factio ſit mutatio, præcedit primum motum. Si ſit æternum prius igitur quieuit, ſed impoſsibile fuit ab illa quiete deducere mobile ad motum, ſine diſpoſirione aliqua in mobili, vel in moto, quæ in ipſo eſſe nõ poteſt, ſi non ſit aliqua mutatio, poſito igitur illo mobili diſpoſito, ſequitur quod aliqua mutatio eſt prior mutatione prima. Hoc autẽ eſt impoſsibile. igitur ex quo ſequitur. Item. Vbicunque eſt ponere tempus, ibi eſt ponere inſtans, cum inſtans ſit tota ſubſtantia temporis. eſt enim finis præteriti, & initium futuri. igitur vbicunque eſt vel conuenit reperiri inſtans: cõuenit reperiri tempus præteritũ, ſed in omni tempore conuenit reperiri inſtans: igitur in omni tempore conuenit reperiri tempus præteritum, & per conſequens ad nullum tempus conuenit deuenire, ante quod non ſit aliquod tempus. & ſic tempus eſt æternum ex parte ante. Et ſi tempus ſit æternum, motus erit æternus. Item quod motus ſit incorruptibilis, probo. quia cum corrumpitur motus, non neceſſe eſt mobile corrumpi, cum mobile ſit prius motu, igitur poſt corruprionem vltimi motus, facta eſt corruptio mobilis, & ſic poſt vltimam mutationem eſt mutatio. Et rationes procedunt de motu primi mobilis qui eſt circularis, & non de aliquo alio motu recto nec circulari. Poſteà probat Philoſophus, ꝙ motus non ſit æternus. Primo ſic. Omne quod fit à quodam in quoddam, tanquam a termino contrario in terminum contrarium, eſt finitum: omnis motus eſt huiuſmodi ergo &c. Secundo ſic: Videmus in animatis quòd habent principium motiuum ab extrinſeco, & aliquando mouentur, aliquando quieſcunt: ſic igitur motus habet eſſe poſt non eſſe. Et ſic perpetuo non cõuenit ſemper moueri, aut nunquam. Tertio ſic. Animalia quæ habent principium ſui motus intrinſecum aliquando mouentur, aliquando verò quieſcunt, igitur ſicut eſt in minori mundo, ſic eſt in maiori, ꝙ aliquando motus ceſſabit, vel ceſſet, & ſic non eſt perpetuus. Ad primum dicitur quod aliquis eſt motus, qui fit de contrario in contrarium: & talis non eſt perpetuus ſicut argumentatum eſt, alius motus eſt de termino in terminum & ècontra, ſicut quando aliquis percutit chordam lyrę, talis motus non eſt verè continuus nec perpetuus, quia ſuus motus quieſcit in minimo. Tertio modo eſt motus circularis: & hic eſt continuus & perpetuus. Ad ſecundum dicendum, quòd non eſt inconueniens motum inanimatorum deficere, quia ſuus motus non eſt primus, & ideò deficit. & proptereà ſic ſumere nõ eſt ad propoſitum. Ad tertium dicitur, quòd aliquis eſt motus animalis qui non eſt continuus, vt ille, qui eſt à principio extrinſeco, alius eſt motus animalis, qui eſt continuus ad ſimilitudinem huius motus. ſecundum quòd dicitur motus primi mobilis perpetuus & continuus. Et ſciendum eſt, quòd cauſa motus non ſit ſine motore. Et motus ſit æternus, igitur motor eſt æternus. Corollariè arguit Philoſophus, quòd eſt vnum immobile primum, quod non mouetur ab aliquo alio ſed à ſeipſo. i. à principio intrinſeco. & ad quod omnia mota reducuntur. Probo. quia, ſi moueatur à principio extrinſeco, erit proceſſus in infinitum in mobilibus & mouentibus, quod eſt impoſsibile, ſi igitur moueatur à ſeipſo, mouetur à principio intrinſeco. Secũdo dicit, quòd omne mouens ſeipſum diuiditur in duas partes, quarum vna eſt mouens, & alia mota. Sed, ſi verum eſſet motorem & motum vnum eſſe idem penitus, indiuiſibile ferret & ferretur ſecundum loci mutationem, & idem alterabit & alterabitur infirmabitur ſanabitur ſecundum idem, quod eſt impoſsibile. Item. Omne mobile inquantum tale, eſt in potentia. & omne mouens in quantum tale, eſt ens actu & non in potentia. Si igitur aliquod mouens ſit penitus idem motu, & mobili, tunc idem ſecundũ idem eſt in actu, & non in actu. in potentia, & non in potenria, quod eſt impoſsibile. igitur aliqua pars, quæ eſt mouens, eſt omnino immobilis: ad quem motorem immobilem omnia mota reducuntur. Tertio dicit quod motus circularis eſt primus & perpetuus. Et qđ ſit primus arguitur ſic. motus localis eſt prior omnibus alijs motibus: ſed circularis motus eſt prior inter omnes alios motus locales, igitur motus circularis eſt prior alijs, & hoc tam prioritate naturæ quàm prioritate temporis & definitione ſecundum Philoſophum. Quarto dicit, quòd omnes alij motus reducuntur ad motum localem, & non èconuerſo. igitur eſt prior. aſſumptum patet inductiuè in omnibus motibus, qui requirunt ipſum. Secundum oſtenditur ſic. Omnis motus localis aut eſt rectus aut eſt circularis. aut mixtus ex recto & circulari. Sed motus rectus & circularis sũt priores motu mixto, ſicut componẽtia pręcedũt compoſitum. Similiter motus circularis eſt prior motu recto ſicut perfectum prius eſt imperfecto, & incorporale corporali: & regulare irregulari. Manifeſtum eſt igitur motum localem circularem eſſe primum inter omnes motus. & ſic æternum. probo: quia eſt continuus, quia in tali motu non intercedit quies media, ſicut accidit in alijs motibus & mutationibus, igitur motus localis circularis primi mobilis eſt motus æternus ſicut prius non eſt oſtenſum. Ex hoc ſequitur, quod motor eſt æternus, ſcilicet Deus omnino immobilis, & omnino infatigabilis, immortalis, nullam habens magnitudinem. Quod ſit immobilis, probat ſic Philoſophus, quia dato quod ſit mobilis, tunc oportet ipſum cum mouente ſimul moueri ab aliquo, quare, cum non ſit proceſſus in infinitum in mouẽtibus & motis (vt prius oſtenſum eſt) erit neceſſe ſtare ad aliquod mouens immobile. Infatigabilis autem quia cum moueantur iſta inferiora per ſuperiora mouentur ab aliquo primo. Talis autem motor eſt infatigabilis à ſua motione. Cauſa enim fatigationis nihil aliud eſt, niſi id quod mouet moueri. Sed primus motor non mouetur ab aliquo, igitur eſt infatigabilis & ingenerabilis & incorruptibilis, quia cum oſtenſum ſit omnino eſſe immobilem, ideò non eſt generabilis nec corruptibilis. Et etiã indiuiſibilis ſiue impartibilis nullam habens penitus magnitudinem neque finitam cum moueat per tempus infinitum, igitur non habet finitam magnitudinem. Nec infinitam (vt oſtenſum eſt.) igitur primum mouens eſt indiuiſibile, impartibile, immobile, infatigabile, nullam habens magnitudinem, cui ſit honor & gloria per infinita ſęcula ſęculorum. Amen. Deo gratias.

S. THOMAE AQVINATIS Ordinis Prædicatorum,

DE PRINCIPIIS NATVRAE LIBELLVS.

Summa totius libelli.

Quæ principia, cauſæ, & elementa, & quot ſint rerum naturalium proprietates, & cauſarum nonnullæ diuiſiones afferuntur.

Caput primum. Ex natura generationis quęnam principia, cauſę, elementa ſint rerum naturalium, & quid.

Ad primũ librum Phyſicorum libellus iſte ſpectat.

QVoniam quoddam poteſt eſſe licet non ſit, quoddã verò iam eſt, illud quod quod poteſt eſſe & non eſt dicitur eſſe potentia, illud autẽ, quod iam eſt dicitur eſſe actu, ſed duplex eſt eſſe ſcilicet eſſe eſſentiale ſiue eſſe ſubſtãtiale rei, vt hominem eſſe & hoc eſt eſſe ſimpliciter. Eſt autẽ aliud eſſe accidentale, vt hominem eſſe album, & hoc eſt eſſe ſecundum quid. Ad vtrunque autem eſſe eſt aliquid in potentia. aliquid.n. eſt in potentia, vt ſit homo, vt ſperma, & ſanguis mẽſtruus. aliquid in potentia, vt ſit album, vt homo. Tam autem illud, ꝙ eſt in potẽtia ad eſſe accidentale, quàm illud, qđ eſt in potẽtia ad eſſentiale põt dici materia, ſicut ſperma, hominis, & homo, albedinis. Sed in hoc differunt, quia illud, quod eſt in potentia ad eſſe ſubſtãtiale, dicitur materia ex qua. quod autem eſt in potentia ad eſſe accidẽtale, dicitur materia in qua. Itẽ propriè loquendo illud quod eſt in potentia ad eſſe ſubſtãtiale, dicitur materia prima. qđ autem eſt in potentia ad eſſe accidentale, dicitur ſubiectum. Subiectum.n. dat eſſe accidenti. ſ. eſſe exiſtendi, quia accidens nõ habet eſſe, niſi per ſubiectũ Vnde dicitur, quod accidentia ſunt in ſubiecto, nõ autem dicitur, quod forma ſubſtantialis ſit in ſubiecto, & ſecũdum hoc differt materia à ſubiecto, quia ſubiectum eſt, quod non habet eſſe ex eo, ꝙ aliquid ei aduenit, ſed ꝙ eſt per ſe, & habet eſſe completum, vt homo non habet eſſe per albedinem, ſed materia dicitur, qđ habet eſſe ex eo quod ſibi aduenit, quia de ſe eſt incompletum, immo nullum eſſe habet, vt dicit Commenta. in 2. de anima. Vnde ſimpliciter loquendo forma dat eſſe materię, accidens autem non dat eſſe ſubiecto, ſed ſubiectum accidenti, ſicet aliquãdo ponatur vnum pro alio ſcilicet materia pro ſubiecto, & ẽcõtrario. Sicut autem omne, quod eſt in potentia poteſt dici materia, ita omne, a quo habet aliquid eſſe quodcunq; eſſe ſit illud, ſiue ſubſtãtiale, ſiue accidẽtale, poteſt dici forma, ſicut homo, cum ſit potentia albus, fit per albedinem actu albus, & ſperma, cum ſit potentia homo, fit actu homo per animam, & quia forma facit eſſe in actu, ideò dicitur ꝙ forma eſt actus. Quod autem facit eſſe actu ſubſtantiale, dicitur forma ſubſtantialis, & quod facit actu eſſe accidentale, dicitur forma accidẽtalis. Et quia generatio eſt motus ad formam duplici formę reſpõdet duplex generatio. Formę ſubſtantiali reſpondet generatio ſimpliciter, formæ accidentali reſpondet generatio ſecundum quid. Quando enim introducitur forma ſubſtantialis, dicitur aliquid fieri ſimpliciter. ſicut dicimus homo fit, vel homo generaẽ, quãdo autẽ introducitur forma accidentalis, nõ dicitur aliquid fieri ſimpliciter ſed fieri hoc, ſicut, quãdo homo fit albus, non dicitur, ſimpliciter hominem fieri, vel generari, ſed fieri vel generari albũ. & huic duplici generationi opponitur duplex corruptio ſcilicet ſimplex & ſecũdum quid. Generatio verò & corruptio ſimpliciter nõ ſunt niſi in genere ſubſtantiæ. Generatio verò & corruptio ſecundum quid ſunt in omnibus alijs generibus, & quia generatio eſt quędam mutatio de non eſſe, vel de non ente ad eſſe vel ad ens, ecõtrario autem corruptio debet eſſe de eſſe vel ente, ad non eſſe vel non ens. Non autem, ex quolibet non eſſe fit generatio, ſed ex non ente, quod eſt ens in potentia, ſicut idolum ex cupro, quod eſt idolum in potentia, & non actu. Ad hoc autẽ ꝙ fit generatio tria requiruntẽ. ſ. ens in potẽtia, quod eſt materia, & non eſſe actu, quod eſt priuatio, & id per quod fit actu, quod eſt forma. ſicut quando ex cupro fit idolum, cuprũ, quod eſt in potentia ad formam idoli, eſt materia, hoc autẽ quod eſt infiguratum, ſiue incompoſitum eſt priuatio, figura autem à qua dicitur idolum, eſt forma. non autem forma ſubſtantialis, quia cuprum ante aduentum figuræ habet eſſe actu, & eius eſſe non dependet ab illa figura ſed eſt forma accidentalis, omnes enim formæ artificiales ſunt accidentales. ars enim non operatur niſi circa id, quod iam conſtitutum eſt in eſſe perfecto à natura. Sunt igitur tria principia naturæ ſcilicet materia forma, & priuatio, quorũ ſcilicet forma eſt id, propter quod fit generatio, alia duo ſunt ex parte eius, ex quo eſt generatio. Vnde materia & priuatio ſunt idem ſubiecto, ſed differunt ratione. idem enim eſt æs & infiguratum ante aduentum formæ, ſed ex alia ratione dicitur æs, & ex alia infiguratum. Vnde priuatio dicitur principium non per ſe, ſed per accidens quia ſcilicet coincidit cum materia, ſicut dicimus, ꝙ eſt per accidens quòd Medicus ædificat. Non.n. ex eo ꝙ Medicus, ſed ex eo quod domificator eſt, qđ coincidit Medico in eodem ſubiecto. Sed duplex eſt accidens: ſcilicet neceſſarium, quod nõ ſeparatur à re, ſicut riſibile homini, & non neceſſarium, quod ſeparatur, ſicut album ab homine. vnde licet priuatio ſit principium per accidens, non tamen ſequitur, quod noo ſit neceſſarium ad generationẽ, quia materia à priuatione nunquam denudatur. inquãtum.n. eſt ſub vna forma habet priuationem alterius & econtrario, ſicut in igne eſt priuatio aeris & in aere eſt priuatio ignis. Et ſciendum, qđ cum generatio ſit ex non eſſe, nõ dicimus ꝙ negatio ſit principium, ſed priuatio, quia negatio nõ determinat ſubiectum. Non videre.n. põt dici etiã de non entibus, vt chimera non videt: & iterũ de entibus, quæ non ſunt nata habere viſum, ſicut de lapidibus, ſed priuatio nõ dicitẽ niſi de determinato ſubiecto, in quo. ſ. natus eſt fieri habitus ſicut cæcitas nõ dicitur, niſi de his, quæ ſunt nata videre, & quia generatio non fit ex non ente ſimpliciter ſed ex non ente, qđ eſt in aliquo ſubiecto, & non in quolibet, ſed in determinato, non enim ex quolibet nõ igne fit ignis, ſed ex tali non igne, circa quẽ nata ſit fieri forma ignis, ideò dicitur, ꝙ priuatio eſt principiũ & nõ negatio, ſed in hoc differt ab alijs, qa alia ſunt principia & in eſſe & io fieri, ad hoc.n. quod fiat idolũ oportet ꝙ ſit ęs, & ꝙ vlterius ſit figura idoli, & iterum, quãdo eſt iam idolũ, oportet hęc duo eſſe: ſed priuatio eſt principium in fieri, & non in eſſe, quia dum fit idolum oportet ꝙ non ſit idolum. ſi.n. eſſet, nõ fieret, quia quicquid fit, non eſt niſi in ſucceſsiuis, vt in tempore, & motu. Sed ex quo iam idolum eſt nõ eſt ibi priuatio idoli, quia affirmatio, & negatio nõ ſunt ſimul. Similiter nec priuatio, & habitus: item priuatio eſt principiũ per accidens,

Materia prima quomodo diſtinguatur a ſubiecto.

Generatio ſecundum quidin alijs generibus a ſubſtantia inuenitur.

Magis priuatio principiũ … naturę, quam negatio.

cidens,vt ſupra eſt expoſitum. Alia verò ſunt principia per ſe. Ex dictis ergo patet, ꝙ materia ꝑ ſe differt à forma,& priuatione ſecũdum rationem. Materia.n.eſt id in quo intelligit̃ forma, & priuatio, ſicut in cupro intelligitur forma & infiguratum. Quandoq; tamen materia denominatur cum priuatione,quãdoque ſine priuatione,ſicut ęs,cum ſit materia idoli nõ importat priuationẽ, quia ex hoc quòd dico æs non intelligitur incompoſitũ,ſiue infiguratum,Sed farina,cum ſit materia reſpectu panis, importat in ſe priuationẽ formę panis,quia ex hoc quod dico farina,ſignificatur incõpoſitio ſiue inordinatio oppoſita formę panis. Et quia in generatione materia ſiue ſubiectũ permanet , priuatio verò nõ,nec cõpoſitum ex materia & priuatione, ideò materia quæ non importat priuationem,eſt permanẽs quæ autem importat,eſt tranſiens.Et ſm quòd quædã materia habet compoſitionem formæ,ſicut æs,cum ſit materia reſpectu idoli, ipſum tamen æs eſt compoſitũ ex materia & forma,& ideò æs non dicitur materia prima,quia habet formam.Illa autem materia,quæ intelligitur ſine qualibet forma & priuatione, ſed eſt ſubiecta formæ & priuationi,dicitur materia prima ꝓpter hoc,quòd ante ipſam non eſt materia alia . & hæc etiã dicitur hyle,hoc eſt chaos,vel cõfuſio Gręce. Et quia, omnis definitio & omnis cognitio eſt per formã , ideò materia prima non poteſt per ſe definiri nec cognoſci, ſed per comparationem ad formam,vt dicatur, ꝙ illud eſt materia prima,ꝙ hoc modo ſe habet ad omnes formas & priuationes, ſicut eſt idolum & infiguratum , & hęc dicitur ſimpliciter prima.Poteſt etiam aliquid dici materia prima reſpectu alicuius generis, ſicut aqua reſpectu liquabiliũ, quæ tamen nõ eſt prima ſimpliciter, quia eſt compoſitum ex materia & forma , vnde habet materiam priorẽ.Et ſciendum eſt quod materia prima & etiam forma nõ generatur,neque corrumpitur,quia omnis generatio eſt ex aliquo ad aliquid.Id aũt ex quo eſt generatio,eſt materia id autem, ad quod eſt generatio,eſt forma.Si ergo materia & forma generarent,materiæ eſſet materia,& formę eſſet forma, & ſic in infinitum,vnde generatio non eſt niſi compoſiti proprie loquendo.Sciendum eſt etiam,qđ materia prima dicitur vna numero in omnibus,ſed vnũ numero dicitur duobus modis.ſ. quod habet vnam formam determinatã , in numero,ſicut Socra & hoc modo materia prima nõ dicitur vna numero,cum in ſe non habet aliquam formam.Dicitur etiam aliquid vnũ numero , quia eſt ſine diſpoſitionibus,quæ faciunt differre ſecundum numerum & modo dicitur materia prima vnum numero , quia intelligitur ſine omnibus diſpoſitionibus,quæ faciunt differre numero,vel à quibus eſt differentia in numero,Sciendum etiam ꝙ licet materia prima non habeat in ſua rõne aliquã formam vel priuationẽ, ſicut in ratione æris non eſt figuratum vel infiguratum, materia tamẽ nunquã denudatur à forma & priuatione, q̃doq; enim eſt ſub vna forma,quandoq; ſub alia, per ſe autem nunquam poteſt eſſe, quia, cũ in ratione ſua nõ habet aliquam formam,non poteſt eſſe in actu, (cũ eſſe actu, non ſit niſi à forma,) ſed ſolum in potentia , & ideo quicquid eſt in actu non põt dici materia prima : ex dictis ergo patet,tria eſſe principia naturę.ſ.materiã, formam,& priuationem. Sed non ſunt hæc ſufficiẽtia ad generationem,quod,n.eſt in potentia non põt ſe reducere ad actum ſicut cuprum, quod eſt in potẽtia ad idolum,non facit ſe idolũ,ſed indiget operante,ad hoc ꝙ forma idoli exeat de potentia in actum . Forma etiã non poteſt ſe extrahere de potentia in actũ . & loquor de forma generati,quam dicimus eſſe terminũ generationis.Forma.n.non eſt niſi in facto eſſe,qđ autem operatur eſt in fieri.i.dum res fit.oportet ergo pręter materiam & formã aliquod principiũ eſſe , qđ agat . Et hoc dicitur cauſa efficiens , vel mouens , vel agens , vel vnde eſt principium motus, & quia vt dicit Ariſt. in Secũdo Met. omne quod agit non agit niſi intendendo aliquid , oportet eſſe aliud quartum , id ſcilicet quod intenditur ab operante & hoc dicitur finis. Et ſciendum quòd licet omne agens tam naturale quàm voluntarium intendat finem,non tamen ſequitur quod omne agens cognoſcat finem vel deliberet de fine . Cognoſcere autem finem,eſt neceſſarium in his, quorũ actiones non ſunt determinatæ,ſed ſe habent ad oppoſitã , ſicut ſunt agentia voluntaria,& ideò oportet, quòd cognoſcant finem,per quem ſuas actiones determinent . Sed in agentibus naturalibus ſunt actiones determinatæ, vnde non eſt neceſſarium eligere ea, quæ ſunt ad finem.Et ponit exemplum Auic. de Cytharedo , quem non oportet de qualibet percuſſione chordarũ deliberare,cũ ꝑcuſſiones ſint determinatę apud ipſum,alioquin eſſet inter percuſſiones mora,quod eſſet abſonũ . Magis autem videtur de operante voluntariè,quod deliberet quàm de agente naturali.Et ita patet per locũ à maiori,quod ſi agẽs voluntariè,de quo magis videtur , non deliberat aliquando,ergo nec agens naturale,ergo poſsibile eſt agens naturale ſine deliberatione intẽdere finem,& hoc intendere nihil aliud eſt quàm habere naturalem inclinationẽ ad aliquid . Ex dictis patet quòd ſunt quatuor cauſę .ſ.materialis,efficiẽs,formalis, & finalis.Licet autem principium & cauſa dicantur conuertibiliter,vt dicitur Quinto.Meta. tamẽ Ariſtot.in libr. Phyſi.ponit quatuor cauſas,& tria principia.Cauſas.n. accipit tã pro extrinſecis,quàm pro intrinſecis.materia aũt & forma dicuntur intrinſeca rei , eo ꝙ ſunt partes conſtituentes rem.efficiens autem & finalis dicũtur extrinſecę,quia ſunt extra rem. Sed per principia,,accipit ſolum cauſas intrinſecas . priuatio autẽ nõ nominatur inter cauſas,quia eſt principium per accidens, vt dictũ eſt.Et cũ dicimus quatuor eſſe cauſas , intelligimus de cauſis per ſe,ad quas tamen omnes cauſæ per accidens reducunt̃,q̇a omne,quod eſt per accidẽs , reducitur ad id quod eſt per ſe. Et licet Ariſt ponat principia ꝓ cauſis intrinſecis in primo Phyſic.(vnde dicitur vt Quinto Meta.principium proprie dicitur de cauſis extrinſecis elementum verò de cauſis,quæ ſunt partes rei.ſ.de cauſis intrinſecis,cauſa verò de vtriſq;)tamẽ aliquando ponitur vnum pro alio.Omnis.n.cauſa poteſt dici principium,& omne principium cauſa.ſed tamen cauſa videtur addere ſupra principium communiter dictũ : quia id,quod eſt principium, ſiue ex eo conſequatur eſſe poſterioris,ſiue non,poteſt eſſe principiũ, ſicut faber dicitur principium cultelli,quia ex eius operatione,cultelli eſt eſſe.Sed quando aliquid mouetur de albedine in nigredinem,dicitur quòd albedo eſt principiũ illius motus,& vniuerſaliter omne id,à quo incipit motus, dicit̃ principium,tamen albedo non eſt id, ex cuius eſſe cõſequitur,eſſe poſterioris.ſ. nigredinis . ſed cauſa ſolum dicit̃ de illo principio, ex quo conſequitur eſſe poſterioris. Vnde dicitur quod cauſa eſt id,ex cuius eſſe cõſequitur aliud,& ideò illud principiũ, à quo incipit motus , non poteſt dici per ſe cauſa,& ſi dicatur principium.& propter hoc priuatio ponitur inter principia, & nõ inter cauſas,quia priuatio eſt id,à quo incipit generatio, ſed poteſt dici etiam cauſa per accidens in quãto coincidit cum materia, ſicut ſupra dictum eſt.Elementum autem non proprie dicitur niſi de cauſis, ex quibus eſt compoſitio rei,quæ proprie ſunt materiales,& iterum non de qualibet cauſa materiali , ſed de illa , ex qua eſt prima compoſitio,ſicut non dicimus quod mẽbra ſint elementa hominis , quia membra etiam componũtur ex alijs.Sed dicimus quòd terra,& aqua ſunt elementa, quia non componũtur ex alijs corporibus , ſed ex ipſis eſt prima cõpoſitio corporũ naturalium . Vnde Ariſt. Quinto Meta.dicit quod elementum eſt,ex quo componitur res primo,& eſt in ea,& nõ diuiditur ſecundũ

formam

Materia prima ex ſe incognoſcibilis eſt , ſed analogice ad formam cognoſci poteſt.

Præter materiã, & formã , ac priuationem ſunt alia ĕ rerum naturaliũ principia .

Cauſæ quatuor ſunt & quę principia de quibus eti lege primum Phyſico.

Elementa naturaliũ quæ.

formam. Expoſitio primę particulæ .ſ. id ex quo componitur res primo, patet per ante dicta. Secunda particula .ſ. & eſt in ea, ponitur ad differentiam illius materiæ, quæ ex toto corrumpitur per generationem, ſicut panis eſt materia ſanguinis, ſed non generatur ſanguis niſi corrumpatur panis. Vnde panis nõ remanet in ſanguine, vnde non poteſt dici panis elemẽtum ſanguinis ſed elementa oportet aliquo modo manere, cum non omnino corrũpantur, vt dicitur in lib. de Generatione Tertia particula ſcilicet & non diuiditur ſecundũ formam ideſt ſpeciem, ponitur ad differentiá eorum, quæ habent partes diuerſas in forma .i. in ſpecie, ſicut manus unius partes ſunt caro oſſa, quæ differũt ſecundum ſpeciem, ſed elementum non diuiditur in partes diuerſas ſecundum ſpeciem, ſicut aqua, cuius quælibet pars eſt aqua. Non enim oportet ad eſſe elementi vt non diuidatur per quantitatem, ſed ſufficit ſi non diuidatur ſecundum formam. Et ſi etiam nullo modo diuidatur dicitur elementum, ſicut literæ ſunt elementa dictionum. Patet ergo ex dictis, quòd principium aliquo modo eſt plus quàm cauſa, & cauſa plus quàm elementum. Et hoc eſt quod dicit Commenta. in Quinto Metaphy.

Caput ſecundum. Quorundam, quæ de cauſis dici ſolent redditur ratio.

Viſo autem quod ſunt quatuor genera cauſarum ſciendum eſt, ꝙ nõ eſt poſsibile ꝙ idem habeat plures cauſas, vt idolũ, cuius cauſa eſt cuprum, & artifex: Artifex vt efficiens, cuprum autem vt materia. Nec eſt impoſsibile, vt idem ſit cauſa contrariorũ ſicut gubernator eſt cauſa ſalutis nauis, & ſubmerſionis, ſed huius per ſuam abſentiam, illius per ſuam præſentiam, vt dicit Philoſophus Secundo Phy. Sciendum eſt etiam ꝙ non eſt impoſsibile vt aliquid idẽ ſit cauſa & cauſatum, nõ quidem reſpectu eiuſdem, ſed diuerſimode. vt ambulatio eſt aliquãdo cauſa ſanitatis vt efficiens, ſed ſanitas eſt cauſa deambulationis, vt finis deãbulatio enim eſt aliquãdo cauſa ſanitatis, & propter ſanitatẽ. & etiam corpus eſt materia animæ, anima verò forma corporis. Efficiẽs verò dicitur cauſa reſpectu finis, cum finis non ſit in actu, niſi ꝑ operationem agentis. ſed finis dicitur cauſa efficientis, cũ efficiens nõ operetur, niſi per intentionem finis: vnde efficiẽs eſt cauſa illius quod eſt finis. vtputa deãbulatio, vt ſit ſanitas: non tamen facit finẽ eſſe finem. & ideò non eſt cauſalitatis finis .i. non facit finem eſſe cauſam finalem. ſicut Medicus facit ſanitatem eſſe in actu, non tamen facit quod ſanitas ſit finis. Finis etiam nõ eſt cauſa illius, qđ eſt efficiens ſed eſt cauſa vt efficiens ſit efficiens. Sanitas. n. non facit Medicũ eſſe medicũ: & dico de ſanitate, quæ fit operante Medico, ſed facit qđ Medicus ſit efficiens. Vnde finis eſt cauſa cauſalitatis efficiẽtis. quia facit efficientem eſſe efficiens. Et ſimiliter facit materiam eſſe materiam, & formam eſſe formam: cum materia nõ ſuſcipiat formam niſi propter finem, & forma non perficiat materiam niſi per finem. vnde dicitur, quod finis eſt cauſa cauſarũ, quia eſt cauſa cauſalitatis in omnibus cauſis. materia etiã dicit̃ cauſa formę, inquantũ forma nõ eſt niſi in materia & ſimiliter forma eſt cauſa materiæ, inquantum materia non habet eſſe in actu, niſi per formam. Materia. n. & forma dicuntur relatiuè ad inuicem, vt dicitur Secũdo Phyſi. Dicuntur etiam relatiuè ad cõpoſitum, ſicut pars ad totum, & ſicut ſimplex ad cõpoſitũ. ſimiliter cõpoſitũ dr̃ ad partes. Sed, qa omnis cã, inquantũ eſt cauſa, eſt naturaliter prior ſuo cauſato, ſciendũ eſt, ꝙ prius dicitur duobus modis, vt dicit Ariſto. in Tertio de animali. per quorum diuerſitatem poteſt dici aliquid prius & poſterius reſpectu eiuſdem & cauſa cauſarum. Dicitur enim aliquid prius altero

Quomodo cauſę ſem p effectu priores.

generatione, & tempore & iterum ſubſtantia, & complementum. Cum enim operatio naturæ procedat ab imperfecto ad perfectũ, & ab incompleto ad cõpletũ, imperfectũ eſt prius perfecto, ſcilicet generatione, & tempore, ſed perfectum eſt prius imperfecto ſubſtãtia, ſicut poteſt dici quòd vir eſt ante puerũ ſecundum ſubſtantiam & complemẽtum, ſed puer eſt ante virum generatione & tempore. Sed licet in rebus generabilibus imperfectum ſit prius perfecto, & potentia actu, cõſiderando quòd in vno, & eodem prius eſt imperfectum quàm perfectum, & potentia quàm actus: ſimpliciter tamen loquendo oportet actũ & perfectum prius eſſe. quia quod reducit potẽtiam ad actum, actus eſt, & quod perficit imperfectum perfectum eſt. Materia quidem eſt prior forma generatione & tempore prius eſt, enim id, cui aliquid aduenit, quàm id quod aduenit. Sed forma eſt prior materia ſubſtantia, & complemento, quia materia non habet eſſe complementũ niſi per formam. Similiter etiam efficiens eſt prius fine generatione & tempore, cum ab efficiente fiat motus ad finem. Sed finis eſt prior efficiente, inquantum eſt efficiens ſubſtantia & complemento: cum actio efficiẽtis non compleatur niſi per finem. Ergo iſtæ duæ cauſę, ſcilicet materialis & efficiens ſunt prius per viã generationis. ſed forma & finis ſunt prius per viam perfectionis. Et notandum quòd duplex eſt neceſsitas, abſoluta, & conditionalis. Neceſsitas quidem abſoluta eſt, quæ procedit à cauſis prioribus in viam generationis, quæ ſunt materia & efficiens, ſicut neceſsitas mortis, quæ prouenit ex materia & diſpoſitione contrariorum componentium. & hęc dicitur abſoluta quę non habet impedimentum. dicitur etiam neceſsitas materiæ. Neceſsitas autem conditionalis, procedit à cauſis poſterioribus in generatione, ſcilicet forma, & fine, ſicut dicimus quod neceſſarium eſt eſſe conceptionem, ſi debeat generari homo. & iſta dicitur conditionalis quia hanc mulierem concipere non eſt neceſſarium ſimpliciter, ſed ſub conditione, ſcilicet ſi debeat generari homo, & hæc dicitur neceſsitas finis. Et notandum quòd tres cauſæ poſſunt incidere in vnum ſcilicet forma, finis, & efficiens. ſicut patet in generatione ignis. Ignis. n. generat ignem. ergo ignis eſt cauſa efficiens inquantum generat, & iterum ignis eſt cauſa formalis, inquantum facit eſſe actu quod prius erat in potentia, & iterum finis eſt, inquantum terminantur ad ipſum operationes agẽtis, & inquantum eſt intentus ab agente. ſed duplex eſt finis. ſ. generationis & rei generatæ, ſicut patet in generatione cultelli. Forma enim cultelli eſt finis generationis. Sed incidere, quod eſt operatio ipſius cultelli, eſt finis generati. ſ. cultelli. Finis autem generationis coincidit cum duabus dictis cauſis, aliquando ſcilicet quando ſit generatio à ſimili in ſpecie: ſicut homo generat hominem, & oliua oliuam: quod non poteſt intelligi de fine rei generatæ. Sciendum tamen, quod finis incidit cum forma in idem numero. quia eſt idem numero, quod eſt forma generati, & finis generationis. ſed cum efficiente non incidit in idem numero, ſed in idem ſpecie. Impoſsibile eſt. n. vt faciens & factum ſint idem numero, ſed poſsint eſſe idem ſpecie. Vnde quando homo generat hominem, homo generans & generatus ſunt in numero diuerſi, ſed idem ſpecie. Materia autem non coincidit cum alijs, quia materia, ex eo ꝙ eſt ens in potentia, habet rationem imperfecti. ſed aliæ cauſæ, cum ſint actu habent rationem perfecti. perfectum autem & imperfectum non coincidunt in idem.

Neceſsitatis abſolutæ, & conditionatæ natura.

Capu Tertium. Cauſarum nonnullæ afferuntur diuiſiones, earum etiam proprietates quædam enarrantur.

Viſo ergo quòd quatuor ſunt cauſę .ſ. efficiens, formalis, materialis, & finalis, ſciendũ eſt, quòd quælibet ipſarum cauſarum dicitur multis modis. Dicitur

Perfectum & impfectũ in idem. nũquam coincidunt.

tur. n. aliquid cauſa per prius, aliquid cauſa per poſterius ſicut dicimus ꝙ ars, & Medicus ſunt cauſa ſanitatis, ſed ars eſt cauſa per prius, & Medicus per poſterius & ſimiliter in cauſa formali & in alijs cauſis. Et nota ꝙ ſemp debemus ducere queſtionem ad cauſam primã vt ſi quæratur, quare iſte ſanus. Reſpondendum eſt, ꝙ Medicus ſanauit eum, & iterum quare Medicus ſanauit eum, propter artem ſanandi quam habet.

Propinqua ac remota, cauſa, quo dicatur.

Sciẽdum eſt etiam, quod idem eſt dictum cauſa propinquior, quod cauſa poſterior, & cauſa remota, qđ cauſa prior. Vnde iſtæ duæ diuiſiones cauſarum, aliqua per prius, aliqua per poſterius, & cauſarum aliqua propinqua, aliqua remota, idem ſignificant. Hoc autem obſeruandum eſt, quòd ſemper illud quod vniuerſalius eſt cauſa remota dicitur: quod autem ſpecialius cauſa propinqua, ſicut dicimus, quòd forma hominis propinqua eſt ſua definitio. ſcilicet animal rationale, ſed animal eſt magis remotum & iterum ſubſtãtia remotior. Omnia enim ſuperiora ſunt formę inferiorum. & ſimiliter materia idoli propinqua eſt cuprum, ſed remota eſt metallum, & iterum remotior corpus. Item cauſarũ alia eſt cauſa per ſe, alia per accidens.

Cauſa per ſe & per accidens.

Cauſa per ſe dicitur, quæ eſt cauſa alicuius rei in quantum huiuſmodi, ſicut ædificator eſt cauſa domus, & lignum materia ſcamni. Cauſa per accidens dicitur illa, quæ accidit cauſæ per ſe, ſicut dicimus quòd Grammaticus ædificat. Grammaticus enim dicitur cauſa ædificans per accidens, non in quantum Grãmmaticus, ſed in quantum accidit ædificatori, quòd ſit Grammaticus. & ſimiliter eſt in alijs cauſis.

Cauſarũ, alia, ſimplex, alia compoſita.

Item cauſarum quædam eſt ſimplex, quædam compoſita. Simplex cauſa, quando ſolum cauſa dicitur illud, quod per ſe eſt cauſa, vel ſolum id quod per accidens eſt, vt ſi dicamus ędificatorem, eſſe cauſam domus, & ſimiliter ſi dicamus, Medicum eſſe cauſam domus. Compoſita autem cauſa eſt, quando vtraque dicitur cauſa. vt ſi dicamus ædificator medicus eſt cauſa domus, poteſt etiam dici cauſa ſimplex, ſecundum quòd exponit Auic. illud, quod ſine adiunctione alterius eſt cauſa. ſicut cuprum eſt cauſa idoli, ſine adiunctione alterius materiæ. ex cupro. n. fit idolũ, & ſicut dicitur quod Medicus facit ſanitatem, vel ꝙ ignis calefacit. Compoſita autem cauſa eſt quando oportet plura aduenire ad hoc quòd ſit cauſa. ſicut vnus homo non eſt cauſa motus nauis, ſed multi. & ſicut vnus lapis non eſt materia domus, ſed multi.

Cauſarum, quędã actu, quędã potẽtia dicit, poſitaq; cauſa, in actu ponitur eſſe, in actu.

Item cauſarum quædam eſt actu quædam potentia. Cauſa in actu eſt quæ cauſat actu rem. vt ædificator, dum ædificat, vel cuprum cum ex eo fit idolum. Cauſa in potentia eſt, quę licet non cauſet rem in actu, poteſt tamen cauſare, ſicut ædificator, non quòd ædificet, ſed quia poteſt ædificare, & cuprum dum non eſt idolum. Et ſciendum, quòd loquendo de cauſis in actu, neceſſarium eſt cauſam & cauſatum ſimul eſſe, ita quod ſi vnum ſit, & alterum. Si. n. ſit ædificator in actu oportet quòd ędificet. & ſi ſit ædificatio in actu, oportet, quòd ſit ædificator in actu, ſed hoc non eſt neceſſariũ in cauſis quę ſolum ſunt in potentia. Sciendum eſt autem, quòd cauſa vniuerſalis cõparatur cauſato vniuerſali, & cauſa ſingularis comparatur cauſato ſingulari, ſicut dicimus, quòd ædificator eſt cauſa domus, & hic ędificator, huius domus. Sciendum eſt etiam, quòd loquendo de principijs intrinſecis, ſcilicet materia & forma ſecundum conuenientiam, & differentiam principiatorum, & conuenientiam & differẽtiam principiorum, quędam ſunt idem numero, vt Socra. & hic homo demonſtrato Socra. quędam ſunt diuerſa numero. & idem ſpecie. ſicut Socra. & plato, qui licet differant numero, conueniunt tamen in ſpecie humana. Quædam verò differunt in ſpecie, ſed ſunt idem genere, ſicut homo, & aſinus conueniunt in genere animalis. Quædam verò non ſunt diuerſa in genere, ſed ſunt idẽ ſolum ſecundum analogiã. ſicut ſubſtantia & quantitas, quæ non conueniunt in aliquo genere, ſed conueniunt ſolum ſecundum analogiam. Conueniunt enim ſolum in eo, quod ens ens autem non eſt genus: quia non prędicatur vniuocè, ſed analogicè.

Tripliciter, aliquid, de aliquibus, ꝓdicatur, vniuocè, ęquiuocè, & analogicè.

Et ad huius intelligentiam ſciendum eſt, quòd tripliciter, aliquid prædicatur de pluribus, ſcilicet vniuocè, æquiuocè, & analogicè. vniuoce quidem prędicatur, aliquid ſecundum idem nomen, & ſecundum rationem eandem, id eſt definitionem, ſicut animal prædicatur de homine, & aſino. vtrunque enim dicitur animal, & vterque eſt ſubſtantia animata ſenſibilis, quod eſt definitio animalis. Aequiuocè prædicatur, quod prædicatur de aliquibus, ſecundum idem nomen, & ſecundum diuerſam rationem. ſicut canis dicitur, de latrabili, & ſydere cœleſti, qui conueniunt in nomine, & non in definitione neque ſignificatione. Id enim, quod ſignificatur per nomen, eſt definitio. ſicut dicitur Quarto Metaphyſic. Analogicè dicitur prædicari quod prædicatur de pluribus, quorum rationes & definitiones ſunt diuerſæ. ſed attribuuntur vni alicui eidem. ſicut ſanum dicitur, de corpore animalis, & de vrina, & potione, ſed non ex toto, idem ſignificat in omnibus tribus. Dicitur enim de vrina, vt de ſigno ſanitatis: de corpore, vt de ſubiecto: de potione, vt de cauſa. ſed tamen omnes iſtæ rationes attribuuntur vni fini ſcilicet ſanitati. Aliquando enim ea, quæ cõueniunt, ſecundum analogiam, & proportionem, & comparationem, attribuuntur vni fini, ſicut patuit in prędicto exemplo ſanitatis. Aliquando vni agenti. ſicut Medicus dicitur de eo, qui operatur, per artem, & de eo qui operatur ſine arte, vt vetula, & etiam de inſtrumentis, ſed per attributionem ad vnum genus, quod eſt medicina. Aliquando autem per attributionem ad vnum ſubiectum, vt ens dicitur, de ſubſtantia, quantitate, qualitate, & alijs prędicamentis. Non enim ex toto eſt eadem ratio. quia ſubſtantia eſt ens, & qualitas, & omnia alia. Sed omnia dicuntur ens ex eo quòd attribuũtur ſubſtantiæ, quæ eſt aliorum ſubiectum: & ideò ens dicitur per prius de ſubſtantia, & per poſterius de alijs: & ideò ens non eſt genus ſubſtantiæ & aliorum prędicamentorum, quia nullum genus prędicatur ſecundum prius & poſterius de ſuis ſpeciebus, ſed ens prędicatur analogicè: & hoc eſt quod dicimus, quod ſubſtantia, & quantitas differunt genere, ſed ſunt idem, ſecundum analogiam. Eorum ergo, quæ ſunt idem numero, etiam forma & materia, ſunt idem numero, ſicut Tullij, & Ciceronis. Eorum autem quæ ſunt idem ſpecie diuerſaque numero, materia, & forma non ſunt eadem numero, ſed ſpecie, ſicut Socratis, & Platonis, & ſimiliter eorum quę ſunt idem genere, principia ſunt idem genere, vt anima, & corpus aſini, & equi differunt ſpecie, ſed ſunt idem genere. & ſimiliter eorum quæ conueniunt, ſecundum analogiam, ſiue proportionem tantum principia, quidem ſunt eadem ſecundum analogiam tantum, ſiue proportionem. Materia enim & forma, & priuatione, ſiue potentia & actus ſunt principia ſubſtantię, & aliorum generum. tamen materię ſubſtantię, & quantitatis, forma, ſimiliter & priuatio differunt genere, ſed conueniunt ſecundum proportionem ſolum in hoc, quòd ſicut materia ſubſtantię ſe habet ad ſubſtantiam in ratione materię, ita ſe habet materia quantitatis, ad quantitatem; ſicut tamen ſubſtantia eſt cęterorum cauſa, ita principia ſubſtantię, ſunt principia omnium aliorum.

Libelli de principijs rerum naturalium, finis.

S. THOMAE AQVINATIS DE NATVRA MATERIAE LIBER VNVS.

Caput Primum. Quod materia prima non poteſt. niſi per creationem in eſſe produci: & quod ipſa eſt primum ſubiectum in generatione Phyſica.

POſtq̃ de principijs ſermo habitus ē, remãſit plenius naturã materiæ conſiderare. Sciendũ eſt ergo, q̃ ad materiam cauſalitas creaturę, nõ ſe extẽdit, quia, actio creaturę, ſup̱ aliud fundatur, materia autem nõ habet ſubiectum aliquod, de quo per actionem educi poſſit: quia materiæ non eſt materia. vnde materia non eſt generabilis, nec corruptibilis, quia omne qđ generaſ ex materia gñatur, & qđ corrumpitur in materiã corrumpitur: q̃a materia eſt principium primũ, ex quò aliquid fit, & vltimum, in quod abit qđ corrumpitur, ſ̃m Phil. 1. Phy. Vnde ipſa nõ niſi ex nihilo producitur & non niſi in nihilum deſinere pōt. Sicut autẽ ex nihilo creatura nõ pōt aliud ꝓducere, ita ex ſubtractione virtutis creatæ corrũpitur aliq̃d in nihilũ. Creatura ergo materiã cauſare non pōt. Et q̃a omne agens phyſicum mediante inſtrumento corporeo agit, actio aũt quæ per corpus exercetur motus eſt, ideò oīs actio agentis Phyſici in motu eſt. motus autem in mobile eſt, vt in ſubiecto, ſicut dicitur. 3. Phyſic. Materia aũt mobilis nõ eſt: quia in omni eo quod mouetur, neceſſe eſt materiã imaginari, vt dicitur. 2. Meta. Omne. n. mobile habet partem & partem, materia autem non habet partem, niſi ſub quantitate. Subiectum ergo actionis Phyſicę erit mobile in quantum actu exiſtens. Vnumquodq; verò mobile mouetur motu proprio per qualitatem ſibi inhærentem, quæ eſt ſibi principium paſſiuum ſui motus, cuiuſmodi ſunt grauitas & leuitas in motu locali: his. n. qualitatibus ineſt virtus generantis ad motum localem in iſtis inferioribus. Inde eſt, quòd quandoq; hę qualitates dicũtur principia actiua motus, inquantum ſunt inſtrumenta generantis: quod eſt mouens principale grauium & leuiũ, quãquè verò paſſiua, inquantum ſunt effectus generantis. Effectus. n. rationem paſſiui habet: quia per paſſionẽ, ſubiecti efficitur, de quo educitur. Quædam. n. agentia non ſolũ proprios effectus cauſant, ſed etiam ſimul ſua inſtrumenta, vt generans ignem, non ſolum cauſat motum eius, ſed ad motũ eius facit leue in igne. Vnde quãque actiuum, quandoque paſſiuum principium motus dicitur. Hæ autem qualitates mobilium, non poſſunt eſſe qualitates primę: qua ſolum ordinantur ad ea, quę ſunt extranea rei ad motum, ſcilicet localem, per quẽ non acquiritur rei aliqua forma ſubſtãtialis. & ideò neceſſe eſt aliquas formas pręcedere in re, quę ſunt inſtrumenta generantis in acquiſitione formæ ſubſtantialis. Hanc. n. neceſſe eſt pręcedere omnem motum localem ipſius: quia motus localis requirit quãtitatem in mobili, & partem & partẽ. Forma aũt ſubſtãtialis oẽm quãtitatem pręcedit, actio autem generantis in productione formę ſubſtantialis eſt alteratio: cuius terminus eſt ſpoliatio materię à forma prioris, & inductio nouę formæ. & ſic corruptio vnius eſt generatio alterius. Quoniam ergo alteratio eſt actio Phyſica: actio autem Phyſica per inſtrumẽtum corporeum perficitur vt dictum eſt, & omnis talis actio per motum exercetur, ideò alteratio, cuius terminus eſt generatio, requirit ſubiectũ, actu exiſtens vt mobile, graue, vel leue. Alteratio autẽ motus eſt: vt dicitur 5. Phyſi. Quia ergo in termino cuiuſlibet motus quædam quies inuenitur ſecundũ naturam ipſius motus, vt in motu locali eſt quies ſecũdum locum terminans ipſum motũ. in motu autem dealbationis quies eſt ipſa albedo terminans ipſam dealbationẽ, ideò in fine dealbationis quies eſt inductio formæ ſubſtantialis. Alteratio ergo p̱ quam ſpoliatur materia priori forma, in ſe requirit ſubiectum actu exiſtens; quia ipſa motus eſt, vt dictum eſt. In ſuo autẽ termino non requirit ſubieſtum actu exiſtens. terminus autem eius eſt generatio. Vnde generatio non requirit ſubiectum, niſi in potentia tantum. Hoc autem ſolum manet in generatione: quia ſubiectũ neceſſario manet cũ eo, cuius eſt ſubiectum. Quoniam ergo generatio non eſt motus, ſed mutatio. vt dicitur. 5. Phy. cum generatio ſit terminus actionis phyſicæ, ſcilicet alterationis, quæ ꝓpter naturam motus requirit ſemper ſubiectũ, actu exiſtens, materia quę eſt ſubiectum generationis, nunquam eſt ſine forma. ideò agens, in cuius actione non oportet pręcedere aliquẽ terminum actionis, poteſt ex materia aliq̃d educere ſine alteratione aliqua ſiue ex nihilo, ſiue aliquo motu præſuppoſito. Actio nãque ſua, cum nõ ſit motus, neq; terminus motus eius, in potentia tantum, tranſmutare poteſt ſubito ſine vlla alteratione præcedente, quia tempus non requiritur, q̃ menſuret actionem rei naturalis, niſi propter, motum adiunctum. Vnde non foret neceſſarium materiam vniri formę per actionẽ diuinam, cui ſubijceretur forma vnita, ſed per actionem phyſicam, quæ non attingit ens in potentia tantum, ſed in ſuo termino, vbi ceſſat motus. Ex termino ergo actionis phyſicæ, ſumi poteſt via ad naturam materiæ inquirendam, ſicut facit Philoſophus in primo Phyſico.

Caput Secundum. Qualiter per mutationem formarum deuenitur in cognitionem materiæ, & ſecundum quam rationem materia eſt principium indiuiduationis.

COnſiderandum eſt ergo, quòd terminus actionis phyſicę eſt duplex. ſ. primus & ſecundus. Primus eſt generatio, quę eſt terminus alterationis phyſicæ. Secundus verò eſt forma, quæ eſt finis, generationis licet nõ ſemper vi generationis inducatur forma, quæ eſt finis generationis, ſicut patet de anima humana, quę non introducitur per agẽs phyſicum, vnde primus terminus actionis phyſicę in generatione humana eſt diſpoſitio ſufficiens ad introductionẽ animę quę à Philoſopho dicitur generatio in 2. Phy. quia hõ, generat hominem & Sol. Propriè verò generato eſt, quando forma ex natura generantis generatio adiũgitur, quod fit, quando principium actionis non excedit modum agẽdi in nulla ſua virtute. ſicut patet omnibus formis materię immerſis. Tales. n. formæ non ſecundum aliquid ſui ſunt principium agendi, quaſi aliquid, ſui ſit non immerſum materiæ, aliquid verò immerſũ, ſed omnino ſunt principium actionis rerum, quarum ſunt formæ: ideò ex vi actionis fit aliquid ſimile in ſpecie in genere taliũ rerum. Sed anima hominis excedit modum actionis ſuę, & generationis, quia anima hominis non eſt forma materię penitus immerſa. Generatiua enim potentia hominis non eſt tota virtus animę humanę, ſed vna pars eius, quæ conditiones materiæ non excedit, & ideò in generatione hominis non attingitur ad idem ſpecie ex vi generationis, ſicut in alijs. Quantumcunq;. n. materia ſecundum naturã diſponatur ad animam humanam, Deus tamen poſſet eam nõ creare. Ex generatione ergo, quę eſt primus terminus actionis phyſicæ, accipi pōt, quæ ſit natura materiæ.

Cum

Cum.n. non requiratur aliud ſubiectũ actu in actione phyſica, niſi propter motũ: ſicut de alteratione dictum eſt: & ſubiectum neceſſe ſit manere in toto motu, ſequitur neceſſario, ꝙ quãdiu eſt aliquid de natura alterationis & motus, ſubiectum eſſet in actu. Cum verò motus alterationis deficit deficit ſubiecti actualitas. hęc aũt ẽ in eius termino q eſt generatio. Vñ in gñatione neceſſario tota actualitas ſubiecti alterati peribit. Solum ergo ens in potentia manet in generatione. Ens aũt in potẽtia eſt materia ſolum. & iõ materia nuda eſt ſubiectum generationis. Cũ ergo materia impediat cognitionẽ. & vnumquodq; nõ cognoſcatur, niſi ſecundum ꝙ eſt, actu: vt dicitur 9. Meta. iõ materia nõ eſt ſcibilis, niſi in ordine ad formam, vt dicit Philoſoph. 1. Phy. iõ formã per prius oportet cognoſcere: & per eã requirere naturam materiæ. Forma.n. eſt terminus actionis phyſicæ, vt dictum eſt. Sciendum eſt ergo, ꝙ in termino cuiuſlibet motus nihil eſt in iſto, quod per motum derelinquitur, ſicut in termino motus localis nihil eſt de loco à quo incipit motus localis, & in termino dealbationis nihil eſt de nigro, à quo incipit dealbatio. Cum ergo alteratio ab actu formę ſubſtantialis incipiat: & ipſum compoſitum alteretur alteratione materiæ ad denudãdam ipſam ab omni actu quem prius habebat, vt dictũ eſt ꝗ in termino eius neceſſario denudabat ab actu primo quem habebat Primum.n. in conſtitutione, eſt vltimum in reſolutione. Hoc aũt eſt actus formæ ſubſtantialis Quod ergo manet derelictum à forma ſubſtantiali, hoc eſt materia, quia per actionem creaturæ non deuenimus in nihil, vt dictum eſt. Sic ergo per formam cognoſcibilis eſt materia.

Caput tertium. Quod tria ſunt genera formarum.

SCiendum autem, ꝙ tria ſunt genera formarũ. quædam.n. eſt forma, quę eſt ipſum ſuum eſſe, & nõ recipitur ab aliquo priori nec cõicatur alicui poſteriori, & talis forma eſt Deus. & iõ ipſe ſolus eſt infinitus abſolutè. Alię verò ſunt formę, quæ licet nõ ſint receptæ in materia. tñ nõ ſunt ipſum ſuum eſſe, cũ in eis cadat cõpoſitio eſſentię & eſſe. & iõ ex vna parte ſunt finitę, & ex alia infinitæ. Finiuntur.n. ſecundum ſuum eſſe ſurſum terminatum ab alio, ſed non deorſum cũ nõ recipiantur in aliquo inferiori. Et hæc eſt doctrina Cõmentatoris in libr. de Cauſis. Aliæ autem ſunt formæ, quæ vndiq; ſunt finitæ: quę & eſſe aliunde habẽt quod eſſe cõe oĩ creaturę, & nihilominus recipiunt in aliqua materia. Inter quas tñ eſt magna differentia, quia quanto minus in materia immerguntur: tanto minus finiuntur. & ideò aĩa humana quodãmodo eſt omnia, vt dicitur Tertio de Anima. Eo enim quod non immergitur materiæ, ſicut alię formę, remanet in ea quædã infinitas. Vnde intellectus ad plura ſe extendit, ſenſus verò ad pauciora, nec propter hanc maiorem eius extenſionẽ ſpargitur ad multa. ſed magis vnitus remanet in acceptione pluriũ intelligibiliũ quã ſenſus in paucis ſenſibilibus. & hoc eſt propter vnitatem maiorem medij, per quod ipſa cognoſcit, quod eſt magis vnum, quã medium: quo perficitur ſenſus cognitio. Ex his ergo conſtat, & manifeſtũ eſt, ꝙ formæ in ſe acceptæ vnitę ſunt, & non diſperſę. Cum verò in materia recipiuntur: & ei immerguntur patiũtur diuiſionem in ſui natura. & iõ cum ſpecies formam ſequatur: in formis ſeparatis à materia non eſt differẽtia ſuppoſitorum, vel multitudo in eadẽ ſpecie, ſeu ratione formali: ſed quodlibet ſuppoſitum vnitè colligit in ſe totam ſuam ſpeciẽ. In formis, verò in materia receptis vna ſpecies reperitur in multis ſuppoſitis, ſed non eſt à natura materiæ qualitercunq; acceptę: cum materia ſit de natura ſpecierum in rebus materialibus, ſed hoc eſt per receptionẽ formæ in materia, ſecundum, quod eſt ſubiectum primum, Cum.n. ſubiectũ in aliqua ſpecie, ſeu aliqua pars ſubiectiua ſit prima ſubſtantia, quæ indiuiduum dicitur, illud quod tenet rationẽ primi ſubiecti eſt cauſa indiuiduationis & diuiſionis ſpeciei in ſuppoſitis. primum autem ſubiectum eſt, quod in alio recipi non poteſt, & ideò formę ſeparatę, eo ipſo quòd in alio recipi non poſſunt habẽt rationem primi ſubiecti, & ideò ſeipſis indiuiduantur. Et cum in ipſis non ſit niſi forma, eſt in eis forma ſecũdum rationem formę, & ideò cum in eis ſit idem ſuppoſitum, & forma, ex quo ſeipſis indiuiduãtur, in quantum habent rationem primi ſubiecti ad multiplicationem ſuppoſitorum multiplicatur in eis forma ſm rationem formę ſecundum ſe, & non per aliud, quia nõ recipiuntur in alio. Omnis.n. talis multiplicatio multiplicat ſpeciem. & ideò in eis tot ſunt ſpecies, quot ſunt indiuidua. In alijs verò formis, vbi eſt multitudo formæ per receptionem, in alio quod habet rõnem primi ſubiecti, & non ſecundum rationem formę, manet eadem ſpecies in diuerſis ſuppoſitis. Hoc autem recipiens eſt materia non qualitercunq; accepta, vt dictũ eſt, cum ipſa ſit de intellectu phyſicæ ſpeciei: ſed ſecundum quod habet rationem primi ſubiecti, & ſignatio eius eſt eſſe ſub certis dimenſionibus, quæ faciunt eſſe hoc, & nunc ad ſenſum demonſtrabile. Ad hanc igitur diuiſionem formæ non requiritur in materia dimẽſio aliqua interminata. Materia enim eſt principiũ indiuiduationis, vt eſt primum ſubiectum, vt dictum eſt, & ſolum ſic. Quandiu enim manet aliquid vlterius receptibile, non inuenitur vltimum, quod in nullo natũ eſt recipi. Si autem ſint diuerſiones interminatę. neceſſario erit in materia, vt in ſubiecto. Materia autem cum tribus dimenſionibus non eſt primum ſubiectum, ſed ſecundum ſe, & in natura ſua, per quem modum non ꝑtinet ad naturã ſpeciei: ſed prout eſt in acceptione intellectus, cuius eſt determinationem, ſeu intentionem, ſpeciei ꝑcipere. Cum ergo forma recipitur in materia circunſcriptis omnibus per intellectum dimenſionibus, fit aliquid ex ſtens in genere ſubſtantię, & vltimũ, completam habens rationem indiuidui in ſubſtantia, ſed non fit hoc, & nunc demonſtrabile ſine dimenſiõnibus determinatis & certis, quas habere neceſſe eſt. eo quòd forma recipitur in materia: cum impoſsibile ſit eam recipi in materia, quin conſtituatur corpus ſubſtantię, ſub cuius propria figura ſunt dimenſiones ipſę. & ideo dicitur, quod materia ſub certis dimenſionibus eſt cauſa indiuiduationis, non quòd dimenſiones cauſet indiuiduum, cum accidens non cauſet ſuum ſubiectum, ſed quia per dimenſiones certas demonſtratur indiuiduum hoc & nunc, ſicut per ſignum proprium indiuidui, & inſeparabile.

Caput Quartum. In quo ponitur opinio Commentatoris de dimenſionibus interminatis, & reprobatur.

EX dictis ergo patet, ꝙ Auer. errauit in lib. de Subſtantia orbis, ponẽdo dimenſiones interminatas præeſſe in materia. & hoc neceſſario ad ꝑductionem formarum ſubſtantialium. Cuius ratio potiſsima eſt de diuiſione, quia diuerſæ formę non poſſunt recipi in eadem parte materię, nec materia habet partem, & partem niſi per quantitatem, nec poteſt quantitas terminata intelligi, niſi pręceſſerit forma ſubſtantialis. ideo dicit Philoſophum poſuiſſe dimenſiones interminatas neceſſarias ad cõſtitutionem rerum naturalium, & has præexiſtere in eſſentia materię, quę in aduentu formæ ſubſtantialis terminantur. Eſſentiã vero materiæ dicit ſpoliari non poſſe his dimenſionibus, aliter non fieret de corpore corpus, & de dimenſionibus dimenſiones, quod ipſe pro conuenienti habet. Si verò

eſt aliqua forma, quæ non diuiditur per materiæ receptionem, ſicut forma celi, non eſt neceſſe ponere tales dimenſiones. & ideò dicit Auic. erraſſe, quia non poſuit tales dimenſiones, ſed voluit primum, quod ineſt materiæ eſſe formam ſubſtantialem. & ideò multa inconuenientia ſequũtur ex dictis Auicen. ſecũdum Commen. quia ſic non diuideretur forma per materiam, nec reciperetur in materia, niſi forma vna tantũ, & illa duraret in ea perpetuo. Hæc eſt opinio Auer. de dimenſionibus interminatis: contra quem rationes ponere neceſſe eſt, vt verus modus generationis rerum inueniatur. Poſterius verò quõ impoſsibile, & inconueniens eſt ponere dimenſiones interminatas, oſtendetur. ſic. n. credimus intentionem noſtram poſſe impleri. Arguitur itaq; ſic. Prædictæ dimenſiones, quæ eſſentialiter quantitates ſunt, & ſi non actu ad genus quãtitatis pertineant, aut ſunt eductæ de potentia materię ei ſubiectæ, aut non, ſi ſunt eductæ de potentia materiæ, ergo prius ibi non erant in materie, niſi in potentia materiæ, per modum aliquorum, quę de potentia materię educuntur. Spoliari ergo poteſt materia talibus dimenſionibus, cuius cõtrarium ipſe dicit. & iterum qđ deducitur de potentia materiæ educitur per tranſmutationem materię. Non autem eſt trãſmutatio in materia, niſi trãſeundo de potentia materię in actum formæ ſubſtãtialis. oportet igitur tales dimenſiones ſequi inductionem alicuius formæ ſubſtantialis in materia, ſed oẽs dimenſiones, quæ ſequunt formam, ſunt terminatę ſm eũdem. igitur nõ erunt dimenſiones interminatę eductę de potentia materiæ. Si verò non ſunt eductæ de potentia materiæ, nõ erunt tantum duo principia in conſtitutione rerum, naturaliũ, materia. ſ. & forma, ſed etiam tertium. ſ. dimẽſiones prædictę. omne. n. quod manet & non fit ex aliquo, neceſſe eſt eſſe principium, vt dicitur Primo Phy. Et iterum accidentia habẽt aliqua alia principia à principijs ſubſtantiæ. ſ. dimenſiones prædictas, quod ipſe Commen. habet pro ſe, dicens dimenſiones terminatas fieri ex interminatis: Pręterea illæ dimenſiones interminatę, aut diſtinguunt partes materie ab inuicem, aut non. Si diſtinguunt, cum omnis diſtinctio ſit ab aliquo actu, materia haberet diſtinctas partes actu & nõ ab aliqua forma ſubſtantiali, quod eſt impoſsibile, cũ materia non habeat eſſe, niſi à forma ſubſtantiali. Si verò non diſtinguunt, niſi in potentia ad nihil ponuntur in materia, quia in materia nuda eſt potentia ad diſtinctionem partium, quam acquirit introducta forma: quod eſt totum compoſitum ex diuerſis partibus. Prętereà in ſubſtantijs prius eſt intelligere eſſentias rerum, quàm eſſe earum, ſicut recipiẽs, prius eſt recepto naturaliter, ſed cum accidentia non habeãt eſſe in ſuis eſſentijs, ſed ꝑ eorum receptionem in ſuis ſubiectis. in qbus habent eſſe, naturaliter prius eſt eſſe, quod habẽt in ſuis ſubiectis, quàm eſſentia in conſideratione ſui generis. impoſsibile eſt ergo dimenſionum eſſentias intelligere in materia ſine eſſe. Eſſe autem eſt primum omnium actuum. ergo ſine actu nõ eſt intelligere dimẽſiones in materia. Pꝛętereà, aut fit vnum ex dimenſionib. interminatis, & ex materia, aut non. Si fit vnum, aut per ſe, aut ꝑ accidens. non per ſe, quia tunc ex ſubiecto, & accidente fieret vnum per ſe, quod eſt cõtra Philoſophũ Si per accidens, cũ omne per accidens ad per ſe habeat reduci, ergo oportet pręexiſtere aliqua, ex quibus fiat vnum per ſe. hoc autẽ non eſt niſi compoſitum ex materia & forma ſubſtantiali. neceſſario ergo ꝑexiſtit forma ſubſtãtialis. quibuſcunque dimẽſionibus. Si nõ fiat vnum ex materia, & talibus dimẽſionibus, tunc eſſe accidentis connumerabitur illi, in quo eſt, qđ eſt impoſſibile, niſi eſſent duo diſtincta ab inuicem, non ergo erunt dimenſiones interminatæ in materia ante formã ſubſtantialẽ. Pręthereà omne quod pertinet ad genus, aliquod aut eſt contentum in illo genere, vt eſt ſpecies vel genus vel indiuiduum. vt eſt reducibile in illud genus, vt principiũ reducitur ad genus principiati, & priuatio ad genus ſui habitus, & pars ad genus ſui totius. Prædictę autem dimẽſiones non ſunt in genere quantitatis, vt ſpecies, vel indiuiduum, cũ omnis ſpecies ſit denominata, ſeu determinata reſpectu ſui generis, & indiuiduum reſpectu ſpeciei, nec ſunt in genere quantitatis, vt principium eſt in genere ſui principiati, principiũ. n. dimenſionum non eſt dimenſio. Prima. n. dimenſio eſt linea, cuius principium eſt punctus qui omni dimẽſione caret cum partem & partem non habeat. Cum ergo quædam indiuiſibilia ſint principia omnium dimẽſionum terminatarum, impoſsibile eſt ponere dimenſiones interminatas in materia, vt principia dimenſionum terminatarũ, nec ſunt reducibiles in genere quantitatis, vt priuationes: quia priuationes nõ habent eſſentias, illę autem dimenſiones eſſentiæ quædam dicũtur. Non reducuntur etiam, ſicut partes ad totum. Totum. n. in quantitate habet partes determinatas per certas dimenſiones, quantitates autem interminatę, non ſunt partes alicuius quantitatis terminatę. Prętereà quod habet eſſentiam, definiri poteſt, & ſi eſſe non habeat, quia definitio indicat eſſentiã rei. ſed in accidentibus impoſſibile eſt definitionem aſsignare niſi per ſubiectum, in quo eſſe habent, quia eſſe eorũ non ſequitur eorũ eſſentias in proprio genere. Impoſsibile eſt ergo ponere eſſẽtias accidentium ſine eſſe ſui ſubiecti, materia aũt non habet eſſe ſine forma. impoſsibile eſt ergo ponere dimẽſiones in materia ſine forma ſubſtãtiali. Pręthereà interminatum aufert certitudinem à quãtitate, ſed in qualibet re naturali eſt certitudo quãtitatis poſita, vltra quã & citra quam non extenditur conſideratio phyſica, ſecundum Philoſoph. 2. de Anima (vnde nec de materia loquitur Philoſophus, cum accipitur aliquid citra minimam carnem. vt patet. 1. Phy. ſed eſt tantũ metaphorica, ſiue intelligibilis, quia cum de ea loquitur Philoſophus accipit eam in ordine ad formam phyſicam, quæ eſt ſemper terminata) de dimenſionibus ergo interminatis nihil ad naturalem ſpectat. Ipſe tamen Cõm. dicit Philoſophum eas inueniſſe, non conſiderans, quòd Philoſophus extendit conſiderationem ſuam vſque ad mathematicam, tanquam ad terminum non ſui generis. Vnde dimenſio interminata excluditur à conſideratione phyſica, & non includitur in ea. Prætereà ſecundũ philoſoph. primo Phy. ſi generatur homo de neceſsitate generatur homo animal, ex non hoc animali: & non ex non animali ſimpliciter. Sed ſi generaretur animal, ſimpliciter, de neceſsitate generaretur ex non animali ſimpliciter. Et hęc eſt ſufficiens ratio, ad oſtendendum res à Deo eſſe productas ex nihilo, cum ſit cauſa entis, abſolutè, quod neceſſario erit ex non ente ſimpliciter, hoc autem eſt nihil. Cum ergo dimẽſiones ſimpliciter ſint dimenſiones terminatę, & ꝑfectę, neceſſario erũt ex non dimenſionibus ſimpliciter. Hoc autem eſt nihil ante dimenſiones, & hoc ipſe Commenta. pro incõuenienti habet. Pætereà principium omnium dimenſionum eſt punctus, vnde in definitione lineæ quę eſt prima dimenſio, punctus ponitur. Linea enim eſt cuius extrema ſunt duo puncta, vt dicit Euclides. Impoſsibile eſt autem ponere rem aliquam, & non rei principium, impoſſibile eſt igitur lineam ſine puncto poni. Punctus autem ſicut eſt principium lineæ, ſic eſt eius terminus vt patet per definitionem lineę. impoſsibile eſt ergo dimenſionem interminatam ponere, cum nulla poſsit eſſe ſine puncto. Punctus autem interminatus non eſt, cum ipſe ſit terminus aliarum dimenſionum. ergo interminatus non eſt. nec eſſe poteſt. Prætereà, cum dimenſio interminata, fiat terminata, per introductionem formę, ipſa autem dimenſio interminata, aut eſt in materia, ſicut in ſubiecto, aut in compoſito. Sed in materia non poteſt poni, cum

nihil

nihil ſit immediatius materiæ, quàm forma ſubſtantialis, nec iterum foret hęc dimenſio menſura ipſius cōpoſiti, ſed materię tantum: quantitas.n. ſolum eſt menſura ſui ſubiecti: & hoc eſt falſum. Nec erit in ipſo compoſito, quia, cum terminatum & interminatum non varient eſſentiam dimenſionum: idem accidens per eſſentiam mutaretur de ſubiecto in ſubiectū. aliud.n. eſt ipſum compoſitum. & aliud materia nuda. Ex dictis ergo manifeſtum eſt, ꝙ dimenſiones interminatas in materia ponere, & præcedere omnem formam ſubſtantialem eſt impoſſibile: niſi intellectu tantum, ſicut ponunt mathematici. Sed de hoc poſterius erit ſermo.

Caput Quintum. Qualiter res naturales generantur generatione phyſica ex materia, & de modo conſtitutionis rei.

NVnc verò reſtat modum conſtitutionis rei cōſiderare. Vbi primo attendendum eſt, ꝙ nihil eſt cōe penitus formæ, & priuationi, niſi materia nuda, quia terminus actionis phyſicę.ſ. generatio, attingit nudā eſſentiam materię: quia generatio non eſt motus vt dictum eſt. Alteratio.n. non attingit nudam eſſentiā materiæ: cum nullum accidens ſit pręter ſuum ſubiectum. Subiectum aūt alterationis eſt ens actu habens diuerſas partes: quia alteratio motus eſt, qui requirit diuerſitatē partiū. Nos.n. loquimur de ea, quę ſemper eſt abijciēs aliquid à re alterata. talis.n. alterationis, terminus eſt generatio. Materiam aūt habere diuerſas partes ſm ſe eſt impoſſibile, quia diuerſitas partium, ꝓprie eſt ipſius compoſiti conſtituti ex partibus diuerſis. Vnde materia ſicut eſt in potētia ad formam, cuius acquiſitio eſt generatio compoſiti ex partibus cōſtituti, ita eſt in potētia ad diuerſitatem partium ipſius cōpoſiti ex ea generati. Ex materia.n. non generatū forma per ſe, ſecundū Philoſophum, quia illud ex quo generatur aliquid per ſe eſt pars eius. materia aūt non eſt pars formę ſed ipſius cōpoſiti. ideò compoſitum per ſe generatur, vt dicitur. 7. Meta. Compoſitū autem dicitur qđ habet diuerſas partes. Vnde diuerſitas partium non eſt materię, nec formæ, ſed compoſiti. Compoſitum, autē eſt nihil aliud eſſe, quàm materiam tranſmutari, ad formam, ad quam erat in potentia. Ex quo manifeſtum eſt, quòd non aliunde materia eſt in potentia ad partes terminatas, & diſtinctas, quàm per id, ꝑ quod eſt in potentia ad formam, cuius inductio eſt generatio cōpoſiti ex partibus, vt dictum eſt. Et ex hoc vlterius manifeſtum eſt quod nulla potentia ponenda eſt à parte materiæ, niſi illa quæ perficitur per formam ſubſtantialem, cum ad idem genus ſpectent materia, & ſua forma. potentia autem, in qua prædictę dimenſiones ponuntur, non informatur forma ſubſtātiali: cum ad idem genus ſubſtantiæ non pertineāt. impoſſibile eſt ergo ponere aliquā aliam potentiam ex parte materię, reſpectu formę ſubſtātialis, & reſpectu diuerſarum partium ipſius compoſit generati per inductionē formę in materiam Et ideò manifeſtus eſt error Auerr. qui poſuit dimēſiones interminatas in materia, potētiam quandam ad dimenſiones terminatas: aliam potentiam materię reſpectu formę ſubſtantialis, & de hoc ſatis dictū eſt ſuprà Quando ergo aliqua forma ſubſtantialis perficit materiam ſicut potentia materiæ eſt reducta ꝑ formam ad actum, ita per illud idem eſſe permutatur ad diſtinctionem, & terminationem partium totius compoſiti. In forma.n. ſubſtantiali nō ſolum eſt vis perfectiua materiæ, ſed etiam diſtinctiua totius ꝑ partes, & huic neceſſe eſt reſpondere à parte materiæ potentiam, quę reſpiciat ipſam perfectionem ſuam per formam, & etiā partium ſequentium diuerſitatem. Ad cuius euidentiā cōſiderandū eſt, quòd ſi tota materia actiuorum, & paſſiuorum attēdatur, inuenietur eius potētia in q̄dam latitudine eſſe, quæ nihil aliud eſt, quam amplitudo proportionis ſuę ad omnes formas, q̄ in ea ſimul eſſe poſſunt. Si.n. poſſibile eſſet ipſam totam ſpoliari, & denudari ab omni forma, quam modo habet, certum eſt, ꝙ nihil diuerſitatis in ea reperiretur in aliqua partium diſtantia, cū quantitas ſine forma ſubſtantiali in materia eſſe non poſſit, vt dictum eſt. Sed non propter hoc aliquid de potentia receptibilitatis formarum, quæ de ea educi poſſunt: ſi ſimul de ea omnes formę, quæ modo in ſpeciali inueniuntur per agens ſufficiens educerētur Si verò aliqua particularis materia puta ignis, vel aeris, à ſua forma ſpoliaretur, manifeſtum eſt in ipſa nō relinqui tam amplam potētiam ad formas de ea educibiles ſicut inuenitū in materia in ſua vniuerſalitate. Vnde nec tot formę ſenſibiles, nec tanta quantitas de ea educerētur ꝑ quodcunq; agens ſola ſua potentia tranſmutata, ad actum. Patet ergo, quod diuerſæ formæ ſimul in materia recipi poſſunt, vt ſunt quatuor formæ elemētares & diuerſę formæ mixtorū ex amplitudine proportionis materiæ ad ſuas formas, & nō ex aliqua diuerſitate præexiſtente in materia per aliquam quantitatē. Vnde ad ſuſceptionem diuerſarum formarū, ſi eſt neceſſe in materia preæxiſtere aliquam diuerſitatem partium, & ſubſequi neceſſe eſt. & hoc ideò, quia inductio diuerſarum formarum eſt generatio diuerſorū compoſitorū habentium partes, & formas diuerſas, vt dictum eſt. Præcedit tamen in materia neceſſario proportio capacitatis, quam ſcire non poſſumus, niſi ſecundum, quod videmus in ea ſimul plures formas, ſicut in tota materia, vel vnā tantū, ſicut in materia alicuius particularis. Vnde ponere qualēcunq; partitionem à parte materię quaſi neceſſariam ad inductionem diuerſarum formarum ſimul, & hanc præexiſtere ſequitur imaginationē, quæ ponit formas dari ab extra, quæ cum in ſe diuerſitatem habeant per ſuam naturam, ſequi videtur materiam diuerſitatem partium habere per naturam quantitatis ad ſuſcipiendas diuerſas formas: cū in vna parte recipi non poſſint. Sed cum formę non educantur ab extra, ſed educantur, de potentia materię per eius tranſmutationem ſecundum Philoſophum: materia autem illud quod eſt in potentia ad formas ſubſtantiales, quę ſunt actus eius: impoſſibile eſt quamcunq; partitionē ante formam ſubſtantialem in ea ponere, cū inductio formę ſit generatio compoſiti, cuius ſolum eſt habere partes per ſe: materia autem, & forma non habent partes per ſe, ſed tantum per accidens. vnde non diuiditur, niſi ꝑ accidens ad diuiſionem.ſ. totius. Ex quo manifeſtum eſt, quod priuſquam compoſitum cōſtitueretur, nulla partibilitas fuit ex parte materię, cū hoc non cōpetat ſibi, niſi per accidens. Ex dictis ergo manifeſtum eſt, ꝙ ratio Commenta. nō cogit ponere dimenſiones interminatas neceſſario pręcedere, vel pręeſſe in materia ad inductionem formarum ſubſtantialium diuerſarum, cum aliud poſſit eſſe ratio ſufficiens. vt dictū eſt. Deceptus autem fuit ex conſideratione materiæ particularis, ad cuius ſimilitudinē locutus eſt de tota materia. Videmus.n. qđ in materia in re particulari habet reperiri duplex totum.ſ. totum eſſentię, & totum quātitatis, & iſtud totum non debetur materię, niſi per accidēs & ſimiliter eſt de forma rei particularis. Materia autem ſecundum totalitatem ſuę eſſentię eſt in qualibet parte rei, nō autem ſecundum totalitatem quantitatis. & ſimiliter eſt de forma rei particularis. Tota.n. forma ignis ſecundum totalitatem ſuę eſſentię eſt in qualibet parte ſuę materiæ, cum tota definitio ignis, cuilibet parti eius conueniat: nō autem reſpiciendo totum quantitatis ſuę. Quantum autem ad formas particulares, ſciendum eſt quòd anima humana non eſt quanta ſecundum ſe, nec ſecundum accidens. Per hunc ergo modum opinatus eſt Auerro. ipſam materiam, in ſua vniuerſalitate, ſecundum totum eſſentię ſuę in

qualibet re particulari eſſe, quæ eſt pars totius ex materia generati. & ideò poſuit in ea quantitatem, ſecūdum ſe totam, vt per quantitatem diuerſificetur per accidēs: & non eſſe tota totalitate quātitatis, in qualibet re particulari: in qua tamē eſſet tota totalitate eſſentię. Sed cū de materia non ſit loquendum: niſi in ordine ad formam ſuam ſecundum Philoſophū: manifeſtum eſt nō eſſe ſimile de materia vniuerſali: & de materia particulari, ſicut non eſt ſimile de forma in vniuerſali, & in particulari. Forma.n. in vniuerſali eſt, quicquid in materia, vel de materiæ potentia poteſt educi. Manifeſta ergo differētia, quia forma particularis tota, ſecundum ſuā eſſentiam eſt in qualibet parte materię, & materia ſimiliter ſub qualibet parte formæ, vt dictū eſt. Tota autē forma in vniuerſali etiam ſecundum totalitatem eſſentiæ non eſt in qualibet parte materię, alioquin in materia, quæ eſt ſub forma aeris eſſet eſſentia formæ ignis, & omnium aliorum, quę de materia generantur. Vnde neceſſario propter proportionem materię ad formam tota materia in communi, ſecundum totum eſſentię ſuę, non erit ſub forma vnius eorum, quæ generātur de materia. Hęc ergo totalitas materiæ eſt ipſa proportio capacitatis ſuæ eſſentiæ ad formam, & non aliqua diuerſitas introducta per vllam quātitatem. Sicut.n. forma, in quadam amplitudine eſſentię conſiſtit, in qua comprehēditur quicquid de materia deduci poteſt. ita ſm propriam rationem materiæ corruptibilium inuenitur amplitudo capacitatis eius correſpondens, vt dictū eſt. Aliter enim ex materia in qualibet re particulari totū poſſet generari, quod generatur ex tota materia, quod manifeſtè eſt falſum eſſe, cum ex minimo quod poteſt eſſe in genere, nulla alia forma educi poſsit.

Caput Sextum. Quid ſunt dimenſiones interminatæ ſecundum veritatem.

NVnc ergo reſtat oſtendere, quomodo poſsibile ſit dimenſiones ponere, & quomodo poſſunt dici interminatę. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, quod quidam alio modo, & rationabilius eas poſuerunt quàm Auer. dixerunt.n. quod forma ſecundi generis, ſcilicet corporis adueniēs materię, dat materiæ quoddam eſſe incōpletum, ordinabile ad eſſe actu completum, quod aduenit materię per vnam aliam formam perfectiorem. Per iſtam ergo formam incompletam dicunt in re eſſe tres dimenſiones interminatas, q̄ poſtea terminantur ad aduētum alterius formæ perfectioris. Et pro tanto rationabilius dixerunt iſti, quàm Auer. quia nō poſuerunt materiam nudam ſubiectum aliquarum dimenſionum, ſed compoſitum ex materia & forma ſubſtātiali. Sed iſti iterū errauerunt, quia impoſsibile eſt ponere plures formas ſubſtantiales ordinabiles adinuicem in materia, quia materia eſt in potētia ad formas, quæ de ea educuntur. Si ergo eſſent plures formę ſubſtātiales ordinabiles adinuicem in materia, forma completior, aut educeretur de potētia nuda materię, aut de potētia totius compoſiti ex materia, & tali forma incompleta. Sed non educitur de potentia totius compoſiti ex materia & tali forma. quia ſicut dictum eſt terminus actionis phyſicæ, ſcilicet generatio attingit nudam eſſentiam materiæ. Cum ergo forma, quæ eſt terminus actionis ſit tantum illius ſubiecti, qđ attingitur per generationē ſimpliciter, impoſsibile eſt, ꝙ talis forma completa educatur de potentia talis cōpoſiti ex materia, & forma incompleta. Vnde neceſſe eſt, ponentes plures formas ordinatas adinuicē deſtruere generationem ſimpliciter, & cōſequenter neceſſe eſt ponere omnes formas præter vnam, ſcilicet primam eſſe accidentia. Si aūt forma poſterior educitur de potentia nuda materię, omnis aūt forma ſubſtātialis ſolū illā potētiā informat, de qua educitur. ergo forma, quam dicunt poſteriorem nō erit perfectio talis cōpoſiti, ſed materiæ nudæ tantummodo. & ſic nō erit ordo in formis ſubſtantialibus in eadem materia commanētibus, & hoc idem dicitur. 7. Metaphy. Sciendum eſt ergo, ꝙ omnes dimenſiones ſunt accidentia, quę ſequūtur materiā in ordine ad formam, q̄ primo materia nata eſt induere. hæc autem eſt forma corporis, quia totā materiā neceſſe eſt ſub forma corporis contineri. Quod nō eſt intelligendum, quod ſit vna creata, vel increata forma corporis, qua prima materia primo informetur, q̄a ſm Cōmentatorem materia prima primam habilitatem habet ad formas elementares, & poſtea ad formas mixtorum. Ex quo manifeſtum eſt, quod eadē eſt forma corporis ſimplicis cū forma elementi, & mixti corporis, ſed oportet primo, quòd ꝑ has formas cōſtituatur genus corporis, deinde ſpecierum perfectarum. Materia nanq; in quidditate ſua indiuiſibilis eſt penitus, ablata.n. quantitate ſubſtantia manet indiuiſibilis vt dicitur. 1. Phy. Sed ex corporeitate, quam ſequuntur dimenſiones quantitatis in actu, ſequitur diuiſio materiæ, per quam materia ponitur ſub diuerſis ſitibus. & ſecundum hoc acquiruntur in ea diuerſæ formę. Ordo.n. in ſitu corporū oſtendit nobilitatē eorū. ſicut ignis eſt ſupra aerem. Hæc autem acquiſitio formarum non oſtendit ordinem temporis, ſed naturæ. Patet quòd dimenſiones interminatę non trahunt originē à quocunque gradu, quem facit forma ignis in igne ſed ſolum à primo, nihilominus ignis ſecundum totum eſt ſubiectum dimenſionum, & ſecundum totum etiam menſuratur. & idem neceſſario inuenitur in formis corporum mixtorum. Sed conſiderandum eſt, quòd in mixtis corporibus quædam formæ trahuntur de potentia materiæ quædam non, vt hominū animę, quę diuiſionem nullo modo patiuntur, cum non ſint dimenſionatæ, nec per ſe nec per accidens. Formę.n. quę nullo modo ſunt eductę de potentia materiæ nullo modo diuiſionē recipiunt ēt in materia exiſtētes. Vnde animę humanę aliter terminant ordinem materiæ ad dimenſiones quā formę, quæ de materia educuntur. Cum.n. accidentia inſeparabilia oriantur à principijs rei, in ipſa re conſtituta in actu erūt accidentia, vt in ſubiecto. Si autem forma rei ſit educta de materia ipſa, quam ſequuntur dimenſiones, ipſa forma erit (non tñ ſemper, ſed vt in pluribus) dimenſionata, & diuiſibilis per accidēs, ſicut eſt in lapide: & in ligno, in quibus dimenſiones redeunt ſemper ſuper formā ipſarum rerum. Si verò forma non ſit educta de materia, non redeunt dimenſiones ſuper formam. & ideò anima hominis omnino indiuiſibilis eſt. Patet ergo, quod anima hominis non terminat ordinē materiæ ad formā in acquirēdo dimētiones actu, niſi altero mō ſm.ſ. conſtituendo eas in actu, & hoc eſt in hoc homine, in quo ſunt accidentia in ſubiecto. Ordo verò materiæ in acquirendo dimētiones. non redeuntes ſuper formā ſolum terminantur per formā, quę de ea educitur. Nec ꝓpter hoc minus pōt aīa humana, quā alia forma, quia hoc accidit illi formæ, inquantū educta eſt de materia, quod non eſt de ratione formæ, vt forma eſt: aliter omnis forma educeretur de materia, quod eſt falſum, quicquid.n. poteſt forma imperfectior, vt forma eſt, pōt anima humana & amplius. Quia ergo dimenſionalitas formæ potentiam ſonat, & non actum, poſsibile eſt ponere ordinem, materiæ ad talem formam terminari in potentia, & dimenſiones in potentia ſequi ordinem materiæ ad ipſā formam. Et quia dimenſio dicit formam propinquam actui, ſiue ipſi eſſe, quod per dimenſionē acquirit, ideò dimenſiones ſequuntur materiam in ordine ad formā, quę eſt in maxima propinquitate ad actū qui eſt eſſe. Nec propter hoc erunt diuerſę eſſentiæ dimenſionum in eadem re, quia vnum & idem poteſt ſimul eſſe in actu in vno ordine, & in potentia in alio ordine.

Caput

Caput Septimum. Quomodo dimenſiones poſſunt dici interminatæ: & quomodo eadem manent in generato, & corrupto.

EX his ergo facile eſt ſcire, quomodo dimenſiones poſſunt dici interminatæ. Sicut enim eſſentiæ rerum terminãtur per ſua eſſe, quę ſunt in rebus maximè formalia, ante verò quam eſſentię dicantur non conſiderantur in actu, nec terminatæ. ſic dimenſiones prædictæ ſunt interminatæ, antequam dicantur eſſe in actu. Et licet actu ſint in homine, vt in ſubiecto, in quo habent rationẽ menſurãdi, quod eſt eis proprium: cum eſſe actu habent, tamen habent eſſe, in potentia. & non ſunt actu in illo, ad quod dependet ſecundum originem in ſubiecto, & vt redeũtes ſuper formas vtroque modo, antequã ipſum actu fuerit, nec mẽſurant illud, quia nihil habet propriam menſuram, qđ nondum habet proprium eſſe. Cum autem corrumpitur homo, ſuccedit forma dans nouum eſſe, & hoc erat forma in ordine, ad quam dimenſiones ipſæ ſequebantur, vt ad materiam, vel formam redeuntes. Vnde eædẽ dimenſiones ſunt in viuo, & in mortuo per eſſentiam, quia idem ordo manet in materia, & ad eandẽ formã, ſed ſecundum eſſe actu non manent, niſi in quadã ęqualitate. Et idem eſt de alijs accidentibus, quę ſequuntur, mixtionem elementorum, vt album, & nigrum, quæ non remanent in mortuo, quo ad ipſum eſſe actu, niſi eorum ſimilitudo quædam. Eſſentię verò huiuſmodi accidentium non aliter auferũtur, niſi deſtructa origine ipſa, cui immobiliter inhærent, & contrahuntur ad eſſe actu cum materia quam ſequuntur in ordine prędicto ad formam. vnde homo eſt homo. & ideò hęc accidentia non migrant derelinquendo ſuum ſubiectum: quia quod à ſubiecto acceperunt in ſubiecti corruptione corrumpitur. Et ideò reſpectu eſſe actu poſterioris ſubiecti, à quo etiam ordinem ſeu originem habent, indeterminatæ erãt dimenſiones in vno, terminantur autem, cum acquirunt eſſe actu talis ſubiecti, ad quod pẽdent ſecũdum radicem. vnde ſunt propria eius menſura etiam in homine mortuo. Ex dictis ergo manifeſtũ eſt neceſſe eſſe ponere eſſentiam alicuius formę in homine ſine eſſe, per cuius naturam dictæ dimẽſiones manent prędicto modo, de quo in ſequentibus ageẽ. Manifeſtum eſt etiam ſubiecto eodem manẽte, dimenſiones eaſdem manere, & ipſo corrupto redigi in materiã. eandem. de qua iterum eædem numero educi non poſſunt per naturam. Vnde ſi per naturã ęędem ſpecie eductæ eſſent, non forent aptæ trahi ad eſſe actu eiuſdem animæ. ſi tamen per miraculum educantur ęędem numero, natę erunt ad eundem actum animę recipi. Ex quo patet, ꝙ idem homo numero reſurget, & nõ alius cum omnia ſua principia redeant adinuicem eadẽ numero. Anima enim humana ſimpliciter eadem numero manet poſt mortem cum plenitudine virtutum ſuarum ad perficiendum materiam in omni gradu eodẽ, quo prius eam perficit. Etiam materia manet eadẽ numero, cum ipſa ſit incorruptibilis. Eaſdẽ etiam dimenſiones, neceſſe eſt manere in materia, licèt nõ niſi in potentia. Aliter agens Phyſicum eaſdem numero produceret. quod falſum eſt. Manẽt ergo in potentia materiæ eædem numero, reſpectu agentis diuini: quia aliter non foret idẽ numero indiuiduum: cum dimenſiones agant ad indiuiduationem, vt ſupra dictũ eſt. Et ideò ex eadem materia, eiſdem dimenſionibus, cum anima eadem reſurget idem homo, numero, & non alius.

Caput Octauum. Quomodo in homine ſunt plures formæ ſecundum eſſentiam, ſed vna tantum ſecundum eſſe.

NVnc reſtat oſtendere, quomodo poſsibile ſit eſſentiã alicuius formę ponere in homine, ſic ꝙ ad eam non ſequatur aliquod eſſe ſubſtantiale, Hoc.n.ſup poſuimus ſuperius. Ad huius ergo euidentiam, conſiderandum eſt, qđ proprium eſt ſubſtãtię eſſe ſimpliciter: vnde generatio quę terminaẽ ad formã, ſiue eſſe ſubſtantię, eſt generatio ſimpliciter: propriũ verò per accidẽs, eſt eſſe ſm quid: ſicut generatio rei, quæ terminatur ad eſſe rei ſub forma accidentali eſt generatio ſm quid: Eſſe aũt ſimpliciter, eſt eſſe abſolutum, nõ dependens ab eſſe alterius, ſicut ei inhærens: licèt omnia dependeant à Deo. ſicut à cauſa prima. Sic autem aliquid cõtinet, ꝑfectam rationem eſſendi, ſecũdum quod perfecta ratio eſſendi reperitur in eo, vt ſubſtantia, vt dicitur. 6. Meta. Ad iſtud ergo eſſe abſolutum participãdum accedunt, partes ſubſtantiæ per quod trahuntur ad genus ſui totius. Eſſe verò accidẽtis dependens eſt per modum inhærentis. Vnde accidentia non trahũtur in genus illius cui inhærent. Ex quo patet differentia inter eſſe partis alicuius totius, & eſſe accidentis. Eſſe autem alicuius totius abſolutum aliquando eſt proprium effectus Dei. ſ. quãdo tota res ſecundum omnia principia ſua deducitur ex nihilo ad eſſe perfectum: ſicut fuit in prima productione rerũ, in qua cauſalitas Dei extendebatur vſq; ad ipſam materiã. quandoq; verò eſſe eſt effectus creaturæ. ſ. quando agens phyſicum agit ex ſuppoſitione ſubiecti non producens totũ illud, quod pertinet ad eſſe rei, ſed formam tantum, tranſmutando materiã ad talem, vel talem formam. ad materiam. n. actio creaturę. nõ ſe extendit vt ſupra dictum eſt. In hoc. n. conuenit agens diuinũ cum agente Phyſico, quia vtrunq; ad eſſe abſolutum terminat actionẽ ſuam, quod eſt vltimũ trãſmutationis, ſiue ſimplicis emanationis: licèt in ſimplici manatione non ſit prius & poſterius, niſi ſecundũ intellectum tantum. Cum ergo tale eſſe abſolutum, ſit terminus vtriuſq; actionis, vt dictũ eſt. Materia aũt nõ eſt eſſe, vt ſubiecti, quod eſt eſſe abſolutum: nec etiã formæ materialis cum ipſa non ſit habẽs eſſe. licèt ſit quo aliquid eſt. ſicut materia eſt, in quo aliqđ eſt, & neutra actio terminatur ad materiam, vel formam materialẽ, ſed ad eſſe cõpoſiti. cuius eſt per ſe, & abſolutè ſubſiſtere. De intellectu. n. eius eſt habere eſſe, quod non eſt de ratione & intellectu eſſentię. In tali. n. compoſito neceſſario eſt compoſitio duplex, ſuppoſiti ſcilicet & eſſentię quę in re materiali differunt neceſſario, cũ indiuiduum in materialibus multa addat ſupra naturam ſpeciei, quã eſſentiam tantum complectitur. & ideò alia eſt compoſitio totius rei, & ſui eſſe. In rebus verò immaterialibus, creatis tamen, altera compoſitio inuenitur, rei ſcilicet, & eſſe. In ipſis ergo non eſt eſſentia habens eſſe, per aliquid quod realiter à ſe differat. Cum idẽ ſit eſsẽtia, & res quæ ſignificatur, vt habens eſſe. Ideò eſſentia in eis eſt, non tanquam principium tantum, quo aliqđ dicitur eſſe, ſed ſicut habens eſſe abſolutum non inhærens. In ſubſtantijs verò compoſitis, & materialibus, in quibus eſſentia realiter differt à ſuppoſito, eſſentia non habet eſſe, niſi per ſuppoſitum, cuius eſt eſſe ſimpliciter, & abſolutum. vnde eſſentia in eis nõ eſt, vt habens eſſe, ſed reductum ad eſſe per ſuppoſitum aliquod, & indiuiduũ, cuius eſt habere eſſe abſolutum, ad quod terminatur actio producentis. Cum ergo forma materialis ſit ad quam nõ ſequitur aliquod ſuppoſitũ, vel indiuiduum, cuius eſt habere eſſe abſolutum, ad quod terminetur actio producentis, vt dictum eſt. poſſibile erit ponere formam aliquam ſubſtantialem ſine eſſe, ſicut poſsibile eſt ponere id, qđ eſt principium ſine relatione principij, & ſine principiato. In imaterialib. verò nõ eſt hoc inuenire, cũ in eis nõ ſit eſsẽtia. quę nõ ſit ſuppoſitũ. vnde poſita eſſentia in eis neceſſario ponitur eſſe, ꝙ eſt ſuppoſitũ. Ad cõſtitutionẽ aũt ſuppoſiti materialis, ſiue indiuidui, quãtitas terminata requiriẽ, quæ vbicunq; fuerit, tale indiuiduũ neceſſario erit ſuppoſitũ, cuius eſt habere eſſe cõpletum & terminatã quãtitatẽ. Vnde formæ elementares nõ poſſunt in eſſentijs ſuis

ſuis ſimul eſſe in vna re, vt patet in libro de generatione & corruptione. In mixtis autem rebus, in quibus forma non educitur de materia quantitatis, non ſequitur materia in ordine ad talem formam, licet eſſe actu, per eam in re habeat, vt dictum eſt, cum quantitas, ſemper reſpõdeat illi principio, vel redeat in principium à quo originem ſumpſit. Anima autem hominis nõ eſt quãta, nec per ſe, nec per accidẽs, vt dictum eſt. vnde non repugnat in tali ponere eſſentiam formæ, à qua dependeat quãtitas ſecundum originem, ſiue cum eſſe, quod ſe habeat ad illam formam vt principium ad principiatum. Vnde tali eſſentiæ formæ, ratio actus non conuenit, ſicut nec materiæ, cum eſſe ſit actus communis, & primus, non ſolum materiarum, ſed etiam formarum. Vnde ſine eſſe forma nõ dicitur actus. Solum.n. naturæ ſubſtantialis eſſe in ſubſtãtijs, impedit duas formas ſubſtantiales ſimul eſſe in eadem materia, quia eſſe ſubſtãtiæ eſt eſſe ſimpliciter. Vnde quod aduenit tali eſſe, eſt accidens neceſſario. Eſſe etiam ſubſtantię habet ſe, ſicut vnitas rei, quia vnum & ens conuertuntur. Vnde vna res non poteſt habere duo eſſe ſubſtãtialia, niſi amittat vnitatem ſuam. Vnde in re compoſita ex ſubſtantia, & accidente non eſt vnitas, niſi ſecundum quid. Nihil ergo cõtradictionis ſuſtinebimus, ſi poſuerimus in re aliquas formas, ad quas tamen non ſequatur eſſe ſimpliciter. Solum.n. per naturam ipſius eſſe ſimpliciter, quod in ſubſtãtia reperitur ſimpliciter, impeditur pluralitas, formarum ſubſtantialium eiuſdẽ rei. Vnde certũ eſt, & à Philoſophis oſtẽſum, quod impoſsibile eſt plura eſſe & ſubſtantialia in vna re ponere, ſed ſolũ forma, ad quã eſſe ſequitur, in re ipſa ponitur. alię vero ei non connumerantur. Quomodo autem hoc intelligi poſsit diligẽter conſiderandum eſt in rerum progreſſu. Sciendum eſt igitur, quod materia eſt in potentia ad omnes formas, quæ de ea educi poſſunt. Vnde quãto ad plures earum ſimul accedit, tanto plus perficitur eius potentia. & ideò in elementis materia eſt minimè perfecta, quia ſolum vnica forma vnius elementi perficitur ſimul, & ſi quandoque virtus formæ alterius elementi ſibi adſit, hoc non eſt per modum manentis, ſed per modũ alterantis, ſicut patet quando calor ignis agit in aërem, ad inductionem formæ ignis. In corporibus verò mixtis, magis perfecta eſt materia. Ibi enim cum vna forma, mixti, quæ dat eſſe, ſunt omnes formæ elementorum, virtute tamen, & non in eſſentia, quia quælibet illarum requirit debitam quantitatem & terminatam, vt dictũ eſt. Vnde cum vnum ſit ſuppoſitum mixti, & eſſe vnũ, vna eſt forma eius. ſuppoſita autem mixta, quędã ſunt animata, & pręcipuè homo, cuius forma non producitur ex materia diſpoſita per qualitatem mixti. vnde cõueniens eſt, vt in animatis ſint eſſentiæ aliquarum formarum ſine eſſe. Hoc enim eſt propinquiſsimũ, in quo animata poſſunt tranſcendere ſimpliciter mixta. ſ. perficiendo ſuam materiam in acquiſitione plurium formarum ſimul, ſicut videmus quod alio modo ſit ſimplex, ex miſtis, & alio modo ex materia prima, in qua nihil eſt de actu formæ educendæ, antequam fiat, ſicut in ære non eſt aliquid de forma phialę, antequã phiala fiat & in ligno ſimiliter nihil eſt de lecto antequam fiat. Sic .n. ſe habet materia prima ad ea. quę ex ea fiunt. ſicut ſe habet argentum ad ſtatuam, & lignum ad lectum, vt dicitur Primo Phyſicorum. in mixto verò manent formę miſcibilium ſecundum virtutem, ſecundum Philoſophum. Virtus autem ad actum pertinet. & ideò in mixto eſt vnde agatur ad generationem alterius miſcibiliũ, ſecundum quod virtus vnius miſcibilium vincit ꝓportionẽ, in qua ſaluatur forma mixti. vnde corrupto mixto generatur corpus ſimplex. In hac namq; tranſmutatione fit ſpoliatio omnium, quę erant ipſius mixti nec qđ manet, niſi materia prima tñ: ſed in generatione ipſius mixti nõ fit ſpoliatio ſimpliciũ, vſq; ad materiã primã, aliter virtutes ſimpliciũ non manerent in mixto, nunc aũt manẽt. vnde nõ eſt corruptio ſimpliciter, per quã fit generatio compoſiti, cũ elementa nõ corrũpantur penitus ſicut dicitur Primo Meteororum: quia eorũ eſt mixtio, quorũ eſt ſeparatio. nõ. n. miſcentur niſi ea quę apta ſunt ꝑ ſe exiſtere. Idẽ.n. ẽ de materia diſpoſita per aliquã alterationẽ factã circa ipſam, & de mixto tunc.n. virtus formę inducenda eſt in ea potẽtia. Vñ potentia ſua non eſt iã adeo remota ab actu formę, ſicut ante alterationem. Ante namq; alterationẽ ipſa materia erit in potentia remota ab actu. Inchoata verò alteratione, incipit potẽtia appropinquare actui, ſicut vincẽte altero miſcibiliũ appropinquatur ad actũ ſimplicis elementi. Cum verò alteratio magis, ac magis intenditur plus, & plus ad actum acceditur. vnde completa alteratione materia eſt in actu cõſtituta. Alia igitur eſt potẽtia materiæ nudę, & nondum alteratę, à potentia mixti in qua eſt virtus alteratiua. Vnde hæc eſt propinquior actui, quã illa, & perfectior, quia magis ꝓcedit ad ſuum actũ. Si igitur foret in mixto forma elemẽti ſimplicis, quod eſt impoſsibile, ſicut ſuprà oſtenſum ſtatim vnico virtutis ſuę actu foret per ſe exiſtens. Eſſe.n. eſt propinquiſsimum eſſentię formę, licet ab inuicem differãt in materialibus. Ideò licèt propinquior ſit potẽtia materię, in qua ſũt miſcibilia in mixto actui ſuo, quã potẽtia materiæ nudę, in qua nihil actu eſt, alteratione tñ indiget, ad hoc, ꝙ hæc potentia actui ſuo coniungat. Vnde miſcibilia in mixto tũc ſunt in potentia maximè appropinquata actui, qñ mixtum eſt in optima ſui proportione. Sed tunc maximè elongata ſunt ab actu ſuo tñ tali genere, non tamen tantũ diſtant, ſicut potentia materiæ nudæ. Potentia, autẽ in qua ſunt partes organicę ad eſſe per ſe eſt, in maiori propinquitate ad eſſe ſeorſum, quã ſit potentia ipſius mixti, quia ſicut dicitur 7. Metaphy. partes animatorũ ſunt in potentia propinqua actui eorũ proprio per ſeparationẽ à toto, quod verũ eſt de toto ẽt in imperfectiſsimo gradu ſuo manẽte. Vñ quandoq; virtus alteratiua, quæ in rebus inuenit animatis in quantũ mixtę ſunt ex quatuor primis corporib. minimè agit. ſ. qñ elemẽta maximè ducta ſũt ad mediũ, vt eſt in hoĩe, in quo inter oĩa mixta, maxima eſt elõgatio à cõtrarietate, adhuc tñ partes aĩatorũ ſunt in potẽtia maximè ꝓpinqua actui, alteratione tñ maximè diſtãte à ſuo termino. Ex quo cõcluditur ꝙ hęc propinquitas nõ eſt per diſpõnem materię, per alterationẽ aliquã, cuius terminus ſit inductio nouę formæ per eſſentiã. Eſſentia verò formę nouiter induci nõ põt, niſi præcedente alteratione, cuius terminus eſt ꝓductio formę de nouo. Cõſtat tñ ꝙ in parte à toto ſeparata ſit forma ſubſtantialis. Vñ cũ impoſsibile ſit duo eſſe ſubſtantialia in eadẽ re ponere, vt ſuprà dictũ eſt: nec ꝑ aliquã alterationẽ pręcedentẽ pars eſt in potẽtia in ſuo toto maximè ꝓpinqua actui, nec forma de nouo inducitur, niſi per alterationẽ. Vnde nec cœlũ qđ eſt agens vniuerſale reſpectu iſtorũ inferiorũ, nec aliqđ particulariũ agentiũ aget, niſi alteret. & iõ cœlũ eſt primũ alterãs, ſm Philoſoph. Neceſſario ergo ſequi vř aliquã formã in parte rei ſine eſſe ponere, & iõ partẽ eſſe in potẽtia maximè propinqua actui. Eſſe.n. eſt maximè ꝓpinquũ formę, vt dictũ eſt, quia non requiritur ad hoc, ꝙ eſſe ſubſtantiæ propriam ſequatur formam, niſi quod res per ſe ponatur, quod vnica actione fieri poteſt.

Caput Nonum. Quomodo impoſſibile eſt duo eſſe ſubſtantialia ſimpliciter eſſe in eodem compoſito materiali.

EX dictis ergo manifeſtum eſt triplicem eſſe potẽtię differentiam, in qua aliquid dicitur eſſe. ſ. potẽtia materię, in qua nihil eſt de illo, quod de potentia educitur. Secunda eſt potentia mixti, vel materię, quę eſt in alteratione, in qua licet nõ ſit eſſentia formę in

mæ inducendæ, eſt tamen virtus. Tertia eſt potentia totius, ꝑ quam partes ſunt in toto, quæ eſt maximè actui, proprio propinqua ſecundum Philoſophum. Vnde in eis nihil eſt, ſicut agens ad proprium actũ. Sicut eſt, q̃ñ harmonia eſt perfecta, neceſſario erunt eſſentiæ formarum prope ſua eſſe. Hoc aũt facilius ſcietur, ſi gradus, & ordo rerum naturalium diligẽter diſcutiatur. Sciendũ igitur, quod cõiſsimus vnitatis modus reperitur, in rebus materialibus, quæ eſt vnitas continuitatis. In oĩbus eñ rebus materialibus hæc vnitas reperitur. Primum namq; accidens quod ſequitur materiam eſt quãtitas. Super hanc vnitatem reperitur in diuerſis rebus vnitas ſuæ propriæ formæ: in quibuſdam quidem magis, in quibuſdã verò minus perfectè, vt habetur Quarto Meta. Vnitas continuitatis in re reperta, maximè potẽtialis inuenitur, quia oẽ continuum eſt vnum actu, & multiplex in potentia, ſicut partes lineę nõ ſunt aliqua duo actu, ſed vnum. ipſa verò linea eſt duo in potentia, & facta diuiſione fit duo actu. Sola. n. diuiſio continui facit eſſe actu. Vnde in diuiſione lineæ nõ inducitur aliquid noui in ipſis diuiſis, ſed eadem eſſentia lineæ, quæ prius erat actu vna, & multiplex in potentia, per diuiſionem facta eſt multa in actu. Eſt tñ hic ſimilitudo cuiuſdam corruptionis: quia actus prior qui erat totius, ablatus eſt. & potentia ducta eſt ad actum poſteriorem per diuiſionem ſolam. Conſimile penitus reperitur in lapide, & in igne, & in omnibus corruptibilibus, & generabilibus inanimatis. Forma. n. totius in eis, per quam habent quandam vnitatem ſuæ naturę ſuper vnitatem q̃titatis ſm totam rationem formæ, eſt in qualibet parte taliũ rerum. Vnde facta diuiſione manet eſſentia eiuſdẽ formæ in partibus ab inuicẽ diuerſis. quælibet. n. pars ignis eſt ignis, & quælibet pars lapidis eſt lapis. Eſt tamen in iſtis diuiſionibus quædam ſimilitudo, corruptionis, & generationis, non quod nouæ formæ, per diuiſionem talium inducãtur, ſed q̃a eſſe, ſiue actus prior auſertur per diuiſionem ipſam, & potentia ducitur ad actũ propriũ. Super hæc aũt ſunt animata, imperfecta, vt plantę, & quædam aĩalia imperfecta, vt ſunt animalia anuloſa. & in ipſis idem inuenitur: quia cum auellitur ramus ab arbore nõ aduenit noua eſſentia vegetabilis, ſed eadem eſſentia vegetabilis, quæ vna erat in arbore tota, etiam actu vno ſimul erat, multiplex in potentia, & per diuiſionem nouum eſſe perdit, & actus alius & alius ſecutus eſt. Similiter eſt in animalib. anuloſis. vna aĩa in actu, & vnum eſſe, ſed multiplex in potentia accidentali. Vñ facta diuiſione remoto actu priori, & vnitate actus, sũt multa in actu, Et ſic facilè eſt videre, q̃uo eſſentia alicuius formę eſt in potentia accidentali ad eſſe, quod tamẽ nondum habet. Et hoc totum contingit ꝓꝑ imperfectionem aliam formarum: quia cum ſint ſub vno actu ſimul ſunt ſub potentia ſimplici, reſpectu eſſe diuerſorum, quę acquirũtur eis ſine aliqua corruptione in ſuis eſſentijs, ſed ſola diuiſione. In animalib. verò perfectis, ꝓcipuè in hoĩe: forma, quæ eſt vna in actu non eſt multiplex, in potentia, vt per diuiſionem conſtituatur eadẽ eſſentia formæ ſub diuerſis eſſe, & ſub diuerſis actibus, cum anima hoĩs non diuidatur, nec per ſe, nec per accidens, vt dictum eſt. Vñ cum in hoĩe ſit vnitas cuiuſdam continuitatis, quæ manifeſtior eſt in carne ſua, & oſſibus, q̃ in alijs membris, quæ ſibi coniunguntur per naturam ipſam continuitatis, neceſſariò erit alia eſſentia formæ in eo, quæ per ſolam diuiſionem à toto, habeat eſſe actu. hoc. n. in oĩbus continuis inuenitur. Hæc. n. eſt forma, reſpectu cuius quantitas ſequitur materiam ſuper ipſam formam rediẽs, vt ſuprà dictum eſt. Semper namq; forma, à qua quantitas ſm originem pẽdet, eſt diuiſibilis per accidens. Et hoc ſatis manifeſtum eſt, q̃a cum partes hominis ſint in eadem propinquitate ad ꝑ ſe eſſe, ſicut partes aliarum rerum perfectarum, ſicut dictum eſt, ideò nulla noua eſſe eſſentiæ formæ introducuntur per diuiſionem, ſed eſſe nouũ acquiritur. forma verò hoĩs diuidi non poteſt, vt in ea acquirantur multa noua & diuerſa eſſe. iõ neceſſariò erit in eo alia eſſentia formæ ſuæ ab eſſentia formæ, quæ per diuiſionem ſolã eſſe acquirit. Sed in hoc eſt dr̃ia inter animalia perfecta & imperfecta. quia in imperfectis non erat illa eſſentia ſine eſſe ſimpliciter, licèt eſſet ſine eſſe acquiſito per diuiſionem. In perfectis verò erat ſine eſſe ſimpliciter ſibi debito, quia duo eſſe ſubſtãtialia, impoſſibile eſt ſimul ponere in vna re, vt dictũ eſt. Eſt ẽt alia dr̃ia à parte diuiſionis ipſius, quia cum diuidi nõ poſſit, niſi quod eſt actu quantum, quantitas autẽ in hoĩe non eſt actu per formam, reſpectu cuius ſequatur materiam, vt rediens ſuper formam ꝑ ſolam aĩam, à qua eſt totus actus, qui eſt in hoĩe, in igne verò & lapide quantitas eſt actu per formam quam ipſa quantitas ſequitur in materia, inde eſt quod diuiſio in hoĩe eſt in quantitate actu per animam. Sed quod efficitur per diuiſionem in eſſe acquiſito, nõ eſt aliquid de eſſentia animæ ſm aliquid eſſe, ſed eſt aliquid de eſſentia formę originalis ipſius quantitatis, cui datur eſſe actu per diuiſionem. In rebus verò imperfectis diuiſio eſt in quãto actu, & hoc per formam, ad quam ſequitur ipſa quantitas, cui per diuiſionẽ auſertur vnum eſſe actu prius habitum, & acquirunt̃ duo, vel plura, ſub quibus eſſentia ipſa diuidit̃, quę prius erat vna, ſm quam erat vnum eſſe in re ante diuiſionem. Licet aut eſſet vnum eſſe ante diuiſionem in rebus, nihilominus illa eadem eſſentia formę erat in potẽtia actuali ad multa eſſe ſimul cum vno eſſe actu, quod habebat: & eius ſubiectum erat materia vna, & eadem numero. Et tñ conſtat quòd alium reſpectum habet materia ad eſſe actu primum: & alios reſpectus, ad alia eſſe actu ꝑ diuiſionem acquiſita, quibus tñ reſpectibus materiæ reſpondebat eadem eſſentia formæ, ante ipſa eſſe actu. Licèt. n. potentia materię non differat ab eius eſſentia, ſm quod potentia dicit principium receptiuum: differt tamen ſm quod dicit relatione materię ad formam, & illo modo poſſunt eſſe in materia multi reſpectus, eſſẽtia tñ eius manente vna. Sicut ergo materia per vnum reſpectum tantum, habet vnum eſſe, cum alijs tamẽ reſpectibus multa habet, eſſentia ẽt formæ ſine eſſe per diuiſionem acquiſito reſpondente, ita ſub forma perfecta cuiuſmodi eſt anima humana reperitur in materia hominis vnum eſſe tantum, licèt in eadem materia ſint eſſentiæ aliarum formarum ſine eſſe, quod tamẽ eis ſola diuiſione acquiritur. Huius exẽplum eſt reperire in linea, & puncto. Protracta. n. vna linea pũctus, qui eam terminat eſſe habet, ſecundum quod illam lineam terminat. in ipſo autem pũcto ſunt multi, & diuerſi reſpectus, ſecundum quod poteſt eſſe terminus multarum linearum. ſed per vnum reſpectum impoſſibile eſt, niſi vnam lineam recipi in pũcto. Vnde per alias lineas, quę in eo recipiuntur, ſimul cum linea prima protracta, nõ acquiritur pũcto aliquod eſſe in earum terminatione, nec illis non protractis minus haberet punctus eſſe in terminatione primæ lineæ, per quem modum de materia & eius reſpectibus imaginari poſſumus, cum ipſa in ſui natura indiuiſibilis, & ſine partibus ſit omnino, vt punctus: licet in multis, ſint diſſimilia. Secundum ergo vnum reſpectum eius eſſe, quaſi per vnam lineam, impoſſibile eſt ſibi ineſſe niſi vnam formam, quæ det ſibi eſſe. vnde cum prædictæ ſubſtantiæ accipiãtur, quaſi in vno reſpectu, veluti cum ex vna parte linea accipitur in puncto, impoſſibile eſt vt prędicta contenta in linea ꝓdicamentali ſubſtantiæ per diuerſas formas prædicẽtur de Socrate, ſed per vnam & eandem. Secũdum alios verò reſpectus, quos habet de propè ad eſſe per ſe, ſine tamen eſſe, poterit eſſentias formarum recipere. Mirabilis enim eſt potentia materiæ, nec ſciri poteſt, niſi cognoſcendo ea, quę in ea eſſe habent. ſ. cõferendo de formis, quæ in ea eſſe habẽt, vt patet primo Phyſicorum.

S. THO.

S.THOMAE AQVINATIS Ordinis Prædicatorum.

DE NATVRA LOCI TRACTATVS.

Summa Tractatus.

De loci natura ac Quiditate, quidq; naturalium corporum locus ſit: Quomodo item & quibus locus conueniat, tum ex propria, tum ex aliorum ſententijs inquiritur.

Caput Primum, Locum non eſſe formam, nec materiā, nec ſpatium, ſed immobile primum continentis: Quilq; proprius ſit locus naturalium corporum, tam mixtorū, quàm ſimplicium.

AD ſciendum naturam loci conſiderare oportet, quod non quereretur locus, niſi eſſet aliquis motus ſecundum locum. Sic enim ex tranſmutatione diuerſarum formarum, circa materiam, ſcimus materiam eſſe, aliud ab omnibus formis. Sic ex tranſmutatione diuerſorum corporū, circa eundem locum ſcimus locum aliquid eſſe tanquam receptaculum corporum aliud ab omnibus corporib. Locus autem naturalis non nominat ſolum aliquid continens, ſed continens, & conſeruans, & formans locata: propter quod vnumquodq; corpus naturaliter mouetur ad locum ſuum, tanquam ad conſeruatiuū eſſe ſui. Locus verò ſecundum id, quod eſt, nec materia eſt, nec forma locati: quia materia & forma non ſeparantur à re, locus autem ſeparabilis eſt à locato. Nec etiam eſt ſpatium dimenſionatum infra terminos corporis continentis, exiſtens, quia nihil eſt infra terminos corporis continentis circunſcripta magnitudine corporis contenti. Cuius rō eſt: quia, ſi circunſcripta magnitudine corporis contenti eſſet aliquod ſpatium infra terminos corporis continentis, tale eſſet dimenſionatum longitudine, latitudine, & profunditate, dimenſiones autem ſunt accidentia, cum ſint quātitates: ergo non poſſunt eſſe in ſubiecto, niſi in corpore. ſi ergo eſſet aliquod ſpatium infra terminos corporis continentis præter magnitudinem corporis contenti, ſeqsitur quod eſſet aliquod accidēs ſine ſubiecto quod eſt impoſſibile. locus ergo neq; eſt materia, neq; forma, neque ſpatium infra terminos corporis continentis contentum. Quod non ſit ſpatium probatur aliter, ſic: quia, ſi locus eſſet ſpatiū infra terminos corporis continentis, ſequitur quod infinita loca eſſent ſimul, ſicut deducit Philoſophus: qa, cum aer, & aqua, & quodlibet corpus, & quælibet partes corporis habeant proprias dimenſiones, & proprias diſtantias, idem faciunt omnes partes in toto, quod tota aqua in vaſe. quia ſecundum poſitionem eorum, qui tenent ſententiam de ſpatio, quod ſit locus: cum aqua eſt in vaſe præter dimēſiones aquæ. ſunt ibi aliæ dimenſiones ſpatij penetrantes dimenſiones aquæ. Conſtat aūt quod eodem modo pars continetur in toto, ſicut aqua in vaſe: niſi quod locatū eſt diuiſum à loco, pars autem non eſt actu diuiſa à toto. ſi ergo diuidatur pars à toto, præter dimenſiones partis eſſent ibi aliæ dimenſiones totius penetrantes dimenſiones partium. manifeſtum, eſt aūt quod diuiſio non facit de nouo eſſe ibi dimenſiones, ſed præexiſtentes diuidit. ſicut autem poſt diuiſionem ſunt ibi aliæ dimenſiones totius penetrantes dimenſiones partium, ſic erunt ante diuiſionē. quot ergo partes conuenit accipere in aliquo toto, quarum vna continet aliam, tot erunt dimenſiones ſe inuicē penetrantes: ſed in aliquo toto continuo eſt accipere infinitas partes, quarum vna continet aliā, eo quod quodlibet totum cōtinuum diuiſibile eſt in infinitum. ergo in aliquo toto continuo erunt infinitæ dimenſiones ſe inuicem penetrantes. ſi ergo dimenſiones ſont locus, ſequitur quòd infinita loca, ſunt ſimul, ꝙ eſt impoſſibile. Ex quo ergo locus non eſt materia, nec forma, nec ſpatium, ſequitur quod ſit quartum. ſ. terminus corporis continentis. locus autem nō ſolum eſt terminus corporis continentis, ſed etiam eſt immobilis. & hanc immobilitatem quidam intelligunt eſſe reſpectu locati. locus enim licèt moueatur motu cōtinentis, quia eius vltimum eſt, non tñ mouetur motu locali. Illud eſt inſufficienter dictum, nec eſt ſm mētem Philoſophi, qui vult ꝙ ſicut vas eſt locus mobilis, ita locus eſt vas immobile. Maiorem ergo immobilitatem oportet dare loco naturali, quàm vaſi. cū ergo vas ſit immobile motum eius, qđ eſt in vaſe, & locus ſit magis immobiliſs ꝙ̃ vas, ſequitur ꝙ locus non ſit immobilis motu contēti, ſed etiam continentis. Et confirmatur ꝙ circa aliqood contentum manens immobile, puta circa domum, vel arborem, contingit mutationem fieri continentis, puta aeris. ſi ergo locus moueretur motu continentis, ſequitur ꝙ idem manens immobile fieret in diuerſis locis, quod eſt impoſſibile. Lncus ergo non ſolum eſt immobilis motu locati, ſed etiam motu continentis. Propter quod dicit Philoſophus, quod, ſi nauis ſit in aqua fluuij, quæ mouetur, magis vtitur ea tanquā vaſe, quàm ſicut loco continente: de natura. n. loci eſt ꝙ ſit immobilis. vnde totus fluuius, qui ſm ſe totum eſt immobilis, magis debet dici locus nauis, quàm hæc aqua, quæ fluit, & mouet. Totus. n. fluuius non eſt locus proprius nauis ſed communis, & ideò locum proprium nauis in fluuio oportet accipere ꝑ comparationem ad totum fluuium, qui eſt immobilis. Eſt ergo accipere locum proprium in fluuio, non ſecundnm hanc aquam, quæ fluit, & mouetur, ſed ſecundum ordinem & ſitum, quē habet ad totum fluuium: qui quidem ordo & ſitus manet in aqua ſuccedente, qui erat in aqua recedēte reſpectu totius fluuij. Quamuis. n. aqua materialiter fluat, tamen, quia manet idē ordo & ſitus reſpectu totius fluuij, manet etiam idem locus. Et ſecundum hunc modū debemus intelligere, quòd extremitates corporū naturalium ſint locus ſ. per comparationem, & ordinem, & ſitum, quem habent ad totum corpus ipſius cęli, quod eſt primum continens & conſeruans, & locans. Quamuis. n. moueatur ſuperficies aeris, vel aquæ, ſecundum quod eſt vltimum huius corporis, vel illius, ſuccedit tñ aliud corpus, quod eundem ſitum, & ordinem ſecundum naturam habet ad primum ordinans, ſiue locās, quod eſt cœlum: propter quod manet idem locus numero. Vnde ceſſat obiectio quam faciunt aliqui ſic. Locus eſt vltimum continentis, ſed continens mouetur: ergo locus mouetur. hæc. n. ratio bene procederet, ſi vltimum continentis, ſecundum quod hoc cōtinens eſt, eſſet locus. Hoc aūt non eſt verum, quia nihil habet rōnem, loci, vel locantis, niſi per comparationem ad primum locans. Quòd autem diuerſitas ſuperficierū non impediat vnitatem loci, patet: quia vni locato ſecundū numerum correſpondet vnus locus ſm numerum ſimul & ſemel. ſed baculus vnus dimidiꝰ exiſtēs in aqua, & dimidius in aere eſt aliquod vnum locatum ſecundum numerum, ergo eſt io aliquo vnō loco ſecundum numerū, ſed eſt in diuerſis ſuperficiebus aeris, & aquæ:

ergo

Quæritur locus, PP motum, qui in loco.

4.Phy.text. com.66.

Immobilitatem loci, ꝙ̃ intelligere oporteat, & cuius nā reſpectu, nam immobilitatem cenſendum eſt, ipſum eſſe, ne dum ex contēto. ſed ex ratione continentis.

Extremitates naturalium corporum ſunt locus, extra ordinem ſitus quē ſortiūtur à cęlo, quod eſt primū continens immobile.

ergo diuerſitas ſuperficierum non impedit vnitatem loci. Vnitas ergo loci accipienda eſt ſecundum ordiné & ſitum ad primum locás. Et cauſa omnium iſtorum eſt.quia ſicut dictum eſt prius,locus non ſolum eſt cótinens,ſed eſt continens,& conſeruans: nihil autem habet rationem conſeruantis alium, niſi per virtutem & influentiam corporis cœleſtis,quam recipit ſecundum quòd eſt in determinato ſitu, & in determinata diſtantia. Et hæc eſt cauſa quare aliquid habet rationem loci.ſ.per comparationem ad primum locans. Quia verò locus immobilis eſt,propter hoc mediũ cœli, quod eſt centrum & vltima ſuperficies corporis circularis, quæ eſt cœlum,ſic ſe habet, ꝙ hoc dicitur ſurſum, illud verò deorſum,quæ ſunt duæ loci differentiæ.hæc.n.maximè manent immobilia.Centrum ſemper eſt immobile cœlum aũt,licet ſemper moueatur,tamẽ ſemper eſt in eadem diſtãtia ad nos.Hoc autem quod dictum eſt de loco intelligimus de loco naturali,qui eſt cõſeruatiuus corporum naturalium. Et iſte locus naturalis, primo debetur elementis elementatis per elemẽta.locus.n.naturalis ignis, eſt ſuperficies concaua orbis Lunæ, quæ manet ſemper in eadem diſtantia ad ignem, & ideo dicitur eſſe immobilis.locus autẽ aeris eſt ſuperficies concaua ignis,& ſic de alijs ſuo modo, locus aũt omnium, elementatorum eſt locus deorſum, quia in oĩ elementato dominatur terra ſecundum quantitatem. Contra ea quæ dicta ſunt,pŏt obijci,quod.ſ.locus terrę non ſit vltimum aquæ, nec locus aquæ ſit vltimum ęris, quia vnumquodq; corpus naturale mouetur ad locum ſuũ, terra autem nõ mouetur ad ſuperficiem aquę. ſed mouetur ad centrum : ergo ſuperficies aquæ non eſt locus terræ,ſed potius centrum.Prætereà ſi terra moueretur,à loco ſuo,aqua deſcenderet, vt vult Philoſophus Quarto Cœli & Mundi,& ſimiliter aer in locũ aquæ,ſi amoueretur aqua: ergo locus aquę non eſt ſuperficies concaua aeris,nec locus aeris eſt ſuperficies concaua ignis, quod eſt contra prius determinata.

Reſponſio. Contra ea, quæ dicta ſũt argumẽta. Alpharabij intellectus,de elementorum, ex inuicem generatiõe.

Pro ſolutione horũ intelligendum eſt quod in loco non eſt tantum continentia locati, ſed eſt ibi virtus conſeruans, & formans locatum Et propter hoc dicit Alpharabius, quod cauſa,quare ex hac parte materię generatur terra & ex alia aqua,vel aer vel ignis, nõ eſt niſi locus cum virtute cœleſti.Quia.n.frigiditas tanta quãta cauſatur ex diſtãtia, quæ eſt ex orbe vſq; ad centrum, inuenit hanc partem materiæ,in loco terræ,propter hoc inſpiſſat eã inſpiſſatione vehementi,ita quod exprimit ex ea humidum,& facit elementum ſiccum, & frigidum, quod eſt terra. Frigiditas verò inſpiſſans materiam,ſic tamen qđ non eſt ex ea exprimens humidum,ſed faciens ad ſe fluere, generat aquam : & hæc frigiditas eſt ſolum in tanta diſtantia,quanta eſt locus aquæ ab orbe. caliditas.n.non conſumens humidum,ſed ſecum compatiens,generat aerem, quæ quidem caliditas cauſatur ab orbe in tanta diſtantia, quæ eſt eius ad locum aeris. Ignis.n.cum ſit ſummè calidus generatur in loco immediato ſphæræ Lunæ ex motu diſgregante & calefaciente materiam.

Cur terra potiꝰ ad cẽtrum, q̃ ad aquæ ſuperficiem moueatur, & naturaliter grauis eſt.

Hoc ſuppoſito intelligendum eſt, quod motus locati non eſt ad ipſam ſuperficiem locantis propter ſuperficiem,ſed propter virtutem conſeruatiuam,& formatiuam locati.& ideò, cum virtus formatiua terræ ſit frigiditas, quæ cauſatur ex tanta diſtantia ad primum calefaciens,quod eſt cœlum : & inchoatio huius virtutis eſt in concauo aquæ,perfectio autem eius eſt in cẽtro, ideò terra mouetur ad centrum,& non ad ſuperficiem aquę,& inde eſt quod terra eſt ſimpliciter grauis.virtus aũt formatiua ignis eſt caliditas perfecta, quæ eſt completa in cõcauo orbis Lunæ propter quod ignis eſt ſimpliciter leuis. Virtus aũt formatiua aeris incipit in concauo ignis,& deficit in conuexo aquæ, perfecta autem eſt in medio, & ſic eſt de aqua ſuo modo. & ideo motus aquæ eſt à terra,& ab aere,ad medium eius, & motus aeris ſm naturam eſt,ab aqua;& igne ad mediũ locum, propter quod aqua,& aer,non ſunt ſimpliciter leues,neq; graues,ſed in reſpectu. Sic igitur patet cã, quare terra mouetur deorſum ſimpliciter,& non ad cócauum aquæ, licèt ſit locus eius quia hoc facit virtus formatiua,quæ eſt in loco,ꝑꝑ quam vnumquodq; locatũ mouetur ad locum ſuum.

Ad ſecũdũ.

Ad aliam rationem reſpõdet Alpharabius,ꝙ motus aeris,ad locũ terræ non eſt motus naturalis aeris,vel aquæ,ſed eſt violentus, quod patet,quia eſt corruptiuus vtriuſq;. Nam, cũ aqua mouetur ad locum terræ inſpiſſatur à frigiditate ipſius loci maiori inſpiſſatione,quàm requiratur ad formã aquæ, vnde conuertitur in terram. Similiter,cum aer deſcendit ad locũ aquæ,infrigidatur,à frigidatione loci illius, & conuertitur in aquam. Qualiter autem hoc non obſtãte,aqua dicatur frigida primo & terra non,quamuis cauſetur ex maiori frigiditate, patet ex.2.de Gñatione.

Caput ſecundum, Quænam ſint vel non ſint in loco. Multorum etiam afferuntur ſententiæ,ac diluuntur, quomodo videlicet vltimæ ſphæræ locus debeatur. Quomodo demum ſuperficies ac locus vltimi continentis,locus cum ſit, duæ ſint ſpecies quantitatis diuerſæ.

EX his,quæ dicta ſunt de loco, quod locus eſt vltimum continentis, concludere poſſumus, ꝙ corpus, cui ineſt aliquid extra ipſum continens, tale eſt in loco,cui autem non eſt corpus extra continẽs ipſum, tale in loco non eſt.tale autem eſt vnum ſolum.ſ. vltima ſphæra propter quod vltima ſphæra nõ videtur eſſe in loco.Sed hic eſt dubitatio, cum nihil videaẽ moueri in loco,niſi ſit in loco,ſi vltima ſphæra non eſt in loco,motus eius nõ erit localis, quod eſt inconueniẽs.

Ioan.Grammatici ſnia.

Propter hanc rationem, & quaſdã alias Ioannes Grammaticus dixit locum non eſſe terminum continentis, ſed ſpacium, quod eſt infra terminos corporis continentis,vnde dixit,cœlũ per ſe eſſe in loco,& per ſe moueri in loco, quia per ſe dixit ipſum eſſe in tali ſpacio.

improbatio

Iſtud non pŏt habere veritatem ſecundum ea,quæ determinata ſunt de loco, cum oſtenſum ſit, quòd locus non eſt ſpatium, ſed terminus continentis.Eſt etiã contra intentionem Philoſophi, qui dicit cœlum non eſſe in loco per ſe,ſed per accidens.

Opio Alex.

Propter quod dixit Alexan.cœlum non eſſe in loco nec per ſe,nec per accidẽs, nec moueri in loco, quia non eſt de ratione corporis, vt ſit in loco, cum locus nõ ponatur in definitione corporis. Quia tamen oportet omnem motum contineri ſub aliqua ſpecie motus, ideo Auic. ſecutus eum dixit motum cœli non eſſe in loco, ſed in ſitu vel ad ſitum.

Auicen.improbatio

Ad quę natura genera,ſit motꝰ.

Hoc eſt contra intentionem Philoſophi Quinto Phy. vbi dicit motum tantum eſſe in tribus generibus.ſ.q̃titate,qualitate,& vbi,ſed quod illud ſit falſum patet, qa ad nullum genus eſt motus, cuius ſpecierum ratio conſiſtit in indiuiſibili,ꝑpter quod dicimus,quod ad ſubſtantiam non eſt motus,quia rõ ſubſtantiæ in indiuiſibili conſiſtit,non ſic autem ratio albedinis,quia poteſt participari ſecundum magis & minus à ſubiecto,nunc autem ita eſt,quod rõ ſitus in indiuiſibili cõſiſtit. ergo ad ſitum,non eſt motus. Prætereà ſitus nominat ordinem partium in loco, locus ergo ponitur in definitione ſitus.motus ergo qui non pŏt eſſe ad locum non poteſt eſſe ad ſitum, ſed motus cœli ſecundum eos nõ eſt ad locum,ergo nõ eſt ad ſitum.

Auempace.

Ideò aliter dixit Auẽp. Dixit.n.quod linea recta & corpus rectum vtrumq; indeterminata ſunt de ſe,& ideò indigent aliquo finiẽte, & terminante,& continente.linea autem circularis per ſe ipſam finiẽ,& ſimiliter corpus circulare.& ideo non indigent aliquo finiente,& continente, propter quod dixit non eſſe,de neceſſitate corporis circularis,vt ſit in loco,ideò dixit,ꝙ cœlũ non eſt in loco,nec habet motum localem.Huius.n.opinionis fuit Alpharabius, quẽ adducit Auemp. pro teſtimonio ſui dicti. Sed hoc videtur

deter inconueniens, quia ſicut vult Philoſophus Octauo Phyſicorum, motus localis eſt primus motuum, ſed ſicut dicit ibidem, motus cœli eſt primus motus, ergo eſt localis. Præterea Philoſophus Quarto Phyſic. vult, quod cœlum ſit in loco ſaltē per accidens. propter hoc dixit aliter Themiſtius, quod cœlū eſt in loco per partes. Ad cuius intellectum conſiderandum eſt, quod nō eſſet locus niſi eſſet aliquis motus ſecundum locum. Licēt. n. de ratione corporis non ſit locus, eſt tamen de ratione corporis moti localiter. vnde ſecundum quod diuerſa corpora ſuccedūt ſibi in eodem loco. ſecundum hoc debetur locus alicui moto localiter. Aliqua. n. inueniuntur moueri motu recto, ſicut ſunt leuia & grauia, & hæc ſecundum ſe tota mutant locum, & ideo ſecundum ſe tota ſunt in loco, quædam autem, ſunt, quę mouentur motu circulari, & hæc ſecundū ſe tota non mutant locum, niſi ſecundum rationem: ſed ſecūdum partes mutant locum, & fiunt in alio loco ſecūdum ſubiectum, propter quod illud, ꝙ mouetur circulariter, non de neceſſitate eſt in loco ſecūdum ſe totum, ſed ſolum ſecundum partes. Et propter hoc vltima ſphæra cū moueatur circulariter, non eſt in loco, per ſe, ſed ꝑ partes ſuas. Sed hoc videtur eſſe falſum, quia toti cōuenit moueri, & eſſe in actu, & non partibus, ergo & toti conuenit eſſe in loco, & non partibus, quia ſicut conuenit alicui motus, ſic & locus. Propter hoc dicēdum eſt, quod partibus ſphæræ vltimæ, licēt non competat eſſe in loco actu, ſunt tamen in loco in potentia, quia pars, ſi diuidatur à toto, erit in toto, ſicut in loco. Sic igitur conuenit cœlo, vel ſphæræ quòd ſit in loco per partes: quibus conuenit ſolum in potentia eſſe in loco. & ideò ſi volumus accipere illud veritatis, quod cōtinet hęc opinio, poſſumus dicere, quod cœlum ſimpliciter in loco non eſt, niſi per accidēs, quia eſt circa locum. Ad cuius intellectum ſciendum eſt, quòd, ſicut vult Auerro. omne naturaliter quieſcens de neceſſitate eſt in loco, non tamen omne motum de neceſſitate eſt in loco. Cuius ratio eſt. quia omne. quod quieſcit propter connaturalitatem ad ſuum cōtinens quieſcit, & ideò omne quod quieſcit naturaliter eſt in continenti ſibi connaturali, propter quod de neceſſitate eſt in loco. Illud aūt, quod mouetur, non de neceſſitate eſt in loco, quia eorū, quę mouentur, quædam indigent motu ad ſuum eſſe, & ad ſuam perfectionem, & talia ſunt, quæ ſunt in continente non connaturali, propter quod mouentur ad continens ſibi cōnaturale, & omnia talia de neceſſitate ſunt in loco. Alia ſunt, quæ non indigēt motu ad ſuum eſſe, nec ad ſui conſeruationem, ſicut eſt corpus cœleſte, & tale nō mouetur ad continens ſibi connaturale, nec in continēte ſibi connaturali, ſed mouetur ab intelligentia propter explicationem cauſalitatis cauſæ primę, & tale non de neceſſitate eſt in loco. Eſſe. n. in loco, non eſt ſolum contineri à loco, ſed contineri, & conſeruari, & ideò quod non indiget conſeruante, cuiuſmodi eſt corpus cœleſte, & quodcunq; incorruptibile, nō de neceſſitate eſt in loco. Sed ſecundum prędeterminata oritur duplex dubitatio. Prima eſt, quare orbes inferiores ſunt in loco cum nō ſit de neceſſitate corporis cœleſtis eſſe in loco. Secunda eſt, propter quid motus cœli dicatur localis, cum corpus cœleſte, ſaltem prima ſphæra, non ſit in loco. Ad primum dicendum quod accidit orbibus inferioribus, quod ſint in loco, nec eſt de neceſſitate eorum, cum non indigeant conſeruante vt dixit Auēp. propter quod dñr ęquiuocè orbes inferiores eſſe in loco, & elementa, quia orbes inferiores ſolum dicuntur eſſe in loco; quia ſunt in aliquo exteriori continente. Elementa aūt & elementata ſunt in loco, tanquam in continente, & conſeruante. Ad ſecundum patet ſolutio, quia motus non dicitur localis eo ſolum, quod ſit in loco, ſed etiam dicitur motus localis, eo quod eſt circa locum. Propter quod dicit Philoſophus primo Cœ & Mun. quod motus localis, eſt triplex, ſ. à medio, ad medium, & circa medium. Motus à medio eſt leuiū, motus ad medium eſt grauium, motus circa medium eſt corporis cœleſte, & hæc eſt intentio Commentatoris Quarto Phyſi. Sed iuxta hæc, quæ dicta ſunt, remanet vnum dubium. cum ſuperficies corporis continentis dicatur locus, quomodo locus & ſuperficies dicātur eſſe diuerſæ ſpecies quātitatis. Reſpondeo, omiſſis omnibus alijs opinionib. quæ ſunt circa hoc, dicendū eſt, quod propria ratio quantitatis, quæ competit quantitati, vt quantitas eſt, eſt ratio menſuræ, propter quod dicit Auerroes, quod quantitates ſunt differentię menſurarum. Alia eſt enim ratio mēſurandi aliquid extrinſecè & intrinſecè. & ideò vltimum continentis, vt menſura eſt continentis intrinſeca, dicitur ſuperficies, vt autem menſura contenti, & locati extrinſeca, eſt locus. Et ideò ſuperficies & locus licēt ſint vnum materialiter, quantum ad id, quod quodlibet eſt vltimum continentis, tamē diuerſę ſunt ſpecies conſtitutę, per diuerſas formales rationes. Et hęc de loco dicta ſufficiant.

Vltia ſphæra nō eſt in loco per ſe, ſed ꝑ partes.

improbatio

Snia Auerrois.

Eſſe in loco non ſolū eſt contineri à loco, ſed & conſeruari.

S. THOMAE AQVINATIS
DE TEMPORE
TRACTATVS PRIMVS.

Caput primum. Tempus difficilis eſſe cognitionis oſtenditur. An item tempus ſit inquirens, obijcit ad partis, ipſumque eſſe concluditur. An demum vnum, & idem numero ſit in toto tempore, determinatur.

SICVT vult Philoſophus Scđo Metaphyſicę, difficultas in cognoſcēdo veritatē, cauſatur ex duob. quia cauſatur quandoq; ex parte noſtra, quandoque ex parte rerū cognoſcibilium. Cum. n. vnumquodq; cognoſcatur ſecūdum quod eſt in actu, quę ſecūdum ſe ſunt maximè actu, ſecundum ſe ſunt maximè cognoſcibilia. Vnde quod intellectus noſter ad eorum cognitionem, non attingat, hoc non eſt ex parte eorum, ſed ex parte noſtra. Illa verò, quę minimam entitatem habent ſecundum ſe, ſunt minime cognoſcibilia. vnde, quod ea ignoremus, hoc non ſolum eſt ex parte noſtra, ſed etiam ex parte eorum. Talia aūt ſunt materia prima, quę ſecundum ſe non eſt ens in actu, & omnia ſucceſſiua, quę ſecundum ſe tota nō extant, ſed ſecundum aliquid indiuiſibile ſui, de numero quorum eſt tempus. ex quo ſequitur quod difficile eſt cognoſcere quid ſit tempus. Ad cognoſcendum tamen quid ſit, oportet cognoſcere an ſit, quia impoſſibile eſt cognoſcere de aliquo quid ſit, ignorato an ſit. Dubitatur ergo primo an tempus ſit & videtur quod non, qa illud quod componitur ex partibus, quę non ſunt, videtur non eſſe, entitas. n. totius videtur cōſurgere ex entitate partium, tempus autem componitur ex pręterito, & futuro, quæ non ſunt, pręteritum. n. fuit, & non eſt, futurum aūt nondum eſt, videtur ergo tempus nō eſſe. Nec poteſt dici quod aliqua pars temporis ſit, ſ. ipſum nunc, quia nunc pars temporis nō eſt. omnis. n. pars aliquoties accepta menſurat totum, aut ſaltem oīs pars cadit in compoſitionem totius. Ncū aūt multoties acceptum non menſurat totum tempus, nec iterum ex

Quę difficilis cognitionis ſint.

An tps ſit.

ipſis componitur tempus, vt probatur 6.Phy.eo quod ex indiuiſibilib. non pōt componi aliquod cōtinuum. vnde manifeſtum eſt,ꝙ nunc non eſt pars temporis.nihil ergo quod ſit pars temporis de tempore exiſtit.

Reſponſio.

Reſpondeo,dicēdum ꝙ neceſſarium eſt tempus eſſe.quod patet,quia omnia generabilia, & corruptibilia tempore menſurantur. accipiunt.n.principium , & finem ſui eſſe in tempore , vt vult Philoſophus Quarto Phyſic. Si ergo tempus non eſſet,nihil eſſet generabile, vel corruptibile,quod eſt inconueniens.tempus ergo eſt.Fuerūt tñ quidam qui ꝓp rationem ſuperius inductā dixerunt tempus non eſſe,niſi in anima . Qui ad confirmandam ſuam poſitionem adducunt duas rationes . Prima eſt, quia,cum tempus ſit numerus motus,aut erit in materia numerabili,aut in anima numerante,non primum quia materia numerabilis temporis non eſt , niſi prius & poſterius in motu, in quibus nihil poteſt eſſe cum ipſa ſint non entia.ſequitur ergo, quod tempus ſolum ſit in anima numerante. Secunda eſt ratio.quia ſi tempus eſſet in re extra, tanquam numerus alicuius motus exterioris, tunc ſequetur,quod qui non apprehenderet , motum exteriorem,nō apprehenderet tempus , cuius oppoſitum vult Philoſophus Quarto Phy.qui dicit,ꝙ, ſi ſumus in tenebris,& nihil patiamur per viſum ab exterioribus viſibilibus, nec ſentiamus aliquem motū exteriorum corporum, dum tñ fiat aliquis motus in aīa, per ſucceſſionem cogitationum , vel imaginationum, ſemper ſentimus tempus. Ex quo ſequitur , quod tempus ſemper ſequatur motum,qui eſt in anima,& quod ſolum ſit in anima . Huius opinionis fuit Galenus. cui etiam in tm̄ conſenſit Auerroes,quod dixit tempus,ſecundum quid,eſſe extra animam ,ſm verò complementum ſui eſſe ſolum in anima.Illud nō poteſt habere veritatem.quia,cum tp̄s ſit numerus motus,& ſit numerus numeratus, ſic eſt neceſſe eſſe tempus , ſicut & motus.conſtat autem,ꝙ motus eſt in re extra.ergo & tempus eſt in re extra.Item quantitas continua eſt vera res, extra animam, tempus autem eſt vera quantitas continua,ergo impoſſibile eſt quod ſit in anima.Et ideò dicendum,quod tempus ſit in re extra. Ad cuius intellectum conſiderandum eſt,quod, cum numerus ſit in rebus numeratis. ſicut dependet eſſe rerum numeratarū ab intellectu numerante,ita & numerus, eſſe autem rerum numeratarum non depēdet ab intellectu noſtro, ſed ab intellectu, qui eſt cā rerum , ſicut eſt intellectus diuinus: ergo nec numerus rerum dependet ab intellectu noſtro. Tempus aūt numerus motus eſt,& ideò ſicut motus non dependet ab intellectu noſtro ita nec tempus.Sunt m̄ quidam, qui dicunt etiam motum dependere ab anima,quia,cum motus ſit aliquod ſucceſſiuum,partes eius,quæ ſunt prius & poſterius, non habent eſſe, in re extra,ſed ſolum in aīa comparante priorem diſpoſitionem mobilis ad poſteriorem . Et ideò ſolum habet eſſe,in anima ſimpliciter , & quantum ad eſſe ſuum perfectum.In re aūt extra habet eſſe ſolū ſm aliqđ indiuiſibile ſui,& iſtud eſſe eſt imperfectum eſſe, & ſm quid.Et idem dicunt ipſi de tempore. Iſtud non pōt ſtare.quia illud in quo motus eſt ſm eſſe ſuum cōpletū,& perfectum, neceſſario mouetur. ſi ergo motus ſm eſſe ſuum completum eſſet in aīa,anima neceſſario moueretur,quod eſt inconueniens.Et ideò intelligendum eſt, quod oē eſſe ab actu.eſt actus aūt eſt diuiſibilis,vt vult Philoſoph.9.Meta. eſt.n.actus quidam totus ſimul exiſtens,ſicut aīa aut albedo.& eſt alius actus ſucceſſiuus,vt dies,& agon,infinitū, & vacuum de numero quorum ſunt,& motus,& tempus.Cum ergo eſſe ſequatur actū,& modus eſſendi ſequetur modum actus, Eſſe igitur,quod eſt ab actu primo,eſt eſſe ſimul, & tale eſt eſſe complementum , quod debetur rei perfectæ per primum,actum. Eſſe verò,quod eſt ab actu ſecundo.ſ.ab actu ſucceſſiuo, eſt eſſe ſucceſſiuum , & tale eſt eſſe perfectum,ꝙ debetur tali actui,vel rei perfectę per talem actum,Et ideò eſſe perfectū ipſius motus,& temporis,ꝙ debetur vtriq; ſm rōnem propriæ ſpeciei non eſt eſſe ſimul exiſtēs,ſicut ipſi dicunt, ſed eſſe in ſucceſſione,ꝙ eſt ſm aliquid indiuiſibile ipſorum. Ad rōnes in oppoſitum patet ſolutio.

Tempus nō depēdet ab anima ſicut nec motus, cuī non atteſtauit. ipſum eſſe numerum.

Solutio argumētorū.

Ad primum dicendum,qđ præteritum, & futurum non ſunt ſic, vt ſimul ſint, nec hoc requiritur ad eſſe temporis, cum ſit ſucceſſiuum. vt declaratum eſt , habet m̄ eſſe per aliquid indiuiſibile ſui,quod continuat ea.ſ.per ipſum nūc. Ad alias rōnes probantes,tp̄s eſſe in aīa, dicendum eſt, cum arguitur, tp̄s cum ſit numerus, aut habet eſſe in materia numerabili,quæ ſunt prius & poſterius,dicendum, quod tp̄s habet eſſe in priori,& poſteriori motus. Et cum dicis, quod hæc non ſunt,verum eſt ſub eſſe permanenti,habent tñ eſſe ſucceſſiuum,vt dictum eſt.Ad aliud dicendum,ꝙ tp̄s ſequitur motum exteriorem aliquem,ſ.primum motū.nec obſtat hoc,quia apprehenſo quocunque motu,comprehenditur motus primus,ſaltem virtualiter,eo qđ ipſe eſt cā omnis tranſmutationis. Quia verò dictum eſt,ꝙ tempus,cum ſit ſucceſſiuum, habet eſſe ſolum per aliquod indiuiſibile ſui quod eſt nunc , nō irrationabiliter dubitatur, vtrum ſit vnum & idem nunc in eodem tempore,an aliud & aliud . Videtur.n. quod ſit vnum & idem, quia ſicut impoſſibile eſt duas partes tp̄is ſimul eſſe,niſi vna contineat aliam,ſicut annus menſem,menſis ſeptimanam , ſeptimana diem, ita impoſſibile eſt duo nunc in tempore ſimul eſſe , cum vnum non contineat alterum. ſi ergo primū nunc non pōt ſimul eſſe cum poſteriori , neceſſe eſt primum eſſe corruptum, oē autem,quod eſt corruptum , corruptū eſt in aliquo nunc.Nunc ergo,ꝙ eſt corruptum,aut eſt corruptū in ſeipſo,aut in aliquo poſteriori,non in ſeipſo,quia tunc eſt,nec in aliquo poſteriori, quia aut hoc eſſet in nunc mediato, aut in nunc immediato, non in nunc immediato,quia vnum nunc non eſt continuum alij nunc,ſicut nec punctus puncto,vt probatur 6.Phy. nec pōt corrumpi in nūc mediato.quia inter quælibet duo nunc eſt tempus medium,ſicut inter quęlibet duo pūcta eſt linea media, in quolibet aūt tp̄e ſunt infinita nunc.ſi ergo nunc prius corrumperetur in nunc poſteriori mediato,ſequitur quod haberet eſſe cum infinitis nunc medijs,quod eſt impoſſibile.impoſſibile eſt ergo duo nūc eſſe in tempore.Oppoſitum huius videtur dupliciter. Primo, quia cuiuſlibet cōtinui finiti ſunt duo termini,ad minus,nunc aūt terminus temporis eſt , & eſt accipere tempus finitum . ergo ad minus ſunt duo nunc in tp̄e.Secundo,quia illa dicuntur ſimul eſſe,quę ſunt in eodem nunc tp̄is.Si ergo non eſſent plura nunc in tp̄e,ſed vnum tantum, ſequitur , quod ea, quæ fient poſt milleſimum annum ,ſimul eſſent cū his. quæ ſunt hodie,hoc aūt eſt impoſſibile.

An vnū , & idem nunc in toto tempore, ſit vel aliud & aliud.

Determinatio quæſiti.

Intelligendum,quod,ſicut dictum eſt,eſſe ſucceſſiuorum cōſiſtit in hoc,quod exiſtant ſecundum aliquid indiuiſibile ſui,quod manifeſtari pōt,quia quęlibet pars cuiuſlibet ſucceſſiui diuiſibilis eſt in diuerſas partes.ſi ergo aliquod ſucceſſiuū, exiſteret non ſolū ſecūdum aliquid indiuiſibile ſui , ſed ſecundum aliquam ſui partem , ſequitur ꝙ multæ partes alicuius ſucceſſiui ſimul eſſent, quod eſt contra rōnem ſucceſſiuorum.Specialiter aūt poſſumus hoc probare,de tp̄e,quia quælibet pars temporis eſt tp̄s.ſi ergo aliqua pars temporis exiſteret , ſequitur ꝙ tempus ſm ſe exiſteret, quod eſt falſum.exiſtit ergo tp̄s ſecundum aliquid ſui indiuiſibile,illud aūt eſt nunc.Hoc ſuppoſito dicendum eſt, ꝙ vnum & idem nunc eſt in toto tēpore ſm ſubſtantiam, differens ſecundum eſſe,& rationem.cuius ratio eſt,quia ipſi nunc,quod eſt in tp̄e,aut ſuccedit aliud nūc,aut aliqua pars temporis,non aliud nunc, quia vnum nunc non pōt continuari alij nunc, non aliqua pars temporis,quia nulla pars temporis,ſm ſe exiſtere pōt,vt probatum eſt,ergo impoſſibile eſt,ꝙ

vnum

vnum nunc ſuccedat alij nunc in tempore. Prętereà, ſicut ſe habet illud, quod fertur ad motum, ita nunc ad tempus, quia ſicut per illud, ꝙ fertur cognoſcimus motum, & prius, & poſterius in motu, in quãtum videmus illud, quod mouetur aliter, & aliter ſe habere ita per nunc determinatur prius, & poſterius in tempore, ſed quod fertur vnum eſt, & idem ſm ſubſtantiam in toto motu, aliud & aliud ſecundum eſſe, in quantum eſt alibi, & alibi, ergo & ipſum nunc vnum, & idem eſt in toto tempore ſecundum ſubſtantiam, aliud, & aliud, ſm eſſe, inquantum. ſ. conſideratur in alio, & alio ſucceſſu temporis. Nec valent rationes prius adductę, cum. n. dr̄ ꝙ cuiuſlibet finiti ſunt duo termini ad minus, dicẽdũ, ꝙ cuiuſlibet continui finiti permanentis ſunt duo termini differentes ſm rem, continui verò finiti ſucceſſiui non oportet quòd ſint duo termini ſm ſubiectum, ſed ſolum ſecundũ rationem. Et propterea ſalſum ſupponit ratio, in hoc, ꝙ ponit quod eſt dare tp̃s finitum. non. n. eſt accipere aliquod tp̃s actu, finitum, & terminatum per nunc, niſi ſm imaginationem noſtram, vel per relationem ad aliquem motum, qui in tempore terminatur totum. n. tempus ſm ſe continuum eſt, nec eſt actualiter vna pars diuiſa ab alia. Ad aliud dicendũ, ꝙ non dicuntur eſſe ſimul ſecundum tempus quæcunque ſunt in nunc eodem, ſecundum ſubſtantiam, ſed quæ ſunt in eodem nunc ſecundum eſſe, & ſecundum rationem. Illa autem, quę fient poſt milleſimum annũ, & quę fiunt hodie, licèt ſint in eodem nunc ſecundum ſubſtantiam, non tamen ſunt in eodem, ſecundum eſſe, & ideò non oportet, quod dicantur eſſe ſimul.

Ad argumẽta.

Caput ſecundum. Tempus non eſſe motum, ſed aliquid eius, ſcilicet numerum eius ſecundum prius, ac poſterius, ipſum inſuper, nec velox, nec tardum dici oſtenditur.

VIſo ergo quod tempus ſit, inquirẽdum eſt quid ſit. Eſt autẽ conſiderandum, ꝙ tp̃s non eſt motus, ſicut quidam opinati ſunt tp̃s eſſe motum Cœli, qui circulatio dicitur, quia quælibet pars tp̃is eſt tempus. Si ergo tp̃s eſſet circulatio, ſequeretur, quod quælibet pars circulationis, eſſet circulatio, quod tñ falſum eſt. Item oĩs motus eſt velox vel tardus, tp̃s autem, nec tardum eſt, nec velox, ergo tp̃s non eſt motus. Minor patet, quia velox & tardum determinatur tẽpore, tempus aũt non determinatur tempore, nec quantum ad quãtitatem ſuam, nec quantum ad qualitatẽ. Secundo conſiderandum. quòd licèt tp̃s non ſit motus, non tñ eſt ſine motu. Cum. n. nos non tranſmutamur ſecundum cognitionem noſtram per ſucceſſionem cognoſcibilium, tunc non apprehendimus tempus, quia nec apprehẽdimus motum, ſicut accidit his, quos fabulantur dormiſſe in Sardo apud Heroes. Ibi. n. reddebãtur aliqui inſenſibiles propter quaſdam incantationes, qui excitati dicebant ſe vidiſſe quædam mirabilia. Tales autem qui excitabantur non percipiebant tempus, quod fluxerat, eo quod copulabant primum nũc, in quo dormire cœperant, poſteriori nunc, in quo excitati fuerãt, ac ſi nõ fuiſſet tempus medium. Sicut ergo ſi nihil fuiſſet medium inter illa duo nunc, non fuiſſet tempus, ita quia non percipiebãt medium, non percipiebant tempus, ſic ergo non percipimus tempus quia non percipimus motum. Cum autem percipimus motum, & determinamus prius & poſterius in ipſo, tũc percipimus tempus: relinquitur ergo quòd licèt tp̃s non ſit motus, non tamen eſt ſine motu. Quia ergo ſimul cognoſcimus motum, & tempus, manifeſtum eſt, quod tempus eſt aliquid ipſius motus. motus autem ſequitur magnitudinem, quantum ad duo. ſ. quantum ad continuitatem, & quantum ad prius, & poſterius, & ſimiliter tp̃s motũ. Prius aũt & poſterius motus, licèt ſint idẽ ſubiecto cum motu, differunt tñ rõne, eo quod in definitione motus aſſignantur in 4. Phy. Et ideò reſtat inquirere rõne cuius tp̃s ſequitur motum. vtrum. ſ. ratione motus abſolutè, aut ratione prioris & poſterioris. dicendũ quod hoc eſt rõne prioris, & poſterioris, quia ex priori & poſteriori in motu cognoſcitur tp̃s, ergo tempus ſequitur motum rõne prioris & poſterioris. Iuxta quod intelligẽdum eſt, quod prius & poſterius in motu poſſunt cõſiderari dupliciter. vno modo prout ſub forma cõtinui abſolutè, & ſic cognoſcẽdo prius, & poſterius, ſimul cognoſcimus motum, alio modo vt ſunt ſub forma diſcreta. in quantum. ſ. aĩa dicit poſterius eſſe aliud à priori, & ipſa eſſe duo, & non vnum, & ſic tempus nõ eſt motus abſolutè, nec prius ac poſterius motus abſolutè, ſed eſt prius & poſterius motus, vt numerata ſunt. Ex quo poſſumus concludere definitionem temporis, quòd tp̃s eſt numerus motus, ſm prius, & poſterius qđ autem tp̃s ſit numerus patet. Numero. n. iudicamus, aliquid plus, vel minus, tp̃e autem iudicamus motum eſſe minorem & maiorem, ergo tp̃s eſt numerus. Numerus autẽ eſt duplex. eſt. n. numerus abſolutè, quo numeramus, vt vnũ, duo, tria &c. & numerus numeratus, vt numerus decem hoĩum. Tempus. n. nõ eſt numerus, quo numeramus, ſed numerus numeratus, eſt. n. prius & poſterius, vt numerata ſunt in motu. Et licèt numer⁹, quo numeramus, ſit aliquid diſcretum, tñ tp̃s eſt aliquid cõtinuum, ſicut decem vlnæ panni ſunt cõtinuę, licèt numerus denarius ſit aliquid diſcretum. Quia ergo tp̃s, & eſt aliquid diſcretum, & aliquid continuum, relinquitur quod in tp̃e eſt dare aliquo modo numerum minimum, & aliquo modo non. In numero. n. ſimpliciter eſt dare minimum, ſicut vnitatẽ, vel minimum, qđ habet rationem numeri, ſicut eſt binarius. In numero aũt numerato, ſicut in multitudine linearum, eſt dare minimum ſm multitudinem ſicut vnam lineam, aut duas: ſm magnitudinem autẽ non eſt dare minimam lineã, eo quod omnis linea diuiſibilis eſt in alias lineas. ſicut etiam in tp̃e eſt dare minimum tempus ſm multitudinem, puta vnam diem, vel duos dies, in genere dierum, minimum aũt tempus ſm magnitudinem non eſt dare, eo quod omne tp̃s diuiſibile eſt in infinitum, ſicut, & quodlibet continuum. Quia autem tp̃s, & eſt numerus, & eſt continuum, inde eſt, ꝙ dr̄ multum, & paucũ, breue & lõgum. non aũt velox. vel tardum, Multum. n. & paucum ſunt paſſiones numeri. ideò tp̃s, quia eſt numerus, dicitur multum & paucum. longum aũt & breue ſunt paſſiones continui. vnde linea dicitur, longa, vel breuis, & quia tp̃s eſt continuum, ideo dr̄ longum, vel breue. Velox aũt aut tardum non dr̄, quia cum tp̃s ſit numerus motus, ſi diceretur velox aut tardum, aut hoc eſſet ratione numeri, aut motus, nõ ratione numeri, quia numerus, neq; velox, neq; tardus dicitur. neque ratione motus, quia licèt tẽpus ſit aliquid motus, non eſt tñ dicere, quod tẽpus ſit motus. Et ideo non oportet paſſiones motus quæ ſunt velox & tardum, dici de tp̃e, quia velox & tardum determinatur tẽmpore vt dictum eſt, tẽpus autem non determinatur tempore, & ideò tempus non dicitur velox nec tardum. Continuitas autem in tempore eſt ex continuitate motus nõ cuiuſcunq; ſed primi, & ideò qa motus primus vnus eſt, tempus eſt vnum menſurans oẽs motus ſimul factos. Prius aũt & poſterius temporis altera ſunt, ſicut prius, & poſterius motus. vnde ſicut reiteratur eadem circulatio ſm ſpeciem, & non ſecundum numerum, ita tempus reiteratur idem ſecundum ſpeciem, & non ſecundum numerum. mẽſuramus autem motum tẽpore, & tempus motu, in quantum determinamus quantitatẽ vnius per quãtitatem alterius. motum. n. menſuramus tempore, quia tempus ſm id quod eſt, eſt numerus motus, tẽpus etiam menſuramus, in quantum. ſ. per quantitatem motus nobis notam determinamus quantitatem temporis. Dicimus. n. ꝙ tempus eſt multum quia motus,

Tempus nõ eſt motus, & non eſt ſine motu, ſed ſequitur motũ.

Numer⁹ duplex.

In numero ſimpliciter eſt inuenire minimum, in numero aũt numerato eſt, minimum dare ſecundum multitudinẽ, non autem ſecundum magnitudinem.

Cõtinuitas tẽporis penes quid ſumenda.

motus, qui factus eſt in tempore eſt multus.& hoc rationabiliter accidit. motus enim ſequitur magnitudinem, quantum ad continuitatem,& prius,& poſterius, & tempus ſimiliter motum.Per magnitudinem autem menſuramus motum,& èconuerſo: dicimus.n. quòd motus eſt multus,quia magnitudo ſupra quam eſt motus, eſt multa: & ſimiliter dicimus ꝙ magnitudo eſt multa,quia motus ſupra magnitudinem factus eſt multus. Quare & ſimiliter determinauimus quantitatem temporis per motum,& quantitatẽ motus per tempus.

Caput Tertium. Quæ ſunt illa, quæ menſurantur tempore, & quæ non.

DEterminato de tempore ſecundum ſe: conſiderandum eſt de ipſo ſecũdum relationem ad ea, quæ tempore menſurantur. Eſt autem conſiderandum, quod aliter comparatur tempus ad motum, & ad alias res.Cum.n.motus ſit continuus, & ſucceſſiuus eſſentialiter,ideò non ſolum menſuratur tempore quantum ad ſuum eſſe,& ſuam ſucceſſionem, vel durationem,ſed ẽt quantum ad id quod eſt,quia eius eſſentia in ſucceſſione conſiſtit. Mobilia verò quantum ad id quod ſunt, ſicut homo,aut lapis, non menſurantur tempore,quia eſſentia eorum eſt in quolibet nunc temporis,nec hẽt prius,nec poſterius,ſiue ſucceſſionem.vnde his reſpondet nunc temporis,& nõ tempus.Menſurantur autem tempore quantum ad ſuum eſſe,& ſuam ſucceſſionem,vel durationem: quia duratio eorum nõ eſt tota ſimul.ſicut ergo motum eſſe in tempore,eſt ipſum menſurari tempore, quantum ad id quod eſt, & quantum ad ſuam durationem, ita tales res eſſe in tempore eſt ipſas menſurari tempore,non quantum ad id, quod ſint, ſed quantum ad ſuam durationem.& quòd hoc ſit verum,patet: eſſe.n.in tempore, aut eſt eſſe, dũ tempus eſt,aut eſt eſſe,ſicut in numero,eſſe aũt in tempore non eſt eſſe,quando tempus eſt,ſicut nec eſſe in loco,eſt eſſe,qñ locus eſt. Sic.n.ſequeretur, quod omnia eſſent in eodem loco, cum omnia ſint,quando vnus locus eſt,ſicut etiam ſequeretur,quod cœlum eſſet in grano milij,quia cœlum eſt,quando granum milij eſt,ſed eſſe in tempore eſt menſurari, & contineri à tempore. ſicut eſſe in loco eſt menſurari,& contineri loco. Propter quod ſequitur,quod eſſe in tempore,eſt eſſe,ſicut in numero.In numero aũt aliquid eſt dupliciter,aut.n. eſt aliquid ipſius numeri,ſicut vnitas,par,vel impar,aut quia numerus eſt eius,ſicut rei numeratæ. Sic ergo,cũ tempus ſit numerus, aliqua dicuntur eſſe in tempore, quia ſunt aliquid ipſius temporis, vt nunc prius & poſterius. Aliqua autem ſunt, in tempore, non quia ſunt aliquid eius,ſed quia menſurantur tempore,& cõtinentur ſub tẽpore,ſicut ea, quæ ſunt in numero continentur ſub numero.quia ergo eſſe in tempore,eſt,ſicut eſſe in numero: omni aũt eo quod eſt in numero eſt dare maiorem numerum: inde eſt quod eſt dare tẽpus maius,omni eo quod eſt in tempore. Hæc eſt ergo prima conditio omnium eorum,quæ tempore menſurantur. Secunda conditio eorum eſt,quod quæcunque ſunt in tempore patiuntur ſub tempore,ſicut conſueuimus dicere,quòd tempus tabefacit,& corrumpit ea,quæ ſunt in tempore,& quòd obliuio fit propter tempus.Huius aũt cauſa eſt duplex.Prima eſt,quia videmus aliqua corrumpi in tempore, dato quod non appareat nobis aliquod exterius corrumpẽs,ſicut eſt in corruptione,quæ fit ex ſenio,quam maximè attribuimus tpi. Nihil autẽ fit in tempore,niſi appareat aliquid exterius faciẽs,ꝓp quod non dicimus, quod tempus ſit cã generationis, ſicut corruptionis, aut quod tempus ſit cã diſciplinæ, ſicut eſt cauſa obliuionis, qa ex hoc ſolo, quod aliquis diu viuit non efficitur ſciens.Secunda cã eſt.quòd tempus eſt numerus motus.motus autem facit diſtare mobile à diſpoſitione,in qua prius erat, & eſt magis cauſa corruptionis & generationis, cuius ratio ſignatur triplex. Prima ratio eſt, quia motus facit id, quod mouetur diſtare à prima diſpoſitione ſua,vt dictum eſt. Hęc autem diſtantia attenditur reſpectu termini à quo,qui corrumpitur in motu.& ideò motus per ſe eſt cã corruptionis. Quod autem per motum generetur aliquis terminus ad quem, hoc non eſt de ratione motus abſolutè, ſed conuenit ei,vt finitus eſt.Rationem autem finiti habet ex determinata intentione mouentis, cuius eſt,mouere ad aliquem determinatum terminum.Vnde generatio termini ad quem, magis eſt attribuenda formæ ipſius mouentis, ratione cuius mouens mouet, quàm ipſi motui.Secunda rõ eſt, quia illud quod mouetur,dum mouetur, neq; eſt oĩno in termino, à quo, neq; in termino ad quem, ſed deficit ab vtroq; & ideò motus de ſe eſt cã,quare mobile ſit ſub priuatione termini à quo,& termini ad quem. Cũ aũt mobile factũ, eſt ſub termino ad quem,tunc non eſt motus. Et ideò motus magis eſt cauſa corruptionis vtriuſq; termini, dum eſt,quàm generationis termini ad quem, quia cũ terminus,ad quem generatur,eſt, tunc motus non eſt. Tertia ratio eſt,quia vt patet ex.3.Phy.motus trahitur ad rationem actionis,ſecundum ꝙ conſideratur, vt ab hoc:ad rõnem autem paſſionis trahitur,vt conſideratũ, vt in hoc.Conſtat autem,quod oẽ accidens veriorẽ habet comparationem ad ſubiectum quàm ad cãm agentem.ideo verior eſt cõſideratio motus ſub rõne paſſionis, q̃ ſub ratione actionis. Paſſio aũt eſt cã corruptionis per ſe. De ratione.n.eius eſt ꝙ ipſa magis facta plus & plus abijciat à ſubſtantia. Factio aũt magis attribuitur actioni. Et quia ſicut dictum eſt,verius conſideratũ motus ſub rõne paſſionis,quàm ſub rõne actionis,inde eſt quod motus magis eſt cã corruptionis, quàm gñationis. Tẽpus aũt vt dictum eſt,eſt menſura motus. & iõ magis eſt cã corruptionis, quàm gñationis, ſicut & motus: neutrius m̃ eſt cã per ſe.Ex his duabus cõditionib.quæ apparent in rebus, quæ ſunt in tpe, poſſumus concludere ꝙ ea,quæ ſunt ſp,nõ ſunt in tẽpore.Primo quia,ſicut dicit prima conditio oĩ eo, ꝙ eſt in tpe, eſt accipere tp̃s maius.Sempiternis aũt non eſt aliquid maius tp̃s accipere,cum ipſa ſp ſint.ergo ea, quæ ſemper ſunt,non ſunt in tpe. Præterea ſicut dicit ſecunda conditio, ea quæ ſunt in tempore patiuntur in tempore, corrumpuntur in tempore.ea aũt quæ ſemper ſunt,nõ patiuntur à tpe,nec corrũpuntur,neq; ſeneſcunt. quare manifeſtum eſt,quod non ſunt in tpe.Ex his autem, quę dicta ſunt,poſſet aliquis credere,quòd ea quę quieſcunt cum ſemper dum quieſcunt,ſimiliter ſe habeant, ſicut ſempiterna, quod non menſurarentur tempore. Hoc aũt eſt falſum.Et ideo dicendum eſt ꝙ ſicut tempus eſt menſura motus per ſe,ita eſt menſura quietis ꝑ accidẽs.Non.n.oportet,ꝙ oẽ,quod eſt in tpe actu moueatur.ſicut oẽ quod eſt in motu,neceſſe eſt actualiter moueri,quia tempus non eſt motus, licèt ſit numerus motus. In numero autẽ motus conuenit eſſe non ſolũ, illud quod mouetur,ſed etiam illud qđ quieſcit.Quieſcens.n.non dr̃ quodcunque, quod non mouetur, ſed quod non mouetur,aptum tñ natum moueri.& omne tale eſt mobile.Eſſe ergo rei quieſcentis eſt eſſe rei mobilis. eſſe autem rei mobilis mẽſuratur tpe. ergo & eſſe rei quieſcentis.Menſuratur autẽ id,quod quieſcit & id quod mouetur quantum ad quantitatem quietis, vel motus,motus tñ per ſe,quies aũt per accidens.dicimus enim ꝙ aliquid quieuit vno die. quia ceſſauit à motu vna die. Iuxta quod intelligẽdum eſt, ꝙ mobile poteſt conſiderari dupliciter,vel quãtum ad ſuam ſubſtantiã, ſeu eſſentiam,vel quantum ad ſuum eſſe.Si cõſideratur quantum ad ſuam ſubſtantiam ſic non menſuratur tẽpore,eo ꝙ ſubſtantia mobilis in quolibet nunc temporis eſt, nec habet ſucceſſionẽ, nec prius, nec poſterius. Si aũt conſideretur quantum ad ſuum eſſe,hoc põt eſſe duplici-

dupliciter quia autem conſiderari poteſt quantum ad ſuum eſſe ſubſtantiale, aut quãtum ad ſuum eſſe, quod habet in motu, quod eſt ſuum moueri. Si conſideretur primo modo ſic non menſuratur tempore. Secundo autem modo menſuratur tẽpore. Moueri.n. mobilis non eſt totum ſimul ſuccesſiuum. Viſo ergo, ꝙ non oĩa entia ſunt in tempore, & ꝙ non oĩa non entia ſunt in tpe vt hoc breuiter comprehendamus, dicendum eſt, ꝙ illa non entia, quę impoſſibile eſt eſſe, non menſurantur tempore. Et ratio huius eſt, quia ſicut dictum eſt, omni eo, quod eſt in tempore eſt accipere maius tempus. Conſtat autem quòd non eſt accipere maius tempus entitate eorum, quæ impoſſibile eſt eſſe. Et ideò non entia talia non ſunt in tempore. Ea autem quæ poſſunt eſſe, & non eſſe ſunt in tempore, quia eſt dare tempus magis entitate eorum, & non entitate.

Caput Quartum. De differentia æternitatis æui & temporis, & quid ſit vnumquodq; eorum.

Viſo ergo de tempore ſecundum ſe, & per reſolutionem ad temporalia, cõſiderandum eſt de eo per relationem ad alias menſuras, quæ ſunt æternitas, & æuum. Primo ergo videndum, an æternitas ſit, & quid ſit. Dubitant.n. aliqui, an æternitas ſit. Et probant ipſi, ꝙ non, quia infiniti in quantum infinitũ eſt non eſt menſura. Cã autẽ prima infinita eſt, cuius menſura ponitur ęternitas. ergo vr̃, ꝙ æternitas, non poſſit eſſe in genere menſuræ: ergo æternitas nihil eſt. Item omnis menſura certificat aliquam quantitatem: cauſa autem prima nullam quantitatem habet. ergo æternitas non põt eſſe menſura cauſæ primæ, nec per conſequens aliquid eſſe, cum non ponatur eſſe, niſi in genere menſuræ. Item nihil vno modo ſe habens põt, menſurare: æternitas autem eſt vno modo ſe habens: ergo non poteſt habere rationem menſuræ. non potuit aũt eſſe æternitas niſi vt menſura quædam, ergo æternitas non eſt. Intelligendum quòd æternitas tripliciter accipitur. Vno modo dicitur æternitas menſura durationis rei ſemper ſimiliter ſe habentis, nihil acquirentis in futuro, & nihil amittentis in prętcrito, & ſic proprijsſimè ſumitur æternitas. Secundo mõ dicitur æternitas menſura durationis rei habentis eſſe fixũ & ſtabile recipientis tamen vices in operationibus ſuis: & æternitas ſic accepta propriè dicitur æuum. Aeuum.n. eſt menſura eorum, quorum eſſe eſt ſtabile, quæ tamen habet ſucceſſionem in operibus ſuis, ſicut intelligentiæ. Tertio modo dr̃ æternitas menſura durationis ſuccesſiuè habentis prius & poſterius, carentis tamen principio & fine. vel carentis fine, & tamen habentis principium, & vtroq; modo ponitur mundus æternus, ſed ſecundum veritatem ſit temporalis, & iſto modo improprijſſimè dicitur æternitas. Rõ enim æternitatis repugnat prius & poſterius. Vtroque autem iſtorum modorum dicta æternitas veriſſimam entitatem habet. Nec valet illud quod arguitur, quòd infiniti in quantum infinitum eſt eſt non menſura, quia licèt cã prima infinita ſit, eò ꝙ careat principio & fine, tamen finitiſſima eſt, eò quòd in ſeipſa manens, nihil ſui habet extra ſe. Ad aliud cum dicitur, ꝙ omnis menſura certificat aliquam quantitatem, dicendum, quòd non eſt vniuerſaliter verum, niſi accipiatur quantitas valde largè pro quãtitate virtutis & magnitudinis. Licèt autem prima cauſa non habeat quantitatem magnitudinis, habet tamen quantitatem virtutis, & hoc ſufficit. Ad aliud, cũ dicitur illud, quod vno modo ſe habet non menſurat, dicendum, quòd verum eſt, quòd non menſurat vt numerus ſed vt vnitas, vnde æternitas magis dicenda eſt vnitas rei æternę, quã numerus. Nunc ergo conſiderandum eſt, quid ſit ęternitas. Ad quod ſciendum cõſiderandum eſt, quòd ęternitas dicit interminabilitatem quandam. Dicitur enim æternum, quaſi extra terminos exiſtens. Sicut autẽ dicit Philoſophus 8. Phyſic. In omni motu eſt aliqua generatio, & aliqua corruptio, inquantum mobile deſinit eſſe in termino, à quo, & incipit eſſe in termino, ad quem. Ex hoc patet, quòd oĩs mutabilitas repugnat æternitati. Includit ergo æternitas non ſolum interminabilitatem eſſendi, ſed etiam immobilitatem. Ex motu autẽ cauſatur prius, & poſterius, in tempore. Et ideò cum motus repugnet æternitati, ex conſequenti repugnat ei habere prius, & poſterius. Propter, qđ Boetius definit æternitatem dicens. Eternitas eſt interminabilis vitæ tota ſimul & perfecta poſſeſſio. Quæcunq; ergo cum indeficientia eſſendi habent immobilitatem, & ſunt abſq; ſucceſſione temporali, ipſa dicuntur eſſe æternaliter, & menſurantur æternitate. Vnde à quibuſdam definitur æternitas, quòd eſt mora, & non mora temporis, ſed dicitur mora eſſendi ideſt indeficientia. Spatium verò dicitur eo quòd ambit totum eſſe, indeficiens. Continuum verò dicitur, non eo quòd habeat partes, ſed quia nunquam deeſt, nunquam defuit, nunquam deerit, non interſectum verò dr̃, quia non habet partes, quę exeant de potentia ad actum, ſicut tempus, cuius pars prior præterijt, & pars poſterior futura eſt. Propter quod dicit Boetius, quòd nunc ſtans, & non fluens cauſat æternitatem. Occaſione huius dubitatur, aliquid, quomodo verba præteriti temporis & futuri verificantur de Deo. Ad quod dicendum eſt, quòd æternitas eſt menſura rei indeficientis, ſicut dictũ eſt. Huic tñ accidit, quòd comparetur ad præteritum, vel futurũ & hinc comparationem, vel concomitatiuam ex indeficientia eius cauſatam dicunt verba præteriti tẽporis. Vnde prima cã dicitur fuiſſe in præterito, quia in toto tempore præterito nunq̃ defuit, & dicitur fore in futuro. quia nunquam deerit. Ex his quæ dicta ſunt poteſt aſſignari differentia inter æternitatem, æuum, & tp̃s, quia æternitas eſt menſura rei incommutabilis non recipientis vices in operatione. Aeuum autem eſt mẽſura rei, cuius eſſe eſt incommutabile, quod tamen recipit vices in ſuis operationibus. Tempus verò eſt menſura rei, ſecundum omnem modum mutabilis, & ſucceſſiuę. Conſtat autem quòd æternum, quod immutabiliter ſe habet cauſa eſt ęuiterni, quod incommutabiliter, ſe habet quantum ad eſſe, recipit tamen vices in ſuis operatinnibus. & ſimiliter æuiternum cauſa eſt temporalis. Et ſicut eſt in his, ſic & in inſtrumentis eorũ, quia ætas cauſa eſt exemplaris ipſius ęui. Aeuum.n. imitatur æternitatem quantum poteſt, deficit tamen ab æternitate. Aeuum eſt cauſa exemplaris ipſius temporis, eo ꝙ tempus imitatur æuum quantum poteſt, deficit tamen ab æuo. Vnde non eſt dubium, quòd ſicut tempus eſt primo menſura vnius, ſcilicet primi mobilis, qui eſt velociſſimus, & æternitas primo eſt menſura primi eſſe, quod eſt eſſentiæ ſimpliciſſimę. ita æuũ, eſt primo menſura alicuius vnius, quod licèt recipiat vices in operationibus ſuis, eſt tamen propinquiſſimum primo actui. Et ideò quicquid dicatur, ſicut eſt vnum tẽpus, & vna æternitas, ita & vnum æuum. Ex hoc confutatur error quorundam dicentium, quòd eſt idem nunc æternitatis, & temporis. quod nituntur probare, quia ſtans, & mouens ſe, non videtur differre ſecundum ſubſtãtiam, ſed ſolum ſecundum rationem, nunc autem æternitatis eſt ſtans, & nunc temporis fluens. quare non videtur differre, niſi ratione ſola. Iſtud non poteſt habere veritatem, ſecundum ea quæ determinata ſunt. Viſum eſt enim quòd æternitas, & tempus eſſentialiter differunt: quia nunc æternitatis, & nunc temporis eſſentialiter differunt. Item quæcunque ſe habent, vt cauſa & cauſatum, eſſentialiter differunt, nunc autem æternitatis, cum non differat ab æternitate, niſi ſola ratione, cauſa eſt temporis, & nunc ipſius, vt dictum eſt. Quare nunc temporis, & nunc æternitatis eſſentialiter differunt. Præterea nunc temporis, & nunc æternitatis

eſſen-

eſſentialiter differunt, quia nunc temporis eſt cōtinuatiuum præteriti cum futuro, vt patet. 4. Phyſi. nunc autem æternitatis non eſt continuum præteriti cum futuro, quia in æternitate non eſt prius, nec poſterius, nec præteritum, nec futurum, ſed tota æternitas eſt tota ſimul. Neq; valet ratio in oppoſitum cum dicitur quòd ſtans, & fluens nō differunt per eſſentiam. verum eſt in omni eo quod contingit & ſtare, & fluens eſſe: tamen ſtans quod nullo modo contingit fluere, & fluēs quod nullo modo contingit ſtare, differunt per eſſentiam. talia autem ſunt nunc æternitatis, & nunc temporis. Et prætereà ſi nunc temporis, & nunc æternitatis eſſent menſura vnius, & eiuſdem rei, quam contingit ſtare & fluere, tamē adhuc differrent eſſentialiter, eo quod vnum, & idem ſecundum aliam & aliam rōnem menſurari pōteſt alia, & alia menſura, quia nos vidimus in oppoſito, quod diuerſa menſurabilia, quæ tamen participant vnam rationem, poſſunt menſurari eadem menſura, ſicut loci mutatio & alteratio, quæ menſurantur tempore inquantum conueniunt in rōne ſucceſſiui habentes prius & poſterius. Vnde manifeſtum eſt, quod quorum menſurabilia differunt in quantum menſurabilia ſunt, & ipſa differunt: fluens autem & ſtans, licet poſſint eſſe vnum & idem ſecundum ſubſtantiam, quia non differunt, niſi in eo quod ſtans eſt aliud à fluente, & fluens in eo quod fluens eſt aliud à ſtante, ideo menſurantur alia & alia mēſura in eo quod ſtans & fluens. Et ideo nunc æternitatis quod eſt menſura rei vt ſtans, & nūc temporis, quod eſt menſura rei, vt fluens, de neceſſitate differunt abinuicem.

S. THOMAE AQVINATIS DE TEMPORE, ET INSTANTIBVS.

TRACTATVS SECVNDVS.

Caput Primum. Quid ſit tempus, & qualiter tempus in iſtis inferioribus participatur, & quæ ſit angelorum & eorum operationum menſura.

Voniam oēm duratione concomitatur inſtans, ideo ad naturā durationis aperiendam, de natura inſtantis oportet aliquid dicere. horum.n. alterius notitiā ad alterius cognitionem valet. Et quia compoſita ſunt nobis notiora ſimplicibus, & diuiſibilia indiuiſibilibus, & ideo à temporis notitia incipiendum eſt, vt per ipſum ad inſtantis cognitionem, & eidem ad diuerſarum durationum notitiā facilius poſſit perueniri. Sciēdum eſt ergo primo, quod tēpus dicitur. 4. Phyſi. numerus motus. licet enim nihil ſentiamus per aliquem ſenſum exteriorem, niſi aliquo motu facto circa corpus, tamen ſola cogitationum ſucceſſione poteſt anima prius, & poſterius percipere in ſeipſa ſucceſſione, & ita neceſſario in ſucceſſione apprehendit anima duo, vel tria, vel plura. & iſte numerus apprehēſus in ſucceſſione eſt tps. Sed hoc dubitationem habet. Cum.n. tempus ſequatur motum primi mobilis, vt eius propria menſura, actio autem animæ primo mobili non ſubiaceat, cum non perficiatur organo corporali (ſola.n. corpora primo corpori, & eius motui ſubiacent) videtur ſm actionem animæ tps non poſſe percipi, niſi aliqua tranſmutatio circa corpus contingat. Ad huius ergo euidentiam conſiderandum eſt, quod eſt vnus primus motus, qui eſt cā omnis motus ſecundi, & ideo quęcunq; tranſmutationes ſunt circa iſta corpora inferiora, fiunt ab illa prima tranſmutatione. In actionibus aūt animæ, licet non ſit tranſmutatio ex parte ipſius animæ, tamen tranſmutatio ex parte phantaſmatum: per quorum naturam in cogitationibus animæ eſt continuum & tempus, ſicut dicitur in 3. lib. de Ani. & ideo anima in ſuis cogitationibus percipit ſucceſſionem continuam, & apprehendit prius & poſterius in ea, & in hoc conſiſtit ratio temporis. Tempus.n. eſt numerus prioris & poſterioris in motu, & ab vnitate primi motus habet tps vnitatem. Comparatur.n. tempus ad primum motum nō ſolum vt menſura ad menſuratum, ſed & vt accidens ad ſubiectum. Impoſſibile eſt aūt in vno ſubiecto eſſe plura accidentia eiuſdem ſpeciei, ſicut in vna parte ſuperficiei non poſſunt ſimul eſſe duę albedines. Motus autem primus eſt vnus & vniformis. vnde tps oportet eſſe vnum. Ad alias autem tranſmutationes comparatur tempus ſolum vt menſura. vnum.n. poteſt eſſe menſura pluriū, vt vna virga plurium pannorum: & ideo tempus non multiplicatur ad multiplicationem inferiorum tranſmutationum, ſed manet vnum ipſis multiplicatis. Ex quibus patet quod in ſubſtantijs ſeparatis, quę non intelligunt cum continuo & phantaſmate, nō eſt tempus, in cuius definitione cadit motus, qui eſt ſubiectum tēporis, à quo tempus habet, quòd ſit continuum. In definitione enim temporis ponitur numerus, vt formale, & vt genus: & motus ponitur obliquè, vt eius ſubiectū, & loco differentię, ſemper enim cum accidētia in abſtracto definiuntur, ponitur ſubiectum loco differētiæ ſicut ſimitas dicitur naſi curuitas, ſecundo namque loco debet ſemper differentia in definitione poni. Et inde eſt, quòd tempus non eſt abſolute numerus, ſicut duo, vel tria, ſed eſt numerus applicatus rebus, ſicut duæ vlnæ panni, & huiuſmodi. In ſubſtantijs autem ſeparatis non eſt ſubiectum temporis ſic dicti. Vnde menſura actionis in eis non habet aliquam continuationem à materia, nec ab aliquo exteriori, ſed quia non poteſt ab eis apprehendi ſimul, niſi vnum, oportet, quòd in apprehenſione plurium cadat ſucceſſio prioris & poſterioris: ſed totum hoc eſt diſcretum, & non cōtinuum & tempus eſt in actionibus earum ſecundum ſimilitudinem eius; quod eſt formale in eo, non autem ſecundum eius à materiale, à quò habet eſſe cōtinuum, ideo tempus quo menſuratur ſucceſſio in actionibus angelorum eſt ex indiuiſibilibus, ſicut numerus componitur ex vnitatibus, quæ ſunt indiuiſibilia quædam. Iſta autem indiuiſibilia non pertinēt ad genus quantitatis, ſicut vnitates pertinent. & hoc de facili cognoſcitur, ſi natura noſtri temporis conſideretur. Sciendum ergo, quòd cùm ratio menſuræ primo inueniatur in quantitate diſcreta, & per eius naturam in continua; nihil poterit habere rationem menſuræ in quantitate cōtinua, niſi ex adiunctione quantitatis diſcretæ. & ideo tēpus quod eſt menſura motus à quo habet continuitatem, ſicut à ſubiecto, formaliter eſt numerus, & per hoc eſt menſura, quamuis eſſe habeat per motum, ſicut accidens à ſuo ſubiecto. Si ergo tempus noſtrum conſideretur formaliter, eſt numerus, ſiue etiam quantitas diſcreta, ſed ratione ſui ſubiecti eſt quantitas continua, vnde tempus nō eſt numerus abſolutus, ſed applicatus rebus. Quantitas autem diſcreta habet originē à quantitate continua, vt dicitur. 3. propter diuiſionem enim continui eſt additio in numero. Nec forent duæ vnitates facientes numerum aliquarum rerum, niſi illæ res eſſent diuiſæ abinuicem: in ſe tamen retinentes vnitatem. Diuiſio autem rerum ſingularium eiuſdē ſpeciei, eſt per materiam, non per formam, cum ſpecies ſequatur formam. Species autem vna eſt. In angelis autem materia non eſt. & ideo ſubſtantiæ ſeparatæ à Philoſophis vocantur. Ex quo patet, quòd menſura actionum

in angelis cum inſit eis, vt in ſubiecto, non pertinet ad quantitatem diſcretam. diuiſio enim, & numeroſitas, quæ eſt in eis eſt ſolum formalis, & nullo modo materialis. cum tot ſint in eis ſpecies quot indiuidua. & ideo multitudo, quę eſt in eis eſt de tranſcendentibus. Certū eſt. n. quod vnum, & multa diuidunt ens: & patet quod illud vnum, & multa non ſunt in aliquo genere determinato puta in quantitate, cum vnitas talis, & multitudo, poſſit reperiri, vbi nulla eſt quantitas, vt in angelis. Tempus autem, ꝙ menſurat eorum actiones non eſt continuum, nec numerus, qui eſt quantitas diſcreta, cū iſta oriatur à cōtinuo, ſed eſt numerus qui eſt multitudo quæ eſt de tranſcendentibus. & ex talibus indiuiſibilibus componi habet. & ideo non oportet inter duas eius actiones quæ perficiuntur in diuerſis indiuiſibilib. illius temporis, aliquod mediū cadere. Poſſunt. n. duæ actiones immediate ſibi ſuccedere: ſicut & duæ vnitates. Solum. n. inter duo indiuiſibilia temporis noſtri, quod ex talibus componi non poteſt, cum ſit continuū cadit medium. Sed ſi ex eis componeretur tempus noſtrum, nil caderet medium, quia partes rei immediatè cohærent: & ideo inſtantia in tempore noſtro non ſunt partes: cùm ſibiinuicem immediatè ſuccedere nō poſſint. Ex dictis ergo manifeſtum eſt non eſſe tranſitum cum angelus aliquid moroſè intelligit: ſicut quando intelligit duo ſucceſſiuè. Apud nos autē ſucceſſio quædam eſt, quando intelligimus vnum continuè, ſicut quū intelligimus plura ſucceſſiuè. Et huius ratio dicta eſt: quia tempus quod menſurat actiones noſtras nō eſt in eis, ſicut in ſubiecto: ſed eſt mēſura earum tantum. In motu verò primo eſt ſicut in ſubiecto, & ab illo habet tranſitum per naturam quæ ſubiectum eius eſt cum eſſentia motus, ſicut in quodam tranſitu. Et ideo quādo intelligimus aliquod indiuiſibile, puta A, oportet ꝙ ipſum ſolum ſimiliter intelligamus cum nō habeat quid prius & quid poſterius intelligatur. Eſt. n. indiuiſibile ſi moroſè intelligatur & quieſcat intellectus, illud intelligendo & aliud non tranſeundo: menſura actionis noſtrę nullum tranſitum habebit cum ipſa ſit tota ſimul. Natura enim menſuræ intrinſecæ eſt nihil accipere à menſurato, Tempus autem eſt menſura extrinſeca omnium preterquam ipſius tantum in quo eſt, ſicut in ſubiecto, & idem eſt motus primus. Erit ergo tranſitus, quando intelligimus aliquod indiuiſibile non à parte actionis noſtræ, cauſatus in ipſo tempore cum in eo nihil cauſetur, niſi à ſubiecto proprio: ſed à parte ipſius temporis applicati actionib. noſtris tanquam menſura menſurato & non tanquam accidens ſubiecto. Cum autem angelus aliquod vnum intelligit moroſè, nullus tranſitus eſt, ſed eſt vna particula ipſius temporis indiuiſibilis quo mēſuratur actio eius quęcunq; mora fuerit in illud intelligēdo. Non. n. aliquid continuum vnū vniformè eſt tranſitum habens, cuius tempus illud ſit menſura & accidens vt apud nos. Et ideò particulæ illius temporis non habent tranſitum, nec à parte intelligibilium ſibi ſuccedentium, cum vnum aliquid indiuiſibile intelligatur, nec à parte alicuius ſubiecti cuius exiſtentia eſt in continuo motu & tranſitu. Hoc autem imaginationem noſtram tranſcendit, quia imaginatio noſtra non tranſcendit continuum & tempus. Vna ergo particula indiuiſibilis illius temporis manere poteſt cum multo tempore noſtro, cuius tamen partes illi particulæ cōmanere non poſſunt: nec tamen propter hoc eſt in illa particula ſucceſſio vel continuatio aliqua: cū tempus illud non ſit accidens alicuius in ſucceſſione & continuitate exiſtentis: vt dictum eſt. Manifeſtum eſt ergo quòd vniuerſaliter omne tempus conſiſtit eſſentialiter in quadam moroſa ſucceſſione. Accidit autem ei quòd illa ſucceſſio ſit continua vel diſcreta, ratione eorum quibus applicatur. Diſcretio enim illa quæ eſt temporis in angelis non eſt eius vt numerus quo numératur, hoc enim eſt abſolutum à tempore: ſed habet eā ab actionibus quæ ſibi ſuccedunt ſine medio.

Caput ſecundum. Qualiter in toto tempore eſt inſtans idem re, differens in ratione.

NVnc verò de ipſis inſtātibus ſupereſt agere. Sciēdum eſt ergo quòd ſicut punctus ſe habet ad lineam: ita ſe habet nunc ad tempus. Geometræ autem imaginantur punctum per motum ſuum cauſare lineam. Quorum ratio eſt, quia linea nō habet niſi vnam dimenſionem, vnde indiuiſibilis eſt ſecundum latum & profundum. & ideo non eſt in linea, vnde punctum excedat in latum. Cum autem in lōgum linea excedat punctum, ſi imaginemur punctum quieſcere nō poterimus imaginari ipſum eſſe cauſam lineæ. Si verò imaginemur ipſum moueri: licet in ipſo nulla ſit dimenſio: nec aliqua diuiſio per conſequens, per naturā tamen motus ſui relinquitur aliquid diuiſibile: & quia punctus non habet cauſare lineam niſi ſecundum ꝙ linea caret latitudine & profunditate: nō autem ſm qđ habet longitudinem: ideo ex natura motus ſui quod relinquitur erit dimenſionale vna dimenſione, & tale neceſſario erit linea. Ille tamen punctus nihil eſt de ipſius lineæ eſſentia. quia nihil vnum & idem realiter omnib. modis indiuiſibile pōt ſimul in diuerſis partib. eiuſdem continui permanentis eſſe. Neceſſario tamen ſi eſſet de eſſentia lineæ conſtitutæ per ſuum motum, foret de eſſentia cuiuſlibet partis ſuæ: quia qua ratione pertineret ad vnam partem eiuſdem, eadem. rōne pertineret ad omnes, cum æqualiter ad omnes ſe habeat. Nec pōt eſſe terminus eius vel continuatio aliqua, cum ille punctus ſit aliquid vnum realiter. Vnde non pōt eſſe plures puncti realiter. In linea tū ſunt plures puncti & realiter abinuicem diuiſi; vt duo eius termini: & ſimiliter in eius continuatione. Linea. n. eſt quantitas poſitionē habens & manens, nec cum puncto moto tranſiens. Punctus ergo mathematicè imaginatus qui motu ſuo cauſat lineam neceſſario nihil lineæ erit, ſed erit vnum ſm rem & diuerſum ſm rōnem, & hæc diuerſitas quæ conſiſtit in motu ſuo realiter, eſt linea: non identitas ſua ſm rem. in hac ergo linea conſtituta per diuerſitatem puncti erunt puncta quędam duo actu vt eius termini, qui cadunt in eius definitione: & infinita alia in potentia ſecundum ꝙ ipſa eſt in infinitum diuiſibilis potentialiter: per quem modum de inſtanti tēporis eſt agendum: niſi ꝙ inſtans eſt de ſubſtantia tpis. Sciendum eſt ergo ꝙ mobile eſt cā motus non efficiens ſ. de materialis. Motus. n. eſt in mobili, vt in ſubiecto, ſicut dr̄ in 3. Phyſi. menſura autem ipſius mobilis eſt inſtantis, quia inſtans ſequitur id quod fertur, vt dicitur. 4. Phyſic. & quidam referunt hoc ad inſtans æui dicētes ipſum eſſe idem ſm rem cum inſtanti temporis, differens tamen ratione, dicentes quòd primum mobile cuius menſura eſt inſtans, quia eſſentia ſua eſt tota ſimul & non in aliqua ſucceſſione, ſicut & eſſentia inſtantis eſt tota ſimul, ideo eſt vnum & idem realiter in toto motu ſuo, ſed diuerſum, & diuerſum ratione: & hæc eius diuerſitas eſt totus motus eius, cuius ipſum mobile ſecūdum eſſentiam nihil eſt, ſed eſt penitus extra genus eius, cū ipſum ſit ſubſtātia, motus verò accidens. Eodem modo verò inſtans quod eſt menſura ipſius mobilis ſequens ipſum vnum ſecundum rem: cum nihil perdat de ſubſtantia ipſius mobilis cuius inſtans eſt menſura inſeparabilis: ſed diuerſum & diuerſum ſm rationē: & hæc eius diuerſitas eſt tempus eſſentialiter, cuius ipſum inſtans quod eſt menſura primi mobilis nihil eſt ſecundum eus. & ideo aliud in eſſentia ſua eſt inſtans quod eſt vnum in toto tempore, à quolibet inſtanti quod eſt in toto tempore vel vt continuans, vel vt terminus. Illud enim inſtans eſt menſura eſſentiæ primi mobilis ſecundum quod eſt permanens: nullum autem iſto-

rum

rum inſtantium eſt menſura alicuius: quia ipſum tempus in quo reperiuntur prædicta inſtantia eſt, menſura omnium inferiorum non ſolum ſecũdum ſuos motus, ſed etiam ſecundum ſua eſſe, quia inferiora ſunt tranſmutabilia non ſolum ſecundum locum, ſed etiam ſm ſuum eſſe, cum ſint corruptibilia. vnde dicunt ꝙ multos decipit æquiuocatio inſtantis quæ multipliciter latet in genere ſecundum Philoſophum. Non.n.eſt aliqđ inſtans quod menſuret aliquam rem inferius, quod idẽ ſit in toto tempore ipſius motus: cum nullum tempus ſit accidens morus rei inferioris, ſed primi mobilis tantum. vnde cũ res inferior mouetur, motus eius eſt accidens eius, ſed tempus eius non eſt accidens huius motus, ſed menſura tantum. Menſura.n.eſt accidens primi menſurati tantum iu iſto genere: aliorum autem menſura tantum, non autem accidens, & ideo tempus non eſt in aliquo motu alicuius rei corruptibilis, vt in ſubiecto, ſed in motu primi mobilis tantum. Põt tamen ratio de iſto tempore cuilibet motui particulari aliquid attribuere, & aſſignare in eo principium & finẽ per cõparationem ad principium, & ad terminum alicuius motus particularis: ſicut facit in die cũ accipit ortum & occaſum ſolis, tãquam principium & finẽ temporis.

Caput Tertium. Cuius ſit menſura inſtans temporis & æui.

HIs autem eſt aduerſum quod dicit Philoſophus. 4.Phy. dicens ipſum inſtans ſequi rem motam; ſicut tempus ſequitur motum: per hoc quòd nos deuenimus in notitiã prioris & poſterioris in motu per ipſum mobile: quia cum ipſum inuenimus in aliqua parte magnitudinis per quam mouetur, ſtatim dicimus motum per quem illuc aduenit præteriiſſe, & motum per quem inde ad aliam partẽ magnitudinis trãſibit futurum eſſe: & ſic per mobile alteratum apprehẽdimus numerum motus. Similiter eſt in tempore, quia id quod diſtinguit partes temporis abinuicem, eſt nũc quod eſt principium temporis vnius & finis alterius, ergo à commutata proportione: ſicut ſe habet tempus ad motum: ita ſe habet nunc temporis ad mobile: vnde vr̃ Philoſophus velle nũc temporis ſequi ipſum mobile, ita ꝙ idem nunc ſit menſura mobilis & continuãs partes temporis adiuncti. Idem ẽt nunc dr̃ primo menſurare tẽpus ipſum. quia vnumquodq; menſuratur per id quod eſt notius in ſuo genere. Vnde illud de genere temporis eſt. De eodem etiam nunc ſubiungitur ꝙ nihil temporis eſt niſi ipſum.ſ.nunc: ex quibus patet ꝙ inſtans quod ſequitur mobile ſit de ſubſtantia temporis: cuius oppoſitum dicebatur. Ad huius ergo difficultatis ſolutionem notandum eſt ꝙ inſtans æui non eſt accidens primi mobilis, ſed mẽſura ſm illud eius quod eſt inalterabile.ſ. ſecundum eſſentiam. accidens verò eſt primi æuiterni: & ſequitur illud ſicut accidens ſubiectum ſuum, alia aũt non, vnde manifeſtum eſt ꝙ non eſt idem nunc æui & nũc temporis quod ſequitur mobile. Hoc.n.eſt menſura mobilis ſecundum ꝙ eſt idem in toto motu & accidens eius. vnde Philoſophus quærens naturam inſtantis in 4.Phy. docet ꝙ nihil temporis eſt niſi inſtans, & ad hoc accepit rationem ex habitudine motus ad mobile dicens ꝙ ſicut loci mutatio & ipſum mobile ſunt ſimul, ſic numerus mobilis ſimul eſt cum numero motus localis: ſed tẽpus eſt numerus loci mutationis, ergo numerus ipſius mobilis ſemper erit cum tempore. hoc autem nihil aliud eſt quã nunc. ergo nunc & tempus ſunt ſimul. Addit autem quod ipſum comparatur ad id quod fertur: nõ ſicut numerus ſed ſicut vnitas, cum nunc ſit indiuiſibile. Ex quibus manifeſtum eſt aliam eſſe naturam inſtãtis qđ menſurat mobile ſecundum illud quod eſt & ſm id quod eſt idem in toto motu: aliud aũt eſt quod continuat tp̃s: patet.n.ex parte motus & mobilis mobile idem eſſe in toto motu realiter: ſed alterum & alterum ratione. ſed hæc eius alteritas conſiſtit in quibuſdam indiuiſibilib. motus quæ dicuntur mutata eſſe: ſine tamen interpolatione: & huiuſmodi continuant motum, quando quies in aliquo illorum non accidit. Mobile autem nihil eſt horum: cum quodlibet horum accidat ſibi: ſimul tamen ſunt hæc mutata eſſe cum mobili, quia eius ſunt vt ſubiecti: ſicut aũt à parte mobilis: ita & à parte inſtantis quod ſequitur mobile eſt accipere diuerſa & diuerſa eſſe. Et hæc eius diuerſitas conſiſtit in ipſis indiuiſibilibus temporis: quæ & dicuntur menſurata eſſe, & iſta menſurata eſſe ſine interpolatione ſunt inſtantia quæ continuant tempus, & hoc nihil aliud ſunt niſi diuerſa, & diuerſa ratio eiuſdem inſtantis: quod idem eſt realiter in toto tempore ſequens mobile in quantũ eſt idem re in toto motu. Huic aũt adiungitur inſtans æui quod menſurat mobile ſm ſe: ſicut aliud nunc eſt menſura eius in quantũ eſſentia eius coniuncta eſt motui. vnde ſicut bene arguitur ꝙ nihil motus eſt niſi mobile ſit, & tamen mobile non eſt aliquid de ſubſtantia ſeu de eſſentia motus. niſi forte ſicut ſubiectum dr̃ pertinere ad accidẽs ſuum cum cadat in eius definitione, ſed hoc eſt quia accidentia definiuntur per ſuppletionem ſubiectorum quæ penitus ſunt extra eſſentias eorum: ita bene arguitur ꝙ nihil tp̃is ſit niſi inſtans ſit: nec tñ ideo ſequitur ꝙ illud inſtans ſit aliquid temporis: & ideo Philoſophus ſubtiliſſimè cum vellet oſtendere nihil temporis eſſe niſi nunc, nõ hoc directè concluſit quod intendere videbatur, ſed directè concluſit nũc & tempus eſſe ſimiliter, ſicut mobile & motus ſunt ſimul, & conſtat ꝙ motum eſſe ipſius mobilis eſt continuatio ipſius motus non autem ipſum mobile, ſed ſicut mobile non ſeparatur à moto eſſe nec à motu, ſed ſemper ſunt ſimul: ita ẽt de ipſo nunc, ꝙ ipſa diuerſa eſſe ſunt eſſentiæ eius coniuncta, non dico diuerſa eſſe eius, quia diuerſitas non attingit eſſentiam æui: licet ei cõiungatur, ſed attingit nunc temporis. vnde hic diuerſa eſſe ei adiuncta erũt aliquid temporis & non ipſum nunc, præter quod tñ nihil temporis eſt. Ipſum verò inſtãs quod in ſe alteratur diuerſa & diuerſa ratione quo ad ſua eſſe eſt aliquid temporis, ſed non tp̃s. Vnde Philoſophus ibidem cum prius vocaſſet ipſum nunc numerum mobilis (ſuper hoc.n. ſtabat argumentum eius) ſubiungit, nunc non comparari ad mobile ſicut numerum, ſed ſicut vnitatem numeri quam conſtat non eſſe numerum. ſed eius replicatio quæ eſt ſibi alterum & alterum eſſe eſt numerus: ipſa autem replicatio vnitatis non eſt ipſa vnitas, ſed accidens eius, licet ipſa quoque ſit accidens. Inſtans ergo quod eſt quaſi vnitas ipſius primi mobilis ſm Philoſophum non eſt inſtans æui, quia inſtans æui eſt aliud per eſſentiam ab inſtantibus continuantibus tempus. Ab illo tamen iſta deriuantur & oriuntur, ſed ipſum eſt idem in eſſentia ſua, in qua nulla cadit alteratio ſicut in eſſẽtia primi mobilis. Nec alterabitur etiam conſequẽter ad alterationem primi mobilis, quod alteratur ſm vbi, hoc eſt inſtans qđ nos vocamus æuum quod eſt principiũ tp̃is, vnde Boetius. 3. de Conſo. Qui tempus ab æuo ire iubes, quia ab iſto inſtanti procedit tempus, ſicut motus à mobili, non tãquam ab aliquo ſui generis ſed exemplariter: ſicut dicimus inferiora procedere à ſuperioribus. Ideo ſubtiliter diſcernẽdum eſt inter iſta duo nunc. quia primum nunc eſt menſura tantum, ſm verò etiam eſt accidens & ad genus temporis pertinens, ideo dr̃ menſurare tẽpus. vnde Philoſophus. 4. Phy. per comparationem mobilis ad motum docet quomodo iſtud inſtans menſuratur tp̃e, quia.ſ. vnumquodque menſuratur per id quod eſt notius ſui generis. Inter ea autem quæ ad tempus pertinent notius eſt inſtans, ſicut & ipſum mobile notius eſt in motu: & per ipſum cognoſcitur ipſe motus. Vbi conſiderãdum eſt ꝙ duobus modis aliquid poteſt eſſe

menſura alterius. vno modo quando ipſa menſura ſemel vel pluries accepta ęquiparatur menſurato ſicut trinarius alium trinarium mēſurat vel nouenarium. Alio modo quando vnum eſt ratio cognoſcendi aliud. vnde de iſto cognitio non habetur niſi ſecūdum quòd aliud ducit intellectum in cognitionem ipſius. & ideo illud non erit abſolutè menſura alterius: ſed mediante ſcientia, & ideo Philoſophus dicit. 10. Met. ꝙ ſciētia eſt menſura ſcibilis: hoc autē erit per modum illius per quod intellectus ducitur in cognitionem talis rei. Iſto modo mobile poteſt dici mēſura motus, quia per eius notitiā deuenitur in notitiam motus vt ibidem dicitur, & quia mobile eſt permanens: motus verò tranſiens, ideò mobile notius eſt ipſo motu, ſimiliter inſtans tale notius eſt tempore ſimpliciter, quia permanens eſt & idem re, tempus verò tranſiens: licet quandoq; tp̄s ſit nobis notius, q̄a eſt aliquo modo ſubiectum ſenſui quia eſt ſenſibile commune cum ſit numerus motus. Cum autem dicitur ꝙ nihil eſt præſens de tempore niſi nunc: non ſignificatur aliquod inſtans quod eſt continuans partes temporis adinuicem quod cum tempore labitur nec permanet vt iterum ſignari poſſit, ſicut poteſt punctus in linea vnus & idem exiſtens bis ſumi in quantum.ſ. eſt principium & finis reſpectu diuerſarum partium lineæ, nihilominus idem nunc eſt principium vnius partis & finis alterius in tempore, ſicut in linea punctus. ſed hoc dicitur de nunc quod ſequitur id quod fertur. Id.n. manet idem ſecundum eſſentiam in toto tempore variatum tñ per rationem, & in iſta diuerſitate eius inueniuntur multa inſtātia, ſemper tamen labentia cum tempore. Conſtat autem nullum talium inſtantium labentium eſſe cauſam temporis, cum nullum ipſorum maneat in toto tēpore, ſed tranſeat cum qualibet parte temporis. Ipſa.n. ſunt diuerſæ rationes ipſius inſtantis, quod eſt idem in toto tempore, & ideo vocātur inſtantia. Quod autem inſtans permanens patitur aliquā alterationem ſibi adiungi: quia dictum eſt ipſum nūc hēre diuerſum & diuerſum eſſe: hoc accidit quia vnum & idem natum eſt habere diuerſas menſuras: ſicut patet de corpore cœleſti, quod ſm ſuum eſſe quod eſt intranſmutabile menſuratur æuo quod eſt inſtās permanens: ſed quia idem corpus habet trāſmutationem adiunctam motui (mouetur.n. ſecūdum locum) tempus aūt eſt menſura motus, vt dictum eſt, ideo hoc inſtans, licet ſit intranſmutabile, eſt tamen mutationi adiunctum rōne ſui ſubiecti quod mouetur ſecundum locū, vt dictum eſt. & ſic accidentaliter habet mutationem adiunctam ſiue alterationem. ſimiliter in ſubſtātijs ſeparatis reperitur quidam motus affectionum & intellectionum. non autem ſm ſuum eſſe. Vnde vbicunque reperitur natura iſtius nunc, ſemper eſt reperire motum aliquem adiunctum. Ex quo manifeſtum eſt ꝙ æuum non eſt vt in ſubiecto in primo mobili: ſed eſt menſura eius tantum, vt in ſubiecto autem eſt in primo æuiterno, ſicut.n. tempus reſpectu primi mobilis eſt accidens & menſura, reſpectu autem motuum aliorum inferiorum menſura tantum, ita ęuum reſpectu primi in genere eorum quæ æuo menſurantur eſt accidens & menſura: reſpectu autem aliorum eſt mēſura tantum, & quia primum in quolibet genere eſt vnum tantum, in vno autem ſubiecto impoſſibile eſt plura eſſe accidentia vnius naturæ, ab illius vnitate, erit tātum vnum æuum omnium quæ æuo menſurantur, ſicut tempus eſt vnum omnium: quia motus primi mobilis eſt vnus.

Caput Quartum. Quid menſurat operationes angelorum.

CONſiderandum eſt autem ꝙ nulla actio ſubſtantiæ ſeparatæ menſuratur iſto nunc: cum nulla actio ſua ſit ſua ſubſtātia, ſolius.n. Dei actio eſt eius ſubſtantia: & ideo ſubſtantia & actio eius eſt æterna cum autem angelus agit aliquid extra, ſicut qñ aliquid agit circa iſta corpora inferiora illa tranſmutando ſicut factum eſt in angelo Thobiæ: tunc actio ſua mēſuratur tempore noſtro. ſi autem actio ſua non fuerit ad extra cuiuſmodi eſt intelligere, tunc ſi intelligit in verbo, actio ſua mēſuratur æternitate participatiuè. Sic.n. actio ſua naturam ſuam tranſcendit, quia per naturam ſuam non videret res in verbo. Si verò intelligat per ſpecies ſuas: tunc actio ſua cum ſit ſucceſſiua menſurabitur tēpore quod non eſt cum noſtro, nec ēt cum eo quod formale eſt in ipſo. Et huius tēporis vna particula cum multo tp̄e noſtro eſſe pōt nullo medio intercedēte, quamuis in tp̄e noſtro multa media cadant ꝑp eius continuitatem. Cum verò intelligibilia ſibi ſuccedunt, erit ibi tp̄s perfectum ex multis particulis indiuiſibilibus in ſeipſis. & hæ particulæ non ſunt inſtantia: quia nulla iſtarum eſt eadem in toto totali tempore, ſicut eſt inſtās temporis in tempore. Nec aliqua iſtarum eſt cōtinuatio temporis, ſed quælibet eſt pars ſicut vnitas numeri. Ex his manifeſtum eſt ꝙ tempus noſtrum nō cauſatur ab illo tempore ſed ab æuo, quod eſt idem in toto tp̄e. Aeuo aūt nulla actio menſuratur, ſed eſſe ipſorum æuiternorum, & ita æuiterna. Aeuum autem non ſe habet ad tp̄s ſicut aliquid eiuſdem ſpeciei, ſed tanquam cā analoga: per prius.n. inuenitur rō menſuræ in æuo quàm in tp̄e. Vnde à parte æui quod toti tēpori noſtro coexiſtit & cuilibet eius inſtanti inferri poteſt primū angelum toti tp̄i noſtro coexiſtere, ſed non ꝙ menſuretur æuo. Tempus.n. noſtrum concomitanter ſe habet ad angelum rōne ęui cui tp̄s noſtrū eſt adiunctum. Vnde ſi aliquo modo diceretur angelus commetiri, ſeu menſurari tempori, quod eſt menſura motus, neceſſario hoc foret per concomitantiam, & hoc conuenienter poſſet dici ſi tp̄s non haberet finem ſicut eſt Philoſophi opinio. Tunc.n. tempus indeficiēter ſequeretur æuum. Sed quia tempus non ſemper durabit: ceſſabit namque motus: non eſt concordia ſeu concomitantia temporis & æui n ſi vt nūc. Tempus verò qđ menſurat actiones angelorum concomitatur ſimpliciter ipſum æuum. Semper.n. angeli intelligēt per ſpecies rerū proprias quas apud ſe habent. Quia ergo hoc tempus abſolutę æuum concomitatur tempori: tempori autem noſtro in nullo proportionatur niſi forte accidentaliter (poteſt.n. vna particula indiuiſibilis illius tēporis toti tempori noſtro commanere, & vltra hoc ſm moram quam faceret angelus ſuper idem intelligibile) ideo per naturam illius temporis non poteſt inferri, ꝙ intelligere angeli menſuretur tempore noſtro, nec etiā quòd tempus noſtrum commetiatur vnicam eius intellectionem vt oſtenſum eſt, niſi ex ſuppoſitione: vt ſi ponatur vna particula illius temporis in qua intelligit vnum intelligibile coexiſtere alicui particulari tempori apud nos. Tunc.n. ex hypotheſi ſequeretur tempus noſtrum commetiri ipſi intelligere angeli, non tanquā propria menſura eius, ſed tanquam quid eam concomitans, & adhuc remotius quàm æuum, quia tempus noſtrum non comparatur illi tempori ſiue illi intelligere niſi per æuum à quo affluit vtrumque tempus.

Caput Quintum. Quid ſit ſubiectum æui.

NVnc verò reſtat oſtendere cuius ſit æuum vt ſubiecti. Ad cuius euidentiam cōſiderandum eſt quòd ſicut dicitur. 10. Meta. Vnumquodque menſuratur per ſimplicius ſui generis. Eſt autem accipere ſimpliciter ſimpliciſſimum ſecundum multitudinem, ſed nō ſm magnitudinem. Et hoc vel ſimpliciter ſicut vnitas eſt menſura omnis numeri vel in ipſo genere habens rationē generis, ſicut binarius eſt numerus ſimpliciſſimus minimam habens compoſitionem, ſed non menſura ſimpliciter ſed tantum numerorum parium. Simpliciſſimum autem in motibus ſecundum

multitudi-

multitudinem eſt primus motus quo menſurantur alij motus. Secundum verò magnitudinem non eſt accipere ſimpliciſſimū, quia magnitudo eſt diuiſibilis in infinitum. Ex * ſtatuto tamen ſignificatur minimū ſecundum magnitudinem ad quod omnia menſurantur, vt pedale vel huiuſmodi. Et in aliquo iſtorū ſemper erit iſta menſura vt in ſubiecto. Ad alia autem comparatur vt menſura tantum, ideo tempus eſt in primo motu vt in ſubiecto. Quia verò in rebus ordinatis inter ſe ſupremum infimi attingit infimum ſupremi, ideo tempus in ſupremo ſui, vbi eſt ſicut in ſubiecto, coniungit æuo quaſi infimo ſui, quia æuum non pertinet ad cœlū niſi ſicut menſura tantum. Oportet ergo ęuum eſſe vt in ſubiecto, in re tali cui coniungitur æternitas in ratione menſuræ. Nulla autem creatura ſm eſſe ſuum eſt æterna. Poteſt tamen ſecundum actionem ſuam participare æternitatem, ſicut angelus qui intuetur res in ſpeculo æternitatis. Hęc.n. eſt perfectio eſſentię naturę angelicæ. ſ. viſio gloriæ. Aeuum ergo vt in ſubiecto erit in illo qui magis participat tali viſione. Illius.n. eſſentia eſt magis perfecta & natura ſublimata. Et ideo ſuppoſito ꝙ Lucifer fuiſſet maximus angelorum, ſi ſtetiſſet in eo foret ęuum vt in ſubiecto. Sed quia eius natura non eſt perfecta perfectione glorię æternę, nō eſt in eo aliquid quod ſit in alijs menſura, ſed in eo qui magis inter oēs eſt gloriæ particeps. Manifeſtū eſt.n. ꝙ in corpore perfectiſſimo quod eſt maximè à corruptione remotum, vtputa cœleſti, eſt vnde alia menſurātur. Eius autē perfectio ſequitur naturam ſuam, quia non eſt aliquis nixus ad oppoſitum ſuæ perfectionis in eo. In angelis autem non eſt tota perfectio à natura, quia pōt in eis eſſe motus ad oppoſitū: ſicut patet de illis qui peccauerunt in quibus aliqui perfectiorem naturam habebant multis qui ſteterūt quorum natura perfecta eſt per gloriā. Et ille qui perfectiorem naturā habet in gloria, habet in ſe vnde alij menſurentur. Et ideo ſecundum Cōmentatorem. 10. Meta. dicitur. Deus qui eſt ſimpliciſſimus eſt menſura omnium ſimpliciter, non tanquam eiuſdem generis, ſed quia vnumquodque tantum habet de eſſe & bonitate quantum ad illum plus appropinquat qui eſt ipſa bonitas & ipſum eſſe, à quo omnia bona ſūt qui eſt Deus Benedictus in ſecula. Amen.

* ſubiecto

S. THOMAE AQVINATIS DE AETERNITATE MVNDI.

Liber vnus.

SVppoſito ſm fidē catholicam mundum ab ęterno non fuiſſe: ſicut quidam Philoſophi errātes poſuerunt ſed ꝙ mundus durationis initium habuerit ſicut ſcriptura ſacra quæ falli non pōt teſtatur: dubitatio mota eſt vtrū potuerit ſemper fuiſſe. Cuius dubitationis vt veritas explicetur primo diſtinguēdum eſt quid eſt in quo cum dicentib. contrarium cōuenimus, & quid eſt illud in quo ab eis differimus. Si.n. intelligatur ꝙ aliquid p̄ter Deum potuerit ſemper fuiſſe, quaſi poſſit eſſe aliqd æternum præter eum ab eo non factum, error abominabilis eſt non ſolum in fide ſed ēt apud Philoſophos, qui confitentur & probant ꝙ oē quod eſt, quoquo mō eſſe non poſſit, niſi cātum ab eo qui maximè & veriſſimè habet eſſe. Si aūt intelligatur aliquid ſemp̄ fuiſſe & tñ cātum à Deo ſm totum qđ in eo eſt, videndum eſt vtrū hoc poſſit ſtare. Si aūt dicatur hoc eſſe impoſſibile, vel hoc dicetur, qa Deus non potuit facere aliquid quod ſemper fuerit, aut quia nō potuit fieri: ēt ſi Deus poſſet facere. In prima aūt parte oēs cōſentiūt. ſ. in hoc ꝙ Deus potuit facere aliquid quod ſp̄ fuerit cōſiderando potētiam ipſius infinitā. Reſtat igitur videre vtrum poſſibile ſit aliquid fieri qđ ſemper fuerit. Si aūt dicat ꝙ hoc nō pōt fieri, hoc non pōt intelligi niſi duob. modis vel duas cās veritatis habere. ſ. vel pp̄ remotionem potentiæ paſſiuæ vel pp̄ repugnantiam intellectuum. Primo modo poſſet dici ꝙ anteq̄ angelus ſit factus: nō poterat angelus fieri: quia nō p̄ceſſit ad eius eſſe aliqua potentia paſſiua cum non ſit factus ex materia p̄iacenti: tñ Deus poterat facere angelum, & poterat facere vt angelus fieret: quia fecit & factus eſt. Sic ergo intelligēdo ſimpliciter concedendum eſt ſm fidem ꝙ non pōt cātum à Deo ſp̄ eſſe: quia hoc ponere eſſet ponere potētiam paſſiuā ſemper fuiſſe, qđ hæreticum eſt. Tñ ex hoc non ſequitur, ꝙ Deus non poſſit facere vt fiat ſemper aliquod ens. Scđo modo dr̄ per repugnantiam intellectuum aliquid non poſſe fieri: ſicut non pōt fieri quòd affirmatio & negatio ſint ſimul vera: quāuis Deus hoc poſſit facere vt quidam dicunt. Quidā verò dn̄t ꝙ nec Deus poteſt hmōi facere, quia hoc nihil eſt. Tñ manifeſtum ꝙ non pōt facere, vt hoc fiat: poſitio qua ponit eſſe deſtruit ſeipſam. Si. tñ ponatur ꝙ deus hmōi poteſt facere vt fiat: poſitio non eſt hæretica: quāuis vt credo ſit falſa: ſicut ꝙ præteritum non fuerit includit in ſe contradictionem. Vnde Augu. in lib. contra Fauſtum. Quiſquis ita dicit ſi omnipotens eſt Deus, faciat vt quę facta ſunt facta non fuerint: non videt hoc ſe dicere, ſi omnipotens eſt faciat, vt ea quę vera ſunt, eo ipſo quòd vera ſunt, falſa ſint. Et tñ quidam magni piè dixerunt Deum poſſe facere de p̄terito ꝙ nō fuerit præteritum, nec fuit reputatum hæreticum. Videndū eſt ergo vtrū in his duob. ſit repugnātia intellectuum: qđ ſit aliquid cātum à Deo, & tñ ſemper fuerit. Et quicquid de hoc verum ſit non erit hæreticū dicere: quia hoc pōt fieri à Deo vt aliquid cātum à Deo ſemper fuerit: Tñ credo ꝙ ſi eſſet repugnantia intellectuum, eſſet falſum. Si aūt non eſt repugnantia intellectuū, non ſolum eſt falſum, ſed ēt eſt impoſſibile aliter eſſe & erroneum ſi aliter dicatur. Cum.n. ad omnipotētiam Dei pertineat & oēm intellectum & virtutē excedat, expreſſè omnipotentiæ derogat, qui dicit aliquid poſſe intelligi in creaturis, qđ à Deo, fieri non poſſit. Nec eſt inſtātia de peccatis, quæ inquantum hmōi nihil ſunt. In hoc ergo tota conſiſtit qō: vtrum eſſe creatum à Deo ſm totam ſubſtantiam & non habere durationis principium repugnent adinuicem vel non. Quod aūt non repugnent, ſic oſtendit. Si.n. repugnant, hoc non eſt niſi propter alterum duorum, vel propter vtrumque. Aut quia oportet vt cauſa agens præcedat duratione, aut quia oportet quòd non eſſe præcedat eſſe duratione: propter hoc dicitur creatum à Deo ex nihilo fieri. Primo ergo oſtēdam ꝙ non eſt neceſſe, vt cauſa agens. ſ. Deus præcedat duratione * ſuum cauſatum, ſi ipſe voluiſſet. Primo ſic. Nulla cauſa producens effectum ſuum ſubito, neceſſario præcedit effectum ſuum duratione: ſed Deus eſt cā producens effectum ſuum, non per motum ſed ſubito: ergo non eſt neceſſarium & duratione præcedat effectum ſuum. Primum patet p̄ inductionem in omnib. mutationib. ſubitis, ſicut eſt illuminatio & huiuſmodi. Nihilominꝰ poteſt probari per rationem ſic. In quocunque inſtanti ponitur res eſſe, poteſt poni principium actionis eius: vt patet in omnibus generabilibus: quia in illo inſtanti in quo incipit ignis eſſe ignis, incipit eſſe calefactio. Sed in operatione ſubita ſimilimodo idē eſt principiū & fi-

pis eius ſicut in omnibus indiuiſibilibus: ergo in quocunq; inſtanti ponitur agens producẽs effectum ſuum ſubito, poteſt poni terminus actionis ſuę: ſed terminus actionis eſt ſimul cum ipſo facto, ergo nõ repugnat intellectui ſi ponatur cã producens effectum ſuum ſubito non præcedere duratione cauſatum ſuum: repugnaret aũt in cauſis producentibus effectus ſuos per motũ: quia oportet ꝙ principium motus præcedat finẽ eius. Et quia homines conſueti ſunt conſiderare huiuſmodi factiones quæ ſunt per motum, ideò non facile capiũt ꝙ cauſa agens, duratione effectum ſuum nõ præcedat. Et inde eſt ꝙ multorum inexperti ad pauca reſpicientes enunciant facile. Nec põt huic rationi obuiari: quia Deus eſt cauſa agens per voluntatẽ: quia voluntas non eſt neceſſarium ꝙ præcedat duratione effectum ſuum: nec agẽs per voluntatem, niſi per hoc quòd agit ex deliberatione: quod abſit vt in Deo ponamus. Præterea cã producens totam rei ſubſtantiam non minus poteſt in producendo totam ſubſtantiam quàm cã producens formam in productione formæ, immo multo magis: quia non producit educendo de potentia materiæ, ſicut eſt in eo qui producit formam. Sed aliquod agens quod producit ſolum formam põt in hoc, vt forma ab eo producta ſit quandocunq; ipſum eſt, vt patet in ſole illuminãte: ergo multo fortius Deus qui producit totã rei ſubſtantiam poteſt facere vt cauſatum ſuum ſit qñcunq; ipſe eſt. Præterea ſi aliqua ſit cã qua poſita in aliquo inſtanti, non poſſit poni effectus eius ab ea procedens in eodem inſtanti, hoc non eſt niſi quia illi cauſæ deeſt aliquid de cõplemento. Cauſa.n.completa & cauſatum ſunt ſimul. Sed Deo nunq̃ defuit aliquid de complemento: ergo cauſatum eius ſemper põt poni eo poſito: Et ita non eſt neceſſarium ꝙ duratione præcedat. Præterea voluntas volentis nihil minuit de virtute eius: & præcipuè in Deo. Sed omnes ſoluentes ad rationes Ariſt. quibus probatur res ſemper fuiſſe à Deo per hoc ꝙ idem ſemper facit idem, dicunt ꝙ hoc ſequeretur ſi non eſſet agens per voluntatẽ: ergo & ſi ponatur agens per voluntatem, nihilominus ſequitur ꝙ põt facere vt cauſatum ab eo nunquã non ſit. Et ita patet quòd non repugnat intellectui quod dr̃, cauſa agens non præcedere effectum ſuũ duratione: quia in illis quæ repugnant intellectui, Deus non põt facere vt illud ſit. Nunc reſtat videre an repugnet intellectui aliquod factum nunquã non fuiſſe, propter hoc quòd neceſſarium ſit non eſſe eius eſſe duratione præcedere, propter hoc quod dicitur ex nihilo factum eſſe. Sed quòd hoc in nullo repugnet, oſtenditur per dictum Anſelmi in monologion, capitulo octauo, exponentis quomodo creatura dicatur facta ex nihilo. Tertia inquit interpretatio qua dr̃ aliquid eſſe factum ex nihilo, eſt cum intelligimus eſſe quidem factum: ſed non eſſe aliquid vnde ſit factum. Per ſimilem ſignificationem dici videtur cum hõ contriſtatur ſine cã, dicitur contriſtatus de nihilo. Secundum igitur hũc ſenſum ſi intelligatur quod ſupra concluſum eſt, quia præter ſummam eſſentiam, cũcta quæ ſunt ab eodem, ex nihilo facta ſunt, i. non ex aliquo, nihil incõueniens ſequetur. Vnde patet quòd ſecundum hanc expoſitionem nõ ponitur aliquis ordo eius quod factum eſt ad nihil, quaſi oportuerit prius quod factũ eſt, nihil fuiſſe, & poſtmodum aliquid eſſe, & præterea ſupponatur ꝙ ordo ad nihil in propoſitione importatus, remaneat affirmatus: vt ſit ſenſus creatura facta eſt ex nihilo, id eſt, facta eſt poſt nihil. hæc dictio, poſt, ordinem importat abſolutè. Sed ordo multiplex eſt. ſ. durationis & naturę. Si igitur ex communi & vniuerſali non ſequitur, proprium & particulare, non erit neceſſarium vt propter hoc quòd creatura eſſe poſt nihil dicitur, prius duratione fuerit nihil, & poſtea fuerit aliqd: ſed ſufficit ſi prius natura ſit nihil, quàm ens. Prius.n. ineſt vnicuiq; naturaliter quod conuenit ſibi in ſe, quã quod ſolum ex alio habet. Eſſe aũt non habet creatura niſi ab alio: ſibi autem relicta in ſe conſiderata, nihil eſt. vñ prius naturaliter ineſt ſibi nihil, quàm eſſe. Nec oportet quòd propter hoc ſit ſimul nihil, & ens, qa duratione non præceſſit. Non.n. ponitur ſi creatura ſemper fuit vt in aliquo tẽpore nihil ſit: ſed ponitur quòd natura eius eſt talis quòd eſſet nihil ſi ſibi relinqueret. Vt ſi dicamus aerem ſemper fuiſſe illuminatum à ſole, oportebit dicere quòd aer eſt factus lucidus à ſole. & quia oẽ quod fit ex contingenti fit. i. ex eo qđ non contingit ſimul eſſe, cum eo quod dicitur fieri: oportebit dicere quòd ſit factus lucidus ex nõ lucido vel tenebroſo, non ita quod vnquã fuerit non lucidus vel tenebroſus ſed qa eſſet talis ſi ſibi ſoli relinqueretur. Et hoc expreſsè patet in ſtellis & orbibus qui ſemper illuminantur à ſole. Sic ergo patet quòd in hoc quod dr̃ aliquid factum eſſe à Deo & nunquam non fuiſſe, non eſt intellectus aliqua repugnantia. Si.n. eſſet aliqua repugnãtia, mirum eſt quõ Aug. eam non vidit. quia hoc efficaciſſima via eſſet ad improbandum æternitatem mundi, cũ tamen ipſe multis rationib. impugnet æternitatẽ mundi in 11. & 12. de ciui. Dei. Hanc aũt vnde omnino prætermittit, Quinimmo innuere videtur, quòd non ſit ibi repugnãtia intellectuum. Vnde dicit Decimo de Ciui. Dei. 31. c. de Platonicis loquens. Id quomodo intelligãt viderint, non eſſe hoc videlicet temporis, ſed ſubſtitutionis initium. Sicut.n. inquiunt, ſi pes ſemper ex ęternitate fuiſſet in puluere, ſemper eius ſubeſſet veſtigium quod tamen veſtigium ex calcante factum nemo dubitaret: nec alterum altero prius eſſet, quamuis alterum ab altero factum eſſet, Sic inquiunt, & mundus & dij in illo creati ſemper fuerunt, ſemper exiſtente eo qui fecit: & tamẽ facti ſunt. Nec vnquam dicit hoc non poſſe intelligi: ſed alio modo procedit contra eos. Item dicit in lib. 4. c. Qui aũt à Deo quidem factum mundum fatentur, non tamen eum temporis volunt habere ſed ſuæ creationis initium, vt modo quodam vix intelligibili ſemper ſit factus, dicunt quidem aliquid, vnde ſibi Deũ videntur velut à fortuita temeritate defendere. Cã autem quare vix eſt intelligibilis, tacta eſt prima rõne. Mirum eſt etiam quomodo nobiliſſimi Philoſophorũ hanc repugnantiam non viderunt. Dicit.n. Aug. in eodem lib. c. 5. contra illos loquẽs, de quibus in præcedenti auctoritate facta eſt mentio. Cum his.n. agimus qui & Deum corporum & omnium naturarum, quæ non ſunt, quod ipſe, creatorem nobiſcum ſentiunt. De quibus poſtea ſubdit. Iſti Philoſophi cæteros nobilitate atq; auctoritate vicerunt. Ex hoc etiam patet diligenter conſideranti dictum eorum qui poſuerunt mundũ ſemper fuiſſe: quia nihilominus ponunt eum à Deo factum: nihil de hac repugnantia intellectuum ſentientes. ergo illi qui tam ſubtiliter eam percipiunt ſoli ſunt homines, & cum eis oritur ſapientia. Sed quia quædam auctoritates videtur pro eis facere, ideo oſtendendum eſt quòd prælſtãt eis debile fundamentum. Dicit.n. Damaſcenus in lib. 1. c. 8. Non aptum natum eſt quod ex nõ ente ad eſſe deducitur, coæternum eſſe ei quod ſine principio eſt & ſemper eſt. Item Hugo de S. Victore in principio libri ſui de ſacramentis dicit. ineffabilis omnipotentiæ virtus non potuit aliquod præter ſe habere coæternum, quo in faciendo iuuaretur. Sed harũ auctoritatum & ſimiliũ intellectus, per hoc patet quod Boetius dicit vltimo de conſolatione. Non rectè quidam cum audiunt viſum Platoni mundũ hunc nec habuiſſe initium temporis nec habiturum eſſe defectum, hoc modo conditori conditum mundum fieri coæternum putant. Aliud.n. eſt per interminabilem duci vitam qđ mundo Plato tribuit: aliud interminabilis vitæ totam pariter complexum eſſe præſentiam: quod diuinę mentis proprium eſſe manifeſtum eſt. Vnde patet quòd & non ſequitur qđ quidam obijciunt ſcilicet quòd creatura

tura

tura æquaretur Deo in duratione. Et ꝙ per hunc mo-
dum dicatur ꝙ nullo modo poteſt eſſe aliquid coæter-
num Deo. Quia nihil.ſ.pōt eſſe immutabile niſi ſolus
Deus quod patet per hoc quod dicit Aug. 12. de Ciui.
Dei c.15. Tempus quoniam mutabiliter tranſcurrit,
æternitati immutabili non poteſt eſſe coæternum. Ac
per hoc etiam ſi immortalitas angelorum non tranſit
in tempore, nec præterita eſt, quaſi iam non ſit: nec fu-
tura, quaſi nondum ſit: tamen eorum motus quibus
tempora peragātur in ſutoro, in pręteritum tranſeunt.
Et ideo creatori in cuius motu dicendum non eſt vel
fuiſſe quod iam non ſit, vel ſuturum eſſe quod nōdum
ſit, coæterni eſſe non poſſunt. Similiter etiam dicit.8.ſu
per gene. Quia omnino immutabilis eſt illa natura tri-
nitatis, ob hoc ita æterna eſt, vt ei àliquid coæternum
eſſe non poſſit: & ſimilia verba dicit.in 11.lib.Confeſ-
ſionum. Adducunt ēt pro ſe rationes quas etiam Philo
ſophi tetigerunt & eas ſoluerūt. Inter quas illa eſt diffi-
cilior quę eſt de infinitate animarum: quia ſi mundus
ſemper ſuit neceſſe eſt modo infinitas animas eſſe: ſed
hæc ratio non eſt ad propoſitum, quia Deus mundum
facere potuit ſine hominibus & animabus: vel tunc ēt
potuit hominem facere quādo fecit, ſi ēt totum alium
mundum feciſſet ab ęterno, & ſic non remanerent poſt
corpora animę infinitę. & pręterea adhuc non eſt de
monſtratum ꝙ Deus non poſſit facere, vt ſint infinita
acto. Alię etiam rationes ſunt à quarum reſponſione
ſuperſedeo ad pręſens, tum quia eis alibi reſpōſum eſt:
tum quia quędam earum ſunt ita debiles, ꝙ ſua debili-
tate contrarię parti videntur probabilitatem afferre.

THOMAE DE VIO CAIETANI, CARDINALIS SANCTI SIXTI.

De ſubiecto naturalis philoſophiæ Quæſitum.

QVęritur an ens mobile ſit
ſubiectū in philoſophia
naturali. Et vř ꝙ non: pri
mo. Quia aut ens mobile
ſignificat ſubſtantiā mo-
bilem, aut accidēs mobi-
le, aut tertium cōe vtriq;.
Si primū cum ſubſtantia
mobilis & corpus mobi-
le ſint idem conuertibili
ter, ſequitur ꝙ ponere-
tur ſm rem corpus mobile ſubiectum philoſophię: qđ
eſt cōtra tenentes ens mobile. Si ſm, hoc eſt manifeſtè
cōtra omnes, & veritatem. Si tertium, tunc ſequeretur,
ꝙ ens diceret tertium cōceptum abſtrahibilem à ſub-
ſtantia & accidente, quod eſt contra Thomiſtas. Secun
do ſic. Subiectum ſciētię debet eſſe vnius rōnis forma-
lis alioquin non haberet quod quid eſt. & conſequen-
ter nec eſſet principiū ſcientiæ: quia vt dř in 1. de Ani.
in textu.11. principium omnis demonſtrationis eſt qđ
quid eſt. Nec haberet aliquam per ſe primo paſſionē,
quia ei quod non eſt in ſe natura vna, quicquid per ſe
vnum conuenit, conuenit ratione partium, & conſe-
quenter nulla paſſio conuenit ei primo, ens aūt mobile
dicit aggregatum ex duabus rōnibus formalibus: ergo
non eſt ſubiectum. Si dicatur, ꝙ illa duo ponuntur ad
circumloquendum vnam rationem formalē, quemad-
modum moris eſt ponere paſſiones loco dīarum, con
trà. Rō ſubiecti in ſcientia debet eſſe primo & maximè
nota in ſcientia, eo ꝙ tota ſciētifica cognitio ex illa de-
pendet: ſed ſi circumlocutione eget, non eſſet hmōi:
implicatio ſiquidem eſt in adiecto, dicere ꝙ eſt ratio
formalis in ſcientia, & quòd circumloquimur illā paſ-
ſionis nomine, vtpotè occultam. ergo &c. Tertio. Si ens
mobile eſſet ſubiectum philoſophię Naturalis: aut phi
loſophia Naturalis eſſet pars Metaphyſicę, aut eſſet ſu-
balternata illi: Vtrumq; eſt falſum: ergo. Tenet conſe-
quentia, quia aut ens mobile addit ſupra ens conditio-
nem per ſe diuidentem ens, aut accidētalem enti. ſi pri-
mo modo, ſequitur quòd ens mobile à Metaphyſico
conſiderandum eſt, quia in 1. Poſte.c.22. dicitur quòd T.c.42.
eiuſdem ſcientię eſt conſiderare ſubiectum aliquod &
partes ſubiectiuas per ſe: & conſequenter eſſet philoſo-
phia Naturalis, cui aſcribit ens mobile, pars Metaphy-
ſicę. Si ſecundo modo, ſequitur quòd philoſophia Na-
turalis Metaphyſicæ ſubalternaretur, eo quòd vt dř in
1. Poſte.c.8 deſcendere de genere in genus ſm quid.i.
ſecundum conditionem accidentalem (vt cōiter expo
nitur) eſt ſolius ſcientię ſubalternatę conditio ab Ari.
tradita. Quarto ſic. Subiectum in ſcientia debet eſſe il-
lud, ad cuius rationem formalem omnes reſoluuntur
paſſiones & concluſiones illius ſcientię, vt de ſe patet:
ſed paſſiones & conſequenter concluſiones phyſicę re
ſoluūtur vltimo in philoſophia naturali, ad quod quid
eſt ſubſtantię, ſeu corporis naturalis, eo quòd oīa acci-
dentia phyſica cauſantur ex ſubſtantia naturali. ergo
ſubſtantia naturalis, ſeu corpus naturale ponēdum eſt
ſubiectum. In hac dubitatione primo diſtinguam opi-
niones. Secundo declarabitur opinio Sancti Tho. Ter-
tio ſimul ipſa confirmabitur, & cōtra alias opponetur.
Quarto reſpondebitur argumentis in oppoſitum.

QVo ad primum ſciēdum eſt de ſubiecto adęqua
to Philoſophię Naturalis (de quo hic eſt ſer-
mo) quoſdā loqui in re hac naturaliter, quoſ-
dam verò innaturaliter: propter quod hi à noſtra reſe-
candi ſunt diſputatione, quam inter Philoſophos agi-
mus. Supponunt.n. intelligentias mobiles eſſe, & Philo
ſophiam Naturalē infra ſenſibilia non arctantes, com-
mune aliquid ſenſibilibus & ſeparatis à materia, quate
nus mobilia ſunt, ſubiectum Philoſophię dicunt, ope-
riuntque errorem ſuum Theologicę pietatis nomine.
Contra hos enim nō oportet naturalem diſputare,
apud quem indubitatum principium eſt ſubſtātias ab-
ſtractas immobiles eſſe, & terminum conſiderationis
Philoſophicę eſſe aīam humanam, partim abſtractam
partim non, vt dř Scđo Phyſi.tex.26. & vltimum quod
pōt Naturalis de intelligentijs attingere, eſt declarare
quia ſunt, vt Auer.dicit.8.Phyſi.commen.vlti. Quanta
tamen ſit quorundam horum temeritas ſilentio inuo-
luendum non eſt, cum pręſumant propriam opinionē,
Theologię ſententiā aſſerere, ſicq; Theologicę faculta
tis expertibus, in Philoſophia tamen nutritis, deriden-
di theologiam occaſionem prębent. Nō eſt.n. ex Sacra
Scriptura, nec ex Theologis Sanctis ab Eccleſia appro
batis traditum, ꝙ Angeli ſic mouentur, vt motus con-
tinui ſubiectum ſint: ſed potius oppoſitum, vt in theo
logia diſcuſſum à ſanctis eſt. Vnde, ſi peripateticos ar-
guendos cenſent, glorientur ex Scotica officina hos &
errores deprehēdere, nō ex Theologia. His ergo omiſ- Auerroiſtæ aliqui.
ſis, ad naturales tranſeamus. Quorū opinio nō eſt vna:
dum alij mobile, alij ens, alij vtrūq; ex ſubiecto Phyſicę
reſecandum putant. Et illi quidem qui neutrius nomē
recipiunt, ſcđa & quarta rōne ad oppoſitum facta mo-
uentur: & ſenſibilem ſeu naturalē ſubſtantiā ſubiectū
fore cenſent. Qui verò ens tm̄ abijciunt, corpus mobile Alberti &
ſubiectum Philoſophię ponūt. Et hi adhuc diuiſi ſunt, Egidij ſe-
dum quidam ly mobile paſſionē ſignificare concedūt, quaces.
quidam autem rationem formalem corporis phyſici
ſupponere contendunt. Mobile autē tantum abijcien-
tes, ſunt qui ens naturale ſubiectum dicunt. Sunt ergo

quinq; opiniones naturaliter loquentium ſcilicet Thomiſtarum, tenentium ens mobile: & Albertiſtarum, dicentium corpus mobile: & Modernorum multorum, dicẽtium ſubſtantiam naturalem ſeu ſenſibile: & quorundam etiam Modernorum aſſerentium corpus phyſicum ſeu naturale:, & eorum, qui ens naturale ſubiectum credunt.

Quinq; opiniones naturales de ſubiecto philoſophiæ Naturã adæquato.

Quo ad ſecundum, cum ens mobile complexionẽ quandam nominum contineat, ſingula diſtinguenda ſunt. Et primo quidem circa ly mobile triplici opus eſt diſtinctione, Primum eſt quòd cum mobile motum reſpiciat, ſicut motus ſumitur dupliciter. ſ. propriè, vt diſtinguitur contra mutationem in 5. Phy. & qui ad tria tantum genera eſſe dicitur & communiter, vt cõtinet in ſe & motum propriè dictum, & mutationem. ſ. generationem, & corruptionẽ ita mobile dupliciter ſumi põt: in quæſtione tamen iſta ſumitur communiter, prout idem eſt, quod mutabile Phyſica mutatione. Secunda eſt, ꝙ aliquid poteſt dici mobile dupliciter. ſ. ſubiectiuè, quod. ſ. eſt ſubiectum motus & terminatiuè, quod ſcilicet eſt terminus alicuius mutationis. Et quamuis prima facie mobile ſonet ſubiectũ motus, ſi tamen reſtringendum eſt in propoſito, magis tenendũ eſt terminatiuè quam ſubiectiuè, vt ex dicendis apparet. Iudicio tamen meo indiſtinctè tenendum eſt, non ea ratione vt ſit commune ad omnia quomodocunq; mobilia, contineatq; vt partes ſubiectiuas materiam, & formam &c. (quia hoc eſt cõtra Sanct. Tho. in 1. Phy. ſuper text. commen. 6. vbi in diuiſione literæ expreſsè dicit, ꝙ in 1. lib. Phy. agitur de principijs intrinſecis entis mobilis. ſ. de materia & forma: ex hoc apertè inſinuãs ens mobile quod eſt ſubiectum philoſophiæ, non eſſe totum vniuerſale reſpectu materiæ & formæ: ſeu totum integrale ſeu eſſentiale) ſed ea potius ratione, vt. ſ. illa notiſſima ſui acceptio ſupponatur, quam ex ſenſu ſupponere oportet: perhibent. n. nobis ſenſus mobilia eſſe, an autem ſubiectiuè an terminatiuè mutentur ea, quæ moueri videmus, ratione magis diſcernitur quam ex ſenſu habeatur. Tertia eſt, ꝙ mobile æquiuocum eſt nomen ad aptitudinem, ad motum & fundamentum illius aptitudinis, ſicut ſi riſibile ſignificaret aptitudinem ad ridendum, & rationalitatem, quæ eſt eius fundamentum. Quid aũt mobile in propoſito ſignificet, difficile eſt hac ſola quæſtione elucidare. Quãuis. n. impoſſibile ſit ſubiectum & paſſionem ſimul accipi pro ſubiecto in aliqua ſcientia, ſic ꝙ totum aggregatum ſubiectum ſit (quia oportet ſubiecti vnam eſſe rõnem formalem, & ex quo quid eſt ſubiecti, & quid eſt paſſionis vna ratio formalis conſtitui nequit) nihil tamen prohibet aggregatum ex ſubiecto & paſſione, ſubiectum ſic conſtitui, vt paſſionis quod quid eſt, ſit ratio formalis ſubiecti in illa ſcientia. Et hoc modo intelligi poteſt mobile paſſionem ſignificare in propoſito, ita quòd mobilitas, quę eſt paſſio, ſit ratio formalis enti vel corpori ꝙ ſit ſubiectũ Philoſophiæ naturalis. vnde ſolet fieri reduplicatio ſupra ly mobile, dicendo ens aut corpus mobile, in quantum mobile eſt ſubiectum Phyſi. Suadetur autem in propoſito ſic ſumi mobile ex ſubiecto Mathematicæ: ſicut. n. Phyſica eſt de entib. in eo ꝙ mobilia, ita Mathematica eſt de entib. in eo ꝙ quanta. Conſtat autẽ Mathematicę ſic eſſe ſubiectum ens quantum, vt quantitas ipſa quæ ſubſtantiæ materialis paſſio ſeu proprium accidens eſt, ratio formalis ſubiecti Mathematicæ ſit. Erit ergo Phyſicæ ſubiectum ens aptum moueri, ſic ꝙ aptitudo ad motũ, ratio formalis ſubiecti ſit. Et confirmatur hoc magni Alberti authoritate, qui in 1. Phyſi. diſtinguens corpus in Metaphyſicum, Mathematicum, & Phyſicum: mobilitatem, quam rationem formalem ſubiecti dicit, poſteriorem corpore quanto naturaliter dicit. Nõ obſtat ꝙ eiuſdem ſcientiæ eſt cõſiderare de paſſione & ſubiecto eius: qm̃, hoc intelligitur, quando tractatur de paſſione vt paſſio eſt, non aũt quando paſſio primum ſubiecti locum tenet: vt patet de quantitatem in Mathematica, quæ de ſubſtantialibus principijs ſubiecti eius à quo fluit, non ſe impedit. Similiter non obſtat, quòd perfecta cognitio de re non habetur abſq; quod quid eſt ſubiecti: hoc. n. nõ eſt ſic accipiendum, vt oĩs cognitio circa illam ſit imperfecta, ita ꝙ non ſit euidens, & ſcientifica: ſed vt abſq; quod quid eſt ſubiecti, conſumata, omnimodaq; notitia de re haberi nõ poſſit. Qđ phyſicæ accidere non inconuenit: qm̃ Mathematicæ hoc cõuenire certum eſt. Mathematicus. n. ignorat, an quantum ſit ſubſtantia vel accidens, & quãtitatis ſubiectum &c. & tamen certiſſimus eſt omnium, vt dicitur in 2. Meta. tex. & commen. vlti. Sed cõtra hanc viam eſt ꝙ ſecundum eam ad Philoſophum naturalem nõ pertineret conſiderare aliquod prædicatum quiditatiuum cuiuſcunq; ſubſtantiæ: niſi forte aliqua ſubſtãtia ſit de qua quiditatiuè prædicaretur aptitudo ad motum: & conſequenter Philoſophia naturalis nõ eſſet de ſubſtantia, ſed eſſet de accidente, quemadmodum Mathematica. Si. n. mobilitas. i. aptitudo ad motum, quę paſſio ponitur entium naturalium, ratio formalis ſubiecti phyſicę acceptatur, non licebit phyſico de ratione adęquati ſubiecti eius differre: quia illa prior eſt, ac ꝑ hoc deſcendendo à mobilitate in communi ad talem vel talẽ mobilitatem in ſpecialibus partibus Philoſophiæ naturalis, non licebit ad quod quid eſt talis vel talis ſubiecti deſcendere, ſed quemadmodum adęquati ſubiecti mobilitatis quod quid eſt omiſſum fuerat, pari rõne ſpecialia quod quid erat eſſe, ſubiectum talium mobilitatum omittenda ſunt, qm̃ nulla pars alicuius ſcientię tractat de aliquo priori propria rõne formali. Nec video quõ poſſit huic rationi ſatisfieri, niſi tenendo ꝙ Metaphyſicę eſt conſiderare quod quid eſt in particulari. Quod quia non credo verum, idcirco puto melius tenere, ꝙ mobile in propoſito nõ ſignificat ipſam aptitudinem ad motum, ſi eſt paſſio: ſed eius fundamentum. Cum enim iſta aptitudo, quam mobilitatis nomẽ ſonat, quibuſdam entibus repugnet. ſ. ſeparatis à materia, & quibuſdam non, ſcilicet materialibus, & de entibus materialibus (puta homine & boue) non reputetur pręedicari ſubſtantialiter, cõſequens eſt, quòd aliquid pręcedat in eis, ex quo ipſa aptitudinem hanc ſortiantur & hoc fundamentum mobilitatis eſt. Notanter aũt dixi, non reputetur: quia communi voci ſatisfacere volẽs, diſtinctionem hanc mobilitatis pertractaui. In 10. ſiquidem Meta. tex. vlti. ſub dubio relinquitur, an corruptibile ſit ſubſtantia, an in ſubſtantia id eſt ſit de ſubſtãtia rei, aut eam ſequatur, vt exponit Auerrois. Corruptibilitas autem quędam mobilitatis ſpecies eſt, vel mobilitas ipſa, ſecundum illud. 8. Phy. tex. commen. 25. in omni motu corruptio eſt Sanct. Tho. etiam ibidem inter ſubſtantialia prędicata corruptibile ponere videtur. Ariſtotel. quoq; in Primo Phyſi. tex. 8. idem ſentire videtur, dum dicit, ꝙ ad naturalem nõ ſpectat probare mobilitatem hoc. n. non eſſet verum. ſi mobilitas eſſet paſſio pręuenta à formali rõne ſubiecti Philoſophię naturalis: poſſet enim per illam rationem naturali Philoſopho probari. Niſi fortè quis dicat dictum Ariſt. non eſſe verum per ſe, ſed per accidens quia ſcilicet eſt paſſio notiſſima. Sed hoc non eſt tutum, tum quia non eſt ſermo per accidens conſuetus Ariſto. tum quia ſaltem defendere mobilitatem pertineret ad Philoſophum naturalem, & non ad Metaphyſicum, ſicut & quamlibet paſſionem ſubiecti proprij quilibet artifex defendere debet. Nec obſtat, quod ſit paſſio per ſe nota de adæquato ſubiecto, quoniam per ſe notu & non per ſe notum, faciunt quidem differentiam quo ad probari vel non probari poſſ. aliquid, vt patet in Secundo. Phyſic. tex. commen. 6. non tamẽ faciunt differentiam quo ad defendo.

defendere, vel non defendere: quoniam ſi occulta tuenda ſunt, manifeſta magis ſunt tuenda: modo non ſint principia, ſed ex principijs: qualis eſt mobilitas: ſi paſſio ponitur. Quicquid autem de hoc ſit, mobilitas, quæ eſt ratio formalis ſubiecti Phyſicę, nó paſſio, ſed quòd quid erat eſſe eſt entium naturalium: & præuenit naturalitatem & mobilitatem paſſionem eorum ſi concedatur: illam quidem, quia relatiua proprietas eſt, iſtam verò: quia paſſio dicitur.

Circa verò ly ens, hoc tantum diſtinguere oportet. quòd dupliciter entis nomine vti conſueuimus. Primo pro omni eo qđ habet eſſe quocunq; modo. & ſic hic non capitur. Secúdo pro eo quod propriè eſſe dicitur. hoc autem in his, quæ fiunt, eſt id, quod propriè fit eius ſiquidem eſt eſſe ꝓpriè, cuius eſt fieri. Id autem quod propriè fit (vt 7. Met tex. com. 28. Patet) eſt compoſitú: ſiue ſubſtantiale, vt homo: ſiue accidétale, vt homo muſicus: & ſic ſumit in propoſito. Vnde colligendo dicta, ad hoc dđ aliquid ſit pars ſubiectiua entis mobilis, ꝙ ſubiectum Phyſicę dicimus, exigitur, & quòd ſit propriè ens, & ꝙ ſit mutabile Phyſica mutatione. Et propterea, nec materia ipſa prima, nec forma ſubſtãtialis, aut accidétalis ens mobile eſt: ſed entis mobilis principia hæc oĩa ſunt. Eſt ergo ens mobile cómunius quàm ſit corpus mobile, & quã ſubſtantia naturalis ſiue ſenſibilis: quia continet ſub ſe omnia materialia cópoſita, quę ſola mutabilia ſunt: ſiue ſint ſubſtantialia, ſiue accidétalia, ſiue ſecundú formam abſolutam, ſiue ſecundú vbi Eſt & ens mobile abſtractius quid quocúq; prędictorum, quáto ens aliquem gradum cócomitans prius eſt illo, dato etiam, quod ad compoſita accidentalia ſe nó extenderet. Nec obſtat contractio per ly mobile: quoniam ſicut ſubſtãtia rationalis obſtrictius quid eſt quã animal rationale, ſic ens mobile, abſtractius & prius quid eſt quam ſubſtantia mobilis: quãuis enim ex parte ly mobile, æqua ſit abſtractio, ex parte tamen ly ens, & ly ſubſtantia abſtractius eſt ens mobile. Vnde q̃madmodum concedens ſubſtantiam rationalem, ad húc diſputandi locum haberet, an illa rationalis ſubſtantia eſſet corpus, an animal &c. & continuè ab abſtractiori ad minus abſtractum quęſtio deſcenderet, dum a ſubſtãtia rationali ad corpus rationale, & a corpore ad corpus animatú, &c. veniretur. ſic ſub ente mobili quæſtio remanet. an illud ſit ſubſtantia, an corpus &c. Cum igitur in re mutabili conſiderari poſsit & quod ſit corpus mutabile, & ꝙ ſit ſubſtantia mutabilis, & quod ſit ens mutabile, Diui Thomæ ſentétia eſt, naturalia rationé ſubiecti Philoſophię Naturalis induere primo, nó quatenus ſunt corpora mutabilia, aut ſubſtantię mutabiles, ſed quatenus ſunt entia mutabilia: ita quod ens mobile licet complexionem nominum contineat, incomplexum tamé & per ſe vnum quod quid eſt ſignificat, ſicut ens per ſe. Quemadmodum .n. diuiſo ente in per ſe, & in alio, ſi ſimplicibus vocabulis careremus ſubſtãtiam ens per ſe nominaremus, & accidens ens in alio, & tamé vnam formalem rationem ſignificaremus, nó aggregatam ex pluribus: ita diuiſo ente in tranſmutabile, & intranſmutabile carentes ſimplici vocabulo, ens tranſmutabile ſeu mobile vocamus alterum membrum, quod vnius eſt quidditatis. & illud Philoſophiæ naturalis ſubiectum eſſe adæquatum dicimus. Hæc de ſecundo.

QVo ad tertiú, cú ens mobile duo nomina cóplectatur & vnum ſignificet: primo oſtendendum eſt, quòd eius ſignificatum eſt adęquatum Philoſophiæ ſubiecto: deinde, quòd his nominibus conuenientiſsimæ ſignificatur. Primum probatur tripliciter. Primo ſic. Adæquatum ſubiectum primarum paſſionum naturalium eſt adæquatum ſubiectum Philoſophiæ Naturalis: ſed ens mobile, & non ſubſtantia aut corpus naturale, ſeu mobile, eſt adęquatum ſubiectum primarum paſsionum naturalium: ergo &c. Maior eſt ꝑ ſe nota. Minor verò probatur accipiendo tráſmutabilitaté, ſeu, quod idem eſt, mutabilitatem ꝓ prima paſsione phyſica, vel ſaltem vna de primis, aut eis ęquiualente, vt ab omnibus ſupponitur. Tunc ſic. Adæquatum ſubiectum tranſmutabilitas habet materiam formam & priuationem pro adæquatis principijs: ſed tantum ens mobile habet hæc pro adęquatis principijs ergo nihil aliud ab ente mobile eſt ſubiectú adequatú tranſmutabilitatis, & conſequenter primarum paſsionum naturalium, quod erat probandum. Maior huius proſyllogiſmi eſt ex eo euidens, quod oportet iſta tria in omni materia eſſe adęquata ſibi inuicé. ſ. paſsionem, & ſubiectum, & propria paſsionis principia, vt patet de riſibilitate, & homine, & animali rationali conſtat autem ex. 1. Phyſico, per longú proceſſum tranſmutabilitatis principia prima, eſſe materiam, formá & priuationem: oportet igitur eius, ad quod tanquam ad adæquatum ſubiectú primo ſequitur tranſmutabilitas, eſſe adęquata principia, materiam, formam & priuationem. Minor patet ex his, quæ in 12. Meta. a tex. 19. vſque ad tex. 29. dicuntur. ſ. quòd materia, forma & priuatio ad genus ſubſtantię non arctantur: ſed materia, forma & priuatio generis ſubſtantiæ ſunt principia propria ſubſtantiæ mutabilis: & materia, forma & priuatio in genere quantitatis, ſunt propria principia quanti mutabilis: & materia, forma & priuatio in genere qualitatis ſunt principia ꝓpinqualis mutabilis. Si dicatur ꝙ quémadmodum principia propria ſubſtantiæ continét propria ceterorum generum, quia ſunt cauſe eorum (vt ibidem docet Ariſto.) ſic ſubſtãtia mutabilis cótinet omne quantum & quale mobile: & tráſmutabilitas ſubſtãtię omnem aliam, & propterea licet materia, forma & priuatio excedat ſubſtantiam mobilem formaliter, nó tamen virtualiter. Hoc licet ſit ſubtiliter dictú, vim tamen rationis nó excludit, propter duo. Primo: quia falſum eſt qđ principia propria ſubſtantiæ mutabilis ſint principia principiorú cęterorum mutabilium. Quamuis enim ſit verum & expreſſum in. 12. Metaph. capitulo ſupradicto, quòd per ſe principia eſſendi in genere ſubſtantiæ ſunt principia principiorum eſſendi in cæteris generibus .ſ. quod materia & forma ſubſtantię, ſunt cauſę materiæ & formę in quantitate & qualitate &c. veritati tamé aduerſatur, qđ per ſe principia tráſmutabilitatis ſubſtantialis ſint principia principiorum tranſmutabilitatis aliorum generum. Priuatio enim in genere ſubſtantię, quæ eſt per ſe principium nó ſubſtãtię ſed tráſmutationis ſubſtantialis, non eſt vniuerſaliter, & conſequenter nec per ſe principium priuationis, quæ eſt principium tranſmutationis accidentalis: vt in corpore cœleſti patet, vbi ens mobile ſecundum locú, habet omnia propria principia. ſ. materiam, formam, & priuationem. cęlum autem ſubſtãtialiter nó habet niſi duo principia, quę ſunt eſſendi per ſe principia: ſiue ibi ſit materia, quę eſt pura potétia, ſiue ſimplex corporeitas pro materia, & intelligentia pro forma: nullo enim modo eſt ens mobile ſubſtantialiter. Secundo: quia dato quod eſſet talis incluſio virtualis, adequatum tamé ſubiectú tráſmutabilitatis, & ſimiliter adęquatú principiatum ex materia, forma & priuatione, eſſet non ſubſtantia mobilis, ſed ens mobile: quoniá, quando aliqua proprietas, vniuerſalis ſecúdum prędicationem habet ſubiectum adæquatum ſecundum prędicationem, in quo reperitur cauſa, ſecundum quá ineſt quibuſcunq; proprietas illa, illud tale eſt eius ſubiectum ſecundum quòd ipſum. Nec eſt requirédum pro primo ſubiecto illius, illud, ad quod per viá reſolutionis proprietas illa & eius principia reducútur alioquin periret doctrina tradita in lib. Poſte. ca. de vniuerſali. Docemur. n. ibi ſiſtere, quando adęquatum ſubiectum ſecundum prędicationem inuenimus, & cauſam in eo, per quá ſibi cęteriſque

teriſq; illa paſsio ineſt. nulla etiam poſſet poni ꝓprietas communis alicui analogo ad ſubſtantias & accidētia, cum accidentia, & eorum proprietates & principia in ſubſtantijs virtualiter includātur. Niſi ergo velimus abuti vocabulis & rationibus eorū, quod in ſe eſt ſubiectum adæquatum tranſmutabilitatis, in ſe ipſo adęquatè claudit ꝓpria prīcipia trāſmutabilitatis: ſed nec ſubſtātia mobilis, nec corpus mobile claudit in ſe illas: quoniam propria principia tranſmutabilitatis vniuerſalis, ſeu in communi, ſunt materia, forma, & priuatio in cōmuni, quę genus ſubſtantiæ tranſcendunt; enti autem mobili adæquantur quicquid enim ex materia, forma, & priuatione cōſtat, ens mutabile eſt, & econuerſo, eo quòd priuatio machinatur ad malum: Ens igitur mobile eſt proprium & primum mobilitatis ſubiectum.

Secundo probatur propoſitū, & directè arguitur cōtra ponentes corpus mobile, ſic. Coniūctio omnis mobilis cum ratione corporeitatis, nō ſupponitur in naturali Philoſophia: ſed in 6. Phyſico. probatur. ergo non corpus mobile, ſed ens mobile eſt ſubiectum Philoſophiæ naturalis; Antecedens patet in tex. 32. Sexti Phy. vbi probatur, qđ omne mobile eſt corpus, Conſequentia verò patet cum ex eo, quod ſi corpus mobile ponitur adæquatum ſubiectum, oportet ſupponi mobilitatem coniunctam eſſe corpori, aut vt rationem formalem, aut, vt paſsionem itum ex eo, quod oportet ſupponi corpus coextendi ipſi mobili. alioquin non ſupponeretur ſubiectum adæquatum ſcientiæ. Vtrunque autem horum impoſsibile eſt ſupponi, ignorata vniuerſali coniunctione ipſius mobilis cum corpore, vt de ſe patet: ergo. Et hæc eſt ratio S. Tho. in 1. Phyſico, nunquam. n. dixit ipſe, quòd Philoſophus naturalis probet corpus mobile eſſe: vt communiter ſibi imponitur qa non intelligitur (corpus. n. mobile eſſe qui dubitant, non egent medio, ſed ſenſu quo vel ſeipſos moueri percipiant) ſed dixit, quòd probat omne mobile eſſe corpus. Et vt plenius huius rationis vis percipiatur, aduertendum eſt primo, quòd ſubiectum adæquatum ſcientiæ reſoluentis ſuas concluſiones in principia per ſe nota (qualis eſt philoſophia naturalis) oportet & quod ſit ſubiectum primarū paſsionum, ac ꝑ hoc quòd ſit principium eſſendi, & conſequēter cognoſcendi ſecūdum naturam cæterorum: & quòd ſit principium cognitionis in nobis, ſiue ad latētes proprietates & occulta principia a poſteriori, ſiue a priori procedatur; quoniam ſubiecti cognitionibus præſupponitur. & vt dicit Auer. in. 2. Phyſico. commen. 26. nec a priori nec a poſteriori probari poteſt in ſciētia: & innatum eſt nobis, quòd oportet ſemper à notioribus nobis procedere: vt in Primo Phy. comm. 4. dicitur. Sicut ergo prima ratio ſuperius facta procedit ex ordine naturę, ſic iſta procedit ex noſtro ordine cognoſcendi. Et propterea S. Tho. dixit ꝙ ad audientes probatur omne mobile eſſe corpus: inſinuās ꝑ hoc, cognitionis magis, quàm rei ordinem. Aduertendum eſt ſecundò, ꝙ quamuis aliud ſit omnem mobilitatem eſſe coniunctā corpori, & aliud cognoſci omnem mobilitatem eſſe coniunctam corpori, ad hoc tamen ꝙ corpus mobile ponatur ſubiectum adæquatum, nihil refert quid horum deficiat: quoniā ſicut deficiēte coniunctione illa ſecundum rē, corpus mobile prohiberetur ex parte rei, eſſe ſubiectum ita deficiente coniūctione illa in eſſe cognito, ex parte cognitionis q̄ pręhaberi debet impeditur. Nō ſufficit autem præſupponi aliquod mobile corpus (quod ad ſenſum patet) ſed oportet ſupponere omne mobile eſſe corpus. Tū quia ad hoc quod cōplexum aliquod vel complexè ſignificatum induat rationem ſubiecti adęquati in ſcientia, oportet id quod eſt vt formale, & ſit & ſupponatur per ſe coniunctū alteri vt paſsio vel ratio formalis. alioquin fruſtra de materiali parte complexi illius quęſtio fieret; cum ea quæ ſunt per accidens variabilia & extra quæſtiones ſcibiles ſint: hoc autē ſicut impoſsibile eſt eſſe, niſi omne tale illi inſit, ita eſt impoſsibile ſupponi, niſi omne tale ineſſe illi ſupponatur: quoniam omnia hæc ſicut in naturę ordine prępexigunt de omni, ita & in cognitionis ordine: vnde ſi naturalis ſcientiæ ſubiectum eſt corpus mobile, oportet in hac ſciētia quæ de mobili in eo qđ mobile tractat, ſupponere mobile, ꝙ vt formale ſe habet, coniunctam eſſe corpori per ſe, vel vt paſsionem, vel vt rationem formalem: neutrum autem horum fieri poteſt, niſi ſupponatur omne mobile corpori connexum eſſe, imaginari enim non poteſt vt propria paſsio aut rō formalis credatur eſſe alicuius, id quod communis illo dubitatur: Tum quia ad hoc, vt aliquod complexum vel complexè ſignificatum, habeat rationem adæquati ſubiecti alicuius ſcientiæ, non minus oportet id quod vt formale ponit adęquari ſciētiæ, quàm id quod vt materiale ſumitur coextendi illi formali: alioquin ſi materialis contraheret, ſciētia q̄ adęquatè rationem formalem reſpicit, ſubiectū ſuum excederet. nihil autem refert (vt dictum eſt) coextēſionem talem non eſſe aut non ſupponi. Si igitur corpus mobile in eo quod mobile, adæquatum ſubiectum ponatur philoſophię naturalis, oportet Philoſophiā quę de mobili in eo ꝙ mobile eſt, ſupponere corpus euacuare mobile: alioquin adęquatum ſibi ſubiectum quāuis haberet, nō tamē ſupponeret: & conſequenter ſubiecti rationem non haberet. Hoc autē impoſsibile eſt ſupponi quandiu neſcitur an omne mobile ſit corpus, vt de ſe patet. Potes autem rationem hanc iuxta Sanctū Thomam, ſic colligendo formare. Nulla ſcientia habens ſubiectū complexū aut cōplexe ſignificatum, probat eā coniunctionē partiū ſubiecti, ſine qua cōplexum illud ſubiecti rōnem inducere non pōt: alioquin ſcientia cōſtrueret ſibi ipſi ſubiectum. qd de nulla ſciētia ſpāli dicere licet. Hæc. n. maior æquiualet maiori S. Tho. breuius aſſumētis: nulla ſcientia probat. i. conſtruit vel cōponit ſibi ipſi ſubiectum. loquendo. n. de ſubiecto cōplexo, ęquiualet dicere. Nulla ſcientia cōponit aliquid vt ſit ſuum ſubiectum, & dicere, nulla ſcientia probat ſuum ſubiectum, apud formaliter terminos ſpeculantes. Sed Philoſoph. naturalis, ſi corpus mobile ponitur ſubiectum, conſtrueret ſubiectū ſuum, ergo &c. Patet minor ex dictis: quia probat vniuerſalem coniunctionem mobilitatis cum corpore, ſine qua corpus mobile ſubiecti rationem habere non poteſt. Omiſſa autem verborum ſolicitudine, directè ſyllogizandum eſt ſic. Nullum coniunctum cuius de omni coniunctio ꝓbatur in aliqua ſcientia, eſt ſubiectum adęquatū illius Corpus mobile eſt coniunctum, cuius de omni coniūctio probatur in philoſophia naturali: ergo corpus mobile non eſt ſubiectum in Philoſophia naturali. Maior iam patet, ex eo quod omne coniunctum quod ponitur adęquatum ſubiectum, ſupponitur & per ſe coniunctum, ſaltem ex parte formali, & coextenſum rationi formali adæquanti ſcientiam: Sed cuius coniūctio dubitatur de omni, non ſupponitur coniunctū per ſe, nec coextenſum rationi formali: ergo Minor ex. 6. Phyſi. patet, text. commen. 32. vbi probatur vniuerſalis coniunctio mobilis cum corpore, & proceſſu philoſophiæ naturalis: maximè in Secundo Phy. & ſecundo tractatu Primi de cœlo: vnde habetur vniuerſalis coniunctio corporis cum mobili.

An omne Mobile, corpus eſſe ꝓbauerit Ariſto. 6. Phyſi.

Sed remanent duo contra rationem hanc obiectiones excludendæ. prima eſt quia non videtur verum ꝙ in Sexto Phy. probetur omne mobile eſſe corpus, eo ꝙ in tex. 32. probatur tantum omne mobile eſſe diuiſibile. Cōſtat autē, quod ſi probatur paſsio alicuius de mobili, nō propterea probatur rō formalis ſubiecti illius paſsionis. Sic autem ſe habent diuiſibilitas & corporeitas, vt patet. Secunda eſt, quia videtur hæc ſecunda ratio aduerſari primæ in hac ſi quidē dicitur omne mo-

bile eſſe corpus:in illa verò dicitur,ens mobile communius eſſe,& corpore & ſubſtantia mobili. Ad primum horum dicitur,quod,quia non cadit in intellectu humano,quod aliquid ſupponatur eſſe corpus de quo dubitetur eſſe diuiſibile,niſi apud antiquis attributos errores,ponẽtes corpora indiuiſibilia(qa diuiſibilitas ipſa ſic comes eſt corporeitatis & i eſſe & in cognoſci,vt prius abſq; poſteriori nunquam cognoſcatur: experimur .n.non aliter nos cognoſcere aut ſupponere corpus, niſi vt quantum quoddam quantitate molis):deò,ſi in philoſophia non ſupponatur omne mobile eſſe diuiſibile,à fortiori ſupponi nõ poteſt eſſe corpus: quia coniunctio mobilis cum corporeitate dum dubitatur, cũ diuiſibilitate nõ poteſt cognoſci, niſi rõne aut ſenſu: Ex ſenſu autem conſtat,quod non habetur: Ratio autem ad illam nulla inuenitur. Et ſi ex demõſtratione illa Sexto Phyſicorum nõ acceptatur probatum ſaltem tanquam neceſſario conſequens concluſionem formaliter concluſam,relinquitur magis incõueniens, quod .ſ omne mobile eſſe corpus, longè remotius eſt a Philoſophię principio: vt potè.3.Cœli.& Primo de Generatione.Peripatetici tamẽ ibidem vtranq; concludi propoſitionem indiſtinctè intelligunt. vnde Auer. in Primo Cœli com.5.dicit probatum eſt in.6. Phyſi. quod omne mobile eſt corpus &c. Ad ſecundum verò dicitur,quod licet ens mobile ſit cõmunius corpore (quia de multis prędicatur quiditatiuè de quibus corpus nõ prædicatur quiditatiuè)non tamẽ eſt ſic communius, quod alicui inſit cui corporeitas coniũcta non ſit: omne.n.ens mobile eſt corpus,vel claudit in ſe corpus.Poteſt & ſecundo dici (licet in idem redeat) quod in Sexto Phyſi.probatur omne mobile eſſe corpus,id eſt,corporeũ aliquid. Probando enim mobile eſſe diuiſibile, nihil aliud probatur quàm mobile eſſe ens corporeũ: ſiue illud ſit corpus, ſiue corporeum aliquid. Corporeum aũt conuertitur cum ente mobili dato quod corpus cum eo non conuertatur. Et eodem modo poteſt argui contra ponentes ſubſtantiam naturalem aut mobilem. Omne.n. naturale aut mobile eſſe ſubſtantiam cum oporteat ſupponi, aut haberetur ex ſenſibus, aut ex naturali philoſophia. aut ex Metaphyſica: Ex ſenſu quidem non habetur: Ex naturali autẽ Philoſophia ſi haberetur concluderet hoc nõ poſſe ſupponi in ipſa:Si autem a Metaphyſico tractatur(vt Auer.dicit.2.Phyſi.com.4.)hoc etiam concludit illud non poſſe eſſe ſubiectum in Philoſophia naturali:quę ſcientia ex ſe eſt euidens abſq; Metaphyſica.habet.n.ſubiectum & principia propria ſenſibus per ſe nota, & non accipit ea poſitione,quamuis à Metaphyſico defendi debeant ſi impugnentur,vt in.1.Phy.tex.com.12.dicitur.

Rõ ad Philoſophię ſubiectum.

Tertio probatur idem authoritate. & primo Ariſt. in Tertio Phyſicorum vbi in definitione motus nõ poſuit corpus aut ſubſtantiam, ſed ens in potentia &c. Ex quo arguit ſic.Id eſt ſubiectum Philoſophiæ, quod ponitur in definitione primorum accidentium naturalium: quia tale eſt ꝓprium ſubiectum eorum vt patet in.7.Metaphyſicæ. tex. 15. Sed non corpus nec ſubſtantia, ſed ens in potentia ſecundũ quòd in potentia (qđ idem eſt quod ens mobile,vt patet in Tertio Phyſico. text, 6. & 9.) ponitur in definitione primorum accidentium naturalium, ſcilicet motus &c, ergo ens mobile eſt ſubiectum Philoſophiæ naturalis.Et confirmatur hoc idem ex Primo Phyſico.tex.11,vbi ſupponendum dicitur in Philoſophia,omnia aut quędam moueri:& non omnia aut quædam corpora &c.Secundo auctoritate Auer. qui licet non ſollicitus de vocabulis in Tertio Metaphyſi.com.1.ens mobile: & in. 52. eiuſdẽ com.5. corpus mobile:& in procemio Phyſi. res ſenſibiles ſubiectum Philoſophiæ nominauerit, & propterea non verba ſua in hac re, ſed ſenſum ponderari voluerit:in Secundo tamen Phyſi. expreſſe docet aliquid prius corpore ſubiectum eſſe Philoſophię naturalis dũ dicit.com.tertio,Et ſciẽdum eſt, quod ſubiectum iſtius libri eſt natura,& principia naturalia,cum ſint communia omnibus rebus naturalibus.& ideò in hoc libro non definiuit corpus,neq; alia de quibus cõſiderat naturalis,ſicut fecit in Primo cœli & mundi. Ex quo habetur, quod apud ipſum conſideratio de corpore mobili differunt vſque ad librum de cœlo & mũdo.vbi ab eius definitione inchoatur vt patet in tex.com.2.Et rurſus habetur ſubiectum Phyſice eſſe commune corpori & alijs de quibus conſiderat Naturalis, vt in prima ratione aſſumpſimus:non ergo corpus mobile,ſed aliqd prius eo commune naturalibus omnibus eſt ſubiectũ Philoſophię:quod ens mobile eſſe ex prima ratione liquet. Eſt ergo ſignificata ratio per ens mobile ſubiectum Philoſophię naturalis:non autem ſignificata per ſubſtãtiam.aut corpus naturale,vel mobile,vel ſẽtibile.

Quod autem illis vocabulis conuenientiſſime ſignificetur, ſic patet. Mobilis vocabulum in primis conuenientius ſumitur,quàm ſenſibilis: quoniam admiſſo ente ſenſibili,adhuc non eſt Naturalis Philoſophus liber a Parmenidis & Meliſſi inuectione (concedentes .n. ens ſenſibile, negabant mobile) ſuppoſito autem ente mobili, Philoſophiæ principia inconcuſſa manẽt. Similiter cõuenientius eſt quàm naturalis nomen. Tũ quia redit idem inconueniens (nam ſuppoſito ente naturali,adhuc philoſophus naturalis liber non incedit, niſi mobile addat.vt ipſe Ariſt.teſtatur in primo phyſicorũ.tex, 11. contra Parmen. & Meliſſ. concedentes ens naturale.ſubdens.Nobis autem ſubijciatur omnia aut quædam naturalia moueri) Tũ quia ſubiectum notiſſimè debet ſupponi, & cõſtat definiẽtia notiora eſſe definito.vnde,cum motus naturam definiat,quod clarè ſignificatur per ens mobile,obſcurè importatur per ens naturale:hoc enim ſi declarandum eſt, ad motum oportet venire. Tum quia nominibus vtendum eſt vt plures 2.Topic. vſitatiſſimum autem eſt & naturæ nomen ad cuiuſcũq; rei quod quid eſt & naturale ad omne, non artificiale,ſiue de genere mobilium ſint, ſiue non.Et propterea,ſi ens naturale ſupponeretur ens, nõ artificiale intelligeretur ſubiectũ in Philoſophia naturali: quod eſt falſum:& ſic inficiationi locum daret vocabuli æquiuocatio,quod ſi diſtinguẽdum eſſet, & ens naturale,id eſt habens in ſe principiũ motus ſupponendũ,cur non potius abſque gloſa,& diſtinctione ens mobile a principio dixit, clarius exprimendo, Præſertim quòd Secũd. Phyſico, principium anticipandum eſſet, vt gloſa illa intelligeretur.Entis autem non nomẽ clarius propoſitis, ex dictis patet. Hæc de tertio.

Nunc quarto ſupereſt argumentis in oppoſitum ſatiſfacere. Et ad primum quidem dicitur, quòd ens ſignificare tertium quid commune ſecundum analogiã ſubſtantiæ & accidentis,non eſt contra Sanctum Tho. niſi ſecundum analogiæ naturam ignorantes. Vnde ſecundum rationem formalem, non vnam ſimpliciter ſed vnam analogicè entibus mobilibus omnibus, ſcilicet ſubſtantijs,quantis, & qualibus & ceteris: Quamuis etiam ratio ad oppoſitum non concludat contra tenẽtes ens mobile extra ſubſtantiam non inueniri: quia homo ipſe in quãtum eſt ens mobile, aliud eſt a ſeipſo inquantum eſt ſubſtantia mobilis:& propterea non ſequeretur,ergo ponendo ens mobile ſubiectum ponitur ſubſtãtia,aut corpus mobile: quoniam differũt formali ratione.Ad ſecũdum dicitur dupliciter,Primo, ꝙ mobilitas communiter ſumpta (vt de ea in hac loquimur quæſtione)non eſt paſsio ſed ſubſtantiale prędicatum: ſicut & materiale & poſsibile iuxta ea quæ ſupra adducta ſunt.Quę poſſunt etiam ratione cõfirmari, ex eo quod poſsibile ſubſtantiale prædicatum eſt entium a materia ſumptum.non.n. homo eſt ens poſsibile per aliquam proprietatem ipſum conſequẽtem,ſed per intrinſeca

Ad argumẽta in oppoſitum reſponſiones.

triuſeca

trinſeca ſua. Mobilitas autem apud naturalem idem ſonat quod poſsibilitas apud Metaphyſicum, vt exercitatis in iſtis ſcientijs, nō authoritatibus notum eſt. Sed quia hoc non eſt a prædeceſſoribus diſcuſſum, & vt nouum nō facile acceptabitur ſic debiliter firmatū, Ideò ſecundo dicitur, quòd, ſi mobilitas ſit paſsio, adhuc ſubiectum Philoſophię conceditur eſſe vnius rationis formalis circumlocutę, per ly ens mobile. Et ad inſtantiā contra hanc reſponſionem reſpondetur tripliciter Primo quod quamuis in ſcientijs a priori procedētibus ſubiectum debeat eſſe primo & maximè notum quo ad quid rei, non tamen hoc oportet in ſcientijs a poſteriori doctrinam facientibus, qualis eſt Naturalis Philoſophia vt: Cōmentator dicit in proœmio, & in com. Primi Phyſi. com. 2. ſufficit enim quod ſit primo & maximè notum quo ad an eſt & quid nominis, vt ex primo Poſte. patet. Huic autem nihil obſtat talis circūlocutio

Subiectū in ſcientia per ſe notum eſſe qūo intelligatur aduerte.

Secundo dicitur, quòd, notitiā ſubiecti debere eſſe maximam, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo reſpectu cognitionum poſsibilium haberi de illo (poteſt enim idem cognoſci probabiliter & demōſtratiuè, per communia & propria &c. & hoc modo de ſubiecto nō oportet ſupponi à nobis maximam cognitioné, vt patet inductiuè etiā in Mathematicis) Alio modo reſpectu aliorum cognitionum, quæ in illa ſcient a acquirūtur: Et hoc modo eſt verum, & conceditur, quod, cognitio iſta quam habemus de illa ratione formali in iſto circumlocuto, eſt maior omni cognitione quam acquirimus in Philoſophia naturali. Et ſi contra hoc inſtetur: quia multorum notitia acquiritur in Philoſophia naturali, quę per intima eorum cognoſcimus & nominamus, perfectior autem eſt cognitio per intima quā per paſsionem, ſicut ratio illa cognoſcitur: Reſpōdetur, qđ perfectio cognitionis de qua eſt ſermo in Primo Poſt. Vnde ſumitur quod ſubiecti cognitio debet eſſe maxima non attenditur penes aliud quàm euidentiam. Vnde maius & minus in cognitione in ꝓpoſito, penes euidentiæ latitudinē attendere oportet: & propterea aliud eſt cognoſcere intimius, & aliud euidētius. Cum enim omnis cognitio acquiſita in ſciētia, ſiue pertingat ad intima alicuius quæſiti, ſiue non, habeat euidentiam ex cognitione ſubiecti, ſicut ex principio, neceſſe eſt cognitionem ſubiecti eſſe euidentiorē, & conſequenter maiorem cæteris. Et verè ſic eſt in propoſito: quia cognitio entis mobilis, quam circumloquēdo ſupponimus, eſt ex ſenſibus euidens: quæcunque autē alia acquiſita eſt diſcurſu ſyllogiſtico eſt iſtius euidentia certa: propter quod autem vnumquodque, illud magis eſt: vt dicitur in Primo Poſt. Tertio dicitur, quod ſi Philoſophia habetur à nobis ſub perfecta ratione ſcientiæ qua eſt in ſe, proculdubio ſubiectum oportet omnino eſſe primo & maximè notum, vt arguendo dicitur. Quia autem non ſic eſt, & tantum imperfectionis ſcientię noſtræ admiſceretur, quantum ſubiecti cognitio compatitur: ex hac enim incompleta cognitione ſubiecti, minus plena eſt cognitio conſequentiū, difficultaſque In ſoluendis quæſtionibus non parua. Ad tertium dicitur negando conſequentiam quęcunq; via teneatur. Non enim eiuſdem ſcientię eſt conſiderare aliquod ſubiectum, & per ſe partes eius ſubiectiuas, aut per ſe modos quoſcunque: ſed eos tātum, qui genus ſcibile illius ſubiecti non egrediūtur. Mobile autem extra genus ſcibile Metaphyſicę eſt: quoniam a materia ſenſibili non abſtrahit, accidentalem autem conditionem entis, mobilitatem eſſe, vt ſubalternatio requirit, nullo modo eſt poſsibile: vt ex his quæ ſcripſimus ſuper cap. 13. primi Poſte. patet: quia accidētalitas illa perſeitatem & extraneitatem ſimul reſpectu illius ſubiecti exigit: quod reſpectu entis non eſt poſsibile: cū nihil extraneū ſit ab ente: vt dicitur 3. Meta. tex. 11. Nec mihi obijciatur, ꝙ San. Tho. in tractatu de Natura generis dicit. Philoſophiam naturalem propter accidentalitatem huiuſmodi ſubalternari Metaphyſicę: quia tractatum illum forte nunquam vidit S. Tho. Stilus. n. eius non eſt: & multa ibi ſunt, quæ doctrinę eius non conſonant. Ad quartum dicitur, quòd plus requiritur ad hoc quod aliquid ſit ſubiectum, quàm quod ad ipſum fiat reſolutio, alioquin principia ſubiecti ad quæ vltimo fit reſolutio eſſent ſubiectum. Oportet ergo, ꝙ ad eius rationem formalem fiat reſolutio, tanquam adæquatū primarū paſsionum ſubiectum, ad ſubſtantiam autem mobilem nō fit mobilium reſolutio ſicut ad adæquatum mobilitatis ſubiectum, ſed ſicut ad primum clauſum in adæquato mobilitatis ſubiecto, quod eſt ens mobile: poſt reſolutionem ſiquidem paſsionum communium in analogum ſubiectum, poteſt ſubiectum analogum ipſum in ſe reſolui poſterius in prius reducendo: vt in tractatu de nominum Analogia diffuſè diximus.

Aliud eſt ſubiectū intimius & euidentius cognoſci.

Eiuſdē ſciētiæ eſt conſiderare ſubiectum & partes, non quaſcūque ſed eas quę genus ſcibile non egrediuntur.

An ſola reſolutio conſideratorū a ſcit ad aliquid ſubiectis ſcientiā conuincat

Et hic ſit finis huius quæſtionis in conuentu Sanctæ Mariæ Gratiarum in Mediolani ſuburbio. Anno ſalutis. 1499. die. 6. Nouembris. Sume igitur amantiſsime mi frater Vincenti ſolicitudinis hoſpitalitatiſq; tuę fructum, & quo præſtas ingenij acumine diſcute, dans veniam minus conſentaneis, memor quod nihil in vllo vnquam genere cultum repentinumque ſit. Vale.

THOMAE DE VIO CAIETANI, CARDINALIS S. SIXTI.

Subtiliſsima de Dei Glorioſi infinitate, intenſiua quæſtio.

Vtrum Deus glorioſus ſit infinitæ virtutis, Quæſtio vnica.

QVeritur vtrū Deus glorioſus ſit infinitę virtutis. Et arguitur qđ non primo quia aut Deus mouet cęlū effectiuè & immediatè: aut nō effectiuè, ſed vt finis tantū: vel effectiuè & mediatè. Si primo mō, & eſt infinitæ virtutis: ergo motus cęli eſſet in nō tēpore. quod eſt contra. ſenſū. Cōſequentia patet ex 8. Phy. tex. 79. & primo Cęli tex. 52. & ſcđo cęli, com. 58. & alibi &c. Si ſcđo modo aut tertio, & eſt infinitę virtutis: ergo habet in rerū natura vna virtus, quę ſi moueret effectiuè & immediatè motus fieret in nō tpe. Tūc vltra. Sed poſsibile eſt virtutem illam infinitā mouere effectiuè, & immediatè: ergo poſsibile eſt ex ea ſequi motum in nō tpe: quod eſt impoſsibile ſimpliciter. Prima conſequentia ex antedictis ē euidēs. Affirmatio verò vltimi antecedētis patet, ex eo qđ virtus infinita nec eſt alligata cauſalitati finali motus, nec mediatè cauſalitati effectiuę eiuſdem, quin poſsibile ſit ipſā ab his abſolui alioquin infinita virtus nō eſſet, ſi dicatur qđ hæc ratio ſupponit Deū agere naturaliter. i. non q̄tum, vult ſed quantum pōt: & qđ hoc nō eſt neceſſariū: quia Deus eſt natura intellectualis cuius propriū eſt agere ſ̄m intellectus ſui definitionē, vt artifices facere videmus: & conſequenter Deus tāta velocitate mouet, nō quin plus poſsit ſed quia ſic explicādæ ſuæ arti expedire videt: Contra hoc primo. Quia ſaltem habetur intentū ſ̄m Ariſt. & Auer. cæteroſq; Philoſoph. tenētes Deū, licet intellectualem, naturali tñ neceſsitate

Primum argumētum

ceſsitate agere. Demõſtratio ſiquidẽ poſita in primo cœli tex. 90. ad oſtendendã vnitatem mũdi manifeſte ſupponit hoc vt patet ex dubio ibidem moto ab Alex. & Auerroe, & S. To. & cęteris: venatio ẽt numeri intelligẽtiarũ motuũ cœleſtiũ in 12. Meta. tex. 42. hoc idem ponit. Numerum .n. motorum non adæquatorum, non poteſt ex motuum numero efficaciter concludi, cũ poſſet facile quiſpiam dicere, plures motus ab eodem excedente motore fieri, Inconueniens quoque reputatur ab Ariſt. 8. Phyſi. tex. 79. ꝙ virtus finita & infinita poſſint æquali tempore mouere: quod tamen ex hac reſponſione ſequeretur. Auer. quoq; 8. Phy. com. 45. & Primo cęli com. 21. & Auicen. 6. Meta. hoc idem ſentire vidẽtur.

Secundo. Secũdo. Quia vt dicitur Primo Priorum, & Primo Cœli tex. 119. id, ad quod ſequitur falſum impoſsibile, eſt ſimpliciter impoſsibile: ſed ad virtutem infinitam poſitam in rerum natura, licet agẽtem libere, ſequitur falſum impoſsibile, ſcilicet poſſe fieri, ab ea motũ in nõ tempore: ergo ipſam eſſe in rerũ natura eſt ſimpliciter impoſsibile. Probatur minor: Tũ, quia non eſt impoſſibile Deũ velle vti tota virtute ſua vt inductiue patet in omnibus agẽtibus (& vt dicitur in Primo Cęli. tex. 102 ab vniuerſali manifeſtata per inductionẽ in omnibus ſenſibilibus, non eſt reſiliendum) Tum quia conſiderata tantum virtute diuina infinita, & nõ conſiderato modo agendi (qui eſt poſterior, ſcilicet agere ꝑ libertatẽ) ſequitur motum fieri in non tempore: quamuis nõ de facto, tamen quantum eſt ex ratione potentię motiuę. Conſtat autem nõ ſolũ eſſe impoſsibile illud, ad quod ſequitur de facto poni aliquod impoſsibile in rerũ natura, ſed etiam illud, ad quod ſequitur aliquod impoſsibile ſimpliciter. vnde hoc poſſet exemplificari ſic. Quemadmodũ poſitio tua duo dicit. ſ. qđ eſt virtus infinita & quod agit liberè, ſic conſequenter ego deduco duo. Ex primo quidem, quod fieret motus in non tempore; ex ſecundo autem quod de facto hoc falſum eſt. Ex quibus ſimul infertur quod ad infinitã virtutem, licet agẽtem liberè, ſequitur aliquod falſum impoſsibile, & conſequenter ipſam inueniri eſt impoſsibile.

Scđm argumentũ principale.

Secundo arguitur ſic. Omni potentiæ actiuæ, in natura reſpõdet aliquod poſsibile ex potentia paſsiua. & èconuerſo (vt dicitur in primo cęli commen. 124.) vel ſaltem reſpondet aliquod poſsibile manifeſtatiuum totius illius viritutis actiuæ vt ſic: aliter fruſtra eſſet, cum potentia ſit propter opus ſecundo Cęli tex. 17. ſed virtus diuina motiua eſt infinita per ſe: ergo ſibi reſpondet ſaltẽ poſsibiliter aliquis motus manifeſtatiuus infinitatis illius: hoc autem eſt impoſsibile: Quia aut ille motus eſſet corporis infiniti, quod impoſsibile eſt inueniri: aut corporis finiti in non tempore, quod eſt impoſsibilius: aut eſſet corporis finiti in tempore æterno, vt eſt motus cęli, & hic non concludit infinitam virtutem motóris, ſed immutabilem & immaterialem, alioquin omnes motores cęlorum eſſent infinitæ virtutis. Et confirmatur. Quia quantitas virtutis actiuę ex effectus quantitate cognoſcitur, vt dicitur in Primo Cœli tex. 116. Vnde cum Deus non poſsit producere effectum infinitum, vt communiter tenetur, & à Philoſophis, & a Theologis, conſequens eſt quod virtus diuina non ſit. Et confirmatur ſcđo ex 4. Phyſic. tex. 131. ſic. Si impoſsibile eſt eſſe mobile, impoſsibile eſt eſſe motiuum, & èconuerſo: & ſimiliter, ſi impoſsibile eſt eſſe mobile velocitate infinita, impoſsibile eſt eſſe motum velocitate infinita: ſed impoſsibile eſt tale mobile inueniri: ergo & motum infinitæ virtutis.

Tertium argumẽtum.

Tertio arguitur a credentibus ſe arguere ex com. 38 Secundi de Cœlo. vbi Auer. dicit, quod, ſi motor non haberet potentiam terminatam, ergo neque naturam terminatam: & ſic intelligerentur ex ſua natura motores infiniti, & non intelligerẽtur ex ſuo eſſe res proprię ei &c: Ex illo enim commento arguunt, ꝙ infinita virtus, eſt ens, impoſsibile inueniri in rerum ordine: quia, ſi ponatur, ſequeretur, inquiunt quidam, quòd totum non eſſet maius ſua parte. Accepta .n. virtute illa infinita, & diuiſa ſecũdum intellectum in duas quaſi partes: ex quo: quãta eſt virtualiter, cum quælibet pars infiniti ſit infinita, & vnũ infinitũ nõ ſit maius alio; cõſequens eſt, quod tota virtus infinita eſt æqualis cuilibet ſuarũ partiũ: qđ eſt impoſsibile. Et ad hoc deducit ibi Auerr. cum dicit, quod ſi eſſet motor infinitus, intelligerentur ex ſua natura motores infiniti. Alij verò eandem inde volentes deducere concluſionem, dicunt, Ideo eſſe impoſsibile ens habere virtutem infinitam: quia infiniti proprium eſt occupare totum. & ideò, ſi daretur infinitum ſecundum virtutem occuparet omnem virtutem, nec compateretur ſecum aliquam aliam virtutem & ſic periret ordo vniuerſi. Et, quia infinita natura contineret, & occuparet infinitas naturas: natura autem eſt primum principiũ motus; ideò dixi, quod intelligerentur ex ſua natura infiniti motores. Poteſt tamen difficilius, & ad mentem Auer. ibidem argui ſic. Cauſa finitatis intenſiuę eſt diſtinctio formarum: & hęc eſt communis formis materialibus, & immaterialib. ergo finitas illa eſt cõmunis omnibus formis. Antecedens ꝓbatur. Tum, quia diſtinctio formarum mouẽtium eſt cauſa finitarum proportionum ad mobilia (niſi enim eſſet diuerſa natura mouentis Solẽ, a natura mouẽtis Saturnum, nõ poſſet reddi ratio ſuarũ commenſurationum ad mobilia propria) Tum, quia conſtitutiua formarũ, ex quibus oritur earum diſtinctio ſic ſe habere neceſſe eſt, quod vnum aliquid claudit poſitiuum, quod reliquum non claudit, & ecõuerſo: Ab infinito autem nullum poſitiuum excluditur: ac per hoc periret multitudo & differentia motorum.

Quartũ argumẽtum.

Quarto arguitur ſic Si Deus eſſet infinitæ eſſentiæ, ſequeretur, quod nullum ens eſſet perfectius alio: hoc eſt falſum: ergo. Conſequentia probatur ſupponendo, quod ꝑfectio attendatur penes acceſſum ad ſummum. quod etiam habetur in propoſito ex 10. Meta. com. 7. vbi dicitur, quod primus motor eſt mẽſura omniũ ſubſtantiarum. Hoc .n. ſtante deducitur conſequentia ſic. Eorum, quorum nullum eſt alio propinquius ſummo, nullum eſt alio perfectius: ſed, ſi Deus eſt infinitus, nullum aliorum entium eſt ſibi propinquius alio: quia a quolibet diſtat in infinitum: ergo inter entia alia, a Deo non datur perfectius & minus perfectum.

Quintũ argumẽtum.

Quinto arguit̃ auctoritatibus. Et primo Auer: 8. Phyſico. com: 79. vbi negat primum motorẽ eſſe infinitũ. Secundo in ſecundo Cęli. com. allegato, 38. & 39. vbi ſubdit, qđ infinitas intẽſionis impoſsibile eſt quod inueniatur in formis inquãtum ſunt formæ. Et cõfirmat hoc idem in commẽ. 71. & in De ſubſtantia orbis cap. 3. &c. Ariſto. quoque in Secundo cęli tex. 71. teſtimonium huic parti perhibet, dũ dicit, quod, ſi adderetur ſtella orbi erratico, vltimus orbis eſſet in labore. Cõſtat .n. vt ibidẽ. & in com. 58. declarat. Auer. qđ vltimum orbem reuoluere alios, eſt motorem eius hoc facere, quẽ omnia deſiderãt: quem conſtat eſſe Deum. & cõſequenter nihil aliud eſt dicere, vltimus orbis eſſet in labore, quàm Deus eſſet in labore. Hoc autem nõ ſequeretur, ſi Deus eſſet infiniti vigoris: ergo.

In oppoſitum eſt auctoritas Ariſto. 8. Phy. tex. com. vlti. vtentis infinitate pro medio termino ad concludẽdum Deum eſſe incorporeum.

In hac quæſtione tria ſunt agenda. Primo declarabitur titulus, Secundo probabitur pars affirmatiua. Tertio reſpondebitur rationibus ad oppoſitum.

QVo ad primum cum finiti & infiniti ratio, quãtitati congruat, vt dicit. 1. Phy. tex. 15. & quantitas diuiditur in ſucceſsiuam & permanentẽ: & hæc in quantitatem molis & perfectionis: ſupponamuſq; Deum eſſe incorporeum & immortalẽ &c. cõ-

ſequens

ſequens eſt quod nec de quãtitate durationis, nec molis quæſtio preſens ſit, ſed de quãtitate perfectionis, an infinita ſit. Quia verò infinitum negationem claudit, non eſt putandum priuatiuè teneri, ſed vt communiter & verè dicitur, negatiuè: quia non quæritur, vtrum Deus non hẽat perfectionis terminos, quos ſua vel alicuius alterius natura nata eſt habere, ſed ſimpliciter q̃ritur vtrum nullos habeat perfectionis terminos. Et licet mutuo ſe conſequãtur infinitas virtutis & infinitas eſſentiæ: diuerſa tamen quæſita formaliter ſunt, & diuerſa habẽt propria media propter quod Diuus Tho. in 7. q. primæ partis tractat infinitatem eſſentię Dei: & in q. 25. infinitatem ſuæ potentię. Vnde quæſtio noſtra de infinitate virtutis inquirẽs, ſi infinitatẽ eſſentiæ quaſi pertranſibit, arguenda inſufficientiæ nõ eſt. Vertitur ergo hoc in loco in dubium: an virtus ſeu potentia Dei glorioſi ſit tantę perfectionis, quod nullis perfectionis limitibus anguſtetur, an non: Verbi gratia, applicando quæſtionem ad virtutem motiuam: an virtus motiua Dei glorioſi ſit tantę perfectionis, quod quantũ eſt ex ſe nullo limite claudatur, ſed quacunq; velocitate data poſsit facere maiorem: an cõcludatur aliquo termino, puta quod vltra velocitatem. 24. horarũ non poſsit facere maiorem. Et hæc de primo.

QVo ad ſecundum. Quia non eſt intentionis præſentis diſcutere difficultatem hãc, niſi inter Peripateticos: & horum duos tantum, principẽ ſ. eorum & Auer. a quibus Metaphyſicalia media propria ad infinitatem ſubſtantiæ diuinæ, aut non habemus, aut ſic, vt nefas videatur mordaci multorum imperitiæ exponere: ideò duabus tantum vijs propoſitum oſtendetur. Vnum tamen de ipſa diuina eſſentiæ præmittenda, ſcilicet quod eſt ipſum eſſe per eſſentiam, & totam eſſendi virtutem præhabens, ſuperexcedensq; nobilitates omnium rerum quæ fuerunt, & quæ ſunt & quæ poſſunt eſſe etiam ſimul ſumptarum. Quod. n. ſit ipſum eſſe per eſſentiã Ariſt. 2. Metha. tex. 4. & Auer. 12. Meta. comm. 51. teſtantur. Quod verò ipſum eſſe per eſſentiam, totam eſſendi virtutem præhabeat, apud Sapientes penetrans terminos, in dubium verti non poteſt, ſed vt communis animi conceptio eſt, quemadmodum incorporalia non eſſe in loco. Exprimitur quoq; ab Auer. in com. 21. 5. Metaphyſicorum. vbi dicitur, in Deo contineri nobilitates omniũ generum cuiuſq; ſiquidem rei nobilitas ſecũdum aliquam eſſendi rationem eſt. Confirmaturque ab eodem in 12. Meta. com. 18. &. 36. vbi dicit, in primo motore omnia cõtineri actu. & in com. 51. Quod autem omnium nobilitates ſimul ſumptę, deficiant a nobilitate prima, ex eo patet, ꝙ, cum ipſe ita ſit ſummum ens quod cæterorum nobilitates claudat in ſe nobiliſsimo modo, tanto omnibus preſtat, quanto eorum in ſe naturas nobiliori haber modo. Habet enim omnia in ſe per modum ſui, qui eſt purus actus omnino. Vnde ridiculum eſt, ꝙ quidam nõ ſunt veriti ſcribere. ſ. quod cum dupliciter poſsit intelligi Deũ habere in ſe perfectiones omniũ: vno modo ſic, vt habeat in ſe vnam ſimplicem eſſentiã prehabentem omnia, vt pura actualitas: alio modo, ſic, vt habet in ſe gradus perfectionales correſpondentes ſingulis perfectionibus contentis. Si ſecundo modo verificaretur, tũc Deus eſſet perfectior cæteris ſimul ſumptis. ſi verò primo modo, non concluditur Deum eſſe perfectiorem omnibus ſimul, ſed ſingulis. Et quia primo modo verificatur, ideò ex his non habetur Deum eſſe profectiorem omnibus ſimul ſumptis. Ridiculum inquam eſt, quia puerile eſt in Philoſophia, ęquare perfectiones particulares perfectionibus vniuerſalibus. Nõ .n. eſt poſsibile ſm rem, neq; ſecundum intellectum (etiam data fingendi licentia) vt aliquid ſit melius ipſa bonitate per eſſentiam: aut magis ens ipſo eſſe per eſſentiam, aut magis viuens: aut intelligens &c. quàm ipſa vita, & ipſe intellectus per eſſentiã. Si ergo Deus ſecundum veritatẽ eſt huiuſmodi, quõ poteſt aliquid eo perfectius fingi? vnde Ariſt. 12. Meta. tex. 39. notanter concludit Deum eſſe viuum, & ſapientem &c. vt Platoni attributum dogma cõfutaret, quod nobilitates entiũ diuiſit ponens aliud eſſe per ſe vnum, & aliud per ſe ens, & aliud per ſe vitã &c. Vnde ſicut leo platonicus eſſet perfectior non ſolum ſingulis, ſed omnibus leonibus ſimul, quatenus leones ſunt: & ſi infinities infiniti leones particulares eſſent omnes a per ſe leonis nobilitate deficerent: ſic omnia entia per participationem a primo ꝑ eſſentiam ente, neceſſe eſt deficere. Quod etiam ex cauſalitate æquinoca primi ſuper omnia, manifeſtè patet. Hac igitur primi entis nobilitate præhabita, oſtendendum eſt an virtus eius ſit infinita intenſiue.

Prima ergo via ex fine. 8. Phy. ſumitur ſic. Ariſt. (vt Auerr. commen. vlti. inquit) cõcludit in ſecunda figura Deum nõ eſſe virtutem in corpore, ſic. Nullum corpus aut virtus in corpore, eſt infinitum: primus motor eſt infinitus. ergo primus motor non eſt corpus, nec virtus in corpore. Probatur maior. qa virtus infinita aut eſſet in corpore infinito, & hoc nõ datur: aut in corpore finito, & hoc oſtenſum eſt, eſſe impoſsibile. Minor verò quia mouens tempore infinito eſt virtutis infinitæ: primus motor eſt huiuſmodi: ergo. Iſte eſt proceſſus Ari. in quo manifeſtè vtitur infinitate virtutis pro medio termino. Nec refert ſiue ſic, ſiue aliter formetur proceſſus Ariſto. quoniam quocunq; modo formetur, in idẽ redit, vt patet in tex. Quidam autem peruertentes textum dicunt, quòd Ariſt. ſumit quidem pro medio infinitam virtutẽ, ſed virtus infinita poteſt eſſe dupliciter Vno modo intenſiuè, & ſic non accepit Ariſt. Alio modo ſecũdum durationem, & ſic intellexit. ita quod maior eſt: Nulla virtus in corpore eſt infinita ſecũdum tẽpus &c. Sed cõtra hos ex hoc proceſſu arguitur ſic. Præmiſſæ alicuius ſyllogiſmi probatę anterioribus ſyllogiſmis, in eo ſenſu ſunt ſumendæ, in quo ſuerũt concluſę in precedentibus rationibus: iſta patet de ſe, Sed premiſſæ ſyllogiſmi facti in tex. vlti. ſuerunt probatæ per alias rationes factas, vt ibidem fatetur etiam Ariſt. ergo accipiendæ ſunt in ſenſu, in quo probatæ ſunt. Cõſtat autẽ quod premiſſę illę probatę ſunt, loquendo de infinitate intenſiua: ergo accipiendæ ſunt vt loquuntur de infinitate intenſiua. Diſcurſus bonus: & vltima tantum ꝓpoſitio reſtat declaranda. q̃ ſic declaratur. Maior huius ſyllogiſmi fuit concluſio probata in tex. 79. quo ad hoc quòd virtus infinita non poteſt eſſe in magnitudine finita. & fuit concluſio probata in Tertio Phy. lõgo proceſſu quo ad hoc, quod magnitudo infinita non datur. Sed in tex. 79. non poteſt inficiari, quin loquatur de virtute infinita intẽſiuè, ergo prima premiſſa loquitur de virtute infinita intenſiuè. Minor verò eſt concluſio ꝓbata ab Ariſt. in hoc textu ex cõcluſione tex. 78 Probat .n. hic primũ motorem eſſe virtutis infinitæ, quia mouens tempore infinito eſt virtutis infinitæ, vt ibi probatum fuit. Ad illum. n. textum expreſſe in hoc loco ſe remittit. Ariſto. dicens, quod impoſsibile eſt a finito moueri aliquid ſecundum tempus infinitum, vt monſtratum eſt nunc. conſtat enim ꝙ nullibi probatũ eſt niſi in tex. 78. Apertiſsimè autem liquet etiam cæcis, ꝙ in tex. 78. non eſt ſermo niſi de finita & infinita virtute intenſiuè ergo altera etiam præmiſſa loquitur de infinitate intenſiua. Superfluum autem eſſe duxi adducere demonſtrationes Ariſto. in tex. 78. & 79. vt oſtendam ibi ſermonẽ haberi de finitate & infinitate intenſiua. Rationes enim adeò apertę ſunt, vt oſtenſione hac non egeant. exigitur tamen ad hoc vt videãtur: & ne ſuſpenſum quempiam reddamus, donec librum Phy. viderit, fideliter ipſas demonſtrationes adduximus. Demonſtratio ergo habita in tex. 78. ad oſtendendum ꝙ motus in tempore infinito nõ poteſt fieri a virtute finita,

eſt

eſt ducens ad impoſsibile. Et accipit primo ab aduerſario eius poſitioné. ſ. ꝙ ſit ita quod .A. virtus vt centum moueat. B mobile centum cubitorum in. C. tépore infinito. Deinde adiungit huic propoſitionem poſsibilẽ ſcilicet, ꝙ. D. virtus vt decem, quę eſt decima pars virtutis vt centum, moueat. E mobiſe decem cubitorum quod eſt etiam decima pars primi mobilis, in tépore. Z. Et tunc arguitur ſic. Hoc tempus, in quo mobile decem cubitorum mouetur a virtute vt decem, non eſt æquale tempori illi, in quo mobile cẽtum cubitorum mouetur a virtute vt centum, ſed minus eo: quia demõſtratum eſt in 6. ꝙ cęteris paribus totum mobile, ſeu mobile maius, maiori tempore eget ad pertranſeundum aliquod certum ſignum, quam pars eius, ſeu mobile minus: & ad ſenſum patet: Vel ſecundum Auer. (& in idem redit) quia maior potentia mouet maiori tempore. ſ. maius mobile reſpectu alicuius ſigni pertranſeundi: ſeu quod idem eſt, condiuidendo tempus mobili. aliter non eſſet verũ: quia vt dicitur in Septimo Phyſico tex. 36. media potentia mouet medium mobile in ęqnali tẽpore per æquale ſpatium. Cum ergo illud tempus ſit infinitum, reſtat quod hoc ſit finitum. Sit ergo tempus. Z. decem horarum. & tunc arguit. Sic augeatur virtus, vt decem, donec conſumat, aut adæquet virtutem vt centum: & ſimiliter augeatur mobile decem cubitorum donec conſumat vel ęquet mobile centum cubitorum, neceſſe eſt proportionabiliter augeri tempus. Z. decem horarum donec conſumat, aut adæquet tempus, in quo virtus vt centum, mouet mobile centum cubitorum: quia neceſſe eſt æquales virtutes mouere æqualia mobilia tempore æquali. Sed infinitum nõ poteſt conſumi, nec aliquid poteſt ei multiplicatum æquari: ergo tempus, quo virtus vt centum, mouet, impoſsibile eſt eſſe infinitum: quod erat probandum. Demonſtratio autem poſita in text. 79. probans, quod in magnitudine finita nõ poteſt eſſe virtus infinita, eſt etiam ad impoſsibile. Et primo ſupponit tria. Primum, eſt quod maior virtus motrix facit æqualem motum in minori tempore. Secundum, quod ex primo ſequitur, eſt, quod infinita virtus facit plus in æquali tempore, quàm finita: Tertium eſt, quod omnis motus eſt in tempore: quibus ſtantibus arguit ſic. Si in magnitudine finita eſſet virtus motiua infinita, ſequeretur quod in æquali tempore ęqualiter mouerent virtus finita, & virtus infinita, hoc autem eſt impoſsibile: ergo conſequentia declaratur ibidem ſic. Sit. A. tempus vnius horæ, in quo virtus infinita mouet: & ſit B. tempus mille horarum, in quo virtus finita, puta vt centum, mouet: Tunc, cum quanto virtus motiua fit maior, tanto tempus in quo mouet fiat minus per ſuppoſitiones, augeatur virtus motiua vt centum, in tanta proportione in quanta tempus vnius horæ excedi tur a tempore mille horarum: & tunc manifeſtè patet, quòd in æquali tempore ęqualiter mouebit virtus illa finita in mille cupla proportione ad virtutem, vt cẽtum, & virtus infinita: quod erat impoſsibile deducendum. Ex his iam manifeſtè patet, ꝙ nũquam fit ſermo de infinitate durationis, ſed ſemper de infinitate & finitate intenſiua: vt qui his oblatis hoc non videt, non eget medio, ſed ſenſu intellectuali.

Et cõfirmatur. Pręmiſſę iſtius vltimi ſyllogiſmi intellectę, vt dicunt, de infinitate durationis, aut aſſumuntur ab Ariſto. vt per ſe notæ, aut probatę, non vt per ſe notę: quoniam ſunt aut falſę, aut maximè dubitabiles: tum quia Sol habet virtutem motiuam tempore infinito motu alterationis: tum quia totum corpus cœleſte mouet actiuę motu locali ſphæram ignis, & ſupremũ aeris tempore infinito: & tamen cõſtat ꝙ hæc ſunt corpora nec ſecundum veritatem apparet aliquid cogens, niſi loquentes ad dicendum, ꝙ virtus corporea actiua eſt neceſſario finita ſecũdum durationem. Vnde Ariſt. aſſumens, vt per ſe nota ea, quę ſenſus perhibent eſſe falſa, plurimum peccaſſet. Nec vt probatæ: quia nullibi inueniuntur in hoc ſenſu probatæ: ergo. Et, quoniam quęſtionem hanc non aggredimur ea ratione, vt ſciamus quid ſenſerit Ariſtotel. quoniã hoc a Philoſophia extraneum eſt: ſed vt ſciamus, qua ratione hoc concluſum ſit, & in proceſſu prædicto ambiguitas magna eſt circa probationem minoris, quæ eſt quæſtionis huius obiectum, ideò videndum hic eſt quam efficaciter minor illa probetur Eſt autem ratio dubitandi, quia Cõmen. text. 78. (ſcilicet mouens tempore infinito eſt infinitum, ex qua probatur minor, text. vlti. ſcilicet primus motor eſt infinitus) loquitur de mouente tempore infinito ex parte mobilis, vt patet ex ratione probante ipſam: condiuidit .n. tempus mobili, minor autem iſta loquitur de mouẽte tempore infinito ex parte magnitudinis, ſeu ſpatij, ſuper, quod fit motus, vt patet in motu cœli. Primum enim motor nõ aliter mouet tempore infinito, niſi quia mouet cœlum tempore infinito Conſtat autem quod nec tẽpus, nec motus cœli habet infinitatem ex parte mobilis, ſed ex parte ſpatij infinities pertranſeundi. Conſtat autem ꝙ ad mouendũ tempore infinito primo modo, requiritur virtus infinita, vt patet ex demonſtratione Ariſto. tex. 78. & hoc ſiue virtus illa ſit corporea, ſiue incorporea, permanet verũ. & ꝙ ad mouendum tempore infinito ſecundo modo, nõ requiritur virtus infinita, vt patet de motore orbis lunæ, qui eſt virtutis finitæ, & ſufficiens eſt mouere motu æterno. Eodem ſiquidem vigore, quo ſemel poteſt mouere ſuum orbem, poteſt infinities iterare motum illũ; quia eſt inalterabilis & immutabilis virtutis: & vt dicitur in. 8. Phyſico. tex. 85. quod ſemꝑ ſimiliter ſe habens in ſe & ad mobilia, ſemper idem faciet.

Et vt clarius percipiatur nodus quæſtionis, ſciendũ eſt, ex 6. Phyſico longo proceſſu, quod tempus motus condiuiditur mobili, & condiuiditur magnitudini, ſuper quam eſt motus. Et ſimiliter tempus dupliciter infinitum eſſe contingit. Vno modo ex parte quantitatis mobilis. Alio modo ex parte quantitatis ſpatij. Mobili quidem condiuiditur tempus, & ex eo infinitatur: quia ſi aliquod certum ſignum in aliquo ſpatio deſignatũ ſit pertrãſeundum, prius pertranſitur ab vna parte mobilis quàm ab alia. & ſi pertranſeundum eſt a pluribus mobilibus inęqualibus, vno decem cubitorum, & altero viginti & c. & cæteris paribus quæratur quantum erit tempus menſurans tranſitus iſtos, manifeſtè patet quod ſi mobile decem cubitorum tranſit illud ſignum in vna hora, quod mobile viginti cubitorum pertranſit illud in duabus. ſicut etiam illudmet ſignum prius tranſit medietas mobilis quàm totum. Oportet enim ſeruata ęqualitate motus, quanto mobile eſt maius, tardius pertranſire ſignum illud. verbi gratia. Si primus orbis & orbis Lunæ æqualiter mouerentur, ſignatum punctum orientis orbis Lunæ tãto citius pertranſiret, quanto minor eſt primo orbe. Ita quod, quando orbis Lunæ peregiſſet ſuum trãſitum, forte adhuc nec milleſima pars primi orbis punctum illum orientis tranſiſſet. & idem eſt in motu recto. Vnde ſi infinitum eſt mobile, infinitum neceſſe eſt eſſe tempus, in quo datum ſignum pertranſeundum eſt. Magnitudini verò condiuiditur tempus, & ex ea ſimiliter infinitatur: quia finitum mobile prius tranſit vnam partem magnitudinis quàm aliam. & ſic cæteris paribus, quanto maiòr fuerit magnitudo pertranſeundo, tãto magis erit tempus menſurans motum. &, ſi infinita, infinitum, vt in motibus proceſsiuis manifeſtum eſt. Nec refert in propoſito, an magnitudo ſeu ſpatium coincidat ratione materiæ in idem realiter cum quãtitate mobilis, vt in motu cœli contingit. Non enim eſt aliud ſpatium pertranſeundum a primo corpore quàm quantitas ipſius, vt Auer. dicit in Secundo cœli. Commen. 46. Patet enim

cœlum prius pertranſire partem ſpacij, quæ eſt ab oriente ad meridiem quàm illam quæ eſt a meridie ad occidẽs nihil minus quã ſi ibi eſſet realis diſtinctio quãtitatis ſpatij & quantitatis mobilis. Similiter non refert in propoſito an quantitas ſpatij quantitatem temporis augeat ex quantitate ſuarum partium nũquam ab illo mobili pertranſitarum, vt contingit in motu recto, & prima reuolutione circulari: an ex quantitare earundem partium, quæ pluries pertranſeundæ ſunt, vt contingit in reflexione motus recti, & in ſecunda reuolutione circulari, & deinceps. Spatium enim idem ſecundo pertranſeundum alterius ſpatij æqualis primo rationem habet, & perinde quantificat & extendit tempus ac ſi alterum æquale primo eſſet, ſeu vt melius loquamur, ac ſi eſſet altera pars totalis ſpatij æqualis primæ parti. & ſimiliter eſt de omnibus reuolutionibus circularibus. Ex his igitur patere poſſunt tria. Primum quod tempus, quo mouetur cœlum perpetuo, eſt infinitum non ex parte mobilis, ſed magnitudinis ſeu ſpatij: quia cœlum corpus finitum eſt, & ideò tempore infinito mouetur, quia ſpatium ab oriente in occidens infinities peragit. Secundum, quod tempus, quo probauit Ariſtotel. in tex 78. non poſſe fieri motum a virtute finita, eſt infinitum ex parte mobilis: quoniam manifeſtè ibi ſit diuiſio temporis ſecundum diuiſionem mobilis, dum augendum proportionaliter dicitur ſecundum augmentationem mobilis & motoris: vt cõtra proteruos ſyllogizetur ſic. Quantitas temporis aucta & diminuta proportionaliter ſecundum augmentationem & diminutionem potentiæ motoris & quantitatem ipſius mobilis, eſt quantitas ſe tenens ex parte mobilis, patet iſta ex terminis, & ex Septimo. Phyſicorum. tex. 36. ſed quantitas hæc temporis, de qua loquitur Ariſto. eſt huiuſmodi, vt patet de ſe, & Auer. in commen. expreſſè aſſerit cum cæteris expoſitoribus: ergo. Ex his autem liquet tertium principaliter intẽtum, qđ ſcilicet proceſſus Ariſto. non ſufficiẽter videtur probaſſe minorẽ. ſ. ꝙ primus motor eſt virtutis infinitę, ſed ęquiuocationem videtur commiſſe in medio termino, qui eſt mouens tempore infinito, dum in maiore proſyllogiſmi, quæ fuit concluſio tex. 78. ſumitur pro tempore infinito infinitè ſe tenente ex parte mobilis, cum dicitur omne mouens tempore infinito eſt virtutis infinitæ. & in minore ſumitur pro tempore infinito infinitate ſe tenẽte ex parte ſpatij cum dicitur, ſed primus motor mouet tempore infinito. reſtat igitur ambiguitas non parua in hoc proceſſu. Omiſsis autem opinionibus pluribus, quæ à diuerſis de vi huius demõſtrationis dicta ſunt. Sco. n. in quolibet. q. 7. ad primum credens ſecundum Ariſtotel. primum motorem infiniti vigoris intenſiuè, dixit, hoc concludi ex eo quòd mouet a ſe, quia quod mouet a ſe, eſt a ſe, & conſequenter hẽt plenitudinẽ actiuitatis & entitatis, quę abſq; infinitate intenſiua nõ eſt. Egidius verò in. 8. Phy. credẽs idẽ, dixit hoc concludi ex eo quod totus motus infinitus eſt proprius effectus Dei: quia quod poteſt in infinitũ motum quo ad ſuam totalitatẽ, poteſt nihil minus in ipſum, tam ſi ſit vnius mobilis abſolutè, quam ſi ſit vnius mobilis infinities iterati, & conſequenter eſt virtutis infinitæ: quia a propria cauſa effectus recipit menſurã & ſpeciem. His inquam, omiſsis, quia abſque probatione dicta ſunt, quod mihi videtur ſcribendum eſt. Mirum enim & (vt melius dicamus) extraneum valde eſt ꝙ Ariſto. medium terminum tacuerit, & tantum ſtudiũ appoſuerit circa id, ſine quo ſua ratio ex tacito medio tenet. vt Sco. dicit. Non enim in 8. Phyſi. aliud medium aſſumitur, niſi mouere tẽpore infinito. & de hoc magna ſolicitudo fuit, quod exigat virtutem infinitam Conſtat autem ꝙ hoc abſtrahit a mouere a ſe, vel non ſe, & ꝙ motioni a ſe accidit, quod ſit in infinito tẽpore nihil. n. minus concluderetur, ſi eſſet in tempore finito vt ipſemet fatetur. Nec valet ratio dicẽs, quòd infinitas non dependens, ſed prima eſt proprium medium ad virtutem infinitam: quia ſecũdum hoc primitus motus eſſet proprium medium, ſiue ille motus ſit finitus, ſiue infinitus, & ſic, idem quod prius. Vnde finitas & infinitas motus vndiq; per accidens concurrunt. & ſic Ariſt. ſcientiarum artifex tacuiſſet ea, quæ ſunt per ſe in medio termino, ſcilicet primitatem motus, & ſollicitus fuiſſet circa ea quæ ſunt in eo per accidens, ſcilicet infinitatem temporis, cuius oppoſitum vbiq; docuit faciendum. Egidij verò deductio, quamuis veritatem a longè tangere videatur, vt in ſequẽtibus patebit, veritatem tamen aſſecuta nõ eſt. quia ex eo, ꝙ totus motus cœli ponitur effectus alicuius cauſæ per ſe, non eſt ab eo, nec ſequacibus deducta infinitas intẽſiua illius cauſæ, ſed aſſumptæ ſunt proportiones voluntariæ, vel remotæ, vtpote quod proprius effectus a per ſe cauſa recipit ſpeciẽ, & menſuram. Ex hac. enim nõ habetur ꝙ totalitas infinitatis extenſiuę neceſſario fiat per ſe ab infinitate intẽſiua, ſicut nec ex hac, effectus infinitus fit a cã infinita cum nõ appareat quare ipſa totalitas & vnitas infiniti motus nõ poſsit per ſe intẽdi, & fieri a virtute finita immobili ad continuandam, & conſeruandam perpetuo inferiorum ſucceſsionem, &c. vt dicitur in 2. de Generatione text. 56. & 12. Meta. commen. 306. Latius igitur quod mihi in re hac apparet, proſequendum eſt non quod difficultatem motam directè diſcutit, & ad principale propoſitum propriam viam docet, & Ariſtot. ſẽtentiæ, quàm verbis conſona videtur. Præmittendũ eſt ergo primo, quod perpetuitas motus, ſicut & alia quantitas, dupliciter imaginari poteſt, ꝙ fiat ab aliqua virtute. Vno modo per ſe primo. Secundo modo non per ſe primo. Et ne in æquiuoco laboremus, illud dicitur fieri per ſe primo ab aliqua virtute, in quod poteſt virtus illa ex propria ratione: In illud autẽ dicitur poſſe aliqua virtus ex propria ratione, in quod poteſt ex perfectione clauſa infra latitudinem propriam illius virtutis. Et per oppoſitũ, illud dicitur fieri non per ſe primo ab aliqua virtute, quod quidem fit ab illa virtute ex aliqua conditione annexa illi virtuti, quæ eſt extra latitudinem illius virtutis formaliter ſumptæ, v. g. & eſt exemplũ deſeruiẽs propoſito, virtus calefactiua vt octo B, ignis durantis centum annis. poteſt in duos effectus. ſ. & calefacere, vt octo, & centum annis continuare hunc calefactionis motum. ſed primum poteſt ex ratione propria, inquantum eſt virtus calefactiua tãtæ perfectionis. ſ. vt octo (hæc. n. perfectio infra latitudinem virtutis calefactiuæ, clauditur) ſecundũ verò non poteſt ex propria ratione. alioquin omnis virtus calefactiua, vt octo hoc poneret quod patet falſũ in dicto igne durante per diẽ tantum. ſed poteſt ex annexa ſibi duratione centum annorum: quam patet eſſe extra rationem virtutis calefactiuę, & cuiuſcũq; alterius virtutis motiuę formaliter ſumptæ. Ideò. n. B, ignis poteſt continuare calefactionẽ per centũ annos; quia virtus eius durat centum annis, vt de ſe patet. Tunc ergo perpetuitas motus dicitur fieri per ſe primo ab aliquo, quãdo ex perfectione infra latitudinẽ potẽtiæ agentis clauſa cauſatur. tunc aũt non per ſe primo, quando non ex ratione propriæ potentię agentis, ſed ex conditione illius fit. Ex hac autem diſtinctione ex parte effectus, manifeſtè patere poteſt alia diſtinctio ex parte cauſæ. Poteſt ſiquidem dupliciter imaginari aliquã virtutẽ eſſe cõtinuatã motus tpe infinito. Vno modo per ſe primo, id eſt ex ratione ꝓpria, vt expoſuimus, & alio modo nõ per ſe primo, ſed ex annexa eius conditione, vt etiam expoſuimus: Differũt aũt vis perpetuatiua motus per ſe primo, & vis perpetuatiua non per ſe primo, ex aſsignatis rationibus adhuc dupliciter. Primo in hoc, ꝙ vis perpetuatiua per ſe primo, reſpicit infinitatem durationis, vt per ſe primo effectum & per ſe primo terminum, quia ex ꝓpria latitudine in

illam

Sententia Scoti de primi motoris infinitate apud Ariſto. Egidij.

Modus non per ſe primo dicendi ... Ari. ſententiam ac vim.

illam poteſt, ſicut vis calefactiua reſpicit calefactionem ſeu calorem, vt per ſe primo effectum, & terminum. vis auté perpetuatiua non per ſe primo, reſpicit infinitaté durationis: non vt per ſe primo effectum, ſed vt conditionem proprij effectus. Secundo in hoc, ꝙ illa reſpicit quantitatem durationis, vt per ſe proprium effectum, quia infinitas durationis quædá quantitas durationis eſſentialiter eſt, omnem quãtitatis durationé in ſe claudens. Iſta autem non, niſi per accidens, quantitaté durationis reſpicit, ſ. vt conditionem neceſſario comité ſui proprij effectus, quia non ex propria ratione, ſed ex annexa conditione hoc facere ſupponitur. His verò prælibatis, oportet ſecundo tres conditionales ſtabilire, ex quarum veritate propſiti ratio habebitur.

Prima conditionalis eſt. Si A per ſe primo mouet té pore infinito, A eſt virtutis infinitæ intenſitiuæ. Declaratur iſta. quia ſtando .ſ. latitudinem virtutis, per ſe reſpicientis q̃titatem durationis, vt proprium effectum (quæ pôt vocari virtus quantificatiua motus, intelligẽdo de quantitate durationis) valet ad argumẽtum. Ad continuandum aliquãto tempore, requiritur aliquanta virtus, ergo ad maius tempus, maior virtus, ergo ad infinitum, infinita. Et fundatur hæc conſequentia ſup illam regulam. Sicut ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis ad magis, & maximum ad maximum, quæ abſque dubio vniuerſaliter, & neceſſario tenet in his, quæ reſpicit per ſe primo, vt S. Thõ. in 4. contra Gen. cap. 139. dicit. Fundatur ẽt ſuper illud principiũ Metaphyſicũ. Cuiuſque potẽtiæ actiuæ propria latitudo proportionaliter reſpondet propriæ latitudini ſui per ſe primo effectus, quod patet inductiuè in oĩbus: ergo virtutis q̃ficatiuę motus, ſi eſſet propria latitudo, reſpondet ꝓpriæ latitudini quantitatis durationis. ſed propria latitudo quantitatis durationis attenditur penes extenſionem durationis: quia duratio nõ augetur per extenſionem, vt qualitas, ſed extenſionem, vt quantitas: ergo virtus quantificatiua quanto maiorem poſſet quantitatem durationis producere, tãto maior eſſet, ergo ſi infinitam, infinita. Vnde proportio virtutis quantificatiuæ, ſeu continuatiuæ motus ad quantitatem per ſe durationis, eſt ſicut proportio virtutis calefactiuæ ad quãtitatem per ſe caloris. & nulla eſt differẽtia proportionum, quamuis ſit differentia rerum ſubſtratarum proportionibus. quia quantitas per ſe caloris eſt quantitas intenſiua, quantitas verò durationis eſt extenſiua. Qđ tñ vt ex dictis patet, proportioné nõ variat: eo ꝙ hoc eſt materiale, & per accidens. Formale. n. eſt vniuerſaliter loquẽdo, ꝙ latitudo cuiuſq; potẽtiæ actiuæ reſpodeat latitudini ꝓpriæ ſui ꝑ ſe primo effectus. An verò latitudo propria effectus attendat ſm extenſioné: vel intenſionem, accidens eſſe, cognoſcitur ab exercitatis in Meta. & ideò eadé rõne ꝓportionis tenet conſeqẽtia ſupradicta, qua tenet iſta. Ad producẽdũ aliquantũ caloré requirif aliquãta virtus calefactiua, ergo ad maiorem maior, ergo ad infinitum infinita. Si qui aũt dixerit ſupradicta principia non habere locum, niſi qñ quantitas per ſe effectus, eſt quantitas intenſiua: cum philoſophia abhorreat voluntarium, oportet huius reſtrictionis rõné reddere. Nulla aũt rõne fulta apparet hæc reſponſio, niſi fortè dicaf, ꝙ q̃a magnitudo virtutis non eſt, niſi ſm quantitatem perfectionalem, ideò nõ reſpõdet, niſi quantitati perfectionali effectus: quãtitas auté perfectionalis non eſt quantitas durationis. Non. n. quanto maior duratio, tãto perfectior effectus fit, ſed ęqualis perfectionis eſt ignis durans per horam, & per duas horas, & per tempus infinitũ, vt dicitur. 1. Eth. c. 5. Sed hæc rõ in hoc debilis, & quaſi æquiuocat: quoniã dupliciter contingit loqui de quantitate durationis. Vno modo ſm ſe. Alio modo, vt eſt conditio aliarum rerum. Si conſideretur, vt eſt conditio rerum puta hominis, aut albedinis, ſic cũ ſit extra rões formales rerũ, nõ auget propriam perfectionem alicuius rei, non enim eſt perfectior calor durans cẽtum annis, quàm durans vno die. Et hoc modo eſt ſermo de quãtitate durationis in 1. Ethi. vt patet ibi ex comment. Auer. & San. Thom. & conſequenter hoc modo verificatur, quòd quantitas durationis nõ eſt quantitas perfectionalis: nec ſibi proportionaf virtus actiua alterius effectus. Si verò cõſideretur primo modo .ſ. ſecundum ſe, ſic cum bonum diuidatur in decé prædicamenta. ſicut ens (vt in primo Ethicorum idem dicitur) & quãtitas durationis ſit quædam entis ſpecies, quandam ẽt bonitatem ſm ſe neceſſe eſt ponat. Ac per hoc manifeſtè patet, quòd ſi duratio aliquam perfectionem ſm ſe ponat, maior maiorem ponet, & infinita infinitam: ſicut ẽt quantitas molis aliquam perfectionem dicit, alioquin inter ẽntis ſpecies non eſſet. Et maior, maiorem, & infinitam non minus in ſuo ordine, quàm calor infinitus, & tamen quantitas molis maior & infinita dicitur ſecundum extenſionem. Quod ergo quantitas durationis ſit quantitas perfectionalis, poteſt dupliciter intelligi, ſcilicet vt conditio aliorum: & ſic eſt falſum quia eſt extra latitudinem rationis formalis cuiuſque alterius rei. Alio modo ſm ſe: & ſic ipſa quantitas durationis eſt quædam perfectio vendicans ſibi quantitatem perfectionalem ſm ſuam extenſionem, quemadmodum calor vendicat ſibi eam ſm ſuam intenſionem. Vnde ad rationem in oppoſitum dicenda ſunt duo. Primo, ꝙ non oportet quantitatem durationis eſſe quantitaté perfectionis: ſed habere illam infra ſuã latitudinem ſicut nec calor eſt quãtitas perfectionis, ſed habet illam. Secundo quòd falſum eſt, ꝙ quãtitas durationis ſm ſe non ponat quãto maior perfectioné, quamuis non ponat maiorem perfectionem huius, putat caloris, vel hominis. Et quia ſermo in prædicta cõditionali habitus, nõ eſt niſi de quantitate durationis ſm ſe, conſequens eſt, ꝙ firma ſtet veritas illorum principiorum ẽt in his effectibus, quorũ propria quantitas eſt quantitas extenſiua. Talia enim maiorem ſẽmper ponunt ex augmentata extenſione perfectionem ſuæ ſpeciei. Manifeſtè auté patere poſſunt omnia, quæ de perfectione quantitatis durationis diximus in hac ſolutione, ex quantitate mobilis, applicando diſtinctiones factas & cętera dicta ad ipſam: vt facile eſt cuique exercitato deducere. Vnde poteſt formari ad principale propoſitum ratio talis. Magnitudo virtutis reſpondet ꝓportionaliter magnitudini per ſe effectus: ſic, ꝙ aliquanta virtus, ad effectum aliquãtæ perfectionis requiritur: & maior, ad effectũ maioris perfectionis, & infinita, ad infinitæ perfectianis effectum: ſed duratio eſt effectus aliquantæ perfectionis: ergo ad faciendum per ſe primo aliquãtam durationem, requiritur aliquanta virtus, & ad maioré maior, & ad infinitam infinita, cum maior duratio maiorem dicat perfectionem & infinita infinitam. Rogoq; oẽs iterũ atque iterum, ne auertendo mentis intuitum ab eo quod eſt ꝑ ſe ad id quod eſt per ſe accidẽs, fallantur, innitentes ſupra adductæ gloſſæ abſque ratione, dicẽdo ꝙ ſi ad effectum aliquantæ perfectionis requiritur aliquanta virtus, ad effectum maioris perfectionis intenſiuę requirif maior virtus: non aũt ad effectũ maioris perfectionis extenſiuę: qualis eſt maior & minor duratio. Hæc. n. gloſſa, vt ex dictis patet, optima eſt, loquẽdo de cauſa ꝑ ſe primo illius effectus, cui vtraque quantitas conuenit intenſiua infra propriam latitudiné, & extenſiua extra: ſicut eſt calor &c. Vniuerſaliter autem loquẽdo de quantitate cauſæ in ordine ad primũ effectum, & eius quãtitate infra latitudinis ſuæ limites clauſa, nulla op⁹ eſt diſtinctione, eo qđ eadé ratio ſaluatur in proportione cauſæ & effectus: ſiue ſm propriam rationem augeatur intenſiuè, ſiue extenſiuè, ratio. ſ. maioris perfectionis ſecundum propriam rationem ſuæ ſpeciei.

Sicut ſimpliciter ad ſimpliciter, & magis ad magis &c. in quib⁹ teneat maxime.

Non.n. tenet illa regula in effectibus quantitatis intenſiuę alia rõne, niſi quia quanto effectus ꝑ ſe primo alicuius eſt perfectior infra latitudinem propriam, tanto perfectiorem cauſam exigit. Propter hoc.n. ex maiore quantitate extenſiua caloris producti, nó concluditur maior virtus calefactiua, ſed intenſiua tantum. illa. n. auget perfectionem caloris extra propriam latitudiné caloris, iſta autem intra. Hæc eadé met ratio ſaluatur in effectibus quantitatis præciſe quātitate extenſiua: quoniam eorum propria perfectio augetur intra propriam latitudinem, ſm extenſiuam augmentationem. Vnde vniuerſaliter loquendo effectum eſſe perfectiorem intenſiuè, vel extéſiuè, accidit effectui perfectiori ſecundũ propriam latitudinem ſuæ rationis formalis, quod per ſe cõſideratur in hac rõne. & eſt ratio vtriuſque eorum, quod perfectiorem cauſam exigat, & concludat; ſicut eſſe album, vel nigrum accidit colorato, & eſt ratio eorum quod ſint viſibilia. Falli autem multos contingit in re hac ex eo, quod in cęteris entibus quantitate, manifeſtè videmus, quòd ſola augmentatio inténſiua effectus per ſe, concludit maioritaté virtutis per ſe primo actiuam illius: & nullam perhibent ſenſus virtutem actiuè per ſe primo quantitatis. propter quod nũquam intellectui oblata apparet augmentatio virtutis ex extenſiuo cremento effectus. Quicquid enim ſit de virtute actiua per ſe primo quantitatis, ſiue permanentis, ſiue ſucceſsiuæ, diſcernendũ eſt intellectus acumine, vt dictũ eſt, inter entia, quorũ ꝓpria pfectio cõſiſtit intéſione, & quorũ ꝓpria perfectio conſiſtit in extenſione: quoniá in illis extendi eſt extra limites rationum formaliũ ſuarum: & propterea nõ cõcludit maiorem perfectionem virtutũ actiuarum illorũ entium. In iſtis autem extendi, eſt intra rõnes formales eorum, & eſt ipſum eorum intendi, & ideò idem exigit & concludit in virtute eorũ actiua per ſe primo, quod in illis infert intendi, ſi inueniť virtus per ſe primo actiua quátitatis. Vnde non obſtat propoſito, ſiquis dicat non dari in rerũ natura huiuſmodi virtutem quantificatiuá motus: nobis enim ſat eſt veritas cõditionalis, quæ permanet ét antecedente, & conſequente impoſsibili. Similiter puerile eſt, ſiquis putet dictũ proceſſum, ideò non tenere in effectibus quantitatis extenſiuę, ſed inténſiuę, quia in extenſo id quod additur, licet perfectio quędam ſit, non includit in ſe minus extenſum, & aliquid vltra: intenſiuus aũt includit in ſe remiſſum, & aliquid vltra perfectionis addit: & ideò hoc requirit maiorem virtutem, illud verò æqualem: puerile inquá dixi: quia ſic ſe habet maius ſm extenſionem ad minus (puta ſpatium duarum horarum, ad ſpatium vnius, aut bicubitum ad cubitũ) ſicut maius intenſiuè ad minus, puta calor vt quatuor, ad caloré vt duo. Vtrobique ſiquidé maius claudit minus, & aliquid perfectionis ꝓprię rationis formalis addit. Cõſtat autem ex dictis, quod in prædicto proceſſu nulla eſt ratio exigens, aut ſupponés aliam ſimilitudinem proportionũ inter intenſum & extéſum, niſi maioris ad minus. argu.n. ſemper eſt hoc modo. Potés per ſe primo in aliquá[illegible], eſt aliquantæ virtutis: ergo potés in maius, eſt maioris. ergo in infinitum eſt infinitæ. Nihilominus diligenter aduertéti apparebit, quòd quemadmodũ in extéſo pars addita priori non includit priorem, & ideo ſeorſum non infert maiorem virtutem, ita in intenſo, gradus. v.g. additus, nõ includit priores: nec eſt maioris perfectionis gradus quartus albedinis, q̃ ſit primus, nec ex perfectione maiore quarti gradus ſeorſum, infertur maior vis calefactiua: ſed ex eo ꝙ totũ calidum, puta habés quatuor gradus caloris, eſt perfectius q̃ calidum vt duo: quemadmodum ét arguitur ex eo quod totũ extéſum eſt ꝑfectius. Friuolum quoque omnino eſt, ſiquis admittat prædictum proceſſum tenere, quo ad effectus quãtos, quantitate permanente, nõ autem ſucceſsiua. Oporteret enim tradere principia tradita in 6. & 7. & 8. Phyſi. de virtutibus motiuis & carũ proportione: cũ motus & tẽpus, de quibus ibi eſt ſermo, ſucceſsiua entia ſint. Stat ergo veritas primę conditionalis.

Secunda autem conditionalis eſt iſta. Si A. mouet tẽpore infinito vnum motum continuum &c. A. eſt mouens immobile. & accipimus, mouet, propriè, vt diſtinguitur contra mutare. Et rurſus accipimus, mouet, vt motor, non vt inſtrumentum motoris: primũ, pp illuminationem. ſm propter corpus cęleſte trahens ſecũ ignem: quem nihil minus traheret, ſi idem ignis numero perpetuo conſeruaretur ſm totum & partes: & ét propter primum orbem trahenté ſecum alios, vt multis placuit: quamuis non ſufficienter. Probatur iſta cõſequẽtia. 8. Phyſi. tex. 85. ex propoſito, & 12 Metaphy. tex. 43. ex hoc quod motor motus non ſemper eodem modo ſe habet, aut in ordine ad mobile: id autem à quo ſemper prouenit idem, eodem modo ſe habere neceſſe eſt vtroque modo, vt patet. ergo. Ex his autem duabus conditionalibus verificatis, antequam veniamus ad tertiam, iam patere poteſt diſtinctio ſuperius pręmiſſa cum ſuis membris in ſpeciali. Liquet enim iá quòd ꝑpetuitas motus duabus atteſtatur cauſis. ſ. infinitati virtutis ꝑ ſe primo cauſantis ipſam: aut immobilitati motoris. & conſequẽter, quòd diuerſimodè ab illis dependet, & illas infert, quoniam infinitatem non infert, niſi in virtute per ſe primo (ſeu ex propriore latitudinis perfectione) illam cauſante. Immobilitatem verò virtutis infert. in omni vitute cauſante ipſam. Et meritò, q̄a immobilitas eſt extra latitudiné perfectionis virtutis tam motiuæ, quàm quantificatiuæ motus. Infinitas aũt rõnis formalis cuiuſque infra ipſius latitudiné clauditur. Gradualitas enim alicuius ſpeciei (puta caloris) ẽtſi in infinitum creſcat, caloris naturam nõ exit. Immobilitas verò conditio eſt extra totá latitudinem caloris. Siue.n. intelligatur calor, vt quatuor, ſiue vt mille, ſiue vt infinitus, nunquam peruenitur ad hoc, quod ſit immobilis, infra limites caloris ſtando. Et qđ de calore exẽplificauimus, de cęteris virtutibus actiuis formaliter ſumptis, ſiue ſm rem ſint in materia, ſiue non, intelligi volumus, oportet enim Philoſophum formaliter loqui. Vnde diſtinctio iá probata in terminis ſpecialibus repeti põt ſic. Perpetuitas motus dupliciter poteſt imaginari quod fiat Vno mõ à virtute per ſe primo ipſam cauſante, & ſic oportet, quòd fiat à virtute infinita intenſiue, vt patet ex prima conditionali. Alio modo à virtute non per ſe primo ipſam cauſante, ſed per ſe primo cauſante talem motum, & ſecũdario cauſante eius perpetuitatem, vt illius conditionem. Et ſic oportet quod fiat à virtute motiua immobili, quæ ex perfectione ſuæ virtutis cauſet talem motum, puta Saturni, & ex immobilitate eiuſdẽ ſemper perſeueret idem faciens; vt ſic conditio virtutis ſit cauſa conditionis effectus, ſicut in primo modo propria perfectio ipſius virtutis eſt cauſa propriæ perfectionis effectus. Et propter hoc Ariſto. 8. Phyſi. in tex. 78. infinitaté temporis motus aſcripſit infinitati virtutis, & in tex. 85. aſcripſit immobilitati motoris: vt iaceret fundamenta, & ad primum motorem, & alias intelligentias inueſtigãdum vt ibidem diuus Tho. notauit. ex primo. n. primum motorem. 8. Phy. tex. viii. & 12. Meta. tex. 41. conclulit. ex ſecundo vero numerum intelligẽtiarum tex. 43. & 44. Non.n. ibi inueſtigatur numerus infiniti motoris (vt quidam rudes & cæci dicunt) ſed numerus motoris inalterabilis & immobilis, vt patet ex fine tex. 41. & ex ipſo textu. 43. vbi ſemper eſt ſermo de immobilitate motoris tempore æterno &c.

Tertia igitur conditionalis, cuius antecedens ſupponit Ariſtote. cum ſuis ſequacibus eſt iſta. Si cœlum mouetur tempore infinito, primũ mouens ipſum eſt infinitæ virtutis intenſiuæ. Et aduerte diſformitaté inter

hanc con-

hanc conſequentiam,& priores,in prioribus .n. inſerebatur. A. mouet &c. ergo. A. eſt infinitę virtutis, vt ĩ prima. vel ergo. A. eſt virtutis immobilis, vt in ſecunda. In hac verò non inſerimus, ergo mouens cœlum: nec ergo quilibet motor cœleſtis: ſed ergo primũ mouens eſt virtutis infinitæ intẽſiue. Probatur iſta ſic. Cœlum mouetur tẽpore perpetuo: ergo ab aliqua virtute per ſe primo, & directè potente in ſempiternitatẽ motus Talis eſt infinita intenſiue, (vt patet ex veritate primæ conditionalis probatæ) ergo inuenit aliqua virtus infinita intenſiue. Aut igitur iſta virtus eſt in quolibet motore cęleſti, aut in primo tm̃. non in quolibet: tum quia non oportet, tum quia neuter ab altero dependeret in ſempiterne mouere. Fatuum .n. eſt ponere infinitũ, vt ſic dependeret, tum quia aliquid conueniret pluribus primo .ſ. mouere ſempiterne, quod eſt impoſſibile vt monſtratur. 1. Poſt. ergo in primo motore tantũ. Totus proceſſus clarus eſt, & firmus, ſi prima cõſequentia probabit. Cuius vis cõſiſtit in iſta categorica. Sẽpiternitas motus cauſatur ab aliqua virtute, per ſe primo intẽdente, & potente in ipſam. Hac igitur ꝓpoſitione probata, nihil remanebit huius rõnis probandũ. Probatur ergo primo quod hoc ſit poſſibile: deinde quod ſit de facto. Primũ probatur, quia, ſi eſſet incõueniens, aut impoſſibile, sẽpiternitatem motus cauſari ab aliqua virtute actiua ꝑ ſe primo, hoc non eſſet, niſi vel quia duratio motus, cuius ſpecies eſt ſempiternitas, nõ eſt ſeparabilis à motu, ſed ſimul eſt, & fit, & non fit, cum motu ac per hoc ſufficienter a quolibet mouẽte, ſicut & motus. Vel quia duratio motus paſſio motus eſt, eo qđ tp̃s, vt dr̃ in 4. Phy. textu. 130. & 12. Meta. tex. 29. aut eſt idem motui, aut eius paſſio. Paſſoni autem non debetur aliud agens, q̃ productiuũ ſubiecti, vt patet inductiue. Vel quia vt ſuperius tactum eſt, duratio motus non eſt, niſi cõditio eius, conditionibus autem rerum non debetur propria virtus actiua, ſed ſat eſt conditiones actiui ſequi. Pręter enim hæc tria non apparet ratio, quare impoſſibile, aut incõueniens ſit ſempiternitatem vendicare ſibi virtutem per ſe primo eius actiuam. ſed nihil horũ impedit. Inſeparabilitas ſiquidem duarũ rationum formaliũ, et ſi concludat, quod producens vnam in rerum natura producat alterã, non tamen concludit, ꝙ à quocũque producitur per ſe primo vna, ab eodem ꝓducatur per ſe primo, & altera. Quamuis .n. eſſe ens, ſit inſeparabile ab eſſe tale, vel tale ens, & per hoc habeatur quod cauſans tale ens cauſet etiam ens; non tamẽ ſequitur ergo, ſi eſt cauſa ꝑ ſe talis entis inquãtum tale, ergo & in quantum ens. vnde Ariſt. in. 6. Metaphy. in principio venatur principia, & cauſas entium, inquãtum entia. Durationem autem, paſſionem eſſe motus, etſi verum ſit quo ad aliquid, puta, quia ſub ratione temporis definitur per motum, & inſeparabiliter cõcomitatur ipſum tanquã poſterius ſuum prius: non tamẽ eſt verum ſimpliciter. quia conſtat quod verè & ſimpliciter paſſio alicuius ſic ꝓducitur conſecutiuè ad productionem ſubiecti, vt à virtute per ſe primo ꝓductiua ſubiecti, ſecluſo quocunque extrinſeco, ſufficienter emanet. Duratio autem ſiue ſempiternitas motus nõ emanat à virtute motiua, vt ſit ratio ipſius virtutis: ſed conſequitur cõditionem extrinſecam ipſius virtutis ſ. durationẽ eius, vt patet inductiuè. Non eſt igitur paſſio proprie loquẽdo, ſed potius conditio inſeparabilis. Nec ex hoc, quod talis conditio poteſt poni in eſſe ex conditione virtutis motiuę, concludi poteſt, ergo, ſuperflue quæritur alia cauſa: quoniam non queritur cauſa ad hoc, vt fiat abſolute, ſed ad hoc, vt per ſe primo fiat. Non .n. ſuperfluè quæritur à quo per ſe primo fiat animal, quamuis ſciamus ipſum fieri, à generãte hominem & bouẽ. Nec inconueniens aliquod ſequitur, ſi tã nobilis conditionis motus, qualis eſt ſempiternitas, ſpecialis cauſa quærat & non ſat ſit credere, quod fiat vt conditio præciſę: nihil .n. contra principia naturalia, aut Meta. aut quęcunque alia apparet ſequi: immo inueſtigatio conſequens eſt proceſſibus Ariſtotel. in 6. & 7. & 8. Phyſic. vbi cauſas motus aptauit ſecundum diuerſas proportiones ad eius durationem. Nõ eſt igitur impoſſibile, aut inconueniens, ſempiternitatem motus talem eſſe effectum, quod poſſit ꝓduci ab aliqua virtute per ſe primo. Qđ autem hoc ſit de facto, probatur primo, quia vt dicitur. 2. Phy. tex. 26. & 8. tex. 39. ſemper ponendũ eſt id quod eſt, aut cauſat per ſe, ante id, quod eſt, aut cauſat per aliud. Conſtat autem, quòd cauſans ſempiternitatẽ motus, quia immobile, cauſat eam per accidẽs, ſeu per aliud à virtute ſua actiua. ergo debet præcedi ab eo, qđ ex propria perfectione ſuę virtutis actiuę ſempiternitatem facit. hoc .n. tantum eſt quod per ſe primo illã cãre põt. Secundo quia ſempiternitas motus celeſtis eſt effectus digniſſimus, vt eius effectus oſtendit. ſ. perpetuitas omnium generabilium, & corruptibilium, ad quam tota ſphæra actiuorũ & paſſiuorum, & ſingula in ea contenta ſecundum vires conãtur, & pro ea agũt quicquid agunt vt Auer. dicit. 2. Cœli Com. 17. & Albertus magnus ibidem confirmat. Irrationabile eſt autẽ effectũ adeo nobilem, in rerum natura abſq; per ſe primo cauſa actiua, fateri. Et confirmatur. Quia, cum in motu cœleſti ſint duæ conditiones. ſ. ſempiternitas, & determinata velocitas, quæ in ſui ratione claudit tempus, vt patet in. 4. Phy. tex. 96. & ſempiternitas eius ſit nobilior determinata velocitate (vt ex effectibus & de ſe patet. & 12. Meta. Com. 41. habetur: vbi certa velocitas finitati virtutis: ſempiternitas verò infinitati attribuitur motoris abſque põa omnino: ſecundo quoque cœli tex. 17 dr̃, quod ſempiternitas eſt proprium diuinitatis opus, & Platonicis confirmãtibus: ibidem à S. Tho. cognonimus entia tantum ſempiternitatis quantum diuinitatis ſapere) & determinata velocitas abſq; dubio habet cauſam per ſe primo ipſam cauſantem apud oẽs Phil. quæ dementia eſſet ſempiternitatem cæleſtis motus cã per ſe primo priuare? Relinquitur igitur ratio tota, & ſtabilis: & efficax: cum etiam ſugiendi via conceſſa non ſit. Duobus .n. modis poterat quis tãtum laborem fine priuare. Vel dicendo, quod ſempiternitas motus nõ habet cauſam per ſe primo actiuam quod eſſe nefas oſtenſum eſt. Vel dicendo, quod habet quidẽ, ſed illa eſt virtus finita: immobilis. Et hoc oſtenſum eſt eſſe ignorantiam proprię vocis, quia nulla virtus per ſe primo actiua alicuius, eſt actiua illius ex aliquo extra eius propriã rationem formalem, alioquin eſſet actiua illius circunſcripto omni alio, & non circũſcripto omni alio: quod implicat. Impaſſibilitas autem & vniuerſaliter immobilitas (vt de ſe patet, & ſuperius declaratum eſt) extra latitudinem eſt cuiuſq; rationis formalis virtutis actiuę formaliter ſumptæ. vnde dicere, quod virtus A, ſit per ſe primo actiua ſempiternitatis: & dicere, qđ ideò eſt actiua ſempiternitatis, quia eſt immobilis, & nõ ſẽper manet, eodem modo eſt ignorare propriã vocem.

His ergo præmiſſis ad motum dubium, contra proceſſum Ariſt. redeundo, dicimus quòd, quia ſempiternitas motus exigit in per ſe primo motore, ſeu in eius ꝓpria potentia actiua infinitatem intenſiuam: & hoc nõ habet ex eo quod ponitur in motu infinito ex parte mobilis, nec ex eo quod ponitur in motu infinito ex parte ſpatij infinities iterati, ſed in quantũ eſt ſecũdum ſe effectus quidam, cui accidit quod hoc, vel illo modo ſaluetur: adeo ex ꝓpria ratione ſempiternitatis motus, ſiue ſaluetur in motu infinito ꝑ ſe, ſiue infinito per accidens, concludi optimè poteſt abſq; æquiuocatione infinitas intenſiua primi motoris potẽtis per ſe primo in ſempiternitatẽ: Vnde attenta ſempiternitate motus formaliter, & relata ad virtutem actiuam per ſe primo illam reſpicientem, quamuis æquè bene cõcludatur infinitas intenſiua illius virtutis, ſiue hoc, ſiue illo modo

ponatur. Ariſtot. tamen à notioribus doctrinā ſubtiliſſimam tradens, deduxit in textu. 78. ex ſempiternitate motus poſita in motu infinito ex parte mobilis, infinitatem intenſiuam potentiæ: & in tex. vltimo ex eadem ſempiternitate motus poſita in motu infinito ex parte ſpatij, concluſit infinitatem primi motoris. Inſinuans nihil obſtate rationi ſumptę ex ſempiternitate formaliter accepta, in quouis motu ſaluari ponaſ. Propter qđ in tex. 78. non poſuit mobile infinitum, ſed tempus tātum, vt doceret quod non concludebat ibi infinitatem potētię ex infinitate mobilis, ſed ex propria ratione infinitatis temporis, & in tex. vltimo, ſecundum vtranq; tranſlationem non ſat fuit Ariſt. ſubſumere, ꝙ primū mouens mouet motum perpetuū, aut tempore infinito, ſed ſubſumpſit vtrūq; ſimul, vt oſtēderet, ꝙ non arguit abſolute, ex hoc ꝙ mouet perpetuo (cū hoc ſit cōmune omnibus motoribus cœli) ſed ex eo, ꝙ ſic mouet tēpore perpetuo, vt ipſam infinitatem temporis per ſe primo cauſet: alioquin nugatio commiſſa eſſet in illa minore: quam nefas eſt Ariſtoteli imponere.

Formaliter ergo dubium ſoluendo dicimus, ꝙ mediū ad probādum illam minorem. ſ. Primus motor eſt virtutis infinitę, eſt hoc. Mouēs per ſe primo tēpore infinito: ita qđ maior ſyllogiſmi ſumpta ex textu. 78. eſt iſta mouens per ſe primo tempore infinito, eſt virtutis infinitę. Minor verò ſubſumpta in tex. vltimo eſt iſta: primus motor mouet per ſe primo tēpore infinito. ergo primus motor eſt virtutis infinitæ: vbi nulla ęquiuocatio interuenit: & maioris ꝓbatio ex infinitate temporis ſaluari in motu infinito ex parte mobilis, nō obſtat, ſed magis atteſtaſ proceſſui, quia proportio virtutis per ſe primo reſpicientis durationem motus, ad finitatem & infinitatem temporis abſolutè declarata, & concluſa eſt ibi in materia clarius eam repręſentāte. ſ. in motu infinito per ſe, vt ex notioribus fieret doctrina. Differt autē deductio hæc à ſubtiliſsima deductione, quā Diuus Tho. 8. Phy. docuit in duobus. Primo in medio termino. Cum. n. medium Ariſt. ſit mouens tempore infinito, ille appoſuit ly per ſe, ſupra ly infinito: nos verò ſupra ly mouens. Secundo in minore, quia apud nos, minor eſt vera de facto quo ad operationem primi motoris: apud illum verò minor eſt vera quo ad virtutem primi motoris. Non enim de facto primus motor mouet tēpore infinito per ſe, ſed oportet eum eſſe tantæ virtutis ꝙ quantum eſt ex parte virtutis ſuæ, poſſet mouere tempore infinito per ſe, quia cauſę per ſe oportet reſpōdere effectum per ſe. Primus autem motor eſt cauſa ꝑ ſe infinitatis motus. ergo ſiue ſit poſsibile tēpus infinitum per ſe inueniri, ſiue non, oportet primū motorem tātę virtutis eſſe, ſi eſt per ſe cauſa infinitatis motus. Cōueniunt tamen hę deductiones, & in concluſione (quia vtrobiq; concludiſ infinitas intēſiua primi motoris) & in radice: qa vterq; proceſſus ponit primū motorē eſſe per ſe cauſā durationis infinitę ipſius motus. Sęd ille ꝓceſsit ex eo, ꝙ cauſæ per ſe oportet eſſe tantā virtutem, vt poſsit in effectū ꝑ ſe quod fundatur ſuper 2. Phy. tex. 36. Iſte verò ex eo, ꝙ cauſā per ſe primo alicuius oportet proportionaliter augeri ſecundum augmentū proprij effectus ſui: cuius fundamenta ſuperius dicta ſunt.

Huius ſētētię Auerroē fuiſſe motorē primū. ſ. eſſe virtutis infinitæ inteſiuæ, qua ſēpiternus cœli motus cauſatur ꝑ ſe primo.

Et multis philoſophātibus complaceamus, qui volunt potius cum Auer. errare, quàm cum alijs verū ſequi, oſtendendum ſupereſt hoc idem Auerroē docuiſſe. In 12. ſiquidem Meta. Commen. 41. poſtquam concluſit iuxta demonſtrationem. 8. Phy. quod virtus infinita requiſita ad mouendum tēpore infinito corpus cœleſte nō eſt in magnitudine, qa moueret in non tēpore: mouet ſtatim dubium cōmuniter tactū a Doctoribus. 8. Phy. ſ. cur ſi ponitur virtus infinita in magnitudine, ſequitur motus in nō tpe, & ſi ponatur extra magnitudinem nō ſequiſ motus in nō tpe: quę eſt rō difformitatis? Et, ſtatim reſpōdet, ꝙ hoc ideò eſt, qa motus cęli fit à duobus motorib. quorū alter eſt finitę motionis, & eſt aīa cęli; & alter infinitæ, & eſt pōa oīno ſine materia: & ꝙ motus cęli à motore finito hēt, ꝙ ſit in nō tēpore, & à motore infinito, ꝙ ſit tpe perpetuo. Vbi a plano ſenſu literę non diuertēdo maniſeſtè patet, ꝙ ipſe eſt opinatus primū motorē eſſe infinitæ virtutis intenſiuę, & ꝓp iſtā infinitatē cauſare per ſe primo ſempiternitatē motus cęli: & in hoc differre à cęteris intelligentijs: quę cū ſint immobiles, poſſunt virtute ꝓpria cauſare ꝑpetuitatē motus, per accñs tñ: vt ex dictis patet. Et, quia ꝑdicta verba Aue. alijs locis eiuſdē cōtradicere vñr (vt addduximus arguēdo ad oppoſitū) ideò à diuerſis diuerſimode expoſita, vel potius extorta ſunt, ꝓut qlibet voluit non ſe Auer. ſed Auer. ſuū facere. Vnde oportet expōnes eorum afferre, vt firmetur veritas. Quidā igitur dixerunt ꝙ Auerr. intēdit ꝙ ſit finitus intenſiuè primus motor infinitus aūt ī duratiōe: nō tm̄ formaliter, ſicut alij motores, ſed ēt cauſaliter qa ſempiternitas motus aſcribiſ fini ipſius motus, qui eſt purus actus oīno, & ꝑ hoc differt à cęteris motorib. Et hi diuiſi ſunt in duas vias. Nā quidā eorū dicūt, ꝙ illa diſtinctio motoris infinitū & īfinitū eſt diſtinctio realis. Quidā verò ꝙ eſt diſtinctio rōnis in primum motorem ſm ꝙ eſt finis, & ipsūmet, ſm quòd eſt agens: & ſm ꝙ agens mouet in tpe, qa eſt vigoris finiti intenſiuę, ſm verò ꝙ finis perpetuat motus: & ideo dr̄ infinit' in duratione cauſaliter. Alij vero dixerunt, quòd primus motor non eſt virtutis finitæ, nec infinitæ intenſiuè, quia non eſt virtutis actiuę, ſed dicitur infinitus cauſaliter finali, vt dictū eſt. Alij autē dixerunt quòd illa verba Auerrois examinanda & gloſſanda ſunt ſecundu determinationes factas in de Subſtantia orbis, &c. vbi magis ex propoſito tractauit rem hanc vbi maniſeſtè negauit infinitatē intenſiuam: Sed quòd omnes huiuſmodi reſponſiones errent maniſeſtatur. Et primo quòd loquatur de infinitate intenſiua, probatur primo ſic. Quandocunq; ſit aliqua diſtinctio per oppoſita habentia plures ſignificationes, & alterum oppoſitorū declaratur ab ipſo diſtinguente, quo ad quid nominis: ſm quā intentionem ſumiſ, reliquū debet ſumi ſm oppoſitā intētionē. Patet iſta alioquin periret omnis certitudo diuiſionū, & ſyllogiſmi diuiſiui, &c. ſed Aue. diuiſit motorem cęli in motorem finitæ motionis, & infinitę motionis & deſcripſit alterum mēbrū. ſ. motorē finitæ motionis ꝑ finitatē intēſiuè (vt patet) quia ibi expreſſe ſubdit. Dicere finitatē, eſt dicere proportionē motoris ad motam rem: ergo reliquū mēbrū. ſ. motor infinitę motionis, eſt deſcribendū ſm intētionē oppoſitam. ſ. ꝙ dicere infinitatē, eſt dicere improportionem, & ſic erit motor infinitus intēſiuè. Secūdo ſic. Termini quęſtionis, & reſponſionis ſm artem demonſtratiuam non differunt: ſicut nec quæſtio differt à concluſione in terminis, ſed in modo. Conſtat autem ꝙ motor infinitus, de quo eſt ſermo in quæſtione, eſt infinitus intēſiue: qm̄ eſt ille, de quo dicitur in 8. Phy. t. 79. ꝙ mouet in non tēpore. ergo finitas, & infinitas, de qua eſt ſermo in reſponſione, eſt etiam intenſiua. Tertio ſic. Quælibet reſponſio à ſapiente data, debet ſumi in ſenſu, in quo quæſtioni motę reſpōdet: ſed iſta nō reſpondet quæſtioni motę, niſi intelligatur de infinitate intenſiua. ergo &c. Declaraſ Minor. quæſtio eſt, cur virtus infinita requiſita ad mouendū tēpore infinito, poſita in magnitudine infert motum in nō tempore, & poſita extra magnitudinē, non. Huic autem quæſito non ſatisfit dicēdo, quod hoc ideò eſt, qa ibi ſunt duo motores ſeparati, & ambo finiti, ſed alter actiuè, & alter vt finis eſt ſempiternitas: ex motore verò vt agens, eſt ꝙ motus ſit in tempore. Hoc enim ſiue verum ſiue falſum ſit eſt impertinēs quæſito, & ſōlicitudo ſuperflua. rota enim quæſtio eſt, quare à virtute ſeparata non ſequitur motus in non tempore, ſicut à virtute poſita in magnitudine: & conſtat qđ eſt ſermo de virtute actiua

Hęc autem

Hæc aũt queſtio, vt & nouitij poſsint pcipere (ſicut & quælibet alia) ſupponit aliquid certum .ſ. infinitatẽ virtutis, ſiue in magnitudine, ſiue extra. & q̃rit dubiũ. quare, ſi illa infinita virtus ponitur in magnitudine, mouet in nõ tpe, & extra magnitudinẽ, non. Queratur ergo ab illis primo, Qualis eſt illa infinitas virtutis, quę ſupponitur, intenſiua an durationis? ſi intenſiua, habeť intentũ, ſi durationis quæſtio & nulla, & ridiculoſa eſt. Nulla quidẽ, quia a virtute actiua infinita in duratione poſita in magnitudine, non ſequitur motus in non tempore, vt patet de virtute alteratiua Solis, à qua res aliqua alteratur, & tamẽ in tempore. Nec poteſt dici ꝙ illud eſt verum tantum de virtute motiua vnico motu locali tantum: qm̃ expreſſè Ariſto. in. 8. Phy. tex. 79. vnde hoc ſumptum eſt, dicit hoc verificari in omnibus virtutibus motiuis quocunque motu. Ridiculoſa, autẽ quia pueriľe eſt quærere, quare a virtute finita in vigore, infinita aũt duratione ſeparata a materia, prouenit motus in tẽpore, & non in non tempore. Quis.n. eſt adeo rudis, vt ignoret finitatem, & infinitatẽ intenſiuã virtutis ſequi velocitatem certam, vel incertam motus, & non infinitatẽ durationis? Vltimum igitur refugium horũ eſt qđ quæſtio illa neutram infinitatẽ determinatè ſupponit. ſed infinitatẽ in communi. Qm̃ ex motu perpetuo neutra infinitas determinatè cõcluditur, ſed in cõi concluditur, quòd oportet virtutem motiuam tempore perpetuo eſſe infinitam. Vnde dicunt, quòd quæſtio Auer. eſt, cum ſit quòd virtus motiua tempore infinito ſit infinita, abſtrahendo ab hac & illa infinitate: quare poſita in magnitudine infert motum in non tempore, & extra magnitudinem? & reſponſio eſt ſupponendo, ꝙ, ſi aliqua virtus poſita in magnitudine debet mouere tempore perpetuo, oportet ꝙ ſit infinita intenſiuè ex. 8. Phy. tex. 78. & conſequenter moueret in non tpe ex tex. 79. & addendo, quòd ſi aliqua virtus motiua tẽpore perpetuo ponatur extra magnitudinem, & illa eſt neceſſario infinita ſecundum durationem: & diſtinguitur in motorẽ vt agens (& ſic eſt finita motione, id eſt mouet in tempore) & motorem vt finis, & ſic eſt infinitæ motionis, id eſt mouet infinito tpe: quod virtuti poſitæ in magnitudine conuenire non poteſt. Non.n. põt diſtingui in motorẽ vt agẽs, & vt finis: & ideò oportet, ꝙ virtus motiua tpe infinito, ſi eſt in magnitudine, moueat in non tpe, extra magnitudinẽ. non. Sed verè iſti innituntur telis aranearũ; deficiũt.n. dupliciter. ſ. in re ipſa, & in expoſitione Auer. In re ipſa quidem: quia falſum eſt, ꝙ virtus motiua tpe infinito, ſi poniť in magnitudine, eſt, infinita intenſiuè: ſi extra magnitudinem. nõ. quæratur .n. ab ipſis (ne in æquiuoco laboremus) de quali infinitate tpis eſt ſermo. Diſtincta eſt.n. ſupiuſ ex. 6. Phy. qa eſt duplex, ex parte mobilis, & ex parte ſpatij: Seu ꝑ ſe & per accidẽs. Si eſt ſermo de virtute motiua tpe infinito ex parte mobilis, nulli dubium eſt, ꝙ illam oportet eſſe infinitã intenſiuè: in tex. n. 78. nõ eſt ſermo de tali virtute, ſed de prima, vt ex dictis patet. Amplius. Cũ Philoſophus obedire debeat rationi, oportet reddere cauſam, quare, cum ad mouendum .B. mobile certa velocitate, puta motum vnius horę, requiratur tanta virtus intenſiuè, puta vt centum: & ad continuãdum illum motum tempore perpetuo ſufficiat ex parte virtutis motiuę, ꝙ ſemper perſeueret in eodẽ vigore: quare inquam eſt ꝙ virtus talis, ſi ponatur in magnitudine, ſequitur ꝙ ſit infinita intenſiue? Hoc.n. neq; ex parte perfectionis virtutis. nec ex natura magnitudinis oriť: & tñ hoc eſt ſup ꝙ iſti fundãtur. Qđ ſi dicatur, ꝙ hoc oriť ex hoc quòd illa virtus actiua ſemper remanere debet in eodẽ vigore: hoc puerile eſt, quia ex hoc nihil aliud ſequitur, niſi ꝙ illa virtus oportet, quòd ponať in magnitudine inalterabili, & incorruptibili. Ex hoc aũt qđ virtus actiua ponitur inalterabilis, & incorruptibilis, infinitaq; durationis ſiue inquãto, ſiue extra, non hť maior perfectio intẽſiua, vt de ſe patet: & in. 1. Ethic. ab Ari. & Auer. dicitur. (Et datur exemplum de albo) quòd ex hoc, ꝙ ponitur perpetuum, non ſequitur, ergo eſt albius: quia differentia maioris, & minoris rationis non infert differentiã ſm magis, & minus. vnde ridiculum eſt, ꝙ quidam inter Philoſophos ſe locantes dicunt, quòd ideo non poteſt eſſe virtus motiua actiuè tempore perpetuo in magnitudine, q̃a oportet ipſam eſſe durationis infinitę, & per hoc infinitam intenſiuè. Deberet.n. inferre, ac per hoc inalterabilem & incorruptibilem: ad quod ſequitur infinitas intenſiua. Pudet autẽ adducere quorundam fatuitatem dicentium, quòd proceſſus non fit ab Auer. & Ariſt. ad concludendum primum motorẽ eſſe incorporeum abſolutè, ſed ad cõcludendum ipſũ eſſe incorporeum, id eſt nõ immerſum materiæ ad eſſe: quæ eſt tantum apud eos in generabilibus, & corruptibilibus. Rationis ſiquidẽ Ariſt. (a tex. 58. vbi inchoat, teſte ipſo. Ariſt. ibi cum Auer. tractatus intendentis oſtendere impartibilitatem primi motoris) vis eſt ex natura, quanti, & extenſi, ſiue corruptibilis, ſiue non, vt patet. in tex. vlt. rationem formans ex efficacia probatorum, & non aliter, concludit primum motorem impartibilem, vnde hoc eſt ſimpliciter error nimis fatuus. Amplius. Hoc dictum. ſ. quod virtus motiua acti- actiuè tempore perpetuo, ſi eſt in magnitudine, eſt infinita intẽſiuè: ſi extra, non oportet vel ex rationibus formalibus terminorum intelligibiliter deducere, vel ex ſenſibilibus aſſumere. Sed iam oſtenſum eſt ex rationibus terminorum hoc non deduci. ſed oppoſitum quo ad primã partem: & ſenſibilia idem teſtantur, ergo hoc eſt voluntariè dictum: Ex ſenſibilibus. n. habemus, qđ virtus alteratiua Solis eſt motiua actiuè, & eſt in magnitudine, & tamen non eſt infinita intenſiuè, nec alterat in non tẽpore. Nec poteſt dici, ꝙ quia ſermo eſt de virtute actiua motus localis, ideo inſtantia non militat: Tum, quia eadem eſt ratio quo ad mouere in non tpe, & infinitatem intenſiuã, de virtute alteratiua, & motiua ſecũdum locum, & vniuerſaliter motiua, ſi ponatur in magnitudine, vt dicitur. 8. Phy. tex. 79. vt iam adductum iterum eſt. Tũ quia, ſi idem alterabile ſemper ſupponeretur alterationi Solis, tũc Sol vnum numero motum perpetuum poſſet continuare, nulla facta augmentatione ſuæ virtutis quicquid ſit de antecedente huius conditionalis: & ſic virtus finita intenſiuè, infinita duratione moueret in tpe infinito vnum motũ continuũ, & non in non tẽpore. vnde, ꝙ de facto non ſit hoc, eſt per accidens quantũ eſt ex efficacia virtutis. accidit .n. tantę virtuti, ꝙ vnum vel plura ſubijciantur. &c. & nihil minus poſſet in vnũ ſemp, q̃ in plura.* In expoſitione autem verborum Auer. errãt: quia ex huiuſmodi ſẽſu non habetur reſponſio ad quæſitũ. eſſet.n. reſpõſio, ꝙ ideò virtus motiua tpe infinito poſita in magnitudine moueret in non tempore. & poſita extra magnitudinem nõ: quia virtus extra magnitudinem diſtinguitur in motorem, vt agens & motorem vt finis: in magnitudine autem, nõ. Ex hoc autem, quomodo haberi poſsit quæſita differentia, centũ iuga boum non deducerent.

* Qua rõne victus in magnitudine poſita moueret in nõ tẽpore, extra aũt non, ex Auerroiſtis.

Quarto principaliter probatur, ꝙ de infinitate intẽſiua ſit ſermo Auer. ibidem, ex eo ꝙ ibi dicit, quod motus cęli inquãtum eſt ab anima cęli ſortitur determinatam velocitatem: inquantum verò eſt a primo motore ſortiť ſempiternitatẽ ex hoc.n. arguitur ſic. Aut intendit, qđ motus cœli habeat ſempiternitatẽ a primo motore effectiuè, aut finaliter. ſi effectiuè, cum in hoc ponat differentiam inter primum motorem, & aĩam cęli, tripliciter poteſt hoc imaginari. Primo, quod anima cęli, aut non efficiat: aut non ſufficiẽter poſsit efficere ſẽpiternitatẽ motus, & ideo attribuať primo motori tanquã cauſę ſufficienti. Et hoc cõuinciť demõſtratiuè eſſe falſum, ſupponendo animã cœli eſſe virtutem motiuam immobilem, vt patet ex. 8. Phy. te. 85. & ex ſupradictis. Secũdo, ꝙ anima cęli dependenter illam faciat, primus aũt motor independenter, & ideò attribuiť primo

motori,vt eius cauſæ actiuę independenter.Et hoc cõuincitur eſſe contra Auer. ibi quia aut loquimur de cõmuni dependentia,quia oĩa entia,alia a primo,& actiones eorum dependent a primo (& ſic non ſaluatur cõmentum,ponens,differentiã inter ſempiternitatem, & determinatã velocitatem motus cœli in hoc, ꝙ illa eſt a primo motore: hæc ab anima cęli. tali .n.dependẽtia communi, tam ſempiternitas:quã determinata velocitas eſt a primo motore mediante anima cęli)aut loquimur de ſingulari dependentia, quia in faciendo talẽ effectum.ſ.ſempiternitatem motus,anima cęli dependet a primo motore.Et hoc cõuincitur eſſe impoſsibile tenendo primum motorẽ finitũ intenſiuè: ꝙ deducitur ſic.Motore ſufficiente ex his,quę in ſe intrinſece ſunt, applicato mobili diſpoſito,circũſcripto quocũq; alio, excepta cõi dependentia ad primũ,neceſſario prouenit effectus ꝓprius illius motoris: Patet iſta ex terminis: alioquin nulla eſſet via ad ꝓbandum conſecutionẽ cauſę ad effectum,& èconuerſo. ſed anima cœli eſt actiuũ ſufficiẽs ex ſuis intrinſecis reſpectu motus ęterni. ergo circunſcripto quocũq; alio excepto communi influxu primi poteſt in motũ ęternum. ergo nulla eſt opus ſpeciali dependentia.Probatur minor,ex eo, ꝙ anima cœli habet ex ſuis intrinſecis duo reqſita ad faciendũ ſempiternitatem motus.ſ.tantam virtutem intenſiuè(puta vt mille)& immobilitatẽ:quilibet.n. motor habẽs hæc duo poteſt ſempiternum facere motum,quamuis non per ſe vt dictũ pluries eſt Tertio,ꝙ aĩa cęli licet ſufficiẽter,tamen per accidens facit ſempiternitatẽ motus primus autem motor facit eam per ſe, & ideo attribuitur primo motori,vt eius cauſæ actiuę per ſe primo intendenti illam.Et ſic habetur intentum : quia vt ex prima conditionali probata patet,ex hoc ſequiť, ergo primus motor eſt virtutis infinitæ intenſiue.Et in rei veritate iſta videtur mens Auer. in illo loco.Loquitur enim de actiua cauſalitate,vt quęſtio mota oſtẽdit:& non intendit ſubtrahere ab anima cęli cauſalitatem actiuã ſempiternitatis,ſed perſeitatem cauſalitatis:cuius nulla virtus finita eſt capax,vt patet ex dictis.Vnde cauſam actiuam per ſe determinatę velocitatis poſuit animã, ſempiternitatis verò primũ motorem. Si finaliter hoc põt dupliciter imaginari, Primo,vt ſi ſermo de dependentia communi;quia oĩa cauſanť in genere cauſę finalis à primo. & hoc eſt cõtra Auer. ibidem qm̃ hoc mõ non ſaluatur ſua differentia inter determinatam velocitatẽ motus,& eius ſempiternitatem:hoc etenim modo vterque effectus dependet finaliter a primo motore.Secundo,vt ſit ſermo de aliquo ſpeciali modo depẽdendi ĩ genere tamẽ cauſę finalis. Et q̃tũ verba eorum ſonãt,videṫur dicere,ꝙ quodam ſingulari mõ ſempiternitas eſt à primo fine,quo nõ eſt determinata velocitas,ſic,ꝙ ſẽpiternitas motus in hoc differt ab eius velocitate,quòd iſta ſufficiẽter fiat ab agẽte: illa aũt nõ niſi adiũcta cauſalitate finali primi motoris.Sed qa facile eſt dicere diſtinctionẽ in qualibet re q̃uis ardua : & inexercitati eſt admittere illam in aere,ideò quęramus,ab iſtis,qũo ſit iſta dĩa. hoc.n. non poteſt niſi tripliciter imaginari.ſ. aut ſic,qđ ſempiternitas careat cã actiua,& finali tm̃ attribuať:& hoc eſt ridiculum, qm̃ non eſt intelligibile, ꝙ aliquid effectiuè ꝓducat motũ, & non ꝓducat eius durationem maximè cum tp̃s,qđ eſt duratio illa(vt.12 Met.tex.29.dicitur)aut eſt ipſe motus, aut eius paſsio: conſtat autem ꝙ hæc ab eodem fiunt actiuè ſecundũ, rem quamuis non eodem modo.poteſt.n.eorum, quæ ſunt idem realiter,vnum ꝑ accidens produci ab agente inferiori,& alterum per ſe: vt patet cum Sortes generat Platonem : tunc,n.licet fiat Plato per ſe: fit tamen corpus vel mixtum per accidens, vt dicitur in Primo Phy. tex. 76. Aut ſic, ꝙ ad determinatam velocitatem cauſa actiua ſufficit abſque finali:ad ſempiternitatem autem non:& hoc etiam eſt ridiculum:quia finis eſt cauſa cæterarum cauſatum.nulluſq; eſt effectus naturę aut artis abſq; fine: Aut ſic,quod ad determinatam velocitatem cauſa actiua cum fine communi ſufficit: ad ſempiternitatem aũt non,ſed requiritur ſpecialis ratio dependentiæ ad primum motorem vt finem:& hoc eſt iterum loqui in aere,niſi huiuſmodi ratio aſsignetur. Nec apparet alia ratio:quàm illa,quæ in eodem com.41.ex intentione Themiſtij ſubdiť.ſ.ꝙ motor, quia mouet ad conſequendum aliquid, vel conſeruandum aliqđ tranſmutabile,neceſſe eſt ꝙ quandoq; ceſſet: motor autem,qui mouet propter aliquid ſemper in actu & immutabile, qua ratione mouet vno tempore, mouet ſemper:& ſic habetur ſpecialis ratio dependentię ſempiternitatis ex fine, quæ non habetur in velocitate motus.Sed adducere hoc ad propoſitum, nouitiorum eſt.Cum.n. omnes animę cœleſtes prima intentione operentur propter ſe (vt dicitur.12.Meta. com.36.&.2.Cœli com.17.& 21. & ipſarum natura ſit immutabilis & in actu. & earum opera ſint ſicut opera artium,vt dicitur.12.Meta.com. 44.& finis ſit principium in operabilibus, vt dicitur in.2.Phy.tex.88.quemadmodũ ex actualitate immutabili finis ſumunt animæ illæ rationem ſempiternitatis in ſuis operibus,ita ex alijs cõditionibus nobis ignotis ſumunt rationem tãtæ velocitatis,& quare magis ab oriente moueat verſus hemiſphæriũ ſuperius, & alia huiuſmodi.hæc.n.omnia fiunt propter melius: vt ex.2.Cęli.tex.& com. 34.habetur. Et ex fine neceſſe eſt bonitatem eorum fieri,cum naturalia agãt propter finem, vt dicitur.2.Phy.tex.80. Vnde ex hoc nõ magis habetur, quod ſempiternitas ſpecialiter depẽdeat a primo, quã certa velocitas.vtrunq;.n.eorũ habet hoc modo ſpecialem rationem dependentię ex fine. Amplius. Cũ ratio ſempiternitatis motus ſufficienter ſumatur ex his finis conditionib.ſ.ꝙ ſit in ſe actu & habitus a mouente, & immutabilis:& hæc ſint cõmunia omnibus motoribus cęlorũ reſpectu propriarum eſſentiarum,nihil propriũ primo motori dixiſſet Auer.ſed totum quod dixit,cõuenit omnibus animabus cęlorum in ratione finis:Nec poteſt dici, quod dictum Auer. commune quidem eſt omni motori ſeparato in ratione finis, ſed appropriať primo propter dependentiam aliorum a primo & in ratione finis,quoniam ſic non ſaluatur differẽtia inter ſẽpiternitatem & velocitatem,vtrunq;.n. ꝓpter independentiam primo eſt attribuenda fini. Quod ſi tanq̃ ad vltimũ refugium recurrendo dicatuř,quod ſempiternitas motus depẽdet a primo fine,quodã in ſingulari modo ignoto nobis,& hoc cognoſci ex hoc ꝙ omnes motores cœleſtes conueniunt in ſempiternẽ mouere, non autem in velocitate motus.hoc.n.ideo eſſe credendum eſt,quia rationẽ ſempiternitatis habent,reſpiciẽdo primum, velocitatẽ verò reſpiciendo propria)hoc eſt contra Auer.qui expreſſò dicit in.2. Cœli. com. 58. ꝙ motores inferiores ſumunt rationes ſuarum velocitatum ſm̃ quòd magis deſiderant aſsimiliari primo. Et loquitur non ſolum de motu diurno,ſed etiã in circulo obliquo. Deinde hoc non eſt ſufficiente ratione firmatum Quod.n.cõueniãt oẽs in ſempiternitate motus,vt dicit Auer.in.2.Cœli com.38.&.71.& alibi,eſt quia conueniunt oẽs in hoc,ꝙ ſunt motores immateriales. Et ideo hoc non oportet conijcere,ꝙ ſit ex ſingulari modo dependendi a fine, cum clare pateat,quod finis communis cũ immaterialitate motoris ſufficiat, nec locus eſt coniecturis in manifeſtis. Amplius. Velocitas, de qua ibi loquitur Auer. vt patet in com.nihil aliud eſt quàm temporalis,in qua omnes motores cęli conueniunt, ſicut & in ſempiternitate,nullus.n.mouet in non tempore.Reſtat ergo qđ de infinitate intẽſiua ſermo Aue.ibidem ſit. Et licet euidentiores ſint prædictæ rationes,ſi duo motores ſcđm rem in primo orbe ponantur efficaces tamẽ ſunt,etiam ſi duo ſm̃ rõnem,vnus autẽ ſm̃ rem ponitur,vt patere poteſt cuilibet eas applicari ſcienti,vnde omnes expoſitiones commenti prædicti falſæ apparent.Vltima autẽ ordinem Librorum Auer. nõ

penſauit

penſauit. Cum.n.conſtet ex 2.Cœli com. quod tunc iã
fecerat libellũ de Subſtãtia orbis:& ex pluribus cõmen
tis,quòd tunc etiã fecerat ſuper libros Phy.& ex 12.Me
ta.com.65.quod iuuenis erat qñ fecit ſuper lib.de Cœ-
lo & ſperabat in com.352. ſe perfecturũ Aſtrologiã:&
qđ ſenex ſcripſit ſuper Meta. manifeſtè liquet, quòd
oĩa dicta Auer. ſunt examinãda ad.12. Metaphyſicę e-
ius,& non ècõuerſo:qm opus illud teſtamentũ eius eſt.

Secunda autem via ad oſtendendam infinitatẽ vir-
tutis Dei glorioſi ſumpta ex.S.Tho. breuior eſt, & ſup
ponit Deũ eſſe cauſam actiuam alicuius ſubſtantiæ, ſi-
ue mundi , ſiue primæ intelligentiæ , ſiue omnium in-
corruptibilium , ſiue ab æterno , ſiue in tempore : ni-
hil.n. horum refert , dũmodo concedatur per ſimpli-
cẽ emanationem (quam nos creationẽ dcimus) Deum
aliquid produxiſſe.Hoc autẽ nunc ſupponatur,tũ quia
cõmuniter Excellentes viri hoc concedunt etiam de
mente Ariſto. & Auer. Tũ quia expreſſe contra Alga
zelem pluries Auer.hoc dicit : Tum quia hoc exigeret
ſpecialem queſtionem,quam alibi tetigimus . Acquie-
ſcẽtibus ergo huic ſuppoſito.hæc via paratur:iuxta quã
arguitur prelibando rationes terminorũ,ſ.quòd virtus
creatiua eſt virtus actiua effectus ex nulla potentia paſ-
ſiua,ſiue ſit creatiua ab ęterno vt Plato,& Ari.cũ ſequa
cib.poſuerũt. ſiue ĩ tpe, vt fides chriſtiana determinat.
Cęterę aũt virtutes actiuę ſunt effectuũ ex aliqua põa
paſſiua pręſuppoſita, vt patet in naturalib.& artificial.

Arguitur ergo ſic,loquendo ſẽper de quantitate vir-
tutis ſeu perfectionis Omne quantũ , excedens aliud
quantũ (ſic,quòd quantumcunque exceſſum creſcat ,
nunquã inter ipſa eſt aliqua proportio) eſt neceſſario
infinitũ intenſiuè . iſta patet ex terminis : quoniam vt
dicitur in.8.Phy tex.79.ſi excedens eſt finitum , adden-
do ſemper quantũ ad exceſſum , quandoque æquabi-
tur,& excedetur.Sed virtus creatiua eſt aliquantę perfe
ctionis,& ſic excedit virtutẽ factiuam rerum ex poten-
tia ſubiecti,quod quantũcunq; augeatur,non eſt inter
eas ꝓportio.ergo virtus creatiua eſt infinita intenſiue.
Probatur minor quo ad vltimã partem (quæ ſola eget
probatione)ducendo ad impoſsibile,qa ſequeretur quòd
virtus tantũ actiua ex aliqua potentia , & virtus actiua
ex nulla potentia poſſent eſſe ęquales:quod eſt manife-
ſtè impoſsibile: Tenet conſequentia,ſupponendo vnũ,
quod probatione nõ eget.ſ. quòd quanto aliqđ actiuũ
poteſt educere rẽ de remotiori potentia ad actũ , tan-
to eſt virtuoſius.ad ſenſum.n. patet,ꝙ ad educendũ ca
lorem de potentia aquæ , maior virtus requiritur , quã
ad educendũ ipſum de potentia aeris hoc igitur ſuppo
ſito arguitur more Ariſtotelico ſic Sumatur virtus pro
ductiua alicuius(puta bouis) ex nulla potentia, & ſit .
A.Sumatur quoque virtus productiua bouis ex aliqua
potentia puta.C.& ſit virtus illa .B. Tunc ſic . Iſtæ duæ
virtutes.ſ. A. &. B. per ſe habent aliquã proportionem
ſit ergo ꝓportio centupla,ita quod A. excedat .B. non
plus quã in centuplo : & tunc ſumatur potentia paſsi-
ua, in centuplo magis elongata ab actu, quã ſit.C.& ſit
illa D.cũ ergo oporteat tãto virtuoſius eſſe agẽs , quan-
to elongatior eſt potentia ab actu , neceſſe erit virtutẽ
actiuã bouis de potentia. D. eſſe in proportione centu-
pla ad B. ac per hoc eſſe æqualem ipſi . A . Et ſic virtus
productiua ex aliqua potentia, & virtus productiua ex
nulla , erunt æquales : quod eſt impoſsibile. Immo etiã
eodem proceſſu poteſt deduci , quòd illa ſit etiã maior
quod eſt impoſsibilis. Nec poteſt inficiari quiſpiam
hunc proceſſum ex eo , ꝙ non poteſt ſumi in rerũ na-
tura potẽtia remotior ab actu quacũq; potentia data :
oportet.n.ſic dicẽtes negare proceſſum Ariſt.4. Phyſi.
text.71.vbi aſſumit plenũ ſubtibilibus quocunq; pleno
&.6.Phy.tex.15.vbi aſſumit motum velociorem quo-
cunq; motu : & breuiter deſtruere doctrinam traditã
in lib.Phyſico.Saluatur.n.efficacia horum, & ſimilium

proceſſuum ex rationibus formalibus terminorũ.& ex
veritate conditionalium:quicquid enim repugnat veri
tati conditionalis,eſt falſum,& impoſsibile.vt Auer. di
cit in 8.Phy.tex.78. Vnde propoſito ſufficit veritas con
ditionalium puta . ſi virtus aliqua produceret ex poten
tia in cẽtuplo remotiori,eſſet in cẽtupla ꝓportione&c.
Stat ergo ratio firma,quamuis quidã neſcientes,aut nõ
volentes eã formare,ſoluiſſe ſe arbitrari ſunt , vt de Sco
to patet prima diſt in.quarti.Qui ideo credidit ſe ſoluiſ
ſe,quia San.Tho. non ſollicitus circa terminos,quia in
authenticis rationibus ſolent ſubintelligi , fecerat ma-
iorem huiuſmodi.Eorũ inter, quæ nulla eſt proportio
alterũ eſt infinitum:Soluit Scotus, ꝙ hęc non eſt vera,
vt patet de puncto,& linea:& tamen punctũ nõ eſt in-
finitum.Propter quod notanter nos poſuimus in maio
re vtrunq; eſſe quantum : vt has pueriles cauillationes
effugaremus . Et hæc de ſecundo.

Reſtat igitur argumentis in oppoſitum reſpondere.
Ad primum ergo(quod tres difficultates tangit, vnam
principaliter,& duas ex conſequenti)tali eſt ordine di-
cendum,ꝙ duas annexas difficultates,ſ.an Deus moue
at vt finis tantum , vel vt finis & agens:& ſi vt agens,an
mediatè,vel immediatè.per tranſibimus dicendo,quia
eſt. Tertiã,verò principalem .ſ. expoſitione virtutis in-
finitę intenſiuè in rerũ natura, neceſſario ſequatur mo
tus in non tempore pertractabimus dupliciter.ſ. ſecun
dum Auer. & Simplicium.Quamuis igitur multi ex.2.
Cœli tex. 64. vbi in ſummo gradu perfectionis vniuer-
ſi locatur id,quod ſine actione optimum poſsidet : &
ex.12.Meta.tex.30.vbi dicitur,quod Deus mouet,ſicut
amatum,& deſideratum,credunt, Deum non eſſe cau-
ſam agentem ſed finalem:verius tamen dicunt ſentien
tes,vtroque modo Deum eſſe cauſam: vt Simplicius ar
guit ex Primo Cœli tex. 30. vbi Ariſto. dicit Deum ni-
hil agere fruſtra.ſi.n.ad hoc incõueniens ſolicitus fuit
Ariſto. deducere ꝙ Deus nihil agit fruſtra,ergo ſuppo
nebat Deum agere propter finem; ridiculum enim eſ
ſet deducere ad hoc inconueniens de cauſa non actiua.
Auer. quoq; in de Subſtantia orbis , manifeſtę repre-
hendit dicentes oppoſitum eſſe de intentione Ariſt. &
in 10.Metaphyſicę,com.7. expreſſe dicit,ꝙ Deus mo-
uet nõ tãtum,vt finis,ſed vt motor.Quod etiam firma-
tur in.12.com.6. & in com.44. vbi etiam poſtmodum
Auicennam ponentem Deũ eſſe tantum finẽ , arguit :
quod oportet primi principij eſſe actionẽ:quę cũ hoc
quod ſit ſibi ꝓpria,ſit cõmunis cæteris , qualis eſt mo
tus diurnus.& in Secũdo Cœli com.17.dicit,quod om-
ne habens actionem in ſe,habet actionem in alio:& in
cõmento.21.dicit,ꝙ, omne quod inuenitur propter ſe
prima intentione,inuenitur propter aliud ſecũda intẽ-
tione:niſi illic eſſet natura non innata ad largiẽdum. Et
breuiter totus Auer. plenus eſt hac ſententia,vel forma
liter,vel radicaliter : vtputa quod in ſeparatis a materia
cauſalitas finalis,& efficiens eidem conueniunt, vt dici
tur.in 12.cõmento.& 35.&.38.&.55.Nec obſtat,quòd
Ariſtoteles dixit Deum mouere, vt amatum.non.enim
dixit hoc cum dictione excluſiua:immo ex hoc magis
habetur propoſitũ, ſuppoſita illa vniuerſali Auer. quã
modo diximus.Id verò quod ex.2. Cœli adducitur,ad
miratione dignum eſt,qua fronte ab Auerroiſtis addu
ducatur:cum Auer. ipſe ibidem in com.66. expreſſe di
cat,quòd in illo ſummo gradu habente optimũ ſine a-
ctione,datur latitudo includẽs omnes intelligẽtias ita
quòd apud ipsũ oẽs intelligentię ſunt in illo primo gra
du,& nõ tantum Deus:& tamen conſtat apud eos etiã
ꝙ cęteræ intelligentiæ agunt ad extra . Intendit.n. ibi
Ariſtoteles apud Auerroem, Intelligentias quatenus in
telligentię ſunt,habere optimum(quod eſt felicitas ſpe
culatiua)ſine omni dependentia ab exteriori actione :
non ſicut in nobis(iuxta illud .12.Meta. tex.39. dedu-
ctio autem qualis optima &c. & eſſe in primo gradu.)

Quatenus verò animæ ſunt, optimum aſſequi per motum, & in ſecundo locari ordine ſimul cū corporibus, quorum ſunt animæ. vnde Deum mouere nō ſolum finaliter, ſed actiuè dicimus. Et quamuis ex multis commētis, videatur haberi, ꝙ Deus mouet immediate (quia in com. 44. Duodecimi Meta. reprehendūtur ponētes Deum eſſe priorem motorem primi orbis: & in com. 38. expreſsè dicitur, ꝙ primus motor mouet ſine medio, & in com. 48. numerantur ſubſtantię immateriales ſecundum numerum motuum cęleſtium. expreſſe ſupponendo nullam eſſe, quę non mouet (vt tamē ex dictis ſuperius patere poteſt, in com. 41. 12. expreſſe dicit motum cęli componi ex duobus motoribus. Et ideò ſciendum eſt, quod iſta ſibijnuicem non contradicūt: quoniam cum ſint in hac re opiniones extremæ: vna Auicennæ dicentis, Deum nihil agere ad motum cœli, niſi ſecundum ꝙ prima cauſa operatur per ſecūdas, ſed primum motorem eſſe primam intelligentiam productam a Deo, quæ cum anima cęli mouet: Alia eorū, qui dicunt Deū ſolum mouere primum cœlum, Auerroes via inceſsit media, vtrunq; declinans extremū. & ideo nunc hoc, nunc illud excludit extremū, quamuis pluries Auic. impugnauerit. Eſt igitur apud eū primus motor Deus glorioſus: non tamen mouet ſolus. Sed, qa in motu primo cœli ſunt duo (ſempiternitas motus, & certa velocitas, puta. 24. horarum) poſuit vtrunque horum habere per ſe primo cauſam actiuam & propriā. & ſempiternitatis quidem Deum, certę verò velocitatis animam cœli. Et hic ſenſus reſpondet planè expoſitioni illius commēti abſque extorſione. Et ſic Deus nō eſt prior motore totius: immo facit per ſe motum totius, quo ad nobiliſsimā eius rationem, quæ eſt ſempiternitas. & hoc mō Deus non eſt anima alicuius orbis. Et ideò dixit ibi Auer. ꝙ eſt potētia, non in materia. & per hoc volebat quod differat ab anima cœli. Et hoc modo ſaluatur, quod com. 44. dicitur, qđ illud, quod intelligiē motor corporis cęli de prīo motore, eſt aliud ab eo quod intelligit motor orbis Saturni. Et ſic numerus immaterialiū ſubſtantiarum ſecundum numerum motuum ſaluatur: quia ex motuum numero, inuentus eſt numerus motorum aliorum a primo, quia: iam ex infinitate motus ſtabilitus erat. Nullam enim ſubſtantiā immaterialē ponimus, niſi ex motu concluſam: ſed primam ex infinitate motus, cęteras ex numero motuum regularium, & perpetuorum, exigentium motores immobiles. Et hoc cōſonat textui Ariſtotelis expreſsè quærenti numerum motorum immobiliū, non numerum motorum infinitorum: vt per hoc inſinuaret, qđ de alijs a primo loquebatur: quamuis primus quoq; ſit immobilis. Eſt ſiquidē ſermo Ariſtotelis, & Auerrois, ibidē contra ponentes ſubſtantias immateriales abſq; aliqua propria motione alicuius corporis, vt patet ibidē: quod nos non diximus. Et breuiter hoc modo omnia dicta Auer. inueniuntur conſona: & merito, quia vero omnia conſonāt. vnde Helię Hebręi labor quam vanus fuerit, patet. Putauit. n. quòd ex hoc, quòd Deus dicitur motor effectiuè primi cœli, ſequeretur, ergo mouet ſolus primum cęlum. Iā. n. liquet Deum propiū motorem primi, quo ad ſempiternitatē ſui motus actiuæ cauſandam. Mouet ergo Deus cęlum effectiuè vt motor proprius, & mediante anima cęli: ſic vt vtriuſq; proprius, & effectus motus cęli ſit diuerſimode, & ſic quo ad duo prima patet quid tenendum ſit.

De tertio autē (in quo tota ſtat difficultas præſens) ambiguitas magna videtur. diuiſi ſiquidem ſunt Peripatetici circa id. Quibuſdā. n. apparet, quod ex hoc antecedēte. Datur virtus infinita in natura, ſequitur neceſſario, Ergo motus in non tpe. Quibuſdam verò videtur ꝙ diſtinctione opus ſit in re hac, & hi in tres diſtincti ſunt vias, Alij putant, qđ diſtinctione modi agendi. ſ. liberè, vel neceſſario opus ſit. Alij verò, ꝙ diſtinctio modi eſsēdi illius virtutis infinitę. ſ. an habeat eſſe materiale, an immateriale, ad hoc ſufficiat. Alij autem duas diſtinctiones neceſſarias credunt ad ſaluandum infinitā virtutem in rerum natura. ſ. modi eſſendi (q̃ modo dicta eſt) & modi agendi. ſ. mediationē, vel immediationem: ita quod omnes huiuſmodi opiniones ſunt quatuor Et primam quidem poſtponentes (quia ex diſcuſſione aliorum quid vēritatis habeat patebit: & eius fundamenta ſunt, quæ arguendo adduximus) ad ſecūdam nos transferamus opinionē quę tria dicit. Primo quòd ex hoc añte, virtus infinita eſt in magnitudine, neceſſario ſequitur, Ergo mouet in non tpe: quod implicat cōtradictionem & in hoc cōueniunt cum Ariſto. 8. Phy. tex. 79. oēs Peripatetici: licet differant in modo deducēdi conſequentiā. Scot. n. in 1. Senten. diſtin. 2. q. 2 ad vlt. dicit, quòd ex eo quod in antecedente aſſumitur, Virtus infinita, ſubintelligēdo agat, neceſſario ſequitur, Ergo actio ſua eſt in non tpe: alioquin in æquali tēpore agere contingeret virtutem infinitam & finitam, iuxta deductionē. Ari. ibi. Ex eo verò, quod in antecedēte additur ly in magnitudine (.i. extenſa) ſequitur quod ſi agit. agat circa corpus: & cōſequenter ꝙ ſit ibi aliqua reſiſtētia, & ſit ēt diuerſa approximatio partiū paſsi ad agens ac per hoc ſequitur, Ergo actio illius virtutis eſt mouere: quoniā hæ duæ cauſe. ſ. diuerſa approximatio partium, & reſiſtentia faciunt ſucceſsionē eſſe in motu. & ſic ex toto antecedēte ſimul. ſ. Virtus infinita in magnitudine, ſequitur Motus in non tempore. Sed hæc deductio manifeſtè peccat: quia ex hoc ꝙ aliqua virtus eſt extenſa, & agit in corpus, non ſequuntur illę duę cauſę ſucceſsionis, ſed vna tantū, ſ. diuerſa approximatio partiū paſsi ad agens: ſed ex oībus his abſque reſiſtentia, non ſequitur, Ergo illa actio eſt motus. Et hæc omnia non egent probatione: quia manifeſtè patent de virtute illuminatiua. hęc. n. eſt extēſa, & agit in corpus &c. & tamē non eſt motus propriè (de quo loquimus) vt diſtinguitur contra mutationē. S. Tho. autem, quia Ariſto. nō fuit ſolicitus ibi de vtraq; parte conſequētis deducenda, ſupponit cum Auerroe, & cæteris expoſitoribus (quantū vidiſſe me recordor) ꝙ ſubiectū illius antecedentis. ſ. ly virtus, ſeu potentia, ſupponit pro virtute motiua, propriè ſumendo, motū: ita ꝙ antecedēs illius conſequentiæ ſecundum veritatē, eſt hoc, Virtus motiua infinita eſt in magnitudine, ergo, Et qđ hęc ſit mēs Ariſ. patet ibi, ex eo ꝙ probando ſuppoſitionē vnā. ſ. quod maior virtus facit æquale in minori tēpore, dicit: vt calefaciens, aut dulce faciens, aut proijciens, & omnino mouēs. vbi manifeſtè patet, ꝙ de virtute motiua loquiē. Patet ēt ex fine intēto: ad nihil. n. aliud inducebat demōſtrationē illam, niſi ad inueſtigandā impartibilitatē primi motoris, quē conſtat mouere ꝓpriè. vnde impertinēs erat propoſito tractare de omni virtute extenſiua. Quāuis ex iſta negatiua, nō poteſt dari virtus motiua infinita in magnitudine, habeatur ex cōſequenti, qđ nulla virtus in magnitudine eſt infinita: quia cū ſit virtus, aut ſubſtantialis, aut accidentalis: & accidētaſitas infinitas inferat infinitatē ſubſtantialē: & omnis virtus ſubſtantialis in magnitudine, ſi eſt, ſimplex ſit principium alicuius motus naturalis (vt patet in. 1. Cœli, tex. 7.) & ſimplicibus exiſtentibus finitis, impoſsibile ſit mixtū fieri infinitum, manifeſtè deduci poteſt ex negatione infinitatis virtutis motiuę, in magnitudine negatio infinitatiš omnis virtutis extenſę. Facit tamē vim. S. Tho. in ly magnitudine, ex hoc, quòd virtus extenſa nō eſt intelligens, virtus autem extra magnitudinē eſt intelligens, vt patet. 3. de Anima, cōmen. 5. virtus autē motiua non intelligens, mouet tantum quantū poteſt. Ac per hoc tenet conſequētia Ariſtote. Quia ſi eſt virtus motiua infinita; & cum hoc mouet tantum, quantum poteſt, ſequitur. Ergo mouet in non tempore, vt patet ex deductione Ariſto. ibidem.

Secundo

Secundo dicit, quòd ex hoc antecedente, virtus infinita eſt (etiam loquendo de motiua) non ſequitur neceſſario, Ergo mouet in non tempore: quia poteſt illa virtus eſſe agentis liberi, in cuius poteſtate eſt, & actio, & modus agendi. Et cum hoc arguit eſſe contra Ariſt. & Auer. & omnes Philoſophos, Scotus cum ſequacib. non reputat hoc inconueniens. immo dicit in 2. ſententiarum diſtinctione prima, quæſtione. 3. eos ſibiipſis contradicere, ponendo Deum agere neceſſario.

Mihi autem videtur hoc non eſſe contra Ariſto. eo ꝙ nulli imponendum eſt, quod nec dixit, nec neceſſario ſequitur ex dictis eius. Deum autem non eſſe agens liberum nullibi dixit Ariſto. nec ex dictis eius ſequitur neceſſario. Demonſtratio ſiquidem poſita in 1. Cœli, tex. 90. ſufficienter ſaluatur, ſupponendo omnes intelligentias differre ſpecie, & mouere quantum poſſunt, vt aſſimilentur Deo glorioſo, cuius proprius effectus eſt ſempiternitas, ſiue libere, ſiue neceſſario illam cauſet. Numerus quoque intelligentiarum eiuſdem ſuppoſitionibus ſtātibus optimè inueſtigatur ex numero motuum: ſunt enim omnes motores adæquati, Inconueniens etiam, quod dicitur in tex. 79. ſ. virtutem finitam, & infinitam mouere æqualiter, manifeſtè ibidem aſcribitur virtutib. mouentibus naturaliter. & breuiter quæcunq; alia ad hoc adduci poſſunt facile ſaluari videntur abſq; hoc. nolo tamen propterea Ariſ. attribuere, ꝙ poſuerit Deum agere liberè: ſed opinionem ſuam ad nos non perueniſſe tm̄, contra Auer. in illam reſponſionem eſſe non dubito, vt ex com. 4. 12. Meta. deducere facile eſſet. & comm. 21. Secundi de cœlo manifeſtè habetur.

Sed, quoniam ex principijs Philoſophiæ nō neceſſario ſequitur Deum agere neceſſario: idcirco cum ſoli rationi obediendum ſit: quod ſecundo loco cōtra hoc obijcitur ſoluēdum eſt. Cum ergo dicitur, Id ad quod ſequitur falſum impoſſibile, eſt ſimpliciter impoſſibile &c. Negatur minor. Et ad primam probationem dicitur, ꝙ quamuis non ſit impoſſibile Deum velle vti tota virtute ſua: eſt tamen impoſſibile Deum velle vti tota virtute ſua in hoc effectu, q eſt velocitas motus. Nec hoc eſt ex defectu virtutis, aut voluntatis, ſed quia hoc non eſt factibile, vnde Deus vtitur tota virtute ſua per ſe cauſando ſempiternitatem motus, & creando &c.

Ad ſecundam verò dicitur premittēdo quatuor. Notandum eſt. n. primo, quod aliud eſt arguere ex potētia motiua infinita, & aliud eſt arguere ex potentia motiua infinita habente talem modum eſſendi. ſ. in magnitudine, vel extra, vel modum operandi, ſ. neceſſario, vel libere. Primum ſiquidem antecedens abſtrahit ab omni modo eſſendi, & operandi: Secundum verò, modū eſſendi, vel operandi coaſſumit. Conſtat autem quòd multa poſſunt deduci ex aliqua ratione formali, & modo eſſendi, vel operandi ſimul quæ non poſſent deduci ex illa ratione formali abſolutè. Notandum eſt ſecundo, ꝙ ex aliqua rōne * abſtractè, ſeu abſolutè ſumpta, dupliciter aliquid deducere conſueuerunt Philoſophi. Vno modo, neceſſario: ſicut ex ratione motus deducitur, ꝙ oportet eſſe in tempore. Alio modo non repugnāter: ſicut ex ratione motus deducitur, ꝙ quocunq; motu dato, pōt dari velocior &c. Et inter hæc tantum refert, ꝙ conſequens aliquid neceſſario comitat̄ ipſum in quocunq; ponatur ſecundum omnem modū eſſendi illius: conſequens verò aliquid non repugnanter, nō oportet comitari illud in aliquo: immo ſtat ꝙ repugnet ei in quocunq; modo eſſendi: vt patet in exēplis adductis. Notādum eſt tertio, ꝙ tripliciter poteſt imaginari ꝙ potentia motiua infinita exeat in actum ſm. vel quòd moueat. A. mobile certa velocitate, ita ꝙ non poſſit velocius illud mouere, ſed illud mouere ſit ſibi adæquatum. Vel ꝙ moueat infinita velocitate, i. in non tempore: non eſt. n. intelligibile, ꝙ aliquid actualiter moueat infinita velociter, & tm̄ in tempore quia ex quo

* Alias abſtrahente. Conſequēs aliquid neceſſario comitatur illud in quocunq; ponatur ſecundū oēm modū eſſendi. Cōſequēs verò nō repugnāter, nō oportet comitari illud in aliquo immo quādoque ei repugnat in quocunque modo eſſendi.

actualiter mouet, tempus illius motus certum eſt ſm ſe: ſignetur ergo, & tūc procedatur iuxta tex. 798. Phy. & venietur ad hoc, ꝙ motus infinitæ velocitatis erit in æquali tempore cum motu finitæ velocitatis (vt potè à virtute finita facto) quod eſt impoſſibile. Idem eſt ergo mouere actu infinitè velociter, & mouere in non tpe, vel medio modò. ſ. quòd nunquam mouet tanta velocitate. A. mobile, quin poſſit illud veloci⁹ mouere. Hæc autem tria aliter ſe habent ad potentiam motiuam infinitam abſolutè, & aliter ad eam in magnitudine. Ad potentiam ſiquidem motiuam infinitam in magnitudine, duo extrema comparantur immediatè: ita quod reſpectu talis virtutis non datur medium inter mouere in non tpe, & mouere certa velocitate adæquatè. Ad potentiam verò motiuam infinitam abſolutè, extrema hęc ſunt mediata: ita quòd ſtat ꝙ moueat ſic velociter, ꝙ tm̄ ſemper velocius mouere poſſit. Et rō difformitatis eſt: quia virtutis extenſæ quantum eſt poſſe, tm̄ neceſſario eſt facere, vt patet inductiuè. & conſequenter, ſi eſt infiniti poſſe, ergo habet adæquatum facere. aut ergo hoc eſt certa velocitate mouere, aut in non tēpore: mouere. n. ſic, ꝙ velocius poſſit, nō eſſe adæquatum virtuti, patet. Virtutis verò motiuæ infinitæ abſolutè, non oportet quantum eſt poſſe, tm̄ eſſe facere: quia abſtrahit ab omni modo operādi, & eſſendi: & cōſequenter abſtrahit ab hoc, ꝙ faciat ſm totum poſſe, aut partem, & tātum, vel tm̄. & ideo non neceſſario ſequitur, ꝙ ſi exeat in actum, ꝙ exeat in opus adæquatum. Notandum eſt quarto ꝙ aliter arguendum eſt ex infinita velocitate ad infinitatem potentiæ motiuæ abſolutæ, & aliter èconuerſo: Ex infinita ſiquidem velocitate, determinatè infertur, ergo potētia motiua eſt actu infinita: quia impoſſibile eſt aliter talem effectum ſoluere. Ex infinita verò potentia motiua nihil aliud pōt inferri, niſi, Ergo poteſt infinita velocitate mouere, quia ſi aliq̄ta virtus motiua poteſt mouere aliquanta velocitate, maior poteſt maiore, & infinita infinita. Sed, q̄a poſſe mouere infinita velocitate, cōtingit dupliciter. vno mō ſic ꝙ poſſit facere motū infinitæ velocitatis in actu: Alio modo ſic, ꝙ poſſit ſemper facere maiorem velocitatē quacūq; facta velocitate, ideo non pōt ex infinitate potentiæ motiuæ abſolutæ inferri determinatè, Ergo eſt actu infinita velocitas, ſicut èconuerſo. His aūt pręmiſſis, dico quatuor. Primo ꝙ ex hoc antecedente A. eſt, virtus motiua infinita in magnitudine, optimè ſequitur, Ergo mouet in non tempore: quia ſi non, ergo mouet adæquatè certo tpe, ex tertio notādo: & tunc ſequitur iuxta deductionē Ariſ. Ergo virtus finita, & infinita ſm totum poſſe mouent ęqualiter. Secundo dico, ꝙ ex hoc antecedente. A. eſt virtus motiua infinita, non ſequitur neceſſario. Ergo. A mouet in nō tempore. Dicentib. n. ꝙ non, ſubinferri nō pōt, Ergo mouet adæquate in certo tempore: datur ſiquidem medium. ſ. ꝙ permittitur mouere. A. mobile tāta velocitate (puta decē horarum, non tamen adæquate, ſed pōt ſemper velocius, vt patet ex tertio notando: Quod non pōt dici, ſi virtus illa eſt in magnitudine. & ideo Ariſt. fundans demonſtrationem ſuam ſuper illa diſtinctione, aut mouet in non tēpore, aut certo tempore loquendo de adæquata operatione, aſſumit ab aduerſario virtutem motiuam eſſe in magnitudine: quia de tali conſtat: ꝙ oportet ſupponere aliq̄ velocitatē eſſe illi adæquatam: qđ non oportet verificari de virtute motiua abſolutè quia abſtrahit ab his. Tertio dico, ꝙ ex hoc antecedente. A. eſt potētia motiua infinita, nō ſequitur non repugnāter, Ergo motus in non tpe. Probatur hoc ex illo principio impoſſibile in ſe ex rōnib. terminorū, ex nullo deducitur poſſibiliter, ex quo non ſequatur neceſſario. Hæc. n. eſt dr̄ia inter cōſequens poſſibile, & impoſſibile ex terminis: ꝙ poſſibile ex aliquo antecedente orit̄ poſſibiliter ex quo nō oritur neceſſario: vt patet de velocitabilitate motus

Virtutis finitæ extenſæ, quātum eſt poſſe, tm̄ eſt facere: virtutis verò abſolutæ, non tantum eſt facere quātū eſt poſſe.

Commune principium impoſſibile ſimpliciter, ex nullo deducit̄ poſſibiliter, ex quo nō oritur neceſſario.

reſpectu

reſpectu motus, & mobilis. Impoſsibile verò, niſi habeat connexionem neceſſariam cum antecedente, ex illo oriri non poteſt. & hoc ideo eſt, quia impoſsibile ex terminis eſt impoſsibile ſimpliciter, & omnino: tale autem ex nullo oriri poteſt, niſi ex alio impoſsibili, ad ꝙ conditionaliter ſequaꝛ quod ſine neceſſaria connexione fieri nequit. Conſtat autem, quòd motus in non tẽpore claudit contradictionem ex terminis. ſi eſt enim motus, ergo in tempore, & ſi in non tempore, ergo non eſt motus: & ex antedictis patet, quod hoc impoſsibile non ſequitur neceſſario ex infinita potentia motiua: ergo nec ſequitur poſsibiliter.

Sed accidit hic dubium ex triplici capite. Primo, q̃a id quod ſequitur neceſſario ad aliquid cum aliquo ſpeciali modo eſsẽdi, ſequitur permiſsiuè, & poſsibiliter ad illud abſolutè. v.g. quod ſequitur neceſſario ad animal rationale, ſequitur poſsibiliter ad animal. ſed motus in nõ tempore ſequitur neceſſario ad virtutem motiuam infinitam habentem eſſe in magnitudine, vt patet: ergo ſeqnitur poſsibiliter ad virtutem motiuã abſolutè. Secundo, quia cum hoc argumentum valeat. Si aliquanta virtus motiua poteſt mouere aliquãta velocitate, ergo maior põt maiore, & infinita infinita, & vlterius valeat aliquanta virtus motiua poteſt mouere tanta velocitate, ergo poteſt facere tantam velocitatem actualiter, & maior ſimiliter maiorem. quare non valet, Ergo ſi infinita poteſt infinitam facere actualiter. Nulla. n. rõ apparet difformitatis. & tamen oportet ſi tenenda ſunt prædicta, negare illam vltimam conſequentiam: quia vt patet ex dictis, poſſe facere velocitatem infinitam actualiter, eſt idem quod poſſe mouere in non tempore. Tertio, quia etſi aſsignata ſit ratio, quare infinitæ potentiæ abſolutæ, nõ oportet aſsignare adæqitatum facere (q̃a ſcilicet abſtrahit à modis operandi) non tamẽ habetur quare infinitę potentiæ motiuæ abſolutę repugnet mouere ſecundum totum ſuum poſſe. ſi enim non repugnat: dato quòd ex ea nõ ſequatur neceſſario, nec poſsibiliter habetur intentum, quia ſi hoc ſibi non repugnat, ergo eſt ſibi poſsibile, poſsibili autem poſito, nullum ſequitur impoſsibile: ex hoc autem ſequeretur, ꝙ moueret, in non tempore, vt patet: ergo.

Ad primum horum dicitur, quòd maior eſt ſic modificanda. Illud quod ſequitur neceſſario ad aliquid cũ aliquo ſpeciali modo eſſendi compoſsibili illi primo, ſequitur permiſsiuè ad illud abſolutè: ſic. n. eſt vera, & non aliter. Si. n. aliquid iungatur cum aliquo ſibi incõpoſsibili ex terminis, id quod ſequitur ad cõiunctum, vtriq; partium repugnat v.g. Ad hoĩem aereum ſequitur habere perfectiſsimum ſenſum tactus, nõ medium inter contraria: quod vt patet, non ſequitur ex ratione hominis abſolutè, nec aeris. Sic autem eſt in propoſito quia virtutem motiuam infinitam eſſe in magnitudine, implicat contradictionem, parteſq; coniuncti non ſunt compoſsibiles, vt ex iam dictis patet, & effectus neceſſario ſequens monſtrat. ſ. motus in nõ tempore. Ad ſecundum dicitur, quòd ratio difformitatis inter vltimam conſequentiam, & priores eſt, quia in omnibus prioribus proportionaliter adaptatur propria cã proprio effectui: in vltima autem, non ſecũdum veritatem ſed ſolã apparẽtiam. non. n. proprius effectus virtutis potentis infinita velocitate mouere, eſt actualiter mouere infinita velocitate: ſed nulli certè velocitati obligatum eſſe ſuum mouere, quantũ eſt ex partæ motiuæ potentiæ. Hoc aũt ſaluatur ſi ſic poſsit mouere actualiter. vt ſemp poſsit velocius mouere, vt patet. Et ſi q̃ratur, cũ virtuti potenti mouere velocitate vnius horæ, proprio effectu aſsignetur mouere actualiter in vna hora, & duplæ potẽtię potẽti mouere in medietate horę, proprius effectus dicatur mouere actualiter in medietate horæ: quare virtuti potẽti mouere infinita velocitate, ꝓprius effectus non aſsignetur mouere actualiter infinita velocitate? Rñdetur, ꝙ hoc ideo eſt quia q̃ñcunq; quãtitati virtutis põt dupliciter attribui quantitas operis, & altero mõ eſt impoſsibile ꝑꝑ implicationem cõtradictionis in ipſo opere, altero verò eſt poſsibile, Dicendũ eſt, ꝙ effectus proprius illius, eſt ille, in quo ſaluaꝛ modus poſsibilis. v.g. (& eſt exẽplum theologicũ) dicimus ꝙ virtus creatiua Dei eſt infinita non ſolum ex parte modi agendi, ſed ex parte creabilium: non tñ ſaluatur infinitas in creabilibus, ſic ꝙ Deꝰ poſsit creare aliquod infinitum ens, ſed ſic, quia quacũq; creatura facta poteſt facere perfectiorem. cum ergo in propoſito inter virtutem motiuam quamcũq; finitã. & infinitã reſpectu velocitatis motus, hęc ſit dña, quod finitæ virtutis q̃titati vno mõ, & illo poſsibili, rñdet quantitas velocitatis in effectu. ſ. faciendo illã actu: infinitæ verò virtutis quantitati, duob. modis q̃titas velocitatis rñdere vr̃. ſ. faciẽdo infinitam in actu, vel mouendo abſq; obligatione ad certam velocitatẽ, & primo mõ infinita velocitas effectus rõnem habere non põt (cum ſit de gñe impoſsibilium ex terminis) ſcd̃o modo infinitæ põę proprius effectus eſt. Ad tertium dr̃, ꝙ infinitæ põæ motiuæ abſolutæ, repugnat mouere actualiter ſm totum ſuũ poſſe, quo ad velocitatẽ motus, non aũt quo ad durationem eius: quia operatio talis eſt de gñe operationũ impoſsibilium ex terminis. Et id, qđ multos in materia iſta decipit, eſt, quia aſſumitur talis motio, vt operatio quędã: & quare infinitæ põæ motiuæ repugnet quærunt: cum tñ (vt ex dictis patet) non ſit de gñe operationum, ſicut nec alterare cœlũ. Nec ex his imponas mihi, ꝙ dicã infinito poſſe, non poſſe attribui adæquatũ operari actualiter, hoc. n. ex dictis noſtris diligenter inſpectis non habetur: ſed tñ: ꝙ infinito poſſe motiuo non põt rñdere adæquatum operari actualiter, quo ad velocitatẽ motus. Ex hoc. n. non ſequitur vniuerſalis negatiua, Ergo non põt rñdere adęquatum operari: ſtat nãq; ꝙ rñdeat infinitũ opari, quo ad duratiõẽ motus, & quo ad operationes immanentes. ſ. intelligere, & amare, &c. Vnde ad quæſitum cum diſtinctione dicẽdum eſt, ꝙ infinita potentia motiua põt referri ad motus velocitatẽ, & ad eius durationem. Et primo modo repugnat ſibi mouere ſm totum ſuum poſſe, quia iſta non eſt operatio, ſed quiddam plus, quàm chymericum: Secundo modo, nõ repugnat, immo de facto conuenit, vt ex dictis patet.

Quarto dico, ꝙ ex hoc añcedente. A. eſt virtus motiua infinita agentis liberi, non põt inferri, Ergo mouet, aut põt mouere in non tpe. dicã. n. in nullo tpe mouere põt tanq̃ adæquato effectu, ſed mouet ſꝑ certo tempore, ſicut elegit: non tñ ſic, quin q̃tum eſt ex rõne virtutis poſſet velocius mouere. cum. n. ex rõne põæ motiuę infinitæ abſolutę, nihil aliud ſequatur, niſi ꝙ quia tãta põa põt mouere tanta velocitate, & maior maiore, infinita põt infinita velocitate mouere: & hoc contingit dupliciter. ſ. aut ꝙ poſsit exire in actum ſm faciẽdo infinitam velocitatẽ: aut ꝙ ſic ſemper poſsit, vt nunquã exeat in actum ſm faciẽdo aliq velocitatem, quin poſsit adhuc facere maiorẽ: & ex rõne põæ motiuę infinitæ abſolutæ non neceſſario ſequatur, ꝙ poſsit exire in actũ primo modo: & ex hoc ꝙ eſt agẽtis liberi, neceſſario ſequaꝛ ꝙ exeat in actum ſcd̃o mõ, ſi debet exire in actu: conſequẽs eſt, ꝙ nõ ex infinita põa motiua agẽtis liberi abſolutè conſiderata, nec ex ipſa ſumpta cum tali mõ agendi, deducaꝛ neceſſario: Ergo motus in non tpe. Et conſequẽter cũ oĩs conditionalis vera ſit neceſſaria, iſta conditionalis non eſt vera. Si datur virtus motiua infinita agẽtis liberi, poſſet dari motus in nõ tpe. Ex ſic patet ad ſcd̃am probationem illius minoris quid dicendum ſit. ſ. ꝙ falſum eſt, ꝙ ex rõne infinitę potẽtię motiuę abſolutę ſequatur, Ergo motus in non tpe. Tertium ꝙ hẽt hæc ſcd̃a opinio, eſt, ꝙ nõ põt aliter ſaluari infinita potentia in rerũ natura, niſi ponẽdo ipſa in agere liberè, eo ꝙ aliter ſequeretur motus in non tpe. Sed

hoc

hoc non eſt dictum cõe: vnde nõ videtur tutum ſequi illud: præſertim, quia (vt ex dictis & dicendis apparet) à multis illuſtribus viris ſaluatur, & ſi Deus non ageret liberè. Tertia verò opinio, quam ſupra S. Tho. 8. Phyſi. protulit in lucẽ, dicit, ꝙ ſola diſtinctio modi eſſendi.ſ. in magnitudine, vel extra, ſufficit ad ſaluandam virtutẽ motiuam infinitam abſq; motu in non tpe, quicquid ſit de modo operandi: Ita ꝙ ſm eam, ſiquis iſta conditionalis ſit vera: Si virtus motiua infinita eſt in magnitudine, daretur motus in non tpe, iſta tamen eſt vera. Si motiua virtus infinita eſt extra magnitudinẽ, daretur motus in non tpe. Et fundamentum huius eſt, quia veritas primę conditionalis fundatur ſuper trib. Primo ſuper infinitate motiuæ põe, ex qua habetur ꝙ poſſit mouere infinita velocitate: Secundo ſuper modo eſſendi eius in magnitudine, ex quo habetur, ꝙ quantum eſt poſſe, tm̃ eſt operari Tertio, ſuper hoc ꝙ effectus nõ eſt dignior ſua cã: ex quo habeť, ſi aliqua virtus eſt in magnitudine eius adęquatum opus põt recipi in magnitudine. Ex his.n. trib. cõſurgere veritatem illius conditionalis, patet ex eo, ꝙ quodcũq; horum triũ deſit, conditionalis non eſt vera. Si.n. deeſt infinitas põæ motiuæ, nunq̃ deducetur motus in non tpe. ſimiliter ſi non ponitur in magnitudine, ſeu operari tm̃ quantũ põt, nunquã deducetur motus in non tpe. & nihil minus, ſi non ponitur, ꝙ operetur in paſſo capaci adęquatę operationis illius potẽtiæ, nunq̃ ſequetur motus in non tẽpore: quem conſtat non ſequi niſi ex motione adæquata potentiæ motiuæ infinitæ. In operationib. ſiquidem tranſeuntib. non ſolum impeditur operatio, & eius quantitas ex parte potentiæ actiuæ, ſed ex parte paſſi. Conſtat aũt, ꝙ proprium paſſiuum motiuæ virtutis eſt mobile in actu: quod oportet eſſe actu: quãtum, & corpus &c. vt patet. 6. Phy. tex. 32. & ideo niſi ponatur, ꝙ adęquata motio virtutis motiuæ infinitæ aſſumptæ in anteceden te poſſit recipi in corpore, in actu, ſeu in magnitudine (idem.n. ſunt in propoſito) non põt deduci, Ergo mouet in non tpe & quia hoc non poni põt abſolute, quia eſt impoſſibile: ideo oportet poni, vt ſequens ex ãte aduerſarij. habetur aũt vt iã diximus ex illo, quia cauſa non eſt indignior effectu. Ex his aũt patet, quare ſcdã conditionalis.ſ. ſi virtus motiua infinita eſſet extra magnitudinem, daretur motus in non tpe, nõ eſt vera: qm̃ deficit ſibi tertia conditio. non.n. oportet virtutis exiſtentis extra magnitudinem dari adęquatũ opus in magnitudine. & rõ eſt quia virtus immaterialis comparaẽ ad oĩa quanta, vt vniuerſale ad particulare: non in pdicando, ſed potius in eſſendo & cãdo: nec eſt rõnabile vt materiale poſſit totam immaterialium virtutẽ adæquare. Vnde ad maiorem horum euidentiã conſiderandum eſt, ꝙ motus relatus ad infinitã põam motiuã in magnitudine, & extra, diuerſimodè comparatur. Illi quidẽ vt effectus proprius cauſæ particulari, & propriè huic verò vt effectus particularis cauſæ vniuerſali (quẽadmodum liquefactio cæræ virtuti Solari) quia motus eſt effectus in corpore, & conſequenter fit à virtute corporea, ſicut ab vniuoco, à virtute verò immateriali, ſicut ab æquiuoco, & vniuerſali. & ideo ſicut ridiculum eſſet ex quantitate virtutis Solaris inferre quantitatem huius particularis effectus, vt adęquantem virtutem Solis, ita irrationabile eſt ex quantitate virtutis immaterialis inferre quãtitatem huius effectus particularis, qui eſt velocitas motus tanquam effectum adæquatũ. Conſiderandum rurſus eſt, ꝙ inter põam motiuam infinitã in magnitudine, ſeu abſolutè: & potentiã motiuam infinitam incorporeã, hoc intereſt: ꝙ illa aut nihil aliud p ſe dicit, niſi principiũ motus (vt patet ſi ſumatur abſolutè) aut ſi aliquid aliud addit, nihil addit eleuans ip ſam ſupra rõnem proprij principij motus: vt patet ſi ſumatur in magnitudine. Iſta aũt ex hoc, ꝙ immaterialis ordinis ponitur, ſupra rõnem proprij principij motus eleuatur, ſicut & ſupra corporalia. Propter qđ ex hoc ipſo, ꝙ ponitur extra magnitudinẽ, ſequitur ꝙ non per ſe primo reſpiciat motus uelocitatem, qui eſt corporeus effectus, quemadmodũ faciunt virtutes corporales: ſed altius quid per ſe primo aſpiciat, & ſecundario, & quaſi per accidẽs motum. Vñ fit, vt infinitas virtutis motiuæ, ſi eſſet in magnitudine, motꝰ velocitate neceſſario manifeſtaretur. Infinitas aũt virtutis motiuæ exiſtentis extra magnitudinem, non: quia.ſ. infinitas põe in magnitudine eſt p ſe primo particularis principij motiui: infinitas verò põę extra, eſt per ſe primo rei eleuatæ ſupra ordinem principiorum motiuorum particularium, ac per hoc altius quid reſpicit vt adæquatũ * motum, quã velocitatem motus. Imaginandum eſt.n. ꝙ res illa infinita extra magnitudinem ſiquis habeat in ſe unde poſſit mouere: hoc tñ opus non per ſe primo reſpicitur ab illa, ſed aliquid altius: quia vt pluries dictum eſt, motus per ſe primo eſt actus corporis: virtus autẽ illa eleuata eſt, ſicut ſupra corpora, ita ſuper oĩa corporalia per ſe primo: qđ dico pp ens, & bonum, & alia hmõi: quæ & ſi ſint corporalia, non tñ per ſe prima. & ideo non oportet ſi virtus illa eſt infinita, velocitatẽ infinitam poſſe ab ea prouenire. Ex duob. ergo falſificatur ſm S. Tho. conditionalis iſta. Primo, ex eo ꝙ virtutem extra magnitudinem non oportet habere adæquatum facere ſuę virtuti, cum agat per intellectum, vt dictum eſt in ſecũda opinione. Scđo, ex eo ꝙ cõſiderata virtute infinita extra magnitudinem, non conſiderato modo operandi, ſequeretur, Ergo daretur motus in non tpe: quia non poſſet fieri motio, ꝙ ad velocitatẽ adęquata virtuti motiuę, quia moueret corpus in actu, puta cœlũ: qđ non eſſet capax motionis adæquatæ illi virtuti: nec abſolutẽ, quia hoc implicat, nec ex hypoteſi data quia infinita põa non eſt conceſſa in magnitudine, ſed extra. Contra hanc aũt opinionem dupliciter obijcitur. Primò, quia, ſi ex ſola incorporeitate virtutis motiuæ infinitæ hẽtur ſufficiens rõ falſitatis ſcdæ conditionalis, manifeſtẽ ſequitur ꝙ non refert, ſi ponatur virtutem illam eſſe motiuam neceſſario, dummodo ponatur incorporea: ſtãt enim iſta duo ſimul. Non.n. eſt impoſſibile uirtutẽ immaterialem eſſe neceſſario motiuam, vt Ariſt. & Philoſophi tenent de aĩabus orbium. Ex hoc aũt quęratur in quanto tẽpore moueret uirtus infinita extra magnitudinem mouens ſm totum poſſe. & ſignetur illud tps, & tunc procedatur iuxta tex. 79. 8. Phy. deducendo ad impoſſibile, ꝙ æqualiter moueẽ virtus finita, & infinita.

* Alias motus.

Secundo, quia hoc eſt expreſsẽ contra Auer. in 2. cęli com. 38. & 71. Ad primum horum dř, ꝙ iſtę duę conditionales diſtant, ſicut cœlum, & terra, Si infinita põa motiua eſſet extra magnitudinem, mouetet in nõ tpe. & ſi infinita potentia motiua exiſtens extra magnitudinem moueret ſecũdum totum ſuum poſſe, moueret in non tpe Secunda.n. eſt vera: quia in ãte eius iam ponitur ipſam ſm totum poſſe actualiter mouere: & conſequenter habere mobile talis motionis ſubiectum, cum motus ſit actus mobilis: Ac per hoc in hac cõditionali ſaluantur tres antedictæ conditiones. In alia verò non habẽtur ex hypotheſi ãtis, mobile capax totius poſſe, & ideo eſt falſa ex defectu tertiæ cõditionis. De illa aũt conditionali, ſuper q̃ firmaẽ argumentũ.ſ. ſi eſſet extra magnitudinem infinita virtus motiua, neceſſario dareẽ motus in non tpe, dicenda ſunt duo. Primo, ꝙ eſt impertinens propoſito: quia non habetur ex dictis S. Tho. multum.n. refert poſita virtute infinita incorporea, loqui de ipſa, & conſequẽtibus ad ipſam vt ſic, abſtrahendo à quibuſcunq; alijs, quę non neceſſario ipſam infinitam, & incorporeã comitantur: & loqui de ipſa addẽdo ſibi ſpecialem modum agendi.ſ. neceſſario. Primo enim modo eſt ſermo S. Thom. & non ſecundo. & primus nihilominus modus nihil ponit incompoſſibile: ſecundus verò fortè adunat incõpoſſibilia, quia quamuis

uis virtuti incorporeæ non repugnet eſſe neceſſario mo
tiuam, & velocitatiuam motus, repugnat tamen forte
virtuti incorporeæ infinitæ. vnde non oportet de illa
conditionali ſolicitum hic eſſe. Si tamẽ de veritate eius
quæratur, dicendum ſecũdo videtur, ꝙ eſt falſa eadem
rõne, qa.ſ.ex hypotheſi añtis habetur, ꝙ in mobili poſ-
ſet recipi adæquatus effectus illi virtuti. Vt.n.iam infi-
nities tactum eſt, motus in non tempore, eſt quoddam
impoſſibile ex terminis, & non ſequitur, niſi ex aliqua
hypotheſi impoſſibili: quam requirere illa tria mon-
ſtratum eſt. Et cum contra arguebatur, Ergo moueret
in aliquo certo tpe: ſignetur illud &c. Rñdetur ꝙ quia
ex parte motoris nulla poſſet certitudo velocitatis de-
terminari: quia nec ex libertate, nec ex infinitate põæ,
& in non tpe mouere non ſequitur ex hypotheſi: opor
tet dicere, ꝙ ſi moueret, moueret ea velocitate, cuius
mobile eſſet capax: puta ſi eſſet mobile non violentabi-
le & capax motus. 24. horarum, tãto tpe moueret illud
& non minore. Et ſi contra hoc dicatur, ſignetur tp̃s il-
lud intrepidè aſſignetur: puta vna hora vel decẽ: hoc.n.
non refert. Et ſi procedatur deinde ad hoc, ꝙ eodẽ tpe
mouebit idem mobile virtus finita & infinita, dicetur
hoc non eſſe inconueniens, qñ aliunde prouenit quã ex
virtute motiua. Inconueniens ſiquidem eſt, ꝙ virtus fi-
nita & infinita ex proprijs meritis conſideratę mouean
tur æqualiter: ſed qñ aliũde hoc prouenit. puta ex liber
tate agentis (vt ſcd'a opinio dicit) vel ex parte mobilis
vt mõ dr̃, vel ex mediatione alterius motoris, vt vltima
opinio Auer. dicet, nullum inconueniẽs eſt. Sed ſunt in
hac rñſione adhuc duo dubia. Primum eſt, quia ex eo ꝙ
in añte ponitur virtus infinita motiua, ponitur * conſe-
quenter mobile adęquatum. Motiuum.n.ad mobile re
fertur, vt dr̃. 5. Met. c. de ad aliquid, ſic tertia conditiona
lis eſt vera. Secundũ eſt, qa licet tale vel tale mobile cer-
tam velocitatem ſibi determinet. non tñ mobile in cõi.
& ideo comparando illam virtutem Infinitam ſeparatã
neceſſario agentem ad mobile in communi, reſtat du-
bium, an moueret in non tempore, an certo tempore.
Ad primum horũ dr̃, ꝙ rõ illa tenet, qñ vis motiua eſt
eiuſdẽ ordinis cum mobile, tunc.n.ex ſuppoſitione tãti
actiui, neceſſario ſupponitur adæquatũ proportionali-
ter paſſiuum. Qñ aũt ſupponitur tm̃ actiuum altioris
ordinis, non oportet tm̃ paſſiuum ſupponere: quia cũ
paſſiuum non reſpiciat niſi mediante actione tranſeun
te (quã facit, vel facere põt in eo) & virtus altioris ordi
nis.ſ.vniuerſalis immaterialis non oportet ꝙ hẽat, aut
habere poſſit aliq̃ actionem in paſſo corporeo ſibi ad-
æquatam: conſequens eſt, ꝙ non neceſſario ſuppoſita
tanta virtute motiua immateriali, ſupponatur mobile
adæquatum proportionaliter. Vnde licet motiuum di-
catur ad mobile vniuerſaliter: tm̃ tñ motiuum non dr̃
ad tm̃ mobile vniuerſaliter, ſed qñ motiuum eſt eiuſdẽ
ordinis cum mobili. Ad ſm dr̃ quod quamuis docuerit
Ari. in Phyſicis, motorẽ in cõi mobili in cõi compara-
re, & quicquid cõtradicit talibus proportionib. eſſe im-
poſſibile: non tñ didicimus cõparare mobili in cõi mo
torem contractũ, qualis eſt iſte, de quo loquimur. mo-
tor.n.eſt ſeparatus à materia. Vñ tali motori attribuen-
dum eſt tale mobile, puta cęlum, & non mobile in cõi.
Conſtat aũt ꝙ tale mobile aliquam ſibi certam veloci-
tatem determinat, vt dr̃ Secundo cœli, text. 39. Et ſi cu-
rioſè quæratur quid dicendum ſit ad illud quęſitũ? Di-
cẽdum eſt, ꝙ ſi ille motor applicaretur corpori mobili
abſolutè, quòd moueret nulla certa velocitate. Et ſi di-
catur hoc eſt impoſſibile: concedatur, quia & añs eſt
impoſſibile nec eſt à nobis vnquam conceſſum. Ad alte
ram obiectionem, qua dicebatur hanc tertiam opinio-
nem eſſe contra Auer. dicitur dupliciter. Primo, ꝙ non
eſt verum niſi per accidens. Auer.n.ideo dixit, ꝙ ſi ani-
ma cœli eſſet infinitæ virtutis, moueret in non tempo-
re: quia ſupponebat ipſam neceſſario mouere, vnde ex
modo agendi ſuppoſito tenet apud ipſum conſequẽtia
S. Tho. aũt loquitur de virtute infinita incorporea, ab-
ſtrahẽdo à modo operandi: ideo in hac opinione non
ſunt cõtrarij per ſe. Et ſi dicatur Saltem habetur, ꝙ ſm
Auerroem illa tertia conditionalis eſt vera: dr̃ ſecũdo
ꝙ hoc eſt verum: non tamen propterea eſt relinquen-
da: quoniã maior eſt autoritas rationis quàm ſit Auer.
& omnium Philoſophorum ſimul: Et puerorum non
Philoſophorum eſt ſequi dicta alicuius, credẽdo quòd
non dixit hoc abſq; magna & ſufficienti ratione, & re-
linquere argumẽta ad oppoſitum neceſſaria aut propè.

Quarta opinio ab Auerroe. ta. Meta. com. 41. expla-
nata duabus diſtinctionibus cenſet egere poſitionem
dicentem, Virtutem motiuam infinitam abſque motu
in tempore. Prima eſt modi eſſendi. vt.ſ. ponatur imma
terialis & non in magnitudine: ſecunda eſt modi ope-
rãdi vt.ſ. moueat mediatè & non immediate Supponit
enim omnia immaterialia agere naturali neceſſitate. &
ſic dicit quod ideo non ſequitur motus in non tẽpore,
ſi ponitur primus motor virtutis infinitæ, quia ille mo
uet mediante anima cœli, modificante in effectu velo-
citate.ſ.motus, infinitatem primi. Sed hæc opinio à S.
Tho. & Aegi. 8. Phy. arguitur inſufficientię. à Scoto aũt
in 1. ſen. di. 8. q. vlti. ratione vlt. arguitur falſitatis. Inſuffi
ciens quidem dicitur à S. Thoma. quia cum Ariſtote-
les. 8. Phyſi. duos effectus attribuerit infinitati virtutis.ſ.
mouere tempore infinito in text. 78. & mouere in non
tempore in text. 79. & Auer. ponendo infinitam virtu-
tem, ex mediatione motoris finiti dicat impediri mo-
tum in non tempore, & non impediri motum in infi-
nito tempore (immo dicit, quòd quia ille primus mo-
tor eſt infinitę motionis, ideo mouet tempore infinito.
& quia ibi eſt alius motor finitus ideo mouet in certa
velocitate) reſtat aſſignãda ratio quare mediate moue
re non impedit infinitatem temporis, ſicut impedit in-
finitatem velocitatis, quod Auer. non fecit. Ab Aegidio
verò: quia ſi Deus moueret immediatè, non propterea
moueret in non tpe, quia motus in non tpe eſt de gñe
impoſſibilium. Falſa autem dr̃, quia uirtus infinita ha-
bet omnem perfectionem cauſæ efficientis, quã habet
ipſa cum cã ſecũda proxima, & ideo ſequitur ꝙ imme-
diatè põt cauſare omnem illum effectum in cœlo per
ſe, quem põt, cum aĩa, ergo & cauſat, ſi neceſſario agit
quicquid põt, vt ſupponitur. & vltra, ſi cauſat illud im-
mediatè, ergo in non tpe quia virtus infinita agens ſm
vltimũ virtutis ſuæ & immediatè, non põt agere in tem
pore. Ad horum aũt primum dici poteſt, ꝙ quãuis diffi
cile ſit reddere illius quæſiti rationem, nõ tñ eſt impoſ-
ſibile. Difficile quidem quia ratio eius non poteſt ſumi
ex eo ꝙ infinitas tpis ſit effectus poſſibilis, infinitas ve-
rò velocitatis impoſſibilis. Ex hoc.n.non habetur, qua-
re mediatio impediat ſequelam huius & nõ illius, licet
habeatur, quare illud poſſit fieri & non hoc. Nec poteſt
ſumi ex eo ꝙ aliter attribuitur infinitæ potentię infini
tas temporis, & aliter infinitas velocitatis.ſ. ꝙ illa attri-
buitur infinitæ potentiæ ſiue in magnitudine, ſiue ex-
tra, hęc aũt in magnitudine tm̃ dato ꝙ hoc ſit uerum,
apud Auerroem, reputatur falſum, ut patet ex dictis &
ideo ſollicitus fuit de uirtute immateriali infinita, qua-
re non mouet in non tpe, & poſuit mediationem mo-
toris. Nec poteſt ſumi ex eo ꝙ uirtus velocitatiua in in-
finitum non eſt communicabilis, uirtus aũt continua-
tiua in infinitũ eſt communicabilis, qm̃ hoc eſt falſum
loquẽdo de uirtute per ſe continuatiua in infinitũ, qua
lis eſt virtus primi motoris. Impoſſibile autem non eſt,
quia poteſt ſumi ratio ex eo, ꝙ adhoc ut infinitas tpis
proueniat ab infinita uirtute, ſufficit per ſe primo reſpi
ci ab illa, qđ mediatio motoris non aufert, mediatio.n.
cãrum non aufert perſeitatem cauſalitatum. Non.n.ex
hoc quod Sol & homo generãt hominem, tollitur per-
ſeitas cauſalitatis Solis reſpectu proprij effectus, quem
habet

habet in homine. Ad hoc autem ꝙ infinitas velocitatis proueniat à virtute infinita, exigitur ꝙ virtus illa abſq; vlla modificatione attingat motum. Hoc aũt motoris mediatio tollit: quia virtus primi motoris modificata in ſecundo, & nõ in ſua illimitatione attingit motum. Et ſic ex vi mediationis ſatisfieri videt̃ quæſito, & ſufficiens reddi reſponſio data. Ad Aegidium verò dr̃, ꝙ illa ratio non excludit, quin illa condinonalis ſit vera, Si Deus virtutis infinitæ mouerit immediatè, moueret in non tempore, ſuppoſito eo quod ſupponit Auerrois. ſ. ꝙ agat ſm totum ſuum poſſe (vnde impoſſibilitas conſequentis nihil aliud concludit, niſi ꝙ antecedẽs eſt impoſſibile: cuius oppoſitum probandum erat ab Aegidio) ſi ex impoſſibilitate conſequentis, reprehenſione dignus cenſebatur Auerroes. Ad ſm autem dicitur, ꝙ aliud eſt loqui de perfectione cauſę, aliud de modo cauſandi: nec licet ex perfectione cauſę ad modum cauſandi inferendo digredi: ſed committitur ſophiſma figuræ dictionis. Vnde ex hoc, ꝙ primus motor eſt non minus perfectę virtutis quàm ipſe cum anima cœli ſimul, non licet inferre, Ergo eodem modo põt ſolus facere quod facit cum anima cœli: quia aliud eſt poſſe, aliud poſſe tali modo. Et ſimiliter non licet inferre, Ergo põt immediatè facere quicquid poteſt facere cum medio? quia immediatè agere ad modum agendi pertinet. Et ſi quæratur vt arguendo dicebatur: vnde poteſt reddi ratio ꝙ virtus infinita ſit alligata tali modo mouendi ſcilicet mediatè? Diceret Aue. ꝙ hoc nõ eſt ex defectu potentiæ, ſed ex eſſentiali ordine connexioneq; cãrum & effectuum vniuerſi, vt in eo ſaluetur vtrumque. ſ. & perſeitas cauſalitatis primi, dependentiæq; aliorum ab eo, & diſtinctio cauſarum effectuumq; cum illarũ efficacia, & iſtorum dependentia ab illis. Nihil. n. horum neceſſario ſaluaretur in vniuerſo: ordoq; vniuerſi neceſſitate careret, ſi primus motor infinitæ virtutis non eſſet neceſſaria connexione coniũctus medijs cauſis in cauſando. Et ſi cõtra hoc inſtetur: quia vt dr̃ in prima propoſitione libri de cauſis, cã prima plus influit & pri' in effectum ꝙ̃ ſcd'a, ergo, ſi eſt infinita, & agit naturaliter: in primo ſigno totum effectum totaliter cãt, & ſic non remanet ad quid actio cauſæ ſcd'ę terminetur. Rñderi põt, ꝙ ex hoc cauſa prima plus & prius natura influit quàm ſcd'a, non habetur, Ergo totaliter cauſat ipſum, quantũcunq; ponatur infinita & naturaliter agẽs; accipiendo ly totaliter ex parte cauſalitatis: Tum quia non cauſat ipſum oĩ modo, quem effectus exigit ad ſui factionem naturalem (Nec ex eo ꝙ totus effectus cãtur ab vna cã, habetur, Ergo aliæ cauſæ nihil faciunt: quia faciunt idẽ realiter alio modo. Non. n. ideò dantur plures cauſæ eſſentialiter ordinatę eidem, quia aliquid eius fiat ab vna & aliquid ab alia: ſed vt totus effectus ſm ꝙ̃libet ſui rõnem habeat propriam & per ſe primo cãm: quamuis totus à quãlibet fiat ſm rem, vt ſuperius dictũ eſt) Tum quia infinitas cãe primæ non largitur neceſſario niſi efficaciam cauſalitatis eius in ſuo ordine: verbi gratia. Quantumcunq; ponatur Solis virtus infinita, ex hoc non habetur, ꝙ ipſe abſque hoĩe poſſet producere hoĩem: ſed ꝙ effectum proprium in hoĩe efficaciſſimè ſortiretur: ita quantũcunq; ponatur diuina virtus infinita & neceſſario agens, ex hoc nõ ſubtrahuntur actiones ſcd'orum agentium, ſed ponitur ipſam oĩbus coagere, ad oĩa quę illa agunt alio modo. & ſaluatur aliquem effectum (puta ſempiternitatem) habere per ſe cãm, & proprium effectum primi eſſe, intimum & primum in quolibet effectu. Illud aũt, qđ ibi dr̃, ꝙ in primo ſigno, effectus totaliter eſt à prima cã &c. imaginariũ magis ꝙ̃ Philoſophicum quid ſonat. nõ. n. alia rõne Philoſophi (ſm quorum intentionẽ loquimur) dicunt primã cãm plus & prius influere in effectum cauſæ ſcd'æ, quàm ſecundã: niſi quia ꝑ ſe primo effectus primę cauſę, cõioris & intimioris ac prioris rõnem hẽt in effectu: vt patet in propoſitione adducta & eius commento: ſicut v. g. cauſans ꝑ ſe vitam in hoĩe, magis & prius dr̃ influere in hoĩem, ꝙ̃ cauſans per ſe animalitatem in eodem: quia illud eſt intimius, prius, & cõius. Ex hoc autẽ non habetur, ꝙ in illo priori totus effectus ſm omnem rõnem habet ſufficientẽ cãm per ſe, & ꝙ aliæ ſuperfluant: & ſi dans vitam, eſſet virtutis infinitæ dato ẽt, ꝙ ſpeciali cauſalitatis attingeret hoĩem: quod tñ eſt erroneum in Philoſophia: quia cauſa prima nõ attingit effectum cauſæ ſecundæ, niſi media actione cauſæ ſcd'æ: quamuis magis & prius, ꝑꝑ rationem dictam. Colligendo ergo reſponſionem ad primum argumẽtum principale, dicimus tripliciter rñderi poſſe. vel tenendo primũ motorẽ mouere liberè: vel non conſiderando hoc: tenendo ipſum eſſe immaterialem, vel tenendo ipſum mouere mediatè: & ꝙ nulla harum Ariſt. repugnat. Auer. autem ſola prima, quãuis tertia ab ipſo habeatur. Ad ſm argumentum principale dicitur, ꝙ tenẽdo viam Auer. de neceſſaria connexione virtutum agentium, &c. manifeſtè patet, ꝙ non ponitur in rerum natura aliquid poſſibile ſm potentiam actiuam, quin ponatur ſm potentiam paſſiuam: & ꝙ infinitati potentiæ diuinæ rñdet potentia paſſiua cœli ad ſempiternitatem motus: nec eſt alius effectus in motu poſſibilis ex illa virtute accepta, ſm omnes cõditiones neceſſario ipſam comitantes in rerum natura. Tenendo autem aliàs rñſiones, iam patet reſponſio dupliciter. Primo admittendo ꝙ omnipotentiæ actiuæ reſpondet paſſiua: ſed non quo ad omne quod eſſet abſolutè poſſibile ex illa virtute fieri & ſic potentiæ infinitæ motiuæ rñdet potentia cœli quo ad ſempiternitatem motus; non aũt quo ad oẽm gradum velocitatis, qui poſſet fieri ex illa virtute abſolutè. Et huius rõ ex dictis haberi põt: quia potentiæ actiuæ vniuerſali altioris ordinis, non oportet rñdere paſſiuum corporeũ capax totius eius virtutis, quo ad oĩa quia non per ſe primo reſpicit effectum particularẽ, vt dictũ eſt, & eſt Philoſophiæ principijs ſatis conſonum.

> Cauſa prima non attingit effectum cauſæ ſecundæ, niſi media actione cauſæ ſecundę, quãuis magis & prius.

Secundo põt dici, ꝙ licet oĩ potentiæ actiuæ reſpondeat poſſibile, non tñ potentia paſſiua: vt patet de productione intelligentiarum à Deo: ſiue ab æterno, ſiue in tpe: & hoc ꝑꝑ rationem dictam. Nec tñ oportet rñdere, Aliquod vnum poſſibile adæquatum: ſed vt ex dictis patet, virtuti infinitæ rñdet infinitum poſſibile: nõ ſic ꝙ poſſit produci aliquod infinitũ niſi duratio: ſed ſic ꝙ nullis finibus poſſibiliũ producibile ab ipſa arciatur; ſed quocunq; producto põt perfectius producere, quantum eſt ex rõne virtutis actiuæ. Et hoc modo ꝙ̃titas virtutis in effectu manifeſtatur, & nõ primo modo tñ. Quod verò in vltima confirmatione dr̃, Proportionaliter intellectum propoſitum magis cõfirmat quàm impugnet; quia quemadmodum mobile infinita velocitate põt dupliciter intelligi; vno mõ ꝙ poſſit actualiter infinita velocitate moueri; alio modo ſic, ꝙ quacũque velocitate motũ poteſt velocius moueri. & primo modo impoſſibile eſt ponere mobile, ſecundo verò eſt poſſibile; ita eſt de motiuo ꝙ. ſ. impoſſibile ẽ dare motiuum infinita velocitate primo modo; ſed ſecũdo tñ, quod etiam oportet eſſe infinitæ virtutis. Et aduerte, ꝙ de facto ſm Philoſophos huic argumento dicendum eſt, ꝙ potentiæ infinitæ reſpondet in rerum natura effectus infinitus. ſ. ipſe infinitum motus cœli per ſe productum, & potentia paſſiua cœli ad hoc; & ꝙ hoc eſt ſufficiẽs manifeſtatiuũ infinitatis virtutis, vt patet ex dictis. cętera aũt pro verè Philoſophantiũ gęte dicta ſint.

Ad tertium principale dr̃, ꝙ licet ſolo tertio modo arguatur ibi ſm mẽtem Auer. & nec etiam illo modo habeatur intentum, attñ ſingulis ordinatè rñdendum eſt, ꝑmiſſa prius intentione illorum verborum ſm veritatem. Intẽdit igitur ibi Auer. loquens de proximis motoribus orbium, non excludere infinitatem vigoris à Deo, qui nullius orbis eſt aĩa; ſed concludere infinitatẽ

vigoris

vigoris nõ ſequi ad motorem tempore infinito, ex hoc ꝙ motor infiniti vigoris habet neceſſario infinitam potentiam, & conſequenter infinitam naturam. Ex hoc enim ſequitur ꝙ ſi motor tempore infinito neceſſario eſſet infiniti vigoris, ꝙ haberet & potentiam & naturã infinitam. Et cum plures ſint motores tempore infinito, ſequeretur, vlterius, ꝙ ex poſitione plurium motorum cœleſtium tempore infinito, nõ haberentur propria naturis motorum: ſed hoc tantum, ꝙ ſunt motores infiniti. Et ſic vlterius ſequeretur, quòd non eſſet ibi multitudo motorum, nec diuerſitas proportionũ motorum ad mobilia, ſed motus in nõ tempore &c. Et tenent conſequentiæ vt ibi: quia tunc illi motores cõuenirent in natura & potentia infinita intenſiue, quemadmodum modo de facto conueniunt in immobilitate: ex qua habẽt quòd poſsint continuare motum tpe infinito: & ſic non eſſet vnde differrent abinuicem. Hęc eſt ſentẽtia Auer. ibidem, vt patere poteſt cuilibet exercitato, ex qua non habetur primum motorem eſſe vigoris finiti. Ad primum ergo modum arguendi ibi tactum, dicitur quòd ſunt in eo tot verba, quot errores. conſequẽtia primo nihil valet. Propoſitio deinde dicẽs, quòd quælibet pars infiniti eſt infinita, licet ſit vera de parte aliquota: non tamen iuuat cum alia coaſſumpta ſcilicet Infinitum non eſt maius alio infinito. Patet.n. in quantitate permanente, ꝙ ſi ponatur linea infinita vtrinque, verſus oriens, & occidens: ſecetur in directo pũcti meridiei, quòd vtraq; pars eſt infinita, & tota eſt maior vtraq; parte. Et ſimiliter in quantitate ſucceſsiua, ſi ſecetur in termino decimæ horę huius diei totum tempus æternum, vtraq; pars eſt infinita: & tamen totum tempus eſt maius qualibet earum. Falſum eſt ergo comparando infinitum ſimpliciter infinito ſecundum quid (quale eſt pars aliquota infiniti) quòd vnum non ſit maius alio. & quia talis eſt comparatio in propoſito nostro, patet nihil concludi. Et vt oſtendatur quantus error in hoc ſophiſmate latet, adhuc declaratur, quòd etiã comparando infinitum ſimpliciter, infinito ſimpliciter, ſtat vnum eſſe maius alio. Numerus.n. reuolutionũ lunæ eſt maior numero reuolutionum Saturni (& loquimur de motu proprio) & tñ vterq; eſt infinitus ſecundum ponẽtes motum æternum. Antecedens patet: quia ſingulis reuolutionibus Saturni reſpondent amplius trecentæ ſexaginta reuolutiones lunares: quoniã ille ſingulis triginta annis vnam complet: illa verò vigeſimo octauo quoque die vel circa, ſuam peragit. Vnde diuus Tho. Præclarè docet in 3. Parte q. 10. argu. 3. ad tertium, ꝙ non eſt proprietas infiniti non excedi ſimpliciter, ſed non excedi in illo ordine, in quo ponitur. Et fundat hoc ſuper tex. 38. & 37. 3. Phyſi. vbi dr̃, quòd infinitum non eſt vt ſubſtantia, ſed vt accidens quęrendum: accidentis aũt proprium eſt qualificare id cuius eſt accidẽs. Et propterea quemadmodum infinitas adueniens alicui, puta diebus, nõ infinitat niſi numerum dierum: ita impoſsibilitas infinitatem conſequens, nõ ponitur niſi in ordine dierũ. & propterea infinitis diebus ſimpliciter, non poſſunt dari plures dies: ſunt tamen multo plures horæ illorũ dierum quàm ipſi dies. Et ſimiliter infinitis horis non dãtur plures horæ: ſunt tamen multo plura minuta illarũ horarum, quàm horæ ipſæ. Nefas quoq; eſſe videtur, conditiones totius & partis in impartibili & ſumme perfecto, ac per hoc vocato quanto virtualiter, requirere: cũ non maius quid ſit totum hoc Deus bonus, ſapiens, viuus, quàm hoc ſolum, ſcilicet Deus, aut è conuerſo. ſiue ponatur finitæ virtutis ſiue infinitæ: quia non æqualis, ſed eadem eſt perfectio rei illius & omnium quæ eius ſunt.

Qũo vnum infinitum, maius alio infinito eſſe contingat.

Ad ſm verò modum arguẽdi dicitur, ꝙ ſicut tactus quantitatiuus, quia ſm extrema eſt, expellit id in quod fertur, tactus autem virtualis, quia interiora penetrat, magis conſeruat & firmat ſi contrarius non eſt tacto: ita infiniti corporei proprium eſt ſic oĩa occupare, vt oĩa excludat, nihil ſecum compatiens: infiniti verò virtualiter, & proprium eſt ſic omnia implere, vt ea faciat virtuoſa & cooperãtia, & modificantia illimitationem ſuã in effectibus. Vnde ex infinitate virtutis non excluduntur alia actiua, ſed magis ponunẽ: vt ſuperius quoque dictum fuit. Ad vltimum aũt dr̃, ꝙ dupliciter, põt poni diſtinctio formalis. vno modo ſicut aliqua participantia aliquid, proprijs conſtitutiuis diuerſificantur, ſicut hõ differt ab equo, & albedo à nigredine. Alio modo ſicut aliquid per eſſentiam diſtinguitur ab alijs, quæ ſunt talia per participationem: ſicut hõ ſeparatus diſtingueretur à ſingulis hoĩbus. Diſtinctio primo modo eſt cã finitatis vtriuſq; extremi, & de hac eſt ſermo Auer. ibidem: Scd̃o mõ non infert finitatem niſi vnius extremi. ſ. participantis tm̃. Illud aũt, quod eſt per eſſentiam, ex hoc ipſo quòd purum eſt, ab alijs diſtinguitur abſq; aliquo finitante, & contrahente. Et licet ab infinito nullũ poſitiuum excludatur virtualiter: multa tñ excluduntur formaliter: quibus participãtia ipſum ab ipſo diſtinguuntur, excellentiori modo oĩa præhabente.

Formalis diſtinctionis duplex modus ſtatuitur.

Ad quartum principale dr̃, ꝙ conſequentia nihil valet. Et ad probationem conceſſa ſuppoſitione, negatur minor. ſ. ꝙ diſtantium ab aliquo in infinitum, alterum non ſit altero propinquius illi. vt patet manifeſtè & in q̃titate permanente & ſucceſsiua. In permanente quidem, ſi ponatur linea infinita ex parte Septentrionis, conſtat ꝙ, tã pars intercepta ſub Tropico Cancri, & circulo æquinoctiali, q̃ pars intercepta inter circulũ ęquinoctialem & Tropicum Capricorni, in infinitũ diſtat à quantitate lineæ infinitæ verſus ſeptentrionem: & tñ dubium non eſt, qñ pars ſub Tropico Cancri eſſet illi propinquior: quia minorem viam actura eſſet, ſi ad infinitam attingendam moueretur. In ſucceſsiua verò, cũ tam dies heſternus q̃ hodiernus in infinitum diſtet, ab æterno tpe pręterito, conſtat tñ ꝙ propinquior heſternus fuit, q̃ hodiernus: & hodiern⁹: q̃ craſtinus: aliquin mundus quotidie non eſſet maioris durationis, nec aliquid antiquius altero ſimpliciter, quę ſunt contra ſenſum. Eſt aũt rõ quare ſtat, inter aliqua eſſe diſtantiã infinitã, & tñ vnum altero magis diſtare: quia diſtãtia illa nõ eſt infinita vtrinq;, ſed ex vna parte tm̃; ſicut cõtingit in propoſito, & in inſtantijs adductis. tunc.n. & ex parte infiniti hẽtur rõ infinitæ diſtantiæ cæterorũ ab illo, & ex parte finitorũ habetur rõ maioris & maioris appropinquationis ad primũ; vt patet in exẽplis adductis. quia.n. tps præteritum eſt infinitũ, ideò infinita diſtantia eſt à parte añ inter ſingulos dies & ipſum; qa verò hodiern⁹ dies finit hinc tps elapſum, iõ eſt finita diſtãtia à parte poſt. Et cõſequenter ex iſta parte põt accipi rõ, quare eſt propinquior ęterno elapſo q̃ dies craſtinus. Et ſimiliter eſt de diſtãtia inter Deũ & creaturas: ex parte ſiquidẽ Dei infinitæ diſtãtiæ rõ hẽtur; ex parte verò creaturæ diſtantia finiẽ. Et iõ hinc ſumitur, ꝙ vna eſt ꝓpinquior altera primo enti infinito. Vñ poſſet cũ diſtinctione dici ad minorẽ, ꝙ diſtantia infinita eſt duplex. ſ. infinita vtriq;, ſeu ſimpliciter; & infinita ſm quid ſeu ex altera parte tm̃ & ꝙ quãuis primo modo ſit vera; ſecundo tamen eſt falſa. & ſicut eſt ad propoſitum.

Ad quintum principale dr̃ breuiter, ꝙ oẽs authoritates Auer. in hac re, excepta illa 8. Phy. qua dr̃ non eſſe virtutis finitæ, nec infinitę loquũtur de motorib. proximis. i. aĩab. cęlorum; vt ipſemet Auer. in com. 41. duodecimi dicit; cum poſt diſtinctiunẽ motoris infiniti à finito, ſubdit ꝙ proportio inter motorẽ & mobilẽ in cœleſtibus, eſt pp motorem finitũ; & quod pp ipſum dixit Ari. in 2. cœli, ꝙ primus orbis eſſet in labore &c. Vel & clarius (licet in idem redeat) dicẽdum, ꝙ ideò ſæpe Auer. negat dari motorem infiniti vigoris, ſic ꝙ poſsit ſemper velocius mouere; non ex defectu potẽtię primi motoris, ſed ex ordine eſſentiali cauſarũ & effectuum,

& finita.